Dn. Joannis

GUTIERREZ
JURISCONSULTI
HISPANI, CANONICI DOCTORALIS ALMÆ ECCLESIÆ Civitatenſis,

TRACTATUS NOVUS,

De Tutelis & Curis minorum, deq; officio & obligatione tutorum ac curatorum, ipſorumque mercede.

UNIVERSAM MATERIAM, SATIS AMPLAM & diffuſam quidem, nunquam tamen ita congeſtam, certa quadam methodo, miro ordine contexens.

OMNIBUS IURISCONSULTIS TUM IN SCHOlis verſantibus apprimè utilis & neceſſarius.

CUM SUMMARIIS ET INDICE UBERRIMO.

FRANCOFURTI,

Impenſis Wolfgangi Endteri, Bibliopolæ Noribergenſis,

M. DC. L.

NOBILIBUS

MAGNIFICIS, CLA-RISSIMIS AC CONSVLTISSIMIS

VIRIS, DN. JOANNI ADOLPHO ET DN. CHRISTOPHORO KELNERIS, FRATRIBUS, ILLI VIRO CONSULARI ac Scabino necnon Compatri suo, huic Syndico Reipub. Francof. meritissimo, suis Mecoenatibus.

S. P.

Peram, quam hactenus in Jureconsultis tum Italis, tum Hispanis, tum Gallis, tum Germanis, Viri Magnifici, partem typis de novo describendis, partem sub incudem revocandis, summis nocturnisq; vigiliis defatigatus, laborumq; mole fere oppressus, adhibui, literatis quidem politioribus gratam, mihi vero nonproficuam, sed nocivam magis fuisse, sole meridiano clarius jam tandem cerno. Sunt enim, qui cum uno atq; altero tractatu suam Bibliothecam exornarint, se totum librorum pelagus exhausisse, superbe satis existiment: Sunt, qui solo corpore Juris, Pandectis nimirum & Codice, superbientes, nil nisi leges ipsas sonent ac crepant, quarum tamen intellectum vix ipsi tenent, sapiant, quantum velint: Sunt quoq;, qui Constitutionibus, Statutis ac Juribus municipalibus inhient, quorum ut nec ipsi conditores fuere, sic multo minus eorum interpretes esse possunt. Hinc fit, ut maxima pars horum, quos dico, Davos, nullos sibi coemant libros, quippe quos ipsi non intelligant. Et sane meo judicio à suo, ut putant, scopo non multum aberrant. Quippe cum careant oculis, in quem usum sibi comparent catoptron sive speculum? Nec enim qui calvus est, plectra crinium desiderat? Multo minus qui altero pede truncus, saltu gestit. Sed ii saltem instrumentis, ad habitum accommodis utuntur, qui vere sunt in suo statu, in sua eruditione, dignitate ac conditione sani ac salvi. Cur hoc asseram, qui jura sapis, statim intelliges. Non quod vino vendibili hederam velim esse suspensam. Non quod meas tibi velim obtrudere merces. Non deniq; quod auri sacra fame meum pectus ... gatur. Sed saltem, ut quos mecum Doctissimi tum Academiarum, tum ... er ... reimpubl. Germaniae Jurisc. agnoscunt libros esse boni, non speciminis, sed fructus, non mei, sed tui, eos tibi commendem. Inter ceteros vero, si quis un-

quam mea commendatione propter bonum publicum dignus fuit, solus ... ctor erit Dn. Joan. Gutierrez, J. C. Hispanus. Qui

---- Cum multa puer dudum sudasset, amœnum
Appulit in portum tandem, gratoque sapore
Illectus legum, quem de TUTORE libellum
Conscripsit, cernis, Res est dignissima laude.

Eum autem cur vobis, Viri Magnifici ac Clarissimi, commendem, di... cem ac consecrem, faciunt vestra in me, tum hic, tum in publicis Imperii ... mitiis bene merita, faciunt creberrimæ in nostro foro de rebus pupillarib... agitatæ controversiæ. Non quod chartaceo hoc munere velim vestra in me beneficia collata exæquare. Nec quod eo velim vos uti in rebus dijudica... dis tanquam Cynosura. Sed ut saltem grati erga vos animi publica exste... monumenta: & quod alibi juris, quid statutorum, quid consuetudinis o... neat, liquido videatis. Vestrum est hunc eo, quo à me offertur, animo, ac... pere librum. Quod si facietis, profecto stimulum mihi addetis, ad pract... hujus auctoris quæstiones, ad quæstiones item Canonicas, ad Tracta... tandem de juramento confirmatorio, edendum. Valete & me, quod fa... tis, amare pergite. Datæ Francofurti, Calend. Aprilis 1606.

V. M.

ex asse colens

Zacharius Palthenius D.

INDEX JURIUM, QUÆ IN HOC OPERE TAM EX COMMUNI, QUAM REGIO JURE ENODANTUR ET ILLUSTRANTUR.

EX DIGESTO VETERI.

Ex.res quæ, 55. ff de jure dotium, part.3.cap.1.nu. 87.
L. si in emtione. §. final. ff. de contrahenda emtione. p.2.c.15 n.1.fol.420.
L. si pupilli, §. 1. ff. de neg. gest. part.2 cap.13.nu 7.
L. Barbarius Philippus, ff. de officio prætor. p.3.cap.8 num.3.cum seqq.
L.2.in prin.ff de judiciis, p.3.c.9 n.8.
L. si ex lapidicinus, ff.de jure dotium, p.3.c.25. num.10.

EX INFORTIATO.

L. 1. ff.de tutelis.1.part.cap.1.num.1.
L. Imperator, ff.ad Trebel. p 1.c.3.ex n.4.
L. si patronus, ff.de confirm.tut, 1. p.c. 3. n. 18.
L. Peto, §. mater, ff.de legatis, 2.1.p. c.4.n.4.
L. si patronus, ff de confirm. tut.1.p.c 4.n.32.
L. qui tut. §. impuberi, ff.de test. tut. 1. p. c. 4. num.12.
L post susceptam, ff.de exe. tut.1.p.c. 7.ex n.5.
L. tutela, ff.de tut.1.p.c.7. ex n 18.
L. quæro, §. Lucius, ff.de test tur.1.p c.10.n.1.
L. si hæreditas.§.fi.ff.de testam. tut.1.p.c.10.n.1
L. naturali, ff.de confir.tut.1.p.c.11.n.1.
L. Muto, §.1.ff de tutelis, p 1.c 11.n.6.
L. intestato, ff. de legit. tutor. 1.p.c.12.n.3.
L. legitimos, ff.de legit. tutor. 1.p.c. 12.n.23.
L. Testamento, ff de test tut. 1. p.c.32.n.28.
L.3.de administrat.tutor. 1.p.c.14 n.3.
L. Tres tutores, 56. ff.de administ.tut. in princip. 1 .p.c.15 n.1.
L.3.§.si pupillus.vers.nunc tractemus, & vers. plane, ff.de tutel. & ratio. distra.2 p.c.15.n. 16. 22. & 28.
L.1. §. usque adeo, ff. de jure & ratio distra.1. p.c. 15.n.26.
L. jus dandi, ff.de tuto, & curat.3.p.c.16.n.25.
L.2.§.si mater, ff.ad Tertullianum, 1.p.c.16.n. 32. & § confestim.79.106.
L. 2 ff qui petant tuto. 1 p. c.26.n 336.
L. pater Severinam, §. conditionum verba, ff. de cond & demonst. p.1.c.36.n.151.& seqq.
L. antep. de confir.tut.1.p.c.20.n.16.
L. tutor qui repertorium, ff. de administ. tut. p.2 c. 2.per totum.
L. tutoribus, §.principalibus, ff. de administ. tut.p. 3.c.2.n.3.
L.1.§.officio, & §.de rationibus, ff.de tutel. & rat.dist.p.3.c.1 n.2.
L. Nesenius, ff.de excus.tutor.p.1.c.22.n.3.
L. testamento, ff.de testam.tutel. p 1.c.23.n.1.
L. 1.§.si minor.ff.de reb.eorum.p.35.c.2.n.39.
L.3.§.quid ergo. ff.de contr.& util. act p. 2. c. 5.n.5.
L. tutelæ, 9. ff de administr.tut p.2.c.20 n.5.
L. etiam si patris, ff.de leg 1.p.3.c.13.n.8.
L Item fundi, ff. de usufruct. junct.l.labores, ff.eod tit.p 3.c.25. n.7.
L. si fundus, 9. ff.solut.matrim. p.3.c.35.n.3.
L. in ratione la.2 ff.ad leg.falcid.p.3.c.36. n.22.

EX DIGESTO NOVO.

L. quod si forte, §.sunt quædam, ff.de sol.1.p.c. 37.n.2.
L. is cui bonis, ff de verbot oblig. 1. p.c.19.n.5.
L.2.§.quæritur. ff.de jur.no.dand.3.p c.19 n.13.
L. actus legitimi, ff.de reg. jur. p.1.c.24.n.1.
L. invéd.§.1.ff.de bon.auct.ju.pos.p.2.c.20.n.4
L. boves, §.hoc ser. ff.de verb. sig.p.3.c.38.n.5.

EX CODICE.

L. sciant qui, C.de legit.hæred.p.1.c.16 n.79.
L. sciant qui, C.de legit.tut. p.1.c. 16.n.77.
L. si defunctus, C.arbit.tut.p.3.c.46. n.25.
L. Sancimus, C.de administ.tut p.2 c.22.n.17.
L.1.C.si advers.solut.p.1.c.22.n, 16.
L.1.C de fundo dotal.p.2.c.21.n.7.& 8
L.3.C.si tutor, vel curator, p.2.c.22.n.18.
L. tutela secunda, C.de admin. tut p.2.c.9.n.1.
L. fin.C.arbit.tut.p.2.c.1.n.14
L fin.C.de sententiam passis, 3 p. c.3. ex n.4.
L. mater, C.de test.tut 3.p.c.4.
L.2.C.de confir.tut.1.p.c.6.n.fin.
L. fin.C.de legit.tut.1.p.c.7.ex n.18.
L. fin.C.arbitrium tut.1.p.c.8.ex n.77. & 81.
Aut matri & aviæ, C.quando mulier, 1.p.c.8. cum seqq.
L. sancimus, C.de nup.3.p.c.9 n.14.
L. fin.§.sed cum antiquitas, C.de curato.furiosi, 1.p.c.12.n.8.
L.1.C.de confirm.tut.1.p.c. 12.n.27.
L. fin.§.omnes, C.de admin.tut.1.p.c.12.n.31.
L 2.C.de diu.tutel.1.p.c.15.n.1.& seqq.
L.2.in prin.C.si tutor non gesserit, 1.p c.15.n.11
L.3.C.ubi petant tutor.1.p.c.16.à n.4.& seqq.
L sciant, C.de legit.hæred 1. p.c.16.n.33 46.77.
L. matres, C.ad Tertul.1.p.c.16.n.79.
L.2.C.si adversus delictum, 1.p.c.16.n.9.

L.omnem,C.ad Tertull 1.p.c.16.n.134.
Auth. minoris debitor, C. qui dare tuto. vel curat.possunt,1.p.c.20.n.3.
L.fi.C.qui dare tuto.1 p.c. 20.n.16.
L.Coloni,C.de excus. tut. ibidem.
L.1.C.ubi pupil.educari deb.p. 2.c.8.n.1.

EX AUTHENTICIS.

Aut.ut hi qui obligatas, se perhibent in princ. 1.p.c.7.n.10.c.12.n.7.
Aut.de emt.§.disponat, collat.4.1.p.c.8.n.94.
Aut.ut hi qui obligatas se perhi. in prin. col.6. 1.p. c.20.n.3.

EX INSTITVTIS.

Pr. Instit. de tutel. 1.p.c.1.n.1.
§. tamen Instit. de fiduc.tut.1.p.c.7.ex n.38.
In princ.Inst. qui test. tuto.dari possunt.1.p. c.10 nu.1.
§.ad certum, qui test.tuto. p.1.c.11.n.5.
§. nos autem, Instit. de Atiliano tutore. 1 p. c.12. n.25.c.16.n.26.
In princ.Inst. de legit.patr.tut. 1.p. c.13. n.2.
In princ.quib.mod.tut fin. 1.p c.36.n.141.
In princ.Inst. de curato. 1.p. c.19. n 2.
§.1,Inst. de curat. ibidem n.11.& 18.
§.dantur Inst. de curat. ibidem. n.29.
§.interdum Inst,de curat. ibid. nu.32.
§.iidem rescripserunt, Inst.de exc. 1.p.n 31.
§.itē propter litē,Inst.de excu.tut. p.1.c.21.n.7.
§.suspectus Inst.de suspectis tut. p.2. c.38.n.17.
§.at ex contrario Inst. quib.alienare licet,vel non.p.2. c.22. n. 37.

EX JURE PONTIFICIO.

Cap. fin. de reb. Ecclesiæ. p.3. c.32. n.3.
Cap.Ecclesia S.Mariæ de const. p. 3. c.32. n.3.
Cap. 1. §. præsenti. de cler. ægrotanti libr. 6. p.3.c.21. n.1.
Cap. si annum 14. de jud. lib.6. p.3. c.32. n.2.
Cap. tua nobis, juncto cap. pastor. de decim. p.3. c.37. n.9.

EX JURE REGIO.

L.6. tit.16. part.6. 1.p. n.6 & 7.
L.4. tit.16. part.6. 1.p. c.7. n.1. & seq.
L.3. Tauri, quæ hodie est, l.2. tit. 4. lib.5. novæ col. 1.p. c.8. n. 58. & 59.
L.5. tit.16. part.6. 1.p. c.9. n.21. & 29.
L.23.26. tit 13. part.5. 1.p. c 9. n.29.
L.7. tit.16. part 6. 1.p. c 10. à nu.1.
L.8. tit.16. part.6. 1.p. c.11. n. 1.
L.9. tit. 16. part.6. 1.p. c.12. n.1.
L.13. tit.16. part.6. 1.p.c.12. n.7.
L.94. tit. 18. part.3. 1.p.c.12.nu. 10. cum seq. num. 31.
L 10. tit.16. part.6. 1.p c.13. n.1.
L 11. tit.16. part.6. 1.p 1. c.4. n.1.
L.32. tit.16. part.6. 1.c 16. à n.1. & c.19. n.2.
L.34. tit.5. lib 2. novæ compil. 1 p.c.16. n.23.
L fi tit.12. part.4 1.p. c.16. n.120.
L.3. tit.19. part.2. 1.p. c. 18. n.16.
L.3. tit.10. lib.5. novæ collect. 1.p. c 18. n.27.
L.9. tit.1. part.2. 1.p. c.38. nu.31.
L 2.tit.18.part.3.l.2.tit.15.part 2.1.p.c.[illegible]
L.13. tit.16. part.6. 1. p. c. 9.
L.14 tit.16. part.6. 1 p. c 2[illegible]
L.3. tit.17. part.6. 1.p. c.[illegible] n. 31.
L.6. tit.7. part.7. 1.p. c.20. n.34.
L.Tauri, 47. p.1. c. 20. n.34.
L.Tauri 48. p.1. c.20. n.34.
L.2. tit.17. part.6. p.1. c.21. n.2.
L.4. tit. 17. part.6. p.1. c.[illegible]1. n.33.
L.25. tit.26. part.2. p.1. c.21. n.36.
L.11. tit.16. part.6. p.2. c.1. n.1.
L.99. tit.18 part.3. p.2. c.1. n.3.
L.94. tit 18 part.3. p.2. c.1. n.16.
L.6 tit.11. part 3. p.2 c.1. n 28.
L.5. tit.2. part.1. p.2. c.1. n 33.
L.8. tit 10. part.6. p.2. c.1. n.43.
L.7. tit.11. part.6. p.2. c.1. n.34.
L.120. tit.18. part.3. p.2. c.1. n. 102.
L.20. tit.16. part.6. p.2. c.3. n 3.
L.17. tit.16 part.7. p.2. c.4. n.1.
L 11. tit.2. part.3. p.2. c.4. n.1.
L. 2. tit.7. part.3. p.2. c 4. n.7
L.4. tit.5. part.5. p.2. c.5. n.2.
L.60. tit.18. part.3. p.2. c.5. n.2.
L 18. tit.16. part.6. p.2. c.5. n.51.
L.19. tit.16. part.6. p.2. c 8. n.1.
L.9. tit.10 part.4. p 2. c.11. n.1.
L.6. tit.17. part.7 p.2. c.12. n.5.
L.7. tit.1. part.5. p.2. c.13. n.8.
L.4. tit.5. part.5. p.2. c.15. n.1.
L.23. tit.3. part.5. p 2. c.16. n.31.
L.34. tit.12. part.5. p.2. c.17. n.5.
L.3. tit.18. part.3. p.2. c.18. n.10.
L.4. tit.18. part.6. p.2. c.18 n.17.
L. fin. tit.25. part.3 p.2. c.19. n.22.
L 60. tit.18. part.3 p.2. c.21. n.3.
L.4. tit.14. part.5. p.2. c. 22. n.1.
L.56. tit.5. part.5. p.2. c.22. n.11
L.21. tit.16. part.6. p.3. c.1. n 4.
L.25. tit.13 part.5. p.3. c.1. n. 85.
L.49. tit.5. part.5. p.3. c.1. n. 87.
L.16. tit.16. part.6. p.3. c.1. n 127.
L.35. tit.12. part.5. p.3. c.1. n. 129.
L.15. tit 16. part.6. p.3 c.1. n.139.
L.17. tit.16. part.6 p.3. c.1. n. 141.
L.12. tit.16. part.6. p.3. c.3. n.5.
L 35. tit.12. part.5. p.3. c.4. n.4.
L.36. tit 12. part.5. p.3. c.4. n.5.
L.fin. tit.23. part.1. p.3. c.12. n.1.
L.4. tit.29. part.2. p.3. c. 17. n.2.
L.27. tit.11. part.4. p.3. c.25. n. 2.
L 45. tit.28. part.3. p.3. c.26. n.2.
L.23. tit.31. part.3. p.3. c.30. n.7.
L.3. tit.15. part.6. p.3. c.31. n.5.

REGES NOVÆ RECOLLECTION[illegible]

L.24. tit.25. lib.4. novæ recollect. p.3. c.2[illegible]
L.23. lib.11. tit.5. novæ recoll. p.2. c. 5. n[illegible]
L.1. tit.7. lib.3. fori, p.1. c.7. n.23.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI ET DOMINO,

Dn. BERNARDO DE ROIAS ET SANDOVAL, S.R.E. PRESBYTERO, CARDINALI, ARCHIEPISCOPO TOLETANO, HISPANIARUM PRIMATI, A CONSILIO STATUS POTENTISSIMI REGIS PHILIPPI III. MAJORI CASTELLÆ CANCELLARIO, &c.

D. Joannes Gutierrez J. C. Civitatensis Canonicus,
S. P. D.

PRincipibus, ut ille inquit, placuisse viris non minima laus est. Ego certe Illustrissime Princeps in summa mea laude pono, tibi per tot annos placuisse. Neque mihi ante oculos fortunæ tuæ splendor, quo major esse non potest, observatur, sed heroicæ, & excellentes virtutes tuæ, quibus fortunam ipsam tuam longo intervallo superasti. Quibus id allequutus es, ut jam inde at adolescentia summam de te in omnium animis expectationem concitaveris, quam non modo non fefellisti, sed profecto etiam vicisti cumulate. Sed de tuis laudibus non libet hoc loco disserere, tum quod vires eloquentiæ desiderent tanto oneri suffecturas, tum quod epistolæ angustiæ materiam tantam capere haud possint. Ad prosphonesin meam convertam orationem, quam tibi jamdiu, ut maxime debitam paravi. Nam ut tu Princeps illustrissime, Civitatensis Episcopus creatus es, statim ac Ecclesiam hanc gubernandam suscepisti, me quod forte existimasti propensiori in te voluntate futurum, præter cæteros honorasti & beneficiis multis affecisti: cujus tuæ benignitatis memoriam animo inclusam, summa cum dulcedine ad extremum vitæ spiritum retinebo. Promotus inde fuisti ad Pampilonensem Episcopatum non sine maximo totius hujus civitatis dolore quam adhuc tui desiderium fere vix potest. Nec ideo loci mutatione, quæ tua humanitas est, mutata tua voluntas fuit, quin potius me absentem absens fovisti semper, & quam præsens voluntatem ostenderas, eandem per literas ostendisti frequentissime. Tum poscentibus id, seu potius flagitantibus meritis tuis, ad Episcopatum Geenensem ascendisti, ubi gratulatione ... ea benignissime accepta, maxima ad innumera beneficia in me tua incrementa ... cessere. Tandem cum sanctitate morum, singulari prudentia, & omnibus numeris absoluta virtute terrarum pene orbem tui nominis fama complevisses, essque mortalium omnium prudentissimo Regi Philippo II. probatissimus, eo ... è vivis ad cœlestium coetum assumto, à glorioso ejus filio, & ejusdem pruden... , ut regnorum herede ad maximam in Hispania dignitatis sedem summa omnium acclamatione & lætitia evectus es. Et tandem in Cardinalium collegium à Sanctissimo Domino nostro Clemente Octavo cooptatus. In quibus omnibus dignitatis gradibus eundem te semper in me animum expertus sum habuisse, ... eo ut videaris Illustrissime Princeps, me quasi in tutelam tuam, ex quo tibi

cognitus sum, suscepisse. Quare ingrati animi notam vix me posse effugere arbitratus, si quem librum de tutelis, industria, & labore scripsissem, ... narem, dicaremque, cum præsertim ipse tanto tutore indigeret. Cui enim ... iam librum meum committere & tradere, sub quo tutior esset mal-v... bris & calumniis? Nam si tu eum, quod spero, in tuam clientelam suscep... est, qui audeat lividos in illum dentes acuere? Si enim doctrinam quæ in ... rebus caput est, spectamus, quis est, qui non intelligat te humanarum, divinarum-que rerum cognitione, excellere, ut cum multos superes, superiorem certe ... mortalibus habeas neminem? Quis est, qui tuum acerrimum judi... cumque re id tuleris, nequaquam revereatur? Si auctoritatem, quæ ta... poterit, ubi à supremo Ecclesiæ capite discesseris, major? Si in auctorem ... nevolentiam, non ne, ex quo me cognovisti, tua sponte multis in me collatis ... neficiis ostendisti singularem? Quare Illustrissime Princeps, liber hic meus t... nominibus tibi debitus alacris ad te proficiscitur, confiditque fore, ut tui nominis splendore illustratus, majora, quam cœteri fratres, hominum studia con... quatur. Faxit Deus Optimus Maximus, ut te summo Christianæ Reipublicæ bono multos annos servet incolumem. Vale.

AD LECTOREM.

Um omnem operam impenderem, (... mantissime Lector) perfectioni Practi... carum Quæstionum super reliquos li... bros novæ collectionis Regiæ à me non præ... ctos, importunis precibus cujusdam valde ami... cujus intererat, atque interest, adductus sum, ut ... opere suspenso, tractatum componerem de Tut... lis & Curis minorum super leges Regias tituli, ... partit. 6. utpote valde utilem futurum omnibus Juris studiosis, atque peritis, quia à nullo nostro... rum conjecta est hæc materia, licet valde practica... bilis in usu forensi: quocirca accipe vigilias las nostras plusquam quinquennales, & utinam tibi, omnibusque ita placeant, ut inde mihi gratiam apud eos comparem: Vale.

D. Joannes Gutierrez.

INDEX

TRACTATVS

DE TVTELIS ET CVRIS, IN TRES DIVISUS PARTES, IN PRIMA AGIT DE IIS, QUÆ TUTORIBUS ET CURATORIBUS in principio sui officii, in Secunda, quæ in medio, in Tertia, quæ in fine ipsis incumbunt.

ET quidem in Prima parte quid sit Tutela? quibus discernenda erit? quotuplex sit? qui possint dari orphanorum tutores? cujus præcepto? & qui non? docetur.

Jn Secunda parte quomodo tutores officium suum administrare, exercereque valeant & teneantur tam circa personas pupillorum quam eorum bona? quo in loco? apud quem pupillus educari debeat? quo tempore duret tutela, & tutorum officium, differitur.

Jn Tertia parte quomodo & quando tutores rationem reddere debeant bonorum, quæ administrarunt? in quibus nonnulla de curatorib. inseruntur, & de eorum decima fructuum & reddituum minorum, late agitur.

Opus profecto fertilissimum & summe elaboratum legibusq; Regiis tit. 16. part. 6. suo ordine exornatum, earumq; materia perlecta atq; declarata.

Doct. Joanne Gutierrez, Canonico Doctorali Almæ Ecclesiæ Civitatensis, J. C. clarissimo auctore.

Capita primæ partis sunt 24.

Cap. *I. Quid sit tutela & de ejus diffinitione?*
II. Quotuplex sit tutela?
III. Qui possint testamento dare tutores & de testamentario tutore à patre dato?
IV. An mater filio suo impuberi tutorem dare possit? Item de patrono & de patre naturali.
V. De tutore testamentario.
VI. An tutor extra testamentum dari possit?
VII. Qui possint tutores pupillorum suorumq; bonorum dari?
VIII. De matre, vel avia tutrice relicta suorum filiorum, vel nepotum.
IX. De matre transeunte ad secundas nuptias.
X. De servo a domino tutore relicto filiorum suorum, & de tutore certo nominando.
XI. De tutore à patre filio naturali relicto, vel ab extraneo ejus, quem heredem instituit.
XII. De legitimis tutoribus.
XIII. De patrono tutore liberti, & de patre tutore filii emancipati.
XIV. De pluribus contutoribus dissentientibus, quis eorum tunc administrare debeat?
XV. Pluribus tutoribus constitutis, quomodo singuli teneantur?

XVI. De pœna matris & consanguineorum non petentium tutorem pupillo dari infra annum & d
tore dativo.
XVII. De tutore honorario, & de caussa notitia dato.
XVIII. De tutela Regis.
XIX. De curatoribus adultorum.
XX. De iis, qui non possunt esse tutores.
XXI. De excusatione tutorum & curatorum.
XXII. De tutore tutelam recusante, quod amittat legatum sibi in testamento relictum.
XXIII. An tutor extra testamentum relinqui possit?
XXIV. An actus tutelæ recipiat diem, vel conditionem?

Capita secundæ partis sunt 25.

Cap. *I. De inventarii & libri rationis confectione.*
II. An jurari in litem possit adversus alias personas, quæ ad inventarii confectionem tenentur, quam
tores & curatores aliud conficientes?
III. De pupillo erudiendo atque educando.
IV. An tutor curatorque, vel pupillus aut adultus agere debeat vel defendere in judicio?
V. De prohibita alienatione bonorum immobilium minorum per tutores vel curatores facienda.
VI. An tutor, vel curator possit donare de bonis minoris?
VII. Quando & quo modo possit minor, ejusque tutor, aut curator pacem facere?
VIII. Ubi pupillus educari debeat?
IX. De obligatione tutoris vel curatoris ad convertendum pecunias minorum in eorum utilitatem
X. Factum à tutore in dubio, cujus nomine censeatur factum.
XI. Quod tutor vel curator teneatur collocare pupillam in matrimonium eiq. dotem cõgruam a
XII. De nuptiis prohibitis inter tutorem vel curatorem ejusq. filios vel nepotes cum pupilla, el
XIII. An tutor vel curator teneantur de evictione, & quid de procuratore ad negotia?
XIV. De tutore persuadente morienti, ut sibi relinquat quod pupillo relinquere volebat.
XV. An tutores, vel curatores palam & bona fide possint emere à suis minoribus?
XVI. De tacita hypotheca bonorum tutoris, vel curatoris pro ratione administrationis reddenda
XVII. De protutore, & procuratore.
XVIII. De suspectis tutoribus, & curatoribus.
XIX. De obligatione tutoris, finita tutela ante redditionem rationis?
XX. An minor teneatur stare locationi factæ per tutorem ultra tempus tutelæ?
XXI. De alienatione & pignoratione rerum mobilium pretiosarum minoris per tutorem vel cu
faciendam.
XXII. De solutione debiti minoris, cui, & quomodo sit facienda, ut secure solvatur.
XXIII. An & quando exsequutio locum habeat contra tutorem, vel curatorem?

Capita tertiæ partis sunt 46.

Cap. *I. De rationibus reddendis per tutorem & curatorem finita tutela.*
II. An tutori, vel curatori salarium debeatur pro officio administrationis?
III. An curatori adolescentis, sicut tutori pupilli, sit danda decima?
IV. De patre tutore, & de matre tutrice filiorum, an decima fructuum potiantur, & de filio c
patris?
V. An legatum relictum tutori, vel curatori compensetur cum decima fructuum sibi à lege regia c
VI. An decima danda sit tutori honorario, & dato caussa notitiæ?
VII. An protutori, sequestro, depositario, negotiorumq. gestori danda sit decima?
VIII. An tutori communiter pro tali reputato, licet tutela nulla sit, debeatur decima, si utilit
nistravit?
IX. An tutori ignoranti tutelam, administranti tamen tamquam amico sit danda decima?
X. An tutori, vel curatori dato, primo tutori impedito debeatur & danda sit decima?
XI. An tutori, vel curatori Regis debeatur & danda sit decima?
XII. An decima danda sit tutori, vel curatori, quando fructus, & redditus pupilli vix suffici
alendo?
XIII. An tutori non gerenti sit danda decima?
XIV. An tutori vel curatori male gerenti, sit danda decima?

Capitum.

XV. *An tutori fœminæ luxurio æ viventis danda sit decima?*

XVI. *An plures tutores unius, vel plurium pupillorum plures decimas deducere possint?*

XVII. *An curatoribus bonorum danda sit decima?*

XVIII. *An decima danda sit tutori, vel curatori certæ rei, vel ad litem?*

XIX. *An tutori, vel curatori administranti post tempus tutelæ, vel curæ finitum debeatur exinde decima?*

XX. *An tutor, vel curator promittens integre restituere suo minori omnem rem cum omnibus fructibus deducat decimam?*

XXI. *An coadjutori regis, vel ducis majoris, 25. ann. & coadjutori Episcopi danda sit decima?*

XXII. *Qualiter computetur decima fructuum? & an aliquid ultra eam tutor, vel curator possit accipere?*

XXIII. *Decima fructuum, an de omnibus intelligatur?*

XXIV. *An tutor, vel curator decimam mulctarum, & condemnationum habere debeat?*

XXV. *An tutor, vel curator decimam habere debeat ex lapidicinis, aurifodinis, & similibus.*

XXVI. *An tutor, vel curator decimet thesaurum inventum in fundo sui minoris?*

XXVII. *An tutor, vel curator decimet ligna arborum sylvarum, & nemorum cæsa, & alia, de quibus.*

XXVIII. *An tutor, vel curator decimet bona annua, hoc est*, los præsentes de cada anno, *& res, quæ vasalli extra ordinem offerunt pupillo domino suo in significationem lætitiæ prosperi adventus?*

XXIX. *An tutor, vel curator decimare possit jus præsentandi, & commodum proveniens pupillo, vel adulto ex jure patronatus ecclesiastico sibi competente?*

XXX. *An tutor, vel curator decimet partus ancillarum, & augmentum rei?*

XXXI. *An de ... tis fructibus, vel redditibus tutori, vel curatori decima debeatur?*

XXXII. *An tutor, vel curator decimam deducat fructuum vel redditum ecclesiasticorum minoris?*

XXXIII. *An tutor, vel curator decimam deducat ex fructibus debitis minori, & alii copulative, vel alternative in solidum?*

XXXIV. *An onera imposita super fructibus, vel redditibus minoris deduci debeant, antequam tutor, vel curator eos decimet?*

XXV. *An tutor, vel curator deducat decimam de annuis redditibus minoris ad vitam tantum sibi debitis?*

XXVI. *An tutor, vel curator deducat decimam de fructibus maturis tempore, quo tutela, vel cura incipit, & an de fructibus collectis finita tutela, vel cura, ante tamen maturis?*

XXXVII. *An decima tutoris, vel curatoris intelligatur deductis expensis circa fructus factis?*

XXXVIII. *An tutor, vel curator deducat semel, atque iterum decimam, si res minoris bis in anno fructificet?*

XXXIX. *De remediis competentibus tutori, vel curatori pro sua decima consequenda collectis fructibus finita tutela.*

XL. *An decima solvenda sit in ipsismet fructibus in specie, vel sufficiat æstimationem pro eis offerre, & an in qualibet re dari debeat?*

LI. *An decima debeatur totius anni in quatuor, vel curator decessit ante finem anni?*

XLII. *A quo tempore tutor, vel curator, incipiat lucrari decimam?*

XLIII. *An tutor jure communi attento, & etiam lege fori, quæ decimam fructuum ei concedit, possit succedere pupillo?*

XLIV. *An decima fructuum sit concedenda tutori, vel curatori non solum bonorum, quæ sunt in Hispania, ubi lex fori servatur, sed etiam quæ sunt extra hæc regna, ubi non adsit præced. consuetudo, sed jus commune servatur, ut tutori non detur, nec debeatur salarium.*

XLV. *An exsequutores testamentorum, possint petere, & habere decimam fructuum, & redditum bonorum defuncti pro suo labore?*

XLVI. *An tutor pauper præsumatur ditatus ex bonis pupilli?*

Dn. JOANNIS

GUTIERREZ, IURISCONSULTI HISPANI PRÆCLARISSIMI, CANONICI DOCTORALIS ALMÆ ECCLESIÆ CIVITATENSIS,

Tractatus Elaboratissimus

DE TUTELIS ET CURIS MINORUM,

Deque Officio & Obligatione Tutorum ac Curatorum, & mercede ipsorum.

SUMMARIA.

1 *Definitio tutelæ eiusq; defensio & intellectus.*
2 *Tutores à tutela, & curatores a cura denominantur.*
3 *Duplex in jure reperitur definitio, quod nominis, & quid rei, & hic de utraq; agitur.*
4 *Tutores ideo dicũtur quasi tuitores, atq; defensores, & sic à tuẽdo, eo quod pupillũ defendere debẽt, & n. 14.*
5 *Tutor non est necesse, quod habitet cum pupillo in eadem domo.*
6 *Pupillus alendus est apud propinquos eius successionẽ non exspectantes, si tutor ei succedere debeat.*
7 *Tutela munus honorificum est, & inter munera publica computatur.*
8 *Argumentũ de tutore ad prælatũ nonnunq; validũ est.*
9 *Majorem potestatẽ habet prælatus in administrandis reb. Ecclesiæ, q̃ tutor in administrandis reb. pupilli.*
10 *Tutorũ etymologia Alberici de Rosate dicẽtis, tutores dici, quasi tollitores, eo quod plerunq; bona pupillorum auferant & tollant, rejicitur atq; reprobatur.*
11 *Mali tutores potius pupillos suos spoliant quam defendunt, sicut lupi oves, & hi revera tutores non sunt, sed potius raptores, ut hic demonstratur.*
12 *Tutores fidem integram ab omniq; lucro abstinentem præstare debent, nam animo deprædandi tutelæ curave munus obeuntes, fures censendi sunt: unde qui animo deprædandi pupillarium bonorum administrationem, non tuendi suscipiunt, divinam ultionem & iram pertimescant.*
13 *Tutores meritò initio suscepta administrationis juramentum & satisdationẽ præstant, ut hic latius declaratur.*
15 *Tutores & curatores dicũtur domini minorũ, rerumq; eorum, & habent à lege mandatum cum libera,*
16 *Tutores vel curatores, quando pupillum spoliant, non habentur loco domini.*
17 *Tutela promissione, approbatione, forma & incremẽto à jure civili fuit inducta: materia vero & origine a jure gentium exordium cœpit.*
18 *Tutelam jus defert tutoribus super personis minorum, etiam ipsis invitis, vel non petentibus.*
19 *Tutor datur principaliter p̃sonæ, quia tenetur principaliter curare educationẽ atq; institutionem illius, tametsi necesse nõ sit, ut in eadẽ domo habitet cum eo, secundario tamẽ datur etiam bonis in universũ.*
20 *Judex ex officio potest nemine petente dare tutorem pupillo, prodigo & furioso.*
21 *Tutor cogitur invitus tutelam suscipere, etiamsi esset absens & ignorans.*
22 *Tutor si tanquam tutor agat, juri suo non præjudicat; sicut si proprio nomine consentiat alienationi, vel si propria bona obligavit.*
23 *Clausula, rebus sic stantib. &c. in omnib. actibus. & dispositionib. etiã juratis censetur semper apposita.*
24 *Tertius rei possessor super qua annuus census, vel redditus constitutus est, qui ratione huius possessionis coactus fuit recognoscere ipsum censum, non tenetur censum solvere, quoties res illa ad alium pervenerit absq; eiusdem possessoris fraude.*
25 *Possessor tertius rei cẽsui supposita, jure cogitur redditum solvere, ac de novo præmissa obligatione emptorem ipsum recognoscere ut dominum illius juris percipiendi annuum redditum ex iure.*
26 *Clerici nõ coguntur recipere aliquã tutelam, possunt tamen recipere legitimam, si velint intra quatuor menses à tempere scientiæ mortis patris pupillorũ.*
27 *Clerici in sacris non constituti inviti coguntur recipere tutelam.*
28 *Ad tutelam testamentariam vel dativam, clerici vocari non possunt, ne à divinis distrahantur, imo puniuntur dantes illos tutores vel curatores, privantur namq; ecclesiastica sepultura.*
29 *Fas tamẽ est, clericis tutores vel curat. esse miserabiliũ personarum, accedente tamẽ superioris consensu. & ipsi ad hoc etiam nolentes cogi possunt, ut in n. 31.*
30 *Episcopi & monachi ex nulla lege tutores vel curator. cuiuscunq; personæ fieri possũt, nisi esset tutela miserabiliũ personarũ, cum alii non essent, qui bene & tute ad tutelã præfici possent, tunc n. tenetur Episcopus tutelam suscipere & alii clerico demandare.*
32 *Laicus bene potest esse tutor vel curator clerici, & à quo judice dandus tunc sit, in nu. 33.*
34 *Judex laicus minori clerico litiganti corã se curatorẽ dare potest, quod procedit etiam in delegato.*
35 *Tutor dari debet ad tuendã personã pupilli eiusq; bona, nõ vero decerni debet ad unã rem, vel certam litẽ tãtũ per. sed potest dari ad adeundã hereditatẽ, curator tamen bene potest dari ad unum actum.*
36 *Tutor non solum datur rebus, sed ut instruat pupillum bonis moribus, & reliqua faciat, quæ pertinent ad eius commodum. & ideo jurare debet utilia facere, & inutilia prætermittere.*
37 *Tutor datur principaliter personæ, & in consequentiã creditur datus omnib. rebus, curator vero principaliter datur rebus, minus autẽ præcipuè personæ.*

CAPUT I.

Quid sit tutela, & de eius definitione.

PRINCIPIO observandum erit, quod 1
tutela, ut Servius definivit, est vis ac potestas in capite libero, ad tuendum eum qui propter ætatis defectum se ipse defendere nequit, jure civili data ac permissa, *l. 1. in pr. ff. de tutel. in l. 1. tit. 16. part. 6. §. 1. Inst. eod. tit.* ubi ponitur potestas pro auctoritate, ut verissimum esse agnoscit Joan. Orosc. *in l. secre leges, nu. 4. ff. de leg. ex Alci. in l. potestatis, ff. de verb. sign.* & ita admonet Orosc. in tutelæ definitione, nõ *vis & potestas,* sed

ſed *jus & poteſtas* legendum ex Theoph. & Harmen. *lib. 5. tit. 11.* & tenuit prius Alc. *in d. l. poteſtatis*, nec nõ & Foreat. *dialog. 66.* & Mynſi. *in pr. Inſt. de tut.*

Verior tamen litera eſt prior, ſc. vis ac poteſtas, &c. Vt vehementem ac efficacem erga pupilli perſonam & ipſius gubernationem poteſtatẽ ſignificet, & ſic ea verba eſſe referenda ad tutoris auctoritatem poteſtatẽq́; quamvis ad tuendam pupilli perſonam tam magna exiſtat tutoris auctoritas ac dignitas, perinde ac ſi loco dñi haberetur tutor, prout habetur *l. interdum, §. qui tutelam, ff. de furt.* ita intelligunt & declarant præd. verba, Bart. *in l. 1. n. 4. ff. de tut. & ibi Aret. n. 2. Fran. Baldus. & Sylv. n. 9. & 22. in d. §. 1. de tut.* eſtq; receptior ſententia; *ſec. Francum, Cald. Peres, in l. ſi curatorem habens, in tex. ibi, ſine curatore cõſtitutus, n. 3. C. de in inte reſt. min.* qui *n. 1.* plurimorum JCtorũ reſponſis comprobat phraſin illam ipſorum vim ac poteſtatẽ. Et hæc definitio eſt abſoluta, totã ſubſtantiam definiri continens totiuſq; materiæ ac formæ tractationis tutoriæ ſeriẽ, *teſte Pet. Greg. in ſyntag. jur. 2. par. lib. 2. c. 12. n. 1.* eandem definitionem tutelæ probat, *l. 1. tit. 16. pa. 6.* cuius verba ſunt hæc.

Tutela, *Tanto quiero dezir en latin, como guarda en romance, que es dada e otorgada al huerfano libre, menor de catorze annos, e la huerfana menor de doze annos que no ſe puede ni ſabe am parar.*

2 Hinc † tutores à tutela, & curatores à cura denominãtur: & hæc de definitione, quid rei: duplex n. in jure
3 reperitur † definitio, quid nominis ſc. & q̃d rei, ſecũdũ Philoſophũ, definitio namq; q̃d rei ponit ſubſtantiã & rei definitæ quidditatẽ, *l. 1. ff. de juſt. & jur.* definitio aũt quid nominis, ponit q̃d nomẽ ſignificet, ſive per accidẽt alia, ſive eſſentialia, *l. 2. §. appellatio, ff. ſi cert. pet.*

Et ideo definitio quid nominis in propoſito (cum jã
4 dixerimus de definitione quid rei) eſt huiuſmodi: † tutores ideo dicũtur quaſi tuitores atq; defenſores. & ſic à tuendo dicuntur, eo quod pupillũ defendere debent (ſicut æditui dicuntur, qui ædes tuẽtur,) *l. 1. ff. de mino. l. 1. ff. de tut. & in §. tutores, Inſtit. eod. tit. pract. Papin. in form. libelli, quomodo agatur ad rationem tutelæ, in verſ. ſuos tutores, in pr. d. l. 1. tit. 16. par. 6.* ibi, *E tal guarda como eſta otorga el derecho a los guardadores ſobre las cabeças de los menores.* & infra *Otro ſi dezimos, que el guardador deve ſer dado para guardar la perſona del moço, e ſus biẽes.* Et ad hoc inter alia ſpecialiter ſe aſtringunt tutores & curat. eorũq; fideiuſſores in inſtrumẽto obligationis, & fideiuſſionis, q̃ conficiunt in ſuſceptione officii.

5 Non tamen neceſſe eſt, vt tutor habitet cum pupillo in eadem domo, *l. non eſt exigendum, ff. de tutel.* vbi inquit text. *non eſt exigendum à pupillo, vt ſibi tutorem petat, aut ad tutorem ſuum proficiſcatur. & in gl. fin. exponit, id eſt, ad domum, &c. & ſequitur Greg. Lop. in d. l. 1. in gl. la perſona del moço, tit. 16. part. 6.*

6 Imo † ſi tutor talis eſt, vt deficiente pupillo ei de jure ſuccedere debeat, meli᷒ eſt, vt alatur apud propinquos eius ſucceſſionem nõ exſpectantes, *vt in l. 1. C. & ff. vbi pup. educ. deb. Paul. Caſtre. conſil. 374. ſuper iſtis dubiis, vlt. dub. lib. 2. quem refert Baeza de dec. tut. c. 2. n. 86. de quo latius agemus infra 2. par. c. 8. per tot.*

7 Nihilominus † tamen tutelæ munus honorificũ eſt, *vt in l. teſtamẽto centurio, ibi, aut ab honore adminiſtrãdi, ff. de manum. teſta. Bald. in l. pen. C. de verb. ſign. Soci. in l. vtrum ita, §. cum quidã, vlt. not. ff. de reb. dub. quos refert & ſequitur Baez. de dec. tut. c. 1. n. 26.* & inter munera publica cõputatur, *l. 1. ff. de mun. & honor.*

8 Et † de tutore ad Prælatũ nonnunquã validũ eſt argumentũ, *vt cum aliis probat Baez. d. c. 3. n. 33.*

9 Majorem † tamen poteſtatem habet Prælatus in adminiſtrandis rebus Eccleſiæ, quam habet tutor in adminiſtrandis rebus pupilli, *glo. 1. in fin. c. 5. q. 3. Cardin. conſil. 95. n. 4. in fin. Pet. Barboſa in l. ſi filiofam. 26. §. fin. num. 22. ad fin. ff. ſolut. matrim.*

Ex † ſuperiorib. deducitur verã non eſſe etymologiam Alb. de Rol. *in ſuo dictionar. verſ. tutoris*, aſſerẽtis. 10
tutores dici quaſi tollitores, eo q̃ plerũq; bona pupillorũ auſerant & tollãt, q̃ veriorẽ eſſe cenſet Ant. Pisg. JCtus Hiſpellã *in tract. de tut. & cur. qu. 1. nu. 3.* admonens, quod eam à ſe reijciant, qui Chriſtianã cũ effectu (vti omnes decet) profitentur religionem.

Hæc namq; etymologia repugnat propriè ſignificationi & nomini tutoris, eique contra ponitur, vnde potius contraria dici poteſt, quam propria ſignificans q̃ male fit, non vero quod fieri debet, fatemur namq; plerunque id ita contingere.

Mali † n. tutores potius pupillos ſuos ſpoliant, quã 11
defendunt, ſicut lupi oves, & hi revera tutores nõ ſunt, ſed potius raptores. Etenim ſi præpoſtero cõſilio tutor in pupilli perniciẽ tutelare officiũ gerat, pupillũ ve ſpoliet, JC. eo cognomẽto indignũ putavit. *l. qui fundum, §. ſi tutor, ff. pro emt. tradũt Iac. Butrig. & Cy. in l. nõ ões, C. de admi. tut in trac. de patr. pupil. in tit. de tut. & cur. mun. 10. 5. n. 67. fol. 43. Peral. in l. 1 n. 44. ff. de leg. 2 quos refert & ſequitur Cald. Per. in l. ſi curatorẽ habẽs, in 1. par. in tex. ibi, ſine curatore cõſtitutus, n. 3. C. de in int. reſt. min.*

Fidem † namque integram ab omniq; lucro abſti- 12
nentem præſtare debent, *argu. l. creditor, § fin. ff. mandati*, nam animo dilapidandi, ſive deprædandi tutelæ, curæve munus obeuntes fures cenſendi ſunt, *l. ſi pupilli, §. ſed et ſi quis, ff. de negot. geſt.*

Vnde qui animo deprædandi pupillariũ bonorũ adminiſtrationẽ nõ tuẽdi ſuſcipiũt, divinã vltionẽ & iram pertimeſcãt, juxta illud Exod. c. 22. *vidua & pupillo nõ nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabũtur ad me, & ego audiã clamorẽ eorũ, & indignabitur furor meus, percutiãq; vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli.*

Merito † igitur ad declinandã ſiniſtrã ſuſpicionẽ & 13
quo recti᷒ ſuſcepti muneris provinciã exſequãtur, debitamq; fidẽ ac veritatẽ erga minorũ patrimonia & facultates præſtẽt, initio ſuſceptæ adminiſtrationis juſiurandũ ſubeunt, rem pupilli ſalvã fore, & q̃ vtilia curabunt, & nihil in eorũ damnũ perniciẽq; moliẽtur. ſed illorũ comodis exacte diligẽterq; incũbẽt. *auth. vt qui oblig. ſe pro ſub. hab. rem min. §. ſi. coll. 6.* & cũ ſatiſdatione promittũt pupillũ minorẽq; indefensũ nequaq̃ relicturos, nõ n. tutor aut curator eſt, q pupilli aut adulti ſubſtãtiã negligit, *Alc. in l. taberna appellatio, ff. de ve. ſig.*

Nos † vero hic agim᷒ de veris & ꝓpriis tut. juxtã ob- 14
ligationẽ & vinculũ, quo jure tenentur ꝑſonas & bona minorũ tueri atq; defendere quaſi dñi ipſorũ, vnde tutoris nomẽ fluxit; appellãturq; tutores, quaſi tuitores, atq; defenſores, *tex. in §. tutores. Inſt. de tut.* & tutela poteſtatẽ & defenſionem ſignificat. *teſte Vigl. in pr. Inſt. de pupil. et ſubſtit. ſequitur Iodoc. de patr. pupillorum, tom. 7. fol. 03. nu. 5. & Caldas vbi ſupra, nu. 4.*

Tutores † namq; & curatores dicũtur dñi minorum 15
& rerum eorũ, *ut in auth. vt hi qui per ſub. hab. res min. in pr. ibi dominus eiuſdẽ exiſtens, coll. 6. & ibi notãt gl. & Bar. n. 1.* & ſic loco patris & dñi habentur, *l. qui fundum, §. qui tuto. ff. pro emt. & ibi Paul. Caſtr. & in l. interdum, §. qui tutelã, ff. de furtis, idẽ Bar. in l. nec tutoris, n. 2. C. de procu. idẽ in l. 1. §. non poteſt, C. de excuſ. tut. & in l. videamus, n. 4. ff. de in lit. jur. & in l. qui teſtamento, ff. de teſta. Greg. Lop. in d. l. 1. in gl. la perſona del moço, ad med. tit. 16. pa. 6. Baez. alios allegãs de dec. tut. c. 2. n. 32. D. Spin. in ſuo ſpec. teſt. gl. 29. n. 3. Ant. Pisg. de tut. & cur. q. 15. nu. 29. & 45.* vbi ẽ q̃ tutor à lege habet mandatũ, cũ libera ex gl. *in l. mãdato generali, in fi. ff. de procur.* q̃ dicit cõiter approbatã Cur. jn. *cõſ. 147. n. 13. Bal. conſ. 376. lib. 5. Ang. in §. actionũ, n. 37. Inſt. de act. & hos referẽs Baez. d. c. 2. n. 105.*

Sed † qñ pupillũ ſpoliãt, nõ habẽtur loco dñi, *d. §. tu-* 16
tor, & vbiq; Dd. facit l. 35. tit. 12. p. 5. ibi, mas el moço deve le fazer honra e reuerencia en todas las coſas que pudiere.

Vlterius

17 Vlterius † observandum erit, tutelam, permissione, approbatione, forma & incremento à jure civili fuisse inductā, materia vero & origine à jure gentium exordium cepisse, *tex. in §. fin. de Attil. tut. & ibi Othom. idē in pr. Inst. de tut. & n. 7. & bene Caldas, vbi sup. n. 8.*

18 Deinde † animadverto, jus deferre tutelam tutorib. super personis minorū, etiā ipsis invitis vel nō petētib. *l. nec nō, ff. de tut. & cur. datis ab his, l. 2. ff. de tut. d. l. 1. ibi, e tal guarda como esta o: orga el derecho a los guardadores sobre l.us cabeças de los menores, maguer no quiera: o nō lo demanden ellos, tit. 16. pa. 6.* & datur principaliter personæ, quia tenetur curare educationē atq; institutionē
19 illius, † tametsi necesse nō sit, vt in eadē domo habitet cū eo: secundario tamē datur etiā bonis illius, nō comparatione vni⁹ tantū rei aut negotii: sed vniversim cōparatione omniū, *vt Instit. de tut. in §. est autem, juncta gl. ibi, verbo, data, & §. tutores item certe, Insti. qui testa. tut. & d. l. 1, tit. 16. pa. 6. ita Molin. & Theologi de just. & jur. tract. 2. disp. 220. col. 135. vers. & datur.*

20 Poterit † igitur judex ex officio suo nemine petente dare tutorem pupillo, *ita Bart. in l. hac antē, ff. ex quib. caus. in posses. eat. quem sequit. Alex. in l. bonorum, in fin. C. qui admit. Alex. Jas. Curt. Soc. & Sapia in l. 1. ff. de jurisd. om. jud.* ex quib. patet, hanc esse cōmunem opinionem, quæ est tenenda contra Dec. *ibi, notab. 1.* vt etiam cum cōmuni probat Caldas *in d. l. si curatorē habens, in pr. nu. 24. & 26.* vbi *n. 25.* ampliat etiam cum alia cōmuni, vt prodigo, & furioso oporteat judicem curatorem dare ex officio, etsi non petatur.

21 Tutor † etiam cogitur invitus tutelam suscipere, *l. 1. §. si quis tutor, ff. quando appellandū sit, Alex. in l. decem, n. 5. ff. de verb. oblig.* officium enim tutoris est publicū & necessarium, & potest quis invitus à judice, & à lege cōstitui & decerni, *Alex. cons. 26. n. 7. vol. 3. Ias. in l. eum qui res, n. 7. C. de procu. idem Alex. cons. 109. n. 3. vol. 3. & cons. 161, vol. 5. Dec. in l. si pecuniā, n. 5. ff. si cert. pet. Alex. in l. quæsitū, ff. de in jus voc. sequit. Baez. in d. c. 2. de dec. tut. nu. 37. 39. & 40. & Cavalc. de tut. & cur. nu. 201.* vbi ampliat, etiam quod absens esset tutor, & ignoraret, *vt per Aret. in §. idem. n. 4. Inst. de excus. tut.*

22 Quo † fit, vt si tutor tanquā tutor agat, juri suo non præjudicat, qui nō sponte sua, sed ex necessitate officii id facit, *ita scribit Io. de Plat. Ange. Aret. & Vigl. in §. si tutor, Inst. de inoffi. testa. quos sequitur Tiraq. de retract. lign. §. 1. gl. 9. n. 266. & Menoch. cons. 58. n. 53. lib. 1.* pro quo est bonus text. *in l. si pars, §. illud, ff. de inoffic. testa. & l. cum quedā, C. de administr. tut.* secus erit dicendū, si tutor proprio nomine consentiat alienationi bonorum minoris, quia tunc ex propria persona tenetur, *l. & si is, C. de præd. min. & l. procurator qui per evictionem ff. de proc.* idē erit, si tutor vel curator ꝓpria bona obligaret, hic namq; actus significat consensum fuisse suo nomine ꝓprio adhibito, *vt declarat Crav. in qu. de indēnitate mulier. n. 39. post Soc. sen. cons. 100. colu. 2. vers. 2. quia, lib. 3. & Bald. cons. 333. nobilis vir, col. 1. libr. 5.* qui respōderunt, illum suo ꝓprio nomine privato & nō officij cōsentire, qui propria bona obligat, vnde tutor tenetur finito officio, observare contractū, si ꝓpria bona obligavit pro observatione cōtractus, *ita Boer. q. 80. in fin. sequit. & late probat Menoc. vbi sup. n. 54. & 56. cum seq.* adducens eam rationē ad decis. *d. l. procurator, qui per evictionē*, nempe, quia ꝓcurator astringendo fidē propriam excessit terminos officii, & voluit teneri tanquā persona privata, *secund. Soc. se. cons. 154. col. 2. versic. secundus casus est, lib. 2.* qui alios eiusdem opinionis auctores recenset, & Coru. *cons. 6. n. 6. lib. 2.*

Sed videtur, quod tutor, etiamsi propria bona obligaverit, non teneatur finito officio observare contractum à se initum nomine officii, quia videtur præfata obligatio intelligenda solum, in quantū necessitas ipsa postulat, & sic durante officio rebusq; sic stantib. & in
eodē statu permanētib. Quæ † clausula in omnib. actib, 23
& dispositionib. semper apposita intelligitur, *text in c. cum inter, de renunt. & ibi notāt Abb. & cōmuniter Dd.* idemq; est in actu jurato, vt plures allegando resolvimus *in nostro tra. de juram. confir. 1. p. c. 29. n. 6. & latius c. 71. n. 6.* interponitur n. ea obligatio ex necessitate officii, & propter ipsum officiū, vnde tanquam accessoria videtur regulanda, juxta naturā principalis, *arg. reg. accessoriū, cum simil.lib.* Cum igitur principalis obligatio, in hac re fit ratione officii, illa altera propriorū bonorum eidem adjecta, videtur esse eiusdem naturæ.

Hinc † est, vt tertius rei possessor super quā annuus 24
census, vel redditus cōstitutus est atq; impositus, & ratione huius possessionis coactus fuerit recognoscere ipsum censum, & eius creditorē titulumq; novum eidē facere, tantum erit obligatus redditū solvere, dum fuerit eiusdē rei possessor: quod si res illa absq; fraude possessoris, qui recognoverit, ad alium devenerit, nō poterit prior possessor ad solutionē redditus conveniri: quia ille titulus nov⁹, recognitio, stipulatio, & promissio reddit⁹ nō plus, nec magis obligat, vel afficit in substantia obligationis ipsum recognoscentē, quam prius virtute possessionis tenebatur: Tum quia interponitur, ex necessitate legis ad hoc cōpellentis, & sic nō censetur liberaliter fieri, sed solum in quātū necessitas postulat, videl. ad terminos & limites huic obligationi à lege, vel cōsuetudine datos duntaxat, *l. rem legatā. cum simil. ff. de adim. leg.* Tum quia expresse ad dictos terminos & limites se refert & restringit: Tum quia nō interponitur animo faciendæ novæ dispositionis, vel obligationis, sed solū animo recognoscendi, & declarandi obligationē jam dispositā, & subsistentē: vnde simplex titulus novus, non est dispositorius, sed declaratorius, seu probatorius, nec aliquid de novo inducit circa substantiam obligationis, sed bene circa quædā intrinseca, & accidentalia, videlic. circa probationē & viam exsequutivā, & sic huiusmodi titulus duo tantū operatur. Primum confessionē, & probationem in præjudicium recognoscentis. Secundum viam guarentigiā, & hæc duo dummodo sit expeditus sub scriptura authentica, in forma probante, & sub sigillo seculari authentico habente vim guarentigiæ, ita in terminis decidit per prędicta maxima sua auctoritate, Car. Molin. *in consuetu. Paris. tit. 1. §. 11. n. 19.* quem refert & sequitur D. Covar. *lib. 3. var. c. 7. n. 6. vers. in eo tamē, &c. & Redoan. de reb. Eccl. non alien. in rub de const. annui red. n. 68. & Felic. de Solis de censib. lib. 4. c. vlt. n. 7. fol. 233.* quicquid in cōtrarium audacter cōtra supradictos patres nostræ facultatis legalis Molin. sc. & Covar. ꝓbare conetur Salaz. *de vsu & consuet. & stylo curiæ, c. 11. n. 65. & seq. fol. 155.* nisi is, qui censum recognovit, de creditoris alienaverit cōsensu rem censui suppositā. Ego vero priorem sententiam nostrorum probo proculdubio, licet creditor cēsus in prædicta alienatione minimè cōsenserit, nec sciverit, nisi aliud expressim instrumento recognitionis probetur; siquidem id observandū erit, cum voluntate contrahentis scriptum fuerit: ceterum in dubio, hoc nō expresso, & alienatione absq; fraude possessoris facta, recognoscens non tenebitur amplius ad census & redditus, cum nō possideat, & recognitio nō sit facta animo inducēdæ novæ dispositionis, & ideo intelligēda est solum, in quantū necessitas ipsa postulat, & sic durante possessione, & reb. sic stantibus, vt cōstat ex præfatis auctoribus, præsertim ex Covar. *vbi sup.* & sequacibus juxta eorū sententiā jam bis in practica obtinuimus de hoc articulo cōsulti, stante recognitione, cum obligatione propriæ personæ & bonorum.

Quare idem videbatur prorsus dicendum in specie superiori de tutore, vel curatore obligante se & cōtrahente

hente nomine sui minoris & obligante ꝓpria bona sua & personam pro pupillo, nempe vt finito officio, non teneretur amplius supradict. rationibus.

Nihilominus tamē in tutore, & curatore obligante personam suā & propria bona, aliud est indubiè tenēdum & dicendū, nempe vt etiam finito officio teneatur, vt sup. ꝓbavimus & resolvim.⁹: nam inter hos casus maxima est differentia & diversitatis ratio, hæc nempe.

Quod tutor & curator obligans pro suo minore ꝓpriam personā & bona ipsius tutoris & curatoris liberaliter ea sua voluntate & sponte id facit, nullo jure, aut consuetudine ad hoc eundem cogēte, sic fit animo inducendi novam dispositionem & obligationē gratuito, suo periculo vt patet, merito ergo quod finito officio teneatur, sicut eo durante.

25 At † tertius rei censui suppositæ possessor, etiā singularis successor, qui fundū possidet, huiusmodi jure cogitur hunc redditū solvere, hac denuo præmissa obligatione emtorem ipsum recognoscere vt dñum illius juris percipiēdi annuū reditum ex ea re, sicut in specie adnotarunt Guid. Pap. *qu. 42. & qu. 574. & Cassanc. in consuet. Burg. rubr. 11. §. 6. in pr. nu. 2. & in vers. adverte, nu. 16.* qui etsi hanc opinionē potius ad consuetudinē Galliæ quam ad jus comune referat, *vt etiā facit Carol. Molin. vbi sup.* præmittunt tamen idem esse, vbi annui redditus cōstituuntur super aliquo fundo tanquā jus reale & servitutis adhærentis eidē fundo, quemadmod. & apud Hispanos passim cōstitui solent, secund. Covar. *vbi sup. d. n. 6. vers. & ideo quilibet,* quicquid contrariū teneat Salaz. *vbi sup. ubi c. 11. n. 63.* saltem vt non cogatur hic singularis possessor se obligare personaliter; nec vt exsecutiva via teneatur, nisi quādo res est per executionem ablata ab hoc singulari possessore ob nō solutionem pēsionis, quia tunc nō tenebitur creditor restituere ei rem, nisi personā quoq; obliget. secundum ipsum Salaz. *vbi sup. n. 64.* sed prior eius opinio vera quidem non est, nec tenenda in praxi, sed quā prædiximus cum Guid Pap. Cassa. Car. Molin. & Covar. *vbi sup.* nempe ꝙ quilibet etiā singularis successor, & tertius possessor rei censui suppositæ teneatur, & cogi possit per judicē censum ipsum & dñm eius in posterum recognoscere, eidemq; ꝓmittere solvere redditus decurrēdo singulis terminis cum obligatione ꝓprię personæ, & bonorum via exsecutiva, & ita in praxi observatur. Caveat tamen hic tertius possessor ad fugiendas opiniones, vt nū cupatim obligetur pro tēpore, quo præd. rem contigerit ipsum possidere. non n. ad aliud amplius poterit cogi, aut cōpelli, vt obligetur, cum hæc sit & nō amplior obligatio, qua ipse recognoscens tenetur, ꝙ si hæc adjectio & declaratio omittitur, nihilomin⁹ liber erit, si desinat absq; fraude tē possidere & aliud expresse instrumento recognitionis non contineatur.

Cum igitur hæc recognitio jure cogente fiat merito, vt tantum durante possessione intelligatur facta, secus in obligatione tutoris, vel curatoris voluntarie & spōte facta, cum tunc jā sit expressa voluntas, ipsius tutoris & curatoris volentis se & sua bona ꝑpetuo obligari. Tandem ad præd. differentiā constituendam inter hos duos casus sufficiat videre, quod sunt admodū diversi, vt in quolibet eorū teneam⁹ & sequamur, quod Dd. in eis decidunt & tenent, & ita non errabimus.

26 Clerici † autem nō coguntur recipere aliquam tutelam: possunt tamen recipere legitimam, si volunt, *tex. in auth. presbyteros, post l. 42. in ordine, C. de episc. & cler. gl. in c. pervenit, quod est vlt. 86. distin. & ibi Dd. tex. in auth. de sanctiss. episc. §. Deo autem amabiles, coll. 9. ibi, presbyteros autē, & diacanos & subdiaconos jure, & lege cognationis tutelā aut curam suscipere hereditates permittimus, proprio & solo gradu cognationis ad tutelam & curam vocatis, huiusmodi suscipere administrationē permittimus, si tamen intra quatuor menses, ex quo vocate sunt, apud competentē judicē scripta declarent, talē administrationē propria volūtate suscepisse, tex. in l. generaliter, 40. in ord. C. de Episc. & cler. l. 14. tit. 16. part. 6. ibi, Mas los otros clerigos seglares, quier sean missacantanos, o nō, bien pueden ser guardadores de los sus parientes huerfanos por razon del parentesco que han con ellos: pero deuen venir ante el juez ordinario del lugar fasta quatro meses desque supieren q̃ aquel su pariente murio a dexo hyo sin guardador, e antanres deuen dezir ante el como ellos quieren ser guardadores de los huerfanos q̃ fuerō hyos de aquel su pariente: e despues que esto ouieren fecho pueden tomar los moços en su guarda e aliñar e procurar los biēes dellos.* Et ibi expresse gl. Greg. Lop. *in verba, por razon del parentesco. in fin. ibi, & quādo sunt legitimi admittūtur volentes non inviti, vt hic & ibi habes, sc. in d. §. Deo autē amabiles,* idem magis probant Baeza *de decim. tut. c. 2. nu. 38.* & Ant. Piag. *de tut. & cur. qu. 3. nu. 3.* & Caval. *in eod. tract. de tut. & curat. nu. 288.*

Hoc † autem intelligendum est de clericis cōstitutis in sacris, alii namq; clerici inviti cogūtur, *vt in d. auth. presbyteros, & Greg. Lop. in d. l. 14. in gl. missacantanos, o nō,* est o. alia optima lex Reg. idem probans, nēpe *l. 45. tit. 6. p. 1. ibi, e como quiera que los clerigos no ayan de ser guardadores de huerfanos, pero bien pueden rescebir a ellos en guarda, e a sus bienes si quisieren seyendo sus parientes, e dando seguranza q̃ lo aliñaran ansi como dicho es en el titulo que fabla de los huerfanos a de la guarda de ellos, scil. in d. l. 14. tit. 16. p. 6.* & novissimè ex d. leg. Regiis, & aliis juris comunis nec nō & auctorib. quos citat, hoc idem probat Licent. Castillo. *Bobadilla en su Politica de corregidores lib. 2. c. 18. n. 226. cum seq.* addens, ꝙ per consequens clericus debet reddere rationē tutelę & curæ coram judice seculari loci administrationis, *vt ibi jure ꝓbas,* & quod non pōt compelli acceptare tutelā vel curam, nisi cōcurrentib. judicib. seculari, & ecclesiastico, *vt in d. auth. presbyteros, & per Dd. quos ibi citat.* 27

Ad † tutelam autē testamentariam, vel dativam clerici vocari nō possunt, ne à divinis distrahantur, *vt in c. vis. 88 dist. & in c. Cyprianus, 21. qu. 3. gl. in d. c. pervenit, 86. distin. verbo, tutelas,* imo puniuntur dantes illos tutores, vel curatores. privantur n. ecclesiastica sepultura. *c. neq; apud. 83. dist. & tradit Host. in sūma de sepult. vers.* quib. interdicitur ecclesiastica sepultura, *& Ant. Piag. de tut. & cur. qu. 3. nu. 1. & 2.* 28

N[illegible]ue esse tales tutores & curatores possunt, vt innuitur *in d. l. 14. & ibi notat gl. ver. por razon del parentesco, & gl. in d. auth. de sanct. episc. §. Deo amabiles. vers. [illegible]mittimus,* superiora etiā probat Molin. Theolo. *de j[illegible] & jur. 2. tract. disput. 221. col. 1365.*

[illegible] † quod etiam fas est clericis tutores, aut curatores [illegible] miserabilium personarum in [illegible]eventu, quo id licet Episcopis, de quibus statim agemus. 29

Episcopi † autem & monachi, ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscunq; personæ fieri possunt, *vt in d. auth. presbyteros, in 2. & in d. §. Deo autem amabiles,* nec tales esse possunt, *vt in dict. l. 4. in princ. ibi, Obispo ni monge, ni otra religioso non puede ser guardador de huerfano: porque estos tales han de servir a Dios en las Iglesias, e embargarsee a este servicio por la guarda que huviesse de hazer en las personas, a bienes de los huerfanos,* melior text. *in l. 45. tit. 6. part. 1.* neque hoc corrigitur *per d. c. pervenit, 86. distin.* quamvis gl. *ibi ver. tutel. ibe, vel dic quod illi,* authen. voluerit contrarium, Archidiaconus namque ibi, & Præpositus tenent priorem opinionem gloss. ibi, nempe vt Episcopus, vel monachus etiam volens non possit recipere legitimam tutelam, vel curā aliquam *ex dicto §. Deo autem amabiles,* nisi essent tutelæ miserabilium personarum: cum alias non essent, qui bene, & tute ad tutelam præfici possent, quod 30

etiam

etiam probavit Greg. Lopez. *in d. l. 14. gl. 1.* & Molin. Theolog. *vbi supra, versic. Episcopus autem*, tutelam tamen miserabilium personarũ Episcopus tenetur suscipere, & alis clerico mandare, *text. in cap. Episcopus gubernationem, 88. dist.* tutor tamen honorarius Episcopus bene esse potest, *vt tenet addit. Abb. in cap. ex parte, el 2. n. 6. de appell.* Quis autem dicatur & sit tutor honorarius dicemus *infra in hac 1. pa. c. 17.*

31 Similiter † clerici possunt esse tutores, & curatores pauperum & miserabilium personarum, *tex. in d. c. fin. 86. dist. & c. 1. 88. dist.* debet tamen in hoc accedere superioris cõsẽsus, *c. monachi, 16 q. 1.* Quinimo si ipsi nolont, cogi possunt per Episcopũ ad talium egenorũ curam, tutelãve suscipiendã, *c. decrevit, 88. dist.* Ex quibus jurib. ita tenet & probat Ant. Piag. *de tutel. & cur. 3. q. a. n. 4. & 5.* qui *n. 6.* addit, quod isti quidẽ hoc casu nominari nõ poterunt, nisi per judicẽ ecclesiasticũ, eo quod laicus nullã in clericos jurisdictionẽ habeat, *secund. Car. Ruin. cons. 89.* qoamvis copiosi *in pr. lib. 5.*

32 Laicus † autem bene põt esse tutor, vel curator clerici, *vt decidit Bald. cons. 45. qu. ista, vol. 3. & Dec. cons. 150. n. 3. & 8. quos refert, & sequitur Greg. Lope. in d. l. 1. gl. e tit. 14. partit. 6. & Ripa*, vbi alios etiam refert *in ca. decernimus, nu. 10. de judic.*

33 Debet † tamen secundum Dec. *vt supra*, dari tutor laicus clerico à judice ecclesiastico, *vt voluit Bat. in l. 1. ff. de tut. & cura. dat. ab his, Oldrad. cons. 59. Maran. de ord. jud. 4. part. dist. 11. n. 39. Rip. c 2. de judic. n. 9. Spino. in suo spec. testam. gloss. 29. nu. 18.*

Sed fortè in praxi si clericus in minoribus non esset beneficiatus, tutoris datio eidem facta per judicem secularem teneret, *secund. Greg. Lopez. in d. l. 14. glo 1. ad fin.* qui tamen refert Alb. *in d. auth. presbyteros, in 2.* tenentem post Cyn. tutius esse, quod judex laicus, & ecclesiasticus consentiant dationi.

Vnde non sine ratione dubitari potest de opinione Pauli Castr. *consil. 312. curator datur beals, lib. 1.* tenentis, quod judex secularis potest dare curatorem clerico, quem citat dicens, esse peregrinam doctrinam, Pelaez de Maur. *in 1. part. qu. 58. nu. 64.*

Sed non credo veram in clerico constituto in sacris, vel obtinente beneficiũ ecclesiasticũ ex defectu jurisdictionis & potestatis, & quia nõ spectat ad judicẽ laicum huiusmodi clerico curatorẽ dare, & ideo merito dixit idẽ Paul. Cast. *vbi sup. n. 2. ad fin.* bonum esse cõsilium, quod detur curator per proprium judicem.

34 Limitatur † si minor clericus litiget corã judice laico seu seculari: tunc enim judex secularis illi curatorẽ dare poterit: *vt post alios tradit Dec. d. cons. 150. n. 7. & 8. & in l. 1. nu. 6. ff. de jurisd. omn. jud. & plures alias referẽs Cald. in d. l. si curatorẽ habeat, in pr. n. 19.* vbi *n. 22.* quod procedit etiã in delegato ex Neviz. *cons. 17. n. fin. Ang. in pr. inst. de curat. Purpur. in d. l. 1. n. 76. ff. de jurisd. om. ju. & Alex. in l. 2. illo tit. vers. item contra Bart.*

35 Tutor † præterea dari debet ad tuendam personam pupilli, eiusq; bona, non vero decerni debet ad vnam rem, vel certã litem tantisper, *vt in §. certe, Inst. qui test. tut. & in d. l. 1. ad fin tit. 16. partit. 6. l. certarum, ff. de test. tut.* & ibi Bart. assignat rationem Laurent. de Pin. *cons. 44. n. 9. & latim decis. Pedem. octav. 89. n. 3. & 5. & alios allegat Baeza de decima tut. c. 17. n. 2.* vbi quod ad adeundam hereditatẽ speciale est, vt tutor dari possit, *l. cum vna, §. tutor, ff de appell. & ibi notant Dd. Paul. Cast. in l. & si ad species, ff. rem pupill. sal. fr. decis. Pede. octav. 84. n. 5.* Curator tamen benè potest dari ad vnum actum, *l. non tantum. ff. de tut. & cur. dat. ab his, & tenent plures allegati à Baeza vbi supra, nu. 3.*

36 Tutor † etiam nõ solum datur rebus, sed, vt instruat pupillum bonis morib. & reliqua faciat, quæ pertinent ad eius cõmodum, *sec. Bald. in l. eisd. col. fin. C. de secundis nupt. quem refert, & sequitur Greg. Lop. in d. l. 1. in gl. la persona del moco, Baeza de decim. tut. c. 2. n. 87. optima, l. 16. tit. 16. pag. 6.* & ideo tutor jurare debet vtilia facere & inutilia prætermittere, *vt in auth. vt hi qui oblig. &c. §. fin. Bald. in l. omnia, §. item solent. ff. de off. præfect. vrb. l. 9. tit. 16. partit. 6. ibi, o sobre todo deuen jurar los guardadores de fazer todas las cosas que sean a pro de los huerfanos, e de no se entremeter en fazer cosa que sea en danno de ellos.* quã leg. ad hoc citat Baeã *de decim. tut. c. 2. n. 66.*

Tutor † datur principaliter personæ, & in consequentiam creditur datus omnibus bonis, *text. in d. §. certe, & in §. datus, Inst. de excusat. tut. l. cum plures. §. cum tutor, ff. de administr. tut. Laurent. de Pino. cons. 26. nu. 4. & vbiq; communiter Dd.* Curator vero principaliter datur rebus, minus præcipuè personæ, *vt probat Petrus Gregor. in syntag. jur. 2. part. lib. 12. cap. 2. num. 6. & lib. 13. cap. 1. num. 20. & clarius Molin. Theol. de just. & jur. 2. tract. disput. 220. col. 1354. versic. sic curatur præcipuè* Cur autem placuerit tutelam personarum introducere, tres rationes congerit Petr. Gregor. *vbi supra, cap. 1. num. 7. cum seqq.* 37

SUMMARIA.

1 *Tutorum triplex species, testamentarij, legitimi, & dativi.*

2 *Tutoris quatuor species, nempe matris, & aviæ, & istæ dicuntur anomalæ extraordinaria seu irregularia; & in nu. 3. & non regulatur à successione, nu. 11.*

4 *Tutela matris, & aviæ est legitima, non autem dativa, vt in num. 5.*

6 *Tutor testamentarius præfertur legitimo, dativo, matri, & aviæ, sed mater & avia præferuntur legitimo, & dativo, vt in nu. 7.*

8 *Mater volens tutelam filiorum assumere, dicitur habere filios in potestatẽ.*

9 *Mater non datur tutrix filiorum, propter hereditatẽ, sed propter affectionem quam habet ad filios.*

10 *Mater exclusa per statutum à successione filiorum nõ censetur exclusa à tutela, vel cura eorum.*

12 *Exclusus à successione, tunc excluditur a tutela, quãdo tutela est regularis, secus si sit irregularis, &c.*

13 *Legitimus tutor deficientibus testamentariis matre, & avia succedit in tutela.*

14 *Agnati si per statutum præferuntur cognatis in successione, præferuntur etiam eisdem in tutela.*

15 *Tutela de jure antiquo deferebatur agnatis, exclusis cognatis, secus de jure authenticorum.*

16 *Pluribus agnatis & cognatis eiusdem gradus concurrentibus ad tutelam, quid sit tunc observandum?*

17 *Tutela in legitima succeditur eodem modo, quo in hæreditate bonorum sive inter ascendentes & descendentes, sive inter collaterales, vt in nu 18.*

19 *Correcta ratione legis, censetur correcta & ipsa lex.*

20 *Tutela ei dari debet, cui hereditas defertur cõtra jus commune: sed contrarium, nu. 21.*

22 *Matre minore existente & ideo nõ admissa ad tutelã, quis præferri debeat, an avus maternus vel paternus.*

23 *Tutor dativus admittitur deficiente testamentario matre, avia, & tutore legitimo.*

24 *Tutor dativus cedit legitimo, legitimus testamentario, matri, & aviæ, mater & avia testamentario.*

25 *Tutor testamentarius quoties venit confirmandus, si confirmatur est testamentarius, ac proinde legitimo est præferendus.*

26 *Tutor ante quam confirmetur, potest alius à judice dari, & hic datus revocari non potest.*

27 *Tutor dari non debet, quãdiu stant consanguinei proximiores de agnatione, vel cognatione, licet sint de alieno territorio, dummodo non sint de extranea provincia, vt in nu. 28.*

CAPUT II.

Quotuplex sit cautela.

1 TRibus modis † stabiliri possunt tutores pupillis orphanis, *in l. 2. tit. 16. p. 6.* Primo, quādo pater testamento filio suo tutorē reliquit, qui tutor testamētarius appellatur; hoc est, in testamento alteriusdatus.

Secundo, quando pater filio suo in testamēto tutorem non dedit, adsunt taman cōsanguinei; tunc enim jura statuitur consanguineum proximiorem esse debere tutorem orphani, qui tutor legitimus dicitur, hoc est, lege, vel jure datus.

Tertio modo, quādo pater filio suo nullum reliquit in testamento tutorem, nec reliquit consanguineum propinquum, qui talis tutor legitimus, possit, vel velit esse, & tunc judex illius loci dat pupillo tutorem hominem bonum & fidum, qui tutor dativus dicitur, hoc, est, arbitrio judicis datus.

Hæc differentia tutorum constat ex titulis de tutelis *de testa. tut. de legitim. tuto. de legit. agnat. tut. & qui test. tut. dar. poss. & alys, & tenet gl. sponte. in vers. item nota, in l. 1. C. de testa. tut. probat late Ant. Prag. de tut. & cur. qu. 2. in pr. & Cavalc. de tuto. & cur. in pr. nu. 1. & Spino. in Spec. testa. gl. 29. n. 4. & 5. & ceteri omnes de hac re agētes,* estque expresse lex Regia 2. *tit. 16. part. 6.* hos tres modos stabiliendi tutores complectens,

2 Quibus † adde aliam, & quartam speciem tutelæ, nempe eā, de qua in *auth. matri, & avia, C. quādo mulier tut. offic. fungi poss. ubi Bar. & Dd. Spec. in tit. de tute. §. nūc dicendū. in pr. Hier. Grat. cons. 515 in præsenti, &c. in 1 part. & aly quāplures auctores, l. 9. ibi. si los mocos no tuvieren madre ni abuela, & in vers. mas si los huerfanos, tit. 16. part. 6. & ibi Greg. Lop. in gl. madre ni abuela.* Et ista dicitur tutela anomala sive extraordinaria, seu irregularis, in qua specie matres pupillorum continentur, *ut ex Soc. jun. refert Ant. Prag. de tute. & cur. qu. 2. nu. 7.* Sed locum Socini ego non invenio.

3 Dicitur † extraordinaria, quoniā non est testamentaria, enim lex prohibeat dari tutrices mulieres testamēto, *l. jure nostro, ff. de testa. tut.* ex quo tutelæ officio magis idoneus est masculus quā fœmina, *secūd. Philip. Corn. cons. 284. in præsenti consultatione, nu. 6. lib. 3.* non etiā est tutela legitima, quia lex dicit, tales tutrices, hoc est, matrem, & aviam postponi omnibus tutoribus testamentariis & legitimis, *l. 2. §. his illud, C. quādo mulier tut. offic. fungi poss.* quamvis hoc correctum sit quoad legitimos, quos præcedunt matres, & aviæ, *ut in d. auth. matri & avia, eod. tit. & in corpore, unde sumitur de hæred. ab intest. venient. §. ex his.*

4 Nihilominus † tamen, hæc tutela legitima est hodie per jura authenticorū, quia à lege datur & agnoscitur, alio tamen extraordinario modo, quam ceteris cōsanguineis tutoribus legitimis defertur, *ut in d. juribus, & tenet Bart. in l. 2. §. si pater, ff. ad Tertu. & in d. auth. matri, & avia, n. 9. & in l. si quis sub cond. n. 13. ff. de test. tut. Spin. ubi supr. n. 8. dicemus infra c. 5. n. 8.*

5 Dativa † autem non est hæc tutela, quia tutelæ munus est necessarium, *l. fin. in pr. C. de administ. tut. diximus sup. c. 1. n. 21.* matres autem invitæ assumere hujusmodi tutelam nō coguntur, sed tantum eis permittitur, si velint eam assumere, *ut in d. jurib. & ita prædicta observavit Ant. Prag. d. q. 2. n. 7. cum seqq.*

6 Secundo † illud præcipuè observandū erit circa ordinem deferendi tutelam, quod in primis locus est testamentario tutori si exstat, qui non tantum legitimo, sed etiam dativo, & matri præfertur, *ut ex Corn. & Soc. probavit Ant. Prag. de tut. & curat. qu. 9. nu. 1. & ante eos Bart. in d. l. si quis sub cond. n. 5. Bald. in l. precib. nu. 20. C. de impub. & aliis subst. citat plures Segura in repe. l. coheredi, § cum filia, n. 37. ff. de vulg. & pupill. Tiraq. in l. si unquam, in princ. num. 9. C. de revoc. donat. Spin. ubi supra, n. 7.* Idq; constat ex ordine titulorum de hoc loquentium, & præcipuè *ex d. l. 2. tit. 16. par. 6.* ab ordine literæ, & ex mente, & expressis verbis ipsius, & ex *auth. matri & avia, & corpore unde sumitur, C. quando mulier tut. offic. fungi possit.*

7 Post † testamentarium tutorem, hoc est, illo modo datum, vel qui nolit, aut non potest esse tutor, locus est tutelæ matris, vel aviæ successive ipsis hoc officiū agnoscere volentib. quæ præferuntur aliis legitimis & dativis tutorib', solis testamētariis exceptis, *ut cōstat ex supradict. & probatur in l. 9. in verbis sup. relatis, tit. 16. p. 6.*

8 Qua † ratione mater volens filiorum tutelam assumere, dicitur habere filios in potestate, *ut ex Dec. in c. ex parte, el 2. in c. notab. de appel. probat Prag. d. q. 9. n. 2.*

9 Et † quidem mater nō datur tutrix filiorum propter hereditatem, sed propter affectionem, quam habet ad filios, *ut in auth. ut sine prohibitione matris, &c. in pr.*

10 Unde † si exstaret statutum excludens matrem à successione filiorū (prout exstat Hispali, super quo consuluit Soc. ju. *cons. 141. visis reformationib. lib. 3.*) nō ex hoc excluderetur mater à tutela vel cura eorum ob rationē prædictā, ut sup statuto civitatis Fulginantis respondit *Corn. cōs. 101. videtur prim. facie, per tot. præcipue n. 4. & 8. vers. & hūc partē, lib. 3. & pulcre Dec. cons. 16. n. 2. quis refe. & sequit. Ant. Prag. d. q. 9. sub n. 4. vers. limita hæc & tenuit Saly. in d. auth. matri & avia, q. 9. n. 11. & Io. And. in add. ad Spec. tit. de cur. § cum antē, sequitur Greg. Lopez d. l. 4. in gl. la guarda de sus hijos, in vers. & nota, tit. 16. part. 6. Soc. sen. cons. 153. n. 37. lib. 2. concedit Bero. cons. 124. n. 8. & alios referens Caval. de tuto. & cur. n. 183. & Ioan. Vinc. Hond. cons. 88. n. 5. cum seqq. & iterum n. 25. cū seqq.* Idemq; servari in hoc debet & in avia materna, *ut probat Hond. ubi supr. nu 6. & 7. ex Dec. d. cons. 16. n. 4. vers. & ea, quæ & alios, quos ibi citat.*

11 Tutela † namq; matri & aviæ debita est extraordinaria, & irregularis, nec enim à successione regulatur, ut patet ex eo, q matri de jure antiquo deferebatur hereditas per SCtum Tertul. & tamē eis nō deferebatur tutela exstantib. legitimis tutorib. *l. 2. C. quando mul. offic. tut. fungi poss.* Similiter, quia de jure novo auth. mater admittitur ad tutelā si vult, nec cogitur illam subire, *ut probavimus sup.* q nō est in aliis tutelis debitis agnatis & cognatis ratione successionis, q ipsi inviti compelluntur suscipere, *tex. in auth. sicut, & ibi omnes, C. de legitim. tut. & in corpore, unde sumitur.* Non igitur est mirū, si mater & avia ad tutelā admittantur, quamvis nō succedant, cum eorum tutela sit extraordinaria, & irregularis, nec ex successione reguletur, sed solum deferatur matri & aviæ ratione affectionis, *ut in §. hac igitur, in authen. ut sine prohib. matris, &c.*

12 Solum † namq; exclusus à successione excluditur à tutela, quando ipsa tutela est regularis, secus in tutelis anomalis & irregularibus, prout est illa, quæ defertur matri & aviæ, *Spec. in tit. de tut. §. nunc videndū. Hiero. Cagn. in l. quo tutela, n. 2. & 3. ff. de reg. ju. post Imol. cons. 193. n. 9. Hond. ubi sup. d. cons. 88. n. 29. post Calv. d. n. 183.*

13 His † autē deficientibus, vel nolentib. tutelam agnoscere, sc. testamentorio tutore, matre, & avia, succedit legitimus tutor, & quidē proximior, quemadmodū ad hereditatē vocatur, *l. 1. in pr. & l. 2. & l. 3. §. si duo, ff. de legit. tut. & l. quo tutela, ff. de reg. jur. tex. in auth. de hæt. ab intest. venient. §. ex his, Bal. in l. meminimus, n. 3. C. de legit. hered. Dec. d. cons. 16. & bene Cald. Per. in rep. l. si curatorē habens, in tex. ibi, sine curatore constitutum, nu. 18. C. de in int. rest. min. & Martini. cons. 55. n. 2. expressa, l. 2. tit. 16. p. 6. ibi, la segunda, quando el padre no dexa guardador al hyo en su testamēto o a pariētes, ca estōces las leyes otorgan que sea guardador del huerfano el que es mas cercano pariēte, este tal es dicho en Latin tutore legitimo, que quiere tanto dezir, como guardador, q es dado por ley, e por*

derecho

derecho, expēde verbe, *ca esfencu, &c.* Quis sunt restrictiva, ac si diceret, *tunc demam & non alias legitimo tutore erit locus, quoties pater non reliquit testamento tutorem filio suo*, quod etiam innuit ordo literæ.

14 Cum ergo tutela jure deferatur consanguineo proximiori in prædict. specie, sicut hereditas, hinc est, vt si per statutū agnati præferantur cognatis in successione in tutela, idem etiam erit observandū, *sec and. Anch. in c. 1. vers. quod si lex providit, de const. Bart. in l. 1. in pr. ff. de legit. tutor. Dec. d. cons. 16. & in l. fæmina, nu. 18. & in l. quo tutela, ff. de reg. jur. Durand. de arto testan. tit. de tuto. quod curato. caus. 1. Cavalc. de tuto. & cura. nu. 137.* est communiter approbata, & verissima conclusio, *ut plures citans affirmat Hend. d. cons. 88. nu. 20.* excepta matre & avia, quæ omnibus præferuntur, *vt per eundē Cavalc. ibi, nu. 183. & supra diximus.*

15 Quinimo † secluso huiusce modi statuto, tutela de jure antiquo Digestorum deferebatur agnatis, exclusis cognatis, *l. 1. ff. de legit. tuto. Bald. in l. 1. in pr. C. de legit. tuto.* Et licet Phil. Corn. *cons. 281, præmittendum est, in pr. lib. 1.* in hoc adversari videatur, dicens; quod legitima tutela defertur conjunctis agnatione vel cognatione, & qui sunt ab intestato successuri, *vt in d. l. 1. ff. de legit. tut.* attamen, dum statim citat etiam tex. *in auth. de hæred. ab intest. venien. §. ex his*, deducitur, ipsum loqui attento jure novo auth. quo sublata est in hoc differētia agnationis & cognationis, quoad successionem, & quoad tutelam, vt cavetur *in d. §. ex his*, & omnes tam agnati quā cognati secundū gradus prærogativam ad tutelā admittuntur, *vt ibid. deciditur, & in authe. sicut, C. de leg. tuto. gl. in l. 1. vers. providеatur, & ibi Bar. in pr. ff. de legit. tut. Hend. d. cons. 88. nu. 1.*

Dummodo masculi, & perfectæ ætatis, & nulla lege prohibeantur tutelā suscipere, *vt in l. fin. vers. quis autē, C. de legit. hered. & in aliis ll. statim citandis.*

16 Quod si † plures sint eiusdē gradus, qui ad tutelā jure vocantur? Cōmuniter his apud judicem convenientibus, vnus vel plures eligi debent, cumq; vel eo administrare convenit, vt magis idoneo vel idoneis cōmittatur tutela; periculo tutelæ omnibus imminente, qui ad tutelam vocantur, & substantia eorum minorib. tacitè subjacente pro huiusmodi gubernatione. Ita apertè deciditur, *in d. §. ex his, in auth. de hered. ab intest. venient. coll. 6. in vers. si autē plurimi, & in d. auth. sicut, C. de legit. tut. & in l. si plures, ff. eod. tit. gl. ver. provid. in l. 1. in pr. ff. eod & sequuntur cōmuniter Dd. vtrobiq; l. 9 tit. 16. pa. 6. ibi, Mandamos que los parientes mas cercanos q̄ ouieron y que estuvieren en vn mismo grado sean guardadores dellos, e de todos sus bienes*, vbi Greg. Lop. in gl. *En vn mismo grado*, inquit eam legem cum dictis juribus concordare, & l. 94. ibi, *E otrosi porque eran los parientes mas propinquos que el huerfano aura, titu. 16. part. 6.* hocq; fit propter commodiorem administrationem, *vt in dictis jurib. & in l. legitimos, §. in legitimis, ff. de legit. tutor.* & illud de hypotheca probatur etiam *in l. pro officio, ff. de administr. tut.* & superiora tenet etiā & jure comprobat Molin. Theolog. *de justit. & jur. tracta. 2. disput. 220. colu. 1359. in versic. deficientibus.* Et ita in praxi vidi semper observari in civitate Placentiæ in locis & oppidis eius jurisdictionis, vt mortuo patre, relictis filiis pupillis absq; tutore, judex ordinarius eiusdē civitatis præcipiebat consanguineis minorum, vt simul convenirent, & inter se tutorem eiusdem idoneorem nominarent periculo ipsorum, & ad se deferre facerent nominationem præfatam.

Pro qua facit est etiā optimus text. *in l. 3. §. quāvis, ad fin. vers. apparet, ff. de adm. tut.* vbi inquit tex. *apparet igitur Prætori curæ fuisse, ne tutela per plures administretur, quippe & si pater nō destinaverit, quis gerere debeat, attamē id agit, vt per vnum administretur i. sive n. facilius vnus tutor & actiones exercet & excipit, ut per multos tutela spargatur*, & ibi glo. verb. *facilius*, refert versum, *segnius expediant commissa negotia plures*, & Ant. Pisg. *de tut. & car. q. 11. nu. 5. 6. & 7.* quod si consanguineus propinquior sit idoneus, & cōtendat, se esse præferendum ceteris remotioribus, proculdubio obtinere debet, *vt in jurib. supra relatis.*

Ex † quib. omnib. jam patet, quod in tutela legitima succeditur eadē forma, qua in successione bonorū. Itaque, qui admittitur ad successionē, admittitur etiā ad tutelā legitimā, *vt in jurib. sup. allegatis, & in l. 1. §. tutela legit. de leg. tut. tex in §. vnico, Inst. de legit. patr. tut. expressior in auth. de hære. ab intest. ven. §. ex his, col 9. & in d. auth. sicut hereditas, C. de leg. tut. & tenēt plures relati p Rosas in Epith. succ. c. 26. n. 83. & optime p Hend. d. cons. 88. n. 19.* 17

Quemadmodū † igitur pater, mater, fratres, patrui, ascendētes & descendētes, & illis deficientib succedunt collaterales, pari ratione succeditur in administratione tutelæ, *vt tenet D. Castillo in l. 19. Tauri, quē refert & seq. Spin. in suo Spec. testa. gl. 26. n. 8.* Vnde ordo succedendi & prælationis jure regio datus in hereditatib. *per ll. tit. 13. par. 6.* inter ascendentes & descendētes, & collaterales servabitur, & in delatione tutelæ, *per sup. dict.* 18

Et † ratio omniū supradictorū est, quoniā correcta ratione legis, cēsetur correcta & ipsa lex, *vt est de mente glo. in propriis terminis. in d. l. 1. ver. provid. ibi, sed hodie sicut, ff. de legit. tuto.* quā in hoc multis exornat Jas. *in l. posthumo nato, n. 19. & ibi Vbert. Zacu. n. 71. C. de bo. poss. cont. tab.* & illam gloss ad hoc dicit cōiter approbatam Tiraq. *tract. de caus. ces. in pr. num. 130. & novissimè alios referens Meneses l. transigere, n. 78. C. de transact.* 19

Imo etiā sunt † qui dicant, quod si hereditas alicui deferatur cōtra jus cōmune, eidē etiam dari debet tutela, *vt latè probat Goz. cons. 54.* loquens in patruo, vt præferatur avo in tutela, cui etiam in successione pfertur, & inquit patruū dandum à judice: *sequitur Curt. sen. cōs. 46. n. 6. cum seqq. & n. 14. vers. corroboratur, Jas. cons. 149. nu. 6. cum seq. lib. 2. & Hend. d. cons. 88. nu. 23.* 20

Sed † contrariū merito resolvit adversus eos Hiero. Gabr. *cōs. 27. n. 7. cum seq.* in avo materno æque idoneo nominato à matre, transeunte ad secundas nuptias, vt præferatur patruo, etiamsi esset aliquanto minus idoneus avus, *vt ex plurib. ibi latè probat*, quia hæc est tutela dativa, & tunc nō est habenda ratio successionis, sed probitatis & idoneitatis, & in pari caussa, imo etiā aliquāto inferiori petitus à matre, debet præferri legitimo, *vt infra dicemus cū cōmuni, c. 9.* ibiq; respondet ad cōsilia Goz. & Curtii sen. ratione diversæ rationis in suo casu: Ergo in specie & casu Goza. & sequaciū sc. in tutela legitima (& sic extra casum Hier. Gabr.) vera est eorum opinio atq; recepta à præd. Dd. nempe, quod si hereditas alicui deferatur per statutū contra jus cōmune, eidē et dari debeat tutela, vt in exēplo patrui cōtra avum maternum supra relato: præterquā in matre & avia, quæ omnib. pferuntur, nō obstante huiusmodi statuto, nisi expressè de eis faciat mētionē, vt cōstat ex suprad. & in terminis cum aliis pbat Caval. *de tut. & cur. n. 183.* 21

Quod si mater esset minor, & ita ad tutelā vocari nō posset, nec avus maternus admittendus esset ad præd. tutelā, qui stante matre in medio nō vocatur ad successionem nepotis, vel neptis per statutū, sed patruus simul cum matre. Quare patruus in hac specie præferendus quoq; erit in tutela præd. avo materno, *vt latè probat Hend. d. cons. 88. per tot. præcipuè, n. 17. cum seq.* quamvis cōpleta ætate matris, ipsa quoq; ad tutelā erit admittenda, *vt cōstat ex eod. Hend. ibid. n. 39.* Et hoc simul cū patruo, & nō ipso excluso, cum simul ambo vocentur per illud statutū ad successionē: alias enim sola mater completa ætate legitima admittēda esset ad tutelā, remotis tutorib. datis ob eius minorē ætatem, *vt cōstat ex eod. Hend. d. n. 19. & dicemus latius infra suo loco.* 22

23 Testamentario † autem tutore, matre vel avia, & legitimo deficientibus, locus fit dativo, per judicem, *l. 2. tit. 16. part. 6. ibi. La tercera manera es quãdo el padre no dexa guardador, a su hijo ni a pariente cercano que lo guarde o si lo ha es embargado: de manera que no lo puede, o no lo quiere guardar: e estonces el juez de aquel lugar le da por guardador algun home bueno e leal, e este guardador, a tal dizen en Latin tutor dativum, q̃ quiere tanto dezir como guardador que es dado por alvedrio del juez.* Et jure cōmuni probant Dd. præcipuè Corn. *d. consil. 281. in princ. lib. 1. & aly relati per Ant. Piag. de tut. & cura. qu. 9. num. 6.* vbi quod tutor dativus non habet locum, nisi post prædictos, *l. sorores. ubi notatur, Cod. qui dari tutor. poss. Alexand. consil. 161. super 1. dubio, num. 2. lib. 1. Socin. jun. cons. 16. nu. 10. lib. 2.*

24 In summa, † vt ex supra ratiocinatis cōstat, tutor dativus cedit legitimo, legitimus testamentario, matri & aviæ, mater & avia testamentario, & est bon. text. *in l. si tutor, §. 1. ff. de tutel. & ration. distrah.* ꝓbans quod semper legitima tutela testamentariæ cedit, *l. si quis sub cōd. ff. de test. tutel. & in l. 3. C. eod. tit.* & tenet nuncupatim post alios, quos citat Cavalc. *de tut. & cura. num. 2. & Ant. Piag. in eod. tract. qu. 3. n. 35.*

25 Sed † quid erit dicendũ de tutore testamento dato, quoties venit cōfirmandus, si confirmetur, an sit dativus vel testamentarius? Et esse dativum magis probat gl. *in l. 2. vers. solet, ibi, sed dic dativum, C. de confirmãdis tuto. & in l. qui negotiationẽ, §. testamento. vers. tutelam, ff. de administ. tut. & in §. fin. vers. confirmandum, Instit. de tut.* vbi Joan. Faber hanc opinionẽ gl. sequitur & Dominic. *in c. si Apostolica, n. 7. vers. qua sit ratio, de præb. lib. 6.* & in eam magis videtur inclinare Tiraq. *de causa cess. in 20. lim. num. 19.*

Sed cōtraria sententia, imo quod tutor testamento datus confirmatus, sit testamentarius, ac proinde legitimis sit præferendus, est verior, cōmunis, & tenenda in praxi, vt patet ex Bart. *in l. 1. nu. 6. ff. de confirmand. tut. & ibi Cuman. nu. 4. tenet idem Bart. in l. 2. C. de cōfir. tut.* vbi Bal. *col. 2.* & Sal. *n. 3.* eam sequuntur, & cōmunẽ profitentur, & hoc tanquã verius & receptius latissimè defendit Sylvest. *in d. §. fin. ex n. 32. de tut. sequitur Rip. in l. 1. n. 19. ff. si cert. pet. additio ad flores vlt. volu. rub. 31. n. 18. Corn. in l. omnẽ, n. 3. C. ad Tert. idem Bart. in rub. ff. de eo, per quẽ fact. erit,* vbi Jas. *nu. 1.* dicit, q̃ ita tenent Dd. *idem Jas. in Rub. n. 14. Inst. de act.* Et ab hac cōmuni sententia in praxi non est recedendum, *secund. Alex. consil. 140. n. 4. vol. 1.* & est communis, *secundũ Mainer. in l. quo tut. in pr. nu. 14. ff. de reg. jur. sequitur etiam eã Montal. in l. 3. tit. 7. lib. 3. fori. gl. vlt. & Greg. Lop. in l. 6. tit. 16. part. 6. in gl. vlt.* Eandem dicit etiam cōmunem & in judicando nō esse ab ea recedendũ cum Alex. vbi supra testatur Ant. Piag. *de tut. & cur. qu. 9. n. 7. & q. 17. n. 3. 4. & 5.* vbi hoc verum maxime etiã profitetur, cum sine inquisitione confirmetur, & quod isti nuncupari videntur quasi testamentarii. Eandem sententiam sequitur & probat, & ab ea, tanquam recepta non esse in praxi recedendũ, ex Alex. vbi sup. affirmat, alios etiã allegans Caldas Per. *in rep. l. si curatorẽ habens, in textu, ibi, sine curatore cōstitutus, n. 116. C. de in integ. restit. min. in 2. part. tract. de restit. min. pag. 1142.*

26 Illud tamen hic animadvertendũ necessario duxim⁹, nēpe, quod antequã tutor iste cōfirmetur, potest ali⁹, à judice dari, & hic datus revocari nō potest. *text. expressus in l. 3. C. de confirm. tut. & ibi glo. & Dd. & Anto. Piag. d. qu. 9. n. 7. in fin.* Non enim debet, quod ratione & secundum leges ab initio actum est, ex alio eventu resuscitari. *vt in d. l. 3. & in l. sancimus, 25. vers. non enim, & ibi vers. resuscitari, allegat. d. l. 3. C. de administr. tut. & in l. Gracchus, C. ad l. Jul. de adult.*

27 Datio tamen tutelæ dativæ ex inquisitione nō videtur de jure subsistere, quandiu exstant consanguinei proximiores de agnatione, vel cognatione, licet sint de alieno territorio, quia (vt dicemus) vbi exstant legitimi tutores, tunc non est locus dativæ tutelæ, sed ea est ipso jure nulla, *l. tutor, §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. l. si sorores, C. qui dari tutor. poss. cum similib.* legitima namq; tutela datur ipso jure, & ideo habenti tutorem non datur tutor, *vt infra suo loco dicetur.*

Neq; † obstat, si dicatur, quod cōsanguinei proximiores in præmissa specie sunt alienæ jurisdictionis, & ita quod habeant legitimã excusationẽ, *l. neq;, C. qui dari tut. vel cur. d. testamento, C. de excus. tut.* quia hoc verum est, vbi esset omnino de extranea ꝓvincia, *l. divus, ff. de tut. & cur. l. quæro, ff. de testa. tut.* licet in dativo tutore requiratur, quod sit de eodẽ territorio, *d. l. neq;, C. qui dari tut. vel cur.* Oportet n. isto casu, quod pupillus & tutor sint subditi judici danti, *l. 1. & l. divus, ff. de tut. & cur. datis ab his, secund. Bar. in l. pupillo. eod. tit.* nisi tales tutores vellent se submittere ad tale onus: verũ tamen in legitimo tutore lex dat eum ipso jure tutorẽ. & ideo etiam tenet de alieno territorio, *secund. Alex. consi. 161. vol. 5.* Ita in terminis tenet & fundat Franc. Marc. *decis. 251. per tota. in 1. par.* verumq; id puto, petentib. tutelã legitimis, qui sunt de alieno territorio, verũ si eam non petant, & minor propinquos nō habeat in eo territorio, in quo habitat, judex ex officio debet eis dare tutorem, qui eorũ personas & bona regat & administret. 28

SUMMARIA.

1 *Pater vel avus potest in testamento filio suo vel nepoti, quẽ in potestate habet, tutorem dare, nō solum natis, sed etiã his, qui in ventre matris sunt, dũmodo, &c. vt & hoc in num. sequenti cavetur.*

2 *Pater dando tutorem filiis, videtur dedisse filiis ab. tam natis, quam nascituris.*

3 *Pater quando dissiparet omnia bona filij sui pupilli, dare potest curator bonis pupilli propter malos mores patris, cum distinctione tamen Bart. magis cōmuni, de qua hic. Sed contrarium, nu. 6. & præcipuè in casu, de quo infra nu. 7.*

4 *Ad removendum patrem ab administratione hujusmodi, sufficit negligentia & culpa, nu. 4. neque exigitur, quod pater non sit solvendo, aut quod bona sint mobilia, vt in num. 5.*

5 *Tutor scriptus à patre, aut non justo testamento, aut nō vt lege præcipitur cōfirmandus est a judice ad tutelam gerendam, perinde ac si testamento tutor esset absq; inquisitione & satisdatione, quod procedit, etiã si tutor ipse datus a patre esset suspectus, dũmodo pater ipse de tali suspicione conscius fuisset & nō ignorasset, vt in n. 9. & ẽt si is tutor foret manifestè prodigus, vt in n. 10. imo etiã si pater minor 25. annis, talẽ suspectum tutorẽ dedisset, nã adhuc sequẽda esset eius voluntas, vt in n. 11. sed regulariter hoc procedit, nō vero semper, vt in n. 14. & 15. unde in hac specie judex antequam hujusmodi tutorem cōfirmet, aut ei tutelam decernat, inquirere debet an ita se habeat, vt pupillo dãnosus sit, quo casu, volũtatem patris minimè sequetur: an nihilominus utilis sit pupillo, prout in dubio præsumi debet consilio patris erga filium, & tunc tutelam ei decernat, vt in n. 16.*

6 *Pater quamvis possit in testamento filio suo impuberi tutorem dare, nonnunquã tamen ab hoc receditur, utpote, si pater minus perpẽso cōsilio hoc fecerit, forte minor 25. annis, vel eo tempore, quo iste tutor bonæ vitæ, vel frugi videbatur, deinde postea idẽ cœpit malè cōversari ignorante testatore, vel si cōtemplatione facultatum eius ei cōmissa esset, quibus postea exutus est, & idem est in curatoribus observandũ, quos pater in testamẽto designavit à prætore cōfirmandos.*

16 *Iudex ergo, antequã tutori etiam testamentario tutelam decernat, habet inquirere, an duraverit testatoris voluntas, & an sit vtilis pupillo vel damnosus, si habet aliquam cum filio caussam damnosam, & alia, quæ prudenti judici inquirenda veniunt, de quibus in leg. confirmando, & per totum titulum, ff. de confirmat. tutor.*

17 *Pater si filio non existenti in potestate, aut filia tutorem dederit, aut sibi dixerit, precor te curam habere rerum, aut in codicillis quidem nõ confirmatis dederit tutorem aut curatorem, tunc, quod deficit, à judice replendum est, & secundum mentẽ debet confirmare tutores sine inquisitione aliqua, sed simpliciter: quod si alius sit, qui inutiliter dederit tutorem vel curatorem, confirmationem debet præcedere inquisitio, vtrum persona sit apta sit. limitatur 1. membrũ, supradict. in casu de quo hic.*

18 *Curator relictus bonorũ filij impuberis, censetur etiã ex voluntate relictus tutor, ac proinde tanquã tutor confirmari potest, legitimisq; erit præferendus: quod quomodo procedat, hic declaratur.*

19 *Confirmatio tutoris dati in testamento legitimè nõ requiritur vbi, quomodo hic intelligatur, & seq. 20.*

21 *Tutor legitime datus, non potest incipere administrare, antequam judicis decretum accedat.*

22 *Tutor an recte datus sit ex inquisitione, quatuor consideranda sunt, de quibus hic.*

23 *Tutor datus à patre filio suo in codicillis, matre existẽte in medio, an confirmandus sit à judice?*

24 *Pater potest, non solum filio heredi instituto, sed etiã exheredato tutorem dare.*

CAPUT III.

Qui possunt testamento tutores dare, & de testamentario tutore à patre dato.

1 PATER, † vel avus, potest in testamento filio vel nepoti, quem in potestate habet, tutorem dare, nõ solum natis, sed & etiam ijs, qui in ventre matris sunt, dumodo in ea caussa sint, vt si patre vivo nati fuerint. in potestate eius futuri, neq; testamentum rupturi sint: nepotibus tamen ita avus in testamento tutorem dare potest, si post mortem avi non sint recasuri sub patris potestatem, *l. 1. ff. de testam. tute. text. in §. permissum, Inst. de tut. l. quo tutela, §. fin. ff. de reg. jur. l. 3. tit. 16. p. 6.* & hoc jus à lege 12. tabul. fluxit, vt constare videtur *ex l. verbis legis, 120. ff. de verbor. signific. ibi*, verbis legis 12. tabularum, *his, vti legasset suæ rei ius esto*, latissima potestas tributa videtur, & heredis instituẽdi, & legata, & libertates relinquendi, tutelas quoq; constituendi, sed id interpretatione coangustatum est, vel legum auctoritate, vel jure constituentium: de quo latè agit Cald. Per. *vbi supra, nu. 11. cum seqq.*

2 Pater dando tutorem filiis, videtur dedisse filiabus tam natis, quam nascituris, *l. qui filiab. ff. de testa. tut.* & quod tali debeat dari tutor, qui non sit recasurus in patris potestatem, probat etiam, *l. fin. in prin. C. de curat. furios.* quia ei, qui est in potestate patris, non datur, *tradit Ias. in l. more, n. 45. ff. de acq. hered. & Philipp. Dec. in repet. l. bonorum, n. 11. C. qui admit. & pulcrè Soc. iu. consi. 77. viso puncto, nu. 92. lib. 3. & Philip. Corn. cons. 55. repetio, nu. 8. lib. 2. & Ant. Piag. qui eos ad hoc refert de tut. & cur. qu. 4. n. 6.* vbi *nu. 7.* limitat, quando pater dissiparet omnia bona filii, tũc enim propter malos mores patris dari posset curator bonis pupilli, intelligendo,

3 prout vult Bart. *in l. 1. in qu. n. 2. C. de sent. pas.* vbi notat, † ibi esse casum singularissimũ, in quo filius in potestate habet tutorem propter duo.

Primo, quia tutor fuit sibi datus tempore, quo potuit sibi tutor dari, item, quia pater nõ habebat bonos mores, & dissipabat bona filii: sed si primum tantum intervenerit, tutelæ datio evanescit, *vt ibi dicitur*, secus si secundum tantum: quia pater bona filii dilapidaret, & siquidem dilapidatio est talis, quod non impedit, quin filius possit recuperare, dum erit à patria potestate liberatus, puta, quia vendidit possessiones suas, quas postea filius poterit vindicare, tunc propter hoc patri administratio non interdicitur, *l. 1. C. de bonis maternis*, sed si dilapidatio esset talis, cõtra quam filio nõ posset esse consultum, vt si in bonis filii esset pecunia, quam consumit, vel pateretur domos & prædia filii destrui, vel vendi, vel annullari, tunc auferetur ei administratio, & dabitur curator bonis filii minoris, *argu. d. l. in quæst. & l. Imperator, ff. ad Trebellia. idem Bart. in dict. l. Imperator, num. 1.*

Hæc tamen limitatio Antonii Piagii minime cõvenit in proposito huius cap. Si quidem agimus in eo de patre dante tutorem filiis suis in testamẽto, post mortem ipsius administraturum; at vero asserta limitatio prædicta agit de tutore sive curatore assignando, sive constituendo filio in vita patris, dissipantis eius bona, & sic propter ejus malos mores, quod est diversum valde à materia nostri capitis.

Nihilominus tamẽ, jam quod eius limitationis meminimus, observandũ est, præfatam Bart. doctr. *in d. l. in qu. quæ est fin. C. de sent. pass. seq. Dd. ibid. & in l. cum oportet, §. non autẽ, C. de bonis quæ lib. Roder. Soarez, alleg. 4. & Palat. Rub. in rep. c. per vestras, §. 17. n. 13. de don. inter vir. & vxor. & tenet idem Bar. in l. si cõstante, n. 63. ff. solut. matr. & ibi Ias. nu. 196. & Rip. col. fin. n. 99. & ibi Crotus in 2. lect. n. 120. cum seq. Segura in d. l. Impe. col. 37.* & est magis communis secundum Aretin. *cons. 72. nu. 5. vers. ad quartum*, & cum eo Arrias Pinel. *in l. 1. 2. p. n. 35. C. de bonis matern.* est communis secundum D. Molin. *de Hispan. primog. lib. 1. c. 16. n. 14.*

Et ad removẽdum patrem ab administratione huiusmodi sufficit negligentia & culpa, secundum magis communem resolutionem Bartoli & aliorum, maximè Alex. *in d. l. Imper. col. 2. teste Arria Pin. vbi sup. n. 34 & plures refert D. Mol. vbi supr. n. 12. contra alios.* 4

Neq; exigitur, quod pater nõ sit solvendo, & quod bona sint mobilia, vt cõtra Bart. *in d. §. non autem*, probat Arrias Pin. *d. nu. 35.* Sive n. culpa patris in favẽdo, sive in omittendo consistat, vel pater sit solvendo, vel non, semper servanda est *d. l. Imper.* decisio, *vt optime advertit Aret. d. cons. 72. n. 5. & Alex. in l. Imper. n. 13. vbi etiã Claud. col. 2. id probat & sequit. Boer. decis. 61. nu. 14. ad fin. & eos referens D. Mol. vbi supr. n. 16.* 5

Sed quãvis distinct. Bart. vbi sup. cõmuniter sequuta & approbata sit, nullo pacto ꝓcedere potest. Maior n. dissipatio est illa, quæ fit vendẽdo immobilia, q̃ ea, quæ fit in pecuniæ, seu bonorũ mobiliũ dissipatione, nam & si primo casu restent, possintq; vendicari, in secundo aũt facile vendicari nõ possint: in vendicatione tñ immobilium longe maior difficultas versatur, q̃ in mobilium restitutione. Siquidem prolixæ ac pene immortales sunt lites illæ, quæ in vendicandis rebus immobilib. alienatis, quotidie versantur, innumeraq; sunt damna, & expensæ, quæ inde dñis aut successorib. cõparãtur, & si in litis eventu, bona ipsa sint dominis aut successorib. restituenda, vt optime in simili cõsideravit JC. *in l. minorib. ibi, sed etiã si eorum intersit litibus, ac sumptib. nõ vexari.* Item poterit interdũ etiam probationũ copia deperire, quod etiã maximè inconveniret, *vt advertit gl. in l. cogi, juxta pri. verb. deductionẽ, ff. ad Treb. & in l. pen. ad fin. C. de bon. quæ lib.* pluraq; alia inconvenientia, ex horum bonorum immobilium alienatione sequerentur, quæ ex eorum vendicatione reparari non possent, vt etiam est notissimum. 6

Vnde merito distinctionem præd. Bart. latè improbat Alex. *in d. l. Imper. num. 14.* dicens opinionem contrariam,

trariam, vt hoc indistinctè procedat, esse veriorem. Eãdem videtur amplecti Boer. *decis. 61. n. 15.* & bene Pin. *vbi supr. nu. 35.* quorum opinioni libenter assentitur D. Molin. *vbi supr. nu. 15.* & nos quoq; eam sequimur, vtpote rationabilem & juridicam, & contrariam Bartoli evidente ratione non constare censemus.

7 Sed † quando alienatio rei im̃obilis fieret à patre in personas potentiores, à quibus non posset filius ita facilè vendicare, vel in alios, qui ea essent deterioraturi, proculdubio nõ obstante distinctione Bart. & cõmuni statim essent filio bona fideicom̃issi restituenda, & sic statim administratio auferretur à patre, vt summa cum ratione sic limitans, & intelligens primum membrum distinctionis Bart. censuit Paul. de Castro *in d. l. Imperator, nu. 9.* quamvis alias regulariter Bart. distinctionem sequitur, quam limitationẽ potiori jure sequitur D. Molin. *vbi supr. nu. 14.* qui per totum illud cap. *16.* plurima alia elegantia, & necessaria pro intellectu & praxi, *d. l. Imperator*, congerit, & adducit, præcipuè in materia majoratus possessoris dilapidãtis bona majoratus: vel de dilapidatione suspecti, quando cavere debeat, & quando cautio non sufficiat, sed teneatur statim successori eadem bona in vita restituere.

8 Redeamus † nunc ad nostram materiam tutoris testamentarii observando, quod tutor scriptus à patre, aut non justo testamento, aut non vt lege præcipitur, confirmandus est à judice ad tutelam gerendam, perinde, ac si testamento tutor esset absque inquisitione & satisdatione, *text. in l. 3. & in l. si filio, ff. de confirma. tut. text. in §. fin. Instit. de tutor.* vbi idem cavetur in tutore dato à patre filio emancipato in testamento, tradunt Dd. *in l. 2. C. de confirm. tutor. & dicemus latius infra in versic. quos si pater.*

9 Quod procedit, etiam si tutor ipse datus à patre esset suspectus, modo pater ipse de tali suspicione cõscius fuisset, & non ignorasset, *l. in confirmando, & l. vtilitatem, ff. de confirm. tut.* per quæ jura ita concludit Aret. *in l. si cui lege, col. 2. ff. de testa.* vbi plus dicit.

10 Servandam † scili. esse voluntatem testatoris, etiam si is tutor ab eo datus foret manifestè prodigus, *per l. tres tutores, §. vlt. ff. de administrat. tutor.* tanta est (inquit) præsumptio, quam habet lex pro consilio patris erga filios, *per l. amicissimos, in prin. ff. de excusat. tutor.* quem refert & sequitur Tiber, Decian. *consil. 49. nu. 10. volum. 1.* addens *num. 11.*

11 Quod † imo & si pater minor 25. annis talem suspectum tutorem dedisset, sequenda esset eius voluntas, *per text. in l. 3. § quamvis, ff. de administr. tutor.* quem ad hoc dicit singularem Roman. *singul. 171. adultus, notant Dd. in l. si frater, C. qui testam. facere possunt, & in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebell.*

12 Quamvis † autem pater possit filio suo impuberi tutorem testamento dare, nonnunquam tamen ab hoc receditur, vt puta si pater minus perpenso consilio hoc fecerit, fortè minor 25. annis, vel eo tẽpore fecerit, quo iste tutor bonæ vitæ, vel frugi videbatur, deinde postea idem cœpit male cõversari ignorante testatore: vel, si contemplatione facultatum eius, res ei commissa esset, quib. postea exutus est. Et idem est in curatoribus observandum, quos pater in testamento designavit à prætore confirmandos, *ita decidit Vlpian. libr. 35. ad edict. habetur in l. 3. si plures, §. quamvis, ff. de administr. tuto.*

13 † Judex ergo, antequã tutori etiam testamentario decernat tutelã, habet inquirere, an duraverit testatoris voluntas, & an sit vtilis pupillo, vel damnosus, si habet aliquã cum filio caussam damnosam, & alia, quę prudẽti judici inquirenda veniunt, de quibus *in d. l. in confirmando, & per tot. ff. de confirm. tut.* cum vtilitatem minoris, nõ vero quid testator præceperit, quãdo est vtilitati minoris cõtrarium & dãnosum, inspicere debet, *juxta text. in d. l. vtilitatem*, & observavit Spin. *in suo speculo testam. gl. 29. n. 15. ibi, & sic judex.*

Neque text. *in d. l. 3. §. quamvis, ibi fortè minor 25.* 14
annis, contrarius est ampliationi, quam modo retulimus ex Deciano, *vbi supr. nu. 11.* per eundem met text. dum diximus, quod imo. & si pater minor 25. annis, tutorem suspectum dedisset, sequenda esset eius voluntas, cum potius text. ille probare videatur expressè cõtrarium, ibi, *si pater minus perpenso consilio hoc fecerit, forte minor 25. annis, &c.* Sed quod consilium patris minus perpensum esse potest? quam suspectum tutorem filio dare, patrem minorem 25. annis.

Hanc namq; difficultatem sustulit nobis adverbiũ, nonnunquam, *in d. §. quamvis positum*, ibi nonnunquã tamen ab hoc receditur, vt puta si pater minus perpẽso consilio hoc fecit, forte minor 25. annis. † Adver- 15
bium namq; illud, *nonnunquam*, idem significat quod quandoque, vt patet, sed hoc adverbium, *quandoque*, denotat regulam esse in contrarium, *vt in princ. Instit. quibus mod. contrah. oblig. Gratus consil. 2. nu. 24. libr. 1. post Guiller. in Spec. tit. de disput. nu. 9. Octav. Vulp. de prapost. adverb. &c. in dictione, quandocunque. sub n. 8. in versic. quandoque, pag. 89. col. 1. paulo post prin.* Ergo bene probat textus ille, quod pater minor 25. annis, regulariter potest filio suo in testamento tutorẽ dare, *vt notavit ex eo Bart. ibidem, num. 1. & idem Bart. in l. quæro. §. Lucius, ad fin. ff. de testam. tutor. Angel. Aret. in §. furioso, nu. 2. Instit. qui dare tut. Ripa in l. nemo potest, num. 84. ff. de legat. 1. sequitur Gregor. Lopez in l. 3. gl. 1. tit. 16. part. 6. & Ant. Piag. de tutor. & cura. qu. 5. nu. 2. & Cavalc. in eod. tract. nu. 8.*

Quod † autem pater minor 25. annis, tutorem su- 16
spectum filio impuberi testamẽto suo dederit, in caussa est, vt judex, antequam eum cõfirmet, seu ei tutelam decernat, inquirere debeat, an ita res se habeat, vt pupillo damnosus sit, quo casu voluntatem patris minimè sequatur, an vero nihilominus vtilis sit pupillo, prout in dubio præsumi debet pro consilio patris erga filiũ, & tunc ei tutelam decernat, *juxta supradicta*: & ita est intelligenda hæc materia.

Quod si pater filio non existenti in potestate, aut fi- 17
liæ tutorem dederit, aut, si dixerit, *precor te, curam habere rerum*, aut in codicillis quidẽ non confirmatis dederit tutorem aut curatorem, tunc, quod deficit, à judice replendum est, & secundum mentem debet cõfirmare tutores sine inquisitione aliqua, sed simpliciter, quod si alius sit, qui inutiliter dederit tutorem, vel curatorem, cõfirmationem præcedere debet inquisitio, vtrum, sc. persona apta sit, ita probat text. *in l. 1. ff. de confirm. tut. tex. in §. fin. Inst. de tutor. l. pater, §. fin. ff. de testa. tut.* vbi limitatur, quod prædiximus, tutorem nẽpe, minus jure datum à patre, esse confirmandum sine inquisitione, vt procedat, præterquã si caussa, propter quam datus videbatur, in eo mutata sit, velut, si exinimicus, vel ex divite pauper effectus sit.

Et quod tutor nõ jure datus à patre, vel curator citra inquisitionem confirmandus sit à judice, probat etiam lex *si filio, ff. de confir. tutor.* similiter, quod tutor filio emãcipato vel naturali datus à patre in testamẽto, absque dubio sine inquisitione confirmandus sit, probat ex dictis juribus, Anton. Piag. *de tut. & cura. d. qu. 2. num. 6. & Cavalc. num. 9.* Et de tutore dato minus legitimè, hoc est, in codicillis invalidis, vel testamento non legitimo, probat text. *in l. qui à patre, ff. de confir. tut. & in l. 2. C. eod. tit. & in l. credendũ, ff. qui pet. tut. & notat Alex. cons. 39. incip. super testamento fier Nicolai, vol. 1.* vbi dicit hanc esse communem opinionem, licet aliqui voluerint hoc plus, scilic. quod non requiratur cõfirmatio, quia voluntas imperfecta inter liberos, valet, *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. l. fin.*

C. famil.

C. famil. herciſc. cum ſimilib. nihilominus tamen Bal. *in d. §. ex imperfecto, in ult. quaſt.* ſequitur cōmunem ſententiam, quia agitur de intereſſe tutoris, qui eſt extraneus. Merito igitur eius datio non tenet, niſi confirmetur, & idem vult Bart. *in d. l. qui à patre; & in l. impuberi, ff. de admin. tut.* quoa cum cōmuni præd. ſequitur Laurent. de Pinu. *conſil. 54. nu. 3. & 4.* Et ita eſt procuI dubio tenendū, præmaxime ſtante jure noſtro Regio, quo adæquata eſt ſolemnitas teſtamentorum inter liberos, & inter extraneos, vt cōſtat *ex l. 3. Tauri, hodie l. 2. tit. 4. lib 3. nova coll. Reg.* imo etiam jure communi atteto, *d. §. ex imperfecto,* cum ſimil. ratione præd. Bald. quæ ſatis juri conſona eſt, *vt dicemus latius infra ca. 8. huius primæ partis, nu. 56. cum ſeqq.*

18 Rurſus ex deciſione *d. l. 1. ff. de confirm. tut.* colligi videtur, relictum curatorem bonorū filii impuberis, cenſeri etiam ex voluntate relictum tutorē, ac proinde tanquam tutorem confirmari poſſe, legitimiſque præferendum, quod innuit JC. ibi, *precor te curam habere rerum,* & tradit Bart. *ibi num. 1. Aretin. conſil. 65. colu. 2. in medio,* & probat latè Caldas Per. *in rep. d. l. ſi curatorē habens in parte, ſine curatore conſtitutus, n. 116.* vbi hoc verum intelligit, quando tutor datus eſt, tutor inutiliter: tunc namque, vt tutor confirmandus eſt ex reg. *d. l. 1.* quam cōtra alios ſic eleganter explicat Ant. Aug. ad Modeſt. *in pri. pag. 224.* Secus ſi teſtator ſimpliciter diceret, *precor te curam habere rerum,* alio verbo non expreſſo. Verba namq; hæc *alio non expreſſo,* & maxime expreſſio curæ nihil ad tutelæ dationem conferunt, adeo, vt ſi curator certis rebus detur, nulla ratione, vt tutor confirmari poſſit, & hoc affirmant ſcribentes, vt tanquam curator confirmetur, adveniēte pubertate, *vt affirmat Alvaret. quem refert & ſequitur Caldas vbi ſupra adverſus Bart. Aretin. & Coſtam.* Cæterum an relictus expreſsè curator filii impuberis cenſeatur relictus eius tutor, & vt talis confirmandus ſit, aut tantum curator adveniente pubertate, agemus latè *infra hac prima parte alio cap.*

19 Hæc procedunt, quando minus legitime quis à teſtatore datus eſt tutor, vel ex perſona dantis, vel eius, cui datur, vel ex modo dandi; tunc namq; requiritur cōfirmatio judicis: ſecus quādo quis eſt legitime tutor datus in teſtamento, tunc enim non requiritur confirmatio, vt colligitur *ex d. l. 1. ff. de confirm. tut.* & obſervavit Chald. *vbi ſupra, nu. 115.* vbiq; multum intereſt, quibus verbis tutor à teſtatore detur; niſi enim apta, & congrua ſint, tutelam ſcilicet deſignantia, non cenſebitur tutor legitime datus.

Neq; abſq; cōfirmatione adminiſtrare poterit: ſed quod non erit omnino neceſſaria expreſſa & ſpecifica mētio tutoris, aut tutelæ, ſed ſatis eſſe, ſi per alia verba æquipollentia tutor detur, vt puta ſi dixerit teſtator, *relinque filiū in poteſtate, vel in manu matris ſuæ,* ſecundum Bald. *in c. ex parte, de appell. & Iaſ. in l. manumiſſiones, n. 3. ff. de juſt. & jur.* & ex cōmuni ſententia reſolvit Dec. *in d. c. ex parte, el. 2. in pr. & ibi addit. ... A. Rip. in l. centurio, n. 198. ff. de vulg. & pupill. ſubſt.*

20 Diverſum † tamen judicabit, ſi dixerit, *relinquo filiū in cuſtodia,* quoniam nomen cuſtodiæ non trahitur ad tutelam, ideo cōfirmatione opus erit, vt colligitur ex text. *in l. qui in aliena, §. quanquam, ff. de neg. geſt. & ibi notat gl. 1. Bart. Bald. & omnes, & ſequitur alios allegans Caldas, vbi ſup. ſub d. n. 115. adverſus Boer. deciſ. 124. & cū eo addit. ad Rom. ſing. 165.* Idem erit in illis verbis *educetur, & gubernetur,* vt in terminis tradit Corn. *cōſ. 280. vol. 1.* quē refert & ſequitur Caldas *vbi ſup.*

21 Licet † autem tutor teſtamentarius legitime datus, cōfirmatione non indigeat, vt prædiximus, non poterit tamē incipere adminiſtrare, nec adminiſtrationi ſe ingerere, donec decretum judicis accedat, cōmittentis ei adminiſtrationē, ſecund. Bart. *in l. legitimi, n. 3. ff. de legit. tut.* quē ſequitur Bertr. *conſ. 63. n. 1. 1. part. volu. 2. Capic. deciſ. 8. 129. n. 1.* Soc. jun. *cōſ. 14. n. 8. vol. 2.* Rupellan. *in Enchirid. juris, pag. 362.* quos refert & ſequitur Caldas, *vbi ſup. n. 116. verſ. qua quidem confirmatione, ibi, licet autē, &c.* vbi dicit Bart. in hoc eſſe receptum: dicemus latius *infra, hac eadem 1. par. c. 5. n. 6.*

Si quæratur, an rectè datus ſit tutor ex inquiſitione, 22
quatuor conſideranda ſunt, an is dederit, qui dare potuit, & ille receperit, cui fuerat dādus, & is datus, cuius, dādi facultas erat, & pro tribunali decretū interpoſitū. In cōfirmando aūt tutore, hoc prætor inquirere debet, an duraverit patris voluntas, quod in facili eſt, ſi proximo mortis tempore tutores nō jure, vel curatores ſcripſerit pater; nam ſi ante annos, vt medio ſpatio, potuerit facultatū tutoris, nō jure à patre dati, fieri diminutio, vel morum, ante celata vel ignorata emerſerit improbitas, aut inimicitiæ cū patre emerſerint, vel enim fiſco aliquem contractum damnoſum miſcuiſſet, vtilitatem pupillorum prætor ſequetur, nō ſcripturā teſtamentis vel codicillorū: nam patris voluntatē prætor ita accipere debet, ſi non fuit ignarus eorum, quæ ipſe prætor de tutore comperta habet, deniq; ſi poſtea de eo, quē pater teſtamento codicillisve, non jure dedit, ſcripſit, tutorem eſſe nolle, nempe non ſequetur primam volūtatem prætor, a qua pater diſceſſit. Ita deciditur *in l. 7. § 1. cum tribus legib. ſeq. ff. de confirm. tut.*

Sed ſi mater ſit in medio, nō debet confirmari tutor 23
datus à patre in codicillis filio ſuo impuberi, ſed ipſa eſt præferenda, Et idē in avia, ſecus in aliis legitimis, quia iſte cōfirmatus habet mixtū eſſe ex duabus qualitatib. ſcil. ex teſtamento, & decretum, & quia qualitas teſtamenti eſt dignior, trahit ad ſe minus dignū, *ita Bal. cum Mart. Sylla. in c. ex parte, el 1. n. 5. de appell.* Sed hęc eadē ratio Bald. in aliis legitimis idem probat etiā in matre, vel avia in medio exiſtente, vt nō præferatur tutori nō jure dato à patre filio impuberi, cum veniat confirmādus; ſiquidem tutor teſtamentarius præfertur matri & aviæ, & confirmatus præfertur legitimis, quia eſt teſtamentarius, vt ſup. reſolvimus, *c. præced.* Ergo præfertur etiā & matri, vt ibidem quoq; probavimus, *verſ. 2. quod ſi mater,* avia, vel alius ſit datus tutor à judice impuberi, ante quā datus ei nō jure à patre cōfirmetur, per judicem revocari nō debet datus à judice, *vt in l. 1. C. de cōfirm. tut.* & probavimus *d. c. 2. verſ. illud tamen.*

Similiter pater nō ſolū filio hæredi inſtituto, ſed etiā 24
exheredato tutorem dare poteſt *l. pater heredi, 4. in pr. ff. de teſta. tut.* cuius ratio ea eſſe videtur, quia talis datio tutoris eſt in favorem pupilli, ſicut etiā videmus, quod pater poteſt ſubſtituere filio ſuo pupillo exheredato, *text. in §. non ſolum, Inſt. de pupill. ſubſt.* & in hoc cōſiſtit prærogativa patris, qui filium habet in poteſtate, *ita Dec. in l. quo tutela, §. 1. n. 5. ff. de reg. jur.*

SVMMARIA.

1 *Mater, an & quando poſſit filio tutorem relinquere in ſuo teſtamento, & de confirmatione eius à judice facienda?*
2 *Mater filios in poteſtate non habet.*
3 *Mater ſi teſtetur inter ſolos liberos, an vni alterum tutorem relinquere poſſit?*
4 *Mater ſi ſolum inſtituat filium in legitima, an ei tutorem dare poſſit?*
5 *Mater ſi ratione ex ſua parte provenientium alterum tutorem communem filio dare velit, quam maritus ipſe teſtamento dederit, quis horum tutor præferatur? & nu. 17. in filio naturali quid tenendum ſit in hac ſpecie, reſolvitur.*
6 *Mater quando filium heredem inſtituit, judex tenetur tutorem ei datum cōfirmare, ſecus ſi filium heredem nō inſtituit, quia tunc ſolet ex voluntate defuncta datus*

tutor

tutor à præsidib. cõfirmari, quod si fides inquisitionis congruat, debet eum judex confirmare, & n. 7.

8 *Tutor relictus à matre, an attento jure Regio & communi debeat confirmari cum inquisitione, vel sine ea? & num. 9.*

10 *Tutor relictus à matre filio, an debeat satisdare?*

11 *Avus & avia, aliiq; descendentes per lineam maternã an possint suis descendentib. tutorem relinquere? & resolvitur in eis idem, quod in matre.*

12 *Patronus an & quando impuberi liberto tutorẽ dare possit, item extraneus impuberi extraneo à se herede relicto? & n. 13. latè agitur de differentia inter patronum & extraneum in hoc.*

14 *Tutor datus à patre filio impuberi, quẽ habuit ex concubina, si eum heredẽ instituat, confirmandus est.*

15 *Naturali filio, cui nihil relictum est, frustra à patre tutor datur, neq; sine inquisitione confirmatur.*

16 *Pater naturalis relinquẽdo filio aliquas res, quocunq; modo, intra tamen à legib. definitum modum, potest ei tutorem relinquere, qui debet apud competentem judicem citra inquisitionem confirmari in bonis à patre relictis, in aliis vero bonis inquisitio est necessaria ad confirmationem.*

18 *Ceteroquin aliquando requiritur ad dandum tutorem vel curatorem pupillo, vel furioso sine inquisitione.*

CAPUT IV.

An mater filio suo impuberi tutorem dare possit? Item de patrono, & patre naturali.

1 MATER, nisi filio instituto, tutorem dare nõ potest, quasi in rem potius, quam in personam dare eum videatur, & tunc judicis confirmatione opus est præcedente inquisitione, vt probat expressè lex *pater hered.* .4 *in pr. ff. de testa. tut. text. in l. 1. in vers. si autem fuerit persona talis, juncto vers. fin. in pr. si autem, ff. de confirm. tut. tex. & ibi gl. in l. mater, C. de testa. tut. l. 6. tit. 16. part. 6.* cuius verba sunt hæc: *la madre que fiziere testamento en que establece por sus herederos, a sus hijos q̃ no ouiessen padre, bien les puede establecer guardador en el, pero tal guardador como este no puede usar en ninguna manera de los bienes del moço, menos, de ser cõfirmado del juez del lugar do son los bienes, e el deuelo cõfirmar e otorgarle guarda dellos, sino fuere a tal qual defiendã las leyes deste nuestro lib. q̃ lo no seã, mas si la madre no estableciesse por su heredero al fijo no le podria dexar guardador maguer le dexasse de otra guisa alguna partida de sus bienes: pero si acaeciesse que lo fiziesse siendo quis si esse confirmar el juez valdria e no de otra guisa*, quam l. Regiam citat Mol. Theologus *de justit. & jure, 2. tract. disputa. 220. colum. 1356. versic. si filius caret.*

2 Ratio est secundum gl. 1. *in d. l. mater*, quia mater filios in potestate non habet, prout jure requiritur, *§. fœmina, Inst. de adopt. §. mater, Inst. de exhær. lib. juncta l. 1. verbo, in potestate, ff. de testa. tut. § permissum, Instit. de tutel,* & hanc rationem gl. sequitur Azo. *in summa eod. tit. de testa. tut. nu. 13. Odofr. Cyn. Saly. & cõmuniter Dd. vbi Aug. in d. l. 1. de confirm. tut. Mass. in l. quo tutela, in pr. nu. 9. ff. de reg. jur. Aret. in pr. & Sylvest. n. 7. & 8. in d. §. permissum, quos refert & sequitur Caldas Per. in rep. leg. si curatorem habens, in text. ibi sine curatore constitutus, n. 100. C. de in integ. rest. minor.*

3 Hinc cavendũ est à limitatione Saly. *in l. hac consultissima, §. ex imperfecto n. 6. cum gl. ibi, C. de test.* limitantis decisionẽ *d. l. mater*, si mater testetur inter solos liberos, & vni alterũ tutorẽ reliquerit, quasi is defectus patriæ potestatis, & omnis alia solẽnitas in eo testamẽto impfecto remissa cẽseatur de jure civili per illũ tex. vbi eam limitationẽ defẽdebat Marc. Ant. *in rep. n. 125.* sed jure nõ probatur, vt melius advertit Corn. *ibi n. 17.* & sq. & cum eo Caldas, *vbi sup. vers. ex qua rati.*

Primo circa intellectum, & praxim supra dictarũ legum juris communis, & Regii observandum videtur, quod ita demum tutor datus à matre in testamento, in quo eum instituit hæredem, omnino cõfirmari debet, quando scil. instituit eum hæredem vniversalem, secus vero erit, si eum in sola legitima instituisset, ex tex. *in d. l. peto, §. mater, ff. de leg. 2.* vbi videtur probare, tutorẽ filio à matre nulliter datum esse, non ea alio, nisi quia in effectu mater non instituerat filiũ, nisi in sola legitima, cum reliqua pars hereditatis subjecta esset fideicõmisso, in quo legitima nõ includebatur, *l. cohæredi, §. cum filio, ff. de vulg. & pupill.* ita ad hos ponderat *d. §. mater*, Ludov. Rom. *cons. 188. incip. in hac caussa, n. 3.* & sequitur ita limitans, *d. l. Reg.* Greg. Lope *in c. propria, in gl. deuelo cõfirmar, ibi, limita tamẽ*, & Ant. Prag. *de tut. & cura. qu. 3. n. 28.* vbi *nu. 29.* addit, quod etiamsi in totum illum hæredẽ instituat, nihilominus non valet talis datio, nisi cõfirmetur, *secundũ Bald. in d. l. mulier, ff. de confirm. tut.* & probatur in jurib. principio allegatis. Eandem limitationẽ sequitur Ferrar. *in forma libelli ad reddendam rationem, §. 1. n. 2.* 4

Sed quamvis hæc limitatio auctoritate quamplurimã comprobata sit, eam tamen falsam esse, vt ex ea apparet, evidenter contendit Caldas Pereira *vbi sup. n. 103.* atq; contra communem omnino sententiam, nec minus contra dictam *l. Reg. 6.* quæ habet, judicem posse præteriti filii tutorem cum inquisitione confirmare. Ergo multo magis, hoc facere poterit ipso filio in legitima instituto. Neq; tenet, *in d. §. mater*, aliquid facit in illis verbis, *tutorem dare non potuit.* Ea namq; verba à Jureconsulto dicta non sunt, quia filius in sola legitima in effectu esset institutus, vt præpostera subtilitate accipiunt Rom. & ceteri. Sed potius, quia ipso jure tutelæ datio erat inutilis propter defectum patriæ potestatis. Accedat præterea *d. l. 6. tit. 16. par. 6.* indefinitè & generaliter loquens de qualibet institutione, præmaximè, cum hodie per leges nostras Regias, omnia fere parentum bona pro legitima filiis designentur. Et profecto hanc partẽ vti mihi veriorem probo contra Romanũ & sequaces, quã etiam sequitur Molina Theol. *de just. & jur. in 2. tract. disp. 220. col. 1356. ad fin.* & colu. sequẽti resolvi supra in hac specie, quod judex ante, quam illũ tutorem approbet, tenetur facere diligentem inquisitionem, an idoneus sit, & hoc comperto debet illum approbare sine satisdatione, vt constat *ex l. 1. & 2. ff. de confirma. tutor.* Quod si minus idoneum illum repeneriat, illum non approbet, sed locum habet tutor legitimus, aut dativus. Idemq; probat, quando mater filio legatum reliquit, & tutorem eidem dat.

Illud vero memorabile est, quod in d. loco egregiè consuluit Romanus, scil. vt si mater ratione bonorum ex sua parte provenientium, alium tutorem communi filio dare velit, quam maritus ipse testamento dederit, id neutiquam facere possit, sed tutor patris omnino præfertur, quam sententiam sequitur, & multis comprobat Petr. Pechi. *de testam. viri & vxor. lib. 2, c. 9.* & Caldas *vbi supra, d. num. 103. ad fin.* sequitur Cavalc. *de tut. & curat. num. 11.* vbi limitat, nisi mater, quem velit tutorem dare, hæredem instituat, & roget, vt filius illius testatricis, cum is ad pubertatẽ venerit, hereditatem plene restituat & exprimat se ita testamentum facere, vt melius filio consulatur herede scripto administrante bona, dum filius sit pubes, & mandet interim pupillo alimenta præstari ex fructib. hereditatis: quia isto casu heres scriptus, & rogatus restituere filio, cẽsebitur administrator, & sic tutor electus, potius quam heres, & restituet filio hereditatem vna cum fructibus perceptis absq; detractione Trebell. *l. fideicommissi, §. cum Polid, ff. de vsuris, gl. in l. fideicommissaria, §. final. versic. fideicommissum cadit, ff. ad Trebell. & ibi Alex.* 5

& præ-

& prædicta refert & sequitur Durand. *de arte testan.tit. de tut. caut.4. pupillo, num.2. & seqq.* sed nihiluminus Cavalc. *vbi supra*, inquit, quod etsi videatur vtilis hæc cautela, eam nō probat propter dubium litis eventum, & idem eum eo sentio atque teneo: Infra de filio naturali agemus *1. in hoc cap.4. nn.17.*

6 Secundo † observandum erit in proposito, hoc differre inter primum casum *dict. legis partitæ*, & secundū quod in primo, scilicet, quando mater filium hæredem instituit; judex tenetur tutorem à matre in testamento datum confirmare. & sic necessitas imponitur judici in ea specie, quando mater filium heredem instituit, vt patet ex dicta lege Regia in illis verbis, *e el juez develo cōfirmar*, quod etiam jure communi tenuit Azo, *in summa, Cod. de confirm. tutor. in versic. si vero maior, sequitur Gregor. Lopez. in d. l. 6. in gloss. develo confirmar, in princ.* & ita tenent communiter omnes secundum Caldam Pereiram, *vbi supra, num. 101. versic. quo casu*, vbi latè de eius veritate agit, attento jure communi, seclusa dict. leg. Regia Castellæ.

7 In secundu vero casu, † quando mater filium heredē non instituit, licet ei aliquid reliquisset, solet ex voluntate defunctæ datus tutor à præsidibus confirmari, *vt inquit d. lex mater, C. de testam. tut.* vbi gloss. *versic. solet*, inquit, non dicit, quod *sit necesse*, sed *solet*, si expediat, pupillo, non alias, *vt in l. 3. §. sed & inquiri, ff. eodem*, id quod dict. *l. 6. in fine*, vt voluntati, relinquit voluntati & arbitrio judicis in illis verbis, *si gelo qui siesse confirmar el juez valdria, mas no de otra guisa*, & tenuit Ferrara *in praxi in forma libelli ad reddendam rationem, §. 1. num. 1.* & Caldas *vbi supr. d. nu. 101. versic. vrgent*, dicens, hoc fieri debere, si fides inquisitionis congruat, non aliter, vt in simili ait text. *in leg. qui tutelam, §. fin. in fin. ff. de testam. tutel.* & ita infert *num. 102.* quod si mater filiis nō institutis tutores relinquat, cōfirmandi sunt, si fides inquisitionis congruit, vt sic extendatur regula legis 4. *in princ. ff. de testam. tute.* loquentis in tutore relicto à matre filiis heredibus institutis, & d. lex *mater, C. eod. titu.* quod inquit sequi communiter Dd. *in d. l. 4. & in aliis locis*, & quod idem probat expressè text. *in l. fin. versic. maximè, ff. qui pet. tut. & d. l. 6. tit. 16. par. 6.* Licet Cujac. & Faber atq; Ludov. Roman, ab eo allegati contrarium putent, sed, *vt diximus, d. l. 6.* hoc relinquit voluntati & arbitrio judicis. Nihilominus tamen, si fides inquisitionis congruit, eum debet judex confirmare, quādoquidem hoc ex voluntate defunctæ à præsidibus fieri solet. Alias enim exponeret se maximo periculo judex, aliud faciens, si fortè alius tutor ab eo datus, quam à matre relictus non ita bene administraret aut res pupilli gereret. Quare consulo judicibus, vt quamvis eorum voluntati & arbitrio hoc eis videatur relictum per dictā leg. 6. *in fin.* à solita non discedant, eum fides inquisitionis hoc postulat. Eorum enimq; arbitrium, ratione regulari debet præcipuè cum jure communi hæc sit cōmunis opinio, vt vidimus, quam *d. l. Regia 6.* ex professo non corrigit nec tollit in præmissa specie, scilicet quādo fides inquisitionis congruit.

8 Tertio † observat Gregor. Lopez. circa dictam leg. Regiam, eiusque intellectum, quod licet ipsa in primo casu non requirat ad confirmationem prædicti tutoris relicti à matre filio heredi instituto vllam inquisitionē, quasi omissione inquisitionis videatur jus commune in hoc corrigere, de quo *in leg. 1. ff. de confirmand. tutor. cum similib.* de quibus in principio huius capitis, & tenuit Azo. *vbi supra.*

Nihilominus tamen quando filius institutus à matre, habet alia bona, respectu illorum bonorū erit necessaria inquisitio, levior tamen, quam quando instituitur ab extraneo. Si vero nulla alia bona habeat, nisi, quæ mater sibi jure institutionis reliquerit, tunc debet confirmare sine inquisitione, *vt tenet Bartol. post Dynum in leg. 6 patronus, ff. de confirman. tutor. vbi Alber. & Ang. in leg. 1. Cod. de testam. tutel.* & ita esse intelligendam *d. leg. partita*, docet Gregor. Lopez. *ibidem in gloss. præcinata, in versic. in vero concludo*, cuius distinctio & intellectus *ad dict. leg. 6. Regiam* forsan placebit nōnullis in tanta Doctorum varietate, vtpote concordans, & modificans ambas opiniones, & quia magis expedit pupillo, vt aliqua inquisitio fiat in præcedenti specie, licet levis, quam quod nulla fiat.

Ego vero non solum jure communi attento, sed etiam jure nostro Regio Castellæ, censeo esse necessariam inquisitionem, levem tamen & modicam, quoties filius à matre heres instituitur, eique datur tutor ad confirmationem eiusdem. Parum namq; vrget consideratio Gregor. Lopez. de qua supra, nempe dict. l. Regiam in primo casu omisisse inquisitionem, quasi necessaria non sit, quia in secunda parte, quoties filius non instituitur, similiter de inquisitione nihil lex illa dicit, & tamen ea suppleri, & necessario intelligi debet eo casu ex juris principiis, secundum eundem Gregor. Lopez *ibidem, in gloss. vltima.* Ergo & in primo casu idem probandum est. Quod autem in jure comuni sit verius & receptius, vt requiratur inquisitio ad confirmandum tutorem, relictum à matre filio heredi instituto, quāvis levis & modica sufficiat, quando vero non sit institutus maior & scrupulusior requiratur, affirmat plurimas congerens Cald. Per. *vbi sup. num. 102. vers. non tamen*, vbi eam latè probat contra alteram comunem, quæ habebat in dicto casu cessare inquisitionem, eandem priorem sequitur Cavalc. *de tutor. & curat. num. 10.*

Secundo † moveor ex eadem leg. 6. ibi, *si no fuere, &c.* vbi lex Regia præcipit, quod si filio instituto tutor à matre detur, à judice confirmetur, nisi talis sit, qui da legibus huius Regni tutelam gerere prohibeatur, ergo imponitur necessitas non solum potestas judici discutiendi & inquirendi: an relictus tutor habilis sit, habeatque legitimam personam, etiam circa mores & conditionē vivendi, *juxta l. 4. & 14. tit. 16. part. 6. ibi, e de malas maneras*, hoc est, malorum morum, in qua inspectione & disquisitione verborū tam generalium, eum cetera requisitis ibi expressis, præcipua inquisitionis ratio consistere videtur, *ex l. 1. ad fin. ibi, si apta sit, l. vtilitatem, ibi, vel morum improbitas, ff. de confir. tut.* 9

Tertio in hanc partem adducor, quod *in præd. leg. 6. partita* tantum agitur de confirmatione facienda à judice tutoris relicti a matre filio heredi instituto, & præterea, quando filius ab ea heres non est institutus. In prima namq; specie debet tutor à judice confirmari: in secunda vero, si voluerit, eum judex confirmare, valebit tutoris datio, *vt inquit illa lex*, nō vero agit de inquisitione in primo, nec in secundo casu, & sic nō dicit, quod fiat, nec quod non fiat inquisitio. Vnde remanet sub dispositione juris communis, *argumento l. cōmodissimè, cum similib. ff. de liber. & posthum.* & cum de vno quæritur, cetera præsumuntur habilla, *cap. 1. de ætate & qualitate, lib. 6.* & ita merito hanc secundam partem contra Greg. Lopez. jure Regio probavit Caldas *vbi supra, d. num. 102. vers. jure autem Regio, &c.*

Quarto observandum est, quod quando filius instituitur heres à matre, eidem relicto tutore, remittitur ei satisdatio, *per tex. expressum in l. 2. ff. de confir. tut. ibi, nec satisdabit pupillo rem salvā fore.* Hoc autem verum intelligit Azo. *vbi sup.* quando fuit facta cōfirmatio cum inquisitione. Ergo quādo cōfirmaretur sine inquisitione vidatur, quod debeat satisdare, *vt voluit gl. in l. in fin. versi. nō debere, in fin. ff. de confir. tut. & tenet Greg. Lop. vbi sup. in fin. d. gl. bonus text. in pr. Instit. de satisd. tut. & enr. ibi, si tem ex inquisitione tutores vel curatores dati, satisdatione non onerantur, quia idonei electi sunt.* 10

B Quinto,

11 Quinto, † quæ dicta sunt in matre, observanda sunt in avo, & avia, & aliis descendentibus per lineam maternam. Hi namque descendentes suos in potestate non habent, *§.1. versic. qui autem de patria potest. §. sunt autem in fine, de legit. agnat. tut. notat. in specie gloss.1. in fin. in l. prima, C. de testam. tutel. sequitur Bart. in l. pariter, num.3. ff. eodem. Gregor. Lopez. in d. leg.6 gloss.1. Caldas ubi supra, nu.122. in princ.*

12 Patronus † etiam impuberi liberto tutorem dare nō potest: sed si congruat ex inquisitione, cōfirmandus est, *l. qui tutelam. 28. §. impuberi. ff. de testam. tutel.* Quod si patronus, vel quivis extraneus impuberi, quem heredem instituerit, tutorem dederit, & extra ea nihil in bona pupillus habeat, non male dicetur, iudicium eius sequendum esse, qui & personam eius, quem tutorem esse voluit, noverat, & impuberem ita dilexit, vt & eum heredem institueret, *l. si patronus, 4. ff. de confirm. tutor.* cum inquisitione tamen, *vt in gloss. fin. ibid. ex dict. leg. qui tutelam, §. final.* estque necessaria confirmatio propter defectum patriæ potestatis, iuxta ea, quæ in matre, & aliis supra resolvimus.

13 Verum † eam differentiam scribentes cōmuniter inter patronum & extraneum constituunt, scilic. vt extraneus, nisi instituat impuberem, nullo modo ei tutorem dare possit, neque datus confirmari à iudice valeat. Secus in patrono, à quo datus tutor instituto, vel non instituto liberto, semper confirmandus est, *ita tenet gloss. vlt. in d. l. si patronus, Cyn. & Angel. in l.1. C. de testam. tut. Angel. in l.1. C. de confirm. tut. Ang. Alber. & Salyc. nu.2. & 3. in l.4. C. de testam. tute. Cuman. in l.4. ff. eod. tit. Bart. in l. naturali, §. primo, nu.3. ff. de confirm. tut. Albéric. post Dinum in leg. prima, ff. eadem titul. Greg. Lopez. in leg. tertia, titul.16. partit.6. gloss.1.* Idem voluit Portius, *Institut. de tutel. num.5. Baldus in versicu. quas & ibi Platea in d. §. permissum. num.11.* Ex quibus præfatam differentiam glossæ, & omnium esse receptā affirmat Caldas, *ubi supra,* nempe in dict. leg. *si curatorem habens, in parte fine curatore constitutus, sub nu.104. C. de in integr. restit. minor.*

Sed in hoc variant Dd. Glossa namq; secunda, *in fin. in l. naturali, in princ. ff. de confirm. tut.* in extraneo cōtrarium probat, *per l.5. ff. de confirm. tut.* quæ dum nihil exprimit de institutione, apertè vult, tutorem datum ab extraneo, posse à prætore confirmari, sicut datum à Patrono, quod etiam sentiunt, Bart. & Alber. *in d. si patronus,* æquiparantes patronum extraneo.

Rursus Odofredus *in dict. leg.1. C. de testam. tutel.* & Bald. *vbi supra,* contrarium è converso tenent, nempe, vt nisi vterque instituat, tutorem dare non possit, neq; confirmari debeat.

Similiter etiam circa inquisitionem faciendam variant scribentes. Quidam enim resolvunt, inquisitionem cessare in bonis tantum à patrono relictis, & ita in aliis propriis bonis impuberis liberti eam omnino requiri. In qua sententia fere omnes conveniunt, *vbi sup.* exceptis Salycet. & Gregor. Lopez. asserentibus, semper & omni casu necessariam esse: Alii distinguunt, vt si libertus institutus nihil vltra in bonis habeat, cessat inquisitio, *dict. leg. si patronus,* alias secus *ex text. in dict. leg. qui tutelam, §. fin. ff. de testamen. tutel. & refert Caldas vbi supra.*

Quid tenendum in his duobus articulis? Et quidem Caldas, *vbi supra,* quo ad primum de confirmatione tutoris dati à patrono liberto impuberi, & ab extraneo, advertit, supradictam receptam differentiam inter patronum & extraneum iure non probari, potiusq; apertè confundi à Iureconsulto *in d. l. si patronus, ibi. patronus vel quivis alius:* Deinde veriùs putat cum Odofredo & Balduino, æquiparationem in omnibus generaliter procedere, & recipiendam esse, ita vt impuberibus hæredibus nō institutis tutores dare nequeant, & si dederint, iudex eos confirmare neutiquam debeat: in quo aliquid amplius aut benignius conceditur matri propter filiationem & maternam pietatem, secundum cōmunem, *& dict. l. sexta, in fin. titulo decimosexto, partita sexta, vt prædiximus.* Si vero patronus & extraneus pupillos instituat, & hi nihil vltra in bonis habeant, tutor datus confirmandus est.

Quoad secundum de inquisitione, inquit Cald. quod si patronus libertum instituat, tutoremque ei dederit, possa defendi in ea specie, pupillo nihil vltra in bonis habente, inquisitionem cessare, secus si libertus plus in bonis habuerit, quam ei à patrono relictum sit; tunc nempe esset necessaria inquisitio, iuxta mentē *d. l. si patronus, & d. l. qui tutelam, §. fin. sup. allegatam.*

Ego vero circa primum, & si iudicium Caldas modo relatum subtile esse credam, communem tamen differentiam supra relatam inter patronum & extraneum impuberem non instituentes, sed ei tutorem absq; hoc re[...]quentes, probabilem non minus, quam veram esse sentio, atque proinde tenendam procul dubio in iudicando & consulendo, nempe, quod tutor datus à patrono liberto in suo impuberi herede nō instituto, confirmandus sit à iudice, sicut datus à matre, propter ius illud patronatus, quod habet patronus in eo, & summam dilectionem ac voluntatem circa libertum, quod deficit in extraneo. Et ideo merito, quod tutor datus à patrono liberto impuberi sine institutione confirmandus sit; datus vero ab extraneo eodē casu minimè: quia nihil iuris habet in eo, esset q; absurdum & absq; vllo iure, æquiparare in hoc extraneum matri & patrono, cum tamen longe maior ratio sit in his, quam in illo dandi tutores filiis, vel libertis. Si vero patronus vel quivis extraneus impuberi, quem heredem instituerit, tutorem dederit, & extra ea pupillus nihil in bonis habeat, procul dubio iudicium eius erit sequendum, atque ita tutor ab vtroque datus confirmandus erit, *vt in dict. leg. si patronus,* quæ nihil disponit, quando pupillus institutus heres non fuerat à patrono, vel extraneo: sed nihilominus in hac specie differentia prædicta communis probanda venit ex supra dictis iuris ratione, & dispositio *d. l. si patronus,* dum loquitur in extraneo heredem instituente impuberem, eique tutorē relinquentem, approbatur *in leg. octava versiculo E atra si de zimos, tit. decimo sexto, partita 6.*

Circa secundum sequor etiam communem opinionem supra relatam, nempe, inquisitionem cessare in bonis tantum à patrono relictis, & in aliis propriis impuberis liberti omnino requiri: in quo ferè omnes convenirunt, *secund. Cald. vbi supr.* & ipse quoq; non dissentit, sed imo potius idem probat, vt vidimus, & iuxta hoc est intelligenda loqui gloss. fin. *in dict. l. si patronus,* dum requirit inquisitionem, *ex d. l. qui tutelam, §. fin.* quam supra retulimus, nempe in aliis bonis impuberis liberti, secus in sibi relictis à patrono.

Similiter † etiam tutor datus à patre filio impuberi, quem habuit ex cōcubina, si eum heredem instituat, cōfirmandus est à iudice, *vt in d. l. 8.* 14

Naturali † autem filio, cui nihil relictum est, frustra à patre tutor datur, neque sine inquisitione confirmatur, *leg. naturalis. 7. ff. de confirm. tut.* 15

Quod † si patres naturalibus liberis aliqua res, quocunque modo reliquerint, intra tamen præfinitum à legibus modum, licebit eisdem tutorem relinquere, qui debet apud competentem iudicem citra inquisitionem confirmari, & ita res gerere pupillares, *l. fin. C. de confirm. tutor. l. 8. tit. 16. part. 6.* Quod tamen intelligendum est in bonis à patre relictis duntaxat, quia si filius alia bona habeat, quæ à patre non provenerunt, in his non minus cōfirmatio cum inquisitione erit necessaria, 16

secun-

secundum Bart. in d.l. naturali, §.1. quem sequitur Alber. ibi & Maner. int. quo tutela, nu.10. & 11. ff. de reg. jur. Sylvester in §. permissum. nu.9. de tutel. Et ut receptam eandem resolutionem latè probant Paleot. *de nothis & spur. filiis, c.52.* & Additionatur ad flores *ult. voluntat. rub.31. nu.14.* & eo referens Caldas, *ubi supra, num.17.* dicens ita esse accipiendum Oroscium, *in l. item in potestate, ff. de his, qui sunt sui vel alieni jur. nu.6. & Maran decis.471. in fin. 2. part.* qui omnes contrariũ existimant in filio spurio, *sequuti glo. & Bart. in l.1. ff. de testa. tut.* licet aliter defendat Paleot. *ubi supra.*

17 Illud † tamen dubitari contingit in proposito, *quid dicendum sit, quando pater naturalis dedit unum tutorem, mater alium, an ambo concurrent, vel præferetur paternus?* In quo Angel. *in d. l. fin. C. de confirmat. tutor.* tenet, quod si tutelæ concurrant, quilibet tutor præferatur in administrando bona à dante relicta. Si vero nõ concurrant, primus erit tutor, non vero qui datus est secundo loco: quia tutorem habenti, tutor dari nõ potest. Alber. vero *in d.l. fin.* & cum eo Gregor. Lopez. *in d. l. 8. gloss. fin.* resolvit, relinquendum hoc arbitrio judicis, attenta utilitate pupilli, nisi patrimoniũ esset magnum & diffusum, quia tunc procedit opinio Angeli prædicta, Caldas *ubi supra, n.103. ad fin.* refert se ad Angel. & Alber. *ubi sup.* alii vero cogitandum relinquunt, ut constat ex eo ibi.

Mihi autem opinio Angel. supra relata plus placet *ex d. l. fin. C. de confirm. tut. ibi in eis rebus, quas quocunque modo eis dederint vel reliquerint.*

Ad dandum autem tutorem vel curatorem alicui pupillo vel furioso sine inquisitione, potest judex suũ decretum interponere sine citatione alicuius, ut cum Bar. *in l. qui habet, §. quolibet, ff. de tut.* & Alex. *cons.16. visis dubitationib. &c. vol.2.* concludit Maranta *de ordine jud. in 6. par. tit. de citatione, 1. memb. judicij, nu.35.*

SUMMARIA.

1 *Tutor testamentarius satisdare non debet, neq; tenetur nisi sit persona mala fama & incognita testatori, ut in num.4.*

2 *Curatores testamentarii non satisdant.*

3 *Mater tutrix filiorum relicta in testamento mariti, nõ tenetur satisdare.*

5 *Tutor unus ex plurib. relictis in testamento, volens administrare, tenetur ceteris contutoribus satisdare de indemnitate pupilli & ipsorum contutorum, nisi à testatore fuerit adscriptus ad administrandum.*

6 *Tutor testamentarius non potest administrare sine decreto judicis, nisi aliud testator disposuerit, ut in n.7. vel nisi sit mater, cui à lege tutela defertur, quia tunc decretum judicis non requiritur, ut in num. 8. ubi quomodo hoc intelligendum sit.*

9 *Mater aut alij legitimi tutores, non habent exercitium administrandi, nisi eis decernatur à judice, nisi ea, quæ dilationẽ non recipiunt, & sic tempore peritura, vel, quæ essent proculdubio utilia pupillo, ut in n.10.*

11 *Deficiente uno ex pluribus tutoribus testamentariis, quando, vel non possit alius eius loco constitui?*

12 *Matre tutrice filiorum transeunte ad secunda vota, in eius locum suffitietur tutor legitimus, nisi ipsa adierit judicem, ut alium daret tutorem, quia tunc est locus tutori dativo, secus si mater nunquam assumpsit tutelam filiorum, & dixit, nolo esse tutrix, sed peto tutorẽ dari filio meo, quia tũc defertur tutela legitime, non tamen judex providere debet tutorẽ, quem ipsa nominaverit, sed ex officio, quem magis idoneũ viderit, & magis filiis expedire.*

13 *Uxor vel alia persona relicta à testatore, domina, Massaria administratrice & gubernatrice domus suæ & filiorum suorum, censetur ex hoc adscripta ad administrandum.*

14 *Tutela vel cura testamentaria, à quo tempore currere incipiat.*

15 *Hereditas sine tutoris auctoritate adiri nequit, & ad eam adeundam tutor dari potest.*

16 *Tutoris nominatio jure Regio conservatur hereditate nõ adita per heredem, vel nullo herede instituto, idemq; est à fortiori dicendum rupto testamento, ex caussa præteritionis vel exheredationis, ut in n.17.*

18 *Mater desiderat erat jure communi omissio institutionis heredis, vel aditionis hereditatis, quam præteritio, vel exheredatio.*

19 *Tutor vel curator datus in testamento, sub aliqua conditione, tunc ea purificata incipit esse tutor, vel curator ideoq; excusationem proponere debet, quando tutelã suscipere debet, non autem quando creatur.*

CAPUT V.

De tutore testamentario.

Tutor testamentarius sive confirmatus à judice, sive non, nunquam satisdare debet, quia fides eius & diligentia ab ipso testatore approbata est, *text. in pr. Instit. de satisdat tut. & in l. testamento datos, in princ. ff. de testa. tutel. l.1. cum gloss. vers. simpliciter, & l.2. & 3. ff. de confirm tut. l.1. & 4. C. de tut. qui satisd. non deb. tradunt omnes in prin. de satisd. tut & refert plures Caldas Pereira in repetit. l. si curatorem habens, in parte sine curatore constitutus, nu.117 C. de in integ. rest. minor. & tenet Cavalc. de tut. & curat. num.14.* 1

Idem † est in curatoribus in testamento datis. Licet enim regulariter curatores non dentur in testamento, si tamen dati fuerint, confirmentur decreto prætoris, vel præsidis, *text. in §. sed curator, Instit. de curat. l.3. in autem, de confirma. tut. l.13. in vers. Otrosi dezimos, tit.16. part.6.* & tunc liberantur à satisdando, ut tutores, *ut tenet gl. in pr. Instit. de satisdat. tutor. vers. approbata est, & ibi Angel. & Pertius, in summario per text. in vers. item ex inquisitione,* dum conjungit tutores & curatores ex inquisitione datos, & inquit, eos satisdatione non onerari. Et probatur melius *in §.1. Instit. eod. tit. de satisda. tut.* est similis gl. *in d. l. 1. vers. simpliciter*, per text. ibi, *ff. de confirm. tut.* & in utroq; idem probavit Ant. Piag. *de tutor. & curat. qu.7. num.15.* ubi alios citat, sequitur etiam Greg. Lopez. *in l. 9. in gl. fiadores, in versic. & testamentary tutores, tit 16. part.6.* 2

Et † idem à fortiori erit dicendum in matre tutrice relicta per patrem pupilli in testamento. quia nõ tenebitur satisdare, & in terminis ꝓbat Cassa. *in consuet. Burg. rub.6 ac sefans de Plusieurs, lit. Z. in fin. n.6. fol.223.* 3

Et ita est tenendum in supradictis, tametsi Rebuffus ad leges Galliæ, *1. tom. in proœm. gl 5. nu.39.* dicat, bonũ esse, ut omnes satisdarent, & idem Rebuff. *eodem 1. tom. tit. de sent. provis. art.3. gl.2. nu. 8.* testetur de contrariã consuet. *ut eum refert Caldas, ubi sup.*

Et quamvis D. Spino. *in suo Spec. testa. gl.29. n.34.* teneat, hodie tam tutores testamentarios, quam datos à judice, sicut & legitimos teneri satisdare, etiam quantumcunq; dives sit tutor, & quod qualiscunq; fidejussor tali casu sufficiet, *gl. Bart. & Dd. in l. mulier, C. de jure dot.* Hoc namq; in tutoribus testamentariis verum non est, nec in praxi admissum, sed potius contrarium, præterquam in Francia, *secundum Cassan. ubi sup. n.3. fol.215. & Rupell. in enchirid. jur. pag.361. & Rebuff. ubi sup.* Sed de stylo curiarum patriæ Delphinatus servatur & toleratur, quod tutores admittuntur ad administrationem, etiam sine satisdatione, teste Guid. Papæ *decis.330. num.5.* De tutoribus autem legitimis & dativis, quod satisdare teneantur, infra suo loco agemus.

Supradicta tamen vera & communis resolutio, quæ habet, quod tutor testamentarius nõ teneatur satisdare,

limitatur primo, nisi is sit persona malæ famæ, & incognita testatori, *vt voluit Bald. in l.1. C. de confirm. tutor. Platea & Ias. in addit. ad Christoph Portium, in prin. Instit. de satisd. tutor. & additio quadam Salyc. in l. non dubium, C. de tut. & cur. qui satis non ded.*

5 Secundo† limitatur eadem conclusio, vt non procedat, quando plures sunt dati in testamento tutores, & vnus vult administrare. Is namq; tenetur aliis contutoribus satisdare de indemnitate pupilli & ipsorum contutorũ, nisi à testatore fuerit adscriptus ad administrãdum, *text. in §. de his, Instit. de satisd. tutor. ita Cavalc. de tut. & cur. nu. 14.* sed debuit allegare *§. sed si ex testame. Instit. eod.* vbi cavetur, quod si ex testamento vel inquisitione duo pluresve dati fuerint, potest vnus offerre satisdationẽ de indemnitate pupilli vel adolescentis & cõtutori suo vel cõcuratori præferri, vt solus administret vel contutor, aut cõcurator, satis offerens præponatur ei, vt & ipse solus administret, *text. etiam in d. l. testamẽto datos, 17. ff. de testa. tut. per totam l.* in quibus juribus alia plura declarantur, & deciduntur in ea materia opportuna, & ideo ad ea recurrendum, quoties opus fuerit: textum namq; allegatũ per Cavalc. *in d. §. de his,* ego non invenio *in tit. illo Inst. de satisd. tut.*

6 Tutor† præterea testamentarius non potest administrare sine decreto judicis: non enim debet administrationem propria auctoritate occupare, etiã quod datus fuerit in testamẽto, quod nullum invaliditatis patiatur defectum, *l. 4. vbi notatur, ff. de auctor. tuto. & l. fin. §. illud proculdubio, C. arbitr. tutel.* dum ibi dicitur, *nisi prius inventario publicè facto,* dictio enim, *publicè,* judicis decretum præsupponit, *l. fin. ff. vt in possess. legat. & tradit Bald. in l. orphanotrophos, in pr. nu. 3. C. de episc. & cleric. & in l. facultas, C. de jure fisci, lib. 10.* vbi dicit, quod vltra judicis decretũ requiritur, vt per ipsum decernatur administratio, & in terminis tenet Bart. *in l. legitimos, in in prin. nu. 3. ff. de legit. tutel.* & Paul. de Castro *consi. 356. postquam isti, nu. 4. lib. 1.* Greg. Lopez. *in l. 3. gloss. 1. ibi, & an in tutore, titul. 16. part. 6.* sequitur Anton. Piag. *de tuto. & cur. qu. 7. num. 1. & 2. diximus supra, cap. 3. n. 31.* & Bart. in hoc receptum dicit, cumque sequitur Caldas Pereira *in repet. d. l. si curatorem habens, in parte sine curatore constitutus, num. 116. in versic. licet autem* vbi refert etiam idem tenentes Bertran. *consil. 63. nu. 1. 1. part. vol. 2.* Capitium *decis. 129. nu. 1.* Soc. jun. *cons. 148. nu. 8. vol. 2.* & Rupell. *in Enchirid. jur. pag. 362.*

7 Limitatur† tamen primo præcedens communis sententia, quando testator tutori decrevit administrationẽ, vel disposuit, vt propria auctoritate administrationem assumeret, si vellet, quod potest disponere, sicut judex, *text. celebris in l. cui eorum, & ibi gl. 1. ff. de postula. Boer. decis. 124. nu. 14. ad fin.* Testatoris namq; voluntas pro lege habetur, *text. in cap. vltima voluntas, 13. qu. 2. & in §. disponat, in auth. de nupt.* Merito ergo, vt hoc præcipiente testatore in testamento valido, tutor assumere possit tutelæ & curæ administrationem, absq; eo, quod per judicem decernatur, *secundum Bartol. vbi supra, & Carol. Ruinum cons. 526. quamvis ille, in princ. libr. 5. & Greg. Lopez. vbi supra, Ant. Piag. d. qu. 7. num. 4. & 5. & Baeza de decim. tut. c. 2. nu. 65. vbi alios allegat, sequitur etiam Mendel. d. cons. 21 nu. 9. ad fin.*

8 Limitatur† secundo in matre, cui ipso jure à lege tutela defertur, & ideo in ea judicis decretum non requiri tenet Philipp. Corn. *consil. 164. videtur in hac consultatione, in principio, libr. 4. quem ad hoc refert & sequitur Ant. Piag. d. qu. 7. num. 3.*

Hæc tamen limitatio sic simpliciter & generaliter intellecta, periculosa est, & quæ posset jurisperitos incautos decipere; quare intelligi debet, respectu decreti judicis, ad constituendum eam tutricem, hoc namq; necessarium minimè est, nec requiritur, prout non requiritur in aliis tutoribus testamentariis vel legitimis: quia ideo dicuntur testamentarii, quia testamento creantur, & fiunt tutores: & legitimi tutores dicũtur, quia à lege dantur & creantur, legitimũ namq; tutorem nemo dat, sed lex ipsa facit eos, *l. legitimos, in prin. ff. de legit. tut.* & ideo matri defertur tutela à lege, non à judice jure novissimo authenticorũ *de hered. ab intest. venien. §. ex his,* ex quo sumitur authen. *matri & aviæ, Cod. quando mul. tut. officio fungi possit,* & ideo est tutrix legitima, prout volunt gloss. & cõmuniter Dd. *in d. auth. matri & aviæ, & Bart. in l. si quis sub conditione, nu. 13. ff. de testam. tut. teste Philip. Corn. d. cons. 164. statim in pr. sequit. Spin. in suo Speculo testam. gl. 29. nu. 8. diximus supra, ca. 2. nu. 4.* Solũ, quãdo est inutiliter datus tutor vel curator in testamento, intervenire debet necessario decretũ judicis in cõfirmando eum, *vt in toto tit. C. & ff. de confir. tut.*

Exercitium† tamen & facultatem administrandi, nõ habet mater, nec alii legitimi tutores, nisi eis decernatur à judice, *vt sup. probavimus.* Vnde sine licentia & facultate administrandi, cõcessa à judice nõ potest mater aliquid administrare, *vt in d. l. legitimos, & ibi Bart. in fine principij, & in d. l. fin. §. illud proculdubio, C. arbitr. tutel. & in d. l. 4. ff. de auctor. tut. cum ceteris supr. allegatis tenet etiam Baeza plures allegans, d. c. 2. n. 64.* 9

Nisi ea,† quę dilationem nõ recipiunt, & sic tempore peritura, vel, quæ essent proculdubio vtilia pupillo, hoc est, quæ nõ possent tendere in incõmodum pupilli: hæc namq; quilibet tutor posset gerere, etiam ante decretũ sibi administrationem à judice, *secundum Bart. in d. l. legitimos, in fin. nu. 9. in simili, in l. tutor, qui repertoriũ, in princ. nu. 27. ff. de administr. tut. Angel. in l. fin. §. defensionem, Cod. de administrat. tut. Socin. in l. qui duos, nu. 30. ff. de reb. dub. Paul. de Castro consil. 355. nu. 4. 1. pa. Guido Papa, decis. 330. num. 6. Boer. decis. 124. nu. 19. & Bero. qu. 18. per totam, Philipp. Corn. d. consil. 164. liter. D.* vbique si intra hos casus administraret absque decreto, gesta non valent, *& sequitur Boer. d. c. 2. num. 65. & D. Spino. d. gloss. 29. num. 41.* 10

Quod vltra prædicta probatur ex litera, & mente d. auth. *matri & aviæ, & in corpore vnde sumitur,* vbi ita demum matri & aviæ secundum ordinem tutela etiam ante agnatos permittitur atque defertur, si inter gesta (hoc est) coram judice, *juxta gl. ibi, & communiter Dd.* nuptiis aliis, & Senatusconsulti Velleiani auxilio renunciaverit Idem probat *l. 4. tit. 16. p. 6.* Ergo ab eodem judice debet decerni administratio, visa & approbata ipsi⁹ renuntiatione: alias enim, hoc est, antea prædictorum solemnium observationẽ, non poterit administrare. Et probatur clarè *in l. 95. tit. 18. part. 3.* ibi, *E porende el alcalde sobredicho teniẽdo e sabiendo que ella era buena muger e de buen recado &c. otorgole que tuviesse en guarda alhuerfano sobredicho su hijo e sus bienes.*

Rursus† observandum erit, quod si duo pluresve fuerint tutores testamentarii in locum eius, qui decessit, vel in civitate esse desiit, poterit alius tutor dari, quia quamdiu habet locum testamentaria tutela, cessat legitima. Cæterum, si nullus tutor superfit, vel in civitate sit, legitima tutela succedit. Ita disponit *l. si quis sub cond. ad fin. vers. plane, ff. de test. tut. Corn. cons. 175. licet in præsenti, litera F. in vers. & tunc non obstat, libr. 3. Baez. de decim. tut. c. 8. nu. 25. Ant. Piag. de tut. & cur. qu. 9. nu. 8.* qui, dum inquit, *quod quando vno ex tutorib. testamentariis decedente aliqui remanerent, siquidem sunt sufficiẽtes, vt ex seipsis gerere possint, alia non fiet provisio,* non videtur audiendus, siquidem nihil aliud citat quam *d. l. si quis sub condit. in fin.* quæ, vt vidimus, indistinctè decidit, quod modo retulimus, quamvis posset pro se allegare *gl. verbo, sponte, in versic. si vero vnus, C. de testa. tut.* quæ idem prius tenebat, nempe, quod quando vnus eorum decessit, loco eius constituitur dativus, si ceteri non 11

nō sufficiuot. Similitet tutore sub cōditione dato, interim datur dativus: sed si non speretur cōditio exstitura, habet locum legitimus, *ita gloss. præcitata.*

Quod si tutor testamentarius sit excusatus, velut suspectus remotus, venit dativus. Ita tenet eadem gloss. *quam sequitur Piagius, vbi supra dict. num. 8.* cuius rationem adducit Caldas, *vbi supra, num. 114.* quoniam tutores in perpetuū excusati vel remoti adhuc ipso jure tutores sunt: ideo ad legitimos tutela redire non potest, nec loco ipsorum tutores, sed curatores dandi erāt, ex regula, de qua *in §. interdictum, Instit. de curat. & in l. 4. Cod. in quibus caus. tutor, habēti.* Sed cum propter perpetuam excusationem, vel remotionem, proprius sit, vt tutores esse desinant, *vt in §. vlt. Instit. quib. mod. tut. finiatur, cum similib.* hoc colore Senatusconsulto cautum fuit, vt contra præcedētem juris regulam in eorum locum tutores crearētur, *vt cum Cuiacio latius probat Cald. vbi supr.* non tamen tunc ad legitimum tutorem redit tutela, *vt in d. l. si quis sub conditio. ibi, & si semel ad testamentarium devoluta sit tutela, deinde excusatus sit tutor testamentarius, adhuc dicimus in locum excusati alium dandum, non ad legitimum tutorem redire tutelam,* idem dicimus, & si fuerit remotus, nam idcirco hic abiit, vt alius detur.

12 Si vero mater † tutrix filiorum transeat ad secunda vota in eius locum sufficitur tutor legitimus, nisi ipsa adiverit judicem, vt alium daret tutorem: quia tunc est locus tutori dativo: quod si mater nunquam assumpsit tutelam filiorum & dixit *nolo esse tutrix, sed peto tutorē dari filio meo,* tunc defertur tutela legitimo *secundum Bart. in l. si quis sub condit. num. 27. in vers. ideo videtur mihi dicendum, ff. de testam. tutel.* quæ est communis & tenenda, *vt infra c. 9. nu. 20. & 21. dicemus:* Non tamen judex providere debet tutelam illi, quem ipsa nominaverit, sed ex officio tenetur, quem magis idoneum viderit, & magis filiis expedire, dare, *secundum Bald. in l. precibus, sub num. 21. C. de impub. & aliis substit. Decius in c. ex part. el secundo, sub nu. 6. de appellat. Spin. in suo Speculo testam. gloss. 29. sub num. 12.* Nulla enim est lex, quæ dicat, quod judex teneatur dare tutorem petitum à matre, sed quod mater teneatur petere & nominare, & in arbitrio judicis erit dare illum, vel non. Ita refert Cyn. fuisse determinatum & consultum Bononiæ per quendam solemnem doctorem Advocatum. Idemq; tenuit Jaco. Butric. quos refert & sequitur Bartol. *in d. l. si quis sub conditione, n. 29. cum sequ.* Sed de hoc agemus latius *infra, cap. 9. num. 61. cum seqq.*

13 Deinde † sciendum est, quod quādo testator reliquit vxorem, vel aliam personam, dominam Massariam, administratricem & gubernatricem domus suæ, & filiorū suorum, censetur adscripta ex hoc ad administrandum, *vt per Boer. decis. 124. num. 3. cum seqq. additio ad Romā. singul. 165. committo, & Capitius decis. 129. numer. 2. quos ad hoc refert & sequitur Cavalc. de tut. & cur. num. 17. in vers. adscriptus. & Baeza de decim. tut. c. 4. num. 69. sequitur alios allegans Ioan. Baptist. Ferret, consil. 312. n. 1. 2. part. 1.* vbi *nu. 3.* idem probat, quando pater in testamēto posuit filios in potestate matris.

14 Vltimo quæri † hic oportet, *quo tempore incipiat deferri tutela & cura testamentaria?* Et jure quidem communi procul dubio, quando tutor vel curator fuit simpliciter datus in testamento, à die aditæ hereditatis defertur. *vt in l. si nemo, ff. de testam. tutel.* vbi inquit text. *si nemo hereditatem adierit, nihil valet, ex iis quæ testamento adscripta sunt: si vero vnus ex pluribus adierit, tutela statim valent, nec expectandum erit, vt omnes hereditatem adeant & ibi glo. & Dd.*

Sic etiam suitate confirmatur tutela testamentaria, sicut aditione, *Bart. in l. si filius, qui patro, num. 6. ff. de vulg. & pupill. communiter approbatus secundum Alexa. ibi, nu. 23, Soc. 29. Ias. 19.* Sed procedit secundum communem opinionem, quando suitas residet in persona eius, cui datur tutela, *secundum* Angel. *in tractat. de suitate, qu. 9. num. 27. volum. 7. tract. divers. Doctor.* Nam si filio impuberi exheredato datus esset tutor, & aliis filius esset institutus, sola eius suitate non confirmaretur datio tutoris prædicti, *secundum Angel. vbi supra,* vbi latè agit de huius declarationis veritate.

Ad adeundam † tamen hereditatem, quia sine tutoris auctoritate adiri nequit, *vt in l. potuit, Cod. ne jure delib.* dabitur tutor *secundum glossam Bart. & Dd. in d. l. si nemo, Ant. Piag. de tutor. & curat. qu. 14. num. 1.* estque de hoc text. expressus *in l. si hereditas. 9. ff. de testam. tutor.* Licet enim regulare sit, quod tutor certæ rei dari non potest, *l. certarum, ff. de testam. tut. & diximus supr. c. 1. nu. 35.* Attamen ad adeundam hereditatem speciale est, vt tutor dari possit, *l. cum in vna, §. tut. ff. de appellat. & ibi notant Dd. Paul. in l. & si ad specim, ff. rem pupilli salvā fr. Baeza de decim. tut. c. 17. sub n. 2.* 15

Jure autem † nostro Regio nominatio tutoris cōservatur hereditate non adita per heredem, vel nullo herede instituto, *ita Padilla in l. eam, quam, n. 70. C. de fideicommiss. ex l. 1. tit. de los testamentos, libr. 5. ordinam. vel hodie, l. 1. tit. 4. lib. 5. nova collect. Reg. sequi. ibi, Matienco gl. 14. nu. 83. & Azevedo ibid. nu. 150.* 16

Idem à fortiori † secundum ipsos dicendū est, rupto testamento ex caussa † præteritionis, vel exhæredationis. Jure namque communi maior defectus erat omissio institutionis heredis, vel aditionis hereditatis, quam præteritio, vel exhæredatio, quandoquidem priori casu legata minimè debebantur, sed totum corruebat testamentum, *leg. 1. & ibi Dd. ff. de hered. instit. §. ante heredis, Instit. de legat.* In vltima vero specie solum quoad institutionem heredis corruebat testamentum; cetera namque firma permanebant, *vt in authen. ex caussa. C. de liber. præt. vel exhared. cum similib.* Maiore igitur ratione *d. l. 1. tit. 4 de los testamentos,* locum habere debet in specie *d. auth. ex caussa,* quæ minorē habet dubitationem jure comūni, præcipuè cum datio tutelæ in testamento facta, nō adeo heredis institutionem requirat: siquidem absq; ea aliquando consistat, *vt in l. 3. ff. de confirm. tut.* vbi, qui à patre tutor scriptus est, aut nō justo testamento, aut non, vt lege præcipiebatur, confirmandus est ad tutelam gerendam, ac si ex testamento tutor esset, id est, *vt satisdatio ei remittatur.* 17 18

Quod † si tutor datus sit in testamento sub aliqua cōditione, tunc purificata conditione incipiet esse tutor & curator: ideuque eo tempore excusationem proponere debet, quando tutelam suscipere nolit, non autem cum creatur, *secundum Bart. in l. si cui legetur in princ. num. 19. ff. de legat. 1. & Antonius Piagius dicta quæst. 14. num. 2. de tutor. & curator.* 19

SVMMARIA.

1 *Pater non tantum in testamento filiis, quos in potestate habet, sed etiam in codicillis testamento confirmatis, potest tutores dare, tunc namq; etiam testamento tutores datos accipere debemus.*

2 *Tutor scriptus a patre filiis suis, vel non justo testamento, aut non, vt lege præcipitur, confirmari debet ad tutelam gerendam, perinde ac si testamento tutor esset, ad cuius imaginem remittitur ei satisdatio, nec tunc requiritur inquisitio.*

3 *Confirmatio codicillorum præcedentium testamentum non requiritur in prædic. casu.*

4 *Pater in dispositione inter vivos, vel in testamento imperfecto, vel codicillis & ab intestato filiis tutores dare potest.*

5 *Lex 2. C. de confirm. tut. non est correcta per l. hac cōsultissima, §. ex imperfecto, C. de testamentis.*

CAPUT VI.

An tutor extra testamentum dari possit?

SEo † & pater non tantum in testamento filiis, quos
1 in potestate habet, sed etiam in codicillis testamen-
to confirmatis potest tutores dare. Tunc namque
2 etiam testamento tutores datos accipere debemus, *l. te-
stamento, ff. de testa. tut.* adeo, vt quamvis à † patre tutor
liberis, vel non iusto testamento, aut non, vt lege præ-
cipitur, scriptus sit, confirmari debeat ad tutelam geren-
dam, perinde ac si testamento tutor esset, ad cuius ima-
ginem, ei quoq; satisdatio remittitur, *l. 3. ff. de confir. tut.*
Voluntas enim patris in constituendis tutoribus vel cu-
ratoribus, huiusmodi casibus à judice, ad cuius officium
hæc res pertinet, servari solet, ac proinde leges nostræ
præceperunt, judicem sequi debere voluntatem patris,
qui in testamento, etiam minus solemni, aut postea ru-
pto aut aliàs non iure facto tutorem liberis dederit, *vt
in l. 2. C. de confir. tuto. & in l. 1. & 3. & in l. si filio, ff. eod. tit.
l. pater, §. cum à patre, & l. si pater, & l. iure nostro, §. vlt.
ff. de testam. tut.* Et id quidem sine aliqua inquisitione, *d.
§. cum a patre, & l. 1. & ibi DD. ff. de confirm tuto. §. vlt.
Inst. de tut.* Id quod latè probavit & consuluit Philipp.
Corn. *cons. 175. licet in præsenti, colum. 4. vers. concurrit
etiam, lib. 3.* vbi hoc extendit ad aliam patris dispositio-
nem circa filiorum educationem, *& consil. 238. reperio,
colum. penult. versic. cum itaq;, vol. 4. & Caldas Pereira
Lusitanus in repet. text. in l. si curatorem habens, in versic.
fiat curatore constitutus, n. 60. C. de in integ. restit. min.* vbi
3 inquit, quod illa † expressa confirmatio, quam toties
Iurisprudentes inculcant, hodie necessaria non est, *vt
per text. in §. non tantum institutæ, de codicillis, contendit
Sylvester in commentariis ad §. permissam, 16. Instit. de
tutel.* nempe confirmatio codicillorum præcedentium
testamentum.

4 Patet † igitur in alia dispositione, etiam inter vivos,
vel in testamento imperfecto, vel codicillis, & ab inte-
stato, filiis tutores dare potest; *vt in d. l. 2. C. de confi. tut.*
vbi quod licet per epistolam, vel ex imperfecto testam.
tutor rectè dari possit: Voluntas tamen patris in consti-
tuendis tutoribus vel curatoribus, in his casibus à judi-
ce, ad cuius officium hæc res pertinet, servari solet, *& ibi
notat Bald. idem Bald. in l. si à patre, C. de testam. tut. Rol.
in floribus vlt. volunt. rub. 31. in princ. & Greg. Lopez gl. 1.
in l. 2. tit. 14. part. 6. & Cald. Per. vbi sup. nec decis. d. l. 2.*
5 loquens † de testamento imperfecto, hodie correcta est
*ex l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. iuxta
gl. 2. in d. l. 2. ibi, alij tamen,* cuius opinio receptior est, *se-
cundum Sylvest. in d. §. permissum, n. 26. Rola. vbi sup. n. 6.
latè Marc. Ant. in d. §. ex imperfecto, n. 21.* ex quibus eam
receptiorem appellat Cald. Per. *vbi supra d. n. 60.*

SUMMARIA.

1 *Tutor & curator esse potest quicunq;, qui non reperitur prohibitus.*

2 *Tutor dari non potest, mutus, surdus, mente captus, hoc est furiosus, prodigus, malè morigeratus, minor 25 annis, mulier nisi sit mater, vel avia, prius judici promittens non nubere durante tutela, & Velleiano renuntians, & in num. 3.*

3 *Mutus & surdus, tutores dari non possunt, non solum testamentarij, sed nec legitimi, aut dativi, vt in nu. 4. & etiamsi intelligeret ad motum labiorum, vt n. 11.*

5 *Tutor vel curator effectus surdus, aut mutus post susceptam tutelam vel curam, an desinat esse tutor, vel curator? & num. seqq.*

6 *Verbum, potest, exponitur pro debet, sed regulariter denotat potius actum voluntatis, quàm necessitatis, nisi aliter verba verificari non possint.*

7 *Tutela vel cura non vitiatur, si perveniat ad casum, à quo incipere non potuit, & num. 1.*

8 *Res quotiescunq; pervenit ad casum, à quo incipere non potuit, si dispositio est perfecta, non vitiatur actus, secus si non est perfecta.*

9 *Intellectus l. post susceptam, ff. de excusat. tut.*

12 *Surdaster vel parùm audiens, tutor vel curator esse pot.*

13 *El desmemoriado. & sic factus furiosus vel mente captus tutor vel curator esse non potest.*

14 *Furiosus si simpliciter detur tutor, intelligitur ita dari, cum compos suæ mentis fuerit, interim tamen dabitur à judice alius.*

15 *Prodigus, tutor vel curator dari non potest.*

16 *Male morigeratus (h. e.) el de malas maneras, tutor seu curator dari non potest, y le malas maneras se dize el que pueden sospechar contra el que desgastara los bienes del huerfano, o que le mostrara malas costumbre.*

17 *Ille meritò repellitur à tutela & cura, de quo est timor, ne dilapidet bona minoris, nec erit admittendus etiam cum cautione.*

18 *Maior debet esse 25. annis tutor vel curator, non verò minor dicta ætate, item masculus non fœmina: nisi adsit statutum contrarium, vt in num. 30.*

19 *Minores 25. olim excusabantur: hodie nova constitutione prohibentur ad tutelam vel curam aspirare: vnde puberes olim poterant aliorum curam gerere, impuberes autem minimè, vt in n. 20. & 21.*

22 *Tutela & cura sunt onus, & ideo minoribus non committitur.*

23 *Leg. 1. tit. 7. lib. 3. fori, qui fuerit 20. annis ad minus, potest esse tutor vel curator.*

24 *Ll. fori non sunt propriè ll. sed potius quædam scripta consuetudines, & ideo non habent vim ll. nec per eas est iudicandum, nisi quatenus per vsum recepta fuerint: quo fit, vt allegantí ll. fori, incumbat onus probandi esse vsitatas, non vero neganti earum vsum, vt in n. 25.*

26 *Mater minor 25. annis, tutrix filiorum esse non potest, defertur tamen tutela tunc temporis vel cura dativa, vt in num. 27.*

28 *Consuetudo, vt mater etiam minor 25. annis, assumeret tutelam vel curam filiorũ. valida est & observanda, vt in n. 29. an similis consuetudo sit in regno Lusitaniæ & Castellæ?*

31 *Minor 25. annis tutor datus, dolo acceptans tutelam obligatur vt maior, neq; restitutiõe in integ. adiuvatur.*

32 *Mater minor 25. annis relicta tutrix filiorum suorum in testamento patris eorũ, an statim possit esse tutrix? & n. seqq. quod non, interim tamen datur curator, qui administret, & completa ætate mater erit tutrix, vt in n. 34.*

33 *Regulam qui habet pro se, habet intentionem suam fundatam in casibus non exceptis.*

35 *Minor 25. annis relictus tutor in testamento, admittendus erit ad tutelam, & administrabit cum maior fuerit 25. annis, interim tamen dari debet curator non tutor in eius locum, vt in n. 36. & 37. an debeat esse proximior consanguineus, vel possit esse alius idoneus arbitrio iudicis?*

38 *Minore effecto maiore 25. annis, cessabit officium curatoris interim dati ad administrandam tutelam.*

39 *Masculus non fœmina debet esse tutor aut curator.*

46 *Mater & avia possunt esse tutrices & curatrices suorum filiorum, vel nepotum.*

CAPUT VIII.

Qui possunt tutores pupillorum, suorumq; bonorum dari?

QUicunque, qui † non reperitur expressè prohibi- 1
tus, tutor & curator esse potest, *l. 1. §. 1. & ibi notat.
ff. de tutel.* ex quo tex. hanc regulam constituit Ant. Piag.
in tract. de tut. & curat. q. 3. in pr. sed ego non invenio eã
probari ibid, in text. nec in gl. Est tamen vera reg. hæc.

Rursus

Rursus ... servandum erit, tutorem dari non posse, mutum, surdum, mente captum, (hoc est) tortuosum, prodigum, malè morigeratum, minorem 25. annis, mulierem, nisi sit mater, vel avia, prius iudici promittens, non nubere durante tutela, & Velleiano renuntians, Ita in his regnis dispositum exstat *in l. 4. tit. 16. part. 6.* quæ prosequitur dict. per Azo. *in sum. c. de testam. tut. col. pen. in versic. datur tutor,* de muto, & surdo est etiam *l. 14. ead. tit. 16. part. 6.* & de his agit Molin. Theolog. *de iust. & iure. 2. tract. disp. 221. col. 1363. cum seqq.*

Oportet tamen hoc capite de vnoquoque istorum sigillatim loqui, vt declaremus distinctius materiam, & in praxin reducamus *l. Regiam.*

3 Et † primo de muto & surdo loquamur. Hi enim iure etiam communi tutores dari non possunt, *text. in l. 1. §. mutus, qui est fin. ff. de tutel.* Mutus namque, inquit text. tutor dari non potest, quoniam auctoritatem præbere non potest.

Surdum non posse dari tutorem plerique; & Pompon. *lib. 69.* ad edictum probant, quia non tantum loqui, sed & audire tutor debet, *l. vnica C. qui morbo se excus.*

4 Quorum † textuum decisio procedit, non tantum in tutore testamentario, sed etiam in legitimo & dativo, *text. in l. pen. vers. fin. ff. de legit. tut. ibi surdus & mutus,* nec legitimi tutores esse possunt, cum neque testamento, nec alio modo vtiliter dari possunt, *gl. ver. non potest, & ibi Dd. in d. l. 1. §. fin. ff. de tutel.*

5 Dubium † tamen est in proposito, *an si quis post susceptam tutelam vel curam efficiatur mutus, aut surdus,* definat esse tutor vel curator, Ita quod amplius in tutela, vel cura procedere non possit, nec administrare, & provideri debeat eius loco tutor vel curator nec ne? Et gloss. *in d. §. fin. ver. non surdum,* inquit, quod superveniens vitium removet, ex tex. *in l. post susceptam, ff. de excusac. tut.* vbi inquit tex. *post susceptam tutelam cæcus, aut mutus, aut surdus, aut furiosus, aut valetudinarius deponere tutelam potest,* & expressè idem tenet gl. vnica, *in l. vnica, C. qui morbo se excusant, & Bart. in d. §. fin.* ampliat dispositionem illius text. vt procedat, etiam si quia post tutelam, vel curam assumtam effectus fuerit mutus, & sic enim gl. ibi. quod vitia supervenientia extinguant tutelam susceptam, *& Bart. sequitur Greg. Lop. in d. l. 4. gloss. fin. & Molin. Theologus de iust. & iure. 2. tract. disp. 221. col. 1364. in princ.*

Sed contra hanc sententiam gloss. Bart. & sequacium retorquetur eadem l. *post susceptam,* quatenus loquitur permissivè in illis verbis, *deponere tutelam potest,* idemque clarè probat lex *vnic. C. qui morbo se excusant.* Ergo videtur relinqui eius arbitrio, vtrum velit se excusare, nec ne? ex quo ad id per legem non cogitur.

6 Nec † præstabit, si dicatur, verbum illud, *potest,* dict. legis *post susceptam,* exponendum esse, pro *debet,* vt exponitur *in l. 4. §. penul. ff. de dam. infect. l. si mandavero, §. fin. ff. mandati, l. si ex caussa, §. nunc videndum, ff. de miner. & alibi sæpissimè.*

Responderi namque potest, potius hoc verbum regulariter denotare actum voluntatis, quam necessitatis, præterquam si verba aliter verificari non possunt, *l. quibus diebus, §. dominus servo, & ibi Bart. ff. de condit. & demonstr. l. heredib. §. fin. ff. ad senatusconsultum Trebell. l. fundus qui locatus, ff. de fundo instruct. & c. l. mulier, ff. de condit. inst. cum simil.* quæ regula præcipuè procedit in specie *d. l. post susceptam,* de qua agimus, quæ subest titulo *de excusat. tutorum,* ex quo elicitur, quod si velit tutor, possit tutelam continuare, & pariter, si nolit, se excusare.

7 Secundo † contra opinionem gloss. & Bart. vbi supra facit, quia tutela & cura non vitiatur, si perveniat ad casum, à quo incipere non potuit, *secundum eundem Bart. per tex. ibi, in auth. vt hi qui oblig. & in princ. n. 2.* præcipuè cum à principio fuerit perfecta datio tutoris, habuitque semel effectum consummatum ad sui valorem.

Nam † quotiescunque res pervenit ad casum, à quo incipere non potuit, si dispositio est perfecta, non vitiatur actus, secus si dispositio non est perfecta. *l. plurib. §. & si placeat, & ibi Dyn. Bart. & Dd. ff. de verb. obl.* ex quibus opinionem Bart. priorem veram non esse censet Ant. Piag *de tut. & curat. q. 3. n. 49. cum seqq.* 8

Ego vero magis probo opinionem gl. & Bart. præcedentem, tanquam veram, & tenendam in puncto iuris, & in iudicando & consulendo, tum propter ipsorum auctoritatem, quæ magna quidem est, tum etiam ex ratione text. *in d. l. mutus scilicet,* quia non tantum loqui, sed audire tutor debet. Sed ad interponendam auctoritatem tutoris requiritur, quod ipse loquatur, *vt in l. 3. de auctorit. tutor.* Si enim hoc requireretur, tutor posset esse mutus, sicut potest esse procurator, *l. mutus in pr. ff. de procurator.* Cum igitur mutus non possit loqui, nec audire, nullo modo potest exercere tutoris officium, sive à principio sit mutus, sive ex post facto. Et idem in surdo, qui audire non potest,

Non † obstat modo dicta lex *post susceptam, ad fin.* vt supra expensa, quia respondemus primo, quod impropriè potest dici excusatio, cum & si velint mutus & surdus id munus exercere non possint, ita gl. *in d. l. 1. §. mutus, ver. surdum, & in d. l. vnica, C. qui morbo se excus. in glossa vnica.* 9

Secundo respondeo, quod ex quo decidit, mutum & surdum deponere posse tutelam prius sumtam, non inde sequitur, nec exprimit, id remanere in suo arbitrio & voluntate, vtrum velit se excusare, nec ne? sed tantum disponit textus ille, deponere tutelam posse: verùm si ipsam non deponat, auferri sibi iure poterit, aliisque decerni: quia eum sit mutus, vel surdus, nec loqui, nec audire potest, ac proinde non valet auctoritatem requisitam præstare: paria enim sunt, tutorem non habere, vel eum penitus inutilem habere: & sic impossibile est, vt officium tutoris prosequi possit: ergo tanquam inutilis, & ne minor absque tutore, defensore, & administratore remaneat, el alter providendus, vel iure optimo hoc poscente, erit.

Nec obstat secundum fundamentum supra adductum contra gl. Bart. nempe ex doctrina eiusdem Bart. *per tex. in auth. vt hi qui obligat. se perhib. habere res mini in princ.* nempe quod cum tutela & cura habuerint iam actum consummatum, etiamsi perveniat ad casum, à quo incipere non potuit, non vitiatur, *arg. d. l. pluribus. §. & si placeat.* Hoc namque verum est, recteque procedit in specie, in qua loquitur textus ille, ex quo eam deduxit & notat Bar. ibi nempe in l. *illo tutore,* qui † post tutelam susceptam fuit effectus debitor, vel creditor pupilli: tunc enim merito, vt non omnino removeatur tutor vel curator, nec exstinguatur tutela vel cura, quia huiusmodi tutor vel curator, quamvis post susceptam tutelam vel curam efficiatur denuo debitor, vel creditor pupilli, vel adulti, nihilominus ipse potest loqui & audire, ac proinde auctoritatem præstare in rebus minoris gerendis, & sic administrare: quia accidens superveniens debiti, vel crediti, non mutat, nec alterat substantiam, & radicem valoris dationis tutelæ vel curæ, sed tantum operatur, vt ad evitandas fraudes, & suspicionem earum, & obviandum malitiis hominum, et coniungatur alter tutor, aut curator, quorum iudicio, & opera minores, eorumque bona fidelius integriusque gubernentur & regantur, quemadmodum in pluribus legum casibus invenitur, vt custodiat illes scilicet secundus tutor vel curator, ne fiat adversus minorem aut eius substantiam ab eo, qui eum habet obligatum in medio, vlla malignitas, vt expressè decidit textus *in dicta authent. vt hi qui obligat. in princip. in versic.* 10

 sed

sed etsi quis jam curam, nempe quando legitimus tutor, vel testamentarius, vel dativus non est idoneus, *vt in §. interdum, Institut. de curator. & per totum, C. in quibus caussis tutor. vel curator. &c.* vel quando tutor vel curator est suspectus, tunc enim ei datur adjunctus, *vt infra suo loco dicemus.*

Cæterum in casu nostræ quæstionis, mutus vel surdus, sive ante susceptam tutelam, sive post, non potest loqui, audire, nec auctoritatem præstare: ergo vtroq; casu non potest esse tutor, neque curator: quia semper adest eadem ratio prohibitionis, quæ omnino exstinguit valorem tutelæ, & radicem ipsius, at, qui post susceptam tutelam efficitur debitor, vel creditor minoris, potest officium exercere, sed propter præsumptionem fraudis datur ei coadjutor.

Neque obstat, quod tutela, & cura non vitietur, si perveniat ad casum, à quo incipere non potuit: quia verum est in sua specie, nempe quando aliud non obstat, quod in totum eam extinguat, & sic concurrente eadem ratione, de qua *in dict. authen. vt hi, qui oblig. in princip.* Verum si diversa adsit ratio, quæ omnino inhabilem reddat tutorem, vel curatorem ad administrãdum, vt quia non possit auctoritatem præstare, quia efficitur mutus, vel surdus, sustineri minimè potest tutela, vel cura, vtpote deficiente ratione substantiali requisita necessario ad valorem ipsius tutelæ, vel curæ, & sic cõcurrente eadem ratione prohibitionis ex post facto, quæ à principio eam vitiaret. Habemus igitur ex prædictis ampliationem primam, ad primũ casum dict. legis Regiæ, dum prohibet, mutum & surdum tutores dari posse, vt procedat, etiamsi post susceptam tutelam efficiatur tutor mutus & surdus.

11 Secundo, † eadem conclusio ampliatur, vt procedat, etiamsi mutus, aut surdus intelligeret ad motum labiorum, quia adhuc loqui, nec audire potest, & audiri non dicitur, quod per sensum auditus nõ percipitur, *ita Bar. in d. §. mutus, quem sequitur Anton. Piagius, de tutor. & curat. qu. 3. num. 55. cum seqq.*

Nunc vero præfata conclusio declaratur, vt procedat in eo, qui penitus esset surdus, aut mutus, non vero in eo, qui minus audit, & sic est surdaster, vel parum au-
12 diens: hic † namq; bene potest esse tutor vel curator, quia loqui, audire, & auctoritatem prestare potest, *l. fin. incip. minus autem audiens potest, ff. de legit. tut. & ibi glo. vnica. Gr. Lopez, in d. l. 4. gl. 1. ad fin. tit. 16. par. 6. Molin. Theol. de just. & jur. 1. part. 2. tract. disput. 221. colu. 1363. vers. mutus*, vbi idem esse dicit de cœco, qui omnino visu est privatus, *l. luminib. C. qui tut. dare poss. cum simil. & l. 14. tit. 16. pa. 6.* Eandem declarationẽ sequitur Ant. Piag. *vbi sup. n. 57.* allegans ad eam leg. fin. *C. de legit. here.* sed voluit allegare *d. l. fi. ff. de legit. tut.*

13 Sequitur † in text. Regio, *ni desmemoriado*, hunc Gr. Lopez. *in summa, d. l. 4.* fatuum exposuit, postea vero in gloss. *desmemoriado*, furiosum intelligit, dum citat *l. hereditas, §. furiosus, ff. de testam. tut.* & sic qui est mente captus, *vt supra explicavimus.*

14 Ex † quo text. nostra hæc lex Regia interpretari, & declarari debet. Inquit enim *d. §. furiosus*, si furiosus testamento tutor detur, siquidem cum furere desierit, recte tutorem esse datum Proculus existimat, quod si datus sit purè, negat Proculus valere dationem: sed est verius, (quod & Pomponius ait) recte videri datum, & tunc fore tutorem, cum sapere cœperit.

Si igitur furiosus simpliciter datus, ita intelligitur dari, cum compos suæ mentis esse cœperit, *vt ibi*, estq; etiam de hoc expressa *l. furiosus, 11. ff. de tutel. & §. furiosus, Inst. qui testamento tut. dar. poss.* dum nostra l. Regia decidit, *que el que fuere dado por guardador non deue ser desmemoriado*: hoc modo sane intelligenda est, nempe vt si furiosus datus tutor fuerit, ita dari intelligatur, cum sanæ mentis esse cœperit, *juxta præd. jura.* Et hæc interpretatio jure fit, vt actus valeat potius eo modo & tempore, quo valere potest, quam pereat, *leg. quoties, cum simil. ff. de rebus dub.* Interim ergo, quo furiosus tutor datus testamento simpliciter sanæ mentis esse cœperit, dabitur à judice curator, vt in minore dato in testamento infra dicemus.

Prodigus † etiam tutor vel curator dari non potest, *vt* 15
in d. l. Regia 4. Prodigi namq; furiosum habent exitum, eisq; dantur curatores, *vt in l. his qui, §. divus, ff. de tut. & cur. dat. ab his & dicemus infra.* Ergo curator alteri' esse nõ potest. Qui n. est ferendum, eundem esse tutorem, & sub tutela cõstitui? & iterum eundem esse curatorẽ, & sub cura agere? Verba sunt text. *in l. fin. in vers. qui n. C. de legit. tut.* Sed & alia potest assignari ratio huius decisionis, nempe quod, qui nõ parcit sibi quoad personã suam, minus alteri parciturũ esse creditur, *secu. Soc. jun. consil. 59. circa primum, nu. 41. lib. 3. quem ad hoc refert & sequitur Ant. Piag. d. qu. 3. nu. 62.*

Male † morigeratus, quem l. nostra Reg. 4. appellat, *&* 16
de malas maneras, ideo ꝓhibetur dari tutor seu curator: nam suspectum tutorem eum putamus, qui morib. talis est, vt suspectus sit, *l. suspectũ, ff. de suspec. tut. & l. 1. tit. 18. pa. 6.* vbi dicitur: *Aquel guardador puede ser llamado sospechoso que es de tales maneras q̃ pueden sospechar cõtra el que desgastara los bienes del huerfano, o q̃ le mostrara malas costumbres: e maguer este tal fuesse rico, e quisiesse dar fiador de guardar, e alinar los bienes del moço, por todo esso no le deuen dexar en su guarda, porq̃ tal fiadura no le toldria al guardador el mal entendimiento, o la mala voluntad que ouiesse en gastar lo del huerfano*, quæ l. cõcordat cũ *d. l. suspectũ, & cum §. suspectus, & §. fin. Inst. de susp. tut.*

Ex quibus hæc nostra *l. 4. tit. 16. part. 6.* in verbis præfatis, nempe, *de malas maneras*, declaratur, vt intelligatur, *juxta dict. l. 1.* vt ex *dict. leg. suspectum*, observavit Molina Theologus *de justitia & jure, 1. part. tractat. 2. disput. 221. colu. 1364. ad fin.*

Et † ita merito repellitur à tutela & cura ille, de quo 17
est timor, ne dilapidet bona minoris, nec vllatenus erit admittendus, etiam cum cautione, *vt in d. l. Reg. 1. tenet in terminis etiã Hier. Grat. cons. 15. in præsenti caussa, nu. 31. 1. pa. quem refert & sequit. Ant. Piag. d. qu. 3. nu. 64.* vel quia fortè in aliis tutelis male fuerit versat', *vt in l. 3. §. si autẽ, ff. de susp. tut. & d. l. 1 tit. 18. par. 6.* ibi, *ansi como si alguno huuiesse sido guardador de otro huerfano, e ouiesse procurado mal los bienes del: o le ouiesse mostrado malas maneras*, & ita merito vtroq; modo intelligit nostram leg. 4. Gr. Lopez. *ibid. in gl. ni de malas maneras.*

Maior † 25. annis, *Deue ser el que fuere dado por guar-* 18
dador de huerfanos y varon, y no muger, inquit nostra lex *4. tit. 16. part. 6.* idem probat text. *in l. tutela, ibi, virilis sexus perfectæ ætatis, juncta gl. ætatis, ff. de tutel.* expressa *l. fin. C. de legit. tut. & l. fin. in fin. C. de legit. hered.* ibi, *si scil. si masculi sint, & perfectæ ætatis, tex. in §. furiosus*, ibi, *vel minor 25. annis, Instit. qui testa. tut. & ibi omnes, tex. in §. vnico, ad fin. Inst. de fiduc. tute. ibi tamen hi ad tutelam vocantur, si perfectæ sint ætatis*, quod nostra constitutio in omnib. tutelis & curationib. observari præcepit, quæ cõstitutio est, *d. l. fin. C. de legit. tut. & ibi Ang. Salyc. & aly, idem Ang. cons. 102.* ad idem est tex. *in § item maior, vers. minores, Inst. de excusa. tut.* vbi etiã prædictæ cõstitutionis fit mentio, cuius verba hæc sunt: *Minores autem 25. annorum olim quidem excusabantur, nostra autem constitutione prohibentur ad tutelam, vel curam aspirare: adeo vt neq; excusatione opus sit.*

Ex † quo tex. dicebat Menoch. *cons. 478. nu. 21. in pri.* 19
nu. 5. quod olim permissum fuerat minori, alterius tutelam gerere. Nam si olim excusabantur: ergo non se excusando poterant tutelã gerere. In idem citat *l. non solũ, §. si libertus, ff. de excus. tut.* vbi si minor 25. añis detur tutor,

tor, non molestatur, sed interim in locum eius etcetot curatur: ergo si ipse vellet, poterat tutelam gerere. Idem probat Cald. Pereira *in d. l. fleuratorem habens, in parte fine curatore constituitur, nu. 111.* vbi bene advertit Barbatum interpretem *in d. §. fatihertas*, qui est penultim°. bis erraffe scribendo, *impubes* & *impuberem*, cum poti° *minor*, & *minorem* scribere & vertere debuisset, *secundum August. ibi, pag. 277. & 237.* qui error Accurs. ibi verbo, *impubes*, & alios vehementer torsit.

Nec contra proxime dicta obstant jura expresse dicentia, minores ante perfectam ætatem 25. annorum, à tutela omnino liberari, & auctores ipso jure non fieri, vt colligitur *ex l. tutela, ff. de tutel. ibi, perfecta ætatis*, est namq; perfecta ætas 25. annorum, *l. fin. C. de his qui veniam ætat. impet. l. cum filio, ff. de leg. 3. adjuncto ibi, descendunt*, quod verbum *aperte* indicat. neque ipso jure cõsistere tutelam in ipsorum persona, contra tex. *in d. l. fin. C. de legit. tut. & d. §. item major, & simil.* Nam pôt dici Jureconsultos ibi duntaxat respexisse ad solum effectum, vt minores ante perfectam ætatem tutoreatum effectu non sint, quia scilicet possunt se excusare, vt in juribus novioribus: Vel dicendum est, speciale esse in tutore fiduciario, de quo ea jura loquuntur, *secundum Baldum, in d. §. fin. Instit. de fiduc. tut.*

Nec absurdum erit tentare, prædicta verba perfectæ ætatis ex subjecta materia referri tantum ad pubertatẽ, *vt in respons. Alex. in l. 3. Cod. de leg. tut.* illa similia, *sua ætatis*, & apud Justinian. *d. §. fin. de Attil. tut ibi, perfecta ætatis, juncto ibi, alterius tutela*, & ita aliud significare temporis Consultorum in hac specie, aliud hodie post hanc novam constitutionem verba illa: *perfecta ætatis*, ita Caldas *vbi supra, versicu. nec absurde*, quamvis fateatur, hoc difficultate maxima & violentia non carere, attenta verborum proprietate, & ideo deliberandum amplius esse. Ego superiores solutiones probo. Et hæc quoad minores 25. annorum, puberes tamen, & sic majores 14. annorum.

20 Sed. † quod magis vrget, est, Justinianum *in d. l. fin.* videri sensisse, pupillum, & impuberem potuisse olim ante ipsum ipso jure tutores esse, vt patet ex illis verbis: *qui enim ferendum est, eundem esse tutorem, & sub tutela constitui?* Videtur igitur non solum puberes minores 25. annorum olim potuisse esse tutores aliorum, quamvis ab hoc onere se excusare possent; quod verissimum est: quamvis hodie talea esse non possint, vt resolvimus: sed etiam impuberem potuisse olim esse tutorem alterius impuberis. vt patet ex prædictis verbis, *d. l. fin.* Hoc autem contra manifesta juris principia, *de quibus supra*, & ridiculum profecto videtur.

Nec obstat resolutio Calder. *d. nu. 111. vers. cæterum quatenus*, oempe nomen tutelæ *in dict. l. fin.* non accipi propriè & strictè pro tutela, quæ ætatis impuberis propria est, sed latius & generalius pro cura & administratione minoris ætatis, *l. 1. in princ. vers. tutela. ff. de minor. l. Seius Saturninus, in fin. verb. tutela, ff. ad Trebell. text. in §. fin. verb. tutela, de Attil. tut.* in quibus locis tutela vsurpatur, & ponitur pro cura.

Quoniam hoc ita intelligi minimè potest in specie, *d. l. fin.* quia statim post illa verba: *qui enim ferendum est, eundem esse tutorem, & sub tutela constitutui*, adjicientur sequentia: *& iterum eundem esse curatorem, & sub cura agere*: Ergo priora verba de tutela impuberis, & sic propriè intelligi debent.

Denique text. *in dict. §. item minor, versic. minores, de excus. tut.* docet expressè constitutionem *d. l. fina.* loqui etiam de pupillis, his verbis: *qua constitutione cavetur, ne pupillus ad legitimam tutelam vocetur, nec adultus: cum sit incivile eos, qui alieno auxilio in reb. suis administrandis egere noscuntur, & ab aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subire.*

Potest tamen præcedenti difficultati respõderi, quod Justin. in illa sua nova constitut. hoc jus novum non induxit, quoad pupillos & impuberes, sed vetus confirmavit & declaravit, *vt Caldas, vbi supr. in fin. d. n. 111.* Non enim Justi. in principali sua decisione meminit de impubere seu pupillo: Sed tantum pro regula constituit, *quod nemo, neq; frater, neq; alius legitimus in tutelam sive ingenuus, sive libertis vocetur, antequã 25. sua ætatis annum impleat.* Ex quibus verbis nullus sensus colligi potest, quo voluerit olim impuberẽ posse esse tutorem alterius impuberis. Et quãvis ex ratione suæ decisionis inferius posita & assignata, ibi, *qui enim ferendũ est, eundem esse tutorem, & sub tutela constitui?* prima inspectione ille sensus deduci posse videtur: nihilominus tamen nõ ob hoc jus novum induxit, quoad pupillum, quod nõ possit esse tutor alterius pupilli, sed eam rationem adjunxit ad jus vetus confirmandum & declarandum.

Relinquitur † ergo ex supradictis, quod impubes, tam jure veteri, quam novo, non poterat, nec potest esse tutor alterius impuberis, & sic pupilli vel adulti. Pubes tamen minor 25. annor. olim poterat esse tutor & curator alterius, habebat tamẽ excusationem. Hodie autem per constitutionem Justin. minor 25. annor quamvis pubes sit, non potest esse tutor, nec curator alterius. Idem jure nostro Regio *ex d. l. 4.* probatum est. 21

Ratio est, quam prædiximus, tum *ex d. l. fin. C. de legit. tut.* tum etiam *ex d. §. item maior, vers. minores.* Præterea cum † tutela & cura sit onus, *vt in l. 1. ria onera, ff. de excus. tut. & in pr. & in §. item tria onera, Inst. de excus. tut. cum simil.* minoribus non tõmittitur, *vt ex plurib. auctor. quos refert & tenet Ant. Piag. de tut & cur. q. 3. n. 8.* 22

Jure † tamen fori Regii ille, qui fuerit ætatis 20. annorum, ad minus potest esse tutor vel curator, *vt in l. 1. tit. 7. lib. 3. fori Reg.* vbi Montalu. *in glo. 1.* loquit, quod servatur de jure huius Regni. 23

Sed † cum leges fori non sint propriè leges, sed potius quædam scriptæ consuetudines, & ideo non habent vim legum, nec per eas ad judicandum, nisi quatenus per vsum receptæ fuerint, *vt in l. 1. Taur.* ibi: *Mandamos q̃ se guar den las leyes delos fueros, &c.* junctis verbis statim sequentibus, ibi: *En lo que son, o fueren vsadas y guardadas en los dichos lugares*, quam legẽ Tauri in hoc esse servãdam præcipit, nunc nova pragmatica posita *in pr. nova collect. Reg. cerca fin de pragm.* & pars secunda inferitur, *in l. 3. tit. 1. lib. 2. eiusdem nova collect. Reg.* 24

Quo † fit, vt allegantĩ leges fori, incumbat onus probandi, esse vsitatas, nõ vero neganti earũ vsum, *vt optimè deduxit Rod. Suar. in proœm. l. fori, & sequit. Gr. Lope. in l. 42. in gl. o treynta. tit. 13. par. 5. idem in l. 28. tit. 15. p. 7. & in gl. furo, & nos lib. 2. pract. q. 93. n. 2. & 3.* 25

Nisi probetur vsus dictæ legis primæ, *tit. 7. lib. 3. fori*, standum erit prioribus juribus supra allegatis justissimè præcipientibus, vt minores viginti quinque annorum non possint esse tutores neque curatores aliorum minorum, vt vidimus. Sed vsus vel consuetudo in contrariũ valebit in hac specie, vt infra dicemus *hoc c. nu. 28.* Ego vero in his regnis semper vidi servati, vt minor 25. añor. non sit tutor vel curator alterius.

Quod † adeo locum habet, vt procedat etiã in matre, quæ minor sit 25. an. non enim ipsa ad tutelã admittitur ex generalitate, *d. l. fin. C. de legis. tut. in pr.* ibi, *neq; alius legitimus, cum simil. tradit Bal. in l. omnẽ, n. 9. C. ad Senatusconf. Tertu. in auth. eius de pœnis, nu. 5. ceteri sequuntur, C. de secu. nupt. Boer. decis. 124. nu. 7. Bero. cons. 124. in fin. lib. 3. Ant. Piag. de tut. & cur. qu. 3. n. 10. Hond. cons. 88. n. 16.* licet cõtrariũ teneat Monteros. *in sua pract. fol. 196. col. 1.* quem citat Molina Theolog. in loco statim referendo. Eorum tamen opinio nõ est tenenda, sed præcedens cõtra matrem minorem viginti quinque annorum, quam etiam sequitur Cavalc. *de tut. & cur. nu. 185.* 26

Tutela

27 Tutela † tamen aut cura tunc temporis defertur dativo, *ut latè probat Philip. Corn. consil. 284. in præsenti consultatione, per tot. lib. 3.* & mater postmodū maior effecta admittitur ad tutelam vel curam. Spes enim legitimi in hac materia multū operatur, *l. 1. §. si apud hostes, ff. de legit. tut. §. furiosus, Inst. qui testa. tut. dar. poss.* & in specie ita tenet & sequitur Ant. Piag. *d. qu. 3. n. 10.*

28 Sed † limitari oportet, quod prædiximus de matre minore, quando consuetudo adesset, quod mater etiam minor assumeret tutelā, vel curam filiorum. Hoc enim casu præfata consuetudo admittenda & observanda est, *secundum Nicolaum Boerium d. decis. 124. nu. 7. quem refert & sequitur Anton. Piag. ubi supra, num. 11.* Et hoc casu servanda erit, & rectè procedit decisio legis fori præcitatæ, secus vero consuetudine nō stante, quia tunc jure clarissimo minor 25. annorum tutor, aut curator esse non potest, *ut prædiximus.*

29 Inquit † tamen Molina Theolog. *de justit. & jur. in 1. part. 2. tract. disput. 221. colu. 1364. versic. utrum mater,* se suspicari, quod tam in illo Lusitaniæ, quam in Castellæ regnis sit consuetudo, ut mater minor 25. annorum ad tutelam admittatur, sed hanc suspicionem falsam esse credo in Castella, nisi postquam effecta fuerit maior 25. annorum mater. De regno Lusitaniæ nihil dico, quia in eo non sum commoratus.

30 Limitari † tamen debent superiora de tutore, vel curatore, quod debet esse maior 25. annorum, ut non procedant stante statuto requirente minorem vel maiorem ætatem, & sic dictante, quod ætas perfecta intelligeretur in maiore 15. vel 18. annorum, & quod tunc posset se obligare & contrahere, ac disponere, perinde ac si esset maior 25. annor. quod statutum facere potest: valet namq; abbreviare tempus legitimæ ætatis, & habilitare, inhabilem de jure communi ad certum tempus, *secundum Bald. in tract. statut. in versic. statuere, num. 12. hoc consil. 20. num. 11. volu. 1. & Dec. inc. ex parte, sub nu. 9. de appell. quos refert, & utrumq; sequitur Cavalc. de tut. & curat. nu. 6. in vers. & prædictu.*

31 Quod † si tutor daretur minor 25. annorum, & ipse dolosè acceptaret tutelam, esset obligatus ut maior, nec restitutione in integrum adjuvaretur, *ut consuluit Ruin. consil. 97. circa primum, volu. 5. quem refert & sequitur Cavalc. d. num. 6. in princ.*

32 Illud † si tamen satis controverti vidi ex facto in praxi, in quadam tutela opulentissima nobilium, *an mater minor 25. annorum in testamento à patre relicta tutrix filiabus impuberibus, possit statim esse tutrix earum, decernīq; deberet tutela, ut ministraret?* Etenim Porti. *in pr. Instit. de Attilia. tut.* tenet partem affirmativam, nempe minorem vigintiquinque annorum posse relinqui in testamento tutorem, quam etiam sequitur Monteros. *in sua pract. in 7. tractat. fol. 175. colu. 2.* & eam supponere videtur saltem de facto, Boer. *d. decis. 124. num. 8.* & probari videtur argumento textus *in princip. Institut. de satisdat. tutor. cum simil. supra allegatis,* quibus probatur, tutorem testamentarium non teneri satisdare, quia eius fides approbata est in testamento: ergo ita & persona ipsius atque ætas.

Verum contraria sententia, imo quod neque etiam mater minor 25. annis possit esse tutrix testamentaria, probatur clarè ex litera nostræ *l. 4. tit. 16. part. 6.* in verbis supra relatis, ibi, *e dine ser mayor de 25. annos.* Loquitur enim hæc lex cum præcedentibus, & sequentib. usq; ad leg. 9. exclusivè de tutoribus testamentariis, de quib. primo incipit agere, *l. 2. huius tit.* lex vero nona cum sequentibus, *usq; ad l. 12.* exclusivè de legitimis: lex vero duodecima cum sequentib. de dativis.

33 Facit † etiam, quia mater minor 25. annis, nec alius minor, potest esse tutrix aut tutor, *leg. fin. C. de legit. tut. cum cæteris supra allegatis,* ubi generaliter id probavimus, Ergo enim cōtrarium in tutela testamentaria, vel in matre tutrice non inveniamus jure expressum, idem in ea tenendum est: qui enim habent regulam pro se, habent intentionem suam fundatam in casibus nō exceptis, *juxta gl. in l. omnis definitio, 203. ff. de reg. jur.* quam sequitur Dec. *in l. 1. nu. 6. ff. eod. tit.* ubi eius additio allegat Alex. & Tiraqu. idem tenentes. Est similis gl. *in rubric. eod. tit. lib. 6.* dicit comunem plures allegans D. Covar. *lib. 2. var. resol. c. 12. nu. 4.* tenet etiam gl. *in l. in his quæ contra, ff. de legib.* & ibi Paul. de Castro *num. 1. Iaso. in l. cæterū, in princ. nu. 3. & 4. ff. de legat. 1.* quibus adde Rol. à Valle *consil. 15. num. 18. libr. 1.*

Tertio, hæc verior, & tenenda sententia apertè probatur in juribus statim allegandis, pro declaratione ipsius, eamque de jure probavit Boerius, *ubi supra, dict. decisio. 124. numer. 7.*

Neq; obstat, quod tutor testamentarius, uti dicebamus, non teneatur satisdare, ergo sicut eius fides approbata est, ita etiam & persona atq; ætas eiusdem.

Respondemus namque, non esse hanc bonam consequentiam: siquidem præstatio satisdationis, à tutore alias exhibenda, suppleri potest per testatorem relinquentem eum tutorē in testamento, ex quo dando eum tutorem filiis præsumendum est, eius fidem approbasse, idoneumque ad id esse facultatibus. Quod si aliud contingat, nihilominus pro securitate & utilitate minoris cogendus erit satisdare, *ut supra resolvimus, capit. 5. num. 4.* At vero persona ipsius tutoris vel curatoris, & ætas, quæ alias à jure inhabilis est, atq; incapax, propter defectum ætatis legitimæ, & ipsius imbecillitatem, à testatore approbari non potest, nec hic defectus suppleri: licet enim aliquando contingat minorem 25. annorum à testatore tutorem vel curatorem relictum esse ita integri intellectus, sicut maiorem hoc non impedit, quin in eo eadem juris dispositio observanda sit, quæ in cæteris, nempe quod non possit esse tutor vel curator, nisi sit maior vigintiquinque annorum, *ex l. nam ad ea. cum materia, ff. de legib.* quare proculdubio tenenda est prædicta secunda sententia: non vero prima, nempe ut minor vigintiquinque annis, etiamsi sit mater, non possit esse tutor testamentarius.

Verum † hæc sententia intelligi debet, quod durante 34
minori ætate talis minor non possit tutelam vel curam exercere neque administrare, sed dabitur à judice, interim curator, qui administret, & completa ætate legitima erit tutor vel curator, exercebitq; officium hic, qui talis relictus fuit in testamento. Ita probat text. *in §. furiosus, Instit. qui testam. tutor. dar. poss.* in hæc verba: *Furiosus, vel minor vigintiquinque annis tutor testamento datus, tutor tunc erit, cum compos mentis, aut maior vigintiquinque annis fuerit factus.* Idem probat text. *in l. quæro. §. Lucius, in fin. ff. de testa. tut.* ibi, *tutela autem post legitimam ætatem onerari,* text. etiam *in l. non solum, §. libertus, ff. de excusat. tutor.* Ex quibus juribus apertè satisque manifestè probatur nostra prædicta sententia, de qua supra, in quæstione præmissa, nempe quod durāte minore ætate tutor testamentarius nō exercebit tutelā, nec administrabit bona sui minoris, sicq; tutorē actu esse non posse, tametsi habitu talis dici possit, quousque potentia reducatur ad actum adveniente legitima ætate, hoc est, cum maior vigintiquinquē annis fuerit factus, interim tamen à judice dari debet pupillo curator, ne pupillus eiusque bona indefensa & absque tutore remaneant, & loquens in matre, ita tenet cum aliis, Hooded. *consil. 88. num. 29.* nempe quod ipsa completa ætate ad tutelam erit admittenda, remotis tutoribus interim datis ob matris minorem ætatem, *ut docent Speculat. in rub. de legit. tutor. num. 3. in fin. Corn. consil. 17. nu. 26. lib. 2. & Ursil. in addit. ad Afflict. decis. 281. nu. 2.* Et quod interim est locus tutori dativo (quem curatorem

appellat d. §. si libertus,) vel legitimo, secundum Spec. & Corn. vbi supra, & alios quos ibi citat.

35 Et † quamvis lex nostra 4. tit. 16. part. 6. in sua generalitate videatur probare indistinctè, quod minor viginti quinque annis non possit dari tutor in testamento, juxta inductionem, de qua supra, quatenus probavimus, loqui in tutore testamentario: nihilominus intelligenda erit & limitanda, juxta prædicta, scilic. quod si testamento detur tutor minor, tunc admittendus sit ad tutelam & administrationem, cum factus fuerit maior 25. annis. Ita in terminis eam intelligit Greg. Lop. ibid. in gl. mayor de veyntiacinco annos, & in gl. madre adsia. Et quod matre minore 25. annis existente, interim deferatur tutela dativo, & postmodum ea maior effecta admittatur ad tutelam, diximus etiam supr. ex Ant. Piag. de tut. & cur. qu. 3. nu. 10. tenet etiam Spin. in suo spec. testa. gl. 29. sub n. 14. ibi, vel quando mater est minor, vbi quod quocunq; casu, sive mater debeat esse tutrix, sive in eius defectu, semper proximior in gradu dandus est à judice, vt tenet Bart. in l. si tutor, §. si duobus, ff. de tut. & rat. distrah. vbi tamen nihil dicit.

36 Verius † tamen est in prædicta specie, durante minore ætate tutoris testamentarii, non quidem dari alium tutorem, sed interim creari debere in eius locum curatorem, non tutorem, per regulã, quæ habet, quod tutorẽ habenti, tutor dari non potest, sed curator, text. in §. interdum, Instit. de curat. l. 4. (. in quibus causs. tutor. hab. l. in omnem, 15. ff. de tutor. & curat. dat. ab his secundum Pandect. Floren. in quib. legitur, curator dandus est, non tutor, & in terminis nostris, de quibus agimus, est text. expressus in d. l. non solum, §. penult. incip. si libertus, ff. de excus. tutor. per quem text. hoc probavit in specie, Caldas Perei. in tract. Decto. de rest. in integ. 2. pa. pag. 1137. sub nu. 111. versic. non obstat. Erit igitur tutor ipso jure minor viginti quinque annorum relictus in testamento, quoad habitum, licet quoad exercitiũ. & effectum talis non sit, quousque sit perfectæ ætatis, & hoc modo concordantur jura, quæ alias inter se videbantur contraria, vt colliges ex eisdem, & ex Caldas, vbi supra, & nu. 112. vbi idem probat in tutore legitimo minore 25. annorũ ex d. §. si libertus, versic. similis.

37 Non † tamen credo indistinctè verum esse, quod ait Spino. vbi supra, nempe quod interim durante minore ætate matris relictę tutricis testamentarię proximior in gradu dandus sit à judice. Nam cum hic curator datus interim, sit datus à judice, nõ video, cur eum debeamus obligare, vt proximiorem in gradu dare debeat, quia jam non erit dativus, sed legitimus. Censeo igitur hoc pendere à recto judicis arbitrio, qui idoneorem curatorem dabit: si tamen idoneum extraneum dederit, relicto proximiore, puto sustineri eius dationem, nec revocandam esse: cæterum rectè facturum, si proximiorem idoneum præstiterit, nõ tamen ad hoc teneri, dummodo alium idoneum det.

38 Observandum † tamen est in proposito, quod minore effecto maiore, & ipso admisso ad præfatam tutelam, sive legitimam, sive testamentariam, cessabit officium curatoris interim dati, quia ad tempus fuit tantum datus, nec vltra dari potuit. Ergo post tempus curator amplius esse nõ poterit, quia stante tutela testamẽtaria, vel legitima cessat dativa, nec ei locus est amplius, vt probavimus supr. c. 2. n. 6. Non n. simul & eodem tempore cõpatitur dativa tutela cum testamentaria vel legitima, essetq; nimis onerare pupillum, tutore dativo, & testamẽtario, aut legitimo, atq; absurdum.

39 Quod † autem masculus esse debeat tutor vel curator, non autem fœmina, vt inquit nostra lex 4. tit. 16. p. 6. jure etiam communi cavetur, quia tutelam administrare, virile munus est, l. 1. C. quando mul. tut. officio fungi poss. & vltra sexum fœmineæ infirmitatis, l. jure nostro, ff. de testam. tutel. excipit † nostra lex Regia, in versic. fueras ende, si fuesse madre, a la madre y abuela que fuesse dada por guardadera de sus hyos haerfanos, sed quia multa vtilia Deo volente dicenda sunt circa tutelam, & curam matris, & aviæ, ne supra justum oneremus hoc caput, decrevimus alterum integrum atque præcipuum in hac materia tutelæ, & curæ matris, & aviæ constituere: quod est sequens. 40

SVMMARIA.

1 Mulier tutelam gerere prohibetur: quia est officium virile, & propter infirmitatem intellectus, & imbecillitatem consilij, vt in nu. 2.

3 Dispositio testatoris relinquentis tutores ad electionem matris, vel mulieris non valet, valebit tamẽ præceptum, vt tutela de consilio mulieris administretur, quamvis tutor id sequi nõ teneatur, sed rectè faciet, si salubriter præstitum admittat, vt in nu. 4.

5 Consilij ea est natura, vt sequendum necessario non sit.

6 Fœminæ poterant à Principe specialiter tutelam filiorum postulare.

7 Mater, & avia hodie jure recentiori tutrices filiorum & nepotum esse possunt.

8 Mater, & avia tutelam legitimam filiorum, & nepotum suorum assumere possunt, observatis his de quibus hic.

9 Mater, vel avia intelligitur in proposito, sive sit legitima, sive naturalis.

10 Mater etiam filij spurij tutelam petere potest, nisi talis filius natus sit ex dãnabili coitu, vel nisi mater sit illustris, vt in nu. 11. & dicta hic in matre habent locũ in avia, & aliis ascendentibus, vt in nu. 11.

12 Patre & matre naturali concurrentibus ad tutelam filiorum, præfertur pater quasi legitimus, licet sit naturalis tantum.

13 Avo & avia concurrentib. matre & avo paterno, item patre & avia, quis sit admittẽdus ad tutelam nepotum & filiorũ? & nu. seqq. resolvitur, nu. 14. in primo casu quod avia volens simul cum avo materno admittatur: in secunda specie de matre, & avo paterno concurrentib. resolvitur, num. 15. quod mater præferatur avo paterno, in tertio casu de patre & avia concurrentib. resolvitur, nu. 16. quod pater præferatur aviæ paternæ sive maternæ.

17 Proavia deficientibus matre & avia admittitur ad tutelam pronepotũ filiorũ, quia proavia vere est avia.

18 Mater & avia non coguntur invitæ suscipere tutelam filiorum & nepotum suorum, sed volentibus sibi à jure permittitur.

19 Mater & avia relictæ tutrices in testamento, non egent confirmatione, sed solam habent tutelã agnoscere coram judice renũtiando scũ nu. nuptiis & Velleiano.

20 Matre & extraneo datis tutoribus in testamento vterq; erit tutor.

21 Matris & aviæ tutela est legitima & non dativa.

22 Verbum guarda, generalius est, quam tutela, leg. 4. versic. fueras ende, ibi, se le puede bien otorgar la guarda, tit. l. 16. part. 6. comprehendit rectè tutelam & curam.

23 Mater & avia possunt esse tutrices filiorum, & nepotum suorum, etiam minorum ætatis, sed etiam furiosorum vel mente captorum, cum idem sit in cura, & ideo judex etiam in hoc debet matrem & aviam in cæteris præferre.

24 Mater & avia suscipientes tutelam, vel curam filiorum, vel nepotum suorum, debent renuntiare secũdis nuptiis, & Velleiano, non tamen exigitur juramentum de non nubendo.

25 Renuntiatio hæc aliarum nuptiarum requiritur pro forma substantiali valoris tutelæ matri factæ, alias non

non valebit: quia non dicitur continere levem solemnitatem, vt num. 27. idem in renuntiatione Velleiani, vt in num. 28.

28 *Forma substantialis est, quæ dat esse rei.*

29 *Tutelam suscipere vna die, & alia die renuntiare secundis nuptiis & Velleiano, vel è contra primo renũtiare, & alia die tutelam suscipere non sufficit.*

30 *Omissio renuntiationis secundarum nuptiarũ, & Velleiani præjudicaret creditorib. pupilli, quib. mater promittit, quod pupillus eis debet, itẽ si mater constitueret actorẽ, non præjudicaret sibi, quia juvatur Velleiano adversus filium, postea contra ipsum agentem, quod non fecisset, si renuntiasset.*

31 *Differentia inter renuntiationes aliarum nuptiarum, & Velleiani ea constituitur, quod illa specialis esse debet, hæc autem sufficit generalis, sed verius est vtrãque specialem requirere expressionem.*

32 *Mater & avia suscipientes tutelam vel curam filiorum, vel nepotum suorum vltra renuntiationem aliarum nuptiarum, & Velleiani, debent quoq; omni alij legum auxilio renuntiare.*

33 *Mater & avia suscipientes tutelam, vel curam filiorũ, vel nepotum suorũ, si renuntiaverint secun. nuptiis, & Velleiano, omniq; alij legum auxilio, an possint pro debitore tutelæ. vel curæ incarcerari, referũtur duæ cõmunes opiniones cõtrariæ in hoc, sed negativa eligitur tanquam verior, & tenenda in praxi.*

34 *Mater vel avia habet privilegiũ, ne cõveniatur vltra quam facere potest, cui renuntiari non potest, & cui hoc beneficiũ competit, mitti non potest in carcerem, vt in n. 35. vbi etiam quod hoc privilegio gaudent omnes ascendentes, quib. honor & reverẽtia debetur.*

36 *Mater nulla capi potest pro debito non descendente ex delicto, nisi sit impudica.*

37 *Hypotheca expressa bonorum intervenire quoq; debet instrumento tutelæ vel curæ, sed eius omissio non vitiabit dationem tutelæ vel curæ, cum sufficiat tacita hypotheca hoc casu à jure inducta.*

38 *Gesta per matrem & aviam, quæ non renuntiavit secundis nuptiis, & Velleiano, si non sit sibi oppositum, valent idem in tempore preterito, & quæ cõcernunt vtilitatem pupilli, vt in nu. 41.*

39 *Mater & avia tutrices vel curatrices filiorum, vel nepotum suorũ in testamento relictæ, an debeant renuntiare secun. nuptiis, & Velleiano? eligitur pars negativa.*

40 *Consuetudo in creatione tutoris, curatoris, syndici, vel actoris attenditur.*

42 *Mater existens in montibus, & locis remotis in quibus nõ potest facilè consulere peritiores, excusatur, si non fecerit renuntiationes à jure requisitas ad valorẽ tutelæ, nempe aliarum nuptiarũ & Velleiani, &c.*

43 *Mater vel avia tutrix tenetur jurare vtilia facere, & inutilia prætermittere. & inventariũ conficere, vt in n. 44. & rationem reddere administrationis suæ, sive tutrix fuerit, sive non, vt in nu. 45.*

46 *Mater etiã si bene & optime administrasset bona filiorum, si tamen non confecisset legitime inventarium, neq; posset reddere rationem, non ideo excusaretur, sed si non suscepta tutela male administraverit bona filiorum, mitius cum ea agatur: quam si suscepta tutela pariter male, & non legitime confecto inventario administravit, vt in nu. 47.*

48 *Mater, quæ tutelam suscipit præter inventariũ, librũ etiam rationum conficere tenetur, in quo claro contineantur exacta & expensa, alias esset in dolo, & contra eam datur filiis juramentum in litem.*

49 *Bona matris pro administratione tutelæ. vel curæ filiorum, sunt tacitæ hypothecæ eiusq; dos retineri potest pro prædicta administratione, donec reddat rationẽ: & retentio in dote hoc casu admittitur, vt in n. 50.*

51 *Hypotheca in re retineri potest ratione hypothecæ.*

52 *Liberatio generalis facta à testatore ab obligatione reddendi rationem, non prodest matri, nec alij administranti, si dolum committat. vel reliqua possideat, & quid operetur prædicta liberatio, nu. 53. & n. 54.*

55 *Mater an testamento dari possit tutrix vel curatrix filio suo, superflua quæstio est, nisi in casu de quo hic.*

56 *Matre, vel avia relicta à patre tutrice in testamento imperfecto, confirmatio requiritur etiã in testamẽto imperfecto inter liberos & n. 58. quod si judex requisitus id neglexerit, mater vel avia, vel alius tutor, sic relictus poterit administrare. vt in nu. 60.*

57 *Tutela est onus, sed munus honorificum.*

58 *Eadem solemnitas jure regio requiritur in testamento nuncupativo inter liberos, quæ inter extraneos alias desideratur: quod procedit etiam in testamento, in scriptis, vt in nu. 59.*

61 *Mater non potest dari tutrix aut curatrix per judicem tanquam extranea.*

62 *Mater vel avia intra quod tempus debeant petere tutelam vel curam filiorum, vel nepotum suorum, & num. seqq. præcipuè nu. 63.*

63 *Agnatus proximior intra quatuor menses à die scientiæ debet petere tutelam vel curam.*

64 *Mater vel avia non removetur à tutela vel cura etiã si habeat litem cum minoribus, sed adjungitur eis alius tutor vel curator.*

65 *Ratio optima prohibitionis, ne mater assumens tutelã filiorum suorũ transeat ad alias nuptias, scil.* Porq podria acaecer que cõ el gran amor que avia a su marido que tomasse de nuevo: no guardaria tambien las personas ni los bienes de los moços, o haria alguna cosa que tornara en grã daño dellos.

66 *Matre tutrice filiorum transeunte ad alias nuptias, orphanus statim ab eius potestate auferendus est, ratione simili de qua supra, nu 65.*

67 *Mulier præsumitur amore magis ardere ad secundũ virum, quam ad filios.*

68 *Judex non tenetur de necessitate providere tutorẽ petitum, & nominatũ à matre cum transit ad sec. nuptias, sed est in eius arbitrio dare illũ, vel nõ: diligenter tamen super hoc inquirere debet judex, & facere. quod hic dicitur in nu. 69. & vbi comperiet illũ idoneum, quem proposuit mater, illum potius decernere debet, quã alterum quemvis, vt latius hic agitur, n. 69.*

70 *Tutor aut curator datus ex abrupto, & absq; caussæ cognitione ad requisitionem matris transeuntis ad secunda vota, non potest esse tutor neque curator, sed loco illius legitimus admittendus est.*

71 *Mater transiens ad sec. nuptias. potest petere aliquẽ tutorem dari filio suo, non solũ generaliter nemine nominato, sed etiã nominatis plurib. vel aliquo ex iis: sed solũ matris judiciũ nõ est satis, sed inquisitione judicis opus est: & ideo inquisitione facta potest judex si quis consiliũ matris, vel aliũ suo arbitrio dare, vt in n. 72. si tamẽ petitus à matre ex inquisitione, costat quod sit idoneus, debet dari à judice, & ad hoc tenetur, vt in nu. 73. licet n. electio sit judicis arbitrio permissa, hoc tamẽ arbitriũ debet esse viri boni, & juri cõsonũ. & si secus arbitretur, appellari põt, vt in n. 74. vbi ẽt quod in pari caussa ẽt aliquãto inferiori petitus à matre debet præferri legitimo præcipuè in avo materno petito à matre contra patruum, idem in omnibus supradictis dicendum est, in coadjutore dando tutori suspecto, vt in nu. 75. & an pater & frater matris trãseuntis ad secundas nuptias, possint ab eadem nominari in tutores filiis suis, num. 76.*

77 *Vitricus an possit esse tutor privignorum suorũ ad nominationem matris? resolvitur regulariter negativo, fallit primo, quando simul cõcurreret consensus parentũ, vel curatorum testamenta, vt n. 78. fallit 2.*

quando

quando ex inquisitione apparet utile esse minoribus dari vitricum tutorem eorum, vt in n. 79. fallit tertio quando hoc peteret ipse minor, maior tamen 14. annorum. & sic iam adultus, vt in n. 80.

81 *L. fi. C. arb. tut. juncta gl. 1. intellectus circa id, an vitricus possit esse tutor privignorum.*

82 *Tutor legitimus opponens se contra vitricum, ei præferendus est.*

83 *Pupillus educari non debet apud matrem transeuntem ad secundas nuptias, neque apud eius maritum.*

84 *Decretum iudicis decernentis tutelam filiorum matri transeunti ad secundas nuptias simul cum alio, vel discretive est nullum: sed si alter tutor decretus cum matre solus sit sufficiens administrationi tutelæ, non debet alius dativus constitui, vt in n. 86.*

85 *Suspicio regulariter est contra matrem secundo nubentem, quod filios primi matrimonij excoriabit propter novum virum: & suspicio illa est manifesta iuris præsumptione, vt in n. 89.*

87 *Mater quæ transivit ad secundas nuptias, testatore volente, an possit esse tutrix testamentaria communium liberorum? & nu seqq.*

88 *Tutela testamentaria ipso iure finitur per transitum matris ad secunda vota.*

90 *Dolus verus, nec præsumptus futurus remitti potest per testatorem.*

92 *Mater contractis sponsalibus an amittat tutelam, vel an ad eam admittatur, si adhuc eam non habebat?*

93 *Prohibitio secundarum nuptiarum in matribus viduis tutricibus filiorum suorum, est iuris publici in favorem ipsorum.*

94 *Voluntas testatoris tunc est lex, quando contra legem non disponit, alias secus.*

95 *Iudex non tenetur nec debet sequi voluntatē patris præcipientis, vt mater filiorum suorum etiā transient ad secundas nuptias sit tutrix eorum, nisi aperte ostendatur, quod hoc cedat in vtilitatem illorum.*

96 *Iudex non debet sequi voluntatē testatoris remittentis tutori confectionē inventarij. si appareat hanc remissionem esse contra vtilitatem pupilli: quod etiā poterit facere ex alijs similibus & iustis caussis, nempe recedere à voluntate testatoris, vt in nu. 97.*

98 *Ratio, quare requiritur, quod mater vel avia assumēs tutelam filiorum, renuntiet Senatusconsulto Velleiano.*

CAPUT VIII.

De matre vel avia tutrice relicta suorum filiorum vel nepotum.

1 MVLIER † (*vt in ealce præcedentis, c. dicebamus*) tutelā gerere prohibetur, *vt in l. 1. C. quando mul. tut. officio fungi poss. & l. tutela, & l. vltima, ff. de tute. & l. jure nostro, ff. de testa. tut. & l. scire, supr. ff. de tuto. & curat. dat. ab his*, & colligitur ex regula, *l. 2. ff. de regu. juris, juncta l. Athleta, §. tutela, ibi, si d. civili, ff. de excus. tut. & l. 4. tit. 16. p. 6.* quod prius legibus Solonis cautum fuisse refert Sylvester, *in §. fin. n. 35. Inst. de legit. patro. tut. & refert Caldas Pereira inter tracta. doct. de in integ. restit. min. 2. part. pag. 1131. nu. 106.*

2 Est † namque officium hoc virile, *vt in d. l. 1.* & omnes eam esse rationem profitentur, prout constat ex Goza. *cons. 18. n. 15. & cons. 62. n. 2.* & Caldas, *vbi supra*. Sed vera ratio rationis est propter infirmitatem intellectus, & imbecillitatem consilii, vt colligitur ex *l. fin. in fine, ff. qui petant. tut.* Si enim mulieri judicium deest ad eligendos pupillo tutores aptos & idoneos, vt fatetur jurisconsultus *in d. l. vltim.* multo magis deerit, ad ipsius tutelæ rectam expeditamq; administrationem: quod sensit Imperator *in d. l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis*, intelligendo de infirmitate non corporis, sed potius de fragilitate & imbecillitate consilii & intellectus, *vt ait Tiraq. prim. lege connub. prim. part. gl. 1. nu. 74. & Caldas, vbi sup.* probans idem esse in omnibus tutelis etiam testamentaria, secūdum glossam primam, *ibi à testatore in l. fina. ff. de tutel.* quam sequitur Montalu. *in 3. titu. 7. libr. 3 fo. gl. vltima.* & tanquam ab omnibus receptum & indubitatum tradit Beroius, *qu. 67. & ex multis probat Gramma. consil. 134. in civilibus*, idemq; firmat, *l. 14. tit 16. p. 6.*

Vsque † adeo, vt non valeat dispositio testatoris relinquentis tutores ad electionem matris vel mulieris, *secundum Beroium. d. quæst. 67.* & colligitur ex Covarruvias, *lib. 2. c. 4. nu. 7.* Valebit tamen præceptum, vt tutela de consilio mulieris administretur, *l. quidam decedens, §. 1. ff. de administ. tut. Dec. late in l. 2. n. 17. & 20. ff. de reg. jur. Bero. vbi sup n. 5. & Catald. vbi sup.* Nec ratio præfata *d. l. fin. § fin. ff. qui pet. tut.* erit impedimentum administrationi, quoniam in præmissa specie tutor consilium mulieris sequi non cogitur, nec tenetur. licet recte faciat, si salubriter præstitum admittat, quod indicat Papin. *in d. l. quidam decedens, §. 1. & ibi not. 4. gl. vers integrū, Bart. Alb. & omnes per tex. in l. si Titium in pr. & ibi, glo. vers. dedisse, & Bar. eod. tit.* † Natura enim consilii ea est, vt sequendum necessario non sit, † *l. cum pater, § mando, & ibi Bart. ff. de leg. 2. c. cum olim, de arbit. Rom. cons. 228. late Decia. in ca. ex parte, n. 3. de Constit. Did. Cov. in cap. quamvis pactum, in 2. par. §. 2. n. 6. & 7. versi. secundum, de pact. in sexto, quos ad hoc refert & sequitur Caldas vbi supra.* 3. 4 5

Poterant † tamen fœminæ à Principe specialiter tutelam filiorum postulare, *vt in q. tit. l. fin. ff. de tutel.* 6

Hodie † autem mater & avia jure recentiori tutrices filiorum & nepotum suorum esse possunt, *text. in auth. matri & avia, C. quando mul. tut. officio fungi poss. & in corpore vnde sumitur, l. 4. vers. fueras ende tit. 16. p. 6.* vbi dicitur, *Qua la madre, o abuela que fuesse dada por guardadora de sus huerfanos se le puede bien otorgar la guarda si prometiere en manos del rey, o del juez del lugar do son los huerfanos que entretanto que los tuviere en guarda no se casara. E otrosi si renunciare la defension que el derecho otorga a las mugeres que no se puedan obligar por otro.* Et assignat rationem prohibitionis secundarum nuptiarum: *Porque podria acaecer que por el gran amor que auria a su marido que tomasse de nuevo no guardaria tambien las personas ni los bienes de los mocos. o faria alguna cosa que se tornasse en gran damno delles, y por que si no renunciasse la defensa sobre dicha. Dudarian los hombres de mercar, o fazer pleyto con ella, maguer vuiesse menester de lo fazer por guarda. o por acrecentamiento: o por pro de los bienes de los mocos.* Et hoc quando mater vel avia relinquitur vel datur tutrix in testamento: quo jure quotidie vtimur. 7

Idem † est in tutela legitima, non stante tutore testamentario. Mater enim vel avia, si velit, potest assumere tutelam filiorum vel nepotum & præfertur legitimis, si inter gesta nuptiis aliis & Senatusconsulti Velleiani auxilio renunciaverit, *vt in d. aut. matri. & avia & in corpore vnde sumitur, C. quando mul. tut. offic. fungi poss. l. 4.* ibi *Si los mocos no ouieren madre ni abuela, tit. 16 p. 6. juncto vers. eiusdem, l.* ibi, *Mas si los huerfanos, &c.* Quo fit, vt inferius dicēda habeant locum in vtroq; casu, vt probat Gregorius Lopez *in d. l. 4. in gloss. dada in prin. tit. 16. part. 6.* 8

Nunc autem † sigillatim declaremus verba, *d. l. 4.* circa officium tutelæ matris & aviæ, vt hoc ordine materiam vberiorem reddamus, & claro modo digestam. 9

Madre o abuela: Intellige † sive mater sit legitima, sive naturalis, *vt in auth. vt sine prohib. matr. §. 1. in fine, collat. 7. l. fi. C. quādo mul. tut. officio fungi poss. & ibi Dd. gl. in d. auth. matri & avia verb. matri, in pr. & ibi Bar. & communiter Dd. secundum Greg. Lopez. in d. l. 4. in gl. madre, in principio, & Ant. Gomez. in l. 14. Tauri, cum sequen-*

tit. nu. 10. vers. item adde, vbi etiam loquitur in avia naturali: tamen idem Bartol. *in l. si quis sub conditione, n. 7. ff. de testam. tut. & ibi DD.*

10 Similiter † etiam mater filii spurii tutelam petere potest, quia quantum ad ea, spurietas nõ inspicitur nec cõsideratur, *vt in §. vulgo, Inst. de success. cogn. & in §. novissimè. Inst. ad Orficianum. ita gl. in d. l. fin. verbo. profecta, ibi: an autem spurij, & ibi communiter DD. secund. Ant. Gome. vbi sup.* qui hoc verum intelligit, nisi talis filius sit natus ex damnabili coitu, *secund. Salycet. in d. l. fi. quẽ etiam refert & sequitur Greg. Lopez, vbi supra.*

11 Secundo † fallit, si mater sit illustris. *vt tradunt DD. in d. l. fi. & Bart. in d. l. si quis sub conditione. n. 7. Ant. Gomez. vbi supra in vers. item fallit*, addens, quod prædicta in matre, habent etiam locum in avia. & aliis ascendentibus. vt in dictis iuribus & ibi communiter DD.

12 Quod † si pater & mater naturalis concurrant, præfertur pater quasi legitimus, licet sit naturalis tantùm, *iuxta gl. d. vers. matri vers. sed quid si mater. & pater, in d. auth. matri & avia, vbi Odofr. Alber. & Salyc. num. 3. vers. quaro 2. quos sequitur Gregor. Lopez, vbi supr. licet* Bart. aliud videatur sentire.

13 Quod † si sint avus & avia, ambos esse admittendos, probavit eadem gl. ibi: *item quid si.* secundum opinionẽ quorundam, & iuxta hoc inquit gl. *si fuerint mater & avus, proponitur avus paternus, cum sit legitimus, sed si sint pater, & avia, aqualiter admittentur, cum ille. vt legitimus, illa per auth. admittatur.*

14 Quod † primum. quando concurrunt avus & avia, maternus & materna, vel è converso legitimi, in quibus terminis procedit quæstio gl. licet Bart. *in d. l. si quis sub conditione, num. 9.* teneat, & nitatur probare, avum præferendum: Salyc. tamen *in d. auth. matri & avia, in 8. quæst. num. 10.* tenet, quod avia simul volens cum hoc avo paterno admittatur, cuius opinionem sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 4. in gl. abuela*, & quod admittantur simul ad hæreditatem.

Probat text. *in auth. defuncto C. ad Tertull. & l. 4. tit. 13. p. 6.* & vtrumq; de hæreditate, & tutela probatur in authent. *de hered. ab intestato venient. §. ex his*: Neq; obstat argumentum, quod ex eo text. pro se desumit Bart. Illud namque tantum probat, quod mater. & avia non præferantur aliis ascendentibus, non verò prohibet coniunctionem eorum, qui sunt in pari gradu. Imo vt prædiximus, text. ille probans, quod coniunguntur ad hereditatem, & tutelam, vt constat ex illis verbis, *mulieribus, enim etiam nos interdicimus tutela subire officium, nisi mater, aut avia fuerit, his enim solis secundum hereditatis ordinem, & tutelam subire permittimus, si inter gesta, & nuptiis aliis, & auxilio Velleiani Senatusconsulti renunciant.* Sed ad hereditatem fit coniunctio habentium eundem gradum, ex æquo enim inter illos hæreditas dividitur, *vt in d. auth. de hered. ab intest. ven. §. si igitur in vers. si autem.* Ergo & ad tutelam ascendentes habentes eundem gradum coniungendi sunt. Nam, *vt in d. §. ex his.* dicitur, vnumquemq; secundum gradum & ordinem, quoad hereditatem vocatur, aut solum, aut cum aliis, etiam functionem tutelæ suscipere, nulla facta differentia agnationis, & cognationis, sed omnibus similiter ad tutelam vocandis, quiq; ex masculorum, quiq; ex fœminarum prole descendunt minori coniuncti. Idemque servandum est eadem ratione in ascendentibus, vt *in d. §. igitur in vers. si autem.*

Stantibus autem matre & avia, præfertur mater aviæ. *vt in dd. iuribus authenticorum, ibi secundum ordinem, vbi gloss. & DD. expressa lege 9. tit. 6. pa. 6. ibi, e si la madre no quisiere. &c.*

15 Quoad † secundum dictum, gloss. *in dict. authent. matri & avia, vers. matri*, de quo supra, nempe. quod concurrentibus matre pupilli & avo paterno ad tutelam illius, quod præferatur matri avus paternus, observãdum est, quod quicquid hæc gl. dicat, mater debet præferri avo paterno minoris in præd. tutela, *secundum Odofred. Alber. Bart. & Salyc. in d. auth. matri & avia, quos refert & sequitur Greg. Lopez in dict. l. 4. verbo madre. ibi praferitur etiam tit. 16. part. 6. & tenet etiam idem Bart. in l. si quis sub conditione, n. 12. ff. de testam. tutela.* Et ita fuit decisum in consil. Neapol. secundum Matth. de Afflict. *decis. Neap. 183. n. 1. 5. & 6.* vbi hac opinionem iura probat, nec non eundem Matth. de Afflict. *decis. 281. per totam præcipuè in fine. hoc est n. 4.* Quæ sententia eo comprobatur fundamento, quia, *vt in superioribus probavimus*, tutela defertur, sicut ius successionis, *vt in leg. meminimus, C. de legitimis hered. l. 1. ff. de legit. tut. cum similib.* sed mater tanquam proximior proculdubio excludit à successione avum, vel aviam, *l. defuncto, C. ad Tertul. & probat Afflict. d. decis. 281. n. 1.* id, quod l. Regia 6. *Tauri l. 1. tit. 8. lib. 6. nov. collect. Reg.* est notissimũ *ibi, por su orden, y line a derecha.* Ergo & in tutela idem erit obsecrvandum, præcipuè attenta auctoritate sacri concilii Neapol. quod his iam hoc ita pronuntiavit. vt constat ex Matth. de Afflict. vbi supra.

16 Quoad † tertium & vltimum dictum gl. suprad. nempe, quod si sint pater & avia, æqualiter admittantur ad tutelam, contrarium est etiam tenendum, imo quod in hac specie pater præferatur aviæ paternæ, sive maternæ. Et ratio est clarissima, quia pater excludit matrem pupilli, quæ est proximior, vt supra resolvimus. Ergo fortius aviam, quæ est remotior gradu. & quia simul cum patre ad eius hereditatem non vocatur, sed pater præfertur, vt patet ex supra adductis. Ita rectè probavit Salycet. *in d. auth. matri & avia, num. 7.* contendens, quod gloss. ibi non tenuit contrarium, nec decidendo id dixit, sed quod est secundum se inconveniens & absurdum, ad quos deduxit quosdam, de quibus supra fecerat orationem. & quod potius glossa vult, quod pater præferatur.

17 Nec † solum mater & avia admittuntur ad tutelam, & curam suorum filiorum vel nepotum; sed etiam eis deficientibus proavia, *Bart. in d. lege, si quis sub conditione, num. 6. text. in authentica de hered. ab intest. venientib. §. final.* quia proavia vere est avia, licet adiiciatur dictio *pro, vt in l. appellatione parentis, 51. ibi, sed & mater & avia, & proavia, ff. de verb. signif. cum similib.* & opinionem Bart. vbi supra sequitur Greg. Lopez *in dicta l. 4. in glossa avuela, in principio, latè Iason allegans Bartol. in pluribus locis, in l. Gallus, §. instituens numer. 33. cum sequent. ff. de lib. & posthumis.*

18 Non † tamen mater & avia coguntur invitæ suscipere tutelam, sed volentibus à iure permittitur, vt patet ex tex. *in dicta authent. matri & avia, & in corpore, vnde sumitur & ibi gloss.* & communiter Doctores, super illis verbis subire permittimus. Ergo non coguntur, & in d. l. Regia 4. ibi. *Estonce bien le puede otorgar la guarda de sus hijos, o de sus nietos segunque es sobredicho, Bart. in d. l. si quis sub conditione, n. 12. Ant. Gom. in l. 14. Tauri n. 10.* ibi, adde tamen: & probatur etiam expresse, *in l. 9. ibi. Mas si los huerfanos sobredichos oviessen madre, o abuela que quisiesse guardar los huerfanos, e sus bienes, entonces dezimos que la madre lo puede hazer ante que ninguno de los otros parientes, tit. 16. part. 6. & in l. 95. in princ. ibi, queriendo tener su huerfano y los bienes del en su guarda. tit. 18. part. 3. & ibi notat Gregor. Lopez. in gl. 1. Baeza de dec. tut. cap. 4. num. 39.*

19 Ex † qua verissima conclusione deducit Gregorius Lopez *in d. l. 4. in gl. dada*, quod cum mater vel avia datur tutrix in testamento, non indiget confirmatione, sed solum habet tutelam agnoscere coram iudice, renunciando beneficiis, de quibus supra dictum est, hoc est, secundis nuptiis & Velleiano. Quod etiam probari dicit ex dict. l.

dict.l.95. ibi, queriendo, &c. tenet Barto. in dict. l. si quis
sub conditione, num. 24. Et ita censeo esse tenendum,
quando testamentum est solemne contra gloss. in dict.
authen. matri, & avia, verb. testamentarius. in versic. item
quod si sola est data, juncta versi. prima placet.
Debet tamen sibi priva decerni administratio, nisi te-
stator aliud jusserit, ut supr. resolvimus cap. 5. num. 9.
20 Quod si † mater & extraneus dentur tutores in testa-
mento, uterque erit tutor, ita gl. praedict. in princ. juxta
opinionem H. quae sibi placet, & ibi Salyc. quaest. 19. Bar-
tol. in dict. l. si quis sub cōditio. nū. 22. ff. de testament. tut. &
Gregor. Lopca, in dict. leg. 4. in glo. verbo, dada tit, 16. p. 6.
21 Querit tamē † gloss. in dict. auth. matri & avia, verb.
permissimus, an tutela matris & aviae, de qua ibi, sit legi-
tima, vel dativa? Et arguens ad partes, inquit primo, vi-
deri legitimam, ut in l. omnem, C. ad Tertull. contra dati-
vam, cum legitimi per l. Codicis, eam praecedabant, l. 2. C.
quand. mul. tut. officio fung. poss. in vers. hic demum, ibi tūc
demum petenda tutela ini habet, cum tutor, vel testamēta-
rius. vel legitimus defuerit, (quamvis hodie secus sit, ut
in dicta authen. matri, & avia. ibi solis, &c. & ibi etiā ante
agnatos) Praeterea lex non dat matri tutelam, nisi ipsa se
offerat, colligitur ex dict. authē. matri, & avia, quod nō
sit in legitimis, ut in leg. legitimos, in prin. ff. de legit. tut.
Deniq; non compellitur, nec periculū patitur, si non su-
sceperit, ut resolvimus sup. Quare potest dici, inquit glo.
non esse legitimā, nec dativam, sed extraordinariam, nisi
dicas legitimam, id est secundum l. a judice datam. Tan-
dem gloss. in fin. in ea residet sententia, quod videtur
legitima, ut in Authent. de hered. ab intest. venient. §. ex
his, & in auth. presbyteras. 2 C. de Episcop. & cleric. adde in
dict. authēt. matri & avia, Et hoc ultimum probat Bart.
in dict. l. si quis sub conditione, nu. 13. scilicet, quod sit legi-
tima per jura authenticorum, non vero per leges duo-
decim tabularum, diximus, supr. cap. 2. nu. 4. & cap. 5. nu.
8. cum communi, eritq; voluntaria, non vero necessaria:
sicque legitima tutela, quaedam est necessaria, quaedam
voluntaria: nec enim ex eo, quod sit voluntaria, desinit
esse legitima: siquidem a jure authenticorum defertur,
ut alias videmus in legitimis heredibus, quia quidam
sunt sui & necessarii, quidam vero voluntarii.
Quod si mater, vel avia sit data tutrix testam. erit te-
stamentaria voluntaria, secundum Barto. ubi sup. n. 4.
22 In † eadem l. regia, ibi: Bien le puede otorgar la guar-
da de sus fijos: hoc verbum guarda generalius est, q̃ si di-
ceret tutelam, prout dicunt jura authenticorum, unde
lex nostra regis utrumque recte & proprie comprehen-
dit, nempe tutelam & curam, ex qua ampliatur disposi-
tio praedictorum jurium, loquentium de tutela. ut pro-
cedant etiam in cura. Id quod jure etiam communi &
aequitate probaverat, glo. verb. tutelā, in dict. authen. ma-
tri & avia, & ibi cōmuniter Doctores, & tenent omnes se-
cundum Bartol in dict. l. si quis sub conditione, num. 11. ff. de
testament. tut. estq; communis opinio, ut constat ex An-
to. Gom. in l. 14. Taur. nu. 10. in ver. & licet praed. jura. &
Aviles, in prooem. cap. praeto. num. 42. & probatur, ut prae-
diximus in nostra l. regia ad fin. nisi dicas, verbum, guarda
dador y guarda. propri' intelligi de tutore & tutela, q̃ de
curatore & cura, juxta phrasin & modum loquendi no-
strarum legum partitarum, ut constat ex l. 1. dict. tit. 16.
ibi, tutela tāto quiere dezir curamance, como guarda que
es dada, y otorgada al huerfano libre menor de 14. annos:
e a la huerfana menor de 12. Nihilominus eadem est ra-
tio & aequitas, in utraque scilicet tutela & cura.
23 Et † procedit hoc, sive filii sint minoris aetatis, sive
sint furiosi, vel mente capti, cum idem sit in cura. Et id-
eo debet judex etiam in hoc matrem & aviam ceteris
praeferre, ut probat late Grego. Lopez. in dict. leg. 4. in gloss.
La guarda de sus fijos.
24 Sequitur † in textu: Si prometiere en mano del rey, o del
juez del logar do son los huerfanos, que de mientra que las
moças toviere en guarda que no casara, e otrosi, renunciare
la defension que el derecho otorga a las mugeres que no se
puedan obligar por otri, Idem probat, l. 95. titulo 18. partit.
3. formā discernitionis tutelae matri factae praefigēs: ibi,
La qual Donna Hurraca prometio juro a mi fulano escri-
vano publico recibiente por el huerfano de no se casar miē-
tras tuviesse sus bienes e su bita en guarda, Quae ll. Regiae
concordant in hoc cum text. in dict. authent, matre & a-
via, & in corpore unde sumitur, praeterquam in eo jura-
mento de non nubendo, quod quidem non exigitur, sed
promissio, & renūtiatio aliarum nuptiarum, ut constat
ex text. in d. authe. matri & avia, & ex authen. sacramen-
tum statim seq. & in corpore unde sumitur, & dict. l. 4. tit.
16. part. 6, & in terminis observavit Greg. Lopez, in dict.
l. 95. in gloss. e juro, & Anton. Gomez, in dict. l. 14. Taur.
num. 11. in princip. Et quod debeat renuntiare secundis
nuptiis, & Velleiano, & omni legum auxilio, tenēt com-
muniter DD. in d. authe. matri & avia, & in dict. l. si quis
sub conditione, & plures citans Baerius, decisi. 124. num. 9.
& Baec. de decim. tut. cap. 4. num. 47. & Anto. Piaguis, de
tut. & curat. quaest. 7. num. 39.
Haec † renuntiatio aliarum nuptiarum requiritur pro 25
forma substantiali valoris tutelae matri factae, alias non
valebit, ut constat ex praed. juribus, praecipue ex dict. l. 4.
ibi, si prometiere, quae verba sunt conditionalia, ut probat
Beccius, consi. 41. num. 26. conditio autem inducat for-
mam, Decius consi. 58. num. 18. forma autem substantialis
est, quae dat esse rei, l. Iulianus, §. fin. ad exhib. ergo forma
non servata corruit actus, Decius consi. 72. nu. 31. diximus
libr. 3. pract. quaestio. 15. num. 7. & 11.
¶ Et † haec, de qua agimus, conditio non dicitur con- 26
tinere levem solemnitatē, Abb. & Deci. in c. ex parte, n. 3.
& Franc. in 3. notab. de appellat. Baer. dec. 124. numer.
4. Baec. de deci. tut. c. ... n. 48. & in terminis nostris ita te-
net Bar. in d. l. si quis sub condit. n. 15. ff. de testa. tut. & in d.
auth. matri & avia, nu. 11. & ibi Bald. nu. 3. & Alb. col. fi. in
vers. item quaero, dicens, ita vidisse servari, & tenet etiam
ibi Salyc. qu. 14. & Gregor. Lop. in d. l. 4. in gloss. que
no casara, dicens eam l. esse mente tenendam, cum vult,
quod etiam si mater, sit tutrix testamentaria, tenetur re-
nuntiare secundis nuptiis & Velleiano: & ita communi-
ter practicatur, teste Ant. Go. ubi supra qui addit, quod
alii auxilio non oportet de necessitate renuntiare, se-
cund. DD. ibid. sed Bart. in d. l. si quis sub conditione, n.
16, late disputans de hoc articulo concludit, quod si ali-
quid istorum † omittatur, omittitur res magni praejudi- 27
cii. & non erit legitima tutrix, quod etiam suadetur ex
eisdem juribus, ut cunque simul & copulative requiren-
tibus, & eisdem verbis, & praecipue d. l. 4. ibi, Otrosi re-
nuntiare la defension que el derecho otorga a las mugeres
que no se puedan obligar por otri. quae verba ita inducunt
conditionem & formam, sicut praecedentia de renun-
tiatione aliarum nuptiarum. Sed haec si omittatur,
corruit tutela, vel cura, Ergo & † in illa quoque specie, si 28
omittatur renuntiatio Velleiani, corruet, & ita hoc ulti-
mum verius esse censeo & tenendum, ut cum aliis tenet
Boer. dict. decis. 124. sub dict. num. 9. & 10. ubi addit ex
gloss in cap. ut circa, verb. praestita, de elect. in 6. quod non
sufficeret una die suscipere tutelam, & alia die renuntia-
re & alia die tutelam suscipere, quem sequitur alios † al- 29
legans Baeca dict. cap. 4. number. 49. & Anto. Piag. de tut.
& cur. quaestio. 7. n. 39. eandem Bart. opinionem sequitur
Gregor. Lop. in d. l. 4. in glo. La defension, in princ. ubi
quod (ut exemplificat Saly.) praejudicaret eius omissio
creditoribus pupilli, quibus mater promittit, quod † pu- 30
pillus eis debat, item q̃ si mater cōstitueret actorē, non
p̄iudicaret sibi, q̃a juvatur Velleiano advers' filiū postea
contra ipsam agentem, quod non fecisset si renuntiasset.
Illud tamen † interesse inter has duas renūtiationes, 31

nempe aliarum nuptiarum & Velleiani, probat Bartol. in dict. leg. si quis sub conditione, nu. 21. quod illa aliarum nuptiarum, necesse est, quod specifice fiat & exprimatur, hæc autem de Velleiano sufficit, quod fiat generaliter nempe omni beneficio, &c. quia hoc Velleiani est beneficium mulieris, & ideo de necessitate cōcluditur sub generali renuntiatione. Posse autem transire ad secundas nuptias, non est beneficium, seu privilegium, sed est quædam facultas cuilibet competens, & illa sub generali renuntiatione non comprehenditur, unde necessario debet exprimi: tenet idem Bartol. in dict. authen. matri & avia, num. 14. Alexander cons. 146. num. 3. vol. 7. sed meo judicio merito de hac doctrina dubitavit Salyc. in dict. authent. matri & avia, num. 16. quoniam utramque renuntiationem in specie requirunt prædict. jura & postea clausula generalis adiicitur, ut patet ex leg. fin. C. quando mul. tut. officio fungi poss. & in authent. ut sine prohib. mat. §. quia vero, collat. 7. ubi autem forma non esset data, procedit ratio Bartol. Cum ergo iure communi & Regio pro forma & conditione requiratur, quod mater vel avia suscipiens tutelam vel curam, renūtiet secundis nuptiis & Velleiano, ut vidimus & cavetur, in dict. leg. Regia 4. tit. 16. part. 6. cum simil. non video, quomodo procedat aut tenenda sit prædict. Bartol. doctrina. Quo fit, ut potius credam proculdubio vitiari tutelam vel curam matris vel aviæ, si in eius susceptione specialiter non renuntietur secundis nuptiis & Velleiano. Ita namque demum à jure permittitur matri & aviæ, suscipere tutelam vel curam, si renuntiaverit secundis nuptiis & Velleiano. Ergo si hæc forma non observetur, nullo modo eis permittitur, neque ipsis decernenda est.

32 Quinimo † ultra istam renuntiationem secundarum nuptiarum & Velleiani, debet etiam mater vel avia, renuntiare omni alii legum auxilio, ut supra dicebamus ex dict. leg. finali. C. quando mul. tut. officio fung. possit, dict. auth. ut sine prohibit. matrem, §. quia vero, & tenet glossa in dicta authentic. matri & avia, verbo Velleiani, & si non fiat, vitiabitur datio tutelæ secundum Bartol. in dicta lege, si quis sub conditione, numero decimoseptimo, ff. de testament. tutel. ubi Bartol. ostendit, in quibus hæc renuntiatio possit prodesse, & Salycet. in dict. authent. matri & avia. quæstion. decimaquinta, admonet, quod, sis cautus, quod hæc omnia in actis scribi facias, & Alexander cons. trigesimo secundo, in caussa exsecutionis, vers. secundo, principaliter moveor, volumine quarto, ubi & refert aliud commodum huius renuntiationis, & omni alii legum auxilio, scilicet, quod videntur renuntiare beneficio excussionis, & quamvis dict. leg. quarta, & nonagesima quinta, tit. decimooctavo, partis tertia, nihil dicant de ista renuntiatione generali. quia tamen iure communi præcitato ea requiritur, semper ipsam apponi facias in actis, ut admonet Gregor. Lopez, in dict. lege quarta, titulo decimosexto, parte sexta, in gloss. La defension. versiculo, an autem, ibi, ista tamen lex, de quo idem in gloss. penultim. eiusdem leg. quarta.

33 Quod † si mater vel avia suscipiens tutelam vel curam prædict. renuntiationes fecerit, poterit pro debito tutelæ, vel curæ incarcerari, quoniam per talem renuntiationem privilegia mulieribus concessa tollūtur, mulierque redigitur ad similitudinem tutoris masculi, videturque per huiusmodi renuntiationem mulieri sublatum beneficium sibi iure concessum, per authentic. sed hodie, C. de officio divers. judic. & in authē. hodie novo jure, C. de custod. reorum, ita tenet Bartolus in dicta authent. matri & avia, numero decimo tertio, & ibi Salycet. num. decimoquarto, idem Bartol. in dict. leg. si quis sub conditione num. decimooctavo, Roman. Alexander & Iason, num. trigesimo quarto, in leg. plerique, ff. de in ius voc. idē Romā. in leg. si vero, §. de viro & in leg. alia, §. eleganter, num. undecimo, ff. solut. matrimon. Baldus in tractatu de carcerib. capit. prim. numero tertio, Socinus de citation. artic. quinto, num. trigesimo nono, vers. decimosexto fallit, Matthesil. singular. centesimo nono, Socinus, regul. 259. fallen. septima, & regul. 229. fallen. secunda, & cons. 180. numero secundo, volum. secundo, tradit Boerius, decis. 249. nu. undecimo, & in repetitione legis consentaneum numero 141. C. quomodo, & quando judex, Hyppolit. singula. 248. Palat. rub. in leg. quinquagesima secunda Taur. numero quinto, & ibi Cyfuentes & Castel. in principio. & Antonius Gomez. numero secundo, ubi dicit communem, idem Antoni. Gomez. in l. decimaquarta Taur. numero undecimo, in vers. item adde, & congerit plurimos Bart. de decim. tut. capit. quarto, numer. quadragesimosexto, & sequuntur plurimi, quos refert Ioannes Matienc. in l. decima gloss. prim. num. quarto, titu. tertio, libro quinto, Nova Collect. Reg. Et hæc sententia supra citata receptior est, secundum Covarru. libro secundo, Variar. Resolut. capitu. secundo, numer. tertio, & auctoritate, & numero scribentium videtur communior, & omnino tenenda in judicando, & consulēdo, secundum Caldas Pereyr. in repet. l. si curatorem habens, in parte, sine curatore constitutus, numero 108. in vers. verum contraria sententia, C. de in integrum restitu. minor. ubi alios citat, refert etiam plurimos Prosper Farinacius in Tractatu, de Carcer. & carcerat. quæstione 27. num. 61.

Nihilominus tamen proculdubio contraria sententia verior est, atque tenenda in judicando & consulēdo,
jure communi & Regio attento. Imo quod mulier etiā
ob debitum tutelæ incarcerari non possit, licet prædi-
ctis auxiliis renuntiaverit, sufficienter: primo quia licet
ob debitum tutelæ vel curę mulier alias incarcerari pos-
set, habet tamen privilegium, ne cōveniatur ultra, quam
facere potest, cui renuntiari non † potest, ut in leg. alia, 34
§. eleganter, ff. solut. matrimo. ita Bartol. in dict. leg. si quis
sub conditione, numero 20. communiter receptus secund.
Matien. ubi supra num. tertio, & Anton. Gomez. in dict.
leg. decimaquarta, Tauri. sub dict. nume. undecimo, & Fa-
rinacius ubi supra, numero sexagesimotertio, & est rece-
ptius, ut cum aliis probat atque affirmat Caldas ubi su-
pra dict. numero 108. versiculo caeterum. † Et cui hoc be- 35
neficiū competit, mitti non potest in carcerē l. miles, &
ibi DD. ff. de re iudic. Bal. loquens in milite, in l. 1. in fin. C.
qui bon. ced. pos. Alexand. in l. Cent. num. 25. ff. de vulg. &
pup. Bacc. ubi sup. dict. cap. 4. num. 78. Matienc. etiam ubi
supra nu. 3. & nos de Iuram. Confir. 1. p. c. 16. nu. 48. quo privi-
legio gaudent omnes ascendentes, quibus honor & re-
verentia debetur, l. sunt, qui in id, cum l. seq. ff. de re iud. l.
1. tit. 15. p. 5. ergo mater & avia etiam ob debitum tutelæ
incarcerari non potest.

Secundo † ex dict. l. 62. Taur. quæ hodie est dict. l. 10. 36
tit. 3. l. 5. Nova Collect. Reg. quæ ita se habet: Ninguna muger por ninguna deuda que no descienda de delicto pueda ser presa ni detenida si no fuere conoscidamente mala de su persona, quæ dispositio cum sit generalis, ac comprehendat quodcumq; debitū tutelę vel curę: & ita merito hanc opinionem, ut veriorem probarunt, Socin. in l. plerique, nu. 40. ff. de in ius vocand. & ibi Ioan. à Monte Sperel. Praeposit. in cap. ex parte M. nu. 11. de appellatio. Albe. in l. ubi adhuc, C. de iur. dot. Barbat. in cap. lator. nu. 4. de pignor. Pomatus ad Barto. in authent. matri & avia, C. quando mul. tut. officio fung. poss. Ioan. Baptista, Severi. in tract. de debit. suspect. & fugit. quæst. 5. num. 26. Hyppoli. de Marsil. in pract. criminis. §. attingam, num. 65. Gome. in capit. 2. num. 22. de iudic. lib. 6. Soarez in l. 2. titu. de los govierrnos, lib. 2. fr. quæst. 5. num. 11. Covarr. dict. lib. 2. Varia. resolu. capit. 1. num. 3. Petrus Duennas, in regul. 312. limitatio. 2. Avilés in proœm. c. prætor. glo. prima, numero 27. Petrus Placa, in Epitom. delict. capitulo 34. n. 12. Menchac. de successio. creat. §. 22. limitatione 18. numero 82. Bacc. de decim. tut. dict. cap. 14. numero 78. & Matien. ubi supra numer. 3. ad fin. qui. num. 4. ad fin. inquit quod hæc opi-

nio, apud nostrates ea est verior & receptior, atque ideo eam tenendam dicit, eandem jure nostro Regio, & communi, atque Lusitaniæ probavit Caldas, *ubi supra, dict. numer. 108. versicu. caterum*, & Azeved. *in dict. lege 10. nu. 4.* referens se aliis locis: Hanc etiam, ut veriorem probat Farinac. *ubi supr. nu. 62. & 63.* dicens quod ab istorum opinione tanquam judicio suo, & æquiori & honestiori, atque etiam melioribus rationibus fundata, minime in iudicando ac consulendo recedendum esse consulit & judicat: Et profecto ego idem dico, imo censeo, omni dubio carere hanc opinionem, & minime posse eius fundamentis recte responderi: quam etiam sequuti sumus & latius probavimus *libr. 2. pract. quæstio. 26. per totum.*

37 Intervenire † quoque debet in instrumento tutelæ, vel curæ hypotheca expressa bonorum, ut probari videtur in *dict. §. quia vero, in authent. ut sine prohib. matr.* & tenet Bart. *in dict. l. si quis sub conditione, num. 22.* idē Bart. & Salyc. *in dict. authent. matri & avia*, dicens Saly. *quæstio. 18.* hoc non esse mirandum, cum tutela hæc exorbitet a iure communi, & ibi etiam dicit hoc procedere in tutela, quæ matri vel aviæ per l. defertur: nam si esset testamentaria tutrix, sufficeret tacita hypotheca, *per leg. inducta.*

Ego vero censeo, quod omissio huius expressæ hypothecæ non vitiet dationem tutelæ, cum hoc in legibus partitarum minime caveatur, & sufficiat tacita hypotheca, *ut in l. pro officio, C. de administ. tut. de quo infra late in hoc tractatu agemus*, nisi esset aliquis casus, in quo plus prodesse posset expressa hypotheca, quam tacita, ut eum judicio probavit Gregorius Lopez, *in dict. l. 4. in gloss. Que no casara ad fin. versic. adverte etiam, titu. 16. part. 6. quem sequor.*

38 Gesta tamen, † per matrem vel aviam, quæ non renuntiavit secundis nuptiis & Velleiano, si non sit sibi oppositum, valent & tenent, *argumento l. 1. & per totum, ff. quod falsi. tut. autore, & in l. Barbarius Philippus, ff. de officio prætor. ita tenet Alberic. in dict. authentic. matri & avia, columna penultim. quem refert & sequitur Anton. Gomez. in dicta l. 14. Tauri, sub numero 11. in versicu. unum tamen est.*

39 Tunc † videndum est, an dispositio nostræ l. Regiæ *4. titul. 16. partit. 6.* & similium, requirentium prædict. renuntiationes aliarum nuptiarum, & Velleiani, procedat etiam in matre avia vel proavia tutrice, vel curatrice testamentaria?

Et procedere quidem etiam in tutela, vel cura testamentaria patet ex eadem *l. 4. qua, ut supra dicebamus*, & eam quoque intelligit Gregorius Lopez, in proprio loco in gloss. *mater de 25. annos, & in gloss. dada:* loquitur in tutela testamentaria, & in terminis hanc opinionem tenet Bartol. in *dict. lege si quis sub conditione, numer. 14. vers. quæro si mater: & in dict. authentic. matri & avia, column. fina. vers. quæro, quod si mater est data, num. 1.* & pro constituta eam tenet Gregorius Lopez, *in l. 5. en gl. sacar los moços, ibi & constat hoc etiam, & Bacca dict. ca. 4. num. 50.*

Sed nihilominus contraria sententia est de iure verior & tenenda, imo quod mater vel avia relicta tutrix vel curatrix in testamento, non teneatur renuntiare secundis nuptiis nec Velleiano, ne sit data superfluo tutrix, vel curatrix in testamento, & ne sit deterioris conditionis ipsis extraneis, ut in terminis tenet gloss. fina. *ibi exceptis testamentariis, in lege final. ff. de tutel.* cum qua transeunt Doctores ibi, *nemine discrepante*, & est cōmuniter recepta, *gloss. illa secundum Laurent. de Pino, consilio 35. numero 3. & 4.* qui hanc opinionem late probat, & dicit, quod ea videtur magis communis, cum habeat auctoritatem glossæ communiter receptæ: Hanc etiam sententiam sequitur Albericus *in dicta authentica matri & avia, vers. nunquid data in testamento*, dicens, se ita vidisse determinari, & sentit Angelus, *cons. 50. incip. testator quidam*, & hæc opinio servatur de consuetudine *secundum Ioann. Fabrum, in dict. authentic. matri & avia, & Guid. Papa. decisio. 330. ut refert Boer. decisio. 124. num. 13. & decis. 61. infra, & in §. 6. de consuetud. jur. statut. per quos etiam refert Bacca, de decim. tut. cap. 8. num. 27.*

Ego tamē hoc nō invenio apud Guid. Papæ, *ubi sup.* Verū inqt Boer. *dict. quæst. 124. quæst. 13.* quod usu prævalet hæc opinio, quia infinitæ mulieres juris ignaræ remanerent deceptæ, & etiam contrahentes cum eisdem.

Et † in creatione tutoris, curatoris, syndici, vel actoris, attenditur consuetudo, juxta glossam, quam ibi Doctores faciunt singularem *in l. statuimen, in principio. ff. ad Trebellian.* & Guido Papæ *in suo singular. 387. vers. in creatione actoris, & idem decis. 452.* dicens, quod in multis locis non semper servatur dispositio juris in ipsis cōstituendis, & addit Boer. quod ita ibi Bordegallæ servatur, quia per producta acta coram judice agitata constabat, tutelas matrib⁹ sine aliqua renuntiatione fuisse decretas. Et opinionem Boerii, *ubi supra*, nempe quod de consuetudine mater & avia relictæ tutores, vel curatrices in testamentu non renuntient secundis nuptiis, nec Velleiano, sequitur Antonius Piagius. *de tuto. & curator. quæst. 7. num. 40. & Ioannes Baptista Ferret. cons. 312. cons duodecimo, num. 4. in secunda parte.* Et ita censeo tenendam hanc secundam opinionem, ut veriorem, & communem, usuque approbatam. 40

Neque obstat inductio nostræ leg. 4. supra pro contraria parte facta, nempe quod loquatur in matre & avia in testamento relictis tutricibus, vel curatricibus, quia ipsa lex, non loquitur expresse in ea specie, ac proinde eam non decidit nec corrigit opinionem glossæ, communiter approbatæ, *in dict. l. fina. ff. de tutel. de qua supra*, Vnde standum erit in hoc juris communis decisioni, & determinationi magis communi Doctorum, de qua supra.

In iis † tamen, quæ sunt tempore peritura, vel, quæ concernunt utilitatem pupilli, valent gesta per ipsam matrem, vel alium tutorem ante observationem solemnium, *ut est textus in lege final. & ibi Doctores. C. si tutor fatus non de. & diximus supra capitu. quinto, num. 9. & 11.* & in terminis Boeri. *dicta quæst. 124. numero 19.* 41

Similiter † ubi mater est in montibus & locis remotis, in quibus non potest facile consulere peritiores, excusabitur, si non fecerit prædictas renuntiationes à jure requisitas, *ita tenet Paul. Castrens. in lege 2. C. de in ius vocand.* dicens aliis consuluisse, & si haberet hodie consuleret, *sequitur & probat Boeri. ubi supra num. 20.* 42

Mater etiam † tutrix, vel avia tenetur jurare, utilia facere, & inutilia prætermittere, *juxta textum in lege fin. §. defensionem, C. de administrat. tuto.* & in terminis ita observat Curt. Senior. *consilio sexagesimosexto, sapienter, column. decimaseptima, in versiculo, modo ex istis elicitur, Capicius decisio quinquagesima, numero quinto, quos refert, & sequitur Bacc. de decim. tut. capitulo tertio, numero quadragesimo.* 43

Tenetur † etiam inventarium conficere, *ut per Doctores in dict. authentic. matri & avia.* quod plures referens tenet Bac. *ubi supra, numero quadragesimo septimo, & cum gloss. & alios Decian. consilio nonagesimoquarto, numero decimoquinto, volum. tertio*, ubi *numero decimo sexto*, quod alias tutor, quicunq; sit, qui non conficit inventarium, præsumitur esse in dolo, de quo infra alio capitu. late agemus. 44

Tenetur † etiam rationem reddere administrationis suæ, sive tutrix fuerit, sive non, *Paulus de Castro in lege omnem, C. ad Tertul. Corneus, cons. 198. column. final. libr. prim. & cons. 255. eodem libro, allegat alios Bacca, ubi supra, numero quadragesimo tertio, diximus latius infra in* 45

tertia parte capitulo primo, in principio.

46 Quinimo † etiamsi mater bene & optime administrasset bona filiorum, & tamen non confecisset legitime inventarium, neque posset reddere rationem, non ideo excusaretur, *secũd. Bald. in leg. precib. n. 18. C. de impube. & aliis substit. in vers. sed quid si mater delatam sibi tutelam, & in leg. matres, C. ad Tertull. in vers. nunquid mater excusetur, sequitur Corneus, consilio 175. columna secunda, in tertio, & consilio 113. in quarto volumine, & Gozad. in cons. 17. num. 4. cum sequenti, quos ad hoc refert & sequitur Decian. dict. cons. 94. num. 17. volumine tertio, facit doctrina Bald. in leg. cum oportet. §. final. versicul.*
47 *modo succedenter quaro, C. de bon. qua liberis.* ubi † inquit, quod si mater male administraverit bona filiorum, non suscepta tutela, mitius cum ea agitur, quam si suscepta tutela, pariter male & non legitime confecto inventario, administravit: quia quando tutelam non suscepit, non dicitur sprevisse tutelam & juramentum, quod pro ea rite gerenda præstitit: sed quando eam suscepit. & non confecit inventarium, & male administrat, tunc omnia spernit & ideo gravius peccat: quam doctrinam sequitur Decius *cons. 591. num. 5. decis. Pedemon. 58. Decianus, ubi supra, num. 17.*

48 Tenetur † quoque mater, quæ tutelam suscepit, præter inventarium, librum etiam rationum conficere, in quo clare contineantur exacta & expedita, alias dicitur esse in dolo, & contra eam datur filiis juramentum in litem de eo, in quo damnum passi sunt, ut probat late plures allegans Decianus, *dict. consilio 94. numer. 18. cum sequentib. volum. 3.*

49 Insuper † pro tali administratione bona matris sunt tacite obligata, *ut in leg. pro officio, & ibi notatur, C. de administratione tut. Decius consilio 349. consuluit excellentissimus Doctor, num. decimo, Socinus, consil. 180. colum. prim. libro secundo, quos refert & sequitur Baeca, ubi supra, num quadragesimo quarto.* ubi etiam quod eius dos retineri potest pro administratione, donec reddat rationem, *ut per Socin. & Dec. ubi supra.*

50 Quoniam licet † non admittatur, retentio in dote, *ut in l. unic. §. taceat, C. de rei ux. act.* hoc non procedit, quando est legitime hypothecata *ut per Socinum, & Baec. ubi supra.*

51 Res † enim hypothecata retineri potest ratione hypothecæ *juxta notata in leg. quamvis, C. de distract. pigno. & in leg. si non sortem, §. si centum. ff. de condic. indeb. & in l. final. C. de commodat.* de quo latius agemus, *infra alio cap.*

52 Adeo autem † mater tenetur reddere rationem, ut ei non prosit liberatio ab obligatione reddendi rationem, si dolum committat, vel reliqua possideat, *Decius dict. consilio 349. colum. final. quem ad hoc refert & sequitur Baeca, dict. capit. quarto, numer. quadragesimo quarto, ad finem.* Quod est generale in quocunque tutore, quia etiamsi sit ei remissa rationis redditio, & etiam si testator legaverit ei totum illud, in quo contigerit condemnari, nihilominus tenetur reddere, quicquid apud eũ fuerit, ex rebus pupilli, tenebiturque etiam de dolo, non obstante legato quantumvis amplissimis verbis facto, *ut in leg. quidam decedens, in principio, & in leg. qui plures, ff. de administrat. tut. leg. non solum, la segunda, §. si heres, leg. final. § inter cetera, ff. de liberatione legat.* Ita pluribus rationibus concludit Alexander *cons. sexagesimo secundo, serenissimus, num. 8. lib. 4. Salyces. plura adducens, in leg. cum necessitatem. C. de fideicommiss. Decius, ubi sup. & cons. 418. num. vigesimo, & cons. 178. num. secundo & tertio,* ubi dicit communem, *atque idem Decius, cons. 192. numero quarto, & late comprobat Aymon. cons. 193. nu. nono. libr. prim. & Carol. Molin. alios allegans in consuet. Paris. §. 6. gloss. 6. num. 20. Boer. decisio. 124. num. 8. Baecam, de decim. tut. capit. 2. num. 160. Anton. Gomez, in 3. tom. Varia. resolut. capit. 12. de legat. numero 22.* ubi generaliter probat, quod si quis gessit officium, administrationemve, vel negotia alterius, & dominus fecit ei liberationem generalem, & prohibuit exigi ab eo rationes,
tunc non tenebitur gestor ad res † vel bona deperdita 53
vel consumta ex negligentia, vel culpa levi, vel levissima: sed tantum tenebitur ad ea, quæ sunt deperdita, vel consumta dolo & malitia eius, &c. *ut ibi per eum.*

Ergo in præmissa specie, si tutor non fuit in dolo, licet administratio sit culpabilis, aut temeraria, non tenetur de administratione, *ut voluit pulcre Angel. consilio 102. testator adultum*: quia potius imputanda est heredi fatuitas, *ut ibi, per eum, quem refert & sequitur Boer. ubi supra.*

Operabitur autem † tale legatum, quod scrupulosa 54
specificatio, vel probatio non debebit exigi, nec ratione negligentiæ sive levis culpæ poterit condemnari, *ut est pulcher text. in leg. si servus vetitus, ff. de legat. 1. & ibi Barto. & pulcre Salyc. in dict. leg. cum necessitatem, C. de fideicommiss.* ubi Corneus expressim vult, latam culpam non esse remissam, *sequitur Carol. Molin. ubi supra, dict. numero vigesimo, ad med. & de hoc agemus latius infra in tertia part. capit. prim. de redditione rat.* Debet igitur mater administrare juxta leges tutoribus impositas, *Corneus cons. 164 licet videatur, libr. secundo, quem refert & sequitur Baec. de decim. tut. capit. 4. numero 47. ad finem.*

Ex prædictis † in hoc cap. superflua videtur illa quæ- 55
stio, quam decimooctavo loco examinat Anton. Piagius *de tutor. & curator.* an mater possit dari tutrix, aut curatrix in testamento filio suo, quis enim unquam dubitavit de hoc? præterquam quod legibus nostri Regni expedita est, præcipue hac nostra lege quarta, in verbis, quæ nunc exponimus, *servatis solemnis*, de quibus supra.

Sed & crude atque indigeste ipsam resolvit Piagius, siquidem inquit, quod ratio ista valet præsupposita confirmatione judicis, hoc namque contrarium est juribus disponentibus, patrem filiis impuberibus, quos in potestate habet, posse testamento tutorem dare. Plus namq; manifestum est, tunc nullam requiri confirmationem, minusque in matre & avia, ut probat nostra *lex. 4.* ibi, *Estonce bien le puede otorgar la guarda de sus hijos, o de sus nietos segun que es sobre dicho,* & ibi expresse tenet Gregorius Lopez, *in gloss. dada,* dicens, quod cum mater vel avia detur tutrix in testamento, non indiget confirmatione, sed solum habet tutelam agnoscere coram judice. *secundum Bartol. in leg. si quis sub conditione, colum. quinta, ff. de testament. tut.* Ex quod satis probatur *in dict. leg. quarta, & in leg. 9. eodem titu. & in leg. nonagesima quinta, titul decimooctavo, partita tertia,* probatur etiam *in leg. prim. ff. de confirmatio. tut. & ibi Bartol. & Doctores, & in leg. tertia, ff. eodem titul. Barto. & Doctores in l. si filio, §. si quaratur, nume. prim. in princip. ff. eodem titul.* Resolutio igitur Piagii, in hoc præcitato, ita indistincte intellecta falsa est in casu modo narrato.

Poterit tamen procedere in matre vel avia relicta tutrice filiis, vel nepotibus impuberibus à patre, qui eos in potestate non habebat, vel curatrice adultis, tunc enim confirmatio judicis requiritur, *ut supra alio capite probavimus.*

Vel etiam, † quando mater vel avia tutrix relinquitur 56
à patre testamento imperfecto: tunc enim tutor datus à patre testamẽto invalido confirmatur *dict. l. 3. ff. de confirmat. tutor.* Quod procedit etiam in testamẽto imperfecto inter liberos, si tutor extraneus datus sit: secus, si unus ex liberis, quia testamentum imperfectum valet, jure communi tantum inter liberos, non vero quoad extraneos, *leg. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testamentis, leg. final. C. famil. ercisc. cum similib. ita tenet Bart. in dict.*

in dict. l. 3. num. 2. idem Bart. in d. §. si quaeratur, numer. 1. ubi ita distinguit, quod tutor datus in testamento minus solenni, olim debebat indistincte confirmari, hodie debet distingui, quod aut testamentum est nullum, ex caussa praeteritionis, vel exheredationis, aut ex defectu solemnitatis. Primo casu non eget confirmatione, sed valet hodie, *per auth. ex caussa. C. de lib. praet. vel exhered.* Secundo casu, aut datur tutor unus liberis, & non eget confirmatione hodie, *ut in d. §. ex imperfecto*, aut est datus extraneus, & tunc eget confirmatione, & sic Bart. in hoc loco idem tenet, quod *in d. l. 3. incip. qui à patre, nu. 2.* ubi Alberic. *colum. 1. vers. item oppono.* hoc etiam probavit, & hanc distinctionem sequitur Alexand. *in d. §. ex imperfecto, col. 1.* ubi Curt. Iun. *numer. 26.* testatur, eam esse communem.

Contrarium tamen tenuit Cuman. *in d. l. qui à patre, n. 2.* qui in ultimo casu secundi membri, scilic. quando datur tutor extraneus liberis in testamento minus solemniter, nempe, quod valeat tutoris datio, & non egeat confirmatione, cum adhuc sit provisio filii impuberis, sicut quando alter ex filiis relinquitur tutor: utroque enim casu vertitur favor filiorum, non vero extranei tutoris, cum tutela sit onus, *ut in §. 1. Instit. de excusat. tutor. Ias. in l. si quis à filio, §. si quis plures, n. 15 ff. de legat. 1. Marian. Socin. in repet. l. cum filio, n. 41. ff. de legat. 1. Baez. de decim. tut c. 1. n 15.*

Et praedictam opinionem Cumani sequitur Ias. *in d. § ex imperfecto, in fin.* & voluit prius ita indistincte gl. *in d. §. ex imperfecto, verbo, liberos, & in l. 1. C. de testament. tutel.* sed tamen defendendo communem distinctionem Bart. dicimus, quod licet tutela sit onus.

57 Nihilominus † tamen munus honorificum est, *l. testamento Centurio, ff. de testam. manum. Bart. & Bald. in l penult. C. de verbor. signific. Soci. in l. utrum, §. cum quidam, ultimo notabili, ff. de reb. dub.* & inter munera publica computatur, *l. 1. ff. de munerib. & honor. Baez. ubi supra, nu. 26.* praecipue in his regnis Hispaniae, in quibus consuetudine atque usu cõmuni, & antiquissimo, recepta tutoribus decima pars fructuum bonorum minorũ in praemium assignatur, *ut infra in tertia parte dicemus, ad finem operis.* Magnum igitur commodum, & honoris, & pecuniarum tutori provenit ex administratione tutelae: ergo non valet tutoris extranei datio in testamento patris imperfecto liberis suis, nisi confirmetur. Ita defendi potest praefata communis Bart. distinctio.

58 Hodie † tamen in his regnis Hispaniae proculdubio tutor in testamento imperfecto, etiam inter liberos indistincte confirmatione eget, cum per legem tertiam Taur. *in princip. quae hodie est l. 2. tit. 4. lib. 5. nova collect. Reg.* eadem solemñitas requiratur in testamento nuncupativo inter liberos, quae inter extraneos desideratur, *ut eam legem in hoc expendunt ibi Cifuent. n. 7. Palat. rubr. num. 4. Castell. in gloss. entre los hijos. Ferdinandus Arias gloss. 2. num. 5. Anton. Gomez. numero 50. Calatayud. & Salon de Paz. ibidem numero 64. & 113. Tellus Fernandez prima parte, numero 13. Roder. Suarez. in l. quoniam, in prioribus, in 9. & ultim. quaestio. princip. num. 10. C. de inoffic. testam. Greg. Lopez. in l. 7. in gloss. a los hijos, titu. 1. partita 6.* Et haec est communis & recepta opinio, *secundum Matien.* qui praedicta refert *in d. l. 2. tit. 4. glo. 1. num. 3. libr. 5. nov. collectio. Reg. idem tenet Molin. lib. 1. de primog. Hisp. cap. 12. num. 24. Azevedo in d. l. 2. num. 1.* non tamen opus est, hoc interpretum nostrorum auctoritate & opinione comprobare, cum habeamus expressam legem Regiam corrigentem in hoc jus commune in testamento nuncupativo inter liberos condito, de quo *in d. §. ex imperfecto, cum simil. & d. l. 7. part. nempe d. l. 3. Tauri,* quae habetur *in d. l. 2. tit. 4. lib. 5. nov. collect. Reg.* in illis verb. *aora sea entre los hijos o descendientes legitimos, aora sea entre herederos estrannos,*

Quod nedum † procedit in testamento nuncupativo, vulgo, *dicho abierto*, de quo nuncupatim loquitur *d. l. 3. Tauri. in princip.* sed etiam in testamento in scriptis, quod vulgo dicitur, *cerrado*, mutuoque enim loquitur, & intelligenda est praefata lex Regia, secundum veriorem & receptiorem nostrorum sententiam, nempe, ut eadem solemnitas requiratur in testamento inter liberos in scriptis, quae inter extraneos, ut patet ex versicul. *Pero en el testamento cerrado*, ubi postquam in verbis praecedentibus aequaverat solemnitatem requisitam in testamento nuncupativo inter liberos & extraneos. subdit: *Pero en el testamento cerrado, que en latin se dize*, in scriptis, *mandamos que intervengan a lo menos siete testigos*, &c. quae verba necessario referenda sunt ad testamentum in scriptis inter liberos factum, quoniam verba continuata inducunt repetitionem praecedentium, *ut in l. in repetendis. ff. de legat. 3. l. avia, in princip. ff. de condit. & demonstrat.* Ergo in utroque testamentu, nuncupativo. & in scriptis, adaequata est hodie solemnitas inter liberos & extraneos. Et ita hanc opinionem tenet Cifuent. *in d. l. 3. Tauri, n. 7.* & eam esse in praxi receptam testatur & late probat Ferdinandus Arias, *ibi, num. 5. cum pluribus seqq. usque in fin. gloss. 2. & Castell. ibid. in gloss. entre los hijos, & Anton. Gom. nu. 59. & 60. & Gregor. Lopez. in d. l. 7. in gl. a los hijos, & Covarr. de sponsal. 2. part c. 8. §. 4. num. 13. in fin.* Eandem sequitur & latissime aliis comprobat urgentissimis fundamentis Matienc. *in d. l. 2. gl. 1. numer. 5. cum seqq.* ubi quod haec opinio verior & receptior est contra Calatayud. Salon. de Paz, & Mench. contrarium tenentes levibus fundamentis. Et quidem in praxi nunquam de cõi praedicta sententia vidi dubitari, quia compertum est. eam esse certam.

Relinquitur ergo ex supradictis, quod tutor datus à patre in testamento minus solemni inter liberos, sive nuncupativo, sive in scriptis. eget judicis confirmatione. An autem in hac specie requiratur ulla inquisitio, & quando aequalis esse debeat, consulendus est Bartol. late distinguens *in d. l. si filio, §. si quaeratur. sub n. 1. versic. sed advertendum, ff. de confirmat. tut.*

Quod † si mater vel alius tutor testamentarius in testamento minus solemni relictus, petierit à judice confirmationem, & judex neglexerit tutelam confirmare, poterit administrare, *ut voluit Bart. in d. l. qui à patre, n. 4. ff. de confirmand. tut. Angel in §. sed si emancipatio, nu. 4. Institut. de tutel. Antonius Pragius de tutor. & curato. quaest. 18. num. 4.* 60

Mater † autem non potest dari tutrix, aut curatrix per judicem, tãquam extranea, quia tutela est virile officiũ, *l. tutela plerumque, ff. de tutel. l. foemina, ff. de regul. juris, & ibi late Dec.* & non permittitur, nisi ut matri, & aviae, *ut praediximus,* non vero tanquam extraneae, *ita Paul de Castr. cons. 413. incip. viso d. casu, n. 2. lib. 2. quem refert & sequitur Anton. Prag. de tut. & curat. q. 18. n. 4.* 61

Vlterius † videndum est, quod tempus habeat mater vel avia in terminis *in d. authent. matri & aviae. C. quando mulier tut. offic. fung. poss. & leg. 9. tit. 16. part. 6.* nullo, nẽpe tutore testamẽtario existẽte, sed legitimo, cui fuit decreta tutela per judicẽ, tanq̃ proximiori, vel dativo, ad petendã praedictam tutelam, excluso legitimo. vel dativo, cui prius fuerat decreta, *juxta tradita per Bart. in l. si impuberi, n. 5. ff. de tutor. & curat dat. ab his, & alios Dd.* 62

Et † quidem in agnato proximiori decisum habemus, quod intra quatuor menses à die scientiae debeat petere coram judice, se admitti in tutorem & curatorẽ, & quod alias dicto tempore elapso non admittatur, *ut tenet Bar. & Salycet. in auth. presbyteros, la 2. per tex. ibi, si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud judicem competentem in scriptis declaraverint, talem administrationem suscepisse, C. de episcop. & cler.* loquitur nam- 63

que in clericis. *& in auth. de sanctiss. episcop. §. Deo autẽ, collat. 9.* tenet Bart. *in l. tutor si petit⁹, n. 4. ff. de tut. & cura. datis ab his. idẽ Bart. in d. authent. matri & avia, nu. 18. & ibi D. Ioann. Anan. cons. 100. visa, Alex. cons. 140. super testamento, nu. 5. vers. aliud etiam videtur, vol. 1. & cons. 161. super primo, vol. 5. & cons. 109. viso statuto, n. 1. cum seqq. vol. 3. Dec. cons. 16. n. 7. quos refert & sequitur Caval. de tuto. & curat. 200.* qui est videndus *à n. 197.*

Sed in matre & avia aliud probat Decius, *ubi supra* nempe ut possint etiam ultra quatuor menses petere administrationem, *secundum Bald. in d. authent. presbyteros*, sed nihilominus in matre & avia adhuc idem videtur dicendum, quod in agnatis, *per supra dicta*, nempe, ut intra quatuor menses tutelam petere debeant, non vero admittãtur, si eo tempore elapso eam petant, quia iam sunt in mora, *ut inquit Bart. in d. l. tutor si petitus, n. 4.* ideoque non est tutum, quod Bald. & Dec. *ubi supra* in contrarium tenent secundum Cavalca. *d. n. 200.*

64 Mater † præterea & avia non removetur à tutela vel cura filiorum, vel nepotum, etiam si hæ personæ habeant litem cum minoribus, sed adiungitur eis alius tutor, vel curator, *ut tenet Bald. Salyc. & alii DD. in d. auth. matri & avia, quos refert & sequitur Matth. de afflict. decisio. Neapol. 207. n. 1.*

65 Sequitur in textu Regio: † *E la razon por que defendemos que no case de mientra que los moços toviere en guarda es esta: por que podria acaescer que por el gran amor que avia a su marido que tomasse de nuevo, no guardaria tan bien las personas, ni los bienes de los moços, o faria alguna cosa que se tornaria en gran danno dellos*, Est etiã altera lex Regia optime idem probans *in l. 19. tit. 16. part. 6.* ubi agens lex illa, apud quem debet educari pupillus, & præferens in hunc matrem eius, si mulier bonæ famæ sit, & in viduitate permanserit, inquit, *mas luego que casare deuen sacar el huerfano de su poder, por que dixeron los sabios que la muger suele amar tanto al nuevo marido, que no tan solamente de la ria los bienes de sus fijos, mas aun consintiria en la muerte dellos, por fazer placer a su mari-*

66 *do.* Præsumitur † namque amore ardere magis ad secundum virum, quam ad filios, *l. lex. quæ tutores, C. de administr. tut.* & mulieres diligunt viros, etiam ultra filios, *Bart. in l. pater Severinam, §. penultim. ff. de condit. & demonstr. quem refert Greg. Lopez. in d. l. 4. in glo. amor que avia a su marido.* Eãdẽ rationẽ, quod amore secũdi mariti, vel ei⁹ caussa non bene gubernabit bona filiorũ, adducit Anto. Gomez. *in 14. Tauri, n. 11. in vers. item adde.*

67 Ex quibus † merito supra resolvimus *c. 5. nu. 12.* iudicem non teneri de necessitate providere tutorem petitum, & nominatum à matre, cum transit ad secundas nuptias, sed esse in eius arbitrio dare illum, vel non: siquidem amore nimio secundi viri præsumitur nominasse, quem ipse voluerit, quem forte non expediat pupillis tutorem habere. & qua ratione lex nostra prohibet, ne mater vel avia transeat ad secundas nuptias, dum habet filios vel nepotes sub tutela vel cura, scilicet: *Por que podria acaescer que por el gran amor que avria a su marido, &c.* ut supra retulimus, eadem profitendum est, non teneri iudicem in hoc sequi voluntatem mulieris, volentis transire ad alias nuptias, & sic approbare nominatum ab ea tutorem vel curatorem eisdem filiis, vel nepotibus, sed eum dare, quem magis expedire judicaverit minoribus: ex eo, quod mater posset fraudulenter eligere, ad rationes fraudandas, *l. divus, §. si quidem. ff qui pet. tutor.* Et hæc est magis communis opinio, *secundum Greg. Lopez. in l. 5. in gl. al mas cercano, in vers. sed an enim mater, tit. 16. part. 6. eamq; sequitur Craver. consil. 90. nu. 8. & plures referens Menoch. de arbit. iud. libr. 2. cẽt. 2. casu 131. num. 2. cum sequentibus, quos addere poteris, quos supra dicto cap. 5. num. 12. ibidem citavimus.* Et ita est tenẽdum reiecta distinctione Bald. *in capit. ex parte, el 2. n. 4. de appell.* tenentis, quod tutor petitus à matre tutrice testamentaria præfertur legitimis, quia testator tacite exclusit eos, sed si non erat tutrix testamentaria, legitimos anteferri, si essent idonei: hæc namq; differentia iure non probatur, ac proinde verior est, & tenẽda præfata resolutio magis communis, cum sit etiam rationalis, & concernens utilitatem pupillorum.

Diligenter † ergo super hoc inquirere debet judex, 68
quem in hoc casu tutorem eligat, & non male, sed bene ac prudenter aget judex, si agnatos, & cognatos, & notos pupilli ad hoc citari faciat, ut ab illis de propositi à muliere tutoris, vel de alterius conditione informationes habeat, ut admonuit Salyc. *in authent. sacramentum. in fin. C. quando mul. tute. officio fung. posse.*

Vnde ubi † comperiet illum idoneum, quem propo- 69
suit mater, illum potius decernere debet, quam alterum quemvis, *ut sensit gloss. in leg. si quis sub conditione, ff. de testamen. tuto. quam sicutius sit Speculator à Salyceto relat⁹, idem respondit Decius cons. 674. num. 4.* dicens, tutorem à matre ista nominatum esse cum inquisitione dandum, alioquin ei legitimum esse præferendum, *sequitur Greg. Lopez. ubi supr. ad idem citans Curt. Sen. cons. 46. super cõtroversia. & Bald. in l. omnium, vers. quæro, an dativus, C. ad Tertull.* ubi tenet, quod est prædictũ, & limitat, quãdo dativus daretur perfunctorie, & legitimi sint magis idonei, inquitque, se tũc intelligere, dari per inquisitionem, quando vocatis vocandis datus esset. Verba namque apposita per tabelliones dicentes, *quod judex vidẽs & cognoscens eum idoneum*, &c. non probant, quod sit datus ex inquisitione, sed solum quod sit idoneus ex aspectu, & quia quilibet præsumitur idoneus ex generali conjectura, quæ sunt verba gravia, & singularia *secundũ Gregor. Lopez. in fin. d. gl.* ubi etiam addit videndum eundem Bart. *cons. 82. statuto. volum. 2.* Eandem resolutionem in effectu sequitur & probat Menoch, *ubi supra n. 3. & 4.* & nos quoque probavimus omnia supr. *d. cons. 32. n. 17. cum seqq.*

Vnde tutor † aut curator datus ex abrupto, & absq; 70
caussæ cognitione, ad requisitionem matris transeũtis ad secunda vota, non potest esse tutor, neque curator, sed loco illius legitimus admittendus est. *Decius d. cons. 474. in testamento Bernardi, in fin. quem ad hoc refert & sequitur Anton. Pragius de tut. & curat. q. 3. n. 44.*

Cum igitur † mater transiens ad secundas nuptias, 71
possit petere aliquem tutorem dari filio, non solum generaliter nemine nominato, *ut in l. 92. C. qui pet. tuto.* sed etiam nominatis pluribus, vel aliquo ex eis, *l. divus. ff. eod. titu.* sed & unum nominatim, *iuxta gl. d. l. si quis sub conditione, & Speculat. in titu. de tutel. anomal. in fin. & notant omnes in d. auth. sacramentum, C. quando mul. tut. offic. fung. poss. & patet ex supr. citatis,* & resolvimus, cum cõmuni, deducitur quod solum matris judicium, quoad electionem tutoris, non est satis, sed inquisitio fieri debet à judice, ut etiam patet ex prædictis, & probatur *in l. final. C. qui pet. tu.* matris enim est petere, judicis eligere, *Bald. consil. 470. quidam, vol. 3.* & hoc est communiter receptum, *teste Hieron. Gabr. cons. 27. n. 31.*

Ideirco inquisitione † facta potest judex sequi consi- 72
lium matris, vel alium suo arbitrio dare, *Cyn. in authent. matri & avia, q. 7. C. quãdo mul. tut. offi. fung. poss. Ang. n. 5. in dict. auth. sacramentũ, & alii, quos refert & sequitur Hieron. Gabr. ubi supr. n. 4* tutor tamen petitus à matre, si ex inquisitione constet esse idoneum, debet dari à ju-
dice, † & ad hoc tenetur, ut bene probat, dicens, esse ve- 73
rissimam opinionem Hieron. Gabr. *ubi supr. num. 5.* ubi etiam, quod ceteris paribus is est præferendus, quem mater elegerit. Imo, dummodo esset idoneus, quamvis aliquanto magis idoneus alter esset, idem est dicendum juxta communem opinionem, *teste eodem Gabr. sole ibid.* Licet enim electio sit judicis arbitrio permissa, hoc tamen

74 men arbitrium debet esse viri boni,† & iuri consonum, & si secus arbitretur, appellari potest, ut ibi bene probat *num.6.* resolvens opinionem Cyni & aliorum supra citatorum, putantium, non cogi judicem sequi consilium matris, sed posse alium dare, procedere, cum petitus à matre non est æque idoneus, & iterum *num.8.* inquit in pari caussa, etiam aliquanto inferiori, petitum à matre debere præferri legitimo, *& num.7. cum seqq.* late comprobat hoc præmaxime procedere in avo materno, petito à matre, qui præferendus est patruo contradicenti, tutelamque petenti, licet ex vi statuti patruus avo in successione pupilli præferretur. Quod procul dubio in bis nostris regnis Castellæ procedit, in quibus avus præfertur patruo in successione pupilli, ut est notissimum. Igitur & tutela.

75 Supradicta omnia † eadem ratione procedunt in coadjutore dando tutori suspecto: licet enim prima facie videtur, quod mater, cum sit jam nupta, nun possit eum nominare, sicut nec tutorem; attamen, quia mater, postquam nupta fuit, relicto tutore filio suo, accusaverit eû de suspecto, & judex coadiutorem eidem dandum esse decreverit, merito, quod eadem mater nominare possit prædictum coadiutorem, licet judex non arctetur, seu per eum admittere, sed tunc demum, cum pupillo expedire ex inquisitione arbitratus fuerit, alias secus, ut probavimus *dicto cons.52.num.21.* Ubi quod quidam judex, qui in hac specie reservavit nominationem coadiutoris in voluntate matris, rectius fecisset, si in prædicta reservatione, quam fecit in favorem matris, adjecisset, dummodo idoneum nominet arbitrio judicis ordinarii, & ita merito in illamet eadem caussa in regali Cancellaria Vallisoletana in gradu appellationis adjectum fuit, ut coadiutor iussus nominari per dictam sententiam à matre, non sit maritus eius, dummodo, si ipse vellet, posset esse præsens rationibus reddendis, *ut retulimus dicto consilio quinquagesimo secundo, num. vigesimo septimo.*

76 Fie etiam ex supradictis,† quod pater & frater matris transeuntis ad secundas nuptias ab ea nominati, sunt evidenter suspecti, *secundum Decium dicto cons. 674. nu. 5.6.& 7. & in capi. ex parte, num.6. de appellat.* Hoc autem falsum esse affirmat Menochius, *ubi sup. num.5.* ea tantum ratione: quoniam potest mater vitricum pupilli tutorem nominare. Si ergo tutor dari potest vitricus, à fortiori frater ipsius mulieris. Hæc tamen ratio de vitrico firma non est contra opinionem Decii, quia ex infra dicendis apparebit, quod vitricus regulariter non potest esse tutor privigni: adest tamen altera ratio fortior contra Decium, nempe, quod in patre & fratre mulieris cessat ratio prædict. leg 4. partit. ob quam mulier nubens non potest esse tutrix filiorum suorum, Hi namque non debent plus diligere, nuvum maritum filiæ, vel sororis, quam suos nepotes, & ideo cum ipsi sint cognatii ipsorum, ac proinde legitimi tutores, præsumendum potius est, eos recte gesturos personas, & bona minorum, ac pruinde cum sint nominati, & petiti ab ipsa matre, judicem saltem cum inquisitione (nisi aliud ex ea appareat) debere eos confirmare, tutoresque dare pupillis. Et ita mihi videtur tenendum & resolvendum in hoc articulo & puncto, salva censura rectius sentientis, pront etiam resolvimus *d.cons.52.num.29.* Quod si Decius indistincte aliud tenuit, forte nisi fuit ex sola ipsa inquisitione, in suo casu non observata, *ut recte advertit Menoch. ubi supra.*

77 Superest nunc, ut videamus, † & examinemus quæstionem illam utilem, & in praxi frequenter contingentem, **an mater tutrix filiorum transiens ad secundas nuptias possit nominare filiis suis tutorem vitricum, hoc est, novum maritum, quem ducere intendit, vel assumitur.** Et quidem planum & consequens videtur necessarium ex ratione dicta leg. Regia, quam supra literaliter retulim⁹, ipsum vitricum tutorem esse non posse privignorum suorum, etiamsi eum in talem mater eorum nominaverit, antequam ad secundas nuptias transiret: *Porque podria acaescer, que por el gran amor que auria a su marido que lo masse de nueuo, non guardaria tan bien las personas, nin los bienes de los moços, o faria alguna cosa, que se tornaria en gran danno de ellos*; Ergo à fortiori novus maritus eius non poterit esse tutor privignorum suorum, cum in eo militet eadem, & maior ratio prohibitionis, & propter quod unumquodque tale, & illud magis. *ut in auth. multo magis, cum simil. C. de sacrosanct. Eccles.*

Præterea vitricus erit suspectus ad rationes fraudandas, & reddendas, ut patet: ergo judex non debet eum admittere, *iuxta supra dicta.*

Et in terminis, quod vitricus non possit esse tutor privignorum suorum, tenet *gl.2. ad fin. ibi. alii dicunt, quod à patre dari potest tutor, non à judice, C. ubi pupillus educari debet,* & hoc esse verius, nisi de consensu parentum, quod vitricus habeat, prout communiter faciunt, affirmat Boer. *decis.124.n.12. in fin.* Idem esse de consensu tutorum testamentariorum, voluit Bald. *in auth. eisdem pœnis, vers. sed pone, quod ista mater vult excludere, C. de secund. nupt. & in l.omnem, vers. sed nunquid ista nubens, C. ad Tertull. quem refert & sequitur idem Boer. decis.266.n.3.* & quod vitricus regulariter non possit esse tutor privignorum, tenet Cavalcan. *in tract. de tut. & cura. num.289.*

Nihilominus tamen gloss. 1. per text. ibi, *in l.fin. C. arbit. tut. ibi. si pater tuus,* quem privigni sui tutelam administrasse propunis, notat, vitricum posse esse tutorem privigni. Idem tenet Speculator *in tit. de tuto. §. nunc videndum, num.4.* licet privignus non debeat apud ipsum ali, & Cravet. *cons.190.n.7.* Et quod vitricus cum inquisitione dari tutor possit, *per l. ultimam, & ibi Bald. C. de contrar. jud. tut.* tenet Menoch. *libro 2. de arbitr. cent. 2. casu 151. num. 4.* ubi etiam citat Curt. iun. *cons.94. num. 7.* & Boer. *decis.266.* idemque probat textus *in l. nonnunquam, in fin. 32. ff. de adopt. & l.2. C. de interdict. matr. ubi notat gl. Bald. Salyc. & communiter omnes, secundum Cald. Pereyra. in repet. in l. si curatorem habens in parte, sine curatore constitutus, nu.110. versicu. quoniam verum, C. de in integrum restitutio. minor.* ubi etiam quod vitricus prohibetur esse educator privigni, & eum alere, *ut in l.1. C. ubi pupill. educari deb.* secundum intellectum gl. 2. ubi Bald. Salycet. & communiter omnium, ibi & utrumque late ibi examinat, præripue hoc, de quo agimus, an vitricus possit esse tutor privigni, & refert aliorum diversas sententias: & tandem dicit, veriorem esse quartam & ultimam Cuiacii *lib. 6. observationum, c. 29.* existimantis, vitricum regulariter à tutela vel educatione pupilli nullatenus prohiberi, & quod judex, qui semper inquirere debet, & utilitatem pupilli inspicere, si viderit suspicionem cessare, poterit vitricum tutorem creare, nec minus et educationem pupilli committere: si minus, ab utroque poterit eum repellere, & tandem inquit Caldas, quod tanquam receptam hanc sententiã sequuntur omnes, ubi supra, & quod si prius tutor constitutus fuerit, & demum vitricus factus, eadem caussa, & nova suspicione superveniente, inspecta utilitate pupilli, tantumdẽ judex facere poterit, & tutorẽ removere.

Pro hac etiam parte facit cautela, quam nonnulli Dd. assignant, ad hoc, ut vitricus possit esse tutor privignorum, nempe, quod mater vadat ad judicẽ, & dicat, qualiter intendit, velle transire ad secundas nuptias, & quod petit dari in tutorẽ, quem desiderat accipere in virum: tunc namque poterit esse tutor vitricus privigni sui, si iudex illũ admittat, *ita dicit Sylva nupt. li. 2. n.51. in vers. imo si contraxisset, Carol. Ruy. cons.87. nu.1. & 8. volum.5. Aymon. Crave.* ubi supra dicens, quod licet possit esse tutor, pupillũ tamen educare non debet, *sequitur Caval. de tutor.*

tutor. & curat. n. 289. Arbitrio igitur judicis relinquitur decernitio tutelæ vitrico facienda, *ut patet ex prædictis*: Quid tenendum?

Ego quidem censeo, & dueco, priorem opinionem esse tenendam regulariter, nempe quod vitricus non possit esse tutor privignorum suorum, nec si a matre ipsorum sit nominatus, & petitus, nec ei decernenda sit per judicem tutela ea rationibus, de quibus supra, quæ quam urgentissimæ sunt, atque potentes, præcipue illa, quam assignat dicta *l. partita* supra relata, quæ hanc opinionem convincit, neque enim eam viderunt cæteri, qui contrariam opinionem tenuerunt. Quamvis enim jure communi eadem ratio considerari posset, & considerata fuerit per eos, nihilominus expresse assignata a nostra lege Regia magis premit, & urget ad hanc opinionem probandam, juxta quam jam obtinuit in praxi, in gradu appellationis in regali Cancellaria Vallisoletana, ubi pronuntiatum fuit, auferendam esse tutelam a judice decretam vitrico per nominationem matris pupillorum in coadjutorem tutoris suspecti, ut pluribus rationibus probavimus *d. cons. 52. n. 22. & nu. 27.* de prædicta praxi affirmavimus.

78 Fallit † primo ista sententia, quando simul cum nominatione, vel datione vitrici in tutorem, concurreret consensus parentum, vel tutorum testamentariorum, *ut per Baer. ubi supra.*

79 Fallit secundo, † quando ex inquisitione apparet, utile esse minoribus, dationem tutelæ fieri eorum vitrico, alias nunquam, nisi per inquisitionem tutela decerni non potest vitrico, *secundum Guilier. & Cyn. in l. nonnunquam. ff. de adopt. Bald. cons. 312. in primis, lib. 4. quos ad hoc refert & sequitur accuratius idem Cravet. cons. 18. nu. 20. sequitur etiam Caldas, ubi supra d. n. 112. ad fin. in vers. judex ergo* ubique tanquam receptam hanc sententiam sequuntur omnes, nempe dictam opinionem negativam cum hac limitatione.

80 Fallit tertio, † nisi adultus minor, & sic maior 14. annorum, petiisset dari sibi in curatorem vitricum: tunc namque vocatus ab ipso adulto præfertur cuicunque legitimo, nisi judici videretur fuisse inductum a matre, vel simplicitate sua ad eligendum vitricum, aut redundare in damnum ipsius adulti, quod arbitrio judicis relinquitur, *ut per Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 12. n. 4. ubi refert Alber. in l. fin. de contr. jud. tut.* dicentem, se ita obtinuisse de facto, prout eos refert & sequitur Cavalc. *d. n. 289. ad fin. & n. 308.* ubi alios allegans etiam limitat, quando illa persona electa a testatore, vel ab adulto, deteriorem fecerit eius conditionem, & esset inhonesta, prodiga, & suspecta, quia tunc posset à judice repelli pro utilitate pupilli.

81 Neq; supradictis † obstat *l. fin. C. arbit. tut. juncta glo.* ibid. supr. in contrarium adducta, quia ibi potius factũ, quam jus refertur. Iure autem tenendum est, quod prædiximus cum limitationibus supra adductis, in quibus vitricus tutor esse potest privignorum. Et in his procedere potest opinio contraria tenentium, hoc simpliciter, & tanquam perfunctorie, non vero ex professo agẽtium, quibus præferendi sunt Dd. distinguentes, prout sunt tenentes partem negativam cum prædictis limitationibus.

82 Non † obstat etiam cautela Dd. supra relata: quia procedit, alio legitimo tutore non opponente: nam si legitimus tutor id opposuerit, & voluerit præferri vitrico, & extraneo, ipse erit admittendus, *ut Alex. cons. 158. supr. primo, vol. 5. & in terminis consuluit Franciscus de Pisis, inter cons. Bartol. cons. 145. factum sic se habet, vol. 1. quem ad hoc refert & sequitur Cavalc. de tuto. & cura. sub d. n. 289.*

83 Pupillus † tamen educari non debet apud matrem transeuntem ad secundas nuptias, neque apud eius maritum & sic vitricum, *ut in l. 19. titul. 16. partita 6.* ubi Deo volente dicemus.

Vltimo † ex dicta ratione assignata a *d. l. partit. tit. 16. part. 6,* quam supra retulimus, deducitur etiam, quod si 84
iudex matri transeunti ad secundas nuptias stulte quidẽ & inepte decreverit tutelam personæ, vel bonorum minoris ipsi matri simul cum alio, vel discretive matri tutelam personæ, alii vero bonorum, huiusmodi decretum esse nullum, nam per transitum ad secunda vota mater ipso jure desinit esse tutrix, *tex. in authent. de nupt. §. si autem tutelam, Ang. per illum text. in auth. ut sine prohib. mater, &c. in vers. max, &c. c. ex parte, ubi gl. & Dd. de appellat. glo. ult. in l. omnem. C. ad Tertul. l. 5. ubi dicem⁹ late, tit. 16. p. 5.* & cum hac opinione transeunt communiter Dd. secundum Carol. Ruyn. *cons. 87. n. 2. vol. 5.*

Ratio est triplex: prima propter mores inhonestos: secunda ratione mutatæ affectionis: tertia ratione præsumptæ de cetero dilapidationis, *Bald. cons. 96. hic plura, columna 1, lib. 4. Boerius alios allegãs decis. 266. nu. 1.* ideo cum ipso jure cadat a tutela per secundas nuptias, & tutrix esse prohibeatur, judex ordinarius non potest eam tutricem personæ, nec bonorum decernere, quia ad Principem hoc spectat, *l. fin. ff. de tutel.* & iudex aliter faciens videtur reus læsæ maiestatis. Ita in terminis tenet & probat Cravet. *d. cons. 18. per totum præcipue, nũ. 1. cum seqq.* Regulariter enim est suspicio contra matrẽ secundo nubentem, quod filios primi matrimonii † ex coriabit propter novum virum, *l. lex, quæ tutor. C. de administ. tut. Bart. in auth. matri & aviæ, colu. 3. circa med. C. quãdo mulier tutel. offic. fung. possit,* id, quod lex quarta nostra expresse approbat in prædicta sua ratione. 85

Quare in specie præmissa † de qua agimus, si alter tutor decretus cum matre solus est sufficiens ad administrationi tutelæ, non potest judex alium tutorem dativum constituere in locum matris remotæ a tutela per subsequens matrimonium, *juxta gl. in l. 1. de testam. tut. Socin. cons. 183. 1. q. lib. 4. quem refert & sequitur Cravet. d. consilio 18. n. 5.* 86

Ex quibus altera insurgit dubitatio, † *utrum mater, quæ transivit ad secũdas nuptias testatore volẽte, possit esse tutrix testamentaria communium liberorum?* Ex Bald. quidem *in c. ex parte, el secũdo, nu. 2. ad fin. de appell.* tenet, quod mater transiens ad secunda vota, perdit tutelam ipso iure, nec distinguitur, utrum esset testamentaria, vel anomala, nisi testator hoc mulieri cõcessisset expresse, quod tutela soluta posset accedere ad secunda vota, *ex tex. notabili in auth. de nupt. §. dispanas, & cum Bal. ubi sup. trãsit ibi Philip. in 3. notab.* quod ea ratione probari videtur: nam mater per secundas nuptias efficitur suspecta propter novum maritum, a quo præsumitur posse seduci, *facit lex, quæ tutores, C. de administ. tut.* melius dicta lex Regia in sua ratione, sed secũdus vir, qui vitricus dicitur, potest tutor dari privigno in testamento, *l. si. C. de contrar. jud. tut. & ibi not. gl. & Dd.* Ergo etiam mater poterit tutelam assumere & retinere volente testatore. 87

Nihilominus tamen in quæstione præmissa contrarium est tenendum ex decisione expressa nostræ l. 4. *tit. 16. partita 6.* in tutoribus testamentariis loquentis, *ut supra probavim⁹, junct. l. 5. statim sequenti.* Testator namq; facere non potest, quin leges in suo testamento locum habeãt, *l. nemo potest, cum materia. ff. de legat. 1.* Secundo, quia iure antiquo mater non poterat dari tutor in testamẽto, *l. iure nostro, ff. de testament. tut. l. fin. ff. de tutel.* hodie vero dari potest & durat tutela, donec transeat ad secunda vota. Illis vero contractis amittit tutelam ipso jure, ut dicebam⁹, *text. in auth. matri & aviæ, & in auth. sacramentum, C. quando mul. tut. officio fung. poss. l. 4. & 5. tit. 16. partit. 6.* & sic a iure antiquo non est recessum, nisi solum durante viduitate matris, quia vult lex, quod tunc possit esse tutrix etiam ex testamento, sed postquam vidua esse desiit, ius antiquum non reperitur immutatum, nec iure cautum, quod tunc possit mater dari tutor filiis,

filiis, imo potius contrariũ, *vt prædiximus*. Ergo durat etiã jus antiquũ. ex quo nõ mutatur, *arg. l. præcipimus, in fin. C. de appell. & l. fancimus, in fin. C. de testa.*

88 Tertio, quia secundum opin. Joan. † & Azon. magis communiter approbatam, de qua per gl. *in d. l. omnem, gl. fin.* tutela testamentaria ipso jure finitur per transitũ ad secunda vota, *vt diximus sup.* quæ gl. secundum verã interpretationẽ Car. Ruin. *d. conf. 87. nu. 4.* rejecta & reprobata: alia Salye. *in d. l. omnẽ*, vult, ꝙ ideo per transitum ad secunda vota finiatur tutela matris ipso jure: quia jure antiquo, à quo (vt dictum est) non est isto casu recessum, prohibetur tunc esse tutrix, quæ ratio militat, & etiam locum habet testatore volente, quod salva sit tutela, quia dicto jure testatoris voluntas in hoc non attendebatur, nec servabatur, *vt in d. l. jure nostro.*

89 Quarto † confirmatur etiam ratione hæc secunda opinio. Lex namq; removet matrem à tutela post secundũ matrimonium contractũ propter fraudem, & dolum præsumptũ, & tanquã suspectam, *vt notatur in d. auth. sacramentũ. C. quãdo mul. tut. offic. fungi poss. & probat nostra l. 4. tit. 16. p. 6. in sua ratione expressa*, & quia suspicio ista est manifesta juris præsumptione, & ideo removetur mater à tu-
90 tela per transitũ ad secunda † vota ipso jure, & sententia nõ est necessaria, *secund. Raphael. & Moderu. in d. l. omnem*. Non ergo potest testator velle, quod salva sit tutela
91 per transitũ ad secunda vota, qui hunc † dolũ præsumptũ de futuro non põt remittere, sicut verus dolus remitti nõ potest. *l. eõ venire, ff. de pact. dota. l. si vnus, §. illud, ff. de pact.* vbi Paul. de Cast. vult, quod etiã dolus præsumptus remitti non possit, sicut nec verus.

Quibus fit, vt hæc nostra scot. sit vera, & tenenda indistinctè, prout eam eandẽ tenet & firmat Carol. Ruin. *vbi sup. n. 4. cum seqq.* tametsi prius, *n. 3.* voluerit distinguere in hunc modũ, sc. vt quãdo mater fuerit pure data tutrix, & sic quãdo durante etiã viduitate cœpit esse tutrix, etiã si transeat ad secunda vota, remaneat tutrix, si testator voluit, ꝙ salva remanente tutela posset transire ad secũ. nuptias, quo casu inquit loqui Bal. *in d. c. ex part.* supr. pro contraria parte à nobis citatis.

Si vero mater non fuit à principio data tutrix pure & simpliciter, sed casu, quo transiret ad secunda vota, voluit testator, vxorem suam esse tutricem filiorum suorum, & sic durante viduitate non cœpit esse mater tutrix testamentaria, quamvis dicto tempore esse potuerit legitima, *vt in d. auth. matri & aviæ*, non valeat isto casu talis datio.

Et ratio diversitatis secundum Carol. Ruin. est, quia primo casu tutela testamentaria durante viduitate valuit, & valida esse cœpit, ideoque de facili conservatur, etiam post secundum matrimonium, si testator velit, ꝙ tutela duret, sed in secundo casu, in quo tutela per testatorem confertur expresse in tempus secundi matrimonii, valet, quia quod hoc tempore possit inchoari tutela, non reperitur permissum, sed prohibitum: facilius ergo conservatur, quando certum est, quod ab initio valuit, quam quod novè inchoatur, *l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui vel alien. jur.*

Quæ ratio comprobatur ex doctrina Specul. *in titul. de tut. §. nunc dicendum, in vers. quid si nondum*, vbi te-
92 net, quod † mater cõtractis sponsalib. non debet admitti ad tutelam, si adhuc eam non habebat, sed si illam habebat, non perdit eam, & facilius quam impeditur haberе, quam habitam perdere, *arg. l. e. casum, ff. de postul. & l. 2. ff. de adult. & Specul. sequitur Salye. in d. auth. sacramentũ, qu. 2. C. quando mul. tut. offic. fung. poss.* & dicemus latè *infra c. seq. nu. 2. cum seqq.*

Nihilominus tamen præfata distinctio vera non est, sed meo judicio falsa omnino. In vtroque etenim casu militant fundamenta, supra jacta pro nostra sententia negativa, vt patet; & præterea rejicitur prædicta distinctio, quoniam jus commune & nostræ leges Regiæ de hoc loquentes supra citatæ, non solum decidunt atque præcipiunt, matrem per transitum ad secunda vota perdere tutelam filiorum, sed etiam, quod ita demum, ise viduis existentibus decernatur sive legitima, sive testamentaria, si secundis nuptiis renuntiaverint, adeo quod sine dicta renuntiatio omittatur, sit nulla de jure decernenda tutelæ, vt supra resolvimus & probavimus cũ cõi sententia. Ergo si facta d. renunciatione decernatur, & sit mater vidua tutrix, durante viduitate, transeundo ad secũdas nuptias, amittit tutelã, licet testator præceperit eã retinere. Nã decreta à principio ita demũ vim habẽt, vt cõtractis secundis nuptiis finiatur: nõ ergo põt testator contrarium, jure ipso adversante, pcipere seu ordinare.

Secundo † quia prohibitio hæc secundarũ nuptiarũ 93
in matribus viduis tutricibus filiorum suorum, sive testamentariis, sive legitimis, est juris publici, in favorem ipsorum tã in personis, quã in bonis, *vt patet ex d. l. 4. Reg. in ratione sup. non semel repetita*. Expedit enim reipubl. vt personæ & bona pupillorum rectè tueantur & defendantur, quia concernit bonum commune totius reipublicæ: jus autem publicum renuntiari non potest, *vt in l. jus publicum. cum simil. ff. de pactis.*

Ratio præterea diversitatis supra relata assignata per Carol. Ruin fragilis est, siquidem in vtroq; casu distinctionis militat eadem prohibitionis ratio: Deinde quãvis Ruin. dicat, quod in primo casu, quando mater fuit purè data tutrix, & sic tutela testamentaria durante viduitate, valida esse cœperit, id quidem non est simpliciter verum, quoniam à principio ita demum valuit simplex datio tutelæ, scilicet si ipsa mater renunciaverit secundis nuptiis, vt prædiximus, & constat ex præallegatis juribus, præcipueq; ex legibus Regiis supra citatis, & ideo ipsis secundis nuptiis secutis non conservatur, etiamsi testator contra juris prohibitionem aliud disposuerit. At secundus casus prædictæ distinctionis raro eveniet, vnde Metaphysicus videtur, quia nunquam testatores relinquunt vxores tutrices liberorum communium, postquam ipsæ contraxerint secundas nuptias, & non antea. Quinimo valde stulti essent, atq; insani, qui hoc modo disponerent: nec enim præsumendum est, ipsos talem voluntatem habituros, sed imo potius naturaliter abhorrere damnum filiorum suorum. Licet enim aliquando contingat, ipsos justis ex causis motos permittere vxoribus, eisque licentiam impertiri secundo nubendi, nusquam tamen legitur, nec vidimus disposuisse, vt sic secundò nuptæ retineant tutelam filiorum communium, nec quod personæ & bona eorundẽ intrent sub imperio vitricorum: quod si id facerent, minimè essent audiendi, nec judex deberet sequi eorum voluntatem, tanquam pupillis maximè nocivam, vt statim dicemus.

Doctrina Speculatoris supra relata nobis non obest, quia loquitur in sponsa, quæ potest sponsalibus renuntiare, vt ipsemet Speculator exprimit.

Superest igitur, vt præfata distinctio Car. Ruini, nec ejus ratio diversitatis vera sit vllo modo, ideoq; ipsemet Car. Ruin. ejus auctor resipiscens, *d. n. 4. in prin.* inquit, *vel dies etiam potest, & quidem rationabiliter*, quod dictum Baldi in hoc casu non sit verum, & contrarium judicio meo sentit gl. communiter approbata *in d. l. omnẽ C. ad Tertull.* Itaq; hoc loco Car. Ruin. latè fundat nostram sententiam negativam indistinctè, quam sup. probavimus, nempè vt testator præcipere non possit, quod mulier tuta ab co in testamento tutrix filiorum, contractis secundis nuptiis, retineat tutelam. Quare prædicta voluntate non obstante tutela privabitur jure optimo per supradicta: sicq; non obest opinio Bald. contraria, quia est falsa, vt patet ex eodem.

Nec obstat et † d. §. disponat, in auth. de nupt. quã alle- 94
gat

gat Bald. pro se: quia tunc demum voluntas testatoris est lex, vt ibi dicitur, quando contra legem non disponit, alios secus, *vt in l. testandi 13. C. de testam.* vbi dicitur, testandi causa de pecunia sua legibus certis facultas est permissa, non autem iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare cuiquam permissum est.

Non etiam obest, quod vitricus possit esse tutor privignorum, quia regulariter contrarium est verius, vt supra resolvimus.

Præterea vt ponamus gladium ad radicem, † consi-
95 derandum est, quod dato, sed non concesso, quod da-
tio tutelæ, de qua agimus, esset valida propter volunta-
tem expressam testatoris, iudex tamen non tenetur, nec
debet eam sequi: nisi apertè ostendatur, quod hoc ce-
dat in vtilitatem pupilli, *vt in l. vtilitatem, & in l. in
confirmando. & ibi Dd. ff. de confir. tut. & diximus in rep.
l. nemo potest, ff. de legat. 1.* in quibus locis, & *in l. tutor, qui
repertorium ff. de administr. tut.* communiter concludi-
96 tur, † quod quamvis possit testator remittere tutori cō-
fectionem inventarij, *in l. fin. C. arbitr. tutel.* nihilominus
si appareat hanc remissionem esse contra vtilitatem pu-
pilli, non debet iudex eam voluntatem sequi ex dictis
iuribus, quinimo, non tantum ex caussis, de quibus ibi
potest iudex recedere à testatoris voluntate, † sed etiam
97 aliis similibus & iustis caussis, secundum Aret. *in d. l. ne-
mo potest*, dicentem, hoc esse de intentione Bart. estque
textus optimus pro hoc, *in l. 3. §. si pater, cum vers. seq.
vsq. ad §. quod in tutoribus, ff. de administrat. tutor. & se-
quitur Carol. Ruin. vbi supr. d. cons. 87. nu. 9. volu. 5.* qui ex
hoc idem probat à fortiori in nostro casu, quia in eo
præsumtio doli & fraudis, quæ est contra matrem trans-
mittetur ad probandum contrarium, quia indistinctè
repellitur à tutela, nec iure cautum reperitur, quod ad-
euntem ad secundas nuptias, est juris & de jure, nec ad-
mittetur ad purgandam suspicionem, quæ est contra
eam, imo evidenter & manifestè apparet de damno, &
evidenti præiudicio pupilli, *arg. l. licet Imperator, ff. de
legat. 1. cum similib.* & ideo iudex non debet sequi vo-
luntatem testatoris in hoc, quamvis mater sit tutrix, sed
eam tanquam suspectam removere, quamvis ante, quā
removeatur à iudice propter voluntatem testatoris, tu-
tela sustineatur, quia in hac specie ipso iure non priva-
tur mater tutela, *ita Carol. Ruin. vbi supra n. 10.* dicens,
quod effectus est maximus, quia interim est tutrix, &
98 valeot gesta per eam.

Sequitur nunc ratio legis nostræ regiæ quartæ, *tit. 16. partit. 6.* quare requiretur, quod mater & avia, volentes agnoscere tutelam filiorum, & nepotum suorum, renuntient Senatusconsulto Velleiano, scil. *Por que si no renunciasse la exception sobredicha, dudarian los omes de meter, o de fazer pleyto con ella, maguer ouiesse menester lo facer por guarda, o por acrescētamiēto o pro de los bienes de los moços.* Hæc ratio fuit prius Azon. *in sum. C. quando mulier tutor. officio fungi possit, vt refert Gregor. Lopez in d. l. 4. in gl. dudarian los omes.*

SVMMARIA.

1 *Matre tutrice filiorum nubente, iudex loci, vbi hoc contigerit, statim debet eos à sua tutela & potestate extrahere, consanguineoq. eorum proximiori, viro probo & suspitione carenti, atq. aliis à jure non prohibito tradere.*

2 *Mater an per sponsalia solum contracta amittat tutelam, quam antea habebat filiorum suorum?*

3 *Mater tutrix filiorum volens transire ad secundas nuptias, si fecerit filiis dari alium tutorem, non recuperabit tutelam, si mutato consilio non nubat.*

4 *Mater tutrix filiorum transiens ad secundas nuptias, an amittat tutelam ante traductionem ad domum? & numeris sequentibus latè examinatur, & deciditur affirmativè.*

5 *Nuptias non concubitus sed consensus facit.*

6 *Sponsus & sponsa de præsenti revera vir & vxor dici possunt.*

7 *Matrimonium primum per verba de præsenti contractum præfertur secundo, etiam secuta copula consummato.*

8 *Maritus & vxor, quamvis cœpto matrimonio significatione nominis intelligantur, dotali tamen prædio tractatu proposito, idem ius tam de vxore, quam de sponsa observari debet.*

9 *Sponsati vocabulo Hispano propria significatione appellantur quoq.,* los que son casados, *licet non dicantur* velados, *& inter eos dicitur esse matrimonium ante velationem.*

10 *Mulier sponsata iure quoq. cōi dicitur maritata.*

11 *Vxor à sponsa quid differat.*

12 *Maritus an dicatur ante consummationē matrimonij.*

13 *Leges huius regni punientes concubinas coniugatorum, locum etiam habent, si illis sint tantum desponsati.*

14 *Mulierem deprehensam in adulterio potest sponsus propria auctoritate occidere.*

15 *Nuptiarum vbi fit mentio, non sufficit nubilis ætas, sed oportet, quod matrimonium reipsa contrahatur.*

16 *Mater per transitum ad secundas nuptias nedum amittat tutelam, vel curam legitimam, sed etiam testamentariam.*

17 *Glossa vlt. in l. omnem 6. C. ad SC. Tertull. ibi, sed Ioan. & Alciati contra intellectus.*

18 *Princeps indulgere potest, vt mater tutrix filiorū transiens ad secundas nuptias, retineat tutelam eorum.*

19 *Mater luxuriosè vivens amittit tutelam filiorum.*

20 *Matre transeunte ad secundas nuptias, vel luxuriosè vivente, ad quem transeat tutela filiorum, & n. seq.*

21 *Legitimo stante ad tutelam, non pervenitur ad datiuū.*

22 *Pater legitimus administrator filiorum, licet secundò nubat, non perdit prædictam legitimam administrationem filiorum.*

23 *Mulieri luxuriosè viventi potest fieri interdictio bonorum per iudicem tanquam prodigæ secus in viro: quia masculus constantior & fortior est, & in eo non tantū ardet stimulus & concupiscentia carnis, sicut in muliere, vt in n. 24. sed hoc quomodo intelligatur, declaratur in n. 25.*

26 *Mater expulsa à tutela filiorum suorum propter transitum ad secunda vota, si iterum viduetur, an possit reassumere tutelam filiorum suorum.*

27 *Tutorem idoneum pupilli tunc dicuntur non habere, quando non haberent legitimos nisi suspectos, secus vero esset, si alij essent tutores testamentarij, quia tunc matre transeunte ad secundas nuptias, tutela potius rediret ad eos, si essent sufficientes, quam ad matrem iterum viduam effectam, vt in n. 28.*

29 *Bona matris & mariti cum ea contrahentis secundum matrimonium, sunt tacitè hypothecata pro reddenda ratione tutelæ filiorum prioris matrimonij: sed hoc locum habet, quando mater administravit bona filiorum tanquam eorum tutrix, secus alias, vt in n. 30.*

CAPUT IX.

De matre transeunte ad secundas nuptias, quod amittat tutelam filiorum.

MAtre tutrice filiorum nubente, † judex loci, vbi 1
huc contigerit, statim debet eos à sua tutela & potestate extrahere, consanguineoque eorum proximiori viro probo, & suspicione carenti, atque alias à jure non prohibito tradere. & bona tam matris, quam viri eam in vxorem ducentis sunt obligata filiis pro debito tutelæ. Ita disponit regia *l. 5. tit. 16. part. 6.* incipiens, *Casando la madre, &c.* concordans cum auth *sacramentum, C. quando mul. tut. officio fungi poss. & l. fin. tit. 7. lib. 3. fori.*

Ex quibus

Ex quibus juribus hoc probant & tenent plures Doct. quoscitat Bae. *de decim.tut.c.4.n.51.*

2 In primis cum† nostra lex dicit: *Casando la madre, demientra sus hiios tuuiesse en guarda, &c.* hic habemus legem probantem opinionem Speculatoris *in tit. de tutor. §. nunc dicendum, in vers. quod si nondum, num. 3. & 4.* tenentis, quod mater contractis sponsalibus, licet non admittatur ad petendam tutelam, eam tamen, quam prius habebat, non amittit, cujus opinionem sequitur Salice. *in d. auth. sacramentum, colu. penult. vers. quaero, an contractis, & alios allegans Cassaneus in consuetud. Burg. rub. 6. §. 8. in princip. num. 2.* Unde secundum eundem Speculatorem, licet mulier vadat ad judicem, & dicat, se velle nubere, non ex hoc statim desinit esse tutrix, cum leges dicant, quod contractis nuptiis expellatur, non vero dicant, cum animum nubendi habuerit, & pœnæ sunt molliendæ, non vero extendendæ, *ut in l. interp. ff. de pœn. cum simil.*

Contrariam tamen sententiam in utroque tenebat expresse Bart. *in l. si quis sub conditione, n. 28. ff. de testam. tut. quem sequitur Bald. in l. omnem, n. 10. C. ad Tert.* limitans, nisi simulate mater dixerit, se velle transire ad secundas nuptias, *sequitur etiam Lucas de Penna in l. mulieres, 1. col. in vers. sed cum mulier, C. de incol. lib. 10. & voluit Dec. in ca. ex parte, el. 2. n. 6. de appellat.* ubi alios allegat ad hoc, quod mater statim, quod vadit ad judicem, & dicit, se velle nubere, desinit esse tutrix, non tamen agit, an habeat locum pœnitentia, sed Bart. sequitur Gozad. *conf. 54. n. 8.* & Tiraq. *de caussa cessant. limitat. 12. n. 10.* Et quod mater per declarationem, quod vult transire ad secundas nuptias, debeat tutela privari, aut ad eam non debeat admitti, cum Matth. de Afflict. tenet Cassan. *ubi sup. §. 8. in princ nu. 25.*

Nihilominus tamen prima opinio Speculatoris & sequacium jure communi & Regio verior est. & tenenda in judicando, & consulendo, ex *d. authen. sacramentum, & in corpore, unde sumitur,* ibi contractis secundis nuptiis expelli eam à tutela convenit, hoc est, si contraxerit secundas nuptias, & non alias, quia ablativus absolutus importat conditionem, *l. à testatore cum simil. ff. de condit. & demonstrat.* Eodem modo expendo *l. nostram Reg. ibi, Casando la madre, &c.* Ergo antequam nuptiæ contrahantur, mater non perdit tutelam, licet vadat ad judicem, & petat tutorem filiis, dicens, se velle nubere, quia non sufficit ad hoc voluntas, & animus nubendi, sed requiritur, quod nuptiæ cum effectu sequantur. Unde nec sponsalia de futuro excludunt matrem à tutela filiorum, quousque nuptiæ revera contrahantur. Hoc namque modo intelligo opinionem Speculato. & Salycet. *ubi supra.* ut constat ex ejus dictis: & ita merito opinionem Speculatoris & Salycet. adversus Bart. sequitur, dicens, sibi videri justam, nempe ut habeat locum pœnitentia, Matth. de Afflict. *in constitut. regni Siciliæ, lib. 3. verb. honorem, num. 10.* & in eam inclinavit Senatus Neapolit. *secundum eundem, decis. Neapol. 357. n. 3. & 4.* eamq; sequitur adversus Bart. & alios Boer. *decis. 266. n. 4.* dicēs, quod videtur magis æqua, & quod magis placet, & Sylva nuptial. *lib. 2. in vers. ampliant. 1. n 50.* Gregor. Lopez. sic intelligens speculatorem, scili. contractis sponsalib. de futuro, *in l. 5. tit. 16. partita 6. gl. 1. & Menoch. lib. 2. de arbitrariis judic. centur. 2. casu 151. n. 7. & Anton. Piagius de tutor. & curator. quæst. ultima, num. 29.* ubi quod hæc sponsalia de futuro contracta impediunt susceptionem tutelæ, *arg. l. oratio, ff. de sponsal. & l. si uxor, de adult.*

3 Quod si in † specie Bartoli mater fecisset dari liberis alium tutorem, non recuperaret tutelam, etiam si mutato consilio non nubat, *secundum Bald. & alios, quos refert & sequitur Baec. de decim. tut. c. 4. n. 52.* & hoc casu limitanda veniunt superiora, & salvari potest opinio Bartol. contraria, alias non tenenda, eandem opinionem Bald. alios allegans sequitur Boer. *decis. 266. n. 4.*

Imo scribit † Roman. *singul. 229. tu habes, quod mater, &c.* Mulierem contractis sponsalibus, & matrimonio, nondum tamen traductione facta ad domum mariti, tutelā non amittere, & cum eo transit Sylu. nupt. *ubi sup. num. 50.* qui ita ex facto Mediolani evenisse scribit, *sequitur Gozad. dict. consi. 18. num. 4. & Nicolaus de Ubald. de success. ab intest. 2. part. n. 21. & Boer. alios plures citans dicta decis. 266. num. 5.* qui hoc intelligit verum, nisi matrimonium fuerit consummatum ante traductionem, dicens, hanc esse benigniorem, & de jure veriorem opinionem, cum qua transit Menoch. *d casu 1. n. 8.* & pro hac sententia allegatur text. *in l. sancimus la 2, C. de nupt. ibi, nisi ipsa nuptiarum accedat festivitas,* ubi probatur, quod facta mentione nuptiarum in quocunque pacto, non aliter conditio est implenda, vel non extenuanda, nisi ipsa nuptiarum accedat festivitas. 4

Contraria tamen opinio est vera & tenenda in praxi, non solum jure communi attento, sed etiam & procul dubio, secundum jus nostrum Regium. Primo, quia cū contractis secundis nuptiis mater amittat tutelam filiorum, *ut in juribus supra allegatis,* eam amittere debet mater, quæ sponsalia de præsenti per verba, verum consensum exprimentia, contraxerit coram parocho, & testibus, juxta decisionem sacrosancti Concilii Tridentini *sessione 24. c. 1.* de reformatione matrimonii, etiam † ante copulam, & traductionem ad domum, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, *ut in l. nuptias cum simil. ff. de regu. jur. ubi Philip. Dec. num. 1.* not. ex ea. leg. quod consensus facit matrimonium, non concubitus & citat ad idem text. *in auth. de nupt. §. nuptias itaq., collatio. 4. & in auth. quib. mod. natur efficiantur legitim. §. illud, & in l. fi. in princip. C. de re jud.* solo namque consensu matrimonium contrahitur, *c. cum locum, de sponsalib. c. sufficit, & c. matrimonium, cum similib. 27. q. 2.* 5

Secundo, † quia sponsus & sponsa de præsenti revera vir & uxor dici possunt, quia vere inter eos est matrimonium contractum per verba de præsenti, *cap. ultimo, in fin. de sponsa duorum, c. 1. cum locū, c. tua, c. tua, de sponsal. & in cap. si inter virum, eod. tit. l. 2. in fin. tit. 1. part. 4.* ubi probat tex. impropric hæc dici sponsalia, sed verum potius & legitimum matrimoniū, *& in d. cap. 1. session. 24. concilii Trident.* per quæ jura ita tenet Matien. *in l. 8. gl. 1. n. 4. tit 1. & in l. 4 gl. 1. n. 2. tit. 2. lib. 5. nova collect. Reg.* 6

Hinc est, † ut matrimonium per verba de præsenti contractum præferatur secundo matrimonio, etiam secuta copula consummato, *tex. in cap fin. de sponsa duorum.* 7

Tertio hæc † eadem pars probatur optime *ex l. non sine 5. C. de bon. quæ lib. ibi, quamvis ergo significatione nominis maritus vel uxor post cœptum matrimonium intelligatur, & ibi de dotali prædio tractatu proposito idem jus, tam de uxore, quam de sponsa observare arbitratus sit:* ex quo textu, dum æquiparat uxorem, & sponsam de præsenti, inquit Curt. Junior *in l. 1. n. 9. C. unde vir & uxor,* esse communem opinionem, quod ille textus habeat locum in sponsa de præsenti. 8

Quarto facit, † nam vocabulo nostro Hispano propria significatione sponsati appellantur quoq; *casados,* licet non dicantur *velados,* & inter eos dicitur esse matrimonium ante velationem, *ut in d. l. 2. in fin. tit. 1. & in l. 26. tit. 11. partita 4.* & nominatim notat Joan. Lup. Decanus Segoviensis *in tract. de legit. & matrim. col. 2. Matienc. ubi supra in d. l. 4. gl. 1. n. 2. tit. 2. & Avend. resp. 10. num. 4.* dicens, quod cum dependeat à jure, quis dicatur, *casado* & non consuetudine vulgi, sufficit, quod sponsatus dicatur *casado,* per jura hujus Regni. Nam & jure communi mulier sponsata per verba de præsenti, dicitur maritata, 9

D

10 *ut notat* † *Guili. Benedict. in c. Raynutius, verbo, duas, el 1. n. 161. de testam.* & probatur *in d. l. non sine, in verbis.* & decisione text. supra relatis. Et ita licet homines, commu-
11 niter loquendo de uxore, uxorem ab † sponsa, quæ consensum conjugalem de præsenti præstitit, in hoc solum distinguant, quòd sponsa ante benedictionem nuptialem appellatur, postea vero uxor, & non solum homines vulgares sic distinguunt, sed etiam Pontifices ita distinguunt uxorem ab sponsa, ut patet ex text. *in c. ex publico, de convers. conjugat.* Sed revera hujusmodi sponsæ uxores dicuntur proprie & vere, ut elegantissime divus Hieronymus ostendit *lib. 6. de perpet. virginit. beatæ Mariæ Virginis, adversus Elvidium.* Et ad hue propositum congerit etiam multa Gratian. *27. q. 2. ut refert Petrus de Ledesma, de matrimon. q. 43. artic. 1. pag. 95. colum. 1.*

Neque obstat secundum Avenda. *ubi supra numer. 5.* quod notat Auchar. *in capit. 1. de consilu* quem sequitur Hippol. *cons. 61. n. 4.* dicens, quod appellatione nuptæ, vel maritatæ, non venit sponsa de præsenti, quia illud est verum attento sermone Latino, secus in sermone Hispano: Sed melius responderet Avenda. si diceret, non esse veram hanc Anchara. opinionem, ut patet ex modo proxime dictis.

Similiter ea eisdem non videtur vera altera ejusdem Petri Anchar. doctrina, qui *cons. 21. n. 8. ad fin.* (*& voluit Lucas de Penna in l. fin. C. de incol. libr. 10. & Cassan. in con-*
12 *suet. Burg. in rubr. 4. §. 1. n. 1.*) tenuit, quod † verbum, *maritus*, & de jure communi & secundum communem usum loquendi debet intelligi consummato matrimonio. Nam ante talem confirmationem jura appellant sponsum, & sponsam, & non maritum, & uxorem, *ut patet in toto tit. de sponsal. quos ad hoc refert & sequitur idem Avend. in suo dictionario, verb. otorgamos, in fin.* nisi prædictam doctrinam Anchara. & sequacium salvemus intelligendo eas, quando ex mente disponentium in materia, de qua agitur, id constat, aut apparet, hoc est, secundum subjectam materiam, juxta quam verba regulariter sunt intelligenda *d. l. si uno, cum simil. ff. locat.* nempe, ut appellatione nuptæ vel maritatæ non veniat sponsa de præsenti, ut quia ei quadrare, vel convenire non possit dispositio, quia disponentes voluerunt inter eas differentiam constituere, & hoc casu veræ sint, & recte procedant præfatæ duæ doctrinæ Anchar. & sequacium, scil. quoties in materia, de qua agitur, est diversa ratio inter maritatam, & sponsam de præsenti. Ceterum cum eadem ratio prohibitionis militat in sponsa de præsenti, quæ in uxore, idem jus in utraque servandum est, *arg. l. illud, cum simil. ff. ad l. Aquil.* Et quia, cum quid prohibetur, censetur prohibitum omne illud, per quod pervenitur ad illud, subsistente eadem ratione, *l. oratio, ff. de sponsal.* ubi loquitur in oratione Imperatorum Antonii, & Commodi, quæ quasdam nuptias in persona Senatorum inhibuit, & licet de sponsalib. nihil locuta est, recte tamen dicitur etiam sponsalia comprehendere, ut sint nullius momenti ipso jure, ut suppleatur, quod orationi deest. Idem probat text. *in l. si quis tutor, versic. quamvis, ff. de ritu nupt.* ubi inquit text. quamvis verbis orationis cautum est, ne uxorem tutor pupillam suam ducat, tamen intelligendum, ne despondere quidem posse. Ex quibus juribus communiter notatur regula præfata, quod cum quid prohibetur, prohibitum censetur omne illud, per quod pervenitur ad illud, quia prohibito matrimonio censentur etiam sponsalia prohibita, quia per ea pervenitur ad matrimonium, quia subsistit eadem ratio, secus si diversa militaret inter matrimonium, & sponsalia, *ut late probavimus in nostro tract. de juramento confirmatorio, 1. par. c. 51. n. 9. 10. & 11.*

At in proposito nostræ quæstionis, de qua agimus, matris tutricis filiorum sponsalia de præsenti contrahentis eadem ratio prohibitionis nuptiarum, de qua *in d. l. 4.* ibi: *E la razon por que defendemos que no case dentro en tal que los moços tovieren en guarda es esta. Por que podria acaescer que por el gran amor que avria a su marido que tomasse de nuevo non guardaria tan bien las personas, nin los bienes de los moços: o faria alguna cosa, que se tornaria en gran daño dellos*, militat (ut omnibus patet) in matre contrahente secunda sponsalia per verba de præsenti coram parocho & testibus, juxta formam Concilii Tridentini, quæ in maritata. Imo fortior in sponsa de præsenti ante consummationem matrimonii videtur adesse ratio, cum amor inter sponsos ut plurimum ardentior sit.

Sic videmus, † quod leges nostri regni punientes con- 13
cubinas uxoratorum, locum etiam habent, etiamsi illi sint tantum desponsati per verba de præsenti, quod apud nus ita esse judicandum testatur *l. 82 styli, secundum Avend. d. responsio. 10. num. 5.*

Sic etiam † sponsam per verba de præsenti in adulte- 14
rio deprehensam potest sponsus propria auctoritate occidere, sicut & maritus uxorem, *l. 2. tit. 20. lib. 8. nova collect. Reg.* ubi dicemus Deo volente.

Quinto pro eadem parte veriori, † & tenenda expen- 15
do in terminis prima verba nostræ *l. 5. tit. 16. par. 6. ibi, Casando la madre, &c.* non enim loquitur de nuptiis, sicut loquitur *d. auth. sacramentum*, hoc est, *de las bodas*, quia non dicit, *si contraxerit secundas bodas*, quasi hoc referendum esset ad copulam, & traductionem ad domum; sed dicit, *Casando*; at *Casar* matrimonium proprie significat, ut supr. probavimus jure regio, & Regio. Eodem modo & phrasi loquendi utitur l. 4. præcedens, ut patet ibi, *si pro metiere en mano, &c. que no casara.*

Sexto & ultimo hanc sententiam eo inconcusso, & fortissimo fundamento probo, quia ratio, quare mater
tutrix filiorum † prohibetur secundas contrahere nupti- 16
as, est, quam prædiximus ex *d. l. 4. Regia*, sed illa ratio potissimum & præsertim convincit, idem esse statim contracto matrimonio per verba de præsenti ante copulam, & traductionem ad domum, ut patet ex illis verbis: *Por el gran amor que avria a su marido que tomase de nuevo*. Hæc namq; lex tantum considerat amorem maximum, quem suscipit mulier erga maritum, quem de nuvo recipit: *Y aun si solo recibirle de nuevo por marido basta para que pierda la madre la tutela de sus hijos que antes tenia, y no se requiere copula, ni traduction ad domum, y en el desposorio por palabras de presente se recibe el uno al otro por esposo y marido, esposa y muger*, & quod nostra lex *supr.* loquatur in casu *l. 4.* præcedentis, patet ex eadem l. 5. ibi, *segun dixi mos en la levantee desta*, ex ratione autem in lege expressa ejus dispositio regulanda ac declaranda est, ac si ita expresse dispositum esset, *juxta late à nobis adducta lib. 3 pract. q. 17. nu. 78. cum pluribus seqq.*

Et ne auctoritate carramus (præterquam, quod ex prædictis fundamentis jam claret veritas hujus opinionis) hanc nostram sententiam *sup.* fundatam contra Roman. & sequaces voluit Spec. *ubi supr. n. 3.* dum loquitur, quando mater nondum contraxit matrimonium, sed sponsalia, *ut C. de bon. qualib. non sine, ibi, post cœptũ matrimoniũ, &c. & l. oratio, ff. de sponsal.* per sponsalia n. initiatur matrimonium, *ut ibi, & in c. tam initiatur 27. q. 2. hæc sunt verba Spec. ubi sup.* Ex quib. primo illud expresse colligitur, nempe loqui manifeste Specul. in matre contrahente sponsalia de futuro, prout eum intelligit clare Greg. Lopez. *ubi supra.* Secundo deducit Speculator in prædictis verbis innuere à contrario sensu, secus esse in matre sponsalia de præsenti contrahente, nempe ut hæc tutelam, quam habet filiorum, amittat, copula, vel traductione ad domum minime exspectata, cum indistincte loquatur Speculator, quem sensum tacitum etiam recipit, habet Gregorius Lopez, *ubi supra*, atque expresse

presse ita intelligit Speculatorem, *ubi supr.* & tenet hanc
opinionem Guiliel. Benedict. *in c. Raynutius, verba, &*
uxorem nomine Adelasiam, n. 82, de testam. tametsi Boer.
ubi supra, alleget Speculatorem, *ubi supr.* pro prima opi-
nione contraria, quam ipse post alios, quos ibi pro ea ci-
tat, tenet, & defendit, ut prædiximus, & dicat, quod Gui-
liel. Benedict. dum citat Speculat. pro hac 2. parte male
eum vidit: meo tamen judicio melius illum vidit & in-
tellexit Guiliel. Benedict. quam Boer. ut patet ex verbis
formalibus Speculator. modo fideliter relatis, quæ licet
præcedant allegationem de Speculato. factam per Boer.
ubi supr. tamen in *nu. 4.* statim sequenti Speculator (quē
citat Boer.) loquitur successive, & sic contractis sponsa-
libus, de quibus supra locutus fuit, nempe de futuro.

Sed & hanc secundam partem ut veritatem probavit
Bart. *in d. auth. sacramentum, n. 3. ibi, idem puto. & Baldus*
in l. omnem, vers. quare, quid si ista mulier. n. 12. C. ad Ter-
tul. idem Bald. consil. 268. ex are mater, qua transit ad se-
cunda vota, vol. 4. ubi etiam tenet privari successione fi-
liorum, etiamsi petierit tutorem ante copulam carnalē,
& traductionem ad domum (licet in hoc quoq; contra-
rium probet Boer. *ubi supr. d. n. 5. ut videbimus infra a-*
ho capite) sequitur etiam eandem secundam sententiam
Aoton. Piagius *in tract. de tutor. & curator. quæst. final. n.*
29. in versic. declara, & hæc sententia longe verior est. &
tenenda meo judicio. tam in puncto juris, quam in pra-
xi: qua retenta non obstat, *l. sancimus C. de nupt.* supra in
contrariū adducta, quia nihil contra nos probat in hac
parte, imo si recte expendatur, pro nobis facit, & contra
adversam opinionem. Hoc namq; solum intendit, & ex-
presse decidit, scilicet, quod ibi in quocunque pacto fit
mentio nuptiarū, oon sufficit nubilis ætas, sed oportet,
quod matrimonium reipsa contrahatur, secundum Bal-
15 dum ibi, vel secundum Salycet. quod conditio nuptiarū
impletur per actum, & rem ipsam, non per habitum. &
potentiam, ut patet ibi, *nisi ipsa nuptiarum accedat festi-*
vitas, junctis verbis statim sequentibus, & non esse tem-
pus inspiciendum, in quo nuptiarum ætas, vel fœminis
post 12. annum accesserit, vel masculis post 14. annum
completum, sed ex quo vota nuptiarum reipsa processe-
rint. Itaque non sufficit habitus in prædicta specie pacti
ad matrimoniū contrahendum, & sic ætas legitima, sed
quod vota nuptiarum re ipsa procedant. Ergo secutis re
ipsa verbis de præsenti inter sponsos solemniter verum
matrimonium facientibus, indubium est, pactum adim-
pleri, & sic babemus inteutum, & quod ita interpretan-
dus & intelligendus sit textus ille, non vero quod requi-
ratur copula, seu traductio ad domum, prætérquā quod
ex ejus litera patet, probatur ex decisione dictæ leg. *nau*
fine, C. de bon. qua lib. ubi probat text. quod proposito
tractatu de dotali prædio, idem jus tam de uxore, quam
de sponsa observandum est, sed & eadem nostra senten-
tia probatur quoq; *ex d. l. 5. tit. 16. partit. 6. ibi, deue sacar*
los mocas luego de su guarda, ubi probatur, matrem trans-
euntem ad 2. vota statim ipso jure amittere tutelam, vel
curam legitimam filiorum, & ex text. *in auth. ut fine pro-*
hib. matr. ibi, *max tamē*, ut secundas contraxerit nuptias,
repente expelli à tutela, *& in auth. de nupt. §. sive autem*
tutelam, collatio. 4. & ibi Ang. in gl. fin. Et hæc est magis
communis opinio, ut resolvimus *supr. c. præcedenti, n. 88.*
& Anton. Gomez. *in l. 14. Tauri n. 11. vers. item adde.*

16 Superiora omnia, † quæ habent, quod mater per
transitum ad secundas nuptias amittat tutelam filiorum,
nedum procedunt in tutela, vel cura legitima: sed etiam
in testamentaria, cum in utraque militet eadem ratio, ne
scilicet fiat præjudicium filiis, eorumque bonis secun-
dum opinionem Joann. & Azon. relatam per gloss. ult.
in l. omnem 6. C. ad Senatusconsult. Tertul. ibi, sed Joan. &
Azo. contra, &c. quam ibi sequuntur Cyn. Bar. & Bald.
& dicit communem Corne. ibidem, eamq; tenent com-
muniter Dd. secundum Boer. *decis. 124. num. 12.* & magis
communiter Dd. *secundum Carol. Ruyn. cons. 87. num. 2.*
volum. 5. qui *num. 4.* dicit, prædictam glossam esse com-
muniter approbatam, & est etiam magis communis se-
cundum eundem Boer. *decis. 266. nu. 4.* dicit etiam com-
munem, & tenendam in judicando & consulendo plu-
res allegans Anton. Gom. *in l. 14. Tauri, num. 11. in vers.*
item adde, est communis secundum Tellum Fernandez
in l. 6. Tauri, num. 30. & 31. sequitur eam Gregorius Lopez
en d. l. 5 in gloss. sacar las mocas, & est magis communis se-
cundum Baec. *de decimu tutor. cap. 4. num. 51.* qui alios
citat, & ampliat, ex Guid. Pap *decis. 529.* etiamsi testator
dixerit, quod sit tutrix per totam vitam, sequitur eum
aliis Cassaneus *in consuet. Burgund. Rubric. 6. §. 8. in prin.*
num. 6. cujus rei eam assignat in glossa præfata † rationē, 17
quod in testamento secundum hæc jura dari non potest
mater tutrix, *ut in l. mater. ff. de testam. tut. nisi in casu l.*
fin. ff. de tutel nempe à Principe filiorum tutelam postu-
lans, quam rationem glossæ Salycet. ibi declarat, dicens,
quod voluit sic arguere, Mater jure isto non poterat da-
ri tutrix in testamento, sed confirmabatur per judicem,
& erat dativa, potius vero cessabat tutela per transitum
ad secunda vota, sicut cessabat & legitima. Verum hanc
gl. intelligentiam improbat ex duobus Carol Ruyn. *d.*
cons. 87. nu. 4. volum. 5. ubi aliam assignat, dicens, glossam
hoc voluisse dicere in sua ratione, nempe quod ideo tu-
tela matris finiebatur ipso jure per transitum ad secunda
vota, quia mater non poterat isto jure dari tutrix in te-
stamento, quasi dicat, quod ab illo jure tantum hodie sit
recessum durante matris viduitate, & quod remanet sal-
vum, postquam desinit esse vidua, quia jure cautum non
reperitur, quod post secundas nuptias à jure antiquo
recedatur, & propterea, dum gloss. dicit, quod isto jure
non poterat mater dari tutrix in testamento, sensit,
quod etiam dictum jus duret adhuc in casibus, in qui-
bus ab illo non est recessum expresse, prout ab eo non
invenitur recessum post contractum secundum matri-
monium: & hoc modo exponenda atque intelligenda
est ratio prædictæ gloss. & si ipsa id ita non aperiat. Ut-
cunque sit, ejus opinio in quantum remanet cum sen-
tentiis Joan. & Azon. verissima est, atque communis, &
tenendā, scil. quod mater tutrix filiorum testamentaria
per transitum ad secunda vota amittit tutelam præfa-
tam testamentariam,

Cautela tamen est ad hoc, † quod mater, quæ transit 18
ad secundas nuptias, possit hoc non obstante retinere
tutelam filiorum, nempe, ut porrigat preces Principi, ut
concēdat sibi, ut tutelam filiorum possit retinere, hoc
namque princeps facere potest. *secundum Carol. Ruyn.*
cons. 125. est primo videndum. in princip. lib. 5. quem refert
& sequitur Ant. Piagius de tutor. & curat. q. fin. n. 32.

Procedit † etiam decisio nostræ *l. Regia. & d. auth. sa-* 19
cramentum, quæ habet, ut mater per transitum ad secun-
das nuptias amittat tutelam filiorum, in matre luxuriose
vivente, licet non transierit ad secundas nuptias, ea e-
nim ita amittit tutelam filiorum, ac si secundas contra-
xisset nuptias, *l. fin. C. quando mul. tut. offic. fung. poss. ibi,*
sed pudicitiam suam intactam conservet, ita tenet gl. in d.
auth. sacramentum, verba, à tutela. quam ibi sequuntur
Bart. Salycet. & communiter Dd. idem Bart. in l. si quis
sub conditione. n. 26. ff. de testam. tut. Palat. Rub. in repeti-
tione rubrica de donat. inter vir. & uxor. §. 67. n. 16 Greg.
Lop. in l. 4. in gl. madre, ibi, item intellige. titu. 16. partita. 6.
Aviles in proœmio c. prat. n. 41. Cassaneus in consuet. Burg.
rubr. 6. §. 8. in pr. n. 3. est communis, *secundū Anton. Gom.*
in l. 14. Tauri, nu. 13. ubi alios allegat, & aliis argumentis
comprobat & citat, *l. expressamq. titu. 16. part. 6. ibi. solo*
que sea buena muger, a de recada sequitur Andr. Gail. *in*
pract. observ. lib. 2. observ. 98. n. 16. est communis etiam, &
lege Lusitaniæ probata, *secundū Molin. Theolog. de justi-*

tia & jure, secundo tractatu, disputatione 220. colum. 1358. ibi, an vero.

20 Nunc vero differendum est, † ad quos redeat tutela, vel cura matris transeuntis ad secundas nuptias, vel luxuriose viventis? Et ad dativum redire adinstar ejus, qui in locum suspecti, vel remoti datur, *argum. d. l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.* tenuit glos. ultima *in d. auth. sacramentum, C. quando mulier tutor. officio fung. poss.* præcipue cum ipsa mater transiens ad secundas nuptias debeat petere tutorem filiis, *ut in auth. de nupt. §. si autem tutelam, collatione 4. & in l. omnem, C. ad Tertull.* sitque in arbitrio judicis eum dare, quem mater nominaverit, debeatq; dare, quem magis pupillis expedire judicaverit, *ut supra alio capite resolvimus.* Hanc opinionem gl. *d. auth. sacramentum*, sequuntur Cyn. Alber. Ioan. Faber, & Angel. *in d. auth. matri & aviæ, C. eodem tit.* estq; communis, *secundum Alber. ibid. in versic. expeditis quæstionib. prout eum ad hoc refert Greg. Lopez. in d. l. 5. in gloss. al mas cercano, tit. 16. part. 6.*

21 Sed † contra hanc opinionem facit regula communis, & vera, quæ habet in hac materia, quod donec reperiatur legitimus, non pervenitur ad dativum, *ut in l. si tutor reipublicæ. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. & in l. non solum, §. si libertus, ff. de excusa. tutor.* & patet ex ordine tit. ff. de instit.

Quæstio est difficilis, & cum semel olim contigisset pro tutela filiæ Bernandini Comitis Marciana, fuit commissa Bononiæ quatuor Doctoribus, nempe Ricard. de Malumbre, Jacob. de Beluiso, Jacob. Butrigario, & Raynerio de Forlivio, qui fuerunt discordes, duo n. tenuerunt, quod locus erat tutori dativo, cum gl. *ubi supr.* alii vero, quod legitimo, *ut refert Bar. in d. auth. sacramentum, & in d. l. si sub conditione, n. 27.* ubi his opinionibus omissis, ipse in hunc modum distinguit, scil.

Primo, quod si mater nunquam assumsit tutelam, sed vadit ad judicem, & dicit, *nolo esse tutrix, & peto tutorem dari filio meo*, & tunc non est dubium, quod defertur tutela legitimo, *ex l. 2. ff. qui pet. tut.*

Secundo, quando mater assumsit tutelam, & postea desiit esse tutrix, vadens ad judicem, dicens, *ego intendo transire ad secunda vota, detur tutorem filio meo*, & tunc est locus tutori dativo, & in hac specie loquitur gl. ultima, *d. auth. sacramentum.*

Tertio, quando mater non curaret de judice, nec de filiis, sed simpliciter ad secunda vota transivit, tunc ipso jure, per legem, non vero per judicem desinit esse tutrix, *ut in d. authen. sacramentum*, & tunc devenitur ad legitimum tutorem, non vero ad dativum, *ut in d. l. si quis sub conditione*, hanc distinctionem Bartoli sequuntur *in dict. auth. sacramentum*, Baldus *columna 1.* Salycet. *2. & 3. colu.* & eos referens Anton. Gomez. *in l. 14. Tauri, num. 12.* & Paulus de Castr. *consi. 127. ex capite, num. 2.* & Villalob. *in suo arario commun. opin. lit. T. nu. 133.* Et hæc opinio est etiam communis secundum Greg. Lopez. *in d. l. 5. in gl. al mas cercano, ad medium, ibi, non videtur recedendum ab opinione Bart.* quæ etiam est communis. Eandē quoque communem dicit Hieron. Gabr. qui eam sequitur, *consi. 27. n. 2. ubi citat Ruin. cons. 125. vol. 5. & Bero. q. 66. eandem sequitur Anton. Piagius de tutoribus & curatorib. q. 9. n. 9.* ubi *n. 10.* ait, quod deficiente legitimo tutore, servanda est distinctio supra posita, quoad testamentarios tutores, de qua supra egimus, *c. 3. in vers. rursus observandum erit.* & hæc de jure communi.

Jure autem nostro Regio per *d. l. 5. tit. 16. partita 6.* videtur reprobata opinio gloss. *in d. auth. sacramentum*, & sic probata opinio Alberic. Jacob. Butrig. & Raynerii, nempe, quod in prædicta specie non sit locus tutelæ dativæ, sed legitimæ indistincte. Inquit namque lex Regia, *Casando la madre, de mientra que sus hijos tuviesse en guarda segun diximos en la ley ante desta, El juez del lugar do acaesciere, deue sacar los moços luego de su guarda, e de su poder, e dar los a alguno de sus parientes de los moços al mas cercano que ouiere que sea ome bueno, e sin sospecha, &c.* Ecce legem indistincte decidentem, quod transeunte matre tutrice filiorum ad secundas nuptias, tutela debet dari legitimo, hoc est, consanguineo propinquiori pupillorum. Ergo cum ipsa lex non distinguat, nec nos distinguere debemus, *juxta jura vulgaria.*

Sed re maturius considerata videtur, quod hæc nostra lex Regia solum loquatur in tertio casu distinctionis Bartoli, nempe, quando mulier, hoc est, mater nupsit, secundo simpliciter non adeundo judicem, quia non exprimit illum casum, ubi prius petiit tutorem ordinari, *ut in d. aut. de nuptiis, §. si autem tutelam.* Imo ex prædictis verbis patet, quod loquitur de ea matre, quæ non dato tutore filiis transit ad secunda vota, dum dicit, *de mientra que tuviesse sus hijos en guarda.*

Quando vero mater, antequam transiret ad secundas nuptias, ivit ad judicem, & petiit tutorem filio suo dari, habet locum ratio, quæ ponitur *in d. l. si quis sub conditione, & in l. 3. §. quæri potest ff. de legit. tutor.* & sic est locus dativo. Cum enim factum judicis duret in hac specie in tutela removenda, in eaq; durent reliquiæ prioris tutelæ, & non desinit mater tali casu ipso jure esse tutrix, antequam tutor alius detur, merito, ut quamdiu ipsa est tutrix, non sit locus legitimo, neq; postea, quia iste, qui datur à judice, subrogatur loco matris, quæ alios legitimos excludit, & sic cum subrogatus in hoc casu assumat naturam ejus, in cujus locum subrogatur, *ut latius declarat Salyc. in d. aut. sacramentum.* Videtur, quod debeat limitari d. l. Regia, cum ipsa non loquatur in hac specie, sed in priori, nempe, quando mater tutrix filiorum simpliciter non petito tutore, nec judice super hoc adito, transivit ad secundas nuptias, quo casu cum ipso jure statim amittat tutelam, merito, ut ad legitimos deferatur, hoc est, ad proximiorem idoneum, ut in ipsa l. Regia cavetur, & disponitur: secus vero, quando mater ivit ad judicem, & dixit, se intendere ad secundas nuptias transire, adeoque petit tutorem filiis suis dari, qui casus à nostra l. Regia omittitur, vel saltem in eo expresse non loquitur, ideo remanere debet sub dispositione juris communis, nempe, ut sit locus tutelæ dativæ, non vero legitimæ, juxta opinionem gl. & Bart. in hoc convenientium communiter approbatam. Ita nostram l. Regiam intelligendam & limitandam esse censet Grego. Lopez. *ibidem, in gl. al mas cercano*, quam etiam l. Regiam juxta prædictam Bartoli distinctionem dicit esse intelligendā Villalob. *ubi supr.* cum Gregor. Lopez. quem sequitur. Et recte iudicio meo.

Superiora † omnia dicta de matre tutrice filiorum, quod per transitum ad secundas nuptias perdat tutelam, limitanda sunt, ut non procedant in patre legitimo administratore filiorum. Is enim, licet aliud contrahat matrimonium, non tamen amittit prædictam administrationem legitimam, quia in eo cessat ratio prohibitionis, quæ in matre adest, & militat. Animus enim viri præsumitur constantior & firmior, & non subiicitur fœminę, sicut ipsa subiicitur viro. Hanc opinionem probat text. *in l. generaliter, ad fin. C. de secundis nuptiis, ibi, negotia vero liberorum patri utiliter administrare concedimus*, quem textum ad hoc reputat sing. Angel. *in auth. de non eligendis secundo nuben. §. quia vero, collatione 9.* Secundo hoc idem probat per *l. ultimam, C. de bon. mater.* ubi pater legitimus administrator filii per transitum ad secunda vota non amittit usumfructum bonorum, quem habet in bonis filiorum: ergo per consequens nec legitimam administrationem. Tertio idem probatur ex text. *in auth. de nuptiis, §. si vero spectet, in versic. nam sic, & ille filios habens, coll. 4.* Et in terminis, quod non perdat tutelam, vel legitimam administrationem, tenet Joannes de 22

Imo.

Imo. *in l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. subst. & Phil. Corn. in l. jubemus, num. 4. Fulgos. num. 6. C. ad Trebell. Boer. decis. 266. num. 2. Anton. Gomez in l. 14. Tauri num. 15.* & plures referens Arias Pinellus *in l. fin. num. 15. de bon. matern.* sequitur alios referens. Baec. *de decim. tutorum c. 4. n. 51.* vbi pro ea allegat *l. 4. tit. 7. lib. 3. fori*, & ita est tenendum, tametsi Cassan. *in consue. Burgund. rubr. 6. §. 8. n. 8. in princ.* simpliciter dicat, quod de jure pater perdit tutelam filij per transitum ad secunda vota, sicut mater: hoc enim nec verum est, nec ipse ibi hoc probat aliquo juris fundamento.

23 Quin imo licet mulieri † luxuriosè viventi fieri possit interdictio bonorum per judicem, tanquam prodigæ, quia sicut prodiga est sui corporis, ita etiam præsumitur esse rerum, *l. & mulieri, ff. de curat. furios. & ibi gl. & communiter Dd.* & declarat bene Anton. Gomez. *in d. l. 14. Tauri num. 13. in versic.* Et quod magis est: & refert alios idem tenentes Arias Pinellus *in l. fin. n. 20. C. de bon. mater.* in masculo tamen hoc locum non habet, quia licet is luxuriosè vivat, non tamen ex hoc fit sibi interdictio bonorum, quia sexus muliebris & debilior & fragilior. Vnde cum illo vitio & improba vita præsumitur, quod magis prodigaliter effundet bona sua, masculus verò constantior & fortior est, & in eo non tan-

24 tùm ardet † stimulus & concupiscentia carnis. Ita tenet originaliter Specul. *in tit. de actor. colum. 5. in versic. sed vtrum masculo, n. 12. & ibi Ioan. Andr. in addit.* estque communis opinio vera & tenenda, *vt constat ex Ant. Gomez. vbi sup. n. 14.* vbi eam defendit ab impugnationibus Baldi & aliorum tenentium contrarium. Eandem priorem sententiam in masculo luxuriosè vivente, vt nõ fiat ei interdictio bonorum suorum, magis communem appellat Arias Pinell. *vbi sup. n. 24.*

25 Hæc † tamen magis communis sententia vera est, & proceditin bonis propriis ipsius masculi, secus respectu bonorum filiorum, quorum pater est legitimus administrator, quia in his propter luxuriosam & inhonestam vitam, & malos mores, aufertur sibi administratio bonorum filij, non verò propriorum bonorum. Ita probat text. *in l. fin. §. minores, C. de sent. pass. ibi, nam si patria potestate ad corrumpendi atq; effundendi patrimonij licentiam abuteretur, vt furioso ac dementi, item prodigo, libidinum, omniumq; vitiorum servo, non est eorum pecunia committenda: & ibi notant Dd. & tenet Anton. Gomez. in dicta lege 14. Tauri, numero 14. ibi, nec obstat textus, &c.*

26 Illa † tamen quæstio in proposito non minimam difficultatem habere videtur; *an si mater, quæ fuit expulsa à tutela filiorum suorum, propter transitum ad secunda vota, viduetur, possit reassumere tutelam filiorum?* In qua reperio duas opiniones contrarias, sive diversas.

Prima est Speculat. *in tit. de tutel. §. nunc videndum, in vers. quid si mater, num. 7.* dicentis: quod si res est integra, & pueri nullum habent tutorem, vel habere possunt, tunc admittatur: secus si alium tutorem legitimum habent, vel habere possunt: quem sequuntur Angel. *in auth. matri & aviæ, C. quando mul. tut. offic. fungi poss. & Io. Faber in auth. sacramentum, eiusd. tituli. & Alex. in addit. ad Bart. in l. sciant, C. ad Tertull. sequitur Marant. in repetit. l. 15. potest, n. 253. de acquir. hered.*

Contrariam tamen sententiam, & sic secundam, imò quod huiusmodi mater in premissa specie post mortem secundi viri, tutelam reassumere non possit, tenet Petr. quem sequitur Cynus *in d. auth. matri & aviæ, num. 8. & vlt. quæstione,* quia cum suspecta abierit à tutela filiorum, adhuc durat secundum ipsos ipsa suspicionis causa, propter sobolem ex secundo viro susceptam, quam verisimile est, prædiligere, & in crastinum poterit ad alia convolare vota. In eadem namq; specie delicti semel malus, semper præsumitur esse malus, *l. si cui, §. fin. ff. de accusat. in reg. semel malus, de reg. iur. in 6.* iuxta eius communem sensum & intellectum. Hanc etiam opinionem sequitur Hypp. de Marsil. *in l. etiam si redditus, vers. pater etiam hoc, n. 6. ff. de quæst. & Masuerius in sua praxi tit. de tut. in vers. item si mater habens tutelam.* Et ita fuit decisum per Dominos Cameræ Imperialis, *secundum Mynsing. singul. observ. cent. 3. observatione 83. numero 2.* vbi addit contra Baldum, *in d. auth. sacramentum.* quòd si mater deposuerit tutelam, quia sit nuptura, si tamen non nubat, possit tutelam recuperare, *secundum Salycet.* cuius opinio velut æquior est sequenda, vt affirmat ibidem Mynsing.

Has duas opiniones concordabat Raymundus, dicens, priorem procedere, quando mater non habet liberos ex secundo viro: secundam vero, quando filios ex eo habet: sed hanc concordiam meritò improbat Salyc. *in dict. authent. sacramentum, num. 5. in versic. quærò etiam ab extra.*

Quid ergò tenendum? Resolvo opinionem Specul. esse veram & tenendam, dum vult, matrem admitti in subsidium, vbi pupillus alium non habet tutorem, nec habere potest, vt probant leges ab eo allegatæ: & sic intelligendo ipsum non contradicit Petro, sed potius limitat illum: Id namque, quod Petrus dicit, nempe, *matrem nunquam admitti,* intelligi debet, nisi in subsidiũ, hoc est, cum alium tutorem idoneum habere non possit, quod raró eveniet. Ita concordat has duas opiniones & benè Salyc, *vbi supra.* Quare potius sunt diversæ, quam contrariæ, & ipsum sequitur Boer. *decis. 266. col. fi. vers. quare alio modo,* concludens matrem, quæ per transitum ad secunda vota tutelam perdiderat liberorum primi matrimonij, resumere eam posse in subsidium, si alium idoneum tutorem non habent, vel habere non possunt, simul cum tutela liberorum secundi matrimonij. Et ad declarationem prædictam Salyc. *vbi supr.* in hoc passu lectorem remittit Greg. Lopez *in d. l. 5. in gloss. sacar los mocos, in versic. quid autem si mater,* & sic eam probare videtur, & ad Boerium, *vbi supr.* idem facit Baec. *de decim. tut. cap. 4. sub numer. 52. ibi, & an recuperare possit, &c.*

Tunc autem secundum Boerium, † ubi supra, pupilli non haberent, nec habere possent tutorem idoneum, quando non haberent legitimos (nisi suspectos, quamvis judicio Salyceti, *ubi supr.* Speculat. sumit generaliter, nec curat, sit dativus, vel legitimus) secus verò erit, si alii essent contutores testamentarii, quia tunc potius tutela rediret ad eos, si essent sufficientes, quam ad matrem, nec alios legitimos: Cum enim adsunt alii tutores testamentarii, mater transiens ad secunda vota non tenetur petere alium subrogari, sed solum judici notum facere, se velle ad secunda transire vota, & renuntiare tutelæ, ac reddere rationem administrationis contutori, *ut inquit Baldus consilio 489. punctus quæstionis, volumine 4. Decius consilio 246. requisitus ab illustri gubernatore, in fin. num. 7.* Quinimo isto casu, quando mater est data tutrix in testamento cum aliis, quamvis perdat tutelam per transitum ad secunda vota, alii contutores remanentes administrare possunt, etiam matre non petente, si sufficientes sunt, *secundum Dd. praeallegatos,* quos & alios ad hoc refert & sequitur Boer. *ubi supra ad fin. decisionis.* 27

Sequitur in litera nostræ legis quintæ: † *E que no sea de aquellos aquien defienden las leyes deste nuestro libro que no lo pueda ser:* Scilic. *l. 14. eod. titul. 16. part. 6.* ubi late de eis agemus. 28

Ibi: † *Y si el juez hallare que alguna cosa deue dar la madre a los moços por razon de sus bienes que tuuo en guarda, o por otra manera qualquier fincan porende obligados tambien los bienes de ella, como los de aquel que caso con ella.* De bonis ipsius matris idẽ probat *l. 23. in vers. e aun decimos, & ibi Greg. Lopez. in gloss. de los guardadores, & l. 26. tit. 13.* 29

partit. 5. in vers. Esso mesmo decimos: De bonis secundi mariti est etiam expressa d. l. 26. in d. vers. ibi: E anude los de aquel con quien, casa fasta que aya guardador e que les den cuenta e recado de lo suyo, & jure communi idem cavetur in l. 2. C. quando mul. tut. officio fung. possit, & in l. si mater, C. in quib. causs. pign. tacit. contrah. & ibi dicunt, cavendum esse marito contrahenti matrimonium cum vidua habente filios prioris matrimonii, & Gregor. Lopez. in d. l. 26. in gloss. Los de aquel. quas leges citat etiam ad idem D. Spino. in suo Specul. Testament. gl. 29. n. 70. & jure communi hoc etiam probat Negusant. de pignor. 2. part. 4. num. 19. cum sequentib. & Marant. de ordin. judic. 6. part. ultimo actu num. 53 & declarat Bolognin. in d. l. si mater, in primis interpretat. & Beer. in consuet. Bituricens. tit. de jure person. § fin. column. 2. & in decis. Burdegal. 200. num. 2. quos refert Baec. de decim. tut. cap. 4. n. 55.
30 & Anton. Piag. de tut. & curat. quaest. ult. num. 29. † hoc tamen tunc locum habet, quando mater administravit bona filiorum tanquam eorum tutrix, secus alias, secundum Bolognin. ubi supr. & Boer. quos ad hoc refert & sequitur Baec. de decim. tut. c. 7. sub n. 16, colum. 2. illeius n. 1.

SUMMARIA.

1 Servus relictus tutor in testamento à domino filiorum suorum, licet antea non fuerit manumissus, liber ex hoc efficitur, si fuerit major 25. annorum, quod si minor fuerit, licet remaneat liber, non tamen erit tutor, donec sit aetatis 25. annorum, servus autem alienus relictus tutor filiorum, nec liber, nec tutor erit: tutor a patre relictus debet nominatim designare, aliàs si duo nominati sint ejusdem nominis, ita ut dignosci non possit, de quo sensit testator, nullus erit tutor.

2 Servo proprio tutore relicto, an sit libertas directa, quæ ei competit, an fideicommissaria; resolvitur, quod directa, agiturque late de intellectu tex. in l. si heredit. 10. §. fin. vers. quid enim interest, ff. de testamen. tut. contrarium probantis.

3 Minor 25. annorum relictus tutor in testamento, licet interim non possit tutelam exercere, completa tamen aetate legitima erit tutor, interim tamen alius tutor à judice dari debet, idemque servandum est in servo minore 25. annorum, relicto tutore à domino filiis suis in testamento, ut in n. 4.

5 Servus alienus tutor pure dari non potest, secus sub conditione, cum liber erit, & quomodo hoc intelligatur, n. 6.

7 Tutor nominatus non erit tutor, ubi duo sunt ejusdem nominis, & nescitur, de quo senserit testator, quod procedit etiam in eo, qui aliquo futuro eventu veniret certificandus, ut in n. 8. limitatur tamen in tutore, vel curatore incerto à testatore relicto, & à matre conscia voluntatis testatoris declarato, hic enim omnino confirmandus est, ut in nu. 9. limitat. & 2. nisi conjecturis appareat, de quo testator senserit, ut in nu. 10. Sed cui incumbat onus probandi unum vel aliud, agitur num. 11. cum seqq.

12 Pluralitas nominum non praesumitur, distinguitur n. 13. sed n. 14. refertur quaedam concordia, & num. 15. altera ipsaque improbantur; vera resolutio est, quod quando constat, plures ejusdem nominis reperiri, tunc probari debet identitas personarum: si vero non constat, quod alii sic appellentur, tunc in dubio ex nominis conformitate praesumitur corporum identitas, & alleganti pluralitatem incumbit onus id probandi, ut in num. 16. & haec distinctio servari quoque debet in nominatione incerta tutoris, ut in num. 17.

CAPUT X.

De servo à domino tutore relicto filiorum suorum, & de tutore certo in testamento nominando.

1 SERVUS †relictus à domino in testamento filiorum suorum, licet antea non fuerit manumissus, liber ex hoc efficitur, si fuerit major 25. annorum, quod si minor fuerit, licet remaneat liber, non tamen erit tutor, quousque sit aetatis supradictae 25. annorum. Servus autem alienus relictus tutor filiorum, nec liber, nec tutor erit. Tutor autem à patre filiorum relictus, debet nominatim designari, ita ut possit certo sciri, qualis sit: alioqui si duo nominati sint ejusdem nominis, ita ut dignosci non possit, de quo eorum senserit testator, nullus eorum tutor erit. Ita decidit l. 7. tit. 16. part. 6. quam ad supradicta citat Molin. Theolog. de just. & jur. in 2. tract. disput. 221. in princ.

In textu ibi, Faze se libre, concordat cum l. quaero, § Lucius. ff. de testam. tut. textus in princip. Instit. qui testam. tut. dari poss. l. penult. §. cum igitur, C. de necess. serv. hered. instit. Unde hac ratione, quod remaneat liber, tutor esse potest, non quod tanquam servus sit capax hujus officii, ut in d. §. cum igitur, ubi observarunt Anton. Piag. de tut. & cur. q. 3. n. 32. vers. amplia, ubi loquitur etiam servo relicto à domino tutore vel curatore.

Ex quibus juribus & aliis, nec non ex nostra praefata d. l. Regia 7. jam clare patet, competere servo directam libertatem in ea specie, tanquam in necessarium antecedens, arg. l. illud, ff. de acquir. hered. & l. 2. ff. de jurisdict. omn. jud. quasi testator, qui directo & ipso jure servum proprium tutorem fieri voluerit, etiam directam libertatem dedisse videatur, sine qua directa libertate tutela non potest competere, l. in servili, C. eod. tit. & l. tutere. 7. & l. qui tutel. §. 1. ff. de testam. tut. Haec est sententia Justiniani aperte probata in d. princ. Instit. qui testam. tut. versic. sed sciendum, & in l. quidam versic. 1. C. de necess. servis hered. instit. & ante ipsum expresse idem voluit Paul. in d. l. quaero, §. ult. ff. de testam. tut. verb. vindicare, quod refertur ad directam l. mater, §. non est dubitandum, vers. ut qui, ff. ad Trebell. & verius ibi: liberum ab adita hereditate, & sic diverse, l. si legato, §. cum in testamento, & l. testamento manumissus. ff. de manumiss. testam. l. directis 10. C. de fideicommiss. lib. l. si nemo, ff. de regul. jur. idemque sensit Papinianus in dict. l. qui tutelam, §. 1. ibi, verbis fideicommissi à contrario sensu.

Ulpianus tamen in d. l. si hereditas 10. §. fin. vers. quid enim interest, ff. de testament. tut. hoc casu censet, solam fideicommissariam, non vero directam libertatem competere, ut † sic servus hujusmodi, postquam ad liberta- 2
tem perductus fuerit, tutor esse incipiat, juxta tex. in d. l. qui tutela, §. 1. idem expressius probarunt Impp. in l. si non scripta, in princ. C. de fideicommiss. liber.

Haec antinomia JCtorum adeo ingens est, ut ingenue fateantur omnes, haec jura prorsus contraria esse, praecipue Hottoman. & Cujacius in d. princ. quorum alter putat, sententiam Justiniani veriorem, alter vero contrariam aliorum Imperatorum.

Sed ex variis solutionibus ad illa jura relatis per glossas, receptior est illa, quae distinguit inter codicillos & testamentum, secundum Portium in d. princ. Instit. qui testam. tut. & sequitur Aeguinarius, quasi ex Codicillis non sic directa libertas vel tutela possit competere, sicut ex testamento, sed divinat hic intellectus. Ceteros intellectus glossarum refellunt Dd.

Sed & alias solutiones novas & intellectus ad illa jura pro eorum concordia assignant, Cujac. & Hottomann. ubi supr. & Conanus lib. 2. cap. 4. num. 7. nec non & Emanuel Costa, lib. 1. select. c. 23. n. 3. 4. & 6. quas omnes nuncupatim improbat Caldas Pereyra Lusit. in repet. l. si curatorem habens, super illis verbis, sine curatore constituens, num. 109. col. 2. & 3. C. de integr. restit. minor. qui tandem in fin. illeius n. 1. inquit, nullam in tanta difficultate conciliationem afferri, quae recte conveniat, & ideo maturius deliberandum & cogitandum relinquit.

Ego vero censeo, non esse vexandum intellectum super hoc, sed uno verbo concludo, atque resolvo, quod

quod si Jurisconsulti antiqui, supra relati, varii atque contrarii in hoc fuerint quod libenter fateor (solent enim illi, ut ceteri homines contrarium opinari, & in diversas inter se sententias ire, & noviores antiquiores corrigere, ut passim videmus) nihilominus sententia Justiniani decidentis, in præmissa nostra specie libertatem directam competere, hodie tenenda est, correcta contraria ceterorum Imperatorum, existimantium contrarium, nempe fideicommissariam libertatem, non vero directam esse. Et ita tenet Salycet. Fulgos. Sylvest. Aldobran. Balduinus, Æguinar. Hottoman. & Mynsinger. relati per Caldas. *ubi supra, sub dict. num. 109. in versiculo, sdec omnes glossa, ibi existimantes cum gloss. &c.* ex quibus scribentibus receptius videtur, & omnino tenendum, prævalere in hac specie directam libertatem, *teste eodem Cald. ubi supra, ibi, & ita ex scribentibus.*

Neque obstat, hoc jus non esse novum Justiniani cum prius illud introduxerit Paulus Jurisconsultus, ut constat ex dict. *leg. quæro, §. final. ff. de testam. tut. supra allega.* quoniam in hac requiescit animus respondendo, quod Justinianus ultimus Jurisconsultus & Imperator atque legislator sequutus est sententiam Pauli contra judicium & sententiam Vlpiani: Unde vere dici potest, eam correxisse Justinianum, approbando illam, quæ fuit Pauli: Jure quoque nostro Regio sententia Justiniani approbata est, *nostra l. 7. tit. 16. partit. 6.*

3 In taxt. † ibi, *Fasta que sea de la edad sobredicha*, Nota textum Regium pro ea sana doctrina, quam supra, *cap. 7. num. 34. & 35.* adduximus & defendimus, scilicet quod mater minor 25. annorum relicta tutrix filiorum suorum à marito (vel alius adultus relictus etiam tutor testamentarios) licet interim non possit tutelam exercere, neque administrare, completa tamen ætate legitima, erit tutrix vel tutor, exercebitque officium ut talis tutrix vel tutor testamentarius: interim tamen alius tutor à judice dari debet, ne pupilli eorumque bona indefensa & sine tutore remaneant, *ut ibi etiam diximus*,

4 Ex quibus † eadem declaratio applicanda est ad hanc nostram legem Regiam, nempe ut servo minore 25. annis relicto à domino tutore testamentario filiis suis, interim quod complet legitimam ætatem, & quo medio tempore tutor non est, ut in nostra lrg. Regia dari debet à judice alios tutor dativus, qui interim personas & bona pupillorum tueatur, curet & administret: cessabit tamen officium hoc dativi, statim quod servus minor relictos tutor, ætatem 25. annorum compleverit, ut patet ex nostra l. ibi, *Fasta que sea de la edad sobredicha*, ut ibidem in simili quæstione matris probavimus.

5 In eadem † l. Regia, ibi, *Mas si dexasse sierno ageno; no valdria ut sera guarda dellos*: Concordat com *§. 1. Institut. qui testament. tutor. dar. possunt*, ubi ita disponitur; servus autem alienus pure inutiliter datur tutor, sed ita, eum liber erit, utiliter datur.

Sed contra hanc decisionem, Imo, quod servus alienus pure tutor dari possit filiorum, utiliter facit, quia tunc tacite subintelligitur præfata conditio, eum liber erit, *ut in leg. si hereditas decimo §. ultimo versiculo, quinimo ff. de testament. tutor.* ita ut per fideicommissum manumissus censeatur, & demum liber factus tutor esse incipit, *leg. 9. versic. prim. C. de fideicommiss. libert. juncta; leg. qui tutelam, §. prim. ff. de testament. tutel.* Ergo necessario consequitur dationem tuteli servi alieni, sive pure, sive expressa conditione, semper utilem futuram: ac proinde nullum casum exsistere, in quo præfata differentia Justiniani *in dict. §. prim.* possit procedere: in qua difficultate cogitandum reliquit Sylvest. ibi, *num. prim. & certio*, & tanquam hæc jura prorsus contraria sint, sententiam Ulpiani, ut veriorem probat Hottomannus *enuntiat. quarta.*

6 Sed † omissa divinatoria conciliatione Conani, *lib. 2. cap. 4. num. 9.* & alia Contii in notis *dict. §. 1.* aliter accipientis verb. *pure*, ibi aliter *dicto §. final.* verior interpretatio est gloss. r. *dict. §. 1. & dict. §. ultimo, vers. eum liber.* intelligentis, conditione non expressa inutilem esse tutelæ dationem, ut valeat eo modo, quo datur, scilicet *pure*, & considerato præsenti statu, ut sic servus statim tutor esse incipiat: et vero expressa conditione, *eum liber erit*, utilis dicitur eo modo & tempore, quo datur, nempe in futurum impleta conditione, postquam servus fideicommissariam acceperit: Sic enim Jurisconsultus in *dict. leg. qui tutelam, §. 1. & §. ult* & Justinianus, *in §. furiosus, qui testament. tut. dari poss.* frustra & inutiliter datum tutorem dicunt respectu temporis præsentis, cum tamen postea, sequuto effectu idem tutor utilis efficiatur: quem intellectum & concordiam sequitur Bartol. *in dict. §. final.* Alberic. *in dict. leg. si quis tutorem, in fine, eodem titulo*, Balduinus, Mynsingerus & Cujacius *in dict. principio*, concedens, hæc jura sic intellecta non esse contraria, prout eos refert & sequitur Caldas Pereyra *ubi supr. n. 110.* quibus fit, ut eodem modo, & juxta eandem distinctionem intelligenda sit decisio generalis nostræ l. partitæ, quæ habet, quod servus alienus non potest relinqui tutor filiorum; quod si relinquatur, non erit tutor illorum, intelligendo hoc modo, scilicet, ut valeat eo modo, quo datur, nempe pure & considerato præsenti statu, ut sic servus statim tutor esse incipiat, non enim ita erit: sed tacite subintelligetur præfata conditio, *cum liber erit*, ita ut per fideicommissum manumissus censeatur, & demum liber factus, tutor esse incipiat, *ut in juribus supra allegatis*, ut sic jura juribus concordentur, eo potissimum, cum leges Regiæ partitarum, ut plurimum in dubio non censeantur jus commune corrigere, sed potius cum eo concordare.

In text. † ibi, *Casi acaesciesse que nombrasse a uno por guardador, y onsesse y otro que ouiesse el mismo nombre, &c.* junctis finalibus verbis ejusdem, *leg.* ibi, *E sonce lo deue ser ninguno dellos*: consonat cum *l. duo sunt Titii trigesima, ff. de testament. tutel.* Periculosum enim esset pupillo, si esset ei tutor ille, de quo pater non sensit, ut inquit gloss. ultim, *ibi. sed dic ibi, in l. si quis à filio 32. §. final. ff. de legat. prim. & ibi Dd.* 7

Ampliatur † hæc decisio, ut procedat etiam in eo, qui aliquo futuro eventu veniret certificandus, secundum Bartolum *in lege quidam, num. 4. ff. de rebus dub.* licet valeat legatum incerte factum, quo ad personam exinde certificandam, *ut notatur in leg. prima, ff. de legat. 2.* Ioann. *Faber in §. tutor autem, Institut. de legat.* secus tamen est in nostro casu, adeo ut in eo declarationi alterius stari non debeat, *secundum Bald. in dict. leg. quidam*, utrumque refert & sequitur Anton. Pegius *de tutor. & curator. quæst. 3. num. 46.* 8

Limitanda † tamen est eadem decisio, in tutore aut curatore incerto, à testatore relicto, & à matre conscia voluntatis testatoris declarato, hic enim omnino confirmandus est, *secundum Philipp. Cornenm consilio 210. repertio divino numine. num. 2. libr. 3. & Anton. Pegi, d. quæst. 3. num. 47.* 9

Limitari † etiam debet & secundo, nisi ex conjecturis appareat, de quo testator senserit, ut puta propter amicitiam, quam habebat magis cum uno, quam cum alio: vel si adsint aliquæ conjecturæ, de quibus *in leg. si patronus plurium. § final. ff. de legat. primo*, ubi si numeros nummorum legatus sit, nec appareat, quales sint legatis, ante omnia ipsius patrisfamilias consuetudo, deinde, regio, in qua versatus est, requirenda est, sed & mens patrisfamilias & legatarii dignitas & caritas, necessitudo item earum, quæ præcedunt, vel quæ sequuntur summarum scripta, sunt expectanda: cujus textus argumento idem probat in nostra specie tutoris per 10

amicitiam, quam testator habebat, magis cum uno, quam cum alio, & propter alias conjecturas, *Barto. in dict. l. duo sunt Titii, in versiculo quaero, quomodo & Antonius Pragius ubi supra num. 48. voluit etiam Bartol. in dict. l. quidam, num. 4. ff. de reb. dub. ibi quia tunc valeret, si constaret, de quo testator senserit, ut in dicta leg. duo sunt Titii,* Pro qua limitatione facit nostra *l. Regia.* ibi, *si no pudiessen sabar ciertamente, qual dellos fuera su intencion que lo fuesse:* Ergo cum constare non possit de mente testatoris, servanda est. Constare autem de mente proprie dicitur, quando per conjecturas de ea apparet. Alias enim, si verbis exprimeretur, vel clara ejus voluntas probaretur, jam non diceretur tantum de mente constare, sed & de ejus expressa & manifesta voluntate, & quod quando sunt duo ejusdem nominis, recurrendum sit ad cōjecturas, pro specificanda persona, & in tali casu, solet etiam plurimum valere probatio, quae fit per communē usum loquendi, de qua tradit Baldus *in leg. de quibus, num. 233. columna penultima, ff. de legibus*, quem refert, & sequitur Franciscus Caleti. *in additione ad Patianum, de probat. 1. tom. c. 48. lit. X, folio 148.*

11 Sed enim † nostra lex, septima dicat, quod cum sunt duo ejusdem nominis, nullus debet esse tutor, *si non pudiessen saber ciertamente qual dellos fuera su intencion que le fuera*, inquirendum hic erit, cui incumbat in hac specie onus probandi unum, vel aliud? Et videtur primo quod debet probari ab allegante, duos esse ejusdem nominis.

12 Pluralitas † namque nominis non praesumitur, *Socinus. consilio 28. visis testamento, num. 7. volum. 3. & consilio 40. num. 3 ejusdem voluminis* & in terminis nostris cum Socin. ubi supra, ita tenet Greg. Lopez. *in dict. l. 7. in gl. ouesse y otro*, inquit tamen postea ipse Gregorius, videndū, quod in hoc notat Abb. *in capitul. cum Ioannes, de fide instrum. & Decius consil. 101, colum. 1. ad fin.* Quare pro perfecta hujus rei cognitione radicitus declarare oportet, an pluralitas nominum praesumatur, nec ne? ut hoc cognito perveniamus ad decisionem nostrae quaestionis.

13 Et † pluralitatem nominum non praesumi constat ex Abb. *in dict. cap. cum Ioannes, num. 16. in versic. sed extra, glossa quaero, & Felin. in cap. auditus, sub num. 27. in versic. item in quantum, Abbas solemniter reassumit de praescription.* ubi refert Cardinalem, dicentem se obtinuisse in quo de reprobando instrumento agebatur, Nam licet testes, qui examinati dicebant se non interfuisse, vocarentur eisdem nominibus, & cognominibus, quibus scripti in testamento vocabantur, tamen subjungit, hoc non sufficere, nisi probetur amplius, scilicet, quod illi testes essent illae, & eaedē personae, quae fuerunt descriptae. Potuerunt enim isti testes, *ut inquit Abbas ubi supra*, sibi mutare nomina, estque etiam possibile, quod tempore confecti instrumenti essent alii, qui vocarentur eisdem nominibus, qui dicto instrumento interesse potuissent: ideirco non sufficere probare identitatem nominis, & cognominis, nisi etiam probetur, quod tempore confecti instrumenti, isti, qui nunc producuntur, vocabantur eo nomine, & quod tunc non erant alii, qui vocarentur illis nominibus. Idem sequitur Alexander *consil. 190. plura narrata, num. 33. versic. 2. respondeo volum. 6. & Felin. in d. cap. cum Ioannes, column. 2. versic. postea signanter dicit, & Decius consil. 36. pro tenui facultate mea, sub num. 4. versic. nec obstat, quod notarius, & consil. 101. in versic. bene facit, quod dominus, colum. 2. Iason. consil. 13. videtur, volum. 22. versic. item in dicto presbytero, volum. 3. Menoch. de arbitrar. jud. libro 2. cent. 2. casu 105. num. 4. versic. praeterea, Petrus Follerius, consil. 140. praesuppono num. 15. versic. 2. libr. 1. inter consilia criminalia diversorum, quos pro hac parte citat Patianus de probation. libr. 1. cap. 48. num. 81. folio 147. & alios, Mascard. de probat. 3. tomo conclus. 1174. num. 28.*

Bald. autem *cons. 70. cum appareat de condemnatione, vol. 4. inquit*, non esse necesse, ut articuletur de corporis identitate, quando non constat esse plores ejusdem nominis, quoniam ubi est nominis conformitas, ibi praesumitur corporis identitas, nisi aliter probetur: quod idem notavit Alexander *consilio 125. viso processu, num. 7. in versiculo, confirmantur praedict. volum. 7.* ubi tradit, quod pluralitas nominis alicujus hominis, ultra quam apparet, non praesumitur, Idem tenet Paulus Castrens. *consilio 60 pro evidentia ejus, column. secund. volum. 1.* ubi dicit, quod si ostendatur unus, cui nominatio congruat, praesumitur esse illa, & quod nullus alius sit, quam ille, nisi contrarium probetur: & Ias. *in l. eum qui, §. in popularibus, numero 15. versic. similiter in nomine, ff. de jur. jurand.* ubi inquit, quod neque in nomine hominis, neque in nomine civitatis, neque in nomine villae praesumitur pluralitas: & ante ipsum hoc tenuit Bartol. *in leg. si rem, numero primo, in versic. nota ergo, ff. de rei vindic. & in leg. si quis servum, §. si inter duos, in fine, ff. de legat. 2. Anton. de Butrio in cap. 2. sub num. 8. versi. in quantum dixi nomen, de libell. oblat. Abbas consil. 6. num. 12.* addens incumbere onus probandi dicenti, in aliqua cognatione vel descendentis plures ejusdem nominis exstitisse, cum in nomine hominis, & minime pluralitas praesumatur, & tenent alii plurimi, quos congerit Patianus *ubi supra num. 82.* & nonnullos Mascard. *etiam ubi supra, numero 84. cum sequentibus.*

Inter has † duas opiniones sic dissidentes Aretinus, 14
consil. 103. in caussa & quaestione, num. 3. in fine secundi dubii, distinguit: aut quaeritur de nominibus, quae plerunq; sunt in usu, & tunc procedit opinio, pro qua consuluit Decius *consi. 13. num. 9.* & sic prior supra posita; aut quaeritur de nominibus, quae non solent frequentari, & tunc procedit, secunda opinio, quae distinctio videtur etiam fuisse de mente Baldi, & cum ea transit Mascard. *ubi supra num. 89.* Verum mihi non placet, cum simus in materia praesumtionis, & in dubio pluralitas nominis praesumi non debeat.

Alii † dicunt, quod prior opinio Cardinalis procedat 15
in casu valde arduo, prout est in reprobatione testamenti, & in salvando notarium à falso, in quo probationes magis exactae requiruntur ut ait Jason sic respondendo ad Cardinal. *in consil. 34. ad motiva, num. 19. versic. & auctoritatem, volum. 1. & Felin. in dict. cap. auditis, sub num. 27. versic. considera utrum Cardinalis de praescript. & iterum Iason consil. 13. num. 23. versic. quia respondetur. volum. 3. & Natta consil. 97. volum. 1.* In criminalibus enim identitas non praesumitur, licet in civilibus praesumeretur, *ut ait Philip. Corneus consil. 223. lit. B. volum. 3. & Aymon. Cravet. 4. consilio 224. in caussa inquisit. num. 2. & Foller. d. consil. 140. num. 17. vers. & ubi alias. vol. 1. Bursat. cons. 116. ex actis n. 29. versic. rursusq; identitas, volu. 1.*

Haec tamen opinio non videtur esse tuta, quoniam in casu arduo, ubi de vita hominis agebatur, loquitur etiam Baldus, *ubi supra, dict. consil. 70.* & tamen voluit, ut corporis identitas praesumeretur, ubi nominis conformitas reperitur, cujus opinionem sequuntur plures ex supra relatis, & in caussa falsi, & de reprobando testamento, hanc eandem opinionem sequutus est Gargiareus *inter consilia criminalia consil. 123. & si deducta, n. 25. versic. ultim. non obstat volum. 1. & consil. 126. suasus fui num. 102. versic. ad quintum decimum, volum. 1.* quem refert & sequitur improbans praecedentem opinionem aliorum Pacianus *ubi supra, num. 84. versic. sed ista opinio non videtur esse bene tuta*, Quid tenendum?

Articulus † hic meo judicio ita est resolvendus, quod, 16
aut constat, plures ejusdem nominis reperiri, & tunc procedit opinio Cardinal. & sequacium: & sic prima opinio, aut non constat, quod alii sic appellentur, & tunc in dubio ex nominis conformitate praesumitur corporum identitas, & allegantI pluralitatem incumbit onus

id pro-

id probandi. Ita distinguit respondendo ad Cardinal. Socinus *dict. consilio 28. visis testamento, num. 7. in versic. sed ad hoc respondetur, volu. 3. & Felin. in dict. c. cum Joannes, sub num. 9. versic. in quantum dominus Cardinalis, de fide instrument. & Natta consilio 97. num. 15. volum. prim. Gargiar. dict. consil. 123. num. 25. & dict. consil. 126. num. 102. volum. 1.* ubi dicit hanc esse communem opinionem, *prout eum ad hoc refert Paci. ubi sup. nu. 85.* ubi quod hæc sententia receptior, & verior esse censetur, & procedit magis sine dubio, quando nominatus in instrumento id habet, & producit, tunc enim adest ex hoc altera, & secunda præsumtio, quod sit idem in eo contentus.

17 Hac † itaque resolutione in genere sic supposita, tanquam veriore, & receptiore, superest, ut eam observemos etiam in specie nostræ l. Regiæ, nempe, ut alleganti duos Titios, vel alios esse ejusdem nominis, quando non constat, quod alii sic appellentur, & sic in dubio incumbat onus probandi, duos esse ejusdem nominis: si autem constet plures esse ejusdem nominis, & cognominia, non sufficiat nominis conformitas, & identitas, nisi aliter probetur, actorem, scilicet, & sic petentem tutelam esse contentum in eo testamento *per supra dicta.*

SUMMARIA.

1 Pater potest filio naturali herede instituto, vel extraneo patrem non habenti dare in testamento tutorem, quem (scilicet extraneum) heredem instituit, confirmari tamen debet per judicem antequam administrationem suscipiat, & num. 3. & 4.

Tutor potest dari in testamento pure, vel ad tempus, vel sub conditione, juxta voluntatem testatoris, ut in dict. num. 1. & num. 5.

2 Pater non potest dare tutorem in testamento filio suo spurio.

6 Judex tutorem dare non potest ad tempus, nec sub conditione: & num. 7. de ratione differentiæ in hoc inter testatorem, & judicem: illudque de jure intelligitur de conditione, quæ fit extra actum: secus de illa conditione, quæ tacite inest dationi tutelæ, veluti, si satisdederit. ut in num. 8.

9 Conditio, quæ tacite inest actui si exprimatur, nihil operatur & sic non facit actum conditionalem.

10 Mater etiam potest tutorem filiis suis in testamento dare ad tempus, vel sub conditione. Imo & extraneus cum minorem heredem instituit, & tutorem, vel curatorem ad tempus, vel sub conditione eidem relinquerit.

CAPUT XI.

De tutore à patre filio naturali relicto, vel ab extraneo ei, quem heredem instituit.

1 PATER potest † filio naturali heredi instituto, vel extraneo patrem non habenti, dare in testamento tutorem, quem (scilicet extraneum) heredem instituit. Confirmari tamen debet per judicem, antequam administrationem suscipiat: item tutor potest dari in testamento pure, vel ad tempus, vel sub conditione juxta volontatem testatoris, *ita decidit lex 8. titul. 16. part. 6.* quæ concordat, cum *l. naturalis, ff. de confir. tut. & l. fin. C. eodem titul, Doct. Molin. Theolog. de Iustitia & Iur. Tract. 2. disputatione 220. colum. 1356. versic. filiis etiam & in versic. sequenti.*

2 Spurio † tamen filio non potest tutor dari in testamento per patrem, *gloss. & ibi Bart. in l. 1. ff. de testam. tut. gloss. 1. super verb. parentibus, ibi, spurio nullo modo, cum nec filius dicatur, sequitur idem Bartol. in l. 3. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. jur. & ibi, Ioan. Oresc. num. 6. Greg. Lopez, in dict. l. 8. gloss. 1. ad fin.*

3 In textu † ibi, *Otrosi decimos que si algum home estableciere en su testamento, por su heredero a algun huerfano estranno que le puede dar guardador en aquel mesmo testamento.* Idem probat, *l. si patronus 4 ff. de confirm. tut.* ubi
† ea assignatur ratio scilicet, quia non male diceretur ju- 4
dicium ejus sequendum esse, qui & personam ejus, quem tutorem esse voluit, noverit & impuberem ita dilexit, ut eum heredem instituerit. Confirmari tamen debet hic tutor à judice, priusquam se ingerat tutelæ, *ita gloss. vers. sequendum esse in dict. l. si patronus, & approbatur in dict. l. 5.* ibi, *E este guardador a tal deve ser confirmado del juez segun diximos del otro, scilicet, del que fue dado por el padre a su hijo que ovo de barragana.*

In † textu, ibi, *E aun deZimos, que los guardadores que 5
son escriptos en los testamentos pueden ser establecidos simplemente e a tiempo cierto, o so condition segun que fuere su voluntad del faZedor del testamen,* concordat cum, *§. ad certum tempus, Inst. qui testam. tut. dare poss.* hoc autem intelligendum est de tutoribus datis in testamento, *ut in dictis juribus,* hi namq; sub quacunq; conditione etiam extra actum dari possunt in testamento, Socin. Juni. consideratis verbis, *num. 5. libr.* quem ad hoc refert & sequitur Anton. Piagius *de tutor. & curator. q. 3. num. 43.*

Secus † est in tutore dato à judice, qui eum ad tem- 6
pus, nec sub conditione dare potest, *l. muto. §. 1. ff. de tutel.* ibi inquit text. *sub conditione à præsidibus provinciarum non posse dari tutorem, placet, & si datus sit nullius esse momenti dationem, & ibi Barto. gloss. & Dd. in verb. posse dari, in dicto §. ad certum, & ibi DD. Cardinal. Paris. consi. 11.* cum iste *insinus, num. 7. lib. 2. Anton. Piagius dict. qu. 3. num. 42. versic. limita.*

Ratio † est secundum Speculat. *in tit. de tut. & gene- 7
raliter, nu. 14. & 15.* quia datio tutoris est actus legitimus, qui non recipit diem, nec conditionem, *l. actus legitimus, ff. de reg. juris, sequitur Greg. Lopez, in dict. l. 8. gl. fin.* hæc tamen ratio, licet in se vera sit, non tamen tollit difficultatem, vel saltem aliam differentiæ Rationem requirit inter testatorem, & judicem, quare hic non possit tutorem dare, ad tempus, vel sub conditione: ille vero, hoc est testator, possit, Et ideo Petrus, & Cyn. quod refert, & sequitur Bartolus, *in dict. l. muto, §. ad finem, num. prim.* eam assignat rationem differentiæ, quia factum testatoris in eo, quod deficit, potest suppleri per judicem: sed factum judicis, non debet suppleri, nisi per judicem, ideoque injungitur sibi, quod pure & perfecte det.

Hæc ratio ita explicatur: Cum enim testator dat tutorem, vel curatorem minori ad tempus, vel sub conditione, non bene providet: Unde tunc succedit provisio judicis, qui conditione nondum purificata de tutore, vel curatore providet, quamvis legitimum tutorem pupillus habeat, quia quamdiu testamentaria tutela speratur, legitima cessat, *l. si quis sub conditione in principio, ff. de testamen. tutor. & in § 1. Instit. de Attil. tutor,* sicq; minor hoc casu nunquam reperietur, sine tutore vel curatore: At in eo, qui sub conditione per judicem datur, secus est, quia pendente conditione, minor tutore, vel curatore carebit, quod minori valde damnosum erit, cum alius sibi non providetur, *ut eum Angel. in dict. §. ad certum, explicat Ant. Piag. de tut. & curat. d. q. 3, num. 43.*

Quod † autem prædiximus, tutorem vel curatorem à 8
judice dari non posse sub conditione, intelligendum est, de conditione, quæ sit extra actum, secus vero erit de conditione, quæ tacite inest dationi tutelæ, veluti est illa, si satisdederit, *ut in l. muto, §. 1. ibi hanc autem adjectionem, quam præsides provinciarum faciunt, tutorem dò si satisdederit, non conditionem in se habere, sed admonitionem: non aliter enim ei tutela committi, quam si satisdederit, hoc est, non aliter ei gerere permittendum, quam si rem salvam fore caverit,* & ibi gl. *ver. sub conditione,* ubi alia exempla refert, quam ibi sequitur Bart. *statim post n. 1. Dec. in c. significasti, n. 14. de elect. ubi Dec. alios allegans in d. l. act. legit. n. 8. & 9. An. Piag. d. q. 3. n. 41.* quia condit. quæ tacite inest

inest actui, si exprimatur, nihil operatur, & sic non facit
9 actum conditionalem, † *secundum Alexand. Dd. in l. qui liberos in princip. ff. de vulgar. & pupil. l. 3 & ibi Dd. ff. de legat. 1.*

10 At quod † in testamento tutor vel curator dari possit ad tempus, vel sub conditione, non solum procedit in patre, de quo præsumitur, quod benefaciat, & lex multum de eo confidit, sed etiam in matre eadem ratione: imo & in extraneo, cum eum heredem instituit, & tutorem vel curatorem relinquit ex ratione *l. si patronus, 4. ff de confirmand. tut.* & ita constat expresse ex nostra *l. 8.* in verbis, quæ nunc explicamus in sua generalitate, ut vere observavit Greg. Lopez, *glos fin. ad medium in d. l. 8.*

SUMMARIA.

1 Legitimi tutores sunt consanguinei proximiores pupillorum deficientibus tutoribus testamentariis, matre & avia, & quid debeant jurare, idem est decedentibus testamentariis in vita patris pupillorum vel ipso mortuo impubere adhuc filio, ut num 3.

2 Legitimi tutores in Francia, quomodo creentur.

4 Tutor alius dari potest in locum tutoris testamentarii, qui decessit vel in civitate esse desiit, quãdo duo, vel plures fuerint tutores testamentarii: ceterum si nullus superſit, legitima tutela succedit, hic que alii casus ponuntur de tutore testamentario excusato, & remoto, & aliis.

5 Nulla cura est legitima nisi furiosi & prodigi.

6 Cura non reperitur nisi una scilicet dativa: testamentarius namq; curator non sustinetur nisi subsequuta fuerit judicis confirmatio.

7 Curatores fatuo, dementi & mente capto non legitimi, sed dativi assignantur.

8 Curator testamento relinqui non potest, testamento datus tutor in eo confirmari potest a judice, ut in num. 6. limitatur primo in curatore furiosi, qui testamento per patrem dari potest, & tunc non satisdat, ut in numer. 8. secundo limitatur de Iure canonico, sed hac limitatio non est vera, ut in num. 9.

10 Legitimi tutores debent satisdare: non tamen requiritur ista satisdatio ad inchoationem nascentis officii, sed ad exequutionem ipsius jam in esse producti & ideo in alia die, quam in die data tutela & in alio instrumento præstari potest, ut in num. 11. & ibi quid jure Regio in hoc statutum sit, & num. 14. praxis in his regnis servata refertur, forma satisdationis, num. 12. ponitur.

13 Exsequutio, ut fieri possit in omnes fidejussores tutorum, cautela conceptionis instrumenti assignatur.

15 Tutor legitimus ante præstitam satisdationem, neq; procuratorem, neque actorem in judicio facere potest, nec per seipsum comparere, alias processus erit nullus, neque administrat, nisi tempore peritura, vel nisi forte patrimonium pupilli sit modicum.

16 Mater vel avia suscipientes tutelam filiorum vel nepotum suorum, an teneantur satisdare?

17 Patronus ejusq; liberi suscipientes tutelam liberti an teneantur satisdare?

18 Pater tutor filii emancipati an teneatur satisdare?

19 Tutor legitimus etiam valde dives tenetur satisdare.

20 Fidejussor valde idoneus supplet inopiam debitoris.

21 Satisdationis tutela de substantia non est, quod patrimonium tutoris, vel curatoris valeat tantum, quantum facultates pupilli, vel adulti.

22 Fidejussor tutela debet esse locuples secundum qualitatem inventarii?

23 Legitimus tutor etiamsi sit persona multum fida & honesta adhuc satisdare tenetur, nisi quando non inveniret fidejussores, ut in num. 24.

25 Tutor dativus satisdare tenetur rem pupilli salvam fore, & num. 26. dua limitationes assignantur, num. 27. sed ibi reprobantur.

28 L. testamento, ad fin. ff. de testament. tut. intellectus.

29 Tutores plures dati à judice pro rerum exigentia, omnes satisdare tenentur.

30 Satisdationis omissio inducit nullitatem tutela & in num. 33. nisi in casibus de quibus num. 32.

31 Tutores jurare debent, quod hic continetur. Sed an requiratur pro forma, & valore tutela quod tutor juret non solum utilia facere, & inutilia prætermittere, sed etiam addere quod pupilli defensionem absque ulla dilatione suscipiet, alias tutela non valeat: late agitur, d. numer 31.

34 Tutor si non fecerit inventarium, non valet auctoritas ejus.

35 Iuramentum tutoris requiritur pro validitate tutela.

36 Inventarii omissio non vitiat tutelam, neque gesta per eum.

37 Omissio promissionis de faciendo utilia & prætermittendo inutilia non vitiat tutelam.

CAPUT XII.

De legitimis tutoribus.

DECEDENTE † patre ab intestato, vel cum te- 1
stamento, non relicto tutore filiis suis, vel tuto-
ribus relictis, decedentibus in vita ejusdem pa-
tris, si filii matrem, seu aviam non habeant, vocantur ad
tutelam eorum consanguinei ipsorum proximiores,
qui sint in uno eodemque gradu, & hi dicuntur tutores
legitimi: debent tamen præstare idoneos fidejussores
judici loci, quod bene & fideliter bona minorum, ipso-
rumque fructus administrabunt: & insuper jurare de-
bent, omnia se facturos, quæ utilitatem minorum con-
cernant & sint, non vero, quæ in damnum eorum ver-
gant. Et quod fideliter personas & res minorum tue-
buntur & conservabunt: Si tamen pupilli matrem vel a-
viam habeant, ipsæ volentes præ aliis consanguineis e-
runt tutrices, dummodo tutrix hæc sit mulier bona &
cauta, promittatque ad alias nuptias non transire & re-
nunciet auxilio Senatusconsulti Vellejani: quod si mater
nolit tutelam filiorum suscipere, potest tunc avia habe-
re tutelam nepotum. Ita ad literam cavetur *in l. 9. titu. 16.*
partit. 6. quæ concordat cum *l. intestato ff. de legitim. tut.*

In † Francia autem mortuis parentibus, aut uno eo- 2
rum ad instantiam & requæstam procuratoris Regii, ci-
tantur omnes parentis consanguinei coram Ballivo, qui
cum inquisitione summaria, quæ fit per eos & vicinos
inter eos præstito per eos sacramento in manibus judi-
cis, quod magis idoneum ex eis eligent, eligunt proxi-
miores, qui essent alias legitimi, quibus datur tutela per
judicem, & hæc dicitur ibi tutela dativa, jungendo legi-
timam cum dativa, *teste Cassan. in consuet. Burg. rubric. 6.*
§. 4. n. 7. fol. 215. & iterum, d. rub. 6. §. 6. num. 3. ubi quod
ex hoc inolevit in pract. quod cogunt eos tutores satis-
dare, & quod hæc practica est bona.

In † textu ibi, *O si les dexasse guardadores e se muriessen* 3
antes que el padre: Idem observandum erit, si decesserint
mortuo patre, impubere adhuc filio, *ut in dict. l. intesta-*
to, in fine ff. de legitim tut. ubi inquit text. idem dicemus,
si tutor testamento datus adhuc filio impubere manen-
te decesserit, nam tutela ejus ad agnatum revertitur: &
ibi glossa *verb. decesserit*, hoc verum intelligit, cum unus
solus erat tutor datus in testamento, nam secus esset, si
plures, † *ut in l. si quis sub conditione. ff. de testam. tut.* Pote- 4
rit tamen, si duo, pluresve fuerint tutores testamentarii,
in locum ejus, qui decessit, vel in civitate esse desiit, alius
tutor dari: Ceterum si nullus supersit, vel in civitate sit,
legitima tutela succedit, *ut in versiculo plane ejusdem, leg.*
notat Philip. Corneus, consilio 175. licet in præsenti litera F.
in versiculo & tunc non obstat. libro 3. Bacca, de decim.
capit.

capit.2.numero 25. Quod si semel ad testamentarium devoluta sit tutela, deinde excusatus sit tutor testamentarius, adhuc dicemus in locum excusati alium dandum, non vero ad legitimum tutorem redire tutelam, idemque erit, si fuerit remotus, nam & hic idcirco abiit, ut alius detur: sed si tutor testamento datus decesserit, ad legitimũ tutela redit, ut in d.l. si quis sub conditione, Quod si unus fuit legitimus, & desinit, sequens legitimus erit tutor, quocunque modo desinat primus, secundum gloss. ibi vero in civitate esse: ibi item, quod si fuit legitimus, &c. sed in hoc distinguit Barto. ibi num. 2. ad quem & alios DD. se remittit Greg. Lopez in l.2. titu.16. partit.6. in gl. mas cercano, Et de ratione differentiæ inter prædictos casus dict. l. si quis sub conditione, agit late Cald. Pereyra in repetitione l. si curatorem habens in parte fine curatore constitutus, num.114. C. de integrum restitutione minor.

5 Deinde † observandum est, quod nulla cura est legitima, nisi furiosi. l. de creationibus. C. de episc. aud. l. si cura oportet, & l. ventre §. fin. ff. de tut. & curat. dat. ab his, & l. sed & milites, & l. amicissimos, ff. de excusat. tut. text. in l. fin. §. sed cum antiquitas, in versi. sin autem, ibi, lex autem curatorem, utpote agnatum vocaverit, C. de cura. furios. ita tenet Bartol. in Rubrica. ff. de legit. tutor. & in authent. ut hi, qui oblig. &c. § final. collatione 6. Alexand. in l. curatorem, num.2. C. de negot. gestis. & consi.221 ponderatis verbis, sub num.5. volum.9. Anton Piagius de tut. & curat. qu. 2.n.19. & 28. Gregor. Lopez in dict. l.2. in gloss. supra citata. ibi, & adverte. Idem est in curatore prodigi, ut cum aliis tenet Anton. Piagius de tutor. & curat. q.2. num.20. & 31.

6 Licet † namque tutela distinguatur in tres species, scilicet, testamentariam, legitimam, & dativam, ut supra diximus cap.1. cura tamen non reperitur, nisi una, scilicet, dativa tantum, secundum Speculat. in tit. de curat. §. cum autem, num.19. Bar. in dict. Rubr. ff. de legit. tu. testamentarius namq; curator, sicut tutor non reperitur. Quod si fuerit in testamento relictus, vel datus, talis datio ipso jure non sustinetur, nisi judicis fuerit subsequuta confirmatio, ut in l.1. in fin. ff. de confirmat. tut & in l. curatorẽ, C. de neg. gest. l. penul. in fin. C. de testam. tut. l.3. in versic. an autem, ff. de confirmat. tut. §. sed curato. Instit. de curat. l.13. versic. otrosi de Zimos, tit.16. part.6. Bart ubi supra, Alexan. consil.3. in causa, & lite vertente, num.8. l.2. refert, & sequitur Anton. Piagius dict. quæst.2. num.12. & 13. ubi quod si ante confirmationem administrationi se ingesserit, negotiorum gestorum non curatoris nomen merebitur, secundum Socc. junior. consi. 79. perspectis omnibus, numero 21. libr.2.

7 Curatores † tamen fatuo, dementi, & mente capto, non legitimi, sed dativi assignantur, secundum Bart. in l. furiosi, C. de nup. post gl.1. in §.1. Inst. de curat. voluit Gregorius Lopez ubi supra, dum dicit, & adverte, quod nulla cura est legitima, nisi furiosi, & expresse idem in l.13. gl. 1. titu.16. part.6. ibi, quia cura furiosi est legitima, mente capti vero est dativa: Sed hæc opinio mihi non placet ex textu in dict. authent. ut hi, qui obligat. &c, ubi ad literam probatur, dari curatores à leg. non tantum dari prodigis & furiosis, verum etiam amentibus, & hujusmodi: deinde, quia cum tales curatores dentur personæ principaliter, ut est notum, plus compatietur talibus agnatus, quã extraneus, majoremq; in eo gubernando adhibebit diligentiam, & patientiam. Qua ratione videtur juberi per legem, assignati curatores furiosis, & prodigis, etiam licet in ceteris casibus lex siluerit. Cum ergo eadem hic militet ratio, quæ in illis, idem jus in utrisque statuendum erit, juxta l. illud, cum simil. ff. ad l. Aquil. Ex quibus merito contra Bartol. ubi supra tenet Anton. Piagius, q. 2. num.24. ubi respondit ad gloss. sup. in contrarium adductam, quod loquitur simpliciter, & non per dictionem taxativam, & quod quando etiam ita loqueretur, nihilominus casus similes nunquam censerentur exclusi, juxta glossam communiter approbatam, in l. ob æs alienum tantum, C. de præd. & aliis reb. min. & cum hac secunda opinione tandem remanet Greg. Lopez in d.l.13. ibi debet tamen judex mente capto curatorẽ dare legitimũ.

Quod † autem diximus, curatorem testamento dari non posse, limitatur primo, in curatore furiosi, qui per patrem testamento dari potest. l. fin. §. sed cum antiquitas, versic. & si quidem, C. de curat. furios. ubi expresse etiam cavetur, satisdationem hanc in specie cessare, paterno testimonio pro ejus satisdatione sufficiente, dum tamen in actis coram præside provinciæ, & antistite loci, & tribus primatibus tactis sacrosanctis Evangeliis edicat omnia se recte, & cum utilitate furiosi agere, & neq; prætermittere ea, quæ utilia furioso esse putaverit, nec admittere, quæ inutilia existimaverit: quod nunc generale est circa omnes curatores, ut jurent quidem, non tamen à rationibus sunt exemti. Idem est in tutore, ut in authent. quod nunc ibidem inserta, & in corpore unde sumitur, & cavetur in l. nostra 9. ibi, e sobre todo deuen jurar. &c. Insuper, & quod inventario, cum omni subtilitate publice conscripto, res suscipiat, & eas secundum suo opinionem disponat, sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem tutorum, & curatorum adulti, ut in versic. & inventario ejusdem, §. & legis. 8

Secundo † limitat Johan. Andreas in cap. finali de indic. libr.6. in novellis, ut non procedat de jure canonico, prout eum ad hoc refert, & sequitur Antonius Piagius de tutor. & curat. quæst.2. num.17. dicens, & hic non temere videmus in foro quotidie curatores in testamento relictos, & tamen de eorum ratione non occurrit dubitandum, cum simus in terris ecclesiæ, in quibus jus canonicum servandum est, juxta tradita per Philippum Decium consilio 452. visa. numer.6. & per Carol. Ruin. consilio 74. quoad primum, sub numero 5. lib.4. 9

Hæc limitatio in his Regnis Hispaniæ inutilis est, tum, quia non video jus Canonicum hoc expresse disponens, nempe, ut curatores in testamento dari possunt, tum etiam quia sumus in terris nostri Regis: Quod si sunt nonnulla oppida ecclesiarum, hoc est, episcoporum, & capitulorum ecclesiasticorum, vel religiosorum, in eis servatur jus commune Regium: in foro autem ecclesiastico non potest contingere inter laicos lis super hoc, cum non cognoscat judex ecclesiasticus de eo, sed solus laicus.

In text. Regio ibi, que los parientes mas cercanos que ouieren, e que estuuieren en vn mismo grado sean guardaderes de ellos, e de todos sus bienes, idem probat, lex 21 eodem titulo 16. partit.6.

Ibi, Ca otrosi las leyes otorgan que sea guardador del huerfano el que es mas cercano pariente: diximus plura supra, cap.2. num.7. cum sequentibus.

In textu, ibi, Pero de Zimos que ante que vsen de los bienes de los moços deuen dar fiadores valiosos al juez del lugar que prometan e se obliguen por los guardadores que ellos aliñaran e guardaran bien e lealmente los bienes de los huerfanos e los fructos dellos, super hoc veri. declarabimus per ordinem materiam, & praxim fidejussionum tutorũ.

Et primo videndum esset de tutoribus testamentariis, an & quando teneantur fidejussores præstare, nisi de eo esset jam dictum supra cap... n.... cum sequentibus, ubi resolvimus de jure, & in praxi eos regulariter fidejussores præstare non teneri.

Secundo † de tutoribus legitimis: Et hic est proprius 10
locus eorum, de quibus, lex nostra Regia præcipit in verbis jam relatis, ut fidejussores præstent, Antes que vsen de los bienes de los menores en la forma que aqui se contiene y hemos referido, Debẽt n. tutores legitimi satisdare rẽ pupilli salvã fore, ut ibi, & in l. legitimos, ff. de legit. tut.

& ibi gloss. & Barto. Bald. in l. 1. ff. rem pup. salu. fore. & antea non possunt quicquam administrare, ut in l. 1. §. & final. C. tutor. vel curat. qui satis non ded. Bart. in l. multo, §. sub condit. num. 3. col. fin. ff. de tutel. Greg. Lop. in dict. l. 9. in gloss. fiadores, in princip. & in l. 94. in gloss. por fiador, in princ. tit. 18. p. 3. Bacca de decim. tut. capit. 2. num. 72. & 73. Doctor Spino in suo Specul. testament. glossa 29. num. 33. Anton. Pragius de tutor. & cura. q. 7. num. 23.

11 Non † tamen requiritur ista satisdatio ad incoationem nascentis officii, sed ad exsequutionem ipsius jam in esse producti. & ideo in alia die, quam in die datæ tutelæ. & in alio instrumento præstari potest Bal. in addit. ad Specul. in tit. de tutor. quem refert & sequitur Gregor. Lopez. ubi supra.

Jure tamen nostro Regio hæc forma rescribitur, *Que el juez auiendo hecho emplazar a los parientes del huerfano escoja a los que de ellos, e parece que lo haran mejor por ser hombres buenos e de buen testimonio, y desembaraçados para ello, que son los parientes mas propinquos del huerfano y los otorga por sus guardadores: los quales prometen y juran al escriuano publico recibiente por el huerfano, estando presente de facer y cumplir todas las cosas que son buenas e prouechosas, &c.* Et postea in eodem instrumento præstant fidejussorem, qui promittit & se obligat in forma, ut nuncupatim cavetur in dict. l. 94. titu. 15. partit. 3.

12 Forma autem, † sub qua debet concipi obligatio fidejussoris, assignatur in dict. leg. 94. scilicet, simpliciter, ut ibi in defectum tutoris: scilicet, quod tutore non solvente ipse solvet, & bona est utraque forma, ut in leg. non est ambigui & ibi Bald. C. de fidejussion. tut. tutior tamen & præstantior est forma obligandi se fidejussorem simpliciter simul cum tutore, & in solidum cum renunciatione legum & authentic. de fidejussoribus, in forma solita, ut fit quotidie: quamvis in subsidium, & defectum tutoris, ut advertit Gregor. Lopez. in dicta leg. 94. in glossa. por fiador, ad finem, quoniam concepta obligatione fidejussoris hac forma legis Regiæ poterit fidejussor ipse conveniri tutore non excusso; si vero alia forma obligatio fidejussoris concipiatur, vel sub forma indemnitatis, nihil obstabit renunciatio dict. authent. quia non tenebitur nisi tutore excusso, ut declarat Salycet. in dict. l. non est ambigui. & Gregor. Lopez. ubi supra, in fine gloss. sequitur etiam Parlad. libro 2. rerum quotid. capit. 6. 4. part. §. 7. num. 7. consulit etiam Bald. in dict. l. non est ambigui in
13 fin. quod ut in omnes fidejussores † exsequutio fiat, faciat eos promittere, non solum respectu contractus, sed etiam respectu judicii, ut promittant debitum & solvere judicatum, argumento l. fin. C. de usur. rei judic. refert & sequitur Gregor. Lopez. in dict. gloss. por fiador. ad medium in l. 94. tit. 18. partit. 3.

14 Praxis † tamen, quam semper in his Regnis vidi servari, est, ut in eodem instrumento, eadem die & momento, quo tutela discernitur, imo prius in ordine instrumenti, quam tutela discernatur, præcedit fidejussorum præstatio & obligatio: judexque his visis discernit tutori vel curatori tutelam legitimam vel curam, nihilominus tamen si satisdatio præstaretur alia die, vel in alio instrumento, valeret secundum Gregor. Lopez, ubi supra, Et merito, quia hoc modo satis fit fini & rationi, quibus fidejussores pręstari pręcipitur à tutoribus & curatoribus.

15 Ante † tamen præstitam prædictam satisdationem, tutor neque procuratorem, neque actorem in judicio facere, nec per seipsum comparere potest & si comparaat processus reddetur nullus, secundum Sebast. Vantium de nullitat. sententiae ex defectu inhabilit. seu mandat. comparent. num. 128. neque administrat, nisi tempore per jura, secundum Bald. in leg. tutor qui, in princip. C. de tuto. & curator. qui satis non dederit. Anton. Pragius, de tut. & curator. quæst. septima, num. 23. & 24. vel nisi forte patrimonium pupilli sit modicum, secundum Albert. in l. scio, ff. de integrum restituend. Firmian. in tractatu de episcop. lib. 4. quæst. 12. post principi. quos refert & sequitur Bacc. de decim. tut. c. 2. num. 72. dicens, quod hæc res arbitrio judicis videtur relinquenda: ante satisdationem etiam potest tutor utilia facere, lege fina. C. de tutor. & curator. qui satis non deder. notat Iacobin. in leg. si tutor, num. 13. C. in quibus caus. in integrum restitutio non est necess. Guido Pap. decisio. 330. quas refert & sequitur, Bacc. dict. capit. 2. nu. 74. ubi num. 75. an qui non satisdedit, possit prosequi caussam, si post satisdet.

Dubium tamen † optimum est in proposito, *an ma-* 16
ter vel avia, suscipiens tutelam filiorum suorum, vel nepotum teneatur hanc satisdationem præstare? Et ipsam non teneri probari videtur ex hac nostræ leg. nona Regia, juncta l. quarta ejusdem tit. 16. partit. 6. ad quam eandem leg. 9. se refert: In his, namq; legibus nihil cavetur expresse in matre & avia de præstanda hac fidejussione, sed tantum de promissione, non transeundi ad secundas nuptias, & de renunciatione Vellejani: Ergo cum dict. lex 9. præcipiens, quod tutores legitimi præstent fidejussores, vel satisdationem, rem pupilli salvam fore, ulterius procedat disponendo, *Que si los huerfanos ouieren madre, o abuela que quisiere guardar los huerfanos, e sus bienes que la madre lo pueda hazer ante que ninguno de los otros parientes, solo que sea buena muger de recato, e que les deuer hazar primeramente tal siguraça como de suso se dixo en la ley sexta antes desta*, ubi nihil de satisdatione disponitur, consequens fieri videtur, ut nullã in matre vel avia, tutrice testamentaria, vel legitima requirat, vel exigat satisdationem, sed tantũ promissionem non trànseundi, ad secundas nuptias, & renunciationem Vellejani. Quod in testamentaria tutela proculdubio verum est, & procedit ex regula generali, de qua supr. dict. c. 5. quæ habet, quod tutores testamentarii non tenentur satisdare.

Ceterum quatenus attinet ad tutelam legitimam matris vel aviæ, contrarium dicendum est, nempe ipsam teneri in hoc specie satisdara, rem pupilli salvam fore: sicut reliqui tutores legitimi, ex regula generali, dictæ leg. nona, quæ etsi id non præcipiat nuncupatim in matre & avia, non tamen contrarium dicit in eis, sed remanet res sub dispositione juris communis tanquam casus omissus, argumenta legis commodissime, ff. de liber. & posthum. cum simil. & quod non mutatur, quare stare prohibetur? lege præcipimus, C. de appellatio. cum similib. sed jure communi, hoc est expressum, scilicet ut mater vel avia suscipiens tutelam legitimam filiorum, vel nepotum teneatur prædictam satisdationem præstara, ergo habemus intentum: Quod autem eam teneatur præstare, decidit expresse text. in authentic. ut sine prohib. mat. §. fina. collatione septima ibi, & fidejussionibus dandis, ubi glossa dandis scilicet, rem pupilli salvam fore, per quem text. ita in terminis tenet Azo in summa. C. quando mulier tutor. officio fungi possit in final. verbis. & Albe. in authent. matri & aviæ, ejusdem tit. colum. 2. & in rubri. C. de tutor. & curator. qui non satisdeder. & in lege de creationib. C. de Episc. audient. quos refert & sequitur Gregor. Lopez. in d. l. 9. in gloss. diximos & cu non relatis D. Spino, in suo Speculo testamentorum glos. 29. num. 35. & 36.

Neque repugnat dict. l. 9. ut supra pro priori parte expensa, Imo facit (ut prædiximus) quod teneatur satisdare, cum in legitimis hoc requirat, idemque præcipit, d. l. 94. tit. 18. partit. 3. & mater vel avia est legitima, vel licet dicatur anomala, saltem non potest negari, quod participet de legitima, ut tenet Gregor. Lopez, ubi supra, & diximus etiam supra cap. 2. num. 2. Quod autem, dict. l. 9. & 4. tit. 16. part. 6. non exprimat nec exigat ullam satisdationẽ præstandã à matre vel avia, tutelam filiorũ vel nepotum suscipiente, sed tantũ promissionẽ secundo non nubendi, & renunciationem Vellejani, ideo fuit, quia solũ agunt de addendo hæc duo specialia, quæ requirũtur, ut

tutela

tutela eia deferatur; non vero in aliis tutorib. legitimis, de quibus prius generaliter loquuntur prædict. ll. Regiæ, nec illis conveniunt. Et dum loquuntur de matre & avia, non agunt de ceteris requisitis comunibus omnibus tutoribus, veluti de satisdatione, de inventario & reliquis ab eis faciendis, quia hæc eisdem & aliis legibus caventur, & tamen certum est, matrem & aviam ad ea teneri, ut in persequutione hujus operis docebimus. Quinimo ipsa l. 9. in sua generalitate eas comprehendit, scil. matrem & aviam: ergo & satisdare tenentur.

Superest igitur ex omnibus supradictis ampliatio ad regulam generalem nostræ l. 9. præcipientis, quod tutores legitimi teneantur satisdare, rem pupilli salvam fore; ut procedat etiam in matre vel avia tutelam legitimam seu anomalam filiorum vel nepotum suorum suscipiente, secus in testamentaria.

17 De patrono † patronique liberis contingit dubitari; *an hi teneantur prædictam satisdationem præstare, cum vocantur ad tutelam liberti?* Et etiam eos ad hoc teneri plerisque visum fuit: nihilominus tamen hoc caussa cognita judicem statuere debere, melius est, ut si persona honesta sit, remittatur ei satisdatio, & maxime si substantia modica sit: si autem patroni persona vulgaris, vel minus honesta sit, ibi dicendum est satisdationem locum habere, ut, aut motus tutelæ, aut persona aut caussa admittat satisdationem, ita decrevit Ulpia. *in leg. legitimos, in prin. ff. de legit. tut. gl. in §. item ex inquisitione, ver. idonei, Instit. de satisdat. tut.*
18 Idem inquit Salyeet. *in l. 3. C. de tutor. & curat. qui satisdat. non deder.* dicendum est in patre, qui majus esse tribuit filio, quam patronus liberto, nempe ut caussa cognita satisdet, non vero alias, quod etiam tenuit Alber. *in rub. ejusdem tit.* agens in patre tutore filii emancipati, dicens considerandum esse, quod si patrimonium filii sit amplum, & persona patris indigena & suspecta, quod satisdare teneantur, alias non, *ut colligitur ex d. l. legit. §. 1. & 2.* Et quia si hoc est in patrono, fortius in patre, & quia eisdē privilegiis utuntur parentes circa filios, quib. patroni circa libertos, *l. fi. C. qui & advers. quos, l. si quis à liberis, §. solent, ff. de liber. agnosc.* Et horum sententiam sequitur Greg. Lopez. *in d. l. 9. gl. magna, verb. Fiadores, in vers. limita tu. ibi,* & idem dicit Salyeet. dicendum in patre, & Baec. *de dec. tut. c. 2. n. 78.*

19 Ampliatur † etiam dispositio nostræ l. 9. de satisdatione præstanda per tutores legitimos, loquens, ut etiamsi tutor sit valde dives, hanc satisdationem præstare debeat, quamvis tunc sufficiat qualiscunq; fidejussio, etsi nihil habeat in patrimonio hujusmodi fidejussor, *gl. Bald. in l. mulier, in utraq; lectura C. de jur. dot.* sicuti e contra fidejussor valde idoneus supplet inopiam debitoris, *gloss. in l. si*
20 *plures, §. 2. incip. prætereà, verb. aggreganda. ff. de fidejuss. Bald. in d. l. mulier,* ubi dicit illam gl. non esse alibi; *Joan. de Plat. in l. 1. C. de peric. nominand. lib. 11. & in l. quicunq; la secunda, C. de fundis patrim. l. 11.* ubi quod tutor, quantumvis dives, satisdare debet, & quod non procederet in alio administratore publico, *ut in dictis l. & tradit Paul. de Castr. in l. 1. ff. qui satisd. cog.* sequitur hanc ampliationem Greg. Lopez *in d. l. 9. gl. magna, verb. Fiador. in vers. quid autem si tutor sit valde dives, &c. & Baec. de decim. tut. c. 2. num. 79. & Spino. ubi sup. gl. 29. nu. 34. & 36.* dicens de stylo & praxi hoc servari, & quod hoc arbitrio judicis relinquitur, *ut resolvit Firmianus in tract. de episc. 4. part. lib. 4. q. 12. post princip.*

21 Non tamen † est de substantia satisdationis tutelæ, vel curæ; quod patrimonium tutoris vel curatoris valeat tantum, quantum facultates pupilli vel adulti, *secundum Bal. in d. l. mulier, in 1. lectura, sequitur Gregor. Lopez. ubi supr. in d. gl. magna, ver. & nota.* Non enim hoc requiritur à nostra lege, sed quia tutor præstet satisdationem idoneam, qua præstita succurritur fini à lege prætenso; nempe, ut res pupilli salva sit.

Fidejussor † autem tutelæ debet esse locuples, secundum quantitatem inventarii, *ut in l. fin. & ibi Bald. C. de magist. conven. Bart. in l. 2. §. idoneos, ff. ad Tertull.* & probat nostra *l. 9. ibi fiadores valiosos,* ubi Greg. Lop. *in gloss. magna, in vers. & adverte etiam, Baec. d. cap. 2. num. 73.* non tamen vitiatur tutela, etiamsi fidejussor non sit idoneus, *Bal. in d. l. mulier, & in l. fi. C. de magist. convent. Bar. in l. legitimos, n. 8. vers. quæro quid si dederit, de legit. tut. Greg. Lop. ubi supra, & Baec. sub d. n. 73. in ver. non tamen.* 22

Ampliatur † & tertio deinde decisio nostræ l. 9. de fidejussoribus præstandis loquens, ut procedat etiam, si tutor legitimus persona sit multum fida & honesta, adhuc n. satisdare tenetur, ut probatur ex *l. 94. tit. 18. part. 3. ibi, Porque los fallaron que eran omes buenos y de buen testimonio y desembargados,* juncto vers. inferiori ejusd. l. ibi, *Y dieron fiador,* per quam l. ita voluit Greg. Lop. *in d. l. 9. in gl. magna ad fin.* licet tandem relinquat cogitandum: & hoc est cautius attenta prædicta nostra l. Regia. 23

Jure autem communi contrarium probat Bald. *in d. l. legitimos, & in leg. tutores, secundo notab. ff. eod.* tenet argumento illius l. quod multum fido & honestiori remittitur satisdatio: Prodest namque ad satisdationem non præstandā præcedens vita laudabilis, *ut per Joan. de Plat. in leg. Agentes, nu. 3. versic. sic etiam prodest tutori, C. de agent. in reb. lib. 12. & Jas. in l. si quis stipulatus. §. 1. n. 3. ff. de verbor. oblig.* Et licet opinionem Bald. ubi supra, sequatur Jas. *in l. jubemus, num. 13. C. de judic.* & eum probet Anto. Piag. *de tut. & cur. qu. 7. num. 28.* & adhuc attenta l. nostra Regia Baec. *d. cap. 2. nu. 80. cum seqq.* respondens eidem non obstare, quoniam ibi factum narratur non jus præfinitur, & quod licet vir bonus, ibi, dederit fidejussorem, non ideo infertur, quod non posset absque fidejussore admitti ad tutelam, & quod deinde verba illius legis non probant virum optimum teneri dare fidejussorem, sed solum significant, virum bonum dandum in tutorem, non turpem, nec sceleribus infamem, *ut in leg. 1. titul. 3. libr. tertii, fori.*

Nihilominus tamen præcedens nostra sententia securior & verior etiam est, attenta nostra lege Regia, quæ si non expresse, mente tamen & virtualiter eam probat: siquidem adhuc à bonis & fidis, idoneisque tutoribus electis à judice exigit, vel saltem refert, fuisse datum fidejussorem, ergo ipse erit præstandus.

Poterit tamen forsan † procedere opinio Baldi contraria (ut ipse voluit) quando tutor legitimus non invenit fidejussores, tunc enim secundum ipsum judex præcedente inquisitione posset ei administrationem decernere, faciendo in suo decreto mentionem de hoc, & de tali fidelitate & honestate, quod dicit esse notandum ipse Bald. ibidem: 24

Et sufficit tunc juratoria cautio pro fidejussione, *secundum Palat. Rub. in repetit. cap. per vestras. sexto notab. §. septimo, quem refert & sequitur D. Spino. d. gl. 29. n. 36. ad fin.* licet hi simpliciter loquantur, scil. quando legitimus tutor est persona multum fida & honesta: verum attenta d. lege Regia non videtur eorum opinio posse procedere, *ut diximus*, nisi talis persona non inveniat fidejussorem, caute tamen judex tunc procedat, ne alias ipse teneatur de damno.

Tertio videndum est de tutore dativo, hoc est, dato à judice, an teneatur satisdare rem pupilli salvam fore sicut legitimus? Et in hoc gl. *in auth. ut hi, qui obligat. se perhib. hab. res minor. §. fin. ver. agat.* tenet quod tutor cum inquisitione datus à præside, vel prætore, satisdare debet; rem pupilli salvam fore, secus si à defensore civitatis sit datus, quia hic non satisdabit, quam ibi, Bartol. *num. 1.* dicit notandam, *text. in princip. ad fin. Instit. de satisdat. tutor. vel curator.* ubi ita disponitur. Item ex inquisitione tutores, vel curatores dati satisdatione non onerantur, quia idonei electi sunt, sed quod dati à mi- 25

noribus judicibus satisdent, probat text. *in §. nos autem, ad fin. de Attil. tut.* quem sic intelligit Joan Faber *in §. final. in fin. Instit. de satisdat. tut.* Hanc eandem distinctionem sequitur Suyçet. *in l. 1. C. de. tutor. & curat. qui satis non deder.* ea ratione: quia propter majorem auctoritatem, qua nititur fides, approbata dicitur. *refert Baec. de decim. in cap. 2. sub num. 76. in versic. item datus, & Doctor Spino. in suo specul. testament. glossa 29. num. 33. & Anton. Piagius de tutor. & curator. qu. 7. num 27.* est communis, *secundum Greg. Lopez in d. l. nona.* glossa magna, ibi, de jure communi approbatur per Dd. communiter, d. glos. Lex præterea, *12. titu. 16. partit. 6.* quæ loquitur de tutore dativo, nullam exigit in eo satisdationem.

26 Hodie tamen † ex constitutione Græca, quæ refertur *in d. §. nos autem, Instit. de Attilian. tut.* omnis tutor dativus tenetur satisdare, *ut inquit gl. verb. idoneis, versi. sed hodie, in leg. 1. C. de tutor. vel curat. qui satis non deder. & tradunt Dd. communiter in l. si nemo, §. hoc edictum, ff. de testament. tut. secundum Anton. Piagium de tut. & curat. quæst. 7. num. 27.* ita etiam tenet Speculat. *in tit. de tutor. §. si autem, num. 3.* Et ita videmus in praxi indistincte à tutoribus dativis exigi satisdationem, & forte ideo, quia ista inquisitio, qua dantur, non est ita in usu, *secundum Greg. Lopez. ubi supr. ibi. in practica tamen, & Baec. d. c. 2. nu. 77. & Spino. d. gl. 29. num. 34. & Molin. Theol. de justit. & jure, 2. tract. disput. 223. colum. 1374.* referentes ad hoc Greg. Lopez. *ubi supra.* Et ita erit observandum, licet Guid. Pap. *decis. 330. num. 6. ad fin.* dicat, quod de stylo Curiarum illius patriæ Delphinatus tolerantur gesta per tutorem, etiam si non satisdederit.

27 Hanc tamen † sententiam communem limitat Piag. *ubi supr.* in duobus casibus. Primo quando mater dat filio curatorem, *ut in l. 1. C. de confirmand. tut.* Sed lex illa non facit ad rem, quia præterquam, quod non loquitur in tutore dativo, sed in relicto in testamento matris, & ex inquisitione confirmato, non agit de satisdatione. Secundo limitat Piagius, quando tutor vel curator est locuples, ex *l. testam. circa fin. ff. de testam. tut. ibi, nec satis non dantes temere repelluntur,* quia plerunque bene probati & idonei, atq; honesti tutores, etiãsi satis non dent, non debent rejici, quinimo nec jubendi sunt satisdare.

Hæc tamen limitatio vera non est, ut constat ex supra dictis, *num. 19. ver. ampliatio etiam,* & in terminis contrarium probat D. Spino. *d. gloss. 29. num. 34. in princip.* neque obstat *d. l. testamento, ad finem,* in verbis supra re-

28 latis. Lex namque illa tota, atque integr. aut ex eius patet litera, loquitur in tutoribus testamentariis, in quibus pro regula cavetur principio ejusdem legis, quod tutores testamentarii non sunt cogendi satisdare rem pupilli salvam fore: sed nihilominus inquit text. quod cum quis ex pluribus offert satisdationem, ut solus administret, audiendus est, sed si ceteri velint quoq; satisdare, non debent excludi alterius oblatione, sed impleta ab omnibus satisdatione, omnes gerent: & qui contentus est magis satis accipere, quam gerere, securus esset: non autem omnimodo is, qui satisdat, præferendus est: si enim persona suspecta sit vel turpis, non debet ei committi tutela, etiam cum satisdatione, vel si multa flagitia in tutela admisit. Deinde inquit lex illa (& nunc intrat versiculus sup. allegatus pro contraria parte) nec satis non dantes temere repelluntur, quia plerunq; bene probati & idonei, atq; honesti tutores, etiamsi satis non dederint, non debent rejici, &c. Agit itaq; lex illa, ut patet in tutoribus testamentariis, in quibus nimirum, si non satisdent, nec repelluntur ab administratione, licet ceteri contutores, vel aliquis eorum satisdationem offerant. Nos vero nunc hic agimus de tutoribus dativis à judice, & recte contendimus, etiamsi sint locupletes, comprehendi sub communi regula generali, quæ habet, quod hodie omnis tutor dativus satisdat. Præterea ideo & secundo in casu dictæ legis, testamento plerumque bene probati & idonei, atque honestiores, non debent rejici, nec compellendi sunt satisdare, quia habent alios contutores satisdantes, quorum cautela res minoris salva fiet, ut patet ex tenore & continentia ejusdem legis, & præcipue in fine, ibi, *duplex igitur caussa cognitio est, una ex persona ejus, qui obtulit satisdationem, quis & qualis sit, alia contutorum, quales sint, num forte ejus existimationis, vel ejus honestatis sint, ut non debeant hanc contumeliam satisdationis subire,* qui text. in hoc est singularis, secundum Alberic. *in rubric. numer. 1. ff. qui satisdar. coguntur.* Hoc autem non contingit in nostro casu, in quo tutor unus datur à judice, qui solus administrare debet, non vero à testatore. Ideo licet dives sit, satisdare tenetur, cum hodie omnis tutor dativus id teneatur facere. Quinimo censeo, quod etiam si plures tutores dati essent à judice pro rerum exigentia, omnes satisdare tenerentur ex regula communi & generali supra dicta, tametsi aliqui eorum essent bene probati & idonei.

Deinde observandum est, † quod omissio satisdationis inducit nullitatem tutelæ, text. expressus *in l. si tutor, C. in quibus causs. in integrum restitutio non est necessar.* 29
cujus verba sunt hæc: *si tutor tuus, qui pro tutelari officio non caverat judicio expertus est, contra eum lata sententia juri tuo officere non potuit, nec ea, quæ ab eo gesta sunt ullam firmitatem obtinent. Frustra igitur in integrum restitutionis auxiliũ desideras, quando ea, quæ ab eo gesta sunt qui legitimæ administrationis personam sustinere nõ potuit, ipso jure irrita sunt.* Idem ad literam cavetur. *in leg. in dubium, C. de tutor. vel curat. qui satis non deder.* majoris namq; momenti est satisdatio, quam alia requisita, quia inanis esset actio contra tutorem, si non exstaret persona aliqua idonea ad solvendum, contra quam posset agi: *leg. nam, ff. de dol. ita Jacob. Mandel. consil. 21. nume. 6. & Marc. Anton. Eugen. consil. 19. num. 17.* ubi *num. 18.* hoc limitat in testamentario tutore.

In text. † ibi, *E sobre todo deuen jurar los guardadores de fazer todas las cosas que sean a pro de los huerfanos que han en guarda, e de no se entremeter de fazer cosa que se torne a danno dellos:* hæc lex dirimere videtur illam difficilem quæstionem, quam jure communi late examinant Dd. nostri. *An requiratur pro forma & valore tutelæ, quod tutor juret non solum utilia facere, & inutilia prætermittere, sed etiam addere, quod pupilli defensionem absq; ulla dilatione suscipiet, ita ut nisi his verbis rite conceptis defensionem promittat, tutela non valeat: vel sufficiat, eam per verba æquipollentia promittere & jurare, licet in specie defensio non exprimatur, veluti facere utilia, & inutilia prætermittere?* 30

Textus namque † *in l. final. §. omnem. C de administrat. tut.* ad tollendam omnem dubitationem pro defensione pupillorum & adultorum sancivit omnes tutores vel curatores non alias creari, nisi prius cum aliis solemnibus verbis, quæ pro gubernatione rerum tam in gestis, quam in cautionibus ab his scribuntur, & hoc specialiter expresserint, quod omnimode sine ulla dilatione defensionem pupillis & adultis, aliisque supra memoratis personis subire eos necesse est: Ergo nisi hæc verba formaliter addantur, tutela non valet. Plura namque tutores jurare solent coram judice præsente tabellione, cum tutelam suscipiunt, & sibi ipsa discernatur. Primo quod pupillum, ejusque bona, bene & fideliter administrabunt. Secundo, quod utilia procurabunt, & inutilia evitabunt, sicque rem pupilli salvam fore. Tertio, quod de bonis pupillorum certum & verum inventarium facient; Quarto, quod de administratis suo loco & tempore rationem reddent, & reliqua solvent, quæ omnia, licet sic juraverint, nisi quoque addant in specie, se defẽsionẽ pupilli vel adulti sine ulla dilatiõe suscepturos, corruet tutelæ datio sive decernitio, ut pro- 31

ut probari videtur manifeste *ex d.§.omnem*, & in terminis ex illo text. ita tenet Bart. *in l. legitim. in princ. num. 8. versic. quintum quod requiritur, ff. de legitim. tut.* dicens, quod antiqui non ponebant istud, propter quod jam vidi multas tutelas cassari, sed hodie hoc in qualibet apponitur. Et quod licet jure antiquo hoc esset præcipuum officium tutoris, sc. pupillū ipsum indefensum non relinquere, ut *in l. tutoris præcipuū. ff. de administrat tut.* tamen lex ultima, quod hodie tutor hoc expresse promittat, idem Bart. *in l. prætor. in princ. ff. de nov. oper. nunciat.* ubi Jas. *n. 9. versic. juxta prædicta*, testatur hanc esse communem sententiam, quam etiam sequitur idem Jason plures referens, *in l. 1. num. 21. ff. de lib. & posthum.* & Guido Papæ *q. 330. num. 6. versic. 5. & iterum ad fin. nu. 6.* ubi quod tutores semper promittunt pupillum indefensum non relinquere, & tenent communiter Dd. *teste Philip. Corn. consi. 164. videatur, litera D. lib. 4.* Et communis secundum Grat. *conf. 156. n. 2. lib. 2. &* secund. Baec. plures referentem de decimis tutorum, *c. 2. n. 67.* & inquit Mathesil. *notab. 107.* Nota tex. singularē, antiquos practicos in hoc errasse, observantes, quod loco promissionis defensionis sufficeret præasserta promissio, sc. utilia facere, & inutilia prætermittere. Eandem principalem sententiam sequitur, & probat, alios allegans, & dicens, hoc nullam habere difficultatem Ant. Piag. *de tut. & curat. q. 8. n. 29.* & Joan. Bapt. Ferretus, *consi. 312. n. 12. in 2. part* ubi quod omnes in hoc concordant, & quod est communis opinio, & per omnes celebrata, & in judiciis practicata; *secund. Bart. & Jas. & alios quos refert.* Et pro hac communi sententia adest nobis regnicolis hodie bona lex 94 tit. 18. partit. 3. ibi, *Los quales guardadores prometieron, e iuraron a mi fulano escriuano publico recipiente por el huerfano que estaua delante de fazer, e cumplir todas las cosas que son buenas e prouechosas a aquel huerfano, e le desuiar, e nō fazer las que le fuessen damnosas, e de guardar bien, e lealmente la persona del huerfano, e todos sus bienes: e otrosi de buscar todo su pro dell huerfano. &c. e de defender, e amparar, a buena fee sin mal enganno los derechos del huerfano en iuyzio, e fuera de iuyzio*, *expende verba illa, defender, e amparar, &c.*

Sed contrariam sententiam, imo quod tutela & gesta per tutorem valeant, etiamsi defensio non sit promissa per ea verba, sed per æquipollentia voluit Cyn. *in d. l. fin §. omnem, & ibi Bald. in d. l. legitimos, & in l. 1. & 2. C. de tut. & cur. qui satis non deder.* cujus tanta videtur esse auctoritas, ut quando illius decisionem habemus, non videatur laborandum, *secundum Phil. Dec. consi. 165. pro tenui facultate, ad fin.* quem refert Piagius, *ubi sup. nu. 30.* licet adhuc contra Baldum teneat in hoc priori opinioni adhærens, eum salvans quodammodo, hanc etiam secundam opinionem probat Marcus Mantua. *sing. 570. & Capell. Tholosan. decis. 69.* quoniam jura considerant effectum verborum non formam, *l. quoniam indignum, C. de testam.* idem alios allegans sequitur, & latè probat Baec. *d. c. 2. num. 68. cum seqq.* & nos late probavimus propter virtutem juramenti, & alia de juramento confirmatorio, *1. par. cap. 73. per totum*, & nobiscum D. Spino. *in suo Speculo testamentorum, gl. 29. n. 28.* cum tribus seqq. & novissime eandem sententiam probat Patianus, *de prob. lib. 1. c. 28. n. 80. fol. 70. & Iacob. Mand. consf. 21. n. 11.* Et hanc opinionem probat text. *in auth. ut hi, qui oblig. &c. §. fin. collat. 6. Ibi, etiam jusjurandum eum dicere sacrosancta Dei Evangelia tangentem, quia per omnem pergens viam utilitatem adolescentis aget. &c.* sed & expressius approbatur hæc sententia in nostra hac l. Regia, *9. tit. 16. par. 6.* in verbis, *prænarratis*, in quibus nihil formaliter exprimitur de defensione, sed satis æquipollenter, & virtualiter in eis comprehenditur. Unde hoc sufficit, quia veritati standum est, non vero apicibus verborum. Litera namq; occidit, spiritus autem vivificat, ut inquit D. Paulus *2. ad Corinth. cap. 3.* Et ideo hanc secundam partem amplector & probo, utpote jure veriorem, & nostra lege approbatam, quæ etiam comprobatur ex his, quæ in fine hujus capitis dicemus.

Neque obstat *d. l. fin. §. omnem*, quia loquitur in judice, ne scilicet creet tutorem, qui non promittit defensionem absq; ulla mora suscipere: non tamen inquit tex. quod tutela alia forma decreta non valet, neq; quod tutor formaliter hoc promittere debet. Itaque licet id requiratur ex parte judicis, non tamen ex parte tutoris. Ita respondet Baec. *ubi supra num. 69.* sed sufficit, quod faciat juramentum per verba æquipollentia, juxta formam nostræ *l. 9. in verbis supra relatis.*

Similiter non obstat *leg 94. tit. 18. partit. 3.* in verbis supra relatis adducta pro priore opinione, quoniam ibi factum narratur potiusquam necessitas præcisa inducatur. Non enim lex illa requirit, quod verba ibi posita ad literam ponantur, neque addit sine dilatione. Ita respondent & bene Baec. *ubi supr. num. 71.* & Spin. *n. 31.* id quod probatur in nostra l. 9. quæ noviori loco posita est in hoc opere septem partitarum, quoniam ea verba non apposuit, neque eorum meminit, sed tantum, quæ nunc explicamus; ergo illa non sunt de forma substantiali, ita quod omissa vitient tutelam, sed sufficit, quod juramentum tutoris contineat, quæ in nostra l. exprimuntur, quibus sufficienter, & efficaciter comprehenditur defensio pupillorum.

Ultimo observandum erit, † quod in his, quæ dilationem non recipiunt, vel quæ principaliter ad commodum pupilli spectant, gesta per tutorem valent, etiamsi prædictum juramentum non præstiterit, neque cetera solemnia observaverit, *ita Bart. in l. legitimos, in princ. n. 9. ff. de legit. tut. & consuluit Socin. cons. 153. n. 3. & 5. volu. 3. & tenet Guid. Pap. q. 330. nu. 6. & Aug. Beros. q. 68. nu. 1. & 2. Sylvest. Aldobran. in princ. Instit. de agnat. tut. n. 14. & alios referens Baec. de decim. tut. cap. 2. n. 64. & 65.* diximus supra non semel. 32

Quinimo dicebat Spec. *in tit. de tut. §. generaliter, n. 4.* quod licet tutor non juraverit (intellige extra prædictos casus) valent tamen facta per eum, quia cum multa egerit, decepti essent, qui cum eo contraxissent, *arg. legis Barbarius Philipp. ff. de offic. præt* hæc tamen opinio Specul. vera quidem non est: quoniam *d. l. Barbarius*, non habet locum, nisi in officiis publicis auctoritate & utilitate, non in privatis & sic gesta a tutore putativo communiter reputato valido, non valent, nec regula *dict. l. Barbarius*, in tutore locum habet. ut probat Baec. *de decimis tutor, c. 12. n. 8. & 9.* & Azeu. *in l. 8. sub. n. 13. tit. 9. lib. 3. & in l. 2. tit. 3. num. 85. & 86. lib. 5. novæ collect. Regia.* 33

Sic etiam Bald. *in addit. ad eundem Specul. tit. de curat. circa fin.* tenet, quod si tutor non fecerit inventarium, non valet auctoritas ejus, quia omissio modi, vel formæ vitiat actum, etiam favorabilem, *l. qui Romæ. §. Flavius, ff. de verb. oblig.* etiamsi communis error adsit. 34

Præterea Bart. † ubi supr. & communiter Dd. pro forma valoris tutelæ requirunt juramentū tutoris, & istud servatur, quia in omnibus decretis tutelarum judices faciunt jurare tutores, *ita Guid. Pap. d. q. 330. num. 4. versi. 3. requiritur.* Ergo eo omisso omnia inde sequuta erunt nulla, præterquam in duobus casibus specialibus supra dictis in hac ultima observatione. Et ita merito contra opinionem Speculatoris, ubi supra, tenere, aut saltem remanere videtur Greg. Lopez *in d. l. 9. in gl. jurar.* 35

Tametsi circa omissionem † inventarii verius existimem contra Bald. *ubi supr.* ut non vitiet tutelam, quinimo gesta per tutorem ante confectionem inventarii valeant: siquidē omissio inventarii præstat causam removendi tutorem: ergo interim est tutor, & valent gesta per eum, ut concludit Bart. *in l. tutor, qui repertorium, col. 2. ver. contrarium puto, ff. de administ. tutor. Abb. cons. 90. in 2. par. consilii, & alios allegans Mandel. cons. 21. n. 7. & dicemus* 36

cemus latius infra suo loco, sequitur etiam cum aliis Marc. Ant. Eug. d. consil. 19. n. 16. ubi *n. 19.* quod † multo magis idem concludendū est de omissione promissionis de faciendo utilia, & prætermittendo inutilia, quia non reperitur jure cantum, *secundum Alb. consil. 21. n. 11.* quod ista omissio operetur nullitatem tutelæ, cum sit promissio modici momenti, & licet hoc lex requireret, non tamen est novum, quod lex aliquid requirat, vel prohibeat, & tamen actus non sit nullus, si illud non observaretur, *ut late docet Iason in l. patr. furiosi, col. 3. 4. & 5. ff. de his, qui sunt sui vel alien. jur.* quē refert & sequitur *Eug. d. cons. 19. n. 20.*

SUMMARIA.

1 *Dominus manumittens servum impuberem erit ejus tutor, & num. 2. ubi quod ex l. 12. tabularum tutela hæc ad patronos liberosq; eorum pertinet.*

3 *Patronus non præfertur in tutela matri & aviæ, & multo minus avo materno, vel paterno, de jure regni Castellæ, & consuetudine Lusitaniæ, si liberi sint.*

4 *Patronus ejusq; liberi coguntur satisdare, si eorum persona vulgaris, vel minus honesta sit, alias secus.*

5 *Pater emancipans filium suum impuberem, debet esse ejus tutor, estq; tutela legitima.*

6 *Pater hic tutor filii sui emancipati, non debet satisdare, nisi caussa cognita, ut hic.*

7 *Pater non erit tutor filii sui, quando ejus mater, quæ de mariti moribus secus suspicatur, filios suos sub ea conditione instituit heredes, si a patre emancipati fuerint.*

8 *Frater impuberis emancipati patre decedente erit ejus tutor, & hæc appellatur fiduciaria tutela.*

CAPUT XIII.

De patrono tutore liberti, & de patre tutore filii emancipati.

1 DOMINUS † manumittens servum suum impuberem, erit ejus tutor, quia ei decedenti sine heredibus, qui de jure succedere debeant, heres exsistit universorum bonorum. Pater etiam qui filium suum impuberem emancipavit, ejus tutor esse debet: Patre autē ante pubertatem filii decedente, frater pupilli major 25. annis, debet esse ejus tutor loco patris sui. Ita decidit *l. 10. tit. 16. partit. 6.*

2 Ibi. *l. señor deue aver en guarda a el e a sus bienes*, ex l. namq; 12. tabellarum, libertorum & libertarum tutela ad patronos liberosq; eorum pertinet, quæ & ipsa legitima tutela vocatur: non quia nominatim in ea lege de hac tutela caveatur, sed quia perinde accepta est per interpretationem, ac si legis verbis introducta esset. Eo enim ipso, quod hereditates libertorum libertarumq;, si intestati decessissent, jusserat lex ad patronos liberosve eorū pertinere, crediderunt veteres voluisse legem etiam tutelas ad eos pertinere, cum & agnatos, quos ad hereditatem lex vocat, eosdem & tutores esse instituit, quia plerunque, ubi successionis est emolumentum, ibi, & tutelæ onus esse debet, *text. in princ. Inst. de legit. patron. tut.* ubi quod ideo dixit. *plerunq;* quia si fœmina impubas manumittatur ipsa ad hereditatem vocatur, cum alius sit tutor, *facit auth. sicut, C. de legit. tut.* ubi quod sicut hereditas agnatione non inspecta proximis defertur, sic & tutelæ onus comitatur emolumentum, si masculi, & perfectæ ætatis sint. & nulla lege prohibeantur suscipere.

3 Observandum tamen † est in proposito, patronum non præferri in tutela matri, aut aviæ, & multo minus avo materno, aut etiam paterno de jure regni Castellæ, & consuetudine Lusitaniæ regni, si liberi sint, *teste Molina Theol. o de justitia & jure, 2. tract. disputation. 220. ver. Patronus, pag. 360.*

4 Patronus hic & patroni liberi coguntur satisdare, si eorum persona vulgaris, vel minus honesta sit: quod si honesta fuerit, remittitur ei satisdatio. Itaque caussæ cognitio prætoris in hac specie necessaria est, *juxta l. legit. in princ. ff. de legitim. tutor. diximus supr. in c. præcedenti.*

5 In text. ibi, † *Otrosi decimos que si el padre saco al hijo de su poder que es menor de quatorze annos que el lo deu e auer en guarda a el e a todos sus bienes.* Hæc tutela exemplo patronorum recepta est, quæ & ipse legitima vocatur Nam si quis filium aut filiam, nepotem aut neptem ex filio, & deinceps impuberes emancipaverit, legitimus eorum tutor erit, *ut in princ. Inst. de legit. parent. tut.* cum quo concordat *l. nostra Regia hæc 10.* Pater autem † hic non 6
debet satisdare nisi caussa cognita, veluti si patrimonium filii sit amplum, & persona patris indigens & suspecta, ut resolvimus sup. cap. præcedenti.

Limitatur decisio supradictæ nostræ legis in casu *leg. filius matrem, 25. C. de inoff. testam.* nempe, quando mater, quæ de mariti morib. secus † suspicata, filios suos sub 7
ea instituit conditione heredes, si à patre emancipati fuerint, tunc enim pater hic filios emancipans non erit eorum tutor, *secundum Bald. ibid. num. 5.* quem refert & *sequitur Greg. Lopez in d. l. 10. gl. el padre, in fine.*

In text. ibi, *E si el padre † muriesse en ante que el moço fuesse de edad si el huerfano tuuiesse otro hermano, que fuesse mayor de veynticinco annos el lo deue auer en guarda en lugar de su padre*: hæc appellatur fiduciaria tutela, *text. in princ. Inst. de fiduciar. tut.* à quo nostra lex Regia emanavit, ubi quod patrono legitimo tutore mortuo, liberi quoque ejus legitimi sunt tutores. 8

SUMMARIA.

1 *Tutoribus plurib. constitutis, aut datis, orta q; discordia inter eos super administratione bonorum pupilli, omniū consensu potest uni eorum administratio committi, & per judicem decerni cum cautione, quolibet autem administrare volente eligat judex unum ex eis, & in numeris seqq. quomodo hoc intelligatur.*

2 *Et procedit tam in tutoribus testamentariis, quam legitimis & dativis.*

3 *Tutorib. plurib. relictis in testamento à patre filiis suis, administrabit ille, quem pater destinaverit, ceteri vero tutores non administrabunt, sed erunt honorarii tutores, qui tenentur de his, de quib. hic. Si autem non est a testatore electus tutor, aut gerere nolet, tunc is geret, cui major pars tutorum tutelam declaraverit, & quod erit officium judicis in hac specie hic differtur. Si a. fuerint plures tutores legitimi, & expediat per unum tantum geri, tunc unus eorum potest reliquos compellere, vel quod satisdent, vel recepta satisdat. ab eo consentiant, quod ei gestio committatur, quod si inter eos non conveniat, quis eorū gerat, judex eliget meliorem & utiliorem pupillis, & præstita satisdatione decernet ei administrationem.*

4 *In patronis circa administrationem tutelæ non oportet admitti provocationem, nisi ex magna caussa.*

CAPUT XIV.

Pluribus contutoribus dissentientibus, quis eorum tunc administrare debeat?

ORta † discordia inter plures contutores super administratione bonorum pupilli, omnium consensu potest uni administratio committi, & per judicem decerni cum cautione, quolibet autem eorum tutelam administrare volente, eliget judex unum ex eis; Ita latius cavetur *in l. 11. tit. 16. partit. 6.* 1

In text. † ibi, *si los guardadores de los huerfanos fueren muchos, &c.* dum diponit, *que si se leuantare desacuerdo entre ellos de manera que no se puedan todos ayuntar a fazer aquellas cosas que son tenudos de fazer e guardar de ellos e de sus bienes, que estonce el uno de ellos puede dezir al juez que el quiere dar recado, e obligar se compli lo que antan todos de cum plir si los otro lo touiere por bien, e si non que lo haga alguno dellos. o que si acordaren en esto que deue el juez tomar tal recado del como se dixo en la ley antes desta.* 2
Adde quod procedit † tam in tutoribus testamentariis, 3
quam

quam legitimis & dativis, *ut observavit Greg. Lop. ibi gl. 1. in princ.* in testamentariis probatur ex *l. testamento 17. cum l. seq. ff. de testam. tut.* ubi præfinitur ordo habendus, quando unus ex tutoribus testamentariis offert satisdationem, ut solus administret, & itidem quando ceteri contutores velint satisdare, *ut sup. retulimus c. 12. praced.* quod si plures satisdare parati sunt, tunc idoneor præferendus erit, ut & tutorum personæ inter se & fidejussorum comparentur, *ut in leg. quod si plures, 18. ejusdem tit.* Quod lex nostra in versic. seq. approbare videtur, orta tamen super hoc inter eos discordia, ut patet ibi, *Y si desacordaren de manera que cada uno quiera obligar se a esto, e quisiera aver en guarda los bienes de los moços, estonce el juez deve escoger aquel que entendiere que lo hara mejor, e que sera mas provechoso a los moços e tomar tal recado del como sobredicho es, e dar le poder que el solo los pueda aver en su guarda, e aliñar, e aprovechar los bienes dellos*: tunc demum igitur data ista electio judici, quando tutores non concordant, ut unus eorum gerat, sed omnes velint gerere, *ut patet ex dictis verbis nostra l. & praterea tenet Gregor. Lopez ibidem in gl. escoger, ibi, & adverte.*

3 Sed ut res hæc apertior fiat, distinctione uti opus est, de qua *in l. 3. per totam, usq; in fin. ff. de administr. tut.* nempe, quod quando plures tutores dati sunt in testamento per patrem, & dubitetur, quis eorum gerere debeat, si pater, qui in potestate habet, destinavit testamento, quis tutorum tutelam gerat, ille debet eam gerere, quem pater destinavit, meritoq; patris statuæ voluntati, qui utique recte filio prospexit: Idem est de his, quos parens destinavit testamento, & præter eos confirmavit, ut si parens declaravit, quem velit tutelam administrare, ille solus administret; ceteri vero tutores non administrabunt, sed erũt hi, quos vulgo *honorarios* appellamus, qui possunt conveniri excussione præcedente bonorum illius, qui gessit: dati sunt n. quasi observatores actus ejus & custodes: imputabiturq; eis quandoq;, cur si male eum conversari videbant, suspectum non fecerint, assidue igitur & rationem ab eo exigere eos oportet, & sollicite curare qualiter conversetur, & si pecunia sit, quæ deponi possit, curare, ut deponat ad prædiorum comparationem: blandiuntur n. sibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri, tenentur n. secundũ ea, quæ sup. ostẽdimus. Ita cavetur *in d. l. leg. 3. in toto suo princip.*

Nonnunquam tamen ab hoc receditur, ut in casibus expressis *§. 1. ejusdem l. 3.* de quibus supra egimus. Apparet igitur prætori curæ fuisse, ne tutela per plures administretur, quippe, & si pater non destinaverit, quis gerere debeat, attamen id agit, ut per unum administretur; facilius enim unus tutor & actiones exercet, & excipit, ne per multos tutela spargatur.

Si autem non est à testatore electus tutor; aut gerere nollet: tunc is geret, cui major pars tutorum tutelam declaraverit. Prætor igitur jubebit eos convocari, quod si non coibunt, aut coacti non decernent, caussa cognita ipse statuet, quis tutelam geret: si vero consentiant tutores prætori, sed velint omnes gerere, quia fidem non habent electo, nec patiuntur, ut succedanei sint alieni à periculo, omnes gerent: quod si velint inter se tutelam dividi, vel in partes, vel in regiones, audiendi sunt, & quilibet tuetur se exceptione pro ea parte, vel regione, quam non administravit. Ita probat text. *in l. 3. § fin. cum leg. seq. ff. de administr. tut. & ibi notat Alber.* Et inquit ibi Bartol. *n. 1.* quod si unus vult dividere, & omnes alii velint administrare, tunc fiet divisio ceteris invitis per officium judicis: Et præfatam distinctionem, quæ legalis quidem est, sequitur Greg. Lopez *in d. l. 1. in gl. escoger, ibi, & adverte hoc tit. 16. par. 6.*

Si autem sint plures tutores legitimi, & expediat per unum tantum geri, tunc unus eorum potest reliquos compellere, vel quod satisdent, vel recepta satisdatione ab eo, consentiant, quod ei gestio committatur, *ut in leg. legitimos. §. 1. ibi, & ibi notat Bald. ff. de legit. tut.* & si inter se non concordent, quis eorũ gerat, judex eliget meliorem & utiliorem pupillis, & præstita satisdatione decernet ei administrationem, ut is solum personam, & bona pupillorum sub sua tutela, & custodia habeat, *juxta l. nostram regiã is*, quæ indistincte in plurib. tutorib. orphanorũ loquitur, nec distinguit, an sint testamentarii, legitimi, vel dativi. Ergo in omnibus his locum habet. & in terminis. Ita tenet Greg. Lop. *ibid. in gl. verb. escoger. ad fin.* & in dativis idem probaverat ead. gl. 1. *ibidem.*

In patronis † autem non oportet admitti provocationem, nisi ex magna caussa: ne quis spem successionis diminuat, juxta text. *in d. leg. legitimos, §. primo, ibi puta in patronis.* 4

SUMMARIA.

1 Plures tutores simul constituti non solum viriliter obligantur; sed etiam etiam ut quilibet eorum in solidum conveniri possit, quod late hic jure probatur; & est prima regula.

2 Pracedens juris regula procul dubio procedit, quando unus tutorum gessit tutelam mandato aliorum contutorum, tunc namq; indubie omnes in solidum tenentur absq; beneficio ordinis.

3 Procedit etiam, licet tutores non sint legitime constituti.

4 Procedit multo fortius, quando tutores non administrantes sunt in dolo.

5 Proceditq; non solum in favorem pupillorum, sed etiam creditorum hereditariorum.

6 Fallit autem pradicta prima regula in duobus casibus, de quib. hic. 1. quando testator tutelam divisit. 2. si a judice divisa sit nisi in casibus, de quib. hic.

7 Fallit tertio, quando sunt tutores diversa speciei, unus testamentarius, & alius dativus; quo casu pro sua quisq; parte tenetur.

8 Fallit quarto in casu l. 1. C. de divid. tut.

9 Differentia tamen est in hoc inter tutores, & eorum fidejussores, de qua hic.

10 Tutores plures licet in solidum teneantur regulariter, habent tamen inter se quatuor juris beneficia. Primum est beneficium ordinis. Secundum divisionis. Tertium cessionis actionis. Quartum utilis actionis.

11 Beneficium ordinis competit, quando sunt plures tutores, quorum aliqui gesserunt aliis minime gerentibus.

12 Beneficium ordinis non datur, nec competit, ubi, qui non gesserunt tutelam sunt in communi, vel proprio dolo.

13 Beneficium ordinis non datur, nec competit, ubi gerentes gesserunt ex mandato eorum, qui non gesserunt: non tamen sufficit in hac specie simplex permissio, ut in n. 14.

15 Beneficium ordinis non datur pro neglectu: in hoc enim omnes aqualiter sine beneficio ordinis tenentur.

16 Beneficium divisionis impenditur tutoribus omnibus gerentibus, vel nullis gerentibus, ita ut non sit locus ordinis beneficio, ut obligatio inter omnes dividatur; qui solvendo reperti fuerint.

17 Beneficium divisionis competit etiam fidejussoribus etiamsi sint in solidum obligati.

18 Beneficium divisionis competit fidejussoribus & tutoribus, non solum in modum exceptionis, sed etiam per officium judicis possunt impetrare, ut inter eos dividatur obligatio.

19 Beneficium divisionis an pertineat ad tutores, qui ex communi dolo conveniuntur; & numeris sequentibus referuntur diversa sententia: affirmativa eligitur rejecta contraria, de qua nu. 21.

20 Pupillo competit actio adversus unumquemque magistratum in solidum absque beneficio divisionis, quando ipsi magistratus dolo pupillo non prospexerunt.

22 Beneficium divisionis facilius conceditur, quam utilis actionis.

23 *Beneficium ordinis non competit pro neglectis, & dolose administratis, quia differentia sunt hæc beneficia.*
24 *Actio eadem, licet competat contra tutores, & contra magistratus; solent tamen a jure distingui.*
25 *Magistratus male prospicientes pupillo de tutore, licet mero jure teneantur et in solidum, ex æquitate tamen competit illis beneficium divisionis.*
26 *Tutor conventus non ex communi, sed ex proprio dolo, non habet beneficium divisionis.*
27 *Magistratus præponens tutorem, pupillo excutiendus est prius, quam agatur contra tutores non gerentes, sed hoc recessit ab aula curiarum, & usus illud non admisit amplius, sed immediate conveniuntur ipsi tutores.*
28 *Beneficium cedendarum actionum datur tutoribus solventibus pro contutoribus, ut sibi solventibus cedantur a pupillo actiones negotiorum gestorum, competentes illi adversus tutores, ut eos possint exigere, si quando solvendo esse reperti fuerint.*
29 *Beneficium cedendarum actionum competit tutori convento ex communi culpa, vel ex culpa alterius, secus si conveniatur ex communi dolo, vel alterius.*
30 *Beneficium cedendarum actionum, non comprehenditur sub renunciatione generali omnium beneficiorum, nisi specialiter renuntietur.*
31 *Beneficium utilium actionum datur tutoribus conventis atq; exactis contra alios tutores, quo casu actiones ab eo, qui pupillus fuit, cessæ non sunt.*
32 *Beneficium cedendarum actionum nihilominus necessarium fuit, non obstante beneficio utilium actionum ex ratione, de qua hic.*
33 *Transactio facta cum quibusdam administratoribus, ceteris, cum quib. non est transactum, non prodest.*

CAPUT XV.

Pluribus tutoribus constitutis, quomodo singuli teneantur?

Superioribus in cap. proxime præcedenti dictis consonum est, ut de pluribus tutoribus ejusdem pupilli, vel eorundem pupillorum simul relictis, datis, vel constitutis, quomodo unusquisque teneatur, & conveniri possit, agamus, & in hoc.

1 Regula † juris est, quod plures tutores simul constituti non solum viriliter obligantur, sed ita etiam, ut quilibet eorum in solidum conveniri possit: gerunt n. negotium publicum auctoritate, licet utilitate privatum, *ut in princ. Inst. de excus. tut.* & sunt rei plures debendi, licet non in omnibus & per omnia, & in solidum obligentur, *l. tres tutores, in princ 56. ff. de administ. tut.* ibi inquit tex. *tutores pupillo dati sunt, unus tutelam gessit, & solvendo non est: secundus Titio gerendam mandavit, & Titius quædam administravit: tertius nihil omnino gessit, quæsitũ est, quatenus quisq; eorum teneatur? & tutorum quidem periculum commune est in administratione tutelæ, & in solidũ universi tenentur*: Addit ead. l. *in versic. non solum*: quod non solum gessisse tutelam creditur is, qui alii gerendam mandavit, sed & qui satis a contutore accepit rem salvam pupillo futuram, eiq; permisit administrationem totius tutelæ, nec potest se defendere constitutionibus, quæ jubent, ante conveniri eum, qui gessit, itẽ in eo, quod nemo gessit, non utiq; ejus periculum est, qui quædam gessit, sed communiter omnium: exigi autem ab eo solo periculũ ob alia, quæ non gessit, non oportet, nisi quę talia sunt, quæ vel consummationem cœptorum ab eo desiderabant, vel ita conjuncta fuerunt, ut separari nõ debeãt.

Secundo principaliter ead. juris regula probatur *ex l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & ratio. distrah.* ubi inquit tex. *nunc tractemus, si plures tutelam pupilli administraverint, pro qua quisq; eorum parte conveniendus sit? & quidem omnes gesserunt tutelam, & omnes solvendo sunt, æquissimum erit dividi actionem pro portionibus virilib. exemplo fidejussorum, sed & si non omnes solvendo sint inter eos, qui solvendo sunt, dividitur actio: sed prout quisq; solvendo est, poterunt conveniri, & si forte quis ex facto alterius condemnatus præstitit, vel ex communi gestu, nec ei mandatæ sunt actiones, constitutum est à D. Pio, & ab Imperatore nostro, & divo patre ejus, utilem actionem tutori adversus contutorem dandum.*

Tertio idem probatur ex *l. 2. C. de divid. tut.* ubi inquit textus si divisio administrationis inter tutores sive curatores in eodem loco, seu provincia constitutos, necdum fuerit, licentiam habet adolescens, & unum eorum eligere, & totum debitum exigere: cessione videl. ab eo adversus ceteros tutores seu curatores actionũ ei competentium facienda.

Ex quibus juribus merito hanc juris regul. probarunt gl. Cyn. Fab. Bar. Bal. Ang. Salyc. Alex. Jas. Ruin. Seysel. Curt. & Alc. *in l. 1. C. de transact. & ibi Padilla novissimus, n. 6.* & est communis *secund. Ronch. in l. eand. in princ. n. 218. ff. de duob reis, Boe. decis. 59. in princ. in t. par.* quos ad hoc refert & sequitur excepto Padilla, Mar. Ant. Eugen. *d. consi. 19. n. 23.* ubi quod alibi passim.

Quæ quidem, † juris regula procul dubio procedit, 2
quando unus tutorum gessit tutelam mandato aliorum contutorum, tunc namq; indubie omnes in solidum tenentur absq; beneficio ordinis, *gl. in d. l. tres tutores, & in d. l. 1. C. de transact. Boer. d. decis. 59. n. 6. Eug. d. cons. 19. nu. 25. & 27.* & est text. expressus *in d. l. tres tutores, in princ.* ut vidimus, & dicemus infra.

Procedit etiam, licet tutores non sint † legitime consti- 3
tuti, *leg. tutores §. curat. ubi Bar. ff. de admin. tut.* & in terminis consuluit Aret. *cons. 29. col. 2. ad fi. ver. & si dicatur, & c. sub n. 3. quem refert & sequitur Eug. d. cons. 19. n. 24.*

Tertio † procedit multo fortius, quando tutores non 4
administrantes sunt in dolo, quia tunc quisq; proprii delicti pœnam in totum meretur, cum delinqui non nisi in solidum possit, *d. l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tu. & rat. distrah. & leg. si plures, ff. de admin. tut. la secunda,* ex veriori sententia, quã probat Ronch. *in d. l. eand. sub n. 221. vers. sed majus dubium est, & in l 3. §. ubi duo, sup. 2. q. Bar. ff. de duob. reis, & Eug. ubi sup. n. 40. & 58.* ubi *n. 41. cum seqq.* late probat de dolo constare, quãdo tutor prępositus ab aliis contutorib. administravit, non confecto inventario, & *n. 55. & 56.* ponit exempla culpæ tutoris administrantis, de qua ceteri contutores tenentur, *ut ubi per eũ, & n. 58.*

Et prædicta procedunt † non solum in favorem pu- 5
pillorum, sed etiam creditorum hereditariorum, ut probat *Eng. ubi sup. n. 71.* Nunc autem referamus nonnullos casus exceptos à prædicta juris regula, in quibus tutores non tenentur in solidum, sed unusquisq; pro parte.

Primus est, † quando tutor tutelam divisit: Secundus, si 6
à judice divisa sit, nisi per dolum, aut culpam, suspectum non removerunt, vel tarde suspicionis rationem moverunt, cum alter eorum non solvendo effectus est, vel suspicionis caussam agendo sua sponte jura pupilli prodiderunt. Nec prodest eis dicentibus, eum contutorem suum non administrasse res pupillares. Ita decidit text. *in l. 2. ver. an divisionem, C. de divi. tut.* ubi idem in textu inquit, quod si ipsi tutores inter se tutelam diviserint, non prohibetur adolescens unũ ex his in solidum convenire, ita ut actiones, quas adversus alios habet, ad electum transferat, & tenent gl. & Dd. *in d. l. 2. & in d. l. 1. C. de transact. Ronch. in d. l. eandem, n. 222. Decia. cons. 11. nu. 55. vol. 1. Eugen. d. consi. 19. num. 1. juncto num. 35. cum seq.*

Tertius casus est, † quando sunt tutores diversæ speciei, 7
quoniã unus est testamentarius, alius dativus, quo casu pro sua quisq; parte tenetur, *l. Lucius, §. cum testam. ff. de admin. tut.* ubi cum tex. ita interpretatur Bar. *idem Bar. in d. l. 1. n. 4. C. de transact. & ibi Jacobin. n. 11.* & cõmunem esse testatur hunc intellectum Alex. *ibi, n. 3. Cur. Senior, n. 10. & Padilla, n. 6.* contra gl. existimantem divisionem ibi fuisse factam à testatore, sed arguitur ejus intellectus, quod tex. ipse inquit in illis verbis, *ac si testamẽto in partes dimidias tutores dati essent.* Quartus

8 Quartus casus est in specie l. 1. C. de divid. tut. cujus verba ita se habent, si post finitum administrationis officium collegatus indemnitati præstandæ idonei fuerint, postea que dum non conveniuntur minus idonei effecti sunt: vitium alienæ cessationis ad dispendium tuum pertinere. juris ratio non patitur, & ibi gloss. ver. non patitur, alia jura allegat l. 3. C. de probat. Fulgos. Alciat. num. 15. Purpur. 55 & Padilla. num. 16. in d. l. 1. C. de transact. constituentes in hoc differentiam inter fidejussores & tutores: licet enim inter utrosque obligatio dividatur, ac proinde tutor conventus divisionem postulans, teneatur probare, contutorem solvendo esse, l. si dubitetur in princ ff. de fidejussor. fidejussori necesse est probare alterum fidejussorem solvendo esse tempore litis contestatæ, ut in §. si plures, de fidejussor. Tutori tamen satis est, si probet, contutorem fuisse solvendo tempore depositæ administrationis, ut in juribus, supra allegatis.

9 Sed † quamvis tutores in solidum regulariter teneantur, habent tamen inter se quatuor juris beneficia, ne in solidum excutiantur. Primum est beneficium ordinis: Secundum beneficium divisionis: Tertium beneficium cessionis actionis: Quartum beneficium utilis actionis.

Beneficium † ordinis competit, quando sunt plures tutores, quorum aliqui gesserunt, aliis minime gerentibus. Nam si non gerentes conveniantur, beneficio ordinis poterunt impetrare, ut primo qui gesserit, ejusque heres, conveniatur. l. 2. in princ. C. si tutor. non gess. l. 2. in princ. & l. fin. C. de admin. tut. l. cum interdicta, C. de arbit.
11 tute. Naturali namq; æquitate fuit introductum, ut primo reddat rationem, qui administravit, quam, qui non administravit: atque ad gerentem prius manus porrigatur, ita Bald. in d. l. 1. fin. versic. sic demum quæritur, Cod. de transact. quem ad hoc refert & sequitur Padilla, ibi n. 7. ubi quoque, quod hoc ordinis beneficium, & ad heredes non gerentium extenditur, ut in l. pater, vers. primo, C. de hered. tut.

12 Sed † hoc beneficium ordinis non datur, nec competit, ubi qui non gesserunt tutelam, sunt in communi vel proprio dolo, ut probare nititur Eugenius, d. consil. 19. n. 62. cum sequent.

13 Secundo limitatur, quod diximus de beneficio ordinis, ut non procedat, si gerentes gesserint ex mandato eorum, qui non gesserunt. tunc enim omnes gessisse videntur, l. tutor. §. gessisse, ff. de administ. tut. gloss. in d. l. tres tutores, ff. de administ. tut. & in dict. l. 1. C. de transact. Boer. d. decis. 56. num. 6. Padilla in d. l. 1. num. 8. Marc. Ant. Eugen. d. consil. 19. num. 25. cum sequent.

14 Non tamen sufficit hac in specie simplex permissio, secund. Saly. in d. l. 1. col. 2. & ibi Alciat. nu. 11. Claud. nu. 4. & Padill. sub nu. 8. Neq; obstat text. in d. l. tres tutores, §. solum ff. de administ. tut. ibi, ei, qui permisit: quia in illa lege non solum simplex permissio adfuit, sed etiam mandatum videri potius propter exactam stipulationem, rem pupilli salvam fore, ut patet ex eo text. ita & bene respondent Purpur. num. 50. & Padilla, num. 8. ad fin. in d. l. 1. C. de transact.

Tertio limitatur in neglectia. In his enim omnes æqualiter sine beneficio ordinis tenebuntur. l. 2. versic. si qua, C. si tutor. non gess. l. tutor. qui, §. in eum, ff. de administr. tut. nisi neglecta appendicia sint eorum, quæ gesta fuere, l. tutor. vers. inde in eo, ff. de administr. tut. text. optimus in l. quod ergo, versi. judicio, ff. contra jud. tut. Ex quibus juribus hanc tertiam limitationem in specie constituit Padilla in d l. 1. nu. 9. ex qua etiam comprobatur prima limitatio præcedens Marc. Ant. Eugenii de hiis non gerentibus, qui sunt in communi vel proprio dolo: si enim in neglectis omnes æqualiter sine beneficio ordinis tenentur, à fortiori pro dolose admissis absque prædicto beneficio tenebuntur.

Beneficium † divisionis impenditur tutoribus omnibus gerentibus, vel nullis gerentibus, ita ut non sit locus ordinis beneficio: tunc namque tutori convento competit & datur hoc beneficium divisionis, quo impetrari solet, ut obligatio inter omnes dividatur, qui solvendo reperti fuerint, l. 1. §. si pupillus. vers. nunc tractemus, ff. de tutel. & rat. distrah. ubi text. inquit, hoc esse introductum ad similitudinem fidejussorum, qui licet plures intercesserint. † & sint in solidum obligati, dividitur tamen inter eos obligatio, ut in dict. §. si plures, Inst. de fidejussor. & l. fi. C. de const. pec. est tamen differentia, in hac specie inter fidejussores & tutores, quam prædiximus, numero 9. 17

18 Competitq; † hoc beneficium divisionis fidejussoribus & tutoribus, non solum in modum exceptionis, sed etiam per officium judicis possunt impetrare, ut inter eos dividatur obligatio, gloss. 1. in l. si contendat, ff. de fidejuss. quam ibi sequitur Bar. elique singularis & communiter approbata, ut plures allegans affirmat eam sequutus Padilla in d. l. 1. num. 17. C. de transact.

19 Illa † tamen quæstio in proposito valde controversa est inter DD. an hoc divisionis beneficium pertineat ad tutores, qui ex communi dolo conveniuntur? in qua quæstione Azo existimavit, dolose gerentibus non dari hoc divisionis beneficium: Pro qua sententia, primo facit text. in l. 1. § plane, ff. de tut. & curat. distr. ubi tutori convento ex dolo communi non competit beneficium utilis actionis, ergo nec beneficium divisionis competere debet, eadem ratione, argum. l. illud. cum vulg. ff. ad l. Aquil.

Secundo, quia beneficium ordinis datur pro neglectis & dolose gestis, ut supra in primo beneficio resolvimus: ergo nec beneficium divisionis.

20 Tertio † pro sententia Azonis adduci solet text. pulcher, in l in magistr. ff. de magist. conven. ubi, quod quando magistratus dolo pupillo prospexerunt, competit ei actio adversus unumquemq; magistratum in solidum, sine beneficio divisionis, & tamen magistratus, ac tutores eadem actione conveniuntur, l. final. ff. de magistr. convent.

Quarto facit text. in l. ex facto ibi, si non sit conscius fraudis, ff. de negot. gest. ex quibus juribus hanc opinionem Azonis sequuntur in d. l. magistratus, Cynus, Raynor. Alber. Bald. & Cuman. & DD in d l. 1. C. de transact. nempe, Alberic. Paul. Castr. n 3. ubi quod eam sequuntur Doctores & Jas. n 9. & communiorem esse testatur ibi Purp. nu. 57. Et est verior, nec contraria communis, secundum Marc. Ant. Eugen. d. cons. 19. nu. 60.

Contrariam tamen sententiam in hoc tenuit ac probavit Hugolin. & cum eo gloss. magn. in vers. nam & uterq; in d. l. 1. C. de transact. Imo quod etiam dolose gerentibus conventiae ex communi dolo competat hoc beneficium divisionis ex text. in l. si plures, ff. de administ. tut. ibi excipere debebunt periculi societatem, quod magis ratio suadet. Ibi enim plures tutores ex communi dolo conveniuntur, quoniam tutelam non administraverunt: Cessatio enim in administratione dolus est, l. si procuratorem, §. dolo, l. dolus. ff mandat. & tamen fit discussio inter eos. Atq; ita ex illo text. gloss. in d. l. si plures, ver. ratio suadet, sequitur hanc opinionem Hugolini contra Azo. & Bar. & ibi oppositio. 1. idem Bart. in d. l. 1. n. 6. Cod. de transact. & ibi Bald. col. 2. vers. quæro 4. dicens esse communiter approbatam: sequuntur eam etiam ibi Angel. in fin. Fulgos. n. 2. dicens ceteros Doctores transire cum ea & Alexand. nu. 4 dicens, hanc esse magis communem opinionem, quod etiam profitetur & affirmat Jas. ibi. n. 9. & communem esse testantur eam sequuti Rininald. col. penult. Claud. num. 4. uterq; Curt. Senior, n. 11. Junior. 19. & Jacobinus, nu. 26. eam sequutus, quam etiam tenet gl. in illo §. nunc tractemus, ver. ulla societas, & esse commune eam sequutus affirmat Angel. Aret. in §. sed si ex testamento.

nu. 4. de satisfd. int. eamq; lubens sequitur Padilla citatos referens *in dict. l. 1. num. 18. Cod. de transactio.* ubi *num. 21. in princ.* quod est communis, & vera videtur: est etiam communis, *secundum Ronch. in leg. eandem, num. 221. ff. de duobus reis, & eam sequitur Boer. decis. 59. num. 3.* Et revera hæc sententia magis communis videtur, & bene probata *in dict. l. si plures*, ideo tenenda in judicando & consulendo: rejecta concordia Alexand. *in d. l. 1. num. 4.*
21 existimantis, ut † siquidem dolus sit commissus in faciendo, vera sit opinio Azon. si in omittendo, opinio Hugolini contraria procedat, quo casu loqui videtur, *dict. l. si plures*, quam concordiam sequuntur Deci. *numer. 3. Alciat. num. 8. & in dict. l. 1.* sed hæc Alexand. limitatio manifeste contradicit communi opinioni Hugolini, secundum Padill. *ubi supr. num. 20. ad fin.*

22 Modo respondeamus ad fundamenta supra adducta pro opinione Azonis: & non quidem obstat primum, hoc est, *dict. l. 1. versic. plane, ff. de tutor. & ration. distrah.* ubi utilis actio non datur doloso: quoniam facilius conceditur beneficium divisionis, quam utilis actionis: quoniam illud tendit ad defensionem, hoc ad actionem *l. Arrianus, ff. de action. & obligat.* Ita respondent Petrus de Bellapertica, Bald. & Fulg. *num. 3. in dict. l. 1.* & Aretin. *col. fin.* & hanc differentiæ rationem confirmant posteriores, *secund. Purp. ibi, nu. 73. quos sequitur Padill. ibi, num. 19. ad fin.*

23 Ad secundum de beneficio ordinis non competente pro neglectis, & dolose administratis, quia diversa sunt hæc beneficia, & inter ea est differentia, *ut inquit Marc. Ant. Eugen. dict. l. consil. 19. n. 62. 66. & 67.* ubi quod ex diversis rationibus sunt introducta.

24 Ad tertium, scilicet, *ex dict. leg. in magistratus*, Respondemus, primo, quod licet eadem actio sit contra tutores, & contra magistratus, ut ibidem cavetur, attamen solenta jure distingui, *leg. Lucius, §. 1. ff. ad municipial.* ubi dicitur, aliam esse caussam tutorum, aliam eorum, qui rem publicam administrant: Ita respondent Alexander, & Padill. *ubi supra, num. 20.* Secundo respondent Rayne. & Cuman. in proprio loco: quod licet mero jure magistratus teneantur in solidum, ex æquitate competit illis beneficium divisionis, & sequuntur hunc intellectum, ad illum text. Salyc. Jas. Dec. & plerique alii, licet non multum illi dispositioni conveniat, *secundum Padill. ubi supra num. 20.*

25 Ad † quartum, & sic ad text. *in dict. leg. ex facto*, ibi si non sit conscius fraudis, *ff. de nego. gest.* Respondemus, quod ibi non agitur de beneficio divisionis, sed de actione negotiorum gestorum, in qua diversa ratio militat, quam in beneficio divisionis, ut patet.

26 Hæc opinio Hugolini † magis communis limitanda est, ut minime locum habeat, si tutor non ex communi, sed ex proprio dolo conveniatur, quo casu vera erit opinio Azonis contraria, ut minime competat illi beneficium divisionis ex Bart. *in d. l. 1. num. 6. Cod. de transact.* cujus opinionem testantur esse communiter approbatam Curtius Senior, *ibi numero 12. Junior, numero 17. Purpur. numer. 59. Padilla, nu mer. 21.* sequitur eum communi, Boerius *dict. dec. 50. numer. 4. & Marc. Ant. Eug. consil. 19. num. 60.*

27 Ultimo antequam nos † expediamus ab hoc secundo beneficio divisionis, observandum duxi, quod & si verum sit, quod antequam agatur contra tutores non gerentes, excutiendus sit prius magistratus, præponens tutorem administrationi tutelæ, *ex l. 1. §. usq; adeo, ff. de tutel. & rat. distrah. & per gloss. ver. eligere, communiter ibi approbatam in l. 2. C. de dividend. tut.* quæ habet, quod in hac specie, primo loco conveniatur magistratus, si est solvendo, demum magistratu excusso, non gerens, quæ glossa recepta est communiter, *secundum Eugen. d. consil. 19. numer. 74. 76.* attamen hoc recessit ab aula curiarum, & usus illud non admittit amplius, sed immediate conveniuntur ipsi tutores, ut de consuetudine ista testatur Aret. *consil. 29. sub num. 9. vers. præterea consuetudo, refert & sequitur, Clasens in dict. l. 1. num. 10. C. de transactio.* & asserit valde notatu dignum Ronche. *in d. l. eandem, nu. 225. ff. de duob. reis, prout eos refert & sequitur Eug. dict. consil. 19. num. 79.*

Beneficium cedendarum † actionum daturtutoribus 28
solventibus pro contutoribus, ut sibi solventibus cedantur à pupillo actiones negotiorum gestorum, competentes illis adversus tutores, ut eos possint exigere, si quando solvendo esse reperti fuerint, *l. 1. §. si pupillus, ver nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distrah.* Et † competit 29
hoc beneficium tutori convento ex communi culpa, vel ex culpa alterius, Nam si conveniatur ex communi dolo, vel ex proprio, non habebit hoc beneficium, *d. l. 1. §. plane, ff. de tutor. & rat. distrah.* & in hoc concordant omnes, *teste Bar. in dict. l. 1. num. 8. C. de transactio.* & esse communem hanc doctrinam affirmat, Curt. Junior, *ibi nu. 23.* & ex eis Padilla, *nu. 22.* quicquid in contrarium dicat Marc. Anto. Eugen. *dict. consil. 19. num. 65.* nempe dari hoc beneficium uni tutori ex pluribus in solidum convento ex communi dolo, vel culpa.

Est autem utilissimum † hoc remedium cedendarum 30
actionum, quoniam renunciatio omnium beneficiorum facta à correo, vel fidejussore, hoc beneficium non comprehendit, nisi specialiter facta sit, cum *Bald. in l. si divisa. C. locat. & Roman. consil. 472. num. 3. & Hippol. in rub. ff. de fidejuss. num. 29. voluit & probavit Padill. in d. l. 1 num. 22. ad finem.*

Beneficium † utilium actionum datur tutoribus conventis atque exactis contra alios tutores, quo casu actiones ab eo, qui pupillus fuit, cessæ non sunt, *ut in d. l. 1. § nunc tractemus ff. de tut. & rat. distrah.* Et in hoc beneficio possunt repeti omnia, quæ in beneficio cedendarum actionum dicta sunt, & ideo insistendum hic minime est, *teste Bar. in dict. l. 1. & Padilla, num. 24.* Fuit que nihilominus necessarium † remedium præcedens cedendarum actionum, quoniam ex ipsa cessione transfertur exercitium directarum actionum, & ideo potest cessionarius directas actiones intendere nomine cedentis, *l. qui stipendia, C. de procur.* quod non potest facere habens tantum utilem actionem, *in Bald. in d. l. 1. colum. 2. versic. quaro, quod operatur, & ibi Padill. nu. 24. C. de transact.* 31

De transactione † autem facta cum quibusdam ex administratoribus, quod ceteris, cum quib. non est transactum, non prosit, decidit *d. l. 1. C. de transact.* ubi omnes DD. late hanc speciem declarant. Sed nos eam omittimus, quia non est nostræ speculationis. 32 33

SUMMARIA.

1 L. 12. tit. 16. part. 6. casus ad literam refertur.

2 Judices tres sunt competentes ad dandum tutorem pupillo, nempe judex loci, domicilii, pupilli, vel adulti: & judex originis ipsius minoris, vel ejus parentis: & judex loci, ubi minor habet majorem partem bonorum suorum: tametsi aliud velit Anton. Gomez, ut in numero 12.

3 Tutor datus ab aliquo prædictorum trium judicum, quando prædicti loca sunt diversa, ad diversasque pertinent jurisdictiones, prævalet.

4 Judex domicilii minoris est judex competens ad dandum tutorem pupillo, absque concursu judicum originis & loci, ubi pupillus habet majorem partem bonorum ut in num. 5.

6 Judex cantus dans tutorem pupillo, non exprimat, quod dat etiam respectu bonorum, quæ sunt extra territorium, quia administratio & bona, licet alibi posita, veniunt in consequentiam personæ, cum tutor detur principaliter personæ, quod si exprimeret, quod dabat etiam ad patri-

monium extra territorium judicis consistens, tunc talis datio, quoad id non valeret.

Judex loci, cujus est dominus pupillus, non potest ei dare tutorem.

Jurisdictio dandi tutores an prorogari possit de consensu partium?

9 *Datio tutelæ potius est actus jurisdictionis contentiosæ, quam voluntariæ.*

10 *Judex civitatis habitationis minoris oriundi ab altera vicina, à qua bannitus est, potest ratione necessitatis illi dare tutorem, quia ibi convenitur, quamvis alias non liceret.*

11 *Judices illi, qui tutores dare possunt, pupillis: curatores adultis dare quoque possunt.*

13 *Judices, qui possunt dare tutores dativos, possunt & legitimos.*

14 *Judex originis minoris, vel ipsius patris, potest ei dare tutorem & curatorem.*

15 *Tutores vel curatores providendi vulgo conceptis, dandi sunt à judicibus suæ originis, vel materna.*

16 *Judex loci, ubi major pars bonorum fuerit, potest tutorem, vel curatorem dare minorib. Sed an ad hoc requiratur, quod ibi quoque minor domicilium habeat, late discutitur num. 17. & seq. resolvitur negative.*

18 *Pupillus domicilium habere videtur, in loco, ubi habet majorem partem fortunarum suarum.*

19 *Minore habente domicilium in uno loco ratione originis, & in alio ratione habitationis, & in alio, in quo nullum habet domicilium res sit sita, quæ vendi expediat, quilibet judex prædictorum locorum potest decretum interponere super venditione dictæ rei.*

20 *Judex ordinarius ecclesiasticus dare debet tutorem, vel curatorem clerico, non vero judex laicus.*

21 *Judices chartularii habentes potestatem à Principe vel à comite Palatino poterant jure communi tutores & curatores dare: quod hodie jure nostro regio non procedit.*

22 *Judex competens dationis tutelæ, vel curæ existente matre, vel avia non debet devenire ad tutorem dandum, nisi ea citata, quo facto, si appareat eam esse negligentem judex dabit tutorem legitimo non existente, ubi quomodo hoc intelligatur.*

23 *Tutor, vel curator magnatis debet dari & provideri per solum nostrum regem.*

24 *Judex competens debet per se dare tutorem, & non per alium, si substantia minoris fuerit ultra 500 solidos, secus si infra eos.*

25 *Tutores & curatores jure communi in usu erat, quod Romæ præfectus urbis, vel prætor secundum suam jurisdictionem in provinciis autem præsides ex inquisitione crearentur, vel magistratus jussu præsidum, si non erunt magnæ pupilli facultates.*

26 *Justinian. A. postea aliud statuit, atque sancivit, ut in n. 26.*

27 *Datio tutoris mixti semper imperii est, alias majoris, alias minoris, & delegari non potest, nisi pupilli facultates ultra 500. solidos non sint, vel ei delegatio fiat, qui aliquam jurisdictionem habeat: quod & in curatoris datione procedit, ut in num. 28.*

29 *Cautela legitima præstanda à tutoribus & curatorib. hoc est satisdatio, cujus periculo accipienda sit?*

30 *Tutor dativus, qualis esse debeat?*

31 *Tutores plures, vel curatores si reperiantur dati à diversis judicibus, cujus datio tenebit & præferenda erit.*

32 *Mater & ceteri consanguinei pupillorum tenentur eis petere tutorem, alias privantur eorum successione, si intestati decedant: quod verum est etiam in aliis omnibus consanguineis successuris ab intestato pupillis, ut in nu. 33. & hoc intra annum, ut in num 34.*

35 *Avia tenetur nepotib. suis intra annum tutorem petere, alias privatur ejus successione & quando ei incipiat currere hic annus, n. 26. nec non & aliis, n. 37. & n. 38.*

36 *Annus datus matri & aviæ, aliisque consanguineis pupilli ad petendum ei tutorem, quando [illegible] incipiat currere? num. 36. 37. & 38.*

39 *Anno primo lapso per quem primus consanguineus pupilli excluditur à petitione tutelæ, alius sequens in gradu, an excludatur per lapsum alterius anni?*

40 *Mater naturalis tantum intra annũ quoque tutorem pupillis suis petere tenetur, alias privatur ejus successione.*

41 *Mater non solum privatur successione pupilli, quando fuit negligens in petendo ei tutorem: sed etiam si illum petiit, & deinde ille tutor non administravit, vel non fecit inventariũ, vel alia solemnia à jure requisita, nam si mater non sollicitaverit, ut administret, vel faceret inventariũ similiter privatur successione, ac si nõ petiisset, secus est in tutore testamentario, vel legitimo, ut in n. 42.*

43 *Mater tenetur petere confirmari tutorem in testamento minus legitime relictum, alias privatur ejus successione, & quid si unus tutor ex pluribus idoneis datis decesserit, vel temporalem excusationem acceperit, an mater teneatur alium ejus loco petere? nu. 44.*

45 *Mater, si decretũ fuerit, tutore pupilli accusato ei adjungi alios, tenetur eos petere, alias in sententiã constitutionis.*

46 *Substitutus pupillaris tenetur petere tutorem pupillo intra annum, alias privatur jure substitutionis.*

47 *Mater substituta fideicommissaria non privatur fideicommisso, licet non petierit tutorem pupillo.*

48 *Mater quoque tenetur petere curatorem pupillo suo in casibus, in quibus est necessarius curator, alias privatur ejus successione.*

49 *Mater prægnans tenetur quoque petere curatorem bonis, alias si posthumus nascatur & moriatur ei non succedit, & an veniri quoque petere curatorẽ dari teneatur? n. 50.*

51 *Mater petens tutorem filiis suis minus idoneum, & inhabilem, habetur, ac si non petiisset, & punitur privatione hereditatis, idoneus in proposito intelligitur, dummodo sit locuples facultatibus licet non morib. & n. 56.*

52 *Tutorem tantum petere non sufficit, sed requiritur, quod id fiat cum effectu taliter, quod tutor detur, & administret cum effectu.*

53 *Mater privatur omnino hereditate pupilli, propter non petitum tutorem, etiam quoad legitimam.*

54 *Mater non petens tutorem, vel curatorem filio suo furioso, privatur ejus successione.*

55 *Mater, quæ data opera petiit tutorem suis pupillis defunctoris, vel privilegio munitum, vel oneratum trib. tutelis privatur eorum successione, nisi in casu de quo hic.*

57 *Mater, quæ prioribus tutoribus excusatis vel rejectis intra annum aliorum nomina non ediderit, privatur jure succedendi filio impuberi decedenti, etiamsi non fuerint omnes excusati, vel rejecti, idem est si decesserint, ut in nu. 58. ampliatur alio modo, nu. 59.*

60 *Mater, quæ tutorẽ petiit filiis suis tempore debito, compulsa tamen à libertis vel cognatis, amittit ejus successionẽ, non vero, si cũ petere non cunctaretur, admonita*

61 *Mater incidit in prædictam pœnam amissionis successionis pupillorum suorum, etiamsi pater eorum prohibuisset petitionem tutoris, quoniam per matrem eorum administrare voluit, si nec petat, nec legitime tutelam administret.*

62 *Mater filiabus quoque suis impuberibus tutorem petere tenetur, sicut & filiis eadem pœna.*

63 *Mater quæ forte absens à libertis prævenia est in petitione tutoris vel ab aliis, privatur successione filiorum suorum impuberum, sed ita demum si forte id fecit, cum frustraretur, alias secus.*

64 *Matre deficiente ceteri consanguinei, qui successuri sunt pupillo ab intestato, tenentur ei petere tutorem int. annum, quod procedit etiamsi sint sexagenarii, vel majoris hac ætatis, ut in num. 65.*

66 *Mater, quæ ut tutrix recte administravit bona pupilli, non tamen legitima fuit tutrix, amittit successionem ejus, sed intellige, ut in num. 67.*

68 Ma-

124 *Mater non petens tutorem filio suo impuberi intra annum, quibus bonis privatur, & n. seqq. quid de fideicommissaria, & vulgari substitutione.*

127 *Heres ejus, qui poterat excludere non petentem tutorem pupillo, & tacuit in vita sua, an possit eum excludere?*

128 *Mater prodiga, cui bonis interdictum est, non privatur successione pupilli, ob non petitum ei tutorem.*

129 *Mater, qua ante annum ingreditur monasterium, etiamsi efficiatur de tertio ordine, non privatur successione filiorum, ob non petitum tutorem.*

131 *Mater nō petens tutorem filiis intra annum licet privetur eorū successione, non tamen interim privatur tutela.*

132 *Substituti pupillorum, quibus in testamento fuit relicta eorum tutrix mater minor 25. annis, ob non petitum tutorem privetur jure substitutionis.*

133 *Mater, & ceteri consanguinei pupilli non petentes ei tutorem non privantur ejus successione in conscientia ante condemnationem.*

134 *Mater tutrix filiorum, transiens ad secundas nuptias non petito tutore eisdem &c. privatur eorum successione: declaratur, nu. 135.*

136 *Amici, & quilibet de populo possunt, & debent minorib. tutorem petere, & quomodo hoc intelligatur, n. 137. & judex ex officio, nu. 140.*

138 *Verba sunt intelligenda juxta subjectam materiam, plura in proposito adducuntur hic.*

139 *Verbum, debet, licet regulariter importet necessitatem, sicut verbum, oportet, aliquando tamen decentiam, & honestatem large importat.*

141 *Tutela, & cura, quo tempore finiantur, & n. 149.*

¶ Finita tutela tutor tenetur admonere minorem, ut petat sibi curatorem, alias tenetur num. 142. & num. 146. & 147.

143 *Idem est in procuratoribus fabrica rerum Ecclesiastic. & in rectore Ecclesia parochialis, ut in nu. 145.*

144 *Fidejussor tutoris non tenetur ad ea, qua post pubertatem sponte gessit tutor.*

¶ Tutor tenetur litem inceptam durante tutela, eam prosequi tutela finita; Idem in curatore receptum est, ut in num. 148.

¶ Curator tenetur satisdare sicut tutor, num. 150.

¶ Tutoris appellatione, an veniat curator & econtra, latissime hic declaratur, cum num seqq. usq; in fin.

159 *L. pater severinam, §. conditionum verba, ff. de condit. & demonst. declaratio, ibidem & pracipue num. 159. cum seqq.*

162 *Datio curatoris alicui facta, ut furioso, qui non erat talis, sed prodigus, vel econtra, an vitietur?*

CAPUT XVI.

De pœna matris, & consanguineorum non petentium tutorem pupillo dari infra annum, & de tutore dativo.

DEFICIENTE tutore testamentario, & legitimo, qui tutelā pupilli velit suscipere, tunc mater, & consanguinei ejus, qui jus habent ei intestato decedenti succedendi, tenentur petere ei tutorem probum, & locupletem dari per judicem loci, alias privantur ejus successione, si orphanus intestatus decesserit, & tunc amici, & quilibet de populo possunt petere tutorem, & judex debet eum dare per se, & non per alium, si patrimonium pupilli, ultra quingentos solidos fuerit: sin minus potest alii judici inferiori mandare dationem tutelæ, & talis tutor dicitur dativus à judice: hanc autem tutelam non solum potest discernere judex loci, ubi est pupillus: sed etiam ejus loci, ubi pupillus vel ejus pater natus est, vel ubi pupillus habet majorem partem bonorum, sive ipse sit præsens, vel absens, vel etiamsi sit invitus: tutor autem datus ab alio judice, quam à prædictis, non poterit tutelam habere. Durat autem quælibet tutela, sive testamentaria, vel alia sit, usque ad ætatem quatuordecim annorum completam pupilli, & duodecim pupillæ: post illam vero ætatem judices debent curatorem adultis providere, cum ea satisdatione, quam tenentur tutores præstare, duratque hujusmodi cura usque 25. annum adimpletum minorum. Hæc omnia ad literam decidit egregia, & necessaria *l. 12. titul. 16. partita 6.* in cujus expositione, & praxi plurima sunt videnda, quæ quotidie in praxi contingunt in his regnis Hispaniæ.

Primum, quis judex sit competens ad dandum tutorem pupillis, & curatorem adultis, & de hoc agemus super verbo, *deuen, e pueden pedir.*

Secundo, quomodo mater, & ceteri consanguinei pupillorum teneantur eis petere tutorem: & qua pœna puniantur, si hoc negligant, ubi simul de pluribus quæstionibus necessariis agemus super verbo; *Estonce la madre, e los otros parientes.*

Tertio, quod in defectum eorum amici pupilli, & etiam pupilli, & etiam quilibet de populo eis tutorem petere possint, super verbo, *le dmas dezimos.*

Quarto, quo tempore durat tutela, & cura, & an appellatione tutoris veniat curator? super verbo; *E la guarda.*

Aggrediamur ergo materiam eodem ordine.

In text. ibi, † *deuen, y pueden pedir alcuez del lugar &c.* habemus hic legem expressam probantem, tres judices esse competentes ad dandum tutorem pupillis. Primus est judex loci domicilii pupilli, seu adulti, *ut patet ex prædictis verbis.* Secundus est judex loci, in quo natus est minor, vel parens eius, *ut patet ibi, e non tan sola mente.* Tertius est iudex loci, ubi minor habet maiorem partem bonorum suorum, *ut patet ex eadem l. ibi, esso mismo puede ser, &c.* 2

Alius autem iudex tutorem pupillo dare non potest, nisi unus ex prædictis tribus iudicibus, & ab alio datus non potest habere tutelam pupilli, ut patet ex eadem lege duodecima ibi, *mas si el iuez que da el guardador no ouiesse por si alguna destas razones non podria estonce el que fuesse puesto por mandado de tal iuez auer la la guarda del moço.*

Et quando prædicta † loca sunt diversa, ad diversasq; pertinent iurisdictiones, tunc tutor, qui rite ab aliquo horum iudicum datus fuerit, prævalet, quia est verus tutor, & interim, dum aliquis est verus tutor, locum non habet alius tutor, *ut recte cum aliis agnovit Greg. Lopez, in d. l. 12. verbo, del antes, o no: & probat Molina Theologus de iustitia, & jure, 1. parte, tractatu secundo disputat. 420. colu. 1361. in princ.* 3

Judex † igitur domicilii, minoris est iudex, competens ad dandum tutorem pupillo, *ut nostra lex Regia 12.* per quam approbatur opinio Azonis; de qua per glossam *in leg. 1. Cod. ubi pet. tut. o. verbo, ubi morantur, ibi, alias &c.* quæ secundum Bartolum, Angelum, & Albert. communiter approbatur, reprobata opinione Hugolini, de qua in dicta glossa, quam tenebant Cyn. & Salyc. secundum Gregor. Lopez *in d. l. 12. in glossa, al iuez del lugar,* quæ opinio Hugol. iure communi erat probabilis: Ceterum hodie cessat per nostram l. Regiam, ut constat ex eodem Greg. Lopez ibi. 4

Sicut etiam cessat timor sive consilium Alberic. *in l. prima, circa principium, ff. de tut. & curat. dat. ab his:* dicentis, tutum esse si fieri posset, quod cum iudice domicilii concurret in datione tutoris iudex originis, & iudex territorii, in quo pupillus habet patrimonium. 5

Cautus tamen † sit iudex domicilii, vel originis in forma dandi tutorem, ut eum discernat simpliciter, non exprimens, quod dat etiam respectu bonorum, quæ sunt extra territorium, quia administratio, & bona licet alibi sita, veniunt in consequentiam personæ, cum tutor prin- 6

principaliter detur pupillo, l. in copulandis, C. de nupt. pro quo videtur textus in l. propter litem, § fin. supra. ff. de excusat. tutor. ibi, licet datus tutor ad universum patrimonium datus est, &c. Namque si exprimeret, quod dabat etiam ad patrimonium extra territorium judicis, tunc talis datio respectu rerum, quæ non sunt in territorio sibi subdito, non valeret, ut late tradit Ang. in d. l. 1. Cod. qui pet. tut. quem refert & sequitur Greg. Lopez in d. 12. gl. Alcalde del lugar, ibi & sit cautus judex. Et quod administratio tutoris porrigatur etiam ad bona sita extra territorium ejus, qui tutorem dedit, tenet quoque Bart. in l. legitimos, num. 5. ff. de legitim. tut. ubi, quod decretum super actu voluntario à judice ordinario interpositum, valet etiam super rebus extra territorium sitis, per text. in l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum & l. 1. Cod. qui pet. tut. & dict. l. propter litem, § licet, ff. de excusat. tutor. concludens, ex hoc, quod judex, sub quo est pupillus, potest interponere illud decretum, quod extenditur ad bona ubicunque posita, si contradictionem non habet: sed si contradictor esset, ita quod haberet necesse mitti in possessionē per ministros judicis, tunc non sufficeret litera illius judicis, sed deberet scribi illi judici, sub quo res sunt, idem Bart. in l. pupillo, numero primo. ff. de tutor. & curator. dat. ab his, Bald. in leg. final. numer. 46. C. de edicto D. Adrian. toll. Alexand. consil. 128. num. 4. volum. 1. Decius consil. 207. numer. 5. & hos refert Andreas Gail lib. 2. pract. observ. observatione 123. numer. 6. pag. 440. volum. 1. & Cavalcan. de tutor. & curator. num. 281. Marsilianus consil. 78. num. 58.

Quod † si pupillus fuerit dominus loci, in quo habi-
7 tat, & habet domicilium, non tenebit datio tutoris eidem facta per judicem ab eo ibi positum, quia requiritur, quod persona pupilli sit judici subdita, qui dat ei tutorem, ut in d. l. 1. & quia actus tutelæ videtur potius actus contentiosæ jurisdictionis, quam voluntariæ, unde apud se ipsum, sive ejus judicem fieri non potest, l. si consul. ff. de adop. l. 1. ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. ille à quo, §. tempestivum, ff. ad Trebell. Unde recurrendum esset tali casu ad judicem originis propriæ, vel paternæ, vel ubi habet majorem partem suarum facultatum, ut in d. l. 1. & in d. l. 12. Regia. 7. part. vel ad Regem, qui jubeat ei provideri de tutore, secund. Greg. Lopez. ubi sup. ad finem gl. ubi etiam refert Bald. in l. 1. colum. 1. Cod. de emancip. li-
8 ber. dicentem, † quod jurisdictio dandi tutores, potest prorogari de consensu partium, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis: sed stante nostra l. Reg. 12. credo non posse procedere hoc dictum Baldi, cum per eam tres judices prædicti constituantur pro discernenda tutela, & præterea præcipiatur in vers. mas si el iuez, que si el iuez que da el guardador ne cuisse por si alguna de las razones sobredichas, (que son domicilio, o naturaleza del pupillo, o de su padre o existencia de la mayor partida de los bienes del huerfano) no puede estonce el que fuesse puesto por mandado de tal iuez aver la guarda del moco.

Et quamvis lex hæc nuncupatim non loquatur in casu, quo adsit, vel non adsit prorogatio partium, nihilominus tamen ex sua generalitate, & quia non excipit casum prorogationis de consensu partium factæ in alium judicem, quam præd. tres, procedere quoque videtur, etiamsi jurisdictio alterius judicis incompetentis prorogetur de consensu partium: alias enim, quilibet judex extraneus posset dare tutorem non subdito de consensu partium, quod esse videtur contra mentem nostræ legis, cum ipsa ad hoc constituit unum ex tribus judicibus, & annullet dationem tutelæ ab alio, quam in ea contentis factam, fierentque præterea in hoc mille fraudes in damnum pupillorum, si aliud diceremus, & quia facto privatorum jurisdictio dari non potest, ut in juribus vulgaribus.

9 Denique † verius esse censeo, dationem tutelæ potius esse actum jurisdictionis contentiosæ, quam voluntariæ, quia tutores dativi discernuntur per judices habentes iurisdictionem ordinariam non delegatam, & sic per iudices civitatum secund. Bar. in l. 1. in princ. ff. de tut. & cur. dat. ab his, n. 4. Alex. & Ias. in l. 1. ff. de iurisd. omnium iudic. idem Ias. & Dec. in l. 1. ff. de offic. ejus, prout eos refert, & sequitur Ant. Prag. de tut. & cur. q. 5. n. 3. & Greg. Lop. in d. leg. 12. in gl. que sea menor: Et præterea, quia in tutela discernenda requiritur plerumq; caussæ cognitio, ut sup. in alio c. diximus. Item solent oriri contentiones inter plures tutelam prætendentes: Denīq; tutores nonnunquā excusantur, & tutelæ onus subire contendunt: Alii vero eam prætendunt contra alios, super quibus magnæ lites causantur, rixæ; & contentiones. Ergo cum hæc omnia iudicis decreto diffinienda sint, atq; pendeant ab ipsa datione tutelæ, consequens est, ut datio tutoris sit actus iurisdictionis contentiosæ, non vero voluntariæ.

Ratione † tamen necessitatis, (ut quia minor origi- 10
narius unius civitatis, habens etiam ibi facultates suas, ab ea bannitus est, & habitat in civitate vicina, & ibi cōvenitur) potest iudex civitatis habitationis illi dare tutorem, quamvis alias non liceret, secundum Ioannem Andream in addit. ad Special. in rubr. de curat. in versic. sciat ergo, ubi allegat Guido. de Suzar. quem refert, & sequitur Greger. Lopez. in d. l. 12. in glossa, do nascio el moco, o el padre del, ad finem.

Omnia supradicta in datione † tutelæ videntur quo- 11
que procedere in datione curæ, tum ex nostra lege regia 12. ad finem ibi, e de alli adelante deven los iuzgadores dar, e otorgar al moco otro guardador, que llamen en latin curator &c. los iuzgadores. Namque videntur intelligi hoc casu de supradictis ab eadem l. assignatis ad dationē tutelæ, cum ipsa lex aliud in curatore dando non exprimat, nec dicatur tum etiam ea identitate rationis, & quia nulla differentiæ ratio assignari potest in hoc inter dationem tutelæ & curæ: Ergo idem ius in utrisque est statuendum, argum. l. illud. cum simil. ff. ad l. Aquil. pro quo est text. in rubr. & nigro, C. ubi per tut. vel curat.

Ex quibus corruere † videtur distinctio Anton. Go- 12
mez. 2. tom. var. resol. cap. 14. de restit. min. n. 17. versic. ex quibus, quæ habet, quod si agatur de dando tutore alicui minori, debet dari in loco originis, & non in loco ubi habet patrimonium, & bona sua: quia talis tutor datur principaliter personæ, & virtus & effectus tutelæ extenditur ad alia loca: Si vero ageretur de dando curatore, quilibet iudex prædictorum locorum posset dare, quia principaliter datur rebus & non personæ, ut ibi per eum, de quo infra latius agemus, sed nunc eam differentiam improbamus, contendentes tam ad dationem tutelæ tres iudices esse competentes, de quibus in d. l. 12. quam ad dationem curæ ex prædictis.

Procedit etiam † nostra l. 12. loquens in tutoribus da- 13
tivis, in tutoribus legitimis: Iudex namq; pupilli triplici modo consideratus, ut in eadem nostra l. Reg. 12. legitimis tutoribus tutelam decernet, cum in hoc inspicienda sit persona pupilli: Iudex etiam originis pupilli, vel ipsi-
us patris iuxta nostram leg. Regiam † potest dare mino- 14
rib. tutorem vel curatorem, ut in ea vidimus, & de origine patris idem etiam probat l. unic. C. ubi pet. tut. ubi gloss. prima concordantia iura allegat.

Quod si pupilli vulgo † concepti essent, inspicienda 15
est propria sui origo, vel ex persona matris, & in eo loco petuntur tutores vel curatores, secund. Greg. Lopez. in d. l. 12. in gloss. do nascio, el moco, o el padre del, in princ. sed contra iudicem originis in hoc casu faciunt tradita per Anto. Galeac. Maluas. consil. 37. sub num. 22. col. 3. Sed nihilominus tenendum est, quod prædiximus, etiam iure communi attento, ut per Maluas. ubi supr. num. 24. cum seqq. & præcipue iure regio per nostram leg. Regiam 12. Similiter iudex loci, ubi maior pars hominum fuerit,

potest

potest tutorem vel curatorem dare minoribus, *ut in nostra lege 12.* ibi, *esso mismo puede, &c.*

17 Dubitari tamen contingit † circa intellectum hujus conclusionis, ad hoc, quod judex loci, ubi est major pars bonorum minoris, possit ei dare tutorem, requiratur, quod ibi quoque minor habeat domicilium, ita quod alias non sit judex competens ad id.

Et quidem Doctores communiter *in l. prim. Cod. ubi pet. tut.* hanc partem tenent, licet curatorem rebus ibi exsistentibus dare possit, *ut in leg. juris peritos, §. oriundus, ff. de excusat. tutor. teste Anton Gomez. ubi supra,* qui eam sententiam quoque probat, & sequitur: Judex namque, qui dat tutorem, debet habere jurisdictionem in personam pupilli, quam jurisdictionem non habet judex, ubi tantum sunt res pupilli.

Sed nihilominus contrarium est tenendum, imo, quod judex loci, ubi est major pars bonorum pupilli, sit competens ad dandum ei tutorem, etiamsi ibi minor domicilium non habeat. Primo, *ex l. 1. in prin. C. ubi pet tut. ibi, vel ubi eorum sunt facultates, &c.*

18 Secundo, quia † eo ipso, quod minor habet in eo loco majorem partem fortunarum suarum, videtur pupillus ibi habere domicilium, *ut tradit Paulus Castr. in l. 2. num. 2. ibi & etiam, Cod. ubi Senat. vel clariss.* Unde licet Pupillus alibi haberet aliud domicilium, seu habitationem, poterit provideri de tutore per judicem, ubi est major pars sui patrimonii, *ut voluit Azo,* cujus opinio approbatur expresse in nostra lege Regia, per quam, & tertio, hæc pars expresse, & procul dubio deciditur, dum tres judices ad dationem tutelæ, vel curæ constituit, & quemlibet ipsorum, nempe judicem loci, ubi minor domicilium habet, vel habitat, & judicem originis propriæ vel paternæ, denique judicem loci, ubi est major pars bonorum minoris: Judex igitur hic ultimus, ita judex est, sicut primus domicilii, & sicut secundus originis minoris, vel paternæ: Quare merito hanc partem probavit Gregorius Lopez, *in dicta l. 12. in gloss. la mayor partida de sus bienes, ad fin. ibi, sed tu dic,* & eam sequi videtur Molina Theologus *de justitia & jure, 2. tractatu prima parte, disputat. 120. col. 1361. ibi, sed Paul. Castrens.*

Quæ adeo procedunt, ut non sit necessarium redire jure domicilii, in alterum prædictorum locorum, ut magistratus det minoribus tutores, *ut in dicta l. 12. & in dicta leg. 1. & tenet Azo in summa, Cod. ubi pet. tutor. & Gregorius Lopez in dicta l. 12. in gloss. do nascio el moco, ibi, item etiam.*

19 Sic † etiamsi minor habeat domicilium in uno loco ratione originis, & in alio ratione habitationis, & in alio, in quo nullum habet domicilium, res est sita, & expediat ei eam vendere, quilibet judex prædictorum locorum potest decretum interponere super venditione dictæ rei, *text. est singularis & unicus in lege magis puto, versiculo, illud quæri, ff. de rebus eorum, & ibi Dyn. Alber. Baldus, & Cuman. Antonius Gomez, ubi supra,* eam reddens rationem, quia judex originis, & habitationis illud interponit ratione jurisdictionis personæ minoris, quæ extenditur ad aliud territorium, judex etiam loci, in quo res sita est ratione ipsius rei, quam habet in suo territorio, & jurisdictione, *ut in l. si prædium, 16. ibi, sine decreto præsidis provinciæ, in qua situm est vendidisti, Cod. de præd. minor. & ibi communiter Doctores.*

20 Prædicta † de judicibus circa dationem tutorum vel curatorum procedunt, quando tutor vel curator dandus esset pupillo, vel adulto laico: secus si clerico: tunc enim dari debent à judice ordinario ecclesiastico, non autem à laico, quia non habet jurisdictionem in illum, *Bartolus in lege prima, numer. 5. ff. de tutoribus & curatoribus dat. ab his. Carolus Ruin. consil. 89. incipit, quamvis copiose, num. 1. vol. 5. Anton. Piag. de tut. & curat. qu. 5. num. 6.*

Poterant etiam jure communi † tutores, & curatores dari à judicibus Cartulariis, habentibus potestatem à Principe, vel à Comite Palatino, cui Princeps concessit, *ut tenet Bartolus in dict. l. 1. num. 3. ff. de tutor. & curator. dat. ab his, Angelus in §. actionum, num. 70. Instit. de act. & Antonius Piagius ubi supra, n. 7.* Sed hodie jure nostro Regio non procedit hæc doctrina, attenta prædicta lege 12. partitæ, *in verbis supra relatis,* quibus prædictis tribus judicibus id conceditur, non vero aliis. 21

Judex † tamen competens dationis tutelæ, vel curæ, exsistente matre, (adde tu) vel avia, non debet devenire ad tutorem dandum, nisi ea citata: quo facto, si apparebit eam esse negligentem, judex dabit tutorem, legitimo non exsistente, *ita Piagius dicta quæstione 5. numero 8. citans ad hoc Bartol. in lege tutor, numero quarto, ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his,* ubi tenet, quod non valet datio tutoris facta à judice, alio petente, non facta mentione matris, & *numero 5.* tenet, quod si de matre est facta mentio in petitione, debet ipsa requiri, si tutor daretur ex inquisitione: sed si judex vellet dare tutorem absq; inquisitione, tunc sufficeret coram eo esse narratum: nec enim habet necesse inquirere, quod habet, quia potest fieri, quolibet loco, & tempore, *ut in leg. qui habet, §. penult. ff. de tutelis, & numer. 6.* quærens, quid si judici narratum fuerit de matre, & tutorem sine inquisitione dederit, an matri postea tutelam volenti præjudicet? Inquit, quod hoc casu est tenenda distinctio Odofredi, quod aut mater fuit in mora, aut non: Primo casu sibi præjudicet, & præferatur dativus: in secundo vero casu, quando mater non fuit in mora, neque est, quid sibi imputetur, tunc præfertur ipsa, & tacendo mater per quatuor menses, est in mora, *ut per eundem Bart. ibid. nu. 4.* 22

Nihilominus tamen semper erit optima praxis, ut priusquam detur tutor à judice, mater requiratur: Si n. hoc omittitur, & de matre non fuerit facta mentio, corruet datio tutoris: si vero de ipsa fuerit facta mentio, & datio tutoris fit ex inquisitione, necessario debet ipsa requiri, ut patet ex doctrina Bartol. *ubi supra.* Quod si datio tutoris fiat sine inquisitione, licet mater non debeat requiri, quando in petitione de ipsa fuit facta mentio, utile tamen erit, ut requiratur ad hoc, ut in mora constituatur, & ut sibi imputetur, si tutelam non petierit. Idem videtur dicendum respectu ceterorum consanguineorum agnatorum deficiente matre, cum agitur de dando à judice tutore, qui dicitur dativus minoribus, ut hoc petentes debeant asserere judici, quomodo proximiores consanguinei, sive agnati essent petere tutorem pupillis, cum sint admoniti, ne erretur in caussa facti: id, quod probare videtur nostra lex duodecima, ibi, *de mas dezimos, que si los parientes fuessen negligentes en demandar guardador ad huerfano sobredicho, o si non oviesse parientes que lo fiziessen, entonces los amigos del moco, o otros qualesquier del pueblo deuen pedir al juez que de al huerfano guardador, &c.* Ergo constare debet de negligentia consanguineorum prius, quam deveniatur ad tutorem dativum: & à fortiori de negligentia matris vel aviæ, ea stante, vel utriusque, si utraque adsit.

Illud præterea † observandum est in proposito quod tutor, vel curator magnatis, debet dari & provideri per solum nostrum regem, *ut in leg. 14. titulo 5. libro 2. Novæ Collect. Regiæ,* quæ ita disponit: *Mandamos que quando quiera que en nuestras audiencias se pediere por parte de algun grande tutor, o curador para su persona y bienes, o para litigar: nuestro Presidente y Oydores de las dichas nuestras audiencias, lo remitan a vestras personas reales, pues aquello es a nos de proveer, y cumple a nuestro servicio.* Jure autem 23

cibus competentibus, nec constet de prioritate, tunc Alber. post Dyn. *in l. 1. ff. de tutor. & curator. dat. ab his, & in leg. 1. Cod. ubi petat. tut.* tenet, quod præferatur datio originis, *ut refert & sequitur Gregor. Lop. in dicta leg. 12. in gloss. delante o no. ad finem.* Ego vero crederem datum per judicem domicilii, præferendum esse ex nostra *l. Reg. 12.* arguendo ab ordine literæ, quod argumentum validum est, *l. quoties, in principio, ubi est text. notab. ff. de usufruct. l. generaliter, §. quid ergo, ff. de fideicommiss. lib. allegat alia jura Everard. in Centuria legal. loco primo ab ordine, versicul. 2. istud argumentum, &c.* & in *vers. 3. qui in vers. 5.* istud argumentum probat, etiam quod ex ordine arguitur prærogativa.

Quantum ad secundum principale, quomodo mater & ceteri consanguinei pupillorum teneantur, eis petere tutorem, & qua pœna puniantur, si id negligant, atq; prætermittant, inquit lex nostra:

Desamparado fincando el moço que fuesse menor de catorze annos de guisa que su padre no le ovesse dado guardador en su testamento nin ovesse pariente cercano que lo quisiesse guardar: estonce, la madre e los otros parientes que heredaren à este moço si muriesse sin testamẽto, deven pedir al ivez del lugar que e le de guardador, &c. E si estos tales no piden guardador, à tal moço como sobredicho es, pierden porende aquel derecho que avian de heredar en los bienes del huerfano si muriesse sin testamento.

De iure communi in matre, quod ad hoc teneatur, & alias cadat à successione, & sequentibus in gradu deferatur, probat *l. 2. §. si mater, ff. ad Tert. & in §. sed quemadmodum, Instit. eod. titul. & leg. matris, & l. cum à matribus, C. qui pet. tut. & leg. 2. ff. eodem titulo, ubi Bartol. late agit de hac materia, Paris. consil. 41. volum. 2. Mantua. consil. 335. & latissime Marant. in repet. l. is potest, num. 219. cum pluribus sequentibus, Sylva nupt. Joan. Neviz. lib. 1. num. 53. Anto. Gabriel. lib. 6. communium opinionum, conclus. 1. de Tutel. & Cyfuent. in l. 6. taur. n. 5. cum seqq. & alii infra citandi.*

De aliis vero † omnibus consanguineis successuris
33 ab intestato pupillo, idem probat & concordat *l. sciant, 16. C. de legit. hered.* cuius verba sunt hæc:

Sciant, qui ad successionem vocantur pupilli mortui, si defuncto ejus patre, tutorem ei secundum legem non petierint intra annum, omnes eis, sive ab intestato, sive jure substitutionis successionem ejus, (si impubes moritur) denegandam esse, Bart. in l. 2. §. confestim, in fin. ff. ad Tertul. Nicolaus de Voald. in tractatu de successib. ab intest. 2. part. in tertia limitatione Marian. Socin. Junior, consil. 16. volum. 2. Calcan. consil. 33. idem in agnatis & cognatis ponit Odofred. in dict. l. sciant. & ibi Paul. de Castr. dicens, idem esse in omnibus consanguineis, & Salycet. & Corneus *in princ. idem Corneus, in l. matres, C. ad Tertul. in princ. Ancharan. consil. 104. & alios allegans Anto. Gabr. ubi sup. num. 3. & 4. ubi n. 5.* Idem in avunculis probat ex Signorola de Homodeis *consil. 168.*

Et † ex *dict. l. sciant,* supplenda & interpretanda est nostra leg. 12. nempe, ut quamvis ipsa non aperiat, intra quod tempus mater & alii pupillo coniuncti teneantur ei petere tutorem, id tamen facere debeant, & teneantur intra annum mater & alii consanguinei, *ut in dict. l. sciant,* ubi magis communiter hoc tenent Doctores respondentes ad *l. 2. §. confestim, ff. ad Senat. consult. Tertul.* quæ videbatur aliud probare secund. Gregor. Lopez *in d. leg. 12. in gloss. No piden guardador,* statim post principium.

Sed quia ista materia sæpissime in praxi cõtingit, estque utilissima, longasque habet radices, ideo eam, claro stylo (more solito) explanare intendo atque radicitus, prout fiet (annuente Deo) per ampliationes & limitationes tam ex textibus deductas, quam ex DD. infra citandis recollectas.

Sit igitur prima ampliatio, ut dum hæ † leges loquuntur de matre, procedant etiam in avia, *ut in leg. 2. §. si mater, in versicul. quid si nepotibus, ff. ad Senatusconsult. Tertullian, leg. 2. ubi Bartolus, ff. qui petant. tut.* & in hoc non est difficultas, *secundum Tellum Ferdinand. in leg. 6. Tauri, nume. 31. versicul. alter casus,* & in avia, avo & patruo, Cornel. *consil. 113. volum. 4. Petrus Ancharan. consilio 250. & in avia, Paris. consilio 83. volum. 2. & Marian. Socin. Junior consil. 19. volum. 2. quos refert, & sequitur Ant. Gabriel, ubi supra num. 1.* ubi *n. 6.* idem esse ait in proavo materno. 35

Est tamen differentia inter matrem & † aviam ex una parte, & alios consanguineos sperantes successionem 36 pupilli ex altera: quia licet mater prius veniat & avia posterius, annus tamen currit ambabus, & ambæ excluduntur, si intra annum tutorem non petant: quia una & eadem caussa, scilicet, naturalis pietas eas adstringit, non tamen avia debet prævenire matrem præcipiti festinatione; nec detineri in oratoria cunctatione, sed cum viderit matrem negligentem, ipsa debet excitari & petere: non sic in aliis successionem sperantibus, qui annus non currit nisi ei, qui tenet primam caussam, hoc est, primum locum successionis, *secundum Paul. Castrens. in dicta leg. sciant, sub numer. 2. & Bartol. in dict. leg. 2. colum. fin. ff. qui pet. tut. sequitur Grego. Lopez, ubi supra, in glo. No piden guardador, ibi, est tamen differentia, refert plures pro & contra Ant. Gab. ubi supra num. 11.* Et ideo non est tuta nec vera hæc differentia, *ut inf. dicemus, n. 39. & 116.*

Vnde & si tenentes † primum locum excludantur, se- 37 quentes non excludentur, & si non petant tutorem intra illum annum, *ita tenet gloss. final. in fine, in l. 2. ff. qui pet. tutor. & gloss. 1. in l. nepotibus, ibi non tamen obest, si non petieris, cũ eorũ mater te præcesserit, Cod. qui pet. tut. & Angel. & Paul. de Castr. in dict. l. sciant, numer. 2.* est communis secundum Corn. *consil. 113. lit. C. & lit. E. volu. 4. sequitur Greg. Lop. ubi sup. versic. nota etiam,* & omnes idem concludunt, ita, ut in hoc nulla sit controversia apud DD. maxime primo vivente, *ut per Mant. consilio 262. teste Anto. Gabr. ubi sup. nu. 8.* & est communis vera & tenenda sententia, *secund. Ant. Gom. in l. 14. tau. n. 18. in versic. item etiam limita.* ubi hoc intelligit, quando proximior in gradu vivebat, secus vero si mortuus sit. quia tunc sequens in gradu tenetur petere pupillo tutorem intra † annum à tempore mortis primi, quia cum 38 ius successionis ex tunc sibi incipiat competere, similiter sibi incumbit onus & tempus petendi tutorem, *sequitur plures referens Anton. Gabr. ubi supra num. 13. & Sylv. Nupt. ubi supra limit. 1.*

Sed quod † maiorem difficultatem habet, est, an la- 39 pso primo anno, per quem primus excluditur, alius sequens in gradu excludatur per lapsum alterius anni? In quo Calcan. *consilio 53.* tenet, quod alius annus currit ad præjudicium sequentis in gradu. Idemque voluit Bart. *in l. nepotibus, Cod. qui pet. tut.* ubi inquit, quod si mater fuit negligens per annum, ita quod certum erat, eam à successione esse exclusam: si alius conjunctus fuerit negligens per alium annum, putat, eum à successione excludi. Idem sentit *in l. 2. §. confestim, ff. ad Tertull. juncta declaratione Nicel. in Concordia, Bart. 108. & Angel. consi. 37.* dum dicit, quod ideo non excluditur patruus, quia periculo suo res pupilli stabant, & clarius idem *consil. 108. in fin. & sentit Baldus in Auth. si captivi, versic. breviter dico, Cod. de Episcopis & Cleric. & Ancharan. consil. 440.*

Sed contrarium voluit gloss. præallegata *dict. l. nepotibus,* dum indistincte loquitur sine præfinitione temporis. Et idem Bart. *in l. 2. nume. 15. ibi, si ergo primus excluditur propter non petitum tut. alias ad quem incipit pertinere spes successionis, non privatur ea, si tutorem non*

 petiit

petiit, quia lex illa hoc non dicit, nec debet extendi, cum sit contra ius commune. Et hanc secundam partem sequitur plures citans & appellans eam communem, & magis communem, Anton. Gabriel, *dict. conclus. 1. de tut. lib. communium opinionum, n. 9. per totum.* Et ita est tenendum cum veriori hac & magis communi seotentia adversus priorem, cum declarationibus Gabrielis, *ubi supra nume. 10. 11. & 12.* quarum præcipua est, quando prior in gradu mortuus esset, quia tunc mortuo priore in gradu, incipit currere annus sequenti, ut prædiximus: quod in matre mortua, vel secundo nubente absq; petitione tutoris, infra etiam probabimus *in 17. limitatione, num. 116.*

Secundo † principaliter ampliatur decisio horum iu-
40 rium, dum loquuntur de matre, ut procedat nedum in matre legitima, sed etiam in matre naturali tantum, quæ tenetur petere tutorem filio suo naturali, alias privatur eius successione ex text, in hoc expresso, in *l. ultim. Cod. qui pet. tut.* ac proinde non est opus citare auctores, qui hoc tenent, est enim planum, si tamen eos adhuc habere & videre volueris, consulito Ant. Gabr. *ubi supra, nu. 2. post Bart. in l. 2. §. si mater, ff. ad Tertul.*

41 Tertio ampliatur, ut procedat † non solum, quando mater fuit negligeus in petendo tutorem, sed etiam si petiit tutorem, & deinde ille tutor non administravit, vel non fecit inventarium, vel alia solemnia à iure requisita. Nam si mater non solicitavit, ut administraret, vel faceret inventarium, similiter privatur successione, ac si non petiisset, *text. & ibi gloss verb. nec legitime, in l. 2. §. si mater, versic. quod si pater, ff. ad Tertul.* sed est text. clarior *in vers. quid si non compulit eos, §.* ubi dicitur, *quid si non compulit eos miscere se tutelæ?* & cum plenum officium à matre desideremus, & hæc ei curanda sunt, ne in hereditate ei obstent, & tenet Bart. *in l. ultima, §. personis, C. de administr. tut. Marant. in repet. l. si potest, n. 221. ff. de acquirend. hered. Greg. Lopez. in d. l. 12. verb. No piden guardador, ad fin. ibi, adverte etiam:* intellige & declara. *ut infra n. 107.*

. Et † hæc tertia ampliatio procedit in tutore petito à
42 matre non administrante, vel omittente facere inventarium, vel alia solemnia: Secus namque est in tutore testamentario, vel legitimo, quia in eo mater non tenetur esse solicita, ut administret, vel inventarium conficiat, unde tunc non punitur, *ut probatur in l. 2. ff. qui pet. tutor. & ibi Bartol. num. 3. idem Bart. in dicto §. personis & Bald. in l. precibus, num. 18. Cod. de impub. & aliis subst. Socin. cons. 20. n. 4. volum. 1. Marant ubi sup. n. 222. Gregor. Lopez. in dict. l. 12. in gloss. No piden guardador, ad fin. ibi, quid autem si mater.* Idem constat ex text. *in d. l. 12. in principio,* dum loquitur, *Quando el padre del menor no le ouviesse dexado guardador en su testamento, ni ouviesse pariente cercano que lo quisiesse guardar:* Ergo stante tutore testamentario vel legitimo non tenetur mater tutorem petere filio suo, nec curare, quod administret, quod etiam tenuit in terminis, Bald. *cons. 403. in 4. volu. quem refert & sequitur Marant. ubi supra, nume. 251.* & stante tutore testamentario idem probant Abb. *cons. 90. volum. 2. Aretin. consil. 107. Marian. Iunior consil. 16. volum. 2. prout eos refert & sequitur Anton. Gabriel. ubi supra, num. 26.*

Unde conclusio principalis supra posita, de cuius ampliatione agimus, procedit, quando ob istum defectum dandus est tutor dativus, veluti quia testamentarius tutor est remotus vel excusatus, vel eo casu, quo proximior esset inhabilis inhabilitate temporali, vel aliis casibus, quibus locus est dativo. Ita declarat *Bart. in l. 2. n. … vers. oppono ista necessitas, ff. qui pot. tutor. & refert Gregor. Lopez, ubi supra, in glos. No piden guardador, ibi adverte etiam.*

Contrariam tamen sententiam in hoc tenet Lucas de Penna, *in leg. nullus, Cod. de proxim. sacro. scrin. lib. … versicul. 3. quæritur,* nemqe, quod etsi sit testamentarius tutor, vel legitimus, qui tamen non administret, adhuc mater teneatur instare, ut administret & inventarium faciat, cum finis legis sit provisio pupilli, & lex non debeat imponi verbis, sed rebus, *l. 2. Cod. commun. de legat.* & ex aliis fundamentis, quæ ibi adducit, cuius opinionem refert Gregor. Lopez, *ubi supra, in versic. Lucas tamen de Penna,* qui tandem se remittit ad ea, quæ in finem illius glossæ ipse dicit, ubi tenet priorem sententiam Bald. & aliorum. Quid tenendum?

Ego in hoc puncto potius adhæreo priori sententiæ negativæ, tanquam veriori, quæ, ut prædiximus, colligitur ex verbis nostræ leg. ut supra expensis. & denique quia cum simus in pœnalibus, servanda est nostra lex cum similibus stricte in terminis, quibus loquitur, nec extra eos trahenda est, quia odia restringi & favores convenit ampliari, & non habemus legem expressam, quæ aliud probet, aut dicat in tutore testamentario. præsertim cum in specie nostræ principalis tertiæ ampliationis sint opiniones diversæ Doctorum, quas refert Sylva nuptial. *1. part. num. 53. limitatione quart.* Sed nihilominus censeo tenendam prædictam tertiam ampliationem cum sua prædict. declaratione & restrictione, ut non procedat, quando tutor testamentarius vel legitimus non administrat, vel inventarium, aliave solemnia conficere omisit, per supradicta contra Lucam de Penna: non tamen excusatur mater à petitione tutoris filiis suis; eo solum, quod post eam existent consanguinei, quibus legitima tutela defertur, nisi intra annum renunciet expresse tutelæ filiorum, *ut infra latius agemus, numero 99.*

Illud tamen † observandum est in proposito, quod tutor esset datus in testamento minus legitime, adeo quod indigeret confirmatione iudicis, si mater non petierit ipsum confirmari per prætorem, privabitur successione, tex. est de hoc expressus *in l. credendum, in princ. … qui pet. tut.* Et idem est in alio successuro, ut ten t Maran. *ubi sup. n. 224.*

Si † autem pluribus tutoribus idoneis datis, unus eorum, vel decesserit, vel temporalem excusationem acceperit, mater, quæ propterea in locum eius alium non petit, quia numerus reliquorum administrationi tutelæ sufficiebat, incidit quidem in verba constitution[is] sed seotentia excusatur, *ut in d. l. credendum, in versicu. autem pluribus.* 4

Sed si suspecto tutore † pupilli accusato, decretum erit, ei adiungi alios, mater eos quoque petere debet, alias incidit in sententiam constitutionis, ut ibidem quoque deciditur, *in versic. sed si suspecte.* secus vero erit, si suspectum tutorem non fecit, *ut ibidem probatur, in vers. quæ autem.* 4

Quarto † ampliatur eadem decisio, ut procedat etiam in substituto pupillari: is namque tenetur petere tutorem pupillo intra annum, alias regulariter privatur iure substitutionis, & sic non succedit, textus est *in dicta leg. sesant, C. de legitim. hered. & tenet Bartol. in l. 2. colum. 4. num. 8. & 9. ff. qui pet. tutor.* ad quem se remittit Gregorius Lopez *ubi supra in versicul. & quid si existens mater, & substitutus pupillaris, leg. coheredi, §. cum filia ff. de vulgar. & pupill. substitut. & sequitur Marant. in d. l. si potest, n. 223. & alios allegans Ant. Gabr. d. concl. … de tutel. num. 7.* 46

Non tamen † hoc procedit in substitutione … fideicommissaria, quia mater sic substituta, non privatur fideicommisso, licet non petierit tutorem pup…, quia ex alieno iudicio succedit, cum per fideicommissariam substitutionem non succedatur pupillo gravato, sed ipsi testatori, à quo emanavit substitutio, *ut in dicta l. coheredi, §. cum filia,* text. est expressus pro hac limitatione 47

in dict

in dicta l. credendum, in versic. si vero maritus, ubi notat Bartol, post antiquos, & in dict. l. sciant, qui, & ibi communiter DD. Marant. ubi supra, num. 223, in versic. quod limita, est communis secund. Anto. Gomez. *in l. 14. Taur. n. 18. in vers. item etiam limit.* ubi loquitur in matre, & aliis consanguineis, & tandem Emanu. Costa, *in rep. c. si pater, in 3. parte, in verb. verbis, num. 4. & 5*

48 Quinto † ampliatur, ut procedat non solum in tutore petendo, sed etiam in curatore, quia si mater non petiit curatorem filio suo pupillo in casibus, in quibus est necessarius curator pupillo, veluti, quando tutor legitimus non est idoneus, *ut in §. interdum, Instit. de curat.* privatur successione filii, textus expressus *in leg. 1. ff. qui pet. tutor. & in l. 2. §. si mater, versic. quid si curatores, ff. ad Tertullianum.* Secus est, si haberet filium adultum, quia non tenetur ei petere curatorem, *ut in dict. leg. 1. & in l. mater bis, Cod. eodem titul. Marant. in dict. leg. si potest, numer. 226.*

9 Sexto ampliatur, ut † procedat etiam in matre prægnante, quia nihilominus tenetur petere curatorem bonis, alias si posthumus nascatur & moriatur, ei non succedit, *text. & ibi Bartol. in dict. §. si mater, vers. quid si cum prægnant.*

Idem nonnulli probant, † si mater prægnans non petiit curatorem dari ventri, per *dict. §. si mater, vers. quid si curatores,* licet tutelam susceperit, & posthumus statim decesserit, *ita Bald. in d. l. matres, colum. fin. C. ad Tertull. Maran. in rep. leg. si potest, num. 227. ff. de aequi. hered.* ubi limitat, *ut ibi per eum, sequitur etiam Nicol. de Ubal. de success. ab intest. 2. part. num. 20.* ubi quod ad hoc non habet annum, sed tempus præfinitum à *l. 1. §. sed si maritus, ff. de lib. agnosc.* Alii vero prorsus contrarium probant, nempe, quod mater non privatur successione ob non petitum curatorem ventri: *ita tenet Baldus sibi contrarius, consil. 288. ad finem, volum. 2. & in lege matres, num. 3. Cod. ad Tertullianum, Joannes Andreas in addition. ad Speculato. titulo de tutor §. nunc dicendum, in additione finali,* dicens, quod textus in dicto *§. si mater, versicul. quid si cum prægnant,* loquitur de curatore bonis dando, non vero de curatore dando ventri: Unde si mater mansit in bonis mariti, & eo mortuo, nec petiit se mitti in possessioné nomine ventris, nec petiit curatoré ventri, ex hoc non perdit jus succedendi, quod refert Gregor. Lopez, *in d. l. 12. in gloss. non piden guardador, ibi, quid autem de muliere,* nihil tamen decidit: Mihi videtur, quod text. *in d. §. quid si cum prægnans,* non sit extrahendus à suo casu, cum sit pœnalis: non enim loqui potest text. ille in curatore ventri dando intra annum, cum posthumus ante annum nasci debeat: sed in curatore bonis dando intra annum. Opinio ergo Joan. Andreæ prædicta vera esse videtur, dummodo mater petat curatorem bonis intra annum, ut cavetur in illo textu, ubi reddens rationem inquit: *nam & si apud hostes habuerit impuberem, idē erit dicendum.* Ad effugiendas tamen opiniones, cautius faciet mater prægnans, si intra annum petierit curatorem dari bonis, ac ventri, tametsi hoc ultimum petere non teneatur sub prædicta pœna privationis successionis, ut resolvimus cum Joan. Andrea.

Septimo ampliatur, ut procedat † etiamsi mater petiit tutorem, sed minus idoneum, & inhabilem, quia habetur, ac si non petiisset, & punitur privatione hereditatis, *textus est in dicta l. 2. § si mater statim, in l. linea, ibi, idoneos, & in versic. ergo, sive non petierit, sive non idoneos petierit, punietur etiamsi dati fuerint minus idonei pratore errante, ff. ad Tertull.* nisi statim alios petat, *ut in vers. sed & si prioribus ejusdem, §. sed ita demum, si dolose animo nocendi pupillo minus idoneum petat,* ut eom Salyc. *in d. l. sciant, col. 2.* & ibi eum Corneo tenet Sylva nuptial. *ubi supra n. 53. ampliat. 9.* & alios referens Anton. Gabriel, *d. conclus. 1. de cutel. num. 20.*

Idoneus autem intelligitur, dummodo sit locuples facultatibus, licet non moribus, *ut in d. §. si mater, vers. idoneus, Marant. in d. l. si potest, n. 229.*

Octavo ampliatur, ut † non sufficiat tantum petere tutorem, sed requiritur, ut id fiat cum effectu taliter, quod tutor detur, & administret cum effectu, *ut notat glossa, & observare licet in l. matris, C. qui pet. tuto. Mara. ubi supra, num. 230.* 5

Nono ampliatur, † ut mater privetur omnino hereditate filii propter non petitum tutorem in casibus prædictis, & in aliis, quibus ibid. ea privatur, etiam quoad legitimam, *secund. Bald cons. 140, volum. . quem refert & sequitur Marant. ubi supr. num 231. Barbat. cons. 67 vol. 3. & Anton. Gabr. etiam ubi supr num. 15.* 53

Decimo ampliatur † in matre non petente tutorem, vel curatorem filio furioso, *text. in d. l. 2. §. si mater, vers. quid si furioso, ff. ad Tertul.* 54

Undecimo ampliatur, † ut procedat etiam in matre, quæ data opera petiit defunctorie, vel privilegio munitum, vel oneratum tribus titelis, *dicta leg. 2. § si mater, versicul non solum autem,* præterquam si tales petiit, & susceperunt nihilominus, vel detenti sunt, quia tunc excusatur mater, *ut ibidem probatur versicul. quid ergo.* 55

Duodecimo ampliatur, † ut si quidem mater indignos, seu minus habiles ad tutelam petierit, eum sciebat, prætorem eos non daturum: vel si dedit eos prætor, matris petitionem sequutus, tunc licet jam quidem prætoris delictum sit, matris etiam punitur consilium. Igitur si forte recusati sint illi, vel improbati, debet mater alios sine mora petere, *ut in dicto §. si mater, versicul. quid si indignos.* 56

Decimo tertio ampliatur, † ut procedat etiam in matre, quæ prioribus tutoribus excusatis, vel rejectis non confestim (hodie intra annum, *ut in dicta l. sciant,* & expresse *in §. penultimo, Instit. ad Tertull.*) aliorum nomina ediderit, intellige, & fuerit sollicita, ut administrent, & solemnia conficiant, *juxta supradicta in tertia ampliatione,* privatur in amissione juris succedendi pupillo impuberi decedenti; etiamsi non fuerint omnes excusati, vel rejecti, *ut in dict. §. si mater, versic. sed & si prioribus,* nisi cum reliqui sufficiunt, *ut in l. credendum, ff. qui petit tutor.* 57

Idem est, si quidam decesserint: licet † enim verba constitutionis deficiant, sententia tamen ipsius locum habebit, *ut ibidem probatur ve[rs.] qu[id si] decesserit.* 58

E[t] † quod si di[ct]um est de tut[ori]bus nominatis rejectis, procedit [et]iam, tam in non dat[i]s à prætore, quam in remotis ut suspectis, vel ob negligentiam, vel ignaviam repulsis, *ut in versiculo, sed quod diximus ejusdem, § si mater.* ubi secus dicitur esse, si latitent, quia potest eos prætor edicto adesse jubere, & suspectos eos removere, si deessent: non tamen imputatur matri, si tutores datos suspectos non fecerit, ut ibidem cavetur, & *in dicta lege credendum, versiculo, quæ autem, ff. qui pet. tutor.* Quod si suspecto tutore pupilli decretum erit, ei adjungi alios, eos quoque petere debet mater, & si non petiit, incidit in pœnam dictæ constitutionis, *ut in d. l. credendum, vers. sed si suspecto,* & erit eadem pœna secundum glossam ibi, *verb. in sententiam, ut in leg. nominis, §. 1. ff. de verb. signif.* 59

Decimo quarto † ampliatur, ut procedat etiam in matre, quæ tutorem petiit filiis tempore debito, verum hoc fecit compulsa à libertis, vel cognatis, non vero, si cum petere non cunctaretur, ab eis admonita est, *text. in d. l. 2 §. si mater, statim post principium, versic. quid ergo si petiit, ff. ad Tert.* 60

Decimo quinto ampliatur, † ut procedat etiam, quando pater pupillis prohibuerat peti tutorem, quoniam per matrem rem eorum administrari voluit. Incidet 61

namque tunc to pœnam prædictam mater, si nec petat, nec legitime tutelam administret, *ut in verf. quid si pater, statim sequenti eiusdem §. si mater*, ubi limitatur, quando penitus egenis filiis non petiit tutorem.

Decimo sexto † ampliatur, ut non solum filiis, sed et-
62 iam filiabus mater tutorem petere teneatur, sicut & filiis sub eadem pœna, *ut in dict. §. si mater, versicul. filiis autem.*

63 Decimo septimo ampliatur, † ut procedat etiam in matre, quæ forte absens a liberis præventa est, vel ab aliis, sed ita demum, si forte id fecit cum frustraretur, alias secus, *ut in d. §. si mater, verf. sed si forte.*

Has prope omnes ampliationes deduximus ex *dicta lege 2. §. si mater, ff. ad Tertullianum*, sed ideo eas sigil-
64 latim fecimus, ut clarius materia liqueret: sicut etiam eodem † fine limitationes præfatæ conclusionis ab eodem textu deducemus: Omnes tamen prædictæ ampliationes, & limitationes procedunt eadem ratione in ceteris consanguineis, qui successuri sunt pupillo ab intestato, & ideo tenentur eis petere tutorem infra annum, sicut in matre, quamvis plerumq; de ipsa loquamut more Iurisconsulti *in dicto §. si mater. ita tenent Bartolus, Angel. & Doctores in dict. l. sciant, & alios citans Sylva Nupt. lib. 2. n. 53. in princ. volu. 6. tractatu diversorum DD. in antiquis.*

65 Decimo octavo † ampliatur, ut procedat etiam si talis debens petere tutorem esset sexagenarius, & sic quod possit excusari à tutela; adhuc namque à petendo tutore non excusatur, secundum Curt. *quem refert & sequitur Sylva Nupt. ubi supra verf. amplia 3.* Imo etiam masculus, seu fœmina attingens annos septuaginta, & ultra, privatur ob non petitum tutorem, neque excusatur prætextu ætatis, *ita Bald. in l. matres, C. ad Tertul. & Ant. Gabriel. d. conclus. 1. de tutel. n. 14.*

66 Decimo nono ampliatur, † ut procedat, etiam si mater, ut tutrix recte administrasset bona pupilli, quia tūc non est legitima gestio, licet bene administraverit, *ita Salycetus, in d. l. sciant, qui, n. 2. Cod. de legitim. hered. in verf. quare mater, ex gl. in leg. 2 §. si mater. verf. quid si pater, verb. nec legitime, per tex. ibi, incidet. si nec petat, nec legitime tutelam administret. ff. ad Tert. sequitur plures referens Sylva Nupt. ubi supra in 4. ampliat.*

67 Hoc tamen † verum intelligit Salycetus, quando ex abrupto ut tutrix administravit. Nam si ei, per iudicem esset decreta administratio, licet in ceteris fiendis esset defectus, excusaretur, cum potius secundum eum sit culpa judicis, qui satisdationem non exigit, & alia requisita, quam culpa matris iura & alia requisita ignorantis, *sequitur Gregorius Lopez. in dict. leg. 12. in glossa, pierden, verf. addit etiam Salycet. titul. 16. partit. 6 & alios allegans Antonius Gabriel. dict. conclusion 1. de tutel, n. 23. & 24.* ubi *n. 25.* limitat 2. in muliere rustica quæ non potuit consulere peritiores, quia excusatur, licet tutorem non petierit, si modo utiliter administravit, *ut tenent Doctores, quos ibi refert, & alii, quos infra citabimus in limitationibus.*

Vigesimo ampliatur, ut procedat, etiam si mater elapso tali anno intraret monasterium: secus si eo durante ingrederetur. *Præposit. post Bald. in c. ex parte, el. 2. colu. 2. de appellat. & cum eis Sylva Nupt. ubi supra in 6. ampliat. & Ant. Gabr. ubi supra, n. 19. & 72.* ubi ampliat, etiam si efficiatur de tertio ordine.

68 Vigesimo primo ampliatur, † ut procedat, etiam si mater, vel consanguineus elapso anno vellet moram purgare, *ita Salycet. in dict. l. sciant. qui, colum. final. n. 70. de legitim. hered. Antonius Gomez in l. 14. Taur. n. 18. in versicul. sed his non obstantibus, & Marant. in repetitione dict. legis, si potest. numer. 234. ff. de acquirenda hereditate, [illegible] Sylva Nupt. ubi supra ampliat. 7. Anton. Gabr. d. conclu. [illegible] de tutelis, n. 21.*

Ubi *num. 22.* videtur hoc limitare, quando [illegible] integra, nempe, quod filio non sit provisum de tutore, fuit opinio Speculatoris, *in titulo de tutor. §. nunc dicendum, verf. quid si mater, numer. 8. & Alexand. in Apostil. ad Bartol. in dict. leg. sciant, Bald. consil. 424. num. 3. volum. 5.* Speculator tamen *ubi supra*, loquitur in matre, quæ assumta tutela filii sui transivit ad secundas nuptias, & sic privata fuit tutela successione, & dominio, & postea effecta vidua, volebat tutelam reassumere quod posset hoc facere, si res est integra, nempe, quia pupillo non sit provisum de tutore, alias secus, *per legem finalem, Cod. de repud. hered.* & Baldus, *ubi supra* loquitur in matre, quæ infra annum moram purgavit, nec agit, an res sit integra, nec ne. Ideo non facit pro limitatione prædicta, quia infra annum nulli dubium, quin possit petere tutorem filiis impuberibus impune, sed eam probant expresse additio Bartol. *ubi supra, litera F. in prima*, idem dicens, si mater stetit per annum, quod non petiit tutorem, scilicet re integra, quia pupillo non esset provisum de tutore, & Antonius Gabriel. *ubi supra*, estque benigna, & favorabilia hæc opinio, atque etiam vera, dummodo jus pupilli non esset factum deterius, quia tunc licita est moræ purgatio, *juxta late a nobis traditam, & resoluta in nostro tractat. de juramento confirmat. 3. par. c. 7. num. 5. cum seqq.*

Vigesimo secundo † ampliatur, ut procedat, etiam si testator in testamento matri filiis suoi tutrici relictæ reliquisset liberationem ab administratione: adhuc namque si mater infra annum tutorem filiis non petierit, privatur eorum successione, si nec ipsam tutelam testamentariam acceptasset, *ut cum aliis tenet Sylva Nupt. ubi supra, dict. num. 53. in 10. ampliatione.* Quæ sententia eo potest muniri fundamento, quod petitio tutoris, ad quam tenetur mater, est in favorem ipsorum, ut patet. Huic ergo juri, & favori eorum pater præjudicare non potest, nec facere, quin leges locum habeant in suo testamento, *per jura vulgaria.*

Vigesimo tertio † ampliatur, ut etiam si statutum præfigat minus tempus anno juris ad petendum tutoré, elapso illo tempore perdat successionem, & legitimam, *ut cum Andrea Barbat. tenet Sylva Nupt. ubi sup. num. 53. in 11. ampliatione.* Sed hoc verum intelligo de [illegible] lido ad derogandum juri communi, anoum ad h[illegible] præfigente, vel etiam quoad hereditatem, quæ est forma statuti, eisdem obveniret.

Poterit etiam caussa cognita † iste annus a[illegible] brevi[illegible] per judicem, si pupillo multum intersit, *Baldus in leg. matres, C. ad Tertullianum, Gregor. Lopez, in d. l. 2. in no piden guardador. paulo post princip. ibi. pote [illegible] a cognita, Sylv. Nupt. ubi supr. in 6. limit. ad fin.* 7

Vigesimo quarto ampliatur, ut propter † prædictam negligentiam privetur etiam mater, & consanguinei ea hereditate, quæ eis obveniret ex forma statuti, *secund. Bart. per tex. ibi, in l. 2, §. si mater, in verf. si forte, ff. ad Tertull. sequitur Greg. Lopez. in d. l. 12. in glos. pierden, ad fin. verf. & nota.* 7

Vigesimo quinto ampliatur, † ut procedat, etiam si successurus pupillo, qui non petiit tutorem intra annum, esset clericus. Ita declarat Fel. *in c. Ecclesia Sancta Maria, verf. sequuntur alii, de constit. quem refert, & sequitur Ant. Gabr. d. concl. 1. de tutel. num. 18.*

Vigesimo sexto ampliatur, † ut procedat, etiam si mater fuisset tutrix data in testamento, quia si non petu[illegible] administrationem sibi decerni, & inventarium [illegible], privatur hereditate, *Bartolus consilio 213. quæstione 2. Sylva Nuptial. prima parte, numero 53. ampliatione [illegible]. Antonius Gabriel, dicta conclusione prima de tutelis, numer. 27.* 4

Neque † obstat opinio Joann. Baptist. Ferreti, *consil. 312. numer. 4. in secunda parte*, tenentis, quod mater tutrix 7

testa-

... non tenetur facere inventarium, nec pro... omnia, de quibus *in authent. matri & avia, Cod. quando mul. tutor. offic. fung. poss.* quæ loquitur in tutela ...tima, non vero in testamentaria, quia ipsa mater censetur approbata à testatore marito suo; quia licet ve... sit ejus opinio quoad renunciationem, de quibus *in dicta authent, matri & avia, ut late refelvimus supra, capitul. 8. de matre & avia tutrice relicta, versicul. nunc videndum est, num. 39.* Attamen quod mater tutrix testamentaria relicta à marito, non teneatur facere inventarium, verum non credo, & praxis probat contrarium in tutore testamentario, ut late probabimus infr. *in 2. part, cap. 1, num. 12. & 16. & Boer. decision. 125. num. 15.* allegatus per Ferret. *ubi supra*, pro sua opinione loquitur, quando testator decrevit administrationem, ut propria auctoritate possit administrare. Præterea Guid. Pap, *decisione 330.* quem etiam citat pro se Ferretus, *ubi supra*, loquitur generaliter in quocunque tutore, quod de stylo curiarum hoc non servatur, quia tolerantur gesta tutorum in judiciis, & extra, pro & contra pupillos, posito, quod non constet de confectione inventarii, sed hoc est contra jus commune, & horum regnorum & praxin ipsorum.

6 Vigesimo septimo ampliatur, † ut etiam mulier rustica non excusetur, quæ non consulit peritiores, etiamsi non potuerit illos consulere, vel unum consuluerit, nisi saltem utiliter administravit bona pupilli, *ut supra est dictum, tenet etiam Anton. Gabr. ubi supra, num. 28.* ubi *num. 29.* limit 18. si non consuluit peritiores, quia multum distaret a civitatibus, vel locis, ubi erant peritiores, ut per Socin. *consi. 39. vol. 1.*

Non vero dispositio † dictæ l. *sciant, qui, C. de legit. hered.* & nostræ *l. 12. tit. 16. part. 6.* & similium declaratur, primo ut procedat, & intelligatur, quando pupillus moritur, & decedit impubes, ut patet ex dict. leg. *sciant, ibi, impubes moritur*, & in dicta l. 12. ibi, *pierden el derecho que avian de heredar en los bienes del huerfano:* secus si factus impubes moriatur filius, filiave, text. est expressus, *in leg. matres, C. ad Tertull.* cujus verba sunt hæc; *matres, quæ puberes amiserunt filios, licet impuberibus eis tutores non petierunt, præscriptione non petiti tutoris ad excludendam eorum successionem, minime debere præscribi, certum est*, & ibi communiter Dd. *gloss. 1. in dicta leg. sciant.* & ibi communiter Dd. *refert plures idem sequutus Sylva Nupt. dicto libr. 2. num. 53. in 7. limitat. & Marant. in repe. dicta leg. si potest, num. 239. ff. de acquirend. hered. Anton. Gabr. d. concl. 1. de tutel. num. 45. & Anton. Gomez, in l. 14. Taur. num. 18. ver. item etiam limita.*

Hoc autem limitandum videtur, † quando per statutum duraret tutela, usq; ad 18. annum, quia tunc, etiam filius decedat post 14. annum, infra 18. privatur mater successione ejus, ob non petitum tutorem infra annum, *secundum Pet. Acharanum in cap. Canonum statuta, versic. quare etiam si statuto de consuet. Joan. Crot. in leg. omnes populi, ff. de just. & jur. Brunus in tract. quod statut. mascul. quæst. 3. prout eos refert & sequitur Gabr. conclus. 1. de tutel. num. 16.* licet contrarium sentiant Baldus, *in l. matris, in fin. C. ad Tertull. & Barbat. ibi in Apostill.* prout etiam non excusatur quando tempus tutelæ duravit minori tempore, *secundum Sylvam Nup. d. num. 53. in 11. ampliat. quem sequitur Gabr. ubi supra, num. 17.*

Secundo † principaliter limitatur eadem decisio, ut procedat, dummodo pupillus moriatur post annum à tempore, quo indiguit tutore: secus est si moriatur infra annum, quia non privatur mater, aut alius agnatus ejus successione. Cum enim à dict. leg. *sciant*, detur annus integer ad petendum tutorem, si pupillus moriatur infra ...um annum, non dicitur esse in mora mater, & ideo non privatur hereditate, *ita tenet Alex. in l. si decesserit, col. fin. ff. qui satisdar. cogant.* ubi asseritur, hanc esse magis communem opinionem, sequitur Angel. loquens etiam in aliis agnatis, *consil. 166. si testator, col. fin. & Bald. consil. 288. volum. 2.* dicens, quod ita communiter observatur, *& consil. 288. volum 1. & consil. 279. volum. 5.* quos ad hoc refert & sequitur Marant. *in repe. dicta leg. si potest, num. 23. sequitur alios allegans Anton. Gabriel ubi supra, num. 46. & Sylva Nup. etiam ubi supra, in 6. limitat.* addens, quod si intra annum res pupilli dilapidaretur, tunc intra annum teneretur petere ex Paulo, *in leg. 2. ff. ad Tertullianum*, & Corneus *in dict. leg. sciant*, omnino laudat, ut petant, quam primum possunt.

Est tamen textus qui videtur expressus contra hanc secundam limitationem, *in leg. 2. §. si mater. versic. confestim ff. ad Tertullianum*, ubi dicitur, *confestim autem sic erit accipiendum, ubi primum potuit*, id est, *prætoris copiam habuit huic residentis.* Ergo non datur annus ad petendum tutorem, sed statim quamprimum potuit mater vel agnatus, est petendus: alias si sit in mora etiam intra annum, privatur successione pupilli. Et ita tenet Bartol, *in d. §. confestim*, dicēs, quod ille §. refertur ad omnes §§. præcedentes, & sic comprehendit petitionem tutoris, nempe, ut intra annum peti debeat confestim, ubi primum potuit, & sic quod d. lex. *sciant, C. de legit. heredibus*, intelligatur juxta *dict. §. confestim*, quasi hæc sit lex, ad quam se referat, *d. l. sciant, ibi, secundum legem.*

Nihilominus tamen communis sententia præfata, & sic limitatio nostra hæc secunda est tenenda, quia vera est, & procedit ex dict. leg *sciant*, & Bartoli contrariam reprobant communiter Doctores, *ut patet ex supradictis*, & contra eum cum nostra limitatione tenet etiam alios allegans Tellus Fernandez *in leg. 6. Taurt, num. 38.* Neq; obstant verba *d. l. sciant, ibi, secundum legem.* quia statim addit intra annum: & late Paulus de Castr. *consil. 147. per totum. volum. 1*, ubi, quod præfata opinio Bartoli tanquam nimia rigida & inhumana, & inducens altercationes & dubitationes, non est amplectenda, sed altera Bald. & Angel, cum sit magis congrua textibus & æquitati. *Idem Paulus in l. cum stipulatus sim mihi Proculo, nu. 6. ff. de verborum obligatione.* Eandem sententiam communem contra Baldum, sequitor etiam Nicolaus de Ubald. *de successione intestat. 2. parte, num 16*, ubi ampliat etiamsi ultimo die anni decesserit pupillus, & inquit Baldus *consilio 288. sub numer. 1. volumine 2.* esse communem opinionem, & quodammodo vulgarem, quod mater debeat habere annum, & quod ita communiter practicatur.

Difficultas † adest in responsione ad d. §. *confestim*, & 80
Dd. quidem respondent textum illum procedere jure antiquo, dict. vero leg. *sciant*, de jure novo, quo in hoc corrigitur jus illud vetus, Itaque in petendo tutore mater, vel agnatus successurus primo loco pupillo habet annum, *ut in dicta leg. sciant, & ibi communiter Doctores.* Ita intelligunt *d. §. confestim* ut profitetur alios allegans Octavian. Cacheran. *decisione Pedemon. 58. num. 6.* Verior tamen & planior intellectus ad d. *§. confestim*, est, ut non referatur ad omnes §§. præcedentes, sed quod tantum loquatur, quoties tutor removetur, ut patet primo ex litera ejusdem. *§. si mater, in princip.* ubi fuit apposita primum dictio illa. *confestim* Inquit enim, *si mater non petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus excusatis rejectisve non confestim filiorum nomina ediderit, jus non habet vendicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum.* Idem dicitur inferius *in versiculo, sed & si prioribus.* Observa namque, quod dictio illa, *confestim*, non fuit apposita petitioni primi tutoris fiendæ: Sed cum prioribus jam petitis, excusatis vel rejectis, aliorum nomina non eduntur, tunc namque in hoc secundo casu exponit dictum §. *confestim*, postea sequentem.

Confestim autem sic erit accipiendum, ubi primum potuit, id est prætoris copiam habuit, huic rei sedentis nisi forte infirmitate impedita, vel alia magna caussa, quæ etiam mandare eam ad petendos tutores impediret: Ita tamen, ut nullo modo annale tempus excederet. non v. loquitur in primo casu de primo tutore petendo, de quo prius loquutus fuerat, §. *si mater*, absque dictione *confestim*. Ergo *§. confestim*. sequens ad se undum casum, ubi est dictio, *confestim*, refertur, cum sit expositio ejusdem dictionis præcedentis, non vero ad et os §§. antecedentes, & postquam hunc intellectum scripsissem, inveni eum prius assignatum a Salycet. *in dic a leg. sciant, num. 6. ad fin*

Secundo idem probo, quia d. *§. confestim*, non refertur ad §. *quod si prægnans*, præcedentem, cujus dispositio non tollitur, etiamsi partus nascatur, & intra annum pereat, ut ex aliis probat d decisio Pedemont. *58. num. 29.* Sicque tutor in hac specie debet peti intra annum. Est communis, ut prædiximus, & affirmat Angel. *in §. sed quemadmodum, num 3. Instit. ad Tertull.* Quinimo hodie idem est in petendo tutore in locum remoti vel excusati, ut patet ex *dicto §. penult. Inst. ad Tertull. ibi, scituris eis, quod si tutores liberis non petierint, vel in locum remoti, vel excusati intra annum petere neglexerint, ab eorũ impuberum morientium successione, merito repellerentur.*

81 Superest igitur, † ut nostra secunda limitatio procul dubio sit tenenda: ex qua plane deducitur, quod agens ad exclusionem matris, à successione pupilli, debeat non solum probare, filium impuberem mortuum, & tutorem non petitum: sed etiam quod filius supervixit matri post annum, & intra annum non fuisse petitum tutorem, *ita Alexand. consilio 185. num. 10. volum. 6. post Baldum, consilio 289. volum. 1. prout eos refert & sequitur eadem decisio Pedemont. 58. num. 8. & constat ex Gabreel. d. concl. 1. de tutel num. 30. 31. & 32.*

82 Hanc tamen † limitationem veram intelligunt nonnulli, præterquam si mater se nimium arctasset in fine anni ad petendum tutorem. & pupillus esset mortuus in fine anni, de quo anno supererant pauci dies, infra quos verisimiliter non potuisset peti & decerni tutela: alias secus; tunc namque privatur successione, ac si post annum mortuus esset. Ita tenet Paulus de Castr. *in leg. non omnis, in princ. num. 10. ff. si cert. petat. & in l. si decesserit, num. 8 ff. qui satisdar. cog. ant. & consil. 147. postpositis, &c. colum. final. 1. parte consil. & Alexand. in l. cum stipulatus sim mihi Proculo, num. 11. ff. de verborum obligatione. Marant. in d. l. is potest, num. 233. & alios allegans Ant. Gabr. ubi supra, sub 6. limit. & prius, num. 47.*

Sed verius videtur, ut etiam in hac specie mater non privetur successione filii, nisi filius moriatur post lapsum totius anni, ut tenet idem Paul. *in d. leg. cum stipulatus sim mihi, num 6.* dicens, quod ista pars humanior sibi videtur, & quod est mente tenendũ perpetuo, quia hoc quotidianum est & de pane lucrando, idem tenet Alex. *in d. l. si decesserit, num. 1.* quos refert & sequitur, duobusque fundamentis comprobat Anton Gomez *in leg. 14. Tauri, num 19. ad fin. idem in 2. tom. variar. resolut. cap. 11. nu.*

83 *35.* quæ sententia ex altera communi † comprobatur, quæ habet, ut non prius mater excludatur, quã sit transactus integer annus, in quo tutor petitus non fuit à matre. *secundum Odofred in d. l. sciant, clarius Angel. ibi, Pau. de Castr. & Salyc. ver. sequitur in text. Corn. in versic. nota. quod ad hoc*, ubi quo ista est tenen , quia humanior. & eam probat Tellus ern. *in d. l. 6. Taur. num. 38.* ubi quod sufficit, quod ultima di nni petat, eamq; sequitur, & communem profitetur plures allegans Anton. Gabr. *d. concl. 1. de tut. n. 33. juncto n. 36.* ex quo in num. intermediis constat, & videtur idem tenendum in specie, de ua gimus. scilicet, quando parum de anno superest, & ter se arctavit ad petendum tutorem in fine anni, siquidem adhuc in hoc casu, *d. num. 36.* communem prædictam sententiam: Limitatur, nus fuisset restrictus per judicem, *secundum Nicol. de bald de successione ab intestat. in 2. part. in 3. limitatione.*

Quod verum credo ex causa, † alias secus; easdem opiniones contrarias iterum refert ipse Antonius Ga el, *numero 47.* 84

Et ideo si mater fuisset † intra annum ci ata pete- 8
ret tutorem pupillo periclitanti, & id facere n t, tunc etiam si intra annum moriatur pupillus, priv tur ejus successione mater, *secundum Bald. in l. precibus, ver. item dixi confestim, &c. C. de impub. & aliis, quem refert & sequitur Marant. in d. l. is potest, num. 23 .*

Tertio limitatur principalis conclusio † nostræ l. Regiæ 12. *cum similibus*, nisi mater petiisset curatorem pupillo petenti & consentienti. Nam licet debuisset pete tutorem, attamen per d. petitionem curatoris excusatur, ut non puniatur, ita tenet Maran. *ubi supra, n. 236.*

Curatorem tamen mater, † nec consanguinei tenen- 8
tur petere puberi, sed solum pupillo, quando tutor est impeditus. *leg. 1. & 2 ff. qui pet. tut, juncta l. curator, & in omnem, ff. de tut. & curat. dat. ab his, & l. matris. C. qui pet. tut. Molin. Theol. de justit. & jur. 1. part tract. disputa 220 col. 1261. in fin. & in princ. seq.*

Quarto limitatur, † ut non procedat, mater mi t 8
procuratorem ad petendum tutorem uo, qui procurator fuit mort us i tinere. & propter ejus mortem fuit retardata petitio tutoris unc namque non pr vatur successione, ex quo per eam non stetit, *ut in l. cum à matribus, C. qui petant. tut. notat gloss. in l. pr. as . C. de appellat. tenet Marant. ubi supra, numer. 237.* ex qua leg constat, & probatur, quod tam mater, quam alii possunt prædictum tutorem petere per procuratorem, *ut ibi notat Angel.*

Observandum tamen est in proposito, † quod mat & alii successionem pupilli sperantes, tenentur suis su tibus ad hoc onus petendi tutorem. *l. suo victu, de op liber. Bald. num. 4. & Bart. in l. 1. in utra . lectura . de negot. gest. in leg. Nesennius, ff. eodem tit.* ubi hoc de t, ut intelligatur de expensis factis circa personam m is, quia non tenetur ad alias expensas, veluti indu e d lium ad civitatem, ubi ei daretur tutor. *& ur d. de aliment. titul. 5. quæst. 8. num. 86. fol. 205.* Et icet o a tur de matre, ejus ratio concludit in aliis, qui liter ad hoc tenentur. *ut declarat Greg. Lopez in d. leg. 12. Nepiden guardador, paulo post princip. ibi adverte it am* Et generale quidem est, quod tutor non possi nputare pupillo expensas, quas fecit in eundo ad ci t , a acceptandum tutelæ munus, quoniam jure c te id facit, & ex officii natura, *ut tradunt Barto. beric. & Bald. in d. leg Nesennius, ff. de negot. gest. & D . in leg. 1. eod. tit prout eos refert & sequitur Baec. de decim. tit ap. 21. num. 27.* Et ita videtur tenendum, tametsi Petr. Sur *ubi supra, num. 92. cum sequentib.* contrari m ejus quod diximus *in princ. hujus num. 89.* probar nitatur, qui *nu. 89. cum sequent.* agit, an mater repetat expensas, quas fecit in accusando tutorem suspectum.

Quinto principaliter limitatur † concl io nostræ 12. cum similibus, in matre minore 25. an o m, quia licet tutorem non petierit, non privatur successione pupilli, *text. expressus, in leg. 2. C. si advers. delict.* cujus ver a sunt hæc: *licet in delictis ætate neminem excusari constet matri tamen. qua filiis tutorem ætatis lubrico lap no tiet, eorum minima denegari successionem convenit, cum hoc in majoribus matribus tantum obtineat*, ub n. verb. *obtineat*, inquit, intra annum, & quod sun utæ matres minores ipso jure, *& ibi etiam Doctores, Ludovic. Roman. cons. 279. visis thematis narratione, &c Philipp. Cornens. consil. 40. circa hanc column. 2. volum. 1. & consil. 204. pro decisione, libr. 4. Anton. Gom. in l. 4. Tauri, num. 18.*

Odofr

& alii plures relati per Ant. Gabr. d. conclus. 1. de tut. n. 49. post Sylvam Nup. ubi sup. num. 53. limitat. 9. & Maran. in rep. l. is potest, n. 237. in 4. limit. ff. de acq. hered. itaque est sententia verissima, uti lege expresse decisa, & tenent Dd. omnes, *in l. matres, C. ad Tertull. secund. Mar. Soc. Iun. consilio 8. n. 14. vol. 1.*

Et procedit etiam, † si mater postea efficiatur maior, nam durabit excusatio, ut cum communi Dd. sententia resolvit Greg. Lopez, *in d. l. 12. in gl. pierden.*

Difficultas tamen in eo versatur, † an prædicta limitatio procedat solum, quando mater post annum, in quo alias debebat petere filio tutorem, efficitur maior, vel etiam si intra annum, eoq; durante maior fiat? Sunt namque in hoc articulo diversæ & contrariæ opiniones Doctorum.

Prima habet, quod licet mater minor non teneatur petere tutorem, & si non petat intra annum, non cadat à iure succedendi, nec successione filii privetur, *ut prædiximus*, tamen cum facta est maior intra annum, debet petere, quia privilegium, quod fuit concessum ætati minori matris, non debet durare ultra illam ætatem, cum cessante caussa privilegii cesset privilegium, *l. Titia Seio. §. usur. n. ff. de leg. 2.*

Deinde & secundo hoc probatur ratione. Nam onus petendi tutorem habet caussam continuam, quousque filii sunt in pupillari ætate: Licet ergo mater excusetur, quia erat minor tempore mortis testatoris eius mariti, & si intra annum à die mortis testatoris, & per totum illum annum fuerit minor. Verum tamen si postea est maior, & filii sint adhuc impuberes, videtur, quod debeat petere tutores, quoniam est intra añum à die mortis testatoris, & si est maior, intra annum tenetur. Præterea cum mater intra annum teneatur petere tutorem filiis suis impuberibus, ut habet regula nostra, quam declaramus, & hæc verba, *intra annum*, sunt generalia, & verificantur in qualibet parte anni, sive in principio, sive in fine, sive in medio: Ergo si in fine anni non petit tutorem incidit in constitutionem, cum verum sit, intra annum non petiisse; Facit etiam *d. l. 2. C. si advers. delict.* ibi *cum hoc in maioribus matribus tantum obtineat.* Sed ista est maior tempore, quo petere potuit: Ergo in ea locum habet. Item mater, quæ filiis tutorem lubrico ætatis lapsu non petiit, excusatur, *ut in d. l. 2.* Ergo hoc intelligitur durante minori ætate, quia qualitas adjecta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, *l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxal. l. Titio, ff. de milit. testam.* Cum igitur pervenerit ad maiorem ætatem, cessat iam privilegium, & tutorem petere tenetur, cum sit maior, & maior ad id teneatur, *ut in d. l. 2.*

Tertio eadem opinio astruitur ex eo, quod pupillus quotidie novam læsionem incurrere potest, si sibi de tutore non provideatur, sed in his, quæ tempore variantur, singula temporis momenta inspicienda sunt, *l. cum in annos, ff. quando dies leg. ced.*

Quarto, quia licet non petiisset tutorem, saltem ipsa tutelam suscipere debeat facta maior, ut omnino filiis suis pupillis consuleret, & sic satisfaceret menti constitutionis, utrumque omisit: ergo propter negligentiam incidit in pœnam prædictæ constitutionis.

Et in terminis hanc partem tenent, probant atque [...]uentur Oldradus & Paulus de Castr. *in leg. minoribus, C. de his, quibus ut indign. & ibi Angel. idem Angel. in leg. illicitas, §. fin. ff. de offic. præsid.* ubi distinguit & declarat, ut si mater elapso anno efficiatur maior, excusetur, si tamen intra annum ad hoc datum efficeretur maior, tunc non excusaretur, ex quo delictum negligentiæ non erat consummatum, & ita tenet in hac secunda parte, primam opinionem supra fundatam, cui ha distinctio certe æqua videtur, secundum Greg. Lopez, *in d. l. 12. in glo. pier[...] in vers. limita tamen & intellige.*

C[on]trariam † tamen sententiam, imo quod mater, effecta maior intra annum à morte mariti sui non p[e]tens tutorem filiis suis, postquam est maior, non privatur successione filiorum suorum, tenet Specul. *in tit. [de] restit. in integr. §. 1. n. 16.* dicens esse verius, quia initium spectandum, *ut in iuribus ibi per eum allegatis.*

Quæ sententia comprobatur ex glo. † commun[iter] approbata, *in d. l. minorib. C. de his, quibus ut indig. ve[l] respondet, in versic. sed quid si*, ubi cum lex illa decidat, quod minoribus 25. annis, heredibus non obsit crimen inultæ mortis, quærit glo. quid si tempore aditæ hereditatis minores fuerunt, nunc autem conveniunt, ex appellatione sunt maiores, vel statim post aditionem [...] sunt maiores, nunquid tenebuntur accusare? Et respondet, quod non, quasi initium sit exspectandum, *ut in l. [...] §. scio, ff. de minor.* & ideo non amittunt beneficium, quod debet esse perpetuum, *ut in auth. constit. quæ d[e] dign. §. illud quoq; collat. 6.* quam gl. sententiam sequuntur communiter Dd. ibi reprobata opinione Petri Cyn. *teste Ias.* ubi *n. 7.* communem quoque alius allegat, profitetur Maran. Soc. Iun. *consi. 8. n. 15. vol. 1.*

Secundo facit, quia non est verum, quod mater cessaverit per annum à morte mariti, sed tantum per aliquot menses, postquam est effecta maior, & hoc non debet sibi nocere, cum requiratur cessatio per annum, & hæc non sit cessatio per annum, sed per partem anni, & in pœnalibus & privationibus stricta fit interpretatio, [...] minus contineant *l. in part. ff. de regul. iur. & leg. cum qui[...]dam. ff. de lib. & posthum.* Pœna igitur apposita contra negligentem per annum, non debet habere locum [in] negligente per partem anni, cum non sit tam longa negligentia, & consequenter non sit eadem ratio. Ergo non potest eadem dispositio locum habere, *leg. à Titio, ff. de verborum obligat.*

Et ita merito opinionem hanc secundum Specul[...] tenet & iure comprobat Bald. *in auth. si captivi, C. Episcop. & cleric.* dicens, se ita sæpe consuluisse, & est [...] *n. 5. & in l. 2. ad fin. C. si adver. delict. & in l. precibus, co[...] n. 4. versic. quid ergo si tempore primo, num. 17. C. de imp[...] & aliis subst.* ubi eam dicit communiorem, & est c[om]munior hæc opinio secundum Ias. *in d. l. minorib. n. [...]* eam sequitur. Eandem etiam sequitur & commun[em] atque communiorem profitetur Cur. Iun. *d. consil. [...]* & Hieron. Gratus, *consilio 83. n. 7. cum seq.* ubi resp[ondet] fundamentis contrariis, supr. iactis. Idem refert Gr[eg.] Lopez, *ubi supra* & sequitur Marant. *in repet. dicta [l. is] potest, n. 237. versic. 4. limit.* ubi amphat, etiam si per [bi]duum post efficiatur maior. Eandem sententiam com[munem] profitetur, & eam sequitur Ant. Gabr. *in d. [concl]u. 1. de tutel. n. 51.* dicens, quod etiam si transacto an[no] mater maior efficiatur, & postquam maior fuerit, n[on] petierit tutorem per annum, non privatur succ[essione] pupilli: plerique tamen Doctores, quos citat, non lo[]quuntur in hac specie, sed in priori supradict. comm[u]nia sententiæ principalis: nempe quando mater mi[nor] efficitur maior, intra annum à morte mariti, & non p[e]tiit tutorem filiis impuberibus, postquam est maior.

Quid tenendum? † Ego rem hanc ita verissim[e re]vendam censeo, distinguendo scilicet tres casus. [Pri]mus est, cum mater minor efficitur maior 25. anno[rum] infra annum mortis mariti, durante pupillari æta[te fili]orum suorũ, quo casu statim, quod compleverit [maio]rem ætatem, incipit sibi currere annus ad pete[ndum tu]torem filiis impuberib. à iure concessus, ita ut si [...] eadem pupillari ætate filiorum, non petierit eis tut[ores] dari cum effectu intra annum, & ipsi decedant imp[ube]res post illum annum integrum decursum, post [maio]rem ætatem matris, ipsa privetur eorum succe[ssione], quia maioribus currit hic annus, *ut in dict. l. 2. C. si [adv.] delic. juncta disposit. d. l. sciant, qui, & l. 2. §. si mater, [ad] Tert. & nostra l. 12. tit. 16. p. 6. & in term. ex d. iur. [...]*

de

Bald. Novell. in tract. de dote, 11. parte princ. privil. 1. n. 14. ad fin. ibi, & maxime post annum à die, quo mater est facta major, non excusatur à d. pœna perditionis successionis, per illum text. ex quo tunc cessavit causa excusationis suæ, quem refert & sequitur Sylv. Nupt. *libr. 2. n. 53. limit. 9. ibi intellige tamen, &c.* Est que verissima hæc sententia meo judicio ex prædictis juribus, nec non est textus inevitabilis, *in leg. qui contra 4. C. de incest. nupt. ibi, exceptis tam fœminis, quam viris*, qui aut errore acerrimo non affectato, in simulatione neque ex vili caussa decepti sunt, aut ætatis lubrico lapsi, quos tamen (nunc ad rem) ita demum legis nostri laqueis eximi placuit, si aut errore comperto, aut ubi ad legitimos pervenerit annos, conjunctionem hujusmodi sine ulla procrastinatione diremerint: Ergo ita in proposito, de quo agimus, dicendum jure optimo est, ut tunc demum mater minor effecta major liberetur à pœna perditionis successionis filiorum impuberum decedentium, si intra annum juris, postquam ad legitimus annos pervenerit, tutorem eisdem dari petierit: secus alias est.

Nec huic sententiæ contraria est magis communis opinio supra relata, quæ habet, matrem minorem non petentem tutorem filiis suis impuberibus, non privari successione eorum, etiamsi intra annum fiat major, *ut tenent Spec. Bald. & alii sup. estat.* quia quamvis videantur loqui generaliter, intelligi tamen debent necessario, quando prædict. quæ erat mater minor tempore mortis mariti, & postea fuit effecta major, non petiit tutorem filiis intra annum, à morte scil. mariti numerando, quo durante, fuit effecta major: tunc enim merito, quod successione filiorum non privetur, quia postquam fuit effecta major, non habuit integrum annum ad petendum tutorem filiis, sed illud minus, quod cucurrit durante minore ætate ipsius, & sic in hac specie initium est expectandum, in quo annus prædictus non incipit currere propter minorem ætatem matris: Et hoc est quod habet & tenet prædicta magis communis sententia cum suis fundamentis, & de vera mente ipsius.

Ceterum cum prædictus annus à iure concessus matri ad petendum tutorem filiis suis impuberibus, obtineat in maioribus ætate, *ut in d. l. 2. C. si adversus delict.* tenebitur procul dubio mater infra annum à die, quo ad legitimos ætatis annos pervenerit, numerandum tutorem filiis suis impuberibus petere sub prædicta pœna: quod non negat communis opinio, nec eius auctores negare iuridice possent, si de hoc casu interrogati fuissent. Quinimo ex eis fundamentis virtualiter constat ipsus loqui intra annum à die mortis mariti, non vero à die quo ipsa mater effecta fuit maior, quo casu non inspicitur nec consideratur primum initium, hoc est, tempus minoris ætatis, cuius respectu fuit caussata excusatio seu immunitas à pœna privationis: sed secundum initium, hoc est tempus perfectæ jam ætatis, à qua incepit currere præfatus annus, ad hoc, ut ipso elapso absq; petitione tutoris incidat in pœnam, ac si intra primum annum non petiisset, si temp. mortis mariti esset maior.

Eodem modo intelligendus est Salyc. *in l. fin. n. 2. C. si adver. delict.* dum dicit, quod si mater tempore mortis mariti erat minor, & tractu temporis facta est maior, & postea stetit per annum, quod tutorem non petiit, non incurrit in pœnam, nempe de anno à morte mariti, & similiter Ant. Gabr. *d. conclus. 1. de prabend. n. 51.* dum dicit, & hoc procedit, etiā si trasfacto anno efficiatur maior, & postquam maior fuerit, non petierit tutorem per annum, allegans Saly. *ubi sup.* & ceteros Dd. tenentes præfatam magis communem sententiam, cum tamen ipsi non ita in specie nuncupatim in anno integro elapso post maiorem ætatem loquantur sed ut prædiximus. Quare aut de primo anno intelligendus est loqui Ant. Gabr. & si qui tuotalii Doctores eodem modo loquentes, ne errent, aut minus caute & perfunctorie loquuti fuisse, necessario fatendum est, cum ratio iuris non patiatur, ut mater minor 25. annis, quæ per annum integrū post minorem ætatem completam elapsum fuerit in hoc negligens, non privetur successione filiorum suorū impuberum decedentium, cessante iam privilegio minoris ætatis, tametsi Nicol. de Ubald. *de success. ab intestat. 2. par. n. 18. versic. quinta limita.* contrarium expresse etiam in hac eadem specie teneat.

Secundus casus est in matre, † quæ tempore mortis mariti erat minor 25. annis, & fuit effecta maior post pupillarem ætatem filiorum, & sic ipsis puberibus exsistentibus, & tunc procul dubio non privatur eorum successione, etiamsi postea non petierit eis tutoram dari, quia iam non sunt impuberes, nec egent tutore, & quia decedentibus ipsis post pupillarem ætatem, cessat & limitatur dispositio prædictarum legum, ut probavimus *supra. in 1. limitatione.* 95

Tertius casus, † quando mater efficitur maior, durante pupillari ætate filiorum suorum, & ante annum completum filii impuberes decedunt, non petito sibi tutore à matre, & tunc non privatur ipsa eorum successione, cum nondum effluxerit totus & integer annus & sic non fuerit in mora consummata petendi tutorem, & quia non ast verum, quod mulier cessaverit per annum à morte mariti, sed cessavit tantum per aliquos menses illius anni, postquā esset effecta maior, quod non debet sibi nocere, cum requiratur cessatio per annum, ut optime probat cum prædicta communiore sententia, quam in hoc tertio casu intelligit procedere Hieron. Grat. *respons. 83. n. 7. in fin. cum seq.* 96

Sublimitatur tamen hic tertius casus † in matre minore, quæ iam devenit ad eam ætatem, in qua ex forma statuti habeatur pro maiore 25. annis ut est Florentiæ, ubi habetur, quod mulier quæ excedit 18. annum, habeatur pro maiore 25. annis. Hæc namque non excusatur, ut fuit consultum, quia valet huiusmodi statutum, *secundum Salyc. in l. 2. C. de his, qui veniam ætat. impet.* & ut quoad istam pœnam maior 25. annis, reputatur, quæ excedit 18. annum, & statutum recipit interpretationem secundum iura communia, *ita tenet Dec. in cap. ex parte, el secundo, col. fin. in versi. quid autem si mulier, de appellat.* quem sequitur Ant. Gabr. *d. concl. 1. de tutel. n. 53.*

Sublimitatur & secundo in masculo † minore quia propter ætatem non excusaretur ipso iure, sicut excusatur mater minor: cū *l. fin. C. si adver. delic.* dicat, hoc esse speciale in matre, quia fœmina, sed nihilominus masculus minor ope restitutionis in integrū iuvabitur, ut à pœna liberetur, mater autē minor ipso iure excusatur & in hoc privilegiatur, *ita Salyc. in d. l. sciant, in princ. n. 1 in ver. sed quid si masculus minore, C. de legi. here.* quem refert *Ant. Gab. ubi sup. n. 54.* 98

Ego vero non video rationem differentiæ probabilem in hac specie inter fœminam & masculum minores 25. annis, cum hæc indulgentia & excusatio à iure concedatur ob lubricum ætatis, non vero favore matris, & lubricum ætatis ita repetitur in masculo minore, sicut in fœmina, quinimo in fœminis acceleratius festinat rationis usus, quam in masculis, ut ex bonis auctoribus probavimus *in repet. auth. sacramenta puberum, n. 2. C. si advers. vend.* denique contra præfatam differentiam facit optime, *l. fin. C. in quib. causs. in integr. restit. non. est necess.* ubi indistinctè in quibuscunq; minoribꝰ deciditur, quod in omnibus casibus, in quibus vetera iura ... re quidem temporales præscriptiones adversus minores concesserunt, per in integrum autem restitutionem eis subveniebat, eas ipso iure non currere: melius etenim est intacta eorum jura servari, quam post caussam vulneratam remedium quærere, exceptis præscriptionibus 30. vel 40. annorum, quæ in suo ... remanent, concordat,

cordat.*l.9.titu.19.part.6.* Unde verius esse censeo, atque tenendum contra hanc secundam sublimitationem, imo quod masculus minor 25. annis, ita excusetur ipso jure ab hac pœna privationis successionis, sicut mater minor ob non petitum tutorem pupillis intra annum, ex identitate rationis, *ut in terminis voluit Speculat. ubi supr. & expresse Fulg. consil.52. quos refert & cum eis transit Anton. Gab. ubi supr. d. concl.1. de tut. num.55.*

99 Sexta & principalis limitatio nostræ † l. Regiæ *12. tit. 16. part.6. cum similibus* assignatur à quibusdam, nempe, quando exstarent consanguinei, quibus legitima tutela defertur: tunc namque mater secundum eos non tenetur petere tutorem dativum pupillo, ex quo legitimus præfertur eidem dativo. Unde sequitur, quod si pater moriatur relictis duobus filiis, uno pupillo, & altero majore 25. annis, mater non tenetur petere tutorem filio pupillo, ex quo ipso jure frater est ejus legitimus tutor. Et idem quando essent alii consanguinei successionem pupilli sperantes. Ita tenet gl.*1. in leg. matres, C. ad Senatusconsult. Tertull. ibi, item si filius haberet alium tutorem puta legitimum, & Soc. consi.153. col. fin. volum.2.* nec non & Socin. nepos loquens in avia, ut ipsa non privetur successione nepotis, propter non petitum tutorem, quia ipse nepos habebat patruos. Nunquam enim mater aut avia privantur successione filii impuberis morientis, & si tutorem non petierint: nisi quando pupillus caruerit tutore testamentario vel legitimo, ut constat ex 1. par. nostræ l. Reg.*12. tit.16. part.6.* Ergo quovis horum existente etiam in potentia, mater nec avia non petentes tutorem, non privantur successione. Onus igitur petendi tutorem secundum Socin. ibi solum versatur, quando tantum est locus tutelæ dativæ, *l.2. ff. qui pet. tut.* Accedat altera & secunda ratio. Lex namque ideo oneravit matrem, & alios ascendentes petendi tutorem, ne pupilli, eorumque bona deserta essent defensione, sed quamdiu hoc provisum est ex lege, quia vel fuit datus tutor in testamento, vel adest persona, cui lex defert legitimam tutelam, cessat illa necessitas & onus petendi tutorem, *ut in d.l.2. ff. qui pet. tut. & in l.2. §. is illud, C. quando mul. tut. off. fung. poss. ibi tunc demum mulier tutelæ petendæ jus habeat, cum tutor testamentarius vel legitimus defuerit*: sed stantibus patruis, vel aliis personis, quibus defertur tutela legitima, mater vel avia liberæ sunt. Ergo &c. Et ita residet cum hac opin. Socin. nepos, ubi supra, dicens etiam eam tenuisse ejus avum. Marian. Socin. *conf. 20. vol. 1. n.8.* concludit, quod etiam stante matre vel avia, hodie dicuntur legitimi tutores, qui de jure erant ante auth. *matri & aviæ, C. quando mul. tut. officio fung. poss.* Ergo si sunt legitimi tutores, mater non tenetur petere, & sic non privatur successione, si non petierit, cum mater & avia ita demum efficiantur tutrices, si voluerint. Ergo ante suam hac de re declarationem, alter dicitur legitimus tutor, & per consequens nulla est inducenda privatio in matre, tuncq; demum mater tenetur dare filio suo istos administratores, si legitimi non adsunt, *secundum Barto. consi.22. homo à Cursili. numer.5.* sed ubi adest patruus, est legitimus. Ergo non patietur mater pœnam *d.l. sciant, cum similib.* Hæc Socin. ubi supra.

Hæc tamen sexta limitatio vera quidem non est, nec tenenda, sed potius contrarium, imo quod mater vel avia non liberentur à pœna privationis successionis, etiã si defunctus & pupillus, legitimos habeat consanguineos, quibus tutela & hereditas defertur, ipsa sublata de medio, nisi mater publice apud acta renunciet tutelæ, vel alii juris impedimento, puta minoris ætatis, & similibus, quod non possint esse tutrices, ut probat late Petr. Ancharanus, *consilio 104. num.3.* & ita tenent omnes Doctores indifferenter, estque communis opinio, & tenenda, secundum Tellum Ferdinandez, *in dict. leg.6. Taur. n.35. cum sequentibus*, ubi late eum probat & respondet concludenter omnibus fundamentis contrariis Socini nepotis. Eandem sententiam cum Bart. probat Bald. *in leg. matres, num.1. C. ad Tertull. & in leg. precibus, num.18. C. de impub. & aliis.* Et in casu proprio ejusdem Socin. contrarium & rectius consuluit Parisius *consil. 54. per totum, volum. secundo, & ibi etiam Nicol. de Ubald. de successione ab intestato 2. part. numero. 17. ad finem*, & opinio glossæ contraria, *in dict. l. matres*, communiter reprobatur secundum Cyfuent. *in l. 6. Tauri, numer. 3. in versic. item procedit etiam si pupilli*: vel saltem illa gloss. debet primo intelligi, quod tunc tantum mater excusatur, cum pupillus habet tutorem legitimum, id est, à judice datum legitime: vel alium legitimum, qui per renunciationem matris solemniter à judice confirmatus sit, & decreta administratio, *ut in l. legitimos, ff. de legit. tut.* ita gloss. illam intelligit Anch. *ubi supra, numer.3. ibi intelligo, ergo &c.* Vel secundo est intelligenda, ut procedat, si mater inter annum renuntiet expresse tutelæ filii: ita quod declaretur, se nolle esse tutricem; nam tunc facta ista renunciatione est aperta via legitimis, & ex tunc mater vel avia, non tenetur petere tutorem filiis vel nepotibus; secus si non renuntiet intra annum, & non administrat, nec petit tutorem, quia tunc privatur successione, etiam si mille consanguineos habeat pupillus, quia mater præfertur omnibus consanguineis in tutela filii, & avia matre deficiente. Verum est tutrix voluntaria, quia si non vult, potest eam repudiare, ita tenet in terminis dictæ gloss. cum Bartol. & Bald. quos citat Marant. *in repet. dict. leg. is potest, num.241. ff. de acquiren. hereditat.* quod iste est verus & communis intellectus ad illam gloss. *in d.l. matres*. Accedit alia non infima ratio, nam si aliud diceremus profecto pœna *dict. leg. sciant*, & nostræ l. Regiæ 12. fere hodie esset sine effectu, & non erit in usu, cum nusquam deficiet ex agnatione, vel cognatione, cui tutela deferatur. Et quamvis rationes Socini nepotis in se sint veræ, non tamen applicabiles sunt ad propositum: Fatemur namque, quod mater solum oneratur petere tutorem dativum non stante testamentario vel legitimo; sed legitimus nullus est stante matre vel avia in medio, & donec ipsa apud acta renuntiaverit tutelæ: ergo si hoc non faciat, nec petierit tutorem filiis intra annum, punitur privatione ejus successionis. Et ita est tenendum omissis distinctionibus & irresolubilitate Anton. Gabr. *d. conclus.1. de tutel. limitat. 13. num.66.*

Septima principalis limitatio est, † quando interest pupilli, ut non petatur sibi tutor, ut quia esset sibi factum amplum legatum sub conditione, si tutores non habuerit, & propterea mater ei tutorem non petierit, ne conditione deficeret, tunc namque cessabit constitutio, nec successione ejus mater privabitur, si damnum minus sit cumulo legati, text. est expressus *in leg. 2. §. si mater, versic. tractari, ff. ad Senatusconsult. Tertull.* per quem text. ita tenet Bald. *in dicta leg. matres, column. prim. C. eodem titul. & cum eo Marant. in dicta leg. is potest. nu.242. ff. de acq. hered.* 100

Octavo limitatur, † quando pupillus non erat solvendo; Tunc namque mater si ei tutorem non petiit, excusatur, quia consuluit ei, ut minus inquietetur quasi indefensus, *leg.2. §. si mater, versic. ego etiam*, sicuti quando penitus egenis pupillis tutorem non petiit, *ut in d. §. si mater, in versicul. quod si penitus, Bartol. in leg.2. C. de negot. gest. & alios referens Marant in dicta leg. is potest, numero 246.* Cum enim favore pupilli cessatum est à petendo tutorem (ut in hac specie) non habet, imo limitatur nostra de hac re principalis conclusio, ut refert ex pluribus Antonius Gabriel. *conclusione prima, de tutel. numer.56.* 101

Ex

102 Ex quo deducitur idem esse, quando pupillus haberet multos creditores, & mater nollet ei petere tutorem, ut sit indefensus, & non possit conveniri à creditoribus, nec condemnari. Ita singulariter tenet addit. Bartol. *in d. leg. sciant, & d. §. quod si penitus*, sed facit melius d. versic. *ego etiam, sequitur Marant. ubi supr. n. 247. Sylva nup. d. 2. par. num. 53. limitat. 10.*

103 Unde videtur procedere † non posse opinionem Pet. Anchar. *d. cons. 104. n. 5.* dicentis, quod licet forte tenue patrimonium pupilli haberet, matrem excusari à petitione tutorum, tamen secundum formam juris per officium pietatis debuit ipsa assumere istud onus, & non relinquere pupillos destitutos, & sine provisione indefensos. Erat enim in ejus arbitrio vel recipere, vel aliter demandare per judicem procreari. Cum ergo neutrum fecerit, non est functa pietate, nec plene officium exhibuit, ut tenetur. Igitur est privanda, *ut in l. 2. versic. quod si non compulit, ff. ad Tertullian.* Nec potest modo allegare substantiam pupillorum egenam, non solvendo, postquam ad eam aspirat, quia sic est sibi contraria, & per consequens repellenda, *ut in l. 1. C. de furt. & in cap. sollicitudinem, de appell.* Est enim præsumtio contra eam de eo, quod agit in præsenti, in præterito negligenter se habuisse *juxta notata in cap. quosdam, de præsumpt.* Ex hoc igitur capite concludit ibi Anchar. matrem se non posse tueri, & per consequens, quod sit privata, & hanc partem putat veram, Ant. Gabr. *ubi supr. sub d. num. 56.* quia licet substantia pupilli non exigat tutorem, persona, quæ ali & gubernari debet, cui personæ principaliter tutor datur, semper exigit tutelam. *argum. text. in §. 1. de tut. cum vulg.* Hæc namque doctrina videtur contra expressum, *in d. l. 2. §. si mater, vers. quod si penitus, & in versic. ego etiam, supra citato pro hac octava limitatione.*

Nihilominus tamen opinio Ancharan. salvari potest adhuc in specie, in qua ipse loquitur, nempe quando pupillus habebat patrimonium, licet tenue: tunc enim hujus auctoris rationes jam relatæ bene probant, & concludunt ejus opinionem & doctrinam, ut vidimus: Ceterum text. *in d. ver. quod si penitus*, loquitur, ut patet ex ejus litera, quando mater pupillis penitus egenis tutorē non petiit, tunc n. ignoscendum est ei, similiter d. versic. *ego etiam*, loquitur, quando mater ei, qui solvendo non erit, non petierit tutorem: tunc namque est ei ignoscendum, ut ibi cavetur, quia consuluit ei, ut minus inquietetur, quasi indefensus.

Superest igitur, ut limitatio nostra octava sit vera, & tenenda in specie d. jurium, nempe, quando mater non petiit tutorem filiis suis penitus egenis, vel, qui non erant solvendo, veluti, quia debita, quibus astrictus, & oneratus erat, prævalebant bonis, quæ pupillus habebat. Unde cum bona non dicantur, nisi deducto ære alieno, *ut in l. subsignatum, §. cum similib. ff. de verb. significat.* consequitur, quod solutis debitis pupillus penitus egenus remanebat, ut in casu priori *d. versiculo, quod si penitus.* Ergo consultius fecit mater non petendo ei tutorem, ut potè minus inquietetur quasi indefensus.

Ceterum si pupillus non esset penitus egenus, quia habebat bona ex quib. debitis solutis adhuc ipsi amplius remanere, quo viveret, posset: tunc mater tenetur ei tutorem petere intra annum: alias si negligat, deneganda est eidem successio, tanquam contraria alleganti, ut probat Anchar. *ubi supra*, cujus doctrina, sic intellecta mihi verissima & tenenda videtur. In dubio tamen, quando non constat notoriè bona non remansura pupillis solutis debitis, vel dubitatur, an sint eis aliqua bona, consulo matri, ut petat tutorem filiis suis intra annum juris, ne ei postea petenti ejus successionem juste denegetur ob suam negligentiam.

Quod si pupilli nullam habeant substantiam, subveniendum est matri atque ignoscendum, si eis tutorem non petierit, quia licet adhuc tutore egeant, ut alantur & gubernentur, & quia tutor detur principaliter personæ: nihilominus non jure arctatur mater in hac specie ad petendum tutorem pupillis suis, ac proinde non privabitur eorum successione propter tutorem non petitum, licet postea pupillis deferatur aliqua bona, eo forsan tempore, quo mater non fuerit negligens in petendo eis tutorem, veluti quia nondum transierat annus a tempore, quo eis fuerunt delata vel acquisita illa bona usque ad mortem ipsorum, ut in dictis juribus, nempe versi. *quod si penitus, & in versic. sic ego etiam*: & in nostra octava limitatione, quicquid aliud velit in sua ratione prænarrata Ant. Gabr. *ubi supra*, qui magis caute loqui debuit, adhærens literæ dd. versiculorum.

Nono limitatur, † ut non procedat decisio *d. l. sciant, qui C. de legit. hered. & d. l. 12. tit. 16. part. 6.* quando mater fuit præventa ab alio forte consanguineo infra annum in petendo tutorem, quia alius petiit ante eam: tunc namque ipsa excusatur, ex quo non fuit in mora, & pupillo tempore debito fuit provisum de tutore: alias secus, si forte fuit lapsus annus, *gl. 1. in l. matres, C. ad Tertull.* pro quo est text. *& ibi gl. in l. sororem, C. de his, quibus ut indign.* & tenet Marant. *in d. l. is potest, numer. 243. ff. de acquiren. hereditat.* Quam limitationem ego veram esse intelligo, quando petitio tutoris prædicta fuit effectum consequuta, quia fuit provisus tutor intra annum, & ipse inventarium confecit & administravit, alias secus, quia non excusatur mater, licet ipsa intra annum tutorem filiis suis petierit impuberibus, nisi tutela sit decreta & inventarium confectum, & ipsa administret, ut resolvimus supra *in tertia ampliat.* 104

Decimo limitatur, † ut non procedat, quando mater vel alius, qui debebat tutorem petere, fuisset absens, ignorans, vel infirmitate impeditus, vel adesset alia magna caussa, quæ eam impediret, mandare ad petendos tutores, *ut in l. 2. §. si mater, versic. confestim, ibi, nisi forte, &c.* & tenet in terminis Socinus *consil. 152. nu. 35. & 36. vol. 2.* quem refert & sequitur Marant. *in repetit. d. leg. is potest, nu. 245. ff. de acq. hered.* Sylva Nupt. *secunda parte, num. 53. limitat. 13.* ubi addit justam caussam non faciendi aliquid, esse tempus pestis, vel quando alii pro majori parte ita faciunt, vel quando est communis opinio de hoc, vel rumor populi, ut ibi probat & generaliter limitat præfatam decisionem Ant. Gabr. *d. concl. 1. de tutel. n. 58.* quando mater aliquo casu fuisset impedita petere tutorem, secundum plures Dd. quos ibi citat, quod ipse intelligo de iusto & vero impedimento, alias secus. 105

Sed contra † hanc X. limitationem obstare videtur tex *in dict. leg. 2. confestim, ff. ad Tertull. ibi. ita tamen, ut nullo modo annale tempus excederet.* Respondemus tamen, quod text. hic in his verbis procedit in casu infirmitatis, vel alia magna caussa, quæ etiam mandare eam ad petendos tutores impediret, in quibus casibus tantum loquitur versic. *nisi forte*, ut ex eo patet. In his namque licet adhuc hujusmodi impedimenta durarent, nihilominus iustum est, ut annale tempus non excedant, cum instet necessitas tutorem petendi, & impeditus id sciat, & eo longo tempore possit damnum imminens pupillo faciliter prævideri atq; ei succurri; at vero absentia longa, & ignorantia invincibilis, quæ omnino intra annum prævideri, evitari, vincive non potest, omnino excusaret. Et ita salvari potest & procedit, in his ultimis casibus. Excusatur itaque is, qui debebat petere tutorem intra annum propter probabilem ignorantiā, ut cum aliis probat Anton. Gabr. *ubi supr. num. 48.* Secus vero, alias data scientia intra annum, vel quando absentia esset talis, quæ data scientia mortis patris pupilli, posset intra annum prædictum converti in præsentiam ad petendum tutorem, aut saltem suppleri per procuratorem, per quem peti potest tutor, ut supra resolvimus. 106

Unde

...issimo † limitatur eadem decisio nostra leg. *cum similibus*, ut non procedat, quando major gessisset tutelam minus legitime, vel passus est tutorem minus legitime gerere, & erat in tali loco, in quo erat penuria peritorum, & distabat à civitatibus, vel locis insignibus, ubi ... et copia erat, quia tunc excusatur propter suam simplicitatem, & præsumtam ignorantiam. *Ita tenet Socinus consil. 39. nu. 16. & 17. volum. 1.* ubi id maxime procedere existimat, si peritus tutor administravit, quamvis non fuerit confectum inventarium legitime, vel forte non fuerit decreta administratio: & præmaxime, si ex negligentia sua jus pupilli non fuit factum deterius. Et Socinum sequitur Ripa *in tractatu de præservat. remed. contra pest. num. 240. & Sylva Nupt. ubi supra d. num. 57. limit. 5. & Gregor. Lopez in dicta lege 12. in gloss. ptriden, ibi, juid autem si mater, tit. 16. partita 6. & Marant. in repet. l. ... potest, n. 244. ff. de acq. hered.* qui hanc 11. limitationem sublimitant eum communi, quando mater potuit consulere peritiores, quia tunc punitur.

Duodecimo limitatur, ut non procedat in matre prodiga, cui fuisset interdicta administratio bonorum: ea namque excusatur, si non petierit tutorem filio suo impuberi intra annum, *ut Alexand. & Angel. in l. 11. cui bonis, ff. de verbo oblig. & Sylva Nupt. ubi supra, num. 53. limitatione 8. & Anton. Gabriel, conclus. 1. de tutel. numer. 71.* quia prodigus excusatur à delictis consistentibus in omittendo, *l. Fulcinius, § adeo, ff. ex quib. caus. in poss. eatur, sequitur Marant. in dicta l. u potest, numer. 248. dicemus infra num. 128.*

Decimo tertio † limitatur in matre, vel alio, qui petere debet tutorem, qui tamen fit bannitus, vel missus in exilium, quia excusatur si eum non petierit, *ut tenet glossa, & ibi Bartol. in fine in lege, planc ff. de excusation. tutor. verbo ... in fine, sequitur Marant. ubi supra, nu. 249.* Hæc tamen limitatio intelligenda videtur, quoties bannitus vel missus in exilium fuit ignorans, vel impeditus vere & realiter mittere procuratorem, vel mandatum ad petendum tutorem: Si enim potuit per procuratorem tutorem petere, cum hoc liceat, *ut supra probavimus*, non videtur ullo modo excusandus, cum potuerit facile negotio impedimentum hoc removere, quo casu nunquam impedimenta solent excusare.

Duo enim sunt probanda ab eo, qui ob impedimentum juvari vult. Primo, impedimentum illud in casu fuisse, ne præstiterit, quod præstare tenebatur, quoniam quantum in se erat, omni diligentia usus est, *ut lege qui cum in causa, ff. de re milit. & notant omnes in lege secunda, §. quod dicimus, ff. si quis caut.* Secundo illud impedimentum hujusmodi fuisse, ut removeri minime potuerit, *ut probat text. in l. sed & si per prætorem, §. 2. ff. ex quib. causs. mai.* ubi Bart. & utrumq; tenent plures Doctores, quos refert & sequitur Menoch. *de arbit. judic. libr. 2. cent. 2. casu 118. num. 7. & diximus alibi.*

Decimo quarto limitatur † conclusio nostra l. *Regia. cum similibus*, ut non procedat, quando pupillus habet substitutum pupillarem, quia tunc non tenetur mater illi petere tutorem, ex quo tale onus petendi spectat ad substitutum, qui sperat ejus successionem, *ut tenet Bald. consil. 317. num. 1. & 4. volum. 5. & consil. 140. num. 1. vol. 1. per text. in dict. l. sciant, qui, C. de legit. hered. Marant. in dict. l. si potest. num. 250. ff. de acquir end. hered. Ant. Gabr. dict. conclusione, 1. de tutel. nu 63. contra eundem Bal. consil. 410. num. 3. volum. 3.* qui eum *num. 2.* recte jure probasset hanc nostram 14. limitationem, postea *d. num. 3.* inquit, veritatem esse, quod excluditur avia per lapsum anni, non vero substitutus pupillaris, quia ipse non potuit suscipere tutelam, antequam avia repudiasset eam: unde annus incipit à die, quo avia repudiasset: Sed fallitur clarissimo judicio Bald. in hoc ultimo loco, quia ejus ratio tunc demum locum, & suam vim habet, quando adsunt agnati, vel legitimi, quibus secundo loco post matrem competit jus succedendi pupillo ab intestato: tunc enim, merito quod mater, vel avia non excusetur à petendo tutorem filio suo pupillo, sed potius eo non petito intra annum excludatur ab ejus successione; non obstante, quod adsit legitimus, cui secundo loco bo... jus competat, quia ipse non potuit suscipere tutelam, antequam mater vel avia repudiasset, ut cum communi resolvimus *supra in 6. limitatione*, & tenet idem Bald. *consil. 411. numer. 1. vol. 3.* At vero, quando est datus pupillo substitutus pupillaris, ad ipsum pertinet primus locus successionis pupilli decedentis intra pupillarem ætatem, exclusa matre, *ut in l. Papinianus, §. sed neque impuberis, ff. de inofficio. testam. in cap. si pater, de testam. in 6. l. 12. titul. 5. part. 6. Anton. Gomez. lat. 1. tom. Variar cap. 4. num. 7. & ceteri omnes.* Ergo ad ipsum spectat etiam primo loco onus petendi tutorem, non vero ad matrem, vel aviam, quia cum ipsa sit exclusa à successione pupilli decedentis infra pupillarem ætatem, *ut probavimus*, ergo & ab obligatione petendi tutorem, *argumento, text. in authent. de hered. ab intest. ven. §. ex his, collatione 9. & authent sicut C. de legitim. tutor.* ubi dicitur, sicut hereditas agnatione non inspecta proximis defertur, ... & tutelæ onus eomitatur emolumentum. Et in expresso est text. pro hac nostra 14. limitat. *in dict. l. sciant*, qui ad successionem vocantur pupilli mortui, & junctis ... verbis, *sive substitutionis, &c.* per quem text. merito hanc limitationem probavit Bald. in duobus prioribus locis supra citatus, & ceteri omnes; tametsi immemor sui Bald. *in d. cons. l. 410. num. 3.* contrarium, ductus ... ea ratione, consuluerit, à quo cavendum est, tum ex ... pra dictis, tum etiam, quia limitationem nostram ... communiter DD. probatunt, tum supra citati, tum ... iam alii ab eis relati. Ex quibus hæc communis opinio & vera censeri potest.

Decimo quinto † limitatur in specie text. *in l. 2. §. fin. at. in versic. & si forte, ff. ad Senat. consult. Tertul.* nempe eum quis uxorem, matrem communis filii scripserit heredem, rogaveritque remissa satisdatione, ut uni puberi facto restitueret hereditatem: tunc namque licet mater ei non petierit tutorem, nun incidit in pœnam constitutionis, cum patris voluntatem sequuta sit, & nihil habenti filio tutores non petiit, nisi remissa satisdatio non fuerit, quoniam vel propter hoc debuit tutores petere, ut ibidem probatur *in versiculo. quod si ei. statim sequenti.*

Decimo sexto limitatur, † ut non procedat dispositio nostræ legis cum similibus, quando pu... habet tutorem testamentarium, quia tunc non tenet... gerere tutelam, nec petere tutorem, *secundum Ba... sil. 403. num. 2. volum. 4. quem refert, & sequitur Al... in repet. dict. l. si potest, num 251.* Idem probat S... *consil. 20. num. 4. vol. 1.* & alios referens Anton Gabriel, *dicta conclusione, 1. de tutel. num. 70.* ubi idem probat in alio quoque alias petere debente tutorem. Cessat namque tunc ratio finalis constitutionis, ut patet. nec etiam punitur mater, si non petiit cogi tutores testamentarios ad administranda, *ut probat Bald. in lege precib. num. 18. C. de impub. & aliis.*

Quinimo † addit Sylva Nuptialis, *ubi supra limitatione 12.* quod *dict. lex sciant, qui, C. de legit. hered.* procedit, quando tutor in testamento datus est remotus, vel excusatus, & remanserunt reliqui testamentarii quorum respectu excluduntur legitimus, vel casu, quo proximior in gradu est inhabilis inhabilitate temporali, ita quod interim fuit locus tutelæ dativæ, quam mater omisisset petere, alias secus, *secundum Signor. cons. 195. veritas, Angel. consil. 166. si testator, Corn. consil. 84. in hac consult. columna fin. lib. 3.* quos ibi ad hoc refert: hoc tamen intelligendum est juxta decisionem text. *in leg. credendum 7. ff.* 14

qui

qui pet. tut. ibi: sin autem pluribus tutoribus idoneis datis unus eorum, vel decessit, vel temporalem excusationem accepit: mater, qua propterea in locum ejus alium non petiit, quia numerus reliquorum administrationi tutelæ sufficiebat, incidit quidem in verba constitutionis, sed sententia excusatur; sed si suspecto tutore pupilli accusato decretum erat, ei adjungi alios, mater eos quoque petere debet, & si non petat incidet in sententiam constitutionis. Hæc autem mater, ab omni quidem bonorum vendicatione intestatorum filiorum repellitur. Secundum hanc igitur distinctionem præfata sententia Sylv. Nupt. & reliquorum digerenda atque temperanda est: alias enim cruda, & indigesta remaneret.

115 Decimo septimo limitatur,† nisi alii præferrentur matri in tutela ex forma statuti, vel ex dispositione testatoris, puta agnati: tunc enim nihil est, quod matri imputetur, si ipsa non petit [illegible] *Bald. in leg. matres, num. 5. C. ad Tertull.* ubi addit, quod si agnatus non esset in ætate, & sic interim esset locus dativo, si intra annum completur ætas legitima, mater non punitur, alias punietur, *sequitur Nicol. de Ubal. de successione ab intestat. 2. part. num. 18. vers. 6. limita.*

116 Unde,† eadem ratione dicendum est, quod licet mater non petierit tutorem intra annum, cum ad eam jure spectet primo loco successio, & onus tutelæ, non ex hoc excluditur avia à successione, etiamsi per alium annum steterit, quod tutorem non petierit, nec etiam alii consanguinei, quibus hoc competeret matre exclusa, non stante avia, quia licet mater, si tutorem non petiit, intra annum excludatur a successione, non tamen videtur renuntiare tutelæ, nec sibi in hoc generatur præjudicium, *in lege tutela, versiculo, sed & si in glossa, & per Bartolum, ff. de legitim. tutor.* Cum tamen sit necessarium, quod mater publice renuntiet tutelæ apud acta, vel alio juris impedimento ad hoc, ut cæteris consanguineis incumbat onus petendi tutelam, vel tutorem, *ut resolvimus supra in sexta limitatione, versiculo, hæc tamen sexta limitatio:* Limitatur tamen hæc sententia, & principalis deductio: si mater esset mortua, vel transiret ad secunda vota, quia tunc jam non est, quod amplius petere possit, & ideo avia succedit in primum locum, eique incumbit eadem solicitudo, quæ matri incumbebat, & propterea in his casibus negligentia per annum sibi noceret. Ita resolvit Baldus *in dicta lege matres, sub numero primo, versiculo modo habes, Codic. ad Tertullianum,* dicens, quod hæc est veritas, *idem Bald. in dicta lege precibus, numero 19. & 20. C. de impuber. & aliis, sequitur Nicolaus de Ubald.* ubi supra, *numero 19.* addens, quod quæ dicta sunt de matre, videntur posse dici de avia, & aliis, quibus hoc facere de jure competit: *diximus supra in prima ampliatione ad fin. & Corneus consilio 113. littera E. volum. 4.*

117 Decimo octavo † limitatur præfata conclusio principalis nostræ legis Regiæ duodecimæ, *titul. 16. partita 6. cum similibus*, ut quamvis verum sit, quod mater tutrix filiorum transiens ad secundas nuptias, non petito alio tutore, nec reddita ratione administrationis, & reliquis solutis, incidit in pœnas, de quibus *in lege 1. & in authent. 4. eisdem pœnis. C. de secundis nuptiis, & in corpore unde sumitur, videlicet in authentic. de [illegible], §. si autem tutelam.*

118 Quæ quidem † jura canonibus sublata non sunt, quia eorum pœnæ respiciunt favorem filiorum secundum communem opinionem, *teste D. Covarru. de sponsal. 2. parte, capit. [illegible] §. 9. numero 6.* Imo dicta fœmina privatur successione [illegible], cum tutorem minime petiit ante secundas nuptias, si filius intestatus moriatur, hoc est impubes, *l. omnem C. ad Tertull. & in auth. de nupt. §. si autem tutelam.*

119 Si tamen mater actualiter non transiit ad secundas nuptias, sed contraxit secunda [illegible] antequam petat tutorem filio dari, non privatur [illegible] pupilli, cum ipsa per hoc non omittat [illegible]. Ergo non privatur successione, nisi per transitum ad secundas nuptias solemniter, vel per traductionem ad domum, vel copulam. Ita voluit quamvis sub [illegible] relinquens cogitandum Nicolaus de Ubald. *ubi supra, num. 21. & 22.* & ante eum affirmavit Albert. *in l. [illegible], ff. de senat. & Covarru. ubi supra, versic. sed ut pœna Boer. decis. 266. num 5. & ad Alber. ubi supra se remittit Gregorius Lopez, in l. fin. tit. 12. part. 4. col. fin.*

Sed hæc limitatio vera non est, neque tenenda, tum quia falsum est, per sponsalia de præsenti matrem non amittere tutelam filiorum suorum, imo eam amittet, *ut latissime probavimus supra capite 9.* Ergo & per consequens, si non petat tutorem filiis, privatur eorum successione, si decedant infra pupillarem ætatem, quia remanserunt sine tutore: tum etiam quia contrarium in terminis hujus limitationis tenuit Angel. *in authentic matri & aviæ, C. quando mulier tutoris officio fungi potest*, quem ad hoc refert Nicolaus de Ubald. *ubi supra*; [illegible] *quitur Bald. in dicta lege omnem, num. 10. & con[illegible] 306. numero 1. volumine 4. & Socin. Junio[illegible], numero 4. volumine 1. & eum Bald. & Montalvo. Aviles in capite 47. prætor. in gloss. casado, numero [illegible] mihi 245. & ante eum Cyfuentes in lege 6. Taur. numero [illegible] item procedit etiam si talis mater in secreto, &c.* [illegible] opinio verior est, & tenenda in judicando, & consulendo ex jure *prædictis, & ex textu in lege omnem. C. ad Tertull. ibi, ad secundas contra sacramentum præstitum aspiraverit nuptias.* Non enim ibi requirit consummationem nuptiarum, sed aspirationem ad ipsas, hoc est, celebrationem, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, *ut probavimus late ubi supra.*

Nec obstat † dicta lex *final. tit. 12. partit. 4.* in contrarium allegata per Covarru. ubi supra, qui non loquitur de consummatione matrimonii per copulam nec tale quid exprimitur ibidem: sed ut censeo de complemento & perfectione per verba de præsenti, nempe [illegible] bis, *si el esposo muriesse antes que el matrimonio fue[sse] cumplido, &c.* & iterum ibi, *solamente que en este comedio no cumpla el matrimonio.* Itaque in summa lex illa loquitur in sponsa de futuro ante perfectionem matrimonii per verba de præsenti. Unde mater contrahens [illegible] sponsalia non perdit tutelam, nec incidit in pœnas secundo nubentium, *secundum Bald. & Ang. per textum ibi in textu solent, § 1. ff. de his, qui not. infam. Gregor. Lopez in sum. titul. 1. partita 4. in glossa 1. versic. & ad[illegible]*
Denique, & si verba *d. l. fin.* supra relata intelligere de matrimonii consummatione per copulam, adhuc non obessent nostræ de hac re sententiæ, quia dicta lex Regia non loquitur de matre tutrice filiorum, contrahente secundas nuptias, non petito tutore, nec reddita ratione administrationis, & reliquis solutis, prout loquitur dicta lex *omnem*, quæ tantum requirit quod ad secundas aspiraverit nuptias, his non factis: sed loquitur dicta lex finalis, quoad alias pœnas mulieris secundo nubentis.

Decimo nono † limitat eandem conclusionem Anton. Gabr. *dict. conclus. 1. de tutel num. 73.* in matre, quæ a marito habuit tacitam licentiam transeundi ad secunda vota, quod colligit ex Hieronym. Grato. *consil. [illegible] lum. 2. & est in fine, num. 12. & 13.* ubi hoc voluit [illegible] ex voluntate defuncti, quæ colligitur ex legato [illegible] uxori suæ, eo addito, ut illud habeat, etiamsi ad secunda vota transiverit, ex quo legato videtur esse de voluntate defuncti, ut mulier non sit tutrix, cum ista sint incompatibilia, quod transeat ad secunda vota, & sit tutrix: Qua ratione inquit Gratus, Joannem Cro[illegible] in quodam suo consilio limitasse leges, volentes matrem susci[illegible]

[illegible] filiorum: Addit præterea Gratus, quod pro hoc bene facit textus, *in lege secunda, §. si mater, cum sequentibus, ff. ad Tertullian.* ubi textus videtur considerare, an mulier aliqua justa caussa fuerit impedita, vel ei ignoscendum sit propter aliquem prætextum excusationis, maxime cum nullum attulit damnum.

Hæc tamen limitatio vera non est meo judicio, quoniam & si ex prædicta tacita licentia mariti uxori suæ præstita transeundi ad secunda vota, videatur esse de voluntate defuncti, ut ipsa non sit tutrix, nihilominus tamen, ob hoc non excusatur ab onere, alias sibi à jure injuncto, petendi tutorem filio impuberi infra annum à morte mariti numerandum, *ut in dicta lege sciant, qui C. de legitim. hered. & nostra lege 12. cum simil.* Neque etiam si fuerit tutrix filiorum ante contractas secundas nuptias, ex dicta voluntate uxori suæ præstita secundo nubendi, liberetur ab obligatione tutorem petendi filiis suis impuberibus, & reddendi rationem, atque reliqua solvendi, de quo statim agemus: Limitantur etiam per prædictam licentiam leges volentes matrem suscipere tutelam filiorum, non tamen aliæ leges præcipientes, quod mater intra annum mortis mariti, vel cum voluerit transire ad secunda vota, petat tutorem filiis suis impuberibus sub pœna privationis ejus successionis, quæ leges sunt diversæ ab illis, quæ concedunt mulieri, hoc est matri, & aviæ suscipere, si velint, tutelam filiorum, vel nepotum suorum.

Non etiam obest altera allegatio Hieron. Grati considerantis, justum impedimentum mulieris ad petendum tutorem filiis, ut eam excuset: siquidem hoc cessat in specie nostra.

Denique † licentia mariti etiam expressa, concessa uxori transeundi ad secunda vota, solum potest eam liberare à pœnis alias impositis ipsi matri in favorem filiorum prioris matrimonii, *glossa in authent. de nupt. §. nunnum itaq., ver. sive dic, & alii quos refert & sequitur Gratus ubi supra, num. 16.* est communis, *secundum Decium in cap. Eccles. Sanctæ Mariæ, num. 35. de constitut. & secundum Covarr. plures referentem de sponsal. secunda part. capit. 3. §. 9. num. 5. & Gregorius Lopez. in lege 12. in glossa, fasta uno anno, tit. omnes tamen, tit. 12. partit. 4.* Et est magis communis opinio secundum Matth. de Afflict. *decis. 75. numero 5. quam sequitur alios referens Rolandin. à Valle consil. 66. numer. 26. cum sequentibus, libro 1,* ubi ampliat in voluntate tacita Antonius Gomez *late in leg. 14. Taur. num. 6.* ubi idem probat, quando mater, vel pater contraxit secundum matrimonium de consensu filiorum primi matrimonii, quibus tenebatur reservare proprietatem bonorum, quæ à primo viro habuit: *& Matienço in l. 3. glos. 2. num. 9. titul. 1. libr. 5. nova collect. reg. & num. 43.* non vero à pœnis alias ipsi matri impositis à jure, propter non petitum tutorem in favorem aliorum agnatorum, qui sunt successuri ipsi pupillo, cui non fuit petitus tutor à matre: Hæ namque pœnæ diversæ sunt ab illis prioribus statutis in favorem filiorum primi matrimonii, quibus renuntiare & derogare potest primus maritus, & filii prioris matrimonii ætate majores, non vero illi pœnæ, de qua hic agimus: hoc enim nullibi reperitur expressum, nec fieri potest in præjudicium succedere debentium ipsi pupillo: Cavendum est igitur à prædicta limitatione Antonii Gabrielis, & opinione Grati.

Vigesimo † limitare videtur nostram præfatam conclusionem principalem Aretin. *consil. 40. num. 4.* ut procedat, quando supersunt alii filii ejusdem matrimonii: secus alias, si nullus alius filius superfit illius, cui hereditas, vel alias legatum, acquiratur pupillo ab intestato, quia matre exstante nullus potest pupillo ab intestato [illegible] si mater succedere: Pœnæ namque introductæ in matre propter transitum ad secunda vota sunt introductæ propter filios, scilicet, ut ipsis [illegible] deferatur, *ut in authent. de nupt. §. quoniam. & §. [illegible] respective, in principio.* Ergo si tempore, quo suc[illegible] lucrum ex testamento mariti defertur, matri nullus superest filius, non habet locum constitutio pœnalis, quæ extra casum suum extendi non debet: *text. in capit. odia, [illegible] de regul. jur. cum simil. quam sententiam sequitur cum Deci. in dict. capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 35. & Bologn. in addit. ad Mathesil. de success. ab intest. 2. artic. prin. colum 10. in additione, incip. vera pro c[illegible] Bald. consil. 317. num. 3. volum. 5.*

Sed cavendum est ab ista asserta limitatione, *secund. Sylvam Nupt. 2 part. num. 53. limitat. 11.* quia istæ auctoritates loquuntur, quo ad excusandam mulierem a pœna inflicta, transeunte omni tempestive ad secunda vota: nos vero loquimur in quocunq; proximo ad successionem pupilli negligente petere tutorem, quo[illegible] contra prætensam limitationem facto in [illegible] consuluerunt Paul. de Castr. *consil. 29. Fu[illegible] cons[illegible] [illegible] consil. 104. Barbat. consil. 67. lib. 3.* prout eos refert Sylv. *Nupt. ubi supr.* dicens, quod quicquid al[illegible] fuerit, nunc magis inclinat contra prædictam limitation[illegible].

Vigesimo primo † limitatur [illegible] n co[illegible] clusio principalis, ut solum procedat respectu [illegible] onorum, quæ iste pupillus habuisset ab alio, quam [illegible] contemplatione mariti, *Decius in d. cap. Eccles. Sanctæ Mariæ, num. [illegible] de constitut.* Et inquit Aretin. *d. c[illegible] nsil. 40. num. 5.* quod ista mater ob non petitum tutorem [illegible] intra annum, non privatur legato vel fideicommisso sibi facta per maritum, puta si ei [illegible] ususfructum, ex text. *in l[illegible] credendum, §. 1. &* ibi hoc tenet Bartol. post Petrum & alios, *ff. qui pet. tut.* Eidem Bartol. [illegible] substitutis pupillo per fideicommissum, *in [illegible] eodem titulo, in versic. si vero &c. & Bald. in dict. l. sciant C. de legit. hered.* Bonis autem pupilli, sive ex legato ei obvenerint, sive aliter, bene privatur, *secundum Salycet. in d. l. sciant columna fin.* dicit, quod propterea non privaretur substitutione fideicommissaria, quia per eam non succeditur pupillo sed testatori (quod jam supra resolvimus) nisi substitutus pupillo per fideicommissum esset gravatus restituere hereditatem pupilli matri, quia tunc videtur potius hereditas pupilli, quam testatoris, *Phil. Corneus, in d. l. l. sciant qui, colum. 2. & in dict. l. omnem ad fin. C. ad Tertull. sequitur Sylv. Nupt. ubi supra limitat. 14.* Et juxta supra dicta in hac limitatione intelligenda est [illegible] meo judicio ampliatio 18. Antonii Gabriel. *concl. 1. de tutel. num. 40.* dicentis, quod mater omni commodo privetur, nedum successione, *secundum Mantuam, consil. 335. num. 3.* & ita declarat statim ipse Gabriel, *num. 41. limitat. 1.* dicens, quod mater non petens tutorem impuberi, licet excludatur à successione, non tamen excluditur à legatis particularibus sibi factis, *juxta gloss. 1. in l. sciant; C. de legit. hered. & ibi Bald. ini, quæst. Cyn. in l. omnem, in princ. C. ad Tertullian. & ibi Alber. de Rosat. Paul. Castren. & Salycet. & Corn. & Aretin. ubi supra,* licet contrarium sentiat Socin. *consil. 39. volum. 1.* hoc tamen verum intelligit Petrus & cum eo Salycet. *in dict. l. sciant qui, sub num. 8.* de legato facto de bonis patris, secus si fiat de bonis pupilli, *sequitur Sylva Nupt. ubi sup. limit. 14.* ita ab hac opinione non est recedendum in practica, *secundum Corneum in dict. l. sciant, num. 3. quem refert Anton. Gabr. d. concl. 1. de tut. num. 42.* 124

Quod † autem prædiximus, matrem non petentem 125 tutorem filio impuberi intra annum, non privari substitutione fideicommissaria, quia per eam succeditur testatori, non autem pupillo, probat etiam post alios Gabriel, *ubi supra, numero 43.* ubi *numero 44.* hoc verum intelligit eum Bald. *in dict. l. omnem, C. ad Tertullian.* quando fideicommissum est relictum in primis tabulis, secus si in secundis, de quo dubitat Corneus, *ubi supra.*

ſupra, & inquit in practica eſſe obſervandam primam opinionem.

126 Idemque † dicendum eſt in vulgari ſubſtitutione, ex qua ſimiliter ſuccedunt teſtatori, *l. fin. C. de Inſt. & ſubſt.* & in terminis ita tenet Petrus de Anchar. *conſil. 440. numer. 5. & alios referens. Anton. Gabr. d. concluſ. 1. de tutelis, num. 44. verſ. & idem.*

Vigeſimo ſecundo limitant quidam noſtram concluſionem principalem, ut non procedat, quando is, qui petere debet tutorem pupillo, tanquam proximior in gradu, & ad quem ſpectat ſucceſſio, eſſet legitimus tutor, tunc namque ſecundum ipſos non tenetur alium petere, nec privatur ſucceſſione, ſi non adminiſtravit: *ita tenet Angel. conſilio 37. numero 1.* ubi reſpondet ad *dict. leg. ſciant*, ut vendicet ſibi locum in illis, qui ad ſucceſſionem pupilli intestati vocantur, tamen propter inhabilitatem perpetuam, ut quia mulieres, vel temporalem, ad tutelam inhabiles ſunt, in aliis enim impoſſibile eſt. Idem colligitur ex Dyn. quem refert Bartolus ſtatim citandus, hæc ſiventia & reſtrictio *ad dict. leg. ſciant*, magna profecto eſt, atque inaudita ceteris ſcribentibus, ſi vera eſt.

Ceterum quod ipſe cenſeo, falſa eſt, & contra mentem, & verba *dict. leg. ſciant, qui* & omnium ſcribentium, tum etiam, quia cum ipſe idem ſit tutor legitimus, ad ejus curam pertinet acceptare tutelam, & facere ſibi decerni, inventarium conficere & legitime adminiſtrare: quod ſi fecerit, punitur privatione ſucceſſionis pupilli, non quia non petiit alium tutorem, cum ipſe ſit legitimus, ſed quia non legitime adminiſtravit, vel ſi tutelam noluit, quia ſaltem alium tutorem non petiit tempore debito, hoc eſt, intra annum, qui legitime adminiſtraret. Cum igitur, utrumque negligenter omiſerit, merito ut prædicta pœna puniatur, ſicut habemus deciſum in matre, cui delata eſt tutela legitima. Nam ſi non adminiſtrat legitime, vel tutorem petijt, puniatur, *ut prædiximus.* Ergo à fortiori idem in ceteris ſucceſſuris pupillo, dicendum eſt, ut probatur, *in dict. leg. ſciant, qui, C. de legitim. hered.* cum materia, quæ de omnibus loquitur, nec patitur ullo modo reſtrictionem, *Angel. ibi.* quæ penitus divinat, præterquam quod eſt contra generalitatem dict. legis & rationem veram, qua ipſa nititur. Et in noſtris terminis hanc partem contra priorem probat & tenet Bartol. *in l. 2. numero 2. verſic. contrarium credo, ff. qui pet. tutor. Corneus conſilio 113. litera F. & G. volumine 4. Pinell. de Caſtro, conſilio 370. num. 3. volumine 1. & Antonius Gabriel. concluſio. 1. de tutel. numero 62.*

127 Vigeſimo tertio, † limitat Petrus Anchar. *conſil. 440. ver. præterea non abſurdum, numero 3.* quando, is, qui poterat excludere negligentem, tacuit in vita ſua. Nam heres ejus non poterit eum excludere, *argumento leg. hic ſolus, & l. fin. C. de revoc. donat.* ubi probatur, quod ſi donator, dum vixit, quæſtionem ingratitudinis contra donatarium non retulit, non poterit ejus heres referre: ſed certum eſt, quod privari ſucceſſione ob non petitum tutorem, eſt pœna quaſi cujuſdem ingratitudinis commiſſæ in pupillum, *ut in lege ſecunda, §. ſi mater, ff. ad Tertullian.* ubi pluries textus ille, utitur hoc verbo, *punitur ergo. &c.* Sequitur hanc limitationem Antonius Gabriel. *dict. concluſione prima, de tutel. numer. 64.* non tamen hoc Ancharan. ubi ſupra, pertinaciter tuetur, ut ſibi met videtur, quia ſibi novum dictum, ſed benigna in pœnis interpretatione, ſic dicere & conſentire, ibi eſſe potius laudabile, quam reprehenſibile, affirmat, *argumento, capit. odia, de regulis juris in ſexto.*

Idem mihi videtur, nempe, ut prædicta opinio non ſit omnino certa, ſed in dubio probabilis, & ſuſtentabilis propter odium pœnarum, & taciturnitatem defuncti, niſi aliud conſtaret ex ejus voluntate, vel videretur ſequendum ob ejus ignorantiam, vel abſentiam aliudve juſtum impedimentum, ob quod quæſtionem non petiti tutoris in vita non retulerit, aut refricaverit, tunc namque heres referre poſſet.

Vigeſimo quarto, † limitatur in matre prodiga, cui bonis interdictum eſt, quia non privatur ſucceſſione ex eo, quod tutorem non petiit, *ut cum aliis probat & tenet Sylva nupt. 2. par. num. 53. Fall. 8. & Anton. Gabr. ubi ſupra num. 71. diximus etiam ſupra, num. 108.* 128

Vigeſimo quinto † limitatur, ſi mater ante annum ingrediatur monaſterium, *ita Bald. in cap. ex parte, de appell. num. 9.* ubi idem tenet etiam, ſi efficiatur de tertio ordine S. Franciſci. *& Prepoſit. ibi, Sylva nupt. ubi ſupra ampl. 6. Bald. in l. omnem, verſ. ſed quid ſi mater, C. ad Tertull. Ant. Gabr. ubi ſupra, num. 72.* 129

Vigeſimo ſexto, † ut mater nedum habeat annum, ſed etiam novem dies ultra annum. *juxta gl. conſuet. Turon.* Verum hæc non eſt limitatio, quia per eam non corrumpitur, nec limitatur regula, ſed extenditur tempus anni ad alios novem dies, ultra annum: deinde non continet jus ſcriptum, nec generale, ſed potius conſuetudinem Turon.

Vigeſimo ſeptimo † limitatur, ſeu potius declaratur concluſio noſtra l. Regiæ 12. *cum ſimilib.* quod licet mater, vel alius proximus agnatus intra annum non adminiſtraverit, vel tutorem non petierit, & ſic privetur hereditate pupilli impuberis decedentis, in his juribus, non tamen interim privatur tutela, *ut tenet Bartolus, in l. tutela, §. ſed & ſi hac, numero 1. ff. de legitim. tutor. quem ſequitur Gregorius Lopez, in dicta lege 12 in gloſſ. Pierden, ad fin. ibi, ſed an mater vel alius, titul. 16. partit. 6. tenet Bald. in leg. precibus, verſicul. & ſcias columna 5. Cod. de impuber. & aliis, & deciſio Pedemontan. 58. numero 22.* 130

Vigeſimo octavo † limitatur, ut non procedat, quoties mater minor viginti quinque annis, fuit relicta tutrix teſtamentaria à marito, & tamen iſta minor ætas fuit incognita ſubſtitutis, debentibus petere tutorem dari pupillo, durante minori ætate matris: debent enim præſumere vehementer, quod fuerit major viginti quinque annis, ex quo ejus maritus reliquit eam tutricem, qui veriſimiliter debebat præſumi ſcire uxoris ſuæ ætatem, cum eam puellam duxerit in uxorem, & apud ſe tenuerit, & cum ea converſatus fuerit, & ſic videtur eam reputaſſe majorem dictæ ætatis: Unde longe fortius debebant eam majorem viginti quinque annorum reputaſſe prædicti ſubſtituti. Quo fit, ut ex[illegible] ſi tutorem non petierint, eo, quod eam tutricem reliquerit teſtator in teſtamento, nec facta fuit aliqua renuntiatio, & repudiatio. Et licet eſſet minor viginti quinque annis, habebant tamen in hoc ſubſtituti iſtam ignorantiam, quæ excuſat, cum non probetur, quod dicti ſubſtituti habuerint notitiam minutis ætatis matris. Ita in terminis tenet & probat So[illegible] *conſilio 20. columna final. poſt numerum decimum octavum, volumine primo, quem refert & ſequitur, Gregorius Lopez, in dict. leg. duodecima, in gloſſ. pierden, poſt med. ibi, & quid ſi ſit relictus.* 131

Ultimo † noſtra præfata concluſio limitatur, ut non procedat in foro conſcientiæ ante ſententiam & condemnationem. Leges namq; noſtræ privantes matrem & reliquos conſanguineos ſucceſſuros pupillis, non petentes eis tutorem dari intra annum, ſucceſſione pupillorum, ſunt pœnales, ut patet, quia eos puniunt prædicta pœna, *dicta leg. 2. §. ſi mater per totum ff. ad Tertullian. & leg. omnem, cap. eadem. & leg. ſciant qui C. de legit. heredib. & noſtra leg. 12. titul. 16. partit. 6.* Leges autem pœnales non obligant in conſcientia ante condemnationem 132

tionem, *juxta glossam communiter approbatam, in capit. fraternitas, 12. quæstione 2.* etiamsi pœna ipso jure imponatur, ut tenent communiter Doctores, estque Theologorum atque juris peritiorum receptissima & verissima sententia, *ut late adduximus, libro 2. Canon. quæstionum, capitulo 5. numero 14.* ubi *numero 28.* quod procedit in illa pœna, ad cujus exsequutione requiritur aliqua actio, verbi gratia, pœna mortis, mutilationis membri, verberum, carceris, exilii, solutionis, confiscationis, seu privationis bonorum (ut in nostra specie) hæ enim exsequi non possunt per solam legem, nisi interveniat actio, & ante ipsam actionem non obligatur in conscientia: Quamvis igitur mater, & alii con[illegible]guinei negligentes sint in petendo tutorem pen[illegible] [illegible]ra annum, ac proinde juxta prædictas, ll. & alias [illegible] s, privari debeant, aut etiam si privati ex[illegible]rent [illegible] jure successione impuberum, nihilominus tam [illegible] interim, quod non petitur, hanc pœna[illegible] in eos [illegible] equi, nec condemnantur in ea tuta c[illegible]nscientia, hc[illegible] [illegible]tate & successione prædicta potiri possunt, juxta [illegible]æfatam communem sententiam, & in terminis nostris hoc nuncupatim tenet Molin. Theologus, *de Justitia & Jure, 1. pars. 2. tractatu, disputatione 220. columna 1962. in principio.*

Hactenus exposuimus conclusionem & decisionem principalem nostræ l. Regiæ 12. *titulo 16. part. 6. cum similibus*, quæ habet, quod mater & alii consanguinei pupillis successuri ab intestato, si intra annum eis tutorem non petierint, amittunt ejus successionem, si ipsi impuberes decesserint, quam pluribus ampliationibus & limitationibus ornavimus, ita, ut mire & supra modum hæc materia sit absoluta & explanata.

134 Nunc † vero superioribus addendam duximus aliam persimilem decisionem, nempe, quod mater, quæ legitima liberorum tutela suscepta ad secundas aspiraverit nuptias, antequam tutorem filio impuberi fecerit ordinari, eique, quod debet ex ratione tutelæ gestæ persolverit, perdit omnem successionem pupilli infra pupillarem ætatem decedentis, sive ab intestato, sive jure substitutionis, *text. capitalis, in leg. omnem, C. ad Tertullian.* nec tunc solum privatur successione filii, sed etiam omnibus legatis & fideicommissis sibi à viro & patre pupilli relictis, & vadunt ad heredes mariti, *text. est in l. 1. §. omnium, juncta authentic. eisdem pœnis, ibi posita in versic. Item ea, Codic. de secundis nupt. per quem text. ita tenet Socin. consilio 29. numero 11. volumine 1. & Marant. in repet. l. ut potuit, numero 252. ff. de acquirend. hered.* ubi etiam, quod istæ pœnæ sunt hodie in usu, estque de hoc magis communis sententia, *ut probavimus sup. num. 122. hoc eod. cap.*

135 Quæ † decisio recipit & patitur, easdem pene ampliationes & limitationes, quas supra ad primam conclusionem princip. dict. *l. sciant, qui*, & nostræ l. Regiæ 12. adduximus, eas inquam, quæ convenire possunt huic secundæ decisioni, prout eas enumerat, & in terminis assignat Cyfuentes *in l. 6. Tauri num. 9.* ubi ampliationes cumulat, & 16. limitationes.

136 Quoad † tertium principale, de quo supra in principio hujus cap. diximus, nempe super illis verbis nostræ l. 12. ibi, *De mas dezimos que si los parientes fuessen negligentes en demandar, guardador al huerfano, &c.* Diximus hanc l. ortum habuisse à *l. 2. ff. qui pet. tut.* ubi cavetur, quod in defectum eorum, qui ex legibus minoribus defensores sunt, siquidem tutoribus indigent propter ætatem, possunt eis petere tutores constitui cognati, & qui affinitate conjuncti sunt parentibus, tam masculis, quam fœminis: possunt & amici parentum & educatores ipsorum puerorum hoc petere, & hi quidem ex electione vel voluntate petunt tutores. Sunt autem quidam, quibus necesse est petere tutores, puta mater & liberti: similiter & alii consanguinei, qui successuri sunt pupillis, *ut in l. sciant, qui, C. de legit. hered. cum simil. & in nostra l. 12. tit. 16. part. 6.*

Quod autem nostra l. Regia ultra jus commune magis exprimit & declarat, hoc est, ut non solum amici, sed etiã quilibet de populo possit pupillis tutorem petere ut patet ex ea ibi, *O otros qualesquier del pueblo deuen pedir al ju[illegible] que de al huerfano guardador que sea tal que aliñe el [illegible] o del moço.* Et ita notat Gregor. Lopez, hic in gloss. *Otros qualesquier del pueblo*, in principio.

Ego † ultra ipsum observandum duxi ex eadem nostra l. hoc videri esse obligatorium, sicut in matre & ceteris consanguineis, qui jus succedendi habent pupillo ab intestato, ut patet ex verbis modo relatis, ibi *Deuen pedir al juez.* sicut supra dixerat in matre & ceteris consanguineis, ibi, *Deuen y pueden pedir al juez del lugar que de le guardador a tal, que se bueno e rico, &c.* Tenentur igitur omnes supra dicti, tam consanguinei, quam extranei, in eorum defectum hoc petere: sicque æquiparantur in hoc: Sed videtur alienum a ratione, siquidem mater & consanguinei pupilli sunt successuri ei ab intestato, nimirum erg[illegible], quod hoc onere tutorem petendi per legem graventur, alias priventur successione, alias sibi eodem jure civili delata: At vero extranei non succedunt pupillo, cur ergo gravari debent? Quare (salvo judicio melius sentientis) existimo, legem nostram hanc Regiam in hoc esse intelligendam juxta jus commune, de hoc loquens nempe dict. *leg. 2., ff. qui petant. tut.* ubi disponitur, matrem & liberos teneri de necessitate petere hos tutores impuberibus, & idem in agnatis, *ut in dict. leg. sciant, qui, Cod. de legitim. heredib.* & in cognatis, qui primum locum in successione habent, ut diximus: amici vero & educatores ex voluntate: Neque obstat quod l. nostra Regia in omnibus supradictis personis videatur obligationem inducere petendi tutorem: quia respondemus, quod verbum *deuen*, in amicis & quibuslibet de populo exponitur pro *oportet*, hoc est, *Conuiene*: in matre vero & consanguineis successuris ab intestato importat necessitatem, ut patet ex *d. l. 2.* Idem ergo verbum in d. l. Regia in 1. part. stat propriè, in secunda vero secundum alteram ipsius verbi significationem, quod non est absurdum.

Quia † verba sunt intelligenda juxta subjectam materiam, *l. si uno, ff. locat.* & ratione subjectæ materiæ verba moderari debent, *ut in dict. l. si uno, & in l. si oles. ubi Bartol. C. locat. l. insulam, ff. de præscriptis verb. Cephal. consil. 259 numer. 33. Socin. Junior consil. 1. numer. 120. volumine 1.* ubi quod verborum interpretatio sumitur à ratione subjectæ materiæ, *Bero. consil. 60. num 14. volum. 1.* ubi quod verba semper sunt in dubio intelligenda & restringenda secundum materiam subjectam, *Roland. à Valle consil. 39. num. 9. 10. & 11. volum. 4. & optime Marc. Anton. Blanch. in tractatu de Comprem. num. 55. versic. prat. vol. 3. tractat. divers. Doct. fol. mihi 181. in antiquis*, ubi ex aliis probat, quod verba interpretantur secundum subjectam materiam, & naturam rei contractus, qui geritur, non autem secundũ quod nude proferentur: & quod verba accipiuntur secundum subjectam materiam etiam impropriando, quamvis essemus in materiis, in qua debet fieri stricta interpretatio. Subjecta ergo materia in proposito poscit, ut verbum *deuen*, importet necessitatem, *in 1. part. l.* in secunda vero voluntatem & convenientiam, *juxta d. l. 2.* ne alias detur absurdum, quod extranei nullo jure cogentur petere tenerentur tutorem pupillis, & tandem, ut evitetur correctio juris communis.

Et in † terminis, quod verbum *debet*, licet regulariter importet necessitatem, sicut verbum oportet, *ut per Rebuff. in l. verbum oportere, 37. in versic. & sic ex isto text.*

& in versic. statim sequenti. ff. de verb. signif. aliquando tamen ista verba decentiam & honestatem, large tameo important, ratione subjectæ materiæ, *gloss. in cap. final. de lit. contest. lib. 6. cap. 1. de rescript. ibidem. & in cap. penult. de re judic. ibidem etiam gloss. in l. unic. C. de rap. virg. Socin. pulchre in cap. 1. colum. 2. de libell oblat. Bart. & aliis in l. 1. ff. de. just. & jur. gl. in c. 1. de desponsat impub. Felin. in cap. si qui testium, de testib. prout eos refert & sequitur Rebuff. ubi supra, in versic. aliquando:* aliquando etiam ponitur pro consentaneum est, vel opportunum, *ut in dict. leg. 1. ff. de justit. & jur. & Rebuff. ubi sup. in versic. idem dicerem in fin.*

140 Superioribus † addendum est, quod judex ex officio potest dare impuberi tutorem, *leg. illud, ff. de tut. & curator. dat ab his*, ubi ita habetur, illud semper constitit præsidem posse tutorem dare tam absentem, quam præsentem, & tam præsenti quam absenti: nec non ignotanti & invitu. *ut in leg. statim sequenti. idem probatur ex l. 1 §. 1. versic. magistratibus, ff. de magistrat. conven.* ubi dicitur, magistratibus imputatur, etiamsi omnino tutot vel curator, datus non sit: sed ita demum tenetur, si moniti non dentur. Ergo non moniti, & sic uemine petente, ex officio judex potest pupillo tutorem dare. Et ita in terminis ex illis juribus tenent & probant Bartol. *in l. hac autem, in princip. ff. ex quib. causs. in poss. ea. Alexand. in l. bonorum, in fin. C. qui admit. Alexand. Jaso. Cur. Purpur. Socin. & Sapia. in l. 1. ff de jurisdict. omn. jud. Gregor. Lopez. in dict. l. 12. in gloss. Otros qualesquier del pueblo. tit. 16. partit. 6.* Ex quibus merito hæc communis opinio dici potest & teuenda, licet Decius *in dict. l. 1. notab. 2.* teneat adversus eam.

141 Quoad quartum † Principale, de quo supra in principiu hujus capit. nempe *quo tempore duret tutela & cura*, item *an appellatione tutoris veniat curator?* ex nostra l. deciditur. *Que la tutela dura hasta que el moço sea de edand de catorze annos, e fasta que la moça sea de edand de doze: aora sea dexado el tutor en testamento, o de otra guisa, y que de alli adelante deuen los juzgadores dar e otorgar ad moço otro guardador a que llaman en latin curador, tomando tal recado del como del tutor, e que este tal,* scilicet, *al curador deue aver en guarda al moço fasta que el huerfano sea de edad de veynte y cinco annos.*

Hæc l. quoad tempus durationis tutelæ concordat cum textu in principio institut. *quibus modis, tut. fin.* idemque probat *l. final. in principio, supra hoc titulo 16. partit. 6.* & quoad tempus, quo durat cura, cum principio Institut. *de curator.* Quare autem majus tempus in masculis, quam in fœminis exspectetur, egimus in repet. authentic. *sacramenta puberum, numero 1. & 2. C. si advers. vend.*

Pubertate igitur incipiente tutela finitur, & pubertas in masculis post 14. annum completum, illico initium accipit, fæminæ vero post duodecimum completũ illico viripotentes esse creduntur, *ut in dicto principio Institut. quibus modis, tut fin.*

142 Finita autem † tutela tutor tenetur admonere minorem, ut petat sibi curatorem, alias tenetur, *juxta text. ubi id notat Bartol. in l. ita autem supra in ordine, §. si tutor, ff. de administrat. tut.* probat etiam text. *in l. a tutoribus, §. 1. ff. eodem titulo, & in l. admonen. C. qui pet. tut. Cassan. in consuetud Burgund. Rubrica 6. §. 4. in tex. ibi, en age souffisant. numero 2 folio mihi 216. pagina 2.* ubi, *numero 3.* quod si iocepeiint litem pendente tutela, tenetur prosequi.

143 Et idem † dicit cum Boerio de procuratoribus fabricæ rerum Ecclesiasticarum, ut finito officio pẽdente alios subrogari faciant: Et idem in rectore seu in curatore alicujus Ecclesiæ parochialis: & in tutore, quod prædiximus tenet etiam Gregor. Lopez, *in dict. l. 12. in gloss. deuen. durar.*

Ubi etiam † quod ad ea, quæ sponte post pubertatem 144
gessit tutor, non tenetur ejus fidejussor. *l. Lucius, §. Paulus. Et ibi Bart. ff. de administrat. tut.* Quare † caveat tu- 145
tor, ut quamprimum tutela finitur, curatorem petat minori, alias non liberatur, & si quid interim perit, tenetur, *ut cum Fabro & aliis supra relatis advertit Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 134.*

Ubi † *num. sequent.* refert & sequitur illud, quod præ- 146
diximus nempe de lite incepta durante tutela, ut tutor teneatur eam prosequi finita tutela nisi de curatore adulto provideri fecerit, *ut ibi jure probat. & nu. 136. cum sequentib.* Refert etiam & sequitur extensionem, quam ex Boer. & Cassan. retulimus, nempe ad rectorem Ecclesiæ, & ad syndicum, vel procuratorem fabricæ Ecclesiarum, ut finito eorum officio teneantur petere alios subrogari, ut inquit etiam docere Bart. *in l. fin. §. fin. & in l. negotiorum. §. fin. ff de appell. Innoc. in cap. gratum, de officio deleg. Rota decis. 377.*

Et † quod finita tutela, si quid interim ex rebus mi- 147
noris usque ad 23. annum perierit, damno & periculo tutoris pereat, nisi puberem admonuerit, ut petat sibi curatorem, probat text. *in lege ita tamen, §. si tutor & Bart. q. ibi in princip. ff. de administrat. tut. text. in l. à tutoribus. §. 1. & in l. tutores, qui post, ff. eodem, titul. & in dict. leg. admonen. la 2. C. qui petant, tut. & ibi gloss. verb. non vetaberis, & tradit. Andreas Gail. libr. 2. practic. observat. observatione 96. num. 3.*

Ubi, *num. 4.* quod tutor litem cum pupillo cœptam prosequi teneatur tantisper, donec administratio rerum in curatorem transferatur, *per text. in l. unic. C. ut caussa post pubert.*

Et *num 15.* quod † item in curatore receptum est, qui 148
litem etiam post majorem ætatem continuare debet, *l. ita autem, §. fin. ff. de administrat. tut. gloss. in dict. l. unic. verb. caussarum,* & quod hoc procedit, nisi curator instrumenta ad caussam pertinentia majori reddiderit, *dict. l. ita autem §. fin.* de quo suo loco agemus.

Ex generali † tamen ubique locorum recepta con- 14
suetudine, præsertim in Germania, officium administrationis, & per consequens periculum futuri temporis continuatur & porrigitur usque ad legitimam ætatem 25. ann. adultorum, qui semel dati sunt legitimi tutores, iidem pleruinque & curatores permanent, & rebus minotum præsunt usque ad majorem ætatem, *teste Gail. ubi supra, numero 1.* ubi, *numero 6.* quod possunt tutores non obstante consuetudine, finita pubertate, tutela & rationibus distractis, administrationem deponere & adulto curatorem dari petere, per text. *in dicta lege à tutoribus, §. 1.* prout in Camera id factum sæpe meminit: quod si id non fiat, administratio continuatur usque ad legitimam ætatem adulti: & decretum, quod in Camera super administratione tutelæ interponitur, extenditur etiam ad curatoris officium, per text. *in dicta lege tutores, qui post, & alia jura supra allegata, ita Andr. Gail. dict. num. 6.* Sed hoc in nostra Hispania oon fit, nec consuetudo prædicta servatur, quia decretum tutelæ non extenditur ad curatoris officium, sed tantum interponitur pro tutela & tempore ipsius, non autem pro cura & adulta ætate,

Ulterius observandum est, quod sicut tutor pupilli 15
debet satisdare rem pupilli salvam fore, ita & curator rem adulti salvam fore satisdare tenetur, & judex ab eo hanc satisdationem accipere tenetur, ut patet ex nost lege Regia 12. ad finem ib. *tomando tal recado del como del tutor.* Æquiparantur igitur in hoc tutor, & curator, quamvis plures differentiæ alias sint inter utrumque, ut constat ex lege *ventri. 20. & ibi, gl. fin. ff. de tut. & curat, dat. ab his*, ubi differentias assignat.

Nihilominus † tamen tutela, & cura magnam inter se habent affinitatem, ita quod appellatione tutoris ve-

niat etiam curator, per textum singularem *in leg. pater Severinam. §. conditionum verba, ff. de condition. & demonstrat.* ubi testator filio suo impuberi dedit tutorem usque ad decimum octavum ætatis suæ annum, & sic ibi, tutor pro curatore accipitur, *Iaso. in lege si quis in fundo vocabulo 46. ff. de legat. 1. & in lege quis in quartam, in fine principii, num. 10 ff. eodem titulo, & in lege quod dicitur, numer. decimo septimo, ff. de verborum obligatione, Andreas Gail ubi supra num. 6. Anton. Piag. de tuto. & curato. quæstione octava, numer. 1. Baeça de decimu tutorum, cap. 3. num 11.* est optimus textus, *in l. 1. C. de peric. tuto. & cur.* ubi, quod appellatione tutoris continetur curator, & ideo, quod ut curator, id administrare possit, late probat Nevizan. *consil. 17. num. 60. prout eum refert, & sequitur Menoch. consil. 115. numero 68. volumine 2.* In paucis enim distant tutores à curatoribus, *ut in lege scire oportet. ff. de excusat. tut. lege 2. §. quid si curato. ff. ad Senatusconsl. Tertullian. l. fina. in fin. C. de author. præst.* Et ideo Doctores communiter interpretantur, & accipiunt dictionem, *tutor*, aut *tutela* pro curatore, & cura. Ita sentiunt gloss. Alberic. & Salyc. & communiter doctores, *in rubrica, & in lege 3. 4. & final. C. de in litem dand. curat. & gloss. in lege 2. C. de suspect. tut. & alii teste Octav. Cacheran. decisio. Pedemontan. 86. num. 4.* Estque recepta omnium scribentium sententia, quod in dispositione legis, tutela curam comprehendit, *ut scripsit Accurs. in authentic. ut hi, qui obligat. in princip. ver. ad curationem, & in authentic. minoris debitor, C. qui tut. dar. poss.* Ita testatur Caldas *in lege, si curatorem habens, C. de in integr. resti. minor. in textu ibi sine curatore constitutus, n. 62. in 2. parte tracta. de resi. minor. pagina 1112.* Non tamen inde dicendum est, secus esse in dispositione hominis, prout voluit præfata communis sententia, quia in hoc reiicienda, & non tenenda est, *secund. eundem Cald. ibidem, num. 65. & 66.* ut infra docebimus in resolutione huius articuli.

Sic etiam † appellatione curatoris venit tutor saltem large sumpto vocabulo textus *in authentic. ut hi, qui obligat. & ibi glossa supradicta, verbo ad curationem, & in dict. authentic. minoris debitor, in verbo à curatione*, ubi legem correctoriam loquentem in tutore extendit ad curatorem, *& late Iaso. in dicta lege, si quis in fundi vocabulo*, ubi limitat, & Andreas Gail *ubi supra dicto numero sexto.*

Contrarium † tamen in terminis, *dict. §. conditionum, verba* tenent Bartol. & alii *in dicta l. tutores, §. 1. ff. de administrat. tut.* & Anton. Piagius, *ubi supra, num. secundo*, nempe, ut minime exponatur *in dict. §. conditionum, verba*, curator, id est tutor, bene autem tutor, id est curator, quia cum sit plus tutor, cum detur personæ, & rebus, potest trahi ad id, quod est minus, non vero cum datur curator, exponi potest, id est, tutor, cum sit minus *ut in dicto §. primo* Hæc tamen non sunt directe contraria inter se. Nam in terminis dictæ authent. *minoris debitor*, eadem militat ratio ad hoc, ut sicut ille, qui est debitor minoris, nō potest esse eius curator, ita etiam nequetutor, & ideo negative, eadem subsistente ratione, qui non potest esse tutor minoris, nec etiam eius curator esse poterit: In terminis vero *dict. §. conditionum verba*, ex diversitate rationis supra relatæ curator exponi non potest, id est, tutor, ideoque hæc diversa sunt, & unaquæque dispositio erit in suo casu probanda: Quin imo adversus præfatam communem differentiam, & distinctionem potest in utroque membro attentari, quia verba legis debent propriè intelligi, cum à sapientibus proferantur, verba autem testatoris, vel contrahentium magis abusive accipi possunt, tanquam ab ignaris prolata *l. non aliter 67. §. primo, versiculo sic plerumque, ff. de legat.*

Unde † potest hæc materia ita resolvi, nempe, quod regulariter omnia dicta in tutore, locum sibi vendicant in curatore, & econtra, & sic dispositum in uno ad alium extenditur, dummodo eadem in utroque existat ratio, etiam in materia odiosa, & pœnali, *dict. leg. secunda §. quid si curator, ff. ad Tertullian. lege final. in fine, C. de authorit. præstan. & in dicta lege pater Severinam. §. conditionum verba*: Itaque in omnibus requirentibus administrationem, tutor & curator æquiparantur, *Bartolus in lege inter bonorum, ff. de administratione tutorum*, & in terminis ita concludit D. Spino. *in suo Specul. testamen. gloss. 29. num. 19.* addens, quod ubicunque DD. agunt de tutore, de curatore intelligendi sunt, quia promiscue his vocabulis utuntur, quod desumsit à Baeça *ubi supra, numero undecimo, & decimo septimo, in versiculo, & generaliter in omnibus, qui numero duodecimo*, optime censet, clavum huius disputationis pendere à mente, & ratione legis, quam considerare oportet potius, quam urgere ex scriptis iuris locis, quæ suam peculiarem habent iuris rationem, & ideo varie & diverse in eis præcipitur ac definitur, quam sententiam confirmat Cald, *ubi supra, numer. 66.* resolvens, in proposito semper attendendam esse subjectam materiam, & faciendam coniecturam ex mente disponentis, ex tex. optimo *in l. si cum filio. 49. ff. de lega. tertio*, ubi illa verba, *cum in suam tutelam pervenerit*, diversimode interpretantur inspecta conditione proferentis, & eius, de quo proferuntur, & ex aliis iuribus, quæ ibi idem citat.

Non igitur † vera est cōmunis sententia supra relata, quatenus tacite, & constituit differentiam in hoc inter legis & hominis dispositionem, nempe, ut in illa verbum *tutela*, vel *tutor, curam*, vel *curatorem* comprehendat, in hac vero minime: siquidem in utraque idem affirmative ex identitate rationis, & mente disponentis dicendum est, explosa prædicta communi differentia ex dicta lege *cum filio*, & ceteris iuribus à Caldas citatis, ut ipsemet ubi supra, *dicto num. sexagesimo quinto*, late probat, falsam esse prædictam differentiam, recteque procedit reiecta sententia glossæ in dicta authentica, *ut hi, qui obligatas, ver. ad curationem, de qua supra.* Siquidem eadem ratio, & mens legis disponentis militat in curatore, quæ in tutore secundum subiectam materiam, de qua ibi agitur. Idem ergo dicendum erit in ceteris casibus & dispositionibus, tam legis, quam hominis, in quibus iuxta subiectam materiam eadem ratio, & mens disponentis coniectari possit: alias secus, *ut in casu supra præmisso ex Bartol. & aliis in dicta lege tutores, §. 1. ff. de administrat. tutor.* Et hæc erit prima limitatio ad præfatam regulam, & resolutionem, nempe, ut procedat ubicunque est eadem ratio in tutore, ut in curatore, & econtra, alias secus. 155

Secundo limitatur, † ut vera sit, & procedat prædicta regula affirmativa, præterquam in casibus à iure expressis, in quibus differentia reperitur inter tutorem & curatorem, *ut in dicta lege venter, iuncta sua gloss. ff. de tut. & curator. datis ab his*, quia in his appellatione tutoris non venit curator, nec econtra. 156

Tertio limitatur, † ut non procedat, quando testator, vel iudex, cum deberet dare tutorem, dedit curatorem minori impuberi, quia non valet huiusmodi datio, nec attenditur patris vel iudicis voluntas, cum sit in animo reiecta, & datio curatoris expressa contra formam à l. præscriptam tutorem constituendi, *ut late prob. se. Cald. ubi supra, numero septuagesimo, melius ceteris idem tenentibus, prout est Baeça dicto capit. tertio, num. duodecimo. & Spino. ubi supra, num. decimo nono. versic. unde, &c. atque Antonius Piagius dicta quæstione octava, num. 3.* 157

Hæc † tamen limitatio recte procedit, quando datur curator impuberi: tunc enim nihil fit, nec potest exponi curator, id est tutor: secus vero erit, si puberi detur 158

tutor, quia tunc exponitur, id est, curator ea optima ratione differentiæ, de qua per Bartol. & ceteros, *in dict. l. tutores, §. 1. ff. de administratione tutorum.* tutela namque quia maior est, comprehendit curam, non è converso, *juxta prædictos DD.* sic conciliantes dictum, §. *conditionum verba, & dict. leg. tutores, qui, & §. curator, ff. de administratione tuto.* qui alias videbantur contrarii, quæ est receptior reconciliatio *secundum Caldam, ubi supra, num. 67.* ubi aliis reiectis aliam suam novam concordiam assignat, eamque late probat. Eandem communem declarationem sequitur, & probat Baeca *dict. capite tertio, numer. 26. & ante eos Jason in dicta lege si quis in fundi vocabulo, num. 46. post alios, quos citat & voluit in simili specie præfata decisio Pedemontan. 89. num. quinto, ibi, & ideo si judex.* Et ita est tenondum cum communi, tametsi Spino. ubi supra velit & teneat contrarium, *ut infra dicemus.*

159 Merito † igitur in casu dictæ legis *pater Severinam, §. conditonum verba, ff. de conditione, & demonstrat.* conditio fideicommissi, scilicet, si tutelam in annum vigesimum octavum gesserint, defecisse non videtur, si tutores in testamento dati id egerint, ut curatores ipsi constituerentur, adveniente pueri adolescentia: quoniam verba illa, *si tutelam in annum decimum octavum gesserint*, recte verificantur in cura post pupillarem ætatem usque ad decimum octavum annum ex mente testatoris proferendo dicta verba, *ex quibus ejus de hoc voluntas colligitur:* & uterque, *tam tutor, quam curator*, tutor recte dicitur, quia tutores appellantur, quasi *tuitores*, atq; defensores, quod etiam comprobatur ex nostra lege Regia *duodecima, titulo decimo sexto, partita sexta*, in versiculo, *e la guarda &c.* recte expensa, *en quanto al tutor, y al curator, llama guardadores de los menores, el uno hasta cumplir la edad pupillar, y el otro desde que se cumple aquella edad hasta que el huerfano sea de edad. de veyticinco annos.* Et quamvis decisio dict. §. *conditionum verba*, videatur fundata in verisimili mente disponentis, ut prædiximus, quasi verba omnino repugnarent, ut talis interpretatio admitteretur, præcipue cum lex 12. tabularum loquatur tantum in tutela & tutore, nihilominus ubicunque eadem ratio militaret, idem in utroque dicendum est, ut in regula, quam supra constituimus, & præcipue, ubi mens disponentis concurrit.

Contraria igitur opinio Spini, *ubi supra*, dum tenet, quod si testator, vel iudex dedit tutorem puberi, non valet datio, quia deficit intentio dare debentis secundum iuris dispositionem, & actus non operatur, ultra intentionem agentis, vera quidem non est, tum ex proxime dictis, tum etiam, quia non deficit intentio dare debentis, & actus operatur secundum intentionem agentis. Magna est ergo differentia inter prædictos duos

160 casus, ut videmus.

Resoluto igitur, † quod si testator, vel iudex eum deberet dare tutorem, dedit curatorem minori, non valet talis datio, nisi iudicis confirmatio accederet, defectum que suppleret, ut hoc ultimum recte observavit Caldas *dicto n. 70. ad finem*, si vero dederit tutorem puberi, valet & tenet eius datio.

Verum cum vulgus promiscue his nominibus, *tutor, y curador* utatur, appellans curatorem, eum, qui tutor est, & è contra, etiam in dispositione hominis (si mens id suadeat) curator accipietur pro tutore, quia verba sunt intelligenda iuxta communem usum loquendi, & quia verba vulgariter scripta intelligenda sunt iuxta linguam vulgarem, non vero iuxta vim, & proprietatem latini sermonis, *ut notat Bartolus in lege si quis filiabus, ff. de testamentis tutorum, argumento librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de legatis tertio*, ubi † appellatione char-

161 tæ venit liber, quia, & in usu plerumque solent libros chartas appellare. Ita in terminis tenet Baeca *de decimis tutorum, capite tertio, num. 25.* quæ opinio benigna quidem est, & favorabilis, ut potius actus valeat, quam pereat, ac proinde tenenda, non tam ex vi propria significationis verbi, *curator*, latine, quam ex usu communi loquendi, probato prædicto usu.

An † autem vitietur datio curatoria facta alicui, ut furioso, qui talis non erat, sed prodigus, vel ut prodigo, qui erat surdus, vel mutus, vel huiusmodi, & sic erratum fuit in propriis curatorum speciebus, agit Antonius Piagius *de tutor. & curator. quæst. 8. n. 4.* super cuius distinctionis veritate erit deliberandum, quoties casus de facto contigerit. 162

SUMMARIA.

1 *Tutor honorarius datur, ut pupillus sit magis honoratus, ejus auctoritate & protectione.*

2 *Tutor datus caussa notitia dicitur ille, qui in id præcipue datur, ut instruat contutores, qualitatem & naturam rerum pupillarium ignorantes.*

3 *Tutor datus caussa notitia tutor est, & talis appellatur, eidemque inopi alimenta debentur.*

4 *Tutor caussa notitia datus, Dux, & oculus caeterorum tutorum est.*

5 *Tutor datus caussa notitia in omnibus pertinentibus ad administrationem & accessionem, tenetur ut ceteri tutores, & periculo sunt omnes obligati, ut in numero 6.*

7 *Tutor caussa notitia datus non debet gerere, quoniam non in hoc datur, sed ut ceteros contutores instruat.*

8 *Tutori honorario, & etiam dato caussa notitia recte solvitur, nisi interdicta eis fuerit à prætore administratio.*

9 *In Hispania abolevit usus tutores caussa notitia datos.*

CAPVT XVII.

De tutore honorario, & de caussa notitia dato.

SVPERIORIBVS capitibus de tutoribus testamentariis, legitimis, & dativis, disseruimus, nunc brevi sermone agemus, de tutore honorario, & de tutore caussa notitiæ dato, ne de tutela agentes notitiam eorum ignoremus.

Dicitur † autem tutor honorarius, qui datur, ut pupillus sit magis honoratus eius auctoritate, & protectione, puta si quis plebeus, magnatem aliquem, vel antistitem, aut insignem rempublicam tutorem, vel tutricem filio reliquit, quo filius magis ab omnibus coleretur, ut legitur quendam fecisse, qui filio Florentinam rempublicam tutricem reliquit. Ita docet glossa *in lege jure nostro 26. §. glossa 1. ff. de testament. tutor.* dicens, *honorarius* dicitur, quia honor est ei, cui datur, si alicuius dignitatis sit, cui datur, *& ibi Dynus, Baldus, Alberic. & Raph. Comen. gloss. etiam in lege, quod si forte, 14. §. sunt quidem, verbo, honorarii, ff. de solut. & ibi notant Bartol. Paul. & Angel. & cum eis Baeça de decim. tutor. capit. 6. num. 2.* ubi etiam arbitratur honorarium tutorem dici, qui proprii honoris caussa datur, ut in exemplo, de quo ibi per eum. 1

Circa tutorem † caussa notitiæ datum, sciendum est, quod inter tutores quidam dantur, ut gerant, quidam vero dantur caussa notitiæ, *dict. leg. quod si forte, §. sunt quidam, ff. de solut.* de illis dictum est supra, & infra amplius dicemus. Tutor autem datus caussa notitiæ dicitur ille, qui in id præcipue datur, ut instruat contutores qualitatem, & naturam rerum pupillarium ignorantes, multum enim in administratione præcellit, qui rerum situs, regionis naturam, temporis opportunitatē noscit: ea mutatione enim regionis, mira succedit rerum varietas, ut inquit Bacca *dicto cap. 6. n. vigesimo.* 2

Deinde † tutor datus caussa notitiæ tutor est, & talis appella- 3

appellatur, eidemque inopi aliter se exhibere impotenti alimenta debentur ex bonis pupilli, *lege prima, §. si pupillus, ff. de tutelis, & ratio. distrah. ibi, ergo si ex inquisitione propter rei notitiam fuerit datus tutor, eique alimenta statuerint contutores, debebit eorum ratio haberi*, quia justa caussa est præstandi, scilicet, quia aliter se exhibere non poterat, *ut in principio illius, §.* & non solum tutor est, verum etiam Dux, & oculus cetetorum tutorum, *ut recte scripsit Odofredus in leg. prima, C. de pericul. tutor. prout eum refert, & sequitur Baeça dicto capit. 6. numero vigesimo primo.*

5 Tutor † etiam datus caussa notitiæ in omnibus pertinentibus ad administrationem, & accessionem tenetur, sicut ceteri tutores, *l. quaro. §. idem Paulus, ff. de testamentario tutore*, ubi inquit textus, *idem Paulus respondit*, cum quoque, qui propter rerum notitiam tutor datus est, proinde in omnibus, & administrationis & accessionis, iure conveniri posse, atque ceteros tutores, qui eodem testamento dati sunt, per quem textum notant ibi secundum alteram lectionem Dyn. Bartol. & Cuman. quod tutor notitiæ caussa datus, tenetur de accessione, & quod si non gerat, obligatur, & cessationis pœnas dat, *ut refert, & sequitur Baeça dict. capit. 6. numero 24.*

Est † etiam optimus textus, in proposito *in leg. 1. C de pericu tut.* ubi verba sunt hæc, *& qui notitia caussa liberis tutores dantur, quamvis soli administrandorum negotiorum pupillorum, sive adultorum facultatem interdũ non accipiant, propter tenuitatem sui patrimonii, periculo tamen omnes sunt obligati, sive ea, quæ scire debent ex utilitate eorum tutores, sive curatores dissimulaverunt, sive fraudem aliquam adhibuerunt, vel cum aliis participaverunt, aut eum suspectos facere deberent, vel in officio muneris, vel debito obsequio cessaverunt*, ubi † notant Odofred. Barto. Bald. & Salycet. tutorem notitiæ caussa datum non debere gerere, quoniam non in hoc datur, ut gerat, sed ut contutores instruat, quod etiam refert, & sequitur Baeca, *dict. capit. 6. numero vigesimoquinto.* Neque his obstat text. *in dicta lege, quaro, §. idem Paulus, ff. de testamen. tutor.* dum probat, tutorem caussa notitiæ datum posse conveniri perinde in omnibus, & administrationis, & accessionis iure, atq; ceteros tutores, qui debet intelligi de administratione naturæ suæ congruenti, instruendo diligenter bona fide contutores, & in faciendo suspectum eum, qui ex dolo, vel negligentia dignus est, ut removeatur, *ut in dict. l. 1. C. de peric. tut. ita Baeça ubi supra, n. 29.*

Tutori autem † honorario, & etiam dato caussa notitiæ, recte solvitur, quia ad eos pertinet periculum, nisi interdicta eis fuerit à prætore administratio, quia tunc non recte eis solvitur, *tex. in leg. quod si forte, §. 1. ff. de solut.*

An autem tutori honorario, & caussa notitiæ dato debeatur, & solvenda sit decima fructuum, & redditu-um bonorum minoris, infra suo loco agemus, *in tertia parte, cap. 9.*

Sed † quia in Hispania hic usus tutoria caussa notitiæ dati abolevit, cum semper tutores dentur, ut administrent indistincte, hæc pauca de eo dicta sufficiant.

SUMMARIA.

1 *Regis tutela, vel cura, quo tempore finiatur? & num. sequentibus.*

2 *Scientia, & maturitas consilii desideratur, jure quodam naturali, & divino ad exercendam jurisdictionem, & imperii potestatem.*

3 *Minor 25. ann. ad reipublicæ administrationem non est admittendus.*

4 *Rex pubes omnia potest, quæ alias major 25. ann. secundum opinionem Jo. de Imol. sed non est vera.*

5 *Rex pubes potest exercere ea, quæ sunt jurisdictionis, non vero regnum administrare sine curatore, secundũ Bart. sed reprobatur quoque hæc opinio.*

6 *Rex minor, vere titulum regni, & Regiam jurisdictionem habet, non tamen actualem administrationem, neque exercitium jurisdictionis.*

7 *Regis tutela finitur ejus pubertate, ita quod non sit ei dandus curator, sive regens, aut alius quocunque nomine loco Regis administrator, non tamen debet solus di per se, proprio motu, & consilio administrare, sed per se, & nomine suo cum consilio, & directione delectorũ prudentum, & fidelium virorum. & hæc sententia verior est, & n. 9. cum sequentibus, ad quos spectet horum assistentium electio, & n. 14. limitatur in primogenito Regis captivi, vel mentis impotis, ut hic.*

8 *Rex Franciæ minor administrationem regni suscipere debet, cum decimum quartum annum agit, lege lata in illo regno per Carolum quintum Francorum Regem, ann. 1377.*

10 *A populo in Regem fuit translatum imperium.*

11 *Regis nova electio fieri debet per proceres & status regni deficientibus omnibus sanguinis Regis.*

12 *Regnorum administratio & regimen decedente Rege cum filio minore, committendum esse proximiori successori in regno, nec electioni tunc locum esse, sunt qui autument, & num. 14. oppitio auctoris ponitur.*

13 *Filius primogenitus Regis captivi, vel mentis impotis si sit idoneæ ætatis, potest regni regimen suscipere, etiam proprio, & prærogato jure: imo posset pater adhuc vivens filium sibi regni coadjutorem assumere, & in vita coronare, ut in num. 15.*

16 *L. 3. tit. 15. partit. 2. dispositio procedit & si Regina prægnans remaneat.*

17 *Rex sicut quilibet privatus potest filio suo tutores relinquere, & nominare non solum instrumento, vel Epistola, sed etiam verbo, nec est opus tunc alia judicis inquisitione, seu confirmatione, ut in num. 18. differentiaque in hac specie, inter Regem, & privatum constituatur, num. 19.*

20 *Tutores Regis impuberi, deficiente patris judicio, qui eligant.*

21 *Tutorum Regis qualitates.*

22 *Tutores Regis quot esse debeant?*

23 *Tutores Regis quid jurare debent?*

24 *Regi furenti tutor dari debet, sicut Regi impuberi.*

25 *Tutela, & administratio Regis minoris masculi, & regni jure regio durat usq; ad vigesimum ætatis suæ annum completum, & in fœmina donec nupserit.*

26 *Rex minor masculus postquam fuerit ætatis 20. ann. poterit per se sine tutore, & curatore exercere jurisdictionem. atq; regni administrationem sumere.*

27 *L. regia 3. tit. 15. partit. 2. dispositio de tutela Regis anno suæ ætatis vigesimo finienda loquens probanda est, cum aliter per proceres regni non statuitur in casu occurrenti, & Rex pubes cũ eis aliud nollet, nempe, ut completo 14. ætatis suæ anno susciperet administrationem regni, & sic quod ultra illud tempus non duret tutela, & quid in aliis dominis inferioribus, numero 20. remissive.*

28 *L. 3. tit. 15. partit. 2. contraria consuetudine hujus regnì est sublata, ut hic.*

30 *Tutela Reginæ finitur pubertate, non vero per ejus matrimonium.*

31 *Regina matrimonium contrahente, an ejus maritus Rex administret per se solum regnum, an vero ipsa de consilio viri, & sic uterq; hoc eligitur, in n. 32. idem in Ducissa, Comitissa, & Marchionissa, ut in nu. 33.*

34 *Fœmina non potest esse judex, nisi sit Regina, vel alia domina heres alicujus dominii.*

35 *Regina effecta furiosa, & mente capta, quæ jã erat nupta, si aliter*

similiter procreatis regni, & procuratoribus civitatum non placuerit, probanda est circa ejus tutelam, & curam dispositio d.l.3.tit.15.partit.2.

36 *Matrimonium contrahens cum Regina vocari potest Rex, licet ab stirpe Regia non descendat, & n.39.*

37 *Faemina succedit in regno desistente masculo ejusdem gradus: & sic fuit semper observatum, atque usitatum in his regnis Castellae, quod & in aliis majoratib. observatur, ut n.38.*

39 *Regina nobilitat maritum etiam ex progenie Regia non provenientem, & etiamsi nubat duci, vel comiti dicetur Regina, idem in ducissa nubente alicui militi simplici, nam dicetur ducissa, si tamen dignitas mariti sit major, tunc uti poterit ea.*

40 *Utr. seu maritus Ducissae, Comitissae, vel Marchionissae, an sit Dux, Comes, vel Marchio?*

41 *Tutorum Regis facta electione, & praestito ab eis juramento juxta formam l. Regia partit. devenmerer al Rey en su guarda, &c. ut hic.*

42 *Tutela Regis, an sit decernenda, & per quos.*

43 *Mater Regis debet esse primus, & major tutor, non relictis eidem aliis tutoribus à Rege mortuo ejus patre, & hoc donec non nupserit, & cum ipso stare velit.*

44 *Mater Regis, & caeteri ejus tutores electi juxta formam l. Regia, an debeant fidejussores praestare?*

45 *Poena subditorum nolentium tutoribus Regis obedire hic describitur.*

46 *Provisiones Regiae, & aliae rescripta justitiae, sive gratiae, & programmata tempore tutelae Regis quo nomine concipiantur.*

47 *Tutor Regis an leges possit condere?*

48 *Comitia vulgo, las cortes, à Romanis primum originem traxerunt: Postea vero tam in regno Castellae, quam Lusitania consuetudo introduxit?*

CAPUT XVIII.

De tutela Regis.

QUAMVIS de tutela Regis, quo tempore duret, & finiatur, opportune agere poscebat locus ille, *capi. 16.* praecedentis circa interpretationem *leg. 12. titul. 16. parti. 6.* de tempore, quo regulariter tutela privatorum finitur, loquentis constituti: attamen propter excellentiam personae Regiae, quiesit caput, & dominus totius regni, seorsim, & sigillatim hoc *cap. 18.* de tutela Regia agere decrevi.

1 In primis † iure communi hanc quaestionem, sacrae scripturae, civilisque, & canonici iuris argumentis disseruit Oldradus *consilio 52. quaestio est talis, per totum*, ubi & si aperte non exprimat, quid sentiat, in partem tamen negativam simpliciter inclinat, videlicet, quod tutela, vel cura Regis non finiatur pubertate, sive in 14. anno; sed quod ei etiam invito dandus sit curator usque ad 25. annum, & quod nedum iurisdictionem, sed nec reliquam bonorum iurium, & negotiorum regni administrationem per se exercere habeat, nisi post 25. annum completum, & loquitur Oldradus ibi de Rege Legionis, & Castellae: non tamen generaliter de alio quocunque Rege, quamvis eius disputatio generalis sit ad omnem Regem, ad quem, vel infantem forte etiam in utero existentem, regnum ex successione deferri potest, *ut ex leg. Gotorum deduxit Doctor Molin. libro primo de Hispan. primogen. capit. 2. n. 13. & fuit sententia Oldradi ubi supra*, & passim nostri auctores intrepide affirmant, & quamplurius chronicis generalibus Hispaniae, Franciae & Sabaudiae comprobat curiose Caldas *in repet. l. si curatorem habens, super verb. hunc contractum servari, num. 45. C. de integr. restit. minor. quae repetitio est inter tractatus diversor. de restitut minor. secunda parte, pag. 1041. & 1042.*

Sententiam igitur principalem Old. ad. *ubi sup.* quod scilicet tutela, vel cura Regis non finiatur pubertate, sed quod ei etiam invito dandus sit curator usque ad 25. annum, &c. tenent quamplurimi auctores, nempe, Alberic. *in rubric. C. quando tutor. vel curator. esse desin.* & Ioann. Andreas, *in addit. ad Specul. de tutor. in prima addit.* Bartol. *& in l. quidam consulebant, colum. fin. quaestio penultim. ff. de re jud.* & alii relati per Anton. Gomez *in l. 40. Taur. n. 8.* qui eam sequitur, *& in tertio tomo, Variar. resolut. c. 1. de delict. nu. 56.* Tiraquell. *de primogen. quaestio. 40. num. 207.* & Castald. *de Imperat. quaestio. 73. n. 25.* ubi alios citat. & Sylvest. *in §. item inviti, Instit. de curat.* & novissime Pelaez. *de Maiorat. 2. part. quaest. 6. num. tertio*, ubi id verissimum arbitratur, & inquit Carol. Molin. *in consuetud. Parisiens. prima parte, §. 29. num. 7.* quod hanc opinionem eligeret, si esset eligendum inter eam & aliam simpliciter appositam Imolae & aliorum, de qua statim agemus. Verum ipse Molineus aliam & tertiam probat, ut postea videbimus, & plures alios auctores huius primae sententiae citat Bacca *de decim. tut. capit. 9. numero 29. versicul. an autem Rex*, ex quorum relatione & ex Guilhelm. Benedict. *in capit. Raynutius, verbo, adjecta impuberi, de testamen.* constat, hanc esse communem scribentium sententiam, *teste Caldas ubi supra, numero 47. versicul. quocirca pagin. 1044.* ubi etiam alios citat, & inquit, quod ita observavit Theobaldus 2. Rex Navarrae, qui pubes sub materna cura regnare maluit, *ut tradit in Annalibus Garibay, libro 25 capit. 5.* & quod idem fecit Alphons. cognomento Castus Rex Aragoniae, *ut refert idem Garibay, lib. 32, ca. 3. colum. 2.*

2 Et huius sententiae † ratio ea est, quia ad exercendam iurisdictionem, imperii potestatem in subditos, iure quodam naturali & divino, scientia & maturitas consilii desideratur & mentis, *ut advertavit Molin. ubi supr. num. 6. ex Aristot. in quinto Politic. & Exod. capit. 18 ibi, de omni populo, seu plebe, viros sapientes, &c.* Et ideo in cap. *inde eorum, de atat. & qualitat.* scriptum est. † ad reipublicae administrationem minores 25. annis non esse admittendos, *l. ad rempublicam, ff. de munere. & hon. l. spurii, § minores, ff. de decur.* Praesumtio enim est naturalis contra minores, ut non sciat bene regere & gubernare, & ideo scriptum est, nemo iuvenes elegit duces, quia constat eos non esse prudentes. Praeterea Sapientissimus Salomon, licet tria dicat sibi esse difficilia, fatetur tamen quartum penitus ignorare scilicet, viam iuvenis in adolescentia: & Dominus comminans supplicium perversis regionibus ait: *dabo pueros Principes eorum* Esaiae tertio, & alibi habetur, *vae terra cuius Rex puer est* Eccles. cap. 10. & probat latius hanc sententiam, Caldas *ubi supra.* 3

4 Altera, † & secunda opinio fuit Ioannis de Imol. *in capit. grandi, de supplenda negligentia praelat. lib. 6.* tenentis, quod Rex pubes omnia possit, quae alias minor 25. annis, ex quo iure proprio succedit in regno & dignitate. Et cum hac opinione transeunt ibi Dominic. à Sancto Gemin. *n. 13. Francus & Probus antenu. 12. Menchac. de successio. creat. §. 1. num. 13.* & comprobat late Caldas, *ubi supra, num. 46. pagin. 1042.* Sed haec opinio & periculosa & irrationabilis est, atque falsa, *secundum Carol. Molin. ubi supra dict. n. 6.*

5 Tertia † fuit opinio Bartol. *in l. quidam consulebant, nu. 13. ff. de judic.* distinguentis inter ea, quae sunt simplicis iurisdictionis, ut ea statim à pubertate possit, & transmittens regnum in minorem, videatur dare iurisdictionem minori: & interea, quae concernunt administrationem regni, ut haec non possit exercere nec curatore. Quam sententiam sequitur Abb. *in capit. cum*

vicesi-

vicesimum, in fine primæ columnæ, de officio, & potest. jud. deleg. Corsetus in tractat. de excellentia & potest. reg. quæst. 16. & Iacob. de sanct. Greg. in investi. in versic. quid sit Rex, & latè Guilielm. Benedict. ubi supra n. 52. Sed hanc distinctionem reprobat quoque Carol. Molin. *ubi supra*, quia etiam in administratione simplicis iurisdictionis, & in iudicando requiritur scientia, & maturitas mentis & consilii, non solum iure positivo, cui in quantum tale est, non subsunt Reges & regna, sed etiam iure naturali & Divino, ut perspicuum est cuilibet ratione utenti, & satis patet apud Aristot. *ubi supra*, & Exod. *d. ca. 18. in verbis supra relatis.*

Neque obstat, quod transmittens regnum in minorem, videatur etiam ei dare iurisdictionem, quia hoc verum est, quantum ad proprietatem, ius & dominium ipsius iurisdictionis, sive proprius & verius loquendo, quantum ad ipsum titulum regni & Regiæ iurisdictionis, non autem quantum † ad ipsam actualem administrationem & exercitium iurisdictionis: hæc enim duo inter se valde differunt: regnum namque, ducatus & comitatus, iurisdictioque ei adhærens, quantum ad ipsum ius, proprietatem & titulum, potest vere competere nedum infanti, sed etiam existenti in utero nondum nato, *ut per Bald. & alios in l. final. in fin. C. de test. mil. & diximus supra in princip. hujus capit.* & mulieri, & infanti, *secundum Bald. in l. 1. colum. 1. versic. pone ergo, C. de secundis nuptiis*, sed exercitium ipsius iurisdictionis non potest competere infanti, nec impuberi, ut omnes fatentur, propter carentiam iudicii, quæ est defectus naturæ, & non potest à Principe suppleri de plenitudine potestatis absolutæ, *ut per Innoc. in ca. scissitatus, de rescript. & alios.* Igitur nec puberi adhuc minori committi debet propter debilitatem iudicii, & facilitatem lubricæ ætatis, quia de iure naturali & divino requiritur in hoc maturitas iudicii.

Quid † tenendum? Ego cum Carol. Molineo, *ubi supra, numero octavo, in principio*, utilius & consultius censeo, esse dicendum, quod tutela Regis (late sumto vocabulo, prout in hac quæstione etiam pro cura, accipitur) finiatur pubertate, ita quod non sit ei dandus curator, sive regens, aut alius quocunque nomine loco Regis administrator, sive unus sive plures: non tamen quod solus habeat per se proprio motu & consilio administrare, sed per se & nomine suo cum consilio & directione delectorum prudentum & fidelium virorum.

Hinc refert † Carol. Molin. *ubi supra*, Carolum V. Francorum Regem anno Domini 1377. publica concione in supremo senatu habita, & in forma pragmatica legem statuisse, quemque primogenitum Francorum Regis filium regni administrationem recipere debere, cum decimum quartum annum ageret, ne per longiorem tutelam occasio incideret malevolis res novas excitandi: Ante tamen annum 14. licet & expedit Regem coronari & inungi, ut in veteri testamento Salomon in 12. anno, 3. *Regum 1.* & Ioas septem annorum, 4. *Reg. 11.* & apud Francos Divus Ludovicus 9. & Carolus 8. impuberes uncti & coronati sunt, *secund. Carol. Ruyn. ubi supra sub d. num. 8. ad fin.* ubi *n. 9* quod non expedit tantam potestatem vel administrationem, in alium, vel alios, vel ut proprio & prærogato quodam iure transferri, propter magna inconvenientia, quæ inde oriri possent, pro ut innumera ex historiis depromi possent. Quæ verba eiusque auctorem refert Greg. Lop. *in l. 3. glossa, de veynte anno: tit. 15. part. 6.* & D. Azeved, *in l. 1. n. 8. tit. 3. lib. 2. nov. collect. Reg.* & ante eos gl. *in prag. sanctione in proœmio, §. inscrutabilis, verb. susceptione folio 8.* ubi additio *sub signo 4.* inquit, hanc esse Pauli sententiam *c. 4. ad Galat.* hanc etiam Carol. Moli. sententiam sequitur Caldas *ubi supra n. 47. vers. quod si quis pag. 1044. col. 2. in prin.*

Dubitari † tamen iure poterit, ad quem spectet horum assistentium electio? in quo Caldas *ubi supra n. 48. usque in fin.* plures opiniones diversas refert.

Vna est eorum, qui putant ad eos, qui sunt à consiliis Regis pertinere, qui regno & imperio præsunt, *argum. l. hereditas 34. ff. de acquir. rer. domin. Corset. de potest. reg. quæst. 18. Anton. Gom. cap. 1. delict. nu. 57.*

Alii opinantur, † eiusmodi electionem pertinere ad populum, eiusque procuratores in publicis commerciis congregatos; quia à populo in Regem fuit translatum imperium *ut per gloss. in capit. Moyses, & capit. si ergo 39. distinctio. & in cap. legimus, eadem distinct.* & habetur Regum 11. & 14. populum sibi regem fecisse, *& tradit Ioann. à Terra Rube. libro primo, sui tractat. articulo primo. conclusio. final.* Quamobrem, cum in reipublicæ utilitatem fuerit translatum imperium in Regem, utique per minorem regentem conservari non potest, *ita Guilielm. Benedict. in dict. cap. Raynutius, verbo adjectæ impuberi, n. 25. de testamen. Ioann. à Terra Rube. libr. 1. artic. final. & lib. 2. artic. 1. conclus. 16. Burgens. in sua histor. reg. Hispan. c. 29.* dicens ita fuisse observatum tempore Regis Ioannis 2. Et hanc opin. sequitur Caldas *ubi sup. d. n. 48. in vers. ego autem.*

Nec mirum, † quia & deficientibus omnibus sanguinis Regii, deberet per proceres & status Regni nova electio fieri, *ut tradit Didac. Perez in proœm ordinam. qu. 1. & Menchac. lib. qq. illustr. c. 22. num. 3. & 12. & Carol. Molin. in consuet Paris. §. 8. gloss 3. num. 8. versic. ex quibus*, & cum communi resolvit Anton. Gomez. *in l. 40. Taur. n. 4. quos refert & sequitur Caldas ubi supra d. n. 48. in vers. nec mirum.*

Nonnulli censent ad Romanum Pontificem huiusmodi assistentium electionem spectare, quoniam ille est generalis in terris Dei vicarius, & universalis orbis Dominus, prout voluit in specie Imol *in c. grandi, de supplen. neglig. prælat. in 6. & ibi Dominicus Anch. & Ioan. Andr. nec non & Probus, & aliquos refert & sequitur Anto. Gom. in d. l. 40. Taur. n. 9. ad fin.*

Sed & sunt, † qui autument, Regnorum administrationem & regimen illi, qui ius successionis habet, & sanguine proximior est successurus, in regno, decedente sine filio Rege, de cuius tutela, aut cura agitur, committendum fore, nec hoc casu electioni locum esse, ex text. *in dict. capit. grandi, ut in specie resolvit Ioann. à Terra Rube. lib. 2. artic. 1. conclus. 3. & 4.* ubi infert, proximiorem posse propria auctoritate capessere possessionem huius regiminis, *argumento, cap. licet in fine, & cap. venerabilem, de electio.* Et qui hanc opinionem sequuntur populum atque summi Pontifices electionem respuunt, *ut in specie observavit Ioann. à Terra Rub. lib. 2. artic. 1. conclu. 6.* Et hanc ultimam opinionem iuris fundamentis comprobat Caldas, *ubi supr. dict. n. 48. vers. alii rursus*, qui *in vers. ego autem*, probat electionem assistentium, qui Regibus puberibus dandi sunt, non spectare ad summum Pontificem. Et hanc esse veriorem sententiam arbitratur, ut probat Ioan. à Terra Rub. *lib. 2. art. 1. concl. 4.* nisi regnum temporaliter ecclesiæ Romanæ sit subiectum & obnoxium, *ut per Ioan. à Terra Rub. d. tract. lib. 2. art. 1. concl. 7. traditur in c. inter diversas ubi Abb. col. 2. ver. sed quæritur de elect. Corset. de pot. reg. qu. 12.* Ceterum quod vacans Regnum Papa gubernabit sibi temporaliter subiectum, *c. licet ex suscepto. de foro comp. Roma. sing. 414. Corset. de potest. reg. q. 12. Ioan. à Ter. Rub d. conclu. 7. ita Caldas, ubi supr. d. vers. ego autem*, quam sententiam, ego quoque probo adversus priorem Imol. & sequacium prius relatam, *in vers. nonnulli censent.*

Sed † inter has opiniones, ego priorem eligerem in hunc nempe sensum, ut Rex pubes cum consilio & directione consiliariorum Regiorum nempe, *Del presidente de los del Consejo Real supremo y de Consejo de estado*, regnu admini-

administret, regat & gubernet, tam circa administrationem iustitiæ, & iurisdictionis, quam circa status regni gubernationem respective, & circa negotia bellica per consiliarios consili Regii, *De la guerra*, & circa res dominicas, *Por el præsidente, y Consejo de hazienda*, & sic de reliquis, absq; eo, quod curatore, sive regente, aut alio quocunque nomine loco Regis administratore egeat, nec citalis prov[illegible] ur, sed per se & nomine suo cum consilio & [illegible]ctione prædictorum regat, gubernet, cæteraque [illegible] gerat & iustitiam administret. Qui enim magis delecti, prudentiores aut fideliores esse possunt ipsis præsidibus, atque consiliariis Regis electis ad regni administrationem & gubernationem à Rege maiore mortuo. Nulli profecto. Quod si adhuc alii desiderentur, ipse Rex pubes successor, cum consilio prædictorum eos eligit, quorum omnium consilio, & directione omnia gubernet atque decernat. Et cum hoc cessabunt quamplures difficultates, quibus subsunt ceteræ opiniones aliorum supra relatæ: & Regiæ potestati non detrahitur, quod suum est, & populus in Regem semel transmisit. Quod observatum ad literam prudentissime nunc videmus his temporibus. Decessit enim sanctissime invictissimus Rex noster Philippus huius nominis secundus die 13. Mensis Septembris hora quinta auroræ, anni præsentis 1598. & statim Philippus eius unicus filius, huius nominis tertius, legitimus Regni successor assumsit eius gubernationem anno 20. ætatis suæ iam completo, & cum consilio & directiune prædictorum virorum, omnia rectissime atque scientissime geruntur, ita ut omnes admirentur Regiam indolem & animum dignum imperio, solertiam atque eius dexteritatem, & unanimiter infinitas gratias Deo reddant, eo quod sibi talem Regem dederit, enixe deprecantes pro eius vita, incolumitate, & salute, & con-

24 tinuatione rectæ & prudentissimæ eius gubernationis.

Inquit tamen Carol. Molin. *ubi supra*, præfatam suam sententiam, quam supra probavimus & sequuti sumus, locum non habere in primogenito Regis captivi, vel mentis impotis, quia illum (si sit idoneæ ætatis) expedit regimen regni suscipere, etiam proprio & prærogato iure, cum sit persona suspicione carens, & simultatibus, & invidiæ ceterorum principum, & aulicorum minime obnoxia, prout experientia docuit in prudentissimo illo Carolo V. qui postquam regni administrationem durante captivitate patris Ioannis sub nomine regentis suscepit, regnum pacatius reddidit, feliciterque rexit & tutatus est, nec tunc in illo requiritur maior ætas 25. annor, sed sufficit ætas consilii capax, puta septemdecim vel 20. annorum. Nec subest periculum, cum plurimorum prudentum, quibus latus eius cingitur, consilio iuvetur, & utatur, & Carol. Molineum in hoc refert & sequitur Gregor. Lopez, *in dict. l. tertia, tit. 15. partita secunda, in glossa. Perdiesse el sentido*, loquens in filio Regis furiosi, ut tunc filio habili sit committenda administra-

25 tio ex *l. 1. in fin. ff. de curat. furios.*

Imo † posset pater adhuc vivens filium sibi regni coadiutorem assumere, & in vita coronare, ut pluries contigisse apud Reges Galliæ commemorat curiose Guilliel. Benedict. *ubi supr. nu. 54.* Et hæc de tutela & cura Regis attento iure communi.

26 Iure tamen nostro regio habemus Hispani legem hoc expresse decidentem, nempe *di. l. leg. tertiam, titu. 15. partic. 2.* quam citant Oldradus, *di[illegible] consil. [illegible] 2.* & Carolus Molin. *ubi supra. nu. 2.* & omnes nostri [illegible] hispani auctores de hac re agentes: & procedit eius dispositio, & si Regina prægnans remaneat. *secundum Ioann. Orosc. in l. penultim. colum. 25. in fine. ff. de stat. homin. Azeved. in l. prima, num. [illegible] tit. 3. lib. 2. Nova collect. Reg.* ex qua l. Regia plures deducuntur conclusiones.

27 Prima conclusio legis Regiæ hæc est: *Quando finca el Rey ninno, si el padre difunto le dexo tutor, o tutor[illegible] lados que le guardassen mandandolo, por carta, o por palabra, aquellos le han de guardar, y los del Reyno son obligados a los obedecer en la manera que el Rey lo oviesse manda.*

Rex igitur, sicut quilibet privatus potest filio suo tutores relinquere, & nominare, non solum instrumento, vel epistola, sed etiam verbo, ut patet ex dict. l. tertia, in versiculo, *Por ende los sabios antiguos de Espanna*: Nec puto attenta hac nostra lege eiusque verbis, necessariam tunc esse aliquam iudicis inquisitionem, aut confirmationem. Sed eo † ipso, quod pater Rex tutores filio Regi constituerit, vel nominaverit scripto, vel verbo, cum forma servanda in eius administratione, eos esse veros tutores, & posse tutelam suscipere mortuo Rege patre, subditosque teneri eis obedire, iuxta formam a patre Rege præscriptam & præceptam, *ut in hac l. nostra Regia*, ex quo videtur eis Rex defunctus administrationem concessisse, quo casu neque in privatis est necessarium, quod a iudice discernatur administratio, *ut supra resolvimus, cap. [illegible] n. 7.*

Sed per privatos, † neque per Epistolam, neque ex imperfecto tutor recte datur, quamvis voluntas patris privati in constituendis tutoribus in his casibus a iudice, ad cuius officium hæc res pertinet, servari soleat, *l. 2. in princip. neque per Epistolam, C. de confirm. tut.* & confirmandus quidem est sine inquisitione, *ut in l. si filio ff. de confirmand. tut. & § fina. Inst. de tutel.* 19

Secunda conclusio: *No aviendo dexado el Rey defuncto mandado quien fuessen tutores de su hijo: los mayorales del Reyno, como son los prelados e los Ricos omes, e los otros omes buenos e honrados de las villas, se deven juntar adonde estuviere el Rey y ansi juntos jurar en forme sobre los sanctos Evangelios, que catarán primeramente el servicio de Dios, honra y guarda del sennor que han, y el procomunal de la tierra del Reyno: y segun esto hã de elegir tales homes en cuyo poder lo metan que le guarden bien, e lealmente, los quales dichos tutores, han de tener en si ocho cosas, que son las siguientes.*

La primera, que teman ad Dios: La segunda, que amen al Rey: La tercera, que venga de buen linage: La quarta, q. sean sus naturales: La quinta sus vassallos: La sexta, que sean de buen seso: La septima, que ayan buena fama: La octava, que sean tales que no codicien heredar lo suyo: cuydando que han derecho en ello despues de su muerte. 21

Estos guardadores † deven ser uno, dos, o tres, o cinco, y no mas, y es valedero aquello en que la mayor parte se acordare, si alguna vegada, desacuerdo oviesse entre ellos. 22

Deven jurar que † Guardaran el Rey su vida e su salud y que haran y allegaran el pro e honra del Rey e de su tierra en todas las maneras que pudieren. e las cosas que fuerẽ a su mal e danno las desusaran e las quitaran en todas guisas, e que guardaran que el sennor sea uno, e que no lo dexaran partir ni enagenar en ninguna manera, mas antes que lo acrecentaran quando pudieren con derecho e que lo ternan en paz y en justicia hasta que el Rey sea de edad de 20. an. e si fuere hija la que oviere de heredar hasta que sea casada: e que todas estas cosas faran e guardaran bien e lealmente assi como de suso son dichas. hæc dicta l. Regia.

Eadem servanda † ac adimplenda sunt etiamsi contingeret, *Quod el Rey perdiesse el sentido hasta que tornasse en su memoria, o finasse*, ut cavetur in eadem [illegible] 3. ibi, *E todas estas cosas, &c.* 24

Habemus † igitur legem expressam decidentem, tutelam & administrationem Regis minoris atq; regni in Rege masculo durare, usq; ad 20. annum ætatis suæ completum, & in fœmina donec nupserit. 25

Poterit ergo Rex minor masculus, postquam fuerit ætatis 20 annorum per se sine tutore & curatore exercere iurisdictionem, atq; regni administrationem sumere, cum sit finita tutela & cura post 20. ætatis suæ annum 26

com-

...m, juxta hanc nostram l. Regiam, nec deinceps cu... e opus habet.

Hæc tamen lex † Regia servanda est, eique standum, cum aliter non statueretur per proceres regni in occurrenti casu, & Rex pubes cum eis aliud nollet. Per proceres namq; regni potest aliter ordinari, eritq; servandum quod ab eis in hoc fuerit ordinatum, ut expresse tenet Greg Lop. *in d. l. 3. gl. 1. vers. E los ricos homes, & in glossa, de veynte annos.* Refertq; quod tempore minoris ætatis Regis Henric. 3. filii Regis Joan. 1. fuit dispositum, quod regnum gubernaretur per consilium, & consiliarios Regios, & non per tutores, ut patet in ordinatione curiarum, *de Madrid. ann. 1391.* & in ordinamento Regis Alphonsi Vallisoleti, *era. 1363.* quod Rex in initio anni 15. assumsit regimen regni, & exspiravit tutela Regis, *ut patet in curiis de Madrid. ann. 1419.* de quibus fit aliqua mentio *in l. 3. statim post principium, tit. 10. lib. 5. novæ collect. Reg.* Et ita apud nos fuisse obtentum in Joan. 2. qui 14. anno ætatis suæ regnare cœpit; affirmat Bacca *de decima tutor. cap. 10. num. 30.* ubi etiam refert ordinamentum & definitionem Regis Alphonsi in constitutionibus editis Pintiæ ann. 1363. & credit apud nos continenter fuisse observatum, ut vidimus in Carolo quinto Cæsare, primo hujus nominis Hispaniarum Rege, qui 17. ætatis anno regnare cœpit, ut de Carolo octavo Galliæ Rege memoriæ prodit Gaguinus. Et hoc Baccæ prudentius videtur, quia Rex plures habet consiliarios, quorum prudentia supplebit ejus minus eruditum judicium. Deinde ad tranquillitatem regni ita videtur expedire: Quid enim malorum non perpetitur regnum à tutoribus, vel curatoribus administratum? late & impune regnat avaritia, quivis in alienum caput violenter grassatur, omnia prædonibus & peculatoribus plena sunt: fluctuat populus, tanquam oves pastore destitutæ. Denique nusquam plus malorum. Resolvit igitur Bacca *ubi supra*, non esse curandum † de *dict. lege 3. tit. 15. partit. 2.* quoniam contraria consuetudine videtur abolita, & quod sic non est servanda, & quod hæc opinio præcipue servanda est, si in principe concurrat Regia indoles, & animus dignus imperio. Et cum Bacca in his transit Doctor Azevedo *in lege 1. num. 8. tit. 3. libr. 2. novæ collectionis Reg.* & addit Pelaez *de majorat. quarta parte, quæst. 8. num. 1.* dispositionem dictæ leg. tertiæ, hodie immutatam esse, ut constat ex practica ordinatione Alphonsi Vallisoleti, *era, 1363.* & aliis, quæ refert Gregorius Lopez, *ubi supra.* Et ita est tenendum, tametsi Humada *in dicta lege 3. titul. 15. partit. 2. numero 2. cum sequentibus*, relatis prædictis auctoribus (excepto Pelaez) & ordinatione Regis Alphonsi nolit fateri, leg. illam Regiam tertiam sublatam consuetudine contraria dici posse, recte loquendo, quoniam consuetudo per inferiores inducitur, non per illos, qui legem dare possunt, sed esse dicendum, quod Rex. & proceres, seu gubernatores pro illa vice aliter, quā sancitum, *in dict. leg. 3.* est, disponere, animadverterunt, expedire propter casus indigentiam, & quod si non videtur illam l. esse sublatam, eo quod in specie cesset ejus ratio, & ideo dicit tunc temporis l. illius dispositionem practicandam esse, quando Rex post pubertatem velit assumere regni administrationem ipse per se, sine associatione magnatum, & procerum, istique gubernatores propter Regis imbecillitatem, ac incapacitatem, facilitatemque tenuant. Et quod hæc regnatio marito Regi fieri potest in prædict. ætate constituto, ne regni status turbetur, cujus auctoris sententia hoc non multum distat ab opinione Gregor. Lopez, nihilominus probo sententiam Gregor. Lopez, & sequacium.

Huc convenit, quod utilius & consultius sibi videri affirmavit Molineus, *ubi supra*, nempe quod tutela Regis finiatur ejus pubertate, ita quod non sit ei dandus curator, sive regens, seu alius quocunque nomine, loco Regis administrator, sive unus, sive plures. dum tamen non solus de per se administret, sed cum consilio delectorum & fidelium, & prudentum virorum, quam sententiam, ut veriorem sequuti sumus supra post alios, quos citavimus.

29 Quid autem † dicendum sit in dominiis inferioribus Rege, agit late Pelaez *de majorat. d. 4. par. quæst. 38. per totam, ad quem se remittit Azeved. ubi supra n. 9.*

30 Et hæc in Rege masculo minore: in fœmina vero Regina dicitur in text. Regio dicta leg. 3. *Que si fuere hyala que oviere de heredar, dure la tutela hasta que sea casada.* Inquit tamen Gregor. Lopez, ibidem in gloss. *Fasta que sea de edad.* Non intelligas, quod per contractum matrimonii tutela finiatur: sed pubertate, *ut in leg. fin. C. quando tut. esse desin.* quia tunc cum est pubes, contrahit matrimonium.

31 Neque etiam † intelligas, quod contracto matrimonio maritus erit ejus curator & administrabit regnum, quia esset contra dispositionem *l. maritus, C. qui dan. tut. & l. fin. ad fin. tit. 17. p. 6.* Sed quod tunc ipsa de consilio viri administrabit. *sequitur Azeved. in d. l. 1. nu. 7. tit. 3. lib. 2 Novæ Collect. Reg.*

Sed contra hanc opinionem glossatoris nostri, imo quod maritus Reginæ administret regnum, jurisdictionemq; ejus exerceat, facit *l. 9. tit. 1. partit. 2.* ibi, *La tercera razon es por casamiento, y esto es, quando alguno casa con dueña que es heredera del Reyno. que maguer el no venga de linage de Reyes puede se llamar Rey despues que fuere casado con ella:* Ergo administratio regni ei incumbit & vere acquiret dominium regni, ut in *d. l. 9.* ibi: *Verdaderamente es llamado Rey aquel que con derecho gana el señorio del Reyno: e puede se llamar con derecho en estas quatro maneras: y la tercera en orden que pone es por razon de casamiento como esta referido, luego si es verdadero Rey a el le incumbe el govierno, administracion y juramento del.*

Secundo contra Greg. Lopez, *ubi supra*, etiam facit, *l. 2. tit. 15. part. 2.* à contrario sensu, ibi *Fasta que sea casada.* Ergo postquam nupta fuerit, administratio regni pertinebit ad maritum, cum cesset tutela, & cura pubertate Reginæ, ex quibus ll. forte in terminis inquit Pala. Rub. *in tract. de just. & jur. obtention. & reten. regni.* ... *var. 5. p. §. 5.* quod secundum leges Hispaniæ (quas tamen non citat) administratio regni pertinet ad maritum & uxorem, licet regnum sit proprium uxoris, quod etiam voluit Montalu. *in d. l. 9. tit. 1. part. 2.* & probatur magis Anton. Picbardo *in l. 3. & 7 sub nu. 51. C. de mur. leg. lib. 11.* ubi, *num 52.* quod hoc est introductum in his regnis duobus actibus notoriis, nempe in catholico Rege Ferdinando, & Rege Philippo I.

32 His nihilominus † non obstantibus veriorem censeo esse, & tenendam opinionem Gregor. Lopez, scilicet, quod Regina de consilio mariti administret regnum, ejusque jurisdictionem exerceat. non vero maritus solus suo nomine, sed ambo simul, nisi ipse habeat ab uxore sufficiens mandatum ad hoc: tunc namque ipse utriusque nomine hoc expresso administrare poterit, *ut tenet Baldus in capite significavit, de rescriptis*, ubi quod regnum non potest dari in dotem, & quod ipsa Regina est domina regni, & ejus est administratio, neque competit viro, nisi quatenus ipsa permiserit, quem refert, & sequitur, atque jure comprobat Gregor. Lopez *in leg. 1. in glossa, fuessen muchos, ad finem, titul. 1. partita 2.* Idem Gregorius Lopez *in dicta lege 9. ejusdem titul. & partita in glossa, llamar*, ubi etiam refert Abbatem *in cap. prudentiam, columna 4. de officio deleg.* dicentem, quod videtur quasi monstrum, si in eodem loco videantur duo domini, & quod h... tendit in præjudicium subditorum, & quod fo... succedentes in regnum possunt exercere jurisdictio... & administrare jura regni de

jure, consuetudine cessante, *secundum Innocent. Hostiens. Abb. & Joan. de Imol. in cap. dilectis, de arbit. Ang. & Paul. in leg. cum prætor, ff. de judic.* Tandem Gregor. Lopez, *in d. leg. 9.* refert Chronicas Siculi, ubi quod hoc fuit ordinatum tunc temporibus Catholicorum Regum. Nam secundum eum pro indubitato fuit, administrationem regni de jure tantum ad Reginam pertinere: & ita exordiebantur provisiones, & leges Regiæ, *don Ferdinando, y donna Ysabel Reyes de Castilla, &c.* Neque obstant leges Regiæ supra in contrarium allegatæ, quibus oiti potuit Palat. Rub. quia *dict. l. nona.* non dicit, quod administratio regni pertineat ad maritum, sed tantum, *que se pueda llamar rey por casarse con reyna.* Et hoc procedit per communicationem dignitatis uxoris, quia sunt duo in carne una: Ergo non administrabit ipse, nisi per communicationem ipsius, & quatenus ipsa permiserit: siquidem *dict. l. 9.* ulterius non processit. Ergo tanquam casus omissus remanet sub dispositione juris communis. Similiter etiam *d. l. 3. tit. 15. par. 2.* non aperit, nec dicit, quod maritus Reginæ administrabit regnum, sed quod tutela Reginæ durat, donec ipsa nupserit: nupta ergo pertinebit ad ipsam, cujus est regnum, cum consilio tamen mariti, non vero ad maritum, cujus non est regnum in proprietate. Licet vere Rex appellari possit, quia Reginam duxit in uxorem, non vero inde sequitur, quod ipse vir solus administrare possit regnum suo nomine: neque argumentum à contrario sensu sumendum est, quoties contrarium in jure est expressum in illo casu, neq; quoties resultat pravus, & absonus intellectus, *ut per Everard. late in hoc eodem loco, & argumento.*

33 Tandem † ad omnia motiva Montalvi facile responderi potest, *ut per Gregor. Lopez in d. l. 9.* ubi nuncupatim tenet contra Montalv. & Palat. Rub. *ubi supra.* Idem igitur, quod resolvimus in Regina, credimus, & censemus tenendum esse in Comitissa, Marchionissa & Ducissa; tum ob identitatem rationis, tum etiam *ex l. 7. tit. 9. lib. 3. nov. collect. Reg.* ubi quoad jurisdictionem exercendam æquiparantur Regina, Comitissa, & aliæ dominæ temporales, ut statim dicemus.

34 Et quamvis † verum sit, jure etiam nostro Regio fœminam non posse esse judicem. *Pero siendo Reyna o Condessa o otra sennora que heredasse sennorio de algun Reyno, o de alguna tierra, tal muger como esta lo puede hazer por honra del lugar que tiene: pero esto por consejo de hombres sabios, por que si en alguna cosa errare la sepan à consejar, y emendar.* Ita cavetur in *d. l. 7. versic. Otro si decimos,* titulo 9. libro 7. novæ collect. Regiæ *que es de don Alonso en Alcala, era de 386. tit. 32. ley. 43. como se refiere en la margen de la dicha ley septima,* per quam l. ita tenet Aviles *in proœm. c. prætor. in gl. y Reyna, num. 8.* ubi allegat ad idem Abbatem in capite *dilectis col. 1. de arbit.* & Lucam de Penna *in l. si quis in Marchiatri in fin. C. de profess. & Medic.* ubi etiam, an sit regnum committendum mulieri.

35 Quod † si Regina efficiatur furiosa, & mente capta, quæ jam erat nupta, si aliter proceribus regni & procuratoribus civitatum non placuisset, servanda esset prædicta l. Regiæ dispositio *tit. 15.* partita secunda, in versiculo, *e todas estas cosas sobredichas,* (de eligendis curatoribus Regi puero) *dezimos que deuen guardarse si acaesciesse que el Rey perdiesse el sentido fasta que tornasse en su memoria, o finasse* tamen si Palat. Rub. in prædicta specie voluerit, quod administratio regni pertinebit ad maritum Regem, cujus decisio est æqua, saltem quando maritus esset idoneus, & haberet filios ex matrimonio. Sed nihilominos de rigore observandum est quod prædiximus cum sua prædicta limitatione, *ut affirmat Greg. Lop. in d. l. 3. in gl. perdiesse el sentido, ad fin.* Fundamenta namq; Palat. Rub. non concludunt, ejusq; opinio contraria, non solum lege caret, sed imo est contra eam, in verbis modo relatis. Quare tenenda non est, nisi id ita visum fuerit, & placuerit justis ex caussis proceribus regni [illegible] toribus civitatum.

Ulterius, † quod ex nostris legibus prædiximus, *que el que se casa con Reyna aunque el no venga de linage de Reyes se puede llamar Rey.* fuit observatum in Rege nostro Catholico Ferdinando, qui cum ex patrimonio suo regnũ Aragonum tantum haberet, quia tamen contraxit matrimonium cum Regina Elisabet Regina Hispaniæ domina nostra, vocatus fuit semper Rex Castellæ in suis decretis & provisionibus, atque legibus simul cum uxore sua, nempe, hoc modo. *don Fernando y donna Ysabel Reyes de Castilla &c.* ut observavit Aviles, *in proœmio capitulorum prætorum, in principio, & numero 1.* & id jure probat, *numero 12. 13. & 14.* tum ex l. 2. titulo sexto, partita secunda, ibi, *quanto mas honrada fuere, tanto es el mas honrado por ella,* ex dicta lege 9. *titulo 1. partita 2.* tum etiam ex Bald. *in capite significavit, numero 3. de rescriptis, in versiculo pone,* ubi agit, quod si Regina Apuliæ nubat cuidam simplici militi, nominabitur vir ejus Rex, quia hoc casu coruscat radiis uxoris, quia ejus lateris comitatus illustrat, *ut in l. 1. C. de præposit. lab. libro 12.* additque quod sic Rex Philippus Pater nostri Caroli quinti Imperatoris habuit regnum istud Hispaniæ ratione ejus uxoris, nostræ Reginæ Joannæ, & sic concludit, quod de jure, & consuetudine, quæ inducitur per istos duos actus ad minus vocatur Rex, sequitur alios allegans Antonius Pichardus *ubi supra, numero 49. 50. & 51.*

Sed † & fuit semper observatum, atque usitatum his regnis Castellæ, ut fœmina deficiente masculo ejusdem gradus succedat in eis, juxta *legem secundam, titulo decimo quinto, partita secunda,* ibi, *E porende es able fecieron que si fijo varon y no ouiesse la hija mayor heredasse Reyno,* & in l. secunda, titulo decimo octavo, partita tertia, *o si varon no ouiesse la hija mayor, &c. & l. 1. titulo 5. libro 2. nova collection. reg. ibi hijas, & l. 7. titulo 9. libro 5. nova collect. reg.*

Ex † quibus legibus Regiis cessare debet in Regno Castellæ disputatio antiqua, tam respectu ipsius regni, quam aliorum majoratuum in eo existentium successione. In eis namque semper fœmina masculo ejusdem lineæ, & gradus deficiente admittenda est, *ut patet, & firmat Doctor Molin. de Hispan. primogen. lib. 3. cap. numero 5. ad finem,* ubi quod adeo hoc in Hispaniarum regnis usu receptum est, ut iam supervacanea sit huius articuli dispositio, præterquam, quod eandem sententiam iure etiam communi probaverunt plures, quos à principio *dicti num. 5.* enumerat, & optime ex pluribus comprobat Doctor Burgos de Paz *in proœmio ll. Taur. num. 42. cum pluribus sequentibus.* Et est procul dubio verior opinio secundum ipsos, contra nonnullos alios diversum sentientes, quos ibi allegat, eandem nostram sententiam iure communi, & Regio probat Azevedo *in l. 1. num. 6. & 7. tit. 3. lib. 2. nov. collect. Reg.*

Et constat ita etiam usu receptum esse in Hispania ex chronicis antiquis, ubi invenitur, quod plures fœminæ successerint in his regnis sufficientibus masculis, quas Aviles *ubi supra* enumerat *in glossa, y Reyna, num. 8* & præcipue ex Chronica practica Catholicorum Regum Ferdinandi, & Elisabet *secunda parte, capitulo secundo.* Et ita in certamine iudiciali sententia pronuntiatum esse inter prædictos Catholicos Reges asserit Illescas *libro 6. de la Historia Pontifical, secunda parte, capitulo de don Fernando y donna Ysabel Reyes de Castilla, folio 125. colum. 4. & Doctor Molina ubi supra, & Azevedo in dict. l. 1. num. 7.*

Addendum est etiam, † adeo verum esse, [illegible] d Regina nobilitet maritum, etiam ex progenie Regia non provenientem, ut quamvis filia Regis nubat alicui Duci, vel Comiti, dicetur Regalis, & cum si filia Ducis nubat [illegible]

mihi simplici, dicetur Ducissa, quia dignitas generis filii, quæ venit a patre, est excellentior, & præferri debet nobilitati obvenienti ex parte mariti, *secundum Jacob. Rebuff. in leg. 1. per textum ibi, C. de dignit. libr. 12.* quem refert & sequitur Cassaneus *in Catalog. gloriæ mundi, secunda parte, considerat. 40. versic. & adverte*, ubi etiam in idem citat Baldum *in l. fœminæ, ff. de Senat.* dicentem, quod fortior est nobilitas, quam habet filia ab origine, quam illa, quam habet à marito, quia proprio radio, & non alieno coruscat, *idem Cassan. in eodem tractatu, parte 5. consideratione 39. versiculo adverte, quod Regina, &c.* Si tamen dignitas mariti sit major, quam dignitas, quæ uxori obvenit ex parte patris, tunc uti poterit nobilitate viri, ut si filia Ducis nubat Regi dicetur Regina, & si filia militis nubat Comiti, dicetur Comitissa, *secundum Cassan. ubi supra, in priori loco.*

40 Inquit † tamen Aviles *in proœmio capitulorum prætor. in principio, numero 7.* quod si uxor sit Marchionissa, vel Comitissa, non sequitur, quod maritus ejus sit Marchio vel Comes *secundum Siguor. de Homodeis, in repetitione leg. Princeps legibus. colum. 2. versic. de ratione ultimi, ff. de ll. quæ est inter ejus consilia, sequitur Aviles, ubi supra, num. 11.* dicens, quod sic videmus in Hispania nostra, quod si uxor est Comitissa, & maritus non, non vocatur maritus ejus Comes.

Ego vero contrarium sæpe vidi, & video observari in Hispania, nempe, quod maritus uxoris Comitissæ, Marchionissæ, vel Ducissæ, alias non Comes, Marchio, vel Dux appelletur, Comes, Marchio, vel Dux, respective: idque jure fit, non solum consuetudine ad similitudinem mariti Reginæ: Regnum siquidem est caput dignitatum, Marchionatus autem, Comitatus, & Ducatus sunt membra ejusdem regni. Non ergo licet membra à capite discedere, *textus in cap. cum non liceat, cum similibus, de præscript.* Et ita merito alios omnes Doctores Cohispani docent, ll. loquentes in successione regni procedere, locumque habere, ac servandas esse in successione cujuscunque majoratus particularis ob identitatem rationis, & adinstar successionis regni: Ergo idem dicendum est in nostro proposito, quoad nominationem viri, titulo dignitatis uxoris suæ, ut recte in terminis probavit, & tenuit Anton. Richard. *ubi supra, numero 49.*

Facta † autem electione tutorum Regis, & præstito ab eis juramento iuxta formam *dict. leg. 3. tit. 15 partit. 2.* inquit eadem lex, *deuen meter al Rey en su guarda de manera que faga con consejo de ellos todos los grandes fechos que ouiere de fazer, e continuamente deuen tener tales omes con el que sepan monstrale aquellas cosas por que sea bien acostumbrado, e de buenas maneras.*

Dubitari † tamen in proposito non abre poterit, *an hujusmodi tutela, vel cura Regis decernenda tutoribus, & curatoribus in judicio, & per quos?* Et videtur quidem, prima, quod aiunt, facie, necessarium esse, quod decernatur, licet in prædicta leg. 3. de hoc non fiat mentio, cum per alias ll. sit satis expressum in ceteris omnibus tutelis & curis. Et in hoc casu videtur, quod à consilio supremo Regali decerni debeat, cum non sit alius iudex, Regi non subditus, qui eam decernat in regno, & consilium Regale præest toti regno, eiusque gubernationi intendit.

Nihilominus tamen nostra lex tertia sæpe allegata *in verbis prænarratis*, innuit, quod ipsimet proceres congregati ad electionem tutorum, & qui eos elegerint, tutelam, & curam quoque decernant, ut colligitur ex eadem le. ibi, *e despues que esto ouieren iurado deuen meter al Rey en su guarda, &c.* Quibus enim conceditur prædicta electio principalis, videtur etiam commissum in consequentiam decretum tutelæ, vel curæ, tanquam necessarium ad perfectionem primi, *argumento le. 2. cum similibus, ff. de jurisdictione omnium judicum.* Non enim fit mentio in prædicta lege de consilio regali, nec de alio judice, aut persona, qui huic actui intervenire, aut auctoritatem interponere debeat, ideoque videtur hoc spectare ad prædictos proceres, vel potius, quod ipsum decretum formaliter, & expresse non sit necessarium, sed quod sufficiet præstito juramento à tutoribus & curatoribus, de quo in dicta lege Regia actualis immissio ipsius Regis minoris in tutelam, & curam prædictorum, quæ loco decreti habetur, auctorante ipsa leg. quæ hoc facere jubet.

Tertia † conclusio principalis dict. leg. 3. titulo 15. partita 2. *Fincando madre del Rey ninno ella ha de ser el primero, y el mayor al guardador sobre los otros, e ellos deuen la obedescer como a sennora, e fazer su mandado en todas las cosas que fueren a pro del Rey y del Reyno.* Quam conclusionem intelligo veram esse, & procedere, non stantibus tutoribus testamentariis, vel aliàs à patre Rege defuncto datis filio suo impuberi, cum planum sit in jure, tunc demum matrem admittendam esse ad tutelam filiorum, cum testamentarii tutores non exsistunt: hi namque omnibus præferuntur, nempe, matri, & aviæ, legitimis, & dativis: mater autem, vel avia legitimis, & dativis anteponitur: legitimi vero dativis, *ut supra late probavimus capite 2. numero 6.* quæ in tutoribus Regis locum etiam habent, præterquam quod hoc etiam patet ex tenore dict. l. 3. Regiæ: Similiter etiam mater Regis hanc tutelam habere debet, donec nupserit, & cum filio impubere velit esse, ut in eadem leg. 3. cavetur, ibi, *mas esta guarda deue auer en quanto no case, e quisiesse estar con el ninno.* 43

Dubium † est etiam, *an mater Regis, & ceteri tutores ipsius electi, juxta formam nostræ l. 3. teneantur fidejussores, & sic satisdationem præstare, rem pupilli salvam fore, sicuti tenentur alii tutores privatorum?* Et videtur quidem illos minime esse obnoxios præfatam satisdationem præstare, quia prædicta lex Regia præfixit specialissimam formam servandam in tutoribus Regis impuberis, & per ipsos tutores, nec non, & juramentum, quod tenentur præstare, ut vidimus, & tamen nihil loquitur de satisdatione ab ipsis præstanda: Ergo eam non præstare tenetur, quia si hoc vellet lex nostra Regia, id exprimeret, sicut, & cetera expressit, ut non videretur deficere in retam necessaria. Præterea qui quæso fidejussores inveniri possunt pro administranda tutela Regis, qui sufficiant ad valorem regni? Non igitur Rex voluit obligare ad impossibile. 44

Nihilominus tamen verius esse censeo, atque tenendum contrarium, imo quod mater Regis impuberis, & ceteri ejus tutores, non testamentarii teneantur prædictam satisdationem præstare, cum & hoc per alias ll. tutores legitimi & dativi teneantur, *ut diximus supra leg. 9. titulo 16. partita 6.* Cum enim hæc satisdatio aliquid amplius specialiusve continere non debeat, quam ceteræ aliorum privatorum tutorum, non fuit necessarium exprimere, quod ipsa præstaretur, cum ll. aliæ eam requirentes generaliter loquantur in omnibus tutoribus legitimis, & dativis. Et cum hoc respondetur ad primum fundamentum contrarium, & in terminis ita tenet Gregorius Lopez, *in dicta leg. 3. in gloss. fincasse madre, ad finem titulo 15. partita 5.* Ad secundum de facultatibus tutorum agens, comparative ad valorem regni, Respondetur sufficere, quod mater tutrix filii sui Regis, & ceteri tutores electi præstent, quos invenire possunt, *ut in terminis tenet Albericus in l. de creationibus, columna secunda, in medio, versiculo,* sin autem per textum ibi, dum dicit, *sin autem non talis ejus census inveniatur, tunc & fidejussio, in quantum possibile est, ab eo exploretur C. de Episcopal. aud.* & refert Ubert. de Bobio, qui in ista quæstione consuluit pro domina Blanca matre

H 2 Regis

Regis Franciæ: Idem tenet Jacob. de S. Greg. *in tractat. de Feud. verb. Carolus, 1. columna*, & probatur etiam *in l. finali, ff. sin autem non talis, C. de curat. furios.* quem ad hoc notat & commendat Bald. *in l. final. C. de Magistr. conven. 1. columna, num 3.* & Roderic. Suarez, *in l. quoniam in prioribus, folio 169 columna 3. versiculo unum tene mentis, C. de inofficios. testament.* prout eos ad hoc refert, & sequitur in terminis Antonius Gomez *in dict. l. 40. Taur. num. 9.* Et cum hac opinione transit Gregorius Lopez, *ubi supra*, Cassan. *in consuetud. Bur. rubr. 6. §. 4. verbo, Caution num. 4.* Lauden. *in tractatu de official. domin. in quarto notab.* & cum eis Bacca *de decim. tutor. cap. 9. n. 29.* ubi quod prudentius est, ut satisdent meliori modo, quo possint. Nam metu, vel reverentia fidejussorum abstinebunt se à flagitus, quia solent Regum tutores regnum prædæ habere.

45 Quarta † & ultima conclusio dict. l. 3. Regiæ est, *Los del pueblo que no quisieren escoger estos guardadores assi como dicho es, o despues que fuessen escogidos no los quisiessen obedescer no haziendo ellos porque fuesen traydores conoscida por que diesen a entender que no amanan guardar al Rey, ni al Reyno, y si fueren hombres honrados han de ser echados de la tierra para siempre, y si fueren otros tienen pena de muerte: Pero si alguno de los tutores errasse en alguna cosa de lo que es tenudo de hazer, deve aver pena segun el fecho que fiziere.* Et cũ hoc explicata est atq; absoluta *d. l. 3. tit. 15. p. 2.*

Illud tamen pro absolutione hujus capitis non omittam, quod longo sermone probat, & pluribus ornat Caldas Pereyra *in repetitione l. si curatorem habens, verbo, sine curatore constitutus, num. 115. C. de integrum restitutione minorum: Alias inter tractatus de restitutione minorum, p. 1142.* nempe, donationes, diplomata, programmata, seu quas vulgus, *provisiones*, vocat, & alia rescripta justitiæ, sive gratiæ, nomine tutoris Regis expedienda fore, addendo sub nomine, & tanquam tutor Regis, & hoc potius, & congruentius, atque tenendum videri ibi affirmat, & quod hoc quoq;, docet experientia, & antiqua in eo Regno Portugalliæ olim observata consuetudo, gubernante infante domino Petro tutore Regis Alphonsi 5. nepotis ex sorore, quo tempore omnes provisiones prædictas infans expediebat sub nomine tutoris sub his: *Nos infans dominus Petrus tutor, & gubernator, cum Dei auxilio defensor pro Rege domino meo horum regnorum, &c.* Et quod plura hujusmodi exstant in senatu Regio Ulissiponæ.

46 Ego † vero & si his non contradicam, censeo tamen, non errari, si hujusmodi diplomata & provisiones Regiæ conficiantur principaliter sub nomine Regis impuberis, & postea adjiciantur nomina tutorum ejus, dicendo nomine, hoc est, Regis in hunc scilicet modum, *Dominus, N. & N. N. ejus tutores nomine suo. Rey de Castilla, &c.* cessant namque tunc rationes & argumenta Cald, ubi supra.

47 An autem † Regis tutor leges possit condere, agit pro & contra Caldas *ubi supra, num. 121. pag. 1144* ubi quod in ferendis legibus seu promulgandis consultius arbitratur, si prius cum consilio & suffragio magnatum, atque etiam convocatis comitiis, civitatumque & regni procuratoribus (si opus fuisset) [illegible] faceret.

48 Quæ † quidem comitia *certes* appellamus & à Romanis originem primum traxcrunt, postea vero, tam in Regno Castellæ, quam Lusitaniæ consuetudo introduxit ex textu *in cap. 1. de prohib. feud. alien. per Feder.*

SUMMARIA.

1 *Legis decima tertia, titulo decimo sexto, partita sexta, litera & casus refertur, & declaratur per totum caput.*

2 *Curatores vocantur dati majoribus, 14. ann. minoribus tamen 25. ann. [illegible] sanamentis.*

3 *Cur[illegible] si est legitima, mente capti vero est dativa.*

4 *Curatores dandi sunt prodigo, ment[illegible], [illegible], ma[illegible] atque his, qui perpetuo morbo laborant, requiritur [illegible] mẽ caussa cognitio, ad hoc, ut aliqualiter de [illegible] rore, vel alia caussa ob quam datur curator, constet, ut [illegible] n.*

5 *Curator prodigo dari non potest, antequam illi sit bonis interdictum, præterquam si esset notorius prodi[illegible], ut in num 6.*

8 *Curatoribus legitimis deficientibus judex, venit ad [illegible]tionem curatorum, non tantum ex inquisitione [illegible] etiam sine ea.*

9 & 10 *Curator bene dari potest ad unum actum [illegible] licet tutor regulariter certæ res dari non possit, nisi ad adeundam hereditatem.*

11 *Puberes sanamentis inviti curatores non accipiunt, ip tamen curatores inviti dantur, ut in num. 12.*

12 *Curatores inviti dantur, sive dentur principaliter negotiis, & secundario personæ, vel e contra.*

13 *Curator bonorũ non datur invitus, nisi adsit caussa, ut in num. 14. & etiam fallit ex necessitate, vel commoditate, & hoc quando a judice præcipitur: secus si ab apparitore, & officiali judicis habente commissionem ad exsequendum, prehendendum, & commi[illegible]arios deputandum: non enim potest inde deputare, se[illegible] servare, quod hic dicitur, aliud est in exsequutore mixto, & etiam in mero exsequutore, quando deputatio curatorum est magnæ necessitatis, & non potest pati dilati[illegible]nem. ut in num. 15.*

16 *Curator bonorum invitus datur ad mandatum prin[illegible]pis supremi; nisi justam habeat excusationem, ut hic.*

17 *Curator ad litem, vel lites invitus an detur? & n. 20.*

18 *Curator semel ab adulto accepto tenetur hic, & sta[illegible] cogitur sub ejus cura, usq; ad 25. ann.*

19 *Curatorem adultus invitus accipere cogitur de m[illegible] dato Regis.*

21 *Curator dari etiam potest pupillo carenti tutore per judicem, etiam ex officio, ut in num. 22.*

23 *Curatorem ad lites dabit judex, qui litis præest, etiam fit delegatus.*

24 *Curator ad lites infanti dandus non est, se[illegible] tutor.*

25 *Curator ad lites melius est, ut unus detur [illegible] quamvis plures dari possunt, sed præsens dari debet.*

26 *Curator ad litem quandocunq; revocari potest, sicut est in tutore.*

27 *Curator ad litem, vel ad lites inventarium facere n[illegible] tenetur.*

28 *Curator in testamento relinqui non potest, sed re[illegible] eum expediat, confirmari debet a judice, & an h[illegible] procedat, etiamsi adultus curatorem nolit haber[illegible] numero 30.*

29 *Ratio differentiæ quare tutor in testamento relinqui possit, curator vero minime.*

31 *Patre curatorem filio suo primogenito sibi i[illegible] majorat[illegible] successuro dante, illum filius acceptare c[illegible]tu[illegible]*

32 *Tutorem habenti, tutor dari non potest a[illegible] d[illegible]tio [illegible] nulla, etiamsi ex dispositione statuti id [illegible] tio contutoris eadem die fiat, in qua datus [illegible] primus tutor ut in num. 33. cum seqq.*

¶ *Tutorem habenti potest dari tutor in quam pluri[illegible] casibus, de quibus in num. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. & [illegible] sed tunc non est vere curator hic secundo datus, s[illegible] ministrator, ut in num. 53.*

42 *Curatores adjungi solent ob augmentum [illegible] non tamen prius dati tutores administr[illegible] liberantur.*

¶ *Tutore tempore finita tutela existente [illegible] sequentis temporis periculum ad tutorem non pert[illegible], eod. n. 42*

43 *Curator appellatur datus habenti tutorem impeditum, alii appellant eum tutorem. Poter[illegible] tamen judex utrumq; facere, vel tutorem dare, ve[illegible] atorem, & eri[illegible] utilius quod detur tutor, ut in n. 4[illegible] & [illegible]nitur officium*

ujus tutoris, vel curatoris finito impedimento primi tuteris, ut in num. 45.

46 *Tutor enim secundus datur habenti tutorem impeditum, primus definit esse tutor, & tenetur hic secundus solemnia observare, & proprio periculo rem administrat, sed magis administrator rerum, quam curator esse dicitur. Unde in omnibus, quæ juris sunt, auctoritatem interponere non potest, ut in num. 47. & alienare non potest, nec obligare pupillum, nec alia gerere, quæ juris sunt, ut in num. 48. nec hereditatem adire, numero 49.*

50 *Tutor primus absens caussa reipublicæ, dato ei idem curatore minori, desinit esse tutor, & secundus curator est.*

51 *Tutore primo dato desinente esse tutore in perpetuum, tunc secundus in locum ipsius suffectus tutor est. & idem tutore primo se excusante, & a parte administrationis, ut in num. 52. & tunc hic secundo loco datus verus tutor, & curator est, & omnia facere potest, quæ primus tutor facere poterat, ut in num. 54.*

CAPUT XIX.

De curatoribus adultorum.

CURATORES vocantur † dati majoribus 14. ann. minoribus tamen 25. annorum sanæ mentis, & etiam majoribus furiosis, & mente captis: Adulti tamen sanæ mentis inviti curatores non recipiunt; præterquam in litem: Curator autem in testamento dari non potest: datus vero, si utilitati minoris expediat, confirmandus est à judice: Habenti vero tutorem, alius non datur, nisi primus male administret, aut suis negotiis taliter occupetur, quod bona minoris administrare nequiret, aut si in adversam valetudinem incideret, vel in longam peregrinationem, vel aliud longum iter esset iturus, tunc enim ejus loco datur curator, donec primus sanus efficiatur, vel redeat ab itinere, quod peregisset. Ità disponit *l. 13. tit. 16. part 6.*

De curatoribus † datis majoribus 14. ann. minoribus tamen 25. annorum sanæ mentis, habemus etiam l. Regiam præcedentem. nempe 12. *tit. 16. ad finem, partita 6.* ubi diximus, & agit Molina Theologus *de justitia & jure, tractat. 2. disputat. 220. pagina 1553. versiculo, curator vero,* & est textus de jure communi, *in principio Inst. de curat.* ubi ea redditur ratio, quia licet puberes sint, adhuc tamen ejus ætatis sunt, ut sua negotia tueri non possint: additur insuper, quod dantur curatores ab eisdem magistratibus, à quibus, & tutores.

De curatore furiosi, † & mente capti diximus supra alio capite. Observa tamen, quod ista lex æquiparat furiosum, & mente captum; prout fit semper in legibus partitarum: differunt tamen, quia cura furiosi est legitima, mente capti vero est dativa; licet debeat judex etiam mente captis dare curatorem legitime, *ut ibi diximus,* & probat *in §. 1. Institut. de cura. ibi, tamen in curatione sunt agnatorum ex l. duodecim tabularum.*

Idem † est dicendum in prodigo, mente captis, surdis, & mutis, & his, qui perpetuo morbo laborant. Eis namque, quia rebus suis interesse non possunt, curatores dandi sunt, *ut in dict. §. 1. & in l. 1. ff. de curat. furios.* Prodigo autem cur[a]tor dari non potest, antequam bo[n]is illi fuerit interdictum: in † qua interdictione caussæ [c]ognitio requiritur, scilicet prodigi citatione prævia, [sec]undum *Angel. Paul. Castrens. & ceteros Doctores in l. si, [c]um bonis, ff. de verb. obligat. & Pomates ad Bart. in l. qui habet, §. quolibet, ff. de tutel. litera H. & Anton. Piag. de [t]ut. & curat. q. 2. num. 34.*

Limitari † tamen potest hoc de citatione secundum, B[art. i]n *dict. l. si, cui bonis,* præterquam si notorium esset, [e]u[m] esse prodigum: quia tunc non requiritur alia citatio, quod tamen non est sine dubio, *secundum Pomat. ubi supra,* quia pendet ab illo dubio pa[ss]u, an in notariis requiratur citatio: Et magis communis conclusio est, quod ipsa requiratur, Abbas tamen *in cap. cum sit Romana, de appell.* dicit, quod aut est tale notorium, ex quo constat nullam esse defensionem, & tunc non requiritur citatio, aut econtra, & tunc secus. & ita potest distingui in proposito nostræ limitationis. An autem in notoriis possit ferri sententia excommunicationis, monitione non præmissa nec ne? agit bene Doct. Covarr. *in cap. alma mater, 1. part. relect. §. 9. num. 6. de sententia excommun. in sexto, & Ugolinus de censur. 1. Tabul. C. 10. §. 7. fol. 241.*

Prædicta autem † caussæ cognitio requiritur etiam in donatione curatoris furiosi & mente capti, scilicet, ut aliqualiter de furore, & alia caussa, propter quam datur curator, constet, *l. observare, ff. de curator. furios.* ubi Bald. *post Jacob. de Arer.* quod judex debet adhibere medicos, qui hoc cognoscant, *argumento l. semel, C. de re milit. lib. 12. sequitur Gregor. Lopez, in d. l. 13. in glossa. Locos o desmemoriades, ad finem,* ubi etiam, quod potest dari talis curator cum inquisitione, vel absque ea, *secundum Alex. consil. 86. visis dubitationibus, vol. 2.* 7

Illud † tamen non est ignorandum, quod legitimis deficientibus, judex veniet ad dationem curatorum, non tantum ex inquisitione, sed etiam sine ea, *secundum Alex. ubi supra, num. 7.* quem etiam sequitur Piagius, *dict. quæst. 2. sub num. 32.* 8

Sed & alios plures casus, in quibus aliis personis & bonis dantur curatores, congerit Anton. Piag. *ubi supra, n. 36. cum sequentibus.*

Illa † tamen differentia est in proposito inter tutorem & curatorem, quod licet regulariter tutor certæ rei dari non possit, *ut in l. certarum. cum duabus sequent. ff. de testament. tut.* & ibi Bartol. assignat rationem *Paul. Castren. in l. si ad species, ff. rem pupill. salvam for. Bart. in l. si hereditas, ff. de testam. tutor & in l. impuberi, ff. de tutor. & curat. dat. ab his, Dec. consil. 479. expressa l. 1. ad fin.* ibi; *Otrosi decimos que el guardador deue ser dado para guardar la persona del moço e sus bienes, e non deve ser puesto por una cosa, e un pleyto señalado tan solamente,* & ibi Greg. Lopez in gloss. fin. 9

Tamen † ad adeundam hereditatem speciale est, ut tutor dari possit, *l. cum in una, §. tutor. ff. de appell. & ibi notant Doctores & Paul. in d[ict. l.] & si ad species, & prædict. allegans Baeç. de decima tutor. c[a]p. 17. num. 2.* Curator tamen bene potest dari ad [u]num actum, *l. non tantum, ff. de tutor. & curator. dat. ab his, l. certo, in dict. l. certarum, columna 1. ad finem plures alios citans idem probat Baeça, ubi supra, num. 3.* 10

Ulterius circa illa verba nostræ l. 13. ibi, *Pero los que son en acuerdo non pueden ser apremiados que reciban tales guardadores si no quisieren:* observandum est, idem probari in dict. §. 1. *Inst. de curat. ibi.* Item inviti † adolescentes curatorem non accipiunt, ipsi tamen curatores inviti dantur, *secundum Bart. in l. illud, ff. de tut. & curat. dat. ab his:* sive † dentur principaliter negotiis & secundario personæ, *ut in l. fin. in princ. C. de administr. tut.* sive principaliter dentur personæ mente capti & furiosi, *secundum Salyc. in l. 1. C. qui petant. tut. Greg. Lopez in d. l. 13. in glos. Apremiados, & optime Carol. Molin. in consuetud. Parisien. 1. §. 4. gl. 6. nu. 9.* Cum enim hi publico munere funguntur, & necessario, qui dantur [p]er[s]onis vel propter personarum imbecillitatem vel inc[...] [...] *in d. l. fin. in princ. C. de administr. tut.* M[...]n, nisi legitimam excusationem ha[be]a[nt] [...] cus est, si propter aliam caussam [...] a rerum tantum: tunc enim est offic[i]u[m] [...]. & per se voluntarium, quia personæ nec[essitate] [...]pori indiget provisione & subventione, *in Mo[...] supra.* 11 12

Hinc est, † ut curator bono[r]u[m] non detur in[v]itus, *l. 2. §. qua-* 13

*7.§.quaeritur,& ibi Bart ff.de curat.bon.dan.Bald. & Salycet.in l.tutor.C.de neg.gest Odofred.in tract. de cur.bon. dand.num 43 Bar.in l qui habet,§.si pupillus, num.2 ff. de tut.*ubi [illegible] adsit caussa,*sequitur plures referens Bar. de decim.tut.cap.16.num.23.& ante eum (Carol. Molin.u bi supr.num.2.*ubi † etiam quod commissarius non tenetur acceptare commissariam,& quod officium sequestri est voluntarium,& non necessarium.

14

15 Fallit † etiam ex necessitate, ut quia res sunt in periculo & non potest aliter commode provideri,quam per deputationem curatoris, & nullus voluntarius inveniatur,tunc enim cogitur etiam invitus.*text.est in d.§ quaeritur,& ibi gloss.& Angel.Carol.Molin ubi supra, num.3.* ubi idem putat nedum propter necessitatem , sed etiam propter commoditatem,ut si non sit idoneor,quam Titius , qui est vicinus , & habet notitiam rei prehensae, & pertinentiam ejus.& peritiam gubernandi, nec habet aliquam rationabilem excusationem,puta quod non consanguineus vel affinis [illegible], [illegible] quem procedimus,vel multis litibus,aut tutelis , aut aliis negotiis valde implicatus;tunc enim licet perquirendo forte possent alii voluntarii idonei, sed non aeque reperiri, putat M[illegible]neus, commoditatem administrationis cum cess[illegible] one alterius incommoditatis Titii esse caussam sufficientem, ut judex ex officio possit sivelit,&ulterius de aliis inquirere,non gravatur, deputare Titium etiam invitum, ad hujusmodi curam:sic tamen, ut ponat solum operam & non impensam aliquam de suo. Et ita videtur sentire Bald. *in l.1.in fin. ff. ubi pupill. educ.deb.sequitur Curt.in tractat de sequestrat. quaest.2* quos ad hoc refert & sequitur Molin *ubi supr.num.3.* qui *nu.4.*intelligit,posse invitum cogi demum a judice & caussa cognita, secus ab apparitore & officiali judicis habentis commissionem , ad exsequendum, prehendendum, & commissarios deputandum: non enim posset invitos deputare, etiamsi nullos voluntarios inveniret, sed debet opponentes vel recusantes ad diem certam evocare , coram judice dictos caussas oppositionis & recusationis, & compellendos ad commissionem suscipiendam : secus esse dicit *n.5.* in exsequutore mixto,qui est judex delegatus.*& num.6.* idem probat,etiam in mero exsequutore,quando deputatio curatoris est magnae necessitatis,& non potest pati dilationem,& agitur de periculo magnae rei : tunc namque necessitati parendum est , quantum salvo juris ordine fieri potest,*ut ibi latius per eum.*

16 Fallit † etiam praedicta Reg. principalis, quae habet, quod curator bonorum non datur invitus, ut procedat, nisi ad mandatum & praeceptum speciale supremi Principis,cui omnes subditi obedire tenentur, *cap.2. de major.& obed. ita Molin. ubi supra, num.8.* Addens, quod si se minus idoneum vel impotentem , aut alia necessitate impeditum sentiat, debet reverenter notificare, & supplicare Principi pro [illegible] oneratione sua, tunc Princeps qui est justitiae vigor,*l.pr[illegible] h.b.in fin,C.de jur.fisc.lib.10.* & ipsa justitia &lex animata,*ut in auth.de consul.ad fin.collat.4.* non patietur quem quam supra vires onerari.

17 Similiter curat[illegible] ad litem,vel ad lites non datur invitus. nec cogitur acceptare officium, *secundum Jacob. de Aret.& Bar.in [illegible] habet.§.si pupillus per text.ibi,ff.de tutel.Bald.in [illegible] qua [illegible] tutius,num.16.C.de pign.act. Alex. Bald.& Salyc.in l.tutors,C.de negot.gest.Alex an cons.122. lib.1.& cons. 5. lib. [illegible] Angel. Aret.in princ.Instit de curat. col.final. ve [illegible] quid e contra*

I [illegible] tamen [illegible] hujus opinionis duplex est, primum, ex d.§ pupillus, ubi dicitur,talem curatorem neminem dari, usse,uti praesentem:ex quo innuitur,quod non nisi volens & ac[illegible] datus dari potest , alioqui frustra requireretur ejus praesentia,quia qui invitus deputari non potest, [illegible] praesentia [illegible] retur, tunc enim etiam absens deputatur,*l.illud, ff.de tut. & curat.dat.ab his*

Secundum fundamentum [illegible] matri & aviae,in princ. in vers.si vero fer[illegible] collat. [illegible] loquitur de gubernatore , sive curatore dand[illegible] filiisfamilias minoris, & clare innuit text [illegible] committi: & sic videtur, quod jura de coactione [illegible] & curatorum intelligantur , prout etiam loquuntur de tutoribus vel curatoribus generalibus sive universaliter tantum,& non de curatore speciali ad certam rem,& nec de curatore ad lites tantum, vel ad unam certam litem tantum; quoniam in defectu istorum non [illegible] periculum,sicut in defectu generalis administrat[illegible] de dicta jura non debent ad ista extendi, ut pulchre [illegible] ter decidit Aret *cons 29.diligenter & mature col. 4. vers praeterea,sicut,sub num.4.*

His tamen non obstantibus contraria sententia,nempe,ut curator ad litem vel lites possit invitus dari, tenent Oldr. *cons.59.vertitur in dubium,in fin Alber.in rub.circa med.C.de in lit.dand.tut. vel cur.& Specul.in tit.de curat.§.cum autem,vers.sed nunquid invitus,& ibi Joann. Andr in addit.in vers. specialem,cum qua transit Ang.in d.2.§ quaeritur,ff.de curat.Bald.in d.§ si pupillus & sentit Bart.in l.eundem q.6. vers.2.casu,ff.de duob reis.* Et inquit Caro. Mo[illegible]in.d.§ 6,gl.6.n.11.quod hanc pu[illegible] de jure veterum,& procedere,sive sit curator generalis ad omnes lites , sive singularis ad unam certam tantum, sive etiam ad certum actum,vel contractum tantum, *ut in l. non tantum.ff. de tut.& curat.dat.ab his*, non enim in hoc facit differentiam, quantum ad hunc articulum ; tum quia in utroque agitur de necessaria subventione personae,& ejus legitimatione, tum quia est text, apertus *in l. muner. §. defensores, ff. de mun. & honor*,defensionem certae caussae agendae,vel defendendae, atque esse munus publicum personale &necessarium,ac defensio generalis,quae committitur syndico:Ad hoc ergo, ut cura sit munus publicum, sufficit , quod detur ad legitimationem sive integrationem personae,cum qua opinione videtur etiam transire Baec. *de decim.tut.cap.17,num.17.* & tenet Ant. Ping. *de tut.& curat. q.2.n.61.* Et ita est tenendum & observatur quotidie in praxi,& dicemus, *infra num.20.*

Non obstat primum fundamentum partis contrariae nempe dict.§.*si pupillus*,quia ibi non frustra desideratur praesentia deputandi curatoris , non propter interesse futuri curatoris, nec ad hoc, ut consentiat, sed propter juramentum a curatore praestandum, & propter interesse pupilli , & caussae jam actu motae egentis actuali & praesenti defensore,qui statim possit instrui, & statim agere,vel defendere,quae non possunt fieri, nec obtineri ab absente.

Ad versic. *si vero persan*, respondetur, non concludere, nec probare contrarium, ideo debet intelligi secundum alia jura. Ita respondet Molineus,*ubi supra.* & tandem inquit , quod ita quotidie in judiciis practicatur Addit etiam,quod licet hanc opinionem admittat, non tamen id ita proclive est , ac si de generali curatore ageretur, in quo versatur major necessitas & majus periculum, & sic cautius & astrictius agendum [illegible] eo deputando,quam in particulari. Unde non male videtur dixisse Gregor.Lopez,*in d.l.13.in gloss. Apremiados ad fin.*quod curator ad litem debet dari volens,&ex caussa posset [illegible] [illegible]tus dari.Sed melius diceret per contrarium,nempe,ut curator invitus detur ad litem vel litea , sed ex caussa legitima excusetur.

18 Sed † ut ad curatorem bonis & personae adultis dandum , ut eum inviti adolescentes non acceipiant [illegible] mus:hoc dupliciter est moderandum. Primo [illegible] od si semel eum acceperunt, teneantur & cogantur stare sub ejus cura, usque ad 25. annum, *secundum Alb[illegible] consil. 91. volumine 1.* quem refert & sequitur Gr[illegible]us Lop. *en dicta lege 13. en glossa Apremiados [illegible] in principio*

& Baeco

... *rcim. tnto. cap. 3. num. 16. Alin Theolog. ... col. 1353. ad fin.*

... ui.lo, † quod non procedat prædicta regula si ... ndet dari adulto curatorem, quia tunc dandus ... curator etiam inuito, *ita Reb. in primo tom. Commiat ... li. Gallicas in titule de feat ent. provisio. articul. 3. gl ... num. 1e. fol. 278.*

Tertio † in litem vel ad lites adulti etiam inuiti curatorem recipiunt, *d. §. item inviti, ibi, præterquam in litem, Insti. de curat. & l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel. & dict. leg. 13.* ibi. *Fueras eadesi fiziessen demaada á alguno en juyzio o otro la fiziesse a ellos, ca estonce los juzgad. es les puedendar tales guardadores como estos.* Idem probat *l. 11. tit. 2. par.* ... diximus latius *supra, num. 17.*

Pupillo † carenti tutore potest etiam dari curator ad litem, *Alex. consil. 122. videtur prima facie, volum. 1. Greg. Lopez, in dict. leg. decima tertia, in glossa, Ca estonce, ad fi.* Et hoc non tantum ad lites, sed ad negotia peragenda, *l. 1. § si curator, ff. de eo, qui pro tut.* Quod † si pupillus illum nominare nolit, iudex ex officio eum nominat, *secundum Matthaeum de Afflict. decisione Neapo. 256. n. 8.* & etiam non petentibus dantur per rationem, quam ponit Ripa *in l. 4. §. hoc autem iudicium, n. 41. ff. de damno infecto*, quem sequitur Piagius *de tut. & curator. quæst. 2. n. 66.* ubi *numer. sequent.* quod illum curatorem ad lites dabit iudex, qui liti præerit, etiam quod sit delegatus, *secundum Bar. in l. fin. §. sed & si quis*, per † illum textum, *C. de administratione tutorum*, quem tex. non esse alibi testatur Alex. *in l 1. n. 21 ff. de iurisd. omn. iud. + Ang. in prin. n. 5. Inst. de curat.* & tamen in ceteris casibus curatorem dabit iudex ordinarius, & idem, qui dat tutores *secund. Spec. in tit de cura. §. vis, in prin.*

Quæ autem † dicta sunt de curatore dando impuberi ad litem, procedunt, si maior sit septennio. Nam si esset infans, omnino dandus est tutor, non vero curator, *ut in Alex. cons. 122. videtur prima facie ad finem libri primi, Matth. de Affl. decis. Neap. 292. n. 4. sequitur alios allegans decis. Pedemont. 89. n. 1. 7. 8. 9. & Anton. Piag. ubi supra n. 59* Non enim, nisi præsenti & petenti datur, *ut in dicta l. qui habet. §. si pupillus, & ibi glossa, & Bartol. ff. de tutel.* & infans fari, id est, ordinate loqui non potest, quia non intelligit, quæ agit, *text. in § pupillus, versic. quod diximus, Inst. de inutil. stipul. l. fin ff. rem pupill. salvam fore. l. si. ff. de iur & fact. ign. cum simil. congestis per decis. Pedemont. ubi supr. num. 2.*

Et melius est, † ut unus tantum curator ad litem detur, quam plures, quamvis etiam plures dari possunt, dummodo in solidum hoc fiat, *ut per Bartolum, in lege cum semel. ff. de tut. Antonius Piagius, ubi supr. n. 60.* Nec dantur his, qui habent tutores, nisi sit lis cum eis, *Socinus iunior consil. 46. magnifice ac iustissime, num. 4. & 6. lib 1. Piag. d. qu. 2. n. 62.* ubi, *n. 64.* cavendum esse admonet, ut quando tales curatores dantur, notarius diligens sit, ut in instrumento curæ apponat, quod præsens datur præsenti, *secundum Bartol. in l. 3. §. si pupillus, n. 2. ff. de tutel. Matth. de Afflict. d. decis. 262. n. 5.* Insuper etiam bene faciet, si apponat, & petenti maxime in pupillo, *ut tex. in d. l. qui hab. §. si pupillus, ol.* quamvis secus dicendum sit in ... tore dato furioso, vel prodigo, quibus etiam non petentibus dantur, *Piag. ubi supra d. qu. 2. num. 65. & 66. & diximus supra.*

Curator † ad litem, quandocunque revocari potest, et secus sit in tutore, *Bart. & Alb. in l. si quis cum. §. 1. ff. de proc. l. curator. C. qui dari tut. poss. Alb. in rub. n. 8. ff. de proc. quos ad hoc refert & sequitur Bac. de decim. tut. c. ... n. 19.* ubi alia in proposito curatoris ad litem agit.

Curator † tamen ad litem vel ad lites, cum nihil recipiat, nec ei solvi possit, inventarium facere non tenetur, *ut post alios probat, & tenet Carol. Mol. in d. §. 6. gl. 6. n. 3. tit. & Bacc. d. c. 17. num 16.*

In † tex. Regio dict. l. 13. tit. 16. p. ... *Otrosi deximos que el curador no deve ser dexado en el testamento, Pero si fuere y puesto, e el juzgador entendiere que es apro del moço develo confirmar.* Idem probat tex. *in d. §. 1. Instit. de curat. in versic. sed curatorem, &c. & l. 1. §. fin. & l. 3. in vers an autem. ff. de confirm. tut l. tutela, §. curat, C. de testam tut. & l. curatorem, C. de neg. gest.* 28

Circa † rationem differentiæ in proposito, quare tutor impuberibus filiis a patre in testamento recte dari possit, curator vero adultis minime, valde laborant scribentes *in §. dantur, Instit. de curat.* plurimique assignant Bald. Othoman. & Myusing. *ibi*, & maxime Sylvest. *nu. 2.* Vera tamen, genuina, & germana ratio est, legem 12 Tabul. tutelam duntaxat expressisse, non vero curam, *ubi super pecunia tutelave* inclius *in l. verbis legis 120 ff. de verb. signif.* ubi sic dicitur, verbis legis 12. Tabularum, *ss uti legasset sua rei, ita ius esto*: latissime potestas tributa videtur, & heredis instituendi, & legata, & libertates dandi: tutelas quoque constituendi: ideoque ultra quam in ipsa lege concessum, & nominatim patri permissum est, extendi nequaquam potest, nec exerceri eius potestatem, *ut probat iate Cald. ubi supra, nempe in repet. dict. l. si curatorem habens. in parte, si curatore constitutus, n. 62. pagin. 1112.* ubi prædictam rationem differentiæ assignat & tenet. 29

Illud † tamen in proposito dubitari contingit, an huiusmodi curator in testamento patris datus, debeat confirmari a iudice, etiamsi adultus nolit habere curatorem si tamen utilis sit pupillo: alias enim iudex non debet eum confirmare? Et videtur quod non, quia inviti adolescentes curatorem non recipiunt, præterquam ad litem, ut modo dicebamus ex eisdem iuribus: Nihilominus tamen contraria sententia est tenenda, *ut patet ex dicta l. Regia, ibi, Develo confirmar.* Et sic videtur necessitatem inducere, cum postquam præmiserit, quod inviti adolescentes, curatorem non accipiunt, subdit, quod si curator detur in testamento, debet confirmari. Quod iure communi attento probarunt Odofred. & Ioan. de Platea. quos refert & iure etiam Regio nostram l. sequitur † Greg. Lopez, *in dict. l. 13 in gl. Develo confirmar & Pelaez de maiorat. 4. par. q. 37. n. 2 fol. 524.* inferens ex hoc *num 3.* quod si pater filio primogenito sibi in maioratu successuro curatorem det, illum filius minor accipere cogitur. 30 31

In eadem † l. Regia, ibi, *E aun decimos que el huerfano que ha guardador non le deven dar otro.* Concordat cum *l. cum iure. C. qui pet. tut. & l. licet. C. in quib. cas. tut hab. & l. propter lit. §. 1. ff. de excus. tut. §. interdum, Inst. de cur. ibi quoniam habenti tutorem tut. dari non potest*, & scribit Specul. *in tit de tut. §. generaliter n. 8.* ubi aliquibus modis limit. & alios referens Bacc. *de decim. tut. c 8. n. 2. cum seq. Petrus Pechius, in tract de testam. coniug. lib 2. cap. 9. Charta 73. relatus ad hoc per Caval. in indice ad suum tractatum de tut & cura, in vers. tutorem habeant, &c.* Et talis datio tutelæ habenti tutorem, cum regulariter fieri non possit, nisi in casibus specialibus, si alias fiat, est nulla, *ut habetur in §. interdum & ibi glo. & Dd. Instit. de cur. & in l. si fer oru. C. qui dar. tut. poss. & in l. licet & in l. propter, C. in quib cas. tut. hab. & tenet Philip. Coracius cons. 281. præmittendum est, col. 2. in princ. vol. 1. & cons. 132. fundata videtur. col. penult. vol. 2. quem refert & sequitur Paris. cons. 35. n. 1. vol. 3.* ubi *n. 2* quod in prædictis locis habetur, quod si esset casus specialis, in quo tutorem habenti tutor possit dari, si tamen exprimatur alia caussa, propter quam datur, quæ de iure non deberet admitti, talis datio est nulla & invalida, etiamsi intervenisset decretum iudicis, *sequitur Menoch. cons. 380. numer. 1 vol. 4.* 32

Quinimo † si ex dispositione statuti possit dari tutor habenti tutorem, talis datio erit nullius momenti, si con- 33

tinget, quod contutor una die petatur, & eadem die fue-
rit datus à iudice, ex quo propter temporis brevitatem
præsumtio est, iudicem non discussisse utilitatem pupil-
li, *ita Petrus de Anchar. consil. 36. visa quædam petitione
per totum & præcipue, n. 4. quem refert & sequitur Curt.
Senior consil. 46. super controversia col. 3. vers. & in proposi-
to Thom. Serra. cant. ultima, col. 4. Paris. ubi supra, num. 3.
Menoch. etiam ubi supra num. 3.*

34 Excipiuntur † à nostra l. Regia casus sequentes. *Si a-
quel que lo tiene en guarda fuesse ome de mal recado, o tal
que oviesse de ver tanto en lo suyo que no pudiesse aliviar
los bienes del huerfano, o si enfermasse, o oviesse de yr en ro-
meria, o en otro gran camino, ca estonce pueden le dar otro
guardador que lo guarde en lugar de aquel a quien dizen en
latin,* curator, *fasta que el otro sea sano, o torne del camino
do oviesse ydo.*

35 Item † si testamento datus tutor, vel à prætore, aut
præside, idoneus non sit ad administrationem, nec ta-
men fraudulenter negotia administraret, solet ei cura-
36 tor adiungi: item loco tutorum, qui non in perpetuum,
sed † ad tempus à tutela excusantur, solent curatores da-
ri, *d. § interdum, vers. item si testamento, Inst. de curator.*

Et generaliter, † quoties tutor adversa valetudine,
37 vel alia necessitate impeditur, quo minus negotia pupil-
li administrare possit, & pupillus, vel absens, vel infans
sit, quem velit actorem periculo ipsius tutoris, prætor,
vel, qui provinciæ præest, constituet, *ut in § quod si tu-
tor, qui est fin. Inst. de curat.* Itaque, quando pupillus ha-
38 bet tutorem impeditum, in eius locum datur sibi coad-
iutor, *secund. Bart. in solet, n. 3. ff. de tutel.* & ille quidem
† tantum durat, quantum necessitas, *l. neq., C. de procur.
refert. Ant. Piag. de tut. & curat. quæst. 4. n. 5.* & probatur
*in hac lege nostra 13. ad fin. in versic. ca estonce, in verbis
supra relatis, & in l. 1. C. in quib. casi. tut. hab. &c.*

39 Similiter † quando fuerunt dati plures tutores testa-
mento, & unus ex his removetur aut decedit, tunc po-
terit dari alius tutor, quantumcunque pupillus tutorem
habere dicatur, secundum Corn. *cons. 175. in præsenti con-
sultatione, in princip. & num. 8. lib. 3. quem refert & sequi-
tur Ant. Piag. d. q. 4. n. 4.*

40 Ex iusta igitur † caussa, scilicet, si tutor sit impeditus,
datur alius tutor, puta propter valetudinem, ut vidi-
mus & probatur in nostra lege Regia, senium, furorem,
41 vel surditatem † primi tutoris, *l. 1. ff. de tut.* item, si prim⁹
tutor relegatur ad tempus, *l. licet, in fin. C. in quib. casib.
tut. hab.* vel si ab aliqua parte administrationis sese ex-
cuset, puta si pupillus habeat bona in diversis regioni-
bus, & solus administrationi non sufficiat, *ut in l. 3. C. eo-
dem titulo, & in l. propter litem. § ff. de excusat. tut.* Idem
si primus tutor absit caussa reipublicæ, *ut in l. si quis absen-
turus, ff. de suspect. tut. l. quæsitum, ff. de tut.* Imo, vel alias
esset longum iter ituru⁹, *ut in nostra l. Re. & tradit Bacc.
ubi sup. d. c. 8. n. 3.* item in locum suspecti, qui convictus
ac remotus est, & in locum excusati, vel defuncti, vel re-
legati tutoris, alius idoneus tutor sententia competen-
tis iudicis constitui solet, *d. l. licet.*

Præterea ob augmentum facultatum curatores ad-
42 iungi solent, non tamen prius dati tutores administra-
tione eorum liberantur [illegible] *n. C. in quibus casib. tut.
hab.* ubi etiam, quod si [illegible] administravit tempore fi-
nitæ tutelæ fuit solvendo, [illegible] temporis periculum
ad tutorem non pertinet.

43 Præterea † dum *d. l. 13. ad fin. tit. 16. part. 6.* appel-
lat curatorem datum habenti tutorem impeditum, vi-
detur approbare opinionem Irnerii, quæ etiam fuit o-
pinio Placentini, *de qua in rubric. C. in quib. casibus. tut.
hab. ut ibi dicit Azo in summa*, tametsi ipse Azo teneat,
quod etiam dicatur tutor in prædictis casibus specialibus.
Idem tenet Salycet. *in d. l. rubric. [illegible] in l. 1. C. eodem titu.*
quod etiam probatur *in l penult. ff. de tutel. [illegible] in authent.
de nupt. § fin autem, collatione 4.* & [illegible]
Bacca *dict. cap. 8. nu. 4.* Posset ergo iudex [illegible]
Lopez *in dict. l. 1. glo. fin.* facere utrumque [illegible]
scilicet dare, vel curatorem, & erit utilis [illegible]
tutor *ut ibi dicit Azo.*

Et † finiatur officium istius tutoris vel cur[illegible]
lato impedimento primi tutoris, *ut in nostra l.* [illegible]
vatur in fine ipsius & supra diximus, & probat [illegible]
dict. cap. 8. n. 16. Similiter & post pubertatem [illegible]
sicut & ipsa prima tutela, *ut in l. 2. C. in quibus* [illegible]
habet. ubi notant Barto. Bald. & Salyc. quos [illegible]
de decim. tut. c. 8 num. 10.

Ulterius est † observandum, quod cum [illegible] cund[illegible]
tur, primus desinit esse tutor, ut cum aliis probat [illegible]
dict. cap. 8. num. 0. veluti si tutor reipublicæ caussa [illegible]
quia datur in locum eius curator, & primus desinit [illegible]
tutor, *ut in l. 1. [illegible] in quib. casibus tut. hab. & ibi* [illegible]
Probatur etiam *in l. si tut. respublica, ff. de tute. [illegible]
distr. & ibi notant Alberic. & communem Bacca, ubi* [illegible]
n. 17. & hic secundus habet liberam generalemque ad[mi-]
nistrationem, ut habebat primus ex Alberic. *in d.* [illegible]
C. in quibus casibus tut. hab. & Bacca, ubi supra, d. c. 8 n.
& tenet hic secundus eadem solemnia observare *secun-
dum Bartolum in l. tut. qui repertorium col. [illegible] ff. de admi-
nistr. tut. post Dyn. Alber. in d. l. de creationibus, col. penul
C. de Episco. audi. Bacc. dict. cap. 8. n. 9.* quod proprio pe-
riculo rem administrat *secund. Bar. ubi supra & alios
quos refert ex l. 1. & 2. C. in quibus casibus tut. hab.*

Hic † tamen secundo loco datus tutor magis admini-
strator rerum, quam curator esse intelligitur, *l. [illegible] et, ff. de
tutel.* & sic regulariter & impropriè appellatur curator.
Et probat cum aliis Bacca, *ubi supra d. c. 8. num. 13.* Un[de]
in his omnibus; quæ iuris sunt, auctoritatem interp[o-]
nere non potest, & si huiusmodi aliquid ipso auctore
[ge]stum sit, non valet, sicuti factum absque auctoritate
toris, *l. curatore, ff. de auctor. tut.* Non † ergo curator
poterit alienare, nec obligare pupillum, nec ali[a]
quæ iuris sunt, sed tantum bona administrare & [ser-]
vare, fructus colligere & recondere, quod est p[illegible]
officium curatoris bonorum, ut probat hæc [illegible]
os allegans Bacc. *d. c. 8. n. 14.*

Addens † etiam *num. 14.* quod licet curatore au[ct]ore
adolescens possit adire hereditatem, *ut in l. cum [illegible], videamus,
C. de administr. tut.* tamen si habenti tutorem adiunga-
tur ex aliqua caussa curator, hereditatem adire non
[po]test, *l. cum in una, § tutor, ff. de appellat. & ibi Barto.
[Do]ctores in l. potuit, C. de iur. deliber. & in l. pupillus* [illegible]
de acquirend. heredi. quia curatori dato habenti [illegible]
minus iuris & potestatis conceditur, quam tut[ori]bus &
curatoribus adolescentium: Habent ergo hi [tu]tores
maiorem potestatem, ut nominatim gloss. *in d. [illegible] solet,
ff. de tutel. verbo, quam curator, Azo in summa, C. in quib.
casibus tut. hab.*

Sed † ut materia hæc liqueat, distinguen[illegible],
vel quatuor casus. Primus est, quando primus tutor rei- 5
publicæ caussa abest, & datur in locum eius curator. &
tunc primus desinit esse tutor, & secundus curator est,
ut prædiximus.

Secundus casus est, † quando per dationem secundi
[c]uratoris, quis desinit esse tutor in perpetuum, puta
primus tutor factus sit furiosus, vel mutus, & tunc secun-
dus in locum istius suffectus, tutor est, *l. penul [illegible]. de tut.*
Idem est cum mater tutrix filiorum tran[illegible]
vota, In locum enim eius datur alius, qui vere to[illegible]
*ut in authentica de nupt. § fin autem, & diximus [illegible]
super l. 12. tit. 16. part. 6. c. 17.*

Tertius casus est, † quando quis potest [illegible] [exc]usare à 5
parte tutelæ, puta si pupillus habet bon[illegible]s regi-
onibus, & tutor videns se obligatum e[illegible]nia admi-
nistrare, & imparem se esse tanto negotio, utitur exc[u-]
satio

... bona sita in alia regione, petitque pupillus ... illa tutorem alium dari: tunc namque ipse ... illa desinit esse tutor, *ut in dicta l. propter litem, §. ff. de excusatione tutorum*, & secundo loco datus erit ... us tutor quoad ea.

In aliis † autem casibus, in quibus habenti tutorem dari potest, puta si tutor sit valetudinarius, vel senio confectus, vel his similibus, secundo loco datus non est vere curator, sed administrator. Et ita loquitur textus *in dicta l. solet. ff. de tutel.* ubi dicitur, solet etiam aliquando curator dari tutorem habenti, propter adversam tutoris valetudinem vel senium ætatis, qui magis administrator rerum, quam curator esse intelligitur. Ita distinguit Angelus *in rubr. C. in quibus casibus tut. habent, prout eum refert & sequitur Baeca de decim. tutorum, dict. o. 8. n. decimoseptimo.* Et in hac specie procedit, quod supra diximus, *num. 47. in versiculo, hec tamen secundo loco datus, usque ad versiculum, sed ut materia hic exclusive.*

Ceterum in tribus casibus huius distinctionis præcedentibus, cum primus tutor desinit esse tutor, & secundus verus tutor, vel curator sit, consequitur, ut omnia possit facere, quæ primus tutor facere poterat, quia ipse tutor desinit, & in locum eius sufficitur secundus: Et ita intelligo materiam hanc.

SUMMARIA.

1 *Legis 14. tit. 16. par. 6. litera refertur, & casus figuratur, atque per totum c. declaratur.*
2 *Debitores vel creditores minorum non possunt esse eorum curatores: & quid debeant iurare ab initio circa hoc.*
3 *Debitor minoris non potest esse eius tutor.*
4 *Tutor vel curator minoris esse non potest, qui eius rem possidet, nec habens rem communem cum eo. n. 5.*
6 *Tutores testamentarii an possint esse debitores, vel creditores minorum ubi distinguitur an hoc sciverit, vel ignoraverit testator: sufficit tamen aliter de scientia constare, quam ex verbis testamenti, ut in n. 7. in dubio autem præsumitur ignorantia, ut in n. 8.*
9 *Fideiussor debitoris pupilli eius tutor esse non potest.*
10 *Tutor pupilli esse non potest ille, cuius filius est debitor, aut creditor minoris, si pater habet usumfructum in bonis talis filii.*
11 *Mater, vel avia, & si sit debitor filii, potest esse eius tutrix, debito in sua natura durante; ubi idem in patre avo paterno, & materno, probatur, secus in fratre. agitur etiam hic, an pater repellatur à tutela, eo, quod filius eius sit debitor, vel creditor pupilli: filius tamen bene potest esse tutor, licet pater eius sit debitor, vel creditor, ut in num. 12.*
13 *Debitor modicæ quantitatis potest esse tutor, vel curator minoris, & quid si lis sit super eo debito.*
14 *Lis non excusat à tutela, vel cura suscipienda, nisi super omnibus bonis, vel super hereditate controversia sit.*
15 *Colonus Regis eidem obligatus, non potest esse tutor vel curator minoris, & num. 16. quomodo intelligatur.*
17 *Tutor durante tutela non potest vectigalia conducere; conducta tamen antea retinet, ut in n. 18.*
19 *Gabellarum conductores, an excusentur à tutela?*
20 *Miles actu serviens, tutor aut curator etiam volens esse non potest.*
21 *Cæcus tutor aut curator esse non potest, si utroque oculo careat, secus si uno tantum.*
22 *Impeditus morbo perpetuo, tutor vel curator esse non potest, temporali autem morbo impedito, interim datur curator, & num. 28.*
23 *Excommunicatus publice, & nominatim denuntiatus, tutor aut curator esse non potest: alias secus.*
24 *Testamenti factionem passivam non habens tutor aut curator esse non potest, nec mulier, ut in num. 25. nec servus, ut in num. 26.*
27 *Tutor datus à patre, qui causam mutavit, puta quia de amico factus est inimicus, vel de divite pauper, non est confirmandus à iudice.*
29 *Iudæus hodie repellitur à tutela Christiani.*
30 *Maritus non potest creari curator uxoris suæ, & nu. 25.*
31 *Socerus datus curator nurui suæ post contractus nuptias, debet se excusare, ne incidat in infamiam.*
32 *Maritus non prohibetur dari curator ad litem uxori suæ, nisi lis esset magni præiudicii.*
33 *Vitricus, an possit esse tutor sui privigni remissive.*
34 *Minor per contractum matrimonii, an efficiatur maior, ita quod liberetur à curatore suo? negative resolvitur, & tunc curator cogitur ei alimenta, & sumptus iuxta vires facultatum eius ... ministrare, & poterit etiam tunc minor veniam ætatis à principe impetrare, ut in num. 35.*

CAPUT XX.

De his, qui non possunt esse tutores.

EPISCOPUS, aut † religiosus non potest esse tutor, ne à divinis avocetur; sed clerici seculares etiam sacerdotes, possunt esse tutores sanguinis prætextu, si intra quatuor menses, ex quo consanguineum cum ... sine tutore decessisse sciverint, coram iudice ordinario loci venerint, & tutelam petierint; item nec pupilli debitor, nisi sit testamentarius, neque obligatus ad Regis ratiocinia, nec miles dum extra domum in Regis occupatur servitio, vel alterius sui domini in officio militiæ, item nec mutus, nec surdus, nec valetudinarius. Ita cavetur *in l. 14. tit. 16 par. 6.* 1

De Episcopis religiosis, & aliis clericis diximus, *supra cap. 1*, ad ibi dicta remitto lectorem, de muto, & surdo diximus *sup. cap. 7.*

In textu ibi, *los que fuessen deudores de los moços no pueden ser guardadores de ellos.* Concordat † cum iure communi, quo excipitur non solum minoris debitor, sed etiam creditor, & qui minoris res tenet: & cavetur, ut qui antea erat curator, si minoris creditor efficiatur, non sine adiuncto curatore administret: quare ab initio curator minoris creatus, debet ... iurare, se credere minorem obligatum, vel ... Nam si taceat, actionis sustinebit iacturam, item si debitor taceat, nec redhibitione, nec alia tempore administrationis solutione iuvabitur: & ... actionis cessionem adversus minorem susceperit, & ea uti non potest, etiam cura deposita, nec cedens agere debet, cum in legem commiserit, licet cessio pro iustis caussis facta sit, sed minor lucrabitur: quod etiam procedit in omni cura prodigorum, furiosorum, ac dementium, & omnium, quas introducunt leges. Ita cavetur *in authentica, ut hi, qui oblig. se perhib. hab. res min. in principio per totum, collatione 6. & in authen. minoris debitor, C. qui dar. tut. vel curat. possunt, refert Molina Theologus de iustitia, & iure, secundo tractatu disput. 221. col. 1365. cum sequenti.* 2

Circa † quorum iurium praxin & intellectum: Primo observandum est, ipsa procedere, et in tutela, tum quia est eadem ratio prohibitionis. Ergo & idem ius, *l. illud. ff. ad l. Aquil. l. à Titio in fine primi responsi ff. de verborum oblig.* tum etiam ex dicta authentica, *ut hi, qui oblig. & in princ. in versic. sed & si quis, ibi, sed adiungi tutorem aliquem, aut curatorem, & c. & in vers. Sancimus, ibi tutelam non contingere, neque curam.* Et colligitur etiam ex authentica, *ut sine prohibitione mater, §. 1. c.* quibus iuribus ita tenet glossa, verbo *ad curationem, in dict. authentica, ut hi, qui oblig. & in dict. authen. minoris debitor, verbo, ad curationem, in princip. & ibi Cyn. qu. 1 & tenent omnes secundum Bar. ibi, n. 10 in fine, & Salyc. n. 8. in fine, & May-* 3

& Mayner. in l. quo tutela, num. 25. ff. de regulis iuris, & Curt. iunior in l. final. num. 69. C. de edicto Divi Adrian. tollend. sequitur plures allegans Bacc. de tut. & curat. c. 3. sub n. 11. Estque recepta omnium sententia, ut profitetur Caldas *in repetitione l. si curatorem habens, in parte sine curatore constitutus, n. 103. & iterum sub num. 105.* ubi, quod fatetur eam communiter receptam, *Ias. in rubric. n. 13 ff. de regul. iuris, ac multi alii C. de in integ. restit. minor.* Estque verissima, & recepta observatio, & probata in nostra l. Reg. 14. in verbis præcitatis, ibi, *Non pueden ser guardadores dellos.* Quæ verba & tutelam, & curam recte comprehendunt, quam l. ut expresse confirmantem communem hanc sententiam allegavit Caldas *ubi supr. dict. num. 105.*

4 Secundo † observandum erit, procedere illa iura, etiam in illo, qui rem minoris possidet, quia instrumenta pertinentia ad eam posset subtrahere, *ut in dicta authentica, ut hi, qui oblig. ibi, nec ubi ad cautionem iuretur, aut alias probationes, quæ erant minoris, corrumpat.* Sed videtur ad hoc textus expressus *in dict. authentica minoris debitor, ibi, aut qui minoris res tenet,* ubi *glos.* ibi *quidam tamen,* hanc opinionem probavit, & sequitur Bart. *ibi, n. 7.* & 8. ubi quod ita communiter tenetur. Idem profitetur Salycetus, ubi *n. 7.* & communem dicit Angel. *in §. fin. colum. 2. n. 5. Instit. de auct. tut.* ubi quod ab ista communi opinione non est recedendum, & Mainer. *in dict. l. quo tutela, num. 32.* Et quamvis lex nostra Regia *14. tit. 16. par. 6.* hunc casum non exprimat, sed tantum, *De los deudores de los moços,* nihilominus tamen, cum in eo non dicat contrarium, remanet sub dispositione iuris communis, ac proinde observandum erit, quod ex iure communi retulimus, *argumento l. commodissime, cum simil. ff. de lib. & posthum.* præmaxime cum possidens res minoris dicatur eius debitor illarum rerum, ac proinde comprehenduntur sub verbis nostræ l. 14. ibi, *Los que fueren deudores de los moços.*

5 Quinto † idem esset, si quis haberet res communes cum minore, ut tenet gl. *1. d. auth. minoris debitor, ibi, item quid si habet,* quam Doctores communiter approbant adversus gloss. contrariam *l. quod res. C. de excu. tut. teste Bart. in dict. auth. minoris debitor, num. 9.* quia ex comunione oritur quidam quasi contractus producens obligationem & actionem communi dividundo, & sic potest dici debitor & creditor, qua ratione multi sequuntur hanc gl. opinionem, *secundum Salyc. ibi, n. 8.* Nihilominus tamen Bart. *d. nu. 9.* in hoc ponit quandam distinctionem, quæ quidem iusta ac vera videtur, & tenenda, & quoties opus fuerit, ad eam accurrito.

6 Tertia † sit observatio, quod iuxta opinionem glossarum, aliorumq; auctorum iura illa prohibitiva procedunt in omnibus tutelis & curis, etiam testamentariis, quia generaliter loquuntur, & eadem ratio in omnibus tutelis militare videtur: Ita gl. *in d. auth. ut hi, verbo ad curationem & ibi Iacob. de Bellovis. & Angel. glo. etiam in dict. auth. minoris debitor verbo a curatione glo. 1. in l. par. ff. de procuratorib. gl. in § fin. verbo iudicio Instit. de auct. tut.* ubi Ioannes Faber, *n. 1.* hanc appellat communem & eam defendit ibi, Sylvest. Aldobran. *d. n. 15.* Et ita volunt glo. communiter, quarum sententia a pluribus recepta est, *secundum Bero. quæst. 49. in prin.* quamvis post longã varietatem cogitandum relinquat Mayner. *in dict. l. quo tutelam, n. 26. ff. de reg. iur.* Sed forte in regno Lusitaniæ stabitur prædictæ opinioni glossarum, quæ authenticis est consona & communiter non reprobatur, *secund. Molin. Theolog. in loco infra citando.*

Contrariam tamen opinionem, imo quod prædicta iura non habeant locum in tutore testamentario, quia eius fides videtur à testatore approbata, *argumento, text. in § 1. Instit. de satisd. tut. & in l. si furioso, in fin. ff. de cur. furios.* referunt prædict. gloss. tenuisse alios, & fuit Martini Glossatoris antiqui, eamque tenuit Speculat. *in titulo de tuto. § fin. versiculo, sed excipitur,* & Bald. *in dict. authen. minoris debitor, n. 3.* & Alber. *in dict. l. pater, col. final.* dicens, quod ita obtinuit coram maximis viris, & est communis, *secundum Ioan. Oros. in l. cum in eo, n. 1. ff. de pact.* sed Azo in hoc articulo variat, *ut refert Salycetus in dict. authentica minoris debitor, sub. n. 9.*

Quare in hac controversia, & conflictu opinionum ita distinguendum est, quod aut testator, qui dedit, & reliquit tutorem, sciebat, ipsum esse debitorem, vel creditorem pupilli, & tunc potest esse eius tutor, quia fides eius videtur approbata. aut ignorabat, & tunc vera est opinio glossarum, quod non possit esse tutor, quia non potest videri approbasse fidem eius, quem talem ignorabat, *argumento l. mater decedens. ff. de inoffic. testam. cum simil.* Et in terminis, ita probat late post Guiliel. de Cugn. Bartolus *in dicta authentica matri, & aviæ, num. 11 & 12.* inde deducens, *n. 13.* quod si aliquis est creditor pupilli ex testamento, in quo datus est tutor, puta quia aliquid est sibi relictum, propter hoc non prohibetur à tutela, vel cura, quem sequitur ibi Bald. *num. 3.* Salycet. *nu. 9.* & Angel. dicunt communem, Bald. *in dicta l. cum in eo, num. 3.* & Angel. *in dicto §. finali, colum. 2. nu. 4.* ubi etiam, quod sic communiter observatur *d. authen. tutor,* & August. Bero. *quæstio. 49. colu. 2.* ubi eam late probat, dicens esse veriorem, & æquiorem, & sequitur Antonius Piagius *de tutor. & curat. quæst. 3. n. 14. & 15* Et est receptior sententia *secundum Caldas, ubi supra, nempe in dicta l. si. curatorem habens, in secunda parte tractatu de restitutione in integrum super verb. sine curatore constitutus sub. num. 105. ibi, sed receptior est, pag. 1131.* Et hæc de iure communi.

Iure tamen Regio per nostram *l. 14. tit. 16. partita 6. in versiculo fueras ende.* secunda opinio prædicta affirmativa videtur indistincte approbata, dum dicitur, *fueras ende si los padres est ablecie[ss]en en su testamento que los guardassen,* nihilominus tamen ex mente eiusdem l. Regiæ, & iuris communis, & ex ratione eorum, qui hanc opinionem tenuerunt, videtur limitanda, ut intelligatur, dummodo pater notitiam debiti habuerit: secus alias, id est si ignoraverit: tunc namque etiamsi pater reliquerit debitorem, vel creditorem pupilli eius tutorem, vel curatorem, nihilominus talis esse non poterit, quia militat tunc adhuc ratio prohibitionis iuris communis, & Regii. Non enim videtur pater approbasse fidem eius, quem talem esse ignoravit, *ut supra dicebamus,* ac proinde prædicta distinctio erit etiam observanda ad nostram l. Regiam, & iuxta eam erit intelligenda, ut viva ratione patet. Et ita bene placet Gregor. Lopez *ibidem in glossa, en su testamentos ibi, bene tamen placet, & sequitur Molina Theologus de iustitia, & iure, secundo tractatu, disputa. 231. col. 1268. in versic. utrum autem.*

Satis tamen est, † aliunde sufficienter constare de scientia testatoris, quam ex verbis testamenti, ut cum Gregorio Lopez alios allegante, & tenet Caldas, & Molina, *ubi supra,* & est de mente scribentium fere omnium communiter (excepto Salyceto *in dicta authentic. minoris debitor, num. 9. ad fin.*) cum Gulielmo de Cugn. qui hoc idem voluit, dum dixit, *maxime si testator de credito in testamento mentionem fecisset,* ergo idem est innuit, etiam si aliter sciverit, ut probat, & tenet Berous *dicta quæstio. 49. n. 1. in versiculo, & quod qualibet, usque ad finem quæstionis,* ubi etiam quod Saly. qui aliud [illegible] habuit verba Guiliel. de Cugn. corrupta in suo [illegible] aliter se habebat, & quod est præsumendum, Salycetum [illegible] ter dicturum fuisse, nisi eius liber mendosus [illegible]

Si tamen † sufficienter non constaret de scientia testatoris ex testamento, vel alias, præsumendum esset patrem id ignorasse ex regula iuris, quæ habet, scientiam non præsumi, nisi probetur, ac proinde debitor, vel creditor

creditor pupilli vel adulti non poterit esse eius tutor, vel curator testamentarius, *per supra dicta*.

Quarto † observandum erit, iura prædicta, & nostrā Regiam habere etiam locum in fideiussore debitoris pupilli, quia ipse debitor est, *ut in l. & magis, ff. de solutione* ac proinde tutor, vel curator eius esse non potest. Ita tenet Angel. *in dicta authent. ut hi. qui oblig. prope fin. princip.* dicens ita fuisse iudicatum. *Aretin. 1. notab. & Iaſ. column. 1. n. 1. fi fideiussor. ff. de legat.* ubi dicit hanc esse magnam determinationem, si vera sit. Et tenet idem Iaſo. *in l. 1. n. 49. ff. si cert. pet. & ibi Decius in 1. lectura, n. 30. & Curt. Iunior n. 80. Alciat. 40. & Purp. n. 48.* Ex quibus hæc videtur esse communis opinio.

Quinto, † quod si filius tutoris, aut curatoris debitor, aut creditor esset minoris, & pater haberet usumfructum in bonis talis filii, non admitteretur ad tutelam, vel curam, secus si usufructuarius non esset, *ut cum Ang. & Gregor. Lop. probat Molin. ubi supra.*

Fallit † tamen regula præmissa nostræ l. Regiæ, & iuris communis in matre. Eius namque tutela, & si debitum inter ipsam & filios quoquomodo vertatur, non ideo minus admittitur, debito in sua natura durante, *text. in rubric. & nigro in authen. ut fine prohibit. mat. collatione, 7. & in authentica ad hac C. quando mul. tut. officio fung. poss. Anton. Pragius de tutor. & curator. quæstione 3. n. 16.* ubi loquitur etiam in avia *post glossam primam in dicta authentica ad hac*, per textum ibi, *sequitur Gregorius Lopez in dicta lege 14. in glossa, deudores, ubi. item limitat glossa*, ubi etiam cum glossa *in corpore, & communiter Doct. ibidem*, limitat etiam in patre, & avo paterno vel materno, propter affectionem, quæ suspicionem tollit: ibi quoque limitat in filio, qui potest dari curator patri mente capto, vel furioso, *secundum Guillelm. de Cugn. in dicta lege cum in eo. ff. de pact. & Salycet. in dicta authentica minoris debitor, colu. 1.* ubi quod si filii essent plures. Et addit Gregor. Lopez, quod in fratre ... non limitatetur, sed in eo procedit prohibitio ... sicut in extraneo: Tandem quærens, an pater re... ditur à tutela, eo, quod eius filius sit debitor, vel creditor minoris, resolvit cum Angel. quod si prædictus filius est emancipatus, vel in potestate, & ad patrem non spectat usufructus, poterit esse eius tutor, secus autem si usufructus spectaret ad patrem.

Filius † autem bene potest esse tutor, licet pater sit debitor, vel creditor, *secundum eum*. Et quod prædicta regula non procedat in matre, & avia, tenet Matthæus de Afflictis *decisione Neap. 207.* Secus in cognatis, *ut per ... de inst. iur. aud. §. 9. n. 9. & Caldas in loco statim ... & Molina ubi supra*, qui idem probat cum communi in patre, & avis, tam paterno, quam materno, nempe, ut non repellantur à tutela.

Fallit † etiam prædicta regula, quando debitum esset modicum arbitrio iudicis, *argumento eorum, qua congerit Palat. Rub. in repetitione rubrica de donat. inter virum & uxorem, §. 11. n. 13.* Ita in terminis tenet glossa *in dicta authentic. ut hi, qui oblig. in principio, verbo, gerent obligatum, Baldus in dicta l. cum in eo. n. 2. ff. de pact. Tiraquell. in tractatu de iudic. in rebus exig. pag. 61. versi. 33. & Anton. Prag. de tut. & curat. quæst. 3. num. 19. Caldas Pereyra de restitutione in integrum, 2. parte, pagin. 1131. vers. ex tendit Molin. Theolog. ubi supra, & Greg. Lopez, alios allegans in dict. l. 14. in glossa deudores, in principio, titulo 16. par. 6.* ubi cum Bald. limitat, nisi ante tutelam delatā esset iam lis super debito, quia magnum videtur ex eo, quod sit de eo magna lis inter partes, *& Moli. ubi sup. d. col. 1366. in princ.* Quod non placet, si revera debitum esset parvum, quia lis non potest dici magna, nisi respectu eius, super quo litigatur.

Unde † lis non excusat à tutela, vel cura suscipien. nisi forte de omnibus bonis, vel de hereditate controversia sit, *text. in l. ... §. item propter litem, Instit. de excus. tut. l. 2. tit. 17. partita 6.*

In † eadem l. Regia, ibi, *Otrosi no podria ser guardador de huerfanos el que fuesse obligado al Rey por razon que oviesse tenido, o tuviesse sus cilleros, o sus heredades, o otras rentas de que le oviesse à dar cuenta &c. Mol. ubi sup. col. 1367.* 15

Dubium se offert, † circa praxin, & intelligentiam horum verborum, quæ concordant cum *l. antepenult. & ibi gl. ff. de confirmatione tutor. tex. etiam in l. fin. C. qui dar. tut. &c.* an intelligantur de colono privatæ rei principis, non vero de conductore prædii fiscalis: hic namque non removetur à tutela per *l. coloni, C. de excus. tut.* 16

Sed verius est, ut indistinctè nostram legem Regiam intelligamus in utroque, nempe, sive sit conductor privatæ rei principis, sive conductor prædii fiscalis: tum quia nostræ ll. partitarum communiter accipiunt atque promiscue res privatas Regis, & res fiscales, cum de eis loquuntur, tum etiam, quia eadem ratio prohibitionis militat in utrisque, saltem in casu isto propter damnum pupilli, si restitutoris obnoxiæ essent Regi vel fisco, *ut tradit gl. d. l. penul.* Et in terminis ita tenet Gregor. Lopez *in d. l. 14. in gl. obligado al Rey*, ubi respondet ad dictā *l. coloni*, ut procedat, quando conductor prædii fiscalis, vel patrimonialis nihil ex hoc deberet fisco, vel Regi, & non alias. Quod etiam videtur probari *in d. l. 14. ibi, de que oviesse à dar cuenta, & sequitur Molina, ubi supra quamvis videatur contra generalitatem dict. l. coloni, ibi, ideoq; in immunita tutela munere fungi debet.* Nihilominus tamen dispositionem d. l. Regiæ Hispan. servare tenemur. Et † contra tutor durante tutela, non potest vectigalis conducere, *tex. in l. unic. C. ne tutor, vel curator vectig. conduct. & ibi Bart. & Alber. in rub. Greg. Lop. in d. l. 14. in gl. obligado al Rey. in fin. Baeça de decimis tutorum c. 2. n. 119. Firmian. de Gabell. 3. par. n. 7. Girond. de Gabell. 3. part. n. 16.* ubi hoc verum intelligit, dummodo ne Regiarum gabellarum fuerint conductores ante com... † & tutelam susceptam: nam tunc temporis bene poterunt conduct. prosequi, & non prohibentur ea uti, quia facilior est retentio, q̃ acquisitio *l. fin. ff. unde liber.* & semper caussa de præterito inspicitur, *ut late alias probavimus supra. l. 3. tit. 5. lib. 7. nov. collect. Reg. lib. 4. prabl. quæst.* 17 18

Quinimo † nec conductores gabellarum excusantur à tutela, *l. spadonem §. qui vectigal. ff. de excusatione tutorū & ibi Bart. & doctor. gl. in le. semper, §. conductores, in verbo non obstringuntur, ff. de iur. immun. Bart. in leg. unica, n. fin. C. ne tut. vel curat. &c. Gironda ubi supr. n. 17* ubi allegat gl. contrariam *in d. l. Coloni, verbo, civilib. infi. C. de excusatione tutorum*, cuius sententiam inquit hodie probatam esse iure Regio *tnc. 22. 23. & 33.* in novis Gabellarum punctuationibus, ubi noviter disponitur, q̃ gabellarum conductores, tam à tutelis, quam ab hospitibus excusationem habent, & voluit fortasse *l. 14. ibi, obligado al Rey, tit. 16. part. 6.* & ibi Gregor Lop. & Lassarte *in addi. ad c. 18. de dect. vendit. n. 11.* quicquid aliud de iure communi esset *per l. spadonem, §. qui vectig. ff. de excus. tut.* Hoc tamen verum intelligit Lassarte de principalibus debitoribus Gabellarum, non vero de minoribus. *ut ibi per eum.* Imo ipsi tutores, & curatores Gabellas conducere prohibentur, *ut in tit. C. ne tut. vel cur. vectig. conduc.* ubi notat Bald. quod si de facto conducant, falsi pœnam incurrunt, eo q̃ bona sua pluribus in solidum obligent, q̃ est speciale in hac materia, quia in alia crimen stellionatus committitur *l. 3. ff. de crim. stellio. refere, & sequitur Matth. de Affl. & cum eo Lassarte ubi supra.* 19

In † textu Regio, ibi, *Otrosi no puede ser guardador de huerfano el cavallero mientra biviere fuera de su casa sirviendo al Rey o otro su Sennor en servicio de cavalleria.* Ad de hoc procedere, et si ipse miles velit esse tutor, vel curator ut adhuc nō possit, nec si legitim⁹ sit, testamentar. vel alio modo dat⁹ *iuxta textū l. mil. armat. C. q. dar. tut.* 20

vel

vel curator possit, ex.in §.*idem,& in milite.Instit.de excusat.tut.*

21 In textu,†ibi, *aun el que fuesse occassionado*: veluti luminibus captus,*l.luminibus,C.qui dar.tut.l.1.& 2 Codic. qui morbo se excus. lib. 10.* secus si oculum tantum amisisset *ut frater,C.de excusat. tut*

22 In text. †ibi, *o embargado de su persona, o en otra manera de guisa que no pudiesse en tender ni traba jarse en pro de ellos*: Adde tex. *in* §. *item propter adversam valetudinem instit.de excusat. tut.* Et hæc nostra lex intelligi debet de morbo perpetuo: nam in temporali interim datur curator,*iuxta gloss.in dict.* §. *item propter, ibi,sed furor non excusat.*sed interim curator datur.Ita notat atque nostram legem intelligit Gregor. Lopez *ind. l.14. gloss.final.tit.16.part. 6.* & est expressa de hoc l. 13. supra eodem tit. ad fin ibi *so si enfermasse ca esleuce pueden le dar otro guardador*, &c ut diximus.

23 Excommunicatus † etiam tutor esse non potest, *secundum Philipp.Decium in c.intelleximus,n.56.de iudic.* Cum enim ei non communicemus interponere auctoritatem,nequiret esse tutor vel curator, *secundum Lanfrancum in cap.quoniam contra c.4.nu.17.de probat.prout eos refert & sequitur Antonius Piaguis de tut.& curat. quæst. 3. num. 20.* Hæc autem ratio tantum obtinet in publice excommunicato nominatim & denuntiato, & in notorio clerici percussore,cum quibus tantum communicare prohibemur: non vero in eo excommunicato,qui nominatim excommunicatus non est, neque denuntiatus, iuxta Concilium Constantiense Martini quinti, de quo *in extravagant. ad vitanda scandala. ut late declaravimus lib.1.canonicarum quæstionum, capit. primo per totum.* Vnde ratione cessante occulte excommunicatus, vel etiam publice, non tamen denuntiatus tutor vel curator esse poterit.

24 Similiter † non habens testamenti factionem, tutor esse non potest,*lege testamento tutores, 21.ff. de testamentis tutorum*,ubi loquitur textus, testamento tutores illi dari possunt,cum quibus testamenti factio est: ergo à contrario sensu,qui non habet testamenti factionem, tutor esse non potest. Quod intelligit glossa voca,ibi *de testamenti factione passiva*, id est, qui capere non possit ex testamento: secus de testamenti factione activa, ut in filiofamil. qui iure communi testari non potest, & tamen potest esse tutor, *textus in principio Institut. qui testament.tutor. Philipp. Cornenus consi.10 17.num. 14. libro secundo* In his enim,quæ publici iuris sunt, non curamus de patria potestate,*l.nam quod,*§*. final. ff. ad Senat.consult.Trebell.l.filiusfamil.ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.*& illa est communiter à DD. recepta, *secund. Ant. Piag.de tut & curat.quæst.3. n. 32.* Mulier etiam, & alii

25 prohibiti,de quibus egimus supra,licet † habeant testamentifactionem passivam, tutores esse prohibentur. Alia ratione servus quoque, cum primum tutor aut cu-

26 ratur sine libertate † à domino filiis suis relictus est, libertatem consequitur favore pupillorum, *ut habetur in leg.pen.*§*.cum igitur,C.de necess. serv. hered. instit. leg. 7. tit.16.partita 6.*ubi diximus, Vnde hac ratione, quod remanceat liber,tutor esse potest, non quod tanquam servus sit capax huius officii, *ut in dicta lege penultima,* §. *cum igitur ita Ant. Piaguis,ubi supra.*

27 Qui caussam mutaverit, † ut puta datus à patre, qui de amico factus inimicus,aut ex divite factus est pauper non est confirmandus, *textus in lege pater heredis*, §. *fin. ff. de testamentaria tutorum.* Et quod ob inimicitiam inter patrem minoris, & tutorem, & curatorem contractam administratio removeri possit, tradunt Battol. & Doctores *in leg tutor.*§*.si tutor,ff. de suspect. tutor. sequitur Socin.iunior consi.59.circa 1.dubitationem,n.39. lib. 3. & Anton.Piag.dict.quæst 3. n.34.*

28 Repellitur † etiam à tutela & cura adversa valetudine impeditus, & sic, qui non est idoneus [illegible] quidem,pro animi,aut corporis valetudine administrandis,*l.2.*§. *is illud C. quando mulier tutor. offic fung. potest tradit Soci.iun,consi.16.viso themate.n.25.lib. 2. Ant.Piag. ubi supra n.58.leg 13.ad fin. tit. 16.partita 6.* ibi, *o tal que oviesse de ver tanto en lo suyo que no pudiesse aliviar [illegible] pines del huerfano.* Sed illud de adversa valetudine impedito intelligi debet,ut prædiximus, *n.22.*

Iudæus etiam † repellitur saltem hodie à tutela Christiani,*secund. Bart.in rubr. n. 2. ff. de iustit. & iur.* ob pravis moribus pupillum & iudaicis superstitionibus erudiat. Et quamvis Fulgos. & Mart. Laud. *in d. rubr.* contrarium probent ex tex. *in l.spadonem,*§*.iam autem & ibi gl.verbo, non Iudæorum , ff.de excus.tut.* nihilominus tamen opinionem negativam Bar. veriorem esse , atque eam plures sequuntur,constat ex Covar. *in Clemen.furiosus,1.p.relect.*§*.2.nu.7. in vers. sed quæritur an Iudæus de homic.* & Io. Oroli. *in d.rubr.ff. de iustit.& iur.num.* Ex quibus hæc communis sententia appellari potest. Inter tutorem namque & pupillum , curatorem & adultum adest nimia familiaritas , quæ interdicta est Christianis cum Iudæis,*tex.in c.adhac,& in cap. nullus, 28. quæst.1. et a Piaguis,dict.quæ.3,n.60.* Neque obstat dict.§.*iam autem*,quia loquitur secundum illa iura antiqua,non vero secundum iura hodierna,cum tutor iurare debeat tactis Evangeliis,quod non præstaret Iudæus *ut in auth ut his, qui oblig.*§*. fin. collat. 6.* Ita respondet Barto. *ubi supra* cum quo transeunt cæteri.

Maritus etiam † & si rebus uxoris suæ debeat affectionem,attamen curator ei creari non potest , *l. 2. incip maritus,C.qui dar.tut.&c. virum, ff. de curator. furio.* Sic etiam datus curator nurui suæ post contractas † nuptias,debet se excusare,ne incidat in infamiam,*l.licet & C.de excusat. tutor.gl. in d. l. 2.* ubi assignat rationem ad dict.*l.2.*quia si male gerat vir,uxor propter affectionem remitteret,Et decisionem *d.l.2.*cum prædicta sua ratione approbat expressa lex tertia, *ad fin. tit. 17. part. 6.* hæc verba, *E sobre todo dezimos. que el marido non deve ser dado por guardador de los bienes de su muger que fuesse menor de edad porque sospechamos que la muger por amor que ha a su marido, no le demandaria en mienda del daño,o del menoscabo que fiziesse en ellose que gelo perdonaria todo de ligero: Eperende deve pedir el marido al juez que de a los bienes de ella otro guardador que sea sin sospecha.*

Ex quibus iuribus constat, non tantum maritum excusationem habere à cura uxoris suæ , licet ei se immisceat,*ut in* §.*sidem rescripserunt Institut.de excusatio.tutor.* sed etiam eum curatorem esse non posse uxoris suæ ut patet ex dict.*l.2 ebi,attamen curator ei creare non potest,& d.l.Regia,*ibi, *Non deve ser dado por guardador de los bienes de su muger, &c.* Quæ verba sunt prohibitiva ob damnum minoris evitandum , non vero fuot dicta ob favorem tantum mariti, ut innuebatur, *in d.*§. *sidem rescripserant*, cuius dispositio intelligenda & amplianda est iuxta decisionem *d.l.2.& nostra leg. Regia.* nempe, ut non solum maritus excusari possit à cura uxoris suæ minoris 25,annorum,sed quod etiam eius curator esse non possit,licet velit,ob prædictam rationem.

Non tamen prohibetur † maritus dari curator ad litem uxori suæ , quia cessat tunc ratio dictarum legum. Et ita in praxi servatur *secundum Bald. in leg. prima , in fin.ff. de excusatio.tutor.* quam ad hoc refert , & sequitur Gregor. Lopez, *in dicta l.tertia, gloss.fin. tit. 17. part. 6.* ubi limitat, quando lis , ad quam maritus datur curator, esset magni præiudicii, quia tunc forte ex ratione, ibi posita,*Porque sospechamos, &c.* idem dici debet quod de curatore bonorum, *prout etiam voluit Salyc. in dicta lege maritus.*

Deinde † an vitricus possit esse tutor sui privigni, magna contentio est inter nostros Dd. quod late diximus resol

ventes quid tenendum sit, *supra cap. 8. num. 7. cum pluribus sequentib. in versic. superest nunc, ut videamus, &c.* Ideo ad ibi dicta lectorem remittimus.

34 Ulterius † ex dicta *l. 3. in fin. tit. 17. part. 6.* ibi, *e por ende deve pedir el marido alcalde que de a los bienes de ella otro guardador que sea sin sospecha*, deducitur manifeste, quod per contractum matrimonii minor non efficitur major, ad hoc, ut liberetur à curatore, quem antea habebat. Idem probat Roderic. Suarez. *in l. 9. tit. 11. lib. 1. fori, §. nota ulterius*, probat latissime iuri communi, & Regio Joan. Parlado *lib. 1. rer. quot. c. 12. per tot. & Greg. Lopez. in l. 3. tit. 15. part. 2.*

Pro contraria tamen parte solet allegari *l. 6. tit. 7. part. 7.* ibi: *esto es por que el huerfano despues que es casado trae su muger à su casa, e non recibe embargo ninguno en demandar cuenta a su guardador de todos sus bienes.* Ex qua lege hanc secundam partem probant Didac. Perez. *in l. 3. tit. 11. lib. 4. ordin. col. 1522.* dicens, quod de stylo huius regni hodie non servatur, quod requiratur ætas 25. annorum, cum matrimonium suppleat ætatem, *ut in d. l. 6. & præterea constat ex verbo, posito, in l. 47. Taur.* ibi: *en todas las cosas para siempre.* Et sic, quoad omnia, quæ ei inducunt subiectionem & impedimentum administrationi rerum suarum suæque familiæ, extendi debet, & cum præsit familiæ per matrimonium, non est æquum, nec decens, ut aliis subiiciatur, & ideo post velationem sunt ei restituenda omnia cum usufructu, *ut in l. 48. Taur.* Et tandem pro hac parte allegat D. Segura in *in l. unum ex familia, §. sed si fundum, num. 24. versic. 3. quod ætatem, ff. de legat. 2.* Et inquit ultimo Didac. Perez. quod ita pluries vidit in hoc regno hanc quæstionem a iudicibus diffinitive decisam. Eandem opinionem voluit Monterroso *in sua praxi, sexto tratado de escripturas publicas, fol. 121. col. 1. ad fin. & Molin. Theolog. etiam ubi supra de justit. & jur. 2. tract. disp. 221. col. 1368. in versic. hac tamen hodie, & Baeca de inobed. debit. cap. 14. num. 4.* Nihilominus tamen prior sententia verior, & tenenda est in praxi *ex d. l. 3. tit. 17. part. 6.* quam forsan non vidit Didac. Perez. aut saltem eius non meminit, quæ expressior est, quam *d. l. 6.* in contrarium allegata, cui respondet Parlad. ubi supra tenens expresse contra Didac. Perez. Et meo iudicio nihil obest *dict. l. 6.* dum dicit: *e non recibe embargo ninguno en demandar cuenta a su guardador de todos sus bienes, &c.* quia non dicit: *ante ætatem legitimam 25 annorum*, nec illa lex de hoc agit, sed principaliter de pœna adulterii, quam incurrit tutor, qui suam minorem filio proprio in uxorem dedit. Hoc namque limitat ibi textus, quando curator minoris, cum dedit maritum filiæ suæ, quia minor, postquam matrimonium contrahit, ducit mulierem in domum suam, *e no recibe embargo ninguno en demandar cuenta a su guardador de todos sus bienes: lo que no pudiera hazer tan literamente la huerfana despues que fuere casada con el o con su marido*, ut alias dicebant Dd. *in l. curatorem, C. de interdict. matrim.* Unde intelligi debet lex illa juxta alia iura, quibus cautum est, curam minoris finiri, 25. ætatis suæ anno, *ut in l. 12. ad fin. & in l. 13. hoc tit. 16. part. 6.* Nec contrarium expressit *d. l. 6.* Unde non fuit eius mentis corrigere in hoc decisionē generalem dictæ legis 12. & 13. nec id voluit, sed tantum, quod ipsa sonat, ut prædiximus. Correctio igitur nullo modo est inducenda, præcipue in leges partitarum, nisi expresse fiat, *ut alibi diximus.* Et quod ad praxin attinet Rodericus Suarez. *ubi supra*, asserit, quod in practica non vidit huc usque obtentum filium, vel filiam per matrimoniam censeri majorem, quod autem in contrarium affirmat vidisse decisum Didacus Perez. Forsan sic contigit parte non opponente, vel de facto. De iure namque nullo modo minor per contractum matrimonii liberatur à cura, sed quidem mulieri carenti curatore, debet peti à marito, ut detur curator sine suspicione, *ut in d. l. 3. in fin. tit. 16.* nulloque jure cavetur, quod per contractum matrimonii liberetur minor à cura sibi provisa ante vigesimum quintum annum. Fateor, sæpe me vidisse, curatores ipsos rationem reddere minoribus, qui matrimonium contraxere ante ætatem legitimam, & maritis earum. Hoc autem sponte fit, & plerunque cum securitate indemnitatis, non vero coacti curatores hoc faciunt, nec possunt inviti ad hoc compelli in contradictorio judicio per prædicta. Sed imo est textus expressus in contrarium, qui hanc quæstionem dividit & dirimit, *in l. 1. versic. apparet, juncta l. 2. ff. de minoribus*, quorum verba sunt hæc: *apparet minoribus viginti quinque annis eum (hoc est, prætorem) opem polliceri. Nam post hoc tempus compleri virilem vigorem constat. Et ideo hodie in hanc usque ætatem adolescentes curatorum auxilio reguntur: nec ante rei suæ administratio eis committi debet, quamvis bene rem suam gerentibus.* Sequitur *l. 2. nec per liberos suos rem suam maturius a curatoribus recipiant: quod enim legibus cavetur, ut singuli anni per singulos liberos remittantur, ad honores Divus Severus pertinere ait, non ad rem suam accipiendam*, quem textum ad hoc allegat Moran. *in l. Regia Toleti, de los terminos, 6. fundamento, 2. part. sub n. 10.* dicens, eum didicisse ab egregio, & erudito Doctore Benedicto de Castro cathedratico Primario in facultate Cæsarea Salmantica. Sed est alius expressior & clarior textus ad idem *in l. 3. incipit, cum proponas, C. de interdicto matrimonio inter pupillum & tutorem*, ubi fuit datus curator socer nurui suæ minori viginti quinque annorum post susceptos liberos ex illo matrimonio, & probat lex, non ex eo vitiare matrimonium rite contractum, sed tantum, ut omnis scrupulus auferatur, debet peti alius curator loco soceri, qui repetat rationem negotiorum, eo, quod fuerit substitutus.

Quod † si objiciatur, magnum incommodum minori manere ex eo, quod dicat, se non habere, unde oneribus matrimonii, & domesticis impensis suppeditare possit, respondebitur, curatorem minoris huiusmodi cogendum esse, ut adultæ vel adulto id postulanti juxta vires facultatum suarum alimenta, & sumtus impertiatur, *ut in l. curat. ff. de administrat. tutor. & l. fin. C. de aliment. præstant. l. aliment. ff. ubi pupill. educ. deb. l. 20. tit. 16. part. 6.* eritque caussa summaria & locus appellationis non dabitur, *ut in terminis tradit Parlad. ubi supra, numer. 4 ad finem*, ubi *num. 5* quod poterit etiam minor in hac specie sibi consulere veniam ætatis à Principe impetrando: nam tunc temporis à potestate curatoris liberabitur, & per hoc rationes ab eo exigere poterit. 35

SUMMARIA.

1 *Tutores & curatores variis ex caussis excusantur.*
2 *Numerus quinque liberorum excusat a tutela vel cura, in quo numero computantur liberi in bello amissi.*
3 *Numerus duodecim liberorum an excuset a muneribus patrimonialibus & etiam a tributis.*
4 *Exactores sive receptores reddituum Regalium, legati & judices excusantur à tutela cura, & hi tamen excusationem tutelæ ante susceptæ non habent, ut in numero 5.*
6 *Profecturus longe in servitium Regis, vel caussa Reipublicæ excusatur a tutela, vel cura pro tempore absentiæ, interim tamen minores & sua bona sub cura alterius debet relinquere, qui bene curet: reversus tamen eos recuperat, & sub cura habebit sicut prius, excusationem tamen habebit ab aliorum tutela vel cura per annum.*
5 *Lis magna succedens inter tutorem vel curatorem, & minorem super tota hereditate minoris, vel magna parte ejus, excusationem præbet.*

8 *Tria contra tutelarum vel curarum non affectata excusant: non tamen praestant vacationem ab aliis muneribus publicis, ut in num. 9. nec quando ante excusatione finita est una tutela vel cura trium praedictarum, ut in num. 10.*

11 *Tutela una sufficit ad excusationem secundam, si tam diffusa & negotiosa illa sit, ut pro pluribus cedat.*

12 *Fideiussio tutelae non connumeratur in numero trium tutelarum ad excusationem quartae.*

13 *Paupertas excusat à tutela vel cura, quando quis nihil habet in bonis, nisi quod acquirit labore manuum suarum, a praelatura tamen non excusat haec paupertas, ut in num. 14.*

15 *Infirmitas perpetua excusat à tutela vel cura.*

16 *Caecus, mutus, surdus, furiosus, aut valetudinarius deponere potest tutelam susceptam antea.*

17 *Nescientes legere, & scribere, quando excusationem habeant à tutela vel cura.*

18 *Inimicitia capitalis cum patre minoris excusat à tutela vel cura, & quando dicatur inimicitia capitalis, in proposito declaratur, num. 19. nisi in tutore in testamento relicto, ut in num. 20. praeter quam si post testamentum inimicitia orta sit, ut num. 22.*

21 *Tutor relictus ab inimico suo asper reconciliato iam mortuo non habet excusationem tutelae.*

23 *Quaestio status tutoris passiva vel activa tribuit excusationem tutelae vel curae.*

24 *Maior septuaginta annorum, & minor viginti quinque annorum excusationem habet à tutela vel cura.*

25 *Miles in turma Regis existens, vel alibi eius mandato, vel ex caussa Reipublicae excusationem habet a tutela vel cura, ime nec volens admittitur ad praedictam tutelam vel curam.*

26 *Magistri Grammaticae, Rhetoricae, Dialecticae, vel Physicae docendo, & operando per eam in sua patria vel alibi, iussu Regis: nec non & Doctores legum servicantes Regibus tanquam iudices vel consiliarii, & Philosophi, qui docent scientiam naturalem excusationem habent à tutela & cura, dummodo praedicti Magistri & literati doceant, & exerceant officium suum, ut in num. 27.*

28 *Docentes in publica Universitate, censentur docere de mandato Regis, quoniam Regia auctoritate constituitur Universitas.*

29 *Eminens in qualibet disciplina ubicunque doceat, excusatur à tutela & cura.*

30 *Tutor existens a tutela alicuius minoris invitus non cogitur esse curator deinceps eiusdem minoris, etiamsi paterfamilias, qui eum tutorem dederit, in testamento adiecerit, se eundem curatorem dare.*

31 *Maritus non debet esse curator suae uxoris.*

32 *Conductor gabellarum à tutela excusatur.*

33 *Excusatio tutoris vel curatoris intra quantum tempus, & quomodo proponi debeat. & de praxi in hoc servanda, num 34.*

35 *Tutor vel curator administrans vel patiens se confirmari, praeiudicat sibi in excusatione.*

36 *Cautela Capollae ad hoc, ut tavitus quis non cogatur suscipere tutelam vel curam procurando, ut non reperiatur aliquis, qui pro eo velit fideiubere, improbatur nisi adsint aliqua circumstantia.*

37 *Propinquus, alio dato tutore, intra quod tempus petere possit tutelam.*

CAPVT XXI.

De excusatione tutorum & curatorum.

1 TUTORES, & curatores variis ex caussis excusantur, ut patet in legibus, *tit. 16. part. 6. & ff. C. & Instit. de excusat. tutor.* plures congerit Molina Theologus *de iustit. & iur. tract. 2. disp. 222. col. 1368. cum seqq.* de quibus hic agemus.

La 2 *primera es, quando aquel que es dado por guardador a etuuo hijos legitimos y naturales biuos, in este numero entra a los partidos en batalla en servicio de Dios e del Rey,* *l. 2. ibi; La primera es, tit. 17. part. 6.* quae concordat, cum *l. 2. §. remittit, ff. de excusat. tutor. text. in princ. & in §. 1. Instit. eod. tit. & in l. 1. C. qui num. lib. se excus. lib. 10. Lamiceissimos, §. ult. de excusat. tutor.* ubi quod tres liberos habens superstites Romae, vel in Italia quatuor, vel in provinciis quinque, potest excusari à tutela vel cura, exemplo ceterorum munerum: nam & tutela & cura est munus publicum: adoptivi tamen non prosunt, item nepotes ex filio prosunt, ut in locum patris succedant, ex filia non prosunt, & *in d. l. 1.* quod filii in bello amissi, illi tantum prosunt, qui in acie amittuntur: hi enim, qui pro Republica ceciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur. Idem probatur *in l. bello amissi, ff. eodem titulo.*

Hic 3 tamen numerus liberorum excusat tantum à muneribus personalibus: numerus autem duodecim liberorum excusat a realibus & patrimonialibus, *ut in l. si quis decurio, & ibi gloss. C. de decurionib. lib. 10.* ubi inquit lex, *si quis decurio, pater sit duodecim liberorum, honorarissima munerum quieti donetur,* & inquit glossa, *munerum, ibi, etiam patrimonialium:* quae lex, licet loquatur in decurione, procedit etiam in quocunque duodecim liberorum parente, licet is decurio non sit, *secundum Bart. ibi, ubi idem sentiunt Lucas de Peana, & Ioann. de Platea, idem Bart. in l. semper, §. 1. de iure immun. Auchar in cap. licet de censib. Guido Papa quaest. 401. Cassan. in con sued. Burgund rubr. 1. §. 4. versic. adverte, num 55. Angel Aret. in princ. Instit. de excusat tutor, num. 4.* ubi asserit, sic in practica obtinuisse, & servandam esse hanc Bart. opinionem, quae tanquam benignior videtur sequenda *secundum Gregor. Lopez. in d. l. 2. in gloss. Cinco fijos, ad fin. tit. 17. part. 6.* Et est communis & in iudicando, & consulendo ab ea non est recedendum, *secundum Iasian l. fetendo, §. fin. num. 7. ff. qui satisd. coguntur.* Communem etiam fatetur Ioan. Mauritius *in repet. l. 1. C. mult. in quo loc. mun. lib. 10. pag. 142.* Eandem sequitur & communem esse affirmat Anan. *consil. ult. col. 1. & 2. & ibi e Bologn. in addit. ac* fatetur *etiam communem Roland. à Valle consil. 60. num. 25.* & D. Covarru. licet contra eam teneat *in 4. de* [illegible] *part. cap. 8. in princ. num. 1.* Et inquit Avend. *cap. 10. p* [illegible] *num 26.* quod licet de iure Regio haec opinio non [illegible] cedat, ita tamen practicatur, quia dantur quotidie [illegible] data in consilio supremo, ut habens duodecim [illegible] excusetur ab oneribus realibus. Iudices tamen inf[illegible] res hoc non practicabunt, secundum eundem Aven[illegible] *part. cap. 14 parte, num. 34.* & Ias. *ubi supra, a* [illegible] *seqq.* late agit, a ohaec communis opinio p[illegible] amiti aliquis eorum filius moriatur, nec n[illegible] *regal. 1. praesumtione 36.* Et hoc privilegiu[illegible] dacus Perez. *in l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. colum 9.* [illegible] *subinfertur etiam ad uxorem patris duodecim liberorum, in defuncto.*

Alii vero existimant, numerum duodecim liberorum excusare decurionem tantum à muneribus patrimonialibus: *ut in d. l. si quis decurio,* quae in decurione, p[illegible] duodecim liberorum tantum loquitur. Alii vero [illegible] merum decem & sex liberorum habeant, *ut in* [illegible] *§ demonstratione, & ibi Bart. ff. de iur. immun.* [illegible] tur tenere gloss. *in l. 1. C. qui num. lib. lib. 10.* [illegible] at Bald. *in d. l. si quis decurio, & alii quos refert Ioan. Andreas in reg. decet, in mercurialibus de regulis iur. in 6. & Ioannes Mauric. ubi supra,* sed & G[illegible] *apx dicta quaest. 401.* scribit, consuetudine & moribus non esse [illegible] ceptam opinionem quae deducitur *ex dicta leg. si decurio.*

decurio. Communis tamen sententia præcedens idem habet in eo, qui decurio non sit, ut ex ejus auctoribus ..., & affirmat Covar uvias ubi supra. Fatetur tamen ... ibi, quod & si aliquando eam in praxi sequutus fuerit, modo eam falsam esse opinatur, existimans numerum duodecimum, aut decimum sextum liberorum non excusare quenquam à muneribus patrimonialibus, oeque ab his exactionibus, quas vulgo, Pechos, appellant. Nam communis sententia minime probatur in d. l. si quis decurio, quæ vere loquitur in decurionibus, in quo distinguitur à Jurisconsulti responso in dict. § demonstratur, ubi requiritur numerus sedecim liberorũ & tamen utraque responsio, ut palam est, non agit de muneribus patrimonialibus, sed de personalibus, & municipalibus, quod apertius constat ex constitutione C. Theodos. lib. 12. tit. 1. l. 55. ubi ita legitur; qui pater sit duodecim liberorum, non modo ad curam non vocetur, verumetiam si sit decurio, honoratissima quiete donetur. Deinde & suam opinionem potissimè instruit, inquit Covarruvias, auctoritate Jurisconsulti, in l. in omnibus, ff. de vacat. muner. ubi dicitur, quæ patrimoniorum sunt onera, filiorum numero non excusantur. & in l. neque, & in l. qui immunitatem, C. de muneribus patrimonialibus libr. 10. Ego huic opinioni Covarruviæ & sequacium libentissime adhæreo, Est enim verissima & tenenda: neque nunquam vidi, communem contrariam in praxi servari aut decerni provisionem R. galem juxta eam. Esset enim iniquum plebejos Tributarios majori onere prægravare propter prætensam exemtionem illius, qui nullo jure, imo potius contra ipsa jura exemtionem habere prætendit.

La † segunda escusacion de tutela, curaduria es, el ser recardadores de rentas Reales, o los que son sus mensageros, y los que han de juzgar y cumplir la justicia por obra. Ita cavetur in d. l. 2. ibi; Otrosi se pueden excusar. De primis idem probat §. item divus, Institut. de excusat. tutor. ubi Angel. Aretin. inquit, hoc procedere etiam in administrantibus res fiscales, quam res patrimoniales Principis. l. administrantes in princ. ff. eodem tit. l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscript. sequitur Gregor. Lopez. in d. l. 2. in gloss. Del Rey. De secundis, hoc est, delegatis, idem probat textus in §. item qui Republica, Instit. eod. De ultimis, hoc est, de judicibus, textus in §. qui potestatem, eodem titulo.

Quod † si aliquis horum trium ante officium susceptum esset tutor vel curator minorũ, excusationem tutelæ vel curæ jam susceptæ non habet, textus in d. l. 2. ibi, e rosi alguno destos, textus in dict. §. item qui Reipublica: ubi tamen dicitur, quod à tutela vel cura excusantur, quatenus Reipublicæ caussa absunt, & interea curator loco eorum datur, qui si reversi fuerint, recipiunt onus tutelæ, neque anni habent vacationem. Nam hoc spatium habent ad novas tutelas vocati. Quæ declaratio, etsi omissa fuerit à dicta lege Regia 2, attamen juxta eam interpretationem juris communis omissi, intelligenda est nostra lex Regio, nempe, quod interim, durante absentia caussa Reipublicæ, à tutela vel cura excusentur, qui prius erant tutores vel curatores, & interea curator loco eorũ detur, & reversi recipiant onus tutelæ, ut in d... § item qui Reipublicæ, & probatur in l. ... decima, ad finem, vers. en l Fueras ende tit. 16. part. 6.

La † tercera escusacion es de aquellos que ouiessen de yr en servicio del Rey por su mandado a alguna parte que fuesse muy luenne: fuesse alla por servicio o por procommunal de la tierra en que biue por que à este deuenle attender hasta que venga pero deue denedexar dar los moços e sus bienes en guarda e en recado de tal ome que piense bien dellos de mientra que el tornare, e quando vimiere deue cobrar e averlos, huerfanos en su guarda bien ansi como los tenia en ... e dende aquella sazon que viniere basta un anno no le deuen dar otro huerfano nuevamente en guarda fueras ende si plugmiere a el mismo de lo recibir. Ita disponit dicta lex secunda in versicul. Otrosi dezimos que si alguno guardador, titul. 17. part. 6. quæ concordat cum d. §. item qui Reipublica, Institut, de excusat. tut.

La † quarta escusa de tutela y curaduria es, si sucediesse algun pleyto granado de nuevo entre el guardador del huerfano sobre toda la huredad del moço, o sobre alguna partida grande de ella, ut in dicta lege 2. in versic. Otrosi dezimos que si acaesciesse, titul. 17. part. 6 & lege propter litem, ff. de excusat. tutor. & §. item propter litem, Institut. eod. tit. 7

La † quinta escusa es, si alguno ouiesse tres guardas de huerfanos porque entonces si le quisiessen echar otro bien se puede escusar de esta quarta Ita disponit dicta l. 2. ibi e aun dezimos, & l. tria, & l. si duas, & l. si quis, in princ. ff. de excusat. tutor. textus in §. item tria onera, Instit. eod. tit. ubi hoc declaratur, ut procedat quamdiu prædicta tria onera tutelæ non affectatæ vel curæ, administrantur de affectatis & procuratis. Videndus est Jas. in l. 1 ser vus plurium, ff. si quis ante. num. 5. cum sequentib. ff. de legat. 1. & Felin. in cap fin. de testibus, Capol. caut. 4. & Ripa in cap. cum M. in fin. de constit. Hæc tamen tria onera tutelarum non præstant vacationem ab aliis † muneribus publicis, auctoritate, & utilitate l. 2. & ibi Joan de Platea, C. de excus. mun. lib. 10. 8

9

Hæc † tamen quinta excusatio, trium scilicet tutelarum, non procedit, quoties ante quam tutor si excusaverit à quarta, finita est una ex prædictis tribus, qua ejus pupillus decessit, tunc quarta tutela succedit in locum illius finitæ: nam ipso jure tutor est, & antequam excusetur. l. sin, qui in princ. 34. ff. de excus. tut. 10

Præterea † una tantum tutela sufficit ad excusationem secundæ, si tam diffusa & negotiosa illa sit, ut pro pluribus cedat, ut in l. si is, qui, vers. ceterum. 11

Observandum † est etiam in ista materia, quod quamvis tres tutelæ excusent à quarta tutela, ut in supradictis juribus, fidejussio tamen tutelæ non enumeratur in numero tutelarum, quia licet quis sit fidejussor tutoris, ac proinde sit debitor, non tamen est tutor, nec habet officium tutoris, juxta text. in l. spadonem, §. sicut vitatis, ibi, quemadmodum nec fidejussores tutelæ, ff. de excusat. tut. & ibi notat Bart. in lect. antiq. idem ... in 1. num. 34 si certum petat. ubi adddit ... dicit, hanc esse communem opinionem. Idem profitentur ibidem communiter Doctores, & eam sequitur, & magis communem esse affirmat Franciscus Marc. decis. 340. num... & ... in 1. part. decisionum. 12

La † sexta escusa de la tutela, y curaduria es, si fuesse omo tan pobre que no ouiesse al por que guarecer sino por la labor de sus manos dicta lex secunda, in versic. Otrosi ... fuesse tan pobre, concordat cum textu in §. sed & propter paupertatem, & ibi gloss. Instit. de excus. tut. Ar... cap. 14. prat. sub num. 33. ibi, item alii, 2. par. cap. pretor, ipse latura † tamen non excusat paupertas, secundum Greg. Lopez in d. l. 2. in gl. manos. 13

14

La † septima es, del enfermo de tal enfermedad, que nunca pudiesse guarescer, ut in dicta l. 2. vers. Otrosi, se podria escusar. Idem probat textus in d. §. item propter adversam valetudinem, Instit. de excusat. tut. Post † susceptam tamen tutelam, cœcus, aut mutus, aut surdus, aut furiosus, aut valetudinarius, deponere tutelam potest, l. post susceptam, 45. de excus. tut. 15

16

La † octava es, del que no sabe leer ni escrivir, si fuesse tan simple, o tan nescio que no se atreva a hazer la guarda con recado, ut in d. l. 2. idem p... etat simplicit... textus in §. similiter, Inst. de e... tut. loquens de iis, qui literas nesciunt, ut hi exc... eri habeant, quan... & imperii literarum p... administrant nem negotiorum suscipere, sed de ... intelligi textus hic ... 17

textum *in l. athleta, §. fin. ff. eod. ibi, ejus qui se negat literas scire, excusatio accipi non debet, si modo expers non sit negotiorum*: tunc itaque demum nesciens legere, & scribere tutor esse non potest, & excusatur à tutela & cura, quoties simul est expers negotiorum: alias secus: quamvis legere & scribere nesciat, ut constat ex dicto §. *fin.* & nostra lege Regia: Et ita merito rustici sagaces non excusantur, *juxta c'off. memorabilem, in §. fin. verbo, interdum, ibi, & in rustico. Nam quidam sunt sagaces*, communiter approbatã, ut plurimo a referens adversus alios nonnullos affirmat Padilla *in l. fin. num. 6. C. de juris & fact. ignorant.* ubi considerat bonas leges Regias pro illa gloss. nempe *l. 29. tit. 0 en el labrador simple, tit. 14. part. 5. & in l. 13. tit. 7. part. 6. ibi o si fuesse villano nescio.* Sed est melior & expressior lex in terminis nostris, nempe dicta lex secunda, *in verbu supra relatis*, quæ vere opinionem glossæ probat.

18 *La † nona razon legitima para escusar se uno de ser tutor, y curador de otro es. si oviesse aias de gran enemistad capital con el padre de aquel que le quisiessen dar en guarda.* Idem probat textus in *§. inimicitia, Instit. de excusat. tut.* Et hoc dummodo reconciliatio non intervenerit, ut ibidem expresse deciditur.

19 Capitalis † autem inimicitia in proposito dicitur, *quando aquel que es dado por guardador del huerfano acusó al padre del de cosas que si le fuessen probadas le devian matar por ende, o ser mal enfamado: o si le oviesse acechado en otra manera por lo matar, o si oviesse sido su enemigo conosc̃ida mente, e no fuesse despues fecha paz entre ellos.* Ita disponit nostra præfata lex 2. *vers. e capital enemistad, tit. 17 part. 6.*

20 Quia in re † summopere observandum est, pro hujus rei intelligentia, in praxi, ioimicitiam à tutelæ vel curæ munere omnino excusare, nisi tutor sit testamento datus: tunc enim non excusatur quis à tutela vel cura, etiam propter capitales inimicitias. Quia qui tutorem Titium filiis dat, quamvis Titius fuerit ejus inimicus, visus est omnem prorsus inimicitiæ labem ac radicem à se quidem abjicere, eaque reconciliatio præsumenda est vera atq; immunis ab omni suspicione, vel ēa eo tantum, quod proprios filios, & eorum patrimonium ei commendaverit quamobrem quoad ipsum testatorem reconciliatio amicitiæ integra est, & ab omni libera suspicione, ideoq, non est, cur tutor aliquam excusationem juste prætendere possit ob capitales inimicitias, *secundum Covar. in pract. quæst. cap. 18. num. 3.*

21 Qui † hac ratione perpensa existimat, mortuo inimico, nuper tamen reconciliato, non posse à tutela filiorum ejus quem excusari ob inimicitias, quæ reconciliatione simul, & morte obliteratæ omnino videntur. Neq; esse in hac specie rationem illam admittendam, propter quam inimicus olim, nuper tamen reconciliatus repellitur à testimonio, juxta communem opinionem de qua per Covarruviam *ubi supra, d. num. 3. in princ. & Anton. Gomez de probat. delict. num. 14. versic. limita tamen, & Menoch. de arbitr. judic lib. 1. quæst. 28. num. 8.* Etenim cessat, quia fides detrahitur testimonio ob veteris & pristinæ inimicitiæ radicem: sic deoq; dicto §. *inimicitia, ff. de excusat. tutor.* dum ea eo probatur, non excusari quem à tutela propter inimicitias capitales, ubi reconcialiatio contigerit, est intelligendus, etiam si reconciliatio paulo ante facta fuerit, nec non & nostra lex Regia secunda, ibi; *e nou fuesse despues fecha paz entre ellos.*

22 Quod; si post scriptum testamentum capitalis inimicitia orta sit, aut prior est testamento, sed ea caussa is tutor testamento datus esse videatur, ut eo onere & negotio vexetur, aliud erit dicendum. Nam excusabitur à s tutela propter capitales inimicitias, ut probat textus *in d. §. item si propter inimicitias, & ibi gloss. & Dd. Instit. de excusatione tutorum, & in l. athleta, §. das remissionem, ff. eod. tit.* quem ita intelligit, & interpretatur Covar. *ubi supra*, & pulchre certe *secundum* [illegible] pra, & Molina Theologus *de justit. & jur.* [illegible] *col. 1371.*

La † decima causa de escusacion, si al nombrado, o dado por guardador oviesse movido pleyto de servidumbre a el o del huerfano, o el al otro. Ita disponit d. l. 2. ad [illegible] *sarse podria &c.* & textus in *§. item si quis, Instit. de excusat. tut. & ibi gloss.*

La † undecima es, en el mayor de setenta annos, o menor de veynte y cinco, ut in fin. d. l. 2. tit. 17. part. 6. textus in *§. item major, Instit. de excusat. tut. & de minore 25 an.* [illegible] non possit esse tutor aut curator, etiamsi velit, est etiam *l. 4. tit. 16 part. 6.* ubi diximus.

La † duodecima es, en el cavallero que esta vtesse en cierto del Rey, o en otro lugar sennalado por su mandado, o por pro communal de la tierra pro que este tal bien se puede escusar que no tome guarda de huerfano por razon de aquel servicio que haze. Imo nec volens admittitur, *ut in l. militem, C. qui dar. tut. poss. & in §. idem & in milite, Instit. de excus. tut. & l. 14. tit. 16. part. 6.* ubi diximus.

La † decima tercia es, en el que fuesse maestro de Grammatica, o de Retorica, o de Dialectica, o de Fisica mostrando su sciencia a los escolares, e obrando por ella en su tierra o en otro lugar por mandado del Rey. e lo mismo seria de los maestros de las leyes que siruen a los Reyes viviendo con ellos por sus juezes, o por sus conseieros, y de los Philosofos que muestran el saber de las naturas: todos estos se pueden escusar que no sean guardadores de huerfanos contra su plazer. Ita disponitur lege 3. *in versic. Otrosi el que fuesse maestro, &c cum seqq.* ubi Gregor. Lopez allegat jura concordantia, & limitat.

Ego † vero circa hoc illud tantum observandum [illegible] xi, ea præfata lege Regia requiri, ut prædicti magistri, literati possint excusari à tutela & cura, quod actu [illegible] gant, doceant, vel exerceant officium suum, ob quod excusationem mereantur, ut patet ea ead. l. ibi, *monstrando su sciencia a los escolares, e obrando por ella*, & ibi, *que sirven a los Reyes viviendo con ellos por sus juezes, o por sus consejeros*, & ibi; *que muestran el saber, &c.* Ergo si non doceant, vel judicent, non habebunt prædictam excusationem, ore etiam erunt immunes à tributis, licet sint Magistri, Doctores vel licentiati, ut alias probavimus, *lib. 1. practic. quæst. 21. & 22.*

Quod † si prædicti Magistri doceant in publica universitate, censentur, ista docere de mandato Regis, quoniam Regia auctoritate constituitur universitas, ut [illegible] Greg. Lopez probat Molina Theol. *de justit. & jur. 1. par 2. tract. col. 1371. ad fin. col. seq. in princ.* quod qui in quavis disciplina eminent sunt, † ubicunque doceant, excusantur à tutela & cura, *ut in l. sed & reprobari, §. amplius ff. de excusat. tutor.* 9

La † decima quarta escusa es, de aquel que acaba de ser tutor de un menor que llega a los catorze annos que bien se puede escusar de ser su curador de aya [illegible] *quisiere, d. l. 3. tit. 17. part. 6. ibi, Otrosi de* [illegible] text. *in §. qui tutelam, Instit. de excusat. tutor.* ubi hoc [illegible], etiam si paterfamilias, qui testamento tutorem dederit adjecerit se eundem curatorem dare, quia adhuc invitus eam curam suscipere non est cogendus.

La † decima quinta escusa es, en el marido el qual no deve ser dado por guardador de los bienes de su muger que fuesse menor de edade por tanto deve pedir al juez que de a los bienes de ella otro guardador. Ita disponit d. l. 3. *in versic. Otrosi* [illegible] *bre todo de ximos, tit. 17. par. 6.* de quo late diximus [illegible] *pract.* Conductor † etiam gabellarum à tutela excusatur. *ut diximus sup. capit. præcedent. num. 19.* [illegible] nullas barum excusationes congerit summatim [illegible] on. Piagi. *de tutor. & curator. quæst. 50. num. 6.* & [illegible] Petrus Gregorius *2. part. syntagma. jur. univ.* [illegible] *lib. 12. capit. 6. per totum pag. 187. cum sequentib.* Sed & latius patet hæc 32

m... excusationis tutorum & curatorum apud ... lum *ff. de excusat. tutor.* Nos autem superiores tantum retulimus, quia sunt conformes juribus & legibus nostri ...ni. Quæ vero deficiunt, quoties casus se obtulerit, ab ...o titulo sumenda erunt, dummodo nostris patriis legibus non sint contraria.

Illud † pro coronide tanquam in praxi utilissimum addeodum duxi, quod excusatio tutoris vel curatoris debet exhiberi & proponi, coram judice intra quinquaginta dies à die scientiæ primitus dationis tutelæ vel curæ numerandos, dummodo is sit in loco, in quo datur tutor vel curator, vel alibi intra tamen centum milliaria: si vero fuerit absens ultra centum milliaria, assignantur pro singulis viginti milliariis unus dies, & insuper triginta dies, in quibus suam excusationem manifestet, & judex jurare debet, ut ab eo die, quo numerari inceperunt prædicti dies, usque ad quatuor menses completos, lis decidatur, utrum excusatio proposita debeat valere, nec ne? Quod si excusationem legitimam adducens non fuerit auditus, poterit appellare, si senserit se gravatum. Ita disponit lex quarta *quæst fin. tit. 17. part. 6.* Et est textus idem probans de jure communi. *in §. qui autem, Instit. de excusat. tutor. & l. scire oportet, §. 1. & 2. ff. eodem tit.* Et hanc praxin ponit Speculator *in tit. de tutor. §. si autem, num 8. Angel. in d. §. qui autem, num. 4. Abb. consil. 90. omnipotentis Dei, num. 4. lib 2. Anton. Piag. de tutor. & curator. quæst. 10. num. 1. cum sequentibus*, ubi quod alias intra dictum tempus non se excusando videtur tutelam vel curam acceptare. Ita & amplius se excusare non possit, *l. si pater, §. oportet, ff. de excusat. tut.* Et quod ut non videatur acceptare, debet ab administratione se abstinere, *secundum Curt. Jun consil. 29. habita diligenti consideratione, numer. 6. in 1. part.* & quod debet excusationem proponere, vel cautius dicere, dationem nullam, & si aliqua est, excusationem proponere, *secundum Bart. in l. qui testamento, §. item quæro, num. 4 ff eod. tit.* Eandem praxin sequitur, & probat Petrus Gregorius *in suo syntagmat jur. 2. part. lib. 12. cap. 6. num. 12. & voluit Cavalc. de tutor. & curator. numer. 195. cum seqq.* qui *num. 193.* dicit, quod excusatio debet fieri ante acceptationem, non vero post.

Habens † autem excusationem legitimam, non potest propria auctoritate se à tutela vel cura exonerare, sed hoc judici debet denuntiare, ut det tutorem vel curatorem huic pupillo, vel adulto in illam litem, & cum illo curatore debet caussam excusationis agere & litigare: & sententia diffinitiva super hoc dari debet, alias prædicta sententia sine prædicto curatore lata, non valeret ipso jure, tanquam lata contra pupillum indefensum. Ita Mathesil. *sing 13. nota prucl. & Aretin. in §. definunt, num 1. Institut. quibus modis tutor, quos ad hoc refert, & sequitur Cavalcan. de tutor. & curator. num. 191.* dicens, esse memoriæ mandādum in practica ad omnia, quæ facere voluerit contra pupillum, & alios allegans Anton. Piagius *d. q. 10. num. 7.*

Si † tamen tutor vel curator administret, vel patiatur se confirmari, tollitur excusatio, *l. Cajus, & ibi Nicol. de Neapol. ff. de excusat. tutor. & gloss. in l. sive oportet, §. fin. ff. eodem, & l. tutores, C. si ex falsi. alleg. ubi gloss. sequitur Gregor. Lopez. in d. l. 4. glos. 1,* qui in reliquis gloss. allegat concordantias, & Anton. Piag. *d. quæst. 10. num. 8.* ubi limitat, nisi confirmatus fuerit invitus: tunc enim non clauditur sibi via ad excusationem allegandam, *secundum Bartol. in l. scire etiam oportet, §. qui autem, ff. de excusatione tutorum.*

Non † tamen possum probare cautelam 16. Cæpol. dicentis, esse cautelam, ne invitus quis cogatur suscipere tutelam vel curam, procurando scilicet, ut non reperiatur aliquis, qui velit pro eo fidejubere: est enim dolosa & cautelosa, atque remedium procuratum & affectatum, & ideo non prodest, ni... ...liquæ circumstantiæ: malitiis enim nullo modo est indulgendum, *l. in fundo, versic. neque enim, cum similib. ff. de rei vindic. ita Piag. d. quæst. 10. num. 9.* Et non placet dicta cautela Cavalcan *de tutor. & curat. num. 191.* nempe si iste tutor haberet bona aliqua. Ego illam non probo, sive tutor habeat bona, sive non: non enim debet ei dolus proprius patrocinari, nec ex suo delicto commodum debet reportare, *l. itaq. fullo. 12. ff. de furt. & ibi gloss. sed nemo, & l. non fraudantur, §. nemo, ff. de reg. jur. cum similibus.* Tria millaria faciunt unam leucam, *l. 25. tit. 26. part. 2. & ibi Greg. Lopez.*

Quod † si fuerit datus tutor aliquis, qui non esset de 37
agnatis, vel de propinquis, & alter propinquior vellet tutelam vel curam, excluso remotiore in gradu, debet talis agnatus propinquior intra quatuor menses à die scientiæ hoc proponere judici, alias dicto tempore elapso non audiretur talis propinquus agnatus, *secundum Bart. & Salycet. in authent. presbyteros, in 2. C. de episcopis & clericis, & alios allegans Cavalcan. de tutor. & curator. numer. 197. & 200.* ubi cum Decio limitat in matre & avia, quia possent etiam ultra quatuor menses petere admitti, *secundum Bartol. in dicta authentic. presbyteros.* Inquit tamen Cavalcan, *d. num. 200.* Hoc non esse tutum per supradicta.

SUMMARIA.

1 Tutor testamentarius recusans tutelam, vel excusans ab ea regulariter amittit legatum, & quicquid à testatore erat sibi in testamento relictum, sed hoc ita demum, si legatum ei ideo scriptum appareat, quod eidem filiorum suorum tutelam injunxit: non, quod alioquin daturus esset etiam sine tutela, ut in numero 2 in dubio autem privatur legato tutor, ut in numero 3.

2 Alimentorum favore onus adjectum non præsumitur caussa legati.

3 Alimentorum legata conservantur indistincte, quod moriatur is, cum quo legatarius debet morari, nisi quando onus alimentis adjectum respiceret commodum filiorum existentium in pupillari ætate, ut in numero 6.

6 Legatum factum novercæ non præsumitur factum favore filiarum.

8 Onus injunctum per viam conditionis semper est implendum, & censetur adjectum in favorem alterius quam legatarii.

9 Tutor testamentarius non administrans tutelam amittit legatum sibi in eo testamento relictum.

10 Tutor testamentarius, cui est relictum aliquod legatum, cum injuncta tutelæ onere, si & si velit, non potest assumere tutelam propter militiam vel aliam caussam, non amittit prædictum legatum.

11 Tutor testamentarius recusans tutelam, vel se excusans ab ea, non amittit legatum sibi relictum, quando constat testatorem alia contemplatione reliquisse, quam ob recompensanda onera tutelæ.

12 Tutor testamentarius, consanguineus testatoris non amittit legatum ei relictum ob excusationem tutelæ.

13 Tutor testamentarius recusando tutelam non amittit legatum sibi relictum cum onere restituendi.

14 Tutor testamentarius, an attento jure novissimo authenticorū semper, & indistincte amittat legatum sibi relictum in eodem testamento recusando tutelam, eo quod testatoris voluntatem non adimpleat.

15 Tutor testamentarius recusando tutelam licet ami... legatum, non tamen amittit substitutionem pupilla...

17 Excusans se à tutela dativa, non amittit legatum sibi factum in testamento absq; aliquo juncta tutela onere per testatorem.

CAPUT XXII.

De tutore tutelam recusante, quod amittat legatum sibi in testamento relictum.

1 TUTOR † testamentarius recusans tutelam, vel se excusans ab ea, regulariter amittit legatum, & quicquid à testatore erat sibi in testamento relictum, *l. Nesennius. versic. recte, & in l. tutor petitus, §. 1. ff. de excus. tutor. l. 1. §. versic. certe, ff. ubi pupill. educar. deb. l. post legatum, §. amittere, ff. de his quibus ut indign. l. etiam partus, ff. de legat. 1. l. si legatarius, C. de legat. Carol. Ruin. consil. 38. num. 2. & consil. 49. num. 1. vol. 2. Dec. consil. 192. Emanuel Soarez. in suis commun. opin. verbo, tutor, num. 323.* ubi dicit communem, *& Tiraquell. de causs. ess. 1. part num. 121. versic. legatis caussa, & hos referens Cavalcan. de tutor. & curator. num. 190* ubi non potest petere legatum, & solutum restituet, *Petrus Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 23. num. 4 fol. 248.*

2 Non † tamen semper is, qui onus tutelæ recusavit, repellendus est à legato, sed ita demum, si legatum ei ideo ascriptum appareat, quod eidem tutelam filiorum injunxit: non quod alioquin daturus esset etiam sine tutela. Idque apparere poterit, si posueris testamento legatum adscriptum, codicillis vero postea factis tutorem datum. Hoc enim legatum potest dici non ideo ei relictum, quia & tutorem esse voluerit testator, *ut inquit text. in d. l. Nesennius, vers. non semper, idem probat text. in d. l. 1. §. 1. in fin. ff. ubi pupill. educar. deb. ibi, quod ita demum placuit, si idcirco sit relictum.* Ceterum si esset relicturus, etiamsi educationem recusaturum sciret, non
3 denegabitur ei actio. In † dubio tamen quando non constat, quod legatum sit relictum tutori ratione injunctæ sibi tutelæ, neque quod aliàs relicturus erat eidem testator, privatur legato tutor, qui recusat onus tutelæ, *ut in l. sed hac, 36. ff. de excusatione tutorum,* quæ est immediate sequens post dictam legem *Nesennius*, ubi inquit dicta lex, sed hæc nimis scrupulosa sunt, nec admittenda, nisi evidenter pater expresserit, velle se dare etiamsi tutelam non administraverit. Semper enim legatum aut antecedit, aut sequitur tutelam. Ergo quando de hoc non constat, tutor legatum amittit, nec interest legatum sit relictum in testamento, in codicillis autem postea datus sit tutor, cum semper legatum aut antecedit, aut sequitur tutelam: Ita merito hanc nostram observationem probavit Carol. Ruin. *d. consil. 38. num. 3. volum. 2.* dicens, quod ita demum tutor amittit, si tutelæ onus non agnoscit, quando ideo legavit testator, quia dictum onus injunxit. & sic quando apparet, quod onus tutelæ fuit caussa legati. Sed quando omnino testator erat relicturus, etiamsi non imposuisset dictum onus, & sic quando constat, quod onus prædictum non fuit caussa legati, tunc legatarius legatum consequitur, licet onus tutelæ agnoscere nolit, *d. l. Nesennius, versic. non semper,* addens, quod in fine dictæ legis probari videtur, & nunc pro nobis, quod non erat testator aliter relicturus in dubio, nisi administraverit tutor, *& Carol. Ruin. in prædicto loco refert, & sequitur Cavalcan. ubi supra, & sequitur aliot allegans Baeca de decim. tutor. capite 4. numero 21. & 25. & Petrus Surdus de aliment. ubi supra. numero 6.*

4 Speciali † tamen favore alimentorum inductum est, quod onus in dubio non præsumatur caussa legati, ne deficiat legatum onere deficiente *ex l. 1. C. de legat.* ubi necessitas morandi in domo cum filiis non destruit legatum, etiam filiis mortuis, quem textum ita intelligit *gloss. in l. 1. C. de instit. & substit.* quam sequitur Bart. *in l. testamento, l. 2. post princ. ff. de condit. & demonstrat.* dicens esse speciale favore alimentorum, *idem Bart. in l. illis libertis, ff. de condit. & demonstrat.*

Conservantur † enim legata alimentorum in [illegible] &c, non obstante, quod moriaturis, cum quo legatarius debet morari, *l. Cato. §. Imperator, ff. de aliment. & cib. legat. & sequuntur plures, quos refert & probat Petrus Surdus. ubi supra, num. 17.* Favore igitur alimentorum præsumendum est in dubio, quod onus impositum non sit caussa legati, sed quod imo testator fuisset omnino relicturus, etiamsi non fuisset legatario onus prædictum injunctum, *ut prædiximus. & tenet etiam Ruin. consil. 38. num. 4. volum. 2. & consil. 42. num. 20. eod. volum. [illegible] consil. 429. num. 109. Menchac. controvers. illustr. cap. 93. num. 27. Simon de Pratis de conjectur. ult. volunt. lib. 4. dubit. 8. num. 42. cum seqq. Cordu. in l. si quis a liberis §. si quis ex his, num. 170. in fin. ff. de lib. agnosc. prout eos refert & sequitur Petrus Surdus, ubi supra, d. num. 7. & sequitur Anton. Prag. de tut. & curat. quæst. 13. nu. 7.*

Sed † quando onus alimentis adjunctum respiceret 6
commodum filiorum existentium in ætate pupillari, puta si essent relicta alimenta uxori cum onere habitandi cum filiis impuberibus, tunc onus prædictum præsumitur caussa legati adjectum, & legatum factum videtur favore filiarum, ut mater eas educet, vel nutriat. Unde si in hac specie contingat unam ex filiabus nubere, & aliam mori, extinguetur legatum, tanquam factum in favorem filiarum, ut cum aliis probat Surdus *ubi supra nu. 8.* ubi quod secundum Ruin. *d. consil. 38. n. 6* aliud esset, si filii essent pubires. Quin imo dicunt ipsi, cessare limitationem hanc, si filii essent pro parte pubres, & pro parte impuberes, quia non est inconveniens, quod legataria agnuscat onus, quoad aliquos, & non quoad alios.

Sed † quando legatum factum est novercæ, non est præsumendum, quod factum fuerit favore filiarum, cum de ea lex suspicetur in filiorum perniciem, *l. none ff. de inoffic. testam. ita Ruin. d. consil. 38. num 6. volum. Cephal. d. consil. 429. num 106. quos ad hoc refert, & sequitur Petrus Surdus, ubi supra, num. 9.* ubi quod in matre filiis existentibus impuberibus, res videtur clara, *ut per Signorol. consil. 179. num. 6.* ubi considerat, quod si [illegible] erant infantes, *Dec. consil. 485. num. 7. & 9.* ubi idem dicit quando filius erat debilis, & male complexionatus, & subdit, quod ex qualitate personæ cognoscitur legatum esse factum favore filiorum, & arguit etiam cum Anch. ex qualitate matris, quæ erat senex, infirma & d[illegible] Præsumendum est enim, *secundum Surdum, ubi supra,* testatorem cognita necessitate voluisse in ea parte consulere, ubi vidit necessitatem urgere.

Quod † si onus injungatur per viam conditionis, [illegible] per est implendum, & censetur adjectum in favorem [illegible] tertius, quam legatarii, & caussa legati, & declarat Cephal. *consil. 429. num. 101.* & cum eo Petrus Surdus *d. privileg. 23. num. 10. fol. 285.* Et hæc generaliter procedunt in legato alimentorum.

Ceterum in legato relicto ei, qui tutor nominatur in testamento vel codicillis, servandum est quod prædiximus, nempe ut is recusans tutelam legatum amittat. Et hæc sit regula juris regularis.

Hæc † regula ampliatur, ut procedat etiam in tutore non administrante. Is namque etiam amittit legatum, *ut in practicatis juribus, & in l. amicissimos, ff. de excusat. tutor, lib. 2. in fin. tit. 5. lib. 3. firi, l. qui tutelam, ff. de testamen. tutor. cum simili sequitur plures refrens Baeca de decim. tut. c. 5. n. 92. cum seqq.* Unde tutor, cui relin[illegible]r legatum, cavere debet, cum illud accipit, se illud [illegible]urum, si tutelam non administraverit, *Bald. in l. [illegible] confirm. tut. & cum eo Baeca, ubi supra, num. 24*

Limitatur † primo dicta regula, ut non procedat, quando is, cui legatum est cum injuncta tutelæ onere, & si vellet, non posset tutelam assumere propter [illegible]tiam & aliam caussam, *text. in l. ab administratione, C. de legat.*

legat. Bald. consi. 356. licet allegatum, in princ. Angel. consil. 160. si testator, post princ. Grat. consi. 84. arbitror, circa fi. in 2. part. prout eos refert & sequitur Anton. Piag. de tut. & curat. quaest. 13. n. 9. Idem probat in clerico, in quo militat eadem ratio, quae in milite.

Fallit secundo, † nisi constet testatorem alia contemplatione reliquisse, quam ob recompensanda onera tutelae, *ut in d. l. Nesennius, in fin.* In dubio namq; relictum censetur ob onus tutelae, *ut supra probavimus.*

2 Fallit tertio, † nisi is, cui relictum fuit, consanguineus fuerit testatoris, quia tunc in dubio magis contemplatione sanguinis, quam respectu recompensandi oneris reliquisse praesumitur, & ideo legatum non amittit, si tutelam recuset, *l. tutor petitus, §. 1. incip. quae tutoribus, ff. de excusat. tut.* cuius text. hic est communior intellectus *secundum Spino. in suo speculo testam. gloss. 29. n. 26.* & loquens in testamentario exsequutore consanguineo per illum text. idem tenet D. Covar. *in c. Ioan. n. 3 de testa.*

3 Fallit † quarto, nisi ei, qui tutor deputatus fuerit, relictum sit cum gravamine restituendi, *ut in d. l. amicissimos, Anton. Piag. ubi supra n. 6.* Has quatuor limitationes congerit Romanus *consi. 235. quoad primum, in prin.* Et haec de iuris antiqui dispositione secundum ipsum ibi.

4 De iure † tamen novissimo datus testamento tutor, neq; tutelam assumens, quaecunque sibi in testamento relicta amittit, nulla facta distinctione, an contemplatione recompensandi oneris tutelae, an vero alias sibi relicta fuissent, *ex text. in auth. de hered. & Falci. §. his omnibus, coll. 1.* ubi Iacob. de Bellovisu in ultima oppositione ita expresse tenet text. *etiam in auth. hoc amplius, C. de fideicommiss.* In quibus iuribus generaliter statuitur, ut, quocunque respectu testator aliquid reliquerit alicui, si eius voluntati minime pareatur, sive in dando, sive in faciendo consistat, privatur heres, legatarius vel fideicommissarius, eo, quod sibi relictum est, *ut inquit Meresius in d. auth. hoc amplius, citans in id text. in d. auth. de hered. & falc. §. si quis vero non implens, collat. 1. & ca, nos quidem, & cap. si heredes, de testamen. & l. 8. tit. 10. par. 6.* ex quibus iuribus comprobarunt praefatam opin. Iacob. de Bellovis. comprobarunt Bart. & Bald. *in l. si legatarius, C. de legat.* & dicit communem, atque eam consulendo sequitur Ludov. Roman. *ubi supra d. consi. 235. in versic. est igitur videndum, sequitur idem Ludov. Roma. cons. 270. in versic. sed ad hoc respondetur, Decius consi. 192. in casu proposito, nu. 4.* Communem profitetur Emanoel Soarez. *in thesaur. recept. senten. versi. tut. n. 323. & Ant. Piag. de tut. & curat. quaest. 13. n. 1. & 2.* & est receptior secund. Baec. *de decim. tut. c. 5. num. 37. ubi plures refert, & Petrus Surdus de alimen. tit. 8. privileg. 25. nu. 4. fol. 284. & Spino. ubi supra n. 25.* Contrariam tamen opinionem tenet Salyc. *in l. fin. num. 6. C. de fideicom.* dicens, quod praecedens opinio fuit reprobata per collegium Dd. Bononien, quia d. auth. *hoc amplius,* habet locum, quando commodum est caussa gravaminis, & econtra, quando moritus per eorum stetit, ibi, *igitur gravamen non est caussa commodi* puta quia testator nihilominus fuisset relicturus: secus quando lex non privat eo, quod nihilominus testator fuisset relicturus, *ut ibi per eum.* Eodem modo potest responderi ad d. §. *his omnibus,* & hanc sententiam veriorem (& ni fallor in iudicando & consulendo tenendam putat Anton. Piag. *de tut. & curat. q. 10. n. 3. & n. 4.* intrepide concludendum dicit. quod quando testator erat alias relicturus, ob hoc quis non privabitur eo, quod tutelam aut curam non assumserit, ut est text. apertus *in d. l. Nesennius, versic. non semper, ff. de excusat. tut.* Nec in dubio hoc iure novissimo authenticorum correctum debet censeri, cum hoc ibi expresse non dicatur, *argum. l. praecipimus, C. de appell. cum simil.* Durum namq; videtur, quod ligatae essent manus testatoris, quominus posset de suo ad libitum disponere, quia corriguntur iura dicentia, voluntatem testatoris, quoad dispositionem de rebus suis, haberi pro lege, *ut in auth. de nupt. §. disponat, cum simil.* tametsi difficile sit cognoscere, quaenam fuerit mens testantis, scilicet, an voluerit etiam non assumta tutela, & cura deberi legatum. Sed posito, quod clara sit, ut praesupponunt Dd. praecitati, non videtur aliquo modo dubitandum, quin debeatur legatum stante voluntate clara testatoris, quod ipsum debeatur, etiā recusata tutela. Haec Piag. *ubi sup.* Cuius opin. probo eo addito, ut in dubio legatum non debeatur, recusata tutela vel administratione: quo casu vera est & recte procedit communis supra dicta sententia contraria: alias secus, *ut bene probat Piag. ubi supra.* qui etiam fuit eius mentis, ut hanc additionem probaret, & tenent alii relati per Baec. *d. c. 5. n. 37. versi. nam non desunt, &c.* 15

Licet † autem tutor, qui recusat subire onus tutelae, amittat legatum, non tamen amittit substitutionem pupillarem, *d. l. amicissimos, ff. de excusat. tut.* ubi licet amittat legatum tutor ob non susceptam tutelam, non tamen amittit substitutionem pupillarem, quia non est verisimile, hunc demum testatorem substituere voluisse, si & tutelam suscepisset, quem text. dicit unicum ad hoc Segur, *in l. cum patronus, n. 59. ff. de leg. tit. 2. & in l. 1. §. si vir uxori, n. 15. ff. de acq. poss.* ubi, quod si quis ignoraret illum text. responderet contrarium, *refert & sequitur Spino. ubi supra n. 27.* Quod hodie non censeo esse correctum ex dictis iuribus authenticorum *per sup. dicta* & quia praedicta substitutio non censetur facta ob susceptionem tutelae, ut probavimus.

Similiter † excusans se à tutela dativa non amittit legatum sibi factum in testamento absque aliquo iniunctae tutelae onere per testatorem, *l. ex his apparet, ff. de excusat. tut.* ubi reddit text. rationem, quia hic nihil contra iudicium fecit testatoris. Nam, quem ille non dedit tutorem, cum voluisse tutelam filii administrare, dicere nō possumus: qua ratione attenta non potest dici hoc hodie esse correctum per iura novissima authenticorum, de quibus supr. & tenet Baec. *d. c. 5. n. 38. per totum.* 16

SUMMARIA,

1 *Pater non solum in testamento filiis, quos in potestate habet, tutorem dare potest, sed etiam in codicillis testamento confirmatis.*

2 *Tutor à patre datus filiis suis in testamento non iusto, aut non ut lege praescribitur, confirmandus est à iudice ad tutelam gerendam, perinde ac si testamento tutor esset. ad cuius imaginē satisdatio ei remittitur, idemq; est in alia patris dispositione circa filiorum educationem, ut in n. 3.*

4 *Confirmatio codicillorum praecedentium testamentum ad valorem tutelae in codicillis relictae, hodie necessaria non est.*

5 *Pater in dispositione inter vivos, vel in testamento imperfecto, vel in codicillis & ab intestato, filiis tutorem dare potest, neq; hoc correctum est hodie ex l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.*

CAPUT XXIII.

An tutor extra testamentum relinqui possit?

PAter non solum in testamento filiis, quos in potestate habet, tutorem dare potest, sed etiam in codicillis testamento confirmatis: tunc namque etiam testamento † tutores datos accipere debemus, *l. testamento. ff. de testam. tutel.* Adeo, ut quamvis à patre tutor liberis, vel non iusto testamento, aut non ut lege praecipitur, scriptus sit, confirmandus tamen est ad tutelam gerendam, perinde, ac si testamento tutor esset. Ad cuius imaginem ei quoque satisdatio remittitur, *l. 3. ff. de confir.* 1 2

tut. Voluntas enim patris in constituendis tutorib. vel curatoribus huiusmodi casibus à iudice, ad cuius officium hæc res pertinet, servari solet, ac proinde ll. nostræ iusserunt, iudicem sequi debere voluntatem patris, qui testamento etiam minus solemni, aut postea rupto, aut alias non iure facto tutorem liberis dederit, *ut in l. 2. C. de confirm. tut. 1. & l. 3 & l. si filio, ff. eod. titu. l. pater, §. cum à patre, & l. si pater, & l. iure nostro, §. ult. ff. de testam. tut.* Et id quidem sine aliqua inquisitione, *d. §. cum à patre, & l. 1. & ibi Dd. ff. de confirm. tut. §. ult. Instit. de tutel.* quod late probat, & iuxta id consuluit Philip. Corn. *consi. 175. licet in præfatis, col. 4. versi. concurrit etiam, lib. 3.*

3 Vbi † hoc extendit ad aliam patris dispositionem circa filiorum educationem, *& consi. 238, reperio, col. penult. versi. cum itaq; vol. 4 & Caldas Pereyra Lusitanus in repet. l. si curatorem habens, super illis verbis, sine curatore constitutus, n. 60. C. de in integr. restit. min.* ibi inquit, quod

4 illa expressa confirmatio, † quam toties iuris prudentes inculcant, hodie necessaria non est, ut per text. *in §. non tantum, Instit. de codicill.* contendit Sylvest. *in commentariis ad §. permissum, nu. 16. Instit. de tutel.* nempe confirmatio codicillorum præcedentium testamentum.

5 Pater igitur in alia dispositione etiam inter vivos, vel in testamento imperfecto, vel in codicillis, & ab intestato filiis tutores dare potest, *ut in dict. l. 2. C. de confirm. tut.* ubi, quod licet per epistolam, vel ex imperfecto testamento tutor recte dari potest: voluntas tamen patris in constituendis tutoribus, vel curatoribus in his casib. à iudice, ad cuius officium hæc res pertinet, servari solet, *& ibi notat Bald. idem Bal. in l. & si à patre, C. de testa. tut. Roland. in florib. ultim. volunt. pag. 31. in princ. Greg. Lopez. gl. 1. in l. 2. tit. 16. part. & Caldas Pereyr. ubi supra, & præd. omnia probat & tenet Anto. Ptag. de tut. & curat. q. 17. per totam.* Ex quibus omnibus constat, requiri his duob. casib. confirmationem iudicis. Nec decisio *d. l. 2.* loquentis de testamento imperfecto hodie correcta est *ex l. hac consultissima. §. ex imperfecto, C. de testam. secund. gl. 2. in d. l. 2. ibi, alii tamen contra.* Cuius opinio recepta est secund. Sylvest. *in d. §. permissum, n. 26. Rolandin. ubi sup. n. 6. late Marc. Antonius in d. §. ex imperfecto, nu. 21.* & ex his eam receptiorem appellat Caldas Pereyra *ubi supra, n. 60.* sed oportet, quod sequatur confirmatio, quæ operabitur, ut etiam legitimis præferatur, *ut cum aliis tenet Antonius Ptagius ubi supra, d. q. 17. n. 12.*

SUMMARIA.

1 *Tutela datio actus legitimus est, non recipiens diem, nec conditionē, sed hoc in tutela dativa à iudice procedit, non vero in testamentaria, ut in n. 2. ratioq; differentiæ inter tutelam dativam & testamentariam in hoc assignatur, n. 3.*

4 *Tutela tacitam & intrinsecam conditionem habet & recipit.*

5 *Tutela expressam etiam conditionem quandoque potest habere, qua tamen non respicit substantiam actus, sed exsequutionem.*

6 *Tutela in regno Portugalliæ ad biennium tantum datur à iudice, nec ultra id tempus tutores eam suscipere coguntur: in Castella vero ius commune & Regium partitarum in hoc observatur.*

CAPUT XXIV.

An actus tutelæ recipiat diem vel conditionem?

CUm tutelæ [datio] actus legitimus sit, non recipiens
1 diem vel conditionem, *l. actus legitimi, ff. de regu. iur.* [...] *mutat. § sub conditione, ff. de tutel.* proculdubio videtur, quod tutela non possit dari sub conditione ex die vel ad diem.

Nihilominus tamen contrarium in terminis probat text. *in l. si quis sub conditione, ff. de test. tut.* nempe [tu]tor. testam. dari posse sub conditione ex die, vel ad diem quod etiam probatur *in l. tut. 8. vers. 1. & 2. ff. eod. tit. & in §. ad certum, Instit. qui testam. tut. & l. 9. §. si testam. ff. de tut. & ration. distrah.*

Sed pro vera resolutione huius puncti observandum est, quod tutela dativa, quæ decernitur à iudice, non recipit diem, nec conditionem. Et ita intelligenda sunt iura primo loco allegata, & patet *ex d. § sub conditione, ibi à præsidibus.* In tutela vero testamētaria secus est, quia ea bene recipit diem & conditionem ab ipso testatore positam, *iuxta gl. in d. § sub conditione, verb. procedat. & in d. l. 8. gl. 1. & ult. & in d. l. actus legitimi, in princ. & in d. §. ad certum.* Et hanc distinctionem sequuntur Dynus, Bald. & Alber. *in d. l. 8. ver. 1. Bart. Alber. & communiter omnes in d. §. sub conditione. Faber, Aret. Portius n. 5. Plat. & communiter omnes in d. §. ad certum, Sylvest. in §. sed & si, Instit. quib. mod. tut. fin. addit ad flores ult. volun. rub 31. n. 6. & 7. Aretta. in §. servus. n. 3. qui testam. tut. dar. poss. Mayner. in d. l. actus legitimi, n. 21. & ibi Faber, in fin.* & tanquam receptam eandem distinctionem tradit Socinus *consi. 85. n. 5. vol. 3.* & referens prædictos Caldas Pereyra *in repet. l. si curatorem habens, super illis verbis, sine curatore constitutus, n. 113. C. de in integr. restit.* 3

Difficultas stat in reddenda ratione differentiæ inter tutorem relictum à testatore, & tutorem datum à iudice: quare ille possit relinqui sub conditione in diem vel ex die, hic vero minime. In quo maxime laborant & torquentur Dd. plures rationes reddendo, easque improbando, ut ex infra citandis apparebit. Ego vero duabus contentus ero, una communi, & altera nova, quæ verior videtur.

Cōmunis ratio differentiæ in proposito est illa Bart. *in l. muto, §. sub condit. num. 1. ad fin. ff. de tut.* nempe, quia factum testatoris in eo, quod deficit, potest suppleri per iudicem, sed factum iudicis non debet suppleri nisi per iudicem, ideo iniungitur sibi, quod pure & perfecte det. Hanc rationem quam Bart. desumsit ex Petro, sequitur Alber. ibi Aret. & omnes *in d. §. ad certum, additio ad flores, ubi supra,* & ex multis confirmat Cagnol. *in d. l. actus legitimi, n. 15. & Mayner. ibi, nu. 21.* & receptior videtur *secund. Cald. Perei. ubi supra,* eamq; inter alias plures improbat & refellit Sylvest. *in d. §. ad certum,* reddens ipse suam cum gloss. *1. in princ. C. de testam. tutel.* quæ minus tuta est, *secundum Caldam ubi supra,* qui ponit aliam, quam verissimam & germanam appellat. & est secunda, quam nos probavimus, nempe, quod lex duodecim tabularum testamentariam tutelam introducens, eiusq; verba expresse eam potestatem testatoribus concesserunt, ut ad libitum, & cui voluissent, modo de rebus suis & simul de tutela filii disponerent, ibi, *uti quis quæ legasset super pecunia tutelave, suæ rei ita ius esto* id est *quomodocunq; salvis legibus.* At vero tutelæ datio à iudice ex inquisitione & solemniter semper fieri debet, ut merito tanquam actus legitimus non recipiat expressam conditionem, *ut eleganter explicat Cuiacius, ad [...] 2. colum. 4. ff. de excusat. tut.*

Licet tacitam & intrinsecam in se conditionem habeat & recipere possit, *secund. gl. per text. ibi, in §. 1. Instit. de Attil. tut. & sequuntur omnes ibi, ut late per Sylvest. n. 19. Fabrum in d. l. actus, in fin. teste Cald. Pereir.* ubi sup. qui addit, † quod potest etiam non minus expressam quandoque conditionem habere: quæ tamen non respiciat substantiam actus, sed exsequutionem, *ut in exemp. d. §. sub conditione declarat Bart. ibidem in princ. idem Bart. in l. 2. n. 3. ff. de condit. & demonst. Dec. in [...] actus, n. 7. & ibi Mayner. n. 21. idem Dec. in cap. sign[ificasti], nu. 14. de electione.*

Ordinatione tamen Regia † Lusitana l. [...] tit. 67. §. 29. statutum est, deficientibus tutoribus testamentariis & legi[timis] 6

legi[illegible] quos tutelæ munus pertineat, locũ esse tutelæ dativæ, quæ iudicis approbatione & decreto, quibuscunq; etiam extraneis defertur: qui tutores iudicis decreto usq; ad biennium constituuntur, nec ultra duos annos tales extranei tutores dativi tutelæ munus sus[illegible]cere coguntur: quo tempore elapso, si prætori orphanorum constiterit, bene, ut decuit, tutelam minor. gess[illegible]e, aliud tempus ex prætoris arbitrio tutelario oneri præfiget, quo fit ut à prædict. ordinario iure communi & recepta sententia deflectat, ut recte arbitratus Cald. *ubi supra ad fin. d. n. 113.* addens etiam, quod huiusmodi tutores, qui cum non fuerint cognati [illegible] coacti [illegible]uerunt, non erunt obligati inire eas tutelas contra eorum voluntatem ultra duos annos continuos. Et hoc in [illegible] regn[illegible] Portugalliæ: nam in his nostris Castellæ & Legionis ius commune & legum partitarum servandum proc[illegible]ldubio erit, nempe, ut tutela 14. ann. masculorum, & in 12. fœminarum finiatur, cura vero 25. ætatis aun. adultorum. Insuper tutela dativa à iudice conferri nec decerni poterit sub conditione, nec in diem, aut ex die, ut iure communi decisum exstat loco iam supra relato.

Finis primæ Partis.

Dn. JOANNIS

GVTIERREZ, IVRISCONSVLTI HISPANI PRÆCLARISSIMI, CANONICI DOCTORALIS ALMÆ ECCLESIÆ CIVITATENSIS,

Pars Secunda.

DE TVTELIS ET CVRIS MINORVM,

Deque Officio & Obligatione Tutorum ac Curatorum.

SUMMARIA.

1 *Tutor ante omnia facere debet inventarium de omnibus reb. pupilli, in quo contineantur eius privilegia & instrumenta manu tabellionis publici cum iudicis licentia; alias à tutela ut suspectus removebitur, nisi iustã caussam ostendat impedimenti, & tunc debet illi præcipi, ut statim illud conficiat, & c. & n. 16. & 17.*

2 *Inventarium ideo dicitur, quia in eo scribuntur reperta & inventa in bonis pupilli.*

3 *Inventarii forma conficiendi per tutores & curatores.*

4 *Inventarii formæ substantialia observanda sunt, quamvis alias verba mutentur, quæ substantiã non mutẽt.*

5 *In Inventario nihil omitti debet, etiamsi sit minimum.*

6 *Tutor, qui inventario non apposuit omnes res, dolo fecisse videtur, nisi ex caussa, ut quia tempore confectionis inventarii aliqua res sibi occulta essent, ut in n. 7 præterquam in filiis heredibus patris respectu mobilium in eadem domo exsistentium, quia non possunt allegare eorum ignorantiam, ut in n. 8. & n. 9 ponitur cautela & protestatio, ne officiat tutoribus & curatoribus omissio appositionis in inventario aliquarum rerum ignoranter facta.*

10 *Tutores & curatores minorum, intra quod tempus inventarium conficere teneantur? resolvitur cum vera & concordi sententia, quod mox, id est, quamprimum possint: & quod non habeant tempus, alias heredibus concessum.*

11 *Tutor [illegible] antequam accusetur suspectus, & administret, fecerit solemnia non facta, non poterit per hoc accusari postea suspectus. & admittetur ad agendum & administrandum, secus si administraverit, antequam faciat inventarium, & n. 19.*

13 *Mater tutrix filiorum tenetur inventarium conficere, mox ut creata fuerit tutrix filiorum suorum, neque ad id habet annum, & n. 13. ponitur differentia inter matrem non petentem tutorem filiis suis intra annum: & tutorem administrantem & non facientem & perficientem inventarium.*

14 *Inventarium fieri debet post decretam tutelam, non vero ante.*

15 *Mater tutrix filiorum non conficiens inventarium, quatuor pœnas incurrit, de quibus hic agitur. Prima est, quod dolosam præsumtionẽ incurrit, nempe furti, quæ est liquidissima probatio, cũ sit iuris, unde pot[illegible]t poni ad torturã, sed hoc ultimum non probat auctor. Secunda pœna est, quod in vinculis caussam dicit. Tertia pœna est, quod infamiam incurrit. Quarta est, quod per pupillum iuratur in litem contra eam.*

16 *Tutor testamentarius ẽt inventariũ conficere tenetur.*

17 *Tutor qui repertorium non fecit, dolo fecisse videtur, & tenetur in id, quod pupillo interest, quod ex iureiurando in litem æstimabitur, & n. 18. ubi, quod bonorũ usurpator reputabitur, & infamiæ subiacet, & in duplum rei non scripta in inventario punitur.*

19 *Tutor non conficiens inventarium mox, prout de iure tenetur, sed postquam suscepit administrationem bonorum, eis[illegible] immiscuit, poterit accusari, & removere, ut suspectus, & contra eum dolus præsumitur, non tamen incurrit alias pœnas, nec aliquid potest obiici inventario. sed si nihil administravit, licet tardius venerit ad confectionem inventarii, & ad gerendum, nihil potest ei obiici à quocunque.*

20 *Tutor si rationem in debito tempore reddere differat aut neglexerit, etiamsi postea eam reddat, ut suspectus est removendus.*

21 *Tutor testamentarius satisdare non tenetur, & ideò ob satisdationem non præstitam accusari non potest, nec propter omissionem promissionis de faciendo utilia, & prætermittendo inutilia, ut in n. 22.*

23 *Tutor vel curator non conficiens inventarium mox, id est, quamprimum possit, potest removeri à iudice ut suspectus.*

24 *In inventario debent omnia sigillatim scribi.*

25 *Inventarium augendum est, si augeantur bona facto inventario.*

26 *Tutor non conficiens inventarium, quando tenetur id conficere, incidit in suspicionem furti rerum minoris potestque subiici torturæ, & caussam dicit in carceribus, quod etiam procedit de iure canonico. & in clerico tutore, iuratur 3, præterea contra eum in litem,*

ut in nu. 27. sed non contra eius heredem, nisi lis esset contestata contra defunctum, ut in nu. 28 afficitur etiam pœna infamiæ tutor inventarium non conficiens, ut in num. 29.

30 *In inventario non sunt ponenda debita, quæ pupillus debet, sed quæ ipsi debentur.*

31 *Inventarium quod sit cœptum, licet non perfectum, sufficit ad hoc, ut tutor agere possit.*

32 *Consuetudo non faciendi inventarium excusat.*

33 *Consuetudo ad hoc ut valeat, an requiratur binus actus iudiciarius, vel sufficiant extraiudiciales.*

34 *Inventarium conficiendi, excusat necessaria & iustissima caussa.*

35 *Testator potest specialiter vetare, ne conficiatur inventarium.*

36 *Quod non tantum procedit in tutore testamentario, sed etiam in legitimo & dativo.*

37 *Procedit etiam non tantum, si testator expresse vetuerit confectionem inventarii, sed etiam si eam tacite remittat simpliciter, sed limitatur, quando remissio inventarii esset contra utilitatem pupilli, ut in num. 39. cum sequentib.*

38 *Testator quamvis remiserit tutori confectionem inventarii, nihilominus descriptio bonorum fieri debet ad faciliorem probationem, & ne bona baratentur.*

39 *Inventarii remissio facta a testatore, si esset contra utilitatem pupilli, potest iudex non sequi eius voluntatem: unde si appareat nova caussa, quæ non fuisset cognita testatori, quod talis remissio esset dãnosa minoris, cogi possit tutor & curator per iudicem, ad conficiendum inventarium, ut in n. 40. similiter si adesset suspicio, quod tutor vel curator supprimeret res minoris, idem posset iudex facere, & librum rationis conficere mandare, ut in n. 41.*

42 *Testator non potest remittere confectionem inventarii in præiudicium creditorum.*

43 *Filius non conficiens inventarium, non præiudicat sibi quoad legata in quarta sibi debita iure naturæ, & sic in legitima, secus quoad creditores paternos, & n. 44 quod neque etiam tertia partis meliorationem amittet filius propter non confectum inventarium, & n. 45. quomodo hoc intelligatur?*

46 *Iudex ex caussa potest remittere confectionem inventarii, ut in specie hic posita.*

47 *Tutor potest omittere confectionem inventarii, quando pupillus esset inops, ita quod forsan maior esset expensa, quam precium rei pupillaris.*

48 *Inventarii non conficiendi, an sit iusta caussa longa lis pendentia super excusatione tutelæ testamentariæ in casu de quo hic.*

49 *Inventarium factum a tutore vel curatore minorum, an prosit illis, quoad eorum creditores.*

50 *Minores heredes existentes alicuius defuncti, inventarium facere tenentur, sed eo omisso duplex eis remedium superest, nempe restitutionis in integrum, & actionis contra negligentes curatores.*

51 *Inventarium factum ab uxore de bonis mariti defuncti cum divisione & partitione facta cum heredibus mariti, sufficit pro ipsis, maxime si in capite vel in fine inventarii hoc dictum sit.*

52 *Inventarium per pupillum, eiusque tutorem factum, non sufficit pro substituto, sed hic tenetur aliud inventarium facere.*

53 *Tutor honorarius, vel datus caussa notitiæ, tenetur facere inventarium.*

54 *Tutor datus ad unum articulum, vel ad adeundam hereditatem, inventarium facere non tenetur, licet tutius sit, quod illud conficiat, & in eo ponat tantum ius adeundi illam hereditatem.*

55 *Curator ad litem non tenetur facere inventarium.*

56 *Curator ad litem potest quandocunque revocari, non vero tutor datus pupillo.*

57 *Tutor vel curator non potest administrare ante inventarium, alias infamis est, & potest ut suspectus revocari, & gesta ab eo, & ante confectionem inventarii sunt ipso iure nulla, ut in nu. 58. & contra eum est præsumtio iuris & de iure, & potest iurari in litem, ut ibidem, & n. 59. limitatur in his, quæ non modicam dilationem expectare possunt, ea namque administrare possunt ante confectionem inventarii, ut in n. 60. & ea, quæ ad commodum pupilli spectant, ut in num. 66.*

61 *Tutores & curatores possunt vendere fructus minorum etiam qui biennio non corrumpantur ante confectionem inventarii.*

62 *Tutores vel curatores non tenentur conservare frumentum vel vinum minoris in tempus caristiæ, sed possunt id vendere occurrenti, & communi precio, nec tenentur mittere in alium locum.*

63 *Tutor vel curator in rationibus suis ponere debet tempus venditionis, alias in eius præiudicium inspicietur tempus, quo plurimum illæ res ve[ndi] [pot]uit, debet tamen, ut in n. 64. ex[pectare] tempus [co]ngruum. & vendere iusto precio, & in [lo]co [sui], & ad utilitatem min[oris], & non ad beneplacitum, & [se]cundum suum caput, alias tenetur id [resti]tuere.*

65 *Tutor potest præscrutari, & res ponantur in inventario.*

66 *Tutor vel curator ante decretam administrationem, & confectionem inventarii, potest gerere ea, quæ ad commodum pupilli spectant, dummodo nullo modo possint obesse pupillo, sed tantum prodesse, ut in n. 68.*

67 *Tutores de necessitate tenentur ad finem perducere, quæ dilationem non recipiunt.*

68 *Tutor an ante decretam sibi administrationem a iudice, vel inventarium confectum possit accipere pacem nomine pupilli? & numeris sequentibus, resolvitur affirmative.*

69 *Minor faciendo pacem, & reconciliando se cum inimico, dicitur lucrari, cum eius intersit [...] quæ sumtus & expensas magnas afferunt, [...]tare [...] n autem dicitur aliquid remittere aut perdere, etiamsi remittat damna & interesse, ut in n. 7[...].*

72 *Tutor faciendo pacem pro pupillo, dicitur utiliter pro eo agere, etiam quod de pupilli bonis aliqui[d] [...]aret vel damna & interesse remitteret, ut in n. 73.*

74 *Tutor vel curator agens ante inventarium, remove[n]tur; quia non potest agere nec conveniri [...] nec extra inventario non confect[...] [...] inventarium, non tamen perfectum, n. 77. de [...] [...]riarum aliud servatur, ut in n. 79.*

75 *Tutori incumbit onus probandi, si ei opp[ona]tur, quod non fecit inventarium.*

76 *Tutor opponere non potest nullitatem tutelæ, [...] defectum inventarii, aut aliarum [...]m.*

78 *Reo petenti copiam inventarii danda e[st], [...] probetur tutorem esse actorem: non [...].*

80 *Tutores ante confectionem inventarii [...], & administrare possunt sub pœnis [...], præterquã post litem contestatam super susceptione tutelæ.*

81 *Inventarium tutoris vel curatoris an fieri debeat in præsentia iudicis, vel cum eius licentia [...] resolvitur num. 82.*

83 *Consuetudo conficiendi inventarium [...]servanda.*

84 *Tutores & curatores adimplent faciendo inventarium quamprimum possunt, certum & verum [...]am tabellione & testibus, etiam sine iudice, [...], ut id fiat de iudicis licentia, & confe[...] [...]ducatur coram iudice cum iuramento, de [...].*

85 *Creditores & legatarii, aliique sua interesse [re]putantes, citandi [...] ad inventarium conficiendum per heredes*

86 De

86 Debitores minorum, quando possunt conveniri ex inventario ab eorum tutoribus vel curatoribus, confecto deperdito instrumento originali debiti.

87 Tutores, & curatores non tenentur apponi facere in inventario exemplum instrumentorum debitorum suorum minorum, si tamen id solemniter fecerint, tenentur eo uti, si opus fuerit, alias pupilli eos iudicio tutelæ convenire poterunt, ut in n. 88.

89 Probatio in contrarium admittitur contra inventarium confectum per heredem, secus contra factum per tutorem vel curatorem.

90 In inventario tutorum, & curatorum summa privilegiorum, & instrumentorum minorum describenda est.

91 In inventario tutorum & curatorum instrumenta eorum, qua pupillus debet, non sunt ponenda.

92 Tutor non tenetur ponere in inventario debita pupilli, de quibus in bonis suis non reperitur instrumentum, sed postquam ea exegerit, ponet in inventario, sicut res de novo obvenientes.

93 Tutor vel curator debet describere in inventario bona, quæ invenit penes minorem statim, quod fuit datus ipse tutor, vel curator, & omnes res scribi debent per signa, latera, & confinia, sicut in libello ponerentur. ut in n. 94.

95 Aestimatio rerum non requiritur, quod apponatur in inventario.

96 Res, quæ in pondere numero, & mensura consistunt, poni debent in inventario secundum suum pondus, numerum & mensuram.

97 Tutor vel administrator non tenetur ponere in inventario id, quod domini non est, sed an res depositas, vel commodatas, & sub alienas repertas in bonis pupilli teneatur ponere? agitur n. 98.

99 Inventarium debet fieri expensis pupilli.

100 Per tutores & curatores circa apposita in inventario, vel confessa per eos in scriptura privata sibi præiudicant, etiamsi aliud protestentur, ut in n. 101 & non admittitur probatio in contrarium, ut in n. 102. sed quid in allegatione erroris, n. 103. resolvitur affirmative, imo etiam per indirectum probatio admittitur, ut in n. 104. idem in aliis probationibus, quæ adversus præsumtionem iuris, & de iure admittuntur, ut confessio adversarii, ut in num. 105. tertio autem descripta in inventario non præiudicant, num. 106. neq; ipsi tutori, vel curatori in immobilibus descriptis in inventario, ut in num. 108.

109 Inventarium hereditatis adeunda aliud est ab inventario conficiendo per tutores & curatores.

110 Tutores, & curatores in adeundo hereditatem minorum, quid videre & considerare debeant.

111 Hereditas infanti delata, debet adiri per eius patrem vel tutorem solum, & quid quando maiori infanti defertur.

112 Tutor, & curator librum rationum conficere tenentur sub pœna non conficientis inventarium. adeo ut etiamsi testator remiserit confectionem inventarii, adhuc librũ rationis remisisse non videatur, ut in n. 113.

114 Protutor & procurator inventarium, & librum rationum conficere tenentur, sicut tutor, & curator.

115 Tutores & curatores confecto inventario, quid debeant facere?

116 Tutores & curatores eam diligentiam adhibere debẽt circa administrationem rerum pupillarium, quam paterfamilias rebus suis bona fide præbere debet.

117 Tutor non debet sinere quodcumq; ædificii genus collapsum ipsius fraude deperire, &c.

118 Tutor reparare debet sarta tecta, ne pupilli frumentum pluviis corrumpatur.

§ Tutor non excusatur, si posuit actorem communi opinione reputatum fidelem, & diligentem eodem n. 118.

119 Tutor reficere debet ædes & cetera, quæ ad sui cõservationem refectione indigent, colereq; prædia, aut locare, prout expedire iudicaverit: & tenetur greges nutrire, & post vendere sive permutare, atque alienare: sine decreto, vestes attritas, iumenta minori non necessaria, triticum, vinum, & oleum, atque his similia.

120 Tutor non tenetur mittere triticum & alias res ubi plus valeant, ut ibi vendantur, satis namque est eas vendere ubi existunt: neque tenetur expectare tempus, in quo nimio precio vendantur, præsertim, cum, si ob multam moram corrumpantur, pereant periculo tutoris, sed satis est, si pretio ordinario in loco quo sunt, vendantur, utile tamen est, diẽ venditionis inscribi, alias, &c. ut hic n. 121

122 Tutor, qui bona fide opus incoatum à patre pupilli perficit, non tenetur.

123 Tutor tenetur administrare bona fide res pupilli, nempe, domum fulcire, agrum curare, debita exigere, &c

124 Tutor debet bona pupilli recte & fideliter administrare, & non minorem curam, affectionem, & diligentiam habere in gubernando & administrando rem pupilli, quam propriam, aliter enim de neglectis, & male administratis, & indebite consumtis tenebitur & potest contra ipsum iurari in litem de damnis, impensis & interesse, nisi esset rusticus grossus, vel nisi in testamento fuisset sibi relicta liberatio, & omne illud, in quo contingeret condemnari, quia tunc de neglectis & omissis non tenebitur, nec poterit contra eum iurari in litem: nihilominus tamen tunc reddere debet, quicquid apud eum fuerit de bonis pupilli, & tenetur quoque de dolo, ut in n. 125. & an talis liberatio relicta prosit heredi tutoris, n. 126.

127 Tutor & curator imminente periculo in rebus minoris pariter, & ipsius administratoris quas præponere debeat & salvare? & nu. 128. & quid dicendum in dubio, n. 129.

130 Tutor in casu certo, quo non potuit salvare res pupilli, sed suas, non est in culpa.

131 Tutor rem propriam pretiosiorem re pupilli vel parem potest salvare, relicta re pupilli, quam salvare non potuit, adhibita diligentia, quia in hac specie locus est gratificationi.

132 Tutor & administrator, qui in eius usum & utilitatem bona minoris convertit, tenetur ipso iure in duplum & ad damnum & expensas & interesse minori solvenda.

CAPUT I.

De inventarii & libri rationis confectione.

TVTOR † ante omnia conficere debet inventarium 1
de omnibus rebus pupilli, in quo contineantur e-
ius privilegia & instrumenta hereditatum minorum,
manu tabellionis publici cum iudicis licentia, alias à tu-
tela, ut suspectus removebitur, nisi iustam caussam o-
stendat impedimenti, & tunc debet sibi præcipi ut sta-
tim sine dilatione inventarium conficiat, quo confecto
tutor debet fulcire res pupilli, ne ruant, & colere prædia
& pascere pecora: & hoc bona fide & fideliter. Ita cave-
tur ad literam *in leg. 15. nu. 18. part. 6.*

Inventarium ideo dicitur, † quia in eo describuntur 2
reperta & inventa in bonis pupilli, *ut notat glo. 1. in leg.
tut. qui repertorium, ff. de administrat. tut. & ibi Bart. n.
10. ad fin. sequitur Procell. in d. de inventar. capit. 1. nu. 1. gloss.
etiam in l. tutores, C. de administrat. tute. glo. in l. fin.
versic. facto, C. de arbit. tut. glos. in auth. de hered. & falcid.
§. si vero absunt, versiculo inventarium, collatione prima.
Vitalis in tractatu clausularum, in clausula nihil*

novert

novaris confectione inventar. penden. n. 66. Capol. in repet. l. si fugitivi, n. 73. C. de serv. fugitiv. & Chassan. in consuetud. Burg. rub. 7. §. 13. in versi. pal. le benefiac. n. 1. & probatur *in l. 5. in princ. ibi: Inventario, en Latin, tanto quiere dezir en romance como escritura que es fecha de los bienes del finado, tit. 6. part. 6.* Et in terminis probat nostra l. 15. *tit. 16. part. 6. ibi, E a esse escrito a tal llaman en Latin inventario*, quam legem cum communi sup. d. refert Ayora *de partit. 1. par. c. 2. n. 22 pag. mihi 9.*

3 Formam autem inventarii, † quod debent conficere tutores & curatores, ponit *l. 99. tit. 18. part. 3.* quæ est huiusmodi; *Inventario llaman la carta en que deve el guardador fazer escrivir todos los bienes de los huerfanos: & tal escrito base de fazer assi. Sepan quantos esta carta vieren como Garcia Alvarez Guardador de Ruy Fernandez Huerfano, hijo que fuedo Pero Ruyz assi como parece por la carta fecha por mano del tal escrivano publico, que mando e hizo escrivir este inventario de los bienes que fallo en poder del huerfano sobre dicho luego que fue dado por su guardador E primeramente dixo e otorgo el guardador sobre dicho que fallo tantas cosas muebles en los bienes del huerfano: e tantos heredamientos de pan, tantas viñas, e tantos olivares, e tantas casas: Diziendo señaladamente quantos son, e en que lugares. E otro si, que fallara que avia de recebir de fulano tantos maravedis, e de fulano tantos: de los quales tenia cartas fechas por mano de fulano escrivano publico. E todas est ut cosas, e cada una dellas otorgo que falla ad huerfano sobre dicho: e que las tiene en su poder, e en su guarda, e mando a mi fulano escrivano publico ante los testigos que son aqui escriptos que fiziesse esta carta publica porque no*

4 *pudiesse nascer dubda sobre los bienes del huerfano.* Substantialia † igitur huius formæ observanda sunt, quamvis alias verba mutentur, quæ non mutent substantiam & essentiam inventarii: quam leg. Regiam citat, & iure cõmuni comprobat Baec. *n. 41. cum seqq. in loco statim referendo*, & formam inventarii de iure communi ponit Specul. *tit. de instrum. editio. §. fin. incip. dicto de impugnatione, num. 9.*

5 In † textu Regio *d. l. 15. tit. 16. par. 6.* quem exponimus ibi, *ta luego que otra cosa fagan deven fazer escripta de todos los bienes de los moços, &c.* Adde, quod nihil omitti debet, etiamsi sit minimum, *ut cum Alberic. in si tutores, C. de administ. tut. tenet Bae. de deci. tut. cap. 2. n. 41. in fin.* Simile est, quod in confectione inventarii, nihil ex his, quæ apponenda sunt, omitti debet, *secundum Bar. nu. l. t. §. solent, ff. de offic. præfect. urb.* ut suspecti removebuntur, ex quo dolo omisisse præsumuntur, *ut ex aliis probat Ant. Piag. de tutor. & curat. q. 7. nu. 7. cl 2. & refert plures idem sequutus Baec. d. c. 2. n. 44.*

6 Tutor namq; † qui inventario non apposuit omnes res, dolo fecisse videtur, cum omnes res in eo describere debuisset, *ita Bart. in l. tutor, qui repertorium, nu. 15. ff. de administr. tut.* cuius opinionem sequuntur Abb. *consi. 73. n. 6. & 7. lib. 2. Alex. consil. 74. nu. 1. libr. 7. Aymo. Cravet. consi. 115. n. 2. in fin. lib. 1. Gratus consi. 25. nu. 6. lib. 2. Mascard. de probat. conclus. 521. num. 64. & hos referens Ioan. Vincentius Honded. consi. 35. num. 24.* ubi cum numero sequenti idem probat eadem ratione in heredis inven-

7 tario, *ut per Abb. ubi supra, & Capran. consi. 161. num. 21. cum seqq. & Ant. Piag. ubi supra*, id limitantes, & nisi ex aliqua legitima caussa venirent excusandi, ut puta, si tempore, quo conficiunt inventarium, illæ res omissæ, fuissent sibi occultæ. quod sublimitat Honded. *ubi supr. num. 25. cum seqq.* in filiis † heredibus patris, cum ipso in

8 eadem domo permanentibus, si agatur de mobilibus relictis in hereditate patris, & in eius domo retentis, quia non possunt allegare eorum ignorantiam, sed ratione coniunctionis scientia præsumitur, *ut ibi late probat.*

9 Ut igitur tutores vel curatores, aut heredes a periculo, de quo supra, liberentur, aliquid inscientes omittentes apponere & scribere in inventario, optimum est protestari. Quod si aliqua ponenda non ponuntur, habeantur pro appositis, ut admonet Baec. *d. c. 2. num. 44.* dicit enim quod hæc res ignoranti, alias esse res, proderit, non vero scienti: Sed melior est praxis quotidiana, [illegible] confecto inventario producatur coram iudice, & tabellione cum iuramento, quod est certum & verum rerum omnium, quæ usque adhuc in notitiam conficientis pervenerint cum protestatione, quod quoties aliæ res ad suam notitiam venerint, eas in inventario describit, hoc autem bona fide fieri debet: alias enim non proderit, præter incursum periurii.

Sed est dubium, † intra quod tempus tutores & curatores inventarium conficere debeant, ad hoc, ut [illegible] neri & obligationi satisfaciant, & correspondeat? [illegible] *in d. l. tutores*, dicit, *mox*, quod creati fuerint. Idem [illegible] quit nostra l. Regia, ibi, *luego*, quod quidam intelligunt intra tempus, quod datur heredi, de quo *in l. fin. C. de iure delib. cum similib.* alii vero dicunt intra quatuor menses.

Vera tamen & communis, & concors ceterorum opinio est, quod tutores tenentur conficere inventarium rerum pupillarium, *mox*, id est, quamprimum potuerint, quod si non fecerint, dolo fecisse videntur, *ut in d. l. tutor qui repertorium, ff. de administr. tuto.* Atque ita intelligunt dictionem, *mox*, in proposito [illegible] & omnes Doctores ibidem teste Bart. qui eos sequitur *nu. 6. & Baec d. c. 2 n. 43.* Est communis secundum Octavian. [illegible] *decis. Pedemont. 58. sub. n. 19. ibi, & communiter Dd. exponunt*, ubi refert Speculator, *de tutor. §. generaliter, n. 3, in versic. item fiet inventarium*, dicentem, *mox ab initio, quam cito potest*, puta infra triduum incipient facere, & *sequitur Alber. in d. l. tutores, num. 7.* ubi Ang. dicit, quod debet incipi & perfici una vice, si est possibile, & prædicta prior sententia est communis, *secundum eundem Octav. ubi supra, n. 24.* ubi *n. 25.* quod tutores non habent ad conficiendum inventarium tempus ad conficiendum concessum, per heredem videlicet 30. dierum ad incoandum à die aditæ hereditatis, & sexaginta ad perficiendum, *iuxta l. fin. C. de iur. delib.* sed [illegible], cum possint, illud perficere. Eandem etiam sententiam sequitur, & communem profitetur Ayora, *de partit. 1. par. c. 2. n. 14. in versi. pero en el tut.* Non igitur est præcise definitum tempus à iure, quando, & intra quod tempus teneatur tutor vel curator facere inventarium

Et ideo, † si ille tutor, antequam accusaretur suspectus, & administraret, fecerit solemnia non [illegible] poterit ꝑ hoc accusari postea suspectus, & ad [illegible] ad agendum & administrandum, secus si administraret, antequam faceret inventarium: tunc namque [illegible] test obiici inventario, sed posset accusari ut [illegible] *ita Bart. in l. tutor, qui repertorium, col. 2. num. 7. ff. de administr. tut. sequitur plures referens sic intelligendus [illegible] val. de tut. & cur. n. 20.* ubi quod secus erit, si post [illegible] lam factam de removendo eum a tutela ob [illegible] facta voluerit adimplere, & facere, quia [illegible] erit audiendus, sed uti suspectus removendus præter ius quæsitum dicto pupillo, & querelanti *ut per Bell. consi. 54. num. 11.*

Et procedit † præcedens communis sententia etiam in matre tutrice filiorum, quæ inventarium tenetur conficere, mox cum creata fuerit eorum tutrix. *l. tutores, [illegible] 2. C. de administ. tut. diximus supr. c. 1. n. 12. huius [illegible] partis*, non vero ad id habet annum, qui sibi alias [illegible] ce conceditur ad petendum tutorem filiis. *ex l. [illegible] cum simul, ff. de legitim. tut.* Imperatores namque Arcadius & Honorius auctores, *d. l. tutores*, cum [illegible] positionem dictæ *l. sciant, qui*, maxime cum [illegible] sio eorum patre promulgata esset, utique [illegible] confectioni & perfectioni inventarii præfigere [illegible] voluissent, *argumento gloss. penult. in c. [illegible], de [illegible] ctione, in 6. & textus in c. inter corporalia, de translat. [illegible]*

at. ... ann. ... §. si autem ad deficientes, C. de caduc. tollend. sicut in petitione tutoris statutum fuit, & tamen non intra annum, sed mox, cum ordinati fuerint tutores, voluerint, eos curare facere inventarium. Quod & Justin. comprobavit *in l. fin. in C. arbit. tut.* ubi pœnis legalibus afficit tutores, si neglexerint conficere inventarium: & eos quasi suspectos ab officio dicit esse removendos, text. etiam *in l. hac enim, in fi. ff. de suspect. tut. & l. 1. §. solent & ibi Bald. ff. de offic. præfect. urb.* Id quod expresse probat l. nostra Regia 15. ibi, *E si el guardador, no fiziere tal escripto como es dicho, puede le toller el juez del lugar la guarda de huerfanos e de sus bienes, como a home sospechoso.* In his namq; juribus nullum tempus est diffinitum ad conficiendum inventarium. Alias si mater tutrix haberet ita annum ad conficiendum inventarium, sicur ad petendū tutorē absq; incursu pœnæ alicujus posset differre confectionem inventarii usq; ad finem anni, & sic negligere administrationem bonorum, cum ea non possit administrare, nisi prius confecto inventario, *ut in d. l. fin. C. arbit. tut.* sicut potest differre petitionem tutoris absq; eo, quod aliqua mora intra annum ei imputetur. Licet itaq; detur annus matri ad petendum tutorem filiis, non tamen ad conficiendum inventarium, ubi mater punitur propter dolum præsumtum. Ita in terminis late probat Octav. *d. decis. Pedem. 58. num. 25. cum seq.* cujus sententia comprobatur, quia si tutores mox, ut creati fuerint, tenentur facere hoc inventarium, & mater habet a jure annum ad petendum tutores filiis sub pœna privationis eorum hereditatis & successionis, si pupillus impubes decesserit, *ut in d. l. sciant, qui, cum simil.* consequitur, quod si ipsa mater antea non susceperit tutelam, sed ad finem anni eam suscipiat, non teneatur priusquam creata fuerit tutrix filiorum, inventarium facere, sed postea mox, ut creata fuerit tutrix filiorum. Nec dicitur tunc datus annus ad confectionem inventarii, sed ad petendum tutorem filiis, intra quem annum ipsa deliberare poterit, utrum velit suscipere tutelam filiorum vel non, sed alium tutorem filiis suis petere. Tenetur namque mater intra annum mortis mariti, vel se facere provideri tutricem filiorum, vel eis tutorem petere. Unde prædict. pœnam non incurret, si intra annum fecerit se tutricem filiorum suorum provideri, vel eis tutorem petierit alternative, ut constat ex mente & ratione finali jurium in hoc ... quentium. Imo post annum tutelam sibi provideri, petere poterit, licet ob non petitum tutorem intra annum incurrat pœnam *d. l. sciant, qui: cum simil. ut statim dicemus*, & mox, ut creata fuerit tutrix, inventarium facere tenebitur, non vero prius, cum tunc non sit tutrix.

Est † tamen maxima quædam differentia inter matrem, non petentem tutorem filiis intra annum, & tutorem administrantem, & non facientem, vel perficientem inventarium de rebus pupilli: quia mater, licet non petat tutorem intra annum, quamvis præjudicet sibi, quoad successionem pupilli decedentis in pupillari ætate, *ut in dictis juribus*, non tamen sibi præjudicat quoad tutelam, quin possit eam assumere post annum, *ibi Bald. in d. l. precibus, col. 5. vers. & sciat, num 21. C. de impub. & aliis substit.* tutor vero administrans ante confectionem inventarii, potest accusari ut suspectus, *ut supra diximus n. 11.* Magis igitur in proposito tutelæ delinquit, qui non facit inventarium, vel minus perfecte illud facit, quam qui non petit tutorem intra annum, *ut expresse dicit Sylva nupt. in rubr. vidua non nubendum, in vers. 3. limitat Goz. adin. consil. 17. num 5. & 8. & cum Corneo Octavian. ubi supra num 23.*

Ex † quo falsa redditur opinio Bartol. *in l. legitimos, in princ. num 7. ff. de legit. tut.* dicentis, quod licet gloss. ibi ponat decretum primo, tamen ultimum est. Debet enim tutor prius facere inventarium, & alia, quæ supra dixerat, quam ei tutelæ administratio concedatur, *ut in l. fin. C. arb. tut.* vel saltem dicit, quod debet fieri in ipso actu, quo decretum interponitur, *ut in auth. ut hi, qui obligatas se perhib. hab. res min. §. fin.* Cum enim *l. tutores, la. 2.* dicat, quod tutores vel curatores mox, quam fuerint ordinati sub præsentia publicarum personarum, inventarium rerum omnium & instrumentorum sulemniter facere curabunt, & ibi Salyc. exponit verb. *ordinati*, id est, sub præsentia publicarum personarum: & l. nostra Regia 15. expresse dicat, quod tutores, qui habent sub tutela orphanos, debent facere inventarium, *Luego que otra cosa hagan*. consequitur manifestissime, quod prius decerni debet eis tutela per judicem, & postquam sibi fuerit decreta, statim, quam primum poterunt, tenentur inventarium conficere, non vero ante decretum tutelæ, nec in ipso actu decreti. Praxis etiam communis tribunalium hujus regni suffragatur huic nostræ sententiæ contra Bart. Hoc namq; videmus fieri in praxi, nempe ut prius decernatur tutela & cura per judicem coram tabellione & testibus, & postea fit inventarium, de qua etiam praxi testis est Greg. Lopez *in dict. l. 15. gl. 1.* & nos quoq; sæpissime ita fieri vidimus, & de eodem jure practico, quo utimur, testatur quoq; Spino *in suo Spec. test. gl. 29. n. 41. ad fin.*

Neq; obstat *l. fin. C. arb. tutel.* quia ipsa non prohibet administrationem per judicem verbaliter decerni, sed ipsa realis administratio interdicitur ante confectionem inventarii, *ut infra dicemus*.

Mater ... ergo non conficiens inventarium, cum sit tutrix filiorum (sicur infra, & ceteri tutores, de quibus nuncupatim agemus) quatuor pœnas incurrit. Prima est, quia dolosam suspicionem incurrit, *l. tutor qui repertorium, ff. de administr. tut.* nempe furti rerum pupillarium, sicut heres inventarium non conficiens incidit in suspicionem furti rerum hereditariarum, jure communi ita præsumente, *ut in authen. de hered. & falc §. sancimus, coll. 1.* Quæ quidem præsumtio, cum sit juris, est liquidissima probatio: *juxta gl. in l. sicut, C. de peric. tut. l. licet Imperator. ff. de legat. 1. ita Roman consil 118. quoad primum, in 2. dubio,* addens, quod mater hoc casu possit poni ad torturam, si bona non repeciuntur quem ad hoc refert & sequitur Anton. Piag. *de tutor & curat cap. 8. num. 10 & Marc. Anton. Eug. consil. ... num. 47. ubi alios citat.* Sed hoc ultimum verum non puto ... tenendum, primum vero sequor ... ut ... observavit Baec. *de decim. tut. c. ... n. 5 ... & 9.* Se... pœna est; quod in vinculis caussam d... licet sit de ... , *ita Roman. ubi supr. & An. Eu... ubi supr. ... An. ... sag. etiam ubi supr.* sed in h... ... prehenditur Roma. per Hippolyt. de Marsil. *in sua p... ... crimin. in verb. attingam, n. 64. & 65. quem adhuc refert & sequitur addit. Bartol. Chassan. in consuet. Burgund. rubr 6. de enfans, &c. in text. ... par inventare, n. 12 fol ... col. 1* licet Baec. *ubi sup. n 56.* teneat, quod tutor, qui non confecit inventariu, potest poni in vinculis, *per l. 3. §. tutores, qui repertorium, ff. de suspect. tut. Goz. ad consil. 15. num. 14.* Quod in aliis tutoribus verissimum est, & probatur expresse *in d. § tutores, qui.* Ceterum in matre tutrice non videtur procedere, quia ipsa etiā ob caussam tutelæ incarcerari non potest, cum non teneatur ultra, quam facere potest, ut observarunt Marsil. & Chass. *ubi sup* & nos late dicemus *infr. alio c.* Nihilominus tamen adhuc in specie, de qua agimus, propter dolum præsumtum à jure, & suspicionem furti in matre tutrice filiorum, ob non confectum inventarium, verius & tenendum videtur, quod mater in hoc casu possit incarcerari ex dolo proprio, qui ipsi patrocinari non debet: Est enim delictum & caussa criminalis, atque eo merito, ut incarcerari pro eo possit. Tertia pœna est, quod infamiam incurrit. Quarta est, quod per pupillum juratur in litem contra eam, *ut ubi per Roma. plenius habetur, & Chassan. ubi supra, d. n. 8. cum seqq.* 15

K Tuto-

16 Tutores igitur & curatores minorum, ut diximus, inventarium solemniter facere tenentur omnium rerum suorum minorum & instrumentorum pertinentium ad res pupilli vel adulti, *ut in juribus supra citatis, & praeterea in l.94 tit.18 par.3.& per Jas.consil.219.lib.2. Decis.resp.85.n.25.vol.2.* congerit alios plures Ant. Piag. *de tut.& cur.q.9.n.6.* ubi ampliat etiam in tutore testamentario. Id,quod verissimum est atq; certissimum,& in praxi quotidie observatum:estq; de mente patris omnium tenentium, quod testator potest remittere tutori testamentario confectionem inventarii, Ergo clare praesupponunt, quod alias absq; praed. remissione id tenebatur facere: quicquid aliud velit in tutrice testamentaria Joan.Baptist Feret.*consil.317.n.4.in 2.part.* quem supra improbavimus. Addit insuper Ant.Piag. *ubi supra*. quod si plures sunt tutores, omnes conficiunt inventarium, si-biq; imputet, qui id non confecerit: non enim sufficit cugere contutores seu concuratores ad dandum sibi copiam,*secund.Bar.in l.actus,ff.de administr.tutor.*

17 Tutor autem,† qui repertorium non fecit,quod vulgo *inventarium* appellatur,dolo fecisse videtur(ut in matre tutrice praediximus) nisi forte aliqua necessaria & fortissima caussa allegari possit,cur id factum non sit. Si quis igitur dolo inventarium non fecerit, in ea conditione est, ut teneatur in id, quod pupillo interest, quod ex jurejurando in litem aestimatur. Nihil itaque gerere ante inventarium factum oportet, nisi id, quod neque modicam dilationem exspectare possit. Ita dirit *l. tutor, qui repertorium,in princ.ff. de administr.tut*

18 Quod † si tutor inventarium non fecit, vel minus legitime,in dolo esse praesumetur, ac bonorum usurpator reputabitur,ut consulendo tradit Jas.*d.cons.219.n.3.cum seqq.incip.materia rationum,vol.2.& volunt Bald.in l.fin.in princip.C.de jur.deliber. quem refert & sequitur Afflict. decis.Neapol.13.n. 17. Soc.cons.46. col.2.& Dec. consilio 138.col.1.quos refert & sequitur Roland.à Valle consil.49.n.18,vol.1.* dicens,quod ultra poenas infamiae,cui ipse tutor subjacet,& aliis quibus puniendus erit, tenebitur pupillo,quatenus juraverit in litem,quod etiam voluit Afflict. *decis.207.n.4,Bero. consil.128. cum aliis auctoribus relatis à Caval.de tut.& cur.n.59.cum seqq.* ubi etiam,quod puniri debet in duplum rei non descriptae in inventario. Eadem etiam plures allegans probat & tenet Baec *de decim.tut.c.2.num.53.cum seqq.& Ant Piag. de tut. & curat.q.7.n.10.vers.4.& Ayora de partit.1.part.c.2.n.17* ubi *n.18.* idem probat & tenet,quando tutor vel administrator non legitime,ut debuit, fecit inventarium, quia omisit in eo apponere aliqua bona vel res qualitatis, vel valoris,vel ita obscure eas posuit,ut pro re certa conveniri non possit,tunc enim contra eum etiam potest peti id , quod interest , juramento in litem alterius partis probandum, quia tunc hujusmodi inventarium pro infecto habetur.*l.1 ff.de his,quae in testam. delentur, & in l. 2.ff.de his,quae pro non script.hab.& tenet Bartol.in terminis,in d.l.tutor,qui repertorium, in princ. nu.21. ff.de administ.tut.quem caeteri sequuntur,teste Ayora,ubi supr. sub d.n.18.& diximus jam supra.*

19 Quod si tutor † vel administrator inventarium non fecerit mox,prout de jure tenetur,sed post multum temporis à morte defuncti & postquam suscepit administrationem bonorum, etiamsi non potuerit quidem accusari & removeri,ut suspectus, & contra eum dolus praesumitur, non tamen incurrit alias poenas tutorum, vel administratorum non conficientium inventarium, *ut supra diximus*, & praeterea ita tenet Ayora *ubi supra,num.16.* allegans ad id Spec.*in tit. de instrum. edit. §. .circa prin.*& Bart.*in d.l.tut.qui repertorium,in princ. n.* qui tamen ita distinguit,quod si tutor nihil administravit, licet tardius venerit ad conficiendum inventarium, & tardius venerit ad gerendum, nihil potest ei objici à quocunque: sed si administravit, antequam conficeret inventarium, nihil potest objici inventario, quia tutor est & facere debet,sed posset accusari ut suspectus, quam Bart. opinionem sequitur alios allegans Capicius *d. consil.50.num.2.&3.*& Marcus Anton. Eugen.*consil.19.num.6.* nec non & Mandel.*consil.21.num 7.* & Malvas. *con. 3. num. 17.*

Ubi idem † probat in tutore, qui rationem conficere & reddere tenebatur , ut si illam debito tempore reddere neglexerit, etiamsi demum illam reddiderit, nihilominus sit. ut suspectus, removendus, quia concurrit eadem ratio, validumq; est argumentum de inventario ad rationis confectionem,*ut per Bartolum in l.1.§.de servis in 2.lectur.in fin.in verb ff.de tut.& rat.distra. Martin.consil.159.& consil.213.& consil.190.volum. 2. Roman consilio 414.in princ. Dec.consil.178. num. 1.& 2. Roland. à Valle consil.49.n.62.lib.1.Noviz.an.consil.94. in fin. latissime Plotus in l.si quando,n.194.C. unde vi, prout eos a hoc refert, sequitur Malvas.d. consil.113.n.18.*

Sed † non idem erit in omissione satisdationis tutoris testamentarii , quia ipsam praestare non tenetur tutor testamentarius,*ut in princ.Inst.de satisdat. tut. cum simi.* Ita in terminis dicit M.Anton,Eug.*d.consil. 10.num. .& 18.* estque indubium , & ideo accusari non potest ut suspectus ex omissione satisdationis , siquidem illam praestare non tenetur,ut modo dicebamus.

Multoq; magis idem concludendum est de omissione promissionis de faciendo utilia, & praetermittendo inutilia, quia non reperitur jure cautum, quod ista omissio operetur nullitatem tutelae , cum sit promissio modici momenti,*ut in terminis affirmat Eugenius ubi supra,numero 19.*

Poena † autem tutoris vel curatoris,non conficientis inventarium ea est , quam praediximus ex nostra l. Regia,nempe: *Que el juez lo puede quitar la guarde de los huerfanos e de sus bienes como à home sospechoso.* Quod alegibus supra comprobavimus,& tenet Philip. Corneus *consil.175.in praesenti consultatione,num.4.lib.3. Ant. Piag. de tut.& curat.quaest.7.num.6.* & humiliores incurrunt publicis jubentur committere *l.3. §. tutores. ff. de suspect. tut.& ibi Bart Greg.Lopez.in d.l.15.gloss. tit. 5 part. 6 Ant.Piag.de tut.& curat.d.quaest.7.num. Marc. Ant Eugen consil.19.n.44.cum seqq.* Idem est si faciat inventarium, & non omnia bona pupilli in eo scribat. Accusari enim potest ex hoc, ut suspectus, & removetur at & insuper criminaliter punitur, *l.1.§. solent, & ibi Bart. colum.1.,ff.de offic.praefect.urb.l.in eos,ff.de tut* uim contra eum praesumitur ex hoc, *ut per Jas.d. 219 num.3.versic.2.& Abb.consil. 3.num.7 2. part. Baec de decim,tut.c.2.n.44.*

Debent † enim omnia sigillatim describi in inventario,*dict.l.fin.§.fin.C.arbit,tut.l.chirographis ministratione tutorum.* Erit autem optimum huc, ut aliquis infcius bonorum aliquo um periculo liberetur: quod praediximus *hoc eodem ... numero 9*

Unde facto † inventario, si bona ...ntur, augendum est inventarium.*gloss.in l. mulier, de jure dotium gloss.1.in fin.in l.tutor. qui repertorium, ff. de administrat tut.& ibi Bart.num.11.ad fin.sequitur plures allegans Baec.d.c. num.42.*

Sed † & est alia poena contra tutorem non conficientem inventarium , quia incidit in suspicionem ... minoris, potestq; praeterea subjici torturae & ... sam dicit in carceribus (praeterquam in matre tutrice filiorum,*ut supra dicebamus*) & tenet praeterea ...dar. Anton. Eugen. *d.consil.16.num.48.cum seqq & Ant.Piag. d q.7.num.10.*quod etiam procedit de jure canonico.& in clerico tutore, *ut cum Natta cons.683. visopunllo, nu. lib.4.tenet Ant.Eugen.ubi sup.n.51.& 52.*

Juratur † præterea in litem per majorem effectum contra tutorem, non conficientem inventarium, ad intereße declarandum per dictum juramentum, in litem ejus partis, ut supra dicebamus, & præterea tenet plures allegans Ant. Eug. ubi sup. n.52. & Ant. Piag. d.q.7. sub n.10. in verf.4. & ult. Et probatur expreße in l.6. tit.11. part.3. ubi dicitur: Rebelde siendo el guardador de manera que no quisieße dar cuenta verdadera al huerfano despues que fueße de edado a otro que lo quisieße recibir en moneda del, o no le quisieße entregar sus cartas io non monstraße le carta del inventario inque fueßen escriptos a los o los bienes del huerfano, o no le entregaße las otras cosas que oviese tenido en guarda por el, o si le fueße probado que al huerfano menoscabara alguna cosa de lo suye, por culpa, o por engano de su guardador, dezimos que estonce en qualquiera de los casos puede el juzgador dar la jura deste que sus huerfano que jure fior quanto no queria aver menos aquella cosa que su guardador no le queria entregar, o en quanto aprecia el danno e el menoscabo que recibio por razon del, deve se librar el pleyto por su jura, apreciando coda via el juzgador e asmando fasta que quantia manda el huerfano que jure.

Sed † contra heredem tutoris non conficientis inventarium delatio hujus juramenti locum non habet, l.8. & l. also, & l. fin. C. de in lit. jur. expreßa l. Regia præfata 6. tit. 11. par. 3. in verf. Si el guardador se finaße, ubi præfigit formam procedendi in hoc contra heredea tutoris, ubi Greg. Lop. in gl. herederos, dicit, bene notandam practicam illius l. & eam limitat, nisi lis eßet contestata cum defuncto. Lite namque non contestata, mortuo reo ob dolum præsumtum, prout est dolus tutoris, non conficientis inventarium, adversus heredem in litem jurandum non est, ut est ab omnibus receptum, teste Covarru. lib.2. variar. resolut. cap.14. num.5. ad fin. ubi idem probat in dolo vero cum Bart. in d. l. in actionibus, cui frequentissimo omnium consensu suffragatum eße dicit Curtius Junior, ibi num. 34. refragante auctoritate ejusdem Bart. in l.1. C. de in lit. jur.

Similiter † etiam tutor inventarium non conficiens, infamiæ nota afficitur, l. fin. C. arb. tut. Anton. Piag d.q.7. num.10. ad fin.

In † inventario autem non sunt ponenda debita, quæ pupillus debet, sed quæ ipsi debentur, Bart. in d.l. tut. qui repertorium, sub n.10. Aret. consil.148. q proposita, col.1. & alios allegans Baec. d.c.2. num.52.

Quoad † agendum autem, non est necessarium, quod tutor inventarium perfecerit. Sufficit namque illud incoaße, secundum Abb. in cap. ex tenore, num.5. de tempor. ordin. quem ad hoc refert & sequitur Anton. Piag d.q.7. num.10. ad fin.

Superiora † omnia dicta de obligatione tutorum & curatorum conficiendi inventarium limitantur nunc primo, quando in loco adeßet consuetudo non conficiendi inventarium, tunc enim illud non conficiens excusabitur, secundum Abbatem in cap. ex part. num.6. de appellat. dicentem, hoc eße admodum singul. dictum, & notabile in practica, sequitur Armil. aurea in summa, verb. tutor, num.4. & hos referens Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. . num.11. Eandem limitationem probavit Crotus consil.231. facti contingentia, num.51. & cum eo Mascard. de probat. 3. tom. conclus. 1392. num.5. & ante eos Specul. de instrum. editione, §. fin. verf. quid si sit de consuetudine regionis, num.8. Cyn. in l. fin. C. arbit. tut. & sequitur Bald. in auth. sed cum testator, colum.2. versic. alii dicunt, C. ad leg. Falcid. Ayora de partit, 2. par. cap.2. nu.11. Et consuetudo per allegantem probanda erit, secundum Crotum & Mascard. ubi supr. num.6. addentes, quod ad hoc, ut valeat consuetudo, neceße est, quod fuerit obtentum in contradictorio judicio, juxta formam, quam ponit Bart. in l. de quibus, ff. de legib.

Falluntur † tamen in hoc ultimo hi duo auctores. Nam non est de essentia & valore consuetudinis, quod sit obtenta in contradictorio judicio: quia licet gloß. dicant, requiri actus sententiarum ad inducendam consuetudinem. Quarum opinionem insinuat eße communem Mencha. de succeß. creat. §.21. num.114. & videtur ipsam probare in l.5. tit.2. part.1. ibi, dos juyzios. Verius tamen est & receptius, scilicet, quod per actum judiciorum, & non judiciorum inducatur consuetudo, ut in leg. cum de consuet. ff. de legib. ibi an etiam contradictorio aliquandoin judicio, &c. Dictio namq; etiam innuit, idem eße etiam extra judicium. Ita cum communi probat Bart. in d.l. de quibus, nu.13. tam in lectura, quam in repetitione, cujus sententiam dicit etiam communem Paul. Castr. ibi num. 11. & 16. sequitur Jas. alios allegans ibi n.51. Et dicit magis communem Orosc. ibi, n.50. communem quoq; plures allegans testatur Menc. ubi supr. dicit etiam magis communem Orosc. in d.l. cum de consuetudine. n.1. & communem profitetur idem Orosc. in l. nam imperator, n.2. ff eodem tit. de legib. Est etiam communis secundum Avend. in suo dictionario, verb. costumbre, ad fin. Neq; obstat d. l.5. in contrarium allegata, quia debet intelligi & ampliari, ut non solum per sententias, ut illa lex dicit, sed etiam per actus extrajudiciales consuetudo inducatur, secundum Orosc. ubi sup. utrobiq; & melius Greg. Lopez, in d.l 5. n.2. respondet Avenda, ubi sup. quod non requiritur binum judicium, ut valeat consuetudo, & habeat eße simplicis consuetudinis, sed ut habeat vim legis, omnino requiritur binum judicium, ut colligitur ex mente legum Regni, nempe d.l.5. & l 6. statim seq. Male igitur Crotus & Mascard. ubi supr. requirunt ad hoc, ut valeat & excuset tutores consuetudo non conficiendi inventarii, quod fuerit obtenta in contradictorio iudicio: siquidem sufficiunt actus extraiudiciales ad eius valorem, iuxta magis communem præfatam sententiam.

Secundo † superiora omnia de obligatione tutorum 34 & curatorum conficiendi inventarium limitantur, ut non procedat, quando eßet neceßaria & iustißima caussa. Hæc namq; bene excusare potest ab inventarii confectione, ut expreße deciditur in l. tut. qui repertorium, in princ. ff. de administ. ubi Bartol. n.17. quærens, quæ sit illa neceßaria caußa, respondet, poße eße primo in persona tutoris, qui morbo sontico impeditur, ut in l. quasitum, ff. de re jud. Et potest etiam eße impedimentum ex parte rei, quia nõ reperitur adhibita diligens inquisitio. Et quod justa caußa excuset, probatur etiam in nostra lege Reg. 15. ibi: Pero si el guardador mostraße razon derecha porque no pudi[e]se fazer el inventario, non le deven desapoderar de los huerfanos nin de sus bienes: mas deven le mandar que faga luego el inventario sin alongamiento ninguno. Eßet etiam iusta caußa in proposito, si tempore, quo conficiunt inventarium, res in eo non appositæ eßent illis occultæ, ut prædiximus supr. hoc cap. in verf. in text. Regio, ubi sublimitavimus, & praxin opportunam adduximus. Similiter quoque iusta caußa non faciendi inventarium, excusans tutorem vel curatorem, erit testa- 35 toris specialis voluntas † inventarium confici vetantis, l. fin. §. procul dubio, C. tut. Potest igitur testator remittere tutori confectionem inventarii, ex illo §. illo procul dubio, secundum Bartol. in dicta lege tutor, qui repertorium, numer.18. dicentem, hanc eße iustißimam caußam non faciendi tutorem inventarium, licet non sit neceßaria, tenet idem Bartol. in l. nemo potest, in 6. quæst. [illegible] & ibi Dd. ff. de legat.1. Et est communis secund[um] [illegible] os, ibidem n.405. ubi alios citavimus, & secundum Ant. Piag. de tut. & cur. ut. quæst.7. num.15.

36 Quæ conclusio † primo ampliatur, ut non tantum procedat in tutore testamentario, cuius fidem visus est testator approbare, sed etiam in legitimo & dativo, juxta gloß. in d.l. tutores, la 2. verb. publicarum, ad fin. Est communis, ut diximus in d.l. nemo potest, n.406. eamque

sequitur Joan. Orosc. *in l. 1. num. 26. ff. de offic. praefect. urb. & Anton. Piag. d. num. 12. & Cavalc. de tut. & curat. num. 210.* ubi citat Bernardum Diaz. de Lug. *in reg. 766.* & Jul. Clar. *in §. testamentum, q. 66. vers. quoad tertium.*

37 Secundo ampliatur, † ut procedat non tantum, si testator expresse vetuerit confectionem inventarii, sed etiam, si eam tacite remittat simpliciter, ut constare videtur ex gloss. supra allegata *in d. l. tutores, la 2. & in l. 3. §. tutores, verb. non fecerunt, ff. de suspect. tut.* dum gloss. simpliciter dicit, testatorem remittere posse confectionem inventarii, & non exprimunt, quod specialiter eam vetat, seu fieri prohibeat. Ita tenet Cyn. *in dict. § illo,* & est de mente Bartol. *in d. l. nemo potest, d. q. 6. princ.* & est magis communis opinio *secundum Rip. ibi, nu. 85. & secundum Baec de decim. tut. cap. 2 num. 48* qui eam sequitur, & nos etiam, *in dict. l. nemo potest, num. 409.* eam defendimus à contradictione Joannis Andreae Salycet. Angel. & aliorum tenentium contrarium, ubi respondimus fundamentis contrariis & praecipue *dict. §. ibi,* in illis verbis, *specialiter inventarium confice vetuerint,* quia in rei veritate paris sunt dicere, remitto inventarium, vel veto id fieri, *argumen. text. in l. si heres vetitus, juncta l. cum tale, §. Titius, in fin. ff. de condit. & demonst.* & quia nihil interest, quibus verbis utatur testator, si de voluntate ejus appareat, *ut in l. 2. C. commun. de legat. & in l. 2. C. de formul. sublat.* Et ita est tenendum, tametsi Anton. Piag. *de tut. & curator. quaest. 7. num. 25. versic. declaratur, cum aliis quos citat, & inter eos Jul. Clar. §. testament. quaest. 66. in versic. quoad tertium teneat contrarium.*

38 Quamvis † tamen testator remiserit tutori confectionem inventarii, nihilominus debet fieri descriptio bonorum ad faciliorem probationem, & ne bona abradantur, ut resolvimus cum aliis pluribus *in dict. leg. nemo potest, num. 411.* ubi idem quoque probavimus in patre, qui non tenetur inventarium bonorum filiorum, tanquam legitimus administrator conficere, ut teneatur, praedictam descriptionem facere ex Doctore Molin. *de Hispan. primogen. lib. 1. c. 15. n. 34. & aliis.*

39 Si † tamen remissio inventarii facta tutori à testatore esset contra utilitatem pupilli, potest judex ex hac ratione non sequi testatoris voluntatem, *l. in confirmando. & l. utilitatem. ff. de confirm. tut. cum simil. ita Bart. ubi supra* Est communis, ut alios allegans dixi *in dict. leg. nemo potest, num 416. & Doct. Molin. lib. 1. de Hispan. primogen. cap. 28. num. 16. & Molin. Theolog lib. 1. de justit. & jur. col. 1377. in versic. utrum.*

40 Unde † si apparet nova caussa, quae non fuisset cognita testatori, quod scilicet talis remissio esset damnosa minori, cogi posset tutor & curator per judicem ad inventarium conficiendum, *secundum Franciscum Aret. consil. 22. diligenter & mature. post num. 5. Deci. consil. 349. quod in praesenti, num. 6.* & hos referentem Anton. Piag. *de tutor. & curat. q. 7 num. 16.*

41 Similiter † etiam si adesset suspicio, quod tutor vel curator supprimeret res minoris, posset judex ex officio, non obstante praedicta remissione testatoris, eum cogere ad conficiendum inventarium, & librum rationis pro utilitate pupilli vel adulti, *Bald. in l. fin. C. arbitr. tut. Angel. consil. 114. quos refert & sequitur Anton. Piag. ubi supra num. 18. & plures allegant Cavalc. de tut. & curat. num 210.*

42 Denique † & tertia non valeret remissio confectionis inventarii in praejudicium creditorum: eis namque non obstante inventarium fieri debet, *secundum Bald. in l. final. §. cum igitur, C. de jur. delibér.* secus esset, si solummodo legatariis praejudicium afferret: haec namq; non esset caussa legitima ad impediendam voluntatem testatoris, cum illis potuit non legare, *ut cum Paul. Castren. & Alexandro probat Anton. Piagius dict. quaestione 7. numero [illegible]*

Hinc est etiam, † ut filius non conficiens inventarium, non praejudicet sibi quoad legata, in qua[illegible] bita jure naturae, & sic quoad legitimam. [illegible] quoad creditores paternos: illis namque integre [illegible] non conficiens inventarium satisfacere tenetur, [illegible] alienum hereditatem consumit: bona namque [illegible] non dicuntur, nisi deducto aere alieno. *l. subsignatum, §. bona cum concordant. ff. de verborum significat. & interminus ita tenet gloss. in l. fin. §. si autem, qui est penultimus, verbo, sacramento, C. de jure delib.* quam etsi Ol[illegible]radus, quem ibi refert Alberic. reprehendat, eam tamen c[illegible] approbarunt, ex quibus Alexand. *num. 8.* Corneus *in [illegible] verbis,* Jas. *num. 2.* testantur illius gloss. opinionem esse communiter approbatam, & sequuntur communiter omnes, secundum Ayoram *de partit. 1. parte. cap. 2. num. 23* estque similis gloss. *in authent. de hered. & Falc. §. si vero non fecerit, verbo. non lucrari, collat. 1.* ubi etiam sequuntur omnes. Gloss. etiam communiter ibi recepta, *in authentica sed cum testator, verbo excedant, C. ad legem Falcid.* quae glossae omnium consensu sunt receptae, *secundum Doctor. Covarr.* qui plures citat *in cap. si heredes, nu. 9. de testament.* & communem profitetur, plures etiam enumerans Padilla *in authent. hoc amplius. num. 19. C. de fideicommiss.* ubi etiam gloss. *verbo, naturale, in fine, idem Padilla in l. 3. num. 31. C. de juris & fact. ignoram.* Communem etiam contra alios dicit Roder. c. Suarea *in l. quoniam in prioribus, in [illegible] ampliat. num. 1[illegible] C. de inoffic. testam.* ubi *num. 19.* dubitat, an hodie [illegible]a procedat attenta *l. f[illegible]* praecipiente; omnia bona patris c[illegible] legitimam f[illegible]orum excepto quinto, nam possent filii fraudare legatarios non faciedo inventarium. Idem ipse inquit, quod si ip[illegible] esset judex, recurreret ad conjecturas, quas ibi refer[illegible] Ego vero filium vel filios non conficientes invent[illegible]um, vel id conficientes ultra quintum inter extraneo[illegible] ultra tertium & quintum inter descendentes, lega[illegible] vitos non onerarem, nec condemnarem, *juxta leg[illegible] claras hujus Regni,* nisi legitime constaret de [illegible]raude, & occultatione bonorum. Et ultra omnes supradict[illegible], eandem sententiam glossarum communem & magi[illegible] communem, atque receptiorem plurimos alle[illegible], [illegible] latissime eam comprobans, & respondens [illegible] contrariis Octavian. Cacheran. *decisione Pe[illegible] 30 num. 6. cum sequentibus usque in fin. decisio.* ubi [illegible] ultimis verbis inquit, senatum censuisse sequendam esse creb[illegible]orem hanc sententiam, videlicet, legitimam non am[illegible] & sic contraria de jure forte sit verior, sed com[illegible] sententia longe verior est, & sequenda est, se[illegible] Mencha. qui eam bene probat *de success. creat. §. [illegible] nu 15. ad fin.*

Et pro hac receptiore & tenenda sen[illegible]ntia adduc[illegible] per Doctores textus optimus *in authen. de hered. & Falc. § penult. versic. non autem excepimus.* Nam [illegible] §. *si vero non fecerit,* dicitur, quod si heres in[illegible] non confecerit, in solidum teneatur legatari[illegible] & c[illegible] toribus, deinde subsequitur *d. §. non autem e[illegible]pimus,* ubi si patronus inventarium non fec[illegible] nihilomi[illegible] legitimam sibi debitam in bonis liberti non amitti[illegible] Ergo multo minus debet filius amittere debitum jure naturae, magis enim debita est legitima filiis in bonis parentum, quam patrono in bonis liberti, cum haec jure positivo, illa vero iure naturae debeatur, *ut notatur in si quis libertum. §. final. ubi gloss. fin. ff. ad leg. Cornel. de [illegible] car.* Fit igitur ex his, ut textus *in dicto §. penult.* maxi[illegible] faciat pro hac communiore sententia, quamvis cum e[illegible] vertere contendat Raphael *in dicta authentica s[illegible] cum testator,* ne eam probet, sed bene respondet eius [illegible] ponderationi Octavian. *ubi supra, dicta dec[illegible] 30. numero 7. per totum* Quod si aliqui ex supra citatis indistincte loquuntur, dicentes, quod filius non conficiens inventarium, non praejudicet sibi quoad legitim[illegible]

sibi debitam jure naturæ, intelligenda sunt juxta præfatam distinctionem, nempe, quoad legata: secus quoad æs alienum defuncti debitum creditoribus suis, ut constat ex contra, quas allegant, & præterea in terminis ita nuncupatim observavit Ayora *ubi supra*. Et ita est procul dubio tenendum cum prædicta magis communi sententia.

Quamvis contrariam sententiam, imo, quod filius non conficiens inventarium indistincte privetur sua legitima, tenuerit glossa *in dicta auth. de hered. & Falc. §. si quis autem non impleverit, in verbo, auferre, & Oldrad. in d. l. fin. C. de jure delib.* quem ibi refert Alber. *in §. sin autem dubius, & idem Oldrad. consil. 134. num. 4. Salycet. in dicta l. final. §. si quis autem temerari, num. 35. & in dict. authent. sed cum testator, num. 6. & alii plures relati per Octavian. dicta decisi. 30. num. 4.* dicentes eam in puncto juris esse veriorem, cujus fundamenta refert ibidem Octavian. *à num. 1. cum sequentibus*, sed eis respondet idem auctor, *num. 7. cum sequentibus*, licet in finalibus verbis illius decisionis sentiat forte de jure esse veriorem hanc sententiam ejusque fundamenta refert etiam Mencha *dicto §. 8. num. 15. in princ.* ubi late eam fundat. Sed nihilominus communis contraria verior est, & tenenda in praxi per supradicta, & præcipue attento jure nostro Regio, per l. 8. titulo 10. partita 6. ad fin. ibi. *fueras ende si alguno de ellos fuesse hyo del testador, ca este tal non deue perder la su legitima parte que los fijos deven aver en los bienes del padre por razon de la natnraleza.* sed quia lex illa loquitur in filio non adimplente voluntatem patris sui defuncti, hoc est non solvente legata ab eo in suo testamento relicta, allego etiam legem Regiam in terminis propriis loquentem, nempe, in filio non conficiente inventarium, nempe lege 7. titulo 11. partita 6. ibi. *e si por aventura el inventario non ovieffen fecho estonce non podrian sacar falcadia, fueras ende si los herederos fuessen de los que descendan, e suben por la linea derecha de los fazedores de los testamentos, ca estos tales deuen aver da su parte legitima por deudo hen en los bienes del padre naturalmente.*

44 Eadem † ratione existimat Segur. & eum referens Padilla *in dicta authent. hoc amplius, num. 20.* neque tertiæ partis meliorationem amissurum filium propter non confectum inventarium.

45 Sed videtur † quod supra dicta magis communis sententia & resolutio sit nullius effectus. Siquidem eam intelligunt Doctores, ita ut quamvis non confecto inventario legitima minuat legata, ista legata sic diminuto per legitimam, præstari debeant solida, etiamsi excedant vires patrimonii, *ita Ricardus de malumbre, Cyn. & Bart. in dicta authent. sed cum testator, num. 11. & Paul. Bald. & Angel. in l. scimus, §. penult. C. de jure delib. Corneus in eadem l. §. si vero, & consil. 180. vol. 4. Bald. in l. 1. num. 3. C. de bon. auctor. jud. possid. Suarez ubi in dicta ampliat. 7. ad fin. Gregor. Lopez in d. l. 7. tit. 11. partit. 6 in gl. legitima, & Mencha. ubi supr. num. 16.* & hoc frequentissime dicunt Bart. & ceteri Doctores *secundum Doct. Covarr. in d. c. si heredes, num. 9.* ubi eam Bartoli & ceterorum opinionem declarat, quo pacto intelligenda sit: & tandem inquit necessario dicendum esse, filium heredem ex legatis posse portionem legitimam deducere, atque ita legata per hanc deductionem diminuta soluturum: tunc tamen non poterit certo sciri, an hæc legatorum solutio vires hereditarias excesserit, tametsi hoc videatur opinioni Cyn. Bart. & Doctorum aliquo ex parte refragari. Respondemus igitur prædictam Cyn. & Bart. & ceterorum declarationem veram non esse, nec procedere posse ullo pacto, stante prædicta magis communi sententia & resolutione, quam diximus esse in praxi tenendam. Alias enim per indirectum filius non conficiens inventarium, privaretur re ipsa sua legitima, vel parte ipsius, si semel deducta integra ex legatis, postea legata solida teneretur solvere ipsis legatariis, etiamsi excederent vires patrimonii. Quod minime est dicendum. Asserendum est ergo, prædictam declarationem, & intellectum Cyn. Bart. & ceterorum esse directo contra prædictã magis communem resolutionem, & sic ipsos tenuisse in effectu opinionem & sententiam Oldradi, & ceterorum, quos supra contra prædictam receptiorem sententiam retulimus & rejecimus, prout nunc quoque rejicimus.

Quod certius efficitur jure nostro Regio: Regia siquidem *d. l. 7. tit. 11. part. 6.* ita communem & receptiorem præfatam opinionem probat, ut seclusa Bartoli & ceterorum declaratione, filius heres legitimam portionem prius, quam legata deducat, ex bonis, quæ constiterit in patris hereditate eo mortuo remansisse: nec legata solvere tenebitur, nisi quatenus possint deducta legitima solvi ex bonis hereditariis, ea siquidem l. statuit aperte filium heredem non confecto inventario legitimam portionem posse deducere, eo modo, quo heres conficiens inventarium falcidiam a legatis deduxisset, *ita D. Covarru. ubi supra, in versic. Regia vero l.* cujus observationem libentissime probo, utpote l. regia expresse approbata rejecta d. declarat. Cyn. Bart. & sequacium.

Redeundo † igitur ad propositum (à quo aliquantulum digressi sumus) sed non inutiliter, nempe caussæ justæ excusandi tutorem, vel curatorem conficiendi inventarium; observandum est, quod judex etiam ex caussa posset remittere confectionẽ inventarii, veluti, quando expediret pupillo non habere tutorem, vel quantitatem patrimonii sui non manifestari. *arg. 2 §. tractari, versic. ergo etiam si mater, ff. ad Tertull. ita Bartol. in d. l. tutor, qui repertorium, num. 19. sequitur. Rip. in d. l. nemo potest, num. 81. & nos ibi, num. 418.* ubi addidimus Porcellin. *de invent. in princ. num. 13. volum. 7. tractatu diversorum Doctorum.* 46

Potest etiam omitti † confectio inventarii à tutore, quando pupillus esset inops, ita quod forsan major esset expensa, quam precium rei pupillaris. *Bart. in l. Mediterraneæ, num. 3. C. de annon. & tit. lib. 11. & Alber. in l. tutores. la 2. C. de administrat. tutor. & Corsetus verbo, expensa, num. 3. Abb. in cap. de appellationibus, quos refert & sequitur Baeca de decimis tutorum, cap. 2. nu. 48. in princ. adde Boer. decisione 124. num 16. & Menoch. de arbitr. judic. lib. 2. cent. 1. casu 72. num. 8. & Tiraq. de judic. in reb. exig. ferend. versic. 45. & Petrum Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 56. num. 101.* 47

Non † tamen erit justa caussa non conficiendi inventarium longa litis pendentia, super excusatione tutelæ testamentariæ, cum tamen ipsi tutores testamento dati à patre communiter fratribus impuberibus per tredecim menses à morte patris administraverint bona communia, tametsi allegetur nomine proprio administrasse: adhuc namque debebant confecisse inventarium, & librum rationis, alias jurabitur in litem contra eos. *ex d. l. tutor qui repertorium.* Ita fuit conclusum in facti contingentia per majorem partem dominorum de consilio Neopolitano, teste Matth. de Afflict. *decisione 360. per totam præcipue, ad fin.* cum taxatione moderatione fienda per dictum consilium antequam juraretur. Nam post iuramentum taxari non potest, quia redargueretur periurium, *ut in auth. sed novo jure, C. de judic. & notat Bart. in l. videamus. §. iurare, ff. de in lit. iurand.* 48

Ex supra dictis † venit decidenda quæstio illa, *an inventarium factum a tutore vel curatore minorum, prosit illis quoad eorum creditores, hoc est, ut excusentur ab onere conficiendi inventarium, quod eis incumbit, tanquam heredibus patris vel matris, ita, etiamsi ipsi minores aliud inventarium per se non fecerint intra tempora à jure præfinita, non teneantur ultra vires hereditarias creditoribus patris, vel matris prædefuncti,* licet ipsi creditores contrarium prætendant: asserentes verum esse, minores tanquam 49

heredes inventarium confecisse, siquidem factum à tutore, vel curatore confectum fuerit pro se, & ratione officii sui quoad minores, non vero pro minoribus, quoad suos creditores: Duplex siquidem vinculum, atq; obligatio hic diversa concurrit, una ex parte tutoris, vel curatoris quoad suos minores, de qua iod. *l. tutor, qui repertorium, in princ. cum simil. ff. de administ. tut.* altera heredum, quoad creditores hereditarios, de qua *in l. si. per totam, C. de jur. deliber.* Cum ergo sint quoad diversas personas, & quoad diversos effectus, videtur, quod implementum unius, alteram non absolvat, neque consumat:

Secundo, quia si aliud diceremus, sequeretur inde, quod inventarium bonorum minorum factum ab eorum tutore, vel curatore, posset suis minoribus nocere, si forte minores aliunde haberent bona, quam ab hereditate patris, vel matris: omnia siquidem tenetur tutor, vel curator inventario à se conficiendo describere. *ut supra late observavimus*, & creditores hereditarii contenderent omnia prædicta bona, utpote hereditaria sibi esse obligata, cum tamen verum sit, bona minorum aliunde quæsita, quam ab hereditate parentis, non esse obnoxia creditoribus hereditariis parentis: & durum vel difficile esset minoribus probare diversitatem patrimoniorũ, sicq; contingere posset, ut quamvis hereditatem parentis adiverint cum beneficio inventarii, ob illud non confectum, de solis bonis hereditariis, sed permixtim cum aliis tenerentur creditoribus hereditariis parentis ultra vires hereditarias: quod est contra naturam, effectum, & beneficium inventarii, ut patet. Ergo inventarium confectum à tutore vel curatore, pro se, quoad suos minores, non relevat ab altera obligatione, qua ipsi tanquam heredes parentis tenentur conficere inventarium.

His tamen non obstantibus contrarium resolvendum est in isto puncto, & sic pro parte affirmativa in favorem minorum, ut eis sufficiat, quoad creditores hereditarios inventarium confectum à suis administratoribus cum solemnitatibus utriusq; inventarii, ut non teneantur ultra vires hereditarias: hocq; procul dubio est, quando ipsi minores autoritate tutorum vel curatorum inventarium conficiunt, quia tunc verum est utrosque pro suis obligationibus inventarium conficere: Idemq; est, si tutor vel curator pro se, & suis minoribus inventarium confecerint, ut patet.

Quod autem majorem dubitationem habere videbatur, est, *quando tutor vel curator nomine tantum proprio, vel simpliciter inventarium conficiat*, cum in dubio id præsumatur facere ratione officii, & obligatione ipsius quoad suos minores, non vero pro ipsis minoribus quoad suos creditores hereditatis parentis prædefuncti, nihilominus tamen in hac specie idem probamus ex sequentibus fundamentis.

Primo ex textu in d. l. *l. tutor, qui repertorium in princ. ff. de administratione tutorum*, ubi habetur, (ut non semel diximus) quod tutor excusatur à confectione inventarii ex aliqua justa caussa: sed quæ caussa, quæso potest esse justior in proposito in favorem minorum heredum: quam quod invenerint inventarium solemne confectum à suis tutoribus vel curatoribus? Non igitur tenentur aliud inventarium conficere, nisi bona postea creverint.

Secundo, quia inventarium fit, ut heres non subtrahat bona defuncti, de quib. tenetur solvere debita & legata, *ut in auth. de hered. & Falcid. §. scimus, cum simil. ib. collat. 1.* Sed ista ratio cessat in hoc casu, cum constet heredem nihil subtraxisse de hereditate, sed omnia bona hereditaria, quæ defunctus reliquit tempore mortis tutorem vel curatorem heredum in inventario solemni descripsisse, cum consensu & approbatione saltem tacita, vel præsumta heredũ, ergo cessare debet *l. dispositio, nempe l. fin. C. de jur. delib. ut in c. cum cessante de appel. cũ sim.*

Tertio, quia per istud inventarium à tutore vel curatore factum, magis satisfieri videtur intentioni legis volentis heredem inventarium conficere teneri, quam per inventarium ipsius heredis factum solum de bonis hereditariis defuncti. Nam in primo inventario ponuntur omnia bona minorum, tam quæ habuerunt à parente defuncto, quam aliunde: in secundo vero inventario, quod heres facere debuit & tenetur, solum contineri debebant atque describi bona hereditaria ipsius defuncti, quæ obvenerunt minoribus, ut hereditas eorum parentis, non vero bona aliunde sibi ante acquisita: plenius ergo videtur satisfactum juris obligationi, & menti per primum inventarium, quam per secundum. Creditores igitur hereditarii conqueri minime possunt de omissione secundi inventarii, cum pleniusve exuberans habeant primum pro satisfactione & exactione suorum debitorum: aut saltem omnium bonorum defuncti, si forte minores alia bona non acquisierint, vel habuerint ex aliis heredibus, vel donatione avorum, vel aliorum consanguineorum. Non igitur poterunt prædicti creditores, ut hujusmodi heredes ultra vires hereditarias in solidum condemnentur, ob non confectum inventarium petere: siquidem tutores vel curatores illud solemne, æquivalens, aut forte plenius confecerint.

Quarto, quia inventarium hoc à tutore vel curature confectum non solum pro se, & sua obligatione quoad minores confectum censeri debet, sed & merito etiam pro minoribus suis, quoad suos creditores, & sic pro utraque obligatione adimplenda, siquidem, ut tutor, vel curator id confecerit, & sic etiam pro minoribus, eorumque obligatione, quia tutor, & curator ipsorum est, eorumque personas, bona & jura tueri, atque curare debeat, ipsique sint minores sub potestate administratoris constituti, & ignorant, quid facere debeant, & teneantur. Merito ergo quod eis non incumbat alterum inventarium conficere, sed quod potius præsumendum sit, etiam in dubio tutorem, vel curatorem suum inventarium, etiam eorum nomine confecisse, cum ad id quoque ratione officii teneatur, ne minores ultra vires hereditarias conveniantur, & sic fecisse inventarium omni meliori modo & forma, quo teneretur, & utilius minoribus esset, censendum est, cum juraverit eoru[m] [u]tilitatem prius, quam sibi tutela vel cura decerneret & alias ob suam negligentiam ob hoc à minoribus conveniri posset, *ut expresse probat text. in authent. de hered. & Falc. §. pupillis.*

Quibus fit, ut hanc nostram sententiam sic, ut supra, fundatã esse existimemus, ac tenendam. Non obstat primum fundamentum priori parte allegatum, quia jam ex supra dictis diluitur: neq; etiam secundum, quoniam in inventario bonorum minoris, quod conficit tutor vel curator, signanter describi possunt & debent, quæ parens defunctus ipsius reliquit tempore obitus sui, & quæ minor aliunde acquisivit. Quod si permixte & confuse omnia simul describantur, onerabitur minor onere probandi, quæ fuerint parentum, & quæ aliunde. Non vero erit ideo condemnandus, ut debita parentum solvat ultra vires hereditarias, quod aliud inventarium non fecerit tanquã heres, ultra confectum à suo administratore. Quod si adhuc ob confusionem patrimonii parentum condemnatur, id culpæ tutoris vel curatoris non distinguentis adscribetur, præterquam, quod raro, aut nunquam continget casus hic.

Et hæc quidem procedunt, quando creditores sua debita peterent contra heredes jam effectos majores 25. annorum, & ultra tempora petendi restitutionem in integrum ad conficiendum inventarium, quo casu singularia, & perquam utilia sunt pro defendendis ipsis heredibus à præd. petitione creditorum.

Cæte-

Cæterum si impetantur durante minore ætate, vel tempore ad petendam restitutionem in integrum nondum elapso (dato, sed non concesso) quod non sufficeret inventarium confectum à tutore vel curatore, nisi aliud ipsi heredes confecissent (quod negamus) ut patet ex supradictis, sufficiens remedium eis remanebit ad hoc, ut omnino excusentur à prædicta particulari confectione inventarii, de qua supra, nempe ut habeant beneficium restitutionis in integrum ob non confectum prædictum inventarium.

50 Licet † enim omnis persona, quæ sit heres instituta, teneatur facere inventarium ad hoc, ut ultra vires hereditarias ad debita defuncti solvenda non teneatur, *ut in authentic. de hered. & Falcid. § quia vero duplex*, & ideo etiam pupillus, & minores ad id tenentur: remanet tamen duplex subsidium, nempe restitutionis in integrum, & actionis contra negligentes curatores, qui eis de damno subsequuto tenentur, eo quod non confecerint inventarium, *ut in §. pupillus autem, d. authentic. de her. & Falcid. & optime Molin. Theol. 1. part. de iust. & iur. disput. 217. col. 1538. per totam.* Quinimo ex eo textu comprobatur nostra præcedens sententia, nempe ut inventarium solum tutoris vel curatoris sufficiat: siquidem eo confecto non possunt tutores vel curatores negligentes fuisse in hoc dici, cum tamen textus ille fundetur in negligentia curatorum. Ipsis ergo non negligentibus non est opus ipsis heredibus aliquo remedio, nec læsi dici possunt, cum curatores inventarium confecerint, & ideo heredes non tenebuntur ultra vires hereditarias in præmissa specie.

Ex † supradictis comprobanda venit opinio Ayoræ *de part. 1. part. cap. 2. num. 21. & 22.* tenentis, sufficere heredi pro inventario id, quod uxor fecit de bonis mariti defuncti cum divisione & partitione facta cum heredibus mariti: maxime si in capite vel fine ejus dixisset tutor, vel heres, quod illa bona ponebat pro inventario minoris vel heredis, cum hoc sit plenius inventarium, quam illud, quod communiter faciunt heredes, & solum in nomine differant, non vero in effectu. Quam opinionem alijs etiam fundamentis probat, idemque esse dicit in inventario facto à marito de bonis mulieris, quamvis ejus filij non faciant aliud inventarium.

Inventarium † tamen per pupillum, eiusque tutorem factum, non sufficit pro substituto, sed substitutus tenetur aliud inventarium facere, alias tenebitur ad solida debita, & legata defuncti, *ita tenet Bart. in l. ratione, §. quod vulgo, in versic. venio ad quæstionem, ff. ad legem Falcid.* cuius sententiam late probat Ayora *ubi supra*, rationem differentiæ constituens inter hunc casum & casum præcedentem.

Tutor † etiam honorarius, vel datus caussa notitiæ, de quibus supra egimus, tenetur facere inventarium, quia *d. l. tutor qui repertorium, ff. de administr. tut.* indefinite loquitur in omni tutore, & quia potest eis solvi, & habet communionem in tutela, *ita gloss. in verbo, fecisse videtur, in d. l. tutor qui repertorium, quam sequitur Bart. ibidem, num. 3.*

Tutor † tamen datus ad unum articulum, vel ad adeundam hereditatem, inventarium facere non tenetur, licet tutius sit, quod illud conficiat, & in inventario tantum ponat ius adeundi illam hereditatem, *ut cum Cyno tenet Bart. in d. l. tutor qui repertorium, num. 4. sequitur Carol. Molinæus in consuet. Parisiens. tit. 1. §. 6. gloss. 6. nu. & alios allegans Bacca de decim. tut. cap. 17. n. 9. Ant. Piag de tut. & cur. quæst. 17. n. 14.*

Tutor † etiam vel curator ad lites, non tenetur facere inventarium, *Bart. in d. l. tutor qui repertorium, n. 5.* 55
Et hoc verum saltem de consuetudine, quia nihil recipit, *ita Specul. in tit. de actor. n. 8. & ibi Bald. in addit. gloss. Dd. in l. de creationibus, C. de episc. op. aud. sequitur plures referens Bacca de decim. tut c. 17. n. 16. & Ant. Piag. de tut. & cur. qu. 7. n. 13. & ante eos tenuit Cassan. in consuet. Bur. rubr. 7. §. 13. n. 6. ad fin. in vers. nam quod autem, sub verbo, por benefice, de inventayre.*

Potest † namque curator ad litem quandocunq; revocari, non vero tutor datus pupillo, *ita Bart. & Alber. in l. curator, C. qui dar. curat. poss. Alber. in rubr. ff. de procurat. n. 8. Bacca d. c. 19. n. 19.* 56

Rursus † inventarii confectio adeo est necessaria, ut ante inventarium administrare tutor vel curator non possit, & si administret, infamis est, & veluti suspectus revocari potest, *d. l. tutor qui repertorium, in princip. ff. de administratione tutorum, text. in l. fin. §. illud procul dubio, C. de arbit. tut.* 57

Imo † ab ea gesta ante confectum inventarium sunt ipso iure nulla & invalida, *ut ex dictis iuribus probat Prosper Farinac. in suis quæstionib. crimin. 1. tom. tit. de accusat. quæst. 15. n. 59. fol. 144. col. 3.* ubi quod ita tenent communiter Dd. prout etiam de communi attestatur Socin. Iun. *consil. 22. lc 2. & alios quamplures ibi ab eo relatis. & per Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 7. n. 7.* & probat l. *Regia. 15. tit. 16. part. 6.* ibi; *Calvego ante que otra cosa fagan, & in versic. E si el guardador no fiziere tale scripto como este puedele toller el juez del logar la guarda de los huerfanos, e de sus bienes como a home sospechoso:* Tradit etiam supradicta Molin. Theolog *1. par. de iustit. & iur. disp. 223. col. 1378*, addens, quod si sine iusta caussa res administrarent ante confectum inventarium, præsumatur dolo eos inventarium non fecisse, & tenentur minori, quantum sua interest erat inventarium esse confectum, atque adversus eos iuratur in litem ab eo, qui rationem administrationis ab illis exigit, sive sit alius tutor aut curator, sive minor iam omnino sui iuris effectus, sive quicunque alius, qui in eis bonis succedit, aut rationem exigere debet, *ut habetur in d. l. tutor qui repertorium, in princ. iuncta gloss. ibi. ff. de administ. tut.* 58

Et † supradicta præsumtio est iuris, & de iure, *secundum Bald. in d. ult. §. ult. numer. 7. in gloss. violenta, & ibi Salyc. in fin. C. arbitr. tut. quos refert & sequitur Menoch. lib. 6. præsumt. 97. n. 11.* ubi quod alias ex caussis tutor vel curator suspectus non afficitur pœna infamiæ, imo nec removetur ab administratione, sed ei datur adiunctus, nisi ob manifestum dolum suspectus sit, *secundum Bald. ubi supra.* 59

Ea † tamen, quæ non modicam dilationem exspectare 60
re possunt, tutor vel curator ante inventarii confectio-
nem administrare potest, *tex. in d. l. tutor qui repertori-
um, in fin. princ. quod & Dd. ubiq; fatentur, & Molin.
Theolog. ubi supra, Neviz. consil. 17. numer. 43. Bero. quæst.
68. Rolan. à Valle consil. 30 num. 15, cum seqq. vol. 3. Farin.
ubi supra, num 60. vers 2. Ant. Piag. de tut. & cur quæst. 7.
num. 7.* Ubi † ex eo infert, quod fructus ante confectio-
nem inventarii vendere possunt tutores, *secundum Bart.* 61
*Bald. Angel. & Alexan. & ceteros Dd. in l. procuratorem,
C de procuratorib.* Et quod hoc procedit etiam in fru-
ctibus, qui biennio non corrumperentur, *secundum Dd.
in l. fin. ff. de tutor. & curator. qui satis non ded.* in quibus
vendendis non requiritur aliter iudicis decretum, *se-
cundum Bald in l. sancimus, § omnem, in princ. C. de ad-
ministrat. tutor.* nec tenentur † conservare frumentum,
vel vinum minoris in tempus caristiæ, sed possunt ven- 62
dere occurrenti & communi pretio, nec tenentur mit-
tere in alium locum, *l. fin. §. fin. & ibi Bart. C. de administ.
tutor.* Quod Salycet. † ibi dicit cordi tenendum, & debet 63
secundum eum tutor in rationibus suis ponere tempus
venditionis, alias in eius præiudicium inspicietur tem-
pus venditionis, quo plurimum in illo mense vel anno
valuit, utrumque *sequitur Gregor. Lopez. in l. 15. gloss. fin.
tit. 16. part. 6.*

64 Debet † tamen exspectare tempus congruum, & vendere iusto pretio, & in loco fori, & ad utilitatem minoris, & non ad beneplacitum. & secundum suum caput: alias ad interesse erit obligatus, *ut alios allegans concludit Cuvale. de tut. & cur. n. 117.*

65 Potest † etiam tutor perscrutari res pupillares, ut ponantur in inventario, *Bartol. in dict. l. tutor, qui repertorium, num. 27. ff. de administratione tutorum, Romanus consil. 106. colum. final. Baeca de decimis tutor. cap. 2. n. 57.*

66 Similiter † etiam tutor vel curator ante decretam administrationem & confectionem inventarii potest gerere ea, quæ ad commodum pupilli spectant, *Bart. in l. legitimos, num. 9. ff. de legitim. tutor. per tex. in l. fin. C. de tutor. & curator. qui satis non ded. Guid. Papa decis. seu quæst. 330. numer. 6. Boer. decis. 124. numer. 19.* ubi idem de
67 tempore perituris, *Baeca alios allegans d. c. 2. num. 57. & D. Spino in suo spec. testam. gloss. 29. num. 37. & 38. & Farinac. ubi supra, n. 60. & Anton. Prag. de tutor. & curator. quæst. 7. n. 7. el. 1. vers. & quidem generaliter.* Vbi † addit,
68 quod de necessitate tenentur tutores ea ad finem perducere, quæ dilationem non recipiunt, *secundum Carol. Ruin. consil. 108. viso instrum. n. 13. lib. 1.* Hanc † tamen limitationem velim intelligatis de his, quæ nullo modo possunt obesse, sed prodesse tantum, *ut declarat Bartol. in d. l. tutor, qui repertorium, in princ. numer. 27. ibi, idem puto, idem Bartol. in dicta l. legitimos, numer. 9. & probat Anton. Prag. ubi supra.*

69 Ex † supradictis decidenda venit quæstio illa satis difficilis, *an minor ante decretam sibi administrationem a iudice, vel inventarium confectum, possit facere pacem nomine pupilli sui?* Et quod non possit, & pax ab eo in prædicta specie facta valida non sit, probatur ex regula communi, de qua *supra*, quæ habet, *quod tutor ante decretam administrationem & inventarii confectionem bona pupilli administrare non possit, in doloque ob non confectionem inventarii præsumatur, & ab eo propterea gesta nulla & invalida sint ipso iure:* Quo fundamento iuxta hanc partem in terminis consuluerunt Tobias Nonius *consil. crim. divers. Dd. 152 n. 10. Lud. Sen. Paris. cons. crim. 155. num. 6. lib. 1.* nec dissentit Clar. *in pract. crim. quæst. 58. sub versic. quæro an tutor, prope fin.*

70 Nihilominus † tamen contraria in hoc sententia verior & tenenda est. Primo, quia regula præfata omnis, qua fundatur præcedens opinio negativa, non procedit in actu ipsi pupillo utili (prout est pax,) *ut supra probavimus.* Secundo, quia eadem regula limitatur in his, quæ dilationem non recipiunt, ut etiam prædiximus: Quod autem minor faciendo pacem & reconciliando se cum inimico dicatur lucrari, cum eius intersit inimicitias, quæ sumtum & expensas magnas afferunt vitare, non autem dicatur aliquid remittere aut perdere, probatur *in l. furti, §. pen. ff. de his qui not. infa. & in l. sepulcri, ff. de sepulc. violat. & in l. minoribus viginti quinque annorum, ff. de minoribus, l. creditor, §. 1. ff. mandat l. præses, cũ ibi notatis, C. de transact. & tenet plures allegant Farinac. d. quæst. 15. nu. 11.* ubi id late probat, quod nec etiam dici potest læsus minor faciendo pacem, *ut pluribus comprobat Sfortia Oddus in suo tractat. de in integrum restitutione, part. 2. quæst. 75. artic. 7. nu. 46. cum sequentib.* Quinimo † licet in pace aliquando minor remittat damna, & interesse, non tamen per hoc diceretur inutiliter agere, Nam quies, salus animæ, inimicitiarum, & expensarum expulsio, quas minor ex pace consequitur, sunt
71 multo maioris utilitatis, importantiæ, & ponderis, quá amissio illius parvæ pecuniæ, quam pro damnis, & interesse remissa, si ea non remisisset, consequutus fuisset, & propterea multo verius est, pacem dici minori utilem etiam quod damna, & interesse remittat, *ut probat Farinac. ubi supra, n. 26.*

Hinc † ergo est, quod tutor faciendo pacem pro pupillo, dicitur utiliter pro eo agere, etiam quod de pupilli bonis aliquid donaret adversario, seu alteri, *secundum eundem Farinac. d. num. 26. & latius alios allegantem, ibidem d. num. 57.*

Nec etiam minor adversus pacem restituitur, ut cum communi plures allegans tenet Farinacius, *ubi supra, n. 30.* etiamsi damna & interesse remiserit, *secundum eundem Farinacium dicto n. 29. & n. 30. ad finem.*

Quod † autem pax sit talis, quod dilationem non recipiat, patet, quia donec minor stetisset obstinatus in non faciendo pacem, semper permansisset illaqueatus in odio & rancore, & propterea incurrisset pericula, pœnas, & censuras, de quibus *in cap. placuit, 90. dicit & tenet Farinacius, ubi supra, n. 60.* Tertio principaliter hæc nostra sententia principalis affirmativa probatur quia ratio, quare tutori ante inventarii confectionem à iure est interdicta bonorum administratio, ea communiter per Doctores recipitur, quia scilicet præsumitur in dolo, & ideo uti suspectus removeri potest, *ut prædiximus.* Et ita etiam affirmat Farinacius *dicta quæst. 15. sub dicto num. 60.* Sed hæc doli præsumtio in actu pacis, quæ semper pupillo affert utilitatem, prorsus cessat. Ergo cessante caussa prohibitionis, debet etiam cessare & ipsa prohibitio, *per iura vulgaria.* Quare merito in terminis hanc secundam partem defendit Collegium Maceraten. *consil. criminal. 150. numer. 62. cum sequentib.* & Ludovicus de Alfer. *consil. criminal. 151. numer. 39. cum sequentib. eodem libr. 1.* & Caravit. *super ritu magna curia 275. numer. 23. cum sequentib.* ubi aliis rationibus eam bene comprobat. *prout eos refert. & sequitur Farinac. ubi supra, d. num. 60.*

Tutor † præterea, vel curator agens ante inventarium, removetur, quia non potest agere, nec conveniri in iudicio, nec extra inventario non confecto, *ita tenet Corn consil. 207. videtur prima facie, post numer. 4. lib. 3. & alios allegans Baeca de decimis tutor. capit. 2. num. 59. & Anton. Prag. de tutor. & curator. quæst. 7. numer. 7. el. 1.* & aliter iudicium factum est nullum, *ut plures allegans resolvit Cavalcaneus de tutoribus & curatoribus, numer. 23. & 57.*

Vnde † si opponatur tutori, quod non fecit inventarium: necessitas probandi incumbit ipsi tutori: defectus namque inventarii facit, ut ipse non habeat legitimam personam standi in iudicio, *in l. fin. §. ille procul dubio, C. arbitr. tutor. & in dicta l. tutor, qui repertorium, in princip. ff. de administratione tutorum, ita notat Iason in l. in illa stipulatione, num. 13. versicul. quarto ultra, ff. de verborum obligation. & Angel. in l. hoc iure, numer. 2. versic. item subdit, ff. eodem titulo, Salycetus in l. 2. sub num. 1. versicul. ego puto, super dubio prædicto, C. de iure emphyteutic. Imol. in dicta l. hoc iure, sub num. 3. in versicul. item subdit, Bartolus, & Alexander in dicta l. in illa, num. versicul. item in quantum tangit, & ibi Aretin. num. 5. versicul. tertio adde, Antonius de Butrio in capit. super his, numer. 30 versicul. idem dicit, si accusare tutorem, ff. de accusationibus, Ioannes Iguens in l. necessarios, §. non alias, numer. 196. ff. ad Syllanianum, Baeca de decimis tutorum, cap. 2. numer. 60. Putian. de probationibus, libro 1. capitul. 51. numero 66. folio 163. colum. 3. & 4.* Debet itaque tutor agens nomine tutorio docere de tutela & inventario, licet reus non possit ipsum impugnare, sicut in Prælatis, qui agunt ut Prælati, debent docere de institutione, vel possessione, *ut dicit Ioan. Faber in lib. non utiliter, C. de eo qui pro tutore negotium gessit, quem ad hoc refert & sequitur Cassan. in consuetud. Burg. rub. 6. § 6. in tex. ibi, par inventayre, numer. 7. fol. mihi 221.* & quamvis Bart. *in d. l. in illa stipulatione, n. 8. & in vers. & idem siego accuso,* videatur aliter hanc mate-

riam intellexisse, dicens; quod si accuso tutorem de suspecto, qui non fecit inventarium, tunc cum talis accusatio fit ad commodum pupilli, cui hoc est debitum, tutor debet probare, se fecisse inventarium. Sed si ad meam utilitatem, oppono tutori contra me agenti, quod non debet audiri, quia non fecit inventarium, tunc dicit esse magnum dubium, cui in tali casu incumbat onus probandi, an tutori, an excipienti. Unde concludit ad effugiendam huiusmodi dubitationem potius esse, ut exceptio proponatur in hunc modum; *Peto copiam mihi dari, qua mihi omnino danda est*, alias repelletur à iudicio.

Communiter tamen Doctores (*teste Paltano, ubi supra, num. 67.* etiam in hoc ultimo casu concludunt, ut tutori incumbat onus probandi, se fecisse inventarium, cum talis exceptio respiciat legitimationem suæ personæ, quam tenetur quilibet legitimare in quocunque iudicio, sive plenario, sive summario, *ut tradit Marsil. in l. si quis ne quæstio. nu. 5 & 31. ff. de quæstionibus & Roland. à Valle consil. 45. visis his, in princ. vol. 1.* Id quod de iure verissimum censeo: Nam cum confectio inventarii sit facti, non præsumitur, nisi probetur, *Grat. consil. 9. num. 17. in 1. part.*

Tutor † autem non potest opponere nullitatem tutelæ propter defectum inventarii, aut aliarum solemnitatum, *ut probat Mandel. consil. 21. numer. 1. cum sequentibus.*

Superiora † adeo procedunt, quod antequam inventarium sit perfectum, licet cæptum sit, tutor vel curator agere non potest. *Bar. in d. l. tutor qui repertorium, in prin. n. 22 ff. de administrat. tutorum, Philip. Corn. consil. 207. litera C. versic. item peccat, vol. 3. Ant. de Butr. in cap. ex literarum, nu. 5. de tempor. ord. quos refert & sequitur Baeca de decim. tut. cap. 2. n. 61.* Sed ego potius credo in hoc contrarium, *ut voluit Specul. in tit. de tut. § generaliter, n. 2. in versic. quid si cæpit, ibi, argumento contra*, dum remanent in hac sententia, quamvis Bar. ubi supra eum citaverit pro sua *in princ. d. versic. quid si cepit*, ubi eam videtur fundare, sed postea remanet cum hac nostra opinione, quem in ea sequitur Abb. *in d. ca. ex literarum, n. 5.* & secure Ant. Piag. *de tut. & cur. quæst. 7. n. 10. ad fin. ibi*, quoad agendum tamen. Reo † autem petenti copi-
8 am inventarii danda est, ut sibi constet de legitimatione personæ actoris, non tamen ponentur in hac copia omnes res positæ in inventario, sed tantum fides fiet, quo modo talis tutor vel curator, tali die, mense, & anno incepit facere inventarium publicum suorum minorum filiorum talis defuncti, *ex* bonis ad eos pertinentibus, idque perfecit tali die, mense, & anno, vel alias: ita tamen ut constet, actorem habere legitimam personam standi in iudicio, ut constat ex doctrina Bart. *in d. l. tutor qui repertorium, in princ. num. 24. ff. de administrat. tutor.* ubi quod copia totius inventarii non est petenti edenda, sed ea sola pars, quæ possit probare ipsum esse tutorem, & habere legitimam personam, *Paltanus de probat. lib. 1. cap. 66. num. 4. fol. 126. & refert plures Baeca de decim. tut. 62.* ubi quod hoc verum esse intelligit parte hoc petente alias secus (ut prædiximus) ex Barr. *in l. 1. ff. de curat. bon. dand.* Et satis est præstare initium & finem inventarii, *D. Spino in suo spec. testament. gloss. 29. num. 40.* Nec etiam, si reus conventus petat copiam totius inventarii, qui intendit accusare tutorem de suspecto, ei danda est omnino, sed in forma prædicta *secundum Bartol. ubi supra, num. 25.* qui bene hoc probat, *sequuntur alii allegati per Cavalcan. de tut. & curat. num. 63.* quamvis ipse ibi, *num. 46.* velit contrarium.

Hæc † quamvis ita de iure sint recte constituta, de
9 stylo curiarum tolerantur gesta tutorum in iudiciis, & extra, pro & contra pupillos, posito, quod non constet de confectione inventarii, *teste Guid. Pap. quæst. Delph. 330. num. 3.* Quod & in his Castellæ Regnis quotidie observari videmus, nempe ut ex sola tutelæ vel curæ instrumenti authentici productione, absque inventario, nec fide ipsius agant, & conveniantur in iudicio tutores & curatores, atque ipsi admittuntur, & iuxta merita caussæ principalis lites deciduntur, non obstante allegatione defectus partis legitimæ. Solum namque attenditur & consideratur, cur sint tutores, vel curatores decreti, non vero cur inventarium confecerint necne? Et merito quidem, quia hoc spectat, in idque tendit, ut tutores vel curatores inventarium non conficientes removeantur ut suspecti, & ut contra eos in litem iurari possit. *ut in d. l. tutor qui repertorium, in princ. ff. de administr. tut. & in nostra l. Regia, 15. tit. 16. part. 6.*

Interim † igitur tutores sunt & administrare possunt 80
sub prædictis pœnis legalibus, *ut in d. l. fin. § fin. C. arbitr. tut. & docet nuncupatim Bart. in d. l. tutor qui repertorium in princ. n. 7. in versic. dico ergo, Capic. alios allegans decis. 50. n. 2.* præterquam post litem contestatam super suspicione tutoris, quia non potest deinceps administrare, licet ante litem prædictam contestatam debeat administrare, *ita Angel. in l. quod si forte, § sunt quidam, ff. de solut.* dicens, ita fuisse obtentum Perusii per dictum singulare Azonis *in summa, de suspect. tut.* & firmavit Ioan. de Imol. *in d. § sunt quidam, & Aret. in § si quis autem, Instit. de suspect. tut. sequitur Matth. de Afflict. decis. Neapol. 357. numer. 5.* dicens, secundum hanc opinionem Ang. fuisse iudicatum, nisi mater, de qua ibi ante litem contestatam transisset ad secunda vota, & ideo desiit esse tutrix, & ipsamet reliquit tutelam. *& Afflict. refert, & sequitur Lancellot. de attentat. 2 part. cap. 4. de attentat. lit. pend. declarat. 4. n. 34. pag. 150. col. 2.*

In † eadem l. Regia, 15. ibi, *con otorgamiento del iuez del logar*: idem probat *l. 2. tit. 17. lib. 3. fori*, & tenuit gloss. 81
in l. tut. qui repertorium, ff. de administratione tutorum, dicens, quod inventarium debet fieri in præsentia iudicis. Glossa etiam *in l. tutores, la 2. verbo, publicarum, C. de administrat. tutor.* & sequitur Angel. *in tract. de invent. num. 11.* Idem *in dicta l. tutores, num. 1.* facit eadem *l. tutores, ibi, in præsentia publicarum personarum, & in l. nonnulli, § cum autem, C. de episcop. & cleric. & in l. de creationibus C. de episcop. audient.* ubi Episcopus, qui tenet locum heredis, coram iudice tenetur inventarium facere. Idem tenet Cavalcan. *de tutor. & curator. n. 58.* ubi quod debet fieri per publicum instrumentum coram iudice com eius decreto, & quod debet esse purum, liquidum, & clarum.

Sed non esse necessariam præsentiam iudicis, nec ei licentiam probari videtur *in l. 99. tit. 18. part. 3.* ubi ponitur forma instrumenti inventarii conficiendi à tutoribus & curatoribus, & tamen de præsentia, seu licentia nulla ibi fit mentio, sed tantum tabellionis publici & testium: Idem in inventario heredum probant text. *in l. fin. C. de iure deliber. ibi, sub præsentia tabulariorum, &c. & in auth. de hered. & Falcid. collat. 1.* Ergo non debemus aliam solemnitatem quærere, quam lex non desideravit. Et ita merito Cyn. *in d. l. tutores, la 2. n. 4.* quem sequuntur alii Dd. dicit, communiter servari, quod inventarium hic tutorum fiat tantum coram tabellione, idem observari de consuetudine, nempe quod sufficiat fieri coram notario, dicit glossa Montalv. *in d. l. 1. tit. 7. lib. 3. fori, verbo, el alcalde, in fin.* quem refert, & sequitur Baeca *de decim. tutor. cap. 2. n. 52. ad fin.* Faber etiam *in d. l. tut. la 2. C. de administrat. tut* dicit, sufficere, quod fiat coram notario: Et ita moribus receptum est, *teste Cassan. in consuet. Burgun. rubr. 6. § 4. verbo, se par le pere, num. 8. & Matth. de Afflict. in constit. Sicil. incipit, minoribus, in 1. quæst. 1. notab.* ubi dicit, quod saltem debet fieri manu publica, quos refert Baeca, *ubi supra, n. 51. & tenet idem Cassan. ubi supra, rub. 6. § 6. n. 3.*

Et

82 Et † consuetudo conficiendi inventarium est servanda, *ut late probat Ioan. Vinc. Hond. cons. 53. per tot. & cum aliis Cassan. ubi supra rubr. 7. §. 13. verbo, Par benefice de inventayre, n. 4.* Quid tenendum?

83 Vera † resolutio est, quod quantum ad tutorem vel curatorem obligandum, sufficit inventarium fieri extra iudicium coram tabellione & testibus: sed quantum ad hoc, ut faciat fidem contra eos, quorum nomina in inventario describuntur, requiritur, quod fiat corā iudice *ut in d. l. chirographis, ff. de administr. tut.* Ita distinxit re-ctissime Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium, n. 9. ff. de administr. tut.* & tenuit ante eum Cyn. *ubi supra* & sequitur Porcellin. *de inventar. c. 2. n. 9.* Vital. de Camba. *in tract. clausul. in part. nihil novari inventarii confectione pend. n. 71. cum seqq. & Greg. Lopez. in d. l. 15. vers. Con otorgamiento del juez, del lugar, & in d. l. 99. gloss. 1. ad fin.* ubi etiam, quod ad hoc, ut faciat fidem contra debitores pupilli, citandi sunt ipsi debitores per iudicem: Eandem distinctionem sequitur & communem profitetur Pet. Duen. *in reg. 187. n. 15. versic. in qua quaestione sic distinguitur*, & sufficit unus notarius iuxta gl. & ita communiter observatur, *teste Bart. in d. l. tutor, qui repertorium, in princ. n. 8.*

84 Ex † qua communi distinctione primo deducitur, quod tutores vel curatores adimplent faciendo inventarium bonorum suorum minorum certum & verum, quam primum possint coram tabellione & testibus etiam sine iudice. Et ita in praxi observatur secundum Spinum, *in suo spec. testament. gloss. 29. n. 58.* Consultius tamen erit, quod id conficiant de iudicis licentia, & perfectum coram eo producant cum iuramento; *Que es cierto le aly verdadero segun Dios les ha dado e tender, y que protestan que cada y quando que à su noticia viniere tener otros bienes, el menor, o menores los pornà en el dicho inventario.* Quamvis hoc non sit necessarium, *ut per Gregor. Lopez. in d. l. 99. in gloss. 1. ibi, & ut hic vides*, licet Spino ubi supra dicat, observari in praxi, quod inventarium debeat praesentari coram iudice cum iuramento, quod omnia contenta in eo sunt vera, & solum illa bona, & non alia reperiantur pupilli, *ut resolvit Angel. in tract. de inven. n. 11. & in l. tut. n. 4. C. de administ. tutorum.*

85 De inventario conficiendo per heredes nunc non agimus, quoniam non est nostra materia. Ad illud enim conficiendum sunt citandi creditores & legatarii, aliiq; sua interesse putantes, *ut habetur in d. l. fin. cum gloss. verbo, creditorum, & per Dd. ibid. & Octavian. in decis. Pedemont. 179. nu. 2. 8. & 10.* ubi quid de absentibus à loco, in quo fit inventarium.

86 Secundo † deducitur ex praedicta communi distinctione, quod ex inventario facto coram iudice per tutores & curatores, in quo auctoritate ipsius iudicis, & cum citatione ad hoc speciali debitorum, scribitur exemplum instrumentorum debitorum minoris, possunt ipsi debitores conveniri, si forsan deperditum sit instrumentum debiti originale, ut probat *d. l. chirographis, in dicta gloss. 1. ibi, respondeo auctoritate inde iudicis publicatum, gloss. etiam 1. ad fin. in authent. si quis in aliquo, C. de edend. quam sequitur Bart. ibi, in tertia oppositione, idem Bart. in d. l. tutor qui repertorium, in princ. n. 16.* Et est communis secundum Decium *ibi nu. 9.* & Curt. Iun. *n. 14.* qui requirunt partis citationem, & cum illa gloss. est communis opinio, *secundum Padill. in d. l. 3. nu. 5. C. de divers. re script.* ubi *n. seqq.* latissime de citatione agit.

Hoc tamen ego verum esse intelligo, quoties late describeretur in inventario substantia instrumenti originalis, licet non ad literam. Nam alias si breviter & mance atque imperfecte mentio fieret praedicti instrumenti, quo modo ex eo conveniri posset debitor? Imo tunc potius deserviret ad memoriam praedi[c]tae descriptionis, & ad faciendam alias exactionem, & [..]ionem re[..]dendam, quam ad probationem contra ipsos debitores.

Non † tamen tenentur tutores vel curatores hanc descriptionem & exemplum instrumentorum debi[to]rum suorum minorum apponi facere ipsi inventar[io], neque in praxi id observatur, ut patet *ex d. l. 99. tit. 18. part. 4. ibi; E otrosi que fallara que avia de recebir de [..] tantos maravedis, e de fulano tantos, de los quales tenia cartas fechas por mano de fulano escrivano publico*, Et in te[r]minis ita tenet Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium, nu. 16.* dicens, quod ita observatur.

Si † tamen tutores vel curatores sponte id fecer[int] solemniter iuxta formam praedictae legis, chirograph[is] his debitorum incendio exustis, cum ex inventario tutores convenire eos possent ad solvendam pecuniam, aut ad novationem faciendam cogere, cum idem circa proprios debitores propter eundem casum fecissent, & id omisissent circa debitores pupillorum, si quid propter hanc eorum cessationem pupilli damnum contraxerunt, iudicio tutelae consequentur, si probatum fuerit eos tutores hoc per dolum vel culpam praetermisisse, & praestari hoc ab eis debet. Hic est casus principalis dictae legis *chirographis, in princ. ff. de administratione tutorum.*

Inventarium † tamen tutorum & curatorum in hoc differt ab inventario heredis, quia contra inventarium factum per heredem admittitur probatio in contrar[ium], *l. fin. §. licentia, Cod. de iure deliberan* ubi est mirabili[s] modus per text. gloss. & Dd. probandi negativam & pe[r] alios Dd. alibi: Sed contra inventarium, quod fit per curatorem adulti, vel tutorem pupilli non admittitur pr[o]batio, io contrarium, *ut notatur in l. fin. C. arbitr. tutor.* Item differunt, quia in inventario, quod fit per heredem, non inseruntur tenores instrumentorum, sed [so]lum designantur, sed in inventario tutoris sic, *ut in d. chirographis, cum gloss. ita Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 7. §. 4. in text. ibi; par benefice de inventayre, nu. mihi 280. ad fin.* Haec tamen secunda differentia in[tel]ligenda, & temperanda est iuxta superiora, *in ver. vera resolutio, & in vers. non tamen tenentur.*

In † eadem l. 15. tit. 16. part. 6. ibi; *e en tal escripto [..] como esta deven ser trasladados todos los privilegios e las cartas de las heredades de los moços*, Non intelligas, quod ad hoc, ut tutor gerere, aut administrare possit, requiratur ista descriptio in inventario de verbo ad verbu[m] quia sufficit, quod summam & effectum instrumenti supra diximus, de instrumentis debitorum pupi[lli] quantum ad hoc, ut si periret instrumentum pr[obari] per inventarium probari possit: tunc namq; nec[ces]sarium est totum privilegium in instrumento des[cribi] & debent citari illi, quibus praeiudicari possit aucto[ri]tate iudicis competentis, & nuncupatis ad illam exem[pla]tionem faciendam, ut in terminis tenet Bart. *in d. [tu]tor qui repertorium, in princ. num. 14.* dicens ita obse[rva]ri, quem sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 15. in gloss. traslados, ad fin.*

Instrumenta † tamen, per quae probatur, pupillum debitorem esse, non sunt ponenda in inventario, lic[et] possit tutor, si vellet, ea apponere, *Bart. & Salyc. in d. aut. la 2, C. de administr. tut. idem Bart. in d. l. tutor qui repertorium, n. 10. ibi, primo*, ubi quod debita à pupillo a[b] tutor non tenetur ponere in inventario, quia i[..]oru[m] ibi non est pupilli: potest tamen si vult ponere, *sequitur Greg. Lopez. in d. l. 15. in gl. de las heredades. Ba eca al[..] allegans, de decimu tut. cap. 3. n. 25.*

Quinimo † concludit Bart. *ibid.* quod [si] [no]n aliqua debita ipsi pupillo, de quibus in bonis suis non reperiatur instrumentum, tutor non tenetur ea ponere in inventario, antequam exigat, sed postquam exegerit, fi[..] 92

[..]

utres de novo obvenientes, *vt in l. fin. §. tali, C. de cur. furiof. sequitur Greg. Lopez. in d. l. 99. in gloss. de tantas cosas, post princ.*

Debet † igitur tutor vel curator describere in inventario bona, quæ invenit penes minorem, statim quod fuit datus ipsius tutor vel curator, inquit dicta lex 99. ibi; *E vezo escrevir esto inventario de los bienes q, fallo en poder del huerfano sobre dicho luego que fue dado por su guardador, tit. 18. par. 3.* Non ergo tenetur asserere rem esse pupilli, sed quod invenit in hereditate pupilli, *ut ibi ex ea lege observavit Greg. Lop. in gl. que fallo en poder, & tenet Bart. in d. l. tutor qui repertorium, in pr. sub n. 12. ibi, dicoetiam, quod tutor debet scribere, se invenisse in bonis d. l. pupilli in uncto n. 12.* præmiserat Barto. quod res debent scribi in inventario taliter, quod tutor ex illo inventario possit conveniri, *vt in l fi. in pr. C. de arbitr.*

Ex † quo ipse inquit, quod omnes res debent scribi per signa, per latera & consinia, sicut in libello ponerentor. quod probare videtur dicta lege 99 ibi; *Deziendo senneladamento quantos son, o que lugares*, & ibi Gregor Lopez *in gl. tantas cosas, post princ.*

Neq; † requiritur, quod in inventario ponatur æstimatio rerum, prout de consuetudine asserit esse Salyc. *in l. fin. C. de magistr. conveniend.* licet malè pro pupillis & contra d. l. fi. *vbi notat Bart. & hanc opinionem Salyc. sequitur Greg. Lopez in d. l. 99. in gl. tantas cosas*, qua nvis contrarium iure probet D. Spino *in suo spec. testament. glos. 29, n. 39.* vbi quod non solum, quidditas & substantia, sed quantitas & æstimatio est ponenda, vt fraudibus obvietur, quæ de facili possent perpetrari & committi, subrogando loco rei æstimationis dignæ, rem vilem & futilem, *arg. l. fin. C. de magistr. conventen. & Cavalcan. de tut, & curat. num. 58.* Nihilominus tamen de consuetudine contrarium servatur, *secundum Salyc. & Greg. Lopez. ubi supra.*

Nisi † in rebus, quæ pondere, numero, vel mensura constant, quæ quidem ad hoc, ut in inventario describantur, prius ponderantur, numerantur, & metiuntur, vt pondus certum, & numeratio perfecta, & mensura clara ponatur, non tamen taxatur ear[illegible] valor.

Nec † tenetur administrator pon[illegible]re in inventario, id, quod domini non est, *secun[illegible] Bald. in l. 1 §. solent ff. de offic. præf. vrb.* In contrarium tamen facit, quod h[illegible]res tenetur ponere in inventario etiam res depositas, & commodatas, *vt tenet Ang. Imol. [illegible] de Castro, & Alexand. in l. si de eo, § 1. ff. de acquir. po[illegible]one, quos in hoc citat Greg. Lopez. in d. l. 99 in gloss. tantas cosas.* dicens videndum per Bart. *in d. l. tutor. qui repertorium, col. 2. in versic. quæro, quid si tutor, & est in numero. 14* vbi quærens, quid si tutor dicit in inventario, quod credit esse tales res dicti pupilli, & ad eum pertinere, respundet, quod inventarium fit de eo, quod invenitur. [illegible] ergo inventarium clarè dicit id, quod spectat ad inventionem, vt quod possessionem vel ipsam rem invenit in bonis, satis est, nec putat, quod tutor habeat necesse, asserere de dominio ipsius rei, cum hoc non subjiciatur inventioni de facili propriè loquendo. Ex prædictis ergo paret, Bart. voluisse, quod tutor sive administrator tenetur ponere in inventario, quod invenit in bonis pupilli, non adjiciendo aliquid de dominio.

Vnde † circa opinionem præmissam Baldi & ceterorum priùs adductam observandum erit meo iudicio, quod tutor, sive administrator tenetur ponere in inventario omnia, quæ penes minorem invenit, *vt inquit d. l. 99. & d. l. tutorum, in 2. C. de administrat. tut. & in d. l. tutor qui repertorium, in princip. cum similib.* Vnde tenetur scribere in inventario res depositas, & commodatas, & sic alienas repertas in bonis pupilli, nisi constaret ita notorie alienas esse, & sine aliquo iure eas detinere pupillum, ut nulla tergiversatione negari possit: tunc enim veritati standum censeo. In dubio autem ponere ea tenetur in inventario iuxta præmissa, & qui dixerit, illas res suas esse, tenebitur id probare.

99 Inventarium † autem debet fieri expensis pup[illegible]i, *ut cum Ifern. dicit esse probabilius Baeça de decim tut. cap. 2. n. 46. & Cavalcan. de tut. & cur. n. 62. in princ.* Non enim officium suum debet esse alicui damnosum, *l. si quis ex signatoribus, ff. quemadmod. testam aperiant.* officiumque tutelæ est civile, & personale, *l. athletæ, §. 1. ff. de excusat. tut.* & qui subit officium civile & personale, non debet erogare de suo, *l. fin. § personale, ff. de mun. & hon.*

100 Rursus † in hac materia inventarii conficiendi per tutores & curatores, oblivisci n[illegible] oportet, textus *in l. fin. versic. sin autem, C. arbit. tut* ubi probatur, quod si tutor vel curator in inventario p[illegible] facto, res pupilli, vel adulti inscripserit, & ipse per huiusmodi scripturam confessus fuerit, ampliorem quantitatem substantiæ non esse, aliud inspiciendum, nisi hoc quod inscripserit, & secundum vires eiusdem scripturæ, patrimonium popilli, vel adulti exigit. Nec enim sic homo simplex (imo magis stultus) invenitur, ut & in publico inventario scribi contra se aliquid patiatur: Idem probatur, *l. 120. tit. 18. part. 3.*

101 Et † licet tutor vel curator faciat protestationem, quod si quæ apposuit non ponenda, vult habere pro non appositis, ista protestatio nihil operatur, *Bart. in l. 1. § solent, ff. de offic. præfect. urb. Bald. in l. fin. C. arbitr. tute[illegible] & eos referens sequitur Gregor. Lopez. in d. l. 120. in gloss. 1. tenuit etiam Bart in d. l. tutor qui repertorium, in princ. n. 23. ff. de administ. tut.*

102 Et † decisio text. *in d. l. fin. versic. sin autem, C. de arbitr. tutor.* adeo procedit, ut probatio in contrarium nun admittatur, *secund. Vital. de Camban. in tract. in claus. nihil novari in inventarii confectione pendente, nu. 62. & Baeça de decim. tut. c. 2. sub n. 63.* Id quod probare videtur *d. l. fi.* dum dicit, non esse aliud inspiciendum, quam quod in ipso inventario scriptum legitur. Ergo reiicit probationem contrariam huic præsumtioni, quam ob id iuris, & de iure esse scripserunt Specul. *in tit. de præsumt. §. species, n. 5. in fi. Bald in d. l. fin. n. 2.* dum dixit, admitti probationem contrariam per indirectum, sicuti fit adversus præsumtionem iuris, & de iure, *secundum Menoch. lib. 1. præsumt. quæst. 65. ubi n. 11.* De hac scripsit & alios allegás idem Menoch. *lib 6. præsumt. 97. n. 1. & Cavalc. de tut. & curator. n. 60.* expressa decisio, *l. [illegible]20. tit. 18. part. 3.* ubi isthæc ampliatio ad l[illegible]teram appro[illegible]t[illegible]r.

Speciale [illegible]gitur est hoc in i[illegible]rio tutoris & curatoris, ut obse[illegible]vavit gl. *in d. l. [illegible]n. verbo. inscripserit, C. arbit tut. & ibi Salyc.*

103 Qui † & specialius vult, quo[illegible] neque allegatio erroris prosit tutori, ex quo lex non admittit probationem in contrarium, idem tenet Bald. *in d. [illegible] §. solent, ff. de offic. præfect. urbis.*

Contrarium tamen in his terminis erroris, imo quod possit prætextu erroris huiusmodi confessio revocari, tenent Petrus, & alii antiqui C[illegible]n. & Alber. *in d. l. [illegible]n*, & Specul. eiusque additionatur Ioan. Andr. *[illegible]t. de instrum. edit. § fin. col. 2* ut in exemplis ibi per eum politis, idem tenet Bald, *in auth. sed cum testator. col. fin. C. ad legem Falcid* scilicet quod possit tutor iustum errorem allegare. Et hæc opinio probabilior & æquior videtur, ut iustus error possit allegari; imo q[illegible] cunque e[illegible]or, quo tutor fuit deductus ad credendum, rem esse pupilli, *secundum Gr[illegible]. Lop in d. l. 120. d. fin. ad fin. & ha[illegible] sequor.* Neq; obstat d. l. 120. quia non tollit probationem erroris, sed probationem tutoris dicentis ideo posuisse tales res, ut pupillus ditior appareret, vel simili caussa, & sic non prætenderetur error, sed simulatio, ut expresse constat ex d. l. 120. ibi; *E que consintiera ela sabiendas que las escrevieffen, y per fazer muestra que el huerfano era mas ricopor-*

pudiesse meior casar, o por otra razon semeiante. Ergo à contrario sensu, quando non scienter, sed errore iusto res suas descripserit in inventario, non videtur consentire, ac per consequens admittenda erit eius probatio in contrarium.

104 Quinimo † non solum error potest allegari, & probari à tutore vel curatore, contra scripta à se in inventario publico [illegible] etiam per indirectum probatio admittetur, quæ adversus hanc præsumtionem iuris & de iure solet admitti, nempe res illas descriptas in inventario fuisse usu consumtas, Matth. de Afflict. decis. Neap. 13. n. 26. & 27. vel fuisse restitutas, Menoch. lib. 1. præsumt. q. 63. nu. 2. & quæst. 65. nu. 6 & generaliter Bart. in l. quod ad præfectus, C. de muril. lib. 10 Bald in d. l. fin. nu. 2. C. arbitr. tut. Menoch. de præsumt. 197. n. 2. & 7. lib. 6. ubi † num. 8.
105 idem in aliis probationibus, quæ adversus præsumtiones iuris, & de iure admittuntur, ut confessio adversarii, de qua scripsit idem Menoch. lib. 1 præsumt. quæst. 61. & notorium, ut in d. lib. 1 q. 67.

Similiter † etiam limitatur dispositio d. l. fin. C. arbit.
106 tutel. ut non procedat in præiudicium tertii, nempe quando res descripta in inventario reperitur aliena, nam que descriptio non nocet domino rei eam vendicanti, nec tutori, quia illam descripserit, ita post Iacob. de Raven. docuit Salycet. in d. l. fin. in fin. princ. C. arbitr. tut. quem refert & sequitur Greg. Lopez. in d. l. 120. in glo. quantos eram, & Menoch. d. lib. 6. præsumt. 97. n. 9.

107 Non † etiam procedit dispositio d. l. ult. in d. versic. sin autem. C. arbit. tutel. in rebus immobilibus in inventario publico descriptis per tutorem vel curatorem, quæ sua esse probare possunt tutor, & curator instrumentis: sed tantum procedit in rebus mobilibus, in quibus contrarium directe probare non possunt, ita Bald. in d. l. fin. num. 1. & Salycet. colum. 1. versic. quæro an hæc, & Brun. consil. 120. n. 7. Alciat respons. 2[illegible]. breviter in proposito, num. 2. quos refert, & sequitur Menoch. lib. 6. præsumt. 97. num. 6. ubi quod etiam probare poterit testimonio quinque testium, secundum Matthæum de Afflict. decis. 13. numer. 26. & sensit Bald. in d. l. ultim. num. 2. ubi idem tenet Iacob. de Aret. Cyn. & Alberic. sic intelligentes eam legem, nempe in rebus, quæ possunt occultari, ut vinum, frumentum, & similia, & videtur illud habere æquitatem, licet Salycetus ibi teneat contrarium. Imo quod dicta lex ultima procedat etiam in immobilibus secundum Gregor. Lopez. in d. l. 120. in gloss. quantos eram, id bene deducens ex dicta lege Regia, dum loquitur de quantitate, & sic de rebus mobilibus, pro quo etiam facit d. l. ultim. vers. sin autem, ibi, ampliorem quantitatem substantiæ.

Sed † & dispositio vers. sin autem, extenditur, ut locum
108 habeat etiam in confessione tutoris & curatoris, facta in scriptura privata, in qua [illegible]erat rem esse pupilli, vel adulti. Nam & in hac specie oritur præsumtio iuris, & de iure adversus sic confitentem, ita post alios Dec. in l. singularia, num. 8. & 9. ff. si cert. pet. & ibi [illegible]agnol. num. 3. Socin. Sen. cons. 159. n. 2. lib. 2. Menoch. d. lib. [illegible] præsumt. [illegible] nu. 4. inferens inde nu. 5. quod sicut adversus tutorem & curatorem agi potest ex solo inventario [illegible], ut respondit Soc. Sen. cons. 62. vol. lib. 1. ita etiam agi poterit ex confessione hac in scriptura privata facta.

109 Ulomo † in materia inventarii conficiendi per tutores, & administratores minorum, illud observandum erit, aliud esse inventarium hereditatis adeundæ, aliud inventarium [illegible]ndum per ipsos tutores & curatores ad legitimas eorum personas, & negotia pupillorum peragenda, ut notatur in d. l. tut. qui repertorium, ff. de administr. tut. & l. fin. C. de iure deliber. Et ideo necesse habet tutor aliud facere inventarium, quando vult adire hereditatem cum beneficio legis, & inventarii: sed utile erit, & cum minori dispendio unum facere inventarium cum solemnitatibus [illegible] in [illegible] cautela tradit Cæpol. caut. 220. duplex est inventarium, ubi dicit se fecisse ita practicari, quem refert, & sequitur Cavalcan. de tutor. & curator. n. 108. Et istud inventarium sic confectum proderit etiam minoribus quoad creditores hereditarios & legatarios, ne teneantur ultra eas vires hereditarias in prædicto inventario descriptas, tametsi ipsi minores aliud inventarium non confecerint, ut supra n. 49. cum seqq. late probavimus.

Debent † tamen isti tutores & curatores in adeunda hereditate minorum videre, & diligenter perscrutari, an sit lucrosa vel damnosa, & si coguoverint illam damnosam, debent cum beneficio legis, & inventarii eam adire: alias tenebuntur ad damna, & expensas, & interesse minorum, & contra eos poterit iurari in litem, ut per Paris. consil. 25. vidi, nu. 44. cum sequentib. volum. 2. & per Plotum in l. si quando, nu. 225. versic. minoribus, C. unde vi. quos refert, & sequitur Cavalcan. de tut. & curat. num. 67.

Et † hereditas minori delata, si pupillus est infans, debet adiri per patrem, vel tutorem solum, cum infans non habeat velle, nec nolle, & quicquid videt ignorat, [illegible] in unic. C. de iure deliber. ubi Dd. Si autem minor est [illegible] infante, tunc ipse adire debet hereditatem, cum auctoritate patris vel tutoris. Et utrerque solus non potest eam adire, ut tradunt communiter Doctores in l. bonorum, C. qui admittant & resolvit Cavalcan. ubi supra, numer. 68. quia hereditas debet fundari in persona pupilli, cum intelligatur tutor [illegible] pater tantum auctoratur, ut consuluit Paulus de Castro consil. 35. sub numer. 4. one part & cum eo, & cum aliis Cavalcan ubi supra, n. 68.

Librum † quoque rationis de administratis tutor vel curator conficere tenetur, ut per Dd. in l. 1. §. officium, ff. de tutor. & rat. distrah. Roland. à Valle consil. 49. n. 20. lib. 1. ubi num. 24. quod si non exhibuerit librum, quia non confecerit, ex quo statim in eo deprehenditur dolus præsumtus, sicut contra tutorem, qui non confecit inventarium, tenebitur ad interesse declarandum per iuramentum in litem, ut per Bart. & alios in d. §. officium, utrumque sequitur plures referens Mascard. de probat. 3. tom. conclus. 1392. num. 8. Baeça de decim tut. c. 2. n. 1, 2. Decian. cons. 49. n. 18 vol. 3.

Quod † adeo procedit, ut etiamsi testator remiserit confectionem inventarii, non tamen intelligitur remisisse librum rationis, tanquam diversum ab inventario, ut inquit Plotus in l si quando, n. 244. versic. memoria servabit, & num. seq. C. unde vi, quem refert, & sequitur Cavalcan. de tut. & cur. n. 206. sed & alia plura de libro rationis adducemus infra in 3. part. c. 1.

Et † quæ dicta sunt supra in tutore & curatore in materia inventarii, & de libro rationum conficiendo, & de rationibus reddendis, locum habent etiam in protutore & in eo qui pro curatore se gessit, & ceteris aliis, qui bona aliena administrant, vel administrarunt, iuxta doctrinam Bar. in d. l. 1. §. officio, & in cons. 1[illegible] & 150. & [illegible]anch. cons. 317. quos refert, & sequitur Boer. decis. 128. n. 15. & Mascard. ubi supra, n. 16.

Sequitur † in tex. reg. d. l. 5. tit. 16. par. 6. e despues que esto oviere fecho (scilicet) el inventario, deven los guardadores endereçar las cosas del huerfano que no cayan e fazer labrar las heredades, e criar los ganados que fallaren en los bienes del finado, e esto deven fazer a buena fe, e lealmente.

A † tutoribus enim pupillorum eadem diligentia exigenda est circa administrationem rerum pupillarium, quam paterfamilias rebus suis ex bona fide præbere debet, ut inquit Paulus Iurisconsultus in l. a tutoribus, 34. ff. de administratione tutorum. Præstare enim debet tutor, quantam in suis rebus diligentiam, & ideo in omnibus, quæ tutor fecit, cum facere non deberet, item in his,

quæ

qu non fecit, rationem reddere debet, præstando dolum, & culpam, *l. I. in princ. ff. de tutel. & rat. distrah.*

117 Unde tutor † non debet sinere, quodcunque ædificii genus, quod integrum hereditas dabat, collapsum ipsius fraude deperire: sed & si parens, vel ille, cujuscunque heres est minor, reliquerit deformatum ædificium, tutor testificatione operis ipsius, & multorum fide id reficere tenetur, & cogi debet *l. lex, quæ tutores verf. ergo & domus, C. de administ. tut.* alias tenetur ad interesse, *ut cum Rip. de peste, n. 14. tenet Baec. de decim. tut. c. 2. n. 20.*

118 Tutor quoque † reparare debet sarta tecta, ne pupilli frumentum pluviis corrumpatur, & non excusatur, si posuit actorem communi opinione reputatum fidelem & diligentem, *ita Joan. de Platea in l. 2. C. de condit. in publ. horr. libro 10. prout eum refert & sequitur Gregorius Lopez. in dict. l. 15. in gloss. enderecar las cosas, & Baec. dicto cap. 2. num. 90. Molin. Theologus de justitia & jure, 2. tract. disputatione 224. columna 1385. versicul. quod administrorum.*

119 Reficereque debet ædes. † & cetera, quæ ad sui conservationem refectione indigent, colereque prædia, aut locare, prout expedire judicaverit, & tenetur greges nutrire, secundum Molin. *ubi supra*, addentem, quod ea mobilia, quæ commode servari nō possunt, ut vestes attritas, jumenta minori non necessaria, triticum, vinum, & oleum, atque his similia, potest sine judicis decreto vendere, permutare, atque alienare, *ut in d. l. lex, quæ & l. ult. §. ult. C. de administ. tut. & l. ult. C. quand. decret. opus non est.* Et quod vendere tenetur hujusmodi congruo tempore, nec tamdiu exspectare, quousque pereant, alioqui suo damno pereunt, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, ff. de administ. tut.*

120 Non tamen † tenetur mittere triticum, & alias res, ubi plus valeant, ut ibi vendantur, *secundum Bartolum & Salycet. in dict. l. ult. §. ult. C. de administ. tutor. quos refert & sequitur Gregorius Lopez. in l. 16. tit. 16. partit. 6. gl. ult. & cum eis idem probat Molin. ubi supr. d. columna 1283. ad finem*, ubi quod satis est eas vendere, ubi exsistūt, nec tenetur exspectare tempus, in quo nimio pretio vendantur, præsertim cum si ob multam moram corrumpantur & pereant, tutoris aut curatoris periculo pereant: sed satis est, si pretio ordinario in loco, ubi sunt, vendantur.

121 Utile † tamen esse, ut dies, in quo res venduntur, scribatur, alioquin pretio, quo plus valuerúnt eo mense, aut anno, in quo venduntur, illi supputabuntur, si non constet, quo die illius mensis, aut quo mense illius anni venditæ sint, *secundum Greg. Lopez, quem ipse Mol. ibi refert & sequitur.*

122 Hinc probari † potest opinio Jo. Andreæ *in addit. ad Specul. tit. de judic. §. 2. col. 8. ad fin. addit. magna*, dicentis, quod tutor, qui bona fide opus incoatum à patre pupilli perfecit, non tenetur, cum pupilli honorem tueri debuerit, *arg. l. cum plures, §. 2. ff. de administr. tut.* quod notandum dicit esse Greg. Lop. *in d. l. 15. gl. fi tit. 16 part. 6.*

123 Denique † tutor tenetur administrare bona fide res pupilli, nempe domum fulcire, agrum curare, debita exigere, quæ summatim primum, deinde ad longum & sigillatim enumerat atque discutit Baec. *de decim. tut. capite 2. numero 88. cum sequentibus, & nos aliis in locis disseremus.*

124 Debet † præterea bona pupilli recte & fideliter administrare, & non minorem curam, affectionem, & diligentiam habere in gubernando & administrando rem pupilli, quam propriam. Aliter enim de neglectis & male administratis & indebite consumtis tenebitur, text. *in §. igitur, Instit. de obligatio. quæ ex contract. nasc. Decius consilio 192. sub numer. 5. in fin. & Plotus in dict. l. si quando, numero 214. versic. tutor ac curator, C. unde vi*, ubi *sub num. 440. & seq. & num 546. & sequent.* dicit, posse contra ipsum jurari in litem de damnis, expensis, & interesse, nisi esset rusticus grossus, *refert & sequitur alios allegans Cavalc. de tut. & curat. n. 38.* † vel nisi in testamento 125 fuisset sibi relicta liberatio, & omne illud, in quo contingeret condemnari, quia tunc de neglectis & omissis non tenebitur, nec poterit contra eum jurari in litem, *secundum Plotum in dict. l si quando, num. 217. cum sequentib. quem refert & sequitur Cavalc. ubi supr. sub num.* Nihilominus tamen tunc reddere debet, quidquid apud eum fuerit ex rebus pupilli. Et præterea tenetur de dolo, non obstante prædicto legato, quantumvis amplissimis verbis facto, juxta communem opinionem quam refert & probat Baec. *de decim. tut. cap. 2. num. 160. nos quoque late probavimus supra alio in cap.* Ta[m] tamen 126 liberatio & legatum non valebit in favorem heredis tutoris condemnati ad reddendam rationem administrationis: cum verba remissionis & legati non sunt concepta etiam in personam heredis, alias secus, *ut per Duran. de arte testan. tit. de tut. & ex, eq. caut. 2. n. 4. per text. in l. qui Rom. §. Augerius, & ibi Jas. & Dd. ff. de verbo. obligat.* ubi admonet tutorē, ut faciat scribere à testatore quod legat id, in quo ipse tutor aut ejus heres condemnari contigerit, quod est notandum, *ut inquit Cavalc. ubi sup. num. 208.* qui illud comprobat, *num. 200.*

Si tamen † periculum immineret rebus adulti & i- 127 psius curatori, ita quod non posset unanimiter & unico actu salvare bona minoris & sua, salvando sua bona potius, quam bona minoris, non poterit sibi impu[ta]ri, & ad damna non erit oblig[a]tus, alias secus esset, *ita Cavalc. de tut. & curat. n. 239. ubi citat ad hoc Bart. in l. tut. §. non est, ff. de administ tut.* ubi tenet, quod tut[o]r in pupillaribus rebus eandem diligentiam adhibere debet, quam in propriis, & quod si certum est, quod pecuniam pupillarem non potuit collocare sed suam potuit, non est in culpa, si utilitatem propriam prætulit utilitati pupilli, ne alias officium suum sit sibi damnosum, quod esse non debet. Hoc autem diversum est ab eo, ad quod eum citat Cavalc.

Sed & Baec. *de decim. tut. cap. 2. num. 91.* aliter in prædicta specie, Cavalcan. resolvit, nempe quod tutor adeo res pupilli curare debet, ut eas præponere debeat suis, *l. tutor secun. dignitatem, §. 1. ff. de administ. tut.* & eas melius curare debeat, quā suas, nisi forte res tutoris pretiosior sit, tunc enim locus est gratificationi, *juxta gloss. in l. si ut certo, §. proinde, ff. commod. & ibi notat Bart. Curt. Iun. consi. 29. num. 19 colum fin. lib. 1. Roman. sing. 705. alias 698. incip. attende*, ibi scribit, quod si tutor est in tali periculo, quod u[bi] potest simul & semel custodire bona sua, & bona pupilli, quod debet præferre bona pupilli, nisi res ipsius tutoris sit pretiosior. Allegat etiam Cassan. *in consuet. Burg. rubr. 6. §. 4. verbo, entre gens nobles, vers Mantenir, n. 2.*

Quid tenendum? Ego † articulum hunc ita resolve- 128 rem, ut in pari periculo rerum, & facultatum minoris & tutoris, seu alterius administratoris, ita quod tutor vel curator non possit unanimiter, & unico actu salvare bona minoris, & sua, sed tantum illa, vel hæc, potius tenetur salvare res minoris, quam suas regulariter, *argumento textus in l. si ut certo 5. §. nunc videndum, ff. commod. ibi, proinde, & si incendio vel ruina aliquid contingit, vel aliquod damnum fatale, non tenebitur, nisi forte cum posset res commodatas salvas facere, suas prætulit.* ubi gloss. verbo, *salvas facere*, Idem probat in tutore, dicens sic: *& tutor pupilli pecuniam*; quia tutor tenetur ad custodiam rerū pupilli, ita quod si dicat, se non potuisse custodire, incumbit ei probatio text. *ad literam in dict. l. tutor, secundum dignitatem §. 1 ff. de administ. tutorum*, ubi inquit textus, non est audiendus tutor, cum dicat, ideo cessasse pupillarem pecuniam collocare, quod idonea nomina non inveniat si arguatur eo tempore suam pecuniā bene

collocasse, & sic est textus ibi secundum Chassan. *ubi supra*, q . hanc opinionem probat, quod si tutor videat res suas, & res pupilli in periculo, debet præferre res pupilli. Idem per illum textum tenuit Curt. Jun. *ubi supra*, & nec eum Roman. *ubi supr.* nec non & Baec. *dict. cap. 2. num. 91.*

129 Ampliatur hæc conclusio & regula, ut procedat † non solum, quando constat, quod potuit res pupilli salvare, & hoc non fecit, ut suas salvaret, sed etiam in dubio, quia tunc tutori incumbit probare, non potuisse salvare res pupilli, *ut probatur in dict. l. tutor, §. 1, & tenet ibi Bart. n. 2. & Rom. ubi supr.*

130 Secus tamen † erit in casu certo: nempe, quod non potuit salvare tutor res pupilli, sed suas: *secundum Bart. ibidem*, quo casu inquit Bartolus, non esse tutorem in culpa, si utilitatem propriam prætulit utilitati pupilli, ne alias suum officium sit sibi damnosum, quod esse non debet, *ut sup. diximus*, & hæc sit prima limitatio regulæ.

Unde Cavalcan. *ubi supra, num. 329.* qui directe contra prædictam regulam tenuit, non recte loquutus est, nisi eum intelligamus *juxta supra modo proxime dict.* siquidem allegat Bartolum *ubi supr.* debuit prædicto modo hanc materiam declarare.

131 Limitatur nunc † dict. regula, & c. nisi res tutoris vel curatoris sit pretiosior, vel par re vel rei pupilli: tunc enim locus est gratificationi, quia tutor in re pupillari, seu commodatarius excusatur, si eam adhibuit diligentiam in re aliena, quam quilibet diligens, ut in tutore probatur, *in l. in tutoribus, ff. de administratione tutor.* & in commodatario, *in l. in rebus, ff. commodat. ita Rom. Curt. Jun. & Baec. ubi sup. & bene.*

132 Tutor autem † & administrator, qui in ejus usum & utilitatem bona minoris converterit, tenetur ipso jure in duplum, & ad damna & expensas, & interesse minori solvenda, *ut in l. tutor, qui repertorium, §. si quis usuras, ff. de administratione tutorum. de quo late agemus infra in 3. parte alio capite.*

SUMMARIA.

1 *Jurari in litem, an possit contra alias personas, quæ tenentur inventarium conficere ob eum non confectum, quam contutores & curatores minorum? & numeris sequentibus.*

2 *Heres tenetur conficere inventarium, si non vult teneri ultra vires hereditarias.*

3 *Heres, qui hereditatem alii restituere debet per fideicommissum, tenetur ad instantiam fideicommissarii inventarium conficere.*

4 *Heres gravatus restituere alteri hereditatem, tenetur rationem reddere fideicommissario de his, quæ fideicommisso subjecta, culpa sua deteriorata sunt, & num. 12. sed non juratur adversus eum in litem, ut in num. 9 & in dicto num. 12. perdet tamen Falcidia, seu Trebellianica detractionem ob non confectum inventarium, ut in num. 13.*

5 *Omnis, qui rationem reddere tenetur, inventarium conficere debet.*

6 *Primus majoratus possessor nedum inventarium conficere debet, rationem reddere, sed etiam sequentes respectu ceterorum, & num. 7. sed non juratur adversus eos in litem, ut in num. 9. & 10.*

8 *Gerens negotia privatim alterius, rationem reddere tenetur, sed non juratur adversus eum in litem, ut in n. 9.*

10 *Fideicommissarius universalis, tenetur inventarium conficere, si primus heres illud non fecerit, non tamen adversus eum juratur in litem, nec adversus majoratus successorem.*

11 *Majoratus de rebus particularibus, ut de rerum quota successor inventarium facere non tenetur.*

14 *L. tutor, qui repertorium, ff. de administratione tutor. dum loquitur de juramento in litem contra tutorem, vel curatorem, qui inventarium non con est, pœnalis est, favorem pupilli concernens, ideoq. ad alios casus detrahenda non est.*

15 *Argumentum non procedit, aliquis tenetur ad conficiendum inventarium, ergo propter ejus omissionem jurandum est adversus eum in litem.*

16 *Jurari in litem ratione præsumti doli, ob non confectum inventarium, contra eum potest, qui habet officium publicum, seu publicam administrationem, non autem contra eum, qui solum tenetur reddere rationes ex aliqua caussa privata.*

17 *Remedium quod dabitur majoratus successori, timenti bonorum subtractionem, ut possit sibi circa hoc consulere.*

18 *Usufructuario recusante (instante proprietario) inventariũ conficere, quomodo consuletur ipsi proprietario?*

CAPUT II.

An jurari in litem possit adversus alias personas, quæ ad inventarii confectionem tenentur, quam tutores & curatores, illud non conficientes?

QUAMVIS de tutoribus & curatoribus tantum in hoc tractatu agamus, liceat mihi tantisper ab scopo divertere, ne alias in errorem incidere aliquem forsan faciamus, ignorantia rei, in praxi necessario sciendæ, quæ tamen non multum a nostra materia distat.

Egimus late in capite præcedenti, quomodo contra tutorem vel curatorem inventarium non conficientem, possit in litem jurari propter dolum præsumtum, *ut in l. tutor, qui repertorium, in princip. ff. de administr. tut. cum simil.*

Modo quærimus, † *an etiam contra alias personas, quam tutores & curatores minorum, ad inventarium similiter conficiendum iure obnoxias, procedat, sit servanda eadem dispositio, nempe, ut contra eos inventarium non conficientes iurari possit in litem?*

Heres † enim si vult non teneri ultra vires hereditarias, aditione hereditatis, tenetur conficere inventarium, 2
iuxta formam & solemnitatem, *l. fi. per totam, C. de iur. delib. & ll. Reg. cum ea concordant. utpote l. 5. tit. 6. part. 6. cũ similibus.* Similiter heres, qui hereditatem alii restituere debet per fideicommissum, tenetur ad instantiam fideicommissarii inventarium conficere, † *juxta gl. in l. in ratione, la §. quod vulgo, ver. nimirum, quam sequuntur ibi Dd. ff. ad l. falc. similis in l. 1. § hac verba, ver. sufficiunt, ff. si cui plus quam per l. falc. gl. etiam in auth. de hered. & falc. §. si vero non fecerit, verb. legatorum, & ver. lucrari, Paul de Castr. in l. cum tale, §. Titius. n. 2. vers. ex hoc dicunt Dd. ff. de condit. & demonstr. quem sequitur ibi Ioan. de Imol. col. 2. Socin. cons. 51. viso testamento, vol. 3. quem refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. 5. in gl. las deudas, cõtra Ioa. Andr. in addit. ad Spec. tit. de inedit. § fin. super verb fecerit.* Eandem opinionem glossarum sequitur alios allegans D. Molin. *de Hispan. primog. lib. 1. c. 28. n. 1.*

Quod † ea ratione probatur, quia heres hic tenetur 4
reddere rationẽ fideicõmissario de his, quæ in re fideicommisso subiecta culpa sua deteriorata sunt, *ut in l. mulier, §. si heres, ff. ad Trebell. ibi, culpa plane rationẽ reddere* Ergo tenetur facere inventarium.

Omnis namque, qui † rationem reddere tenetur, inventarium facere debet, *l. cum oportet, §. non autem C. de bon. quæ lib. Baldus in authent. sed cum testator, num. vigesimo tertio, C. ad legẽ falcid.* Idque in maioratus possessore asseruit Peralt. *in lege 3. §. qui fideicommissam, numero 45. ff. de hered. instit.* Quod nedum procedit in primo maioratus possessore, sed etiam in ulterioribus, respectu sequentium, ut ex pluribus probat idem *ibid. d. n.*

. 4. cum 97. & verum videtur Molin. *vbi supr. n. 4.* quamuis non audeat affirmare Mench. *de success. crea.* *. 4.* . Et non video hoc esse in vsu.

In quæstione itaque respondendo, videtur dicendum, quod contra hunc heredem gravatum, cum ipse teneatur fideicommissario inventarium conficere, atque rationem reddere, si inventarium non fecerit, possit in litem iurari ob dolum præsumtum, sicut contra tutorem & curatorem inventarium non conficientes, eadem ratione doli præsumti. Et in terminis ita in herede & fideicommissario censuit Claudius *in d.l. similiter. §. si heres. ff. ad Trebellian.* & Plotus *in l. si quando, num. 595.* (*vnde vi*, & Marzarius *in epitom. fideicommiss. 2. par. quæstione 54.* quorum opinionem in maioratus possessore tenendam esse dixit Peralt. *vbi sup. n. quadragesimo quinto, versicul. certe licet articulus iste non sit resolutus.*

8 Idem in eo † qui solum tenetur reddere rationem ex aliqua caussa privata, nempe, quia gessit negotia aliena, probavit Angel. *consilio 277. num. . quem & alios refert & sequitur Roland. a Valle consilio 49. numero 22. cum sequentibus, volumine 1.* vbi etiam, quod iuratur in litem contra gerentem negotia alterius, si non confecerit & exhibuerit librum, & generaliter, quod ob præsumtum dolum iuratur in litem, etiam vltra casum tutoris affirmat esse veriorem & magis receptam sententiam adversus Cor. *consilio 81. columna tertia, ve sic imo, libro quarto, Dec. in l. in actionibus, num. 28. . ae in litem iuran. & Cottam, in dictione, iuramentum in lit. Covarr. lib. . var. resol. c. 1. n. 6.*

Nihilominus † tamen contraria sententia verior in herede vniversali grauato respectu fideicommissarii, & in maioratus possessore, respectu sequentium, & in negotiorum gestore respectu domini negotiorum, nempe, vt propter non confectum ab his inventarium, vel minus legitime confectum, minime contra eos iurari possit in litem, & sic quod, *d. l. tutor, qui repertorium, in princ. ff. de administ. tut.* in hoc tantum procedat in tutoribus & curatoribus minorum, qui habent publicum officium, seu publicam administrationem, non vero in ceteris priuatis.

Et in primus agemus de herede universali grauato hereditatem alii vel aliis restituere. Et hic quamuis inventarium non facere teneatur, tanquam heres, alias tenebitur in solidum creditoribus hereditariis, & fideicommissariis, *vt in l. fi. §. fin vero, de iur. delib. & in l. Re a,* non tamen adversus eum propter non confectum inuentarium in litem iurari potest, *vt in specie censuit Raphael Cuman. in d. l. in ratione la 2. §. quod vulgo, ff. ad l. falc.* Nulla namque lege hoc cavetur, sed quod heres teneatur creditoribus hereditariis in solidū præstare, quæ debeat solida legata, & fideicommissa: sed fideicommissarius debet probare, quid in hereditate fuerit. Si enim in litem iuraretur, euenire posset, vt heres non solum teneretur solvere integrum fideicommissum, sed plus quam in fideicommisso fuerit, cuius dictum refert & sequitur Herc. *ibid. col. 29. & Alex. cons. 82. n. 13. lib. 2. & alios plures citans D. Mol. vbi sup. d. l. 1. de Hisp. primog. c. 28. n. 5. vers. nec hoc casu, & n. 9. & ante eum Greg. Lop. in d. l. 15. in gl. dendas, ad fin. tit. 6. part. 6.* Non enim debemus heredem inuentarium non conficientem ad alias pœnas adstringere, quam eas, quibus legibus adstrictus est, quia contenti esse debemus pœnis legibus, *l. si stipulatio facta fuerit, cum simil. ff. de verb. oblig.*

Fideicommissarius † autem, seu sequens maioratus successor (de quo & n. 2. supra egimus, & nunc quoque prosequimur) cui hereditas restituenda est, si fideicommissarius universalis sit, tenebitur etiam inuentarium conficere, si heres illud non fecerit, cum loco heredis habeatur, alias solida etiam debita, legata & fideicommissa soluere tenebitur, *vt tenuit Bar. in d. l. in ratione, §. quod vulgo, n. 10. ff. ad l. falc.* Est communis, *vt cum aliis resolvit D. Mol. vbi sup. n. 6.* nun tamen lege cautum inuenitur, quod ex hac obligatione, qua fideicommissarius tenetur ad conficiendum inuentarium tanquam heres, posset adversus eum iurari in litem. Cum enim contra heredem non iuretur, à fortiori adversus fideicommissarium non iurabitur, qui locum heredis obtinet, neque adversus maiorat⁹ successorem: & multo minus si maioratus de rebus particularibus, seu de bonorū quota institutus sit.

Eius † namque successor, cui bona maioratus restituenda sunt, inuentarium hac ratione facere non tenetur, quia nec heres est, nec locum heredis obtinet, *vt in d. § quod vul , & in §. 11, qui quadringenta, scribentes advertunt, & obseruat D. Molin. vbi supr. n. 7.* 11

Et quamuis heres grauatus, seu ceteri commissarii, vel maioratus successores teneantur reddere rationem sequentibus fideicommissariis, & successoribus maioratus, *ex tex. in l. cum tale §. Tit. de cond. & demonstr. & in d. similiter. § si heres . ad Trebell.* & ideo conficere inuentarium, *vt refert plures ita tenentes D. Mol. vbi supra d. n. 7. & n. 8.* item in vsufructuario probat ex Matth. de Afflict. *decis. Neap. 342. n. 2. &* vbi inquit, ita fuisse iudicatum, *& Arias Pin. in l. 1. bon. mater. 2 part. n. 22.* ubi plures idem asserentes refert, & nos quoque probauim⁹ *in repet. l. nemo potest. n. 314 ff. de lega. 1.* Nulla tamē lege cauetur, quod si heres fideicommissarius maioratus possessor, seu usufructuarius inuentarium non fecerit, adversus eos iurari possit in litem. 12

Tametsi † heres granatus inuentarium non fecerit, perdet vltra ea, quæ supr. dicta sunt, Falcidiæ seu Trebellianicæ detractionem, *ut late probat D. Mol. lib. 1. de Hispan. primogen. c. 17. n. 33.* 13

Neque † obstat, quod adversus tutorem, vel curatorem, qui rationem reddere debet, iuretur in litem ob non confectum inuentarium *vt in d. l. tutor, qui repertorium, in princ. ff. de administ. tut.* Lex namque illa pœnalis est, fauoremq; pupilli concernens, ideoque ad alios casus trahenda non est, *vt dixit Philippus Corneus in d. §. quod vulgo, quem ibi sequitur Alex. n. 14, & Vincen. Herculan. col. 29. Cum. cons. 00. col. . . .* quia id est omnino videndum, *idem in specie tenuit Bertrand. cons. 24. n. 5. lib. 1. feuti que Alex. con. 6. n. 3. vol. 2. quos refert & sequitur D. Molin. . supr. n. 9. d. c. . ib* 14

Non enim † . . . edit argumentum . . . *Aliquis tenetur ad conficiendum inuentarium . . . propter eius . . . ionem . . . merit adv . . . eum in litem, vt optime probat Philip. Corn. cons. 31 libr. 4. per totum, præcipue, n. 4.* vbi † inquit, quod qui c . . . etur esse in dolo ob non confectum inuentarium, est ille, qui habet officium publicum, seu publicam administrationem, non autem is, qui solum tenetur reddere rationes ex aliqua caussa priuata: alias enim sequeretur, quod contra procuratorem ad negotia, negotiorum gestorem, vsufructuarium, & ceteras eiusdem generis personas, quæ tenentur rationem reddere ob non confectum inuentarium in litem iurari posset, quod nullatenus dicendum est, *vt ib. optime considerat Corn. & approbat D. Molin. d. n. 9. c. 28. li . . & prius Dec. & Catel. Cott. præcitati a Covar.* 15 16

Ex quibus resoluo contra priores, verius & tenendum esse, vt iurari in litem minime possit ob inventarium non confectum, vel minus legitime confectum aduersus heredem universalem gravatum, nec adversus fideicommissarios possessores, & successores maioratus nec etiam adversus gerentes negotia aliena, & obligatos ad priuatas rationes reddendas ex aliqua caussa, sed tantum aduersus eum, qui habet officium publicum, seu publicam administrationem, quod latius probauit D. Mol. *vbi supr.* existimans, falsam esse opinionem Claud.

in fi heres.&Peralt.*in d.§.qui fideicommi um,n.45.*dicentium, ob non confectum inuentarium posse aduersus maioratus possessorem in litem iurari. Esset namque absurdissimum omnes maioratus successores huic pœnæ ac rigori absque lege adstrictos reddere. Neque obstat asse io Covarr.vbi sup.dicentis contra Corn.Dec. & Catel.Cottæ esse veriorem & magis receptam sententiam, quia non inuenio alium auctorem præter ipsum Covar.dicentem, eam esse or nu em, aut magis communem sententiam. Quinto, ut ex dictis patet, opinionem contrariam Corn. sequuntur plures auctores. Denique ea verior & magis apparet esse ex fundamentis & rationib.prædictis, quam opin.Covar.cuius nullum iuris fundamentum ipse refert Nec relata pro eo à Cutt. Iun.*in d l.in a io nb.n.28* quem Covar pro se refert, sunt a cuius ig is, aut m nti. Ideo malo probare opinionem Cor.& cet rorum supr. recte fundatam, & probatam.q n ariam

17 Quod si quæras, † quo r ne u n maioratus successori qui bo orum tract ne n ve possit sibi recte consu ?R pon len uns e it, ve liet coram iudice, vt maioratus po l rebu dem maioratus inuentarium conf :Hoc na dex ipse necessario præc d .cum a aeat possessor maioratus ex su ad is. Quod i pse ad iudicis præceptum inuentari m fecerit, tu ex contumacia & dolo poterit adver s lium in , .2. *ibi,cum vero dolus, aut c tum.a ia re ituenti vel non exhibentis punitur. qu in m in item iuraueris a.lor ff. de inlit iur. vbi l.a 2.Pan . .4. & communiter Dd.* quia contumacia delictum est, *l. omne deli tum.in princ. vbi gl.& l.art.n.1.ff.de re milit. l. in l. .§. fin. ff. si quis iudic. non obtemp. vbi Bart.n.9. & ceteri scribentes.* Idemq; nimirum si ex ea in litem iurari possit, *vt optime aduertet Ias. in d.l 2.num.3.*

18 Idq; in † vsufructuario, qui instante proprietario recusauit inuentarium seu descriptionem bonorum facere, censuit Bertrand. *cons.243.n.6.&7.lib.1.*& utrumque probat D.Molin. *d. 1.c.28.n.10.* quamuis, *vt prædixit.* nunquam viderim esse in usu, quod maioratus possessor conficiat inuentarium, si forte in causa erit nō instari à successore, vt fiat, si ta en instetur, de iure tenebitur, & compellendus erit ad id conficiendum.

SUMMARIA.

1 Tutor tenetur pupillum bonis moribus instituere, facereque eum legere, scribere, nec non & officium suæ conditioni. & facultatibus suis aptum discere, & iuxta eas alere.

2 Tutor vel curator debet curam habere de pupillo, vel adulto, & illum mittere ad scholas, & secundum illius qualitatem, conditionem & ingenium, & facultates facere addiscere scientiam, & artem, debitasque mercedes debitis temporibus solvere magistris & artifici bus aliis tenentur, & c ut hic.

3 Tutoris officium alere pupillum pro modo facultatum ejus, quando judex super hoc non est aditus, ex caussa tamen potest hoc tutor ab, judice facere, ut in num. 4.& 5.

6 Educatio continetur in tutela, nisi aliter sit dispositum, & dicitur pars tut æ.

Tutor plus æquo in alimentis pupilli consumens, non id reputat.

8 Iudex aditus pro alimentis taxandis minoribus, modum servandum statuit, & quomodo judex in hoc se habere debeat.

9 Super e tamen aliquid debet in fine anni de redditibus pupilli. si commode sta fieri potest, aliquis redditus omnes expendi possunt. & quid si red itus non sufficiant,num.1 .

11 Alimenta statuta per patrem liberis, quot heredes scripsit, sunt præstanda reputanda rem, nisi casu in tra vires f sint, poterit tutor e spin centem quantitatem, ut in n.

13 Tutor, ubi taxatio alimentorum tham restringere.

14 Consuetudo in constituendo aliment a.

15 Tutores & curatore antea prude petere, ut decernat, quæ alimenta m standa, juxta qualitatem & condition & c. ut hic.

16 Tutor repetit a pupillo contrario judi io tutelæ quid in alimentis impenderit.

17 Tutores & curatores possunt alimenta præstar ror pupilli, non habenti a ias, unde se alat, eam e a artibus instituere, quia ad id pupillus te tur

18 Retentio est ma is favorabilis, quam peti o.

19 Frater dives tenetur fratres at er ctiam male merent m de patre, a .quod pate non poterit ei intercidere alimentationem, ut m.20. & etiam fratrem ex edatum, ut am. 2 & etiam clericus tenetur fer rem al re imo ta num. 22. & frater dives non, m at em pem alere tenetur, sed etiam ej rem tin num.23. idemque procedit u cuters ,ut num 4. & in fratre natural ,ut nu. 2 imit ntur tamen supradi ti, t petuntur al me ta, on habeat ultra qu m nec arium sit ibi ut in numero 26.

27 Possessor quicunq au mi majo atus enetur proprios fratres atque ro i opes primo majoratus institutore des ent ere. at q, dotare, idemq, est etiam in attinentib r ex tur ema atus institutoris licet ab eo non desc ,ut in num. 28.

29 Majoratus institutio ex horum regnorum consuetudine ea lege facta videtur, ut illius primog ii militia caput atq, robur fratres & sorores egentes ale dotare teneatur, quæ obligatio in omnes primo os in infinitum transfunditur, prout in simil uds n quibus jure Francorum succeditur .

30 Frater dives non tenetur alere fratrem m, a um habentem, unde se alat, & au pro at men tis, quæ frater primogenitus præstare t etu nd genito n.31.

32 Ascendentes majoriam fuerentes ex facul te Regia, qui legitimam debent suis descendent bus, tene tur alimenta & dotes præstare in locum le tima a, etiamsi alias habeant, unde se alant.

33 Frater dives tenetur fratres & sorores inopes alere ive sint consanguinei, vel uterini.

34 Frater dives non tenetur sororem uter nam e, sed tantum ex eodem patre natam: sed in vere, ut n.35.

36 L. *tit.16.* .por casar alguna de la *6. ntel lus.& n.57.*

38 Fratres non solum dotem sorore inopi dar d etiam ultra dotes a patre vel avo ad dotem adduntur, subministrare, & re debebunt vestes, & jocalia, quæ sponsis dantur e.

39 Frater clericus potest etiam uterinam sorem, si velit ex redditibus ecclesiæ dotare.

40 Frater an teneatur dotare sororem spuriam, sicut ea tenetur alere.

41 Ascendentes tenentur alere s os descendentes urs

42 Frater majoratus possessor non tenetur alere e fratrum vel sororum lios, etiam eorum pare tibus mortuis, nisi eis legitima a primo itu e debeat.

43 Frater majoratus posse or n tenetur er atres vel sorores habentes patrem, vel s tem ma , qui illos alere vel dotare possint

44 T-

44 *Tutor vel curator alens & dotans fratres & sorores pupilli, quos ipse pupillus alere & dotare tenebatur, nihil judicio tutelae pupillo vel ejus substitutis praestare tenetur, idem in protutore & procuratore, n. 44.*

45 *Bona protutoris sunt tacite hypothecata pupillo.*

46 *Alimenta praestita per tutorem, vel curatorem suis minoribus iis servientibus, un sint reputanda, & n. 47.*

48 *Tutor, qui neglexit praestare alimenta pupillo, puta recedendo à domo, nulla facta provisione removeri potest, & quid tunc judex facere debeat, n. 50.*

49 *Tutor tenetur erga pupillum ad ea omnia, quae diligens paterfamilias seles expedire.*

51 *Judex ex officio nemine petente removere potest tutorem, qui neglexerit providere pupillo, imo eum potest punire pro facti qualitate, ut in n. 52.*

CAPUT III.

De pupillo erudiendo atq; educando.

1 TUTOR tenetur † pupillum bonis moribus instruere, facereque eum legere, & scribere. nec non, & officium suae conditionis, & facultatibus suis aptius discere, & juxta eas alere. Ita faciendum & curandum mandat l. 16. part. 6.

In tex. Reg. ibi: *Trabajar se deue el guardador de fazer al moço que tuuiere en guarda que aprenda buenas maneras: e desi deue fazer aprender, leer, e escriuir.* Adde optimum text *in l. cum plures 13. §. cum tutor, ff. de administr. tut.* ubi ita dicitur: *cum tutor non rebus duntaxat, sed etiā moribus pupilli praeponatur, in primis mercedes praeceptoribus, non quas minimas poterit, sed pro facultate patrimonii pro dignitate natalium constituet.* Quod latius prosequitur citans nostram l. Regiam & d. §. *cum tutor Baec. de decim. tutor. c. 2. n. 87.* asserens, quod in summa tutori incumbere videtur, vitam pupilli à criminibus, & res ab impiorum manibus defendere, *ut in c. 12. q. 1.*

Tutor igitur pupilli animum ad virtutem format, juveniles calores coercet. Unde dubium non est, quin eis satis digna gratia referri nequeat. Praeclare enim secundum ipsum Baec. dicit Aristot. *plus debere nos his, a quib. instituti sumus, quam a quibus progeniti, quod a parentibus tantum accipimus, ut vivamus, ab institutoribus, ut bene vivamus.* Et superiora etiam ex dicto §. *cum tutor, & l. 3. §. tutor, ff. de suspect. tutorib.* probat cum aliis Petrus Surdus *de alimentis. tit. 3. quaest. 7. n. 2 fol. 124. & iterum tit. 8. privilegio 86. n. 4. & 5. fol. 333.*

2 Tutor † ergo & curator debet curam habere de pupillo vel adulto, & illum mittere ad scholas, & secundum illius qualitatem, conditionem & ingenium, & facultatem facere addiscere scientiam, & artes, & debitas mercedes debitis temporibus solvere magistris, & artificib. ut probant praedicta jura. Et in terminis docet Plor. *in l. si quando, num. 203, vers. dare operam, C. unde vi,* addens, quod alias tenetur tutor & curator de negligentia, & diceretur esse in lata culpa, & quod contra eum poterit jurari in litem per minorem ad damna, & interesse, quem refert & sequitur Cavalc. *de tut. & curat. n. 275.* quia isti tutores nedum tenentur adhibere diligentiam in gubernandis & administrandis rebus minorum, sed etiam creandis & bonis documentis, & actibus dandis pupillis, & in illis debitis temporibus maritandis: alias uti suspecti poterunt removeri à tutela & cura, quod ultimum verum credo. Illud autem, quod possit jurari in litem, in praemissa specie per minorem ad damna & interesse, falsum censeo, aut saltem sine ulla lege, ac proinde non tenendum, tametsi id simpliciter sequatur Petrus Surd. *ubi supr. d. n 2.*

In eadem lege Regia ibi: *Deue guardario, o pensár del, dãdole de comer, e de vestir, e de las otras cosas que menester fueren segun entendiere que lo deue fazer catando todavia que lo [illegible]ga, segun lo bienes que recibio del.*

Officium † ergo tutoris est, alere pupillum pro modo facultatum pupilli, quando praetor non est aditus, *ut in nostra lege, & l. officio. vers. si vero, ff. ubi pupill. educ. deb.* ubi, quod debet arbitrio judicis aestimari. Consonat *lex 2e. tit. 16. part. 6.* ubi inquit: *que deue el juez del lugar establecer segun su aluedrio, e la riqueza del menor cierta quãtia de pan, e de vino, e dinero que les den cada anno para su govierno, e para su vestir del, e de su compannia, catando todavia que de la renta, e de los esquilmos de los bienes del huerfano salgan estas despensas, e que todo le finque en saluo, si se pudiere fazer.* 3

Limitat † praecedentia eadem lex Regia, *quando el guardador entendiesse que seria danno del moço en descubrir la riqueza, o la pobreza del, e por esta razon le governasse de lo suyo espendiendo por el tanto quanto fuesse guisado, e poco mas, por esta razon, que entonces lo puede facer, e deuele despues el moço, quando fuere de edad pagar todo lo que desta manera ouiesse despendido por el.* 4

Quod † nedum eo casu procedit, nempe, quod licet judex alimenta non taxet, sed tutor aut curator suo proprio judicio, ea minori tribuat, quando videt non expedire, ut patrimonii quantitas intelligatur, sed etiā quando id faciat tutor vel curator alia justa ratione. sino esto per incuriam accedendi ad judicem id efficiat. nam nihilominus persolvendum est ipsi, quod in alimentis debite expendisse constiterit, aut vir prudens fuerit arbitratus, *ut in l. ult. C. de aliment. pupill. praestand. & l. 2 ff. ubi pupill. educ. debeat,* ex quibus juribus citans etiam *d. l. 20.* ita affirmat Molin. Theologus *1. part. de justitia & jur. 2. tract. disputatione 224. columna 1382. in versiculo esto judex.* 5

In † tutela enim continetur & educatio, nisi aliter sit dispositum. 6

Quia educatio liberorum dicitur pars tutelae, *ut in specie tradit Bald. in l. omnem, C. ad Tertull. colu. 2. versic. sed nunquid ista nubens, ad fin. quem refert & sequitur Decis. cons 49. n. 13. vol. 1.*

Sed si tutor † plus aequo dederit, non ei permittendum est tantum reputare, quantum dedit, *ut in d. l. officio,* ubi addit, quod etiamsi praetor modum alimentis statuit, veruntamen ultra vires facultatum est, quod decretum est, nec tutor suggessit praetori de statu facultatum, debet ratio haberi alimentorum omnium, quia si suggessisset, aut minuerentur iam decreta, aut non tanta decernerentur. Judicis igitur officio, qui de tutela cognoscit, congruit, reputationes tutoris non improbas admittere. ut puta, si dicat. impendisse alimenta pupilli, vel disciplinam, *ut in dict. l. officio, in princ. Molin. Theol. ubi sup. d. col. 1382. in princ.* 7

In summa circa modum alimentorum sequens distinctio servari debet.

Aut igitur † praetor aditus non fuit. & tunc observandae sunt nostrae leges Regiae, & quod praediximus ex *d. l. offic. ff. ubi pupill. educ. debeant.* 8

Si vero † judex aditus est pro alimentis taxandis, is modus servandus est, quem praetor statuerit, *ut ibidem probatur post principium, ibi, modum autem.* Jus namque alimentorum decernendorum pupillis praetori competit, ut ipse moderetur, quam summam tutores vel curatores ad alimenta pupillis, vel adolescentibus praestare debeant, & modum quoque patrimonii spectare debet, cum alimenta decernit, atque eam tam moderate statuere, ut non universum redditum patrimonii in alimenta decernat, sed semper ita fit, ut aliquid ex redditibus supersit. Ante oculos in decernendo habere debet etiam mancipia, quae pupillis deserviant, & mercedes pupillorum, vestem, & tectum pupilli, aetatem etiam cum templari, in qua constitutus est, cui alimenta decernuntur. 9

In amplis tamen patrimoniis positis, non cumulus patrimonii, sed quod exhibitioni frugaliter sufficit, modum alimentis dabit. Quod si non constet, quis modus facultatum sit inter tutorem, & eum, qui alimenta decerni desideret, suscipere debet cognitionem, nec temere alimenta decernere, ne in alterutram partem delinquat. prius tamen exigere debet, ut profiteatur tutor, quæ sit penes se summa, & communicari graviores ei usuros in litigio eius, quod supra professionem apud eum fuerit deprehensum. Ita decidit lex *ius alimentorum, ff. ubi pupill. educ. deb.*

Cui l. dum probat, quod in fine anni aliquid superesse debet, maledixit Dynus, qui liberalis erat, & ob id omnia expendere cupiebat: sed Rogerius illi legi benedixit, & à maledictione Dyni defendit Bartol. ibi, & qui eam servabit, nunquam pauper erit, secundum Petrum Rebuffum *in tractatu de congrua portione, num. 69. pag. mihi 102* Sed quod aliquid in fine anni superesse debeat ex redditibus minorum, quo patrimonium augeatur, intelligi debet in his regnis, si commode ita fieri possit, alioqui redditus omnes expendi possunt, *ut in dicta lege 2. in princip. tit. 16. partit. 6. & Molin. Theologus de iustitia & iure, 1. part. 2. tractatu, disputat. 224. column. 1382. versicul admonetur, ubi citat prædict. leg. 20, & ante eum Pelaez de majorat. 1. parte, quæstione 28. sub num. 4 folio mihi 509.* ubi eam legem appellat singularem ad intelligentiam text. *in d. l. ius alimentorum, & Gregorius Lopez in d. l. 20.*

10 Sed ultra † redditus expendendum non est in alimentis pupillorum. *ut in l. Mediterraneæ civitatis, & ibi Joa. de Platea, C. de anno. & trib. lib. 10. cap. sapite c. cum nuper, de censib. & probat Baec. de decimis tutor, cap. 2. num. 83,* nihilominus tamen, si pupillus habeat modicum patrimonium, ita quod redditus non sufficiant ad alimenta, tutor potest ponere manum ad proprietatem, maxime ubi pupillus esset nobilis, *secundum Alber. in d. l. jus alimentorum, ff. ubi pupill. educ. debet, quem refert & sequitur Pelaez, ubi sup. num. 7. & Gregor. Lopez in d. l. 20. in gl. alimoco, & Molin. Theologus etiam ubi supr. versic. utrum,* addentes, quod quando arbitrio prudentis, attentis circumstantiis concurrentibus, judicatur ita minori expedire, fas est, minuere patrimonium in similibus aut aliis sumtibus, ut expresse statuitur *in l. 3. in princ. ff. de contrar. util. act. tut. & in d. l. Reg. 20. ibi, si pudiere fazer, quam ad hoc citat Pelaez, ubi supra.*

11 Sed † si pater statuit alimenta liberis, quos heredes scripsit, ea sunt præstanda, & reputanda per tutorem vel curatorem, nisi forte ultra vires facultatum pater alimenta filiis præstanda statuerit: tunc namque imputabitur tutori, cur non adito prætore desiderarit alimenta minui, *ut in l. officio, vers. si. ff. ubi pupill. educ. deb.*

12 Quod si testator † in testamento decernat tam modica alimenta, quæ non sufficiant, poterit tutor ea præstare pinguiora usque ad condecentem quantitatem, *argumento text. in l. & si quis, §. quicquid ergo. ff. de religios. & sumt. fun.* ubi dicitur, sequendam non esse testatoris voluntatem in faciendo sumtum. Allegatur etiam text. pro hac sententia *in d. l. jus alimentorum, in fine, ff. ubi pupill. educ. deb.* per quem ita tenet Brun. *in tract. de augment. & diminut. conclus. 10. in princ. num. 11. & in tract. de diminut. & deterior. conclus. 5. num. 30. quem citat & sequitur Cordub. in leg. si quis à liberis, §. sed si filius, num. 9. ff. de lib. agnoscendis & ambos Petrus Surdus tract. de alimentis, tit. 8. privileg. 85. num. 2. & 3.* ubi quod textus *in d. l. jus alimentorum,* hoc non probat, sed nihilominus in numeris sequentibus præfatam conclusionem aliis fundamentis juridicis comprobat.

13 Sic etiam, † ubi taxatio alimentorum est immodica, potest tutor illam restringere, *ut ex d. l. & si quis. §. quid ergo, ff. de relig. & sumt. fun. post Bartol. & Asinium notat Cordub. ubi supra, quem refert & sequitur Petrus Surd. ubi supra, num. 4.*

Denique † constituendo alimenta, consuetudo est inspicienda, *Boer. in consuetud. Bituricens. titul. de jur. pers. §. 12. column. 2. Cassaneus in consuetud. Burg. Rubric. 6. §. 4. verbo, & alimenter, quos & alios refert & sequitur Baec. de decimis tutor. dicto capite 2. numero 84.* ubi *numero 85.* quæ veniant in proposito appellatione alimentorum. 14

Cauti † igitur & prudentes tutores atque curatores solent à judice petere, ut decernat, quæ alimenta minoribus sint præstanda, juxta qualitatem & conditionem personarum, ac facultates patrimonii, & consuetudinem loci pro se, & famulis suis alendis: à judice autem cum summaria quadam caussæ cognitione hæc decernuntur. 15

Repetet † ergo tutor à pupillo contrario judicio tutelæ, quidquid in alimentis impenderit, *juxta superiora, ut in terminis cum Cuman. consilio 88. casus talis est, num. 4. circa secundum tenet Petrus Surd. de aliment. titulo 3, quæstione 7. numero 1. cum sequentibus.* ubi bene probatur. 16

Quinimo † non solum tutores & curatores minoribus suis alimenta præstare debent, sed etiam si sorori pupilli, non habenti alias, unde se alat, ea præstiterit, vel liberalibus artibus eam instituerit, nihil ei erit imputandum in tutelæ judicio, nec pupillo restituendum, ut probat expresse textus *in leg. qui filium 4. ff. ubi pupill. educ. deb. ibi, existimo.* Et si citra magistratuum decretum tutor sororem pupilli sui aluerit, & liberalibus artibus instituerit (cum hæc aliter ei contingere non possent) nihil eo nomine tutelæ judicio pupilli, aut substitutis pupilli præstare debere, ex quo ita tenet Cuman. *dicto consilio 88. num. 4. Petrus Surd. ubi supra, num. 18. nempe, in tractatu de aliment. tit. 1. quæst. 25. num. 1. cum sequentibus, & iterum tit. 3. quæst. 7.* cum pupillus ad id teneretur, tutor debitum pupilli exclusit, & in *d. l. qui filium,* deciditur, quod judicio tutelæ hoc repetitur, ergo si solvuntur tutori præstita sorori pupilli in prædicta specie, quanto magis reputari debent ipsi tutori, vel curatori, eique dari retentio. 17

Quæ est magis favorabilis, † quam petitio, *l. per retentionem, C. de usufruct. l. Paulus, ff. de dol. except. Bald. consil. 455. colum. 2. vol. 2. Jas. in l. naturaliter, §. nihil commune, 12. colum. ff. de acquir. possess. Dec. in l. divus, n. 5. ff. de reg. jur. Ruyn. cons. 66. n. 11. vol. 1. Cran. cons. 148. n. 2. Ceph. cons. 86. n. 20. quos ad hoc refert & sequitur Petr. Surd. ubi supr. de alim. tit. 3. q. 7. n. 12.* 18

Frater † etiam dives tenetur fratres atque sorores inopes alere, *l. mutus, ibi, ut egentem virum, fratrem, sororemve sustineat, ff. de jure dot. leg. cum plures §. fin. tutor,* secundum dignitatem, *§. fin. ff. de administrat. tutorum, d. l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. deb. l. 1. §. sed nonnullos, ff. de lib. agnosc. gloss. final. in fine, in dict. leg. qui filium,* quam receptiorem appellat Joann. Orosc. *in l. 1. §. jus naturale, num. 22. ff. de justitia & jure,* & communem Anton. Gomez *in l. 40. Tauri, num. 75.* ubi eam limitat, præterquam si adsit mater communis dives, quia tunc ipsa tenetur ceteros filios alere, non vero frater etiam dives, inferens ex hoc ad quæstionem, an successor majoratus teneatur alere fratrem inopem, stante matre divite, & resolvit, quod non: quem sequitur, & idem probat jure communi, & Regio, loquens etiam stante patre divite, D. Molin. *libro 2. de Hispan. primogen. capite 15. numero 68.* resolvens solum in eorum subsidium, fratrem divitem fratres atque sorores inopes alere adstrictum esse, & *numer. 69.* inquit, sic intelligendum esse textum in *dict. leg. cum plures, §. fin. & leg. tutor, secundum dignitatem, §. fin.* 19

§ final. ff. eadem & l. qui filium, cum similibus, ff. ubi pup. edu. deb. Eandem sententiam principalem communem dicit, ex Alber. alios etiam allegans Petrus Surdus in præfat. tract. de aliment. tit. 1. quæstione 25. num. prim. cum sequentibus, & tenet Cuman. in d. consi. 88. versic. circa secundum, quem sequitur idem Petrus Surdus de alim. titu. 6. quæ. 14. num. 14.

20 Ampliatur primo † hæc communis sententia, ut procedat etiam in fratre male merente respectu patris, adeo quod pater non poterit interdicere alimentationem, quia talis prohibitio esset contra ius naturale, & ideo semper iudex condemnabit fratrem divitem ad alendũ pauperem, imo ad assignandum illi bona, quorum redditus ad alimenta illi sufficiant, secundum Bal. consi. 105. n. 3. volum. 5. sequitur plures referens Cordub. in l. si quis a liberis, §. item rescripsit, num. 83. ff. de lib. agnos. & Petrus Surdus d. quæst. 25. n. 2. & 3.

21 Ampliatur secundo, † ut procedat etiam in fratre, qui fuit exheredatus, quia, & is est alendus à fratre divite ratione sanguinis, licet non hereditario iure, ut est tex. in d. l. cum plures. §. cum tutor, ff. de administ. tuto. per quem dixit Bald. novel. de dote 6. part. speciali. 16. colum. 3. versic. item si pater filiam. Et hoc dicit, valde notandum, quia alii non tangunt, Palat. Rub. in repetitione c. per vestras in 3. notab. §. 24. n. 4. & ante eos voluit Bald. dict. consi. 103. n. 2. volum. 5. & eos referens Petrus Surdus dict. quæst. 25. n. 7. ubi n. 7. ampliat, ut procedat prædicta communis sententia etiam quando soror virum haberet, cum tamen dotis fructus non sufficiant pro ea infirma curanda, nec etiam pro expensa cibi & potus, quia tunc frater ipse tenetur ei medicum, & medicinas præstare, secundum Ruyn. consi. 139. n. 4. volum. 4.

22 Ampliatur tertio † ut non solum frater laicus, sed etiam clericus teneatur sororem alere, imo & dotare, ut late iure comprobat alios allegans Palat. Rub. in repet. c. per vestras, 3. notab. §. 24. n. 4. de don. inter vir. & uxor. & Greg. Lopez in leg. 18. glo. mag. ad fin. tit. 16. par. 6. & Petrus Surdus dict. quæst. 25. n. 11. cum sequentib. & nu. 9. late iure probat plures allegans, quod frater tenetur dotare sororem inopem.

23 Ampliatur quarto, ut frater, qui fratrem egenum alere tenetur, non solum eum, sed eius uxorem, & filios exhibere debeat, eisq; alimenta præstare, Hieron. Gabriel consi. 25. num. 18. volum. 1. per gl. in d. l. si quis a liberis, §. non tantum, in verb. onera ff. de lib. agnosc. sequitur Petr. Surd. de aliment. tit. 4. q. 24. n. 11. dicens hoc esse generale, quod qui tenetur ex legis dispositione aliquem alere, is alimenta filiis quoque & uxori præstare debet: Sed quod hoc non habet locum in alimentis testamento relictis, vel ex pacto debitis, quia ea ad filios & uxorem non extenduntur, sed bene ad servitores, & alios, sine quibus alimentarius non potest honeste vivere.

24 Ampliatur quinto, † ut quamvis Doctores præcitati loquantur de fratre, utrimque coniuncto, vel consanguineo alendo, non vero de fratre, vel sorore uterinis, nihilominus tamen quando soror, vel frater ex eadem matre tantum, sunt valde egentes, & non habent aliunde, alendi sunt à fratre uterino, dict. leg. qui filium, circa finem, ubi pupill. educ. deb. qui tex. indistincte loquitur ergo indistincte quoque venit intelligendus, l. de pretio, cum simil. ff. de pub. in rem actio. & ita notat Bald. in d. l. qui filium, & plures alios allegans sequitur Pet. Surd. de aliment. tit. 1. quæstione vigesimaquinta, num. decimoseptimo cum sequent. sed de hoc agemus latius infr. hoc cap.

25 Ampliatur sexto, † ut frater fratrem naturalem alere teneatur, si alii non stent habiles ad eum alendum, text. expressus in auth. quib. mod. natur. effic. sui circa finem, in § si quis igitur habens, ubi dicitur naturales filios pascendos esse à legitimis: Hoc etiam probatur in authentic. licet, circa finem, C. de natural. liberis, tenet Barto. in leg. si quis à liberis, §. utrum, n. 5. ff. de lib. agnosc. Rip. in l. 1. num. 85. ff. solut. matrim. Greg. Lopez in l. 4. tit. 16. partit. 4. in gloss. final & in l. 18. titul. 16. partit 6. in gloss. verbo, casar alg. & Doctor Molin. hoc referens lib. 2. de Hispan. primogen. capit. 15. num. 64. Et est cõmunis opinio, ut plures allegans affirmat Petrus Surdus dict. quæstio. 25. n. 29. ubi numeris sequentibus, an hoc procedat iure hereditario, vel sanguinis, & resolvit, quod iure sanguinis, etiamsi frater dives non sit hæres patris, & nu. 33. addit intelligendum esse, quod dictum est de fratre naturali, ut procedat etiam in spurio, secundum Socin. Palat. Rub. & Cordub. quos citat. Sed & de hoc quid tenendum sit? infra resolvemus.

Limitantur † superiora, si is à quo petuntur alimenta, non habeat ultra, quam necessarium sibi sit, argumento legis præses, C. de servit. & aq. & probat etiam in fratre naturali, & aliis personis similibus Petrus Surd. de alimen. titulo septimo, quæstio. 15. sub. num. 29. & num. 30. Sed & alias limitationes congerit idem Petrus Surdus dicta quæstio. 15. per totam, apud quem sunt videndæ, quoties opus fuerit. 26

Ex superioribus deducitur, † quod quicunque antiquissimi maioratus possessor teneatur proprios fratres atque sorores inopes ex primo maioratus institutore descendentes alere, atque dotare, ut in specie probat Rodericus Suarez in repetitione legis, quoniam in prioribus, super legem fori, in secunda limitatione, num. decimo, C. de inoffic. testam. ubi inquit, se ita vidisse iudicatum in Regali Cancellaria, & est communis opinio, secundum Palat. Rub. in repetitione capit. per vestras, §. 24. nu. quarto, & practicata secundum Padillam in Rubrica C. de fideicommiss. num. quinto, in fin. dicit etiam communiorem Pelaez de maiorat 4. part. quæstione 27. num. 5. communem etiam profitetur, eam sequutus, & alios citans, inter quos, & Gregorius Lopez, D. Molina, de Hispan. primog. lib. 2. cap. 15. n. 56. & 57. 27

Sed quamvis † ipse Suarez hoc ad fratres, & sorores, ex primo institutore descendentes, restringat, id ipsum dicendum videtur in quolibet fratre seu sorore maioratus possessoris, ex parte maioratus institutoris sibi attinentibus, etiamsi à primo maioratus institutore non descendat ex dictis iuribus. Et ita pluries in forensibus controversiis observatum vidit Doctor Molin. de Hisp. primogen lib. 2. capit. 15. numer. 59. ubi fatetur se nunquam vidisse fratrem divitem, bona tantum libera possidentem, condemnatum fuisse ad alendos fratres, vel dotandum sorores, tametsi nulla ratione petentibus denegari possit, & merito, ut supra resolvimus, & iure probavimus. 28

Sed & alia † ratione hoc probari poterit, nempe, quod maioratus institutio ex horum Regnorum consuetudine ea lege facta fuisse videtur, ut filius primogenitus familiæ caput, atque robur, fratres, & sorores egentes alere, & dotare teneatur, quæ obligatio in omnes primogenitos in infinitum transfunditur, atque in ipsorum maioratuum propriam, & peculiarem naturam convertitur, prout in simili in feudis in quibus iure Francorum succeditur, dici solitum est, In illis namque filius primogenitus, qui in feudo succedit, semper tenetur fratribus, & sororibus victum, & militiam præstare, quia feudum ipsum hac lege, & conditione eidem delatum sit, prout habetur in constitutione Regni Siciliæ libro tertio, Rubric. decimaoctava, incip. comitibus, ubi Andr. de Isern. & Matth. de Afflict. plura in idem adducunt, & in terminis comprobat idem Molin. in adnotationibus ad lib. de Hispan primoge. ad fin. positis, num. decimoquarto, & decimoquinto, & Antonius de Padilla in Rubrica, capite fideicommiss. num. 5. 29

Quinimo, † & si verum sit alias regulariter, quod quando frater, qui alimenta petit, dives est, vel aliunde 30

habeat, unde se alat, non sunt præstanda alimenta, quæ à legis dispositione per iudicis officium debentur, *secundum Alexandr in consilio 23. numer. secundo, volumine quarto*, ubi tenet, quod ille, cui ea dispositione legis, seu officio iudicis alimenta debentur, ita demum ea petere potest, si aliunde non habeat, unde se alat, *lege. si quis a liberis in principio, in versiculo sed & filius, & in versiculo denique, & in § solent, versiculo alimenta, ff. de lib. agnosc.* & in fratre, vel sorore probat textus, *in lege tutor. secundum dignitatem, in fine. ff. de administratione tutorum, & in lege, qui filium, in fine, ff. ubi pupill. educ. deb.* cum ei aliter contingere non posset. *& ibi gloss. in versiculo, hoc, Bartolus in §. discretus, num. quarto, in authentic. quibus modis natur. effic. sui, Capela, caut. 244. si pater habens, in versi. ego autem intelligo, Cordub. in lege si quis a liberis, §. idem rescripsit, n. 95. & alios allegans Pet. Surd de aliment. tit. 7. quæstione 15. num. 14. cum sequentib. fol 242.* ubi nu. 15. *cum sequentibus*, idem probat, quando frater esset opifex, vel ex industria vivere posset: Et idem quando frater aliquo in loco vivere possit de suo, idque ipsum erit etiam dicendum etiam pendente lite, non enim divitibus, sed pauperibus pendente lite alimenta ministranda sunt, *l. extraneo. ff de vent. in poss. mitt. ubi Barto. & communiter scribentes id notant l. fin C. de ord. cog.* ubi glo. *s. non poterit*, & ceteri DD. Covarr. *in practicis quæstionibus, capite 6. num. 6. versic. 3 requirit*, [illegible] verum, ac probabile videtur Doctor Molin. *lib. 2. de Hispan. primogen. capit. 16. numero 46.* dummodo paupertatis consideratio iudicantis arbitrio relinquatur.

31 Attamen † hæc non procedunt in alimentis, quæ primogenitus præstare tenetur secundogenito, quia ille alendus est, etiam si habeat aliunde, unde vivere posset, *ut fertur tenuisse Guilier. à Perno. consilio 11. num. 10. inter consilia feudalia*, voluisse etiam Afflict. *consil. 158. num. 4. usque in finem*, ubi dicit, quod vita militum est à secundogenito præstanda, etiamsi habeat aliunde, quod non solum procedit in feudo, sed etiam in aliis rebus, quando alimenta debentur ex legis dispositione, expressa iure actionis, secus si officio iudicis, quia tunc non debentur diviti, *ut probare nititur Petrus Surdus de aliment. dicto titulo septimo, quæstione decimaquinta, num. 22. cum sequentibus*. resolvens *num. 27.* quod cum lex, vel consuetudo, deferens successionem integram primogenito, mandat secundogenitum ali, tunc datur actio, & non officium iudicis, & consequenter secundogenitus, quamvis dives, ea petit.

Nihilominus tamen, quidquid in hoc sit, in feudis in vita, & militia in nostris Hispaniæ primogenitis, procul dubio contrarium dicendum, & tenendum est. Imo, quod frater primogenitus, possessor maioratus non teneatur alere fratrem secundogenitum, divitem, vel habentem alias, unde se alere possit, tum ea præcedenti regula, & communi Doctorum traditione, iure communi expresse probata. quæ habet, quod pater, frater, nec ceteræ personæ, quæ alere tenentur filium, fratrem, vel alium, compelluntur eos, si divites sint, sustinere, sed tunc demum, cum alimentis egent: tum etiam ex mente Doctorum in specie loquentium, *ut constat ex D. Mol. de Hisp. in. primogen. libro secundo, dict. capit. decimoquinto. numer. 56. ibi, si ipse id commode facere possit, fratresque aut sorores inopes sint*, & in terminis tenent etiam Martin. Lauden. *in tract. primogen colu. 7. versiculo ultimo, & Cordub. in dict. lege. si quis a liberis, §. idem rescripsit, n. 139. ff. de lib. agnosc.* quos ad hoc refert (licet eos non sequatur) Petrus Surdus *ubi supra, sub nu. 23. & 24.* tum denique ex communi praxi huius Regni, quæ eos tantum fratres secundogenitos alià primogenitus introduxit, qui inopes, & egentes sunt: secus vero si divites exsistant, idque merito quocunque titulo alimenta debeantur, quia obligatio alimentorum præsupponit egentiam, atque proinde eo deficiente, cessat [illegible] non habet obligatio. *ut in practicis* [illegible] in casu speciali, de quo per D. Molin. *dict. capit.* [illegible] *quinto, num. 6.*

Nempe † in alimentis præstandis à parent[illegible] proavis, ceterisque ascendentibus, maioriam facientibus ea facultate Regia, à quibus legitima debita est. H[illegible] enim tenentur alimenta & dotes suis legitimis descendentibus præstare in locum legitimæ debitæ omni iure, etiam si alias habuerint, unde se alant, quia cum in locum legitimæ subrogentur, & legitima debeatur etiam habentibus aliunde, unde se alere possint, consequens est, ut similiter alimenta etiam habentibus aliunde, unde se alant, debita sunt, *ut voluit in specie Cynus in leg. Sancimus, in fin. C. de nupt. Roderic. Suarez in leg. quoniam in prioribus, secunda limitatione ad leg. fin. num. decimosecundo, C. de inoffi testament. Gregor. Lopez. in l. 11, tit. 4. part. 6. in verb. libremente, ad finem.*

Ceterum cum fratri secundogenito maioratus possessoris legitima non debetur à primo institutore, proculdubio eadem ratione, saltem à contrario sensu, quod argumentum fortissimum est in iure, fatendum est, idem diviti exsistenti minime alimenta deberi a fratre primogenito maioratus possessore, cum tunc alimenta non debeantur ratione legitimæ, sed iure sanguinis propter egentiam, hoc autem cessante, cessat & ipsa obligatio, ut modo dicebamus.

Illud † tamen distare videtur in hac specie inter alimenta præstanda fratribus & sororibus egentibus, & dotem constituendam sororibus: Respectu namque alimentorum nulla differentia constituenda est inter fratres & sorores consanguineos, vel uterinos, sed ut[illegible] que à fratre divite præstanda sunt, *ut in specie probavit Cyn. in leg. 1 quæst. 2. C. de alend. liber. Bald. in l. qui filium, per text. ibi, ff ubi pup. educ. deb. Alexander optime declarantem in leg. filia, n 6. ff. ad Trebell. idem Alexand. in l 1. nu 13. ff. solut. matrimon ubi Rip. num. 85. Iason. in authent. res, quæ, n. 10. C. communia de legat. Tiraquell. de primogen. quæst. 62. num. 3. & hos referens D. Molin. lib. 2. de Hispan. primogen. c. 15. n 41.* concludens, ideo semper atque indistincte maioratus possessorem divitem teneri ex fructibus maioratus fratres atque sorores inopes alere, sive consanguinei, sive uterini sint: Unde tutor, vel curator dicti fratris divitis vel maioratus possessoris, alimenta præstare potest, & debet fratribus & sororibus sui minoris egentibus, sive consanguinei, vel uterini sint. 33

Respectu tamen † dotis distinguendum est. Nam frater dives non tenetur sororem uterinam dotare, sed tantum ex eodem patre natam, *ut in d. l. cum plures, §. fin incipit. cum tut. ff. de administ tut. ibi, sed non dabit dotem sorori pupilli alio patre nata, etiamsi aliter ea nubere non potuit: Nam etsi honesto, ex liberalitate tamen fit, quæ servata arbitrio pupilli est: & ibi glossa ordinaria, verb. alio patre, ad fin. ibi, vel potest dici, quam sequitur Bart.* [illegible] *milis gloss. in l. neque omnis, verb. nulla ratione,* [illegible] eam sequuntur omnes: & testantur communem Ias. *n. 27. Rip. num. 83. in l. 1. ff. solut. matrim. gloss. etiam in l. 2. verbo, incumberet, C. ad Macedon.* quam allegat & sequitur Bart. *in rubric. proœmii, ff. vet. num 14.* Est communis opinio, *secundum Palat. Rub. in repet. cap. per vestras, tertio notabil. §. 24. num. 3. de donat. inter vir. & ux. & Boer. decis. 129. num. 7. & Tiraquel. qui plura refert de primogenit. quæst. 62. num. 1. Arias Pinell. in l. 1. 3. part. tot. C. de bon. mater. Padill. in authent. res, quæ, num. 6. C. commun. de leg. & Doctor Molin. d. c. 15. num. 60* [illegible] videtur magis communis conclusio, *secundum Gregorium Lopez in l. 18. in glossa, casar alguna de, ibi, & ista videtur, &c. titulo 16. partita 6. quam sequitur Pelaez de majoratu, 4. part. quæstio. 27. n. 6. & latius idem quæstione 28. numero 1, cum sequentibus, & Petrus Surdus de aliment.* 34

[illegible] mitur, [illegible] esse com[illegible] Lopez, ubi [illegible] ad [illegible] hæc coad[illegible] enta præstare alicui puellæ, trahunde ea non [illegible] Ergo [illegible] tenetur eam dotar[illegible] quantum [illegible] sit, ut pe[illegible] se alat, quoniam longe plus est, dotem dare, quam pe[illegible] partes alimenta illi præbere. Sed quid hæc consequ[illegible] valet, tenetur quis alimenta puell[illegible]. Ergo potest eam dotare, ita ut ex dote perpetuo [illegible] puellit.

Contra superiorem tamen ma[illegible] n nunc n sen[illegible] tentiam & r solutionem adest no[illegible] v. decima o-*ctava*, quæ [illegible] permi[illegible] tu[illegible] dotem const[illegible] bonis minub[illegible] venda[illegible] atque alienare, [illegible] *epor cas*[illegible] *bermar*[illegible] *l moco*: Ergo [illegible] furor pupill[illegible] utrimq[illegible] tantum frat[illegible] tenetur [illegible] re communi pluribus [illegible] probat Tiraquell. *ub.* [illegible] *num.* [illegible] *sum sequentib.* [illegible] *num.* 19. *cum sequentibus.*

35 Vera [illegible] resolu[illegible] est in pr[illegible] iuxta quam intelligendus est textus *in dict. l. cum* [illegible], §. *cum tutor* [illegible] *de administratione tut. & ubi* [illegible] *communis opinio supra relata, & dicta lex Regia* [illegible] dote, quæ exce[illegible] legitimam [illegible] rem legitimæ [illegible] atque taxanda est, vel ultra alimenta protrahenda, ut congrua esse dicitur, in hac specie frater dives, ive maioratus possessor nun tenebitur dotare sororem uterinam, usque ad legitimæ valorem, seu ultra quantitatem, quæ ad alimenta necessaria est: Si vero agamus de dote, quæ ad alimenta tantum necessaria est, & quæ succedit loco alimentorum, in hoc casu frater dives tenebitur dotare sororem, tam uterinam, quam consanguineam, *ita resolvit Tiraquell. dicta quæstione sexagesima secund. n. decimaquint.* Et videtur utpinto vera, & iuridica, quia valet argumentum de aliment. ad dotem *secundum Gregorium Lopez, ubi* [illegible] *in gloss. magn. in versiculo lex ista partitarum*, quam vis [illegible] non carere scrupulo, [illegible] inquit eo[illegible] fed intrepide pr[illegible] bat D. Mol. [illegible] *de Hispan primog. cap. 15. n. 62 quin. 63 post* [illegible] *ubi supra* [illegible] intelligendum textum *in d.* [illegible] §. *cum tutor, cum similibus*, atque id quod æquivoce dixit Rodericus Suarez *in dicta secunda limitatione ad legem fori*, quia id simpliciter, & indistincte sumtum [illegible].

36 Alium intellectum † ad *dict. le.* [illegible] assign[illegible] Palatius Rubeus, *dict.* §. 24. *nu quarto*, ne obstet prædi[illegible] magis communi sententiæ, nempe, quod lex illa non videatur imponere necessitatem fratri ad dotandam sororem, sed pro iusta caussa reputat, quod si tutor velit dotare sororem pupilli sui, tanquam res sit licita, honesta & pia, quod possit res minoris ad hoc alienare cum decreto iudicis, & quod ad hoc forte lex *Regia octava, & nona, titulo prim. part. quarta*, quæ loquuntur de personis, quæ tenentur ad dotandum, de fratre nihil dixerunt. H[illegible] tamen intellectus contradicit menti & verbis, d[illegible] verbis, *non de vendes guardadores dar, ni vender* [illegible] sequitur nunc exceptio (quæ debet esse de regula [illegible] iuribus vulgaribus) *fuera ende, si lo fiziere alguno por pagar las deudas que ovieße dexado el padre del huerfano, o p[illegible] casar alguna de las hermanas del moço*, dum æquiparat [illegible] duo. Ergo sicut tutor tenetur ?u vere debita patris pupilli, & ad ea persolvenda bona immobilia, ceteri is deficientibus, cum decreto tamen prætoris [illegible] ndere, & alienare, ut patet, *in le[illegible] ob æs alienum, C. de* [illegible] *& aliis rebus min.* ita, & sororem minoris dotare. [illegible] itur sustineri potest ad eam legem hic intellectus [illegible] Rub. Et ideo merito ipsemet non firmat pedes in

eu. sed [illegible] superior ergo intellect[illegible]

Qu[illegible] possunt tamen [illegible] dos[illegible] endam, 37 *lege prim. § prim.* [illegible] quamvis [illegible] videatur re[illegible] decre[illegible] intelligendus est ad abundantiam, *ut inquit* [illegible] *ibi per le*[illegible] *in fin. ff. ubi pupill. educ. de*[illegible] line decreto iudicis recede[illegible] patema [illegible] caussa. Nec enim [illegible] dote assignata, si congrue, & [illegible] ate non nubun[illegible] *nepos Procu.* [illegible] *ff. de verborum* [illegible] *cenna in lege finali, colum. 4.* [illegible] *ita observat* [illegible] *Pedemont. 192. nu. 8.* Se[illegible] bon[illegible] enderentur, vel darentur ad dotandam [illegible] decretum esset necessarium *in* [illegible] *in versic. e aun entonce, tit.* [illegible]

Neque [illegible] fratres, vel[illegible] rum [illegible] adures a patre, vel 38 avo relicta alia, quæ [illegible] illustrare & exh bere [illegible] bunt, vestes, [illegible] ut [illegible] ontis dantur, & quæ in t[illegible] stamenti s avi [illegible] non relinquuntur, *argumento tex. in dict. l. quis [illegible], ubi* [illegible] ter ducenta tant[illegible] esset, & mihil [illegible] tutor [illegible] potest [illegible] *ubi supra numero* [illegible]

F[illegible] potest [illegible] dotare sororem, si velit excedi[illegible] æ, *Ripa in l. prim. num.* [illegible] 39 *matrimon. Petrus Surdus de aliment. titu.* [illegible] *quæstio. 25. n.* [illegible] tenetur sororem ex [illegible] patre [illegible] dotar[illegible] si ipsa alias non [illegible] unde [illegible] *secund. Abb. & Anton in cap. per vestras, de arbitr.* [illegible] *Lopez,* [illegible] *l. gloss. magn.* [illegible] *Palat. Rubric. ubi supr. nempe, in repet. dic. cap. per vestras, 3. notab. §. 24. n. 4.*

Quinto † frater tenetur [illegible] dotare sororem spuriam, sicut tenet [illegible] 40 *matrim. tenet Palat.* [illegible] *sequitur* [illegible] *in l. si quis a liberis, § item* [illegible] *num. 89* [illegible] *dit & probat* [illegible] *Surd.* [illegible] *quæstio. 25. nu. 3* [illegible] hoc verum no[illegible] que text[illegible] *n cap. cum haberet de eo, qui* [illegible] *matr. quam pol. per* [illegible] Ad iura [illegible] præ[illegible] Expræterea nul[illegible] dive tenea tur [illegible] alimentalere, [illegible] tem ne[illegible] probavit D. Molin. [illegible] probavit in avo & [illegible] *titu. 19. partit.* [illegible] *in gloss. que juben, per* [illegible] *cap. cum* [illegible] *heret.*

Sed in his † attendendum [illegible] esse tredimus ad- 41 ver. Gregorium [illegible] *pez, ubi sup.* [illegible] torum curiæ [illegible] contra [illegible] fa vor [illegible] opotum spuriorum [illegible] (dummodo pater non haberet [illegible] possit) & ideo merito dubitari potest [illegible] contrario *ubi supra*, prout dubitavit D[illegible] Antonius de Padilla *in authentica ex quib. n. 64. C. de commun. de leg.* & contra Gregor. tenet M[illegible] *ubi sup. n. 60.*

Simili[illegible] frater maioratus p[illegible] non te- 42 nebitur alere vel dotare [illegible] sorori [illegible] tiā eorū parentibus mortuis, nisi [illegible] legitima a pe[illegible] tutore debeatur: hæc namq; obligatio fratres & [illegible] alon[illegible]

alendi, vel dotandi ad fratrum vel sororum filios non protenditur, sed in ipsis fratribus, & sororibus finitur, *ut unanimiter tenuit Alexander in leg. 1. num. 20. post Angel. & Ioann. de Imol. in l. si ut. matrim. & alii plures, quos refert, & sequitur D. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. d c. 15. n. 67.* ubi refert Sylvan. hanc opinionem communem esse profitentem, *consi. 35. n. 22. cum sequentib.* Iure enim cautum non invenitur, quod patruus dives nepotes alere, seu neptes dotare teneatur. Et præterea, quia alimenta mortuo fratre ad eius liberos, seu heredes non deferuntur, sed eius morte finiri debent: Vnde ab hac communi opinione recedendum non est, licet semel, cũ quæstio similis in quodam Castellæ supremo conventu quoad alimenta, controverteretur contrariũ obtentum fuisse acceperit Molin. *dicto n. 67.* qui communem adhuc probat, & defendit, respondens bene fundamentis, quæ contra eam adducuntur, & inquit hoc esse singulariter notandum atque memoriæ commendandum: Quotidie namque poterit in forensibus controversiis contingere, sed neque frater maioratus possessor tenetur alere fratres vel sorores habentes patrem, vel saltem matrem,
43 qui illos alere, vel dotare possint, † sed tunc primæva actio in patrem, vel eo mortuo, vel inope existente, in matrem dirigenda erit, nec aliter quam ipsis deficientibus in fratrem maioratus possessorem exercebitur, quod in patre apertissime procedit: De matre est text. *in leg. si quis à liberis, §. utrum. ff. de lib. agnosc* ubi obligatio alendi liberos patre deficiente in matrem transfunditur, Quod ex ea leg. & aliis in specie probat Antonius Gomez *in l. 4. Tauri, n. 75.* & D. Molin. *dict. l. 2 capit. 15. n. 68.* addens leg. Regiam id apertius probantem, nempe, *leg. 4. titul. 19. part. 4.* ubi onus alendi liberos, patre inope existente, vel alias deficiente, ad matrem atque avos, & proavos maternos, seu paternos transfunditur: neque in ea lege de fratre ulla mentio fit: Solum namque in eorum subsidium frater dives, fratres, atque sorores alere astrictus est, ut prædict. legibus apertissime probatur, sicque intelligendus erit tex. *in dict. leg. cum plures, §. si. ff. de administ. tut. & l. tutor secundum dignitatem ff. eodem tit. & l. qui filium, cum simil. ff. ubi pup. educ. deb.*

44 Vnde † (ut ad propositum redeamus) in casibus, in quibus iuxta supradicta, & resoluta frater dives tenetur alere, & dotare fratres, & sorores inopes, in eisdem, si id faciat eius tutor vel curator, iudicio tutelæ nihil ea ratione pupillo, vel eius substitutis præstare tenebitur: secus vero in casibus, in quibus minor ad id non tenebatur, & iuxta hanc resolutionem, quæ vera est, amplianda, & limitanda est dispositio *dict. l. qui filium, ff. ubi pup. educ. deb. & dict. leg. cum plures, §. cum tutor, qui est §. final. ff. de administr. tut.*

45 Et quæ dicta † sunt de tutore in hoc c. locum quoque habent, in eo qui se gessit pro tutore, vel curatore, licet tutor, aut curator non esset, *l. 1. §. hæc actio, ff. de contra. tud. tut. Cuman. d. consi. 88. n. 3.* Idem enim iudicamus de protutore, quod de tutore ipso, & ideo bona protutoris, qui administravit, non minus sunt in iure tacite hypothecata pupillo, quam tutoris, *iuxta gloss. in l. dabimus §. 1. ff. de privil. cred. gloss. fin. in le. pro officio. C. de administ. tut. ubi Bald notat. dicens non esse alibi, sequitur Negusant. de pignor. in 4. membr. 2. partis, nu. 7.* ubi ampliat multis modis, quos, & alios refert & sequitur Petrus Surdus *de alimen. tit. 9. privileg. 44. n. 6. fol. 414.* ubi dicit communem: Refert etiam, & sequitur idem auctor *in eod. tract. tit. 3. q. 7. n. 14. qui num. 13.* Ex hoc probat prædictam opinionem Cuman. de qua nunc agimus, de eadem communi agemus etiam *infra hac 2. part. cap. 12.*

46 Nunc vero conclusio principalis de qua *sup. paulo post princ. huius cap.* quæ habet, quod tutor repetere possit à pupillo, imo ei reputare expensas alimentorum. † Limitatur primo, ut non procedat, si pupillus servierit, vel serviat tutori, tunc namque fiet compensatio pro rata operarum, præterquam si operæ essent, vel sint modici momenti: non enim rationabile est, quod qualecunque servitium induci debeat ad extinctionem alimentorum. At si considerabilis sit operarum utilitas, fiet [illegible] prædicta compensatio, quia tutor, qui servitia recepit, tanto minus dicitur impendisse de suo, ut inhæret eadem, nedum rationi, sed etiam Doctorum communi opinioni (ut ipse inquit tenet Petrus Surdus *de aliment titu. 6. quæst. 14. n. 21.* addens *n. 22.* quod non curat, æquivaleant operæ alimentis in toto, vel in parte, quando eadem sit ratio partis quo ad partem, quæ est totius, quoad totum, *ut in lege, quæ de tota. ff. de rei vendic.* tametsi Cuman. *consilio 88. column. 2. versiculo, ac etiam, quia & versiculo fateor tamen,* dicat, quod si pupilli operæ æquivalent alimentis, fieret compensatio, innuens, quod ubi minoris sunt valoris, non fiat pro rata: sed hoc non dicit, nec præsumendum est voluisse. Et quamvis Cordub. *in dict. lege quæ à liberis, §. si mater, num. 73. ff de lib. agnosc.* post multum concludat: quod ubi tutori nullum est constitutum salarium, & ubi ex tutela nullum ei commodum provenire potest, tunc non prohibetur repetere tutor expensas alimentorum, sed operæ pupilli compensantur cum laboribus tutoris, sed quod ubi tutori datur salarium, tunc ipse solvet operarum nomine commodum, quod à pupillo percipit: eius tamen rationibus satisfacit Surd. *ubi supra n. 18.*

Vnde † contra tutores infert Didacus Perez *in leg. tit. 2 libro 1. ordin. colu. 62.* qui pupillos in suo servitio habent, victumque his, & vestitum computant, ac sine ulla conscientia & timore Dei bona pupillorum exhauriunt. Ibi enim egerat, qua ætate possit famulus stipendium, & salarium petere, & resolvit, quod impubes artem habens, vel æstimabile servitium impendens, pro sui, dominique qualitate mercedem recipiet victum saltem & vestitum, *iuxta leg. 2. tit. 23. libro 4. for. à decimo anno cum dimidio, & Didac. Perez. ubi supr. refert, & sequitur frater Emanuel Roderic. in sua summa de casos de conscientia, 2. p. cap. 48. conclus. 8.*

Tutor † autem, qui neglexit præstare alimenta, puta recedendo à domo nulla facta provisione, removeri potest, ut suspectus, *l. finali. ff. ubi pupill. educ. deb.* Imo potest etiam pro facti qualitate puniri, *l. 3. §. tut. qui ad alimenta, ff. de suspect. tut.* per quæ iura, ita decidit Barto. *in tractatu aliment. num. 46. quem refert, & sequitur Petrus Surd. de aliment. titul. 8. privileg. 86. num. 2.* tenetur enim tutor erga pupillum ad ea omnia, quæ diligens paterfamilias solet expedire, *leg. generaliter, ff. de administratione tutorum, Roman. consilio 425.* Nullus † autem tam negligens est paterfamilias, qui familiam suam deserat & alimenta non ministret. Neglectio autem tutoris ex eo arguitur, quod per absentiam deserta, derelictaque sunt negotia pupilli: quo casu iudex evocatis affinibus atque amicis tutoris, edicto proposito caussa cognita, [illegible] absente tutore, vel removendum eum, qui dignus tali 10
nota videbitur, decernet, vel adiungendum curatorem, et ita, qui datus erit, expendet alimenta pupillo. Quod si necessaria absentia tutoris, & improvisa acciderit, forte, quod subito ad cognitionem principalem profectus nec rei suæ providere, nec consulere pupillo poterit, & speretur redire, & idoneus sit tutor, nec expediat alium adiungi, & pupillus alimenta de re sua postulet, recte constituetur ad hoc solum, ut ex re pupilli alimenta expediat, Ita cavetur *in d. l. fina.*

Ex officio † igitur iudicis nemine instante removeri poterit tutor, qui neglexit providere pupillo, ut constat *ex dict. l. final. & adnotavit ex ea Petrus Surdus ubi supra, n. 6.* Id quod est alias regulare, nempe iudicem ex officio removere posse tutorem suspectum, *l. inter quoque, § præterea, ff. de suspect. tut.*

Quod

Quod † autem ulterius tutor, qui neglexit præstare alimenta pupillo, recedens à domo, nulla facta provisione possit pro facti qualitate puniri, *ut dixerunt Bartolus, & Petrus Surdus, ubi supra ex dict. l. 3. §. tut. qui ad alimēta, ff. de suspect. tutor.* intelligendum est iuxta decisionem illius text. & sic iuxta Cottam, quem allegant præfati auctores, non quidem tutore absente, quia tunc inquit textus ille, quod removeri potest. sicut cavetur *in d. l. fin.* sed quando non latitat, sed præsens nihil posse decerni contendat quasi inopi, tunc namque inquit text. ille *in dicto §. tutor*], quod si datis pupillo advocatis de mendacio convincatur tutor, ad præfectum urbis remittendus est, non ut quasi suspectus removeatur, sed puniendus ea pœna, qua solent affici, qui tutelam corruptis ministeriis prætoris redemerunt.

SUMMARIA.

1 *Legis 17. titulo 16. partita 6. litera summatur, sexque ex ea conclusiones deducuntur & per totum caput declarantur.*

¶ *Tutor nomine pupilli minoris septem annorum, vel maioris huius ætatis absentis debet agere & defendere ius eius in omnibus caussis movendis tam per eum, quam contra eum ibidem & quid iure communi in hoc statutum sit refertur, n. 3.*

2 *Duplex praxis circa hoc refertur.*

4 *Duplex praxis formādi libellum in caussis contra minores habentes tutores vel curatores refertur, & n. 5.*

6 *Citatio prima quomodo fiat contra minores, & defensores eorum? & iure Regio, n. 7.*

8 *L. 2. versicu.* otrosi dezimos *titu. 7. partit. 3. intellectus.*

9 *Minor tam in civilibus quam in criminalibus non habet legitimam personam standi in iudicio, ideoque ei provideri debet de curatore: & praxis in hoc servanda refertur, num. 10.*

11 *Sententia ferri non potest contra minorem, si tutor, vel curator citetur & nolit liti adesse.*

12 *Sententia lata contra tutorem, vel curatorem non debet exsequi in eius bonis sed in bonis ipsius minoris: fallit, quando exsequutio fieret pro condemnatione expensarum, tutore non habente iustam caussam litigandi, ut num. 13.*

14 *Tutor vel curator licet iustam caussam pupilli tueri debeat, malam tamen defendere non tenetur, alias impensas pupillo imputare prohibentur, & in n. 15.*

16 *Tutor, vel curator in dubio præsumitur movisse litem animo calumniandi iniuste ac temere.*

17 *Tutor tenetur reficere expensas, si mutaverit libellum nomine pupilli, idem erit si fuerit condemnatus in expensis propter peremtam instantiam vel si non appellauerit, vel appellationem non fuerit prosequutus, cū bonam caussam minor habebat, ut in num. 18.*

19 *Tutor tenetur defendere pupilli caussam nullamq; utilē occasionem omittere.*

20 *Tutela est ius ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem se ipsum defendere nequit.*

21 *Tutor adeo tenetur pupillum defendere, ut posset advocatum eius agere in caussa, quam adversus eius pàtrem defendebat.*

22 *Minor constitutus sub tutela vel cura alterius non potest alteri se obligare: limitatur in contractu utili minori & sic in ipsius favorem, ut in n. 23.*

24 *Pupillus sine tutoris auctoritate societatem sibi utilem contrahere potest.*

25 *Auctoritas tutoris vel curatoris in iudicio, vel extra non potest præstari per curatorem, neque per epistolā neque per nuntium.*

CAPUT IV.

An tutor curatorque, vel pupillus, aut adultus agere debeat vel defendere in iudicio?

LEG. Regia † decima septima *tit. 16. partita 6.* cavetur; 1
Primo, quod tutor nomine pupilli minoris septem annorum, vel maioris huius ætatis absentis, debeat agere, & defendere ius eius in omnibus caussis movendis, tàm per eum, quàm contra eum: quod si plures sint tutores, quilibet eorum hoc facere possit absque præsentia alterius.

Secundo, quod minor septennio possit agere in iudicio cum licentia tutoris vel curatoris, vel ipse tutor, aut curator nomine minoris cum præsentia ipsius.

Tertio, quod sententia lata in dictis caussis contra tutorem, vel curatorem non debet exsequi in eius bonis, sed in bonis ipsius minoris sub sua tutela, vel cura constituti.

Quarto, quod minor [illegible] cura alterius, non potest [illegible] tate sui tutoris, vel curatoris, & aliter factum [illegible] iudicium non tenet, nec valet.

Quinto, quod contractus cum minore factus, & celebratus ab alio utilis minori valet, & tenet.

Sexto, quod auctoritas tutoris, vel curatoris nomine minoris in iudicio, vel extra non potest præstari per procuratorem, vel per epistolam, sed personaliter est præstanda, & aliter præstita non valet.

Circa primam supradictam conclusionem habemus etiā legem undecimam, *tit. 2. p. 3.* dicentem, *que menor siendo algūo de edad de veynte y cinco annos nū pueden facere cōtra el demanda ninguna en iuyzio a menos que sea delante aquel que lo ha de guardar a el e a sus bienes* Concordat, *l. 1. & 2. C. qui legitim. pers. &c.* & quod ad tutorem hoc spectet, *l. generaliter, & l. tutoris præcipuū, ff. de adminstr. tut. & l. eum, qui, C. de proc. l. si. in princ. C. de adminisl. tut.* Quod autem, quilibet tutorū possit prędicta agere, probat etiam, *l. 1. & 2. C. si unus ex plurib. tut. & l. 3. §. 1. & d. l. decreto §. ult. ff. de administr. tut.* Quod si omnes velint agere, & convenire gl. *in d. l. dicit*, quod possint, & debēt admitti: sed in hoc duplex est praxis, & quælibet videtur bona, *secundum Greg. Lop. in d. l. 17. tit. 16. part. 6. in gl. 2.* 2

Prima † est ex Salyc. *in d. l. C. si unus ex plurib. tutorib.* in hunc modum distinguentis, nempe ut si agant omnes admittantur uno, & eodem libello, non vero diversis, quia omnium interest ratione officii, & communis periculi: si vero conveniantur, aut pupillus est conventus, & tunc si omnes velint suscipere defensionem, possunt, *l. 1. §. sufficit, ff. de administ. tut.* aut pupillus non convenitur, sed tutor nomine pupilli, & tunc illo invito alii non possunt defensionem suscipere, possunt tamen assistere caussæ, ne concludantur, & respondet ibi *l. ne in plures, ff. de exercit.*

Altera praxis est Cyn. *in d. l. 1.* & Angel. & Bartol. *in d. l. decreto, § fi. ff. de administ. tut. per d. l. ne in plures*, quod iudex eligat idoneorem, & alii poterunt assistere, & profecto probabilis, & iusta est unaquæque harum praxis.

Circa † prædictam primam & secundam conclusionē 3
nostræ l. Regiæ, observandum est, quod iure etiam communi sufficit tutoribus ad plenam defensionē, quod sive ipsi iudicium suscipiant, sive pupillus ipsis auctorib⁹. Licentia igitur erit, utrum malint ipsi suscipere iudicium, vel pupillum exhibere, ut ipsis auctoribus iudicium suscipiatur: ita tamen, ut pro eis, qui fari non possint, vel absunt, ipsi tutores iudicium suscipiant: Pro eis autem, qui supra septimum annum ætatis sunt, & præsto fuerint auctoritatem præstent: In caussis autem adultorum licentia erit agentibus, vel ipsum adultum præsentem in iudicium vocare, ut consensu curatoris conveniatur, vel contra curatorē agere, ut ipse litem suscipiat: In absentib⁹ autem adultis omino contra curatorem agendum. Ita decidit ad literam textus *in leg. 1. §. sufficit, ff. de administ. tut.* ubi tandem in fine cavetur: *non denegari tutorib. neq; curatorib. et debitores pupil. vel adultorum ex persona sua prospectu officii in iudiciū vocare, vel illis (scil. pupillis*

vel adultis hoc facientibus suũ accommodare consensum.

Igitur iuxta huius textus, nempe §. *sufficit*, decisionem diversorum casuum, & specierum eorum, intelligendæ, & declarandæ sunt prima, & secunda prædictis conclusioni nostræ legis Regiæ 17. *titulo 16. partit. 6.* quæ non ita sigillatim, sed, ut vidimus, materiam declaravit. In omissis namque casibus standum erit iuri communi. *argumenet l. commodissime, cum simil. ff. de lib. & posthum.*

4 Praxis † autem formandi libellum in caussis contra minores, habentes tutorem vel curatorem, duplex potest esse. Prima, ut prius citetur tutor, & interrogetur, an ipse velit per se pupillum defendere, vel pupillo defendenti auctorari; & ex hoc redditur actor certus, qualiter formet libellum. Secunda, formando generaliter libellum contra pupillum, & quamlibet personam pro eo legitime comparentem, seu defendentem, vel intervenientem: Et ita admittit consuetudo secundum Bartol. *in dicto § sufficit, num. 1.* ubi, quod in adulto non est dubium, cum electio sit actoris: Vnde potest ipse formare libellum, vel in ipsum curatorem, vel in ipsum adultum, vel etiam simpliciter.

5 Ego † vero eam praxin in hoc semper observari vidi, & iuridicam censeo, *iuxta nostram l. Regiam, & dictum, § sufficit*: ut libellus contra minorem septennio habentem tutorem, dirigatur contra ipsum tutorem nomine pupilli sui, & ita etiam eius tutor agat nomine pupilli: Contra maiorem vero septennio formatur libellus contra eius tutorem, vel contra ipsum minorem, eiusq; tutorem nomine ipsius minoris, quod probat gloss. communiter approbata, *ut infra dicemus in leg. 4. ff. de in ius voc. verbo, infantes*, dum dicit, quod maiores infantibus conveniuntur tutore auctore, vel ipse tutor, *leg. 1. §. 1. ff. de administ. tut.* Idem que servatur in agendo, Nam tutor nomine minoris maioris septennio, & pro eo, vel ipse minor, cum auctoritate sui tutoris agit, & libellum format contra reum conventum.

6 Quærit † præterea Bart. *in d. §. sufficit*, qualiter fiat prima citatio, an citabuntur minores, vel defensores eorũ? Et respondet, ꝙ in adulto est electio actoris, sed in pupillo debet fieri altera tio alternative, quod compareat per se, vel per legitimam personam, ut inquit evidenter dicere text. *in dict. §. sufficit*, Et quod etiam potest fieri in adulto: Putat enim Barto. quod si solus pupillus citetur, valeat citatio, quia intelligitur ut compareat per se, vel per legitimam personam. quod constat ex gloss. *in dict. l. 4. versi. infantes, ff. de in ius. voc.* quatenus tenet, quod maiores infantibus conveniuntur tutore auctore vel ipse tutor, quam sequitur Paul. Castrens. *in l. 2. n. 7. ff. eodem titulo.* dicens, se pluries vidisse dubitari de hoc, & quosdam dicere, quod debeat citari ipse tutor: Et inquit idem Paulus *in l. 2. ff. de condi. furtiva*, quod advocati & procuratores communiter practicant, quod nunquam citetur pupillus, sed opinio illius glos. est verior & communis, ut constat ex Ias. *in d. l. 2. nu. 11.* & Ioan. Oros. *in dict. l. 4. nu. 1.* Imo quod ipse pupillus possit citari, ut compareat per se, vel per legitimam personam: quam etiam tenet Ioann. And. *in addit. ad Specul. in titu. de rec. §. 1. & in additione qua incip. quærit Gofred. & Math. de Afflict. decis. Neapolit. 262. n. 2 & 4. & Gregor. Lopez, in l. 2 in gloss. aquellos, titu. 7. part. 3.* Minor autem septennio citari non potest, etiam prædicto modo, & si citetur, citatio erit nulla, *secund. Ioan. Andr. & Afflict. ubi sup. n. 1. 2. & 4.* Et hæc de iure communi.

7 Iure autem † nostro Reg. indistinctè cavetur. *Que non deven ser emplacados los que no son de edad sino aquellos que tuvieron a ellos y a sus bienes en guarda*, Ita expresse decidit, *l. 2. versiculo. Otro si dezimos, tit. 7. part. 3.* quod notat ibi Gregor. Lop. *in glos. aquellos*, dicens, quod lex illa innuit, quod citatio non potest fieri in personam minoris, sed tutoris.

Sed dubium † est, an prædicta *l. Regia 2. in versi præallegate*, intelligi debeat iuxta ius commune prædict. nem- 8
pe in infante tantum: secus in maiore septennio, ut habet præfata communis opinio glossæ Bartol. & ceterorum, & in hoc Gregor. Lopez, *ubi supra*, primo dicit intelligendam esse illam iuxta prædictam communem sententiam, postea tamen credit, quod si pupillus habet tutorem, non sufficeret pupillum citari per illam l. quæ expresse hoc decidit: si tamen minor maior infante non haberet tutorem, teneret citatio in eius persona, & ipse deberet legitime comparere, *ut notat glos. in le. minor, C. de bon. auct. iudic. possid. Bal. in l. 1. C. qui pot. tut.*

Ego hanc opinionem Gregor. Lop. in primo dicto. proculdubio probo, siquidem l. illa Regia, indistincte loquitur in minoribus ætatis, non distinguens ætatem septem, & plurium annorum ab infantia, cum legislator sciret, iure communi fieri prædictam distinctionem quoad comparendum in iudicio. *ut in dict. l. 1. §. sufficit, ff. de administratione tutorum, & in nostra leg. Regia, tit. 16. partit. 6.* & nihilominus generaliter, & indistincte præcipit. citationem fieri non posse in minores ætate, sed in eorũ tutores debere fieri, quod si aliud voluisset, expressisset: Licet itaque quoad comparendum in iudicio, tam agendo quam defendendo, servãda sit prædicta distinctio. *ut in dict. iuribus*, tamen quoad citationem habemus legem expressam præcipientem, quod non fiat in minores ætate, sed in eorum tutores vel curatores, nempe, *dict. l. 2. titulo 7. partit. 3.* Et ita merito in hoc corrigitur dict. communis sententia, quia si citaretur maior infante, ut compareat ipse per se, vel per legitimam personam, & ipse ut minor, & imbecillis utrumque omitteret, quomodo ferri posset sententia contra ipsum, nec comparentem, nec defensum, ut prolata, quas vires haberet: vel si valeret iuxta ius commune, profecto iniquum videretur & indignum, ut in minorem indefensum, eiusque bona exsequeretur: quapropter iustissime nostra *l. Regia 2.* statuit, ut minores ætate citari non possint; sed eius tutores vel curatores.

Ceterum in minore maiore infante non habente tutorem, licet sequendo gloss. *in dict. l. si minor*, & Gregorius Lopez, *ubi supra*, teneret citatio, & ipse deberet legitime comparere, hoc verum intelligo, si comparitio cum effectu fiat per legitimam personam: tunc enim merito, quod valeat citatio & iudicium inde sequutum: attamen si minor hic citatus, neque per se, nec per legitimam personam compareret: Imo etiam si ipse per se compareret, profecto fateri non possum, validam esse citationem, vel saltem iudicium cum eo tantum agitatũ ad hoc, ut condemnari ipse minor valeat. Quinimo deberet ei ad instantiam actoris provideri curator ad illã litem; alias iudicium, & inde omnia sequuta contra minorem essent nulla, utpote indefensum, præterquam si sententia esset lata in ipsius favorem, quia tunc esset valida. *l. non eo minus, C. de procur. minor.* Namq; † tam in 9
civilibus, quam in criminalibus non habet legitimam personam standi in iudicio, *l. clarum, C. de aut. præst. Rolandus. a Valle consilio 31. n. 1. & num. 9. & consil. 31. nu. 34. cum sequentibus, libro 1. Becciꝰ consilio 59. num. 11. & Antonius Gomez. 3. tomo, cap. 1. de delict. num. 64. & 65.* adeo, ut iuxta supradictos ex confessione minoris, cui non fuit datus curator ad litem, quia est nulla, sequi non possit condemnatio, & probat late Avendanno *Responsione 4. n. 1. & 2.* quidquid de hoc disputet Affli. *decisio. 208. per totam.* Verum est alia expressa lex Regia hanc nostram sententiam contra Gregorium Lopez, ad literam probans, nempe, *11. titulo 2, partit. 3.* quæ ita se habet: *Menor siendo alguno de edad de veynte y cinco annos non pueden fazer contra el demanda ninguna en juyzio à menos que sea delante aquel que lo ha de guardar à el, e a sus bienes, e si por aventura acaesciesse que tal demãdado como*

oftono

o,le noviesse quiele guardadasse, aquel qua quiere facer demanda contra el deue pedir al iuez del logar que de queen le guarde e responda por el en iuizio el iuez deue catar algun ome bueno, qua sea supariento, o vezino sin sospecha, assi commo dize en el titulo de los guardadores, e darselo que sea guardador en aquel pleyto, e aquel deue responder por el, e guardarle su derecho bien e lealmente, e el que de otra guisa fiziesse demanda contra tal persona, que no oviesse edad cũplida, si el iuyzio fuesse dado contra el demandado no deue valer, e si fuesse dado a supro e danno el de mandador es valedero, ubi Greg. Lop. in gl. *deue pedir al iuez*, tenet, non esse necessarium per illam leg. prius admonere adultum, ut sibi patat curatorem, sed judex statim ad petitionem partia citabit oblato libello adultum, ut legitime compareat responsurus Titio, & si compareat sine curatore, monebitur per judicem, ut petat sibi curatorem dari, & compelletur ad volendum in genere secund. Salycetum quem refert: Ipse tamẽ Greg. Lop. inquit se semper practicari vidisse, ut ipse adolescens nominet, quem vult in curatorem ad illam litem: non tamen declarat, quid faciendum sit, quando ipse minor sic citatus non compa[illegible]et.

10 Quare rectius sentio, † esse dicendum & pra[illegible] dum, quod judex ad instantiam actoris statim [illegible]ram se comparere adultum, vel majorem se pr[illegible]lis movetur, eique præcipiat, si tutorem ve[illegible]em non habet, ut curatorem ad eam litem n[illegible] petat, & nominato vel petito ab eo, cu[illegible]t, co vero non nominante judex ei curat[illegible]et, atque decernat, *juxta d. l. 11.* quæ licet ind[illegible] præcipiat, ut judex nominet prædictum curatorem [illegible] litem: sic tamẽ communiter in praxi interpretatua est, ut prius requiratur hujusmodi minor, ut nominet sibi curatorem ad litem, & in ejus defectum nominat judex: Non ergo bene incipiet à citatione minoris, ut legitime compareat responsurus Titio, sed ut compareat ad nominandum curatorem ad litem sibi motam per Titium, quo comparente, vel in ejus defectum fiet, quod prædiximus.

11 Adde tamen, † quod si tutor vel curator dicetur, & nolit liti adesse, non potest ferri sententia contra minorem, qoia est indefensua, & si feratur, erit nulla, *gloss. in lege actis apud se, §. fin. juncto text. verb. non habentes, ff. de re judic.*

12 Tertia conclusio, † quam ex nostra l. Regis deduximus, quæ habet, quod sententia lata contra tutorem vel curatorem, non debet exsequi in ejus bonis, sed in bonis ipsius minoris: Probatur etiam iure communi *in l. 2. ff. de administr. tut. & in l. 4. versic. tut. quoq; ff. de re judic. & in l. 1. C. quand. ex fact. tut. & in l. 1 C. quand. fisc. vel privat. & tenet Marant. de ordin. judic. 6. parte in 3. actu de exsequutione sententia, num. 38. Petrus Duen. in Reg. 275. num. 8.*

13 Limitatur hæc conclusio, † quando exsequutio fieret pro condemnatione expensarum, si tutor non habuit justam caussam litigandi, & propterea fuit condemnatus in expensis, fit executio contra eum & non contra pupillum, *text. est in l. non est ignotum, C. de administr. tut. Bartol. in l. edita colum. fin. C. de edend. & in l. qui solidum, §. etiam, ff. de leg. 2. & in 4. in princ. C. de re judic. ita Marant. ubi supra, num. 39. & Petrus Duenn. dict. num. 8. & Cavalc. de tut. & curat. num. 51.* 14 licet † enim caussam justam pupilli tutor vel curator tueri debeat, malam tamẽ defendere non tenetur. Imo si supervacuam litem instituissent tutores vel curatores, vel convenirentur à vero creditore, impensas imputare pupillo prohibentur, quia non prohibentur bonam fidem agnoscere, *l. quoties, §. sicut. versic. tueri enim debet, ff. de administr. tut. d. leg. qui solidum, §. etiam, ff. de leg. 2. Alberic. in l. præses in fin. C. de transact. & in l. properandum in princ. versic. item si tutor volumus. 12. C. de judic.* unde si temere litigent, condemnabuntur in expensis, *ut in d. l. non est ignotum C. de administ. tutor.* & etiam plures refert Baec. *de decimis tut. cap. 2. num. 109. & dicemus latius infra 3. part. cap. prim.* cum alias generaliter defensio debeat fieri expensis pupilli, auctore *Geminian. consil. 55. num. 2. quem refert & sequitur Baec. ubi supra.*

Caveat † igitur tutor & curator agens pro minore, ut justam caussam foveat. 15 Alias enim si succubuerit in caussa, tenebitur restituere pupillo omnes pecunias solutas, atq; expensas factas in tali caussa, cum foverit injustam, & non consideraverit, an pupillus obtinere deberet, *in d. caussa, nec ne? Iasen. in l. omnibus, §. si procurator, nu. 21. ff. si quis judic. non obtemper. Bartol. in lege, si se non obtulit, num. 1. ff. de re judic. Capel. Tolo. decis. 40. & ibi Steph. Aufrer. in addit. & alios allegans Cavalc. de tutor. & curat. numero 49.* ubi dicunt secus esse, si habuissent justam caussam litigandi.

In dubio † autem præsumitur movisse litem animo 16 calumniandi injuste ac temere, *juxta glossam 1. in l. si bonam, C. de administratione tutorum, & in cap. 1. de elect. libro 6. & Covarruv. in practicis quæstionibus, capit. 27. num. 3. versic. 6. condemnatio expensarum, ibi quamvis in dubio præsumtio sit contra victum, quod non habuerit justam caussam litigandi*, ubi plures hoc tenentes allegat, & Abbatem profitentem hanc esse communem opinionem sequitur Covar. *ubi supra num. 50.*

Similiter † expensas tenebitur reficere tutor, si mu- 17 taverit, aut emendaverit libellum nomine pupilli, *Iasen. in leg. edita, num. 40. C. de edend. sequitur Cavalc. ubi supra, num. 52.* tunc contra tutorem fiet exsequutio *secundum Iasen. ubi supra.*

Idem erit † si fuerit condemnatus in expensis propter 18 peremtam instantiam, *ut per Jas. in l. Imperatores, sub numero 11 ff. de re judic. Bart. in l. properandum, §. final. C. de judic. Cavalc. ubi supra, num. 53*, vel si non appellavit, aut si appellationem non fuerit prosequutus, cum bonam caussam minor habeat, tutelæ enim judicio indemnitatem minori præstare debet, *text. expressus in leg. si bonam caussam, C. de administr. tutor. Specul. in titulo de advoc. §. utriusq; quanquam num. 15. versic. item etiam caveat. in 1. parte, Carolus Ruin. consil. 119. volum. 5. Cavalc. ubi supra, num. 54.*

Tenetur † namque tutor defendere pupilli caussam, 19 nullamq; utilem occasionem omittere, *lege tutoris præcipuum. ff. de administrat. tutorum, lege si bonam, C. eodem titulo*, & hoc, tam agendo, quam defendendo in judicio, & extra, *d. l. 17. tit. 16. partit. 6. l. generaliter, ff. de administ. tutor. l. fin. in princ. C. eodem titulo, l. cum, qui, de procurat.*

Tutela enim † est vis, ac potestas in capite libero ad 20 tuendum eum, qui propter ætatem se ipsum defendere nequit, *§. 1. Inst. de tutel.* Quod si non defendat, removeri potest à tutela, *Paul. Castrens. in lege invitus, num. 6. C. de procurat. & ibi Bart. & in l. final. C. de administ. tutorum, Baec. de decimis tutorum, cap. 2. num. 107.* adeo autem † 21 tutor tenetur defendere pupillum, ut posset advocatus ejus agere in caussa, quam adversus ejus patrem defendebat, *leg. ult. ff. de postul. Specul. in titulo, de advocat. §. 1. num. 19 versic. sed nunquid clericus, quem sequitur Baec. ubi supra, num. 108.*

Quarta conclusio, † quæ habet, quod minor consti- 22 tutus sub tutela, vel cura alterius non potest se alteri obligare, probatur late pluribus exemplis *in lege obligari, in princ. ff. de auctor. tut. & in princ. Inst. eodem titul.*

Quinta † conclusio, quæ limitat quartam præceden- 23 tem, quando scilicet contractus est utilis minori, ut valeat in ipsius favorem, probatur etiam in dictis juribus. Placuit (*ut dicitur in dicto principio Instit. de auctor. tutor.*) meliorem quidem conditionem licere eis facere, etiam sine tutoris auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum tutoris auctoritate: Unde in his caussis, ex quibus obligationes mutuæ nascuntur, ut in emtionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, manda-

mandatis, depositis, si tutoris auctoritas non interveniat, ipsi quidem, qui cum his contrahunt, obligantur ad invicem, pupilli non obligantur. Claudicat igitur contractus hic, ut patet: & probatur etiam *in leg. Julianus, §. si quis a pupillo, ff. de action. emt. & ibi, notat Bartol. & bene Petrus Surd. consil. 9. num. 8. cum sequentibus libro 1.* ubi plures Dd. ita tenentes allegat. *& num. 16.* probat cum Romano Socin. & Cornco, quod pupillus sine tutore
24 contrahit societatem, † quæ sibi sit utilis, quia secundum ipsum Corneum nulla ex hoc resultat iniquitas, quia tenebitur pupillus major factus ratificare, si voluerit, & hoc modo erit hinc inde æqualis obligatio. Erit igitur valida societas, quatenus pupilli contineat commodum *secundum Petr. Surd d. n. 16. in fin.*

25 Sexta conclusio, † quæ habet, quod auctoritas tutoris vel curatoris, nomine minoris in judicio, vel extra, non potest præstari p[er] procuratorem, probatur etiam jure communi, *in [.] tutor, Instit. de auct. tut.* ubi, quod tutor statim in [ips]o negotio præsens, debet auctor fieri, si hoc p[upill]o prodesse existimaverit: post tempus vero, vel per epistolam, aut per nuntium imposita auctoritas nihil agit.

SUMMARIA.

1 *L. 18. tit. 16. partit. 6. litera refertur, & per totum caput declaratur.*

2 *Tutores vel curatores minorum non debent vendere, nec alienare immobilia eorum, quod si alienaverint sine decreto judicis, potest contra eos in litem jurari, ut in n. 3. idem est in administratorib. civitatis, vel universitatis absque solemnitatibus alienantibus bona communia, ut in n. 4.*

5 *Subhastatio rerum minorum quomodo fieri debeat?*

6 *Consuetudo minuens solemnitates juris requisitas ad alienationem rerum minorum valida est.*

7 *Solemnitates requisita ad alienationem bonorum minorum, an ex cursu temporis præsummatur intervenisse vel non: remissive.*

8 *Alienatio rei immobilis minoris facta sine judicis decreto, vel absente curatore est nulla: quo casu minor vel ejus heres, ne dum potest agere contra emtores, sed etiā contra quoscunque possessores, ut in num. 9. & ad fructus quoq; agere potest, si emtor non fuit bonæ fidei, ut in num. 10. & quando dicatur esse bona vel mala fides, num. 11. idem, num 12. in emtore rei Ecclesiæ indebite alienatæ: & industriales quoq; fructus in hac specie ab emtore malæ fidei restituendi sunt, in quantum possessor factus sit locupletior, licet sint consumti, num 13.*

14 *Error juris bonam fidem producit quoad acquisitionem fructuum & ad præscribendum, & multo magis si cum errore juris sit admixtus error facti, ut in num. 15. & excusatur emtor à vera mala fide, si adsint conjectura ignorantia juris, ut in num. 16.*

17 *Error juris tunc bonam fidem producit quoad acquisitionem fructuum, quando jus illud non resistit nec assistit, secus in errore juris expresse resistentis: absq; distinctione, de qua in num. 18.*

19 *Minor vel alius debitor, cujus bona non servatis servandis alienata cum fructibus recuperat; an & quando pretium solutum, vel pecuniam debitam restituere teneatur cum legitimo interesse. & num. 21.*

20 *Restitutio rei justa capta pro exsequutione debiti, non fit cum fructibus quando confirmatur exsequutio & ex gratia in sententia præcipitur, ut soluto debito cum expensis res exsequutione capta restituatur debitori.*

22 *Pater tutor vel curator filii emancipati non potest ejus bona immobilia sine decreto alienare, secus est in patre legitimo administratore filii.*

23 *Bona emphyteutica minoris non possunt alienari sine decreto judicis.*

24 *Bona minoris immobilia in emphyteusin dari non possunt sine decreto & debita juris solemnitate, nec in constitutionem usufructus, aut usufructus minoris constitutus in alieno prædio, alienari sine decreto prætoris potest: idemq; est de quavis alia servitute reali.*

25 *Curator furiosi prædium, seu alia bona immobilia alienare non potest absq; decreto judicis.*

26 *Bona minoris quasi dominii eorum alienari non possunt sine decreto.*

27 *Bona minoris absq; decreto remitti non possunt, nec cedi actio, quam minor habet ad rem.*

28 *Bona immobilia minoris permutari non possunt absq; decreto nec alio modo alienari, puta per compromissum aut transactionem, nisi per eam minor retineret ipsi bona, aut si possent alienari sine decreto, ut in n. 29. si tamen eo casu, quo valet compromissum, minor laedatur, poterit restitui, ut in n. 30.*

31 *Tutor, aut curator in claris compromissum & transactionem facere non potest, aliàs tenetur, secus in casu dubio.*

32 *Pater legitimus administrator filii an compromittere, vel transigere, possit super adventitiis filii? num. 32.*

33 *Alienatio rei immobilis minoris evidenter ipsi utilis, an valeat facta absq; juris solemnitatibus.*

34 *Bona minoris alienari non possunt etiam pro eo alendo fame laborante sine debitis juris solemnitatibus, nisi res dilationem non patiatur, aut moram.*

35 *Bona immobilia minoris hypothecari non possunt sine decreto judicis, & quid si emat eo pacto, ut res remaneat hypothecata pro securitate solutionis pretii qua ipsa venit, num. 36. cum seqq.*

37 *Minor seu ejus tutor vel curator, an possit facere pactum de retrovendendo.*

38 *Pactum resolutivum contractus contra Ecclesiam, vel minorem ementem, valet.*

39 *L. 1. §. si minor, ff. de rebus eorum, intellectus.*

40 *Minor non potest remittere, vel renuntiare, aut desinere acquirere rem suam immobilem sine decreto.*

41 *Pecunia destinata ad emtionem prædiorum, an possit converti in alium usum sine decreto, & in num. seqq.*

42 *Pecunia regulariter est de rebus quæ servando servari non possunt, & num. 46.*

43 *Pecuniarum magna quantitas ab immobilibus non differt.*

44 *Pecunia deposita ad emtionem prædiorum dimidia, pars pertinet ad mulierem stante statuto, quod ipsa superstes marito succedat in dimidia parte bonorum immobilium ipsius mariti: contrarium, num. 49.*

45 *Pecunia destinata ad comparandum bona immobilia non mutat qualitatem, nec substantiam pecunia, nec immobilium naturam assumit. Sed res mobilis censetur, ut in num. 48.*

47 *Mobilibus legatis continetur pecunia cambiis tradita.*

50 *L. 3. §. quid ergo, ff. de contrar. & utel. act. tut. intellectus.*

51 *Bona minoris immobilia in dotem dari nec expresse obligari possunt absq; decreto judicis, & in num. 52. nec propter nuptias donari, ut in n. 53. nec in arrhas dari, ut n. 54. quamvis jure communi minor teneretur donationem propter nuptias uxori facere, sed secus est jure nostro regio, ut ibidem.*

55 *Bona immobilia minoris non possunt alienari ad pias caussas sine decreto prætoris, &c.*

56 *Judex quis erit competens ad interponendum decretum pro alienandis rebus immobilibus minorum.*

57 *Bona immobilia minorum donari non possunt sine decreto: procedit etiam in donatione remuneratoria, ut in num. 58.*

59 *Minor potest donare res, quæ servando servari non possunt, de quibus hic.*

60 *Minor si consulte ac justam & honestam caussam sibiq;*

alsequ

alioqui utilem donationem fecerit, restituendus non est, secus alias.

§ *Minor ergo regulariter donare non potest: fallit in casibus de quibus hic in num. 60.*

61 *Tutor, curator, vel prælatus an possit alienare sine decreto Molendina & alia bona sita juxta flumen obnoxia inundationi.*

62 *Bona immobilia minorum possunt alienari sine decreto, quando pater vel testator id jussit: item quando minor in suo testamento cavit rem scilicet suam immobilem certo pretio vendi, ut in num. 63.*

64 *Minor vel ejus tutor aut curator, an possit vendere vel alienare prædium sine decreto, quod testator jussit vel promisit vendere, & num. seqq.*

65 *Tutor, qui emit rem à patre minoris defuncto, potest etiam sibi tradere absq; alia solemnitate.*

67 *Pacti formalis venditionis expresso pretio & aliis conditionibus, & pacti informis de vendendo differentia.*

68 *Alienatio legalis vel hypotheca tacita a jure inducta bonorum immobilium minoris valet sine decreto.*

69 *Minor an possit bona sua immobilia alienare sine decreto pro redimendo testatore vel consanguineo a carcere vel captivitate.*

70 *Fideicommissum reciprocū inter fratres minores remitti potest, & super eo transactio fieri, nec competit restitutio.*

71 *Minor, qui veniam ætatis impetravit, an bona sua immobilia alienare possit sine decreto.*

72 *Juramentum minoris 25. annis, supplet defectum decreti judicis.*

73 *Consuetudo, quod in alienationibus rerum immobilium minorum non interveniat decretum judicis, valet.*

74 *Bona minorum possunt alienari ob æs alienum: & quæ requisita sunt tunc servanda, num. 75.*

76 *Bona immobilia minorum possunt alienari propter utilitatem ipsorum.*

77 *Domus paterna vel avita minorum alienari non potest, sed requiruntur plura, de quibus in n. 82. & 83. & 84.*

78 *Venditio prohibita trahitur ad omnem alienationem rerum majorum.*

79 *c. 21. lib. 3. regum adducitur.*

80 *Monumenta majorum ad alios transire impium olim ducebatur.*

85 *Minor restituitur adversus adjectionem ab alio factam in re majorum suorum.*

§ *Servi minorum, an & quando alienari possint.*

CAPUT V.

De prohibita alienatione bonorum immobilium minorum per tutores vel curatores facienda.

1 TUTORES, † vel curatores non debent alienare bona immobilia minorum, nisi ad solvenda debita patris minoris defuncti, vel ad sorores minoris matrimonio copulandum, vel ob matrimonium ipsius, vel ob aliam justam caussam, cum aliter fieri non possit: & tunc id facere debent cum judicis decreto, non tamen debet judex consentire, ut domus patris, aut, in quo ipse minor natus fuit, ullo modo alienetur, si hoc evitari possit: Idem in servis ab antiquo servientibus in domo patris: hi enim utiles esse solent, consciique sunt bonorum defuncti: qui autem damnosi esse possent, vendi poterunt, pretiumque eorum in utilitatem minoris converti debet, Ita decidit *l. 18. tit. 16. partit. 6.*

2 In textu † Regio in principio, ibi, *Non deuen los guardadores dar, nin vender, nin enagenar ninguna de las cosas de el huerfano que sea rayz,* de hoc agitur late *in toto tit. C. & ff. de rebus eorum, & C. de præd. & aliis reb. min. l. lex quæ tutores, per totam, præcipue in ver. venditione tutoris; C. de administr. tut. l. 4. tit. 5. partit. 5.* ubi excipit eum casum, scilicet, *quando los fuesse tan gran menester que no podrian al fazer, o por gran pro de los menores,* idem etiam habetur *in leg. 60. tit. 18. part. 3,* ubi quod in casibus debet fieri, *con otorgamiento del juez del logar andando la cosa publicamente en almoneda treynta dias, y alli se pone la forma de la certa de venta para que el comprador pueda ser seguro de lo que comprare, y el guardador del huerfano se guarde de yerro;* quas leges allegat bene materiam declarans Anton. Gomez *secundo tomo, cap. 14. de restit. min. num. 13. per totum cum sequentibus, & Pet. Duennas in regula 68. [illegible] .5. & reg. 187. num. 3. & Cald. Pereyra in repetition [illegible] storem habens, in parte contractum fecisti, num [illegible] ribus, C. de in integrum restit. minor. habetur [illegible] tione in integrum, 2. parte. p. [illegible] tit. 2. privileg. 45. in princip. [illegible] nant, & Molin. Theologus, [illegible] d [illegible] tat. 224. column. 1; [illegible]* nullas caus [illegible].

Quod auc [illegible], † ut tutor alienans [illegible] immobilem mino [illegible] e decreto judicis sit in dolo, & [illegible] nor potest in tali casu contra eum in litem jurare, *ita Plotus in tractatu de in lit. jur. §. 5. num. 3.* 3

Inferens † idem esse in administratoribus civitatis vel universitatis, absq; solemnitate alienantibus bona communia, *Roland. a Valle consil. 49. num 38. lib. 1. Cavalcan. de tutor. & curat. num. 123. & 124. ubi alios refert, & Petr. Surdus consil. 28. num. 61. lib. 1.* 4

Quomodo † autem debeat fieri subhastatio, & de ea encantare, agit Joannes de Platea *in lege 1. num. 2. C. de fid. instrument. & jure hast. fiscal. lib. 10.* & de solemnitatibus ad hanc venditionem necessariis Gregorius Lopez *in dicta lege 4. tit. 5. partit. 5. in gloss. con mucha gran sabiduria, & gloss. seq. & Decius consil. 403. num. 11. & seqq. optime, & late Rolandin. a Valle consil. 33 per totum. lib. 1. y de los pregones que se han de dar y en que manera, Monterrosi in sua pract. 7. tract. fo. 144. ad fin.* 5

Et valet † consuetudo minuens has solemnitates, *secundum Roch. de Curt. in consuet. sect. 5, num. 27. fo. 73. in parvis, ubi alios refert.* 6

Et an, † & quando hæ solemnitates & cursu temporis præsumantur intervenisse, vel non, agit latissime Mascard. *de probat. 3. tom. conclus. 1595 num. 6.* 7

Alienatio † igitur rei immobilis minoris facta sine judicis decreto, vel absente curat [illegible] est nulla, & minori nullum parat præjudicium, *lege [illegible], §. fin autem. C. si propter pup. pensit. dict. lege, lex [illegible] tutores, in vers. venditione tutoris nulla. C. de administr. tutorum.* Unde restitutio non est necessaria, quia minor servatur ipso jure illæsus, *[illegible] caussa §. Pomponius ff. de minor. Bald in l. 2. C. si adversus vendit. Cald. ubi supra, num 1. per totum.* Et quod ta[illegible] natio, & in solutum datio absque decreto prætoris [illegible] nulla, Decius *d. consil. 403. num. 11. & sequentibus, Alexander consil. 53. visis column. 2. volum. 3. Corneus consil. 92. volum. 4. & consil. 71. quod non valet, volum. 3. Petrus Duennas in reg. 186. verb. decretum, ampliatione 2. & 4. Rolandinus a Valle dict. consil. 33. num. 21. & sequent. vol. 1. & hos referens Cavalc. de tut. & curat. num. 123.* 8

Ubi quod hoc casu minor, † & ejus heres, ne dum possunt agere contra emtorem, sed etiam contra quoscunque possessores universales & singulares, *per textum in leg. magis puto, §. si æs alienum, & §. maneat. ff. de reb. eorum, & Roman. consil. 321. in caussa proposita consultatio. Paris. consil. 100. volum 1. & Paulus de Castro consil. 103. n. 2. in 2 par.* ubi ponit remedium utilius, & formam libelli contractum rescindendi, *& Decius consil. 303. num. 19.* 9

Eadem ratione † (& hæc erit prima [illegible] mpliatio) poterit minor non solum rem sic alienatam, sed etiam fructus universos vendicare, si non bona fide emtorē fuisse, qui emit, constiterit, text. est expressus *in leg. 2. si quis ignor. rem min. esse, &c. & leg. si prædium, C. de præd. min.* Igitur si emtor bonam fidem habuerit, non restituet necessa- 10

rio fructus omnes, quos perceperit, ut constat ex d. l. 2. & deducit Doctor Covar. lib. 1. variar. resolut. cap. 3. nu. 6. ad fin. & Caldas Pereyra, ubi supra, dicto numero 1. in versiculo, lucrique.

11 Ubi quod † dicitur possessor bonæ fidei ubi nescivit rem minoris esse, & quod si id sciverit, & sine decreto eam emerit, judicatur malæ fidei possessor, ut fructus cogatur restituere, nec usucapiendi conditionem habeat, ut in lege 1. C. si quis ignor. Eandem resolutionem in emptore rei e [illegible] vel minoris omissis juris solemnitati-

12 bus, ut teneatur omnes fructus restituere, jure late probat, & sequitur plures allegans, ut veriorem, & crebri [illegible] Octavianus Cach. in decisione Pedemont. 159. numero 1. & 2. & 10. ad finem, quem nos retulimus, & sequimur fuimus, [illegible] numero 71. sed intelligi deberet in emptore malæ fidei, [illegible] bonæ fidei per supradict.

13 Et indubitatum [illegible] in hac specie ab emptore malæ fidei [illegible] quoque fuit, in quantum possessi factus sit locupletior, licet consumti sint, secundum [illegible] capite 3. numero 6. ad finem, ub[illegible] quod [illegible] specie [illegible] leg. 2. C. si quis ignor. an is, a quo fundus evincitur, sit primus, qui a minore emit, an qui ab hoc emtore minoris emerit. Utrumque enim pari ratione tenetur ad fructuum re[illegible] existimant, quamvis Carolus Molin. in consuetudine Paris. §. 22. numero 54. conatus fuerit, maxime inter hos differentiam adnotare, de qua per eum ibi: quam sententiam Covarruviae veram intelligo, data mala fide emtoris, alias [illegible] us, ut in leg. bona fides 45. in principio, & §. 1. incipit nec interest, ff. de acquir. rer. dom. quam ad hoc citat decisio Pedemont. ubi supra, num. 15.

14 Error † tamen juris bonam fidem producit, sufficientemque est ad acquisitionem fructuum rei minoris, vel alterius ex titulo minus solemni, quia titulus nullus, vel putativus errore juris, etiam iniusto caussatus, bonam fidem producit, quæ ad præscribendum sufficit, ubi titulus non est ad præscriptionem necessarius, ut in lege igitur, §. potest, ff. de liber. caus. & in capite per venit, de emt. & vendit. ubi Imol. column. 2. in versiculo, item nota, quia licet error: & Butr. ini etiam ibi, quem refert, & sequitur Felinus in capite de quarta, numero 54. de præscript. & in capite cum contingat, numero 3. de rescript. idem tenet Bartolus in lege Celsus, numero 17. versiculo dic ergo, ubi etiam Paulus de Castro column. 1. ff. de usucap. & in consilio 44. column. penultima, libro 2. sequitur D. Covarruv. in reg. possessor, in 7. parte, §. 7. anm. 5. versic. 2. conclus. & Rubeus, consil. 75. num. 4. ubi post Bald. Barbat. Alex. & Jas. concludit, ex justis caussis induci bonam fidem, dicens hanc esse communem opinionem, prout eos refert, & sequitur decis. Pedemont. supra citatam, nu. 5. dicens, etiam esse hanc communem conclusionem; & quod licet ad præscribendum dubitabilis sit, attamen quoad fructuum acquisitionem indubie dicitur procedere, secundum Imol. in cap. un. colum. 4. de præscript. & alios, quos ibi refert bene id probans, estque etiam communis, ut plures allegans affirmat Doctor Covarruv. lib. 1. variar. resol. cap. 3. num. 8.

15 Hocque † multo magis verum esse, ubi cum errore juris admixtus quoque esset error facti: tunc enim error juris bonam fidem producet, non modo sufficientem ad fructuum acquisitionem, sed etiam ad præscriptionem, Bald. in dicta lege Celsus, in quarto notabili, numero 22. post alios quos refert, & Covarruvias dicto libro 1. variar. resolut. cap. 1. numero 8. versic. poterit etiam, & dicta decisione Pedemontana 159. numero 9. ad finem, ubi num. 10 hoc limitari existimat in emtore rei minoris, viro prudenti, & sagaci, quia is non excusatur à fructibus ob bonam fidem ex errore juris caussatam, secundum Aretinum, consilio 17. columna 1. versiculo præterea, alia ratione, & Grammat. decisione septuagesima septima, numero 7. & 8.

Hinc moderni † Paris. in consil. Paris. § 22. numero 52. dicunt, excusari emtorem à vera mala fide, si adsint verisimiles conjecturæ ignorantiæ juris ex qualitate emtoris, aut ex qualitate venditoris, quia erat forte vicinus ætati majoris extra tutelam & curam, & forte uxoratus, qui industriose res suas per se exercebat, lege 1. C. qui adversus vend. veniam ætatis impetraver. & non apparet in aliqua circumventione, vel fraude procedente ab emtore: His namque, vel aliquibus ex his, aut aliis similibus concurrentibus bonus judex æstimare potest, emtorem caruisse dolo, & mala fide, quamvis in jure erraverit, & ejus sacramento state, & sic non condemnabitur eum ad fructus, nisi post litem contestatam, maxime si ille persona fide digna, sequitur Balb. in dicta lege Celsus, numero vigesimo tertio, in fine, ff. de usucapion. quos refert, & sequitur decisio Pedemontana prædicta 159. numero 10. ubi, quod si non sit persona fide digna, tunc probabitur error juris ex qualitate facti, & personarum justa practicam, quam tradit Battol. in l. non fatetur, numero 12. ff. de confess. 16

17 Sed & quod † prædiximus, errorem juris bonam fidem producere, quoad acquisitionem fructuum, procedere velim intelligas in titulo caussato ex errore iuris non resistentis, nec assistentis: secus vero in errore iuris expresse resistentis actui sive contractui, quia talis titulus non caussat bonam fidem, sed potius malam, & ideo etiam is tenetur ad fructus, ut in lege 1. C. de fide instrumentorum, & jure hastæ fiscalis, lib. 10. & l. quemadmodum, C. de agricolis & censitis, libro 11. Ita notabiliter declarat Bartol. sic intelligens praed. iura & cap. qui contra jura, de regulis juris, in l. sea si lege, §. scire, numero 4. ff. de petitione hereditatis, quem refert & sequitur Fel. in cap. cum caussam numero 27. de re iudicata. post alios quos citat, & Parisius in cap. si diligenti, numero 27. de præscriptis, ubi limitat non procedere in persona simplici, vel quando ius esset dubium: Et quod talis titulus non sit sufficiens ad acquisitionem fructuum, est etiam textus in lege jubemus, §. sane el 1. C. de sacrosanctis Eccles. & in dicta lege 1. C. de fide instrumentorum, & & in cap. si quis presbyterorum, de rebus Ecclesiæ, non alienandis, eandem doctrinam Barto. sequuntur plures relati per Doct. Covarruv. dicto lib. 1. var. resol. c. 3. num. 8. ubi profitetur, eam esse communem quam etiam sequitur, late eam iure probans, & alios allegans d. decisio. Pedemont. 159. numero 11. cum sequentibus, ubi specificat in emtione rei minoris, non solenniter facta, quia lex ei expresse resistit, eamque irritam declarat, ut in dict. l. lex, qua tutores C. de administr. tut. & supra latius resolvimus, & ita procul dubio censeo tenendum, tametsi glossa in dict. leg. 2. versiculo si non bona fide, C. si quis ignorant rem min. &c. contrarium teneat in bis terminis rei minoris emtoris errantis in iure, ob solemnitates non servatas, quod faciat fructus suos, [illegible] ibi commendant Baldus & Salycerus, & est similis in lege, quacunque, §. final. in gloss. final. ff. de publican rem ad [illegible] eandem etiam notabilem dicit Jason. in lege prima, §. si vir, numero 22. ff. de acquirenda possessione Curtius Senior, dicto consilio 72. columna sexta, in fine post Ioannem de Platea in lege 1. quarto notabili, C. de prad. decur. non alien. libro 10. & Laurentius de Rodulf. in repetitione capitis, sine, 12. quæst. in penult. quæst. quos io hoc citat, non tamen sequitur decisio Pedemont. præd. 159. n. 8. sed veriorem esse, existimant D. Covarruv. dicto libro 1. variar. resol. capite 3. numero 8. addens pro ea Innoc. Anchar. & Imo. d. c. ad nostram, de rebus Ecclesiæ non alien. & conantur respondere iuribus in contrarium adductis, ut procedant & intelligantur, & locum habeant, cum possessor malæ fidei fructus percipit, sed cū d. iura absq; ullahuius rei distinctione loquantur, ut fatetur ibidem ipse Covar. profecto non

non video, qualiter hic intellectus gravissimi viri subsistere possit: Nec obest, quod sit ab omnibus receptum, bonam fidem ex juris errore ortam sufficere ad fructuum acquisitionem, com hæc recepta sententia procedat tantum in errore juris non resistentis, nec assistentis: secus vero in errore juris expresse resistentis actui, vel contractui; quia talis titulus non caussat bonam fidem, sed potius malam, & ideo merito talis errans tenetur ad fructus, ut bene probatur in juribus supra citatis: Et hoc est, quod babet nostra communis sententia, quam defendimus advers. gloss. & sequaces.

18 Nec † placet distinctio quorundam in proposito intelligentium, prædictam commune sententiam ut procedat, quando jus ita resistit, ut rem probibeat regulariter alienari, sicut in prohibitione alienationis rerum ecclesiæ contingit, *ut in dicto capite si quis presbyterorum, & in decisione dicta legis quemadmodum, C. de agricol. & cens. libro 10. cum simil.* secus vero, ubi & si jus resistat, permittit tamen rerum alienationem certis adhibitis solemnitatibus: sicut apparet in alienatione rerum minoris: item in donatione inter virum, & uxurem, *ut tenet Aret. in leg. quod uxor, ff. de acq. possess. Curt. dict. consil. 72. num. 8. ex glos. in dict. l. 2. C. si quis ign. rem. minor.* Utroq; namq; casu resistit contractui, & tandem res est alienari prohibita ex juris regula, nisi alienetur eo modo, quo jure statutum est: Constat etenim alienationem rerum minoris factam absque iuris civilis solemnitatibus irritam esse ipso iure, *ut supra probavimus*, sicut rerum Ecclesiæ, inter quarum rerum alienationes parum discriminis est quoad effectum: Et ita merito prædictam distinctionē impugnavit D. Covar. *dicto libr. 1. cap. 3. num. 5. versiculo cæterum opinea.*

19 Illud tamen † observatione dignissimum censeo in proposito, quod minor, vel alius debitor, qui bona non servatis servandis alienata cum fructibus recuperat, vel petit, sive vendicat, tenetur pretium solutum, si conversum fuerit in ipsius utilitatem, vel pecuniam debitam, cum legitimo interesse restituere creditori, omissa disputatione, alias per doli exceptionem repelli potest, *ex textu in lege prædiorum 12. & in lege interea 14. & lege si prædium 16. C. de præd. & aliis rebus minor.* qui text. loquuntur in minoribus vendicantibus prædia sua alienata citra decretum iudicis. Tenentur namque, si eis opponatur, sortem vel pretium cum usuris restituere: item & sumtus meliorati prædii, *ut in dictis juribus, & ibi Doctores.* Et hoc, si pretium versum sit in utilitatem minoris, alias secus, ut ibidem expresse probatur, & tenet alios allegans Rolandinus à Valle *consilio 60, numero 38. libro 4.* Et in hac caussa locum habere potest æquitas, *leg. curavit, C. de act. emt.* quam ad hoc terminos citat Franciscus Marcb. *decisione 21. in fine, quem refert & sequitur Rebuff. de restitutione, articulo 1. glossa 3. numero 31. & decisione Pedemont. præcitata 159 numero 16. ubi numero 13.* refert ita condemnasse senatum in specie, de qua ibi. nempe, declaratis actis exsequutionis nullis, condemnavit possessorem conventum ad restitutionem bonorum cum fructibus à die traditionis, actore prius solvente quantitatem debitam cum legitimo interesse, quod cum fructibus facta omnium liquidatione proportionabiliter compensari mandavit, sequutus ea, quæ scribit Jaso. *in §. actionum, numero 137. cum sequentibus, de action.* id, quod observant, & iubere solent iudices superiores in his Regnis, cavendo censum annuatim solvi ad respectum quatuordecim pro militario, & compensari cum fructibus, *secundum Doctorem Azevedo in lege finali, numero 127. titulo 21. libro 4. novæ collectionis Regia*: Ex quibus in utroque casu remanet probata nostra præfata observatio, nempe, in minoribus vendicantibus res suas immobiles absque decreto iudicis alienatas, & in aliis debitoribus petentibus res à se per exsequutionem perperam, & absque juris solemnitatibus ablatas cum fructibus. Utrisque enim hoc petentibus opponi potest per emtores vel creditores doli mali exceptio pro solutione pretii soluti, converst in utilitatem minoris, vel debitæ sortis cum usuris, hoc est, interesse licito, & sumtibus melioramentorum, & quod hoc solvatur ante omnia, & iubetur cum fructibus prædictis compensari, & eorum liquidationem fieri: Quod procedit, quoties alienatio, vel exsequutio est nulla: tunc enim, ut vidimus bona sic alienata capta, iubentur restitui cum fructibus soluto debito, cum interesse prædiorum ante omnia, compensando tamen cum prædictis fructibus: Secus vero † est quoties exsequutio est valida, 20
& pro tali confirmatur per iudices superiores, licet ipsi ex gratia soleant in eadem sententia iubere, quod solvente debitore debitum, pro quo exsequutio fuit facta, cum expensis ei restituantur bona capta: quia tunc restitutio non fit, cum ex gratia potius, quam ex rigore iustitiæ hæc sententia feratur, *ut probavimus libr. 2. pract. quæst. 161. num. 2.*

Sed ad hoc, † ut superiora procedant, requiritur necessario, quod opponatur de pretio non soluto, & sic intelliguntur parte opponente, *ex his, quæ notat Jas. in dicto §. action. nu. 134. & seq. Inst. de action. post alias, quos refert, & Dec. consil. 119 num. 1. & consil. 293. num. 2. Afflict. decis. 220. num. 4. & 5* Et hæc est crebrior sententia, *secundum Octavian. Cacher. d. decis. Pedemont. 155. num. 17.* ubi dicit, fuisse conclusum, audiri posse actorem, si de precio non soluto non opponatur: Et de prædictis late egemus *lib. 4. practicarum quæstionum, ad fin.* 21

Secundo † principalis ampliatur conclusio, nostræ l. Regiæ *18. tit. 16. partit. 6. cum simil.* ut procedat etiam in patre tutore vel curatore filii emancipati: adhuc enim is pater non potest res immobiles filii alienare sine decreto & licentia prætoris in casibus à iure permissis, *ut in l. si pupillorum, § si pater, ff. de reb. eorum, & ibi notant Bar. Bal. & communiter Dd. text. in l. cum emancipatus, C. de præd. min. & ibi Dd.* est communis sententia, *secund. Ant. Gom. d. 2. tom. cap. 14. de restit. min. num 13. in vers. quod primo extende, & eundem in l. 48. Taur. nu. 18. ibi; Secundo quia eo casu, sequitur plures referens, Pinel. in l. 1. in 3. part. n. 21. C. de bon. mat & Cal. Pereyr. ubi supr. n. 5. pag. 1145. in fin, & col. 2. in fin & col. seq. in princ.* 22

Non tamen procedit in patre legitimo administratore filii sui fam. Hic namque pater ex caussa iusta, & necessaria & à iure permissa potest vendere & alienare rem immobilem sui filii minoris 25. annor. absque decreto & auctoritate iudicis, *secundum Azo. in sum. C. de bon. quæ lib. num. 11.* cuius opinionem plures allegans testatur esse communem & tenendam Anton Gom. *ubi sup. utrobiq;*, tametsi contrariam opinionem cum Salyc. & Jas. dicat esse veriorem in puncto iuris: Eandē communem sententiam sequitur Matth. de Afflict. *decis. Neapol. 393. n. 1.* communem esse profitetur plures allegans D. Covarr. *lib. 1. var. resol. c. 8. n. 6.* & Arrias Pinel. *ubi sup.* ubi eam dicit esse receptissimam, & quod secund. eam iudicatum vidit, & licet *n. seq.* fundet opinionem contrariam Salyc. & aliorum, quos ibi citat, nihilominus tamen *n. 22.* dicit, quod à communi sententia non recedit, eamque defendit atq; probat. Eandem plures referens sequitur Cald. *ubi sup. n. 5. vers. sin autē* dicens, quod licet hæc sententia Azonis communis sit, & ab ea in iudicando non sit recedendum, contrarium verius videtur ex iuris principiis cum Joa. Crot. *in l. frater a fratre. n. 22 ff. de cond. indeb.* & Ant. Gom. *ubi sup.* & quod ita in illo Regno Portugalliæ videtur iudicatum attenta l. Reg. illius contra Azon. sicut in Burgund. affirmat Cassaneus *in consuet. Burgu. rubr. 6. c. 5. n. 4.* & tandem Caldas *ubi sup. in vers. ut si*, inquit, quod si quis à sententia Azon. & communi recedere non audeat, intelligendum est, quando pater, imminente ære

alieno, aut alia simili urgente caussa alienavit, ac vendidit. Nam si voluntarie vendidit, nihil aget, & hanc caussam probare debet emtor, *secund. Pinel. ubi sup. num. 23.* ubi quod in hoc non est standum relationi patris, asserentis ex caussa necessaria pro solvendis debitis alienasse, quam sententiam verissimam arbitratur Caldas *ibidem* Cautius tamen erit emtori, ut decretum judicis interveniat ad fugiendas opiniones.

23 Tertio † ampliatur conclusio nostræ legis Regiæ, ut non tantum bona minoris propria, & patrimonialia sine decreto judicis alienari prohibeantur, verum etiamsi sint emphyteutica, ut eam probat Alvar. Valasc. *de iure emphyteut. quæst. num. 22*

24 Quarto † ampliatur, ut neque etiam res minoris immobilis in emphyteusin dari possint sine decreto, & debita juris solemnitate, *l. etiam, C. de prædiis min. l. sed si pecunia, §. si ius, ff. de rebus eorum. Abbas in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ non alien. Alexand. consil. 46. libr. 3. Antonius Gomez, secundo tom. cap. 14 num. 14. in versi. 7. & Molina Theologus de iustitia & iure, 1. part. 2. tract. disputat. 224. colum. 1391. versic. iudicis decretum,* ab eo, quod judicis decretum necessarium est ad emphyteusin, & constitutionem ususfructus in proprio prædio, aut ad alienandum usumfructum minoris constitutum in alieno prædio: Et idem de quavis alia servitute reali, *lege, sed si pecunia, § si ius, cum sequentibus, ff. de reb. eorum, & leg. ult. C. de reb. alien. non alien.* Et ita quoque res libellaria, *secundum Paris. consil. 85. num. 6. 7. 8. 9. 12. & 35. volum. 3. Menoch. consil. 29. num. 17. volum. 1.* & hos referens Cald. *ubi sup. num. 3. pag. 1145. col. 2.* ubi quod neque redditus annuos super bonis suis potest constituere, quoniam hi inter immobilia connumerantur, de quo alibi egimus, an scilicet inter immobilia connumerentur, Nihilominus tamen, quicquid sit in hoc, hanc ultimam ampliationem de redditibus annuis non constituendis sine decreto prætoris à minoribus, vel eorum curatoribus probo. Addit Paris. *dict. num. 9. & Alvar. Valasc. de iure emphyt. quæst. 35. num. 3.* quod neque è converso minor potest accipere prædium ad libellum sine debita solemnitate, quibus suffragatur text. *in lege 1. §. fin, cum leg. sequenti, ff. de reb. eorum.* Sed contrarium in hoc verius esse probat Cald. *ubi supra dict. num. 3.* quia cum caussa sit lucrativa, nihil obstat, quominus minor in emphyteusin prætium accipere possit sine decreto, quamvis si læsus fuerit, poterit restitui, in quam partem inclinat Alva. Valasc. *dict. quæst. 35. num 4. & 5.* & libenter amplectitur Caldas, *ubi sup.*

25 Quinto ampliatur, † ut curator quoq; furiosi prædium, seu alia bona immobilia absq; decreto alienare non possit *l. 2. C. de curator. furios. l. interdum, §. qui tutelam ff. de furt. l. ab agnato, & l. ult. ff. de curat. furios.*

26 Sexto ampliatur, † ut non modo decretum sit necessarium, quando venditur res, cuius minor est verus dominus, sed etiam, quando est quasi dominus, *l. magis puto, §. si pupil. ff. de reb eorum, ubi glos. Bar. Alb. & alii communem firmant, Ant. Gom 2. tom c. 19. de restit. min. ante num. 14. & alios referens Cald. ubi sup. num. 6.*

27 Septimo ampliatur. † ut neque res immobilis minori possit remitti absq; decreto, neq; cedi actio, quam minor habet ad rem, quia de actione idem est judicandum, quod de ipsamet re, *per text. in l. si ad resolvendam. C. de præd minor. Ant. Gom. dicens communem, d. n. 14. & alios allegans Cald. ubi sup. n. 7. Gr. Lop. in d. l. 18. tit. 16. p. 6. in gl. 1.*

28 Octavo ampliatur † præfata regula in omni alienatione, unde permutari res minoris absq; decreto non potest, *ut in l. non solum, C. de præd. min.* neq; hereditatem dividere minor absq; decreto potest, *l. cum pater, §. hereditatem, ff. de legat. 2.* neq; locare ad longum tempus, *l. sed si pecunia, §. fin. ff. de reb. eorum,* neq; transigere, sine decreto, *d. l. non solum & l. cum in, §. transactiones. ff. de transact.* nisi ex transactione res esset apud minorem remansura, *Ias. in l. 2 n. 4. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Pinel. in leg. 1. 3. parte, C. de bon. mater. n. 46 Cald. ubi supr.* neque compromissum à minore vel eius tutore, & curatore fieri potest super re immobili absq; decreto iudicis, quia est quædam transactio, *l. non distinguemus, §. Iulianus, ff. de arbit. & ibi Bart. & communiter Dd.* & in terminis ita tenet Baldus *in l. 1. num 3. C. si adversum transact.* quem sequitur Ant. Gom. *d. cap. 14. num. 14. & 15.* Id verum intelligens, quando virtute transactionis minor redderet alteri rem immobilem: secus vero si ipse retineret eam data pecunia adversario, quia valet sine decreto, *iuxta gl. in l. 2. de offic. eius, &c.* quam ibi ad hoc summe notant, & commendant Bart. & communiter Dd. sequitur alios allegans Cald. *ubi supr. pag. 1147. sub n. 7. vers. 4. & versic. 5. & superiora sequitur Molina Theologus ubi supra.*

29 Ex quo sequitur, † quod super re, quæ potest alienari sine decreto, bene valet & tenet compromissum absque decreto, si fiat cum tutoris vel curatoris auctoritate, *glos. finali, in principio, in lege 1. C. si advers. transact.* loquens in transactione, quam sequitur ibi Bartol. Baldus, Salycet. & ceteri, & inquit Baldus hoc procedere etiam in compromisso, & Molin. Theol. *de iustitia & iure, 1. part. in 2. tractatu, disputatione 224. column. 1391. versic. iudicis decretum.*

30 Eo tamen casu, † quo valet compromissum absque decreto prætoris, si minor ex eo læditur, poterit in integrum restitui, *secundum Anton. Gomez. dict. 2. tom. c. 14. de restit. min. num. 1. in fin.*

31 Tutor autem † vel curator in claris compromissum, & transactionem facere non potest: alias tenetur, si non fecerit prius solemnia, sed tantum id facere poterit absq; solemniis in casu dubio, *ut per Caval. de tutor. & curator. num. 55. cum sequent.*

32 Sed an pater † legitimus administrator filii compromittere possit, vel transigere super adventitiis filii, agit latissime Arias Pinel. *in l. 1. 3. part. num. 44. cum seqq. C. de bon. mater.*

33 Nono † regul. prædicta principalis nostræ *l. 18. tit. 16. part. 6.* ampliatur, ut procedat, etiamsi alienatio esset evidenter utilis minori, ut puta fundi sterilis, *l. si fundus ff. de reb. eorum, l. magis puto, § si æs alienum, ff. eod. tit. gloss. in dict. leg. si fundus. verb. movere. & in leg. ob æs alienum. C. de præd. min. gloss. 1. ibi, quod non placet,* quam opinionem excepto Angel & paucis quibusdam ceteri omnes sequuntur, *secundum Ioann. Oresc. in leg. 2. num. 10. ff. de officio eius,* & dicit communem Jaso. *ibi, num. 9.* & eam defendit Matthæus de Afflictis *decis. 87.* dicens secundum eam nemine discrepante fuisse iudicatum, *sequitur etiam Caldas, ubi supra, num. 14. pag. 1154. column. 1. versicul. quatamen,* ubi agit de re sterili Ecclesiæ, sequitur plures referens Petrus Surdus *in tract. de aliment. tit. 8. privileg. 45. num. 1. pag. 299.* pulcre Capicius *decision. 113.* concludens, majorem partem dominorum fuisse in ea sententia, quod venditio non esset confirmanda *Rodoan. in tract. de reb. Ecclesia. non alien. in rubr. de consist. annus censui, num. 31. folio 103. Feller. in pract. censual. §. huiusmodi, num. 40. fol. 133.*

34 Unde licet, † quando pupillus fame laborat, possint vendi bona sua pro eo alendo, *iuxta glossam primam, in lege ob æs, C. de præd. min. argumento leg. 2. C. de patribus, qui filios distraxerunt,* & illam gloss. dicit esse notandam Bart. *in authent. res, quæ circa finem, C. communia de legat,* & communiter approbatam Padilla *ibi numero 81. & alios allegans Petrus ubi supra, numero 2.* nihilominus tamen adhuc erit necessarium judicis decretum, *ut late probat, ibi Surdus, & in numer. 3.* hoc intelligit, quando necessitas patitur iuris solemnitates servari, secus si adeo urgeat, ut non patiatur dilationem aut moram: Et ita est tenendum, tametsi glossa *in dicta lege secunda, verb. caussa cognita, in fine, ff. de officio eius* contrarium

rium velit indistincte, imo quod fundus sterilis possit vendi sine decreto, quam sequitur Curt. Iunior. *ibi n. 12. post Angel. & Martin. l. aut.* sed non est vera per supradicta, & communiter reprobatur, *secundum Paul. de Castr. ibi num. 1.*

35 Decimo † ampliatur eadem iuris regula, ut neque res immobiles minoris hypothecari possint sine decreto iudicis, *ut in l. si pupillorum, §. prim. ff. de rebus eorum, ibi, quod si decreverit alienandum vel obligandum pupilli prædium: & ibi, si pupillus dederit res pignori permissu prætoris, & paula post, ibi, si parens tutor sit alicui ex liberis an prætor adeundus sit, si obligare velit? & magis est, ut debeat, & in versic. sequent. ibi, si prætor tutoribus permisit vendere: & illi obligaverint, vel econtra, an valeat, quod actum est, & mea fert opinio, eum, qui aliud fecit, quam quod a prætore decretum est, nihil egisse. leg. penultim. 1. C. de his, qui veniam ætat. impetra. & tenent Antonius Gomez. 2. tomo, capit. 14. num decimoquarto, & Gregorius Lopez. in lege quarta, titul. 5. partit. 5. in verb. enagenar las cosas, & alii Doctores communiter secundum Mol. Theologum, de iustitia & iur. 1. part. tractat. 2 disputation. 224. col. 1391. versic. iudicis decretum.*

36 Quod nedum † procedere videtur, quando minor hypothecaret rem simpliciter suam, sed etiam eam, quam emit, pretiumque non solvit. Pro eius namque solutione hypotheca non tenebit, quamvis eo pacto à venditore res sit vendita, & tradita, *iuxta textum in l. 1 § si minor. ff. de reb. eorum*, cuius verba hæc sunt: *si minor 25. annis emerit prædia, & pretium solverit, essent pignora obligata venditori, non puta pignus valere: nam ubi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari*, per quem textum ita in terminis tenet & late probat Caldas, *ubi sup. pag. 1148.* Et procedit textus ille, sive ipse minor, sive etiam eius tutor sit, qui emit nomine tantum minoris, *secundum Gozad. cons. 15.*

Cuius textus decisio sic intellecta mirabilis quidem & peregrina est, ad complures iuris regulas, *ut ex Cumana, Tiraquel. & Pinel refert Caldas, ubi supr.* adeo, ut pro solutione & intellectu Cumanus crediderit, textum illum loqui, quando illud pactum fuit appositum, ex postfacto aliquo ex intervallo, quam sententiam coloratam dicit Alciatus *in leg. si tibi pecuniam, ad finem, ff. si cert. pet.* sed nihilominus improbat hunc intellectum Caldas, quia textus literam violat, & licet in se verus sit, quoad illum tamen tex. nullatenus convenit: siquidem loquitur eo casu, quo in ipso contractu venditionis fuit reservata hypotheca, *secundum Pinell. quem refert & sequitur, ut prædiximus.*

Quare tenendo hanc subampliationem huius decimæ ampliationis Cald. *ubi supr. in versicul. nobis vero*, iudicat Iurisconsulti decisionem sic intellectã potius subtilem, quam rigorosam, & quod fundatur in iuris principiis vulgatissimis. Nam si tempus, quo res venditur, consideratur, pignoris obligatio contrahi non potuit ante rei traditionem, quoniam eo tempore vendens adhuc erat dominus rei, quæ sibi obligari nequiait, *ut in l. neq. pignus ff. de reg. iur.* si vero consideretur tempus, quo res fuit minori data, & sic quando iam erat in eum translatum dominium, pariter pignus teneri non potuit, quia res minorum, sicut alienari, ita neque hypothecari possunt sine decreto, *ut probavimus sup.* Ergo non est mirum, neque rigorosum (*inquit Caldas*) quod illo casu respondit Iurisconsultus Vlpianus, nullam contrahi hypothecam.

Sed quiquid dicat Caldas, ego teneo contra eius intellectum, ad textum *in d. §. si minor*, nec non etiam contra suam subampliationem, & sic, quod hypotheca pro solutione pretii rei immobilis reservata, ex pacto venditoris tempore venditionis & traditionis eiusdem rei factæ in favorem minoris, vel tutoris, aut curatoris, eius nomine teneat, optimoque iure valeat, argumento text. *in leg. licet, C. qui pot. in pig. hab. cui consonat l. 32. tit. 13. part. 5. & eorum, quæ diximus in nostra supra iuris allegatione*, tum etiam, quia tempore traditionis rei sui potest quis apponere quæcunque pacta, & conditiones, iuri non repugnantia, in tempus futurum, quo sua esse desierit, ut transeat cum illo onere, *iuxta ea, quæ addiximus cons. 1 & 2.*

Tertio, hæc eadem nostra sententia efficaciter comprobatur ex late adductis per eundem Cald. *ubi sup. d. n. 9. versic. 2. unde infertur usque ad finem d. n. 9. pagin. 1148, ad fin. cum sequent*, ubi pluribus hinc inde adductis resolvit cum veriori & æquiori sententia plurium contra alios.

Quod licet minor, † sive eius tutor, immobilia sine decreto alienare non possint, neque rursus tutor vel curator possit facere pactum de retrovendendo rem immobilem ab illis emtam ex intervallo, *ut in d. l. si. ad resolvendam, C. de præd. min. iuncta gl. & tradit latissime Tiraquell. de retrall. conv. ad finem tituli, num. 1* in ipsu tamen contractu possunt pactum de retrovendendo, & aliud pactum apponere, *textus in leg. contra, §. si filiusfamilias, ff. de pact. tradit copiose Tiraquellus, ubi sup. n. 2.* & comprobat Lassart. *de decim. vendit. in addition. ad c. 14. nu. 40. titul. 33. column. 3.* per quem textum idem in prælato ecclesiæ, vel alio administratore resolvit, *folio 334.* Similiter etiam adducit Caldas, quod magis communis sententia, *in cap. verum. de foro compet. contra Innocent.* ibidem habet, † quod valeat pactum resolutivum contractus contra ecclesiam, vel minorem ementem, *secundum Pinell. in l. 1 3. part. num 53. fol. 111. column. 1. post medium, cum seq. C. de bon. mater.* Si hæc igitur ita se habent, quæ ratio quæso differentiæ assignari potest in proposito inter hypothecam rei emtæ tempore venditionis, & traditionis, eiusdem rei constitutam, & inter partes conventam pro securitate resolutionis pretii, & pactum de retrovendendo, per resolutorium contractus eodem tempore appositum & conventum, quare hypotheca sine decreto non valeat, cetera vero pacta iure subsistant? nulla prorsus. Non igitur recte dici potest, textum *in dict. l. 1 § si minor. ff. de reb. eorum*, loquentem in hypotheca, esse limitandum in pacto retro resolutorio, vel simili, ut hoc valeat sine decreto hypotheca vero non. Quinimo utrumque proculdubio valet, dummodo tempore venditionis & traditionis rei apponatur; quandoquidem iuri non repugnat, (*ut fatetur ibidem Caldas*) quod quis rem suam cum vendit, legem pactaq; apponat ad libitum, dummodo bonis moribus non repugnet, *ut in l. pacta, & in l. leg. C. de pact. cum vulg. textus, ubi notant omnes in l. 2. C. de pact. inter emt. & vend.* Quamobrem cum super re mea possim apponere pacta & legem mihi placitam, circa eiusdem rei revocationem non est mirum, quod minor emens, remaneat illa lege contractus & pactis obligatus, antequam sit effecta sua. Ergo idem servandum est in pignore, vel hypotheca à fortiori: siquidem minoris præiudicii est hypotheca minori, quam pactum de retrovendendo, vel resolutivum contractus, ut patet evidenter. Ergo, &c. Nec Caldas contrarium dicens in pignore, vel hypotheca, ullam rationem reddit sui dicti, pressus auctoritate, vel potius difficultate, *d. l. 1. §. si minor*, intelligendo eum text. in pacto hypothecæ tempore venditionis, & traditionis ipsius rei immobilis constitutæ iuxta suam opinionem. Quod quidem verum non est, sed falsum, *ut statim dicemus*. Ergo & differentia prædicta iure non procedit, sed in utroque casu dicendum est, pactum, tam hypothecæ, quam retrovendendi, vel resolutivum contractus, tempore traditionis rei appositum, valere absque decreto, quoniam tunc nondum res effecta erat minoris, sed cũ ipso pacto, vel hypotheca effecta fuit sua, & nõ alias, nec

alio modo. Ergo apponi potuit, & valet sine decreto, eo etiam, quod qui eam rem minori, vel eius tutori, vel curatori vendidit, potuit eam non vendere. Ergo & similiter cum ea hypotheca vel pacto vendere: cum aliter non vendidisset, nisi hypothecam retineret. Aut igitur tota venditio non debet valere, quod minime est dicendum: Aut cum sua hypotheca omnino valere debet, ne fraus fiat venditori contra eios expressam voluntatem, & conditionem contractui appositam.

39 His † igitur sic verissime constitutis, ac probatis, reliquum est, ut dissolvamus difficultatem textus *in dicta lege 1. § si minor. ff. de rebus eorum*, cuius verba supra citavimus, & quidem verus & literalis intellectus illius textus est, quem supra retulimus ex Cumano & Alciato, nempe, loqui in pacto hypothecæ apposito, ex post facto, aliquo ex intervallo, ut patet, absque ulla violatione literæ, ex illis verbis textus, ubi assignatur ratio scilicet: nam ubi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari: ergo si dominium fuit quæsitum minori, quando hypotheca fuit adiecta & constituta, iam erat prius pure res vendita minori, vel eius tutori aut curatori tradita: nimirum ergo, quod minor dominus effectus non possit rem illam obligare sine decreto, quia iam simpliciter, pure, ac libere effecta erat sua: ex ratione autem textus, alteriusve cuiusque dispositionis tanquam anima ipsius intelligi & declarari debere eius præcedentem dispositionem, perspicuum in iure est. Id quod latissime probavimus *lib. 3. pract. quæstio. quæstion. 17. nu. 78. cum pluribus sequentibus*. Accedat etiam pro elucidatione huius veritatis talis consideratio, nempe, quod in præcedenti decisione text. *in d. §. si minor*, nullum verbum reperitur, quo constet hypothecæ pactum appositum fuisse tempore venditionis, & traditionis rei, sed potius contrarium ab ordine literæ, dum prius dicitur ibidem, *si minor 25. annis emerit prædia, & postea (hoc est) facta iam venditione dicitur, & quoad pretium solverit, est pignori obligata venditori*. Quod evidentius fit ex ratione statim assignata iam supra relata, scilicet, nam ubi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari: ergo dominium quæsitum erat iam minori, quando obligatio prædiorum fuit adiecta sive constituta. Quinimo à contrario sensu probat expresse text. ille, quod antequam dominium per traditionem rei quæratur, minori poterit obligatio & hypotheca iure optimo constitui absque decreto, quia cum eo pacto & obligatione sibi quæritur dominium, & non alias, neque alio modo.

Superest igitur, tantum abesse, quod textus ille probet opinionem Caldas, ut potius sit expressus adversus eam, & in nostrum favorem. Præterea remanet ex prædictis, quod textus ille conformis est sic literaliter intellectus omnibus aliis iuris regulis, non vero terribilis, neque rigorosus: cum in effectu probet, quod perfecto iam contractu ex post facto, obligatio, sive hypotheca, vel aliud pactum apponi non possit sine decreto, cum res sit iam minoris, vel Ecclesiæ, ut fatetur & alias iure probat Caldas, *ubi supr. nu. 9. ad fin. versic. qua conclusio*, dicens, hoc casu procedere & verum esse, quod dixit Cuman. intelligens in hac specie loqui *d. §. si minor*, quod ipse Cald. superius improbavit. Est namque non solum verum, sed etiam verissimum & conforme literæ, & rationi dicti textus.

Non etiam obest consideratio duplicis temporis eiusdem Caldas supra adducta in contrarium, nempe temporis, quo res venditur, & quo fuit minori tradita. Nam etsi in utroque videatur obligationem prædictam constitui non posse, omisit considerare alterum medium tempus habile ille auctor, hoc est traditionis eiusdem rei, quo procul dubio, ut probavimus, quæcunque pacta & leges bonis moribus non repugnantia apponi possunt, & sic remanent diluta fundamenta contraria, & omnis difficultas pacata ac veritas illucidata.

Undecimo † principaliter ampliatur decisio nostra *l. 18. titu. 16. part. 6.* ut procedat, etiamsi minor non alienet de patrimonio, sed remittat, vel renuntiet, & desinat acquirere aliquam rem immobilem, in qua est sibi quæsitum dominium ipso iure ut legatum vel fideicommissum sibi relictum, *text. est in l. magis puto, §. fundum, ff. de rebus eorum, & ibi gloss. communiter Dd. Anto. Gomez, lat. 2. tom. variar. resolution. capit. 14. num. 14.* ubi solvit difficultatem text. *in l. qui etiam, §. 1. ff. quæ in fraud. credit.* qui videbatur contrarius, est etiam communis, *secundum Mol. Theol. de iustit. & iur. 1. part. 2. tract. disput. 224. col. 1391. in princ.* ubi quid, quando actio aut debitum essent alternativa de re immobili, aut certa pecunia, prout debitor magis velit. 40

Duodecimo † eadem regula ampliatur, ut non modo procedat in bonis immobilibus, aliisque, quæ servando servari possunt, *l. lex, quæ tutores, Cod. de administrat. tut.* sed etiam in pecunia destinata ad emtionem immobilium. 41

Licet † enim pecunia regulariter sit de his rebus, quæ servando servari non possunt, *ut inquit gl. in l. 1. §. 1. fuit quæsitum, verbo, necessaria, ff. ad Trebell. quam ibi sequuntur Dd. idem sentit gloss. & ibi Bartol. in l. interdum, ff. de condit. indeb. Barto. in l. potest pupillus, ff. de auctorit. tut. refert plurimos Tiraquell. de utroque retractu, tit. 1. §. 1. gl. 7. n. 103. cum sequentibus*, ubi *num. 105.* inquit, quod hæc est communis sententia, & probat late alios allegans Caldas, *ubi sup. num. 11. versicul. pecunia autem, pagena 1150. column. 1.* ubi respondet *d. l. lex quæ tutores, C. de administratione tutorum, ibi, aurum argentumque, & quicquid vetustatem temporis*, ne obstet supradictis, scilicet, quia ibi loquitur quoad actualem & non fructuosam conservationem, sed ad hoc, quod pecunia afferat utilitatem, secundum eum usum, ad quem destinata est, dicitur de rebus, quæ servando servari non possunt, ut omnes concludunt, ex quo non est necessarium decretum in eius distractione, *secundum Roderic. Suarez. in tit. de las arras, nu. 67.* Est communis, *secundum Tiraqu. ubi sup. nu. 105 ubi refert plurimos, eosque sequitur Boer. decision. 209. num. 4.* 42

Attamen † quando pecunia est destinata ad emenda bona immobilia, reputatur immobilis, *l. 3. §. quod ergo, ff. de contrar. & util. tut. actione*, ubi ita dicitur. Quid ergo si de re pupillari non potuit sibi solvere, quia erat deposita ad prædiorum comparationem: siquidem non postulavit à prætore, ut promatur pecunia, vel hoc minus deponatur, sibi imputet. Probat igitur expresse textus hic, quod pecunia destinata ad prædiorum emtionem, sine decreto non potest creditori satisfieri, & sic alienari, per quem textum ita in terminis tenet, & probat aliisq; pluribus fundamentis Palat. Rub. *in repet. rub. de donat. inter virum & uxorem, §. 38. num. 6. in fin.* & refert quatuordecim auctores huius opinionis, Boetius *decis. 209. num. 5.* & plures citat Antonius Gabr. *libr. 3. commun. opinion. conclusione 12. de probat. sub nu. 20.* qui *numeris sequentibus* refert plures distinctiones diversorum auctorum in hoc. Idemque est, si pecuniarum magna sit quantitas, quia ab immobilibus non differunt, *ut per Boer. ubi sup. & Greg. Lop. in l. 14. tit. 11. par. 4. gl. 2. & ad fin. ultra Palat. Rub.* ubi supra eandem principalem conclusionem ex *dict. § quod ergo*, probatam tenuerunt alii plures, quos refert Tiraq. *de tract. lignag. §. 1. gl. 7. n. 106. cum seqq.* ubi ad idem citat tex. *in l. si chorus, §. 1. ff. de leg. 3.* ubi probant, quod numi repositi, ut mutuo dentur, non comprehenduntur in legato mobilium, de cuius textus intellectu in 2. parte, dum loquitur & contrarium probat in numis repositis præsidii caussa. Plura adducit Cal- 43

das,

dus, *ubi sup. d. n. 11. per totum*, ubi etiam plura cumulat in comprobationem superioris conclusionis, probat ex *d. §. quid ergo, ad idem l. si fundus, ff. de legat. 3.*

44 Hinc † Alberic. *in 2. parte statut. quæst. 205. item quaro* duas pulcras quæstiones scripsit, quod ex statuto disponente, mulierem, quæ superstes est marito, ei succedere in dimidia parte bonorum immobilium, ea habere debet dimidiam partem eius pecuniæ, quæ deposita est ad comparationem prædiorum, *per leg. & si non sint, §. quid ergo, ff. de aur. & argent. lega. l. granaria, ff. de act. emt. quem sequi videtur Barbat. in Rubric. de reb. eccles. non alien. sub n. 192. in uers. & in quantum.*

45 Verum † his omnibus non obstantibus ego contrarium in eis, & verius & communius esse censeo, teneo, & probo, imo quod pecunia destinata ad comparanda bona immobilia non mutet qualitatem, neque substantiam pecuniæ, nec immobilium naturam assumat, & ideo absq; decreto possit alienari. Idq; sequentibus rationibus & fundamentis.

46 Primo, † ex communi sententia supra relata, quæ habet, pecuniam esse rem mobilem, & de his, quæ servando servari non possunt, quam usus amplectitur, licet contraria sit verior, *ut inquit Caldas, ubi sup dict. num. 12.* citans pro contraria Pinell. *in l. 1. in 2. parte, num. 42. C. de bon. matern. & Riminald. in §. 2. Institut. quib. us alienа. licet, num. 7. cum sequentibus.* sed communem sequi-
47 tur & communem quoque profitetur Mantic. *de coniect. ul. volunt. libro 9. titu. 2. num. 2 fol. mihi 202. ad fin. & tit. 3. num. 2. fol. 205.* Unde † etiam mobilibus legatis continetur pecunia, etiam cambiis tradita, *secundum Ariam Pinell. in d. l. 1. 2. part. n. 44.* ubi late restringit & declarat Mantic. *d. tit. 3. n. 2.*

48 Secundo, † quia pecunia etiam destinata ad emtionem prædiorum, vel redditum, res mobilis censetur, secundum communem sententiam, quam connumeratis ex uttoque latere Doctoribus profitetur Boer. *dicta decisione 209. num. 1. cum sequentibus, & Jas. sæpius in d. §. sed si paravit, & cum eis Mantic. titul. 3. num. 7. & refert alios Tiraquell. ubi sup. num. 108. & Alar. Socin. Iun. consilio 120. versic. non obstat modo, volumine 1. Anton. Gabriel. ubi sup. num. 20. in princ.* limitat Mantic. *ubi sup. num. 3.* ut procedat, quando mobilia simpliciter, seu generaliter, sine certi loci adiectione sunt legata: secus si mobilia alicuius loci relicta sint, veluti domus, vel quæ sunt in domo: tunc namque non intelligitur legata pecunia, quæ fœnori vel negotiationi est parata, quoniam ibi est ad tempus, non caussa præsidii, vel perpetuæ custodiæ, *dict. leg. si fundus, & leg. si domus, §. 1. & leg. si ita legatum est, ff. de legat. 3.* Eandem sententiam veriorem & communiorem arbitratur Caldas, *ubi sup. num. 12. in princ.*

49 Nec obstat illatio † & opinio Alber, de qua supr. quia contrarium voluerunt Iac. Rabin. Rayn, Baldus, Angel. Imol. Florian. Alexand. Franc. Aret. & Ias. *in dict. l. cetera, §. sed si paravit, ff. de legat. 1.* nempe, eam pecuniã non haberi pro immobili, neque dimidiam eius partem uxori cedere, *prout eos refert Tiraquell. ubi sup. num. 106.* in quam sententiam sibi stipulatur Aretin text. *in dict. l. 3. § quid ergo*, qui est principale fundamentum prioris partis, ibi namque (inquit ipse) quod illa pecunia solo iussu iudicis potest in aliam caussam converti, non tamen requiritur in ea decretum iudicis, neque tot solemnitates, quot in alienatione rei immobilis minoris, quem textum etiam pro hac parte citat Alexand. & alia media adducit, *ut per Boer. d. decis. 209. n. 3. & 4. ibi, certe imo in aliis*, ubi etiam citat plures auctores tenentes contra Alber. *ubi sup.* & contra eum tenet Caldas *d. num. 12. vers. ceterum, el. 1.* citans alios, ultra quos idem probat & sequitur cum aliis Castellus *in d. l. 6. Taur. in glo. la Rayz*, dicens, ꝙ si sit consuetudo, quod mortua uxore mobilia spectent ad virum, & immobilia ad heredes uxoris, & aliqua pecunia uxoris erat parata & deputata ad emtionem prædiorum, nihilominus debebitur marito, quia destinatio non attenditur, neque habetur pro facto: & ita merito quod non requiratur decretum iudicis, nec alia solemnia ad convertendam pecuniam pupilli, destinatam ad emtionem prædiorum in alios usus necessarios eiusdem, ut patet ex supra dictis, & tenet alios allegans Cald. *ubi sup.*

Modo non obstat † text. capitalis contrariæ partis,
nempe *d. l. 3. § quid ergo. ff. de contrar. & utili. act.* quia re- 50
spondemus ei. Primo, ut supr. nempe, quod ibi quia pecunia pupilli erat destinata non solum, sed etiam deposita ad emtionem prædiorum, ut patet ex litera text. requiritur iussus iudicis, ut cum ea possit satisfieri, de suo debito, neque sufficit auctoritas sola tutoris, ut de illa sibi solvat, non tamen requiritur decretum, neque aliæ iuris solemnitates, alias ad alienationem immobilium minoris requisitæ, cum text. ille hoc non desideret, neq; talis pecunia etiam ad id deposita in manibus alicuius sit, ut reputetur res immobilis, ut patet, & tenet in terminis Castellus, *ubi sup.*

Secundo potest responderi, quod ibi fuit illi pecunia à iudice vel patre minoris destinata & deposita ad emtionem bonorum immobilium, ideoque solus tutor aut minor in alium usum illam sine decreto iudicis convertere non potuit, *ita Caldas, ubi sup. d. num. 12. versicu. ceterum, el. 2. ibi, vel aliter & melius.* Id, quod voluit prius Socin. *consi. 249. materia, col. penult. versi. circa quartum, libro secundo*, dum in ea est sententia, *prout enim refert Tiraquell. ubi sup. dict. num 108.* ut is, qui destinavit huiusmodi pecuniam ad emtionem prædiorum, possit nihilominus de ea disponere, & consequenter eam destinationem tollere, ut si is, qui vult disponere de huiusmodi pecunia, non possit eam destinationem abolere, tunc debeat iudicari, ac si esset res immobilis, cum is tenebatur in rem immobilem convertere. Et ita intelligendam esse, inquit, dict. *l. 3. §. quid ergo, & l. à divo Pio, § ultimo, ff. de re iudic.* ubi dicitur, & Labeo inquit, si testator iusserit pecuniam converti in emtionem immobilium, non poterit heres contra hanc dispositionem venire, proindeque ea pecunia dicetur immobilis. Destinata ergo semel pecunia ad bonorum immobilium emtionem, non est, cur solus tutor aut pupillus possit illam alienare, vel in alium usum convertere absque iudicis licentia vel decreto, cui incumbit animadvertere, quæ res pupillo magis conveniat. Non ergo inde sequitur, quod pecunia deputata ad emtionem prædiorum sit immobilis, nec ad eam alienandam requiri solemnitates iuris, sed tantum iussum vel licentiam iudicis, ut prædiximus. Quod in aliis casibus non erit dicendum, cum textus ille contineat casum specialem in favorem minoris, *ut patet ex præcitatis auctoribus*, nisi quando à testatore fuit iussum, ut pecunia converteretur in emtionem immobilium, quia tunc heres non poterit contra hanc dispositionem venire, ut prædiximus ex *d. l. à divo Pio, §. ult.*

Decimotertio † principaliter ampliatur decisio prin- 51
cipalis nostræ l. Regiæ *18. tit. 16. partit. 6.* ut procedat, etiam ex caussa dotis ipsius minoris. Adhuc namque res immobilis eius in dotem dari non potest absque iudicis decreto, ut probat expresse eadem l. Reg. ibi: *o por casamiento del mismo*, iuncto versi. *e aun entonces no lo pueda fazer sin otorgamiento del iuzgador*, & l. 14. tit. 11. p. 6. ibi: *Pero si la muger quesisse dar dote a su marido de cosa que fuesse rayz, si ella fuesse menor de veynte y cinco annos, no lo puede fazer por si, maguer ouiesse guardador, a menos de lo fazer saber al iuez de aquel logar que se lo otorgue.* Et de iure comuni idem probat gloss. *in l. lex, quæ tutores, verb. vel in dotem, C. de administratione tut. & ibi communiter*

Docto-

Doctores, teste Gregorio Lopez. in dict. leg. 18. in gloss. del mismo. Ita etiam voluit Ioannes, quem refert glossa, *versi. omnia bona, in l. unic. C. si advers. dot.* ubi Iacobin. dicit esse communem sententiam, *teste Caldas, ubi supr. num, 13. ampliatione 8. pagina 1153. ubi citat Roderic. Suarez. idem tenentem.*

Nec † etiam bona immobilia mulieris minoris 25.
52 ann. dotem promittentis, possunt expresse obligari sine decreto iudicis, & cum curatore, nec tacite remanent hypothecata, ut probat & resolvit Antonius de Fano *in tractatu de pignor. 4. memb. 2. part. n. 74. & 75.* ubi quod respectu aliarum rerum, quæ alienari non sunt prohibita per minorem, potest puella minor se dotare moderate absque curatore & decreto, *ut in l. 1. C. si advers. dot.* & quod tunc in consequentiam orietur tacita hypotheca.

53 Idem est † in donatione pp nuptias, *ut in d. l. lex, quæ tutores, ibi, vel in donationem propter nuptias, l. fi. C. si maior fact. &c.* Est communis sententia, *secundum Cald. ubi sup.* Et quamvis Salyc. *in d. l. fina. & in l prædia, C. de præd. min.* velit communem hanc ultimam sententiam hodie non esse tenendam, quia minor uxorem ducens tene-
54 tur donationem † propter nuptias facere, *auth. dos data, C. de donat. ante nupt. ubi gl. & Dd.* quo casu, cum alienatio sit necessaria, inquit ipse, cessat decretum, *ut in leg. 1. C. de præd. min.* Hodie etiam hoc cessat, quia iure Regio ad id minime compellitur, ex quo Suarez. *in tit. de las arras, n. 61. cum seqq.* firmat, arrhas hodie minorem non posse sponsæ promittere sine decreto: siquidem voluntariæ sunt non necessariæ, nisi illas constituat ex bonis, quæ servando servari nequeunt, *refert & sequitur Cald. ubi supra.*

55 Decimo quarto † ampliatur præfata regula, ut procedat etiam quando minor vel eius administrator vult alienare rem im̃obilem ad pias caussas. Ita voluit Abb. *in c. in præsentia, de probat. n. 10.* quem ibi defendit Dec. *n. 35.* Et est communis, verior, & communior opinio, *secundum Cald. ubi sup. n. 13. pag. 1153. col. 2* ubi cum Ias. & Dec. fateri oportere dicit, non requiri decretum, quando minor ingreditur monasterium, tunc n. bona accessorie, non principaliter, alienantur, sed in consequentiam personam sequuntur, & proinde quasi alienatio legalis & necessaria decretum non exigit.

56 Sed † quis iudex erit competens ad interpositionem decreti in prædictis casibus, & aliis, quibus id necessarium sit, utrum iudex loci originis, an loci domicilii minoris, an potius loci, ubi res alienanda sita est? In quo resolvimus, quod si tutor aut curator datus à judice loci domicilii, aut originis universalis sit, quia de omnibus bonis minoris datus est indifferenter, pertinebit interponere decretum ad iudicem loci originis, aut domicilii, & ad iudicem loci, in quo res est sita, & quicunque interponat, sufficit de prioribus duobus, nempe, iudicibus loci originis, & domicilii. Habetur in *l. magis puto, §. illud quæri, ff. de reb. eorum.* Quod vero spectet etiam ad iudicem loci, in quo res sita est, textus expressus *in l. prædium, C. de præd. min.* Consentit communis Doctorum sententia, quam refert & sequitur Anton. Gom. *d. cap. 14. n. 17. & Mol. Theolog. ubi sup. col. 1392. vers. dubium est, in 1. parte, de iustitia & iure, 2. tract. disp. 224.*

57 Donare tamen † res immobiles, etiam iudicis decreto, est prohibitum minoribus vigintiquinque annis, *l. fi. § cum autem, C. si maior fact. alien. rat. hab. ibi, neque cum decreto,* quam extollit Paulus de Castro *in l. si filius, nu. 2. C. de inoffic. donat. Suarez. allegatione 20, num. 7. cum concordant. per D. Octavian. Simoncell. in tractatu de decret lib. 1. & 2. in princip. Sfortia Oddus in tractatu de restitutione in integrum, part. 2. quæstion. 55. artic. 1. num. 2, in 2. parte tractatuum, de in integrum restitutione, pagina 713. colu. 1.* Res namque immobiles minorum non possunt alienari, nisi ex iusta caussa, *l. magis puto, §. non passim, ff. de reb. eorum,* quæ iusta caussa, in donatione dari non potest, *l. non omni 16. C. de administratione tut.* Hinc inquit Paulus *consi. 468. nu. 3. vol. 1.* quod solemnitas, id est, auctoritas tutoris, & iudicis, nihil prosunt, quando actus non pertinet ad utilitatem minoris, *l. tutor ad utilitatem 23. de administr. tut.*

Quod procedit † etiam in donatione remuneratoria, ut verius esse censet, & probat contra Roman. & Ias. Caldas, *ubi sup. n. 19. pag. 1156. colum. 2.* nisi merita essent alias obligatoria. 58

Res † tamen mobiles, quæ servando servari non possunt, de quibus *in leg lex, quæ tutores, C. de administr. tutorum,* bene potest minor donare, & merito iure valere talem donationem, probat *lex secunda, C si advers. donat. ibi, in aliis vero rebus, & dict. leg. si filius, & ibi notant Paulus & Aretinus, C. de inofficios. donat.* Quod procedit, nedum, quando is minor tempore donationis tutorem non habebat, sed etiam si illum haberet, & sine eius auctoritate donaverit: adhuc namque mero iure valet donatio, *ut cum Petro Barbosa probat & tenet Caldas Pereyra in dicta leg. si curatorem habens in parte, contractum fecisti, num. 38. Cod. de in integrum restitutione minor. inter tractatus restitutionis in integrum, 2. tomo, pagina 1166. column 1. & 2.* quod non probo, *ut infra dicemus, c. 6. versicul. imo neq;.* 59

Imo si † minor consulte, ac in caussam iustam, & honestam, sibique alioquin utilem, eam donationem fecerit, seu gratuitam renuntiationẽ, restituendus non erit, non enim dici potest in hoc minor circumscriptus, quod præcise ad concedendum minori in integrum restitutionem requiritur, sicque intelligendus est textus, *C. si advers. donat.* ut optime considerat Corneus *consilio 36. num. 8. & 11. volum. 1. & alios allegans D. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 1. num. 32.* ubi quod sic est intelligendum, quod dixit Dec. *consilio 250. num. 4.* quod scilicet contractus donationis factus à minore firmetur iuramento, quod etiam repetit idem Dec. *cons. 181. nu. 4. quem refert & sequitur Anton. Gabr. libr. 3. commun. opin. titu. de iure dotium, conclusione 1. num. 22.* Et quod in donatione nulla læsio considerari possit, & ideo adversus eam non detur restitutio, tenet plures allegans Sfortia Oddus, *ubi supra dicto articul. 1. num 12.* Idem probat Molin. Theolog. *de iustitia & iur. disputat. 573 columna 2119. versicul. si minor aliquid,* dicens, quod minor non censetur læsus, ac proinde non potest petere restitutionem, si donaverit ex iusta, rationabili, & utili caussa, ut si donatio sit renuntiatoria, commensurata obsequiis & beneficiis receptis, aut sit sponsalitia largitas, moderata attenta qualitate personæ & quantitate patrimonii, & consuetudine regionis iuxta communem opinionem, quam ibi refert post Anton. Gom. *2. tom. variar. cap. 14. num. 1. colum.* 60

Si vero à filiis minoribus seu maioribus pauperibus, nihil, quod unde se alant, habentibus, nec ex caussa sibi utili, nec etiam pia, nec religiosa, id ex facilitate actum fuerit, secus erit, *secund. Mol. ubi supra n. 33.* & utrumque probavimus & sequuti sumus *in repet. auth. sacramenta pub. n. 118. C. si advers. vend.* ubi alios auctores in idem citavimus. Vtrumq; etiam probat Sfortia Odd. *ubi sup. artic. 2. n. 16. 17. & 19. pag. 714. col. 1.*

Sit igitur regula generalis, quod minor non potest donare, etiam cum auctoritate iudicis & præsentia curatoris, *ut in dict. l. fin. §. cum autem, C. si maior fact. ex l. 1. §. si non mortis, ff. de tut. & rat. dist. & per D. Octav. Simoncell. & Sfortiam Oddum, ubi sup.* qui *d. art. 1. n. 3. cum sequentibus,* septem casibus id limitat, & præcipuus est in donatione iurata, *ut per ipsum ibi, art. 2. per totũ,* & articulis sequentibus, an restituatur adversus donationem factam piæ caussæ, vel ex caussa remũnerationis, vel propter

pter nuptias, vel ex caussa mortis: minor tamen 25. ann. si bona habeat Castrensia vel quasi Castrensia legitimo pollens iam usu rationis, potest ea donare, quia de peculio castrensi vel quasi castrensi potest ad libitum disponere, donare, & testari, sicuti in vita patris, ita & post mortem patris, quia in his filius vivente patre censetur esse paterfamilias, *ita frater Ludovic. Lop. in suo instructo. negotiantium, lib. 2. cap. 39. in versicul. adde ultimo, columna 485. cum sequenti*, dicens hoc esse de mente Sylvest. *vers. peculium 1. quaest. 3.* & est communis, *secundum Emanuel. Rodrig. in summa. 1. part. cap. 98 num. 7.* & praebendae Ecclesiasticae habentur loco peculii quasi castrensis, *l. sacrosanct. Cod. de sacrosanct. Eccl. & dicemus infra 5. part. c. 32. n. 4.* Similiter non procedit il. regula in casu, de quo supr. *in princ. huius n. 60.*

61 Nunc ad † limitationem regulae iam supra amplatae descendamus. Et primo quidem *regula dict. l. 18. tit. 16. part. 6.* limitatur per graves Doctores, ut non procedat in molendinis, & bonis sitis iuxta flumen obnoxiis inundationi: ea namque tutor, vel curator, aut praelatus poterunt alienare sine decreto, *ita Ange. ubi Ful[illegible]* dem commendat *in l. non solum ff. de petit. hered. & Rip. in l. quo minus, num. 162. in fin ff. de flumin. Palat. Rub. in repet. cap. per vestras, §. 18. num. 4. de donat. inter virum & uxorem, Rubeus consil. 138. columna 1.* ubi id extollit, & inquit, neminem contradicere, & refert alios [illegible] *de retroque retract. xxxi. l. 1. §. 1. gloss. 7. num. 92. & 93.* ubi, quod huiusmodi molendina computantur inter mobilia, ex quibus videtur, hanc esse communem sententiam, quam ut communem probat Paulus *in l. 2. ff. de offi. vini*, & Iacob. de Nigris *ubi n.* ... *teste Cald. ubi sup. n. 12 in princ. pag. 1154. col. 1.*

Sed hoc alii Doctores verum intelligunt in illis molendinis, quae instar navium super flumina meant, ac veluti ambulant, cuiusmodi multa sunt in Ligeri flumine, & in Pado, *ut refert Bartol. in l. quo minus. in 18. quaest. ff. de flum.* & in Tiberi, ut commemorat Paulus de Castr. *in l. fluminum, in principio, circa med. ff. de dam. infect.* Haec namque rebus mobilibus aggregantur, *ut expressim dicit Rip. ubi sup.* ubi ex hoc dicit ea contineri lege tro mobilium, posseque alienari à tutore, & praelato, sine solemnitate: tametsi alia molendina, quae tanquam domus in terra, aut in ripis fluminum fiunt, illisque adhaerent, sint immobilia, *ut satis ex se patet, & voluit Bald. in capit. contingit, columna penult. versicul quaero, nunquid mola, de dol. & contumac.* ubi plus dicit, mulas ipsius molendini non esse mobilia, sicuti neque tegulas domus, quamdiu illi sunt applicitae, quia una contignatio est, *l. eum, qui ades, ff. de usucap.* & idem Bal. *in l. certi, colum. 2. sup. 4. quaest. vers. quid in molendino, C. locati*, tradit, molendinum esse praedium rusticum, quem sequitur Ias. *in d. l. quo minus. in 19. quaest. in fin. & Rip. ibi d. n. 126.* & refert Tiraq. *ubi sup. d. num. 92.* ubi *num. 94.* refert diversas consuetudines locorum quorundam, eandem distinctione servantes, Arias Pinell. *in l. 1. 3. part. n. 28. C. de bon. mater.* inquit, se non dubitare, priores Doctores, qui tenuerunt, molendina posita iuxta flumen, obnoxia inundationi, posse sine decreto alienari, errasse, & tenet contra eos, quia peculium, quod illi Doctores consideranti, erit ꝑ caussa decreti, quod necessarium est in alienatione immobilium, etiam si talia sint, ut illis carere expediat, *l. magis puto, §. si as alienum, & l. si fundus sterilis, ff de reb. eorum.* Et quod ideo caussa iusta ad has alienationes non sufficit sine auctoritate iudicis, ut constat ex illis iuribus & aliis, quae ibi citat. Idem tenet Caldas, *ubi sup. versicul. qua tamen.*

Petrus autem Surd. *in tractat. de aliment. tit. 8. privil. 45. folio 299. num. 4.* priorem opinionem Angeli & sequacium intelligit, quando periculum est in mora, ita quod non est tutum expectare solemnitatum omnium cursum, quia textus *in d. l. non solum.* quo movetur Ange. loquitur de rebus, quae mora pereuntur [illegible], & hoc casu evitabimus (inquit ille) dict. Pinell. *ubi sup.* quae sustineri possunt, quando periculum non est in mora, sed ei status patitur dilationem. Addit etiam Angel. non dicere, posse alienari huiusmodi molendina si[illegible] solemnitate, sed solum posse alienari, & quod ideo non mereretur simpliciter reprehendi [illegible] Pinello.

Quid tenendum? Ego praefatam distinctionem supr. in versic *sed hoc alii Doctores* supr. relatam teneo ac probo, quia vera & iuridica mihi videtur exib. dict. nec admisto intellectum Petri Surd. supr. relatum, quia censeo, raro, aut nunquam verificari posse eius dictum, & declarationem: siquidem nullum periculum ita repente contingere potest, quin locus sit observandis iuris solemnitatibus. Quod si ipsum adhuc contingat, quis quaeso emere vellet rem illam tam gravi periculo expositam? Quod si id adsit emtor & non sit tutum expectare concursum omnium solemnitatum, alienatio fiat, saltem praecedente summaria caussae cognitione de praedicto periculo, & cum decreto praetoris, & hoc modo unde debitur tali morbo.

Secundo † principaliter limitatur regula nostrae legis Regiae, quando pater aut testator [illegible] testamento, aut codicillo, ut res immobiles minoris heredi [illegible] venderentur sine [illegible] *ratio, ut in l. 1. vers. [illegible] praeterea, ff de reb. eorum ubi, nisi ita, ut fieret. parentes te lamento vel codicillis caverint, & ita tenet D. c. in c. in praesentia n. 35. de probat. & alios plures refert Cald. ubi sup n. 15. pag. 1155. colu. 1.* ubi cum Ias. *in l. 2 n. 8. ff. de officio eius*, ampliat, etiamsi testamentum sit imperfectum, *per l. unic. ff. de reb. eorum quod latius primi probavit Anton. Gomez. 2. tom. cap. [illegible] n. 16. & novissime Molin. Theologus, 1 parte, de iustitia & iure, secundo tractatu, disputatione 224. col. 1391. in vers. quando pater.* 62

Similiter † Doctores probant, quod quando minor in suo testamento heredi suo mandat, rem certo pretio vendere, non requiritur decretum iudicis, quos refert Cald. *ubi sup. d. num. 15 in principio*, ubi quid haec limitatio non sibi cum iudicio, sed nimo inepte videtur ab scribentibus inventa: siquidem hic casu res minoris venditur post eius mortem, & heredis, non autem minoris res distrahitur, *ut in §. 1. l. statut. de hered. qualit. & diff.* 63

Tertio † limitatur praed. reg. secundum Tiraq. *de iur. marit. gl. 8 num. 194 fol. 348.* ut minor aut tutor illius possit sine solemnitate dec. [illegible] praedium, quod testator iussit, vel promisit se ven[illegible] [illegible], & stipulanti spoponderit, quia haec alienatio huiusmodi est, quae necessario ex voluntate testatoris demanat, *l. 1. §. 1. & l. magis puto, § si pupillus, & l. ult. ff de reb. cor. l. 1. & praedium, & ibi gl. Faber, & alii, & quando decret. opus non est.* quod late prosequuntur Barto. Bald. Aret. & alii recentiores *in l. qui Romae, §. quo heredes. ff. de verb. oblig.* ubi probatur, non esse necessarium decretum, quando defunctus rem iam alienaverat, quia eo casu illa alienatio necessaria est, & pupillus magis exsequitur paternum contractum, quam novum incat alienationis, ideoque decretum non est necessarium, quod plurib. confirmat Tiraq. *ubi sup. n. & seq.* 64

Ad † idem est singularis textus *in l. si stulas 78. §. primo, ff. de contrahend. emt.* ubi tutor, qui emit à patre defuncti, potest filii rem tradere absque alia solemnitate, quia praecedentem contractum exsequitur, non vero quidquam de novo facit, ex quo minus recte sensisse videtur Alciatus *in l. singularia, ff. si certe. pet.* dum censet, textum illum specialiter procedere in tutore, pupilloque herede patris, siquidem text. ille ex communi Doctorum interpretatione generaliter procedit in quocun- 65

que

que extraneo herede, per regulam *d.l.magis puto,§.si pupillus*, *& per leg.3.C.quando decret. opus non est, & per legem 2.C.si adversus venditionem pignor.secundum Caldas Pereyra, ubi supra, num.decimosexto,ad finem, & num. 17.pagi.1155. colum. 2.* ubi idem comprobat in curatore pupilli, & allegat alios Dd. & respondet ad textum *in leg. 1.§.fuit quæsitum. ff.ad Trebel.* ubi tutor non potest sibi quartam solvere, aut detrahere: quod illo casu secundum Bald. *in l.cum ipse, ad fi.C.de contrah. emt.* posset tutor detrahere, sibique auctorans pupillo nocere ex eo, quia quarta non erat liquida, neq; cetera, de quibus ibi, quod secus est in casu dictæ legis, *fistularum, §.1.*

66 Nihilominus † tamen præfatam limitationem Tiraquel. in promissione testatoria de vendendo falsam arbitratur, Caldas *ubi supra, dicto n.17.in versiculo, quod nos, pagina 1156. columna prim.* quia aliud est vendere, aliud promissio de vendendo. Ille enim, qui vendidit, contraxit, quia solo consensu venditio perficitur, quod si non tradit rem venditam, id minor facere potest, quia in exsequutione consistit. Ceterum si solum præcessit promissio de vendendo a patre, vel auctore pupilli facta, non vero venditio, minor eius heres promissionem prædictam adimplendo magis de novo contrahit, quam præcedentem contractum exsequitur, ac proinde non bene arguit Tiraq. *ubi sup.* ab aliis iuribus, qui solum exsequutionem contractus minori permittunt, in qua nulla læsione à minore contracta, intercedit, sed omnimoda necessitas, quam non licet variare, versatur: quod in promissione de vendendo non procedit, in qua si à defuncto pretium non fuit taxatum, nemo inficiabitur in eo taxando posse minorem decipi, aut lædi: quod si fuit taxatum, forsan ei magis expediet interesse solvere, quã rem ipsam vendere: quod iudicis ac tutoris arbitrio & auctoritati relinquendum est. Quocirca cum hoc casu minor interesse præstans liberetur, sicuti defunctus liberari poterat. Respondendum est, vendere minorem non posse sine decreto contra Tiraqu. *ubi supr.* eiusq; limitationem. Quod si venditio à parente celebrata sit, atque omnino perfecta, absque traditione, tunc minor proculdubio rem venditam à patre tradere emtori poterit sine decreto, quia magis contractum paternum exsequitur, quam denuo contrahat. Ita tenet Cald. *ubi sup. d.n.17.* cuius opinionem probo, præterquam quando à patre facta fuit promissio de vendendo certo pretio convento & stabilito: tunc namque contrariũ censeo. Imo quod minor, vel eius tutor vel curator possit rem illam tradere emtori salvo pretio absque decreto, quia verũ est, magis contractum paternum exsequi, quam de novo contrahere: sicut quando celebrata fuit venditio à patre. Hæc n. duo æquiparantur ex his, quæ subtiliter consideravit Lasarte de Mol, *in tract.de decim.vendit.c.17. n.40.* ubi probat, quod si venditionis pactum formale sit ex-
67 presso pretio, conditionibus, quibus expressa † quoque res vendenda erit, non solum sit, & iudicetur pactum de vendendo, sed vera, propria, ac pura venditio, statim illis verbis contracta, in hunc modum: *promitto tibi vendere illam domũ, his & his finibus designatam, mille aureis ita solvendis, & his conditionib. & pactis*, & tu in idem placitum consentias, dicasque, *te recepturum & emturũ eandem rem, dicto pretio, pactis, & conditionib.* secus autem dicendum fore, si pactum fiat informe, veluti si paciscamur, *quod tibi vendam illam rem, & tu emas*, non autem conventum fuerit de certo pretio: isto namque casu solum pactum de vendendo fit, non venditio, & quamvis Lasarte *ubi sup.nu.41. cum seqq.* aliud teneat, & probet, imo quod pactum de vendendo, etiam formale non sit pura & statim contracta venditio, quia vere partes non vendunt, sed promittunt vendere, quæ res valde differunt, ut patet. Hoc quidem verum est, & procedit quoad non solvendam gabellam & interitũ rei ad emtorem non pertinet, dum, quousque vere & realiter pure venditio ipsa celebretur, seu res tradatur, ut tenet idem Lasarte, & nos quoq; probavimus *in nostro tractatu de Gabellis, quem constituimus super lib. 9.nova collectionis Regia*. Ceterum quoad obligationem & vinculum, quo tenetur promittens vendere certo pretio iam constituto, ac conditionibus de pactis, & hinc inde inter contrahentes placitis, & stipulatis, & per consequens eius heres, proculdubio nulla differentia est inter venditionem, & prædictum pactum formale de vendendo, ac proinde poterit minor tradere sine decreto eam rem à patre promissam vendi certo pretio, & conditionibus ac pactis inter partes constitutis.

Nec obstat, quod poterit expedire magis minori solvere interesse, quam rem vendere: quia si hoc ita contigerit, poterit auctoritate tutoria seu curatoris hoc intendere, remque non tradere, de quo hic non quæritur, sed tantum, an possit rem tradere, & promissionis pactum formale à patre factum adimplere absq; decreto, & defendimus posse cum Tiraq. & veriori sententia. quia si aliud diceremus, ut vult Cal. idem contendi posset in venditione celebrata à patre, quod est contra text. *in d.l. fistulas, §.1.ff.de contrah.emt.* opinio igitur Cal. in hoc non procedit, sed tantum in simplici promissione & pacto non formali à patre facto de vendendo, nullo pretio constituto, tunc n. quia non venditio est, nec pactum formale de vendendo certo pretio, & conditionibus nullis adiectis, & ne in pretio decipiatur minor, & quia contrahit, & alienat denuo, & non solum exsequitur patris voluntatem merito, quod requiratur decretum iudicis.

Quod si minor aliquam exceptionem legitimam habeat ad non adimplendum contractum venditionis, seu pactum formale de vendendo à patre celebratum, veluti læsionis ultra dimidiam, vel quia convenerit de scriptura conficienda, & non sit confecta eo casu, quod hoc allegari iure possit, vel quod non teneatur rem tradere, sed quod liberetur solvendo interesse, prout vult solvere, vel alias defensiones iuridicas, hæ semper salvæ sibi manebunt, quia nos hic de his non agimus, sed tantum quod minor possit contractum, seu pactum formale venditionis rei immobilis à patre celebratum exsequi absq; decreto prætoris, quod verissimum & iuridicum esse censeo per prædicta, præterquã in pacto informi de vendendo.

Quarto † limitatur d. reg. in alienatione legali, quæ 68
etiam necessaria reputatur, veluti in hypotheca tacita, quæ à lege inducitur in reb. illatis in domum conductã: hæc n. tacita hypotheca etiam habet locum in bonis minoris, ut cum communi resolvit Ias. *in l.item quia, n. 20. ff.de pact.& latius idem Ias. in l.si constante, in 4. par. 3. part.princ.ff sol.matr.& Anto.de Fano in tract. de pig. 4. memb.2.par.n.154.* qui eam tenet & in tacita hypotheca pro dote, *ut late probat Palat.Rub.adver.Bart.in repet. c.per vestras, §.26.per totum, de donat. inter vir. & uxo. ubi n.4.& 6.* † quod minor tamen 18. annor. sive habeat cu-
ratorem, sive non, potest immobilia sine decreto præto- 69
ria alienare pro redimendo testatore vel consanguineo à carcere, vel captivitate, quia in hoc ipsa lex facit ipsum maiorem, & legitimæ ætatis. Et quod ideo non competeret sibi restitutio in integrum adversus huiusmodi actum, *secund. Bald. Novell. quam refert.* quia in his, quæ facit maior 18. ann. & minor. 25. in his, quæ sunt de iure naturali, vel quasi, non restituitur in integrum, *ut per eund. Pala.Rub.d.§.26.n.7.* Eandem opin. Palat. Rub. nempe, quod bona mariti minoris sint à lege tacite hypothecata pro dote, sequitur, & dicit comunem plures allegans Anto.de Fano *in d.tract.de pign. 4. memb.2. parte, n.78.* sed illam, quod prædictus minor possit imobilia alienare sine decreto prætoris pro redimendo testatorem vel consanguineum à carcere, vel captivitate, & hoc opus piissimum sit, omnino tutam non censeo, cum ex veriori & cõiori opinione *sup.in 14. ampliat.* probaverimus, étiã ad pias caussas, non licet minori, vel ei^9 administratori alie-

nare immobilia absq; decreto prætoris, cum in hac alienatione multũ lædi, & incaute alienare contingere possit, adeo decreto prætoris opus est, ut omnia provide, & recte fiant. Justa tamen caussa alienationis est redemtio parentum à carcere, vel captivitate: nihilominus tamen decretum requiritur, sicut etiam ipsum intervenire debet, quando ob æs alienum necessario solvendum, & pro alimentis jure naturali competentibus bona immobilia alienanda sunt, si periculum in mora non sit. Et ita censeo tenendum, tametsi Caldas, *ubi supr. n. 18. pag.* 15 ... *ad fin.* indistincte ac simpliciter nostram hanc 4 limitat. probaverit cum illatione Pala. Rub. *ubi sup. d. n. 6.*

70 Quinto non procedit sæpe d. regul. quando ... natue spes fideicommissi reciproci inter fratres, quia hujusmodi fideicommissum reciprocum remitti potest, ac fieri transactio super eo à minore, ita ut rem ... illud, non censeatur læsus ex transactione illa, neq; competit ei restitutio in integrum, cum fratrum concordia remoto captandæ mortis alterius voto improbanda ... netur. Iste est casus *l. de fideicommi ... de tran ...* notant omnes, & pulchram ... profitetur Bald. & posteriores omnes, quamplurimum illius auctoritatem commendant, & unicum esse text. illum affirmat Bald. *in leg. cum Archimedoram, nu. 3, ut in poss. legat.* Verum est prope similis in lege, *cum propon. ... 16. C. de pa ...* & in terminis ex dicta lege *de fideicommi ...* hanc quintam limitationem tenet, ac probat Caldas *in d. l. si curatorem habens, in parte contractum fecisti, num. 20. C. de in int. r. restit. min. in 2 parte, tract. de in integ. restit. min. pag. 1 ... 7. colum. 2. in princ.*

Sexto fallit † eadem regu. si credimus Dec. *consil. 403. col. 1.* in eo minore, qui veniam ætatis impetravit. Is namque absq; decreto judicis poterat bona sua immobilia alienare. Contrarium tamen verius est, & probatur *in l. fin. C. si major fact.* ubi lex illa loquitur in alienatione facta ab eo, qui veniam ætatis impetrat, & probat decretum esse necessarium, *text. est clarus, & expressus ad hoc in leg. 3. C. de iis qui ven. ætatis impet. & tenet Salycet. in l. penult. C. si maior fact. & Tiraquel. de nobilit. c. 20 nu. 42.* ubi alios citat. Est communis *secund. Ant. Gom. 2 tom. c. 14. n. 12.* ubi inquit, quod ita communiter ponitur in concessionibus veniæ ætatis, quas in isto regno concedit Princeps. Et hanc opinionem jure communi, & regio Portugalliæ probat Cal. *ubi supr. num. 21. d. pag.* ... *col. 2.* ubi bene declarat & limitat, nisi in eadem concessione exprimatur, quod deinceps bona sua possit libere alienare, & non sufficere, quod in veniæ concessione dicatur, quod possit deinceps bona, quamvis immobilia, alienare; nisi adsit illud verbum, *libere*, vel aliud æquivalens, per quod induci possit, concedentem voluisse excludere decretum, alias semper necessarium.

Septimo principaliter limitatur eadem regula, quando minor alienavit sine decreto, cum juramento tamen, tunc namque juramentum alienationi adjectum firmat contractum, neq; opus est decreto judicis, nec etiam auctoritate curatoris, *text. est in auth. sacramenta pub. cum similibus legib. hujus regni, C. si adversus vendit. cum ibi à nobis latissime adductis in repetitione*, ubi etiam, an hoc locum habeat data enormissima læsione, & an ei possit renuntiare.

73 Octavo fallit, quando exstaret consuetudo † in contrarium, quoniam per illam derogari potest juri decretum exigenti, *ut per Bald. in c. 1. per text. illum per quos ... at in vest. commendat. Ias. in l. 2. n. 3. vers. 4. notabiliter, ff. de offic. eius cui mand. est jurisdict. Pars. cons. 85. n. fin. vol. 3.* licet da hoc dubitet, ceterum dubium non est, *ut probat Cald. ubi sup. n. 24. pag. 1160. col. 2.*

74 In eadem lege † Regia 18. tit. 16. part. 6. ibi, *fueras ende si lo fiziera alguno por pagar las deudas que ouiesse dexado el padre del huerfano*, idẽ *por deuda* simpliciter dicit *l. 60. tit. 18. part. 3.* idem, *quando les fue estrangran menester que non podrian al hazer, probat lex 4. tit. 5. part. 5.* 75

Sed ad hoc, ut venditio rerum immobilium † minoris valeat ultra decretum judicis, & cetera requisita, de quibus per Roland a Valle, *consil. 33. per totum, lib.* ... necesse est, quod subsistat æs alienum, *l. ob æs alienum, C. de præd. & aliis rebus. minor. leg. ma ... is puto, § ne passim. ff. eodem tit. tenent Roman. Corneus, Matth. de Afflict. & moderni de emt. & vendit. quos refert & sequitur Rolandus a Valle, d ... consil. ... lib. 1. num.* ... Imo non sufficit, quod sit æs alienum, sed etiam requiritur, quod creditores cum efficacia instent minorem, vel ejus tutores vel curatores ad solvendum, *ut in dict. § ne passim, in versic. si modo urgeat creditor, & ibi Bart.* ubi inquit quod judex debet adhibere caussæ cognitionem, ... & petit sibi solvi, quod alias non est ... vendendum. Ad idem est text. *in l. tutor urgentibus creditoribus, ff. de minorib. & Bartol. ubi supra, quitur Dec. con ... 403. num. 12. & Paris. cons. 98. num. 2. cum seq. vol. 1.* ... *num* ... *Roland. a Valle, ubi supra* ... *2.* Q ... um est, ut etiam in instrumentis diceretur ... peti se sibi solvi, adhuc non probaretur ... instantia & petitio, ex quo sunt verba ... data a notario, & d ... curatore & contrahentibus, quia hoc plene judici constare debet ultra ... & emtorum. *ut per Dec. & Rola* ... *b* ... *3.* ... *optime per Paul. Pari. dict. cons.* ... ubi plura alia requirunt ad hoc, ut bonorum immobilium minorum alienatio facta valeat, quæ sunt videnda apud ipsos, quoties opus fuerit, & casus occurrerit.

In eadem l. Regia ibi *o por casar alguna de las hermanas del moço*, de hoc late egimus supra, *capite tertio huius 2. partis.*

In eadem lege, ibi, *o por casamiento del mismo.* Idem probat leg. lex, *quæ tutores, C. de administratione tutorum, cum gl. ibi communiter approbata in verb. vel in dotem,* diximus *sup. hoc c.*

In eadem lege Regia, † ibi: *o por otra razon derecha,* 76
licet propter utilitatem minoris, *ut in d. leg. 60. tit. 18. partit. 3. & in l. 4. tit. 5 part. 5. & ibi Greg. Lopez.* Alios casus refert in proposito idem Gregor. Lopez, *in hac leg. 18. in gloss. derecha, tit. 16. part. 6.* Et hoc cum caussæ cognitione fieri debet, *ut in d. l. ma ... is puto, §. ne passim, ff. de reb. eorum, & tradit magistraliter Speculator, de emt. & vend. § nunc dicendum restat, in ve ... hoc quo ...* ... *nem refert & sequitur Gre ... Lop.* ... *in gl. excus ...* ... hanc nostram l. in illis verbis, *non lo pudiesse* ... *en ninguna manera*, quod & jure probat Rol. a Valle, *d. cons.* ... *n. 10.*

In text. ibi, † *pero non deue consentir que la casa que fue del padre, o del abuelo del huerfano, ... que el nasciesse enagenada en ninguna manera pudiendolo escusar.* Idẽ jure communi probat optima ratione, *lex, quæ tutores, C. de administ. tut. ibi, ne vero domum vendere liceat, in qua defecit pater, minor crevit, in qua maiorum imagines, aut non videre fixas aut revulsas videre satis est lugubre.* Adde legem, *si inemtionẽ, ubi gl. ff. de minor.* quem text satis commendant Dd. congesti per Tiraq. *in præfatione de utroq. retractu, n. 34. Ant. Galea Malvas. cons. 37. n. 29.* 77

Hinc deducitur, † quod licet dubium sit, an prohibita venditione, censeatur prohibita omnis alienatio, tamen si huiusmodi prohibitio sit eius rei, ad quam prohibens verisimiliter affectionem habuerit, quia esset maiorum ipsius, sine dubio trahitur dict. prohibitio ad communem alienationem, *per dict. l. lex, quæ tutores, C. de administ. tut.* Ita in terminis decidit Jos. Crot. *in repetitione legis filiusfamilias, §. divi. ff. de legat. 1. col. 33. vers. 4. fit conclus. quem ad hoc refert & sequitur Tiraq. ubi supra, num. 49. vers. hic locus.* 78

Neque hinc † longe abest, quod scribitur, *3. reg. c. 21* Naboth. Regi Achab denegasse vineam, quæ erat juxta 79

quæ dicebat, *propitius sit mihi Deus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi*, ut facile possis hinc intelligere, res maiorum ... quam alias etiam ... affe... nos Regum, ... re. Sed ut præterea intelligas, ... improbum ... profeque lectionem ejusdem ... habita ... responsum ... jus usurpavit. Is ... in clade ... perpessus est. Cujus historiæ fit mentio ... *inventor 23. ...*

80 Sic ... inter præcipuas causas, ... recusarunt apud Romanos, ... *Tiraque ... ubi su pra num. ...*

81 Sic etiam ... non est retinendus, *text. in dicta lege, ... ff. de minor.* ubi gloss. notat interesse ... & Baldus inquit, quod ob illud interesse ... *integrum restitutione minoris. ... Tiraquel. ubi supra, num. 34.* qui numerat ... in proposito adducit, ... laboriosum esset, quam ...

82 Sed decisio nostræ legis Regiæ supra relata desumta est ex *d. l. lex, qua tutores*, quibus prohibetur venditio domus paternæ, ... in qua ... natus fuit, si fieri possit, procedit non quidem simpliciter sed necessario plura concurrere debent: non enim sufficit, quod patris fuerit, sed etiam, quod antiquitus majorum ejus fuerit: item, quod illam habitare consueverint, & pater ipsius in ea decesserit, & pupilli sibi fuerit procreatus, natus, & educatus, sicque creverit, & maiorum fixæ conspiciantur imagines: alias enim affectio cadere non videtur, neque per hoc alienatio tunc prohibetur, nec etiam in integrum restituitur adversus alienationem, si fiat, conceditur, *de ... lex, qua tutores, §. nec vero domum vendere, Cod. de administratione tutorum, & leg. 1. §. si rem quidem, ff. si quid in fraudem patroni. Antonius Galeat. Malvas. dict. consil. 37. num. 30.* deinde affectio illa, quæ ex eo venit, quod res maiorum & antiquorum fuit, ex parte fœminarum non consideratur, quia agnationem & cassatam, ac illius nomen non conservant fœminæ, sed illam interrumpunt, & lineam paternam extinguunt, & deficere faciunt, ex eo, quod in alienam familiam transeunt, opesque, ac maiorum suorum bona in illam transferunt, & inde amplius de eorum familia, domo & cassata non appellantur, nec vocantur, nec illam curant & diligunt, sed tantum mariti familiam magni faciunt, & colunt, progenitorum insignis, & armis spretis, mariti solum utuntur, *ut notant Jason & alii in leg. maritus, C. de procurat. late Corneus consil. 26. videtur ... eodem ... 2. & in conf. 41. videtur ... consultatione, column. penult. vol. 4. & Gozadin. consil. 79. num. 7.* sed solum in masculis attenditur, quia hi sunt, qui maiorum suorum agnationem conservant, memoriam retinent, onera, gravamina, odia, & inimicitias sustinent, & semper eadem familia, & agnatione nuncupantur, eque diuturnitatem repræsentant, *lege liberorum, in fine, de verborum significat. cum similibus.* quod satis experientia rerum magistra demonstrat, *etiam Malvasia, ubi supra, num. 31. & 3...*

83 Ex quibus fit, quod ad rem ruinosam, destructam, ac solo tenus ... talis affectio non habetur, *ut probat eodem Malvas. ubi sup. num. 33.*

Deinum prædicta affectio ... non impedit ... iam concurrentibus ... domus maiorum, quando pretium ... debet ... solutionem æris alieni, ... puta, quia non habet alia bona sufficientia ... onera sustinenda & solvenda, nec aliud ... invenire potest, quo ei satisfiat, nisi per alienationem ... mus, ita quod ipsius venditio & alienatio ... potest, ut probatur argumento a contrario ... to ex dicta *leg. 18. tit. 16. partit. 6. ibi pudiendo ... & probat etiam subtiliter ad hoc ... d. leg. lex, qua tutores Malvasia dicto consilio 37. numero ...* dicens, quod non omnino prohibet rem ... dita affectio alienari, sed ex utilitate ... permittit.

In eadem lege Regia, ibi. † *Otrosi no ... vender, ... ni siervos, &c.* hæc lex ortum ... *leg. ... C. de administratione tut... urbana mancipia, qua ... semper in hereditate, ... fraudem fieri prohibebant, ... sub quæstione ... poterunt prodere ...* nostra lex Regia addit, *... que el tutor o curador ... podrian ... bien a los ... vender, ... lo ... en pro del huerfano.* Unde, quamvis ... dicta, dicta leg. *lex, qua tutores* ... extraneis, ... fuga potius tutori adscribitur sive negligentia, ... tam esse patiatur ejus ... diatque verberibus eos afficiat, nec enim dominos ... fecerantur, sed magis diligunt, nihilominus tamen attenta hac nostra lege Regia partitæ, in verbis modo relatis tutores & curatores bene possunt hodie vendere servos minorum suorum, quos intelligent damnosos esse posse, dummodo pretium eorum convertant in utilitatem minoris.

SUMMARIA.

1 Tutores & curatores donare gratis non possunt de bonis suorum minorum, neque gratis remittere jus pupillo competens, ut in num. 5.

2 Procurator (sa. atq. procurator generalis cum libera, vel procurator reipublicæ donare non potest, nisi ... aliter hoc sibi concedatur.

3 Procurator habens mandatum ad transigendum & componendum cum potestate, non potest debitum gratis remittere.

4 Prorex non potest donare.

5 Pupillus etiam cum tutoris auctoritate donare non potest.

6 Tutor ad donandum dari non potest ibi. n. 6.

7 Tutor etiam accedente judicis decreto non potest ... immobilia donare.

8 Procurator cum libera potest remittere debitum egentissimo debitori.

9 Tutor, curator, vel administrator principis, vel alicujus optimatis, potest pro dignitate domini ... donationes & remissiones.

10 Tutor pupilli potest munera solemnia mittere parentibus & cognatis pupilli, de bonis ipsius, si ... quandum qualitatem & consuetudinem hoc facere debuit dominus, & num. 10. idem in pupilli nobilis tutore.

11 Tutor, quando possit præstare pupillo necessaria ad honestas recreationes & eleemosynas?

12 Tutor non potest in arbitratores ... compositores compromittere, ut aliter ... &c.

13 Administrator quivis non potest remittere ... principalis.

14 Tutor an possit remittere jus redimendi pupillo competentem ...

petens in prajudicium pupilli, vel fateri falsum esse tempus redimendi?

15 *Tutoris scientia, quando dicatur scientia pupilli, & ipsi nocear.*

16 *Tutoris confessio, quando nocent pupillo? & num. 19.*

17 *Confessio facta in judicio respondendo positioni actoris, videtur facta in vim contentiosa jurisdict.*

19 *Confessio procuratoris, qua surgit ex contumacia ipsius, in non respondendo positionibus est valida.*

20 *Dominus potest revocare confessionem procuratoris in casibus, in quibus ipsi nocet probando errorem.*

21 *Minor per suum curatorem in litem potest revocare confessionem sui tutoris, vel curatoris in casibus, in quibus sibi en nocet probando errorem.*

22 *Tutor non potest alterare feudi naturam in prajudicium fisci.*

23 *Tutor potest donare de bonis pupilli pro facienda pace ad favorem pupilli.*

24 *Curatores minorum donare possunt ex rationabili causa, sicut dare alimenta fratri majoris naturali, matri vel sorori minoris egentibus, ut hic.*

25 *Tutor nomine pupilli more civitatis potest mittere encænia magistris suis conjunctis, & remittere debitum non liquidum ex rationabili causa.*

CAPUT VI.

An tutor, vel curator possit donare de bonis minoris?

1 TUTORES vel curatores, † licet habeant liberam & generalem à lege administrationem, donare tamen gratis non possunt de bonis suorum minorum, *leg. tutor secund. dignitatem 14. §. finali in fine, ff. de administratione tutorum, leg. 1. in princ. ff. de rutelis, & rat. dist. l. pactum curatoris, C. de pact.*

2 Idem in † procuratore Cæsaris probat expresse *lex 1. §. 1. ff. de officio procurator. Cæs.* Idemque est in procuratore habente ab homine, vel universitate mandatum generale cum libera, & plena potestate, quæ æquipollet speciali mandato, *juxta leg. procurator, cui libera, cum gloss. in leg. mandato, cum gloss. & ibi Bart. ff. de procurat. in cap. quid agendum de procurat. in 6. leg. nam & nocere, & ibi Bald. ff. de pact.* Non enim potest donare, nec remittere, *leg. contra juris, § final. ff. de pact. leg. filiusfamilias. ff. de donat.* ubi quod donare est perdere, *Bald. in leg. non abstulit, C. de novat. refert plures auctores hoc tenentes, Petrus Duennas in regul. 31. in 2. conclus. & Petrus Surdus consil. 5. num. 71. Menoch consil. 22. num. 14. volum. 1. decis. Pedemont. Octavian. Cacheran. 58. num. 31. & Macienc. in leg. 3. gloss. 2. num. 3 tit. 3. lib. 5. novæ collect. Reg.* ubi limitat, nisi specialiter hoc sibi concedatur, *leg. 1. §. 1. ff. de officio procurat. Cæs. leg. 3 §. plane. ff. quod vi, aut clam.* Et ampliatur in procuratore reipublicæ, & in procuratore patrimonii Cæsaris, ut hi non possint donare, licet censeantur habere mandatum cum libera, *lege præses, Cod. de transaction. & dicta lege mandato generali, ff. de procurat. diximus late de juramento confirmat. 1. parte, capitulo 50. num. 11. cum sequentibus*, ubi quid de jure nostro Regio partitarum.

3 Imo neque habens † mandatum ad transigendum, & componendum cum generali potestate, non poterit debitum gratis remittere, *ut ex dictis juribus probat Federic. de Senis, consil. 2. & latius Caldas Pereyra in tractatu de restit. in integ. in secunda parte, verb. sine curatore constitutus, num. 120. pag. 1143.* ubi etiam probat legitimos administratores, veluti tutores, & consimiles, non posse donare, & eodem modo, neque syndicum universitatis, vel collegii. Et in tutore, & curatore, & prælato ecclesiæ, & omnibus administratoribus, ut non possit donare, probat etiam Matienc. *ubi supra*, citans ad hoc Cyn. Bal. & ceteros *in l. 1. C. etiam per procuratorem, & Doctores in dict. l. præses, & Joan. Lup. de Palat. rub. in repetitione rubricæ, de donat. inter vir & uxor. §. 60. num. 29.* ubi *num. 30.* hoc extendit ad Proregem, quem etiam in hoc ultra † Matien. citat, & cum eo transit Cald. *ubi supra, super verb contractum fecisti, sub num. 19. vers. cum decreto, pag. 1157. col. 1.* 4

Deinde observandum est, quod † quemadmodum tutor donare non potest libere rem pupilli, ita nec gratis remittere ejus pupillo competens, quia renuntiatio, sive remissio juris principalis est donatio, *leg. hoc jure, §. 1. ff. de donat.* & ideo remittere non potest jus non liquidum, vel liquidatum, quia gratis remittendo donare videtur, ut probat late Caldas *dict. numer. 120. & Joann. Garc. de expens. & meliorat. cap. 20. num. 9. in versicul. unde in prælatis*, ubi idem probat in prælatis, parochis & œconomis, & his similibus. & in administratore civitatis, cum libera, quod non possit remittere debitum civitatis, sicut nec donare, probat Padilla *in dict. l. præses, num. 11. C. de transact.* ubi etiam, quod Procurator cum libera non potest remittere debitori exceptionem peremtoriam, quod etiam tenet Joan. Garc. *ubi supra*, & de prælatis Ecclesiasticis, & similibus administratoribus, quod non possint remittere exceptionem peremtoriam, tenent plures DD. quos refert & sequitur Caldas *dict. num. 120. in vers. hinc eleganter, & Menochius consil. 31. num. 39. libr. 1.* 5

Imo † neque ipsimet pupillus cum auctoritate tutoris donare potest, ita Newzan. *consil. 5. num. 40. Menoch. dict. consil. 22. num. 15.* ubi *num 14* quod tutor ad donandum dari non potest. *Ruin. con. 170. n. 12. & cons. 107. num. 27. lib. 1. & idem Menoch. cons. 31. num. 37. lib. 1 & Marcus Antonius Eugen cons. 45. nu. 56.* tametsi contrarium fortius probet Cald. Pereyra *in leg. si curatorem habens super, verb. contractum fecisti, nu. 38. C. de in integ. restit. minor.* scilicet, quod donatio facta à minore curatorem habente sine ejus auctoritate mero jure valeat, non tamen probo ejus opinionem, & contrarium tenet, hoc est, primam opinionem supra dictam Lud. Lop. *in suo instructo negotiant. lib 2. c. 39. col. 484. in ver. accedit. 2.* 6

Sed neque † etiam tutor, accedente judicis decreto, potest bona immobilia minoris donare, *leg. fin. §. cum autem, & ibi Bart. Bald. Salyc. & communiter omnes, Cod. si major fact. alien. rat. habuer. l. ab agnato, & l. fin. C. de curat. furios. l. 1. § sed si non mortis, ff. de tutel. & rat. distr. quos refert & sequitur Prosp. Farin. in suis quæstionibus criminal. tit. de accusat. quæst. 5 num. ... consil 144. ubi plures alios Doctores citat; diximus supra cap. præcedenti:* † Est tamen casus, in quo procurator cum libera potest donare atque remittere, ut si egentissimus is sit cui remittit, extremaque fortunæ inopia laboret, *juxta ... versiculo compelletur, in leg. omnes 1 Cod. de ann. & trib. lib. 10. quam sequitur plures allegans Padill. in dict. l. præses num. 15. Cod. de transact.* 7 8

Secundo limitatur præcedens conclusio negativa, ut non procedat in administratione Principis, vel alicuius optimatis, qui posset pro dignitate domini facere donationes, atque etiam remissiones, *argumento text. in l. filiusfamilias, ff. de donat. ubi hoc notat. Rom. ad idem, leg. cum plures, §. cum tutor. ff. de administ. tut.* ubi tutor pupilli potest munera solemnia mittere parentibus & cognatis pupilli, de bonis ipsius pupilli, si secundum qualitatem suam, & consuetudinem hoc facere debuit, quia non reputatur hoc mera liberalitas vel donatio, *& ibi notant DD. & Bald. in l. 2. C. de dot. promiss. Bart. in l. contra juris. §. 1. ff. de pact. & Paul. Rub. in repetitione rubr. de don. inter vir. & uxo. §. 63. n. 10. & 11. Menoch. cons. 29. n. 3. libr. 1.* qui tamen *num. 33.* hoc verum intelligit, quoad ea, quæ modici præiudicij sunt, atque ita bene consideratis facultatibus minoris & bene meritis donatarijs, 9

secundum Aret. cons.24. num.14. Sed & hanc secundam principalem limitationem ex dict. *leg. cum plures, §. cum tutor,* sequitur alios allegans Tiraquel. *in l. si unquam, versic. donatione largitus, num.25. C. de revocand. donat. Ayora de partit. .. parte, quæst.44. num.56. fol. mihi 120. Innocent. Ioan. Monach. & Ioan. Andr. in cap. grandi, de suppleud. negligentia prælat. num.6. Curt. sen. num.10. in dict. l. præses, & ibi Padill. nu.16. citans Alciat. in dict. l. pactum curatoris, num.5. Cod. de pact. & Tiraquel. de nobil. cap.37. num 35.* Nihil enim nobilitatem magis decet, quam munificentia, *cap.1. de donat.* Tutor igitur, vel curator Regis poterit donationes, beneficia, munera & largitionea subditis conferre. Si enim tutor privati potest munera parentibus, cognatisque pupilli mittere pro dignitate & personæ parentis, cui pupillus successit, ut vidimus, multo magis id facere poterit tutor Regis in favorem subditorum, ut probat etiam Caldas Pereyra, *ubi supra, num.119.* ubi refert Riminald. *in §.1. Institut. quibus alien. lic. num.111.* dicentem, in tutore & curatore illustrissimarum & clarissimarum personarum esse proprium donare: Simili quoque ratione arbitratur Caldas, *ubi supr. num.120. in princip.* tutorem seu curatorem Regis gratis posse facere remissionem eorum, quæ a debitoribus fisci, vel ab aliis regio fisco, vel etiam patrimonio domus Augustæ debentur, vel etiam remittere jus sibi competens: Et quod tutor Regis etiam extra caussam meritorum, & gratitudinis possit donare, probat etiam Petrus Surdus alios allegans, *consil.140. num 35. & consil.5. num. 73. lib.1.* ubi hoc locum habere dicit, quando tutor exercet liberalitatem, eo modo, quo Princeps exercere consuevit, alias secus, *secundum Innocent in dict. cap. grandi, & alios, quos ibi citat, sequitur etiam Caldas dict. num.119. ad fin.* Estque receptum *secundum eund. Cald. in eadem lege, & tractat. de in integr. restit. min. in parte, contractum fecisti, sub num.19. versic. l. cum decreto, pag.1157. colum.1.* ubi refert alios DD. tenentes, & inter eos Palat. Rub. *ubi supr. & Pinel. in leg.1. in 3. part. num.57. C. de bon. mat.* Et tandem inquit, quod alias, nisi expediat, urgente necessitate, & necessaria caussa, quæ in Regibus consideratur, & in aliis, negotia ipsa, & tempora possunt inducere, urbanius, & rectius arbitratur, exspectandum fore legitimam ætatem minoris, qui pro arbitrio suo remunerabitur, curatori tamen Regis non licet tributa remittere, *l. vectigalia, in princ. ff. de publ. & vectig.* cujus verba sunt hæc, *vectigalia sine Imperatorum præcepto, neq; præsidi, neq; curatori, neq; curatoribus constituere, neq; præcedentia reformare, & his vel addere, vel diminuere licet,* per quem tex. ita tenet Laffart. *in addit. ad præfat. n.22. de dec. vend.*

10 Et quod tutor, † administrator & procurator liberam administrationem habentes, possint donare pro pupillo nobili, tenet Palat. Rub. *in rubrica de donat. inter vir. & uxor. §.9. num.5. & Arias Pinel. ubi supra, num.57. & alios allegans Ioan Garc. dict. cap.20. num.9. versicul. si vero pupil. & Azeved. in dict. l.5. tit.9. nu.10. lib.5. nova collect. reg.* ubi etiam, quod tutor potest donare propter servitia & bene merita in patrem collata: item quod quoties donatio est parva, & non magna, permittuntur fieri administratori. Imo & procuratori liberam & generalem administrationem habentibus permittitur transigere, & alia non valde præjudicialia domino, facere *secundum ipsum ibi per l.19. tit.5. partit.3. ubi glossa, & diximus ubi supra.* Et quod tutor possit donare propter remunerationem ex dict. leg. *cum plures, §. cum tutor, ubi glossa, ff. de administr. tut. & l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. deb.* tenet plures allegans Petrus Surd. *dict. cons.14. num.34.* ubi idem probat in prælato, qui & si non possit regulariter rem Ecclesiæ donare, id tamen facere potest ex caussa remunerationis, *cap. per tuas, de donat. cap. relatum, el.2. de test. cum simil.*

11 Tutor similiter potest pupillo † præstare necessaria ad honestas recreationes & ad m[illegible] nationes, & liberalitatea, quæ tal[illegible] semper tamen ad eam summam p[illegible] quam ipse, si omnino sui juris esset, f[illegible]set ma[illegible] annis effectus, licite posset efficere: tutorque ip[illegible] te pupilli mittere, ea munera aliis poterit, qu[illegible] tantur judicaverit pupillo expedire, qualia sunt consueta, & quæ ex honestate dimitti non possunt [illegible]cus de consuetis, quæ sola honestate dimitti possunt, quoniam hæc tutor sua auctoritate præstare non potest, ut jure probat Mol. Theol. *de justit. & jur. 1 part.2. tract. disput. 224 col.1382. ad fin & in princ. seq.* sed & alios multos casus, in quibus licitum est tutori donare, remissive refert Menoch. *consil.22. num.15. lib.1.*

12 Tutor † tamen non potest ita in arbitratores, & [illegible]mi eabiles compositores compromittere, ut alte, & [illegible]asse procedant & decidant, & ab una parte tollant, & al[illegible] cri dent immodica, & magna quantitate in [illegible]mnibus & per omnia, prout illis videbitur, & placeb[illegible], qu[illegible]a ita faciendo videtur potestatem dare arbitrator[illegible] bona pupilli remittendi & donandi, quod tamen face[illegible] non potest, *ut in l. imperatores, ubi Angel. ff. de pa[illegible] l. & al[illegible]s allegans in terminis decidit Ant. Galeaz. Malva con[illegible]. 08. n.2.* quod verum esse censeo, comprobatu[illegible] ex [illegible]p[illegible]ctis.

13 Quivis namq; administrator non potest [illegible] principalis remittere, *ut cum Ias. & Dec. probat Menoc[illegible] con[illegible] 31. num.31. cum seq. lib.1. Ias. in leg. præses, num.1[illegible] [illegible] de transact. Dec. consil.402 num.9. Marc. Ant. Eugen. consil. 95. num.56.*

14 Ex quibus merito dubitari potest de † doctrina Bero, *consil.121. num.19. libr.3.* dicentis, quod tutor potest remittere jus redimendi ex instrumento pupillo competens in præjudicium ipsius pupilli, vel fateri lapsum esse tempus redimendi, sicut illud prorogare potest, *ut per Cagnol. in l.2. quæst.102. num.272. Cod. de pact. inter empt. & vend.* Siquidem ex hujusmodi remissione res[illegible] dona[illegible]tio, quæ permissa non est tutori regularit[illegible] *ut [illegible]pra vidimus.* Et in terminis, ex his contra Bero. *ubi supra,* tenet Marcus Ant. Eugen. *dict. consil.95. num.56.* nisi id fiat interventientibus solemnitatibus requisitis in alienationibus rerum pupilli, *ut ibi per eum, num.57*

15 Nec obstat, quod † tutoris scientia dicatur scientia pupilli, & ideo eidem noceat, *ut per Bartol. & [illegible]oc. in l. qui duos, ff. de reb. dub. Marcus Ant. Eugen. dict. cons.95. n.[illegible]* quia id procedit in acquirendis, secus quoad am[illegible]ionem rerum suarum, aut juris jam sibi delati, q[illegible]ia t[illegible]tor neque expresse in eo præjudicare potest pupil[illegible]o, *ut per Marc. Eug. ubi sup. num.54.* Et præterea Bart. & S[illegible] *ubi supr.* præsupponunt scientiam plene probari debe[illegible]e

16 Unde secuerit, si per confessionem † tutoris tantum de ipsius scientia constiterit, quæ cum emanave[illegible]t per modum voluntariæ jurisdictionis, non præjudicat ipsi pupillo, *ut tenet idem Bartol. & alii plures, quos refer[illegible] & sequitur Alexander consil.86. num.9. lib.2. & con[illegible] 6. num.3. libr.6. & consil.132. num.6. lib.4. Eugen. ubi supra, num.55.* Secus esset in confessione facta à Procuratore, tutore, vel curatore per viam contentiosæ jurisdictionis, quia tunc noceret domino, vel minori, *juxta doctrinam Bartol. & ibi Alexand. in l. certum. §. sed an ipsi, ff. de confess.* Quæ communiter approbatur *secundum dec. Genuens.110. n.3. statim in principio, & eam sequitur dec. 142. num.3.*

17 Et confessio † facta in iudicio respondendo petitioni agentis videtur facta etiam in vim contentiosæ [illegible]dictionis, *ut plures citans tradit decis.110. num.2 [illegible] Capel. Tholos. decis.391. vers. si vero.*

18 Ubi idem esse dicit in confessione † Procu[illegible]t[illegible]ris, quæ surgit ex contumacia non respondendo positionibus, *ut in capite 2. de confess. lib.6.* quia valet hæc [illegible]nfessio vera, vel facta procuratoris, cum non habeat instar donationis,

doais, quia fit in invitum & intra mandatum suum, sive in his, in quibus habet mandatum. Idemque ait esse di-
19 se dum ex Bart.† & aliis in tutoribus & curatoribus, ut distinguatur, an fiat confessio voluntarie aut contentiose, quando judicium agitatum fuit per tutorem seu curatorem: secus si per pupillum cum tutoris auctoritate, quia tunc non præjudicat confessio solius tutoris vel curatoris. In casibus tamen, in quibus confessio procu-
20 ratoris nocet domino, † potuit eam dominus revocare probando errorem, sicut propriam posset, *ut ibidem probat additio Capellæ Tholos. & tenet etiam altera additio deci. Rota 19. de procurat. lib. 1. in novis.* Ergo & idem minor poterit facere per suum curatorem ad litem, hoc est, revocare confessionem sui tutoris vel curatoris sibi [illegible]
21 judicialem. Probando † errorem, *ut prædiximus, & tenet etiam Dec. cons. 146. num. 15.*

22 Tutor etiam non † potest feudi naturam in præjudicium fisci alterare, *ut probat Anton. Thesaur. decis. Pedem. 227. num. 12.*

23 Tertio limitatur † regula negativa præcedens, pro habenda pace ad favorem pupilli. Ob hanc namque caussam bene potest tutor donare de bonis sui minoris, *ut per Farin. ubi supra, num. 57. fol. 144. col. 3.*

24 Similiter etiam † curatores minorum ex rationabili caussa donare possunt, sicut fratri minoris naturali licet non legitimo. Imo tenetur ejus curator donare alimenta, inter quæ, si est filius nobilis computantur sumtus studii pro Grammatica & Rhetorica ediscenda, & alimenta matri & sorori pupilli, si egent, tenentur præstare, quæ alimenta sunt præstanda, secundum consuetudinem regionis ad arbitrium boni viri, & juxta facultatem
25 popilli, & dignitatem alendorum: Similiter † tutor nomine pupilli more civitatis potest mittere encænia magistro & suis conjunctis. Similiter potest quoq; tutor ex rationabili caussa remittere debitum sui pupilli, quando tale debitum non est liquidum, *l. pactum curatoris, C. de pact.* Hæc omnia tenet Ludovic Lopez *in suo instruct. negotian. libr. 2. cap. 39. col. 484. in fin. & col. sequenti & Emanuel Roderic. in sua summa de casos de conscientia. 1. Tom. cap. 89. num. 7.* ubi etiam, quod minores, sine licentia suorum curatorum possunt facere donationes, quas alii suæ ætatis, & conditionis sub patria potestate constituti, possunt facere.

SUMMARIA.

1 *Pax facta per minorem, vel per ejus tutorem, quando valeat? & per totum caput.*
2 *Infans neq; ipse solus, aut interventu tutoris pacem facere potest.*
3 *Major infante potest cum auctoritate tutoris, vel curatoris pacem facere: secus vero absq; ea nec consentire paci.*
4 *Per alterum ejus nomine facta, ut in num. 4.*
5 *Prohibitus simpliciter aliquid facere, nec etiam altere facienti consentire potest, quando est eadem ratio prohibitionis.*
6 *Decretum judicis, an sit necessarium in pace facienda per minorem, cum auctoritate sui tutoris & curatoris. Optima quæstio, & late in utramq; partem discussa, in seqq. eligitur pars affirmativa.*
7 *Honor facultatibus & propria vita præponi debet.*
8 *Offensus potest licite prosequi suam, vel suorum injuriam juridice, & sine animi rancore. Quod præcipue procedit in pupillo, ejusq; tutore, in quibus regulariter cessat malus animus, & cordis rancor.*
9 *Minor faciendo pacem & remittendo injuriam, non dicitur remittere damna & interesse.*
10 *Remittere injuriam non est notari infamia.*
11 *Tutor pro salute animæ pupilli potest absq; judicis decreto pecuniam usuris extortam restituere, & ibidem, an possit idem facere in excessu justi pretii pro re minoris vendita in publica subhastatione exacti.*
12 *Minor, an possit sine judicis decreto alienationem rei immobilis utilem sibi facere?*
13 *Decretum judicis nedum requiritur in contractibus venditionis & alienationis rerum immobilium minoris, sed etiam in transactione, quæ alienationis nomine venit, nisi minor tunc nihil dimittat vel distrahat, ut in num. 14.*
15 *Minor cum tutoris auctoritate, vel etiam tutor nomine minoris non potest semper & in omni casu facere pacem, sed tunc demum, quando expedit pupillo illam facere ac [illegible] quod prius debet apparere in judicio per caussæ cognitionem, ut in num. 16.*
17 *Statutarias [illegible] intervenire minime debent in minoris pace facta cum tutoris vel curatoris auctoritate, præcipue si pax sit jurat. nisi in casu, de quo n. 18.*
19 *Tutor impuberis [illegible] potest pacem [illegible] explosa distinctione, de qua hic num. 20.*
21 *Tutor posthumi antequam in lucem ipse posthumus edatur transactionem facere non potest.*
22 *Tutor lata sententia condemnatoria contra inimicos pupilli, an pacem facere possit [illegible] injuriam [illegible] mittere.*
23 *Pax facta a minore infante [illegible] tutoris aut curatoris auctoritate, bene [illegible] tenet, idemq; est in pubere doli capace, pacem jurante, ut in num. 24.*
24 *Impuberes doli tamen capaces ut puta proximi pubertati facientes suos contractus obligantur juramento.*
25 *Minor, an restituantur adversus pacem a se factam & injuriam remissam in casibus, in quibus valida est talis pax & injuriæ remissio.*

CAPUT VII.

Quando, & quomodo possit minor ejusq; tutor, vel curator pacem facere?

IN calce ca. † præcedentis diximus, tutorem posse donare de bonis sui minoris pro habenda pace in favorē pupilli: & supra, c. 1. huius secund. partis egimus, quomodo tutor sive curator potest facere pacem pro pupillo vel adulto ante confectionem inventarii, nunc vero jam locus hic ampliorem declarationem huius materiæ expostulat, nempe, quando valeat pax facta per minorem infantem, vel eo maiore. Item, quando valeat pax facta per tutorem minoris. 1

Quoad primum, regula sit, quod infans pacem facere non potest, nec ipse solus, neque cum interventu tutoris, *ita Specul. in tit. de bemi [illegible] princ.* quod non solum est communiter receptum, [illegible] etiam omnes in id concordant, *ut alios antiquiores [illegible] ansestatur Nellus in tractatu de bannitis, [illegible] par. [illegible] temporis, quæst. 3 versic. videamus ergo, Brunus de con[illegible]tit. verbo, pax, vers. item quæritur, Caravit super [illegible] curiæ, [illegible] 5. numer. 19. Crotus in l. 4. §. Cato in 1. rep[illegible] num. 1[illegible]. ff. de verb. oblig. Julius Clarus in sua prac. crimin. §. fin. quæst. 58. sub vers. quæro, an tutor,* ubi, quod hoc est expeditum in jure. & *novissime D. Octavian. Simoncel. in tractat. de decret. libr. 2. tit. 6. num. 135. quos refert & sequitur idem affirmans Prosper Farinac. Roman. in suis qq. crim. tit. de accusat. quæst. 15 in princ. num. 1.* ubi, quod hæc 1. reg. indistincte, & absque ulla restrictione procedit. 2

Quoad secundum regula sit, † quod maior infante potest cum auctoritate tutoris vel curatoris facere pacem, absque vero tali auctoritate hoc minime facere potest, 3 *Speculat. in tit. de homicid. in princ. colum. 2. vers. illud autem quæritur, Iacob. de Aret. Cyn. Bal. & alii in l. 1. C. de in integ. restit. min. Alber. Salyc. & Paul. de Cast. & alii in leg. pactum curatoris, C. de pactis, Alber. in l. clarum, C. de auctor. præstand. allegat plures Ant. Gom. 3. tom. c. 3. de homicid. n. 66. Placha de delict. c. 45. num. 6. Stephan. Lambert.*

 de con-

de contractibus eorum, gloss. 1. num. 374. Est communis, *secund. Iul. Clar. in pract. crim. dict. quæst. 58. sub eodem vers. quaro, an tutor, & alii plures, quos refert & sequitur Farina. d. qu. 15. de accus. num. 20.*

4 Ampliatur primo † ista regula, ut sicut minor sine tutoris auctoritate pacem facere non potest, ita nec etiam possit sine eadem auctoritate alteri pro eo pacem facienti consentire.

5 Quando enim est ratio prohibitionis† prout in nostro casu, imbecillitatis, scilic. consilii, & intellectus tunc prohibitus simpliciter aliquid facere, nec etiam alteri facienti consentire poterit. *gloss. in leg. cum pater. §. libertus, ver. alioqui, ubi Bartol. ff. de legat. 2. plures allegat Hippolit. Rimina'd. consil. 56. num. 2. lib. 1. Bertachin. in tractat. de Episc. 4 parte, quæst. 45. Decius, & Cagnol. in leg. aliud est, ff. de regul. jur. latius per Guiliel. Redoan. in tractat. de alien. rer. eccles. in rubrica, de signif. verb alien. fol. 11, num. 1, cum sequentibus,* & in terminis pacis ita concludit Octavian. Simoncel. *in tractat. de decret. libr. 2. tit. 6. inspectione 19. num. 141. cum sequentibus*, ubi bene rationibus comprobat, quem refert & sequitur Farinac. *ubi supra, num. 3. & 4.*

6 Ampliatur secundo præfata regula, † ut in pace per minorem facienda cum tutoris auctoritate, judicis decretum minime necessarium sit, *ut voluerunt Baldus in leg. pactum curatoris num. 3. Cod. de pact. & in l. 1. num. 4. C. de in integ. restit. min. Paul. Cast. in d. l. pactum, & in l. rescriptum. §. plerumq;, num. 6. ff. de pactis, Crotus in dicta lege 4. § Cato, in prima lectura, num. 108. cum seqq. ff. de verborum obligatione, Nellus in tractat. de bannitis, in tertia parte secundi temporis, quæst. 32. num. 32. & seq. Nicol. Moron in tractat. de trenga, & pace, quæst. 48. per totam, Antonius Gomez. 3. tom, cap. 3. de homicid. num. 66.* De communi testatur collegium advocat. curial. provinciæ Marchiæ, *consil. criminal. diversorum Zilett. 150. num. 6. cum seq.* ubi plures adducit concordantes, ac de magis communi, & indubitata testatur Abbas *consil. 108. num. 3. illud in effectu, lib. 2.* quem refert Ant. de Padil. *in l. transigere, nu. 64. C. de transact.* nec ab eis discedit Julius Clar. *in practica criminal. §. fin. dict. quæst. 58. vers quaro, an tutor, & plures supradictos adducunt concordantes.* Et cum præfata magis communi opinione pertransit Stephan. Lamberten. *de contractibus eorum, gloss. 1. nu. 347.* Et hæc opinio non solum communis est, sed & verior, & saluti animæ, ac Reipublicæ quieti, & utilitati magis amica, *ut inquit, & latissime probat Farin. in sui. qq. crim. tit. de accus. q. 15. n. 9. cum pluribus seqq.* respondens fundamentis contrariæ partis.

Contrariam tamen sententiam, imo, quod in hac specie judicis decretum requiratur, tenuerunt Ubertus de Bobio, quem refert & sequitur Speculat. *in tit. de homicid. in princ. num. 6. Cal. in l. 1, num 7. & Paul. de Castr in l. conventionum, num 4. ff. de pact. Ioan. de Aru. in suis commentariis, comment. 188. Cassan. in consuet. Burg. tit. des justices, §. 5. vers. fillagraco. nu. 164. Iul. Ferret. in tit. de feriis, n. 53. Nov in pract. crim. c. fin. n. 48. Thobias Nonius, cons. 108. n. 4. Placa de delict. c. 45. nu. 7. Caravit. in ritu magna curia, r[illegible]. n. 19. vers. ego vero. Iod. in pupillorum patroc. tit. de tut. & curat. min. c. 10. n. 75.* ubi hanc opinionem sequitur tanquam tutissimam, & magis securam, *& Octav. Simoncel in tract. de decret. lib. 2. tit. 16. inspect. 19. num 137.* ubi quod hæc opinio est verior, & rationabilior, quicquid Doctores circa id intricate loquantur, quos ad hoc congerit Farinac. *ubi supra, n. 5. vers. contrarium.* Et hanc sententiam magis probo, ut veriorem, & securiorem utriq; parti pacem facienti, *ut patebit ex seqq.*

Primo, quia, *ut inquit Speculat. in tit. de homicid. n. 6.* & subtiliter ponderat Octav. Simoncel. *ubi sup.* si absque decreto, etiam vilissimum prædium distrahere nequit minor, *l. magis puto, §. si as alienum, & leg. si fundus, ff. de reb. eorum. & diximus supra cap. præcedent.* [illegible] gis censebitur prohibitus pacem facere, [illegible] tate, & honore pertractatur: qui non mo[illegible] facultatibus, sed etiam propriæ vitæ antep[illegible] *Barbat. cons. 47. scribitur præclare, col. 19. libr. 1. [illegible] prebendenda, 3. notabil. C. de institut. & substit. [illegible]* debet-

7 que, † quis velle potius mori, quam relinq[illegible] honorem suum, *Gerard. sing. 82. incip. quæ sunt contra [illegible] alot. per Neviz. a. in Sylva Nuptial. c. 1. n. 34.* & quo[illegible] iam inultam relinquere, & sic facere pacem su[illegible] verecundia & dedecus, *l. miles, § socer, ff. ad l. Iuliam de adult. [illegible] Paul. Castr. n. 1. cum aliis citatis a Farinac. ubi sup. n. [illegible]*

Nec obstant responsiones huic primo fundamen[illegible] assignatæ per Farinac. *ubi supra, num. 9.* dicentem [illegible] quod licet judicia decretum à jure requiratur [illegible] ctione rerum minoris, non per hoc tamen [illegible] dum ad pacis contractum, in quo nihil de[illegible] semper minori, ac pupillo utile, & exped[illegible] non contingit in alienatione rerum immobi[illegible] quæ ut plurimum solent esse damnosæ, quoniam re[illegible] amu[illegible] in pacis contractu distrahi jus licitæ ultionis, [illegible] quutionis suæ vel suorum injuriæ, quod æstimabilius [illegible] quam bona immobilia, ut habet præsens primum fundamentum nostræ sententiæ, quam defendim[illegible], negamusque, contractum pacis semper utilem, & expedientem esse minori & pupillo. Cum imo sæpe, ac sæ[illegible] possit contrarium accidere, nempe, quod in ipso contractu pacis lædatur minor, & pax sit sibi ignominiosa, & damnosa, vel in honore, vel in omissione damnorum vel ejus, quod sibi interest, aut alias in aliis pactis, & conditionibus, *ut infra latius dicemus.* Meritò igitur in hujusmodi pacis incundæ contractu decretum judicis, [illegible] ris rigore inspecto requiratur.

Non obstat † secunda responsio Farinac. scilic. quod licet honor sit cunctis rebus præferendus, non tamen saluti animæ, & reipublicæ quieti, quæ multo magis pacibus & concordiis reservatur, quam discordiis. Quoniam, & si hoc verum in se sit, negamus tamen esse illicitum prosequi offensum, suam & suorum injuriam [illegible] dice, & sine animi rancore. Imo id omni jure licitum [illegible] putamus præcipue in pupillo, eiusque tutore, in qui[illegible] cessat regulariter malus animus, & cordis ranco[illegible] S[illegible] imo in eis præmaxime præsumi debet contrari[illegible]m, [illegible] bonus zelus, & ut recuperent actione injuriarũ damn[illegible] & interesse ob mortem puta patris interfecti v[illegible] rati, quod possunt, *juxta late tradita per Anton. [illegible] tomo variar resolut. cap. 3. de homicid. num. 37. & [illegible] Roland. a Valle, consil. 39. per totum, volum. [illegible] Puteum in l. si quando, num. 694. cum seqq. us[illegible] ad nu[illegible] C. unde vi, secund. anti[illegible] quam impressionem, & Iul. [illegible] pract. crim. §. homicidium vers. tenentur hi Plac. de de[illegible] c. 6. Plot. cons. crim. divers. 73. n. 53. tom. 2. in ma[illegible] Ludovic. decis. Lucens. 62. part. [illegible] Puteum de[illegible]* qui omnes communiter concludunt post alio[illegible] tant, quod homicida etiam civiliter [illegible]etur h[illegible]us occisi ad damna per ipsos passa occasione homi[illegible]id[illegible] in defunctum commissi, vel vulneris illati.

8

Nec satisfacit responsio huic † rationi assignata *per eundem Farin. n. 13. ad fin.* nempe, quod minor faciendo pacem & injuriam remittendo, non dicitur remittere damna & interesse, secundum communem sententi[illegible]m, de qua post alios habetur per Bossium *in tit. de pace, n[illegible] Antonium Gomez 3. tomo. variarum resolutionum, cap. de injur. n. 13. & Clarum, in pract. crim d. qu. 58. versic. [illegible] modo*, quia in claris non est locus conjecturi[illegible] n[illegible]pe, cum minor omnia hæc expresse remittit: Er[illegible]ndo pacẽ hoc modo non utiliter agit, sed perdere [illegible]utatur, quod necessario fateri deberet Farin. quando minor in pace a se facta remittit expresse gratis, vel aliquo parvo recepto injuriam, damna, at[illegible] [illegible]pensa[illegible] [illegible]minui[illegible]ter 9

f-

solent remitti: tamen si ipse *n.14.* censeat, quod & si pax in hac ultima specie non dicatur minoribus utilis, non tamen per hoc est in tali remissione necessarium iudicis decretum, quia remittitur actio, & ius, non ad quid immobile, sed ad pecuniam, & sic ad quid mobile *ut late post alios quos allegat, concludit distinguendo Octa. Simon. de decret. lib.3. tit.3. nu.4. vers. secundus casus est &c.* quoniam ut prædiximus, & habet hoc primum fundamentum nostræ huius sententiæ principalis affirmativæ, quā defendimus, honor præfertur cunctis facultatibus & propriæ vitæ, ergo à fortiori in iniuria gravissima remittenda requiritur decretum iudicis, etiam quoad damna & interesse, tum, quia in iudicio de eis agitur, tum etiam, quia incidenter veniunt & petuntur cum vindicta principali iniuriæ, reipublicæque interest, ne delicta remaneant impunita, *ut in iuribus vulgaribus.* Ergo non solum ad desistendum ab accusatione licentia iudicis requiritur etiam in maioribus accusatoribus, ne incidant in Turpillianum, *ut in toto titu. ad Turpill.* sed etiam decretum iudicis ad faciendam pacem per minores suos; administratores.

Secundo respondemus ad prædictam secundam responsionem Farinacii, quod iuxta nostram principalem sententiam, quam hic defendimus, non impeditur pacis confectio, nec salus animæ, & quies Reipublicæ, ut Farinacius existimabat, sed hoc tantum prætenditur, quod pax fiat, consultius iudicis decreto interveniente, & in utilitatem minoris. Ex quo cessat omnino responsio secunda præfata Farinacii, & remanet firmum prædictum primum fundamentum principale, pro nostra hac secunda contra priorem.

10 Tertia responsio † Farinacii est, quod licet ex vulgi opinione verecundia sit, iniuriam inultam relinquere, verius tamen est, quod remittere iniuriam non est notari infamia, *ut in l. furti, §. penult. ff. de his, qui notan. infam.* Imo Christus redemptor noster præcipit, inimicos diligere, & benefacere iis, qui nos oderunt; ideoque nō vituperandus, sed laudandus & honorandus est is, qui pacem facit & servat, non solum iure divino, sed & humano, *ut in l.4. ff. de censib. & in leg. unic. C. de cadu. toll. & in terminis probat Anton. Gom. tit. de homicid. c.3. n. 66. ver. nec isto casu,* & quando minor pacem facit, ac iniuriam remittit propter amorem Dei, non solum dedecus non patitur, sed actum commendatione dignum apud probos & catholicos viros fecisse videtur, *ut deduxit Sfortia Oddus in suo tract. de restit. in integ. par.2. q.85. art.7. n.52. & latius prosequitur Farinac. ubi sup. d.n.9. ver. licet.*

11 Ubi etiam, † quod si tutor pro salute animæ pupilli potest absq; iudicis decreto pecuniam usuris extortam restituere, ut consideraverunt optime collegium advocatorum Curial. provinciæ Marchiæ, *d. consil. crim. 150. n.32. vol.1.* & Ludovic. Alpher. *simil. consil. crimin. 151. n. 41. vol.1. gloss. & communiter Dd. in l. præses, C. de transact.* cur non licebit etiam eidem tutori facere, non solum pro salute animæ, sed corporis ipsius pupilli, sine decreto iudicis, *ita Farinac.*

Sed respondemus, quod hæc omnia non contradicunt nostræ veriori sententiæ. Eu namque tendunt, ut concordia & pax in hac specie fieri conveniat, & admittēda sit: quod nos non negamus, sed contendimus requiri decretum iudicis pro eius firmitate, ut consultius fiat in favorem minoris, cum alias facta sine caussæ cognitione, & decreto iudicis, posset resultare in magnum dedecus, ignominiam, & læsionem minoris, neque exemplum de restituendis usuris absq; decreto iudicis aliquid præstat, quia hoc ideo verū est, quia usuræ fuerunt contra omne ius extortæ à tutore, ideoque merito tutor propria auctoritate potest eas restituere pro animæ pupilli salute. At vero prosequi iniuriam minoris bono zelo est licitū:

Imo ad id tenetur tutor, & quamvis optimum sit, opusque meritorium, pacem facere, ne tamen in damnum grave minoris erretur in hac pace facienda, & in modo remittendi iniuriam, & sicut discernatur, an expediens sit pax minori illo vel alio modo, intervenire necessario debet caussæ cognitio, & decretum iudicis ex dicto primo fundamento. Sic etiam tutor vel curator minoris, cuius res in publica subhastatione sunt venditæ plus, aut minus, ultra dimidiam iusti pretii, propria auctoritate restituere non debet, quod plus iusto abst[...]t, quia suo periculo id cederet, sed tenetur iudice de excessu vel iniustitia admonere cum protest[...] [...]e sui dissensus, vel partē læsam admonere, ut [...] [...]uo se senserit gravata, id tempore debito coram iudice petat. Quod si administrator hic certissimus non sit de excessu, & gravi[...]m ne pretii, neutrum supradictorū facere tenetur. Qu[...] [...]o potius tenetur commodo minoris prospicere, *ita A[...] [...]o de tractat. y contract. del vender, y comprar de contado, c.12. fol.61. pag. secunda, ibi, resta resp oder, &c. Cordnba in summa quæstione, 84. & Frater Luys Lopez in 1. part. instruc. consc. cent. c.a. 63. q.2. quos novißime refert & sequitur Vega lib.2. de sūs casus de conscientia, casu 47.*

12 Secundo † & principaliter eadem nostra sententia affirmativa approbatur ex gloss. communiter approbata in leg. cum hi. §. eam transactionem, vers. alimentarius, ff. de transact. quæ habet, quod minor prohibitus a iure rē alienare sine iudicis decreto, neque utique sine eo alienare potest, etiamsi alienatio sit utilis ipsi minori, de qua communi opinione, & resolutione, quæ circa eam tenēda sit, late alibi egimus. Sed ultra ibidem adducta eandem sententiam communem profitentur Natta *consilio 631. n.35. lib.3. Roland. à Valle consil. 99. n. 38. lib.1. & consilio 42. lib.2. & cons. ~ num.26. lib.3. Cephal. consil. 107. nu. 29. lib.2. Bursat. consil. 82. nu. 21. lib.1. Hiero. Gabr. consilio. 36. sub. num. 47. volumine primo, Menochius de arbitr. iudic. cent.2. casu 171. num. 60. cum sequentibus lib.2. & in tractat. de adipiscen. possess. remed.3. sub. nu. 80. circa finem, Pinell. in repet. l.1. parte 3. sub. nu. 31. C. de bonis maternis, & late eam defendit Octavian. Simoncell. de decretis, lib. tertio, titul. 8. inspectione 17. num. 125.* Ergo nec minor pacem facere poterit, sine decreto iudicis, dato quod aliquando non sit dedecus, nec præiudicet honori pupilli, puta quando adversarius esset potentior ipso minore, vel quando fieret cum incerto occisore, sicut post alios consideravit collegium Advocat. Curial. provinciæ Marchiæ, *d. consil. crimin. 150. nu. 40.* Quod si iudex viderit pacem esse utilem pupillo, eique in eius dedecus redire, debet tunc decretum interponere: secus si non sit utilis, & in illius verecundiam redundet, & sic utilitas pacis erit iusta caussa interpositionis decreti, sed non potens, ut minor possit illam facere sine decreto, *secund. Octavian. Simoncell. d. lib. secundo de decret. tit. 6. inspect. 16 num. 138.* ubi his, & similibus considerationibus optime hoc probat, teste Farinac *ubi sup.*

Neque obstat evasio huius fundamenti à Farinacio, *ubi sup. sub dicto num. 9. in versicul. ideo non obstat assignata, nempe, quod in paucis contractu nihil alienatur.* Contrarium namque verissimum est: liquidem agitur de honoris detrimento, qui omnibus bonis, & vitæ propriæ interponitur, *ut prædiximus.*

13 Tertio principaliter † hæc eadem nostra sententia affirmativa optime comprobatur ex altera communi sententia, quæ habet, quod iudicis decretum nedum requiritur in contractibus venditionis, & alienationis rerum immobilium minoris, sed etiam in transactione quę alienationis nomine venit, *gloss. Bartol. & communiter Doctores in leg. prim. C. si advers. vendit. Anton. Gom. de contract. cap.14. sub nu. 14. versic. 8. est communis, ut plurimos allegans testatur Farinacius, ubi supr. num. octavo,*

 sed

sed pacem facere nihil aliud est, quam transigere, *l. transigere. C. de transact. late Iulius Clar. d. q. 58. per totam*, Ergo & in pacis contractu iudicis decretum requiritur, & ita formaliter astringit in terminis nostris, Pla. *d. c. 45. n. 7*

14 Neque obstat † responsio Farinacii, *ubi sup. d. n. 9. ver. & simili modo*, nempe quod hæc modo relata sententia de transactione non procedit, ubi per transactionem minor nihil dimittit, & nihil distrahit: tunc namque in transactione iudicis decretum minime intervenire debere, dixerunt communiter Dd. *in l. si profundo, C. de transactioni. Carolus Ruin. consilio 11. col. 2. lib. 4. Decius consil. 479. col. 1. & consi. 564. col. penult. in fin. Rol. à Vall. consil. 15. n. 44. lib. 1. responsione 49. n. 5. Menoch. de arb. iud. centur. 2. casu 171. n. 74. Ioseph. Ludovic. decisione Perus. 35. num. 8.* qui omnes loquuntur in fortiori casu, quando scilicet minor transigendo dimitteret adversario rem ab eo possessam, ad quam ius prætendebat. Cuius contrarium sustinet Octav. Simoncell. prædictos omnes referens, *de decret. l. 2. tit. 6. inspect. 10. n. 2.* sed ubi minor nihil remittit aut dimittit, tunc omnis cessat difficultas, *ut ibi per eum*, sed in contractu pacis minor nihil remittit aut dimittit. Ergo non requiritur decretum iudicis, quod nihil remittat aut perdat minor in contractu pacis, late nititur ex pluribus probare Farinac. *ubi sup n. 11.*

Non inquam obstat hæc responsio, quoniam multum dimittit, & remittit minor faciendo pacem, nempe vindictam iustam honoris & damnorum, atque eius quod interest recompensationem, *ut supra probavimus*. Ergo cessat prædicta responsio.

15 Quarto † peremptorie pro hac parte facit, quia minor, cum tutoris auctoritate, vel etiam tutor nomine minoris non potest semper, & in omni casu facere pacē, sed tunc demum, quando expedit pupillo illam facere, alias secus, *ut post gloss. Baldum & Salycet. in leg. pactum curatoris, C. de pact. trad. & de communi testatur Carav. super tit. de ritu magnæ Curiæ, 275. n. 19. in prin.* nec dissentit Oddo. *de restit. in integrum, prim. parte, quæstione 85. articul. 7. num. 44.* ubi pariter dicit, quod valet pax facta à pupillo cum auctoritate tutoris, si fiat ex iusta caussa, alias secus: tunc igitur demum pacem pro pupillo facere potest, quando pax est eidem utilis & expediens, utputa (ut exemplificant Doctores) quando ob potentiā adversarii inimicitia esset pupillo periculosa, secus si pax non utilis, sed ignominiosa est. Ita distinguit Specul. *in tit. de homicid. col. 2. in versic. illud autem quæritur, & ibi Ioannes Andr. & Bald in addit. circa finem*, & congerit plurimos hanc distinctionem tenentes, *Farinac. d. tit. de accusat. quæstione 15. n. 63.* ubi citat dicentes, eamesse communem, & magis comunem, nempe Caravitam *ubi sup.* & Alex. *in l. pactum curatoris, ante finem, versic. ultimo, facit hæc lex, n. 7.* Nellum *in tractat. de bannit. q. 32. cum sequentibus*, Villampandum *super l. 22. tit. 1. part. 7. c. 29. n. 5.* Placham *in epitom. de delict. cap. 45. num. 7.* Curt. Iun. *in dicta leg. pactum curatoris, n. 17.* Crotum *in leg. 4. §. Cato, in 1. repetitione, num. 169. ff. de verborum obligat.* collegium Marcerat. *consi. crim. diver. 150. nu. 7. & 8. libro 1.* Stephan. Lamberteng. *de contract. eorum, gloss. 1. n. 343. in fin. & num. 347. in fin.* Octav. Vulpel. *in tractat. de pace, q. 12. n. 4.* Iulium Clarum *in d. quæst 58. ver. quæro, an tutor, prope fin.* & Sfortiam Oddum *ubi supra* Et hanc sequitur Decian. *consi. 35. num. 2. volum. 1.* dicens, esse communiter approbatam, & præmaxime procedere, quando occisor iam fuit condemnatus per sententiam ad accusationem pupilli,

16 Si ergo tunc demum † tutor hoc potest, si pupillo expediat, & si adsit iusta caussa faciendi pacem, aliter secus: necesse est, quod ista qualitas, quod expediat pupillo, prius debeat apparere, ut tutoris potestas fundata sit, *argumen. text. in leg. Fulcinius §. cum hoc, ubi Bartol. ff. ex quibus causs. in possess. eat. & leg. Fulcinius, §. ait prætor, ubi etiam Bart. ff. ne quid in loc. publ. cum aliis per Caram consilio suo post decisiones posito. n. 51. & 57.* & consequenter, antequam tutor pacem faciat, debet in iudicio præcedere caussæ cognitio, an illa utilis & expediens sit pupillo, nec ne? vel an sit iusta caussa vel non? eaque adhibita iudex interponit decretum. Et ita magis communiter servari testatur Caravit. *ubi sup. n. 20.* prout eum refert Farinac. *ubi sup. n. 8. ad fin.* quamvis ipse ibi, *& nu. 63. ad fin.* contrarium asserat servari de consuetudine, quicquid sit de iure, secundum Iul. Clar. *ubi supr.* & Boss. *de pace n. 14.* & insuper addit, quod licet talis observantia sit contra communem præcedentem distinctionem, nec placeat Vulpel. *in loco citato*, satis tamen iuridica, & rationabilis sibi videtur, qui nunquam crederet revera dici posse, quod pax pupillo sit futura damnosa, vel ignominiosa, & quod ideo nec etiam apud suos vidit unquam per iudices fieri aliquam difficultatem, & per inquisitionem in similibus pacibus per tutores nomine pupillorum factis, an sc. sint utiles, nec ne? quia semper utiles præsumuntur. Quam sententiam veriorem quoque affirmat idem auctor *d. q. 15. num. 12. in ver. & ex prædict. contra Caravitam.*

Ego nihilominus præfatam magis communem distinctione probare malo, & præterea supradictam secūdam sententiam affirmativam in nostra quæst. principali, quam fundavimus, nempe, ꝙ in hac pace facienda per minorem cum auctoritate tutoris vel curatoris, vel per ipsum tutorem nomine pupilli requiratur decretum iudicis, ꝙ est iure verius & probabilior sententia, nec non & etiam recepta per Dd. *ut patet ex sup. allegatis*, & ut credo, in praxi in nostra Hispania observata. Regularen. id est in omnibus pactis & transactionibus, præsertim quando lis pendet super eo, in quo transigitur. Imo hoc etiam expedit securitati tutorum & curatorum, ut postea eis culpa imputari non possit: Similiter & eis, cum quibus transigitur. Verior igitur, ac probabilior receptaque à Dd. nec non, & in praxi nostra præfata sententia affirmativa.

Nec obstat motivum principale Farinacii, nempe, ꝙ qualiscunque pax sit, semper expediens pupillo dici potest. Hoc namq; negamus, prout negat etiam præfata magis cōmunis sententia. Talis namque pax potest esse, ut potius ex ea opprobrium minori resultet, quam commodum, & deinde in expensis & damnis, atque interesse lædi potest minor, perquam maxime, si inconsulto pax fieret absque prætore, iuxta negotii qualitatem, & magnitudinem. Quare ut omnes difficultates tollantur, quinque consuluit Decian. *ubi sup. nu. 1.* ut in pace facienda celebrentur, de quibus ibi per eum.

Tertio principaliter ampliatur † prædicta regula secunda, ut in minoris pace facta, cū tutoris seu curatoris auctoritate minime intervenire debeant statutariæ solemnitates, ut cum communi testatur Abb. *consi. 108. illud in effectu l. 2. per totum, & alios plures referens Far d. q. 15. n. 15.* Quod verum credo, præterquam in decreto iudicis à iure requisito per *supradicta*. Hoc namque intervenire debet, ut probavimus, quam ampliationem Farinac. *ubi sup. n. 16.* multo magis & sine ulla difficultate inquit procedere, quando pax esset iurata, *& n. 19 cum seqq.* eam limitat, quando statutum † annullans contractus minorū, seu mulierum, sine certa solemnitate celebratos, ulterius procederet, eos præsumendo dolosos & fraudulentos. Isto n. casu iuramentum non supplet solemnitates statutarias, secundum magis cōmunem sententiam, quam ibi refert & sequitur: saltem, quando statutum expresse facit de iuramento mentionem, volens eo non obstante, vel d. iuramentum, vel contractum, in quo est interpositum præsumi dolosum, vel fraudulentum, quod iterum declarat ibi, *n. 21. & 22. cum seqq.* late differit, an quando statutum utitur aliquibus verbis generalibus, comprehendenti- 17

dentibus non solum contractus, ultro citroque obligatorios, sed etiam ex una parte tantum, puta, si diceret solemnitates requiri in obligationibus, renuntiationibus, remissionibus, & similibus, debeant his casibus intervenire statutariæ solemnitates & refert duas receptas Doctorum sententias, quarum negativam dicit esse magis communem, quam ipse probat ea ratione, qua pacis conventio remissionem non contineat saltem eam, de qua senserunt statuentes. Et dato, quod eam contineret, statuta ad casum utilis remissionis, de quo est pax, applicari non possunt, ut late ibi prosequitur, persistendo in sua opinione iam relata, quod pax, & remissio iniuriæ semper sit utilis minori. Sed ego, qui contrarium censui & probavi supra optimis rationibus usus, atque magis communi distinctione, de qua supra non possum probare in proposito partem hanc negativam, quam probavit Farinac. sed potius affirmativam *per supradicta.*

19 Quarto principaliter ampliatur † prædicta secunda regula, ut sicut maior infante, & adultus cum auctoritate sui tutoris vel curatoris potest facere pacem, & concordiam, & remissionem super morte patris occisi, ita etiam solus tutor impuberis nomine ipsius pupilli eam transactionem facere poterit, ut voluimus supr. & tenent communiter Dd, *ut plures allegans asserit Anton. Gom. d. ca. 3. de homicid. n. 66. & Placa. de delict. lib. 4. c. 45. num. 6.* Et est communis, *ut plures allegans propterea Anton. de Padilla, in dicta l. transigere, nu. 64. C. de transact. & Farinac. dicta quæ. 15. n. 42,* ubi *n. 61.* idem probat in pacibus datis ab specialibus curatoribus adversus Iulium Clarum, *in pract. crimin. quæst. 58. ver. quæro an tutor, in fin.* Requiritur tamen decretum iudicis, ut cum veriori, & recepta sententia probavimus supra, contra alios, & ita merito Padilla, *ubi supra* hanc nostram sententiam voluit, dum contrariam limitat, quando remissio huius iniuriæ, & transactio dedecori esset ipsi pupillo, ut quia infamiam aliquam in patre, fratreve occiso perpessus fuisset, quo casu non expediret multum, hanc iniuriam remittere, sed iudicis auctoritate eam vindicare tutor teneretur, *arg. tex. in l. miles, §. socer. ff. ad leg. Cornel. de adult. tex. in l. si nnus, §. fin. ff. de pact.* Vnde merito, quod ad faciendam prædictam pacem requiratur caussæ cognitio ad sciendum, an expediat minori eam facere nec ne. Et insuper decretum iudicis, *ut prædiximus.*

20 Non igitur procedit distinctio † nonnullorum tenentium, hanc pacem à tutore fieri non posse, si aliquid constaret, de offensa patris pupilli vel minoris, secus si non constaret, *ut voluerunt distinguere Guid. de Suza. Gandi. & Bonifac.* quorum opinionem communem dixit Brunus *libr. de constit. ver. pax, versi. item quæritur,* quem ad hoc refert Iul. *ubi sup.* dicens, quod certe hæc sententia non tenetur, *secundum Ioann. de Amic. consilio 88. post n. 4.* sed est tenendum, quod prædiximus, nempe, ut tutor cum decreto iudicis possit pacem facere, iniuriamque remittere.

21 Tutor tamen posthumi, † antequam in lucem ipse posthumus edatur, transactionem facere non potest. Ita fuit ex facto determinatum, *secund. Bald. in l. si nemo. §. testamento, ff. de testament. tut.* qui id probat & Cuman. *ibidem,* quos refert & sequitur Padilla, *ubi sup. num. 65.* & Villalpand. *in d. l. 22. §. 29. n. 5. titu. 1. par. 7.* & probat latissime Placa, *de delict. c. 42. n. 1. cum seqq.* Accedente tamen decreto iudicis valida erit transactio à prædicto tutore posthumi facta per prædicta.

22 Similiter etiam lata † sententia condemnatoria contra inimicos pupilli, tutor eius remittere iniuriam non posset, *secundum Alber. in dict. l. clarum, nu. 3. C. de auth. præst.* sed contrarium censet Padill. *ubi supr.* si remissio non fiat in pupilli dedecus & iniuriam. Ego illi addo, & pax cum decreto iudicis solidetur,

23 Si tamen maior infante, † sine tutoris, aut curatoris auctoritate iniuriam remitteret, pacemque faceret cum iuramento, bene valeret & teneret, quia iuramentum facit minorem haberi pro maiori, *gloss. in auth. sacramenta puberum, C. si advers. vendit. & ibi late diximus gloss. etiā 2. in l. 2. C. de rescinden. vend. & novissime gloss. illos alios allegans Farinac. sequitur tit. de accus. quæst. 15. n. 32.* ubi *n. 33.* plurimos citans, addit iuramentum regulariter in contractibus minorum supplere defectum tutoris, & hanc esse communem sententiam, & per totum mundū servari, quam etiam communem sententiam late adduximus *in d. auth. sacramenta puberum.* Et in specie, quod pax facta sine tutoris aut curatoris auctoritate, si in ea interveniat iuramentum, valeat & sit servanda, probat etiam Abb. *d. consilio. 108. illud in effectu, lib. 2.* Iulius Ferret. *in tit. de firm. n. 51.* Herculan. in tract. *de cautione, de non offenden. c. 38. n. 6.* Collegium Marcerat, *d. cons. criminal. 150. n. 18. cum sequentibus,* Ludov. de Alter. *consiliō 151. nu. 27.* Tho. Nonius *consilio 152 num. 4. in fin. & num. 9. omnes in 1. volum. consi. crim. Zileti in magnis* Octav. Simonell. *ubi supr. libr. 2. tit. 6. inspectione 16. n. 10. Sfortia Odd de restit. in integr. par. 2. quæstione 85. art. 7. nu. 19. nec dissentit Caravit. super ritu magnæ Curiæ, 275. num. 20. in versic. prædict. opinionem intelligo, & num. 21.* ubi etiam generaliter concludit, quod iuramentum firmat pacem à minore factam, alias invalidam, quos omnes refert & sequitur Farinac. *ubi sup. num. 33* sed non Decianum idem tenentem *consilio 35. nu. 9. volum. 1.* & nos in repetitione d. auth. *sacramenta puberum, n. 125. cum seqq.* qui idem probavimus. Quare iuramentum hoc supplebit etiam defectum decreti iudicis, ut resolvimus, *ubi sup. in d. auth. sacramenta puberum, n. 25.* loquendo generaliter in omnibus casibus, in quibus ad alienationem rei minoris requiritur decretum iudicis, ut eius loco sufficiat iuramentum.

Quod non solum † procedit in pubere & adulto, verum etiam & impubere, doli tamen capace, ut puta, pubertati proximo. Huius namque iuramentum validum efficit eius contractum, alias de iure invalidum, *ut tenent communiter Dd. in d. auth. sacramenta puberum,* estq; communis, & magis communis sententia, *ut late resolvimus ibidem, n. 17. & novissime idem facit Farinac. plurimi allegans, ubi sup. nu. 34.* & in terminis pacis iuratæ ab impubere doli capace, idem probat Abb. *ubi sup.* & Caravit. *ubi sup. n. 20. ad fin.* eosque referens, & alios sequitur Farinac. *ubi supra num. 34. & 35.* adversus alteram communem sententiam in terminis d. auth. *sacramenta puberum,* quam ibi recitat. 24

An autem minor † restituatur adversus pacem à se factam, & iniuriam remissam in casibus, in quibus valida sit talis pax & iniuriæ remissio agit late Sfortia Oddus *d. art. 7. per totum, quæst. 85. 2. part.* ubi ponit regulam communem negativam cum aliquibus limitationibus. 25

SUMMARIA.

1 Leg. 19. & 20. tit. 16. par. 6. litera refertur, & per totum caput declaratur.

2 Pupillus educari debet in eo loco & apud eos, quos pater vel avus præceperit.

3 Vnde si iusserit educari penes novercam, ipsi in hoc præferenda erit avia materna concurrentibus iis, de quibus hic.

4 Nonnunquam tamen in hoc à voluntate patris recedit Prætor, ut in casibus hic expressis.

5 Iudex patre vel avo hoc non providente eligere debet personam idoneorem qui amet personam pupilli, & qui ei post mortem successurus non sit, penes quem educari debeat: arbitrio ergo iudicis cum caussæ cognitione, & magna cura hoc relinquitur a iure tamen regul[...]

6 Iudex advertere debet ne pupillū educari statuat apud eum, qui ei est successurus etiamsi pater aliud iusserit, & n. 7. an hoc procedat in fratre substituto?

8 Iudex

8 Iudex posset decernere pupillum educandum apud eum, qui eius proximus successor sit.

9 Mater bona fama dum secundas nuptias non contraxerit, præfertur in educatione liberorum.

10 Iudex non arbitrabitur pupillum esse educandum penes matrem vilem aut turpem.

11 Avia materna post matrem admittitur ad pupilli educationem.

12 Avia, eisdem rationibus, quibus mater, excluditur ab educatione pupilli, cum et nuptias intempestivas procuraßet.

13 Iudex potest arbitrari puellã esse reponendam in monasterio, si dubitetur de educatione apud consanguineos.

14 Mater removetur ab educatione filiorum, si suspecta sit ex eo, quod pro filia immaturum & inæquale matrimonium procuraverit.

15 Mater in hac materia educationis filiorum, in dubio præfertur fratri adulto ipsius pupilli, nisi pupillus magis commode apud fratrem educari posset, & utilius foret ipsi pupillo, ut in n.16. vel quando pro fratre exstat coniecturata patris voluntas, veluti quando pater filio herede instituto & dote filia relicta reliquit ei alimenta a filio præstanda, etiam si sorori vel fratri substitutus hic frater esset, ut in n.17.

18 Iudex in hac materia educationis pupillorum agere debet ut pater, non permittendo pupillum morari apud eum, qui insidiaretur castitati, vita, anima, bonis moribus, nuptiis aut sponsalibus, vel patrimonio ipsius pupilli, & n. 26.

19 Iudex pro arbitrio potest decernere, ut pupilla apud sponsum educetur pro sponsi qualitate, sed in hoc tenenda est distinctio, de qua hic, n. 20.

21 Mater transiens ad secundas nuptias removetur ab educatione filiorum, nisi apud alium magis idoneum alimentari non possint. & in matre & vitrico cesset omnis suspicio, ut quia pupillus habet substitutum, & sunt honesta vita, ut in n. 22. si tamen mater ad secundas nuptias convolans pupilla ab intestato esset successura in tota hæreditate, vel in 3. eius parte. procul dubio ab eius educatione repellitur, ut in n.23.

24 Mater contra quam est suspicio, quod convolabit ad secundas nuptias, an repellatur ab educatione filiorũ.

25 Avia vilis, improba, impudica, vel imprudentis denegatur educatio nepotum, etiamsi vidua sit. & alia eligitur persona idonea.

27. Pater nullus vellet suam filiam apud matrem secundo nubentem morari.

28 Adultus educatur, ubi ipse voluerit.

29 Iudex decernere potest, ne pupillus alatur apud tutorem, nisi tutor esset successurus pupillo ab intestato.

CAPUT VIII.

Ubi pupillus educari debeat?

SOlet prætor † frequentissime adiri, ut constituat,
1 ubi filii vel alantur, vel morentur, non tantum in posthumis, verum omnino in pueris, & solet ex persona, ex conditione, & ex tempore statuere, ubi potius alendus sit, ut exorditur materiam huius capitis Ulpian. in l.1. ff. ubi pupill. educ. debeat.

Opportune igitur l.19. tit.16. part.6. huic rei providit,
2 dicens primo. † Criar se deve el huerfano en aquel lugar e con aquellas personas que mando el padre, o el abuelo en su testamento. Id quod probat l.1. C. ubi pupill. educ. debeat & tenet Durand. de arte testand. tit.7. caut.1. en fin. Cavalc. de tut. & curat. n.304. Petr. Surd. in tractat. de aliment. tit. 4. quæst.13. n.2. cum seq. folio 550. Cuius ratio est, quia præsumitur patrem semper melius ceteris prospexisse utilitati filiorum, leg. nec in ea, ff. de adult. etiam quando actus primo aspectu videretur filio damnosus, ut cum Bart. & aliis probat Surd. ubi sup. n.5.

Hinc respondet Decian. † consil.49. num 9. cum [illegible] nu.1. quod si pater iusserit in testamento, quod [illegible] minores educentur penes noverc[am], ipsa in hoc præferenda erit aviæ maternæ, concurrentibus illis, de quibus in suo casu, ut ibi late ex pluribus probat. Nonnunquam tamen in hoc à voluntate † patris recedit prætor, ut ca-
vetur in dict. l.1. in princ. ff. ubi pupill. educ. deb. l. Quintus 4
Mutius, ff. de ann. legat. in vers. sic nos tunc semper, veluti propter vitium, quod pater forte ignoravit in eis esse personis, apud quas morari iussit, ut ibi cavetur, vel quia alias videat prætor id pupillo non expedire, ut tenet Socin. cons.193. in 2. q. lib. 2. quem refert & sequitur Aym. Crav. consilio 190. n.9. & sequitur Molin. Theolog. de iust. & iur. 1. part. 2. tract. disput. 224. col. 1380. in princ. Decian. ubi sup. d. consil. 49. n. 20. vol. 1. ubi exemplificat, quando non possent liberi penes destinatum à testatore ali sine aliqua maligna suspicione, puta quando is, penes quem iussit testator educari, furet eidem pupillo substitutus, ut d. l.1. in fi. in prin. ff. ubi pupill. educ. deb. de quo infra latius agemus.

Prosequitur eadem lex † Regia inceptam materiam
dicens: E si por aventura en el testamento de ninguno dellos 5
ne fue este puesto señalado la persona y lugar en que y en quien se devia criar el huerfano estonce el iuez del lugar deve catar con grande femencia, e escoger algun home bueno que ame la persona del huerfano, o el provecho de el. E que sea tal que muriendo el moco no aya derecho de heredar lo suyo. Unde l. fin. C. ubi pupill. educ. deb. ad discernendum, utrũ nepos ex filia apud avum vel patruum morari debet ex singulorum affectione, & qui magis ad suspicionem ex spe successionis proprior sit, æstimandum esse statuit & decidit: Similiter si disceptetur (inquit l. penult. ff. ubi pupill. educa. deb) ubi morari vel educari pupillum oporteat, caussa cognita id præsidem statuere oportebit. In caussæ autem cognitione vitandi sunt, qui pudicitiæ impuberis possunt insidiari: In iudicis ergo arbitrio hoc p[o]situm est, l. penul. ff. ubi pupill. educ. deb. & in l. [illegible] & 2. C. eod. tit. Bal. in l. non est, ff. de inoffic. testam. Corn. cons. 75. n.13. lib.3. Barba. cons.60 col.14. lib.3. Socin. sen. cons.193. in 2. dubio, lib.3. Curt. Iun. cons.94. col. ult. Paris consil.14. n.3. & 4. lib.1. Crav. cons.190. n.2. ver. & propterea, prout eos refert & sequitur Menoch. de arbitrar. iud. lib. 2. cent. 2 casu 168. n.1. idem consil. 62. sub n.12. ver.4. vol.1. sequitur etiam Greg. Lopez. in d. l.19. in glo. que casare, ibi, nam ubi pupill. &c. tit. 16. part. 6. & Caval. de tut. & cur. n.301. Bero. con 180. n.1. cum seqq. vol. 2. & alios plures allegans Pet. Surd. de alim. tit 4. q 13. n.1. ubi quod hoc iudicis arbitrium debet esse à iure, vel secundum ius regulatum, non aũt absolutum & irrationabile, ut admonet Cav. ubi sup. multos allegans contra iudices, qui pro libito voluntatis sub colore arbitrii subvertunt iuris regulas. Eandem conclusionem principalem, quod quando mater nec avi minoris sunt superstites, ad iudicẽ eligere spectet, ubi & apud quem educari debeat, spectatis qualitatibus omnium, quoad propinquitatem cum minore, affectum ad illum, mores, & alia reliqua etiam Molin. Theol. de iust. & iur. 1. par. tract. 2. disp. 224. col. 1380. in fin. & col. seq. in prin.

Debet tamen † iudex advertere, ne pupillum educari statuat apud eum, qui est ei successurus, ut in d. l. 1. § 1. ver. deniq., ff. ubi pupill. educ. deb. & in l. fin. C. eod. tit. expressa nostra l.19. tit.16. part.4. Mol. ubi sup. col. 1381. & in substituto pupilli, ne apud eum educetur ipse pupillus, si ex inquisitione iudicis constet, ex successione oriri posse aliq̃ suspicionem, etiamsi pater aliud iusserit, probat d. l. 1 § 1. ver. deniq. Sed generaliter in eo, cuius proxima est successionis spes, probat d. l. fin. C. ubi pupill. educ. deb. & d. lex Regia 19. E que sea tal que muriendo el moco no aya derecho de heredar lo suyo. Tenet & Bald. consil. 487. in prin. in ver. 1. debet avertere, vol. 5. ubi generaliter monet, non esse collocandum pupill. in domo eius, qui illius vitæ insidia-

[illegible], & ponit exemplum in substituto, *Iaf. conf. 53. [illegible] vol. 3.* ubi loquitur de successione intestati. *Menoc. de arb. iud. d. casu 168. n. 15. ubi citat alios, & aeternum d. conf. 62, n. 12. ver. 3. & plures allegans idem sequitur Petrus Surd. de aliment. tit. 4. q. 13. n. 30. cum seqq.*

7 Limitat tamen † hanc sententiam ita iure probatam Menoc. *ubi sup. n. 16. & d. consi. 62. n. 13.* ut procedat in extraneo substituto, in quo pdicta suspicio [illegible] [illegible], non vero in fratre, ut inquit considerat Dd. a se supra d. n. 15 citatos. Sic etiam dicit Barb. [illegible] col 14. [illegible] illam suspicionem exori[illegible] ex [illegible] successione [illegible] non considerari in persona matris. Ergo idem & in fratre [illegible] & si non esset substitutus, ab intestato [illegible] succederet. [illegible] etiam in avunculo substituto [illegible] [illegible] Sen. *consi. 193 col. ult. lib. 2.* qui dixit, vitae bonitatem [illegible] suspicionem diluere. Concludit que ibi Menoc. [illegible] iudex agat in hac re, ut si ipsiu pupilli pater [illegible], *ut ad monet Bald. a Cravet. citatus, consi. 18. n. 3.*

8 Haec tamen † declaratio & limitatio non arridet [illegible] Surd. *ubi sup. n. 31. & 32.* quae ex pl[illegible] improbat, & contrarium tenet [illegible] *l. 1. in. C. ubi pupill. educ. deb.* [illegible] [illegible] uum, & quoeunq; successores c[illegible] nsideratum [illegible] [illegible], provenientes a spe successionis. Et praeterea pl[illegible] doctrinis etiam contra Menochium confirmat [illegible] & tandem eã insinuat esse communem. & [illegible] & aequam, quam ipse quoq; prob[illegible] etiam ex nostra l. Regia supr. citata [illegible] indistincte & generaliter prohibet [illegible] pupillum apud eum, qui pupillo moriente succ[illegible], & non excipit personam fratris substituti, ergo ip[illegible] comprehendit. Sed stante tenuitate patrimonii p[illegible] & divitiis substituti, iuncta bona fama & moribus, facile iudex posset inclinare in sententiam Menochii, *secundum Pet. Surd. ubi sup. num. 32.* Sed & ex aliis praesumtionibus contrariis tolleretur suspicio illa, de qua in nostra l. Reg. ibi *Quesea talque muriendo el moço non aya derecho de heredar lo suyo*, posset iudex decernere pupillum educandum apud eum, qui eius proximus su[illegible] for sit, *ut tradit Soc. d. consi. 193 circa primum quaesitum, vol. [illegible], quem refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. [illegible] de heredit.*

Tertio decidit eadem l. Reg. † que *si ouiesse madre que fuesse muger de buena fama, bien le puede dar el juez el[illegible] que lo crie e ella pue de lo tener mientras manduviere bin de z yno casare. Mas luego que casare, deſen sacar el huerfano de su poder: porque dixeron los sabios que la muger suele amar tanto al nuevo marido, que no tan [illegible] le daria los bienes de sus hijos, mas aunque consintiria en la muerte dellos por fazer plazer a su marido l. 1. & 2. C.* ubi pupil. educ. deb.

Hinc iuste iudex arbitratur, si matre existente ei educationem decreverit, quandoquidem de matre lex multum confidit, ut probat *d. l. 1. Cod. ubi pupi. educ. deb.* Quis n. amor parentum amorem superare potest? *l. ult. C. de curat. furio. Meno. d. casu 168, n. 2.* hoc tamen intelligi debet iuxta nostram l. Reg. nempe *Si la madre fuesse de buena fama, y mientras mantuviere biudez y no casare*, unde merito inquit Mol. Theol. *ubi sup. col. 1310. versi. mater*, quod si mater superstes sit, neq; ad secundas nuptias transivit, regulariter nullibi commodius iudicandum est, educari posse minorem, q̃ apud matrem, *ut in d. [illegible]* nisi circumstantiae sint, q̃ aliud suadeant, ut si illa pravos habeat mores, ut aliunde periculum spirituale & corporale minoris ex educatione matris timeatur.

9 Unde iudex non arbitrabitur † pupillum esse educandum penes matrem vilem ac turpe, *ut respondit Bal. consi. 487. pupill. morari, lib. 5.* ubi q neq; penes alterum, qui vita, religioni, morib. vel bonis pupilli insidiari praesumeretur. Quod procedit etiãsi pupillis staret patris voluntas, *ut in l. 1. an si. prin. ff. ubi pupill. educ. deb. & sup. dximus.* Et in terminis ultra supra dicta probat etiam Menoc. *d. consil. 168. n. 5. Caval. de tut. & cur. nu. 308. Guid. Pap. q. 529. n. Gr. dec. 55. n. Pet. Sur. ubi sup. q. n. 4. & 5.*

Similiter avia materna post matrem † admittitur ad pupilli educationem, ut decisum fuit *consil. Neapol. teste Tho Gram. decis. 5. n. 3. quem refert & sequitur Meno. d. casu 168. n. 4. & bene comprobans Pet. Surd. ubi sup d. [illegible] n. 24. cum seqq.* Succedit [illegible] avis in locum matris, & [illegible] tinentur hoc nomine [illegible] & [illegible] apud eam & avũ maternum educ [illegible] pupill [illegible] obstant [illegible] cessione aliqua ab [illegible] *secund. [illegible] et tut. & curat. n. 301. ver. [illegible] pen [illegible] quem se[illegible] Pet. Surd. ub[illegible] sup. n. [illegible]* Et hoc [illegible] tamentum [illegible] ascendentium [illegible] corum nomen & [illegible], & [illegible] aeternum, *l. [illegible] C. de [illegible] [illegible] hul. [illegible].* Et inquit tex *in l. ist [illegible] quod me can. [illegible]* plus [illegible] *[illegible] consil. 45. n. 5. vol. 1. & cum eo [illegible]* plus mat q̃ mater [illegible] filios, *l. [illegible] Cur. Iun. consil. 169. n. 13.* [illegible] refert & sequitur Surd. *ubi [illegible] n. 26* [illegible] ratione mater in alendo fil[illegible] praeferri [illegible] debet avia post matrem, sicut [illegible] in ordine tutelae, *auth. matri & avi [illegible] quand. [illegible] no pot.*

Se[illegible] [illegible] que[illegible] ab educatione, [illegible] mater, unde [illegible] ut penes se neptem [illegible] cum [illegible] appellit [illegible] procurasset. Et [illegible] in praedicta sp[illegible] avunculo contra avia consultavit Soc. Sen. *d. consi. 193. n. 2. l. 2.* quem sequitur Crav. *consi. 18. n. 11* qui, & de matre idem scribit *consil. 190. n. 6. 7. & Pet. Sur. ubi sup. nu. 28. & 29.* ubi, idem probat, quando avia coep[illegible] bona pupilli dilapidare: vel si ad secunda vota transivisset, vel quando luxuriose viveret, vel aliter in moribus peccaret, & poterit iudex arbitrari 12

puellam esse reponendam in monasterio, † si dubitetur de educatione apud consanguineos, *secund Calcaneum, consil. 121. col. 3. n. 3. & Crav. d. c[illegible] consi. 190. n. 7 sequitur Men. d. casu. 168, n. 6. [illegible] consi 36. nu. [illegible]* 13

Mater namque † removetur ab educatione, si ex alia caussa suspecta sit, puta quia pro [illegible] aequale matr[illegible] [illegible] *ut considerat Crav. d. consil. [illegible] ubi, n. 6. & seq.* dicit, ob eam caussam licere tutori pupillum auctoritate propria eripere de manibus matris. Et eand. caussam in his personis considerat idem *[illegible] d. consi. 19[illegible] 6. [illegible] d. casu 168, n. 6. quos refert & sequitur Surd ubi sup. n. 23.* 14

Mater [illegible] in hac mate [illegible] praefertur fratri adulto ipsius pupilli, ut const[illegible] praecedentibus. Licet enim textus *in leg. pe[illegible] commun. utriusque iudic.* videatur aequare matrem & fratrem in amando popillum, *ut perpendit Grammat. d. decision. 55. in [illegible] n. litera*, tamen ordo ostendit, [illegible] primam in amore, *ut recte consuit Menoch. d. casu 168. n. 8* qui n. 7 hanc opinionem in terminis ex hoc probavit, & late alios allegãs *per l. 1. C. [illegible] pupill. educ. deb. & ibi omnes Doctores Petr Surd. ubi sup n. 10. cum sequentib.* & est expressa nostra lex Regia *19. tit. 16 partitu 6 in verbis praecitatis*, cum circumstantiis, de quibus in ea iam supradictis. 15

Limitatur tamen haec communis & [illegible] vera sententia, 16 atq; regula, ut non procedat, qñ pupillus magis comode apud fratrem educari posset & utilius foret ipsi pupillo, *ut in d. l. 1. C. ubi pupill. educ. deb. ibi, quando autem inter eam, & cognatos, & tutorem super hoc orta fuerit dubitatio aditus praeses provinciae inspecta personarum qualitate, & coniunctione perpend.* Ita sensit Soc. *d. consi. 193. col. 2. ver. t. ex qualitate, l. 2.* Et cũ magis hoc aequũ sit, iudex arbitrari debet, quia in his aequitatem summopere est spectare debet, *ut respondit Cravett. d. consil. 199. n. 5. Pars. consilio 16. numer. 5. lib. 1.* Nec ut aliter faciat iudex moveri deb[illegible] lacty-

lacrymis maternis,sed omnino facere debet, quæ utilia magis sunt pupillo.Ita Baldus *consilio 487.pupilla morari, in fin.lib.5.Iaf.consilio 237.in fin.lib. 2. quos refert & sequitur Menoch. ubi sup. num. 9.* ubi eam prædictam limitationem probat,& Petr.Surd.*d.q.13.n.33.*

17 Secundo limitatur † præcedens conclusio pro matre, ut non procedat, cum pro fratre stat coniectura tam patris voluntas, ut eo casu, quando pater filio herede instituto, & dote filiæ relicta, reliquit ei alimenta a filio præstanda. Alimenta namque præstanda sunt in domo gravati,*ut docuit Bartol.in l.caro,§.Imperator. ff de aliment.& cap.16.legat.& plures allegans Menoch. ubi supr. nu. 12.* qui ex hoc & aliis fundamentis hanc opinionem probat,dicens,ita iudicatum fuisse, *& n. 19. cum sequentibus*, ampliat hoc procedere, etiam si sorori vel fratri substitutus hic frater esset. Nam adhuc ex iustis supradictis rationibus educari apud eum debet, quamvis alias id non procederet, *ut sup. resolvimus.* Ego vero circa hanc limitationem multum esse considerandum per iudicem censeo,ut perpensa fratris qualitate,& aliis debitis circumstantiis vel decernat pupillum, aut pupillam apud eum morari,& educari,vel non,iuxta id, quod sibi rectius videbitur. Agat igitur in hac specie,ac si ipsius

18 pupilli,vel pupillæ pater foret,†ut admonet Baldus *dicto consilio 487.* dicens, quod iudex in decernendo, apud quem puella educetur, debet assumere patrem,& facere, quod ipse de filia propria verisimiliter faceret, non permittendo eam morari apud eum, qui insidiaretur castitati,vitæ,animæ,bonis moribus,nuptiis aut sponsalibus, vel patrimonio ipsius pupillæ, quem refert & sequitur Cravet.*consilio 18.num.3.& Menoch.d.casu 168. nu.17. & late Petrus Surd.dicta quæstione 13. num. 37. cum seqq. usque in fin.*

Sic Bartol. *quæstione 16.* quæritur, utrum in illa quæ-

19 stione,*an pupilla penes eius sponsū educari possit*,decidit, iudicem pro arbitrio posse decernere,ut apud sponsum educetur pro sponsi qualitate, *ut ibi apud eum.* Cuius doctrina hac in re est admodum notatu digna, *secundum Menoch.ubi sup.num.18.* quamvis contrarium velit Paul.de Castr.*consil.127.n.3.vol.1.* dicens,quod non debet esse apud patrem sponsi, quia non est tuta pudicitia, nec libera est facultas recedendi à sponsalibus, quem sequitur Cravet.*consi.190.n.5.ad fin.*

20 Sed in hac specie † mihi plus placet doctrina Bald.*in leg.1.ff.ubi pupill.educ.debet*,dicens, quod aut pupilla est minor septem annis, & tunc sponsalia nihil operantur, si vero est maior septem annis, & tunc, aut est legitime tradita sponso,per patrem, vel legitimas personas, & nō debet auferri sponso. Si autem non esset ei tradita per patrem, vel alias legitimas personas, tunc non debet apud eum educari,præsertim si matrimonium non sit bene conveniens. Et tandem concludit, quod omnia ista remanent in pectore boni viri,hoc est,iudicis. Et tradit etiam Alexan.*consilio 161.super 1.dubio, colum. final. nu. 9.volumine 5.Iaf.consilio 237.num.10. volumine 2.Gregor. Lopez.in dicta leg.19.in gloss.del huerfano, tit.16.partit.6. & Pet.Surd.ubi sup num.34.* ubi ex Iaf. *ubi supra*, probat, quod potest dimitti apud patrem sponsi, quando sponsalia sunt convenientia,& utilia,& quod si mater & tutrix adversentur sponsalibus,tunc sponsa non erit deponenda apud eam,& insuper allegat Corneum, *consil. 292.colum.final.volum.prim.* dicentem,quod recte educatur apud patrem sponsi, si sponsalia sint condecentia, in tantum,quod sponsus potest eam recuperare,si de facto auferatur, & loquitur, quando nulla stat contradictio vel suspicio Pudicitiæ,Idem probat Cravet.*d.consil. 190.num.4.& 5.* dicens hoc procedere,quando sponsalia sunt legitima & condecentia: secus quando sunt incongrua, ut quia sit impari desponsata, vel suasionibus extraneorum seducta,*& n.6.* inquit matrem esse suspectam, quæ induxit filiam ad sponsalia.

Tertio limitatur † prædicta conclusio communis pro matre,ut non procedat,si ipsa mater transierit ad secundas nuptias,ut patet ex nostra l. Regia 19.titulo 16. partit. 6.ibi,*mas luego que casare deben sacar el huerfano de su poder*,textus *in dicta leg.1.C.ubi pupill.educ. debet, ibi, si non vitricum,eis induxit,late Curt.Iun.consilio 94.colum.ultim.n.9.Cravet.dict.consil.18.n.3.& 11.& consil. 190. nu.6. Fran.March q.612. in 2.parte, Spino in suo Specul. testamentorum.gloss.29.num.13.Menoch.d.casu 168.num.10. Capr.consil.72.nu.10.Cig.consil.36. num. 12. & plures allegans Petrus Surd.de aliment.d.tit.4.q.13.nu. 15.* ubi ampliat cum Guid.Papa,quod iudex in hoc casu non tenetur sequi voluntatem patris,*Greg.Lopez.in d.l.19.in glo. que casare*,ubi quod tunc,tam ipsa mater, quam vitricus repelluntur ab educatione. 21

Hoc tamen † verum intelligit Bald.*in leg. omnem sub nu 11.in vers.item nunquam, C.ad Tertullianum*, si apud magis idoneum pupillus possit alimentari commode: quia tunc non solum mater, sed etiam ipse vitricus repellitur ab educatione pupilli, alias secus. Nam ubi pupillus educetur, est in arbitrio iudicis, *ut in authent. de nupt. §. eius quoq; principis collatione quarta*, *sequitur Paul.de Castr.in leg.si pater,num.3.C.de neg gest.* ubi limitat etiam, quando qualitas personæ aliud suaderet, *ibi per eum,quem refert & sequitur Pet. Surd.ubi supr. n. 20.* sed ultra eos idem voluit Alberic. *in dict. leg. l. in Cod.ubi pupill. educ. deb.* dicens quod etiam si mater super induxerit virum, si tamen cessat omnis suspicio, quia non est successura pupillo, quia habet substitutum, & est honestæ vitæ, & vitricus similiter tunc ali potest pupillus penes maritum,*sequitur Greg.Lopez., ubi supra. Cur.Iun.d.consilio 90.n.9.& Bald.& Greg.Lopez.ubi sup. refert & sequitur Mol.Theolog.1.part.de iustit.& iur.tractat.2.disputat.224.col.1380.vers.quando mater, & Surd. ubi sup.num.18.* 22

Quando igitur mater filiæ † pupillæ ab intestato esset successura,proculdubio, si transit ad secundas nuptias, ab eius educatione repellitur,*secundum Curt.Iun.d.cons. 93.quem sequitur Cravet.cons.18. num.3. & 4.* etiam si ei non sit successura in tota hereditate,sed in tertia, *ut contra Curt. Iun.ubi sup.num.9.probavit Petrus Surdus, ubi supr.num.19.* 23

Vbi *num. 16.* † idem probat cum Menoch si subsit suspicio, illam esse convolaturam ad secundas nuptias, quia non admittitur ad educandum filium in domo sua: sed hoc attenta nostra lege *19.tit.16.part. 6. ibi, luego que se casare* procedere non videtur sumto argumento à contrario sensu,& quia ante, quam transeat ad secundas nuptias,si mater sit bonæ famę,iam permittit sibi l. illa educationem filii, dum fuerit vidua, & alias nuptias non contraxerit. 24

Et quæ dicta sunt in matre transeunte ad secundas nuptias,procedunt etiam in ea,quæ & si vidua sit,est tamen vilis,improba, impudica vel inutilis. Nam ei quoque denegatur educatio,& alia eligetur persona idonea, *secundum Bald.dict.consilio 487.colum.2. in pricip. vol. 1. Menoch.d.casu 168.num.5.* Paria enim sunt, quod mater secundo nubat, vel inhoneste vivat, ut utrumq; probat & tenet Pet.Surd.*ubi sup.n.22. & 21.*

Iudex igitur in decernendo,†apud quem puella educari debeat,assumet patrem,facietque,quod ipse de filia propria verisimiliter faceret, non permittendo eam morari apud eum,qui insidiaretur castitati,vitæ,animæ, bonis moribus,nuptiis,aut sponsalibus,vel matrimonio ipsius puellæ,*ut sup.dicebamus.*

Nullus tamen † pater filiam propriam vellet morari apud matrem secundo nubentē, quæ ex eo præsumitur affe- 27

[illegible] onem ad filios immutasse, *ut inquit Gram. d. cons. 18. num. 3.* & probat nostra lex Regia 19. in fin. ibi. *Por que dixeron los sabios antiguos, que la muger suele amar tanto al nuevo marido, que non tan solamente le daria los bienes de sus hijos, mas aun consentiria en la muerte de ellos por fazer plazer a su marido*, nec hoc casu judex tenetur sequi voluntatem patris, *ut supra dicebamus.*

18 Adultus autem educabitur, ubi ipse voluerit, *secundum Alberic. post Uber. de Bobio, quem citat in l. fin. C. ubi pupil. educ.* ubi inquit hoc procedere, etiamsi adultus eligat educari apud vitricum, quod tamen non esse perpetuum probat ex multis Pet. Surd. *ubi sup. num. [illegible] cum seq.*

19 Iudex etiam decernere potest. † quod pupillus alatur apud tutorem, ei namque commissa est cura, non solum rerum, sed etiam personæ pupilli, *lex 1. ff. de tutel. Paulus Castr. consil. 12. num. 1. volum. 1. Corduba in leg. 1. quis a liberis, §. si mater, num. 45. ff. de lib. agnosc.* Hoc autem non procedit indistincte: quia non e[illegible], quod tutor quis sit, educabitur pupillus apud eum. Fallit namque, quando tutor esset successurus ab intestato pupillo, quia tunc is non debet apud eum educari, *l. [illegible] & ibi Dd. C. ubi pupillus educari debet, Curt. Jun. d. consil. 44. num. 9. Guid. Pap. q. 539. num. 3. sequitur utrumq. Pet. ubi sup. num. 9.*

SUMMARIA.

1 *Tutores Cæsarum constitutionib. tenebantur statim accepta tutela, vel ex pecuniis pupilli [illegible] adire emere, vel easdem pecunias, juxta [illegible] dare.*

2 *Tutori permissum olim erat, pecuniam pupilli sub [illegible] dare ad alimenta pupillo exhibenda.*

3 *Tutor olim, qui pecunias pupilli in suos usus propria auctoritate convertebat, tenebatur usuras pupillo dare.*

4 *Tutores hodie in prædictis casibus non tenentur ad usuras, sed solum ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis boni viri arbitrio.*

5 *Tutor, vel curator hodie tenetur pecuniam pupilli, vel in emtionem prædiorum expendere, vel eam alicui mercatori tradere ad partem honesti, & licitis lucri recipienda secundum regionis & provinciæ mores, quib. inspectis lucrum honestum potest, absq. verisimili damno minoris tutor accipere, & minori acquirere, idemq. est in aliis administratoribus, & in locis ubi mercatura non exercetur, tenetur tutor d. pecunias, & res mobiles infructuosas convertere in emtionem prædiorum, alias tenetur ad fructus & interesse, & hoc quando talia prædia [illegible] venalia, & emi potuissent, ut in n. 6. nisi in testamento sit sibi relicta liberatio, & omne illud in quo eum condemnari contigerit, ut in n. 7. quia tunc de neglectis, [illegible] omissis non tenetur, nec potest contra eum in litem jurari, secus si in dolo deprehendatur talis tutor, ut in d. n. 7.*

8 *Tutores in subsidium tenentur pecunias pupillares ad honestum lucrum dare, sc. ubi non reperiuntur bona stabilia venalia, præsertim cum pater non fuisset solitus pecunias dare ad honestum lucrum, vel ad mercaturas, vel etiam. quod fuisset solitus, si tutor non fuisset industriosus, quemadmodum pater.*

9 *Tutor debet petere interesse, secundum mercatorem, qui dat minus, & ideo ad amplius non tenetur, ut num. 10. secus si in suos usus convertit pecunias pupillares, ut in num. 11. & 12.*

10 *Tutori deponente pecunias pupillares ad lucrum apud campsorem communiter eo tempore reputatum virum bonum, hoc est, idoneum, licet postea decoquat, & aufugiat, non est sibi imputandum idem est si casu fortuito perdantur pecunia, vel merces, puta, quia navis submergeretur. vel incursu latronum res pupillaris pereat, vel mercator, apud quem fuerunt depositæ pecuniæ ad partem honesti lucri erat idem, apud quem pater tales depositiones faciebat, nisi tutor hic fuisset negligens in exigendo, & recuperando d. pecunias, ut in num. 13.*

14 *Tutor, qui dedit pecunias minoris ad societatem officio in personam alterius, qui postea decoxit, & prædictæ pecuniæ fuerunt perditæ, tenetur ad damnum earum, ratione de qua hic.*

15 *Tutores aut curatores, non debent aut possunt pecunias minorum in aliquod exercitium, puta in societatem collocare, nisi illud in usu fuit et patri pupilli.*

16 *Tutor aut curator, qui negligens fuit in convertendo pecunias minoris in emtionem prædiorum, vel in partem honesti lucri, tenetur & condemnabitur in id, quod inter [illegible] ferium ubi [illegible] sum, tutor vel curator diligens in hoc fuisset: idem est [illegible] ardius hoc fecisset, nam tenetur ad interesse, ut num. 17*

18 *Tutor, qui pecuniam usque deb[illegible] a seipso non exigit, inque emtionem præ[illegible]rum non convertit, ad interesse pupillo tenetur.*

19 *Tutor qui non est idoneus ad damnum pupillo resarciendum eo non exercitum [illegible] pecunia pupillaris, vel omissam comparationem [illegible] rum extra ordinem coercebitur.*

20 *Tutor [illegible] usuras etiam [illegible] usq. ad diem, quo tutelam restituit.*

21 *Heres tutoris tenetur ad usuras pecuniæ, quæ in ejus manus per[illegible].*

22 *Tutor [illegible] exc[illegible] non potest a solutione [illegible] minoris [illegible], cautius egisse mutuando pecunias pupilli, [illegible] dep[illegible] ad partem honesti lucri.*

23 *Tutor, [illegible] curator in ea provincia, ubi frequens est redituum annuorum venditio, ut in nostra Hispania contin[illegible], maxima culpa dignus censebitur, qui pecuniam pupilli in id negotium expendere neglexerit, ac proinde condemnandus erit in id, quod pupilli interest ejus pecuniam otiosam fuisse, absque ullo lucro apud tutorem, vel curatorem, ita tamen ut levius, & moderatius interesse solvatur, ut in exemplo hic posito, n. 24.*

25 *Tutor, vel curator modicam pecuniam minoris non tenetur dare ad lucrum.*

26 *Tutoribus & curatoribus, quantum tempus detur ad exigendum & collocandum pecunias pupillares in emtionem prædiorum, vel in annuos redditus, & n. 27. ponitur vera resolutio in hoc.*

28 *Tutor vel curator ita demum debet collocare pecunias pupillares, in emtionem prædiorum: vel in redditus annuos [illegible] hoc facere potuerit, alias [illegible], & melius est solver[illegible] pupi[illegible], quam emere prædia: & cui incumbat onus probandi potuisse colocare, vel non, vel converti [illegible] agitur n. [illegible].*

30 *Calculat[illegible] regulariter n[illegible] habe[illegible] potest, item aut juris[illegible] nem ad condemnandum [illegible] reliquo, sed tantum [illegible] licitum interponendi [illegible] per [illegible] liquis, & interesse juxta distinctionem, de qua c. 9. 2. part. ut ibidem num. 31*

32 *Tutor vel curator, si [illegible] suis usibus retinuerit, earum usuras præstare tenetur.*

33 *Tutor vel curator an teneatur ad interesse pupilli pecuniarum, quas omisit exigere vel pretii bonorum mobilium, quæ vendere tenebatur, & id omisit facere, & n. 34 & 3[illegible].*

35 *Prælatus, qui passus est rem ecclesiæ præscribi, tenetur ipse cum suis heredib. damnum re[illegible]re, idem est in quolibet tutore & administratore [illegible] tiam in [illegible] administrationem habente: & in [illegible] propter bellum, & tyrannidem fuerunt extorta bona creditoris.*

37 *Tutor vel curator negligens in convertendo pecunias pupillares in emtionem prædiorum, vel exercitium mercantiæ ad partem honesti lucri. quod interesse solvere debeat, an respectu fructuum prædiorum, quæ emere debuerat, vel ratione licitis lucri pecuniarum?*

38 *Tutor, administrator, & socius ad hoc, ut non teneantur*

de neglectu, tenentur probare se adhibuisse omnem diligentiam in administratione & exactione debitorum.

39 *Tutor non tenetur exigere debitum, cujus exactio carior esset, quam ipsa sors debita.*

40 *Tutor vel curator tenetur à seipso exigere debitum.*

41 *Tutor potest sibi solvere, quod pupillus sibi debet, & à tempore mora desinunt currere usura hodie interesse, & hoc nisi ea pecunia sit destinata ad emtionem prædiorum, ut num. 42. & quid si debitum sit simplex sine usuris, n. 43. & in alio debito quocunque præter mutuum. n. 47. d. otamen requiruntur ad hoc, ut tutor possit sibi solvere, ut in n. 48.*

43 *L. quoties, §. sicut, ff. de administrat. tut. intellectus, n. 43. & 44.*

45 *Tut[illegible] in [illegible] caussam propriam non potest sibi auctorari, nisi hac auctoritate interposita ad utilitatem pupilli principaliter transigatur.*

46 *Pupillus tutore auctore non potest ipsi tutori fideicommissum restituere.*

49 *Tutor creditor pupilli ex pecunia non potest sibi satisfacere in bonis immobilibus.*

50 *Tutor, qui alias a patre pupilli emit fundum, potest fundum sibi tradere.*

51 *Tutor, vel administrator bonorum præsumitur sibi satisfacere de credito suo, & procedit etiam in mulieribus administrantibus bona pupillorum circa repetitionem suarum dotium.*

52 *Uxor agens via exsequutiva contra heredes mariti ex publico instrumento, quod ex forma statuti habet exsequutionem paratam ad dotem, mortuo marito non potest impediri propter non redditam rationem administrationis tutela filiorum suorum.*

CAPUT IX.

De obligatione tutoris, vel curatoris ad convertendum pecunias minorum in eorum utilitatem.

1 CÆSARUM † constitutionibus statutum est, imo præceptum, tutoribus statim accepta tutela, vel ex pecuniis pupillaribus prædia emere, vel easdem pecunias juxta usurarum modum fœnori, dare, *l. tutores, la 2. C. de administ. tut. l. quoties, ff. eodem tit. l. tutor, qui repertorium, § si post depositionem per totum, cum simil. ff de administ. tut. late Baec. de decim. tut. c. 2. num. 92. cum seqq.*

2 Imo permissum erat tutori pecuniam pupilli mutuo † sub usuris dare ad alimenta pupillo exhibenda, *ut in authent. de his qui oblig. se haber perhi. se minor. §. quoniam. collat. 6. & C. de administ. tut l. constitutio.*

3 Tenebatur etiam † tutor, qui pecuniam pupilli in proprios usus convertit propria auctoritate usuras pupillo dare, *l. qui fine, ff. de negot. gest. l. tutor, qui repertorium. §. pecunia d. non æstimo, ff. de administr. tut. leg. 1. C de usur. pupill*

Usuræ autem legitimæ & pupillares, quæ essent, in hac materia declarat, *uctal. tutor. qui repertorium, § si post depositionem*, quorum Jurisconsultorum responsa defendere conatur Carol. Molin.

4 Verum † illa hodie apud Christianos procedere non possunt, nec licita sunt, quæ in eis permittuntur & præcipiuntur. Non enim tenentur tutores pupillis suis ad usuras, sed solum ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis boni viri arbitrio, atque ita hoc modo ad praxin est educendus textus *in d. l. tutor, qui repertorium, §. idem [illegible] ent.* cum alioqui tolerandum non sit fœnoris exercitium, etiam in favorem pietatis. Ita insignis præceptor communis, & Christianissimus præsul D. Covar. *lib. 3. var. resol. c. 2. n. 1. sequitur Baec. de decim. tutor. c. 2. n. 93. & 96. ver. sed certe, & Padil. in l. præses, num. 26. C. de transact. & Molin. Theol. de just. & jur. 1. part, tract. 2. disp. 224. col. 1. 86. ver. quando ergo.*

5 Tenebitur † igitur omnino hodie tutor vel curator, qui juxta veteris juris civilis [illegible] pecuniam pupillarem mutuo dare [illegible] *de administr. tut. l. si pecuniam, C. de* [illegible] pecuniam vel in emtionem prædiorum [illegible] am alicui mercatori tradere ad partem [illegible] cipiendam, secundum regionis & provinciæ m[illegible] bus inspectis lucrum honestum potest absque [illegible] damno minoris tutor accipere, & minori acqui[illegible] *gument. text. optimi in c. per vestras, de donat. inter vir. & uxor.* Ita probarunt Bart. Paul. Castr. & Alexand. *num in l. divus Severus, ff. ad l. Falcid. Bar. in d. l. tutor, qui repertorium, §. si post depositionem, Roman. consil. 2[illegible] tius consil. 139. in versic. ideo dixit, Bart. co[illegible] sic. quoad secundum Socin. consil. 2. libr. 1. colum. ult. consil. 192. colum. 1. Palat. Rub. in d. c. per vestr. n. § 6.* [illegible] *Salyc. in anth. novissime, C. de administr. tut.* q[illegible] & sequitur Covarr. *ubi supra, d. num. ver. illud* [illegible] *Sylv. in summa, verb. tutela, quæst. 4. Pet* [illegible] *tit. ult quæst. 46 num. 31. cum seqq. fol. 407.* [illegible] *num. 9. vers. hinc videmus, lib. 3. & Signorol cons* [illegible] *M[illegible] ar. consil. 20. num. 13.* ubi hoc exten[illegible] tad[illegible] que administratores, ex Corneo. ubi supra, & c[illegible] prædictam principalem sequitur etiam plures [illegible] Decianus *cons. 85. num. 32. volum. 2. & Rimin. co[illegible] num. 21 libr. 2. Gram. decis 103. num. 22. & 23. deci*[illegible] *67. num. 1 Baec. de administ. tut. cap. 2. num 92. Pari[illegible] si 96. num 35. & 36. libr. 1. Roland. a Vall. consil. 49. num* [illegible] *& 35 lib. Ant. Galea. Malvas. consil. 113. num.* [illegible] *de partit. 1 part. c. 4. num. 21. & 22. & Molin. Theo. co. supr ad fin. col. 1396. Cavalcan. de tut. & cura. num. 113. num. 115.* addit, quod in locis, ubi mercatura non exe[illegible] tur, tenetur tutor dict. pecunias, & res mobiles in[illegible] ctuosas convertere in emtionem prædiorum, alias t[illegible] tur ad fructus & interesse, *ut per Roman. singul. 1-9. & [Ro]land. a Vall. consil. 35. num. 17 & consil. 49 num. 34. vol[illegible] Palat. Rub. ubi sup. num. 1. qui alios allegat, & Baec. de decima tutor. cap. 1. num. 13 & c. 2. num. 97. edem Cavalc. ubi supr. n. 116.* Et hoc quando talia prædia essent venalia, & emi potuissent, alias secus, *ut pro Roland. a Vall. de lucro dot. quæst. 64 n. 20. Franc. Marc. decis. 167. num 9. in 2. par. & Plo. in l. si quando, num. 117. cum seqq.* [illegible] *unde vi, & infr. latius dicemus.*

Unde qui opponit negligentiam tutori, quia pupillarem pecuniam non convertit in emtionem prædiorum, tenetur probare, quod stabant in loco prædia venal[ia] *Aretin. consil. 31. in fin. Decius consil. 162. col. 2. in fin. Crav. consil. 21. n. 1. & hos referens Pet. Surd. consil. 9. num 15 lib. 1 congerit plurimos decision. Perusin. 6-. num. 2.* [illegible] *in secunda parte*, quod quo modo intelligendum sit, in[fra] dicemus.

Limitat † tamen hoc Plot. *ubi supr.* si tote[illegible] ame[illegible] o fuisset sibi tel[illegible] a liber[illegible] tio. & omne illud, in quo e[illegible] condemnari contigerit, quia tunc de neglectis [illegible] & [illegible] s non tenetur, nec potest contra eum jurari in litem [illegible] *fert & sequitur Cavalc. de tut & curat. num.* [illegible] us i in dulo deprehendatur talis tutor, ut quis [illegible] s pupillio proprius usus convertit, unde præd[illegible] tur, *leg. qui fundum, §. si tutor, ff. pro emt. cum simi*[illegible] ita c[illegible] m ut fa ctus locupletior, & in dolo ex facto [illegible] deprehendatu[r] rationes reddere tenetur, ita Decius *consil. 192. num. 4. 5. ad fin. & Cavalc. ubi post Plotum.*

Sed ita demum † permittitur tutoribus dare pecunias pupillares ad honestum lucrum, ubi non re[perian]tur bona stabilia venalia, & sic in subsidium, præs[er]tim, quando pater non fuisset solitus pecunias dare [ad h]onestum lucrum & ad mercaturas, vel etiam quod fuisset solitus: si tutor non fuisset industriolus, q[ue]madmodum pater, *Bartolus in leg. Titium & Mævium §. alteram, ff. de administrat. tutorum. Socin[illegible] r. consilio 24. num. 44. libr. 1. Plotus de in litem jurand. §. [illegible] numero 18.*

quos

quos ad hoc refert & sequitur decis. Perus. 67. num. 31. in 2. parte, ubi *n. 33.* quod hoc tanto magis non videtur permissum in civitate Perusina, in qua quotidie reperiuntur bona stabilia venalia, ac etiam homines perquirentes pecunias ad census, & ad mercaturas.

9 Quod si in illo loco, ubi degit tutor, & ubi habet fœnerari pecuniam pupillarem, sunt multi mercatores, qui diversimode dant lucrum pro pecuniis sibi creditis, debet tutor interesse petere secundum mercatorem, qui dat minus, *juxta text. singul. & unicum, in d. l. tutor, qui repertorium, §. si post depositionem. ibi, ex ceteris caussis, secundum morem provinciæ præstabit usuras, aut quincunces, aut trientes, aut si quæ aliæ leviores in provincia frequentantur*, quem multum commeodant ad hoc Ludovic. Roman. *singulari 176. jure hodierno*, dicens, quod ita fuit pronunciatum, *& consil. 139. & Palatium Rubeum, ubi supra, num. 2.*

10 Inde deducens, † quod si tutor pecuniam non posuit ad partem honesti lucri, non tenebitur ad illud majus interesse, quod potuit habere ab illo mercatore, qui plus dabat, sed solum ad illud, quod habere potuisset ab eo, qui minus dabat, *Petr. Surd. de aliment. tit. 9. qu. 10. num. 47. fol. 407. colum. ult.* ubi etiam refert ad idem Rotæ *decis. 742. num. 3. 1. parte, in noviss.* ubi dicit, usuras fuisse taxatas ad octo pro centenario, quemadmodum solvuntur census, non autem ad duodecim, ubi reddunt officia. Idem ex illo textu tenet Ayora, *de partit. 1. part. c. 4. num. 30.* hoc intelligens procedere, quando tutor non con-
11 vertit pecunias † pupillares in usus suos, aut non constat convertisse, sed retinuisse: secus si in suos usus convertisset. Nam tunc inquit, quod si hoc probatum fuerit, tenebitur ad usuras legitimas, (hoc est) ad graviores secundum legem permissos, hoc colligens, & bene ex *dicto §. si post depositionem, versic. si deponi, & versi. residuarum autem summarum, versic. ex ceteris*, ubi fit differentia inter usuras pupillares, quæ sunt graviores, & ceterarum caussarū, quæ sunt leviores. Requiritur igitur super hoc secundum ipsum caussæ cognitio, ut secundum distinct. præd. l. pronuntietur.

12 Quod si tutor † deposuit pecuniam ad lucrum apud campsorem communiter eo tempore reputatum virū bonum (hoc est idoneum, quod dicitur a donando, licet decoquat, & aufugiat, non est sibi imputandum, *ita Alberic. & Paulus, num. 2. in leg. qui sub conditione, per illum text. ff. de condit. & demonstrat. leg. si res pupillaris, ff. de administr. tutorum, ibi, vel argentarius, cui tutor pecuniam dedit, cum fuisset celeberrimus, solidum reddere non possit, nihil eo nomine tutor præstare cogitur*, qui textus ad hoc est singularis, *secundum Palat. Rubeum, ubi supra, nu. 3.* qui idem sequitur plures Dd. citans hoc tenentes, & Baec. *de decim. tutor. c. 2. num. 92. & Petr. Surd. d. q. 40. num. 38. dec. Pedemont. 67. n. 30. in 2. par. sequitur alios allegans Cavalcan. de tut. & curator. num. 114.* ubi idem probat, quando casu fortuito perduntur pecuniæ & merces, puta, quod navis submergeretur (adde tu) vel incursu latronum res pupillaris pereat, *ut in d. leg. si res pupillaris.* Idem erit dicendum, si mercator, apud quem fuit deposita pecunia ad partem honesti lucri, erat ille, cum quo pater pupilli erat solitus tractare, & apud quem pater tales depositiones faciebat: tunc namque tutor excusatur à damno inde sequuto, & imputatur pupillo, *ut bene probat Palat. Rub. ubi supr. num. 12. & decis. Perus. supradicta 67, num. 34. ubi alios allegat.*

13 Limita † tamen casum hunc, nisi fuisset negligens tutor hic in exigendo, & recuperando dictas pecunias, *ut per Plotum, in dicta leg. si quando, num. 216. cum seqq. versi. negligentia tutoris, C. unde vi*, ubi etiam dicit, quod illa negligentia est peccatum mortale, quod etiam cum Socin. & Cravet. tenet Baec. *dict. c. 2. num. 102.* & Plotus *num. 248. versic. & minus excusantur*, inquit, procedere etiam, quod iste tutor, aut curator constituisset factorem, vel actorem negligentem, *quem alios referens sequitur Cavalcan. d. num. 114.*

Quinimo † tutor, qui dedit pecunias pupillares magnas ad societatem officii in personam alterius, qui postea decessit, & prædictæ pecuniæ fuerunt deperditæ, tenebitur ad damnum earum. qui debebat prævidere periculum imminentis mortis, & poterat eas in emtionem prædiorum venalium convertere, vel in tuto ponere ad honestum lucrum, absque periculo amissionis capitalis, puta ad census perpetuos, ad annuum, ac etiam ad licita, & honesta lucra mercaturæ, quod lucrum mercaturæ, licet stet sub periculo fortunæ, a communiter tamen accidentibus regulatur, ut plurimum in mercaturis & negotiationibus homines solent superlucrari, ut probat decisio Perus. *supradicta 67 in princ. ante num. 1. & num. 30 cum seqq.* ubi *num. 33.* inquit, se ita judicasse, *& nu. 34. cum seqq.* præfatam sententiam limitat tribus modis. Primo, quando pater tutoris fuisset solitus illas pecuniarum quantitates dare ad societatem officii. Secundo, quando essemus in tutore cujusdam magni ... & valde divitis arbitrio judicis. Tertio, in omnibus tutoribus, qui dedissent parvas pecuniarum quantitates ad societatem officii, attentis di..., & quantitate ipsius pupilli, ... circumstantiis arbitrio judicis, quarum triū limitationum, primam & tertiam probo, mediam autem, & sic secundam rejicio. quia meo judicio vera non est, nec fundamentum ejus aliquid præstat aut concludit. 14

Similiter † tutores aut curatores non debent aut possunt pecunias minorum, in aliquod exercitium, puta in societatem collocare, nisi illud in usu fuisset patri pupilli, juxta *gloss. in authent. ut hi, qui oblig. &c. §. si vero, argumento leg. si negotia, ff. de negot. gest. Bartol. in leg. Titium & Mævium. §. altero, ff. de administr. tutor. Socin. consil. 24. num. 44. volum. 1. Baec. de decim. tut. d. c. 2. num. 103.* ubi, quod si tutor non est ita industriosus, ut pater, non debet conferre rem pupilli in exercitium patris, *secundum Bartol. & Soc. ubi supra.* 15

Tutor autem vel † curator, qui in prædictis ante versic. *quinimo modo præcedenti*, negligens fuerit cum commode posset id lucrum minori acquirere, tenebitur & condemnabitur in id, quod interest, quemadmodum probatur *in d. § si post depositionem, & in dicta l. 9. tutor, in princ.* ac fatentur præcitati auctores potissime, ubi ergo seipsum tutor diligens fuerit in hisce ... is acquirendis, *text. in l. si tutor secund. dignitatem, § 1. ff. de administr. tutorum*, ubi inquit text. non est audiendus tutor, cum dicat, ideo cessasse pupillarem pecuniam collocare, quod idonea nomina non inveniret, si arguatur pro eo tempore suam pecuniam bene collocasse, *& ibi Bartolus & Alberic. gl. in c. ultim. 12. q. 4.* cuius meminit Abb. *in c. 1. col. 2. de in integr. restit. Barba. in c. edocere, col. 2. de rescrip. Doctor Covarr. lib. 3. variar. resol. c. 2. num. 1. versic. illud sane, ibi, alioqui si tutor, Socin. consilio 2. nu. 16 lib. 1. Vega lib. 4. de suis casib. de conscientia, casu 345. Baec. dicto c. 2. num. 94. & 101.* 16

Addens dicto *num. 94.* idem esse, si tardius dedit: nam tenetur ad usuras (hoc est) interesse medii temporis, *ut in d. §. si post depositionem, ver. si deponi.*

Imo tutor † qui pecuniam à se debitam, à seipso non exigit, inque prædiorum emtionem non convertit, ad interesse pupillo, tenetur Carol. Ruin. *consilio 108. num. 16. volum. 1.* 17

Similiter ob fœnus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum, aut fundorum omissam comparationem, tutor si non sit idoneus ad damnum resarciendum extra ordinem coercebitur, textus expressus *in leg. ob fœnus, ff. de administr. tutorum, Baec. d. c. 2. n. 94.* 18

20 Ubique † debet usuras, etiam finito officio usque ad diem quo tutelam restituit, *ut in d. l. tutor, qui repertorium, in prin. . . leg. tutor pro pupillo, § 1. cum leg. seq. & enl. Lucius, § . . . ff. de administ. tut.*

21 Et autem 5. † idem probatur in tutoris herede, qui tenetur ad usuras pecuniæ, quæ in ejus manus pervenit, *ut in leg. tutor, § pecunia, quæ in arca, ff. de administr. tutorum, & in leg. . . ostendimus, § usuras, ff. de fidejuss. tut. bonus . . . leg. tutor, qui repertorium, § si post depositionem, . . . pecunia, quæ in arca, ff. de administr. tutor.* Quod de . . . lucro & interesse intelligendum est, *juxta . . . & infra dicenda.*

22 Nec tutor † se defendere aut excusare poterit, si dicat, cautius egisse mutuando pecunias pupillares, ex quo semper . . . parata prædia, quæ comparari possint, quam si illas deposuisset propter periculum, quod . . . depositi spectat ad deponentem, cum dominium non transferatur in depositarium, *ut in l. 1. § . . . ff. depositi, . . . l. . . . quibus mod. re contrah. oblig.* Quod non est in mutuo, cum beneficio mutuatarium transferatur dominium, *l. 2. princip. ff. si cert. pet. & ibi Doctores.* Unde . . . ad mutuantem, sed ad ipsum recipientem mutui spectat periculum, *leg. incendium, C. si cert. pet. & ibi bald.*

Quinimo ita mutuando minime dici potest, eum cautius egisse, *ut late ex pluribus in terminis probat Ant. Gal. Malv. d. consil. 113. num. 35. cum seqq.*

23 Ex quibus fit, † ut in ea provincia, ubi frequens est redditus annuorum venditio, (ut in nostra Hispania contingit) maxima culpa dignus tutor vel curator censeatur, qui pecuniam pupilli in id negocium expendere neglexerit, ac proinde jure optimo damnandus erit in id, quod pupilli interest, ejus pecuniam otiosam fuisse absque ullo lucro apud tutorem vel curatorem, *ita Covarr. d. libr. 3. variarum resolut. cap. 2. num. 1. vers. illud sane, ad fin. quem refert & sequitur Baec. de decim. tutor. d. cap. 2. num. 93. ad fin. & voluit Pet. Surd. de aliment. tit. ult. quæst. 40. num. 36. folio 407.* sequitur etiam Anton. à Cord. *in sua summa de casib. de consc. cont. qu. 163. in 1. dubio,* dicens hoc esse intelligendum, si tutor reperiret census annuos securos, vel prædia, in quorum comparationem pecunias pupillares posset impendere, tenet etiam Ayora *de partit. 1. part. cap. 4. num. 21. cum sequentibus, & Molin. Theologus, ubi supra, colum. 1386. ad fin. & in princip. sequentis:* ubi quod in locis, in quibus id non est frequens (ut in Lusitania affirmant Doctores) tradenda est pecunia mercatori, aut alteri similiter ad licitam & tutam negotiationem, de qua fit mentio & approbatur *in d. cap. per vestras. de donat. inter virum & uxorem.* Et quod ita ad fieri consuevit olim in Lusitaniæ regno, ita que præscribitur modus, quo tradenda erat, *lib. . . ordin. tit. 67. a §. 49.* Sed quod postea par. 1. *legum extravag. tit. 19. l. 2.* deponi eam præscribitur una cum gemmis, & rebus aliis aureis & argenteis minoris in arca publica ad id deputata, nec inde extrahi, nisi, ut suo tempore reddatur, vel ut inde prædia, aut annui redditus minori emantur, vel congrua sustentatio illi tradatur, debitave illius solvantur, & quod hoc ipsum hodie servatur, & fortasse ob difficultates & pericula pecuniæ, quæ experiebantur, quando ad negotiationem tradebatur, hoc ita constitutum fuit consentanee ad authentic. *ut hi, qui obligat. §. quoniam autem.*

24 Sed in regnis † Castellæ & Legionis, quod prædiximus ex Covarruv. & sequacibus, observandum est, ita tamen ut levius & moderatius interesse solitum ab his tutoribus & curatoribus, qui pecunias pupillares in emtionem prædiorum vel honestum lucrum, vel redditus frequentes non collocaverunt, exigatur. Verbi gratia, *Que si en aquella tierra se suelen comprar frequente mente juros y censos de a catorze mil y a diez, y seys mil, y a veynte mil el millar y a menos, si carguen a . . . verate mil maravedis el millar poco . . . los redictos y erbueos mas leves, que . . . reynos, pero si esse dinero de el menor, . . . curador en sus provechos, constando de e . . . gar a al administrador a razon de los . . . nes que segun ley son permitidos.* Ita in praxi pr. . . Ayora *de partit. d. 1. p. c. 4. num. 3. ex d. l. tutor, qui . . . §. si post depositionem, versic. ex cæteris, cum . . . præcedentibus,* de quibus supra, cujus distinctio . . . est, & in illu text. probata. Modicam autem pecuniam non tenetur tutor, vel curator dare ad lucrum, *secundum Alb. in l. sciv. ff. de integrum restitut. mino. & . . . tutor. quem refert & sequitur Baec. dict. cap. . . .* ibi, ubi dicit, & merito profecto, quia alias . . . obligare tutorem vel curatorem summam . . . pecuniarum minimam, quam primum eam . . . convertere in emtionem prædiorum vel censuum, . . . pupillo damnosum. Debet igitur exspectari quousque aliqua notabilis quantitas pecuniarum esse . . . coacervata, quæ in id commode convert . . . judicis, ut probatur clare *ex l. ita autem, . . . princ. ff. de administr. tut.* per quem textum ita tenet *gl. . . in verb. prædiorum, C. de administr. tutorum, etiam A. . . ubi supra, num. 32.* 25

Nunc autem † opportune hic agendum superest, quantum tempus detur tutoribus, vel curatoribus ad exigendum & id collocandas pecunias pupillares in emtionem prædiorum, vel in annuos redditus, ut hoc non facto illo tempore ad usuras, hoc est, interesse licitum teneatur suis minoribus. Non enim justum est, ut statim incondemnentur, sed lapso aliquo temporis spacio, si negligentes fuerint. 26

In quo duo tex. videntur esse contrarii. Text. namque in sæpe allegata *l. tutor, qui repertorium, §. si post depositionem, vers. usuræ ff. de administ. tut.* ita inquit, *usuræ à tutoribus non statim exiguntur, sed interjecto tempore ad exigendum & ad collocandum duorum mensium.* Rursus tex. *in l. si tutor constitutus, 16 ff. eod. tit.* spacium sex mensium tribuit.

Sed pro vera † resolutione ita distinguendum est, scilicet ut tutor vel curator noviter constitutus, non statim sit in culpa, si cum jam primum susceperit tutelam, pecunias pupillares non collocavit, datur enim à lege tempus sex mensium ad id, & in hac specie loquitur tex. *in d. l. si tutor,* dum dicit, *si tutor constitutus intra sex primos menses pupillares pecunias non collocaverit, ipse in debitam pecuniam, & usuras ejus pecuniæ, quam non fœneravit . . . tur.* Tutor vero jam dudum creatus exigere, & . . . cunias intra duos menses, quod si eas in . . . usus convertit, statim ad earum usuras, hoc est, interesse licitum tenetur, & in hoc casu loquitur d. *ver. usuræ,* qui est hujusmodi: *usuræ à tutoribus non statim exi . . . interjecto tempore ad exigendum & collocandum duorum mensium,* idq; in judicio tutelæ servari solet: quod . . . speculaxamentum temporis, tribui non oportet . . . his, qui nummos impuberum, vel adolescentium in suos usus converterunt. Ita recte d. jura intelligit Bae. *d. c. 2. n. 96. vers. . . . ciendum a.* 27

Hoc autem † de collocatione pecuniarum pupillarium intelligi debet ita demum, si tutor vel curator eas collocare (ut præmisimus) potuerit, alias secus, *ut in l. cum plures, . . . fin. ff. de admin. tut. tex. in d. l. tutor, qui repertorium, §. si post depositionem, in pr. ibi, nisi per eos . . . non e . . . minus comparare ut. ff. de administ. tut. . . . §. penult. ff. eod. gl. in d. vers. usura. verb. duorum me . . . & in d. l. si tutor constitutus, Baec. d. c. 2. sub. n. . . . er. collocare a.* ubi etiam, quod melius est solvere . . . pupillo quam emere prædia, *ut notat Parif. consil. 96. n. . . .* Ad hoc igitur, ut tutor vel curator condemnetur, . . . non collocavit pecuniam, ut dictum est, oportet . . . probare potuisse, attamen cessasse, secundum Baec. *d. c. 2. n. 99. & diximus supra latius.* 28

Ego

29 Ego vero † ita distinguerem, ut siquidem constat de receptione pecuniarum, & quod per administratorem non sint collocatæ, tunc hoc primo casu censeo, eum teneri probare, eas non potuisse collocare, quamvis ei rei diligentiam & operam debitam dederit, ut constat ex *dicto §. si post depositionem, in prin. ibi, tametsi cessent etiam usuris, plectendi sunt tarditatis gratia, nisi per eos factum nō est, quominus compararent*: Ecce ergo, quomodo ipsi tutores & curatores teneantur comparare, alias etiam usuris plectendi sunt, & sic regula stat pro minoribus jure ipso probata. Qui igitur ab ea se liberare prætendit, exceptionem debet probare, nempe quod per eum non steterit, quominus compararet, *juxta l. ei, qui dicit, ff. de probat. cum similibus.* & ita in terminis tenet Ayora *de partit. 1. part. cap. 4. num. 30.* dicens. *Que aun que no se prueve que el tutor, o curador convertio en sus usos, y aprovechamiento los dineros del menor, pero si el confiessa, o se le haze cargo que recibio los dineros del menor, assi de la suerte principal, como de los redditos, o de los fructos de los bienes de el menor, y no los ha empleado y collocado en bienes rayzes, o censos para el menor bien le puedē hazer cargo los contadores de los interesse so redditos moderados que pudieran rentar aquellos dineros del menor que retuvo en su poder el tutor. Segū llamas moderada usura o interes que suelen rentar y llevar los dineros en aquella tierra, a que llama el derecho usura pupillar que seria a razon de veynte mil maravedis el millar poco mas o menos que son los mas que suelen llevar en estos reynos.*

Ceterum si agamus de usuris, vel interesse debitis ratione conversionis pecuniarum pupillorum in usus proprios tutoris vel curatoris, quæ sunt usuræ legitimæ graviores, tunc hoc secundo casu ad hoc interesse durius & gravius consequendum sequitur, quod hoc probetur legitime, quia non eo ipso, quod tutor pecuniam pupillarem, non fœneravit vel deposuit, aut non collocavit in emtionem prædiorum, censendum est in usus suos convertisse, *ut in d. §. si post depositionem. vers. pecuniæ, & vers. ceterum*, & in terminis ita distinguit & intelligit materiam hanc Ayora, *d. c. 4. n. 28. 29. & 30. concluyendo que los contadores, que condemnan o hazen cargo a los tutores de los redditos, o interesse que pudieran aver rentado los dineros del menor, a razon de a catorze mil el millar, an si de la suerte principal, como del valor de los fructos de cada un anno, hazen mal, y no lo pueden hazer de derecho, no constando legitima mente por probancas bastantes, que estos dineros los convertieron en proprios usos, la qual se ha de probar y averiguar ante el juez, oydas sobre ello las partes, ut in d. §. si post, ubi gl. & Dd.* & quod ideo debeant prædicti arbitri, & calculatores examen huiusmodi articuli ad judicem remittere, ut caussa cognita super hoc pronuntiet, vel statuat, quid faciendum sit excepto en el primo casu precediente desta distinction, de qua supra. *En el qual lo pueden hazer los contadores, que es quando se trata solamente de cargar, a los tutores, y curadores el interes mas moderado por razon de no aver empleado los dineros de su menor en compra de heredades o juros y censos seguros, sin tratar si los convertieron, o no en sus usos, como esta dicho.*

30 Quamvis † enim calculatores regulariter non habeant potestatem aut jurisdictionem, ad condemnandum, *a la parte que fuere alcancada en las cuentas, sino solamente para hazerlas, y declarar el alcance para condemnar en el, ni hazer cargo a los tutores, ni curadores de las usuras, ni intereses del dinero que retuvieron y no emplearon en rentas bienes rayzes, como lo hazen muchos contadores de hecho: porque todo esto y la condenation lo han de remittir al juez, ut in l. instar, & ibi gl. & Dd. C. de jur. fisc. lib. 10. late Castello en su tratado de cuentas, quē scripsit super l. 27. Tau. versi. quaero, an isti calculatores*, ubi testatur, hoc sæpe vidisse ita judicatum. & revocata multa judicia arbitrorū, calculatorum, qui super his condemnationes aliquas faciunt, quod est verum. *Salvo si el juez les dio commission y les delego aquel articulo, para que conosciessen y juzgassen sobre aquellas cuentas*, ut profitetur Ayora. *ubi supra num. 24. & 75.*

Attamen si aliter factum sit, † vel calculatores prædicti non condemnent in supradictis, sed tantum suum judicium interponunt, scilicet, *que hazen aquellos alcances contra los tutores, y curadores, an si de la suerte principal como de los intereses*, servanda est præcedens distinctio, nempe, ut in priori casu judex teneatur cum judicio calculatorum se conformare, *porque pudieron en tal caso hazerles el dicho cargo del principal e interesse mas leve de los que se usan, y frequentan en la provincia: mas en el segundo caso, scilicet del interes mas grave y duro por aver empleado los dineros de los menores sus tutores, y curadores en sus proprios usos, no pueden los contadores cargarselos, sino solamente hazer las cuentas y alcance, de la suerte principal. y esto por via de cuentas, y no de condemnacion en el como juezes, y remitir al juez lo de mas an si lo entiende y declara esta materia.* Ayora ubi sup. num. 26. cum seq. *aunque es verdad que muchos contadores indistinta mente cargan interesses a razon de a catorze mil maravedis el millar: pero esto mas es de juezes, que de contadores como esta dicho.* 31

Similiter etiam, † si usuras exactas tutor vel curator usibus suis retinuerit, eatum usuras præstare tenebitur. Parum enim refert, utrum sortem pupillarem, an usuras in usus suos converterit, ut inquit text *in d. §. si post depositionem, vers. ceterum*, & probat Ayora, *ubi supr. de partit. 1. par. c. 4. n. 2.* & ante eum plures alii, quos refert & sequitur Castillo *de tut. & curat. num. 116.* 32

Pro quo & pro præfata distinctione, de qua supr. *in versic. ego vero*, probando, est optimus textus, *in leg. qui negociationem 59. § ex duobus, ff. de administr. tut.* ubi dicitur, quod si tutor superstes exegit à defuncto cum usuris, quantum ex tutela ad tutorem defunctū pervenerat, eamq; pecuniam in se vertisset omnium pecuniarum usuras præstare tenetur adulto: si vero pecunia mansit in rationibus pupilli, præstandum est, quod bona fide percepisset, aut percipere potuisset, si fœnori dare eum potuisset, non neglexisset: cum id, quod ab alio debitore nomine usurarum cum sorte datur, ei qui accepit totum, sortis vice fungitur, vel fungi debet.

Quando † no consta que el tutor, o curador ha cobrado los dineros del menor, aunque se le confiesse hecho cargo dellos, como si tuviesse alguna parte de su hazienda el menor en deudas, y las dexa de cobrar el tutor o curador, siendo los plazos passados por su negligencia, o dexo de cobrar los redditos de algunos censos que tenia el menor, o lo dexo de vender algunos bienes muebles de los que era obligado a vender y hazer los dinero para el menor y no lo hizo, o en otra manera semejante a estas. En tal caso parece que el tutor no sera obligado a pagar redditos e intereses deste dinero que no cobro sino solamente: si se perdieron las deudas, o alguna dellas por no cobrallas en tiempo, ay peligro y deterioracion de los bienes muebles que dexo de vender, ut probare nititur Ayora *de partit. d. 1. par. c. 4. num. 31.* & text. *in l. tutor, qui repertorium, §. si tutor cessaverit, & in §. si post depositionem, in fin versic. si quas usuras exactas, ff. de administr. tut.* ubi requiritur ad hoc, quod tutor teneatur ad usuras usurarum, quod usuræ debitæ sint exactæ, & conversæ in patrimonium tutoris, idem inquit probari ex *l. idemq;, §. 10 & ibi notat gl. in verb usuris. ff. mand.* Hæc Ayora. 33

Ego vero non dubito, † quin tutores & alii administratores, teneantur pecunias & credita à debitoribus in tempore exigere, & in utilitatem minoris convertere: alias si præscribantur, vel debitores falliti remaneant & non solvendo efficiantur, tenebuntur de neglectis. & sic de suo proprio solvere, ut probatur ex *l. si tutor constitutus 16. in princ. ibi. quos invenit debitores. non convenerit, ac per hoc minus idonei efficiantur. ff. de admin. tut. l. chi-* 34

rographis, in pr. 38. ff. eod. tit. & late probat Baec. de decim. tut. c. 2. n. 110. & 111. & alios allegant Cavalc. de tut, & curat. nu. 15. ubi idem probat post alios, quos citat in prælato, qui passus est rem Ecclesiæ præscribi, quia ipse & ejus heredes tenentur damnum resarcire: Insuper & in quolibet factore & administratore, ac etiam in socio administrationem habente, ut in macellatore & similibus, quia isti teoentur de dolo, lata culpa, & levi & in moroso, cui propter bellū & tyranniam fuerunt eatorta bona creditoris.

35 Dubito † tamen de prædicta opinione Ayoræ, dum eenlet, tutorem vel curatorem non teneri ad solutionem reddituum, vel ejus quod interest ratione debitorū pupilli, vel adulti, vel reddituum, censuum decursorum minoris non exactorum, quæ omnia tenebatur exigere, insuper, & vendere bona mobilia, quæ tenebatur vendere, & pecunias ex eis redigere, & in emtionem prædiorum vel redditnum annuorum ad favorem pupilli collocare. Videtur namq; ad utrumq; tutorem vel curatorem teneri, nempe, & ad periculum & damnum sortis principalis amissæ, & ad ejus usuras, hoc est, ad licitum interesse ejusdem sortis, quandoquidem tenetur in hac specie de neglectis, & an damnum sua culpa minori caussatum, propter omissionem & prætermissionem prædictam, *ut modo probavimus.* Sed sic est, quod si exigerentur debita prædicta, & venderentur bona præmissa tempore debito, prout tenebantur, pecunias inde exactas atq; redactas collocare possent, & deberent in utilitatem minoris. Ergo & ad hoc interesse quoq; tenetur minori solvendum, quandoquidem ob culpam & negligentiam administratorum sibi acquisitum non est, ac si pecuniam jam exactam non colloearent in redditum, vel tardius collocarent, *ut in d. §. si post depositionem. in princ. & in d. l. si tutor constitutus.*

36 Nihilominus † tamen censeo ita distinguendum in proposito, ut respectu debitorum pupilli non exactorū à tutore, vel curatore, quæ liquida & clara erant, & poterant præmissa diligentia facile exigi, atq; recuperari, & in utilitatem minoris converti, & ob dolum, culpam & negligentiam tutoris vel curatoris, non fuerunt exacta, imputari eis debeat non solum damnum sortis principalis ob id incursum, & contingens, sed etiam eius interesse, hue est, redditꝰ moderatus, & levior in provincia solitus, nisi ipsi administratores doceant diligētias sufficientes tempore debito factas, ex quibus constare possit dolum & culpam eorum omnino abesse, idq; ex seqq. Primo ex præmissa juris *non semel* ratione. Secundo & in terminis, ea text. *in d. l. qui negociationem, §. si pupillo, ff. de administ. tut.* ubi inquit text. pupillo herede instituto filiæ exheredatæ duo millia nummorum aureorum legavit, eosdemque tutores utrisq; dedit, quæsitum est, *an ex eo die, quo duo millia potuerunt a substantia hereditatis separare, & in nomina collocare neglexerunt, usurarum nomine pupilla tutela judicio teneantur?* Respondi teneri. per quem tex. ita tenet Baec. *d. c. 2. n. 111.* observando, loco usurarum hodie succedere prædictum interesse, ut probavimus.

Respectu vero reddituum minoris non exactorum, quamvis ad damnum & solutionem eorum teneatur tutor & curator, si amissi fuerint ob suam culpam, qui tempore debito eos non exegit, nec debitas diligentias fecit circa exactionem, non tamen credo eos teneri ad solutionem interesse seu reddituum, & sic ad id, quod jure communi dicitur ad usuras usurarum non exactarum, sed tantum ad interesse reddituum exactorum, quia funguntur vice sortis, non vero non exactorum, ex juribus allegatis per Ayor. *ubi supr.* quæ in hoc casu loquuntur.

Idem probo in negligentia tutoris vel curatoris circa res mobiles, quæ vendere tenebatur. Si namq; id omiserit facere, de periculu & deterioratione prædict. bonorum, tamen ad nullos redditus valoris eorum tenebitur, quia nulla pecunia debebatur, & ideo redditus peti non potest, sed tamen periculum, & deterioratio rerum administratori incumbet. Et ita censeo distinguendos esse prædictos tres casus, ut in priori interesse reddituum imputandum sit tutoribus & curatoribus negligentibus ob suum dolum, vel culpam, in 2. & 3. minime, sed tamen damnum & periculum reddituum culpa administratorum amissorum, & deterioratio bonorum mobilium, quæ vendere tenebantur, & per culpam & negligentiam omiserunt vendere, tametsi Ayora prædict. tres casus confuderit, & in omnibus responderit, redditus non deberi, sed quod prædiximus, verius & tenendum esse existimo.

Ex quibus † omnibus cessat omnino opinio subtilis 37 Hieron. Gab. *cons. 26. n. 4. cum seqq.* ubi supposito, quod prædiximus, nempe, quod olim tutor tenebatur pecuniam pupilli, vel fœnori dare, vel in emtionem prædiorum convertere, & si secus faceret, præstabat usuras & hodie vel in licitam negociationem pecuniam exercere, vel alicui mercatori exercendam dare, aut prædium emere. Quod si non faciat, tenetur ad interesse non solum damni emergentis, sed etiam lucri cessantis dubitat, quomodo condemnari debeat ad interesse, utrum habita ratione ejus, quod lucratus esset, exercuisset, aut fructuum quos percepisset, si prædia emta fuissent, & tandem affirmat, & ea multis probat, veriꝰ esse, tutorē hujusmodi nō posse conveniri ad interesse, præsertim cum pater minoris non erat negotiator, nec solitus pecuniam exercendam tradere, nec, ut tutores id faciant, ullo in loco est consuetudo, *ut per Socin. cons. 24. n. 44. vol. 1. & eleganter per Aret. cons. 31. n. 6. vers. præterea, ut in facto.* Imo in eo casu si negotiatus esset, id suo periculo fecisset, & lucrum esset pupilli. Nam quæ dicebantur olim de fœnore exercendo, intelliguntur de pecunis mercatori ad honestum lucrum assignanda, *ut omnes notant in l. Divi, ff. ad l. Falc.* sed non tenebantur, imo nec poterant sine metu dispendii tutores fœnus exercere, *ut in auth. ut hi, qui oblig. &c. §. quoniam vero, & in auth. novissime, C. de administr. tut.* sed tenebitur tutor ad interesse habita ratione fructuum quos percepisset, si prædia emisset, *ut decidunt Bart. in l. tutor, qui repertorium, §. si post depositionem, n. 2. ff. de admin. tut. Anch. in c. conquestus, de usur. Aretin. d. consil. 31.* ita tamen si probetur ejus culpa & negligentia, sc. quod prædia essent venalia, & summam idoneam pecuniæ habuisse, *ut habetur in prædict. locis, præcipue per Bart. ubi sup. n. 4. Dec. cons. 430. & latius cons. 178. in fin. & Cravetta cons. 21. n. 5 Rusu. cons. 92. n. 3. lib. 5. Rol. a Vall. cons. 49. n. 31. lib. 1 quos refert & sequitur Meno. 127. n. 13. vol. 2. & Crav. cons. 1000 n 57 refert plurimos idem tenentes Joseph. Ludov. decis. Perus. 67. n. 2.* ubi quod hæc est communis & recepta opinio tam antiquorum quam modernorum Dd. & *n. 3.* quod hoc debet probari ex parte pupilli. *& n. 5. & 6. 24. 25.* ponit modum probandi idoneum, *ut vimus sup. hoc c. num. 6. & 7.* Et hæc secund. ipsum Hier. Gabr. sine dubio procedunt, si tutor pecuniam non exercuit nec exercendam tradidit: sed eo nomine convenitur, quod negligens fuit, vel quod in usus suos simpliciter convertit: secus si pecuniam exercendam tradidit, quantum attinet ad eos annos, quibus eam in negotiatione habuit, quia tunc omne emolumentum & lucrum pertinet ad pupillum, si tutor eam exercendam tradidit. Verum si tutor non pupilli nomine, sed sui ipsius negotiatus est, tunc secundum omnes lucrum tantum redactum ex rebus primo loco pecunia pupilli emtis, pertinebit ad pupillum, *per l. curator. C. arbit. tut. & quando ex fact. tut.* sed lucrum perceptum ex rebus emtis, postea ex pecunia inde redacta, esset ipsius tutoris.

Teneri v, inquit perinde, ac si pecuniam in usus suos convertisset, & consequenter, sicut olim tenebatur ad usuras, ita hodie ad interesse, id est, ad damnum, quod fecit, aut lucrum quod non fecit pupillus ex eo, quod tutor non egit, quod agere debebat, & poterat, & consequenter ad

ter ad fructus quos percepisses, ex prædiis, quæ emere debebat. Concludit igitur Hier. Gabriel. *ubi sup. nu. 12.* tutorem tunc teneri ad fructus, quos percepisset, si prædia emisset, si probetur, potuisse emere tam pro tempore, quo pecuniam exercendam non tradidit, quam pro tempore, quo propriam tutoris nomine mercator aliquis eam exercuisset; ita tamen, ut ratio ineatur lucri, quod factum est ex rebus primo loco emtis pecunia pupillari, quod ad pupillum pertinet, *ut per Bart. Salyc. & reliquos in l. si paternus, C. communia utriusq. iudic.* hæc ex ipso Hieron. Gabr. sunt desumta, quia pulcra & subtilia.

Sed meo iudicio in nostra Hispania locum non habent, quatenus sunt contraria superioribus, præsertim dictis *in vers. quib. fit, ut in provincia, &c. ex Covar.* & aliis usque in hunc locum, & præcipue, quia ita se habet consuetudo in Hispania, & quia communiter DD. nostri tenent, quod prædiximus circa interesse taxandum, ad quod tenentur tutores & curatores, qui pecunias minorum otiosas habuerunt, vel in suos usus converterũt, nempe ad rationem redditum censuum redimibilium unius milliarii pro singulis quatuordecim, vel viginti plusve minus millium dipondiorum respective: quia in hac provincia frequens est annuorum redditum venditio, & facilior inventu, quam prædiorum: Accedit præterea, quod difficilis admodum & incerta esset taxatio fructuum percipiendorum, si prædia emta fuissent, quia, ut prædiximus, necesse erat probare prædia fuisse venalia, quæ emere potuisset tutor, & quod ad eius manus tot pecuniæ pervenerint, quod prædia illa, quæ erãt venalia emere potuisset, insuper, & qualitatem, & quantitatem fructuum, deductis expensis. Unde favore minorum, ob hæc evitanda, cum frequens sit annuorum redditum venditio, merito, ut ad hos circa interesse minorum ratio habeatur in nostra specie, quæ certior & facilior est, quam fructuum prædiorum emendorum, si venalia fuissent; Alias enim raro aut nunquam minoribus solveretur interesse, dareturq; occasio administratoribus ipsorum eos fraudandi redditibus suarum pecuniarum, easq; convertendi in proprios usus tutorum & curatorum, in præiudicium grave minorum, & detrimentum animarum huiusmodi administratorum.

Tutor igitur, † administrator, & socius ad hoc, ut nõ
38 teneatur de neglectis, tenetur probare se adhibuisse omnem diligentiam in administratione, & exactione debitorum, *ita Cavalcan. decis. 39. n. 34. & iterum in indice primæ partis verb. tutor & administrator, el 1.* præterquam si tales debitores essent, ut ab eis exigere tutor non potuisset, etiamsi non cessasset, quia tunc nihil est, quod ei imputetur, *ut cum aliis probat Baez. dict. capit. 2. sub num. 111. versicul. si tamen*, quamvis alias tutori imputaretur, si debitores pupilli potuit convenire, & exigere, & non exegit, *ut in leg. chirographis, ff. de administr. tut.* etiamsi debitor esset frater ipsius pupilli, alias tenetur ad furtem, & ad usuras, *ut in dict. l. qui negotiationem, ff. de administ. tut.*

Similiter non † tenetur tutor exigere debitum, cuius
39 exactio carior esset, quam ipsa sors debita, *ita Bartol. per text. ibi in l. Mediterranea, C. de ann. & trib. libr. 10. & Baez. d. n. 111. ad fin. Roland. a Valle, consil. 15. num. 30. & 31. lib. 1. Ioann. Francisc. de Pavinis, de officio, & potest. cap. sede vac. quæst. 8. 2. partis, n. 16. volu. 15. tractat. divers. doct. folio mihi 185. in antiquis, & congerit plura in proposito Mexia. super l. Regia Toleti, in 1. fundamento 12. parte. sub num. 11. fol. 27. col. 4.*

40 Sed & à † se ipso tenetur tutor, vel curator exigere debitum, quia alias non videtur pupillus defendi, & sic tutor tenetur facere, quod quisquam paterfamilias idoneus faceret, *l. generaliter 11. ff. de administratione tutorum, l. sin autem, §. debitor, lege quotiens, §. sicut, & §. item, si temporalis, ff. eodem*, ubi inquit textus loquens in tutore & generaliter, quod adversus alium præstare debuit pupillo suo id adversus se quoque præstare debet: fortassis, & plus: adversus alios enim experiri sine actione non potuit, adversus se potuit, *Baez. d. c. 2. n. 112. ubi remissive, an debitum naturale à se exigere debeat.*

Quod † si pupillus tutori aliquid debeat, potest & de- 41
bet tutor sibi solvere, & à tempore moræ, vel negligentiæ in sibi solvendo desinunt currere usuræ, (hodie interesse licitum, & sic redditus) *dict. leg. quoties, §. sicut autem*, ubi etiam, quod si usuræ fuerint graviores, quæ debebantur, relevabitur eis pupillus, quia tutor se potuit liberare, sicut aliis quoque solvere, & potuit, & debuit, *Baez. dict. c. 2. num 112. versic. rursus, & Petr. Surd. de aliment. tit. 8 privileg. 37. n. 10 fol. 294. Laurent. de Pino consil. 60. n. 3.* tutor namque in hoc potest sibi auctorari *secundum communem opinionem, de qua per Ias. in l. 1 § fuit quæsitum, n. 7. & 16 cum sequentib. ff. ad Trebell. Bart. in d. §. item si temporalis, nu 1. & in l. si procurator, n. 11. cum seq. ff. de condict. indeb. Pet. Duen. in regula 31. verbo, administratores, conclusione 2. & in 3. fall. Aretin. in §. actionum, n. 4 … & 4. Instit. de act.* quam communem esse ex supradictis profitetur *Cavalc. de tut. & cur. nu. 179.*
ubi limitat, nisi pecunia, † in qua tutor; vel curator vult 42
sibi satisfieri, esset destinata ad emtionem prædiorum, quia in illa non potest sibi solvere, nisi in subsidium, *ut per Rom sing 104. in haber, quod pecunia.*

Secundo † limitat ex aliis Caldas Pereyra, *in repet. leg.* 43
si curatorem habens, in text. ibi contractum fecisti, n. 25 in vers. item advertendum, &c. C. de in integ. rest. min. ut procedat, quando pupillus tutori debebat sub usura, alias non potuit interponere auctoritatem tutor, ut sibi solvatur, *iuxta regul. l. 1. § fuit quæsitum, ff. ad Treb ibi, & decretum est à divo Severo, non posse se auctore restitui hereditatem, quia in rem suam auctor esse non possit.* Id probat text *in l. restituta, 37. ff. ad Treb & ita illum text. intelligit Dec. in l. singularia. n. 15. ad fin: ff. si cert. pet. quem ibi sequitur Curt. n. 10. & sibi arrogat Corrasius, lib. 6. miscellan. c. 15. ad fin. quos ad hoc refert Cald. ubi sup.*

Hic tamen intellectus, & restrictio ad *dict. §. sicut autem* mihi non placet, quia absolute in eo cavetur, quod tutor possit sibi solvere: & præterea illud de usuris, de quo ibi fit mentio, non ponitur restrictive, sed casualiter, & sub conditione, nempe, si usuræ fuerint graviores, quæ tutori debebantur. Ergo idem erit, si nullæ sint usuræ, ut patet ex regula affirmativa præcedenti illius tex. *ibi, sicut autem solvere tutor, quod debet, ita exigere à pupillo, quod sibi debetur, potest, si creditor fuit patris, item ibi, in ratione statim assignata, scil. nam & sibi solvere potest, si modo fuerit pecunia, unde solvat.*

Nec etiam admitto aliam † declarationem ad dict. §. 44
sicut autem, eiusdem Cald. ubi sup. in versic. unde adverto, dicentis, tutorem auctoritatem præstitisse pupillo ut sibi solveret: aliter enim, sine consensu pupilli, qui dominus est pecuniæ, non posset tutor dominium acquirere, *iuxta reg. l. id, quod nostrum, ff. de reg. iur.* dicens, hanc interpretationem esse de mente *gloss. 3. in l. unic. Co. de contract. iudic.* quam ad id notat *Salyc. in l si emtione. §. fin. n. 6. ff. de contrahend. emt.* & etiam de mente *Angel. in §. tutor, num. 2. Instit. de auct. tutor.* quoniam est contra generalitatem text. *in dict. §. sicut autem*, & præterea, quia pupillus, & præcipue remotus à pubertate, nullum legitimum, aut integrum consensum habere potest, quo in tutorem transferatur dominium suæ pecuniæ, lex igitur potius transfert hoc casu dominium in tutorem, quam consensus pupilli, vel infantis, & ita diluitur difficultas, *d. l. id quod nostrum.*

Non obstat, † quod tutor in caussam propriam non 45
possit sibi auctorari, ut pro regula traditum stat, *in l. 1 ff. de auct. tut. cum simil. & in casu d. l. 1. § fuit quæsitum, ff. ad Treb.* quoniã hoc verũ, nisi hæc auctoritatis interpositio

ad utilitatem pupilli principaliter referatur, quo casu licet in consequentia contingat, tutorem sibi negotium gerere, poterit tamen auctoritatem præstare, *l. 1. & l. quod dicimus. ff. de auct. tut. & comprobat Cald. ubi supra, versi. nec obstat*, sed verius credo responderi posse, quod regul. *dict. l. 1. ff de author. præst & d. l. 1. §. fuit quæsitum cũ simil.* non procedat in solutione debiti à patre minoris eius tutori: tunc nãque, sicut tutor potest solvere, quod aliis minor debet, ita etiam exigere à pupillo potest, & sibi solvere, si creditor patris fuit, ut cavetur *in dict. §. sicut autem*. cuius ratio esse potest, quia hoc negotium solutionis debiti minoris utile proculdubio ipsi est, præmaxime si currunt usuræ contra eum. Vnde in favorem ipsius, merito introductum est, ut tutor sibi ipsi solvere possit, & auctoritatem præstare in facto proprio, ut minor liberetur ab obligatione, qua tutori tenebatur, quia solutione eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio, *ut in principio, Instit. quibus modis tollitur oblig. cum simil.* quinimo solus pupillus potest conditionem suam meliorem facere, *ut in princip. Institut. de auct. tut. & in § pupillus, instit. de inutil. stip.*

46 At secus est in † casu, *in d. l. 1. §. quæsitum. ff. ad Trebell.* nempe in restitutione fideicommissi tutori facienda. Hanc namq; pupillus tutore auctore eidem facere non potest, quoniam cum ibi adsit beneficium deductionis quarta, quod vel potest utilitatem, vel damnum afferre, prout est hereditas, quæ damnosa, vel utilis esse potest, merito pupillus eam tutore auctore ipsi tutori facere non possit, quia ob ingenii imbecillitatem discernere nequit, an damnosa, vel utilis sit hereditas sibi. Ita fuit ex mente gl. *in d. §. fuit quæsitum*, præmaxime, ut Bart. ibi sentit, cum restitutio hereditatis magni momenti sit, ideo pupillus sine auctoritate eam restituere non potest *sequitur Cald. ubi supra n. 30. in fine.*

47 Nec est speciale in mutuo, quod tutor solus † sibi solvere possit, sed procedit etiam in debito ex quacunque caussa, *ut tenet Bart. n. 7. contra glos. 1. ibi, in dict. l. singularia, ubi communiter DD. Bart. sequuntur secundum Decium, ibi n. 15. ex tex. in leg. fistulas, §. 1. ff de contrahend. emt. & ex text. in dict. §. cum autem in sua generalitate*, & est receptius *secund. Cald. ubi sup. n. 25.*

48 Duo tamen † copulative requiruntur ad hoc, ut tutor possit sibi solvere, primum, quod fuerit creditor patris pupilli, secundum, quod sit pecunia, unde sibi solvat, ut patet ex text. *in d. l. quoties, § sicut autem, ff. de administratione tutorum*, loquente conditionaliter in prædictis casibus, & in terminis observavit Laurent de Pino. *cons. 60. n. 14.*

49 Non † ergo creditor pupilli in pecunia poterit propria auctoritate sibi satisfacere in bonis immobilibus, *et a Bald. in l cum ipse tutor, in finalibus verbis, Cod. de contrahend. emt. sequitur & bene comprobat Laur. de Pino, ubi supra.*

Similiter etiam † tutor, qui alias à patre pupilli emit
50 fundum, potest ipse eam venditionem exsequendo, fundum sibi ipsi tradere, faciendo, quod pupillus, & eius familia discedat, & ipse tutor ingrediatur possessionem, per textum notabilem *in leg. fistulas, §. fundum, ff. de contrahend. emt.* quem ita intelligit Bartol. *in leg. 2. ad finem, & ibi etiam Imol. & Raphael. C. de stipul serv. & alii plures, quos refert & sequitur Tiraq. post ll. connubial. glo. 5. num. 63. Laurent. de Pino. consil. 60. nu. 4. & 20.* de cuius text. ratione, & intellectu plura tradit Cald. *ubi supr. nu. 27. in d. leg. si curatorem habens verb. contractum fecisti, C. de in integr. rest. min.*

Sic etiam tutor se auctore potest, veluti in consequẽtiam & sequelam venditionis rei minoris alteri factæ, sibi remipsam retinere, si emtor pretium non solvit, & tutor de suo in utilitatem pupilli convertit. *leg. tutor rerum, ff. de administratione tutorum, quam dicit Bart. singul. & notabilem, ad hoc Roman. & Ias. quos refert & sequitur Tiraq. ubi sup. num. 169. & Laurent. de Pino, ubi supr. dict. n. 20.*

In dubio † autem tutor, vel administrator bonorum 51
præsumitur sibi satisfactus de credito suo, *secund. Matt. de Afflict. decis. 13. num. 16. ex doctrina Angel. in leg. sed si damnum, §. peculium, versic. nam eleganter, ff. de pecul.* Et hoc procedit secundum eum etiam in mulieribus administrantibus bona pupillorum, circa repetitionem suarum dotium, ut dicit *Alex. in l. venditores, ff. de verb. oblig & Io. Nevizan, cons. 57. n. 11. Crav. cons 129. n. 5. lib. 1. sequitur Cavalc. de tut. & cur. nu. 181.* dicens, quod prædicta procedunt in dubio, sec⁹ in claris, videlicet, quando iste tutor creditor, aut administrator probaret contrarium ex rationibus administratis, & sic sibi non solvit, & q̃ hoc modo probatur negativa contraria præsumtioni iuris, nisi pupillus probaret postea contrarium, quia tunc præsumtio cedit veritati, & plus non operatur, q̃ veritas *ut per DD. per eum ibi allegatos. n. 182. quem & alios refert & sequitur Mascar. de probat. 3. tomo, conclus. 1392. n. 19.* & addit Cavalcan. *ubi supr.* cordi habendam hanc limitationem, quia millies evenire potest, quod tutor, aut administrator non fecerit inventarium, vel librum rationum, quamobrem non poterit iuridicè reddere rationem administrationis, quo casu non erit audiendus, si petierit creditum suum tanquam satisfactus iuris præsumtione: & quod per hoc videtur omnino tenendum, mulierem non posse agere ad dotem, donec per eam fuerit reddita ratio administrationis tutelæ, tanquam satisfactam iuris præsumtione, & quod ideo iuste cohortatur, præstare idoneam cautionem de compensando, vel restituendo dotem reddita ratione administrationis, si reperiatur debitrix, alias enim secundum eundem Cavalcan. *ibidem n. 219.* non potest minor opponere contra tutorem creditorem ex alia caussa, quam tutelæ, se non teneri ad solvendum, nisi prius reddita ratione administrationis.

Hinc nihilominus, † pro vera probanda venit do- 52
ctrina Antonii de Fan. *de pignoribus, in quinta parte, membro primo, n. 36.* dicens, quod uxor agens via exsequutiva, contra heredes mariti ex publico instrumento, quod ex forma statuti habet exsequutionem paratam ad dotem, mortuo marito non potest impediri propter non redditam rationem administrationis tutelæ filiorum suorum, quoniam retentio dotis generaliter, & indistincte prohibetur, *ut in lege unica, §. taceat, & in §. sed neque retentio, in fine, Codic. de rei uxor. act. ibi, ut sit omnium retentionum expeditus tractatus*, & ex stipulatu actio merito secundum sui naturam, nullam recipit retentionem, maxime cum Imperator, *in dict. §. taceat*, ponderet, quod ubi competit alia actio retentio dotis dari non debet: sed pro ratione tutelæ reddenda competit alia actio: Ergo retentio dotis fieri non potest. Deinde, quia mater non prohibetur à tutela filiorum suscipienda ob creditum, quod est inter eam, & filios, *ex text. in authentica ad hæc, Cod. quando mulier tutel. officio fung. poss.* sed debitum in sua natura permanet, *ut ibi*, ergo debitum dotis non debet mutare naturam, quæ est, ut non patiatur de retentione propter tutelam assumtam, vel expressam hypothecam ex ea resultantem. Tandem, quia promissio redditionis rationis, cum restitutione reliquorum, quæ fit in tutela, non potest separari, nec aliqua certa quantitas, quæ forte in inventario esset apposita, potest de per se peti; sed insimul tota ratio revideri debet. Ergo cum debitum tutelæ non sit liquidum, sed incertum, donec tutelæ ratio integra non sit revisa, admitti non debet retentio, quæ est quædam compensatio, nec retardari exsequutio dicti instrumenti dotalis per exsecutionem bonorum obligatorum, pro redditione rationis administratio-

rationis tutelæ. Et ita merito Antonius de Fan. ibi concludit, quod prædiximus contra Socinum, *consilio diligenter perpensis, volum. 2,* dicens ita pluries ... asse, & iudicari vidisse contra decisionem Socini, *ubi supr.* Et ita nos quoque in terminis contra Socinum iudicavimus, & sequitur Fanum Cavalc. *ubi supr. dicto num. 219.* dicens, quod ita etiam iudicavit Rota Florentina de ann. 1570. mense Augusti, in favorem dominæ Lucretiæ de Pistorio, & quod hanc opinionem tenet verissimam, sicut Evangelium.

Nec huic sententiæ, & doctrinæ omnino tenendæ obstat, quod prius modo retulimus ex Cavalc. *ubi supr. nu. 181.* quoniam adversus viam executivam non sufficit præsumtio debiti soluti, nisi solutio ipsa vere & sufficienter probetur, ut patet ex legibus Regnis, hac de re agentibus, & quia de non liquido ad liquidum compensatio non admittitur, ut iure notum est, tum etiam, & peremptorie, quia cum cautione, & fideiussione retractus legis Tuleti, quæ ab actore exsequutante præstanda est, iuxta legem Regiam ... quo de qua per Cavalc. *dict. n. 181.* & sic non obstat, imo conducit in proposito sua doctrina.

SUMMARIA.

1. *Actus in dubio præsumitur factus nomine proprio, potius quam alieno.*
2. *Tutor, vel curator, faciens aliquid, quod nomine alieno est obligatus facere, licet ... nomine proprio præsumitur & censetur facere nomine pupilli, nisi actus principaliter non spectaret ad pupillum, sed ad ipsum tutorem etiam pertinere posset, ut in n. 4.*
3. *Administrator quilibet rerum alienarum, faciens id, quod ut talis administrator tenetur facere, quamvis nomine suo id faciat, præsumitur, & censetur facere tanquam talis administrator.*
5. *Tutor in dubio præsumitur nomine sui pupilli emisse.*
6. *Heres gravatus restituere hereditatem, si rem emit nomine hereditatis, ipsi hereditati acquirit, si fideicommissarius id acceptaret, idem est in curatore bonorum hereditatis emente pecunia hereditatis, etiamsi suppresso nomine officii id fecisset, & etiam nomine proprio.*
7. *Administrator Ecclesiæ & minoris, emens pecunia ipsius, ei acquirit.*
8. *Tutor præsumitur solvisse de pecunia pupilli, præsertim, quando administrator non erat dives, ut possit præsumi eam pecuniam, quam solvisset, esse suam.*
9. *Tutor, qui continuat mercantiam, vel negotia patris pupilli præsumitur nomine ipsius pupilli continuare.*

CAPUT X.

Factum à tutore in dubio, cuius nomine censeatur factum?

1 ACtus † quamvis in dubio præsumatur factus nomine proprio, potius quam alieno, *argumento l. & magis, ff. de solut. l. si ita stipulatus, la. 6. §. Chrysogonus, ff. de verb. oblig. l. si pactum, ff. de prob. l. leg. si non verum, l. filio, C. de donat. inter vir. & uxor. l. post mortem, ff. quand. ex fact. tut. l. Titium, §. præfectus, ff. de administratione tutorum,* itaque l. loquens in marito nomine proprio simpliciter sine mentione uxoris, agente ad ... rei a duxurem pertinentis, de utroq; retract. *tit. §. 10. glossa unic. num. 2. cum seqq.* quæ conclusio generalis communi scribentium calculo recipitur, *ut plures allegans affirmat Mascard. de prob. 1. tomo, conclus. 38. in princ. & sequitur idem 3. tomo. conclus. 1393. n. 1.* & limitat pluribus modis Masc. *d. concl. 38. per totum.*

2 Hoc tamen non procedit † in tutore, vel curatore faciente id, quod nomine alieno est obligatus ad agendum, & ideo licet ... præsumitur tamen & reflecti ... pupilli, *per legem l. Lucius §. 1. utorem, ff. de ... ibi ... Bartol. in leg. Titium, §. altero. nu. 2. versi. 3. casu, ibi regulariter est dicendum, edd. titul. & A ban. consil. num. 3. Grat. cons. 24. num. 4. volum. 1. per text. in leg. eius qui in provincia, §. si. ff. si cert. pet. & in leg. Lu. ... §. tutorem, ff. de administ. tut. refert & sequitur plures allegans Cavalc. de tut. & cur. nu. 243.* hoc intelligens ex ipsis præsertim, si contrahentes, & agentes sciebant illum esse tutorem, *sequitur Mascard. ubi sup. utrobiq. n. 2. & 3 Pet. Surd. cons. 9. n. 4. lib. 1.*

Idem servandum est in † quolibet rerum alienarum administratore, *ut tenet Cavalc. & Mascar. ubi supra d. t. conclus. 1393. n. 4.* 3

Sed si † actus, aut emtio, non spectaret principaliter ad pupillum, sed ad ipsum tutorem etiam pertinere posset, eo casu proprio nomine præsumeretur fecisse, nisi ipse tutor, vel administratus scripsisset in suo libro fecisse tutorio nomine, vel nomine pupilli, quia tunc efficeretur ipsius pupilli, *ita cum aliis (Caval. ubi sup. d. nu. 243. & 244. & Masc. d. concl. 1393 n. 4. & 5. & 8.* 4

Quibus fit, † ut in dubio præsumatur tutor nomine pupilli sui emisse, *ut cum Alex. consilio 108. visis thematis, num to volum. 1. & lati Cravet consil. 129. lib. 1. probat Cavalcan. ubi supra, dict. num. 243 quem refert & sequitur alii allegans Menoch. consil. 21 num. 59. lib. 3.* ubi inquit, ... dixerit tutor se suo nomine emisse, & *ibi. num. 61* quod res emtas tutoribus, vel curatoribus pupillorum, vel minorum eis acquiritur, non autem hereditati, *ut respondit supra consil. 88. in fin.* Idq; procedere ambo dicunt, quando emisset nomine proprio, secus alias, si eis † pro ipsa hereditate, & nomine ipsius hereditatis, quando venirent res emtæ, si heres fideicommissarius id acceptet, & vellet eas venire in ipsa restitutione fideicommissi, & *num. 59.* Idem probat in curatore bonorum hereditatis emente pecunia hereditatis, ut tunc hereditati acquiratur. Addens idem esse, etiamsi suppresso officii sui nomine id fecisset, & etiam nomine proprio ob eandem rationem, quia ex officii necessitate tenebatur convertere dictam pecuniam in emtionem prædiorum, *lege, Lucius Titius, §. tutorem, ff. de administrationi tutorum,* de quo late egimus supra, *capit. proxime præcedenti,* & in administratore † Ecclesiæ, & minoris per hanc rationem, idem dixit Baldus *in leg. pri. num. 2 Cod. si quis alt. vel sib.* & probat Menochius, *ubi sup. num. 55.* dicens *num. 56.* quod multo magis idem dicendum est, quando curatorio nomine id fecit, & sic expresso nomine curatoris. 5 6 7

Sic etiam † tutor præsumitur solvisse de pecunia pupilli, *ut cum Cravet. consil. 129. n. 1. volum 1. tradit Mascard. d. concl. 1393 num. 6. d. ... num. seq.* hoc praemaxime procedere, quando administrator non erat adeo dives, ut possit præsumi eam pecuniam, quam solvit, habuisse *secund. Cravet. ubi supr. & ... Alexand. dict. consi. 108. volum.* 8

Similiter etiam † tutor, qui continuat mercantiam vel negotia patris, præsumitur nomine pupilli continuare, *ut inquit Rimin. cons. 300. n. 71. vol. 2. ex doctrina Bal. in leg. si paternus, C. commu. utriusq. iudic. sequitur Mascard. d. concl. 1393 n. 14.* 9

SUMMARIA

1. *Tutor vel curator, tenetur collocare in matrimonium minorem suam, eique dotem competentem constituere iuxta facultates pat ... & dignitatem mariti, & numer. 2. quid si statuerit maiorem dotem facultatibus constitutas.*
3. *Curator durante officio, dotans suam minorem simpliciter de suis bonis incerta dotis quantitate, quæ excedit vires sui patrimonii, non tenetur in excessu.*

* Cu-

4 *Curatar hec faciens scienter, vel donasse videtur, vel cum dolose fecerit, ei non succurritur.*

5 *Curator certam quantitatem dotis sua minori promittens excedeatem suas facultates, si se suaq; bona ad id obligaverit, de suis bonis excessum solvet.*

6 *Mater, vel extraneus promittens dotem pro filia, vel extranea ultra eius patrimanium, vel substantiam, quando de excessu teneatur.*

- *Mater administrans bona filia, si det fundum communem ei in dotem, videtur suam partem donare, & idem est in fratre, ut ia a.8.*

9 *Tutar, vel curator mittens pupilla, vel ad damnum spansi eius munera nuptialia, an possit cam pupilla imputare?*

10 *Tutor, vel curatar, aut alius consanguineus pupillare cipiens aliquid pro ea maritanda, an teneatur ad ei restituere? & n.11.*

12 *Tutor, qui in dolo versatus fuerit, ut quia dedit pupillam indigno, tenetur ad interesse pupilla.*

CAPVT II.

Quod tutor, vel curator teneatur collocare pupillam in matrimonium, eiq; dotem congruam assignare.

TVTOR præterea, vel curatur tenetur collocare in matrimonium minorem sub sua cura constitutam, eique dotem competentem constituere, *ita voluit Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. titul. de iudic. §. generalia, super num.32. lit. F. ad medium ibi, quia quamvis fecit, quod debuit, &c. pag mihi 46. col.4. Alber. Bald & Angel. in l. qui sine. ff. de neg. gest. Alberic. in l. quicquid. Cod. arb. tutel. Palac. Rub. in repet. c. per vestras. §.3. n.22. de donat. inter vir. & ux. Cavalc. de tut. & curat. num.275. Baez. in tract. de decim. tut. c.2. n.114. & de non melioratione dot. fil. c.1. n.9.* ubi quod non tenetur tutur dare minori suæ in dotem totum, quod illi reliquit pater, etiamsi nubat ei, cui ille iussit, sed iuxta facultates patris, & dignitatem mariti dotem æstimari debere, *ut in leg. cum post. §. datis, ff. de iure dot. & in lege quara, ff. eadem titulo.* Habemus Hispani expressam legem Regiam de hoc, videlicet *nanam, tit.11 pa 4. ibi, Otrasi qualquiera home que tenga en su poderto, o en su guarda alguna manceba con tade la suya, que fuesse ya de edad para casar, puedenla apremiar que la case, a la establezca a dote, segun fuere la rique za que avia ella, e la nobleza de aquel con quien la casa, e asi mas establecesse por dote, de lo que oviesse na valdria.*

2 Sed videtur,† quod lex hæc Regia, in hoc versiculo, *ca si mas establiesse por dote de la que aviesse, na valdria.* cum indistincte hoc dicat, corrigat dispositionem *l. cum post mortem, ff. de administratione tutarum*, ubi cavetur, quod si sciens curator non sufficere dotem promiserit, vel donasse videtur, vel quoniam dolose fecit, illi nun succurratur. Præterea idem decidit, l. illa, quoties curator officium suum egressus sponte obligavit, nempe, ut ei non succorratur, sed is, si non donandi animo, sed negotii gerendi caussa dotem promisit, babet mulierem obligatam, & poterit dici, etiam manente matrimonio eam teneri, quia habet dotem, sicut in collocatione sanctorum dicitur, vel certe post divortium, sive exacta sis dos, sive maneat nomen, quia potest efficere, ut ei accepto feratur, quod si mulier suum curatorem adimplere id, quod supra vires patrimonii eius in dotem dare promisit, non quærat: curator quidem in hoc, quod superfluum est, per exceptionem relevari, mulierem vero cautionem in maritum exponere debere, quod si quandoq; locupletior constante matrimonio facta fuerit, dotis reliquum marito solvat.

Nihilominus tamen lex Regia prædict. in suo casu iuxta ius commune intelligenda est, ut ipsum non corrigat, & pro clariori intelligentia huius articuli, tres casus distinguendi sunt.

Primus est, quoties curator † du[illegible] dotat suam minorem simpliciter de suis bonis in certa dotis quantitate, quæ excedit vires sui patrimonii. tunc namque proculdubio in excessu, dotis promissio non valebit, neq; ultra curator solvere tenebitur, & in h[illegible] casu meo iudicio expresse loquitur dicta lex Regia, & non dic. *l. cum post mortem.* sed quando officium egressus curator se sponte obligavit.

Secundus casus est, quando curator sciens non su[illegible]
eere, promiserit: nam † tunc, vel donasse videtur, v[illegible] 4
eum dolose fecerit, ei non succurritur. Ita expresse d[illegible] sponit *dict. l. cum post mortem, versic. praterea. & illud,* quo casu non videtur loqui, *d. l. reg.* sed cum simpliciter ignoranter. & sine dolo promisit plus, quam facultas adultæ sit: maxima enim est differentia inter prædict. duos casus, nempe, simplicis promissionis dotis de bonis adultæ. vel cum sit eadem promissio scienter, & dolos[illegible], *ut in l cum per errorem. ff. de reg. iur. cum simil.*

Quo fit, ut idem à fortiori dicendum sit, quoties cu-
rator certam promiserit dotis quantitatem suæ minori 5
excedentem suas facultates: attamen pro securitate dotis promissæ obligavit non solum bona suæ minoris, sed etiam propriam personam curatoris, suaque bona, & præcipue si fuit dotator proprius de suis bonis totius quantitatis, vel excessus dotis: tunc enim in solidum remanet obligatus, & conveniri potest, quia videtur de suo donare, *ut in l. ratca, §. accedit, cum simil. Cod. de rei uxor. act. & alios allegans Baez. de non melioratione dot. filiabus, cap.35. num.14. versic. quod autem, & plurim[illegible] citans bene comprobat Petr. Surdus in tractatu de alimentis t.9. q.1. num.21. cum seqq.*

Tertius casus est, cum curator egressus officium [illegible]um, certam dotem promittit adultæ, & tunc servanda est distinctio, *d. l. cum post mortem, usq; in finem*: qui de hoc casu non loquitur *d. l. Regia*, nec correctum invenitur ius commune. Recte igitur Greg. Lop. *in d. l.9. in gl. na valdria* admonuit eam l. intelligendam, ut in *dict. l. cum post mortem, §.1.*

Ex quibus ad sciendum, *an quando mater, vel extraneus promisit dotem, qua excedit patrimonium, vel substantiam filii, vel filia, vel extranei, illud plus, vel residuum teneatur de suo proprio patrimonio solvere, an vero remaneat liberatus?* Breviter ita resolvendum est: quod extraneus nullo modo tenetur, sed remanet liberatus: si † mul[illegible]
pro qua promisit, non est solvendo: quia in dubio vide- 6
tur pro[illegible] ūtere administratorio nomine, nisi probetur quod promisit animo donandi, vel scienter, & do[illegible] sciens, & cognoscens vires patrimonii ipsius mulie[illegible] quia tunc residuum tenetur solvere per text. s[illegible]m[illegible]lem & expressum, *in d. l. cum post mortem, §.1. ff. de administ tut. & ibi gloss. ordinaria, Bart. Alber. & communiter L. d.* si [illegible] mater, vel ascendens, quæ non habet filium in pot. [illegible] promisit, tenetur residuum ex suo patrimonio [illegible]re: quia ratione naturali coniun[illegible]ionis pietatis, & affect[illegible]nis videtur donare, *argumento text. [illegible] materia [illegible] Nesennius, ff. de negot gestis, & in l. alimenta, C. eodem titul & qua ibi notantur, & in expresso ita tenet Baldus Novell. in tract. de dot. 6. parte, privileg. 45. nu. 2. quem refert, & sequitur Ant. Gom. in l.53. taur. num. 24.* ubi etiam idem citat. Palac. Rub, *in repe. rubr. de donat. inter vir. & ux. §.66. nu.16. & 17.* ubi loquitur in matr[illegible] vidua tutrice seu curatrice filiorum, bona ipsorum a[illegible]ministrante, & promittente dotem magnam forsan [illegible]tra vires patrimonii filiæ, quam nuptui tradidi[illegible] namque, quod in eo, quod excedit patrimonium filiæ, videbatur mater ex suo donare, quando [illegible] nomine dotem promisit, unde tenetur solvere integram dotem, & solutam non repetit: quia non videtur promisisse animo repetendi: secus credit in extraneo, qui administrabat bona puellæ tanquam tutor: quia licet [illegible]

p[illegible]

pliciter promitteret dotem ultra patrimonium puellæ, videtur animo repetendi promisisse, *ut in dict. l, cum post mortem, §. quicum esset, & ibi latius probat.* Itaq; hactenus Palat. Rub. præd. resolutionem omnino probare videtur, quam etiam nos probamus.

8 Sic etiamsi mater forsan † administrans bona filiæ det fundum communem sibi, & filiæ in dotem, intelligitur, partem suam donasse, non fiducia pietatis administrasse, licet in quolibet administratore potius præsumatur animus administrandi, quam donandi in administratione necessaria, *ut in dict. l, cum post moretm cum simil. cum Bald. in l. fin, num. 13. versi. quaro quidem matre, num. 13. C. de dot. promiss. sequitur idem Palat. Rub in repet. Rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 42. nu. 31 & d §. 66. num 9.* limitans, dummodo res taliter donata non sit dotis matris, patre vivente, *& Bald. Novell. de dote, 6. parte privilo 1.3, num. 6.*

Idem tamen Palatius Rub. *d. §. 66. num. 18.* relinquit cogitandum ex ultimis verbis Bald. *ubi sup.* dum sentit, quod si mater est administratrix necessaria non videtur donare, & tandem inquit, quod hoc videtur verius in patre, & avu, & aliis: qui tenentur dotare, licet gerant negotia filiæ, tamen in dubio videntur dotare de suo: quasi secus esse velit Palat Rubr. in matre, quando non tenetur filiam dotare: nihilominus teneo præcedentem resolutionem, quam sequitur Bald. Novell. & Anton. Gom, *ubi sup. post alios.* Et in † fratre dotante sororem in fundo communi, quod videatur suam partem donare tenet Salyc. *in d, l. fin, n. 6. C. de dot. promiss.*

9 Vlterius observandum † est in materia, quod si tutor vel curator, ultra dotem premissam pro pupilla miserit ei, vel ad domum sponsi eius munera nuptialia, non poterit ea pupillæ imputare, sed de suo solvere, vel restituere tenetur, nisi esset consuetudo sic faciendi, adeo, quod sine verecundia sua, & minoris non potuisset se ab eis abstinere, *ita Cavalcan. de tutor. & curat. num. 276.* qui tamen loquitur, quando tutor maritavit sororem pupilli, & eidem misit munera nuptialia: Sed si hoc est verum, à fortiori procedet etiam in casu: quo loquitur Cavalcan. nempe, quando prædict. munera nuptialia mittuntur ipsi pupillæ vel adultæ, dummodo adesset consuetudo sic faciendi: adeoq; sine verecundia sua. & minoris non potuisset se ab eis abstinere: Idem si esset sibi commissum à magistratu, vel à iudice *secund. Cavalcan. ubi supr.*

10 Quod si tutori, † vel curatori fuit data aliqua pecunia pro maritanda sua minore, non tenetur illam ei restituere, *glos. in l. qui sine. 40. verb. accepit,* argumento illius tex. *ff. de negot. gest. Guilerm. de ludo. sin nu. 41.* quos refert & sequitur Rebuff. *in concordat. in rubric. de public. concub. pag. 724. ad fin.* ubi etiam, quod non est simonia sic recipere pecuniam, ut contrahi matrimonium suadeatur, *sequitur etiam Cavalc. ubi sup. n. 277.* Contrarium tamen in specie prima præmissa ex professo determinavit Pile⁹ Doctor antiquus *in suo opere, q. 72 de pupilla,* quam tutor maritavit Titio recepta Marcha argentea ab ipso exigenda, scilicet, quod turpiter recepit, & tenetur pupillæ restituere actione tutelæ, quasi videatur deliquisse administrando, scilicet, eam matrimonio collocando: quia quamvis fecit, quod debuit, non tamen eo modo, quo debuit, unde tenetur, & Pileum in hoc refert & sequitur Ioann. Ande. *in addit, ad Specul. titu. de iudic. §. generalia, n. 32. litera F. ad fin. additionis,* nec non, & Pal. Rub. alios allegans *in repet c. per vestras, §. 3. incip sed si filia contraheret matrimonium, n. 22.* ubi idem probat de consanguineo, qui ut puellam nuptui collocaret, pecuniam accepit & nuptui tradidit eam viro buno, & condigno, nam tunc tenetur restituere saltem pauperibus, *sequitur etiam Greg. Lop. in d l. 9. in gl. que defendiesse, tit. 11. part. 4.* loquens in patre tutore, vel alio, qui tenetur dotare. *sequitur plures referens Baec. de decim. int. c. 1. n. 20 & 21.* Et hæc opinio mihi verior, & magis recepta, atq; proinde tenenda videtur adversus priorem.

Præterquam in donulis gratuito datis absque aliqua pactione, † sed sponte ob gratitudinem, & ratione novæ affinitatis, vel amicitiæ, quæ non censeo esse restituendi pupillæ. Sed illa, quæ tutor, vel consanguineus eius recepit ob suum consensum matrimonio præstandum: & sic respective, ut matrimonium celebretur, cum ipse tutor ex officio teneatur suam minorem matrimonio collocare, ergo gratis tenetur id facere, non vero pretio accepto. ac proinde si aliter fiat, tenebitur id pupillæ restituere, non vero, quod ob gratitudinem naturalem spo... ei datur ratione novæ amicitiæ, vel affinitatis, quod verum existimo, licet, hoc ul... unum apud alium non invenerim. 11

Tutor tamen, qui † in dolo versatus fuerit: ne quia dedit pupillam indigno, tenetur id inte... esse pupillæ, *teste Angelo in d. l qui sine, quem refert & sequitur Rebuff. ubi supr. pag. 725. in princ.* 12

*SUMMARIA.

1 *Tutor, vel curator, eiusque filius, vel nepos olim matrimonium contrahere non poterant cum pupilla adultave. sub pœna adulterii.*

2 *Quid adeo verum erat, ut matrimonium inter præd. personas contractum non solum reddita ratione tutelæ ve... post redditam nonam ex... quinto, & vicesimo anno, & alio utili anno esset nullum, alias secus, ut in num. 3.*

4 *Matrimonium præcedens tutelam rite contractum validum est, ac proinde cura superveniens non dirimit matrimonium legitime contractum inter adultam & filium curatoris.*

5 *Matrimonium contractum inter adultum, & filiam curatoris validum est, & pœna non incurritur.*

6 *Matrimonium contractum inter protutorem, vel procuratorem, vel negotiorum gestorem & adultam, cuius bona per eum administrantur, validum est.*

7 *Matrimonium contractum inter matrem pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel cum filio tutoris est validum.*

8 *Matrimonium hodie attento Iure canonico, non est prohibitum inter prædict. personas, olim prohibitas, neq; inter senatorem, & libertinam.*

9 *Matrimonium contractum, contra prohibitionem iudicis est validum: imo etiam contra prohibitionem, legis aut Romani Pontificis, quando illa prohibitio habet temporalem causam. secus si perpetuam.*

10 *Coitus tutoris, vel curatoris extra figuram matrimonii habitus cum pupilla, vel adulta durante tutela vel cura, eave finitæ, punitur pœna deportationis & confiscationis omnium bonorum.*

11 *Coitus custodis carceris cum muliere incarcerata, qua pœna puniatur, & numeris sequentibus, & quid si sit meretrix nu. 14. sed nu. 17. ponitur vera resolutio in hoc.*

15 *Doctores quando loquuntur dubitanter, eorum dictum non potest habere stabilem auctoritatem apud alios, cum non sit firmum dicentis.*

16 *Doctores sunt intelligendi secundum Cottam, quem allegant.*

CAPVT XII.

De nuptiis prohibitis inter tutorem vel curatorem, eiusq; filios, & nepotes cum pupilla, vel adulta.

OLIM † tutor vel curator, eiusve filius, vel nepos, matrimonium contrahere non poterant, cum pupilla adultave sub pœna adulterii 1

l. qui

l. qui puellam. ff. de adult. leg. filius à patre, §. si quis eo tempore, ff. de lib. & posthum. l. 1. & per totum, Co. de interdict. matrim. inter pupi. & tut. seu curat. filiosque eorum, leg. 6. titu. part. 7. ibi disponens: *con huerfana que alguno tuviere en guarda no puede el casar ni darla por muger a su hijo, nin a su nieto. Fueras ende si el padre la oviesse desposado en su vida con alguno dellos o la mandasse hazer en su testamento: e si el guardador contra esto hiziere, deve por ende recibir pena de adulterio.*

Quod adeo verum erat, † ut matrimonium inter prædictas personas contractum nondum reddita ratione tutelæ, vel post redditam nondum exacto quinto, & vicesimo anno, nec non utili anno, esset ipso iure nullum, *l. si patrus 6. eod. titul. de interdi. l. matri. &c.* & talis tutor, vel curator infamiam manet, veluti confessus de tutela, quia huiusmodi coniunctione fraudem administrationis tegere laboravit: & dos data per conditionem repeti potest, *ut in l. si tutor, vel curator. 7. C. eodem tit.*

3 Superiora tamen declarantur. † Primo, ut procedant, quoties, & quando matrimonium celebratur, inter prædictas personas prohibitas ante redditam rationem tutelæ, vel etiam post, nondum tamen exacto 25. anno, nec non & alio utili anno, *ut in d. l. si patrus.* Secus vero si esset elapsum tempus 25. annorum, ætatis pupillæ, & anno utili, & ratio reddita est, *ut in d. l. si patrus* a contrario sensu, dum determinat spatium temporis, quod debet intervenire ad hoc, ut filius tutoris, vel curatoris possit contrahere matrimoniū cū pupilla, vel adulta, *& ibi notāt DD.*

4 Secundo declarantur, ut procedant, † quando matrimonium subsequitur tutelam, *ut constat ex prad. legib.* Secus si matrimonium rite contractum præcedat: tunc enim ex superveniente casu retractari non debet: Socer igitur non prohibetur dari curator nurui, nec cura superveniens dirimit matrimonium legitime contractum inter adultam, & filium curatoris, *ut in leg. 3. C. de interdi. matr. inter tut.* &c. ubi consulitur, quod ut omnis scrupulus auferatur, ministere pater adulti debet, nec non & eius uxor, ut alius loco eius detur, habebit enim facultatem repetendi rationes negotiorum gestorum, ab eo, qui fuerit substitutus.

5 Tertio declarantur, † ut procedant in pupilla constituta sub tutela, vel cura sui tutoris, vel curatoris: Secus vero erit, in pupillo, vel adulto masculo: quia tunc matrimonium contractum inter ipsum, & filiam tutoris, vel curatoris validum est, & pœna non incurritur, d. l. 6. tit. 17 pag. 7. ibi. *Pero dezimos, que si alguno tuviere en guarda huerfano varon, maguer el casasse su hija con el, no caeria en pena de adulterio, nin la hija que casasse con el: esto es porque el huerfano despues, que es casado trae su muger a su casa, e non recibe embargo ninguno en demandar, cruenta si guardador de todos sus bienes, lo qual non podria hazer tan ligeramente la huerfana despues, que fuere casada con el, con su hijo, e por esta razon podria acaecer que perderia gran partida de sus bienes, no le osando demandar cuenta dellos.*

6 Quarto declarantur, † ut procedant in tutore, & curatore, eiusq; filiis, & nepotibus contrahentibus matrimonium cum pupilla, vel adulta: secus vero in eo, qui tutoris, vel curatoris nomine usurpato pro tutore seu curatore negotiorumve gestore res pupillæ administraverit, eamq; sibi, vel filio suo copulaverit: tales enim q; nuptiæ valeant, & non ad exemplum tutorum infirmantur, ne ex humano subtili, & maligno tractatu matrimonia seu proles eius progenita, vel dos super his data vel promissa aliquam læsionem vel calumniam patiantur *l. fin. C. de interdict. matrim. inter tutor. &c.*

7 Quinto declarantur, † ut non procedant in matre pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris, nuptias contrahente, hoc enim non prohibetur, *ut in l. 2 C. eo tit.*

8 Sed hodie † iure canonico attento hæc omnia cessant, quo non est prohibitum matrimonium inter personas prædictas, neq; inter senatorem, & liberos, & licet leges contrarium iubeant, item & acolytos uxorem duc... non tamen Canones id præcipiunt. Libere iure canonico matrimonium inter tutorem, vel curatorem eiusq; liberos cum pupilla, sive adulta contrahi p... Ita tenet gloss. *in c. 1. verbo, quandoquidem 30. q.* ... *Ias. alios allegans in leg. filius, à patre, ff. de le. & p... um. Gr. Lop. in d. l. 6.* ... *l. 1.* dicēs, quod cum ius canon... tradicat dictis legibus, hodie locum non habebunt enim propter omissam redditionem rationum, neq; ... tam, quod pupilla, sive adulta non excellerit vi... sextum annum rationabile est, ut matrimonium cu... contractum à tutore, vel curatore, eiusve filio irritetur, intercedente legitimo consensu eorum, verum matrimonium de præsenti efficient, iuxta formam sacri concilii Tridentini hodie, olim iuxta ius antiquum canonicum, cum in hac materia standum est, non vero legibus civilib. utpote nullam potestatem habentibus in ... legitimum consensum & inhabilitandi personas ad contrahendum matrimonia, cum iura pontificia, & ... concilium Tridentinum, certam quandam formam in ... statuerint, qua observata legitimum efficitur matrimonium, præterquam inter personas ab ipso iure canonico & concilio Tridentino prohibitas, inter quas non reperiuntur prohibiti matrimonium contrahere tutor, curator, eiusve filius, vel nepos, & pupilla sive adulta.

Facit deniq; qui ... cum matrimonium † contractum, contra prohibitionem iudicis valet, & tenet, *ut in c. ap... cum aliis de matrim. contract. contra interdict. Eccl.* & ... censuit congregatio Cardinalium, *ut refert Petrus ... desmius, de matrim. in addit. ad tertiam partem ... ma. q. 45. artic. 5 pag. 190. col. 1.* Ita etiam valet, si contra prohibitionem legis aut Romani Pontificis fiat, ... illa prohibitio habet temporalem, non vero ... am caussam prohibitionis, *gloss. in cap. tua. de ... rum, Abb in c. ad dissolvendum de desponsat. imp... tur plures referens D. Cov. in 4. de sponsa. 2. part ... n. 6.* ubi etiam, quod licet matrimoniū ex legis p... tione lite pendente contrahi non debeat, *ut in cap. tua nos, de sponsā duo, cap. cum Apostol. de sponsa.* tamen contractum tenet, *ut in d. ca. cum Apostol.* iuxta communem eius intellectum, nisi contrahens crediderit primum matrimonium, super quo litigatur, validum esse, tunc enim esset defectus consensus, *ita Abb. in d. cap. cum Apostolec quem refert & sequitur Covar, ubi sup.*

Coitus autem, & † accessus tutoris vel curatoris, extra figuram matrimonii cum sua pupilla, vel adulta, habitus durante tutela, vel cura, eave finita, punitur pœna deportationis, & confiscationis omnium bonorum suorum, *textus est in lege unica, Cod. si quis eam, cuius tutor fuerit corrupt. & ibi notant gloss. Odof. Cyn. Iacob. Butric Ioann. Faber, Bald. Salycetus. & communiter ... secundum Anton. Gom. in l. 80. Tauri, num. 24. tenet etiam Paul. Ghirland. in tractat. de pœn. omnif. coitus quæstion. 7. fall. 6. n. 7.* Et est communis *secundum ... pract. criminal. §. fornicatio, ver. cum pupilla, & ... per. Farin. in suis quæstionibus criminal. 1. tomo. quæstion. 31. num. 113.* & approbatur hodie hæc communis sententia. in d. l. 6. tit 17 part. 7. ibidem *Mas si por ventura passasse a ella in casamiento, deve ser desterrado para siempre en alguna isla: todos sus bienes deven ser de la camara del Rey, si no uviere parientes de los que sube, o descienden por linea derecha fasta el tercero grado,* per quam l. Regiam hoc modo de... ratur præfata magis comunis sententia. Quare ... ratio militet in custode cognoscente carnaliter ... incarceratam, quæ in tutore vel curatore cognoscente carnaliter pupillam, vel adultam suam ... tutor tenetur alere pupillam, illamq; honeste ... cōservare: quia tutor datur principaliter personæ, secundario

autem

[illegible] §. [illegible] ff. de adminiftr. tut. [illegible] final. C. de alime. [illegible] pupill. praftand. §. ad certum. ver. sc. certè, & ibi gloff. Inftit. quistut. dar. poff. ita etiam cuftos carcerum tenetur [illegible] [illegible] & honefte cuftodire & alere mulierem incar [illegible] [illegible], illamque illæfam confervare, *l. 1. & fin. C. de cu[illegible] [illegible] eo.*

[illegible] ine eft, † ut ftante eadem ratione fuccedat in utro[illegible] [illegible] afu eadem pœna, ideoque cuftos carceris [illegible] [illegible] carnaliter mulierem incarceratam, puniri [illegible] pœna deportationis, & confifcationis omnium b[illegible] [illegible], ficut tutor vel curator pupillam vel ad[illegible] [illegible] cognofcens extra figuram matrimonii, *ita Pau[illegible] lus Ghirland. in d. tractatu de pœnis omnifar. [illegible] 13. quod late defendit Boer. 317. num. 1. cum fequent.* [illegible] ubi *num. 4* teftatur de veriori & magis communi [illegible] nione, imo [illegible] eundem Boer. *[illegible] in verfic. & hoc fentit Joan. Faber.* non imponitur [illegible] [illegible] pœna cuftodi carnaliter cognofcenti m[illegible] [illegible] incarceratam.

Ex † quo merito rejicienda venit, vel [illegible] [illegible] [illegible], num. non admittenda op[illegible] J[illegible] F[illegible] [illegible] *[illegible] num. 6. Inftitut. de publ. judic. d.* [illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] ceris cognofcens carna[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuetudine punitur [illegible] [illegible] [illegible] *hoc dictum Fabri. pr[illegible]* [illegible] *[illegible] in tra[illegible] de fyndicat.* [illegible] *[illegible] talis quidam magnus num* [illegible] cedat, etiamfi tal[illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] ctrix, & fequitur Hippolyt. in l.* [illegible] *num 5. Guid. Papa fingul. 659. incip.* [illegible] *[illegible] ftione 448. num. 5. Petrus Placa, in [illegible] [illegible] ad finem.*

Ubi amplia[illegible], † etiam quod mu[illegible] [illegible] [illegible] cuftodem fit [illegible] [illegible], ita etiam a[illegible] [illegible] & illos [illegible] [illegible] tes adducit Jodoc. *in pract. crimin.* [illegible] *de carcera[illegible] tis five commentarienf. cap.* [illegible] *num.* [illegible] [illegible] *[illegible] opinionibus part. 1. verfic. cuftos carcerum carnaliter cognofcens*, quod plur[illegible] bus comprob[illegible] Paul. de Puteo, *[illegible] fup. num. 3. cum feqq.* refpondens cont[illegible] arius, & Marl[illegible] *[illegible] ad [illegible]* [illegible] *[illegible] nal. verb. vel* [illegible] *num.* [illegible] *arrer. in pract. criminal. 3. tract. de homicid.* [illegible] *§. 10. excuf[illegible] [illegible] via, num. 2. quos in h[illegible] c[illegible] F[illegible] [illegible] [illegible] pra, num.* [illegible] Hoc tamen [illegible] [illegible] [illegible] *in leg.* [illegible] *Taur.* quando talis mul[illegible] m[illegible] meretrix [illegible] [illegible] erata [illegible] fcitur invita, & per vi[illegible] [illegible] [illegible]: quia mitius [illegible] bet puniri in hac fpecie cuft[illegible] carnaliter [illegible] [illegible] ens: Anton. [illegible] *Tau. num.* [illegible] uod cum [illegible] cafus non [illegible] de[illegible] [illegible], punitur [illegible] os carceris pœna arbitr[illegible] [illegible] qualitatem p[illegible] narum & carceris, quod [illegible] probavit Menoch. *de arbit. judic. li. 2. cafu 291.* nempe [illegible] [illegible] novit. Sic etiam carceratus [illegible] cognof[illegible] me[illegible] icem carceratam, erit alia pœna pl[illegible] ctendus, *ut ipfis Bonacafis in fuis communibus, 1. part. verb. carceratus cognofcens carnaliter.*

Nihilominus tamen, quod cuftos carceris cognof[illegible] cens [illegible] ter fine vi meretricem carceratam, [illegible] nus p[illegible] plu[illegible] bus comprobat refpondens [illegible] contra[illegible] tis Boerius [illegible] *num. 5. cum fequentibus, ufque ad num. 10.* [illegible] tur de m[illegible] communi opini[illegible], [illegible] i vero vio[illegible] [illegible] noverit, poffit aliqu[illegible] [illegible] pu[illegible] *ri, ut per Boerium* [illegible] *nu. 9.* [illegible] teftatur ho[illegible] [illegible] tatum Burdegal. ju[illegible] [illegible] m intra carcerem [illegible] vapulandum, quem [illegible] & [illegible] quitur Clarus *in pract. [illegible] §. fornicatio, fub verf. carceratam, ubi, fed quid fi mu[illegible] cognita a commentarienfe [illegible] meretrix.*

Sed quoad pœnam mortis, de qua per Fabrum *ubi fu[illegible]* [illegible] fervandum eft, illam non effe jure communi in[illegible] [illegible] o[illegible], fed à confuetudine illius regni. Ideo ubi talis confuetudo non vi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na, nec ceterorum: [illegible] quidem origin[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ende c[illegible] rum d[illegible] [illegible] [illegible] in[illegible] [illegible] ore nau[illegible] toritatem [illegible], [illegible] [illegible] tem, ficut alias inquit Car[illegible]. Molin. *in conful.* [illegible] *part. §. 5. †ubi, num. 27. ad finem.* quod quando [illegible] [illegible] [illegible] untur 15 [illegible] bitanter, eorum dictum non poteft [illegible] [illegible] [illegible] au[illegible] [illegible] tem apud alios, quum non fit [illegible] [illegible] [illegible] cum Joan. Faber, *ubi fupr.* tantum lo[illegible] quatur de con[illegible] fuetudine, & hoc fignanter exprimat, cæteri ejus fequaces eodem modo funt intelligendi, non vero de jure.

Acc[illegible] [illegible] præterea, quod Do[illegible] [illegible] res funt intell[illegible] n[illegible] 16 di[illegible] [illegible] [illegible] Cottam quem all[illegible] gant juxta doctrin[illegible] Bart. communiter approbatam, *in l. non folum, §. lib. rationis verba.* [illegible] *ff.* [illegible] Imo [illegible] recte expend[illegible] [illegible] ejufdem Fabri verba, vid[illegible] [illegible] quo[illegible] de jure communi pœna cuftodis car[illegible] [illegible] [illegible] gnofcentis carc[illegible], non fit mortis, [illegible] bene fit [illegible] eadem, qua tenetur tut[illegible] [illegible] cens & ftuprans pupillam [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] mihi atti[illegible] 17 [illegible] fe videtu[illegible] [illegible] *[illegible] pra d.* [illegible] *num. 12.* di[illegible] [illegible], quo[illegible] [illegible] [illegible] cum car[illegible] [illegible] vitæ p[illegible] [illegible] pœnæ, qua puni[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] viola[illegible] [illegible] [illegible] *92. num.* [illegible] *& 4.* [illegible] [illegible] *d. num 12.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ore [illegible] el [illegible] ad [illegible] [illegible] ve [illegible] [illegible] cuftos five carc[illegible] atus [illegible] [illegible] tetur de adu[illegible] te[illegible] [illegible] cam cogne[illegible] [illegible] & utroque [illegible] [illegible] gravat de aliquo plus [illegible] [illegible] carcerum, & multo magis [illegible] [illegible] *Boerius. d.* [illegible] *17 num. 9* [illegible] fi vero c[illegible] gnita [illegible] [illegible] pœna ftupri & ad[illegible] [illegible] *[illegible] juxta* [illegible] *Paul. de Puteo, C[illegible]* [illegible] [illegible] nam [illegible] car[illegible] cuftodi [illegible] [illegible] poffe [illegible] mat[illegible] *ut Faber* [illegible] *ubi fu[illegible] [illegible] mem[illegible] tenor.*

SUMMARIA.

1 *[illegible] [illegible] ministrator ne[illegible] arius con[illegible]* [illegible]

2 *Fal[illegible] [illegible] ut vendenrator nomine proprio [illegible]*

3 *Fal[illegible] [illegible] ut puta tū [illegible] [illegible] [illegible] derit, [illegible] non tamen tunc tamen tenetur [illegible] pretium, [illegible] fecus hoc.*

4 *Tut[illegible] [illegible] uqui non erat tutor aut in[illegible] [illegible] non fecit, item procurator falfus an teneatur de evictione?*

5 *Pro[illegible] ator ad negotia co[illegible] trahens procurator [illegible] nomine [illegible] teneatur de evictione, & in numeris [illegible]*

6 *Procurator nomine domini emens, tenetur ad pretium. L. fi pupill. §. [illegible] [illegible] num.*

8 *L. [illegible] part. [illegible] [illegible] tur eaq; declaratur & ad praxin reducitur.*

9 *Procurator, qui voluit folum domini obli[illegible] are, fed confiat, non remanet [illegible] ipfe procurator obligatus.*

10 *Procurator cor[illegible] habent procuratorio nomine quando ei nihil [illegible] non tenetur de evictione [illegible] officio: ed tantum dominus ipfe.*

11 *Procuratores fimpliciter aliquid confitentes, non tamen*

se obligantes, non tenentur, sed solus dominus tenetur, sed enti ille ge, ut in num. 24.

12 *Procurator non tenetur ex contractu gesto domini contemplatione: idem est, quando explicatur actus, qui solum domino competit, ut in nu. 13. nisi in casu de quo, n. 14. scilicet, in procuratore dato in rem suam, aut se offerente, cum sciret, cautum non esse, vel si se litis obtulit loco defensoris cum satisdatione.*

15 *Procurator sive contrahat, sive compareat in iudicio, tenetur se ostendere procuratorem, alias tenetur parti ad interesse.*

16 *Mutuum acceptum per procuratorem acquiritur domino, procuratori autem nihil acquiritur.*

17 *Procurator, qui fidem suam astrinxit, tenetur etiam finito officio, idem est, si proprio nomine se obligavit, idem in tutore & curatore, ut in n. 18. idem est in eo, qui se fecit procuratorem in eo, in quo non erat: quia in his casibus videtur fidem suam astrinxisse, ut in n. 19.*

20 *Procurator obligans se, suos heredes & bona, tenetur.*

21 *Procurator cuius contemplatione celebratur contractus tenetur, & remanet obligatus.*

22 *Procurator contrahens nulla facta mentione officii, an obligetur? distinguitur.*

23 *Procurator tenetur de evictione, quando ex contractu per eum gesto procuratorio nomine aliquid ei acquiritur, puta actio directa, vel pretium rei venditae ab eo.*

25 *Procurator actum gerens procuratorio nomine, qui solum procuratori convenit & ipsum tantum respicit, prout est promissio rati, & iudicatum solvendi, videtur fidem astrinxisse.*

26 *Procurator procuratorio nomine recipiens mutuum, & per stipulationem promittens eius solutionem, an ipse quoque remaneat obligatus?*

28 *Procurator tam proprio, quam appellativo nomine promittens, an remaneat obligatus, & num. 29.*

30 *Procurator ad faciendum mutuum sub usuris, in absentia domini recipiens pignora, an finito officio teneatur ad eorum restitutionem? & num. 31.*

CAPVT XIII.

An tutor vel curator teneatur de evictione, & quid de procuratore ad negotia?

1 ADMINISTRA[illegible]R † necessarius, prout est tutor vel curator, [illegible]ontrahens nomine offici[illegible], non tenetur de evictione, cum sit officium nec[illegible]ssarium & publicum, licet privatum utilitate, *iuxta leg. si non subscripsisti, & ibi Sal[illegible]c. C. de administr. tut. gloss. in c. sicut 46. distinctione.* Et in terminis, quod tutor vel curator non teneatur de evictione, probat text. *in l. post mortem, §. tutor, ff. quando ex f[illegible] tut.* ubi inquit text. *tutor, qui pecuniam soluturum se cavet, ad quam pater pupilli condemnatus fuerat actionem po[illegible]t tute[l]am f[in]itam recte recusat*, ubi gloss. verb. *recte recusat* inquit, promisit enim tutorio nomine, sed certe, etsi non exprimat, ex quo apparet, quod in rem pup[il]li sic obligavit. Idem est, *ut in l. fin. eod. tit. Iiar. & Dd. in d. §. tutor, text. etiam in l. 1. C. quando ex [f]a[ct]. tut. & c. ibi, nam tutores curatoresque finito officio non esse conveniendos ex administratione pupillorum vel adole[s]centium saepe decretum est, Bartol. Bald. & Dd. in l. 1. C. credit. evi[ct]. pign. non deb.* quod Bartol. ibi dicit millies allegasse, & illud menti tenendum commendat Iacob. de S. [G]eorg. *in l. fin. n.[illegible] de furt.* & Corneus *cons. [illegible]2. volum. 4.* Idemque in [tu]to[re] vendente ex officio, quod non teneatur de evictione probat Bart. *in l. alio, ff. de aliment. & cib. legat. n. 25.* & ibi addit. Alex. alios c[it]at, & utrumq; sequitur Boer. *decis. 30. num. [illegible] cum seqq.* Idem in institore, tutore & curatore [d]icit Boer. *decis. 273. num. 2. ibi, idem dicendum.* ubi quod hoc debe[t] intelligi, quando tutor vel cur[a]tor, ve[l] [ins]titor [si]mpliciter contra[hi]t super re ad pupillum, vel dominum pertinente, & no[n] [illegible] rum *num. 5. ibi, sed secus*, ubi [e]tiam lo[illegible] curatore, ut officio finito non tenean[illegible] super re pupilli facto, *ut in d. §. tutor.* qu[illegible] necessarii administratores. Eandem et[illegible]nem sequitur alios allegans Baeca *de decim[illegible] 128.* & Spino *in suo Speculo testamentorum,* [illegible] & Cavalcan. *de tutor. & curator. n. [illegible]2.* [illegible] officium est publicum auctoritate & ut[illegible] *gl. Alber. & doctores in lege finali, ff. si qu[illegible] cit. decis. 80. num. 3. ad fin.* Et procedit, e[illegible] de evict. *glos. & Dd. in l. procurator, qui p[illegible] cur[illegible] curat. Mandel. cons. 12 num. 9.*

Fallit † primo haec conclusio, si tutor vel cu[rator] [no]mine proprio se, & sua bona obligavit [illegible] enim [tene]tur de evictione. Ita probat textus *in le[g.] [illegible] nem, C. [de] prad. & aliis rebus minor. ibi, pignora[illegible], [illegible] evi[ctio]nis periculum idem curator ex rebus[illegible] vi[illegible], non prohiberis persequi, & ibi glo[illegible] decis. 80. num. 6. ibi, & idem tenet, & c.* u[illegible] mar[it]o rem dotalem vendente, & ev[illegible] mu[illegible] nec, *ut voluit Cyn. quem ibi [se]quitur [illegible] Alber. in [l]. cum lex, ff. de fideiuss. & in [illegible] & [illegible] pign. non deb. & in l. procurator, qui pro e[illegible] ion[illegible] cur. & ibi Bart. & D[octor]es.* & ibi di[c]tum [illegible] p[illegible] [i]llum. *secundum Boer. in d. deci[s.] [8]0. ad [fi]nem. & utru[m]q[ue] quitur Baeca, d. c. 2. de decim. tutor. sub [n]um. 12.* & [illegible] tur hanc primam fall[e]ntiam pl[u]res referens [illegible] *de tutor. & curator. num. 1[illegible] vers. [illegible], C[illegible] S[illegible] ubi supra, & Menoch. cons. [illegible]8. num. 5[illegible] lib. 1.*

Secundo † fa[llit] eadem conclusio, quan[do] non necessaria venditio, ut puta, cum tutor ip[se] [illegible] rem minoris sine necessitate vendiderit, & [illegible] dicis decreto, sine quibus ipsa venditio n[illegible] namque tenetur tutor vel curator ad re[st]itu[tio]nem [illegible] tii, nisi quatenus doceat in utilitatem & [illegible] pupi[lli] pretium conversum fuisse, *text. in le[g.] pr[illegible] C. de prad. & aliis reb. minor.* ubi mino[illegible] lienatam a possessore [illegible] vindicave[rit] n[illegible] um, nisi pro ea parte, quae in suam utilita[tem] [illegible] fuisse constiterit: quod, & probat [illegible] R[illegible] à Valle *consilio 60. numero 38. libro 4.* ubi se [illegible] fert: Tutor ergo & curator tenebitur p[illegible], quod eo casu non fuerit conversum in uti[li]tat[e]m [illegible] *ut in terminis ex d. l. prediorum, & ex l. 3. [illegible] quando fuit tutor. ex gloss. & Doctores in d. l. fin. [illegible] & probat Boerius d. decisio. 80. num. 6.* [illegible] *tur.* Qui[a] autem in dubio, an tut[or] [illegible] [illegible] *tratur* nomine proprio actum facere, [illegible] c[illegible], declaravimus late *supra cap. [illegible] tum [illegible] da partis.*

De tutore † autem illegitimo & f[illegible] ut[illegible] er[illegible] tor, aut non fecerat inv[e]nta[rium] [illegible] lam, vel de procuratore talio [illegible] q[illegible] d interesse, & [s]ic de evictione, et[illegible] ver[illegible] sum in utilitatem domini, nempe [illegible] So in[illegible] Cornel. & Benvenut. Strac. prout e[illegible] t C[a]valcan. *de tutoribus, num. 127. ibi [illegible] ur [illegible] rem l q[illegible] mur,* qui tamen contra eos tenet, re[illegible] ac sp[illegible] tutorem illegitimum & quem cu[illegible], v[e]nd[illegible] tem nomine alieno, non teneri [illegible] aut bona sua non obligaverit, cum [illegible] fecerit & emtor sciverit, bo[n]a ve[illegible] nomine, & sic nomine alien[illegible] ri, an esset tutor legitimus, & an po[illegible] o nomine, si non poterat, debebat facere [illegible] obligari & bona sua, al[ia]s d[ic]i[t]ur [illegible], & non potest contra venditorem agere ad [illegible] hoc [illegible] bene iure probat, id amplians, etia[m] [illegible] ditor pr[illegible] tium non conv[er]t[illegible] in ut[illegible], se[illegible] v[illegible]

usum proprium, postquam emtor ab eo emit uti tutore vel administratore, & sic ei ut alienæ personæ, adhibendo ei fidem, solvit pretium, tenebitur tamen hic venditor secundum ipsum Cavalcan, *ibidem num. 173.* ad restitutionem pretii, non vero ad interesse, quia res evincitur, non propter pretium vero domino non solutum, sed propter solemnitatem non observatam & actum imperfectum, ac ratificationem non sequutam, vel obligationem anteriorem: secus si solum propter conversum pretium in ejus usum res imperfectè alienata evicta fuisset à vero domino, quia tunc ad interesse, damna & expensas tenetur, & contra eum posset jurari in litem, ut ex aliis ipse ibi probat, sed & aliæ plures declarationes deduci possunt: Imo & casus considerari in tutore & curatore vendente, quibus etiam teneatur vel non teneatur de evictione ultra supradictos ex resolutione infra facienda in procuratore ad negotia, quando teneatur, vel non teneatur de evictione, quæ hic accommodari poterunt, ubi ratio diversa non militaverit in uno, quam alio: Oportune igitur, & non abs re de procuratore ad negotia nunc agemus in hunc modum:

5 Hæc † quamvis ita se habeant in tutoribus & curatoribus ex necessitate suscipientibus officium: in procuratore tamen ad negotia secus: hi namq;, quamvis procuratorio nomine vendat, tenetur de evictione finito officio, *ut probat textus, in l. servum Titii, 47. ff. mandat. ibi, & prout Titium, quamvis quasi procurator vendidisset, obstrictum emtori esse (scilicet de evictione, de qua ibi paulo superius agitur)* & ibi notat sigillatim gloss. verb. *emtori esse*: ubi secus dicit esse in tutore ea ratione, quia necessarium est illud officium: procuratoris autem spontaneum, *ut in lege tutoris, C. de negot. gestis, & ibi Barto. & Doctores gloss. etiam in leg. procurator, qui pro evictione 67. verbo, non levabitur, ff. de procurat.* ubi eandem & aliam reddit rationem, scilicet, quia tutor publica auctoritate, id est, à lege suscipit officium, procurator à privato, & illam glossam sequuntur, ibi Bartol. Bald. Angel. & Paulus Castren. quos refert Boer. *decisio. 80. numero 2.* & Bonifac. de Vital. *in clement. unic. numero 24. de offic. Vicar.*

6 Ita † etiam procurator nomine domini emens, tenetur ad pretium, *l. cum vendente, C. ubi caus. fiscal.* Non enim est ibi illud speciale in fisco, quia idem locum habet quando cum privato procurator contrahit, *secundum Bald. Angel. & Salyc. ibi, quæst. 4. & probat Boer. decis. 273. sub num. 5. ibi, quinimo etiam procurator.*

7 Sed † contra supra dictam distinctionem, imo, quod etiã procurator ad negotia nomine procuratorio promittens non teneatur finito officio, videtur esse text. *in l. si pupilli, §. 1. ff. de negot. gest.* ubi si procuratori tuo mutuam pecuniam dedero tui contemplatione, ut creditorem tuum vel pignus tuum liberet, adversus negotiorum gestorem habeo actionem, adversus vero eum, cum quo contraxi nullam, ubi gloss. hoc verbo inquit, *quia nolui eum mihi obligari.*

Est etiam alius text. clarus contra supradictam distinctionem quoad procuratorem ad negotia, nempe *l. fin. ff. de institut. actione*, cujus verba sunt hæc, *Lucius Titius mensæ numerariæ, quam exercebat habuit liberum præpositum: is Caio Seio hac cavit in verba. Oct. Terminalis rem agens Octavii Fœlicis Domitio Fœlici salutem: habes penes mensam patroni mei denarios mille, quos denarios vobis numerare debeo, pridie Calendas Maias. Quæsitum est, Lucio Titio defuncto sine herede, bonis ejus venditis, an ex hac Epistola jure conveniri Terminalis possit?* Respondi nec jure his verbis obligatum, nec æquitatem conveniendi eum superesse, cum id ex institoris officio ad fidẽ mensæ præstanda scripsisset, cui consonat, *l. 7. tit. 1. part. 5.* dicens,

8 *Cambiador † o mercador que tuviesse tienda de pannos, o de algũ otro menester, si encomẽdasse aquella tienda a otro que no estuviesse en su poder: e dexandolo, y como en su lugar: si este a tal tomare algun emprestado por mandado del otro que le dexa, o sin su mandado, y lo mete en pro de aquel que lo toma dexa tal prestito como este, no este nudo de lo pagar este que lo toma, mas aquel en cuyo logar estava: pero si non so tomasse por su mandado: nin lo metiesse en su pro, estonce es tenudo de lo pagar aquel que lo tomo:* quæ l. secundum Greg. Lop. ibi in gloss. *este que lo tama*, est intelligenda juxta *d. l. fin.* nempe finito officio: eo namque durante conveniri posset dictus institor, & quod ita intelligatur *l. 1. §. est autem, ff. de instit. act.*

Sed & est multum notanda eadem l. Regia in eo, quod vult, ut institor non solum, quando habuit mandatum ad recipiendas pecunias mutuas, non tenetur, verumetiam quando non habuit ad hoc mandatum, si tamen mutuum in utilitatem domini convertit, *secundum Gregor. Lopez, ubi supra*, dicentem, hoc esse singulare; & se non meminisse alibi legisse.

Sed & procedit eadem lex Regia, etiamsi de receptione mutui non constaret, nisi per confessionem institoris: tenebitur namque tunc licet habuerit mandatum, *ita Ang. & Socin. quos refert & sequitur Greg. Lop. ubi supr. juxta finem gl.*

Limitatur tamen, & non procedit dispositio. *d. l. fin. ff. de inst. act. & d. l. Reg. 7.* ut non procedat, quando institor specialiter se obligavit seu fidem suam astrinxit, *ut in l. in eum, §. tabernæ ff. de inst. act. & cum Soci. proba. Greg. Lop. ubi supra d. fin. gl.*

Superest igitur, ex supradictis, ut ita & eodem modo videatur dicendum, procuratorem ad negotia promittentem, vel vendentem procuratorio nomine, finito officio non teneri de evictione, quemadmodum neq; tutor vel curator aliusve administrator necessarius aut institor non tenetur, & sic contra prædictam distinctionem gl. & communem, præterquam si fidem suam procurator astrinxisset vel se proprio nomine obligasset, ut est expressum *in d. l. procurator qui pro evictione*, & in terminis ex *d. l. fin.* ita tenet Jacob de Aret. *in l. post mortem, §. tutor, ff. quand. ex fact. tut. prout refert. Cyn. in l. ei. qui servo versic. ult. quaro, C. quod cum eo. Corneus consil. 6. per totum, vol. 2. quos & Jacob Butric. idem tenent, ad hoc refert Boer. d. decis. 273. sub num. 5. ibi, quamvis Jacob.* dicentes: quod distinctio prædictarum glossarum procedit, quando procurator simpliciter promisit non exprimendo, utrum procuratorio nomine, vel suo: Sed hoc casu contrarium probat *d. l. servum Titii. ff. mandat.* imo quod tunc procurator non teneatur. Quid igitur erit tenendum in hac antinomia jurium & Doctorum contradictione.

Profecto viam veritatis in re hac mihi aperuisse videtur acutissimi, nec non & clarissimi ingenii vir, Bartholomæus Socin. Senens. *consil. 154. per totum vol. 2.* qui per ordinem distinguit, & decidit casus, atque præfata jura conciliat, quare eum in omnibus prope sequi intendo, & ad eum se refert Boerius *d. decis. 80. num. 2. decis. 273 sub num. 5.* & Gregor. Lopez *in d. l. 7. tit. 1. part. 5. gloss. este que lo toma.*

Observandum † igitur est, ut certa ab incertis separemus. Quod si constat, quod procurator seu alius administrator voluntarius voluit solum dominum obligare, 9
solum dominus obligatur: si vero quod se solum voluit obligare, ipse solus tenetur: si quod utrumq; voluit obligare, ambo sunt obligati: quoniam contractus ex conventione legem accipiunt, *l. legem. C. de pact. l. contractus. ff. de reg. jur. l. 1. §. si conveniat, ff. deposit. cum sim.* Ita concludunt Bart. & alii *in l. procurator qui pro evictione, ff. de procurat. glos. Bart. Angel. & omnes in d. l. si pupilli, §. 1. ff de negotiis gest. secundum Soc. ubi supra, statim in princ. ante num. 1. Boer. d. decis. 273. sub. num. 5. vers. quid dicendum:* estq; clarum atq; sine difficultate procedit.

Si vero non conſtat, quem voluerit procurator obligare, ſe aut dominum, vel an utrumque, diſtinguendi ſunt primum caſus indubitabiles, quando procurator finito officio non tenetur, ſed cantum dominus: & poſtea alii caſus, in quibus ipſe procurator tenetur, & videtur fidem ſuam adſtrinxiſſe, ex quo videtur velle ſe obligare, licet procuratorio nomine contraxerit.

Caſus indubitabiles, in quibus procurator finito officio non tenetur.

10 PRIMUS caſus eſt, † quando procurator contrahit procuratorio nomine, & nihil procuratori acquiritur, tunc namque ſolus dominus reoctur finico officio. Ita poteſt procedere text. *in d.l.fin.ff. de inſtit.act.* (*& d. l. 7. tit. 1. part. 5.*) per quem ita concludunt atque reſolvunt Bartol. Bald. & communiter alii Doctores *in d. l. procurator, Bald. & Salycet. in l. ei, qui C. quod cum eo, Iac. Butric. Iacob. de Aren. & Angel. in d.l. ſi pupilli. §. 1. teſte Soc. ubi ſupr. num. 1. & Boer. d. num. 5.*

11 Secundus † caſus eſt, quando procuratores ſimpliciter aliquid confitencur, nec ad aliquid ſe obligant: tunc namque dominus ſolus tenetur, & non procurator. Ita poteſt etiam intelligi text. *in d.l.fin. prout etiam intelligit, Bartol. in l. 1. ff. de inſtit. ita etiam concludunt Bald. & Angel. Guilielm. de Cugn. & Paul. de Caſtro, quos refert & ſequitur Socin. ubi ſupra, num. 2.* dicens quod hic eſt etiam caſus clarus.

12 Tertius caſus eſt. † quando contractus geſtus eſt domini contemplatione: quia tuoc etiam tenetur ſolus dominus & non procurator. Ita videtur eſſe caſus, (ſecundum unum intellectum, *in dict. l. ſi pupilli. §. 1. ibi, tui contemplatione, & tenet ibi, gloſſ. quam ſequitur, ibi Angel.* & probat atque declarat cum Joann. de Monteſperel. *Socin. ubi ſupr. num. 3.*

13 Quartus caſus eſt. † quando explicatur actus, qui ſoli domino convenit & non procuratori, prout eſt in judiciis, in quibus ſolus dominus tenetur, *l. Plautius, 6. §. 1. ff. de procurat.* Ita concludunt Bald. Angel. & Joan. de Monteſperel. *in dicta l. procurator, & in d.l. ſi pupilli. §. 1.* ſequitur Socin. *ubi ſupra, num. 4.* Idem concludens, quando actus reſpicere poteſt utrumque, ſcilicet dominum, & procuratorem, & ipſe contrahit procuratorio nomine: nam obligatur ſolum dominus, *juxta notata per gloſſ. in l. quicunq. ff. de procurat* & probatur, *in l. final. ff. de inſtit. & ibi tenent Angel. & Joann. de Monteſperel. in dict. leg. procurator.*

14 Hic tamen † quartus caſus principalis limitatur, ut non procedat, quando procurator eſſet datus in rem ſuam, aut obtuliſſet ſe, cum ſciret, cautum non eſſe, vel ſi defenſuris loco cum ſatiſdatione ſe liti obtulerit. In his namque caſibus ſingulis procurator conveniri poteſt, & debet, *ut in l. Plautius. ff. de procurat. & concordat l. fin. tit. 5. part 3.* ubi Gregor. Lopez *in gloſſ. que ſi deve cumplir*, inquit illam l. Regiam poſſe limitari per *d. l. Plautium*, hoc eſt, niſi in procuratore in rem ſuam, vel quando procurator mentitus eſt, aſſerens ſe habere mandatum cum non haberet: tenetur enim, qui ſe aſſerit procuratorem, hoc oſtendere, *ut notat Bart. per illum text.* quem ad hoc dicit ſe millies allegare *in l. 1. C. cred. evict. pign. non deb.*

15 Procurator † ergo inquit Gregor. ſive contrahat ſive compareat in judicio, tenetur ſe oſtendere procuratorem, alias tenetur parti ad intereſſe, *ut etiam tradit Angel. ibidem, & Inſ. cum aliis in l. civitas, num. 16. ff. ſi cert. petat.* vel ſi mentitus eſt, præſtitam eſſe ſatiſdationem de ſolvendo, cum non eſſet: nam tunc in perſonam procuratoris fiet exſequutio, *ſecundum Gregor. Lopez, ubi ſupra, in fin. d. gloſſ.*

16 Quintus † caſus principalis eſt, quando procurator ſimpliciter accepit rem mutuo procuratorio nomine, & ſic in aliis contractibus, qui re contrahuntur. Nam tunc dominium acquiritur domino & ſibi, hoc eſt, procuratori nihil quæritur, *l. 1. C. per quas perſon. nob. acqu.* & ideo procurator non tenetur, *ut in dict. l. ſi pupilli, §. 1.* quam ita intelligunt Bart. & Ang. ibi, Bald. & Salyc. *in d. l. ei, qui, C. quod cum eo, ita Socin. ubi ſupra, num. 5.*

Caſus in quibus procurator tenetur, licet procuratorio nomine contraxerit.

PRIMUS caſus eſt, † quando expreſſe fidem ſuam a- 17
ſtrinxit, tunc namque ipſe tenetur procurator etiam finito officio, ut eſt caſus ſecundum Angel. *in d. l. procurator, qui pro evictione, ff. de proc. ibi, fidem ſuam aſtrinxit, & ibi, qui pro damno vinculum obligationis ſuſcepit*, & eſt communis omnium in dictis locis *ſecundum Socin. dict. conſil. 154. num. 6.*

Secundus caſus eſt, † quando contrahit procuratorio 18
nomine, ſed ad obſervantiam obligat ſe proprio nomine tunc namque tenetur: quia videtur, fidem aſtrinxiſſe, & ita poteſt intelligi, *d. l. procurator, ſecund. Iacob. de Aret. Iacob. Butric. Angel. & Franciſcum de Albergot. ibi, Bart. & Bald. & communiter Dd. teſte Socin. ubi ſupr. num. 7. & Boer. d. deciſ. 273 ſub num. 5. verſic. quia procurator*, ubi loquitur non tantum in procuratore, ſed etiam in tutore & curatore promittente nomine proprio tantum, & ſic ultra nomen officii, quia tunc ipſe indubitanter perpetuo tenetur: quia egreſſus eſt naturam officii, *ut in d. l. procurator, & d. l. ſervum Titii*, & ſic habent locum jura pro prima parte à nobis allegata, & pro ſecunda, ab ipſo citata. Idem tenet Abb. *conſ. 56 ad claram deciſ. in princ.* ubi allegat gl. *c. ſicut 46. diſtinctione.*

Tertius caſus eſt, † quando fecit ſe procuratorem in 19
eo, quod non erat, tunc etiam videtur fidem ſuam aſtringere, *ſecundum gloſſam, & Bart. in d. l. procurator, ſequuntur Bald. & Angel. & moderni: Bald. in d. l. fin. ff. de inſtitor. quos ad hoc refert & ſequitur Socin. ubi ſupra, n. 8.* de quo ſupra latius egimus in limitatione quarti caſus prioris.

Quartus caſus eſt, † quando procurator obligavit ſe 20
& ſuos heredes & bona. Nam ex quo heredum mentionem fecit, excedit notiſſimos terminos officii, *l. cujus bonis, §. 1. ff. de cur. furioſ.* Ita concludunt Jac. de Areo. Bald. & Salycet. *in d. l. ei, qui, ſupra allegata*, & Socin. *ubi ſupra, numero 9.*

Quintus caſus eſt, † quando procuratoris contempla- 21
tione celebratus eſt contractus, *ſecundum gl. Bald. & Dd. in d. l. ſi pupilli, § 1. ff. de negot. geſt. & eſt text. ibi Cyn. & alii in d. l. ei, qui*, & idem quando contemplatione utriuſque *ſecund. gl. & Dd. in d. §. 1. Socin. ubi ſupr. n. 10.*

Sextus caſus eſt, † quando nulla fit mentio officii, & 22
contrahit, & tunc diſtinguitur, an ſuper re domini, & videtur contrahere procuratorio nomine domini, & ſic dominum ſolum obligare: ſecus ſi ſuper negotio ad ſe pertinente: quia tunc ſe ſolum, vel ad utrumque, quo caſu etiam dominum videtur obligare voluiſſe, *ſecundum Iacob. Butric. Bart. Bal. Ang & Doctores in d. l. procurator. Bart. & Bald. in d. l. ſi pupilli, §. 1. teſte Socin. d. conſ. 154. num. 11. volum. 2.*

Septimus caſus eſt, † quando ex contractu geſto per 23
procuratorem procuratorio nomine aliquid procuratori acquiritur, puta actio directa vel pretium rei venditæ ab eo, quia tunc ipſe de evictione obligatur & cenſetur fidem ſuam aſtringere. Caſus eſt *in d. l. ſervum Titii ff. mandat.* juxta intellectum Bartol. Franc. de Alvergo. & Joann. de Monteſperell. *in d. l. procurator, ad idem, l. ſolutum, §. pro libera, ff. de pign. act.* ac per quam declaratur *dict. l. procurat. ſecundum Bartol. ibidem tenet Salycet. in d. l. ei, qui, & Paul. de Caſt. in d. l. final. ff. de inſtitor. & Socin. eos referens, ubi ſupra, num. 12.*

Octavus

24 Octavus casus est, † ut quamvis supra in secundo casu primi membri dixerimus, procuratores aliquid simpliciter in literis confitentes, nec ad aliquid se obligantes, non teneri, sed dominum solum obligari, & ita posse intelligi *d.l.fin.ff.de instit.* hoc tamen intelligendum est, nisi in dictis literis institores assererent mensam debitricem ex eo, quod confiteantur se pecuniam recepisse, nam tunc licet, ut institores receperint, ex quo aliquid quæsitum est, eis ita scribendo fidem suam astrinxisse videntur, & ideo conveniri possunt procuratoris exemplo per notata *in d.l.procurator*. Ita ad literam dicit Angel. *in l.4. in principio, ff.de re judicat.* dicens ita fuisse judicatum Florentiæ, resolvens idem dicendum esse ex præmissis in procuratore, qui fatetur dominum debitorem ex eo, quod fateatur se pecunias recepisse, *sequitur Joann. de Imol. in l.eandem, ff de duobus reis, & sequi videtur Socin. ubi supra, num.13.* Mihi autem hæc decisio aut casus non constat, imo dubito de ejus veritate, & ideo eum non probo ex text. *in dicta l. si pupilli, §.1.ff.de negotiis gest.* cui non bene respondet Socin. *ubi supra.* Ibi enim contra procuratorem pecuniam mutuo mandato alterius recipientem nulla competit actio, sed tantum contra mandantem. Ergo, nec contra institorem recipientem pecunias ratione officii. Nec ipse inter hos duos casus ullam concludentem invenio rationem differentiæ: non enim ex receptione solum pecuniæ, nomine & mandato alterius, videtur fidem suam procurator aut institor astrinxisse. Teneo igitur in hac specie, & octavo casu, procuratorem vel institorem minime obligari ex sola receptionis pecuniæ confessione nisi alia ratione ostendatur, obligatum esse, dummodo doceat pecunias à se receptas, in utilitatem domini, vel mensæ convertisse. Et hac ratione forsan Socin. *ubi supra, numero 16. versiculo, quos tamen casus,* inquit, quod pro nunc non eos omnes præcise affirmat, sed illos considersvit ad clariorem decisionem illius consultationis.

25 Nonus casus est, † quando procurator procuratorio nomine actum gerit, qui convenit soli procuratori, & ipsum tantum respicit: tunc namque videtur fidem suam astrinxisse prout est promissio rati, & judicatum solvendi, & sic procurator tenetur, *leg. si procurator meus, §.finali. & leg sed hac, §.prætor, ff. de procurator. secundum Baldum, & alios quos refert & sequitur Socin. ubi supra, numero 15.*

26 Decimum † & ultimum casum considerat Socinus *ubi supra. num.16.* quando mutuans pecuniam procuratori non solum numeravit, per quam numerationem dominum obligat, sed ultra processit stipulando à procuratore procuratorio nomine, quia tunc obligatur etiam procurator, per textum, qui hoc videtur probare *in dicta lege si pupilli, §.1. in secunda parte. ff. de negot. gest.* quem ibi ita intelligit Angel. dupliciter inducens. Primo, dum dicit à procuratore tuo stipulatus fuero, quia non dicetur quis stipulatus à procuratore, nisi procuratorio nomine stipulatus esset. *lege si reus, & ibi Angel. ff. de procurat.* & tandem dicitur, quod procurator obligatur. Secundo, quia dicitur, quod talis stipulatio post numerationem fuit ex abundanti cautela apposita: ex quo datur intelligi, quod mutuans non stetit contentus, quod dominus esset obligatus, sed voluit etiam procuratorem obligatum, ut et contraheret procuratorio nomine.

Hæc tamen opinio falsa mihi prorsus videtur, ac proinde non tenenda. Primo, quia stipulatio subsequens à procuratore, procuratorio nomine deducta, nullam inducere potest in ejus personam obligationem, cum fuerit interposita procuratorio tantum nomine: quia actus agentium non debet ultra eorum intentionem operari, *l.non omnis, ff. si cert. pet. ubi DD.* sed hic procurator promisit per stipulationem procuratorio nomine tantum, non vero proprio, nec ullo pacto fidem suam astrinxit; ergo ipse non tenetur. Præterea, obligatio contrahi non potest sine consensu, *textus in principio Institut. de oblig. quæ ex consensu, &c. cum similibus.* Constare enim debet quod quis se voluerit obligare ad hoc, ut obligatus remaneat, *l.2.tit.16.lib.5. novæ collect. Reg.* Sed in specie præmissa procurator promittens nomine domini, tantum intendit obligare dominum, non vero se ipsum. Ergo ipsemet non remanet obligatus: deinde non debet esse fortior obligatio procuratorio nomine facta, quàm vera numeratio & receptio pecuniarum præcedens. Utraque namque nomine domini fit: Ergo sicut numeratio præcedens procuratorem non obligat, *ut in d.l. si pupilli, §.1. in 1. resp.* Ita neque etiam obligatio procuratorio nomine facta & accepta eum obligare debet, nec etiam utrumque simul junctim: quia deficit animus se proprium obligandi: Accedat etiam, quia hic procurator contrahit procuratorio nomine, & contemplatione ipsius domini, nihilque hujusmodi procuratori acquiritur, sed ipsi domino totum. Ergo procurator non tenetur, nisi fidem suam astrinxerit, juxta casus primæ partis.

27 Superest † ut respondeamus textui, cui innititur Angel. ad tenendum contrarium, nempe *in d.l. si pupilli, §.1. in 2. respons.* Ibi dum dicit, a procuratore tuo stipulatus fuero. Ex hoc namque, *ut inquit Angelus*, videtur procuratorio nomine stipulatus, sed negamus quidem hoc ita esse, neque text. *in dicta leg. si reus, ff. de procurat.* probat, non dici quem stipulatum à procuratore alterius, nisi procuratorio nomine stipulatus esset: quis enim prohibet stipulari à procuratore alterius nomine proprio? Nonne videmus hoc ita fieri *in dicta l. procurator, qui pro evictione. ff. de procur.* ubi procurator, qui pro evictione prædiorum, quæ vendidit, fidem suam astrinxit, obligationisque pro domino vinculum suscepit, ipsemet tenetur, & onus ejus frustra recusat. Quæro ergo quomodo illo jure procurator fidem astrinxit, nec vinculum obligationis pro domino suscepit, nisi per stipulationem: Obligatio igitur sive promissio procuratoris simplex, aut procuratorio nomine facta, non obligat ipsum, nisi fidem suam astrinxerit, vinculumve obligationis pro domino susceperit. Et multo minus, quando stipulatio accepta est procuratorio nomine. Quo fit quod minime in hac specie possit nec debeat intelligi text. *in dict. l. si pupilli, § 1. in 2. respons.* scilicet, quando à procuratore stipulatio accepta est procuratorio nomine: siquidem tunc nihil additur, quod personam procuratoris obliget, sed domini: Intelligi igitur debet text. ille de obligatione, & stipulatione accepta personæ propriæ procuratoris, astringentis suam fidem vel vinculum obligationis suscipientis in se pro domino, & sic quando nomine proprio procurator promisit juxta dispositionem *dict. l. procurator, qui pro evictione*, non vero procuratorio nomine tantum: quia tunc impossibile est, cum tanto officio teneri, cum se minime proprio nomine voluerit obligari: Imo iniquum, & ineptum esset dicere, ipsum ex hoc præter mentem, & voluntatem suam, imo vero contra ipsam manere obligatum: Nec dicendum est ullo modo hoc sensisse Julianum Jurisconsultum *in dict. §. 1. in ejus secunda parte*, præcipue cum ibi principaliter de hoc non agitur, sed an per stipulationem procuratoris superadditam extinguatur negotiorum gestorum actio contra dominum competens? Et inquit textus, adhuc ipsam superesse: quia ex abundanti hanc stipulationem interposuit. Præsupponendi igitur sunt termini habiles, scilicet, quod procurator per stipulationem fidem suam astrinxit, vel obligationis vinculum pro domino suscepit ad hoc, ut ipse teneatur, juxta casum *dicta l. procurator, qui pro evictione.*

Alias enim jure ipse non tenetur contrahens procuratorio nomine, *ut supra probavimus*: Cum enim de uno quæritur, ad cetera præsupponitur habilis, *ut in cap. 1. de etat. & qualitat. lib. 6. ibi, si aliud non obstat canonicum.*

Secunda inductio Angeli supra relata, *d. l. si pupilli, §. 1.* nihil probat, quia licet id fateremur, intelligi tamen debet juxta supra modo dicta, nempe quod cum mutuans non stetit contentus, quod dominus esset solus obligatus, voluit etiam procuratorem obligari, non tamen jure obligatur procurator finito officio promittens, procuratorio nomine, sed proprio. Ergo stipulatio ibi, non fuit interposita procuratorio nomine, neque hoc text. ille dicit, sed est imaginatio Angel. & necessario secundum juris regulas intelligendum est, ut frugi sit fuisse interpositam nomine proprio: Quod etiam ex eo maxime convincitur, quod, ut inquit text. *in dict. §. 1. in fine*, ex abundanti, id est, pro pleniori securitate, & cautela mutuantis illa stipulatio fuit interposita, & ut sibi melius esset consultum. Si [illegible] ob hoc fuit interposita stipulatio, non debebat [illegible] oportebat interponi nomine procuratorio, quia per hoc non magis consulebatur mutuanti, sed id ipsum, quod inerat exprimebatur. Ergo ut vere ex abundanti stipulatio interposita fuerit, & sic verificetur ratio illius text. necessario præsupponere debemus, eam nomine proprio, non vero procuratorio interpositam fuisse: Quod verissimum esse censeo: & in terminis, uno verbo ita intelligit illum text. Boer. *d. decis. 273. num. 5. colum. penultima in illis verbis, & ex abundanti cautela, illam procuratoris stipulationem suo proprio nomine interposuit, ut dicit textus, in dict. leg. si pupilli, §. 1.*

28 Alius, † & undecimus casus utiliter constitui potest, nempe quando curator, tam proprio, quam appellativo nomine (hoc est) curatorio promisit, & tunc si quidem præcessit in obligatione, nomen proprium, procul dubio curator suo quoque nomine tenetur, *ut tenet Bart. in l. cum post mortem, §. quidam cum esset, in princip. ff. de administr. tut. argumento l. si servus communis, ff. de stipul. servor. ubi, sed cum ad nomina prius de utrum est.* & signanter, si in obligatione promisit se soluturum, quia tunc secundum Bartolum habuit animum se in totum obligandi, & non pupillum, quamvis possit à pupillo recuperare, *sequitur Boer. d. decis. 273. num. 5. ubi, sed promisit nomine proprio, quam appellativo, &c.* loquens etiam in procuratore.

29 Si vero † præcessit in obligatione nomen appellativum, & subsequitur proprium curatoris, etsi Bartol. ubi supra innuat, tunc procuratorem non teneri, & hoc in dubio, non vero, quando sunt aliæ conjecturæ, ex quibus aliud præsumatur de intentione contrahentium: alias considerari non debet nomen appellativum *l. qui habebat ff. de reb. dub. & ibi Socin. in 2. notab. & Felin. in cap. mandata, versic. ex text. ibi, sed personæ dt præsumit.* nihilominus tamen in hac secunda specie contrarium ex multis probat Boer. *d. decis. 273. post n. 6. in vers. tamen hac ratio.* Imo quod etiamsi præcedat nomen appellativum, & subsequatur proprium in obligatione procuratoris, adhuc ipse procurator remaneat obligatus, quod verius esse videtur, si curator, vel procurator suam personam nomine proprio obligavit, licet præcesserit appellativum: quia jam constat de intentione curatoris vel procuratoris, seipsum obligare volentis, sive nomen proprium præcedat, sive subsequatur: non enim in hoc facienda est aliqua vis, sed in eo, quod fidem suam procurator astrinxerit, quod sufficit, ut remaneat obligatus juxta d. *leg. procurator, qui pro evictione*, cui suffragantur alia plura fundamenta adducta in idem per Boerium *ubi supra*, quæ maxime hanc partem confirmant: & signanter dicit hoc procedere, quando procurator hic habebat mandatum ad contrahendum, cum certa persona: quia tunc uterque tenetur, [illegible] tractu, & dominus mandati actione, *secun[illegible] gloss. Jacob. de Arct. & Doctores in d. l. si pupilli, §. 1. ff. de negot. gest. Bal. in l. 1. §. est autem, versic. nota argumentum. ff. de exer. actio.* Et hoc secund. ipsum Boer. post alios, quos [illegible], quando contractus fuit cum procuratore à domi[illegible] sente constituto celebratus quia tunc tenetur [illegible] contrahentes habuerunt respectum ad procuratore[illegible] cum quo contrahebant magis, quam ad dominum constituentem. Et tandem inquit, quod plures ex dominis de consilio ita tenuerunt, & quod sic conclusum fuit [illegible] caussa cujusdam Tolosan. contra quendam magistr[illegible] domus quondam Archiepiscopi de Fuxo, & latum arrestum die septimo Septembris, anni 1531.

Duodecimus, † & ultimus casus considerari potest in specie, in qua respondit in quæstione de facto Paulus de Castro *in leg. 1. §. est autem per text. ibi, quem le[illegible] sub §. exercitorem. num. 4. ff. de exercitor. action.* ne[illegible] quod cum quidam Hebræus, habitans Venetiis, deputasset quendam alium Hebræum in terra Pesari ad faciendum quoddam mutuum usurarium, & ille præpos[illegible] recepisset plura pignora à quodam milite, postea [illegible] fuit ab officio, miles agebat contra eum pro [illegible] gnoribus, & volebat solvere, ille dicebat se non tene[illegible]: quia contraxit tanquam factor alterius, & factoria erat finita: videtur namque hic casus jam deci sus supra, nempe quod ille factor non esset obligatus ex *d. l. fin. ff. de institut. actione, & l. 7. tit. 1. part. 5. & facit Angel. in l. tandem, ff. de duobus reis*, ubi dicit, quod factores moderni mercatorum, non tenentur ex contractibus, quos gerunt. 30

Nihilominus contrarium dicit Paul. de Cast. se respondisse per illum text. ubi dicit, esse casum, maxime postquam fuit præpositus ab absente, quia contrahentes non habuerunt respectum ad eum, sed ad præpositum, cum quo contrahebant: *argumento l. cum qui, C. si cert. pet.* neque obstat, secundum eum dict. *l. fin.* quia ibi non fuerunt verba obligativa, sed denuntiativa, prout ibi etiam intelligit Bart. nec dictum Angel. *ubi supra*, quia potest procedere in factoribus, qui a potius sunt ministri, quam habeant administrationem, *ut ibi per eum.* Et hanc opinionem Pauli de Castr. sequuntur Socin. *in d. l. consil. 154. num. 17. vol. 2.* & Boer. in loco modo proxime relatus.

Ego autem in casu promisso, salva pace tantorum patrum censeo, præd. præpositum non remanere obligatum, si probet pignora à se recepta domino, cujus vicem gerebat, tradidisse: licet enim præpositus ille verba obligatoria protulisset nomine domini, non tamen ideo ipse obligatur ex eo contractu, cum procuratorio tantum nomine id fecerit: Denique quia licet pignora acceperit, hoc nomine domini, & contemplatione ipsius, & ad ejus utilitatem actum est: sicut videmus in pecuniis mutuo receptis à procuratore nomine domini, & ad ejus negotium & utilitatem: quia nihilominus nulla actio datur mutuanti contra procuratorem n[illegible] ipse se proprio nomine obligaverit, *ut in dict. leg. si pupilli, §. 1. ff. de negot. gest.* Ergo nec hic factor aut præpositus, cum pignora mutui & usurarum receperit nomine cum præponentis.

Tandem pro hac mea sententia est optima, *l. regia [illegible] titul. 1. part. 5. jam supra relata*, cuius verba hic iterum sunt memoriæ recolenda, ut constet præcise nostram sententiam probare præcipue, ibi, *mi prestito como este, no es tenudo de le pagar este que lo toma, mas aquel en cuyo lugar estava*: Facit namque pro hac parte ac multum stringit. Licet enim, ibi, essent verba enuntiativa, prolata tamen fuerunt principaliter ab institore ad obligandum dominum: Quinimo etiam si essent verba obligatoria ab institore simpliciter prulata: prout fuerunt, ut constat,

constat ibi, *quos denarios vobis numerare debeo, pridie Cal. Maias.* adhuc idem esset, quia nomine officii fuerint prolata, & ideo per eã institor non se intendit obligare, sed dominum, & ibi expresse probatur & dicitur, *denique absentia domini sola non obligat procuratorem, & cõtrahentes cum procuratore absentis non debeat habere respectum ad præpositum, sed ad dominum eum præponentem siquidem eius nomine præpositus contrahit, & tanquam eius minister & vices gerens:* alias enim sequeretur inde, quod procurator absentis contrahens eius nomine tantum teneretur ex sua persona: quod esset absurdum: Præterea *l. cum qui, C. si cert. petat.* qua se fundat Paul. eius opin. non probat: quia loquitur, quando creditor mutuavit alicui pecunias, licet ad res alienas, non tamen contemplatione domini rerum, sed ipsius recipientis, unde nimirum, ut recipiens obnoxius remaneat: quia principaliter fuit obligatus, ut inquit, *d. l. cum qui, in fine, ibi, principaliter obligatum*: At in specie Paul. præpositus non se principaliter obligavit, sed nomine domini, hoc est, sub nomine officii, ut contingit *in dicta l. fin. ff. de instit. actio.* deinde, *d. l. fin. & l. Regia supra citata*, pro concordantia indistincte loquuntur, in quocunque præposito præsentis vel absentis, unde restringi non debet ad præpositos præsentium tantum, præmaxime, cum plerunque contingat constitui eos absentibus in diversis mundi partibus, & aliis qui abesse intendunt.

31 Duobus † tamen casibus opinio Pauli de Castr. & sequacium salvari potest. Primo, quando ille præpositus nondum pignora illius debitoris domino tradidisset, sed penes se retineret, tunc enim ea reddere teneretur, ut probatur *in dicta lege partito ad finem*, & pecuniæ eo casu deponi deberent penes fidam personam, ut domino redderentur, non vero solvi deberi præposito iam remoto. Secundo, quando ipse præpositus fidem suam astrinxisset in contractu, vel vinculum obligationis pro domino suscepisset *iuxta. d. l. si procurator, qui pro evictione, ff. de procurat. & supr. late resoluta.* Alias autem regulariter non puto veram responsionem, & opinionem Pauli, sed potius contrariam, quam fundavimus, tex. autem in quo se fundat Paul. de Castr. nihil pro eo facere videtur, saltem concludenter.

SUMMARIA.

1 *Tutores & curatores tenentur tutelæ & curæ iudicio minoribus suis resarcire, quicquid dolo, vel culpa eorum levi amiserint, vel cum possent non acquisierint, de levissima tamen culpa non teneatur.*
2 *Dolus seu culpa in administrando non præsumitur, & allegans tenetur id probare.*
3 *Tutor vel curator an possit persuadere alicui morienti, ut sibi relinquat, quod pupillo suo relinquere volebat, ponitur resol. bimembris, n. 4.*
4 *Maritus potest iudicium uxoris postremum maritali sermone in se provocare, sine vi & fraude, secus alias, nec suggerendo falsas caussas, ut in n. 5.*
6 *Impediens alterum à consequutione legati, vel gratuita donatione, dolo, vi vel fraude, tenetur eidem ad restitutionem arbitrio boni viri, secus si absque vi, aut dolo, aut fraude etiam odio, vel ut sibi consulat alterum ad mutationem voluntatis induxerit.*
7 *Inducente aliquo testatorem blandis verbis vel adulationibus, ut eum heredem instituat, cum tamen prius alium heredem instituisset, licet hoc ultimum testamentum validum sit, primus tamen heres institutus avocabit à secundo hereditatem per actionem de dolo, vel in factum.*
8 *Tutor licet in dubio teneatur utilitatem pupilli præferre suæ: secus est ubi constat, quod si faceat commodum pupilli, non potest facere suum.*
9 *Prælatus Ecclesiæ an possit persuadere alicui morienti, ut sibi relinquat, quod Ecclesiæ suæ relinquere volebat.*
10 *Testamentum factum ab adolescente in favorem tutoris vel curatoris an valeat, & num. 15. cum sequentibus.*
11 *Donatio ab adolescente facta consanguineo tutoris, filio forte aut filia, vel nepoti tutoris non valet.*
12 *Testamentum factum ab adulto in favorem tutoris vel curatoris, per impressionem factum esse censetur.*
13 *Alienatione prohibita per contractum inter vivos, non videtur prohibita per testamentum.*
14 *Mulier nupta potest testari sine licentia viri.*
15 *Minor potest testari sine licentia sui curatoris etiam contradicente curatore.*
16 *Minor potest iubere in testamento quod res immobiles vendantur sine auctoritate curatoris.*
17 *Restitutio in integrum peti non potest contra testamentum adulti, etiam ab heredibus ipsius, ut in n. 18.*
19 *Donatio caussa mortis facta a minore non valet: & si aliquo casu valeret, posset revocari ab ipso: & dato quod esset irrevocabilis, posset minor in integrum restitui adversus eam.*
20 *Testamentum factum ab adolescente in favorem tutoris vel curatoris circumvento & inducto dolo sui administratoris ad testandum, rescinditur principis beneficio ad instantiam venientium ab intestato.*
21 *Præsumtio fortior vincit debiliorem.*
22 *Dictum Doctoris debet intelligi iuxta Textum quem allegat*
23 *Tutor legans aliquid pupillo creditori ex caussa tutelæ, non censetur hoc facere animo compensandi, nisi contrarium caverit testator, ut in n. 24.*

CAPUT XIV.

De tutore persuadente morienti, ut sibi relinquat, quod pupillo relinquere volebat.

CUM tutor seu curator iure teneatur id facere, & inutilia prætermittere, *ut in l. fin. §. omnem, C. de administratione tutor. & diximus supr.*

Et † præterea quicquid tutoris dolo, vel lata culpa, aut levi, seu curatoris minores amiserint, vel cum possint, non acquisierint, veniat in tutelæ seu negotiorum gestorum utile iudicium, *ut in l. quicquid, C. arbitr. tutel. cum simil. & ibi notant. gl. Bald. Alberic. & Salicet. Faber & Angel. in §. suspectus adversus glo. in Instit. de suspect. tut. Angel. in § actionum, num. 40. Instit. de act. Baec. de decim. tut. cap. 2. n. 146.* quamvis secundum eum, *ibi, numero sequenti post alios quos citat*, in negotio exigendi debitores pupilli solum teneatur de lata culpa, & utrumque cum aliis probat Anton. Piag. *de tut. & curat. qu. 19. nu. 13* ubi quod de levissima culpa nullatenus tenentur tutores vel curatores. 1

Dolus tamen, † vel culpa seu negligentia in administrando non præsumitur, & allegans tenetur id probare, prout alias est generale, *l. quoties, §. qui dolo. ff. de prob. Bartol. & recentiores in l. si ab hostibus. §. si vir. ff. solut. matrim. l. non omnis, §. à Barbaris, ff. de re milit.* Congerit infinitos auctores hoc tenentes. Mascar. *de probat. 1. tom. conclus. 531. n. 1. cum sequentibus præcipue, n. 9.* qui per totam conclusionem usque ad finem congerit, 119. limitationes ad hanc regulam generalem, & in terminis administrationis tenet Bart. *in l. tutor, qui repertorium. §. qui post & in l. cum plures, §. fin. ff. de administrat. tut. Baeca d. c. 2. n. 148.* 2

Hinc † esse videtur, quod tutor vel curator non possit persuadere alicui morienti, ut sibi relinquat, quod pupillo suo relinquere volebat, ut voluit gl. loquens in prælato Ecclesiæ, & tutore *in ca. quicunque, 1. 2. quæst. 4. verb. aut* 3

neglectum: dicens habes hic, quod si prælatus aliquid ne-
gligit acquirere Ecclesiæ suæ, cum posset, & maluit sibi
acquirere, quod hoc imputetur ei, & de hoc teneatur
ad instar tutoris, *ut in dict. l. quicquid, C. arbitr. tut.* Nec
enim præponere debet utilitatem suam utilitati Eccle-
siæ, sicut nec tutor utilitatem suam utilitati pupilli, *ut in
l. tutor secundum dignitatem, §. 1. ff. de administr. tut. cum
simil.* & in terminis tutoris hæc fuit opinio Martin. Syl-
lania. quem referunt Alberic. & Salycet. *in d. l. quicquid,*
eamque sequitur & æquiorem appellat Barbat. *de præ-
stant. Cardinal. quæst. 3. num. 30 in versicu. sed in veritate,*
quos ad hoc refert Baeca, *d. capit. 2. nu. 129.* Imo in præ-
dicta specie tutor tenetur ad duplum, *Bartol. in l. Titio
num. 5. ff. ad municip. sequitur Ant. Piaguus de tut. & cu-
rat. qu. fin. num. 31.*

Contrariam tamen sententiam in terminis tutoris
vel curatoris visi sunt probare Guilielm. *in d. l. quicquid,
verbo, non acquisierint*, dicens esse quæstionem sabbati-
nam: non enim contra suam utilitatem tenetur ei pro-
videre, *l. videamus, §. sed nec tutorem, ff. de in lit. iurand.
& glo. etiam fin. in l. pupillorum, C. de administ. tut.* quam-
vis gl. hæc iuncta textui recte inspecta, potius velit con-
trarium, & sic priorem opinionem.

4 Sed in hoc articulo † vera resolutio, & tenenda est li-
citum esse tutori, vel curatori blando sermone induce-
re testatorem, ut sibi relinquat, quod pupillo relinque-
re volebat, *argumen. l. fi. C. si quis aliq. test. prohib.* ubi di-
citur, quod iudicium uxoris postremum in se provoca-
re maritali sermone, non est criminosum. *& l. 27. tit. 5. p.
6. in versic. E por ende mandamos,* iuncto ver. *empero si
fuerca nin premia ninguna no le fizsesse, mas rogandole por
buenas palabras le adduxesse à que no fizsesse testamento:
esto ee, non perders lo que devia aver heredado de los bienes
del, &c.* & ibi Greg. Lop. *in gloss. rogandole, versic. sed quid
moves.* movet nostram quæstionem de tutore, & remit-
tit lectorem ad videndum glo. *in l. Titio, verb. incidisset. ff.
ad municip.*

Secus vero erit, si dolo, vel fraude, mendaciove, tu-
tor vel curator induxerit morientem ad relinquendum
sibi, quod pupillo relinquere volebat, quo casu in lega-
to marito ab uxore relicto, ob nimiam eius reverenti-
am, stanta super eius caput, & concurrentibus eius im-
portunis precibus, & blanditiis in damnum, & præiudi-
cium patris, quod non sit validum, & sic limitetur in hac
specie dispositio *dict. l. fin. C. si quis ab aliquibus test. pro-
hib.* probat bene Matth. de Afflict. *decis. Neap. 69. nu. 4.
cum sequentibus.*

5 Sic etiam † non procedet *d. l. final.* quando quis blan-
ditur alii ad suum commodum tantum in perniciem al-
terius suggerendo falsas caussas testatori ad hoc, ut te-
stator privet hereditate eum, cui illam volebat relinque-
re *l. non enim, ff. de inofficios. test.*

Impediens † enim alterum a consequutione legati,
6 vel gratuitæ donationis dolo, vi, vel fraude, tenetur ei-
dem ad restitutionem arbitrio boni viri. secus si absque
vi, aut dolo, & fraude etiam odio, vel, ut sibi consulat, al-
terum ad mutationem voluntatis induxerit, ut cum plu-
ribus probavimus *l. 2 canon. quæstionum, cap. 11. num. 83.*
& tamen etiam Navarr. *in manual. capit. 17. num. 70. 72.
& 73. & cap. 26. num. 3. & alios referens Anton. à Cordub.
in sua summa de cases de conscientia, quæstio. 100. versic.
por que como.*

7 Idem † erit In casu *dict. l. final.* si testator prius fecisset
testamentum, & alium instituisset heredem, quia tunc
si quis blandis verbis, vel adulationibus induceret testa-
torem, ut eum heredem institueret: licet enim hoc ulti-
mum testamentum validum sit, primus tamen heres in-
stitutus revocabit à secundo hereditatem per actionem
de dolo, vel In factum, *secundum Angel. in d. l. final. & in
dict. l. non enim:* ubi quod ita fuit iudicatum Perusii, dum
ipse esset vicarius Episcopi. Quidam enim in suo testa-
mento instituerat prius heredes quosdam religiosos, seu
conventum, & quidam agnati sibi tantum persuaserunt,
dicendo, quod erat malèfactum, instituere tales reli-
giosos, quia talem hereditatem converterent ad malum
& ita fecerunt, quòd eos institueret: fuit iudicatum,
quod illi religiosi obtinerent successionem, prout eum
refert & sequitur Palac. Rub. *in petitione rubrica de do-
nat. inter vir. & uxo. §. 81. num. 11.* dicens esse bene no-
tandum. Quamvis contrarium velit gloss. cum qua
transit ibi Cyn. *in dict. l. quicquid, C. arbitr. tutel.* sed lo-
quitur gloss. illa alio casu, ut videmus, oempe in nostra
quæstione princip. de qua supra, scilicet, antequam es-
set relictum legatum pupillo: & illam doctrinam Ange-
li sequuntur alii relati per Berohard. Diaz. *in addit. ad
Palat. Rub. ubi supra, sequitur etiam eam Gregor. Lopez.
in l. 2. tit. 8. part. 6. in gl. por falago.*

Et in terminis tutoris vel curatoris persuadentis te-
statori, ut sibi relinquat, quod pupillo relinquere vole-
bat, præfatam distinctionem probarunt Cyn. Alber. &
Salycet. *in dicta leg. quicquid, C. arbitr. tut.* ubi quod licet
in dubio tutor teneatur utilitatem pupilli, præferre suæ, 8
secus vero est, † ubi constat, quod si facit commodum
pupilli, non potest facere suum. Eandem distinctionem
in tutore sequitur, & probat Baeca, *dict. cap. 2. num. 119.*
& bene Sylvest. *in summa verb. clericus, quarta quæstione
10. num. 6.* ubi citat Panormitan. idem tenentem: Et
ampliat, ut procedat etiam in † prælato respectu Eccle- 9
siæ, quia non est ius quæsitum Ecclesiæ propter solam
intentionem testatoris, nec prælatus tenebatur tunc pro-
curare bonum Ecclesiæ, cum sine peccato facere potu-
isset. Ergo potuit procurare suum, cum nulli faceret in-
iuriam: secus autem cum prælatus, vel clericus, suam uti-
litatem temporalem procuraret cum iactura Ecclesiæ
quo casu propriè loquitur, *dict. capit. quicunque 12. quæ-
stione 4.* scilicet, quando clericus de rebus, vel augmen-
tis Ecclesiæ auget propriam facultatem. Itaque ea, in
quibus ius habet Ecclesia, ut deserviant commoditati-
bus Ecclesiæ, convertit ad serviendum commoditati-
bus suis, ut si ex redditib. Ecclesiæ colat suas possessio-
nes, Ecclesiasticas relinquens incultas, *ita tenet Sylve-
ster ubi supra.* Eandem distinctionem sequitur alios re-
ferens Cavalcan. *de tut. & curat. nu. 279. & sequentib.* ubi
in casu secundi membri prædictæ distinctionis vult in-
telligere Bart. *in dicta lege Titio, num. 9. ff. ad municip.*
simpliciter dicentem, tutorem non posse allicere te-
statorem ad sibi relinquendum illud, quod ad pupillum
spectabat & pertinebat; & puniri debere in duplũ, quod
inquit Cavalcan. sibi placere, & quod tenet verum, & sa-
pit æquitatem, quia fraus nemini debet patrocinari, *ut
ibi per eum.*

Ultimo † ex supra dictis videtur dicendum, quod ita 10
etiam testamentum factum ab adolescente in favorem
tutoris vel curatoris, non valeat, quia non liberè videtur
factum, *ut docet iuxta l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* quamvis
si alius non prohibitus fuisset institutus, valeret, *per leg.
qua ætate, ff. de testa.* Ita Petrus Duenn. *in reg. 31. in 2. con-
clusione regula, limitatione 6.* quem refert, & sequitur Ca-
valcan. *de tut. & curat. nu 279. in princip. Caldas Pereyra
in repet. l. si curatorem habens, super verb. hunc contractũ
servari non oportet, n. 27. C. de in integr. restit. min.* citaos
pro eadem opinione Rebuff. *2. tom. commenta. tit. de do-
nat. & aliis dispos. artic. 131. gloss. 3.* ubi idem dicit in dona-
tione, & legatis, *& iterum ibi gloss 5. & 6 fol. 360. & 361.*

Ubique † si donatio consanguineo tutoris filio forte, 11
aut filiæ, aut nepti tutoris, facta fuisset, etiã non valebit
quia fieret fraus de persona ad personam, *l. pupil. §. sed si
per interpositam, ff. de auct. tut.* Accedat altera ratio præ-
cipua pro Petro Duennas, & sequacibus, quod testa- 12
mentum factum ab adulto in favorem tutoris, vel cu-

fatoris per impressionem factum esse censetur, *leg. 1. ff. quar. rer. act. non detur.*

13 Sed † contra hanc observationem faciunt, alias tradita per Baec. *de non melior. ratione dot. filiabus, cap. 20. n. 5. cum sequentibus, pracipue n. 9.* obi quod iura loquentia de his, qoæ fiunt in contractibus inter vivos, non sont admittenda in bis, quæ fiunt in ultima voluntare, & in *n. 12.* ubi quod prohibita alienatione per contractum, non videtur prohibita per testamentum, *l. ex hoc edicto. §. alienare, ff. de aliena. iudicii mutand. caus. fact. leg. pater, §. fundum, ff. de leg. 3. Iaf. late in l. fista quis. §. ca. l. num. 46. ff. de verb. oblig. Castel. in l. 22. Tauri, in gl. emere vivos, Tiraq. de utroque retract. tit. 1. §. 26. gl. 1. n. 5.* Ergo videtur qood licet tutor vel curator sit prohibitus contrahere cum suo mioore, non tamen accipere eius berediratem vel legatum per testamentum.

14 Secundo facit, † quia mulier nupta potest testari sine liceotia viri, etiam in favorem ipsius, licet non possit contrahere absque eius licentia, *ut diximus in tractatu de iuramento confirmatorio, capite primo per totum*, quinimo maritua potest iudicium uxoris maritali sermone in se provocare, *ut in dict. leg. final. C. si quis aliquem testar. prohib.*

15 Tertio † quia minor potest testari sine licentia sui curatoris, *iuxta gloss. in d. l. si curatorem habens, verb. absimilis ibi, quia adultus testatur. C. de in integrum restitutione minorum, quam ultra Dd. ibi sequitur Iaf. in l. 2 n. 13. ff. de leg. 1.* ubi *n. 14.* quod etiam potest donare caussa mortis sine auctoritate curatoris. *Idem Iaf. in l. qua dotis, nu. 38. ff. solut. matrim* ubi, quod hoc procedit etiam contradicente curatore.

16 Et *num. 39.* † inquit, quod potest iubere in testamento, quod rea immobiles vendantur sine auctoritate curatoris. Er opinio illius gl. est communia, *teste Anto. Gomez. in l. Taur. n. 5. & probatur in l. 13. tit. 1. part. 6.* quam ad hoc & plures Dd. allegat Caldas Pereyra ubi sup *in d. l. si curatorem habens. super verb. hunc contractum servari non oportet, n. 20.*

17 Et contra † testamentum adulti non potest peti in integr. restitutio, *ut tradit allegans Rodericus Suarez allegatione 20. in principio*, & est communis opinio, ut plures allegans affirmat Menesius *in lege si frater tuus, n. 1. C. de fideicommis.* cuios ratio est, quia potest ipse adultus iure ordinario revocare ipsum testameotum: ergo cessar restitutio, quæ est remedium extraordinariom, *l. in caussa, in principio, ff. de minor. ita Ludovicus Rom. in lege si frater. C. qui test. facere poss. quem refert & sequitur Palae. Rubeus in lege quinta Tauri, sub num. 17. & Pereyr. ubi supra, num. 24. versicul. sed an saltem,* ubi *in fin. d. num.* cum Capitio tenet.

18 Quod † neque heredibus esset hoc casu succurrendum, quia minori de facto erat neganda restitutio, sed in dooatione caussa mortis facta à minore, qood non valeat, & si aliquo casu valeret, possit revocari ab ipso, &

19 daro, quod esset irrevocabilis, † posset minor in integrũ restitui, contra eum probat late Rodericus Suarez *ubi supra, col. 3. ad finem, cum sequentibus*, de qua re differit latissime Caldaa Pereyra *ubi supra, n. 2. cum sequentibus*, ubi opinionem Roder. Suar. cum communi & magis recepta sententia probat. Ergo validum erit testamentum ab adulto factum in favorem sui curatoria.

Quarto & denique, quia ratio assignata per Petrum Duen. pro sua opinione non videtur concludena, qoando non constat de persuasione & impressione facta per eum suo minori, cum posset minor sponte eum heredem instituisse.

Ego profecto dubium existimo articulum hunc, sed cum hactenus non invenerim iure prohibitum testari adultum in favorem sui curatoris, censeo hoc esse regulariter permissum, quousque aliud mihi iure expressum non constiterit. Quinimo si aliud diceremus, infringeretur ampla libertaa ipso iure omnibus concessa per *l. 1. C. de sacros. Eccles. cum similibus.*

Fallit tamen, † quando minor dolo curatoris fuerit circumventua & inductus ad testandum: tunc namque rescinditur testamentum Principis beneficio ad instantiam venientium ab intestato, ut generaliter loquens in minore dolo iostituti circumvento & inducto ad testandum, tenet etiam cum Baldo Palacius Rubens, *ubi supra* Estque communis, ut plurea allegans dicit Caldas *ubi supra, num. 27.* Et in hac specie intelligeodus est loqui Petrus Duennas *ubi supra*, dum loquitur simpliciter, quod testamentum factum ab adolescente in favorem tutoria vel curatoria non valeat: sed mihi, quod prædixi verius videtur, nempe, ut valeat in dubio testamentum adulti factum in favorem sui curatoris, sicut valeret legatum eidem factum, nisi constet dolo curatoris fuisse circumventum & inductum ad testandum in sui favorem: Neque obstat auctoritas Petri Rebuff. supra in contrarium adducta, quoniam ipse loquitur stante lege expressa sui Regni, quam ibi glossa hoc nuncupatim prohibente, quod testamentum, scilicet factum ab adolescente, in quo sit institutus heres tutor vel curator, non valeat, quoad talis heredis institutionem: tunc namq; cum lex expresse hoc decidat, merito ut non valeat, quod per impressionem, & metu factum censetur, ac proinde, nec do[n]atio caussa mortia, vel legatum, ut constat ex ipsomet Rebuffo *ubi supra*, sed cum ooa non habeamus iure communi expressum, quod adultus non possit tutorem vel curatorem suum heredem instituere, nec etiam iure Regio, non videtur ob levem & incertam præsumtionem impressionis, & metus, revocari posse institutionem heredis prædictam; com potius pro valore testamenti in dubio proountiandum sit, *leg. si pars. ff. de inofficios. testament. capit. final. de sententia & re iud.* quia expedit reipublicæ suprema hominum iudicia exitum habere, *leg. vel negare supra, ff. quemadmodum testa. aperian.* Et † hæc est fortior consideratio pro valore testamenti, quam præcedens præsumtio contraria, unde illam excludit *l. Divus, 2. ff. de restitutione in integrum, & ibi glossa. verbo existimari. Bartol. & alii Thom. Grammat. voto crimin. 34. num. 18. & nos consilio 55. num. 27.* 21

20

Denique pro hac parte me nimis movet, qood prædiximus, & usu evenire quotidie videmus, uxorem posse maritum heredem instituere eique legata relinqoere. Imo ipse eam ad hoc faciendum potest blando sermooe ioducere & provocare non obstante præsumtione metus reverentialis in contrarium. Quare igitur valere non debet in dubio institurio heredis tutoris vel curatoris facta à suo adolescente, licet ab eo id postulasset, blando tamen sermone, non vero alias inductus, vel dolo persuasus.

Præterea si tutor vel curator potest inducere alium testatorem, sine vi, dolo, fraude, vel metu, ut quod relicturus erat suo minori, sibi relinquat, *ut supr. resolvimus* quare valere non debet iudicium ultimum ipsius minoris io favorem tutoris vel curatoris, non extortum, sed spontaneum, vel blando sermone provocatum.

Tandem Caldas Pereyra *ubi supra*, qui opinionem Petri Duennas videtur sequutus, citans ad idem Petrum Rebuffum non advertit ipsum Rebuffum motum [ip]se lege Regia Galliæ expresse prohibente adult[u]m tutorem vel curatorem suum heredem instituere, sed nec ipse Petrua Duennaa cum suam opinionem punctualiter desumserit à Rebuffo *d. gl. 6.* quamvis eum non citaverit, ut apud ipsum est videre.

Cum † igitur dictum doctoris debeat intelligi iuxta quotá, q̃ allegat iuxta doct. [n]am Bart. cõiter recepti in 22

lege

lege non solum, § *si liberationis verba, n. 7. ff. de liber. legat.* quam sequitur, Beccius *consilio. 52. num. 97. lib. 1. Petrus Surd. plures allegans consilio nono, num. 50. & Rebuffus primus auctor*, à quo ceteri eam opinionem decerpserunt, loquuntur stante l. expressa sui regni hoc prohibente in aliis regnis, ubi ea lex non adsit, parum, aut nihil præstabit præfata opinio: Ex his igitur sublata videotur fundamenta, & auctoritas doctorum prioris partis, & nostram sententiam, quam supra fundavimus esse tenendam, ucmpe, ut tutor vel curator possit ab adulto suo heres institui, & valeat eius institutio, similiter & legatū ei relinqui possit, neque ob id incidat in pœnam, *l. 23. tit. 11. lib. 5. nova collect. Reg.* quæ admioistratorem à suo minore emere prohibet sub pœna, de qua *in capit. sequenti*, videbimus: nisi probetur fraude, vel dolo, aut vi tutoris vel curatoris, aut eius importunis precibus, quæ metui in iure æquiparantur minorem inductum fuisse ad instituendum tutorem vel curatorem heredem, vel ei aliquid relinquendum in testamento, quia tunc non valebit, *ut supra probavimus*. In terminis post hæc scripta inveni tenere contra Petrum Duenn. *ubi supra*, cum improbantem concivem nostrum D. Azev. *in d. l. 23. n. 14 cum pluribus seqq.*

23 Quod si † tutor leget vel relinquat aliquid pupillo creditori ex caussa tutelæ, non censetur hoc facere animo compensandi, *ut probat Carolus Ruin. consil. 92. numero quinto, cum sequentibus, volumine quinto, & ante eum hoc idem voluit Angelus consilio 277. in fine*, ubi dicit, secus esse, quando pupillus (intellige iam adultus) legat tutori. *& sequitur Petrus Surdus consilio 7. num. 64. libro primo.*

24 Quod † autem diximus de tutore legante pupillo creditori ex caussa tutelæ, ut non censeatur hoc fecisse animo compensandi, intellige, nisi contrarium caverit testator: tunc enim eius voluntas servanda erit, cum ea conditione adiecta legaverit, & non alias, *iuxta iura vulgaria.*

SUMMARIA.

1 *Tutores & curatores non possunt regulariter emere rem minorum suorum ex rationibus de quibus hic.*

2 *Quod procedit in quacunque specie alienationis.*

3 *Pupillus cum auctoritate tutoris potest contrahere societatem, etiam si tutor non loquatur, dummodo ipse non sit frater vel patruus pupilli.*

4 *Tutor non potest auctoritatem præstare in actu, qui tendere possit principaliter in eius commodum.*

5 *Tutores & curatores palam & bona fide possunt emere rem minorum suorum, & non vitiatur contractus, hodie attento iure Regio, secus est, ut in num. 9. unde non procedit in his regnis opinio Decii consil. 410. n. 2. & sequentibus. in n. 10.*

6 *Tutor vel curator tunc dicetur palam, & bona fide contrahere, quando adhibito alterius contutoris consensu emit. Idem est quando tutor cum auctoritate iudicis contrahit, ut in n. 7. sed verius est, ut tunc quoque iure communi attento requiratur interventus amicorum, ut in n. 8.*

11 *L. 4. tit. 5. partit. 5. an corrigatur per l. 23. tit. 11. lib. 5. nov. collect. Reg. & n. seqq.*

12 *Legum antiquarum de abrogatione cum agitur, illud solet significari verbis expressis, aut honorifica aliqua præfatione, & ubi lex Regia non exprimit, non est de eius intentione ius commune corrigere.*

13 *Tutor iure communi se auctorante poterat emere à pupillo maiore infante palam, & bona fide.*

14 *Duo casus quando non sunt æquiparati à iure communi per modum regulæ generalis & generaliter expressa l. nova loquens in uno non habet locum in alio, præsertim, cum in casu omisso sit aliter provisum.*

15 *L. 23. tit. 11. lib. 5. nov. collect. Reg. & l. 4. tit. 5. part. 5. concordia, & intellectus.*

16 *L. 4. tit. 5. partita 5. limitatur deficiente utilitate minoris: sed hoc procedit interveniente quoque fraude, dolo vel machinatione administratoris præter læsionem, ut in num. 17.*

18 *Tutor, curator vel alius administrator potest retrahere iure sanguinis rem sui patrimonii durante officio.*

19 *Tutor hodie attento iure Regio non potest emere rem pupilli, sive palam, sive bona fide, sub pœna dicta leg. 23. tit. 11. lib. 5. nov. collect. Reg. præterquam si talis emtio fiat à tutore cum iudicis auctoritate & decreto, vel contutoris.*

20 *Tutor, qui iam administrationem bonorum pupilli deposuit, licite rem pupilli, ut quilibet extraneus emere potest, si tamen rationem tutelæ reddiderit.*

21 *Minoris venditio iuramento firmata in favorem sui tutoris vel curatoris valet.*

22 *Exsequutores testamentorum emere possunt palam, & bona fide auctoritate iudicis, vel eo exsequutoris rem defunctorum.*

23 *Donatio facta à minore cum iuramento in favorem sui curatoris vel administratoris, an valeat, & numeris sequentibus.*

24 *Iuramentum, quotiescunque servari potest, sine interitu salutis æternæ, servandum est etiam, quando filia gratis renuntiat cum iuramento hereditati paternæ, & stante metu reverentiali patris.*

25 *Donatio iurata puberum, valet & tenet, sed non in favorem sui curatoris vel administratoris, ut in num. 26.*

27 *Minoris contractus, cum tutore vel curatore si ex eo minor lædatur est nullus propter dolum, & malam fidem tutoris seu curatoris.*

28 *Creditor compellitur relaxare iuramentum in ipsius favorem præstitum, quando ex sua parte turpitudinem continet.*

29 *Renuntiatio facta à minore hereditatis iam sibi acquisitæ multum differt à renuntiatione hereditatis acquirendæ.*

30 *Authentica sacramenta puberum, C. si advers. vend. dispositio non procedit, ubi intervenit dolus, sive ex proposito sive re ipsa.*

CAPUT XV.

An tutores & curatores palam, & bona fide possint emere à suis minoribus.

Tutores † & curatores regulariter non posse emere rem pupilli sui, vel adulti, omnia iura proclamant. 1 *l. si in emtione, §. fin. ff. de contrah. emtio. l. licet, ff. eod. titu.* nec per interpositam personam, *l. pupi. §. sed per interpositam, ff. de auct. tut.* de qua re iure cōmuni late agunt Petrus Duennas *in regula 31. in 2. conclusione. & Cavalc. de tut. & curat. nu. 178. Petrus Surdus consil. 9. n. 5. 6. 34. & & 35. lib. 1. Molin. Theolog. de iust. & iur. 2. tracta. disputatione 224. col. 1384. cum sequentis, & alii infra citandi:* & de iure Regio idem probat, *l. 4. titu. 5. part. 5. in versicul. Pero dezimos, & l. 23. tit. 11. lib. quinto, nova collect. Reg.* quæ lex loquitur. *Eneabeçalero y guarda de huerfanos, o otro hombre, o muger que sea. Y mãda que no pueda ni deva, cōprar ninguna cosa de sus bienes de aquel o aquellas que administrare, y si la comprare publica o secretamente, pudiēdo se provar la compra, no vala y sea deshecha, y torne el quarto tanto de lo que valia que cōpro, y sea para la camera de su Mag.* Cuius decisioois quatuor rationes reddit Pet. Duenn. *reg. 31. in 2. conclusion. nu. 6.* quas refert & sequitur Matiene. *in d. l. 23. gloss. 1. in princip.* & Pet. Surd. *dict. cons. 9. n. 34.* & de his egimus in nostro. *tract. de iuramen. confirmat. 1. part. c. 40. in principio*, & Didac. Perez *in leg. unic.*

ans. gloss. in verjic. ratio huius statuti, tit. 5. lib. 5. ordin. pag. 72. colum. 2. Et procedit harum legum decisio in aliâ quacunque alienationis specie: Emtionis namque appellatione omnis contractus, per quem dominium transfertur, continetur, *text. in l. statu liberi à cæteris, §. quintus, & ibi gl. ff. de statu lib. Petr. Duenn. alios allegans in regula 239.* licet impropriè, *secund. Padill. in l. si lunius, n. 8. C. de fideicommiss.* Et in terminis probat *Azeved. ind. l. 23. n. 12. cum sequentib.* ubi etiam, quod per consequens donatio censetur per illam l. Regiam prohibita, *ut per nos cons. 14. n. 13. & 14. Duennas d. r. g. 31. ampliat. 3. Paul. Castr. cons. 352. n. 3. vol. 1. & Cald. Perey. in l. si curatorem, habens, in verb. hunc contractum servari non oportet, n. 27. C. de in integ. restit. min.* & etiam in cessione, & in vim donationis habeat, & in acceptilatione, & in donatione facta consanguineo tutoris, vel famulo ipsius in compensationem servitii à tutore impensi ipsi pupillo, quia domino dare videtur, *secundum Rebuff. in ... stat.* Et hoc, quia in donatione, & aliis contractibus idem militet ratio prohibitionis, & in conducti one bonorum minorum, eo quod sit eadem ratio, *ut ...*

3 *Theolog. 2. part. de instit. & tur. disputatione 4... 6. vers. qua de tutorib.* Hinc fit, ut quamvis ... contrahi possit per pupillum cum ... *secund. Bald. in l. Patruus, n. 13. in fin. ... comm... ut ...* ubi subdit, hoc casu non esse necessarium ... loquatur in auctorizando, quia ... tis conficitur per tacitum consensum. & per ... ideo sine tutoris loquela fit, quamvis secus ... ctibus, qui verbis fiunt, *l. 2. §. volunt autem, ff. ... matr. idem Bald. in tractatu de duobus fratribus, n. ... sequuntur alii plures, quos congerit Petr. Surd. d. cons. 9. num. 2. lib. 1.* Hoc tamen procedit, quando tutor à pupillo est distinctus à persona patris, vel fratris, qui cum pupillo contrahit, cum tutoris auctoritate, non autem, quando idem est † patruus, vel frater & tutor, quia hoc casu non

4 potest tutor sibi auctorare: non enim potest tutor regulariter auctoritatem præstare in actu, qui tendere possit ad eius commodum principaliter, *l. 1. ff. de auct. tut. & in l. 1. §. fin. quæsitum, ff. ad Trebell. Bald. in l. cum ipse, n. 4. versic. an pupil. C. de contrah. emt. refert plures Petr. Surd. ubi sup. n. 35.* Et in terminis societatis tacitæ, *Roman. consil. 413. num. 15. Petrus de Ubald. de societate, in 3. part. principal. col. 2. Dec. consil. 21. colum. 1. sequitur cum aliis Petrus Surdus dict. consil. 9. nu. 38. adversus Cornéum, & Socin. consil. 160. num. 15. volum. 2. quos retulerat Petrus Surd. consilio 9. num. 9.* Secus tamen est, quando principaliter auctoratur in commodum minoris, licet accessoriè, & comitanter per accidens inde sequatur commodum tutoris: ut si debitor tutoris heredem reliquit minorem, potest tutor auctoritatem præstare minori, ut adeat eam hereditatem, nihil impediente, quod ex ea aditione minor fiat debitor tutoris eius quantitatis, quam defunctus debebat tutori, *d. l. 1. ff. de auct. tut. & ibi gloss. 2. cum sua additione Dyni Barto. & Dd. Mol. Theolog. 3. par. de iust. & iur. disputatione 620. colum. 3. ibi idem tradit Bart.*

5 Tutores tamen † & curatores, palam & bona fide rectè ... emere rem minorum suorum, & non vitiatur contractus, *l. cum ipse 5. C. de contrahen. emtio.* ubi inquit text. *cum ipse tutor nihil ex bonis pupilli, quæ distrahi possunt comparare palam & bona fide prohibetur minime magnus error eius hoc facere potest:* & ibi notat gloss. fin. *versic. nil vel dic, quod palam potest, ut hic, clam non, &c. & ibi Cyn. & Barto. text. etiam in l. non existimo, ff. de administrat. tut. tenet etiam gloss. in l. tut. rerum 57. ff. de administr. tut. gloss. verb. nisi capere, in l. pupillus, §. fin. ff. de administrat. tut. & ibi Barto. idem Bart. in l. si emt. §. fin. ff. de contrah. emtio.* Et est recepta sententia ex Alex. in d. l. 1. §. *fin. quæsitum, n. 2. ff. ad Trebell. & in l. singularia, nu. 4. ff. si*

cert. petat Corneus consil. 1. num. 1. volum ... Socinus consilio 87. num. ... volum. ... Dec. cons. 441. num. 6. est communis sententia, *ut ex Rebuff refert Cald. Pe... extra ... de restitutione in integrum, 2. part pag 116 ... & plures alle... tandem tenet Petrus Surd. d. consi. 9. num. 7. volum. ... & in tracta. de aliment. tit. 8. privileg. ... num. 9. fol. 2... & D. Spino in suo Speculo testam. ... gl. ... 29. nu. 59. P... in l. transactionem, n. 7. in prin. ... C. de transaction. communis secund. Azeved. ind. l. 2... n 3. sequitur Menoch. alios allegans de arbitrar. iudic. libr. ... secund. ... centuria quinta, casu 459.*

Tunc † autem tutor vel curator ... dicetur palam & bona fide contraxisse. Primo quando ... subhasta ... tutoris consensu emit, *ut in d. l. non existimo, ff. de administr. tut.* quæ sic declaratur, *d. ... cum ipse,* ubi idem explicant Accurs. Bald. & alii allegati à Rip. *in dict. l. 1. §. fin. quæsitum, n. ... in fin. ff. ad Treb. Socin. Sen. consil. 10. n. 16. lib. 4. Ruin. consil. 142. n. 9. lib 1. Ioan. Corras. lib 6. Misc. cap. 14. num 5.* & ... referens Menoch. ... *centuria ... sub n. 9. & Cald. Pereyr. de in integr. restitutione min. ... pa... 163. n 31. ver sed verius,* ubi ipse idem probat, quando tutor ... auctoritate iudicis contrahit ... & op ... Accurs. sequitur etiam ... Theolog. ... *& iur. 2. tract. disputatione 224. c... de iure ...* Et probatur hæc opinio ... *l. 4. tit. 5. par. 5. ... fuer. vende, &c.* 6

Secundo ... tutorem vel curatorem palam, & ... si rem minoris sui comparaverit intervenientibus eius amicis, *ita Bartol. in lege, frater a fratre, ff. ... nu. 51* quem ibi ... sequuntur omnes, item ... alibi non reperiri *in lege singularia, n. 13. ff. si cert. petat. Iaf. in lege pacta novissima, n. 9. C. de pact. Rebuff. in ... com. constitut Galliæ, tit. de dona. gloss. ... num. 5. Ioan. ... in 21. præsumt. 1. regul. in ultima additione prout eos refert Padilla in dicta lege transactionem, n. ... sequitur Boer. decisione 100. præsentia consanctorum, Hippol. de sign. 417. incipit, eodem modo, ... singul. 673. nonnulla Ruin. consil. 98 num. 24. volum. 1. Menoch. alios allegans, ubi supra, n. 1... Matienco in dicta l. 23. gl. 2. num. 2. & Azeved. ibid. n. 3.* 7

Verius tamen esse † etiam ... communi attento, quod verba ... dictæ legis, *cum ipse tutor* palam & bona fide, non ... interventum amicorum, sed iudicis quoque auctoritatem ... *& idem Bald. ... leg. ... fin. quæsitum, n. ... ff. ad ... in 4. ampliatione ... tra... nem sub n. ... & Matien. in d. ... n. 2. A... d. l. partit. in d. l. 23. ... al. Per. ubi sup. in ver ... ex quibus infero, & Pet. Surd. con. 9. n. 10. lib. 1.* 8

Adde ... pro hac parte express. *l. Reg. 4 tit. ... part. 5.* ubi cum tutor non ad ... necessaria, qu... sint ... tum ... non fieri, et hoc ... minoris. Immobilem namque neque palam, & bona fide emere potest tutor vel curator à suo minore, nisi servatis iuris solennitatibus.

Hodie † tamen iure novissimo huius Regni, videtur cessare hæc disputatio ex *d. l. 23.* ubi, nec palam, nec bona fide licet tutori rem pupilli sui emere. 9

Unde † non procedit in his regnis opinio *Dec. consil. 410. n. 2.* quem refert & sequitur *Menoch. d. casu 459. de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 5. n. 11* tenentis, bonam fidem in proposito probari, si ipse tutor coram populo res pupilli venales expositas sub hasta ad proclama emit. Hoc namq; de iure nostro Regio procedere minimè potest, ut videmus. 10

Secundo ... deduci videtur, quod decisio *dict. l. 4. tit. 5. part. 5.* quæ habet, licere tutori & curatori emere rem pupilli sui vel adulti palam, & bona fide auctoritate contutoris, vel iudicis, corrigatur per dictam *l. 23. tit ...* 11

lib. 5. nou [illegible] *pla comprare publica, o fec eta-mo* [illegible] *& in d. l. transactionem, nu. 7. ad* [illegible] *Ducum* [illegible] *31 ampliatione 8.* [illegible] *Ca* [illegible] *Tauri* [illegible] *mag. col. 18.* [illegible] *Ant. Com. 2. tom. varia* [illegible] *in fin.* nec non, & Villalob. *in antinom.* [illegible] *& Reus, lit. T. n. 21.* & in ærario commun. [illegible] *T. num. 232.* qui omnes [illegible] nent, quod atte [illegible] *l. 23.* tutor vel curator hodie emere non possit, etiam [illegible] & bona fidea suo minore, & in terminis, [illegible] communi & etiam d. l. partita corrigatur hodie p[illegible] tenet & probat D. Azev. *ibid. d. nu. 3. pan-lo* [illegible] *nam fide iure civili, &c.*

[illegible] tamen contraria opinio verior mihi [illegible] & tenenda. Imo quod hodie *d. l. partita*, in nihilo co[illegible] *per d. l. 23.* Primo quia *l. 23. ibi, public a, o secretamente* [illegible] loquitur in specie dictæ legis partitæ, [illegible] tutor vel curator emit rem pupilli [illegible] velad[illegible] auctoritate iudicis vel contutoris. Ergo vitand[illegible] correctio præcipue legum [illegible] tatum.

12 Cum [illegible] ium de [illegible] arum legum [illegible] tendi[illegible] verbis expre[illegible] nondum [illegible] ficaa[illegible] & ob lex Regi[illegible] mit, non est de eius intentione ius commun[illegible] *ut cum aliis probavimus lib. 3. pr. act. q. 15. n.* [illegible] *29. nu. 5. & 6.* Sed iure communi [illegible] tutor potuit re emere, vel cum auctoritate iudicis, *ut supra probatum mus.* Ergo cum *dict. l. 23.* hoc nuncupatim non corrigat nec in hac specie loquatur, consequens est, ut non fit vi sua illud corrigere.

13 Secundo, quoniam iure communi tutor se auctorante poterat emere à pupillo maiore iuuante, palam & bona fide, *Bart. in l. pupill. §. si. ff. de auct. tutor. Salycet. & Dd. in dict. l. cum ipse tutor, C. de contrah. emt.* Hoc igitur casum tantū corrigit nova *l. illa 23.* Ergo si emat bona fide cum auctoritate iudicis vel contutoris, poterit id facere, *ut in d. l. 4. partita*, quod non vetat *d. l. 23.* sed tantum, *que el, cabe calero, o guarda de huerfanos non pueda compra ninguna cosa de sus bienes de aquel, o aquellos que administrare, y illa comprare publicado secreatamente pudiendose probar sea la tal comprare vala* [illegible] *el quatro tanto &c.* Ergo a iudice vel contutore poterit emere, cum [illegible] hæc l. [illegible] correctoria iuris communis fit, scilicet, quando palam, & bona fide emitur ab ipso contutore vel iudice, extendenda non est contra [illegible] quo nuncupatim loquitur [illegible] d [illegible] m, [illegible] quo non loquitur, scilicet, quando administrator cum auctoritate iudicis vel contutoris.

14 Non [illegible] impsu[illegible] principalis [illegible] re commun[illegible] modum regulæ generalis, & generaliter expr[illegible] ad hoc, [illegible] nova loquens: un[illegible] locum habeat, & in alio [illegible] ut alias requiritur iuxta tradita per Tellum Fernandez *in l. 4. Tauri, n. 25.* [illegible] cum in casu omisso ad [illegible] aliter provisum, ut in proposito contingit, in qua specie locum non habet extensio, *ut per decis. 9. Pedemon.* [illegible] *num. 9. & 10.* Et in terminis hanc 2. opinionem ut veriorem probavit, & tenet Gregor. Lopez *in d. l. 4. in gl. de aquel, titul. 5. part. 5.* quem sequutus sum & probavi *in meo tractatu de iuramento confirmatorio 1. par. c. 40. n. 2.* & nunc quoque sequor & pr[illegible] bo, & tenuit prius Montal. *in repertor. ordin. Regis verb. tut. nec non & Matienc. in d. l. 2.* [illegible] *gl. 2. n. 3.* & eam in effectu probat D. Spino *in suo speculo testament. gloss. 29 n. 5* [illegible] *in verf. qua sententia*, & ex pro[illegible] Didac. Perez. *in l. unic. tit. 3. lib. 3. ordin. glo. nunc in principio, ubi sed tunc revera pag. 172 colum. 1. & ulterius in eadem glossa ad finem, ubi [illegible] tex. in dict. d. l. 4. pag. 173. col. & novissime Molina* [illegible] *g. in 1. parte de iustitia, & iure 2. tra. la. disput* [illegible] *4. col. 1285. in versic. eam vero &c.*

15 Neque obstat [illegible] Dd. nostri regni in [illegible] trarium supra [illegible] latum, etiam si [illegible] esset [illegible] plerique [illegible] contrariam op[illegible] ex professo non [illegible] bant, neq;

loquuntur proprie [illegible] n taliter d[illegible] sunt, quod hodie [illegible] bus administrator potest rem [illegible] etiam palam & bona fide, & [illegible] rem eiusdem *l. 23.* quam citaot, [illegible] non vero auctoritate iudicis vel à [illegible] non loquitur de *l. a l. 23.* sed *dict. l.* [illegible] permittit, & non mutatur per *dict. l. 23.* quare [illegible] prohibendum est, *ut in l. præcipimus, C. de ap*[illegible] *l. ancimus, C. de testam.* Solus Azeved. prob[illegible] com tamen ipse ibidem, *nu. 5.* nostram opi[illegible] be[illegible] *d. l. partita* quando [illegible] fet utilis minori, & sic ex magna causa [illegible] quemquit ecflare *d. l. 23.* præsumptione & eius [illegible] ne interveniente iudicis & alterius contut[illegible] administratoris auctoritate, si alius ad[illegible] & [illegible] [illegible] posset & hodie procedere *d.* [illegible] *par. 5.* ot non corrigat, *prout ibi sensit Ioss. &* [illegible] *ubi sup. n. 5. &* [illegible] *limitatione.*

In † pluribus igitur deficit amicus noster, [illegible] p[illegible] excedit. si enim [illegible] *l. 4.* loquitur [illegible] c, [illegible] *que ca* [illegible] *& la cambiare* [illegible] *e ca ibi, E cambia mente que aquello que* [illegible] *commare del que ca en pro del huerfano, e no en su* [illegible] *Casi enganuado* [illegible] *el menor, por razon de tal* [illegible] *dida, pueda el de* [illegible] *de edad cum* [illegible] *fasta quatro annos* [illegible] *como* [illegible] *mos en las leyes* [illegible] *de la guarda de los menores, e de los bienes del o* [illegible] Q[illegible] *d. l. 2. nu. 3.* [illegible] intentam nostram sententi[illegible] prius fuit in [illegible] gloss[illegible] *d. l. 4.* nempe quod *d.* [illegible] hodie non pr[illegible] *d. l. 23.* cum idemnet, Azev. *postea n. 5.* fateatur quod etiam hodie potest [illegible] *d. l. 4.* & non corrigat [illegible] quod emtio utilis esse[illegible] *ut nuncupatim recte per eam tenuit Duenas* [illegible] *ampliatione in fi. & limitatione 5. & 7.* Hæc [illegible] sententia ultima, quæ convenit cum nostra & [illegible] expresse in *d. l. partita*, in his propriis [illegible] tis tenenda est, quam ut ultimo relatam & affir[illegible] net etiam Azeved. *in d. l. 23. n. 5.* non vero [illegible] *mit prad. num. 3.*

Secundo deficit idem concivis meos in alleg[illegible] plorium ex supradictis auctoribus tanquam ten[illegible] priorem sententi[illegible] m, cum eam in terminis non [illegible] sed quod prædiximus.

Tertio dum requirit copulative, quod interv[illegible] in præmissa specie iudicis & alterius contutor[illegible] administratoris auctoritas, [illegible] alias esse[illegible] t[illegible] tive in hoc loquatur *d.* [illegible] *4* ut [illegible] ibi [illegible] *fusto fiz. teste con otor* [illegible] *amiento del juez del* [illegible] *otr que leo vie* [illegible] *en guarda amb* [illegible] tenet Matienco *ubi supra* [illegible] *n. 6* [illegible] [illegible] *ubi sup. pag. 1*[illegible] *& pag.* [illegible] si non [illegible] contutor, affign[illegible] auctoritate iudicis, fires mobiles [illegible] serventur forma iuris communis, c[illegible] & præmissa iuris cognitione ut [illegible] pupilli, & licentia iudicis, & eius decre[illegible] venditio, quod etiam tenuit Greg. L[illegible] *in g. off. con otorgamiento.*

Sublimitat † tamen Azeved. *ubi supr* [illegible] sententiam, ut non procedat deficiente ut [illegible] ris, etiam si iudicis auctoritas intervenit [illegible] coadministratori, quia tunc nullus [illegible] nistrator emens incurreret pœnam [illegible] da his soterveutentibus, cum auctoritas iud[illegible] tum ad hoc ruvet. Quæ sublimit[illegible] ex *dict. l. 4. partita, in verbis modo relata,* [illegible] perte convincitur validam esse præd[illegible] nem, & si fit damnosa minori [illegible] tutionem rescindendam esse, [illegible] tatur intra 29. [illegible]

fuæ annum, sed nec pœna *d.l.23.* locum habebit, cum ea
lex non loquatur, quando emtio fit auctoritate judicis,
vel coadministratoris palam, & bona fide: sed alias.

17 Potest † tamen (meo judicio) prædict. sublimitatio
salvari: quando etiamsi prædicto modo fieret venditio,
frans tamen, dolus vel machinatio tutoris, vel alterius
administratoris, præter læsionem minoris intercessisset:
tunc enim hoc comperto, merito quod propter dolum
fraudem & machinationem, vel sordes administrato-
ris, juncta læsione minoris, fit nulla venditio ipso jure;
& administrator extra ordinem puniatur pro modo
culpæ. Et ita merito probat Matienc. *in dicta leg. 23. gloss. 2. sub numero 4. & 6* quod sit nulla venditio in hac specie
quando male fide, id est, viliori pretio fit: alias ergo se-
cus erit.

18 Poterit † etiam tutor vel curator, aliusve administra-
tor retrahere jure sanguinis rem sui patrimonii durante
officio, quia principaliter ipse in hac specie non contra-
hit cum pupillo, vel sibi subdito, sed tantum subrogatur
loco emtoris: Item, quia cessat ratio prohibitionis, ut in
terminis in judice retrahente probat & tenet Ant. Go-
mez, *in l.70. Taur. num.12.* & in tutore & curatore aliove
administratore recte quoque eadem ratione procedere
videtur.

Sed & jure communi, an & quando tutor vel cura-
tor possit, vel non emere rem sui minoris late distinguit
Bartol. *in dict. leg. pupillus, §. final. numero 4 ff. de auctor. tut.* cujus distinctionem late prosequitur Matiencen. *in dict. l. 23. gloss. 2. numero 4. cum sequentibus, & ad eam. se refert Gregor. Lopez, in dict. l. 4. in gloss. de aquel. ad fin.* Sed
jure nostro Regio observanda erit distinctio *d.l.4.* cum
supra dictis à nobis.

Sed & aliæ plures limitationes adducuntur per Dd.
supra citatos in hac materia, quarum illa est varissima,
de qua in *d. l. Regia* partitæ, quam modo explicuimus:
ceteræ vero aa attenta cessant, vel non sunt propriæ li-
mitationes.

19 Et ideo † merito D. Spino *in dict. glos. 29. num. 59. ad finem, & num. 60.* inquit, quod extra casum, *dict. l. 4. tit. 5. part. 5.* hodie attento jure Regio non potest tutor eme-
re rem pupilli, sive palam, sive bona fide sub pœna *dict. l. 23.* præterquam si talis emtio fiat a tutore cum judicis
decreto & auctoritate (adde tu) vel contutoris, quia
tunc valet emtio facta à tutore per *dict. l. 4.* ex quo hodie
cessat limitatio altera Otaloræ *de nobilit. quinta partis princ. cap. ult. num. 13.* scilicet in tutore nobili palam e-
mente per interpositam personam, *ut in l. pupillus, §. sed si per interpositam. ff. de auct. tut.* non enim hoc procedit
attenta *d.l.4.* nisi fit, ut ibi.

20 Tutor autem, † qui jam administrationem bonorum
pupilli deposuit, licite rem pupilli, ut quilibet extrane-
us, emere potest, sicut ille cui administratio decreta non
est, *ut in leg. tutores quibus, ff. de auctor. tutor. gloss. communiter approbata in leg. si in emtione, §. fin. verb. tutor, ff. de contrahent. emtion. & in leg. cum ipse, C. de contrahent. emt. teste Anton. Gomez, decis. Lusitan. 217. num. 1.* qui nu-
meris sequentibus late agit, an hoc jure Regio illius Re-
gni locum habeat: Eandem Gamæ sententiam probat
Molin. Theolog. *de justitia & jure, 1. part. 2. tract. disputat. 284. colum. 1384. versic. puto autem: & Caldas Pereyra in d. l. si curatorem, habens in verbo, contractum fecisse, sub num 32. colum. 2. C. de integr. rest. min.* ubi quod si adhuc
rationem tutelæ non reddidit, non poterit emere res
pupilli, *ut tradit Socin. Jun. consil. 48. num. 15. volum. 1.* a-
pud quem hoc non invenio, verumtamen videtur ex i-
dentitate rationis.

21 Illa † etiam limitatio vera mihi & tenenda videtur,
nempe, quando minor juravit suam venditionem in fa-
vorem sui tutoris vel curatoris: tunc enim juramento
confirmatur, *ut probavimus dict. cap. 40. numero 3. cum sequenti, & firmat D. Spino in suo Specul. testament. gl. 29. numero 63.* quicquid de ea dubitet novissime Azeved. *in dict. l. 23. num. 6.* Ejus namque fundamenta corruunt ho-
die stante Jure canonico, *ut in cap. quamvis pactum, de pact. in 6. & in cap. cum contingat de jur.* Non enim est
hoc juramentum contra bonos mores naturales, aut ca-
nonicos, sed tantum civiles, *ut recte consideravit Doctor Spino, ubi supra,* ubi etiam, quod non manet ex hoc mi-
nor destitutus, ut eum periculo & jactura sustineatur
venditio: Nam si constet minorem ex enormissima læ-
sione fuisse deceptum, habebit remedium pingue resti-
tutionis, & obtenta relaxatione juramenti, agere pote-
rit ad rescissionem contractus: Tandem non minus be-
ne addit Spino, hujusmodi tutorem vel curatorem non
liberari ab aliis pœnis contentis in *d. l. 23.* licet ratione
juramenti venditio sustineatur, cum adversus constitu-
tionem illam Regiam à pupillo, cum non posset, emit:
Intellige tamen, nisi in casu *d. l. 4. tit. 5. part. 5.* in quo non
incurret ullam pœnam.

Ex † superioribus idem in exsequutoribus testamen- 22
torum probandum venit, scilicet, ut hi non obstante *d. l. Regia 23.* palam & bona fide auctoritate judicis, vel co-
exsequutoris emere possint rem sui defuncti quia non
loquitur *d. l. Regia 23.* in hoc casu: & jure communi hoc
tenet Bartol. *in dict. leg. si emtione, §. fin. ff. de contrahent. emtione.*

Illud † tandem hic superest videndum, an donatio fa- 23
cta à minore suo curatori & administratori firmetur ju-
ramento? Et firmari procul dubio prima facie videtur
dicendum. Primo; quia minor potest prudenter &
caussa donare, & tunc non restituitur, *ut resolvimus supra hac 2. parte, cap. 5. num. 59. & 60.* ubi quod in donatio-
ne nulla læsio considerari potest.

Secundo, † quia quotiescunque juramentum potest 24
servari sine interitu salutis æternæ, servandum est, text.
in cap. quemadmodum, & in cap. si vero. & in cap. cum contingat, de jurejurand. & in cap. quamvis pactum, de pact. lib. 6. qui text. etiam procedit, quando filia renuntiat gra-
tis hereditati paternæ, nulla dote sibi data vel constitu-
ta, etiam stante metu reverentiali patris, *ut ibidem resolvimus, cum communi super verbo, ut dote contenta, num. 1.*
Sed in nostra specie juramentum potest servari sine in-
teritu salutis æternæ, ut patet. Ergo habemus intentum;
& his ille text. excipiens casum dolosæ renuntiationis in-
telligendus est de dolo ex proposito, & non reipsa, ut in
casu præsenti.

Tertio, † quia sicut contractus puberum firmatur ju- 25
ramento ipsorum, *ut in auct. sacramenta puberum, cum simil. C. si advers. vendit.* ita etiam donatio, *ut ibidem resolvimus cum communi, num. 118.* Et de communi etiam
attestatur novissima Sfortia Oldus *in tract. de restit. in integr. 2. part. quæst. 58. artic. 2. n. 19. & 22.* ubi n. 21. hoc limi-
tat, data enormissima læsione.

Quarto; quia venditio minoris jurata facta in favo-
rem sui tutoris vel administratoris, est valida, *ut supr. hoc capite modo resolvimus:* Igitur & donatio eadé facta cum
juramento valida quoque esse debet eadem, ex supradi-
ctis rationibus.

His † tamen non obstantibus in specie præmissa do- 26
nationis factæ à minore, suo curatori vel administrato-
ri, contrarium est tenendum, imo quod ea etiam jura-
mento non firmetur, ut pluribus rationibus atque fun-
damentis in terminis probavit & tenuit Ripa. *Respons. 138. alias respons. 4. de donat. numero 11. cum sequentibus.*
Ex quibus sequentia tanquam præcipua sumo. Primo
quia si minor contrahat cum tutore vel curatore, & læ-
datur; contractus † est nullus propter præsumtum do-
lum, & malam fidem tutoris seu curatoris, *l. pupillus, §. item ipse tutor, ff. de auct. tut. cum similibus, supra hoc cap. allegatis:* Est enim juris, & de jure præsumtio quod

minor fu[illegible] inductus ad contrahendum dolo sui curatoris, ubi reperitur minor læsus, quamvis in modico, quia curator debet utilia facere & inutilia prætermittere, & i[illegible] rat tempore, quo sibi decernenda est cura: Ergo donatio firmabitur iuramento propter dolum a lege præsumptum, quia etiam impedit effectus iuramenti, *ut ibi probat Ripa*.

28 Secundo, † quia cogitur recipiens relaxare iuramentum, si ex p[illegible] te ipsius contineat turpitudinem, *cap. 1. & cap. debitores, de iureiur.* quod nedum procedit in hac specie præsu[illegible], sed etiam quando iuramentum continet peccatum ex parte iurantis, & quando potest præstare alteri occasionem peccandi, *ut in cap. cum ab omni, de vit. & hone. cleric.* At iuramentum minoris in nostra quæst[illegible] continet turpitudinem ex parte recipientis, hoc est, cur[illegible] toris, quia hic iuravit utilia facere, & inutilia prætermittere, & tamen contra proprium iuramentum induxit eum minorem, cuius curam gerebat ad sibi donandum, & sic ad perdendum bona sua: donare enim perdere est, *l. cum filiusfamil. in princip. ff. de donat. cum simil.* Ergo non firmatur præd. donatio iuramento minoris ab eod[illegible] curatore indebite & iniuste procurato atque extorto, vel saltem cogendus est id iuramentum relaxare: *ut ex iis iuribus*. Et ita censeo tenendum ut tenui etiam transiens cum præd. sententia Rip. *in meo [illegible] tractatu de iuramento confirmatorio 1. part. cap. 40. num. 5. adfin. & in d. auth. [illegible] cramenta puberum d. num. 118.*

Non obstant modo fundamenta pro contraria parte supra allegata: & non quidem primum, quod minor possit prudenter & cum caussa donare, & tunc non restituitur, quia nulla læsio considerari potest in huiusmodi donatione, quia illud procedit, quando minor donat alii quam curatori suo: secus si donet eidem, quia est à iure prohibitum, & quia est præsumptio iuris & de iure, quod minor ad hoc fuerit inductus dolo sui curatoris, *ut probavimus supra*. Non ergo est consulta & prudens donatio, nec ex iusta caussa, sed potius inconsulta & à iure reprobata. Ergo non valet.

Non obstat secundum, quia iuramentum hoc continet turpitudinem ex parte recipientis, ac proinde cogendus est ipse recipiens id relaxare argumento *dicto capite 1. & capite debitores, de iureiurand. ut supra probavimus.*

Non etiam obstat altera ratio supra adducta in contrarium, nempe quod decisio *dict. cap quamvis pactum, de pact. in 6.* habeat etiam locum in renuntiatione gratuita, secundum communem sententiam doctorum & nostram: quia respondemus, quod loquitur in renuntiatione hereditatis paternæ, facta ipsi patri superstiti, & sic in renuntiatione iuris consistentis in sola spe, per quam renuntiationem non potest dici filia læsa, cum possit contingere, quod nihil sit habitura, videlicet si præmoriatur, *iuxta leg. nam & si parentibus, ff. de inoffic. testament.* vel si pater facultatibus suis labatur, *ut respondet Paul. consil. 174. contra superius in prima parte consilii.* dicens multum referre, an per renuntiationem præiudicetur minori in hereditate iam acquisita: an in acquirenda:

29 Nam quando † filia patri remittit ius succedendi, non iniuriatur à patre, cum non habeat eo vivente aliquod ius formale in eius hereditate, *l. 1. §. si impuberi, ff. de collatione bon.* secus est, in renunciatione iuris quæsiti. Nam enormis læsio solum ea dicitur, quæ ius quærendum tollit, non quæ iuri quærendo derogat, *l. si sponsus, §. si maritus, & l. fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* quam responsionem Pauli in proposito refert & sequitur *Rip. d. resp. 4. de donat. sub num. 13.*

30 Tertium † ex auth. *sacramenta puberum, Cod. si advers. vend.* non etiam obstat, quia eius dispositio non procedit, ubi intervenit dolus, sive ex proposito, sive re ipsa, secundum communem doctorum sententiam, quæ verior est & benignior ad mitigandum rigo[illegible], *teste Ripa ubi supra*. Unde nec donatio in[illegible] dolo interveniente, ut in proposito interv[illegible] re præsumptus curatoris inducendo eum [illegible] dum præter enormissimam læsionem, quæ [illegible] donatione inconsulte facta resultat minori [illegible] quanihil sibi utile redundat, *ut probavimus d. [illegible] parte 2.* Præterea verum est, quod in don[illegible] tenditur læsio, si donatio fiat a volente & sciente, ab[illegible] ulla fraude, secus si per dolum, qui facit verum [illegible]sensum abesse, *l. si superstite, C. de dol. & l. 1. ff. eodem titul.* [illegible] *respondet Cerneus consil. 124. lib. 3. & tum ex Rip. ubi supr[illegible] num. 14. statim in princ.*

Quartum etiam non obstat, quia procedit in contra[illegible] tu oneroso ultro citroque obligatorio, & sic respect[illegible] vo, hoc est, gratia utriusque celebrato, prout est emtio & venditio & similes, & præterea si in eo enormissime lædatur minor, competit ei restitutio [illegible] rum, impetrata prius relaxatione iuramenti, *ut ibidem probavimus*. At nos hic loquimur in contractu mere gratuito donationis, celebrato tantum gratia curatoris, dolo [illegible] ducentia suum minorem ad sibi donandum, & ideo non valet, quia adest semper enormis læsio contra minorem inconsulte & dolo inductum ad donandum, vel [illegible] tem iuramentum ipsum erit relaxandum: Resolu[illegible] igitur in hac, de qua agimus specie, donationem etia[illegible] iuratam minoris in favorem sui curatoris factam n[illegible] valere, vel ad minus, quod impetrata prius absolutio iuramenti, quæ necessario est sibi concedenda, & co[illegible] pellendus curator, ut eam concedat tanquam contin[illegible] tem suam turpitudinem, eam non teneatur minor o[illegible] servare: Quare consulendum est ei, ut prius quam venia[illegible] contra suum prædictum iuramentum, pro plena su[illegible] curitate & cautela, petat & impetret prædictam rela[illegible] tionem sui iuramenti, ut liberetur ab ea donatione & ob[illegible] servantia ipsius.

SUMMARIA.

1 *Bona administratorum minorum 25. ann. sunt ipsis tacite obligata, & hypothecata pro ratione administrationis reddenda, & reliquis solvendis.*

2 *Hoc procedit, etiam si tutor vel curator inventarium non fecerit, nec solemnia observaverit.*

3 *Procedit etiam non solum pro administratis, sed etiam pro neglectis.*

4 *Tutor vel curator tenetur in tota administratione negotio de gestis & neglectis.*

5 *Tutor vel curator tenetur horrea reficere, & vetus frumentum vendere, nec tenetur id vel vinum minoris conservare in tempus caristiæ, sed potest vendere occurrente communi pretio, nec tenetur mittere alium locum. & in rationibus suis debet ponere tempus venditionis, alias inspicietur tempus majoris valoris.*

6 *Tutores vel curatores si ruentes domos minorum non reficerent, ad omnia damna & interesse tenentur.*

7 *Tutor vel curator aliter quam constitutum est administrans, tenetur ex mala administratione, & punitur multis pœnis.*

¶ *Tutor vel curator pecuniam sui minoris in suos usus convertens vel si otiosas esse passus est tenetur ad usuras esse, vel si agros non coluit, ad fructus quos communiter præstare solent, ibidem.*

8 *Tutor vel curator tenetur ex dolo, lata culpa & levi, & de hoc non tenetur in exigendis nominibus debitorum, nec de levissima culpa, ut in nu. 10. & n. 9. quomodo lata culpa in hoc probatur.*

9 *Pupillus, vel eius heres tenetur probare, quod tempore susceptæ administrationis debitores erant solvendo.*

¶ *Here-*

9 Heredes tutorum & curatorum, etiam de lata culpa tenentur, non vero de levi, ibid. d. num 9.
11 Tutores & curatores negligentes in exigendis debitis minorum, si debitores non solvendo efficiantur, quando ad damnum teneantur.
12 Tutores & curatores pro reliquis carcerari debent, præterquam mater tutrix vel curatrix filiorum.
13 Bona protutorum & procuratorum sunt tacite hypothecata pro ratione reddenda.
14 Bona dotalia matris & aviæ tutricis sunt tacite hypothecata pro ratione reddenda.
15 Bona actorum datorum a tutoribus & curatoribus sunt etiam tacite hypothecata.
16 Bona curatoris ad litem dati minori sunt tacite hypothecata ipsi minori.
17 Bona fidejussorum & heredum tutorum & curatorum sunt etiam tacite hypothecata minori vel ejus heredi.
18 Bona propria heredum vel curatorum, an sint tacite hypothecata minori? num. 29.
19 Privilegium personale antelationis, quod habet pupillus in actione tutelæ, non transmittitur ad heredem etiam ex se descendentem.
20 Bona minorum non sunt tacite hypothecata tutoribus & curatoribus pro alimentis & impensis: retentio tamen eis competit, ut hic num. 21.
22 Bona curatoris furiosi, prodigi, muti & surdi, & similium personarum sunt ipsis tacite hypothecata.
23 Privilegia omnia concessa minoribus extenduntur ad furiosos, mente captos & similes personas.
24 Curator furiosi, sine expressa obligatione bonorum, non potest administrare, in aliis curis sufficit tacita.
25 Bona patris legitimi administratoris, quando sint tacite hypothecata, vel non filiofamil. pro administratione.
26 Pater legitimus administrator suis, quando ob culpam removeri possit ab administratione.
27 Pater de bonis, in quibus non est legitimus administrator, tenetur indistincte reddere rationem, & reliqua restituere.
28 Bona actoris dati à judice loco tutoris vel curatoris non sunt tacite hypothecata minori.
30 Bona tutorum & curatorum acquisita post susceptam tutelam, sunt etiam tacite hypothecata minoribus.
31 Tacita hypotheca in bonis tutorum & curatorum minorum quo tempore incipiat.

CAPUT XVI.

De tacita hypotheca bonorum tutoris vel curatoris pro ratione administrationis reddenda.

1 PRo officio † administratoris, tutoris vel curatoris, bona, si debitores exsistant, tanquam pignoris titulo obligata, minores sibimet vendicare minime prohibentur. Inquit, *l. pro officio 20. C. de administr. tut.* ubi hoc ampliatur, ut procedat, etiamsi tutor vel curator quis constitutus res minorum non administraverit: Bona igitur administratorum minorum 25. ann. sunt ipsi tacite per legem obligata, sive hypothecata pro ratione administrationis reddenda, & reliquis solvendis, *ut ibi probatur, & tenent omnes Doctores ubique communiter consonat l. 23. versic. e aun de Zimos, tit. 13. part. 5. & l. fin. ad fin. ibi, e codos sus bienes, tit. 16. part. 6.*

2 Quod procedit, † etiamsi tutor vel curator inventarium non fecerit vel solemnia non servaverit, non enim melioris conditionis esse debet nulliter administrans, quam utiliter gerens, *ita Aretin. consil. 29. colum. 1. Capicius decis. 129. num. 3. Bald. in l. cum pater, num. 2. ff. de negot. gest.* quos ad hoc refert, & sequitur Bacc. *de decim. tut. cap. 2. num. 150.*

3 Procedit & secundo, † non solum pro administratis, sed etiam pro neglectis, *secundum Cyn. Bart. Bald. & Salycet. in d. l. pro officio, quos refert & sequitur Anton. de Fano de pignor. in quarto membro, secundæ partis, numero 6. & Petrus Surdus in tractat. de aliment. articulo ultimo quæstione 44. numero 5. folio 414. & prius consilio 7. numero 17. libro 1.*

Tenetur † namque tutor vel curator in toto administrationis negotio de gestis & neglectis, *l. tres tutores, ff. de administrat. tut. l. si tibi. C. de testam. tut. Socin. Senior consil. secund. sequendo ordinem, num. 4. libr. 1. Anton. Piagius de tutor. & curator. quæstione 19. num. 6. Caldas de restitut. in integr. in 2. parte, fol. 1082. num. 7.* sicque tenetur 4
horrea reficere & vetus frumentum vendere, † *Joann. de* 5
Platea in l. 2. C. de condit. in public. horre. libro 10. D. Spino in suo specul. testament. gloss. 29. num. 56. & inquit Gregor. Lopez, *in l. 15. tit. 16. part. 6. in gloss. a buena fe*, quod tutor vel curator non tenetur conservare frumentum, vel vinum minoris in tempus Caristiæ, sed potest vendere occurrenti, & communi pretio: neq; tenetur mittere in alium locum, *l. final. § final. & ibi Bartol. C. de administr. tut.* quod Salycet. ibi dicit cordi tenendum, & quod debet in rationibus suis ponere tempus venditionis, alias in ejus præjudicium inspiceretur tempus, quo plurimum illo mense vel anno valuit.

Debet enim omnia curare & actiones exercere, *l. sed & si is, § si impub. ff. de carbon. edict.*

Similiter, † si ruentes minorum domos tutores vel 6
curatores non refecerint, ad omnia damna & interesse tenentur, *l. lex qua tutores, § ergo & domus, C. de administ. tut. Rip. in tract. de remed. ac conserv. Uber. nu. 14. & cum eo Ant. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 14.*

Unde si tutor † vel curator aliter, quam constitutum 7
est, administraverit, tenebitur ex mala administratione, & punitur multis pœnis, de quibus *in l. 1. in fi. ff. de suspect. tut.* Itaque ratione doli vel negligentiæ, vel si pecuniam sui minoris in suos usus convertit, vel otiosam esse passus est, non collocando eum, vel non colendo fundum, damnabitur in omni eo, quod minori caussatum est, veluti si pecuniam ad lucrandum non collocavit, vel eam penes eos, qui fructus & redditus licite præstare poterant, non deposuit, tenebitur ad id, quod interest & si agros non coluit ad fructus, quos communiter præstare solent, *argumento l. si plures, § 2. in fin. ff. de tut. & rat. distrah. ita Spino ubi supr. num. 68*

Tenetur † namque ex dolo, lata culpa & levi, *l. tutori.* 8
C. de negot. gest. l. contractus, ff. de reg. jur. tradit Decius consil. 274. viso decreto Balie. num. 3. & cum eo Anton. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 13. ubi limitat, ut non teneatur de levi culpa in exigendis nominibus debitorum admissa *l. 2. C. arbitr. tut. & in l. si tutor, ff. de administr. tut. & quod tradit Alexand. consil. 104. in caussa & lite num. 1 lib. 4.* tenet etiam Decianus *consil. 85. num. 27. vol. 2.* quod pupillus vel ejus heredes tenentur probare, quod tempore susceptæ administrationis debitores erant solvendo, *secundum Imol. consil. 75.* Addit etiam Decianus *d. nu. 27.* quod lata culpa incursa probabitur, si tutor non est usus ea diligentia in exigendis his debitoribus, qua usus fuit in exigendis suis, *ut ibi jure probat.* Inquit insuper Anton. Piag, *ubi supra*, quod de levissima nullatenus tenebitur *secundum Dd. in § suspectus, Instit. de suspect. tut.* quia tutoris officium est necessarium non voluntarium, & ob † id non tenetur de levissima culpa, *Bartol. in l. quod* 9
Nerva, versic. quid veniat in actione tutelæ, ff. deposit: probat & melius declarat supradicta Cald. Pereyr. *inter tractatus de restit. in integr. 2. part. super verb. sine curatore constitutus, num. 5. cum seqq pag. 1081. cum seq.* ubi etiam excipit alium casum, in quo tutor de lata culpa solum tenetur, non vero de levi, nempe si in prædiorum emtione captio intervenerit, *ut in l. tutor, qui repertorium § competit, ff. de administr. tut.* insuper addens esse passim

Q 2 rece-

receptum in his duobus casibus, levis culpæ rationem minime reddendam fore & bene ibi jure probat. *& n. 6.* quod heredes tutorum & curatorum etiam de lata culpa convenientur, *ut in l. 1. & per totum, C. de hered. tut. l. curatoris, ... de negot. gest. text. in l. ex deposito, & Paulus in*
10 *l. contract.* ... *de act. & oblig.* non † vero tenetur de levi culpa, *ut ... eundem, & num. ...* probat, quod quemadmodum tutor vel curator latæ culpæ, ita etiam negligentiæ ratione obligantur.

11 Quod si † tutori pupillares debitores nec non minorum, loco atque tempore congruo exigere desierint, & ob negligentiam in exigendo commissam facultatibus cedant & non solvendo efficiantur, tempore susceptæ vel redditæ rationis, damnum, quod ex cessatione pupillo, minorive evenerit, præstare ac refarcire teneantur, *l. 2. C. arbitr. tut. & ibi ... verb. negligentia*, quæ ibi negligentiam inlatam culpam interpretatur. Comprobatur ... *in leg. si tutor constitutus, ff. de adminiſt. tut.* quod si post finitam muneris sui administrat[ionem] debitores ... deficiant vel ... solvendo ... non po... minusque ... tuto ... urat ... adscribendum non est, *l. etiam e... ntutoris, ... de adminiſt. tut. & in l. lite ... sipecunia, ff. de ne... tæ ... in ... et herede, ... de admin... ut.* Idemque est post depositum officium debitores, quos durante officio non exegerant, solvendo esse desierint: Nam ... per ... *lege, qui post mortem in princ. ff. de admin. & trat. tutorum.*

Pro his igitur omnibus, pro quibus tenentur tutores & curatores bona eorum sunt à leg. tacite hypothecata, ut habet præd. prima vera & communis ampliatio, & tenet etiam plures allegans Anton. Piag. *de tut. & cur. quæſt. 19. num. 18.*

12 Imo, † & pro reliquis, hoc est, *por el alcance*, incarcerari debet tutor vel curator, usque dum satisfaciat pupillo integre & perfecte, *ut tenent Dd. de quib. per Spino d. gl. 29. nn. 68.* prætetquam in matre tutrice, vel curatrice filiorum: hæc namque, & si non rectam rationem reddiderit, & multa vel aliqua bona filiorum non reddat, non poterit incarcerari, cum ipsa habeat a leg. hoc beneficium, ne conveniatur ultra quam facere potest, maxime propter reverentiam, quam filius illi præstare tenetur. Poterunt tamen ejus bona, si aliqua habeat, ob hanc rationem capi & vendi ... is auctoritate, ut pupillo satisfiat *secund. d. ex. in l. centurio. num 25. ff. de vulg. & pup. & relatos per Ant. Gom. in l. 34 Taur. n. 11 & Plaz. de delict. c. 1. n. 92. & Covar. lib. 2. var. res. c. 1. num. 3 per totum, Menchac. de succes. creat. lib. 3. §. 23. limit. 18. n. 2 & Baez. de desim. tut. c. 4. ...* de quo sup. egimus, & quod mater tutrix vel cur... filiorum renuntians privilegio Vellejani non incarceretur, tenet etiam Mol. *1. neol. 2. part. de jnst. & jur. di. pnt. 571. ver. dubium, col. 2 ...*

13 Secundo † superiora ampliantur, ut procedant etiam in bonis protutorum, & ejus, qui pro tutore se gessit. Illa enim sunt quoque tacite à jure obligata pro ratione reddenda & administratione, *juxta text. in l. dabimus, §. 1. ff. de privil. cred.* ubi deducitur, quod pupillus in bonis protutoris, quique se ... cessorum habet personale antellationis privilegium, & ibid. hoc expresse notat *gl. ve... privileg. tenet etiam ... in d. l. pro officio, C. de adminiſt. tut. & ibi communiter D... sequitur Soc. conf. 85 ... promisso, n. 9. vol. ... Ant. de Fab. de pig. in 4. membr. 3. par. n. 7. est communis secund. Rip. in d. l. dabimus, §. ... n. 9.* ex quo alios referens idem protectur Pet. Surd. *in t. alt. de aliment. art. ult. q. 44. n. 6. fol. 414. sequitur etiam Greg. Lop. in d. l. 23. in gl. de los guardadores, tit. 3. part. 5. & Cavalc. alios referens de tut. & cur. n. 225.* de quo etiam sup. egimus *c. 6 hujus 2. partis, n. 13.* Et ita secundum tametsi contrarium voluerit *gl. in d. l. eos, qui potior. in pign. habeantur*, quam sequitur Bart. *in d. l. dabimus, §. fin.* Tenentur namque, tutor & ejus heredes rationem reddere administrationis

actione protutelæ, *l. 1. ff. de eo, ... Decia. conf. 85. num. 2...*

Tertio ampliatur, † ut procedant ... talibus matris & aviæ tutricis, cum ... raliter loquantur, & comprobat la... *diligenter vol. 1. num. 1. cum seqq. & Dec. ... Greg. Lop. ubi supra.*

Quarto ampliatur, † ut procedant etiam ... datis ab ipsis tutoribus vel curatoribus, ... rum bona sunt tacite obligata, sicut b... curatorum, *ut cum Bartol. in leg. ... ff. ... nec Ant. de Fan. ubi supra, num. 9.*

Quinto ampliatur, † ut procedat etiam ... toris dati ad litem, quia sunt tacite obligata ... ribus, ut est bonus text. nec alibi exp... Bald. *ibi in l. properandam, §. fin. C. d... l. 2. C. qui dar. tut. poss. sequitur Ant. d... Greg. Lop. in d. gl. de los guardadores, ...*

Sexto ampliatur, † ut procedant etiam ... jussorum & heredum tutoris ... tacite hypothecata minori vel ... *fin. tit. 16. par. 6. ibi, e para ... cumplir e... en el guardador como ... adores, e sus her... bien al ... & per eam ... G... Lop. ibid. gl. ... dicens ... largare, & idem ... Lo... in d. l. 23 in ... l. de ... guardadores ... fidejussorum, pro quo ... C. de jur. dot. ibi ... propriis heredem, ... non benefi... detur ... d. l. fin. tit. 16. partit. 6. in verbis precitatis ... dos sus bienes, ut ... Greg. Lop. ... dicens menti tenendam.*

... tamen commu... contrarium ... *Paulus in princ. 29. ff. de pign. ibi, sed quæ ex b... non fuerint, sed postea ab heredibus ex alia cau... sunt, vindicari non posse à creditore testator...* quitur in generali obligatione expressa. ... tacite debent venire bona propria here... & expresse idem est ... *l. cum ... & intacta hypotheca* idem probat ... *C. commun. de leg. ibi & hypothec. e non ... persona, quæ gravata est ... rerum ... earum quæ à testatore ad eum pervenerunt ... ber. in d. l. cabimus, §. fin. & est veritas secun...* & est opinio Cumani *conf. 58 quaritur ... ubi* ... & probat Ant. de Fan *ubi supr.* ... Regni idem probat agens de intell... *Theol. de just. & jur. 2. part. 2. tra...* ... *universum*, dicens ... opinionem Greg. Lop. con... *y todos sus bienes*, ref... ut curatorem, & ... & quod hi ... detur ... heres tutoris universi ... bonis heredis propria libera omnino ... tutelam adfuisset ... cum beneficio inventarii ... intra dece... nem text. *in l. fin. C. de jur. delib* quæ ... diversis ... orem Greg. Lop. verior, & ... respectu heredum tutoris. Nam quo... ores tutorum, & curatorum obligantes ... benefi... teri possunt præfata verba l. Regiæ, ... *bienes*

Privilegium tamen, † quod habet pupillus in a... tutelæ, non transmittit ad heredem etiam ex... dentem, *Bart. per text. ibi in leg. non ... lum, ... nupt. expressa. ex plur. ... notatur, ... tut. & l. dabimus, ff. de adminiſtr. tut. & A... officio, C. de adminiſt. tut. quos refert & sequitur ... Lop. in d. l. 23. gl. magna ad fin. ibi, adverte etiam ...* tamen ve... lim intelligas de privilegio personali ant... actionis, ... d...

d.l.ex [illegible] *juncta gl. ubi verb. privilegium pupilli, & in d.l. dabimus, §. si quis cum tutore, & ubi Ripa*: secus vero de privilegio reali, hoc est, de tacita hypotheca, cum hæc etiam transeat contra heredes tutoris vel curatoris in favorem minoris, & etiam ad ejus heredes, *ut in d. l. fin. in fin. tit. 16. part. 6. ubi e a sus herederos.*

20 Bona † tamen minorum non sunt tacite hypothecata tutoribus vel curatoribus pro alimentis & impensis factis & præstitis ipsis minoribus, quia non reperitur in jure cautum, quod sint pro his obligata, *ita tenet Alb. in d. l. pro officio, C. de administr. tut. quem sequitur Ripa, ubi supra, nu. 13.* quia tutores & curatores non sunt in eadem
21 caussa, in qua † sunt ipsi minores, si tamen debitum sit liquidum, habebit tutor vel curator retentionem bonorum minoris, *secundum Alber ubi sup. quem sequitur Gregor. Lopez, in d. l. 23. gl. mag. ad fin.*

22 Septimo † amplianturs superiora, ut procedant in bonis curatoris furiosi, prodigi, muti & surdi, & similium personarum; cum *d. l. pro officio*, generaliter loquatur in bonis tutoris & curatoris, & supra resolvimus, procedere etiam in bonis procuratoris & ejus, qui pro curatore se gessit. Cur igitur non idem dicendum erit in curatoribus furiosi, prodigi & similium?

Secundo, † quia omnia privilegia concessa minoribus extenduntur ad furiosos & mente captos, & similes, juxta glos. notabilem *in l. 2. C. de curat. furios. verb. ætat* [illegible] *in fin.* quam dicit ordinariam Paul. de Castr. *in l. tutor pupilli, §. prodigus, ff. de jurejur.* & ibi Jas. *num. 1.* alios referens, dicit eam unicam, plures allegans Anton. Gomez *in 2. tomo variar. resolut. c. de restitut. minor. num. 30.* Est communis, *ut plures allegans affirmat Cald. Pereyr. in 2. par. de restit. in integr. pag. 1145. num. 4.* Et inquit Alex. *in l. si curatorem habens, nu. 4. C. de in integr. rest.* esse communem opinionem, quod sicut minori, ita furioso & prodigo competit in integrum restitutio, de quo articulo latissime agit Sfort. Odd. *de in integr. rest. 1. part. q. 4. art. 1. per totum.* omnino videndus. Ergo merito, quod ita etiam bona curatorum furiosi, prodigi, & similium personarum sint tacite obligata pro administratione, sicut & tutorum atque curatorum minorum 25. ann. & in terminis ita tenet Gregor. Lop. *in d. l. 23. in gl. magna in versic. sed quid de bonis*, dicens quod hanc partem, velut æquiorem & justiorem sequitur & ita communiter tenetur *secundum Rip. ubi sup. num. 17. ad fin.* quamvis ipse in contrariam opinionem inclinet, sed meo judicio communis sententia verior est & tenenda.

Neque obstat *l. de creationibus, C. de Episc. & cleric. & l. mulier, §. 1. ff. de curat furio. & l. 2. ff. de eo, qui pro tut. & l. fin. §. sed cum antiquitas, C. de curat. furios.* dum requirunt, quod talis curator furiosi expresse obliget bona sua, & sic innuunt, quod non sunt tacite obligata, quia speciale est in illa cura, † ut sine expressa obligatione bo-
24 norum curator non possit administrare, licet in aliis curis tacita hypotheca sufficiat, quæ in illa cura non sufficit, prout est de mente Baldi, *in leg. non aliter, col. 2 ff. de adopt.* ex quo ita respondet Greg. Lop. *ubi supra.* Neque etiam obstat *dicta lex 23.* dum loquitur *en los bienes de los guardadores de los huerfanos*, quia cum furiosi æquiparentur minoribus, *ut prædiximus*, quod illa lex Regia statuit in minoribus, merito, ut in furiosis, & aliis hujusmodi procedat.

25 Octavo † ampliatur, ut procedat etiam in bonis patris legitimi administratoris bonorum filii, in quibus ipse pater habet usumfructum: tunc namque si pater administraverit bona filii male & fraudulenter, vel illa alienaverit, pro his recuperandis datur & à lege competit tacita hypotheca in bonis ipsius patris, *ut in leg. cum oportet, §. fin. C. de bon. quæ lib. leg. 24. tit. 13. part. 5.* secus autem pro culpabili administratione patris, quia pro illa non tenetur pater, *ut declarant gl. Bart. & Bald. in d. leg. cum oportet, § non autem, & §. fin. sequitur Ant. de Fano de pign. 4. membr. 2. partis num. 13.* ubi *nu. 14.* assignat rationem, quoniam pater de bonis, in quibus est legitimus administrator, & habet usumfructum, non tenetur reddere rationem administrationis suæ, de his, quæ culpabiliter gessit, sed de his, quæ fraudulenter & dolose gesserit, *ut habetur in l. Imperator. ff. ad Trebell.* Et est magis communis opinio *secundum Socin. consil. 34. prosequendo ordinem, col ult. num. 15. cum sequentib. volum. 1.* [illegible] *Pinell. in l. 1. in 2. parte. num. 3.* [illegible] *C. de bon. mater.* ubi quod etiam cessante dolo, si pater [illegible] vel aliter noceat liberis, succurritur eis, ut pater privetur administratione,
secundum Dd. quos ibi ad hoc refert: Et † addit *n. 34.* caven- 26
dum esse à Paul. Castren. *in d.* [illegible] *cum oportet, §. sub hac tamen*, dum æquiparat casum removendi patrem ab administratione articulis obligandi bona, & reddendæ rationis: Ad hæc enim duo exigitur dolus, nec sufficit culpa: ad remuvendum vero patrem sufficit negligentia & culpa secundum magis communem resolutionem, de qua ibi per eum, & *nu. 3*[illegible] inquit, magis cavendum esse à Bart. *in d. l. cum oportet, §. non autem*, ubi ad removendũ patrem ab administratione exigebat alia maxime, quod pater non sit solvendo, & quod bona sint mobilia. Bar. autem *in d. l. Imperator, & ubi Imo. & Segur. num. 108.* non exigunt patrem non esse solvendo, requirunt tamen, quod culpa patris sit talis, ut liberis non possit esse consultum, verbi gratia, ut in pecunia & immobilibus. Estq; magis communis secundum Aret. *consil. 7*[illegible] *n. 5. vers. ad 4. & refert alios ita tenentes Pinel. d. n. 35. bene autem re*[illegible] *Aret. ubi supra*, contra Bar. *in d. §. non autem*, ut non attendatur, an pater sit solvendo, ipse tamen Pinell. *d. n. 35.* verius putat ex Alex. *in d. l. Imperator, colum. 2.* sufficere notabilem culpam alienando, ut si absq; caussa distraheret immobilia, vel negligentiam in administrando, ut bona non colendo, ad removendum patrem ab administratione. Esset enim maxime damnosum liberis expectare ea, quæ Bart. exigebat, & melius est ante tempus occurrere, *ut in l. fin. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necesse*, quod dicit æquius Boerius *decis. 61. n. 15.* idq; intelligit Pinell. etiam si sint bona immobilia, licet ipsi non exprimant contra Bart. & communem. quia militat magna ratio, licet non tanta, quam in aliis: Posset enim tempore veritas occultari cum detrimento filii vel heredum: Ego vero, & si hoc subtile & æquum censeam cum Pinel. *ubi sup.* Non tamen recedo à præd. communi sententia in iminentibus, in quibus poterit filiis esse consultum monitione judicis præcipientis patri in hac specie, ut diligenter se habeat in administratione horum bonorum, & quod alias privabitur administratione: qua monitione spreta, si constet patrem adhuc male & negligenter ea administrare, ita ut verisimiliter speretur, ea bona brevi tempore perditum iri, atq; maxime deteriorari in grave damnum filii: tunc quidem censerem ipsum patrem removendum esse ab administratione, quia melius est ante tempus occurrere, quam post vulneratam caussam remedium quærere, *ut in d. l fin.* quæ ratio juncta prædict. monitione præcedente, & negligentia patris perseverante maxime convincit, ut pater ab administratione removeatur. secus vero ante præfatam monitionẽ; cum per eam possit esse consultum filio absq; privatione administrationis in patrem, ideo removendus non erit, ut habet magis communis sententia Dd. nisi præcedente præd. monitione, eaque spreta, ut prædiximus.

At in † bonis, in quibus patri non quæritur ususfru-
ctus, nõ est ipse legitimus administrator filii, & propter- 27
ea tenetur indistincte reddere rationem filio cum restitutione reliquorum, *secundum Bald. in d. l. cum oportet. §. fin. & in l. filii aenus, C. famil. erciscun. & pulcre Soc. ubi sup. & Fan. etiam ubi sup. n. 15. refert plures & sequitur Arias Pinell. in d. l. 1. in 2. par. n. 27. C. de bon. mater.* Et in hac spe-

cic, si appareat, quod pater gessit se in administrandis bonis filii pro legitimo administratore, cum tamen talis non esset. quia in illis non habet usumfructum, tunc etiam posset dici introd[illegible] am esse tacitam hypothecam, sicut quando est legitimus administrator, ut in procuratore sup. cum communi resolvimus, *ita Bald. Nov in tractat. de dote in 9 part. in 8. privileg.* quem refert & sequitur dicens notandum pro ampliatione *d. l. cum oportet, § fin. Ant. de Fan. ubi supra n. 16. & cum Bald. Novell. ubi supra, idem tenet Greg. Lop. in d. l. 23 gl. magn. paulo post princip. ibi, & an bona patris, & hac tacita hypotheca in patre incipit a die inchoatæ administrationis, non autem de male gestionis, ut cum gl. fin. Petro. Cyno, Bart. Bald. & Saly c. in d. §. fin. tenet Fan. ubi supr. num. 17.*

28 Fallit † autem principalis conclusio huius cap. in actore dato à judice loco tutoris vel curato is, quia illius bona non sunt tacite hypothecata, *ut cum aliis probat Ant. de Fano ubi supr. num. 10.*

29 Fallit 2. † in bonis propriis heredum tutorum vel curatorum, quæ non habuerunt ab ipsis defunctis. sed alias præd. heredes ea acquisierunt, si inventarium confecerint, *ut supra resolvimus in 6. ampliatione.*

30 Tertia regula † *d. l. pro officio. C. de administ. tut.* tantum videtur comprehendere bona, quæ tutor habebat tempore administrationis, non vero, quæ postea sunt quæsita, *ut cum Alb. ibi in fine tenet Pancir. cons. 171. n. 12.* Sed non credo veram esse hanc fallentiam, sive limitationem sed potius, quod tam bona præsentia, quam futura tutoris vel curatoris, sint tacite hypothecata minori pro reddenda ratione administrationis, cum sit obligatio generalis *l. finali. C. quæ res pignor. oblig. poss.* Ita in terminis tenet Greg. Lop. *in d. l. 23. tit. 13 part 4. in gloss. los bienes,* ut pro hac opinione citat eundem Alber. *ut supr. & facit l. fin ad fin. tit. 16. ibi todos sus bienes.*

31 Pro complemento huius capitis illud discutiendum atque resolvendum hic oportet, à quonam tempore hæc tacita hypotheca in bonis tutorum & curatorum incipiat. Et gl. quidem *in dict. leg. pro officio, C. de administrat. tut. vers. obligatur,* duas in hoc refert opiniones. Prima est, quod hypotheca incipiat à tempore, quo incipit quis esse tutor vel curator, *argumento legis cum oportet, § fin. C. de bon. qualiber.* Secunda est, quod incipiat à tempore, quo cœpit male administrare, *argumento l. hac edictali, §. p. nult. C. de nupt.* Sed primam opinionem præcedentē sequuntur ibi Dd. & est communis, & tenenda secund. Ant. de Fano, *ubi supr. num. 12.* & eam quoque sequitur Petr. Surd *dict. consil. 7. num. 18. lib. 1.* & approbatur hodie in d. l. 23. tit. 3. part. 5. ibi, *desde el dia que commençaron à usar el officio de la guarda fasta que les den cuenta, e recado de las cosas, que tuvieren de ellos,* & ibi notant Greg. Lop. in gl. *desde el dia que començaron.*

SUMMARIA.

1 Protutor quis sit, & quomodo de administratione teneatur?

2 Curator impuberi a prætore datus, si negotia gesserit quasi curator, cessat actio protutela.

3 In protutela judicio olim usuræ veniebant, hodie vero non, sed licitum interesse.

4 Procurator prove curator, an teneatur de non gestis?

5 Spontaneus gestor, qui ab initio accessit, quando teneatur de neglectis, & num. 6.

7 Tutor testamento datus, si hoc ignorans gesserit, non tenetur quasi tutor.

8 Procurator eandem fidem & diligentiam præstare tenetur, quam tutor.

9 Protutor non potest rem pupilli vendere. quod si vendat, potest eam pupillus petere.

10 Protutor non potest pupillo acquirere, sed jure Regio, secus ut in num.

11 Alter per alterum hodie acquirit per stip[illegible] in acceptione absentis remanet irrevoca[illegible] 12. & ex ea competit jus exsequutivum, si [illegible] tum, in quo promissio fit, aliud habet ex [illegible] ratione paratum, ut in nu. 13. & non solum actio [illegible] etiam directa competit, ut in n. 14. neq; hodie [illegible] quiritur cessio ut in n. 15.

16 Mulieres, si res pupillares administraverint, ratio[nem] reddere tenentur.

17 Bona protutoris prove curatoris sunt taci[te] ob [illegible] reddenda ratione administrationis.

18 Minori agenti contra protutorem eadem pri[vile]gia [con]ceduntur, quæ adversus tutorem.

19 Protutores & procuratores inventarium, [illegible] tionum conficere tenentur, rationem red[d]ere, ut tutores & curatores, alias in dol[illegible]

20 Protutor si deposuit bona pupilli apud [illegible] ra publica confecta de reddendo dep[illegible] pupill[illegible] depositarius reddens & restitue[illegible] deponentis liberatur, adeo, ut pupillus [illegible] tra eum agere non possit.

21 Legatum relictum alicui tanquam tutori, non conse[qui]tur administrans non tanquam tutor, sed tanqu[am] negotiorum gestor.

CAPUT XVII.

De protutore & procuratore.

PLERUMQUE incertum est, utr[um] quis tutor veru quasi tutor, pro tutore administraverit tutel[am] idcirco prætor in utrumque casum actionem scripsi[t] sive tutor sit, sive non sit, qui gessit, actione tamen [illegible] atur. Pro tutore etiam negotia gerit, qui munere tu[toris] fungitur in re impuberis, sive putet tutorem, sive [se] non esse, fingat tamen: sed cum eo agi potest etiam te pubertatem, quia tutor non est, tenebitur tamen, quis finita tutela pro tutore negotia impuberis fec[erit] sed & si prius pro tutore administraverit, deinde qu[asi] tutor, æque tenebitur ex eo, quod pro tutore [a]dministraverit, quamvis devolvatur hic gestus in tut[illegible] onem. Sed si quis quasi tutor negotia gesserit ej[us] [illegible] jam pubes est, neq; tutorem habere p[o]test, ve[l] [illegible] nondum natus est, cessat actio protutelæ, & erit n[ego]tiorum gestorum actio. Nam, ut pro tutore q[uis] [illegible] oportet eam esse personam, cuius ætas recipi[illegible] id est impuberem, si quis tamen cum tutor no[n] [illegible] compulsus à prætore, vel præside, dum se putat tu[torem] gesserit tutelam, pro tutore tenebitur. Hæc omnia [illegible] duntur à *l. 1. in princ. ff. de eo qui pro tut. prove cur. ne[g.]*

Si vero † curator impuberi à prætore datu[s] neg[otia] gesserit quasi curator, cessat actio protutelæ, quia [illegible] curatoris functus est, & dabitu[r] [a]ctio negotioru[m] [ge]storum: Ita cavetur *in d. l. 1. vers. si curator junct[illegible] hanc actionem.*

In † protutelæ judicio olim usuræ veni[eban]t, *ut [illegible] quoq; scribitur in versic. in protutela,* hodie [illegible] modo licet usuras exercere, ac proinde ad eas p[illegible] non tenebitur, sed ad pecunias minorum in emtio[nem] prædiorum collocandas vel apud mercatorem fid[illegible] deponendas, ad justum & honestum lucrum, sicut in tutoribus & curatoribus supra resolvimus *in hac 2. par[t.] [illegible] 9. per totum,* quæ & in protutore prove curatore serv[an]da erunt, ut constat ex Mascar. *in 3. tom. de probat. con[cl.] 1392. n. 16. junlton. 10.* Non enim melioris conditioni [ha]bet esse protutor prove curator, qui sine decreto jud[icis] tutelam vel curam administravit, quam ve[r]us tu[tor] & curator, sed hic ad suprad. tenetur. Ergo & ille.

Sed utrum in id, quod protutor, prove cura[tor] [illegible] modo gessit, tenebitur, an in id etiam, quod [g]erere debuit? Et respondet Ulpian. *in d. l. 1. vers. [utrum],* quod siquidem omnino non attingit tutelam, non tenebit[ur]

non enim attingere debuit, quitutor non fuit: quod si quædam gessit, tenebitur de non gestis, si alius gesturus erat, quia, *ut ibi inquit gl. verb. alius accedens protutor*, quasi omnia gesturus tenebitur in duobus casibus de gerendis, scilicet si alius erat gesturus omnia, ut ibi nem & tunc quando incipit scire se non esse tutorem, & perseveraverit, alias non, quia error eum excusat, ut ibi innuitur: sed & si cognito, quod tutor non fuit, abstinuit se ab administratione, tenetur si necessario pupilli non certioravit, ut ei tutorem peterent, *ut in d. l. 1. adsi ff. eod. tit.*

Spontaneus vero gestor, † qui ab initio accessit, tenetur etiam de neglectis, quando eius contemplatione quis ad hoc non accessit, *ut in l. si pupilli, §. fin. in pr. incip. videamus, ff. de negot. gest.* cui consonat l. 34. titu. 12. par. 5 quæ ita se habet, *Queriendo recabdar algun ome todas las cosas de alguu su amigo de amistad, o pariente suo, que entesse con el, e auiendo voluntad desto bien, e acucuosamente viniesse otro que dixesse, yo quiero recabdar estas cosas, si este que las quiere recabdar primero, parte mano dellas por tal razon como esta es tenudo e ste postrimero de las recabdar en la manera, que el otro lo quería fazer, de guisa que por su culpa, ni per su engaunno, ni por su negligencia non se pierda, nin se menoscabe ninguna de aquellas cosas, e si contra esto fuere, tenudo seria de pechar quanto se perdiesse, o se menoscabesse por qualquiera destas tres maneras sobredichas.*

Doctores † tamen *in d. §. vide mus*, intelligunt cum text. quando accessit quædam gesturus, cum alius æque diligens erat gesturus omnia. Nam secundum eos quando quis accedit, ut omnia gesturus, non est necesse, quod alius esset gesturus, sed ex eo solo tenetur de neglectis, quæ non gessit per leg. *Pomponius in negotiis, ff. de negot. gest.* Et hæc est communis conclusio doctorum *ibid. & in l. tutoris, C. eod. tit.*

Lex tamen † illa Regia, dum inquit, *yo quiero recabdar estas cosas*, videtur velle, ut tunc demum negotiorum gestor, licet accedat, ut omnia gesturus, teneatur de neglectis, quando alius erat gesturus: si vero alius non erat gesturus, non teneatur, quod etiam de iure communi voluit Ioann. Gloss. *antiquus in dict. leg. tut. ut per glos. ibi verb. propria voluntas*, quam defendit ibi Salycetus.

Nihilominus tamen, pro qua fundamenta communis opinionis multum urgent pro ea, quam etiam tenuit gl. *in d. l. 1. ver. alius adsi, ff. de eo, qui pro tut.* non videtur à communi opinione recedendum *secund. Greg. Lop. in d. l. 34. in gl. estas cosas, &c.* qui ad præd. l. Reg. respondet, ut intelligatur, sive accesserit, ut gesturus omnia, sive, ut quædam ex his, quia utrumq; potest comprehendi sub verbo, *estas cosas*, & intelligit & limitat, quando accessit, ut quædam gesturus, quod debeant concurrere tria, vel quatuor, *secund. Barc. & Paul. in dictis §. dicamus*, quæ probantur in d. leg. Regia, primum, quod alius erat gesturus omnia, secundum, quod ille alius erat diligens, tertium, quod propter illum, qui gerebat, quædam ille omisit, quartum, quod iste, qui gerebat quædam, hoc sciebat, scilicet, quod alius esset gesturus omnia, & aliquo eorum deficiente non procedit, sed procedit, quod habetur in *d. l. tutoris*, nempe, quod satis abundeq; sufficiat, si cui vel in paucis amici labore succurratur.

Tutor † autem testamento datus, idque ipsum ignorans, si pro tutore negotia pupilli gesserit, non tenebitur quasi tutor, quia scire se tutorem esse debet, ut ex eo effectu negotia gerat, quo tutor gerere debet, sed tenebitur actione protutelæ, *ut in leg. 3. encipit quæro, ff. de eo, qui pro tut. iuncta gloss. unic.* ibi, quæ lex, dum loquitur in tutore ignorante, extenditur, ut procedat etiam in tutore dubitante, *ut cum Bald. in leg. falsus, num. 19. C. de furt. probat Baec. de decim. tut. c. 7. sub. n. 13.*

8 Et qui pro tutore negotia gerit eandem fidem & diligentiam præstare tenetur quam tutor, *l. 4. ff. eod. tit.* & idem contrarium iudicium competit, *ut in l. fin. ff. eod. tit.*

Quod † si protutor rem pupilli vendiderit, nec ea usucapta sit, poterit eam pupillus petere, quia non est eadem protutoris, quæ tutoris administratio, *l. 2. ff. eod. tit.* quem text. ibi notant Bald. Alberic. & Raphael Cuman. gesta enim a protutore nullius momenti sunt, quoniam non habet veram administrationem, *leg. qui neque, ff. de rebus eorum. & ibi notant Dyn. Bald. & Raphael Cornes. tex. etiam in leg. apud Celsum, § si quis tut. ff. de dol. except. sequitur alios Dd. allegans Baec. de decim. tutor, capit. 10. num 5.* 9

Quinimo, † nec acquirere pupillo potest protutor, *ut notat Paulus de Castro per tex. ibi in l. 3. §. sed quod de tutore, ff. iudic. solut. sequitur Baec. de decim. c. 7. n 16. & d. 20 nu. 5. in versic. quinimo.* Quod attento iure communi, quo habetur, quod alteri per alterum non acquiritur stipulatio, verius est, tametsi Socin. *consil. 153, nu. 5. vol. 2.* in terminis nostris teneat contrarium, imo quod gesta per matrem tanquam tutricem valeant favore pupilli, licet non in damnum, *ut l. 2. & ibi inquit declarat Cyn. Cod. de eo, qui pro tut.* quæ l. hoc non probat, quam sententiam adversus priorem probat latius Beroi. *quæstione 68. per totam*, quando sumus in his, in quibus de evidenti pupilli utilitate agitur, ut tunc valeant gesta per protutorem, sicut valent gesta per verum tutorem in utilitatem pupilli, antequam inventarium conficiat, vel alia solemnia adimpleat *per leg. final. & ibi Doctores. C. de tutor. vel curat. qui satis non ded. & in leg. tut. qui repertorium, in fine princip. & in § 1. ff. de administr. tut.* ubi illud exemplum [illegible] tur de tempore perituris. Et fuit doctrina Bartol. *in auth. l. tnt qui repertorium, num. 27. & in l. legitimor, num. 9 ff. de legit. tutor. Guid. Papien. decisio. 330. & alii de quibus supr. 1. parte.* Hæc tamen æquiparatio, non recte in proposito procedit, siquidem nullo iure probatur, sed potius contrarium *in dict. l. 3. § sed quod de tutore, ff. iud. solut.* Et præterea ratio differentiæ inter hos duos casus illa constitui & assignari potest, quod protutor nullum titulum habet verum & proprium administrandi, & sic acquirendi pupillo, & iure communi alteri per alterum non acquiritur stipulatio, *ut dicebamus per tex. in l. stipulatio ista, §. alteri. ff. de verb. oblig & alteri. de inutil. stipul. l. 7. & to. tit. 11. par. 5.* At verus tutor habet titulum verum ad acquirendum suo pupillo & licet inventarium non fecerit, nec alia solemnia adimpleverit, nihilominus hoc non impedit acquisitionem pupillo faciendam, cum hæc solemnia a iure requirantur pro maiore securitate, & sic favore pupilli. C igitur ea non sint contraria acquisitioni præd. quin ipsi expediat, ut res eius tempore perituræ statim distrahantur vel alias administrentur, consequitur [illegible] gis oportere, quod hæc statim fiant, quam quod [illegible] tantur: alias indebite pupillus damnum pateretur [illegible] inducta ad eius augmentum non debent diminuti[illegible] nem operari contra iura vulgaria. 10

Iure † tamen nostro Regio, quo cavetur, quod quis tercunque constiterit aliquem se velle obligare, remaneat obligatus, nulla admissa exceptione absentiæ, vel defectus interpositæ stipulationis, ut in l. [illegible] tul. [illegible] 5. novæ coll. Reg. ibi. *O que sue fech a otra persona prizada en nombre de otro centre absentes.* Gesta per protutorem, prove curatorem, valere [illegible] re optimo deberi [illegible] vorem & utilitatem pupilli quia iam hoc iure ultimi stipulatio, vel promissio alteri per alterum [illegible] cta [illegible] & teneat, etiamsi stipulans sit privata persona, & habens mandatum illius, *ut in d. l. 2.* per quam [illegible] vavit Villalob. *in antinom. tur. ciuil. & regia lit. [illegible] num. 18.* & in ærario commun opin. *lit. A. num. Doct. Aceved. nos & alios citant in dict. leg. 2.* ubi † quod acceptione facta per illum, in 11

favorem promissio fit, remanebit irrevocabilis talis pro-
missio. Nam ad hanc irrevocabilitatem acceptatio ne-
cessaria est, licet non ad stipulandum alteri per alterum,
13 & addit *num. 31.* quod ex tali promissione † alteri per al-
terum facta, in alteri competit ius exsequutivum, si in-
strumento publico & guarentigio vel privato recogni-
to in iudicio, promissio sit scripta, *secundum Anton. Go-
mez. 2. tom. var. resol. cap. 11. nu. 18. in fin.* ubi medio illius
14 num. † quod non solum actio utilis, verum directa da-
tur, & competit illi absenti, in cuius favorem facta est
promissio, quod & tenuit Gregor. Lopez. *in d. l. 7. gloss. 1.*
& sequitur Azeved. *d. num. 30.* In his igitur Regnis recte
procedit opinio Socin. & Beroal. contra priorem ex su-
pradictis. Id quod voluit Beroald. *d. qua. 68. nu. 4.* dum
dixit, & hoc maxime procederet, si ex forma statuti loci
quilibet etiam extraneus alteri posset stipulari, pacisci &
acquirere, etiam sine cessione: sed nos habemus legem
huiusmodi, nempe *dict. l. 2.* ut per nostrates supra citatos
& d. l. hoc expresse probet: ergo recte in his Regnis pro-
cedit, & observanda erit hæc 2. opinio Socin. & Beroi
15 contra priorem, cum attenta *d. l. 2.* † hodie non requira-
tur cessio, sed directe possit agi per illum alterum, cui
per alterum in absentia fuit facta promissio, *ut probat
Azev. ibidem, num. 32.*

16 Mulieres † quoque si res pupillares pro tutore admi-
nistraverint, reddere rationem tenentur, *leg. 1. Cod. de eo,
qui pro tut. &c.* & exceptio tutoris illegitimi opponi po-
test in quacunque parte iudicii *leg. 2. C. eodem titul. & ibi
Salycet.*

17 Bona protutoris, † prove curatoris ita tacite sunt ob-
ligata pro reddenda ratione administrationis, & solu-
tione reliquorum minoribus, sicut veri tutoris & cura-
toris, ut cum communi probavimus, *cap. præcedenti in 2.
ampliatione,* & minori agenti adversus protutorem ea-
18 dem privilegia † conceduntur, quæ adversus tutorem,
*l. dabimus, §. 1. cum gloss. ff. de privileg. cred. Aretin. consi.
29. colum. 1. Baez. de decim. tut. cap. 20. num. 3.* ubi etiam,
quod obligatur, ac si vere tutor esset, *l. 1. & ibi notatur. C.
de eo, qui pro tut. & Aret. d. cons. 29. col. 1.*

19 Similiter etiam † protutores, prove curatores, inven-
tarium & librum rationum facere tenentur, rationemq;
reddere, ut ipsimet veri tutores & curatores, alias in do-
lo esse præsumuntur, *ut cum aliis probat Masc. d. 3. com.
de probat. concl. 1392. n. 16. Baez. ubi supr. n. 4.*

20 Si tamen † protutor deposuit bona pupilli apud ter-
tium, scripta publica sibi facta per depositarium de illis
sibi vel pupillo reddendis, & depositarius ea restituit
protutori deponenti, liberatur depositarius: adeo quod
pupillus factus maior non possit contra eum agere, *ut
tradit Matth. de Affl. decis. Neap. 147. per totam,* dicens
ita fuisse determinatum in cõs. Neap. salvo iure pupillis
recuperandi res illas ab illo asserto tutore.

21 Denique † si alicui legatum relinquatur tanquam tu-
tori, non consequetur illud si administret, non tanquam
tutor, sed tanquam negotiorum gestor. Ita docuit Alex.
*consil. 102. visis & ponderatis, col. fin. vers. præterea in testa-
mento lib. 1. Dec. consi. 178. n. 3. vers. 2. respondeo,* & licet ad-
ministraverit tanquam coniunctus, *quod refert & sequi-
tur Baez. de decim. tut. c. 7. n. 17. & c. 20. n. 9.*

SUMMARIA.

1 *Tutor vel curator suspectus dicitur ex pluribus caussis.*
2 *Tutor datus à patre suspicionis non ignaro non remo-
vetur.*
3 *Quilibet de populo potest tutorem vel curatorem suspe-
ctum accusare.*
4 *Mater, avia, soror & nutrix orphani tenentur accusa-
re tutorem suspectum.*
5 *Minor 14. annorum suum tutorem vel curatorem su-
spectum accusare non potest, maior autem ea ætate po-
test cum consilio suorum consanguineorum.*
6 *Quis potest accusare tutorem vel curatorem minoris su-
spectum: potest etiam id facere contra curatorem ven-
tri datum, & etiam contra iam natæ in testamento
datum legitimum vel dativum.*
7 *Accusatio suspecti tutoris vel curatoris coram iudice
materie loci, ubi minor sua bona habet, fieri debet præ-
sente eo, contra quem accusatio producitur.*
8 *Iudex nemine etiam accusante potest removere tuto-
rem vel curatorem suspectum, ut hic.*
9 *Iudex debet respectu minorum tutoris & curatoris of-
ficium sustinere & omnino providere, qua noscat mi-
neribus expedire.*
10 *Tutori vel curatori suspecto postulato, quoad cognitio fi-
niatur, interdicitur ei administratio, & alius in locum
eius administrationis est ordinandus, præterquam si
illi sit coniunctus, quia tunc datur, illi consecius si suspi-
cio sit debilis & parvi momenti, ut in n. 11 quod si in in-
ventarium non fecerit vel bona dilapidaverit, in totũ
removetur: idem est, quando pupillam ante tempus,
vel non indigno maritare voluerit, ut in n. 12.*
13 *Tutor coniunctus, secundum opinionem Angel. indistin-
cte est removendus in totum post litem contestatam:
sed non est hoc tenendum, nec etiam ante litem conte-
statam, ut in n. 15.*
14 *L. 3. tit. 18. part. 6. intellectus, & declaratio.*
16 *Tutor, si antequam accusetur suspectus, fecerit solemnia
omissa, non poterit per hoc accusari suspectus, & ad-
mittitur ad agendum & ad administrandum, secus
si post querelam factam de removendo, ob solemnia
non facta ea facere voluerit.*
17 *Tutor vel curator sublatus ab administratione tan-
quam suspectus ratione doli, remanet infamis, secus si
ratione negligentiæ: lata tamen culpa in hoc dolo non
æquiparatur, nisi alias infamia ipso iure incurrere-
tur, ut in num. 18.*
19 *Tutor negligens removeri potest & debet à tutela & cu-
ra, & omni alio munere: & removere potest propter ge-
neralem suspicionem, nec oportet tunc exprimere caus-
sam suspicionis, ut in nu. 20. in dubio autem tutor re-
motus ex qua caussa erit iudicandus remotus, n. 21*
22 *Tutor remotus à tutela tanquam suspectus aliter quam
per accusationem non efficitur infamis.*
23 *Tutor testamentarius potest etiam suspectus postulari*
24 *Tutor pupillarem pecuniam in prædiorum emtionem
non convertens, ultra interesse pupillo solvendum, ut
suspectus removetur.*
25 *Tutor datus in testamento, postea contrahens inimici-
tias cum testatore, præsumitur ex hoc revocatus, nisi
testator diu postea vixerit & tacuerit.*
26 *Odium patris pupilli cum tutore legitime non obstat
quia illud morte fuit extinctum.*

CAPUT XVIII.

De suspectis tutoribus & curatoribus.

Suspectus † tutor vel curator di[…]ur ex pluribus
caussis, de quibus *in l. 1. & fin. versic. ofebre todo, tit. 18
par. 6. ubi Gre. Lop. concordantias citat:* & nonnullas cau-
sas suspicionis refert etiam Matth. de Afflict. *decis. Nea-
politana 207. per totum.* Si quis autem sit suspectus pro-
pter crimen alibi commissum, quam in tutela, non de-
bet propter hoc à tutela removeri, *gl. in l. 3. quarispote
ff. de suspect. tut. quam citat & sequitur Parisan. 2. par. de
probat. c. 21. n. 113. cum seq. fol. 76. col. 1.*

2 Quod si tutor † datus a patre sit suspect⁹, & pater ipse
non ignoravit, non removetur, *ut in l. nec [con]firmando,
iuncta l. utilitatem, ff. de confirm. tut.* quam ad hoc dicit
notabilem Franciscus Aretin. *in l. si, cui legi, colum. 2. ff.
de testamen.* ubi addit, id obtinere, etiamsi is tutor sit,

ma-

... e prodigus, *per l. tres tutores, §. ultim. ff. de administrat. tut.* Tanta enim est præsumtio, quam habet lex ... consilio patris erga filios *tex. in amicissimos, in princ. ... de excusat. tut.* Idemque si pater ipse sit adultus non... maior 25. ann. *l. 3. §. quamvis, ff. de administrat. tut.* quam ad hoc dicit singularem Roman. *singul. 170. incip. adultus potest, & tradit Tiraquell. in l. si unquam, in præfatione, num. 25. C. de revocan donat.* Et hæc omnia tradit, refert & sequitur Caldas Pereyr. *in 2. parte, tract. de ex integr. restit. pagin. 1012. num. 61.* Et quod prædiximus *ex d. l. in confirmando, ex fine cum lege sequenti*, testatur ab omnibus receptum. Et quod ita communiter intelligunt omnes, plures allegans idem Cald. *ubi supr. pagin. 141. sub. n. 116. col. 2. in versic. quod ... praxi*, limitans, quando nova causa suspicionis emerserit post mortem testatoris, tunc enim tutorem a patre datum iudex confirmare non debet.

Quilibet † autem de pupillis potest accusare tutorem vel curatorem suspectum *leg. 1. §. consequens, ff. de suspect. tut. & in §. consequens, Instit. eod. tit. l. ... eod. tit. 2. in princip. tit. 18. part. 6. Decian. consil. 85. sub num. 9. volum. 2.*

4 Mater † tamen avia vel soror orphani ad hoc tenentur, & etiam eius nutrix, *d. l. 1. §. consequens, & d. l. 2.* Imo & mulieres hæ solum admittuntur ... pietatis ... tudine ductæ ad id faciendum moventur, *ut ibidem probatur, & in d. §. consequens.*

Minor † vero 14. ann. suum tutorem vel curatorem suspectum, accusare non potest: maior autem ea ætate potest cum consilio suorum consanguineorum, *l. impuberib. in prin. ff. de suspect. tut. & §. impuberes, Instit. eod. tit. & d. l. Regia 2. ibi, pero el moço.*

6 Quilibet † etiam supradictorum, qui accusare possunt suspectum tutorem vel curatorem minorum, id quoque facere potest contra curatorem veneri datum, & etiam contra tam natum, in testamento datum legitimum vel dativum, ut cavetur *in d. Regia in versi. e cada uno*, ubi Greg. concordantia allegat.

7 Accusatio † autem suspecti tutoris vel curatoris coram iudice maiore loci, ubi minor sua bona habet, fieri debet, præsente ... contra quem suspecti accusatio producitur, *tex. in §. ... Instit. de suspe. l. tut. d. l. Regia 2. a l fin.* & hæc quæstio ... faltem enim opponitur culpa, & non dolus coram iudice civium causarum videtur proponenda, ut ... facto vidit proponi Bald. ut ipse testatur *in l. e. C. si tut. non gess.* ubi refert opiniones Doctorum in hoc: similiter Greg. Lop. *ind. l. 2. in gloss. del mayador mayor*, ... se vidisse coram iuditoribus Regalis Cancellariæ ... hoc litem agitari, ubi etiam agit, an causa hæc suspecti tutoris delegari possit.

Quinimo ... & iudex potest removere tutorem vel curatorem suspectum, nemine etiam accusante quocunque modo viderit aut intellexerit eum male administrare rem orphani *l. 3. §. præterea, ff. de suspect. tut. l. ... in princip. tit. 18. part. 6.* & inquiteri potest ex officio an sit suspectus, *ut per Speculator. titul. de officio omn. iudic. §. 2. versicul. item reperitur in fine, quem refert & sequitur Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 144.* ubi quod dissipans removetur, *ut per Afflict. decis. 207. num. 3, Gaz. ad. in consil. 68 numero secundo*, debet enim iudex respectu pupillorum & minorum tutoris & curatoris † officium sustinere, & omnino providere, quæ noscat minoribus expedire, *ut per Bart. l. Paul. & Modern. in l. bonorum, C. qui admitt. quos ad hæc refert & sequitur Decian. consil. 85. n. 0. volum. 2.*

10 Illud † tamen in praxi summopere notandum atque observandum erit, si quis suspectus postuletur, quoad cognitio finiatur, interdicitur ei administratio, & alius in locum eius administrationis est ordinandus, *text. in §. quis autem, Instit. de suspect. tut. & in l. cum, quem, C. eodem titul. & in leg. quod si forte, §. ... & ... Barr. ff. de solut. Franciscus Marc. decis. 654. per totam ... in principio numero 1. & 2. pagina mihi 242. l. 3. tit. ... p. ... 6. ... dicitur, et ... deximos, que luego que el guardador es accusado por sospechoso, e el pleyto de la accusation es commençado por demanda, e por respuesta: deve el juez dar a otro home bueno en fieldad la guarda del moço, e de sus bienes hasta que el pleyto sea acabado*, diximus *consil. 32. nu. 1.* Et hoc quando tutor non est coniunctus pupillo.

Si autem † coniunctus est, dandus erit ei consocius, si suspicio sit debilis & parvi momenti, & ideo pendente lite super suspicione huiusmodi, non debet ei administratio interdici, *Bartol. in l. si tutor ab alio, nu. 3. ff. de suspect. tut. & ... l. qua ... l vero pr... cur. ... § sunt quidam, & ibi etiam Paul. ... C. Castr. ff. de ... id ... in d. l. quod si forte, §. 1. num. 3. ff. de solut.* Et hæc est verior opinio, *ut resolvimus d. consil. 32 num. 3.* & ab ea ... recedendum, quia est commun... *secund. Cavalcan. in tractatu de tut. & cur. num. ... eam quoque ... speculat. in tit. de actor. in ver... quem ... est tutor, nu. 18 & Afflict. ... nu. 18.* quos citat Cavalcan. *ubi supra*, ad ... hoc præcipue procedere, ut dixit, quando tutor esset suspectus ex illis ... ansa, *ut etiam considerat Paul. de Castr. consil. 355. postquam iste tut. vol. 2. in ...* 11

Secus † si non ... cerit inventarium, vel bona dilapidaverit ... aut pupillam ... vel non condigno maritare ... luerit, quia tunc in totum est removendus tutor etiam quod esset mater aut avia, *ut per Matth. de Afflict. decis. ... 207. in fin. & Boer. decis. 33. num. 100. & sequentes, & alios quos refert & sequitur Cavalcan. d. n. 19.* Et ita est tenendum. 12

Tametsi † Angel Aret. *in d. l. quod si forte, §. 1 & in §. suspectum ... 2 & in §. si quis autem. num. 1. Instit. de suspect. tut.* indistincte teneat, quod tutor coniunctus in totum sit removendus post litem contestatam, & administratio interdicenda, licet ante litem contestatam possit & debeat administrare. Et secundum hanc opinionem fuisset iudicatum per consilium Neapolitan. nisi mater tutrix ante litem contestatam transisset ad secunda vota, & quia desinit esse ... & ... tutelam, *teste Matth. de Afflict. decis. Neap. 357. n. 6.* Sed hæc opinio Ang. & sequacium non est tenenda, sed prior, quam præ... iximus, quæ est verior & communis. 13

Neque † ... Angel. ob ... *d. l. cum qui versi. aliis tamen. & d. ... 3. ... par. 6. in* ... præ relatis, quia procedunt in ... istoribus & curatoribus suspectis, qui removeri in ... otum possunt ... ecus ... qui propter sanguinis coniunctionem remov... otum non possunt *ut in d. l. si tutor ab alio, per quem intelligit Bar. in d. l. quod si fo. te, § 1. num. 3.* 14

Nec † probo opinionem Salyc. *in d. l. cum quem*, existimantis, quod etiam h... ... curatori sit interdicenda administratio, ... ipso, quod pos... tur suspectus, usque in id tempus, quo sibi curator adiungitur: & forte non male *secundum Greg. Lopez in dict. l. 3. in gloss. ... ca ...* sed ... tenendum cum Bartol. *ubi supra*, quem ... videtur Stephan. Aufrer. *in Addit. ad decision. Capell. Thol. quæst. 370.* ... *bi & in eo, quod ... ad ... fin.* Non cum invenio, quod ipso iure ei sit inte... administratio, ... terim quod lis suspecti vert... antum quod iudex, coram quo causa agit... eam sibi interdicere, *ut est text. expressus in d. ... num, quem & d. l. 3. tit. 18. par. 6.* ut etiam resolvimus, *d. ... con... 32. num. 4.* & sic ante litem contestatam pote... solvi, & tenebit, quod administraverit, *secundum Ang. ... ind. leg. quod si forte, §. sunt quidam, ff. de solut.* ... tum ita Perusii iudicatum per dictum singulare Azo. *in summ. ad fi. C. de ... tut sequitur Matth. de Afflict. dict. num. 6. & Gregor. ... in d.* 15

in d.l.gloss. 4. titu. 18. part. 6. & nat d.consil. 52. num. 5. & voluit Bartol. in l. tutor, qui repertarium, num. 7. ff. de administr. tut.

16 Quod si tutor † antequam accusetur suspectus, fecerit solemnia non facta, non poterit per hoc accusari postea suspectus, & admittetur ad agendum & administrandum, *ita tenet Bart. in l. tut. qui repertorium in princip. n. 7. ff. de administr. tut. quem refert & sequitur Capicius decisio 50. in caussa Iacobi, num. 3. Decius consilio 274. sub num. 6. Carol. Ruin. consil. 128. numero decimo quinto, in versicul. nec ad hoc, volum. 1. & consilio 29. nu. 10. & consilio 89. numero nono, libro quinto.* Et hos sequitur Cavalcan. *de tut. & curat. num. 22.* attento, quod non repe[illegible] cautum, intra quod tempus debeant ista solemnia fieri. & ideo merito, quod ante exceptionem & oppositionem factam ab accusatore audiendus sit tutor prædi[illegible]t. adimplere volens: secus si post querelam factam de removendo eum à tutela ob solemnia non facta voluerit adimplere & facere, quia tunc non erit audiendus, sed ut suspectus removendus propter ius quæsitum pupillo & querelanti, *ut probat late Cavalc. ubi supra, n. 20. cum sequent.*

17 Vlterius † in hac materia observandum erit, quod tutor vel curator, sublatus ab administratione tanquam suspectus, ratione doli remanet infamis in perpetuum. & solvere debet damnum minori ob id datum iudicis arbitrio: si vero fuerit remotus non ratione doli, sed negligentiæ, nempe *per se hombre perezoso. o de mal recado,* non remanet infamis, & ideo statim debet dari, *algun hombre bueno que guarde al moço sus bienes, en lugar del otro.* Ita decidit *l. 4. titul. 18. part. 6.* concordans cum. *§. suspectus, Inst. de suspect. tut. & l. 3. §. fi. cum l. seq. ff. eod. tit. expressa l. fin. qua utrumque probat, C. ead. tit. & ibi omnes Doctores Baez. de decim. tut. c. 2. n. 142.*

18 Lata tamen † culpa in hoc non æquiparatur dolo: Ideoq; tutor vel curator remotus ob latam culpam, non efficitur infamis, ut probatur *in d. §. suspectus autem remotus, ibi si ob culpam non æque,* per quem text. ita tenet gl. *1. in princip. in l. fin. C. de suspect. tutor. & ibi Doctores gl. etiam in l. in actionibus, ff. de in lit. iur. verb. non etiam, ibi non quantum ad infamiam irrogandam,* quam dicit veram Ias. *ibi num. 24 & sequitur Baez. ubi supr. num. 142.* Quando vero alias infamia ipso iure incurreretur, secus esset, quia tunc lata culpa dolo æquiparatur, secundum communem limitationem, de qua per Ias. *ubi supr.* sed cum in tutore suspecto ipso iure infamia non incurratur, in eo observanda est prior sententia, quod tutor vel curator remotus ob latam culpam, infamis non efficiatur.

19 Quod autem † tutor negligens removeri possit à tutela & cura, & ab omni alio munere, & quod hoc debeat fieri, probat alios allegans Bae. *ubi supra, num. 139.* ubi *num. 134.* quod removeri potest tutor etiam ob levissimam culpam, *ut per Bar. in l. fi. ff. de suspect. tut. Matth. de Afflict. decisio. Neapolitan. 227. num. 3. text. in l. 3. §. fi. ff. de suspect. tut. Bart. in l. hac enim, nu. 3. & in l. si tutor, ff. eodem titul. Corneus consil. 175. licet in præsenti, lite. Ba. vol. 3. Maluasia, cons. 113. n. 3.*

20 Et removeri [illegible] potest propter generalem suspicionem *secund. Abbat. in cap. accepimus, num. 8. de purgat. canonica,* nec oportet inserere caussam remotionis, *ut per Abb in cap. examinata, nu. 9. de iudic.* ubi quod licet iudex debeat exprimere caussam, cum removet tutorem ut appareat, an remaneat infamis vel non, tamen si non exprimit, tenet sententia.

21 In dubio † autem tutor remotus simpliciter, dicetur remotus ex caussis in libello, & iuxta eas erit iudicandus an ob dolum, & sic remaneat *infamis. gl. in d. l. fi. verb. ob negligentiam, ad [illegible] C. de [illegible] ect. tut. & [illegible] d. § [illegible]uspectus, ver. fi. me[illegible] est, qua ultra Doctores, ibi sequitur [illegible] eg. Lopez. in d. l. 4. in gloss. mal recado.* In dubio a[illegible] præ[illegible] motus ex faciliori caussa, *secund. Abb. in d. cap. examinata, n. 9.* Quod verificari potest, quando plures caussæ exprimuntur in libello, nempe doli & culpæ.

Tutor † autem remotus à tutela tanquam suspectus, aliter quam per accusationem non efficitur infamis, *iuxta gloss. in l. 3. §. præterea, verb. debeat, ff. de suspect. tut. gloss. etiam in l. fin. C. eodem tit.* ubi Cyn. *num. [illegible] versic. quinto quæritur,* subiungit, quod se audiente Dy[illegible] hanc quoque opinionem tenebat, *prout refert & sequitur Pacian. de probat. 2. tomo, capit. 22. num. 16 folio 79. columna secunda.* 2

Tutor † etiam testamentarius potest suspectus postulari, *ut in l. 1. §. ostendimus, & ibi gloss. in verb. omnes tutores, ff. de suspect. tut. & in l. 3. §. non tantum, ff. eodem titul. Maluasia consil. 113. n. 4.* Quod non solum procedit quando fraudulenter processit & se gesse[illegible]t, *ut credit Oldradus consil. 196.* sed etiam ex culpa & negligentia venit removendus, sicut alii tutores, *ut in l. 1. §. ostendimus,* ubi uniformiter & indistincte omnes tutores, sive testamentarii, sive alii quicunque, uti suspecti removeri possunt. Ergo sicut ceteri sola negligentia & culpa removentur, ita & ipsi tutores testamentarii, quia una determinatio respiciens plura determinabilia pariformiter debet determinari, *ut in leg. iam hoc iure, cum similibus ff. de vulg. & pup.* ad idem est text, *in §. ostendimus, Instit. de suspect. tut.* & probat in terminis *l. quidam decedens, in princ. unicu ibi notatis per gloss. Bartol. & alios, ff. de administrat. tutor.* & probat late alios allegans Maluas. *de consil. 113. num. 32.*

Qui † *num. 39.* probat etiam, quod tutor pupillarem pecuniam in prædiorum emptionem non convertens, non solum ad pupilli interesse est condemnandus, sed etiam venit privandus, & ut suspectus removendus, *ut in l. 3. § tutores, ff. de suspect. tut. & gloss. in verb. curabunt, in l. tutores vel curatores, C. de administ. tut.* quia uti negligens removeri debet, *l. tut. qui past, §. fi. ff. de administ. tut. leg. si tibi. C. de testament. tuto. lege secunda. C. si tutor non gess. Socin. & alii, quos ibi refert & sequitur Maluasia.*

Vltimo † pro complemento huius cap. observandum erit, quod etsi tutor datus in testamento, postea contrahens inimicitias cum testatore, præsumatur ex hoc revocatus, *iuxt. gl. valde notabilem in leg. Athletæ, §. dat remissionem in verbo, nisi prius quam. ff. de excusat. tut.* tamen si diu post eas inimicitias testator tacuit, & potuit revocare testamentum & non revocavit, videtur inimicitias ipsas non curasse, & in ea voluntate semper perstitisse, & ideo ea omnino exsequenda est, *ut inquit Decianus consilio decimo quinto, num. 13. & consilio 46. num. 50. & 77. volum. 2.*

Quinimo † inquit Corneus *consilio 17 num. 28. cum sequentibus, litera A & B. lib. 2.* quod odium patris pupilli cum tutore, non obstaret, quia illud morte fuit extinctum, quemadm. adhoc refert & sequitur Io. Vincentius Hondedeus, *consilio 88. in fine, n. 41.* Se[illegible] hoc intelligo in tutore legitimo, in testamentario autem observanda est modo dicta doctrina.

SUMMARIA.

1 *Tutores etiam post pubertatem assistere debent & tenentur defensioni caussarum pupillarium, si nondum rationem reddiderint, nec rem ad curatorem transtulerint, intellige de caussis coeptis, ut in n. 2. & 4.*

2 *Tutor, qui rationem reddidit, & instrumenta ac iura restituit, non cogitur litem cœptam perficere.*

3 *Tutor vel curator finita tutela vel cura, novas caussas non potest agere, alias repelli potest.*

4 *Tutor vel curator lites & negotia inchoata durante officio, ea finita persequi tenetur, alias [illegible] acti locum suum.*

5 *Tutor*

[illegible] vel curator finito officio non convenitur passive.

[illegible] ium procuratoris constituti per pupillum non cessat finita tutela. Idem in syndico sponte suscipiente officium, secus in officio curatoris constituti per tutorem ante litem contestatam ex decreto iudicis.

Procurator constitutus ad tempus, potest finito tempore caussas & negotia incoheata finire.

8 Exceptio falsi tutoris & curatoris, potest opponi in quacunque parte litis.

9 Pars scienter omittens opponere exceptionem falsi tutoris vel curatoris, videtur esse in culpa, & ideo non habet actionem ad expensas & interesse.

10 Mater, vel alia coniuncta persona agens privato tutorio nomine, non potest postea venire ut coniuncta persona.

11 Tutor litem coeptam in prima instantia vel in gradu appellationis durante tutela, ea finita prosequi tenetur, nisi de curatore adulto providers fecerit.

12 Tutor, qui post pubertatem pupilli in administratione perseveravit, tutela actione totius temporis rationem praestare cogitur, alias secus.

13 Tutor, licet tutela finita perficerit domum coeptam durante pupillari aetate, non tamen tenetur ad alia.

14 Connexa tantum veniunt in tutelae iudicio, alia vero, in qua perseveraverit tutor, p[illegible] itam tutelam in actione negotiorum gestorum.

15 Tutor & curator perseverare tenetur in connexis ante translationem administrationis in alium, non vero post.

16 Tutor ad hoc ut non teneatur post finitam tutelam, potest minori curatorem dari, alias si quid interim administraverit, tenetur.

17 Rector Ecclesiae, syndicus & procurator fabricae Ecclesiae, finito officio tenetur petere alium eius loco subrogari.

18 Fideiussor tutoris non tenetur ad ea, quae tutor nulla necessitate cogente, sed ex voluntate sua post pupillarem aetatem gesserit, secus in necessariis, hoc est pro his, quae tutor gerere tenebatur.

19 Tutor tutela finita non solum tenetur minori petere curatorem, sed etiam debet ei administrationem transferre, & rationes reddere, ut in n. 20.

20 Onus probandi tutelam vel curam esse finitam, ut reddatur eius ratio, vel ut ab eius onere quis liberetur, incumbit hoc dicenti pupillo negante.

22 Fundanti se in aetate alicuius hominis, sive agendo, sive excipiendo incumbit onus probandi.

23 Minor aetas censetur probata per decretum iudicis, quo ei providit de curatore, & datio curatoris prodest [illegible] in quorum praeiudicium operetur, nu. 24. & num. 2[illegible]. refertur quadam bimembris distinctio in hoc de praesumtione minoris aetatis per dationem curatoris, & tribus num. seqq. tres casus distinguuntur, & deciduntur.

29 Probatio minoris aetatis, quae fit ex instrumento curae vel tutelae decretae ad quid valeat?

30 Argumentum a praeterito in praesens non valet in his, quae cursu temporis mutantur.

CAPUT XIX.

De obligatione tutoris finita tutela, ante redditionem rationis.

TVtores † etiam post pubertatem assistere debent & tenentur defensioni caussarum pupillarium, si necdum rationem reddiderint, nec rem ad curatores transtulerint, *text. in l. unic. C. ut caussa post pubert. adsit tut.* cuius verba sunt haec. *Tutores, qui necdum administrationem ad curator. transtulerunt, defensioni caussarum pupillarium assidere oportere, saepe rescriptum est, & ideo (sicut proponis) instrumenta, quibus adseri possunt caussa provocationis, etiam nunc ii, quorum meministi apud se detinent: aditus praeses provinciae periculo [illegible] admonere praecipiet,* & ibi notant *Alber. & Bal. Bacc. de [illegible] m. tut. c. 2. n. 133. Anton. Piagius de tutor. & curat. quaest. 19. n. 10. versic. 5. Cavalc. in eodem tract. tu, n. 350.* Si [illegible] tutor
rationem reddiderit, & instrumen[illegible] ac[illegible] [illegible] ant,
non cogitur litem coeptam † perficere, *ut dicitur in l. ita autem. §. fi. ff. de administ. tut.* & solum cogitur p[illegible] te adversario, non etiam petente adulto *ut in l. [illegible] cditor, § fi. ff. de appell.* Ita ex dictis iuribus declat[illegible] & docet Petr. Surd. *consil. 57. n. 17. lib. [illegible].* 2

Superiora autem intelligenda [illegible] de caussis coeptis, antequam finiretur tutela pubertate: finita namque tutela vel cura, non potest tutor vel curator novas [illegible] agere, alias poterit excipi, ut repellatur. Et ita fuit decisum in consilio Delphin. *ut constat ex [illegible] Franc. March. decis. 99. ad fin. in 2. parte,* statim citan[illegible] & negotia incoata durante officio [illegible] prosequi potest & tenetur, † alias tac[illegible] litem suam, *ut in d. l. unic. & ibi gl. [illegible] verbo caussarum, Spec. in tit. de act[illegible] ve[illegible] item tut. [illegible] ubi sup. & Menoch. consil. [illegible] 5. [illegible] 31. lib. 2. & [illegible] tur Fran. March. d. decis. 99. num.*, ubi quod tac[illegible] of ficio tutelae non convenitur pa[illegible], *secund. [illegible] ubi [illegible] pr. idem Franciscus March. decisio. [illegible] tur, au [illegible] ta tutel. in 2. parte, n. 1.* 4

Vbi etiam † idem esse in officio procuratoris, sc[illegible] et, 5
quod non cessat, quando fuit co[illegible] utus per pupillum,
iuxta legem neque, C. de procurat. secundum Bar[illegible] Bald. & Paul. de Castr. in leg. si quis, §. si impubes, ff. de instit. Secus quando tutor constituisset actorem ante litem con- 6
testatam ex decreto iudicis, quia tunc finita tute[illegible] ex[illegible] taret potestas actoris *secundum Iulsel. de Cun. & Paul. de Castro in d. §. si impubes, idem March. decis. 55. num. 1. in 1. part. decis.*

Petr. Surd. † *d. cons. 57. n. 4.* ubi idem intelligit in syndi- 7
co, quando sponte, & non coactus susceperit officium ex *Spec. in tit. de synd. n. 8.* & in procuratore, qui constituitur ad tempus, ut fieri potest. Poterit namque finito tempore caussas & negotia incoata finire. ex *d. l. unic. & d. l. ita autem, §. post completum,* & exceptio † falsi tutoris
vel procuratoris potest opponi in quacunque parte litis, 8
quia reddit iudicium retro nullum, *l. licet, C. de procur. ca. in nostra eod. tit. in decret.* Sed quando † pars scien[illegible] er
omittit opponere talem excep[illegible] m, [illegible] idetur esse in 9
culpa, & ideo non habet actionem [illegible] de [illegible] s [illegible] interesse. *secundum Bart. & Bal. in d[illegible] lege li[illegible] ce[illegible], c exceptionem, de excep. & tenet Franc. Marc. dicta decisione 99. n. 5. in 2. par. ubi, n. 6.* etiam [illegible] quod [illegible] cet quan- 10
do † mater est tutrix, vel alia con[illegible] persona, post finitum officium tutelae debeat admitti, tanqu[illegible] iuncta persona, *l. sed l. a, in princip. ff. de procurat. & ibi [illegible] d. gl. & Bar. in l. tutores, ff. de administr. tutor.* Hoc tam[illegible] verum est & procedit, quando a principio [illegible] tis tales coniunctae personae egissent simpliciter, non exprimendo tutorio nomine, quia hoc potuissent facere per iura supra allegata, offerendo tamen cautionem de rato, *ut in l. Pomponius, §. fin. ff. de procurator.* Secus autem, quando inceperunt agere tutorio nomine, quia il[illegible] o [illegible] non possunt venire, ut coniuncta pe[illegible] ona, [illegible] uia provisio hominis facit cessare provisionem *l. ut in [illegible] ti. C. de pact. convent. l. maritus, C. de probat. secun[illegible]. Bald. & Salyc. in leg. 1. C. de procurator. & alios quos ibi [illegible] tat March.*

Et † ex regula *d. l. unic. C. ut caussa post puber.* deduci- 11
tur, quod licet tutor desinat [illegible] tutor pupilli, pubertate adveniente, tamen si lis in prima instantia vel instantia appellationis pendebat, tenetur eam prosequi, si coepta fuit tutela durante, nisi de curatore adulto provideri fecerit, *l. ita autem, §. si tutor, ff. de adminis. tut. & ibi Dd. & in d. l. unica, & in l. admone. & ibi Dd. C. quib. et tut. Bac cum aliis de decimo. tut. c. 2. n. 135.*

Si [illegible]

12 Similiter, † si tutor post pubertatem in administratione perseveraverit, tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur: si autem post finitam administrationem in eisdem rebus minime se immiscuerit, temporis, quod iusequitur periculum ad eum non pertinet, *l. tut. post pubertatem 11. C. arbitr. tut. & ibi Dd.* ubi glo.
13 *1. in principio*, inquit, † quod licet domum inceptam tempore pupillaris ætatis post eandem ætatem perfectam perfecerit, non tamen tenetur ad alia.

14 Vnde † connexa tantum veniunt in tutelæ iudicio, alia, in quæ etiam perseveraverit post pupillarem ætatē, in actione negotiorum gestorum, *ut in l. si tutor post, ff. de tut. & ratione distrah. in gl. 2. ibid.*

15 In † connexis autem tutor & curator perseverare tenetur ante translationem administrationis in alium, non vero post, *ut in dicta lege tutor post pubertatem, & ibi gl. 2. in vers. & dic, quod perseverare, tex. etiam in d. l. unic. C. ut caussa post pubert. & ibi etiam gloss. verb. caussarum in versi. secus videtur in curatore, ibi, sed magis dic. idem: & utrobique Dd.* quarum gl. opinio dum prædict. in tutore extendunt ad curatorem. probatur expresse *in dict. l. ita autem. §. fin. ff. de administ. tut.* ubi dicitur post completum 25. ann. ætatis, si nondum rationes redditæ sunt, nec ad caussam pertinentia instrumenta: fidei, ac verecundiæ curatorum convenit, ut consilio suo cœptam litem perficiant: Si igitur essent in his, quæ constituta sunt, faciendis: magis puto sufficere negotiorum gestorum iudicium, & si iam actum sit, si tamen huius rei ratio reddita non est, & ibi notat Bar. & Doctores Et quod tutor finita tutela teneatur prosequi connexa, tenet etiam alios allegans Menochius *consilio 145. numer. 51. libro 2.*

16 Caveat † igitur tutor ad hoc, ut non teneatur post finitam tutelam, quod petat minori curatorem dari. Nam si quid interim petierit, tenetur text. expressus, *in dict. leg. si autem, §. si tutor. ff. de administr. tut.* ubi inquit text. hoc esse quasi connexum, scilicet, tutelæ officio quamvis post pubertatem admittatur, *& ibi notant Bartol. & Doctores tex. etiam in le. admonend. 7. C. qui petant. tutor & in dicta leg. unic. C. ut caussa post pubere.* ex quibus iuribus hanc cautelam assignat Ioann. Faber *in dict. l. unic.* & multum commendat Gasper Cav. *ad constitut. Marchia, capit. 9. num. secundo, à libro quinto, Angel. in §. fin. Instit. quibus mod. tut. finiatur, Alber. in rub. num 5. ff. de administr. tut. Boer. in consuetud. Bituric. tit. de iure person. §. 8. columna secunda, Cassa. in consuet. Burgund. rubric. 6 § 4. num. 2. verbo, encaze, folio 216. Grego. Lopez. in l. 12. in glossa. deve durar, tit. 16. part. 6. Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 134 Anton. Piag. de tut. & curat quæst. 19. num. 11.*

17 Sic † etiam rector Ecclesiæ, & syndicus, vel procurator fabricæ vel ecclesiæ, finito officio tenetur petere alium eius officio subrogari, *ut docet Barto. in l. fin. §. fin. & in l. negotiorum, §. fin. ff de appell. & cum eo, & alii Baec. de decim. tut. cap 2. num. 136. cum sequente, & Cassan. ubi supr. num. 3 fol. 216.*

18 Illud tamen † in proposito notatu dignum est, quod ad ea, quæ tutor nulla necessitate cogente, sed ex voluntate sua post pubertatem gesserit, non tenetur eius fideiussor, *expressa lex Lucius, §. Paulus, & ibi Bartolus, ff. de administratione tutorum, Gregor. Lopez in dicta leg. 12. in glossa deve durar, ibi, & ud ea, qua spente tit. 16. par. 6.* Ergo à contrario sensu pro his, quæ ex necessitate tutor post pubertatem gerere tenebatur tenebitur quoque eius fideiussor, si quidem fideiussit pro officio tutoris, & rem pupilli salvam fore,

19 Nec † tantum tutor post pubertatem tenetur curatorem petere puberi, sed etiam debet transferre administrationem ad curatorem minoris, *ut constat ex dicta lege unica, Cod. ut caussa post pubere. in princip ibi quamdiu administrationem ad curatores tran[...] [...] contrario sensu, & unica glossa ibi, verbo transtulerunt [...]* secus si transtulerunt, *ut in tutor. si negotio 27. ff. [...] & in leg. 1 ad fin. versicul. tutor quoque, ff. si pond. appe[...] mor. interven.*

Quinimio † non sufficit, quod tutor trastulerit administrationem minoris in curatorem, ad hoe [...] tenecatur litem ceptam sive appellationem interp[...]tam prosequi, sed requiritur, quod rationes ration[...]diderit: Alias enim tenebitur eam prosequi, post[...] tamen redditas, nec tutor nec curator appellationis m[...]rita probare, nec caussas eius reddere tenetur, *ut expresse decidit d. lex, tutor, si in negotio, & in dicta lege prima, versiculo, tutor quoque*, ubi etiam, quod heres tutoris qui in negotio pupilli appellatione interposita decessit eius caussas reddere tenetur, etiam si rationes tutelæ heres reddiderit.

Dicenti † autem tutelam vel curam semel datam, esse finitam, vel ut reddat eius rationem, vel ut ab eius onere liberetur, incumbit onus probandi, cum minori neget ob præsumtionem, quam habet in favorem decreto iudicis, *in glossa. in lege cum te, C. de probat & Bellamera. in capite in præsentia, versiculo, aut potest ab eo colum. 3. de probat. quos refert & sequitur Pacianus de probat. 2. tomo c. 24. n. 53.* 21

Cui † sententiæ suffragantur duæ communes re[gu]læ. Prima est, quæ habet, quod ei, qui se fundat in æta[te] alicuius hominis, incumbit onus probandi. *ut in lege ætate, ff. de minor. & in dicta lege cum te, C. de probat. & in l. si minorem, C. de in integ. restitutioni mino. & utrobique Bartol. idem Barto consil. 92. in quæst. vertente, num. 1. [...] sic, tamen veritas est, & in leg. de ætate, num. 12. quæst sub. vers. summus expedit, ff. de minor. & ibi Alber. in principio. num. 2. versic. quaro cum incumbat, Abb. in c. in præsentia, nu. 32. versic. sed quæro quomodo, & ibi Anchar. [in] 14. vers. qui ergo fundat, & Ferret, num. 81. in ver. ex qu[...] communis conclus. & ibi Felin. num. 28.* ubi dicit hanc esse communem sententiam, *& sequitur ibidem [D]ecius. nu. 166. in gloss. verbo, secunda, idem Decius consil. 612. in caussa domina, nu. 16. versic. præterea pari, & Alciat. præsumt. 14. nu. 2. regul. 3. Cephal. consil. 256. videbatur prima fronte. nu. 64. sub versic. ultimum pariter declaratur, vo[l.] 2. Rimi nald. Iunior, consilio 50. annis elapsis, num. 38. ver[s.] quia ubi ætas, volum. 1. Petrus Duennas in regula 258. [...] & Cavalcan. de tut. & curat. n. 293. vers. nec ex eo,* Et [...] est communis regula in iure nostro, *secund. Pacian[us] dicto capit. 24. num. 4.* qui supradictos & alios plures a[...] idem citat, *ubi num. seqq.* eam optime declarat per c[on]clusiones, ampliationes & illationes, *post Mascard. de probat. 2. tom. conclusione 666. per totam*, ubi loquitur, si[ve] quis se fundet in ætate in agendo, sive in excipiendo Et in his Regnis Hispaniæ babemus leges Regi[as] h[a]nc communem sententiam approbantes, nempe, [...], 6. ad finem, ibi, *La primera que era de menor edad a a, Zon que hizo el pleyto, o la postura, tit 19. partita 6. & L. 4. ad fin. tit. 14. & l. fin. tit 25. part 3.*

Secunda † regula est, quod minor ætas censetur probata, vel saltem præsumitur per decretum iudicis, qu[o] minori fuit provisum dè curatore ad litem, *ita Angel. [in] d. l. cum te, in fin. Cod. de probat, & Bald. consil. 66. num [...] & 5. vol. 3. & dd. cum te, n. 6. vers. interdum ætas allegat[...] & ibi Salyc. sub n. 6. vers. ant. & 3. ætas Alcia. in d. præ[...]sumtione 14. num. 8. vers. fallit 4. in 2. reg. Menoch. lib. 2. de præsumt. 50. n. 40. ver. 2. est præsumtio. Carol. Ruin. con. 49. præsupponitur, n. 6. vers. postquam ergo, vol. 3. Cav[alc]an. de tut. & cur. n. 294. vers. probatur autem, & late Masc. de probat. vol. 2. conclus. 674. & Anton. Gabr. conclus. 5. n. 41 versi 3: infertur de sentent. & plures alios allegans Patsan[us] de proba. dict. 2. tom. cap. 24. n. 58. idem Masc. d. conclus. 666. num. 10. & 28. cum seqq.*

Et

Et † datio curatoris prædicti non solum operatur in
24 præjudicium illius, cuj⁹ caussa datus fuit curator, vel qui litigavit cum aliquo tanquam curatore minoris, quo casu videtur eum fateri minorem, verum etiam operatur in præjudicium tertii, quando cura vel tutela data fuit cum caussæ cognitione in contradictorio judicio: tunc namque præjudicat quoad omnes, *ut plures allegans resolvit Pacian. ubi supra, num. 54.*

Ubi † etiam refert aliorum distinctionem dicentium,
25 quoad aut minori datus est curator respectu certæ caussæ, & certæ personæ, & tunc iste non præsumitur minor quoad alios, aut datus fuit simpliciter, & absolute, & tunc præsumitur minor quoad omnes, & quoscunque alios, qui deinde cum minore contrahere voluerint, *ut notat Ruin. d. consil. 99. num. 6. volum. 4. & Menoch. d. præsumt. 50. sub num. 41. versic. crediderim, lib. 2.* Et hoc ultimum caput secundum Pacian. ibidem poterit sustineri, quando cura vel tutela fuit in contradictorio judicio decreta cum plena caussæ cognitione *secundum Alciat.* Et quod ubi plena caussæ cognitio non intervenit, talis datio non præjudicaret non citatis, *ut plene determinat Bald. in consil. 2. vol. 4.* Et addit Pacian. *num. 55.* quod ad fugiendas controversias, non inutilis esset cautela citare omnes per generale proclama, & tandem *nu. 56. cum seqq. cum Alber. in d. l. de ætate, sub n. 3. vers. circa aliam quæst. col. 1. ff. de minor.* quærendo, an probatio ætatis quoad omnes præjudicet, tres casus distinguit.

26 Primus † est, quando minor dolose probavit se majorem, & tali casu probatio ætatis sibi præjudicat quoad omnes.

27 Secundus † est, quando sine dolo se majorem probavit, & tunc sicut non præjudicat non citatis, ita nec sibi quoad non citatos.

28 Tertius † casus est, quando probatio ætatis facta fuit citatis omnibus, saltem vocatione generali per præconizationem in locis publicis, & tunc sibi, & aliis præjudicium facit, *ut ibi per eum.*

29 Probatio † autẽ minoris ætatis, quæ fit ex instrumento curæ vel tutelæ decretæ, valet quidem ad probandum, fuisse quem minorem, & eo tempore, quo tutela vel cura decreta fuit, secus quoad alios actus postea celebratos, quia non est bona consequentia, ut qui temporibus retro actis fuit minor, hodie sit quoq; minor.

Siquidem † in his, quæ cursu temporis mutantur, non valet præsumtio, nec argumentum à præterito in præsens, *ut docet Bart. in d. l. de ætate, num. 17. vers. sed quæro, quid si in uno, col. penult. ff. de minor. & Joan. de Imol. consil. 23. n. 3. & Menoch. d. præsumt. 50. n. 42. lib. 2. & Salyc. in l. si minorẽ, sub n. 10. in versic. quæro an semel. col. 4. C. de in in leg. restit. min. & Pacian. d. lib. 2. de probat. cap. 24. n. 58. qui præd. refert & sequitur.*

SUMMARIA.

1 *Successor majoratus non tenetur observare locationem factam per prædecessorem, ratio ponitur, num. 11.*
2 *Uxor soluto matrimonio non tenetur præcise locationem factam per maritum observare, sed est in ejus potestate conductorem expellere, licet cogatur cautionem præstare, de qua hic. & sic tenebitur colono expulso interesse solvere, & hoc secundum magis communem sententiam contra alios.*
3 *Successor particularis non tenetur observare locationem factam à prædecessore, secus si sit necessarius successor, ut missus in possessionem ex 1. vel 2. decreto judicis, ut nu. 4. & n. 12.*
4 *L. in venditione, §. 1. ff. de bon. auctor. judic. intellectus, & num. 13.*
5 *L. si tutela, 9. ff. de administr. tut. intellectus.*
6 *Minor finita tutela tenetur observare locationem factam per tutorem, etiamsi duret ultra tempus quo durat tutela: idemq; est dicendum in locatione facta ab alio quocunq; legitime administratore bonorum à lege vel ab homine, ut in num. 7. ratio differentiæ inter hunc casum, & alium successoris majoratus, ponitur, num. 11.*
8 *Rector hospitalis ad annum constitutus potest locare res hospitalis ad triennium.*
9 *Uxor soluto matrimonio tenetur observare locationem rerum paraphernalium suarum, quas maritus administrabat nomine uxoris factam.*
10 *Prælatus aut beneficiarius, an teneatur observare locationem rerum ecclesiæ à prædecessore factam remissive.*

CAPUT XX.

An minor teneatur stare locationi facta per tutorem ultra tempus tutelæ?

Videbitur † quibusdam forsan vera pars negativa 1
primo argumento successoris majoratus, qui non tenetur servare locationem factam per prædecessorem, *ut late resolvimus cum communi plures allegando lib. 1. canon quæst. cap. 36 num. 8. & 9. & post nos Petr. Barbos. in l. si filiofamil. 20. §. fin. num. 4. ff. sol. matrim. & iterum diximus lib. 2. canon. quæst. 8. num. 47.*

Secundo, † quia hoc idem in uxore soluto matrimo- 2
nio, habet magnam communem sententiam, contra quamplures, scilicet ut ipse soluto matrimonio non teneatur præcise observare locationem factam per maritum, sed est in ejus potestate conductorem expellere, licet cogatur cautionem præstare, quod non expellet colonum, donec duraverit tempus locationis factæ per maritum, ne damnum maritus incurrat, quia alias teneretur ad interesse colono expulso. Ratione igitur istius cautionis mulier in hac specie non expellat colonum, & sic caussative ratione cautionis, non vero præcise: Poterit igitur eum expellere solvendo ei interesse. *Ita tenet gloss. fin. in l. 8. §. fin. in 2. solut. ff. de dot. prælegat.* sic intelligens dictam legem, *si filiofamilias, §. fin. quam in d. §. fin.* probarunt Paul. Roman. & Duaren. & Campetius *de dote, 2. part. quæst. 23. & in 3. part. qu. 272. Alex. in rubr. ff. solut. matrim. num. 23. & ibi Pontan. num 66.* & hic intellectus est magis communis *secund. Covarr. lib. 2. var. resol. cap. 15. num. 5. Vivi. lib. 2. commun. opin. 61. in fin. Ant. Gom. 2. tom. var. resol. c. 4. n. 8. Duen. reg. 240. in 5. limit. & Cuiac. lib. 23. obs. cap. 38. ad fin. Ceph. consil. 254. à n. 21. lib. 2. & consil seq. à n. 22.* Est magis communis, & verior, *ut latissime comprobat Barbos. ubi supra, num. 2. cum seqq.* reprobata gl. quæ contrarium tenebat *in l. divortio, 8. in princ. verbo, tertia, ad medium, ff. solut. matrim.* nempe ut mulier soluto matrimonio non posset expellere colonum, donec finiatur tempus locationis factæ per maritum, & sic quod teneatur præcise observare eam locationem, quam ultimam gloss. sequebantur plures relati per Barbos. *ubi supra in d. §. fin. in princ. & in n. 1.* refert eius fundamenta, sed illis non obstantibus iste secundus intellectus magis communiter reprobatur, & tenetur contrarius, quem primo loco retulimus, nempe mulierem in prædicta specie non teneri observare locationem à marito factam soluto matrimonio nondum completam, nec præcise eidem stare, sed caussative tantum ratione prædictæ cautionis, *ut supra resolvimus, teste eodem Barbos. ibid. d. n. 1.* Eandem magis communem sententiam defendimus & probavimus, ut magis communem *lib. 2. canon. quæst. cap. 8. num 39. cum seqq. præcipue num. 42.* eamque refert Molin. Theolog. *2. part. de just. & jur. disput. 492. colum. 1544. cum seq.* ubi etiam agit de bonis paraphernalibus uxoris locatis per maritum, quid in eis sit in proposito dicendum.

Nec † superioribus obstat, quod regula, quæ habet 3
particularem successorem, non teneri observare locationem factam per prædecessorem, *l. emtorem, 9. C. locat.*

l. arbores, 66 ff. de usufruct. l. qui fundum, 31. in fin. ff. locat. intelligenda sit de successore voluntario, prout est emptor rei locatæ, secus si sit necessarius. Is namque tenetur observare locationem factam per prædecessorem, l. in vendit. 8. §. 1. ff. de bon. auct. jud. possid. ubi creditor missus in possessionem bonorum debitoris, tenetur observare locationem factam per debitorem, quia, ut ibi inquiunt Angel. & Cuman. est successor necessarius, & ideo tenetur observare locationem factam per prædecessorem, ita gl. in d. l. divortio, verbo, tertia, ad med. & ibi Alexand. n. 35. idem Alex. in d. l. si filiofam. §. fin. n. 19. & plures citati per Octav. decis. Pedem. 82. n. 6. Tiraq. lib. 2. retract. §. 3. gl. 1. n. 15. & esse communem regulam & conclusionem asserit Roland. a Valle cons. 49. num. 6. lib. 2. & Ceph. cons. 181. num. 8. lib. 2. & nos d. lib. 2. can. quæst. cap. 8. num. 40. ad fin.

4 Hæc † namq; conclusio non est vera, neq; jure probatur, ut contendit Barbos. ubi supr. n. 3. & 4. respondens ad d. l. in vendit. § 1. ff. de bon. auct. judic. poss. cui innititur communis conclusio supradicta, quod in eo text. creditor fuit missus in possessionem ex primo decreto in bonis debitoris. & sic non fuit translatum in eum plenum jus bonorum, sed tantum jus detinendi, l. 3. §. fi. ff. de acq. poss. Unde cum debitor remaneret adhuc dominus illorum bonorum, merito creditor, qui neque plenum jus administrandi in illis acquisivit, non poterit rescindere locationem factam per debitorem prædictorum bonorum, habentem plenum dominium, ita Bart. ibi ad fin. Zas. n. 4. Bart. in d. l. si filiofam. §. fin. n. 1. & ibi Rom. nu. 10. Alex. n. 6. Et hunc esse communem intellectum illius tex asserit Jas. in d. l. divortio, in princ. n. 34. Alex. cons. 118. nu. 18. lib. 5. Greg. Lop. in l. 2. tit. 8. part. 5. gl. fin. col 2. ad fin. Duen. reg. 240. limit. 6. Cephal. consil. 254. n 38. lib. 2 Alban. cons. 108. n. 2. & additio Capella Tolos. 420. ad fin, quos refert & sequitur, idem affirmans Barbos. ubi supra, num. 4. ad fin. addens hoc pari ratione procedere in omni eo, qui in re non consequitur plenum jus administrandi, secundum Aretin. consil. 159. num. 16 Crot. consil. 414. nu. 22. lib. 3. Unde si in specie d. l. in venditione. §. 1. ff. de bon. auctor. jud. poss. creditor impetrasset secundum decretum, & sic consequeretur dominium prædictorum bonorum, non teneretur observare locationem factam per debitorem: imo juxta regulam generalem posset colonum expellere, ut in terminis d. l. tenet Cuman. quem sequitur Cephal. d. consil. 254 a num. 37. lib. 2. Et hæc opinio Cumani est verior, secundum Barbos. ubi supra, num. 5.

5 Non † obstat etiam huic primæ parti negativæ, quod minor teneatur stare locationi factæ per tutorem ultra tempus tutelæ, text. in l. si tutela, 9. ff de administrat. tut. quæ communiter allegatur à Doctoribus nostris, tanquam expressa pro contraria parte, & sic pro affirmativa: quia observandum est, quod textus ille non loquitur de locatione facta per tutorem, sed de pecunia credita per tutorem nomine pupilli, & probat, quod etiam si finita tutela non venerit dies petendi pecuniam creditam, si potuit & debuit eam credere tutor, minor tamen diem exspectare debet, ut advertit bene Pinel. in l. 1. C. de bon. maternis, 3 part. num. 63.

6 His † tamen omnibus non obstantibus, contraria omnino sententia in nostra quæstione principali, & sic affirmativa est procul dubio tenenda. Imo quod minor teneatur observare locationem factam per tutorem, etiamsi duret ultra tempus, quo durat tutela, ex d. l. si tutela, quæ licet loquatur in specie modo præmissa, eadem tamen ratio militat in locatione cujus dies durat, etiam post finitam tutelam, & ideo merito admitti potest communis illius legis allegatio ad probandam hanc secundam partem affirmativam: siquidem ea ratio militat in utroque casu. Cum enim tutor sit legitimus administrator bonorum pupilli, quicquid ab eo factum sit, durante tutela, validum & ratum haberi debet, ut per d. l. si tutela, tenet Cyn. in d. l. emtorem, col. [illegible] C. locat. [illegible] in d. l. si filiofam. §. fin. n. 1. & ibi Alex. colum. 1. vers. & videtur probari, ff. sol. matrim. Socin. consil 32. num. 9. [illegible] consil. 125. n. 6. lib. 1. D. Covar. lib. 2. var. resol. c. 15. num [illegible] Menchac. de success. creat. §. 10. num. 78. versic. nunc videndum, Ant. Gom. 2. tom. var. resol. cap. 3. nu. 8. & plur[illegible] quos refert Rol. a Valle consil. 49. nu. 7. lib. 2. & Duen. d. re[illegible] 40. in 3. limit. & Barbos. in d. l. si filiofam. §. fin. num. 1. ad num. 7. ubi eam sequitur & admittit, atq; defend[illegible] munem allegationem d. l. si tutela, ad probandam [illegible] opinionem affirmativam, quæ quidem ver[illegible] est [illegible] que communis, nec vidi hactenus aliquem contrad[illegible] tem, ut etiam resolvimus d. lib. 2. can. quæst. c. 8. num 4 quia in ea conveniunt Dd. estq; eorum communis sententia secundum Molin. Theolog. ubi supra, col. 1543. ad fin. & col. seq in princ.

Quo † fit, ut idem sit dicendum eadem ratione in locatione facta à quocunque alio legitimo administratore bonorum à lege vel ab homine dato, & legitime constituto, cessante fraude & collusione.

Unde † si Rector alicujus hospitalis ad annum constitutus, locaverit ad triennium res hospitalis, vel etia[m] rectores civitatum illarum bona locaverint intra cer[tos] annos, successores tenentur præcise eam locatione[m] observare, quia alias fallax, & nimis damnosa esset illa administrandi potestas, ut in specie probat Covar. lib. 2. var resol. cap. 15. ad fin. Rol. a Valle d. consil. 49. num. 7. lib. 2. quos refert & sequitur Barbos. ubi supra, sub n. 7.

Imo † quod magis est, si maritus administraret res paraphernales uxoris, juxta l. hac lege, C. de pact. conven[t.] maritus, cum gl. C. de proc. & nomine uxoris eas res loc[aret] tenetur mulier eam locationem observare, quia no[mi]ne uxoris, & ad ejus utilitatem, & tanquam eiosadm[i]nistrator locavit, prout in hac specie probavit Ant[.] G[o]mez. d. 2 tom. cap. 3. num 8 ad fin. quem sequitur B[ar]bo[s.] d. num. 7. & nos quoque sequuti sumus, ubi supra, d. cap. 8. num. 43.

De † Prælato autem sive beneficiario locante res Ecclesiæ agit late D. Covar. lib. 2. var. resol. cap. 5. nu 6. vers. tertium, & Pet. Barbos. in d. l. filiofam. §. fin. n. 23. cum seqq. ff. sol. matrim. & nos quoq; egimus, ubi supra.

Non † obstant modo adducta pro contraria parte, & non quidem primum de successore in maioratu, quo[d] is non teneatur stare locationi factæ per prædecess[o]rem, quia id verum est, & procedit ea ratione, q[u]od [pos]sessor maioratus dominus sit durante tempore vitæ arg. l. non ideo minus, ff. de rei vendic. & tradunt [illegible] Unde cum locaverit res majoratus nomine [su]o, [ad] ipsius utilitatem, tanquam verus dominus eius [illegible] tempore vitæ suæ consequitur, ut successor n[on] teneatur eidem locationi stare: At vero tutor, & alius legitimus administrator, non locat res nomine propri[o], n[ec] ad ipsius utilitatem: quia non habet dominium, sed [no]mine sui minoris, & bonorum, quæ administrat, & a[d] eorum utilitatem, prout sibi a jure permittitu[r]. Imo & præcipitur, & tenetur administrare, & sic lo[c]are res locandas, prout moris est. Ergo minor & ceteri domini bonorum, quæ administrantur, tenentur stare præfatæ locationi, etiam ultra tempus administrationis duraturæ: Non etiam obest, quod Barbos. ubi supra, teneat veriorem esse opinionem contra commun[em], scilicet quod successor necessarius, sicut voluntarius, non tenetur stare colono, quia communis regula, & concl[u]sio habet contrarium, nempe quod teneatur sta[re] eidem, quæ quidem † præcipue verissima est in eo, qui [illegible] judicis sententiam, prout est missus in possessio[nem] auctoritate judicis ex primo, vel etiam secundo d[ec]reto. Neque obstat opinio Cumani contraria in [illegible] secundo decreto, quam sequitur Ceph. & Barbos. præcitati, quoniam ipsa vera non est, nec tenenda, sed potius contraria

[illegible]m modo diximus, eamque in specie probarunt *in d. l. si filiosam. §. fin. Bart. num. 2. & Alex. n. 7. in fin. & Bald. in cap. quoniam frequenter. §. ult. in fin. ut lite non contest.* nec non & Jas. *in d. l. divortio, in princ. n. 35. Octav. decis. Pedem 82. num. 7. Cavalc. decis. 44. nu 43. Beninten. decis. 54. Catellian. in memorab. jur. verbo, successor, Tiraq. de retract. lib. 2. §. 3. gloss. unica, n. 15. C[illegible] os lib. 2. can. quast. d. cap. 8. num. 40. & 41.* secundum quod semper in praxi solitus sum respondere, & idem vidi alios practicos viros consulere.

11 Cui † non obstat ratio supra assignata ad d. l. *in venditione. §. 1.* quia licet missus in possessionem ex [illegible] lo decreto habeat majus jus, quam missus ex primo decreto, adhuc tamen & illud jus est revocabile, pro debitore, quia successit per judicis sententiam, & contra voluntatem debitoris. Ideo merito, quod cum non habeat irrevocabile dominium, sed pendeat ejus acquisitio & revocabilitas à voluntate & possibilitate debitoris, interim non possunt colonum expellere, sed imo ejus conditioni teneatur præcise stare: secus ac si debito[illegible] ipse voluntarie & spontanee alienasset rem illam, unde colonus juste potest opponere, se non esse dejiciendum, quia creditor successit per sententiam judicis, licet possessionem & dominium habeat auctoritate judicis: non enim ita perfectum est, nec liberum, sicut quando emtori [illegible] id habet ex venditione libera & spontanea venditoris.

SUMMARIA.

1 Tutor vel curator bona mobilia pretiosa minorum, ut aurum, vestes, ceteraq; mobilia pretiosa minoris vendere alienare, vel pignorare, aut hypothecare non potest sine decreto prætoris, & aliis requisitis ad alienationem prædii rustici, &c. secus vero est dicendum in aliis bonis mobilibus, quæ servando servari non possunt. & num. 2. & 3.

2 Alienatione prohibita alicujus rei censetur prohibita pignoratio ejusdem, & num. 6. & quid in statuto prohibente prædictam alienationem, num. 9.

3 Tutor vel curator an hodie attento jure septem partitarum possit pignorare res mobiles pretiosas minoris, quæ servando servari possunt, & num. seqq.

4 L. 4. tit. 5. part. 5. intellectus.

7 L. 1. C. de fundo dotal. & l. alienatum, 67. ff. de verb. sign. cum l. fin C. de rebus alienis non alien. contrarietas, & difficultas, sed concordia communis assignatur, & defenditur inter hac jura, num. 8.

10 Mutuum acceptum per tutorem vel curatorem sub pignoribus bonorum mobilium pretiosorum ejusdem minoris, probari debet conversum fuisse in utilitatem ipsius.

11 Minor non tenetur solvere mutuum suo nomine acceptum per tutorem vel curatorem ejus, nisi probetur conversum fuisse in suam utilitatem.

12 Pignus vel hypotheca factum de re tutoris vel curatoris in securitatem contractus, quem in favorem sui minoris celebravit, validum est.

13 Pignus vel hypotheca factum de re minoris pro contractu & negotio tutoris vel curatoris ipsius, non minoris, invalidum est, nisi minor postea factus major 25. annis consentiat, ratumq; id habeat.

CAPUT XXI.

De alienatione & pignoratione rerum mobilium pretiosarum minoris per tutorem vel curatorem facienda.

1 TUTOR † vel curator bona mobilia pretiosa minoris, ut aurum, vestes, ceteraq; mobilia pretiosa minoris, vendere, alienare, vel pignorare, aut hypothecare non potest sine decreto prætoris, ceterisq; solemniis servatis, quæ requiruntur ad alienationem prædii rustici, vel mancipii, ceterorumque immobilium: secus vero est dicendum in aliis bonis mob[illegible]bus, quæ servando servari non possunt: hæc namque tutor vel curator absque decreto prætoris vendere, alienare, p[illegible]orique vel hypothecæ subiicere non prohibetur, *tex* [illegible] *in l. lex quatutores, in princip. junito vers. praecipimus, in fin. [illegible] text. ibi, exceptis iis, &c. C. de administ. tut. & ibi gloss. ordinaria & communiter Dd. teste Ant. Gomez. in 2. tom. var. resol. cap. 14. de restitutione minor. n. 13. ibi, & idem est in alienatione rerum mobilium, &c. & Molin. Theol. in 2 par. de just. & jur. disputat. 531 in versic. tutor. ibi, id vere intelligendum est, col. 1[illegible]52.*

Prohibita † namque alienatione alicujus rei, censetur prohibita pignoratio seu pignoris constitutio ejusdem, *l. fin. C. de reb. alien. si pupillorum, § si pupillus. ff. de reb. eorum, l. & si præses. C. de præd. &* [illegible] *l. pen. C. de iis, qui veniam ætat. impetr. Ant. Gomez. ubi supr. num. 14. in versic. 6. extende, & Molin. in 1 part. de just. & jur. disput. 224. vers. judicis decretum, col. 1391.* L[illegible] quod prædictæ res mobiles pretiosæ, quæ servando servari possint, non possunt alienari sine decreto prætor[illegible] etiam hodie, probat etiam Greg. Lopez. *in l. 4.* per text. ibi generaliter loquentem: *en las casas de los menores in gloss. las cosas, tit. 5. part. 5.* Et ita terminis, quod neque etiam pignorari, tenet gloss. *in l. curator, gloss. 1. C. si alien. res pign. dat. sit. & in l. tutor, in princ. ff. de pign. act. & Molin. ubi supra, d. disp. 531. ex d. l. lex quatutores, in princ. & Gre[illegible] Lopez, sul. in gloss. de las co[illegible] muebles*, ubi, quod cum prædicta glossa transeunt ibi Bald. & Salyc. idem volentes *tit. 13. part. 5.*

Est † tamen ingens controversia inter nostrates, an hodie attento jure Regio partitarum, tutor vel curator possit pignorare res mobiles pretiosas, quæ servando servari possunt necne? Dicta namq; *l. 6.* indistincte loquitur, & tamen excepit immobilia. Inquit enim: *Otro si dezimos, que aquel que tiene en guarda los bienes de algun huerfano, si ouiere menester de empennar alguna casa de ellos por pro de aquel que tiene en guarda que lo pueda hazer de las cosas muebles, metiendo toda via en pro del moç los maravedis que tomare sobre los pennos.* Per quam legem Greg. Lop. ibi, *in gl. de las cosas muebles*, inquit, ideo forte de isto iure partitarum tutor posset obligare bona mobilia, etiam quæ servando servari possent, etiam sine judicis decreto, nisi essent servi, de quibus habetur *in l. 18. tit. 16. part. 6. & in d. l. lex quatutore*[illegible]: & quod ad præsens non meminit de lege partitarum, quæ disponit id, quod habetur, *in d. l. lex quatutore*[illegible] & quod *d. l. 4. tit. 5 part. & d. l. 18.* non ita prohibent alien[illegible]ionem omnium mobilium quæ servando servari possen[illegible] sicut prohibet *d. l. lex quatutores*, nihilominus tamen *in fin. g*[illegible] *in d. l. 8.* inquit. cogita tamen, & *ad l. 8.* se remittit idem auctor *in d. l. 4. in gl. las cosas, in fin.*

Rursus Molin. Theolog. *d. disput. 531. col. 1*[illegible]*5 ibi, neq; probo*, contrarium tenet adversus Gregor. Lopez, *ubi supra*, eo quod *d. l. 8.* eodem modo loquatur, quo iura alia communia citata, ac proinde eodem modo, quo illa est exponenda. Quid tenendum?

Ego opinionem Gregor. Lopez, attento iure partitarum probare malo. Primo, *ex d. l. 8.* quæ indistincte probat, tutorem vel curatorem minoris pignorare posse res mobiles minoris in casu necessitatis, & solum requirit decretum judicis in alienatione bonorum immobilium, ut patet *en vers. mas las otras cosas que son rayz.* Deinde & secundo, *ex l. 60. tit. 18. part 3 in princ.* ibi; *por que las cosas de los huerfanos, que son rayzes, no se pueden ligeramente enagenar, &c.*

Neque † obstat *d. l. 4. tit. 5. part. 5.* dum indistincte loquens de tutoribus dicit statim post principium; *e estos tales non deuen enagenar las cosas de los huerfanos, fueras ende*, iunctis illis verbis; *e esto se ha de hazer con muy gran sabiduria, e con otorgamiento del juez del logar.* quasi velit lex probibere alienationem sine decreto rerum mino-

eum non tantum immobilium, sed etiam mobilium. Respondemus namque, esse intelligendam de bonis immobilibus, juxta eundem propemodum loquendi *d. l. 60.* ibi, *porque las cosas de los huerfanos que son rayz,* non vero de mobilibus. Appellatio enim, *de las cosas de los huerfanos, d. l. 4.* in modum loquendi intelligitur, *que son rayz, ut in d. l. 60.* quæ est prior, *quam d. l. 4.* Aliaquin si ita generaliter, ut jacet, intelligenda esset, sequeretur inde, quod nulla mobilia, etiam quæ servando servari non possunt, non posset tutor vel curator alienare sine decreto judicis: hoc autem esset manifeste falsum. Igitur nec illa *d. l. 4.* accipienda est de alienatione rerum immobilium.

Deinde hoc idem probatur ex altera lege partitæ, nempe *l. 18. in princ. tit. 16. part. 6.* ibi. *non deuen los guardadores dar, ni vender ninguna de las cosas del huerfano, &c.* Nulla igitur lex partitæ prohibet alienationem [illegible] mobilium minorum, quinimo eam expresse, indistincte, & generaliter permittit, ut vidimus *d. l. 8.* quæ non loquitur eodem modo, quo jura alia communia præcitata. Dicta namque lex *quæ tutores,* distinguit inter bona mobilia pretiosa, & ea, quæ servando servari non possunt, illorum prohibet alienationem, sine decreto, horum permittit, sed *d. l. 8.* Regia indistincte & generaliter eam permittit, nec scio aliquam leg. Regiam prædictam distinctionem inducentem, Ergo vera est opinio Greg. Lopez.

5 Quinimo, † nec jure communi ea distinctio, quatenus ad pignorationem rerum mobilium pretiosarum, & non pretiosarum, probari videtur *in d. l. lex quæ tutores,* sed tantum quoad venditionem, ut patet ibi. Præcipimus itaque, ut hæc omnia (scilicet supradicta, & urbana prædia, mancipia, domos, balnea, horrea atq; omnia, quæ intra civitatem sunt, *ut in princ. illius legis*) nulli tutorum curatorumve liceat vendere, nisi hac forte necessitate & lege, qua rusticum prædium; atq; mancipium vendere vel pignorare, &c. Verbum namque pignorare non refertur ad præcedentia bona mobilia pretiosa, &c. sed comparative ponitur ad venditionem, vel pignorationem prædii rustici, atq; mancipii, hoc est, quod bona mobilia pretiosa minorum, & cetera bona posita in principio illius legis, modo narrata, vendi non possint sine decreto prætoris, nisi ob eandem necessitatem, qua in præteritum licebat vendere, vel pignorare rusticum prædium atque mancipium, vel in donationem propter nuptias, vel in dotem dare. Et hic est varus & literalis sensus d. legis, juxta quem non probatur ibi, *saltem in litera non licere pignorare bona mobilia pretiosa minoris:* sicque corruit fundamentum contrarium, etiam de jure communi: Est tamen quod ex vi comparationis prædictæ saltem colligi videatur, de jure communi, bona pretiosa mobilia minorum non posse pignorari, sicut nec prædium rusticum. &c. Et ita tenendum sit propter auctoritatem glossæ, & Dd. hoc tenentium. Hanc tamen collectionem aut distinctionem rerum pretiosarum, & quæ servando servari non possunt, leges partitarum non probarunt, sed potius indistincte permittit *d. l. 8.* pignorationem rerum mobilium minorum sine decreto judicis, dummodo mutuum, pro quo pignorantur, convertatur in utilitatem minorum.

6 Non † obstat etiam, quod prohibita alienatione censetur prohibita pignoratio & hypotheca, *ut in jurib. sup. cit.* quia ea jura loquuntur in alienatione rerum immobilium, non vero mobilium, & *d. l. lex quæ tutores,* non loquitur hoc verbo alienationis, sed venditionis, quod procul dubio referri non potest ad pignorationem, nec sub eo comprehenditur, sicut sub verbo alienationis, quod est generale & omnem modum alienationis comprehendit, cum sint multi modi alienationis. At verbum vendere, est quædam species alienationis, de qua ad pignorationem transitus non [illegible] expresse aliud dicatur.

Quinimo, † & si dixerimus, in prohi[illegible] nis comprehendi non [illegible]lum eam spec[illegible] per quam dominium transfertur, sed eti[illegible] nem & hypothecam, ut probatur clare *in d.* [illegible] *bus alien. non alien.* quem text. ad hoc exto[illegible] *tem si quis in fraudem, num. 23. Instit. de a*[illegible] men fortissimus textus in contrarium, cui o[illegible] grue respondere, ut superior conclusio sin[illegible] remaneat, nempe textus *in l. 1. C. de fund. dotal.* [illegible] textus alienationem intelligi, ex qua dom[illegible] fertur, indeque Doctores colligunt, non dici a[illegible] tionem, ubi dominium non transfertur. Idq[illegible] e m[illegible] probatur ex textu *in leg. alienatum, 67. ff. de verbo*[illegible] *significationibus,* ubi inquit Jurisconsul[illegible], *alienatum non proprie dicitur, quod adhuc in domi*[illegible]*o venditoris maneat.*

Ea † tamen concordia inter hæc jura [illegible]mmu[illegible] r assignatur, nempe ut dicta lex finalis intel[illegible] d[illegible]e natione largo modo accepta, cetera ver[illegible] tione proprie & stricte sumta, *ut a glo.* [illegible] *potheca, & in d. l. 1. verbo, stantem, & in* [illegible] *legibus, & ibi eam notant Angel. & Alex*[illegible] *num. 15. libr. 7.* quam resolutionem, ut r[illegible] ept[illegible] te[illegible] etiam Felin. *in rubric. de fide instrument. num. 4.* & [illegible] tonius de Fano *de pi*[illegible]*noribus, 2. part* [illegible] *membr.* [illegible] *num.* [illegible] *sequuntur alii plures, quos refert Arias Pi*[illegible]*el in* [illegible] *part sub num. 18. C. de bonis maternis,* ubi di[illegible] receptis[illegible] *& num. 19.* affirmat, constare ex numero [illegible]ribentiu[illegible] hanc resolutionem glossæ esse receptissimam, quam[illegible] contra eam tenere [illegible]ideatur, dum dicit, quod vere[illegible] stat nimia dicta lex *ult.* quæ loquitur indistincte[illegible] d[illegible] dispositione legis, vel hominis, & universaliter di[illegible]p[illegible] comprehendi hypothecam & servitutem. Quo[illegible] ita indistincte diceret, si proprie alienatio non est[illegible], & respondet *ad d. l. 1. C. de fundo dotal.* quod in materi[illegible] legis, & tituli de fundo dotali, non tantum p[illegible] alienatio cum translatione dominii [illegible] sed e[illegible]am [illegible] potheca, *ut in princ. Instit. quibus modis alienare li*[illegible] *4. ff. de fundo dotal.* Et ideo *in d. l. 1.* dum explicat a[illegible]a tionis verbum, cum translatione domi[illegible] intelli[illegible] potest, quod non loquatur stricte, nec excludat, quin [illegible]o modo alienatio dicatur, tam ex dicta lege fin[illegible], qua[illegible] aliis juribus in materia *d. l. 1.* non tamen respon[illegible] dictam legem *alienatum, ff. de verborum significatione* quæ multum urget, pro recepta resoluti[illegible]ne [illegible] ra & tenenda videtur: licet enim hypoth[illegible] sub verbo alienationis, nihilominus hoc non [illegible] re videtur ex vi & proprietate verbi ali[illegible]natio[illegible]a vetur expresse *in d. alienatum,* quia res h[illegible]pot[illegible] dominio hypothecantis manet, licet hypothecat[illegible]e dici possit, *argumentum d. l. alienatum,* quam ex me[illegible]te disponentium. Unde quid dicendum si in statuto[illegible] hibente alienationem alicuius rei, [illegible] an e[illegible]iam [illegible] 9 ca censeatur ab eo prohibita, distinguun[illegible] D[illegible]n ter verba legis & statuti, quid præcipue debeat [illegible]ntel[illegible]igi, nihilominus tamen Arias Pinel, *ubi supra, num. 20.* recte resolvit, quod ipse magis attenderet statuti rationem (Adde tu, & mentem) & secundum eã judicaret con[illegible]ra Baldum, & Paulum de Castro distinguentes prædicto modo.

Utcunq; sit, de verbo alienationis, jure nostro [illegible]titarum attento, indistincte tenendum esse cen[illegible]se[illegible], [illegible]e tutorem vel curatorem pignorare, vel hypotheca[illegible] na minoris mobilia, sive pretiosa, sive non pre[illegible]ro mutuo converso in utilitatem sui minoris [illegible] pe[illegible]nia supradicta, juxta opinionem Gregorii L[illegible]e[illegible] contra Molinam. Et ita etiam affirmanter ten[illegible] Baptista Villalobos *in sua antinomia juris civil. &* [illegible]*g. lit. T. nu 19.*

quamvis

quamvis de jure communi esset contrarium, *ut prædiximus*. Eandem sententiam Gregor. Lopez. & Villalob. tenet etiam Olan. *in sua concord. jur. eadem litera T. num 39.* licet adjiciat: quod tutius faceret tutor, si cum auctoritate judicis alienet, & quod ita consulent, nihilominus tamen non negat veram esse opinionem Gregor. Lopez. quinimo in puncto juris eam probare videtur, & revera bene probata remanet. Fundamentum vero Molin. futile est.

10 Observandum † tamen est, quod ad hoc, ut prædictum pignus, vel hypotheca super rebus mobilibus minoris ab eius tutore vel curatore constitutum validum sit, requiritur, quod creditor si sit ex caussa mutui, probet id conversum fuisse in utilitatem minoris, ut constat ex *d. l. 8.* ibi; *metiendo todavia en pro del moço los maravedis que tomare sobre los pennos*, & *in d. l. creditor*, ibi; *nisi in rem ejus pecuniam mutuam accipiat*, & *in d. l. tutor*, ibi; *si in rem pupilli pecuniam accipiat*.

11 Sicut † enim minor non tenetur solvere mutuum ejus nomine acceptum per tutorem vel curatorem, nisi creditor probet conversum id fuisse in minoris utilitatem, ut colligitur *ex l. 3. C. quando ex fact. tut. & habetur in l. 3. tit. 1. part. 5.* atque affirmant Bartol. & communiter Dd. *in l. civitas, num. 14. ff. si cert. pet. teste Molin. Theolog. 2. part. de just. & jur. disput. 300. col. 314. versic. minor*, ita nec bona illius ullam pignoris, aut hypothecæ contrahunt obligationem pro eo mutuo, *ut per eund. Mol. d. disp. 531. colum. 1752.* ubi quod in aliis contractibus præter mutuum non tenetur creditor probare, conversum id fuisse in utilitatem minoris.

Quod † si tutor vel curator rem aliquam suam pignori, aut hypothecæ subjiciat in securitatem contractus, quem in favorem minoris celebravit, validũ est pignus, aut hypotheca, tametsi minor solvere debitum non teneatur, eo quod non fuisset conversum in suam utilitatem. Ita dispoonit *d. l. 8.* ibi, *pero si, tit. 13. part. 5.*

13 Si † vero tutor vel curator, agendo negotium suum, & non minoris pignori subjecit rem minoris, invalidum est, nisi minor postea major factus 25. annor. consentiat ratumq; id habeat, *text. est in l. si minorem, C. si alie. res pig. dat. sit.* Esto quod illud, quod tutor vel curator obligavit, esset res immobilis talis minoris, *sec. Molin. d. disput. 531. col. 1752. ad fin. ibi; quod intelligendum est, esto. &c.*

SUMMARIA.

1 *Debitor minoris, cui & quomodo solvere debeat debitum, ut solutio secure fiat, ne iterum ab eo exigatur. & per totum caput.*

2 *Solvens minori debitum, quandoq; plenam, quandoq; pleniorem, quandoq; plenissimam liberationem acquirit. Plenam consequitur liberationem debitor, quando ipsi pupillo solvit absq; tutoris, vel judicis auctoritate, quo casu si soluta pecunia adhuc exstat, neq; consumta est, sed potius conversa in utilitatem minoris, datur debitori adversus minorem doli exceptio, qua se tuetur; & hoc ampliatur, ut procedat etiamsi res emta ex pecunia sic soluta, quæ alias erat emenda, perempta sit; negatur enim hoc casu in integrum restitutio minori, secus si minor ex hac pecunia solutione læsus sit, quia pecuniam perperam dissipavit, quia tunc restituitur adversus prædictam solutionem.*

3 *Pleniorem liberationem consequitur debitor minori solvens, quando cum auctoritate tutoris vel curatoris solvit, sed restituitur minor, si pecunia fuit perdita, vel consumta facilitate, vel culpa ipsorum, ut in num. 3.*

4 *Plenissimam liberationem consequitur debitor, quando solvit præcedente judicis præcepto, & tunc omnino liberatur, nec restitutio in integrum adversus eam tunc conceditur, ut in n. 4. & quod requiratur ad hoc, quod solutio fiat cũ auctoritate judicis probatur, nu. 13.*

5 *Solutio redituum, vel pensionum, vel aliorum hujusmodi, quæ pupillo vel adulto accedunt, non requirit auctoritatem judicis, dummodo, &c. ut in n. 20.*

6 *Minor non restituitur adversus hereditatis restitutionem sibi factam vigore fideicommissi a testatore injuncti, etiamsi post factam restitutionem emergat damnũ, ut in num. 7, restitui tamen poterit tunc minor adversus agnitam hereditatem, si sibi damnosam esse intelligat, ut in num. 8.*

9 *Solutio debiti facta tutori vel curatori minoris nomine ipsius, quod sit valida & firma, ita ut adversus eam minor restitui non possit, etiamsi pecunia soluta deperiat, late hic probatur, & num. seqq. ex fortissimis fundamentis, & num. 15. eam tenet auctor.*

10 *Læsio debet in minoribus considerari tempore contractus, emergentia namq; post contractum ad eam rem non spectant.*

11 *Læsio in majoribus 25. annis, an sit ultra dimidiam justi pretii necne, tempus contractus attenditur.*

12 *Soluta pecunia tutori vel curatori, vel cuilibet successori, vel servo alteri, proficit solventi.*

14 *Solutio debiti facta minori etiam cum auctoritate tutoris vel curatoris, necessario requirit auctoritatem judicis, ad hoc ut deperdita pecunia, non competat minori restitutio in integrum, alias nam.q; ipsa competit.*

16 *L. 1. C. si adversus solutionem intellectus.*

17 *§. At ex contrario, Instit. quibus alien. licet, vel non. & sancimus, 25. C. de administratione tutorum intellectus.*

18 *L. 3. C. si tutor vel curator intellectus.*

19 *L. 4. tit. 14. part. 5. intellectus.*

21 *Debitor sciens qualitatem tutoris vel curatoris perdituri pecunias, solvendo ei non liberatur.*

22 *Debitor solvendo tutori vel curatori nõ liberatur, quando tempore solutionis læsio ex ea solutione minori contigerit, ut in exemplis hic positis, & num. 27.*

23 *Debitor solvendo minori etiam cum auctoritate tutoris vel curatoris, non liberatur omnino, quoties ipse minor eam pecuniam perdiderit, ita ut ex ea non sit factus locupletior.*

24 *Decretum judicis non impedit restitutionem in integrum, si minor ex eo lædatur, & quomodo hoc intelligatur.*

25 *Compulsio judicis, an sit necessaria, & quod debitor alleget creditorem minorem esse, & ideo ei non esse solvendum, vel sufficiat simplex auctoritas judicis, & an tunc opus sit appellare à mandato judicis, quando constat creditorem revera esse minorem 25. annor. nu. 26.*

28 *Minor, an restituatur adversus solutionem ei se indebite factam remissive.*

CAPUT XXII.

De solutione debiti minoris, cui, & quomodo sit facienda, ut secure solvatur.

APERCEBINO † *deve ser todo ome que oviere de fazer la paga al menor de 25. ann. para fazerla de manera, que la non aya de pagar otra vez: e para ser seguro deste deve pagar lo que deve a él o a su guardador con otorgamiento, o mandamiento del juez del logar: casi de otra guisa lo fiziesse e despues jugasselos dineros que le fuessen pagados, o los mal metiesse, o los perdiesse en alguna manera no seria quito porende del debdo, mas faziendo la paga con otorgamiento del juzgador assi como sobredicho es, como quier que fiziesse despues su danno de los dineros del menor de 25. annos, no seria tenudo el otro de gelos pagar, antes dezimos que seria quito en todas guisas del debdo. Esso mismo dezimos que deve ser guardado en la paga que oviesse a fazer al loco, o al desmemoriado, o al desgastador de sus bienes, o a quien fuesse dado guardador*, hæc est litera leg. 4. tit. 14. part. 5. 1

Jure † autem communi solvens minori debitum, quandoque plenam, quandoque pleniorem, quandoque plenissimam liberationem acquirit. Plenam consequitur debitor liberationem, quando ipso pupillo solvit absque tutoris vel judicis auctoritate, quo casu soluta pecunia adhuc stat, neque consumta est, sed potius conversa in utilitatem minoris, datur debitori adversus minorem de dolo exceptio. qua se tuetur, *text. in §. penult. Instit. quibus alien. licet vel non, & in l. in pupillo, 47. ff. de solut. & ibi gloss. ordin. & communiter Dd. l. fin. C. de usucap. pro emt. & ibi gl. text. in l. 3. ff. commodat.* quibus in locis hoc notant communiter Dd. post Bart. *in l. verum, § fin. ff. de minoribus.* Et hic primus casus ampliatur ex dicta lege *in pupillo*, ut procedat etiam, quando res emta ex pecunia sic soluta, quæ alias necessario erat emenda, peremta sit: licet enim hoc casu de præsenti minor ditior non reperiatur, adhuc exceptione doli mali repelli potest: siquidem illam rem peremtam erat omnino emturus, quoniam, ut textus ille inquit, eo ipso, quod pauperior non est factus, locupletior est: quem textum sic intellexit gloss. *in l. 3. verbo, sed mihi, ff. commodat. & in l. si pro parte, §. verum, ff. de in rem verr. & in l. fancimus, ff. de minoribus. & in d. l. fin. C. pro emt. & in §. at ex contrario, verbo, locupletior, Institut. quibus alien. licet, vel non,* ex quibus constat, etiam hoc casu negandam esse restitutionem, *ut resolvit Aretl. in princ. Instit. de auctoritate tutor. num. 5.* quem adversus Bart. exigentem in specie *d. l. in pupillo,* quod res stet, nec peremta sit, sequitur Caldas Pereyra *in repetit. leg. si curatorem habens, verbo, lasit, num 57. ad fin. C. de integrum restitutione minorum.* Si vero minor ex hac solutione læsus sit, quia pecuniam perperam dissipavit, restituitur in integrum, *text. in l. ait prætor, in princ. ff. de minoribus, & in l. 1. C. si adversus solut. ubi gloss. & communiter Dd. id notant teste Sfort. Oddo. qui alios allegat & sequitur in tract. de restitutione in integr. 2. part. quæst. 52. art. 1. num. 1.* Imputari enim debet debitori, quare sciens aliquem esse minorem, illi solvit: cum verisimile sit, quod pecuniam illam consumturus sit, quam conclusionem ampliat, & limitat pluribus modis Sfortia Odd. *ubi supra per totum illum artic.*

3 Pleniorem † liberationem consequitur debitor minori solvens, quando cum auctoritate tutoris vel curatoris solvit: tunc namque liberatur debitor, sed restituitur minor, si pecunia sit deperdita, vel consumta facilitate, vel culpa ipsorum, *47. l. ulcimi, 47. §. tutela iudicio, ff. de administratione tutorum.* Ibi Paulus respondit, *si debitores tutori gerenti tutelam solvissent, liberatos eos ipso jure a pupillo, & in §. fin. eiusdem itque, ibi, tutoribus concessum est à debitoribus pupilli pecuniam exigere, ut ipso jure liberentur, &c.* textus *in l. 1. C. si adversus solut.* qui loquitur in solvente curatori minoris, & inquit textus, quod nihilominus in hac specie restitutio minori caussa cognita concedenda est: & ibi gloss. & communiter Dd. expressa lex Regia supra citata ibi, *ca si de otra guisa, &c.* & tenet ac probat Anton. Gumez. *2. tom. var. resol. c. 14. num. 4.* & probat late respondens contrariis Sfort. Oddo *ubi supr. artic. 2. per totum.*

4 Plenissimam † vero debitor minoris liberationem consequitur, quando solvit præcedente judicis præcepto, cujus auctoritas efficit, ut omnino liberetur, nec restitutio in integrum adversus eam solutionem sic factam competat, nec concedenda sit, textus optimus *in l. ait prætor, 9. § permittitur, ff. de minoribus,* ibi, *quid tamen si prætor decernat solvendam pecuniam minoris curatoribus & solverit, an possit esse securus, dubitari potest?* Puto autem, si allegans minorem esse, compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum, sed credo prætorem hunc minorem in integrum restituere volentem, audiendum non esse. & ibi gloss. *verbo, imputandum,* quam passim & crebrior Dd. turma sectatur, *secund. Jo. Maur. de restit. in integ. c. 177. n. 5. in princ. gl. etiam in l. ... adversus solut. gl. in l. jusjurandum. 2. § ... gl. in l. contra juris, ff. de pact. text. in §. ... artic ... fin. & ibi gl. verbo, sententia, Inst. quib. alien. l. ...* Et hæc est communis opinio *secund. Menchac. lib. ... controvers. usu frequent. c. 67. nu. 3.* & comprobat Caldas *ubi sup. n. 57.* est communis & vera, *secund. Sfort. Oddo ... part. ... de restitut. in integ. quæst. 52. art. 3. n. 20.*

Quæ communis sententia regulariter vera est, ut probatur *in l. fancimus, 25. C. de administ. tut. ibi, ita tamen, ut prius sententia judicialis, sine omni damno celebrata hoc permiserit: quo subsequente, si & judex hoc pronuntiaverit, & debitor persolverit, sequitur huiusmodi caussam plenissima securitas, ut nemo in posterum inquietetur,* & rursus *in fin.* ibi *sed si extraneus debitor,* & ibi glos. *verbo, plenissima,* hoc verum intelligit, sive intervenerit tutor & judex, sive judex tantum, *ut ibi.*

5 Limitat † lex illa hanc regulam *in ver. non autem,* in his solutionibus, quæ vel ex redditibus, vel ex pensionibus, vel aliis huiusmodi caussis pupillo vel adulto accedunt, ubi gloss. *verbo, ostenaimus,* inquit, non ... cessionem illius legis, ut semper oporteat fieri, cum judice, quia fallit in redditibus & pensionibus, ut ibi, & in usuris, *ut in l. constitutione, eod. tit.* In his namque cum sola tutoris auctoritate solvens debitor liberatur, neq; restitutio pupillo adversus eum conceditur, *ut constat ex dicto jurib. & tenet Molin. Theol. in 2. part. de justit. & jur disp. 224. col. 1296. ibi, excipe.*

Fallit † etiam in casu *l. fancimus, quæ est pen. C. ad Treb.* ubi communis schola scribentium docet, negandam esse minori restitutionem adversus hereditatis restitutionem sibi factam vigore fideicommissi à testatore injuncti, & fuit sententia gl. *in d. §. permittitur, verbo imputandum, & in d. l. 1. C. si advers. solut.* estq; communis sententia *teste Corn. in d. l. fancimus, n. 2. Jacob. & aliorum,* quorum meminit Menchac. *ubi sup. n. 7.* & Caldas *ubi sup. n. 56. q. n. 59.* affirmat, ibi esse casum clarum, in quo solius tutoris auctoritas sufficit ad obtinendam plenissimam liberationem. Specialis tamen est favore minorum, *ut per ... lyc. ibi, n. 2.* & communiter Dd. *secund. eund. Cald. ubi supra, n. 61. ad fin.* licet ibi aliud probet, imo ma... secundum juris regulas communes hoc procedere, ... licet quia tempore restitutionis non intervenit læsio, sed post eo.

Ex † quibus infert *ibi, n. 63. in vers. infertur etiam,* non bene advertisse Fulg. Paul. & Jacob. *in l. 1. C. si advers. ...* quatenus limitaos *d. l. penult. C. ad Treb.* non procedere quando peteretur restitutio ex capite emergentis ..., post factam restitutionem, quoniam, ut ... huiusmodi damnum superveniens considerari non debet, ... initium, seu tempus contractus, *ut late per Men... dict. lib. quæst. frequent. cap. 67. volum. 2.* ubi *num.* ... ab opinione Fulgos. Paul. & Jacob. recedit, eo ... contrarium prudenter probat, quando læsio intervenit in ipsomet tempore factæ restitutionis, quia ... ex integro hereditas non fuit restituta.

8 Non † tamen procedit *d. l. penul.* quando minori ... fuit hereditas restituta, auxilium imploravit tanquam ... versus agnitam hereditatem, si sibi damnosam ... intelligat. Debet n. hoc casu illi succurri, per text. *in l. ait prætor, § non solum, in fin. ff. de minor. & ibi gl.* cum qua trans... communiter Dd. tradit, & est in terminis Maur. *de restit. c. 182. ad fi. & cū eo. &* Acost. Cald. *ubi sup. d. n. 62. ver. infertur, cl...*

Supradictam distinctionem, plenæ, plenioris, & plenissimæ liberationis & securitatis faciunt, & probat gl. ... allegata, & communiter ubiq; Dd. & eum comm... Gom. *ubi sup. & Mol. Theol. 2. part. de just. & jur. disp. 224. col. 1296. in vers. §.* Estq; communiter ab omnib. recepta, *sec. Cal. ubi sup n. 59. in ver. hac gl.* eamq; à difficultatibus defendit Maur. *de in integ rest. c. 17. p. tot.* ... quide priores pars præfatæ distinctionis de plano videtur procedere

Secunda

9 … in dat † vero pars eam patitur difficultate m, quam m… et Mauriт *ubi sup. c. 176*, nam cum tutor, vel curator legitimam habeat bonorum minoris administrationem, sitque præstitutus, ut minoris tractet negotia, cui quæso efficacius, aut securius, quam ei solvi potest, cum igitur commodius id alteri fieri non possit, quare non cessabit hoc casu restitutio, saltem ea, quæ in debitorem dari debeat, cui nihil imputari possit, cui difficultati non bene satisfacit Mauritius ubi sup.

Secundo contra præfatam 2. partem distinctionis communis sic insurgo: solvens tutori, vel curatori minoris ipso iure liberatur, *l. Lucius, 47. §. tutela, ff. de administratione tut. cum aliis supra citatis.* Sed si restitutio in integrum tunc minori competeret contra debitoré, perempta postea pecunia, maneret ipse debitor illusus & deceptus, qui leg. permittente tutori vel curatori persolvit: hoc autem absurdum videtur, & contra omnem bonam rationem. Ergo non dicendum.

Tertio, quia pecunia recte soluta tutori, vel curatori, si postea pereat vel male consumpta sit, perit quidem periculo ipsius tutoris, vel curatoris in cuius dominium transit, non vero solventis, *argumento l. quæ fortuitis, C. de pignorat. act. l. e. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. & l. quod te mihi, cum ibi notatis, ff. si cert. pet.* & in specie notavit Bartolus, *in l. si fine, §. interposito, ad fi. ff. de administ. tut. num. 4. & 5.*

10 Quarto † quia secundum iuris regulas, l… o debet considerari tempore contractus. Emergentia namque post contractum ad eam rem non spectant, *l. quod si minor. 25. §. non semper, ff. de minorib. l. verum, 12. §. sciendum ff. eod. tit. ibi, neque cuius eventus damni restitutionem indulget*: Vnde Marcellus notat, si minor sibi servum comparavit, & mox decesserit, non debere eum restitui, & ibi *si locuples heres exstiterit, & subito hereditas lapsa sit, cessare & in integrum restitutionem.* Ex quibus, & aliis per Menchae, *lib. quæst. forens. ca. 67. col. 2.* adductis initium contractus, aut distractos attendendum esse. Nam si ex parte minoris contractus frugaliter factus est, & ex parte adversarii bona fides sinè læsione intersuit, nihil amplius exoptandum est, quamvis ex post facto læsio enormis emergat, *ut etiam probat Cald. ubi supr. n. 60.*

11 Quod, † & in læsione maiorum ad sciendum, an ea sit ultra dimidiam iusti pretii, necne? observandum erit etiam, nempe, ut tempus contractus attendatur, ut patet, ex leg. 56. versiculo, *otrosi dezimos*, titulo 5. partita 5. ibi, *que pudiera valer en aquella sazon que la copro.* Quod iure communi probat Aymo Cravet, *consil. 114 num. 16. & consil. 188 n. 4. Arias Pinel. in l. 2. 3. part. c. 4. num. 15. C. de rescind. vend. & Rolandin. à Valle consil. 59. n. 36. lib. 1.* ubi ampliat in Ecclesia agente.

Sed sic est, quod tempore, quo fit solutio per debitorem minoris ipsius tutori vel curatori, nulla læsio contingit minori, cum recte ea ei fiat, & ita ipso iure liberatur debitor, *ut supra probavimus*: ergo quamvis postea tutor, vel curator perdat eam pecuniam, hoc non debet præbere caussam restitutionis concedendæ ipsi minori, contra d. debitorem iam liberatum, quia est quid contingens, & emergens post solutionem.

Quinto, & fortissime hæc sententia probatur, quia in decernitione tutelæ vel curæ, iudex concedit plenam facultatem, & mandatum tutori vel curatori ad exigenda omnia, & quæcunque bona, debita minorum, ut patet ex instrumentis earum. Ergo iam solvitur eisdem auctoritate iudicis, & sic solvendo debitores debent consequi plenissimam liberationem sine metu restitutionis, alias deciperentur auctoritate legis, & iudicis, quod non est dicendum. Neque ex hoc aliqua læsio ipsis minoribus resultat, siquidem habent pro sui securitate obligatas personas, & bona tutorum, & curatorum, suorumque fideiussorum, qui in hoc potissimum accipiuntur, ut finita tutela vel cura, rectam rationem reddant cum solutione reliquorum. Quo… um igitur restituendi sunt in integrum minores adversus debitores sic solventes, tametsi pecunia per eos soluta tutori vel curatori minorum perdatur.

Sexto, † ex textu *in leg. solutam, 49. versiculo, tutori, ff. de solut.* ubi inquit textus, *tutorique, si soluta sit pecunia, vel curatori, vel cuilibet successori, vel servo actori, profuisset ei solutio*, & ratio est, quoniam, ut publica auctoritate constitutus est administrator bonorum minoris, ita & receptor eorum, quæ illi debentur, & quoniam tutor aut curator tenetur tunc minori de debito, recte ei minoris loco soluto. 12

Ideoque non immerito Menchac. *d. lib. quæstionum forensium, cap. 66. num. 4.* hanc sententiam veram esse putat, & in c. sequenti latius probat. contra communem adversus huiusmodi solutionem tutori vel curatori factam, minime posse minorem restitui, eamque esse veriorem & æquiorem affirmat Caldas. *ubi sup. num. 61. in princip.* & Molin. Theolog. *in 2. parte de iust. & iur. disputatione 562. col. 2 25. in princ.*

Nihilominus tamen communis sententia contraria (ut vidimus) probari manifeste videtur, *in d. l. 1. C. si adv. sol. solut. & in d. l. sancimus, 5. C. de administ. tut. & in §. a. te x. contrario, Instit. quib. alien. licet. vel non ibi, sine licere tut. vel curat… ri debitorem pupillarem, solvere*, ut prius
iudiciali † sententia sine omni damno celebrata hoc permittat, quo subsequuto, si & iudex pronuntiaverit, & debitor solverit, sequatur huiusmodi solutionem plenissima securitas. Deficiente igitur hac sententi à iudicis, pronuntiata à contrario sensu, solutionem tutori vel curatori factam non sequetur plenissima securitas, & sic competet in integrum restitutio pecunia perempta. Probatur etiam communis sententia *in l. 3. C. si tutor, vel curat.* quæ generaliter disponit, quod adversus contractum cum tutore aut curatore gestum, potest minor restitui, in quo ille male negotium gessit, & sic quando læsio intervenit: sed & eadem communis sententia expresse videtur probari in terminis in d. l. Reg. in princip. huius cap. narrata, ibi, *a el, o a su guardador con otor gamiento o mandamiento del juez del lugar ca si de otra guisa lo fiziesse, e despues jugasse los dineros que le fuessen pagados, o los malmetiesse, o los perdiesse en alguna manera no seria quito por ende del debdo &c.* 13

Quibus iuribus si sufficien… r satisfiat, fatebimur profecto, communem sententiam ei dem nisam probari, veram non esse, sed potius contrariam Menchacæ, Caldas. & Molinæ ex rationibus, de quibus supra, Quid tenendum?

Ego † quando solutio debiti fit minori, etiam c… m auctoritate tutoris vel curatoris, verissimam esse procul dubio censeo communem sententiam, & tenendam, nempe, quod si pecuniam sic solutam minor perdat, competat sibi restitutio in integrum contra eundem debitorem adversus eam solutionem, nisi cum auctoritate quoque iudicis facta fuerit solutio, iuxta formam dictorum iurium. 14

Quando † vero fit solutio tutori vel curatori, subsisto: & probabilius esse censeo, non competituram tunc minori restitutionem in integrum adversus debitorem solventem tutori vel curatori, etiam sine auctoritate iudicis, licet pecunia soluta peremta & consumta fuerit ex fundamentis supra pro hac parte adductis contra communem. Et hac opinio… ne contra communem retenta, non obstant iura pro communi adducta, quibus satis fit, ut infra. 15

Ad † *l. 1. C. si advers. solut.* respondet Menchac. *d. c. 66. post nu. 3. & cap. sequenti n. 2.* & cum eo Caldas Pereyra, *ubi sup. nu. 61. adsi.* nempe, quod quatenus ibi Imperator minori concedit restitutionem, sit tunc intelligendus 16

supera alia iura iam citata, quando in ipsa solutione debiti, & sic tempore contractus, intervenit læsio, aut iuris solemnitas servata non fuit, sed quia videtur divinare hic intellectus, transeamus ad secundum.

Secundo, & verius respondemus ad d. l. 1. quod text. ille aperte non disponit, passim debere minorem restitui adversus debitorem solventem tutori vel curatori eiusdem minoris perdituro, sed tantum si iusta caussa accesserit, ut patet ex illis verbis, *sed an sit tribuendum (scil. beneficium restitutionis, de quo sub præcedentibus proximis verbis fit mentio) per caussæ cognitionem examinare potest.* Unde si debitor solvens tutori vel curatori minoris, præsciret eum consumpturum pecuniam, quia noverat ... qualitatem male versantis in re pupilli, quia eius substantiam prodigeret, minusq; bene esse ex hoc succursum minori: tunc quidem debitur hic solvens nihilominus huiusmodi tu... vel curatori debitum pupilli, absq; auctor... iudicis in culpa prorsus esset, cum sine ... in minori versari debuisset, & iudicis mandato ad minus talem solutionem facere. Merito igitur, quod tunc contra ipsum aliter solventem competat restitutio in integrum, in hoc igitur caussæ cognitio intervenire debet ad hoc, ut sciatur, an sit tribuendum beneficium restitutionis, ut concedatur omnino, si de prædictis constiterit prævio examine per caussæ cognitionem. Quod si aliis probetur bene impensam eam pecuniam, quæ soluta fuit tutori vel curatori, aut in minoris utilitatem conversam, aut curatorem solvendo esse, vel si ignoravit qualitatem tutoris, vel curatoris, cessare debet restitutio. Sic igitur consultius erit, si de tutoris vel curatoris qualitate dubitetur, ut iubente prætore fiat à debitore solutio, alias si læsus fuerit minor tempore solutionis ex solutione facta ipsis tutori vel curatori, *ut in exemplo supra posito*, vel alio simili, verbi gratia, si aliquid remiserit tutor vel curator eius, quod revera minori debebatur, quia male in hoc se gesserit tutor vel curator, & in præiudicium sui minoris eam remissionem minime facere potuerit, restitui quidem minor poterit adversus præfatam læsionem. Et hic intellectus verus videtur, & literalis ad dictam legem primam, & fuit prius Mauritii d. c. 176. ad fi. & cum eo quiescit animus. Nec aliquid iam obstat d. l. 1. sic intellecta, & non est contra omnem legalem æquitatem, prout esse dicebant Paulus & Iacobin. *ibi, nec irrationabilis, & omnino extermimanda è republica, ut eam appellabat Menchaca ubi supr. hoc referente Cald. ubi supr. n. 61.*

17 Ad textum † *in §. at ex contrario, Instit. quibus alien. licet, vel non*, qui fortis admodum videtur pro communi sententia, *in verbis supra relatis*, respondemus, quod etsi in prædictis verbis requiratur ad plenissimam securitatem debitoris, quod solutio fiat tutori vel curatori minoris, præcedente sententia vel mandato iudicis: attamen in fine text. ille, dum aufert exceptionem doli mali à debitore convento à minore pro solutione eiusdem debiti, loquitur, quando solutio prior debiti fuit facta ipsi minori, sine auctoritate tutoria, & non secundum dispositionem Imperatoris Iustiniani, qui quidem minor male consumsit eam pecuniam aut furto, aut vi amisit, *ut patet ex litera expressa illius text.* non vero quando solutio fuit facta ipsi tutori, quod non est contrarium eius, quod hic docemus. Fateor namq; plenissimam securitatem consequuturum debitorem solvendo tutori cum auctoritate iudicis, non tamen ibi probatur, quod si eidem tutori solverit sine præcepto iudicis, & ille male consumserit pecuniam, non sit liberatus debitor, vel quod competat restitutio in integrum. Nec in hac specie loquitur text. nullo in hac parte, quicquid gl. ibi, *verb. nihil proderit*, aliud censeat ex d. l. 1. C. si adversus solut. quæ non obstat, *ut prædiximus*, & eodem modo respondemus ad dictam legem *sancimus*, in quantum agitur de plenissima securitate, ... debitor solvendo tutori vel curatori c... iudicis, Non vero dicit textus, quod alias non ... dabitor, neque quod minori competat eo casu restitutio in integrum, pecuniis solutis eius tutori, vel curatori male ab eo consumtis, vel deperditis. Et quamvis *d. l. sancimus, & d. §. at ex contrario*, probent, ita demum licere solvere tutori vel curatori, si præcedat præceptum vel sententia iudicis super hoc, ne in posterum molestetur, hoc intelligi potest iuxta supradicta, quoties minor male ipsam pecuniam consumsit: secus alias, si tutor eam perdat, cui permissum est solvere, *ut in dict. l. ... prætor, ibi, aut curatoribus solve, si sint.* Præterea dici potest præceptum iudicis de solvendo tutori vel curatori præcessisse in creatione ipsius, & decernitione tutelæ, vel curæ, quod sufficit.

Quod sit, ut minus recte se habuerit pœnitentia ductus Caldas *ubi sup. n. 66.* dum dicit, defendi posse præfatam communem sententiam, quicquid contendat Mench. *ubi sup.* quia non advertit ad casum d. l. *sancimus*, cum re vera *d. l. sancimus*, non obstet nostræ contra communem sententiam ex supradictis.

Ad legem † *3. C. si tutor vel curator*, respondet Menchaca *d. c. 66. num. 4.* & cum eo Caldas *ubi supr. num. 61 in princ.* quod ideo ibi restituitur minor adversus contractum cum tutore vel curatore gestum, quia his male negotium gesserit, ut constat ex illis verbis textus, *male gessisse probare possunt*, & sic quando læsio in ipso contractu, & tempore ipsius intervenit. At in solutione debiti facta tutori vel curatori, nulla læsio intervenit, quia bene se habuit & gessit tutor vel curator, recipiendo debitum pupilli, cum ad hoc deputatus fuerit, ut ipsius negotia gerat, bona administret, & debita exigat: alias namque esset in culpa, & negligentia, non exigendo debita, vel ipsa oblata non recipiendo, & ob id ad damna, & lucra omissa teneretur, *ut non semel in hoc tractatu docuimus.*

Ad † d. *l. Reg. 4. tit. 14. part. 5.* quæ profecto expressa 19 videtur, pro communi sententia respondere potest. Primo, ut dum inquit, quod si aliter solutio facta sit, quam iudicis auctoritate, non liberetur debitor, intelligenda sit, quando minori solutio facta sit, & tamen ipse postea, *jugasse los dineros que le fueron pagados, o los malmetiesse, o los perdiesse en alguna manera.* Tunc namq; merito, quod debitor non liberetur, quia temere sine tutoris auctoritate, & non secundum iuris dispositionem solverit. At non quit tex. *in d. §. at ex contrario. ad fi. ibi, quod si male consumserit, aut furto, aut vi amiserit, nihil proderit debitore doli mali exceptio, sed nihilom. condemnabitur, &c.* & sic concordat in hoc cum *d. §. at ex contrar. d. l. partita, in d. ver. ca si de otra manera*, de cuius intellectu nunc agem. Unde iuxta verba d. §. intelligenda est. Licet enim uterque tex. primum loquatur de solutione debiti facta minori vel eius tutori, cum auctoritate iudicis, tunc debitor consequitur plenissimam securitatem. At vero postea, dum de solutione aliter facta, quam mandato iudicis, agit, tempe, ut non liberetur debitor, si pecunia ... solu- ta deperdita sit, tantu loquitur, quado solutio fit minori sine auctoritate iudicis, non vero idem disponit, quando solutio sit tutori vel curatori, nec loquitur in hoc casu, quasi velit iura illa solutionem rite & recte factam esse, quoties fit tutori vel curatori minoris: vel saltē illam non infringunt, nec dicunt talem debitorem tunc non liberari, si quidē recte eis fit solutio. Unde nec restitutio tunc temporis competere debet adversus debitorem, si quidem recte solvit tutori vel curatori, & non sit in eo læsus minor. Non igitur lex illa Regia probat contrarium. Siquidem in dicto versiculo, *ca si de otra manera*, loquitur tantum in uno ex duobus casibus in sui principio positis, quin potius iuxta regulam iuris, qui ex duobus

… unum negat, alterum fateri videtur, in nostrũ … orem lex illa Regia induci potest. Quod autem ea in *d. versi. casi*, loquatur tantum in solutione facta minori, patet ex ipsa, ibi, *e si despues jugasse los dineros que le fuessen pagados, &c.* scil. minori, *o los malmetiesse, o los perdiesse.* Hæc enim verba ad minorem referuntur, qui pecunias ei solutas perderet, ut patet clarius *ex lit. dict. §. at ex contrario, ad fin. in verbo. sup. ralatis*, quib. consonat d.l. Regia. Alias enim absurde videretur dictum, *que si el tutor, o curador á quien fuesse fecha la page jugasse los dineros que le fuessen pagados, o los malmetiesse, o los perdiesse en alguna manera no fuesse quito por ende el que los pago.* Ergo verba prædicta ad minorem sunt necessario referenda, non vero ad tutorem vel curatorem, *ut agnoscit ibi Greg. Lop. in gl. despues, & in gl. manera.* Et præterea hunc sensum ad dictam leg. admittit summarium eiusdem, tam nostra lingua super ea positum, quam Latina factum & collectum à Greg. Lop. ibid. ut patet ex utroque.

Secundo respondet Molin. *ubi sup.* quod si l. illa Regia innuere videretur, quod … ut tutori vel curatori tuto solutio fiat, necessaria sit iudicis auctoritas, id esset irrationabile, neque consuetudine servatur.

Ex his igitur remanet satis probata ac defensata nostra ac Mencha. & Molinæ sententia adversus communem, quæ habet, quod debitor minoris solvendo eius tutori vel curatori, etiam sine novo mandato, & auctoritate iudicis, liberetur omnino, ita quod contra eum restitutio in integrum competere non possit. … sic consequatur sufficientem securitatem. Et ita censeo tenendum in iudicando & consulendo.

20 Quæ sententia absq; controversia procedit in solutionibus. quæ vel ex redditibus, vel ex pensionibus, vel ex aliis huiusmodi caussis pupillo vel adulto accedunt, vel etiam in usuris: quæ tamen non summatim, nec ex multis annis collectæ iam debentur, biennales metas, & centum solidorum quantitatem minime excedentibus, *ut in d. l. sancimus, 25. & l. constitutionem, 27. C. de admin. tut. & supra diximus:* sed & in ceteris omnibus debitis idem nos probamus *per sup. dicta.*

21 Limitatur † tamen hæc nostra conclusio primum, si debitor sciens qualitatem tutoris vel curatoris cito consumturi atque perdituri pecunias sibi solvendas, quia male versatur in administratione rerum minoris eidem solverit: tunc enim, quia culpa non caret, merito ut ei imputandum sit, cur huiusmodi tutori vel curatori in damnum minoris solverit, ut pote propter inopiam tutoris vel curatoris, fideiussorumq; ipsius, ac proinde cõpetat restitutio in integrum minori adversus debitorem solventem, *ut prædiximus*, quamvis adhuc dubio non careat hæc limitatio, eo quod non esset interdicta à iudice administratio huiusmodi tutori vel curatori: Interim namque videtur ei recte solutum, nisi adhuc favore minoris limitationem probemus data præscientia debitoris, quia ad iudicem non occurrerit, cum facile id esset pro sua securitate.

Secundo † limitatur, ut non procedat, quoties tempore solutionis læsio contingeret ipsi minori, veluti si minus tempore, loco, aut caussa, vel conditione reciperet tutor vel curator, vel aliquid de debito remitteret, tunc enim, quia male gessit, & se habuit administrator in re minoris, eidem pro læsione resarcienda competit in integrum restitutio ex *d. l. 3. C. si tut. vel curat.*

Tertio liberabitur omnino debitor, si solverit minori, etiam cum auctoritate tutoris vel curatoris, quoties minor eam pecuniam perdiderit, ita ut ex ea non sit factus locupletior, nec in eius utilitatem conversa fuerit, *ut constat ex supr. dictis.*

Tertia principalis pars distinctionis, nempe quando solutio fit tutori vel curatori, vel ipsi minori cum auctoritate & mandato iudicis, in dubio manet ex supradictis. Est enim neganda hoc casu restitutio secundum communem sententiam iure communi, & Regio probatam, *ut constat enim ex supradictis, & nuncupatim ex d. §. at ex contrario. & dicta lege 4. tit. 14. partit. 4.* idemq; omnes probant.

Neque his obstat *l. si quidem, C. de præd. & aliis rebus min.* ubi decretum iudicis non impedit restitutionem in integrum. Idem probat *l. 2. C. si adversus donat. & leg. 2. C. de fideiuss. mino. & l. si rem. ff. de mino. glo. in leg. ait prætor. §. permittitur, ff. de min.* Est communis opinio doctorum, ut plures congerens, & bene eam probans affirmat Sfortia Odd. *de restitut. in integrum. 1. parte, quæstio. 22. §. 9. num. 54.* ubi numeris sequentibus eam ampliat & limitat, quia ibi in alienatione rei propriæ, etiam cum decreto iudicis facta, fuit, læsus minor tempore contractus, ideo merito competit ei restitutio, iuxta supra resoluta At in debiti solutione … est, quod à principio illa solutio utilis sit minori, non vero noxia, & sic viget differentiæ ratio inter utrumque casum: Unde similiter in casu dictæ legis, *si quidem. & similium*, restitutio negaretur, si l… io ex post facto interveniret, *Ita Caldas cum Menchac. ubi supra num. 64. ad fin.* Et hæc est melior ratio, quam assignata ab Anton. Gomez. *2. tomo variar. resolut. cap. 14. de restit. min. sub nu. 4. versi. si quæris*, quæ fuit glo. *in d. l. … § permittitur, verbo. auditurum non esse. & Sfortia ubi supra. artic. … num. 69. … in … parte … quæst. 52. art. 3. num. 21. cum sequentibus*, distinguentibus inter actus voluntarios, & necessarios.

Reliquum † est, ut videamus, an in hac specie compulsio iudicis sit necessaria, & quod debitor alleget creditorem minorem esse, & ideo illi non esse solvendam pecuniam, vel sufficiat simplex auctoritas iudicis. Et videtur quidem, hanc non sufficere, sed illud esse necessarium ex dicto. *§. permittitur*, ibi, *puta si allegans, minorem esse, compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum*, & ibi agnovit Bart. *n. 2* & tenuit etiam Paulus Cast. *in dict. l. 1. C. si advers. solut. post num. 3.* hoc nimis in praxi commendans, & ibi etiam Iacob. *ex dicto §. permittitur*, & Antonius Gomez. *ubi supr. nu. 4.* & ibi de communi testatur, & Sfortia Odd. *d. art. 3. n. 24.* 24 25

Rursus † contrarium videtur, nempe, quod sufficiat simplex auctoritas iudicis, quamvis illa præceptiva non sit, *ut in dict. l. sancimus. C. de administratione tutorum. ibi, hoc permiserit, & in §. penultim. Instit. quib. alien. licet, vel non.* Id quod probatur in d. l. Regia 4. ibi, *otorgamiento, o mandamiento.* Et hanc partem sequitur Corne. *consilio 27. lib. 3. post num. 9.* … et du … iciter *d. §. permittitur*, vel quod ille te… contrarium pr…bet per argumentum à contrario sensu, vel solum procedat de iure illo Digestorum, secundum qu… il a debitori … efutatio & compulsio necessaria … rat, sic de iure novissimo Iustiniani, qui *in d. l. sancimus, & in … l. §. penult.* … voluit, satis esse, quod iudex permittat debitum s…vi. quod probat Corne. ex verb. *sancimus, d. l. & verb. statuimus & verb. permittimus.* Ex quibus constat novam esse illam Iustiniani dispositionem, & consequenter ante illam aliter fuisse respondendum.

Mauritius *de rest. in integ. c. 178. per tot.* reprobans opinio. Paul. de Cast. *ubi sup.* insuper & Mencha. *in li … quæst. forens. c. 17. n. 100.* potius probant & tenent, non fuisse necessarium compulsionem in casu *d. §. permittitur*, sed quod sufficeret allegare, creditorem minorem esse, qua allegatione repulsa, si nihilominus illi solvi præses decernat, obtemperandum est illi, non … contradicendum, ut latius probant: nec verbũ, compulsus, ad rem facit, quia iudicium conseritur in mutuum, quare satis invitus solvit, quia allegans minorem ætatem, non fuit exauditus. Hæc tamen sententia & intellectus ad *d. § permittitur*, nimis subtilis est, atque proinde inanis, & idem Mauritium in hoc improbat Sfortia Oddus, *ubi sup. d. n. 24. ibi, & ita, &c.*

Ab his omnibus recedit Caldas, *ubi sup. nu. 63. in vers. ... in averso.* Et in alia est sententia, distinguens inter solut onem factam tutori vel curatori, & solutionem factam ipsi minori, ut in illo casu sufficiat simplex auctoritas & permissio iudicis, quia ei solvi poterat, *ut in d. l. fin. ...* In hoc vero exigitur iudicis præceptum, & expressa compulsio, ut debitor liberetur, solvens minori absq; ullo restitutionis timore, quia minori solvi non poterat, & ideo certa tunc requiritur scientia præsidis, quod creditor, cui mandat solvi, est minor, quæ exacta diligentia cessat in casu *d. l. sancimus*, ubi agitur de solutione facienda tutori aut curatori, quæ de iure permissa est. Non igitur corrigitur *d. § permittitur, per d. l. sancimus*, sed potius hæc iura diversis casibus loquuntur, ut est prædictum: quid tenendum?

Ego attento iure communi, modo proximam distinctionem probo, quæ convenit literæ illorum iurium: ratioq; differentiæ proxima est, siquidem quando solutio fit tutori vel curatori, præter quam quod iure permittente hoc fit, iudex intelligit creditorē esse minorem, cum solvitur eius tutori vel curatori, quod cessat, quando minori fit solutio, vel saltem ignorari potest ætas minoris ipsius, & sic decipi facile potest iudex, non tamen per hoc intendo probare commonem sententiam, quæ habet requiri auctoritatem iudicis ad solutionem faciendam tutori vel curatori ad hoc, ut restitutio minori non concedatur, sed potius teneo contra eam, *ut supra.* Cæterum iure Regio indistinctè videtur approbata prior sententia, nempe, ut simplex auctoritas, & consensus iudicis ita sufficiat, sicut eius præceptum, ut patet *ex d. l. Reg. 4.* quæ loquens in solutione facienda minori, vel eius tutori, aut curatori, præcipit, quod fiat, *con otorgamiento, o mandamiento del juez del lugar.* Adhuc tamen, quando minori solvitur iudicis auctoritate, oportet, & necessarium est contradictio debitoris allegansis, illum minorem esse, ac proinde ei non esse solvendum. Quod si, hoc non obstante, iudex præceperit ei solvi, tunc securus omnino erit debitor ei solvens, alias secus, *iuxta dict. § permittitur, sic tenet Anton. Gomez. ubi supr. dict. 2. tom. c. 14. nu. 4. in versic. quod tamen intellige, cum communis, de qua supr.* in prima opinione, in qua non reperitur correctus *d. § permittitur.* Neq; obstat generalitas *d. l. Regia 4* quoniam in ea præsupponitur, & pro manifesta datur scientia iudicis minoris ætatis creditoris petētis coram eo debitum sibi solvi, sive per oppositionem ipsius debitoris, quod est securius & cautius, sive alias, ut constat *ex d. l. 4. in prin.* ibi, *que deve fazer la paga al menor.* Ad quid enim sub his verbis requirit l. illa consensum vel præceptum iudicis de solvendo minori debitū; nisi iudex admoneatur, & certior fiat de minori ætate illius creditoris. Et ita intelligo l. illam.

16 Ex quibus non admitto opin. Ange. *in l. 2. in fin. ff. de appellat. recip.* tenentis, debitorem, cui iudex mandavit, minori solvere, debere ad superiorem provocare, si certo sciat, creditorem minorem esse, sic intelligentis *d. § permittitur*, quatenus teneri creditorē appellare negat, ut solum procedat, quando ille ignorabat creditoris ætatē. Hæc namq; opinio confunditur *ex d. § permittitur*, ibi, *puto autem, si allegans minorem esse, compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum, &c.* ... ibi, *sederedo, &c.* Præsupponitur enim ... bis, debitorem scire ætatem creditoris ... allegavit minorem esse, & ita merito ... titulo de minoribus, tametsi Greg. Lop. *in ... mandamiento, Angel. ubi supra*, sequatur, cum ... *d. l. Regia* nulla mentio fiat de appellatione, & ... eos improbat, hanc nostram sententiam sequut... *ubi supra num. 67.*

Ultimo observandum est, † quod quoties ... solutionis, etiam cum iudicis decreto factæ, læ... cessit, velut si quid minus debito solvitur temp... loco, non est deneganda restitutio minori adve... fatam læsionem, quam non excludit præceptum iudic... siquidem in eo quoq; læsus fuit minor ut recte adver... sus communem, quem refert, probavit, & tenet Mencha *d. c. 164. n. 3. lib. 3. quem sequitur Cald. n. 67. ad fin.* & respondet Mencha *d. § permittitur*, ut loquatur de læsione post contractum contingente, secus de ea, quæ tempore solutionis contingit.

Sed † an restituatur minor adversus solutionem a se indebitè factam, quia hæc quæstio non concernit nostram materiam de tutelis & curis: sed potius illam de minoribus, eorumq; restitutione in integrum, quæ diversa, videndus est de hoc late agens per articulos Sfortia Odd. *d. 2. par. de restit. in integr. q. 52. art. 4. cum seqq. & Cald. ubi sup. in numeris statim seqq.*

SUMMARIA.

1 *Exsequutio regulariter locum non habet contra tutores vel curatorem bona suorum minorum non possidentes pro debitis eorundem minorum.*

2 *Tutor vel curator minorum, si bona eorum habeant, ea que non exhibeant, ut pigneris capiantur, possunt in carcerem detrudi, donec exhibeantur.*

CAPUT XXIII.

An, & quando exsequutio locum habeat contra tutorem & curatorem?

PRopter æs alienum pupilli, res tutoris, qu... nihil ... bonis eius tenet, pignori capi non oportet. Ita deci... dit *l. 1. C. quando fiscus, vel privat.* Non igitur fieri deb... in bonis tutoris vel curatoris exsequutio ℘ debitis m... norum, si res eorum non teneant. Idem probat tex. *in l. in princ. C. quando ex fact. tut.* ubi quod ... sententia ... contra tutorem vel curatorem finito officio non ma... datur exsequutioni in eos, sed in dominum p... lem, & regulariter denegari iudicati actionem ... rem vel curatorem decidit, *l. 4. in princ. ubi, tutor qui ... & c. ff. de re iudic. & l. 2. in princ. ff. de adminis. tut. ... ibi DD. Specul. in tit. de reo, §. 1. n. 18.*

Si tamen † bona pupilli habeat tutor ... curator ... ea non exhibeat, ut pignori capiantur, iure ... ar... detrudi poterit, donec ea exhibeat, *secund. ... quando fisc. vel privat. Angel. Perus. in l. si vacantia ... de bon. vac. lib. 10. & Angaret. in § fin. n. 2. Instit. de act. quos refert & sequitur Parlador. lib. 2. rer. quotid. c. ... 4. par. c. 1. n. 1.* ubi *n. 2.* an tutor, qui in rem pupilli se obligavit, finito officio teneatur, *& n. 3. de institore.*

Finis secundæ Partis.

Dn. IOANNIS GVTIERREZ, IVRECONSVLTI HISPANI PRÆCLARISSIMI, CANONICI DOCTORALIS ALMÆ ECCLESIÆ CIVITATENSIS,

Pars Tertia, DE TVTELIS ET CVRIS MINORVM,

Deque Officio & Obligatione Tutorum ac Curatorum & mercede ipsorum.

SUMMARIA.

1 *Rationum reddendarum tutelæ vel curæ administrata materia tota ex bono & æquo pendet, ut latè hic declaratur.*

2 *Tutor & curator, eorumque heredes, finita tutela vel cura tenentur rationem reddere administrationis, & num. seqq.*

3 *Administrator quicunque rationem reddere tenetur suæ administrationis, & n. 9.*

4 *L. 21. tit. 16 partit. 6. litera refertur, qua præcipitur tutorem eiusque fideiussores & heredes rationem reddere teneri.*

5 *Tutor vel curator ultro rationes reddere potest, nondum finito officio, periculo tamen tutelæ vel curæ obnoxius remanet.*

6 *Tutores & curatores, si non reddiderint rationem finito officio, pœna, quasi falsi tenentur, & contra eos iuratur in litem.*

7 *Tutor vel curator etiam non requisitus tenetur reddere rationem.*

8 *Protutor tenetur reddere rationem suæ administrationis.*

10 *Administrator, qui de facto prætermisso iuris ordine assumpsit administrationem bonorum pupilli vel alterius, tenetur reddere rationem.*

11 *Administrans cum mandato vel sine mandato, tenetur rationem reddere.*

12 *Negotiorum gestor tenetur rationem reddere de negotiis a se gestis.*

13 *Procurator ad lites & negotia, rationem reddere tenetur de gestis.*

14 *Actor universitatis rationem reddere tenetur.*

15 *Exsequutores testamentorum rationem reddere tenentur.*

16 *Curatores ad lites rationem reddere tenentur.*

17 *Hospitalarii rationem reddere tenentur.*

18 *Heres gravatus per fideicommissum, rationem reddere tenetur.*

19 *Frater, qui existens cum fratribus in communione, bona communia administravit, rationem reddere tenetur.*

20 *Filius rationem reddere debet de his, quæ vivente patre administravit.*

21 *Patruus tenetur rationem reddere de bonis maternis sui nepotis per eum administratis, & de fructibus eorum, alias poterit iurari in litem per nepotem contra patruum pro ratione eius, quæ sua interfit.*

22 *Administrator rei communis cum alio, tenetur ei reddere rationem administrationis.*

23 *Mater tenetur reddere rationem administrationis bonorum filiorum suorum.*

24 *Pater, quando non est legitimus administrator bonorum filiorum, tenetur eis rationem reddere de gestis.*

25 *Pater ubi dolose administravit bona, in quibus erat legitimus administrator, tenetur rationem reddere.*

26 *Pater cessante dolo de culpa alias in administratione, cum sit legitimus administrator, rationem filio reddere non tenetur.*

27 *Tutor, curator, vel procurator, rationem administrationis reddere tenetur etiam post longum tempus 20. an. & usque ad 30. ann.*

28 *Tutor vel curator in reddendis rationibus debet exhibere inventarium & librum rationis, & alia plura facere & ostendere, quæ hic continentur.*

29 *Consuetudo non valet, quod tutor non teneatur reddere rationem.*

30 *Administrator & eius heredes, tenentur semper statim requisiti rationem reddere.*

31 *Administrator, quilibet negotiorum gestor, factor, ac procurator ad negotia, tenetur libros facere, & rationem quolibet anno reddere suæ administrationis, alias potest contra eum in litem iurari.*

32 *Liberati per testatorem a reddendis rationibus administrationis, an & quando, & de quibus eas reddere teneantur, latissime hic agitur cum pluribus n. seqq.*

33 *Pater, cui est relicta generalis liberatio ab actione tutelæ per filium, non tenetur reliqua restituere. Idem est in socero, qui patris locum obtinet, & in patruo tutore relicto a nepote, & in matre tuerice, non tamen in extraneo, ut in n. 34. nisi concipiatur legatum, ut in n. 35*

36 *Reliqua, & dolus, an & quando per testatorem administratori censeantur remissa etiam in futura administratione, ut in n. 37. & n. 38.*

39 *Dolus futuræ administrationis etiam expressim remitti non potest.*

40 *Dolus in administratione in omittendo commissus, facilius censetur remissus.*

41 *Dolus verus nunquam censetur remissus, nisi ut hic, quod verum est de dolo præterito: secus si de futuro, ut in n. 42.*

43 *Remittens in contractu administratori suo ea, quæ malefecit, videtur etiam illi remittere dolum commissum.*

44 Re-

44 *Remissa actione generali verborum formula, dolus cõmissus in praeterita administratione censetur remissus, quoties dolo nullum adest administratori lucrum.*

45 *Legatum factum tutori de omni eo, in quo damnatus fuerit in administratione futura, ad reliquorum remissionem extenditur, si tutor ex eis non sit factus locupletior.*

46 *Dolo remisso tutori futuro ex caussa legati, nihilominus adversus ipsum ob dolum verum agi potest, licet factus tutor locupletior non fuerit.*

47 *Tutor per legatum generale sibi factum à testatore à rationibus reddendis est absolvendus, ab ea actione, quod inventarium non confecerit.*

48 *Tutor liberatus per testatorem à rationibus reddendis, si tamen sine decreto iudicis tutelam administravit, rationem reddere tenetur.*

49 *Tutor vel curator, quando reddit rationem, tenetur exhibere inventarium, legitimum & perfectum, alias est in dolo praesumto, & ultra poenam infamiae, & alias tenetur minori, quatenus in litem iuraverit.*

50 *Inventarium est caput omnium rationum.*

51 *Tutor prius ostendere debet introitus, quam exitus.*

52 *Confessio redditus non praeiudicat tutori seu administratori, donec accepteeur impensa, & econverso.*

53 *Instrumentum in quo tutor promisit reddere rationem cum solutione reliquorum non habet exsequutionem paratam, sed via ordinaria adpetendum est, & offerri debet rationis redditio.*

54 *Tutor vel curator, tempore redditionis rationis exhibere debet libros rationum administrationis rei pupillaris.*

55 *Tutor vel curator committendo pecunias minoris, in propriam utilitatem potest dici praedo, & contra eum in litem iuratur.*

¶ Administrator quilibet, negotiorum gestor, thesaurarius, & similes persona, ut mater usufructuaria librum administrationis conficere tenetur, & in forma rationis, ut singulariter omnia contineat, itaut reperiri possint falsa & vera, alias tenebuntur ad interesse, ut in d. n. 55.

56 *Amicus negotia amici gerens gratis, quamvis non teneatur librum conficere ita exacte & diligenter, ut alias iura fieri mandant: debet tamen eum conficere saltem negligenter, quia tenetur rationem reddere.*

57 *Liber rationum in aliquo falsus, praesumitur in totum falsus.*

58 *Tutor describens introitus pupilli permixte cum rationibus suis, est in culpa, & iuratur in litem contra eum.*

59 *Negotiorum gestor, quibus rationibus teneatur librum conficere.*

60 *Tutor vel curator tenetur reddere pupillo librum rationum finita tutela, vel cura: necnon & heres tutoris vel curatoris, ut in n. 72.*

62 *Liber rationum qua forma & ordine debeat esse confectus, & quid continere debeat?*

63 *Gerentes omnes negotia aliena, qui tenentur rationem reddere, conficere quoque librum debent: sed hoc declaratur & limitatur quatuor modis in numeris sequentibus.*

66 *Frater vel soror, administrans bona communia, quam rationem debeant reddere, & n. 67.*

69 *Rationum redditio quot complectatur.*

70 *Ratio realiter & cum effectu est reddenda, & à capite.*

71 *Liberatio facta absque calculatione, nihil valet.*

72 *Ratio praesumitur non recte reddita ex brevitate temporis.*

73 *Ratio est praecise computanda, nec sufficit solvere reliqua.*

74 *Tutor, qui aliquid suppressit in libro rationum, praesumitur habere animum furandi.*

75 *Rationem reddidisse non dicitur, qui non solvit reliqua.*

76 *Noviter inventa, si non sunt posita in inventario, debent poni in libro rationum.*

77 *Tutoris confessio in libro rationum, vel apocha de pecuniis exactis vel receptis à debitoribus pupilli, an eos liberet ita, ut pupillus agere non possit postea contra eos.*

78 *Confessio praelati de recepto à debitorib. Ecclesiae, an Ecclesiae praeiudicet.*

79 *Confessio tutoris, curatoris, exsequutoris, & alius administratoris extra iudicium, & in iudicio facta, quando noceat, vel non minori, aut caeteris dominis, n. 77. & 79.*

80 *Tutor tenetur pecuniam pupillarem convertere in emtionem praediorum venalium, alias tenetur ad interesse honesti lucri, si pecunia esset sufficiens ad illorum emtionem, vel pecuniam deponere ad licitum & honestũ lucrum, apud fidum mercatorem, & praedict. interesse declaratur per iuramentum in litem, ut in n. 61. limitatur tamen illud de interesse, ut in n. 82.*

83 *Tutor vel curator, si post decretum praesidis sublata pecunia, quae ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi praedium comparaverit, est in electione minoris rem emtam sibi capere, vel pecuniam cum usuris legitimis, intellige tamen, ut in hoc n. 84.*

85 *Extraneo emente rem cum pecunia minoris, an saltem in subsidium res sic emta efficiatur minoris.*

86 *Res emta ex pecunia uxoris donata viro, revocata donatione per ipsam vindicari potest in subsidium.*

87 *Res emta ex pecunia dotali, quando efficiatur dotalis, vel non, & n. 88.*

89 *Res emta ex pecunia dotali per extraneum, qui non est solvendo rei, vendicari potest utiliter per mulierem, sed si sibi offeratur aestimatio rei, possessor liberatur.*

90 *Tutores vel curatores tempore redditionis rationum tenentur probare debitores, cum quibus contraxerunt eius conditionis tempore contractus fuisse, ut diligens paterfam. his crediturus fuisset.*

91 *Tutor vel curator, tenetur restituere adulto instrumenta, alias potest adversus eum ob dolum vel latam culpam in litem iurari.*

92 *Tutor vel curator, tenetur sibi consignata non legitime alienata tanquam reliqua restituere.*

93 *Tutor vel curator debet rationem reddere fructuum, & redditnum, secundum quod communiter percipi potuisset.*

94 *Tutor non tenetur exhibere bona mobilia in inventario scripta, si probet verisimile esse illa esse corrupta vel consumta secundum naturam suam.*

95 *Tutores & curatores tenentur, si exstiterunt in mora exigendi nomina debitorũ, & ipsa fuerũt deteriorata.*

96 *Tutor vel curator tenetur, si dolo vel lata culpa neglexerit exigere.*

97 *Tutor regulariter tenetur de levi culpa, praeterquam in exigendis debitoribus pupilli, in quo non tenetur de levi culpa, sed lata culpa requiritur.*

98 *Pupillus vel heredes eius tenentur probare, quod tempore, quo tutor coepit administrare, debitores erant solvendo.*

99 *Tutor saltem interpellatus, debet creditori satisfacere de bonis pupilli minus damnosis, si apud pupillum non est pecunia vendendo dicta bona.*

100 *Tutor & curator tenetur ad actus inchoatos per tutel. & cura desinentiam non perfectos, administratione nondum in curatorem translata.*

101 *Tutor & curator tenetur ad id, quod acquirere potuerunt, & non acquisierunt.*

102 *Tutor ex quo scivit se tutorem datum & administrare cessavit, suo periculo cessavit.*

103 *Tutores & curatores, si domos minorum ruentes non refecerunt*

ficerunt

fecerunt ad omnia damna & interesse tenentur.

104 *Tutor & curator tenentur, si lites iniquas instruant: & hoc, si iniuste, temere, & calumniose id faciant, nec sufficit temeritas, sed requiritur, quod calumniose egerint nomine pupilli, ut in num. 105. & 106.*

107 *Tutor accusans iniuriam factam pupillo, non dicitur calumniose agere.*

108 *Tutores & curatores tenentur de casu fortuito, quando dolus eum praecessit.*

109 *Bona tutorum & curatorum sunt tacite hypothecata a jure pro omnibus, pro quibus ipsi tenentur.*

110 *Tutor vel curator, tutela vel cura durante, non potest cogi regulariter rationem administrationis reddere, sed bene possunt conveniri speciali actione furti, &c.*

¶ *Curator furiosi, durante cura, rationem reddere tenetur, ibid. d. num. 110.*

111 *Tutoribus vel curatoribus pluribus administrantibus, unus sine alio non potest rationem reddere.*

112 *Tutoribus vel curatoribus pluribus administrantibus, quomodo conveniri ipsi possint.*

¶ *Confessio facta in instrumento publico reddita rationis*

113 *legitimae, & liberationis reliquorum facta ab adulto, vel ab eius curatore, vel tutore pupilli, an liberet ipsum primum tutorem & curatorem, eiusq́; heredes ab obligatione iterum reddendi eam? & numeris seqq.*

114 *Tutor vel curator, aliusve administrator, qui semel reddidit rationem, reddere illam iterum non tenetur, si ratio sufficienter reddita fuerit, secus alias, ut in numero 116.*

115 *Ratio reddita ratione erroris retractari potest, nisi intervenerit pactum vel transactio de stando calculo.*

117 *Ratio semel reddita inter mercatores, potest post, ut iterum calculetur, allegando errorem.*

118 *Onus probandi, rationem legitime non fuisse redditam, incumbit id allegant; & quomodo id probetur, numero 119.*

120 *Rationem esse redditam aliud est, & aliud confiteri esse redditam.*

¶ *Liberatio minoris cum juramento facta, & etiam cum auctoritate curatoris & decreto judicis, asserendo rationem administrationis sibi fuisse redditam, non liberat tutorem ab ea reddenda, & n. 123. cum seqq.*

122 *Confessio secundi tutoris, quod ratio primi tutoris sit bene reddita, non nocet pupillo.*

125 *Rationes reddi debent in loco, ubi administratio facta est, nisi in casibus, de quibus num. 126.*

127 *Tutores & curatores in rationibus reddendis conservant sibi expensas in alimentis & aliis rebus minorum factas, non enim videntur alimenta praed. donare, cum ea cogantur praestare, ut in num. 128. procedit etiam in tutore & curatore sanguine coniuncto, puta patruo & fratre, ut in num. 130. & 131. ubi, quid si pupillus operarius sit tutori.*

129 *L. 35. tit. 12. part. 5. intellectus.*

132 *Tutor regulariter non est alendus de bonis pupilli, nisi sit pauper, ut in num. 133.*

134 *Tutores & curatores reputant expensas, quas ipsi faciunt domo egressi, si alibi res minoris vel furiosi gerenda sit, debet tamen ex his deduci, quas domi erant facturi, nisi domi viverent ex artificio, ut in num. 135.*

136 *Tutor rusticus vel curator aliusve administrator, qui pedes iter facere solet pro pupillo, eques non debet proficisci.*

137 *Tutor vel curator eas expensas pro pupillo faciat, quas pro se fecisset.*

138 *Tutores & curatores reputant omnes sumtus, quos faciunt in re & patrimonio minorum, veluti si aedificent vel reficiant, vel agros colant, ut in nu. 139.*

140 *Tutor utiliter gerens conservat sibi expensas factas, idem in protutore & curatore, & alio administratore,*

141 *Expensae restituendae sunt tutori, licet excedant valorem omnium facultatum pupilli, si sit utiliter expensum.*

142 *Tutores & curatores reputant in ratione administrationis sumtus litis, & num. seq.*

143 *Tutores & curatores non solum lites coeptas sequuntur, ut eas perficiant, sed etiam incipiunt eas, quas perire posse putant, etiamsi non sint tempore peritura.*

144 *Tutores & curatores non debent plus pro suis minorib. expendere, quam pro se expenderent: itaq́; moderata esse oportet salaria advocatorum & procuratoris legitimos sumtus, &c.*

145 *Tutores & curatores deducunt expensas litium utiliter à principio institutarum, etiamsi tristem eventum habeant.*

146 *Tutores & curatores aliiq́; administratores, sicut possessor hereditatis, possunt sibi recuperare meliorationes utiliter factas, licet non extent res, in quibus facta sunt, ut hic.*

147 *Administrator quilibet expendens in re aliena, qui est obligatus rationem reddere, si in dubium revocentur, tenetur probare, quae in rationibus scripsit, gessisse, vel impendisse vera esse, expensa igitur sunt probanda, ut in hoc num. 147. probantur tamen per rei evidentiam, ut in aedificiis, ut in num. 148.*

¶ *Probantur etiam coniecturis motu judicis approbanda, si sint modica: secus si magna, ut in num. 149.*

¶ *Probantur etiam testibus, & domestici admittuntur, nisi quando agitur de probatione aestimationis aedificiorum, quia tunc requiritur depositio architectorum, qui sint periti illius artis, ut in num. 150.*

¶ *Probantur etiam expensae per libros, in quibus descripta sunt, si tamen utiles sunt, verisimiles, & ex justa & honesta caussa facta, & persona scribentis sit fide digna: praesertim cum sit mortua.*

¶ *Probantur etiam in articulis impensae concernentibus, articulos recepti non impugnatos per dominum, sed acceptatos ad augmentationem summae recepti per scripturam seu confessionem reddentis rationem, dummodo per legitima documenta probentur contenta in articulis impensarum eiusdem recepti, ut latius hic declaratur. num. 152.*

¶ *Probari etiam debent expensae, licet rationes contineant multa alia vera & verisimilia, ut in num. 153.*

154 *Expensae vero modicae probantur per juramentum rationem reddentis, ut in num 154.*

¶ *Et quae dicantur parvae sive minutae, num. 155.*

¶ *Expensa autem quinque solidorum, est modica, numero 156.*

¶ *Et generaliter, quae sint modicae vel magnae expensae, boni judicis est arbitrari, ut in num. 15 .*

158 *Specificari debent expensae minutae in scriptura rationum, ut in num. 58.*

¶ *Debentq́; esse rationabiles, & verisimiles, ut in numero 159.*

¶ *Expensa vero, quae apparet facta, eo ipso praesumitur facta opera & impensa administratoris, ad cuius curam & officium spectabat hoc facere, ut in num. 160.*

¶ *In expensis a sanguineis factis non requiritur tam stricta probatio, sicut in factis ab aliis, ut in num. 161.*

¶ *Quod declaratur in num. 163. quomodo intelligendum sit: & etiam in expensis non modicis statur juramento, si personae qualitas, verisimilitudo, & Iudicis motus cum hoc concurrant.*

¶ *Is autem, cui praelegata est liberatio à rationibus reddendis, non tenetur in eis ponere aut probare, nisi hactenus, ut dolus & lata culpa excludantur.*

165 *Tutor & curator, an durante officio possit conveniri pro rationibus suae administrationis reddendis, nec ne? & numeris sequentibus, & in numero 166. quid de actione contraria ejus, qui pro tutore gessit, vel qui curam*

administravit pendente gestione, & num 167. de actione directa, & num. 168. de ceteris actionibus, furti, damni, injuriæ, conditionis, præter tutelæ & curæ actiones.

163 *Tutor vel curator, vel alius administrator, an teneatur solvere mercedem domus minoris, vel domini in qua vixit?*

CAPUT V.

De rationibus reddendis per tutorem & curatorem finita tutela.

1 MATERIA ista, † rationum reddendarum tutelæ vel curæ administratæ, tota ex bono & æquo pendet, scilicet omni fraude omnique dolo prorsus excluso: item cum bona fide & maxima æquitate tractari & terminari debet, cum leges pupillaribus bonis prospicere & consulere undecunque studuerint, quæ sunt tutorum fraudibus multifariam multisque modis exposita. Unde actio tutelæ est bonæ fidei, cum enumeretur *in §. actionum, Instit. de actionib.* & sic in ea debet exuberare bona fides, tam ex parte tutoris, quam ex parte judicis. Similiter liberatio ab ipsa tutela judicatur bonæ fidei: quia resolutio contractus judicatur eiusdem naturæ, cuius est ipse contractus, *l. de tutela, cum gloss. C. de integr. rest. min.* Judices ergo, qui in tali caussa rationum tutelarum habent judicare, non se reddant difficiles aut morosos in revidendis denuo diligenter rationibus administratæ tutelæ, & in repetendis computis rationum, ut tales caussæ, per quas minorum indemnitatibus succurritur, legaliter procedant provideantque, sicuti leges volunt, quod dolus tutoris in principio administrationis, in medio & in fine, & sic omni tempore & omni casu, ac omni ex parte coerceatur & purgetur, *ut alias inquit Jas. consil. 218. num. 1. & 2. vol. 2.*

2 Tutor † igitur atq; curator eorumque heredes finita tutela vel cura, tenentur rationem reddere administrationis, ut de tutore est text. *in l. 1. §. officio, & in §. de rationibus*, ubi loquitur in protutore, *ff. de tut. & rat. distrah. & per totum illum titulum, & ibi per Bart. & Doctores, & in toto titulo. C. arbit. tut. & ibi per Azon. in summa.* Et de curatore plene notatur *in l. adversus, ut in l. rationes, C. de administr. tut. & in l. nisi finita, § fin. ff. de tutel. & rat. distrah.* & de utroque agit Specul. *in tit. de judic. §. 2. versic. sequitur videre de actionibus tutelæ. Socin. consil. 46. col. e. volum. 1. duplicato consil. 213. Hieronym. Gratus consil. 23. in caussa illustrium, n. 7. in 1. parte. Cardin. Paris. consil. 96. in præsenti caussa, in princ. lib. 1. Roland. a Valle late consil. 49. num. 1. cum seqq. volum. 1. Anton. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num 1. & 19. Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 152. & late egimus de hoc in nostro tractatu de juram. confirmat. 1. part. cap. 40. num. 18. cum seqq. & post nos Joan. Garf. de expens. & melior. capit. 20. num. 22. & alios allegans D. Spino in suo specul. testam. gloss. 29. num. 66. cum seqq. & optime Carol. Molinaus in consuet. Paris. tit. l. §. 6. gloss. 6. n. 15.* ubi loquitur generaliter in quocunque administratore, *quem sequitur Ioan. Garf. ubi sup. tenet etiam Petrus Surd. consil. 7. num. 13. lib. 1. & Chassan. in consuet. Burgund. rub.*

3 *6. §. 4. verb. de eu rendre copre, num. 2.* ubi *num. 3.* quod † si sunt plures tutores vel curatores, unus non potest reddere rationem sine altero, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, *secundum Bald. notabiliter in l. si plures, C. de condict. indeb. & num. 1.* quod non solum pupillo debet reddi ratio, sed etiam agnatis eius heredibus ab intestato, *l. si pater. & ibi Bald. C. commun. de successionib.* & quod tutor & curator teneatur rationem suæ administrationis reddere, Hier. Gabr. *consil. 148. per totum, lib. 1.* ubi plura in materia.

4 Habemus † Hispani legem Regiam expressam hoc disponentem, nempe l. fin. quæ est 2. tit. 19. pa[...] en qual quiera destas maneras sobredichas que se acabe officio del guardador, Tenudo es luego de dar buena cuenta e verdadera de todos los bienes del huerfano, tam[bien] mueble, como rayz, e entregarlo todo al mismo e a [...]uardador es llamado Curator, e para esto cumplir es obli[g]ado tambien el guardador, como sus fiadores e sus herederos e [...] sus bienes al huerfanos a sus herederos.* Est etiam [...] *lib. 3. fori.* quod de heredibus jure etiam communi [pro]bavit Roland. a Valle *d. consil. 49. n. 14. vol. 1.*

Nec citatio fideiussorum requiritur pro rationi[bus] reddendis, quinimo peti potest exsequutio pro reli[quis] contra eos, etiamsi prædicta citatio facta non fuerit, [in] tutore non existente solvendo, quia tunc petere po[s]sunt, ut ad calculos redeatur, *ut probat Parlad. lib. 2. rerum quot. c. fin. 4. part. §. 6. num. 22.*

Quinimo † tutor vel curator ultro rationes reddere potest, nondum finita tutela vel cura: tametsi tutelæ vel curæ oneribus periculisque obnoxius remaneat. Nam cum ipso jure finita non sit, minoris & curatoris assensus id efficere non potest. *l. 2. C. quando tut. vel cur. de[sin.] Parlad. lib. 1. rer. quot. c. 2. num. 4. in novis.*

Tutores † & curatores, si non reddiderint ration[es] finito officio, tenentur pœna quasi falsi, *l. 1. §. 1. vers[ic. tu]tores, & ibi Bart. ff. ad l. Cornel. de fals. Greg. Lop. in d. l. in gloss. buena cuenta,* & iuratur in litem adversus eos [ob] dolum vel culpam, *ut in l. also, C. de in lite jur. gloss. in [...] C. eod. tit. & in l. actionibus, verb. non ob culpam, ff. eod. l. 3. tit. 11. part. 3. & ibi Greg. Lop. in gloss. por culpa,* & [...] *in gl. 1.* dicens, hic habes textum pro gloss. *in l. 1. §. [...] ff. de tut. & rat. distrah.* quam dicit singularem *An[...] §. fin. Inst. de Atil. tut.* quod contra tutorem non [...] tem rationem iuratur in litem, si rationes non red[dat] vel reliqua non restituat, & punitur de falso.

Similiter † tutor vel curator, etiam non requisitus tenetur reddere rationem, *prout voluit glos. verbo, fin[ali] ulis annis,* quam approbant magis communiter Doctores *in clementin. quia contingit, de religios. domib. ut late affirmant Socin. consil. 92. n. 17. ver. præterea, ex quo, vol. 4. Roland. à Valle consil. 49. n. 16. vol. 1. & Baec de decim. tut. cap. 2. num. 167. & 176.*

Protutor † etiam, ut prædiximus tenetur reddere rationem, *ut per Decian. consil. 85. num. 21. vol. 2.* & est [text.] clarus *in l. 1. ff. de eo, qui pro tut. per totam.* Qui enim p[ro] tutore se gerit, eandem fidem & diligentiam præ[st]are debet, quam tutor præstaret. Non enim debet melioris conditionis esse, qui de facto tutelam suscepit, quam ille qui iuste & legitime. Sive ergo ut tutor, sive ut [cu]ratur, sive ut negotiorum gestor administraverit pr[o]cul dubio tenetur reddere rationem, *ut probat [...] er. ub[i] supra, dict. num. 21. & 22.* ubi etiam loquitur in quolibet administratore.

Regulariter † igitur quilibet administrator, [...]que nomine, titulo vel caussa administraverit, rationem administrationis reddere tenetur, & ad sol[u]tionem reliquarum, *l. 2. ff. de neg. gest.* alias tenebitur ad interesse declarandum per juramentum in litem, *Bart. in l. 1. §. offici[o] n. 2. ff. de tut. & rat. dist. & ibi Bald. & omnes summo consensu, & in leg. si eta fuerit, ff. de manu. test. Bald. consil. 137. quodam n. 6. & 7. vol. 5. Soc. con. 73. n. 1. vol. 2. & cons. 159. in præsenti consultatione, & cons. 90. memini, vol. 2. & cons 92. vi vol. 4. Cornetus cons. 24. n. 12. vol. 1. Cassan. in consuet. Bur rubr. 6. §. 7. vers. 4. Carol. Molin. & Dec. ubi sup. M[...] cons. 20. n. 14. & cons. 61. nu. 29. Franc. Marcus dec. [...] 1. in parte. Pet. Sur. d. cons. 7. n. 14. Baec. de decim. tut. [...] 152. & 157. Men. de arb. iud. lib. 2. casu 209. & con[s.] 14. n. 1. vol. 5* ubi quod ita pariter iuri convenire videtur [h]æc sententia, quod in reddenda ratione administrationis habeatur ratio doli, latæ culpæ & damni, ac interesse passi à minore in caussa prædiorum vendi[to]rum pro illis [...]

tibus. pro quibus non vergebat æs alienum. Eandem regulam probat & ſequitur Hieronymus Gabr. *conſil. 148. num. 1. in princ. cum ſeqq.* & Doctor Caſtellus late *en ſu tratado de cuentas, en la 2. part. per totam*, loquens in omnibus adminiſtratoribus ſupradictis, & in clerico tutote vel curatote, licet capi ad hoc non poſſit per judicem laicum, ſed tantum ejus bona. Addo ego, quod perſona etiam clerici per jodicem eccleſiaſticum competentem capi poterit, vel exeommunicari, ad requiſitionem judicis ſecularis, ut rationem prædictam reddat. Unde in Evangeliu dicitur, *redde rationem villicationis tua*, & habetur in capite *qualiter & quando, el 2 de accuſation.*

10 Quod † procedit etiam in illo, qui de facto prætermiſſo omni juris ordine, aſſumſit adminiſtrationem bonorum pupilli vel alterius, *ut per Aret. conſ. 20. diligenter, in pr. Soc. conſ. 2. col. 1. & conſ. 24. col pen. ac Dec. conſ. 449. col. fin. & conſ. 591. col. 1. quos refert & ſequitur Rol. a Val d. conſ. 49. nu. 17. vol. 1. ſequitur Carol. Ruin. conſ. 70. ſub n. 7. ibi, & iſtud, vol. 4. & tenet Carol. Molin. ubi ſupr.* ratione quam prædiximus, quia nun debet eſſe melioris conditionis eo, qui legitime tutelam ſuſcepit, *arg. tex. in c. cum qui. de praben. in 6. & in l. ſi a domino, §. ſi prædo, ff. de pet. hered. & l. non ſolum, ff. de noxal. act. & l. quod Servius, ff. quod vi aut clam, ita Bal. in d. §. officio, & Roland a Valle, d. n. 17. & Decian d. conſil. 85. n. 21. vol. 2.*

11 Sic adminiſtrans, † cum mandato, vel ſine mandato, tenetur reddere rationem, *ut notatur in clem. 2. §. illi etiã, de relig. domib. & in l. ſi procuratorem. §. 1. ff. mandat. & in l. 1. & in l. item eorum, §. ſi decuriones, ff. quod cuiuſq; univerſ. nomin. Soc. conſil. 2. n. 5. vol. 1. Bacc. d. c. 2. n. 154.*

12 Hinc eſt, † quud negotiorum geſtor rationem reddere tenetur de negotiis à ſe geſtis, ut eſt caſus *in d. l. 2. & ibi Bart. declarat, ff. de neg. geſt. Decian. d. conſil. 85. nu. 22. vol. 2. Hier. Gabr. d. conſil. 148. n. 1.* ubi quod quilibet adminiſtrator, ſive amicitiæ, ſive conſanguinitatis, ſive qualibet alia cauſſa, rationem reddere tenetur. Nec obſtat, ſi quis obiiciat, ſatis eſſe debere amico, ſi ei vel in paucis ſit conſultum, *ad ea, qua Corn. tradit conſil. 225. vol. 1.* quia iu his, iu quibus libuit conſulere, debet omnia facere, quæ diligentes homines facere ſolent, *Bar. in l. quod Nerva, ff. depoſit.* & eorum, quæ geſſit, rationem conficere, *d. l. 1. §. officium, de tut. & rat. diſtrah. ita Hieron. Gabr. ubi ſupr. num. 3.*

13 Similiter † etiam procurator ad lites & negotia, rationem reddere tenetur de geſtis, *l. ſi remunerandi, & l. ſi*
14 *procurator. § 1. ff. mandat.* nec non † & actor univerſitatis,
l. 1. & l. item eorum, §. ſi decuriones, ff. quod cuiuſq; uni. nom.
15 ¶ Et exſequutor teſtamentorum, *tex. in c. tua nobis, & c. Joan. de teſta. l. nulli, C. de epiſc. & cler.* ac † exſequutor ſententiarum. *l. exſequutorem, C. de exſeq. rei judic. & Decia.*
16 *conſil. 85. ſub n. 23. vol. 2.* ¶ Et † curator ad lites, *ut in §. final.*
17 *Inſt. de auctor. tut.* ¶ Et etiam † Hoſpitalarii, *ut notatur in auth. de eccleſiaſt. tit. §. penult. & l. orphanotrophi, 1. C. de e-*
18 *piſc. & cler. clem. 2. §. ut autem, de religioſ. domib.* ¶ Et † ſimiliter heres gravatus per fideicommiſſum, *ut per Bart. in l. cum tale, ff. de cond. & demonſt. & Soc. conſil. 24. n. 37. ubi idem dicit de ſervo & ſocio, & conſil. 37. in princ.*

19 Ubi † etiam idem probat de fratre, qui exſiſtens cum fratribus in communi, communia bona adminiſtravit, *Abb. conſil. 12. in 6. dub. volum. 1. Socin. conſil. 192. capite, numero 5. lib. 2.*

20 Ubi etiam tenet, † filium rationem reddere debere de his, quæ vivente patre adminiſtravit. *argumento leg. cum oportet, § ſed in hac ſpecie, C. de bon. qualib.* quas pene omnes concluſiones & doctrinas congerit & ſequitur Carol. Moliu. *ubi ſupra, in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 6. gloſ. 6. n. 15. & Roland. à Val. d. conſil. 49. num. 2. cum pluribus ſeqq. & duas ultimas, Bacc. d. c. 2. de decim. tut. num. 152. & 153.* Et quod frater major, qui in vita patris habuit adminiſtrationem, teneatur rationem illius adminiſtrationis reddere, cum Socin. Abbate, & aliis probat Marzarius *d. conſil. 61. num. 30.* & plures referens Arias Pinel. *in l. 1. 2. part. num. 39. C. de bon. matern.* & Decian. *conſil. 85. num. 22. volum. 2.*

Patruus † etiam tenetur rationem reddere de bonis 21
maternis ſui nepotis per eum adminiſtratis, & de fructibus eorum, alias poterit jurari per nepotem in litem contra patruum pro ratione eius, quod ſua interſit, *Corneus conſil. 196. num. 4. in verſic. tum præſupponatur lib. 3. & Alciat in l. 1. in fin. verſi. ceterum alionis ope, C. de eden,* ubi allegat Cumanum & Decium, Bertran. etiam *conſ. 18. num. 4. verſ. conſulo igitur, lib. 2. in antiquis, Cravet. conſi. 218. in princ. quos refert & ſequitur Marzar. dict. conſ. 20. num. 14.*

Et procedunt prædicta, † nedum in adminiſtratione 22
rei prorſus alienæ, verumetiam, ſi communis rei adminiſtrator quis fuerit. *Bart. in l. 2. in 2. notab. C. de naufra. lib. 10. ſequitur plures referens Marzar. d. conſi. 61. n. 29.*

Mater † etiam tenetur reddere rationem adminiſtra- 23
tionis bonorum filiorum ſuorũ, *Corneus conſ. 198. quanquam in hac conſultatione, num. 11. verſ. ad aliud autem lib. 1. quem ad hoc refert & ſequitur Anton. Piag. de tut. & curat. quæſt. 19. num. 1.* Et de matre tutrice probat poſt alios, quos refert Baec. *de decim. tut. cap. 2. n. 155. Decian. conſi 94. ſub num. 15. cum ſequentibus, volum. 3. & Chaſſan. in conſuet. Burgund. rub. 6. §. 6. verb. de entendre compte num. 1. cum ſeqq.*

Quinimo, † & pater, licet non teneatur reddere ratio- 24
nem filio de bonis, in quibus habet legitimam adminiſtrationem, & ſit uſumfructum, *ut in l. cum oportet, §. non autem, C. de bon. qualib.* tamen quando non eſt legitimus adminiſtrator, & gerit negotia filii, tenetur reddere rationem, *l. litis. §. pater, & ibi Bart. ff. de negot. geſt. & latiſſime Socin. conſi. 34. num. 15. lib. 1. & num. 16. & 17. & conſ. 46. num. 1. & 2. lib. 1. idem Soc.* & alii plures, quos refert & ſequitur Roland. à Vall. *d. conſ 49. n. 13. vol. 1.* ſequitur etiam plures allegans Decian. *d. conſi. 85. num. 23 vol. 2. & Caſſaneus ubi ſupra, §. 7. in princ. num. 5.* id quod in practica obſervari affirmat ex Caſſanco Marzarius. *dict. conſil. 61. num. 30. & alios allegans Bacc. de decim. tut. cap. 2. num. 155.* ubi etiam citat ad hoc *l. 3. tit. de la guarda de los huerfanos, lib. 5 for.* & Arias Pinel. *ubi ſupra, num. 29.* idem probat etiam in his, quæ pater donavit filio emancipato, vel ex cauſſa, quæ omnino validet donationem factam filiofamilias, nam ſi pater retineat bona donata, filio tenebitur rationem reddere eadẽ ratione, *ita Angel. in dict. l. litis conteſtato. §. pater, per text. ibi, qui id probat, ff. de negotiis geſt. & Suarez in quæſtione maioi atus, in fin.* Eandem principalem ſententiam, quod pater teneatur rationem reddere filio de adminiſtratione bonorum ſuorum, in quibus non eſt legitimos adminiſtrator, quia non habet in eis uſumfructum, tenet cum aliis Antonius de Fano *de pignoribus, 2. membro 4. parte, à num. 13* & cum Montalvo Caldas Perryra *in 2 parte tractatuum, de reſtit. in integ. pag. 1146 colum. 2. ſub num. 5. verſi. filio autem emancipato.* Et quando eſt tutor filii ſui, vel adminiſtrator bonorum emancipati, quod teneatur reddere rationem probat Chaſſan. *d. §. 7. & num. 5. & 6.*

Sic etiam, † ubi pater doloſe adminiſtravit, eius bona 25
obligentur, & ipſe tenetur rationem reddere, *ſecundum Bald. & alios in l. cum oportet, §. fin. per textum ibi. C. de bon. qualib. voluit gloſſ. in § non autem, eiuſdem legis*, & ibi Corneus *num. 3.* hoc receptum dicit, tradit Anton. de Fano *de pigner. 4. membro. 2. partis, num. 13. & 16. Aret. conſi. 72. num. 7. verſi. ad 6 Arias Pinel. ubi ſupra. num. 33.* & etiam Cald. *ubi ſupr.* Ceſſante vero dolo, de culpa. Alias in adminiſtratione pater legitimus adminiſtrator rationem filio reddere non tenetur, *ut reſolvunt doctores præcitati, præcipue Pinel.* ubi, quod hoc caſu, ſi pater ceſ-

sante dolo dissipet vel aliter noceat liberis, succurrit eis, ut pater privetur administratione, *secund. Alex. & alios, quos refert & diximus sup. in 2. par. huius tractatus.*

27 Reddere † autem rationem administrationis tutor, curator, aut procurator tenetur, etiam post longum tempus 20. annorum & usq; ad 30. annos, *ut notatur in l. maxime, ff. de administrat. tutor. & in l. adversus, & in gl. & Bald. C. de negot. gest. & tenet Bald. in rub. de procur. n. 11. in decretalibus, Boer. decis. 59. in prin. Rolan. a Valle d. cons. 49 num. 15. vol. 1. & plures allegans Cavalc. de tut. & curat. num. 202.*

28 Ubi etiam, quod debet † exhibere inventarium ac librum rationum & pati, quod copia omnium extrahatur per partem sibi contrariam, & similiter omnes actus suæ administrationis ostendere, & instrumenta, res, nomina debitorum, bona & reliqua omnia restituere minori vel adulto: alias non dicitur reddita ratio, dicitur talis tutor & administrator esse in dolo, *secundum plures Dd.* quo ibi ad hoc refert & sequitur, *diximus ubi supr. nempe, in 1. par. de iuram. confirmator. 40. numer. 18. cum seqq.*

29 Et procedit hoc, † etiamsi non sit in usu rationis redditio. Non enim valet consuetudo, quod tutor non teneatur reddere rationem, *ut notat Afflict. in constit. Siciliæ, quæ incipit, minoribus, in fi. li. 3. & Chassan. in consuet. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo, den rendre, n. 20. quos refert & sequitur Bacca d. c. 2. de decim. tut. n. 159.* Administrator
30 namque † & eius heredes tenentur semper statim requisiti rationem reddere, *ut late probat Pantirol. cons. 173. lib. 1. Natta consi. 685. n. 3. vol. 4 Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. cent. 3. casu 209. per totum, Tiberius Romanus con. 163. col. 1. & 2. lib. 1. quos refert & sequitur Cav. deci. 39. n. 40. 1. tom.* Quod procedit secundum ipsum ibi non obstante consil. Purpurati *359. n. 3. & 6. vol. 1.* qui voluit non teneri ultra annos 30. reddere computum & non requisitum & in herede loquitur Cagnol. *in l. 1. nu. 45. C. de edend. Aret. n. 119. Bursat. consi. 105. lib. 1. Ioan. de Amse. consi 80.* sed concurrentibus indiciis & coniecturis post triginta annos non teneri tutorem vel curatorem, aliumve administratorem rationem reddere probat late Castell. *in suo tract. de cuentas, in 5. part. in vers. enere el tutor, &c.* Quæ opinio æqua & tenenda videtur.

31 Quilibet † namq; administrator, negotiorum gestor, factor, ac procurator ad negotia, tenetur libros facere, & rationem quolibet anno reddere suæ administrationis, alias potest contra eum iurari in litem, *ut in d. l. 1. §. officio, ff. de tut. & ratio. distr. tradit plures congerens Cav. d. decis. 39. n. 35. 1. tom. Ant. Piag. de tut. & curat. q. ult. nu. 35.* ubi, quod hæc est caussa suspicionis, si tutor computata singulis annis non reddiderit.

Adeo † est necessaria rationis redditio, ut nullis fere
32 cautelis effugi posse videatur, quo minus reddatur: ideoq; etiamsi per testatorem à tali ratione reddenda tutores vel curatores, aliæve personæ, quæ ad eam tenentur, fuerint absoluti, nihilominus eam reddere tenebuntur, *l. quidam decedens, ff. de admini. tut. l. si servus vetitus ff. de legat. & in l. Aurelio, §. Caius, ff. de liber. leg. Ias. in l. actione, C. de transac. Alex. consi. 164. præsuppono, in prin. lib. 5. Car. Ruin. consi. … 0. quoad primum, de quo quæritur n. 8. lib. 4.* & tenetur libros & codices rationum exhibere & restituere una cum reliquis & his, quæ pervenerunt ad manus suas, & damno eorum, quæ dolo & culpa lata fecit vel omisit, *Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. gl. 6. n. 20.* maxime quando est in dolo circa res pupillares. & debue est publica vox & fama, quæ sufficit, quod probetur per quatuor testes cives optimos, *secundum Gratum consi. 23. n. 6. 1. part. Ant. Piag. de tut. & curat. q. 19. n. 2.* & hoc ne detur materia & occasio spoliandi minores, quia sub has remissione videtur contineri dolus futurus. Solum ergo in prædicta specie censebitur remissa scrupulosa inquisitio *d. l. quidam decedens, cum ibi notatis, & in l. qui plures, ff. de administ. tut. & in l. servus vetitus, ff. de leg. 1. Car. Mol. ubi sup. Ias. cons. 253. n. … cum seq. vol. … ubi late,* non vero, si quid dolo curatores fecerunt, aut si quæ res testatoris penes eos sunt. Ad hæc namq; conveniri possunt, *d. l. Aurelio, §. Caius,* quæ expresse hoc decidit *Ant. Gom. 1 tom. var. c. fi. de legat. n. 82. & Chassan. in consuet. Burgund. rubrica 6. §. 6. verbo, den rendre, comp. e, n. 20. fol. 222. & Covarru. lib. 2. var. c. 14. n. 1. versi. postremo, & n. ubi alia iura allegat,* non tamen tenebuntur de negligenter administratis. Nam ab illis liberari dicuntur, ut à dolo præsumto, *Bart. in d. §. Caius. sequitur alios allegans Men. cons. 22. nu. 5. & 6. lib. 1.* nec ad res vel bona deperdita vel consumta ex negligentia vel culpa levi vel levissima, *ut probat Ant. Gome. ubi supr.* ubi limitat illud de dolo: quando dolus præteritus specialiter & expresse remissus est, quia tunc administratores de eo non tenentur, secus de futuro, quia ille remitti non potest.

Quod adeo verum est, ut etiamsi testator ultra processerit, legando administratori totum illud, in quo contigerit eum condemnari, nihilominus tamen, & si non teneatur hoc casu rationem reddere, *secund. Alex. d. con. 164 n. 2. lib. 5. & Piag. ubi supr. nu. 4.* reddere debet, quicquid apud eum fuerit ex rebus pupilli, & etiam tenebitur de dolo, iuxta communem sententiam Doctorum, de qua per Bacc. *d. c. 2 n. 160. & late per Covar. ubi sup per §. Caius, in l. si quis rationes, & in l. Lucius, ff. de lib. legat. & per nos sup. & per Menoch. consi. 22. n. 1. & 2. vol. 1.* pro quibus omnibus est optima l. *Regia 30. tit. 11. partit. 5.* ubi deciditur, quod confessio solutionis, & promissio, & pactum de non petendo aliquid circa rationem administrationis in favorem cuiuscunq; administratoris factum, non valet, circa dolo occultata, vel alium dolum commissum, nisi signanter dolus commissus remitteretur, ubi Gregor. Lop. late agit de materia illius legis, quam citat Anton. Gum. *ubi supr.*

Est † tamen casus, in quo tutor non tenetur reddere 33
rationem reliquorum penes se existentium, nempe in liberatione generali patri relicta ab actione tutelæ. *ut probat expresse text. in l. Aurel. 29. §. Titius, ff. de liber. leg.* ubi quidam testator loquens de patre suo tutore quondam facto filiorum suorum, ita cavit in suo testamento, *Seium patrem meum liberatum esse volo ab actione tutela,* quærit ibi Iurisconsultus, quatenus verba hæc accipi debeant, i. an pecunias, quas vel ex venditionibus rerum factis, aut ex nominibus exacta in suos usus convertit, vel nomine suo fœneravit filiis & heredibus testatoris nepotibus suis, debeat reddere, & respondet eum, cuius nomine est, æstimaturum: præsumtio enim propter naturalem affectum facit, omnia patri videri concessa, nisi aliud sensisse testatorem ab heredibus eius adprobaretur. Idemq; esse dicendum in socero, qui patris locum obtinet, tamen Men *d. con. 22. n. 4.* Imo & in patruo tutore relicto à nepote. *secund. Dec. cons. 178. col pen. Par. cons. 87. n. 23. lib. 1. Alciat. in tract. præsumt. reg. 1. præsumt. 6. quos refert & sequitur Men. d. cons. 22. sub n. 4.* ibidem de matre tutrice probat, *ut respondit Goza. d. cons. 94. nu. 14. sequitur alios allegans Covarru. ubi sup. d. n. 2.*

Est igitur casus hic specialis in patre, in quo legata ei liberatione ab actione tutelæ & reddendis rationibus, etiam & reliqua remissa censeantur, cuius responsi præter alios meminit Bart. *in d. §. Caius, nume. … Roman. sing. 110. Alciat. de præsumt. regula 1. capit. 6. & Angel. consilio 185 & 174. & Covarru. ubi supr.* censens esse casum specialem in patre, *ut prædiximus.* In extraneis ergo secus erit: Hi namque reliqua solvere coguntur, *ut in l. creditor, §. Titia, ff. de lib. legat.* qui est textus optimus ad hoc, *secundum Covarruviam, ubi supra.* Sed quia loquitur textus ille in remissione rationis tutelæ, *ut patet ibi, rationem tutela mea,* quam egit Publius Mævius cum

Lucio

Lucio Titio, ab eo reposci nolo, mirum non videtur, quod ad reliqua tutor ibi non teneatur: Quare si extraneus liberetur ab actione tutelæ, videtur, quod à reliquis sit quoque liberatus, sicut pater, ita quod nihil speciale contineat, *d. §. Titius.*

34 Nihilominus † tamen in extraneo tenendum est aliud, quam in patre, nempe, quod licet extraneus liberetur ab actione tutelæ, adhuc ad reliqua minoris, quæ sunt penes tutorem teneatur, *ex dict. l. creditor, §. Titium tutela, melior text. in d. l. Aurelius, §. Mævia, ff. de lib. leg. ibi, Mævia testamento suo alterum ex tutoribus suis actione tutelæ voluit liberare his verbis, rationem tutelæ quam egit Julius Paul. cum Antistio Cicerone, posci ab eo nolo, eoque nomine cura eum liberatum esse volo, respondit namque nihil proponi, cur pecunia, quæ pupilla fuisset, & apud tutorem posita maneret, legata videretur.* Idque etiam ratione probatur, nam quamvis actio tutelæ, quæ est personalis, sit sublata ex prædicta remissione testatoris: nihilominus salva manet pupillo vel adulto actio realis contra tutorem, qua vendicari possunt res, & pecuniæ propriæ pupilli sive adulti, nisi aliud conjecturis appareat. Sed in patre tutore secus est: Nam propter naturalem affectum præsumitur omnia patri videri concessa, nisi aliud sensisse testatorem ab heredibus ejus probetur, *ut in dict. §. Titius.*

35 Sed & extraneo † reliqua remitti possunt per testatorem, si ita legatum concipiatur, *damnas esto heres meus, quicquid à tutore exegerit, illa vel illa ratione id ei restituere, vel actionem remittere.* Ita expresse decidit, & limitat superiora textus, *in dict. l. si quis rationes, in versic. quod si quis, ff. de lib. legat.* vel aliis formulis, quibus reliqua censeatur legata, quas quidem, *d. l. si quis rationes.* non excludit, *secundum Covar. ubi supr. sub dicto num. 2. ibi, quippe, quæ non excludat alias legandi formulas, &c.*

36 Ex quibus † hanc materiam ita declarat Bartol. *in d. §. Cajus, num. 7.* quod quando ipse testator disponit & liberat, liberationemque relinquit, non autem gravat heredem suum, quod liberet, tunc non videtur remissus dolus, nec reliqua, *ut in dict. §. Cajus cum similibus*: Idem si gravat heredem suum non agere, non autem gravat, ut liberet. *ut in l. non solum, §. penult. ff. eodem tit. de liber. legat.* Sed si testator gravat heredem, ut liberet, vel ut quid simile faciat, tunc videtur remissus dolus & obligatio reliquorum, & omnia sicut in contractibus, *ut in d. l. si quis rationes, in fin.* ea ratione, quia unum legatum videtur plenius altero vel clarius, quia in testamento, quando testator reliquit liberationem, non videntur remissa reliqua, quia mortis cogitatione turbatus non est verisimile, quod de hoc cogitet: sed quando testator gravat heredem, ut liberet, videtur gravare, ut liberet inter vivos: sed liberatio inter vivos illud importat, unde virtus illorũ verborum hoc habet. Et hanc distinctionem asserit communiter esse receptam Gozad. *d. consil. 94. num. 7.* & Covar. *ubi supr. dicto num. 2.* sed eam falsam esse censet Angel. *consil. 185. & reprobat Ioan. Crotus in l. nemo potest col. 20. ff. de legat. 1.* & Curtius Jun. *in l. actione, ultima col. C. de transact.* Et isthæc differentia Bart. jure non potest defendi *secundum Covarru. ubi supr.* qui eam quinque fundamentis & rationibus confundit, opinatus liberationem à reddendis rationibus legatam in testamento, vel ab herede præstitam jussu testatoris, reliqua non continere, quia non agitur in hac liberatione de reliquorum remissione, nec de liberatione ab actione tutelæ, sed de non reddendis rationibus, ut patet ex *d. l. si quis rationes. & l. Lucius, l. creditor, §. inter cetera, & §. Titia, ff. de liber. legat.* Quam sententiam adversus communem præfatam distinctionem, veram & tenendam esse censeo; non enim communem probat *l. si quis rationes*, siquidem ipsam principio tantum decidit, quod si quis rationes exigere vetetur, non impeditur reliquas exigere, quas quis i, se reliquavit, & si quid dolo fecit, qui rationes gessit, & sic loquitur, quando quis fuit vetitus rationes exigere. At in 2. part. loquitur text. ille; quando heres damnatur tutori restituere, quidquid ab eo exegerit, illa vel illa ratione, vel actionem ei remittere: diversa igitur hæc sunt. Unde merito; quod si testator vetet exigere rationes, non censeatur remissus dolus; nec reliqua, quia hæc non fuerunt remissa: secus si heredi fuerit præceptum, ut restituat tutori, quicquid ab eo exegerit, vel actionem ei remittere, quia tunc expresse dolus & reliqua sunt remissa, his verbis per testatorem, non vero in primo casu.

Quo fit, ut sive testator liberet tutorem à reddendis rationibus, sive jubeat, ut ab eisdem eum liberet heres, in utraque hujusmodi specie, dolus nec reliqua sunt remissa, sed tantum rationum scrupulosa redditio, ut verba legati sonant. Non enim aliquid interest, quod testator liberet à rationibus reddendis; vel quod præcipiat heredem, ut ab eis liberet tutorem, *ut optime probat Covar. ubi supra.*

Secundo infertur, quod si testator liberet tutorem ab actione tutelæ, vel jubeat heredem, ut ab ea eum liberet, reliqua censeantur remissa, *ut sentit Alber. in d. l. si quis rationes.* Quid enim refert, remittat testator ipsi tutori actionem, an jubeat heredi eam remittere, & tamen posteriori casu reliqua censentur remissa, *ut in d. l. si quis rationes, ad fin.*

Sed nihilominus in hac specie contrarium probo. Imo quod in dubio nihil aliud appareat vel probetur, reliqua non judicentur remissa ex text. per locum ab speciali *in dict. §. Titius*, qui loquitur in patre, ut prædiximus. Ergo in extraneo contrarium erit dicendum, etiamsi ab actione tutelæ sit liberatus, nempe, ut teneatur ad reliqua, Siquidem in casu *d. §. Cajus, & l. Aurelius, §. Mævia*, etiam liberatione legata agitur adversus tutorem ad res, quæ actione reali vendicari possunt, & ad pecunias non debitas, sed proprias illius, qui liberationem legavit: Ideoque merito Covarr. in hac specie *ubi supra, ibi, ideo crediderim*, censet liberatione legata ab actione tutelæ, judicem variis ea caussis, ex qualitate disceptationis & personarum ac præsumpta mente testantis rem ipsam æstimaturum, ut licet in dubio reliqua non judicentur remissa, quandoque tamen, & ab eis debitorem liberatum fuisse diffiniatur, *ex text. & ibi gloss. in d. l. Aurelius, §. filias, ff. de lib. leg.* Et quod hoc idem apparebit ex verbis ipsius liberationis, quæ ita ampla & expressa esse possunt, ut his reliqua videantur esse remissa. Unde si testator gravaverit heredem, ut ratione tutelæ adversus tutorem non agat, reliquorum liberatio fit, *ex d. l. si quis rationes.*

Non tamen omnino probo opinionem Covarr. *ubi supra. d. num. 2.* ibi, *siquidem etiam*, dum censet, quod reliquis remissis hæc peti possunt, cum reliqua quæ actione personali petantur ea sint, in quibus redditis rationibus manet tutor ipse debitor, qua ratione etiamsi liberatio patri tutori legata fuerit, *juxta text. in dict. §. Titius*, opinatur Covarr. *à patre* posse ea peti, quæ actione reali possunt jure vendicare: siquidem priori casu, quando reliqua sunt expresse remissa, ea peti non possunt, *ut in d. l. si quis rationes, in fin.* & in secundo de patre, cui fuit remissa actio tutelæ, contrarium probet *dict. §. si Titius*, nisi salvando communem Magistrum dicamus, ejus opinionem procedere recte posse in rebus extantibus minoris, quæ vendicari jure optimo possunt, hæc enim reliquis simpliciter remissis peti possunt, *ut cum glossis & aliis late probat Padilla in l. cum necessitatem num. 7. C. de fideicommiss.* secus de aliis reliquis, quæ tantum actione personali peti possunt, *Como es el alcance que se haze al tutor de dinero, e de otras cosas que aunque le son deudas por razon de la tutela, mas no son las mismas suyas proprias, ni*

tiene dominio en ellas. Sicque loquitur textus in d. §. Titius, in pecuniis, quas vel venditionibus rerum factis, aut ex omnibus exactis in suos usus convertit, vel nomine suo fœneravit pater tutor, quem filius ejus liberavit ab actione tutelæ in suo testamento: ex hoc namque omnia hæc videntur patri concessa.

37 Quinimo † non solum hæc procedunt in administratione præterita, sed etiam in futura. In ea namque censentur reliqua remissa & dolus futurus, si testator tutori legaverit omne id, in quo damnatus fuerit ratione administrationis. Ita tenet Dyn. in dict. l. si quis rationes, & ibi Raynerius de Forlivio, & Angel. consil. 85. ad finem, Corneus consil. 313. lib. 1. Franciscus de Pepis, inter Socin. responsa, consil. 282. libr. 2. colum 6. Crotus in dict. l. nemo potest, colum. 20. Goz. adin. consil. 47. num. 15. & consil 49. colum. 2. num. 16. ex tcat. in dict. l. si quis rationes, & Odofredus in d. l. cum necessitatem, num. 1. Angel. consil. 102. testator. Curt. Senior consil. 06. num. 8. Alexand. consil. 54. nu. 1. lib. 2. Atque ita ex usu sæpe fieri affirmat Salycet. in dict. l. cum necessitatem, nu. 1. prout eos ad hoc referunt Covar. d. lib. 2. variar. resol. cap. 14. num. 4. & Padilla in d. l. cum necessitatem. num. 2.

Sed nihilominus hæc sententia minime vera est neque tenenda, sed potius contraria, nempe, ut quamvis à reddendis rationibus administrationis futuræ, quis liberetur, nihilominus rationes reddere & reliqua solvere teneatur, quamvis liber sit ab exactissima, anxia, & stricta rationum redditione, text. ubi gloss. & Doctores in l. quidam decedens, ff. de administr. tut. & ita tenet Salyc. in d. l. cum necessitatem, num. 1. Et hæc est communis sententia, ut late eam probans & plures allegans, testatur eam sequutus Covar. d. cap. 14. num. 3. eandam probavit Gregor. Lopez. in l. 29 tit. 11. part. 5. in gloss. 1. Est etiam communis & magis communis, ut plures allegans eam sequutus affirmat etiam Padilla in d. l. cum necessitatem, sub num. 2. Neque obstat d. l. si quis rationes, quia intelligenda est, ubi tractatur de administratione præterita, non de futura, ita Bart. in d. §. Casus, num. 8. & in d. l. quidam decedens, in princ. 2. oppositionis. Et hunc intellectum ad dict. l. si quis rationes, ut solum intelligatur in dolo de præterito, non in dolo de futuro, testatur communiter approbatum, eum sequutus Alexand. consil. 62. num. 7. volum. 4. & Segur. in l. si ex legati caussa, num. 3. ff. de verborum obligat. & Padilla in d. l. cum necessitatem, num. 2. ubi etiam sequitur intellectum, Bart. ad dict. l. si quis rationes, præcitatum, nec non & Covar. d. lib. 2. variar. resolut. cap. 14. num. 4. ad fin.

38 Imo & prædicta † sententia communis adversus priorem opinionem Dyni & sequacium vera est & procedit, etiamsi liberatio legata fuerit, utcunque ab herede præstita ex testamento, quod prædicti Doctores probant & fatentur, quibus accesserunt Paulus Castrens. & Jas. quos refert & sequitur Covar. ubi supra, num. 3. versic. imo, ubi inquit, idem esse, ubi testator non tantum tutorem liberaverit ab actione administrationis tutelæ futuræ, sed & testamento scripserit, se tutori legare omne id, in quo contigerit condemnari ratione administrationis: tunc etenim si quid negligenter admiserit levi culpa, in id legatum veniet: non autem si quid dolo fecerit, nec restitutio reliquorum: quia alioqui liberatio legata præberet caussam delinquendi contra Jurisconsulti responsum in l. convenire. ff. de pact. dotal. & dolus futurus censeretur remissus, quod iure improbatur, l. si unus, §. illud, ubi gloss. ff. de pact. Ita in terminis responderunt Salycet. Corneus, & Jas. in d. l. cum necessitatem. Est communis, ut plures allegans affirmat eam sequutus Covar. ubi sup. d. num. 3.

39 Ex † his deducens etiam expressim dolum futuræ administrationis remitti non posse, ut adnotavit in specie Bart. in d. §. Casus, num. 8. cui omnes consentire videntur per text. in d. §. illud, secundum Covar. ubi supra, & in n. 5. versic. 4. ubi dicit, hanc esse communem omnium sententiam, & tamen Padilla cum communi in d. l. necessitatem, n. 1. & 2. & in l. actione, n. 5. C. de transact.

40 Limitanda † tamen est præcedens communis resolutio, ut non procedat in dolo administrationis commisso in omittendo. Is enim censetur remissus per verba illa, etiamsi sit futurus, ut jure probat Padilla in d. l. cum necessitatem, num. 4.

41 Dolus † igitur verus nunquam remissus censetur, nisi expressim, vel saltem urgentibus clausulis, vel saltem ex certa remittentis scientia cum remissum esse constet, l. non solum, la 2. §. penult. ff. de liber. leg. l. tres fratres, ff. de pact. l. Pomponius scribit, ff. de neg. gest. l. creditor, §. l. ucius ff. mandat. l. actione, C. de transact. ubi Curt. Iun. col. penult. Quod est verissimum, secund. Covar. ubi sup. nu. 5. Quod intellige verum in dolo de præterito, ut constat ex dictis juribus. Nam dolus futurus etiam expresse remitti non potest, ut modo dicebamus, & utrumq; probat idem Covar. ubi supra, n. 5. fol. 4.

42 Ubi in vers. 5. † quod dolus præsumtus, etiam quoad futuram administrationem remitti jure potest: facilius tamen censetur remissus dolus præsumtus & reliquorum solutio, quoties agitur de præterita administratione, quam ibi de futura tractatur, ne occasio delinquendi præstetur, ut ibi etiam docet Covar. in vers. 6. & illud.

43 Unde, † si in contractu remissionem alicui faciam eorum, quæ male gessit, videor etiam illi remittere dolum commissum, ut cum communi resolvit Padilla in d. l. actione, num. 6. ubi num. 7. quod quoties ex dolo ejus, cujus est facta remissio, aliquid est apud eum, speciali remissione opus est, l. Lucius ff. de liber. legat. l. tres fratres, ff. de pact.

44 Sed † quoties ex eo dolo nullum adest, nec superest administratori lucrum, remissa actione generali verborum formula, dolus commissus in præterita administratione remissus censetur juxta gloss. communiter receptam in d. l. actione, ut ibi Doctores fatentur, & Socin. consil 73. lib. 3. colum. 1. Bart. in d. l. Aurelio, §. Casus, nu. 6. ff. de lib. legat. tametsi contra eam teneat Covar. ubi supr. sub n. 5. scilicet, nec tunc verum dolum remitti, sed tantum præsumtum remissum videri.

45 Quinimo † quoad reliquorum remissionem administrationis futuræ, si tutor factus non sit ex eis locupletior, idem probandum est. nempe, quod valeat prædicta remissio, si testator legaverit tutori omne id, in quo damnatus fuerit, quo casu admitti potest Dyni sententia in d. l. si quis rationes, & sequacium, quam supr. improbavimus, generaliter tenendo eum magis communi & veriori sententia contraria. Nam in hac ultima specie, nempe quoad reliquorum remissionem administrationis futuræ, si tutor ex eis non sit factus locupletior, valebit prædictum legatum, secundum Fulg. cons. 25. col. 2. Dec. consil. 178. col. 2. & cons. 192. n. 4. Aym. Cravet. cons. 193. n. 9. Goz. ad. cons. 94. n. 12. & alios quos refert & sequitur Covar. d. lib. 2. variarum resolutio. cap. 14. n. 5. in vers. 7. Ex quibus idem esse ait, quoad culpam etiam latam, in omittendo contingentem, & quoad dolum præsumtum. & tandem quoad ea, quæ potuissent à testatore remitti. Nam si ita legatum conceptum sit, quemadmodum Dyn. & sequaces explicant, censentur remissa ea, quæ à tutore ratione doli præsumti & culpæ etiã latæ, omissionis caussa commissæ, exigi poterant, modo factus non fuerit locupletior, quod in specie Fulgos. respondit, cui ceteri adsentiuntur, quamvis Corn. in consil. 113. col. ult. lib. 1. existimet prædictum legatum, quoad expressam vel tacitam reliquorum remissionem omnino valere, etiamsi ex reliquis tutor locupletior fiat.

Sed præcedens sententia, ut magis recepta, tenenda est.

46 Sed † quamvis expressim tutori futuro legetur id, in quo

quo damnatus fuerit caussa doli in tutelæ administratione commissi, nihilominus adversus ipsum ob dolum verum agi potest, licet factus non fuerit tutor locupletior, ut probant omnes, qui adversus Dyn. communem opinionem sequuntur *teste Covar. ubi supra, d. n. 5, fol. 8.*

47 Ex † præcedentibus deducitur, opinionem præfatam Dyni & sequacium, posse admitti & teneri, id legatum tutori prodesse, si apud iudicem conveniatur ex eo, quo repertorium facere omiserit, erit enim ob id legatum absolvendum, *ut cum Fulgos. Dec. Gozad. & Aym. ubi sup. resolvit Covar. ubi sup. fol. ult. &c.*

48 Observandum † tamen est, quod etsi tutor vel curator liberatus per testatorem à redditione rationis administrationis non teneatur de culpa levi: attamen si tutelam administravit sine decreto iudicis, tenetur reddere rationem, quia liberatio relicta non habet effectum, quia intelligitur liberatio à reddendo rationem administrationis collatæ in tempus, quo sibi competit administratio de iure & sic de valida, *argum. l. 4. §. condemnatum. ff. de rei vendic. l. non putavit. §. non quavis, ff. de bon. poss. contra tab.* & quæ incipit competere, postquam est decreta, & sic non intelligitur liberatus tutor, quando administravit de facto ac clam & dolose. sed quando administravit de iure, *ita Carol. Ruin. cons. 70 n. 7. per tot. vol. 4.* Quod in administratione futura recte procedere videtur, sed in præterita sine decreto facta, cum scientia testatoris liberantis adhuc curatorem à redditione rationis, quia tunc illum quoque defectum scienter & prudenter remisisse videtur.

49 Ulterius † prosequendo materiam rationum reddendarum per tutores & curatores, sciendum est, quod primo investigatur, an tutor vel curator fecerit inventarium, *ut per Dec. cons. 178. num. 1. & consil. 192.* & ideo debet exhibere inventarium de bonis pupilli vel adulti, quod facere tenetur, *iuxta late à nobis tradita supra, in 2. part. cap. 1. per tot.* Quod si non exhibuerit, quia non fecerit vel fecerit, sed non legitime, quia non posuit in eo omnes res, vel illas obscure posuit, ex quo est in dolo præsumto, ultra pœnas infamiæ, cui subiacet, & alias, quibus puniendus venit, tenebitur pupillo, quatenus in litem iuraverit, ut ibidem quoq; docuimus, & tenet late alios allegans Mascar. *de probat. 3. tom. conclus. 1392. nu. 1. cum seqq.* ubi limitat, quando probatum fuerit in contradictorio iudicio, consuetudinem stare in regione, ut curatores inventarium conficere non soleant, *prout nos quoq; supra adduximus.*

50 Est † enim inventarium caput omnium rationum, *ut inquit Curt. Sen. cons. 66. col. 8. vers. secund. articulum, decis. Pedem. 147. n. 22. Baeca de decim. tut. c. 2. n. 52 & n. 169.*

51 Hinc deducunt Dd. quod tutor prius debet ostendere introitus, quam exitus, *ut scripsit Nicol. Neapolit. in l. spadonē, §. ratiocinatio. ff. de excus. tut. Firmian. in tract. de Episcopo, lib. 4. 6. part. quæst. 29. Platea in l. 1. in fin. C. de apoch. publ. lib. 10. quos refert & sequitur Baeca d. c. 2. sub n. 169.* ubi quod verisimilius est, Dd. significare, quod in reddenda ratione prius sunt excutiendi, quanti sunt redditus & res pupilli, deinde examinandæ impensæ, quas tutor reputat.

52 Confessio † tamen redditus non præiudicat tutori seu administratori, donec acceptetur impensa, & è converso, *l. cum quæritur, ff. de administ. tut. Platea in l. 1. in fi. num. 9. C. de apochis publ. lib. 10. ex gloss. in l. Thais, §. libertatem, ff. de fideicommiss. Cassan. in consuet. Burg. rub. 6. verbo, danrendre, n. 19. Baeca d. c. 2. n. 170.*

53 Quære † instrumentum solum, in quo tutor promiserit reddere rationem cum solutione reliquorum, non habet exsequutionem paratam, sed via ordinaria id petendum est. Offerendo enim rationem administrator, excludit viam exsequutivam, *ut tenet & probat Baeca d. cap. 2. num. 168.* Quod est verissimum, cum huiusmodi instrumentum ante rationis redditionem & verificationem reliquorum sit illiquidum, & ideo exsequutionem non meretur, ut de instrumentis illiquidis & incertis communiter docent Dd.

Secundo, † tutor seu curator tempore redditionis rationis, debet exhibere libros rationum omnis admi- 54
nistrationis rei pupillaris, *d. l. 1. §. officio, ff. de tutel. & rat. dist. Caval. in iudice suarum decis. 1. part. vers. tut. administrator. & heres, & diximus supr.* saltem unum librum, quem conficere tenetur de administratis, *Angel. consil. 277. & Socin. cons. 92. col. 2. & cons. 9. num. 18. lib. 2. Bald. cons 353. ad evidentiam præmittendum lib. 1. Roman. consil. 118. quoad primum, in 2. dub. & con. 413 quoad primum, in quo quæritur, in prin. Ias. cons. 219. colum. 2. lib. 2. Dec. cons. 178. num. 1. Gozadin. cons 17. lib. 2. decis. Delphinat. 413. & 414. Roland. à Valle d. consi. 49. num. 20. Baeca d. cap. 2. n. 171. & Mascard. de probationib. 3. tom. conclus. 1392. nu. 8.* ubi quod præsumitur esse in dolo & in litem iurari potest contra eum per adultum, ob librum rationum non confectum vel non exhibitum, *ut tradit Augustin. Bero. cons. 128. num. 12. vol. 3. & Socin. d. cons. 159. num. 3. vol. 2. & Grat. cons 19 29. lib. 1. Caro. Molin. in consuet. Parisien tit. 1. §. 6. 7. gloss 4 n. 30. Baeca d. cap. 2. num. 181. Ioan. Gars. de expens. & melior. cap. 20. num. 22. vers. contra hunc qui non, &c. Menoch alios allegans de arbitr. iudic. cent. 3 casu 208. num. 19. Roland. à Valle d. cons. 49. num 24 volum 1* ubi *num. 25.* idem dicit, si confecerit & exhibuerit, sed minus legitime & legaliter, ut quia multos redditus & fructus percepit ac pecunias exegit, quas non posuit ad introitum in libro rationum, vel in eo dicit, solvisse pecunias pro pupillo, quas vere non solvit, quia cum arguatur in eo dolus & falsitas in præiudicium pupilli vel adulti.

Et † convertendo eius pecunias in propriam utili- 55
tatem posset dici prædo. *ut per Alexand. Imol. & modernos in l. Pomponius, §. & facta, ff. de acquirend. possess. & eundem Alexand. in l. stipulatione, ff. eodem tit.* similiter contra eum iuratur in litem, *ut ibi late probat Roland. à Valle num. 6. cum seqq.* & idem probat Menoch. *ubi supr. num. 16. & late plures allegans Anton. Galeat. Malvas. consil. 113. num. 8.* Idemque est in alio quovis negotiorum gestore, thesaurario, & similibus, & in matre usufructuaria, Carol. Molin. *ubi supra, num 30. & cum eo Menoch. ubi supra, num. 17. & 18. & Hieron. Gabriel. nu. 3. in loco statim citando*, ubi quod librum conficere tenetur, & in forma rationis, ut singulariter omnia contineat, ita ut reperiri possint falsa & vera. alias tenebuntur ad interesse, & optime per Malvas. *ubi supra, num. 6.* ubi sigillatim refert, quod ponendum est in dicto libro tutoris & cuiuslibet administratoris.

Et † quamvis amicus negotia amici gerens gratis, non 56
teneretur librum conficere ita exacte & diligenter, ut alias iura fieri mandant, certe debet eum conficere, quia tenetur rationem reddere, quæ sine libro saltem negligenter & inepte confecto reddi nequit. Calculus namq; fieri non potest, si vel non omnia vel falso aliqua scribantur, *Ang. cons. 277. Ruin. cons. 69. vol. 2. quos refert & sequitur Hier. Gab. cons. 148. n. 5.*

Qui † *n. 9.* tenet, quod liber rationum in aliquo fal- 57
sus, præsumitur totus falsus, & nulla fides ei dabitur, *secund. Innoc. Paul. & Ias. quos ibi ad hoc refert & sequitur.*

Quod † si tutor, qui descripsit de introitibus pertinen- 58
tibus ad dictam administrationem, illos miscuit cum rationib. suis, quas tenebatur habere separata à rationibus pupilli, talis culpa deprehenditur in eo, ut propter hoc iuramentum in litem præstari possit, *ut cum Soc. d. cons. 159. col. 2. vers. 2. probat. & alius tenet Rol. à Val. d. cons. 49. n. 31. vol. 1.* ubi *n. 32. & 33* quod non est dignus excusatione, si dicat *libros non habere vel amisisse*, quia non creditur, nisi hoc probet quia eius officium erat diligenter custodire, unde præsumtio

est, quod malitiose occultet, *iuxta notata in l. si quis ex argentariis, §. penult. ff. de edend. Anchar. consil. 317. in caussa, col. 3. quem sequitur Soc. d. consi. 159. col. 4. vers. sed præmissis, vol. 2. & Baeç. ad. cap. 2. n. 180.*

59 Præterea † observandum est, duas ob caussas quæri posse, *an negotiorum gestor teneatur librum conficere.* Vna, ut sciatur, utrum propter eum non confectum teneatur ad interesse probandum iuramento in litem, ut supra: altera, ut saltem teneatur & condemnetur ad interesse vere, vel præsumtive probatum, consideratis redditibus & expensis, prout cognosci potest, eum bene vel male administrasse. Primo casu res maiorem difficultatem habet ex his, quæ tradit Corn. *cons. 83. vol. 4.* Nam hoc respectu inspicienda est qualitas negotiorum, & concludi forte posset contra administratorem librum & cetera non conficientem, *ex traditis per Soc. cons. 213. Ang. cons. 277.* In secundo vero casu negotiorum gestor, proculdubio ad interesse ex actis probatum tenetur, *ita tenet Hier. Gab. cons. 148. n. 3. lib. 1.*

60 Tenetur † quoque tutor vel curator reddere pupillo librum rationum finita tutela vel cura, *arg. l. fin. §. inter cetera, ff. de lib. legat. l. si ita fuerit. vers. in reliquis, ff. de manumiss. testam. tradit late Ias. cons. 253. n. 20. cum seqq. vol. 3. & cum aliis Rol. à Valle d. consil. 49. n. 21. lib. 1. Baeca de decim. tut. cap. 2. num. 179.* Vnde tutores, qui finita tutela non reddunt tales libros rationum ipsis minoribus, sunt in dolo præsumto, quod sordide administraverint, *secundum Pet. Ancha. consil. 317. incipit in caussa, quæ vertitur inter Iacobum, col. 2. Soc. consil. 159. col. 1. vol. 2. Ias. d. cons. 253. n. 20. cum seqq. & Baeca ubi sup.* & iurari potest in litem ad interesse, *Alex. consil. 74. n. 2. lib. 7. Ias. ubi sup. n. 22. & Baeca ubi supra, & plures allegans Menoch. de arbit. iud. lib. 2. cent. 3. n. 16.* ubi *n. 21. cum seqq.* id limitat in aliquibus casibus.

61 Et † non solum tutor, verum etiam eius heres, tenetur tradere librum rationum, *ut l. 1. & 2. C. de hered. tut. & tradit Franc. Marc. decis. 145. num. 181.* Obligatio namq; ad reddendam rationem, ita heredem administratoris adstringit, sicut & administratorem, & adversus heredem administratoris transit eadem actio, quæ competebat contra ipsum administratorem, ut scilicet rationem reddat de administratis per defunctum, *l. tut. C. arbi. tut. l. omnes tut. ff. de neg. gest. l. 3. §. hac actio, ff. eod. tit.* Et ita in specie de tutore, qui administravit & eius herede, respondit Rom. *consil. 403. n. 2. in fin.* quem refert & sequitur Dec. *consil. 110. n. 7. versic.* Erit a redditio rationum, & *Decian. respons. 85. n. 24. vol. 2. & respons. 94. n. 22. vol. 3. expressa l. fin. ad fin. ibi e sat heredes tit. 16. part. 6.*

62 Quomodo † autem, & qua forma, & ordine debeat esse confectus liber hic rationum, & quid continere debeat, egimus late *in nostro tract. de iuram. confirm. 1. part. cap. 40. nu. 1. cum seqq. & supra, in hoc lib. 2. part. cap. 1. & tradit bene Malvas. consil 113. n. 6. & Menoch. ubi supra, num. 20. & Doctor Castell. in suo tract. de cuentas, in 7. part. per totam.*

63 Generale † autem est omnium gerentium negotia aliena, qui tenentur rationem reddere, ut conficiant librum vel codicem rationum de his, quæ pervenerunt ad manus suas, quoniam impossibile est rationem reddi, nisi ostendatur liber rationum, in quo accepta & data, & introitus & exitus sint descripta, quod reddi possit ratio: Oportet enim rationes atque librorum volumina offerre legenda primum, deinde computanda, ut explorari possint imputationes, an probe vel improbe referantur accepta & data, *l. cum servus, ff. de condit. & demonstr.* ubi est optimus textus, nam cum rationem reddi à capite sit necesse, *l. argentarius, §. edi, ff. de edend.* quo modo caput ac finis rationibus incompositis & reductis in codicem potest fieri? Certe nullo modo. Ita singulariter ratiocinatur Angel. *consil. 277. num. 3 dub. 6. Socin. & Dec. quos refert & sequitur Roland. à Valle d. consil. 49. n. 22. & 23. vol. 1. Baeca alios referens de decim. tut. cap. 2. n. 175. & optime Carol. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 6. n. 16.* ubi quod in libris rationum debent omnia singulatim, clare, & explicite describi & exprimi, tam in receptis, quam in impensis & in capitulis ab eis dependentibus. Cum enim per singula & clare fit declaratio & computatio, facile veritas aut falsitas deprehendi potest, non quando generaliter & sub involucro, & quod non sufficeret in genere complecti tantum receptum vel tantum impensum, nec talis ratio esset admissibilis; sed debet contineri nominatim à quo receptum & quantum, & ex qua caussa, & qua die, quando sine expressione diei non potest intelligi, quid sit illud, quod datum refertur vel acceptum, sed esset incertitudo: secus si ex omissione diei non emergat incertitudo, nec ambiguitas, quia sufficit designare annum, mensem, vel aliud tempus accepti vel dati, puta vindemiarum, vel messium, *sequitur Baeca d. cap. 2. n. 182. & Ioan. Gars. in tract. de expensis, & melior. cap. 20. n. 23.*

Superiorem † generalem conclusionem limitat Carol. Molin. *ubi sup. d. n. 15. ad fin.* duobus modis. Primo, ut intelligatur in administratore universali vel generali plurium rerum, vel etiam unius rei, quæ tamen redditus vel impensas habet: secus si utroque careat: tunc enim inventario, nec libro rationum, nec calculo opus est. Secundo, si forte utilius erat, vel omnino expediebat ei, 64
cuius res administrabatur, nec † inventarium, nec ratio- 65
num libros confici, *per l. 2. §. tractare, ff. de administr. tut. sequitur Ioan. Gars. ubi sup. n. 22.*

Tertio † modo potest limitari in fratre vel sorore administrante bona communia, maxime inter nobiles & egregias personas: licet enim teneantur reddere rationem claram & distinctam, non tamen ita stricte, nec ita scrupulose est exigenda ab eis. Vnde sufficeret si exprimant, quantum verisimiliter in anno expenderint pro familia, vel pro cultura agrorum, aut custodia territorii, nec exigendi sunt ad minutam specificationem, *ut pulchre decidit Panormit. consil. 12. ut clare in 6. dub. vers. tertius casus, lib. 1. sequitur Socin. consil. 73. circa primum, colum. 1. l. 1. & in consil. 40. circa primum, num. 2. lib. 4. Corn. consil. 24. in fin. vol. 1. Hieronym. Gabriel consil. 148. num. 3. Carol. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. num. 18.* ubi hoc sane intelligendum esse ait, dummodo illud generale capitulum sit verisimile, & non sit aliqua sinistra præsumtio in contrarium, sive ex qualitate rei impensæ, sive ex qualitate personæ aut aliunde: Item nisi ad onus strictæ redditionis rationum suscepta fuerit administratio, *sequitur etiam Baeca d. cap. 2. num. 182.* 66

Hæc † tamen tertia limitatio vera est & procedit, quando consanguineus, puta frater administrasset tantum iure fraternitatis, secus si ut tutor vel curator: tunc enim tenebitur diligentem & exactam reddere rationem, *secundum Soci. consil. 46. cum. præsens, col. 1. lib. 1.* quod verum putat Carol. Mol. *ubi supra, n. 29.* hactenus, ut exactius & strictius teneatur, quoniam expressa & solemnis obligatio, forma & vis publici officii magis obligant, & plus operantur, quam privatim suscepta negotiorum gestio. Et hoc insuper intelligit, nisi illi, quorum bona administravit, erant minores, quorum tutelam vel curam suscipere vel providere tenebatur: tunc enim putat, non debere eum in aliquo relevari, nec melioris conditionis esse pro eo, quod neglecta contra ius qualitate tutelari & auctoritate iudicis, administrationi se immiscuit privatim, ratione consanguinitatis tantum, *de quo supr. alio cap. diximus.* 67

Quarto † modo limitatur, quando apparet certum opus & impensam factam esse, nec commode potuit, aut nunc potest rationarius eam impensam per minuta declarare: tunc enim sufficiet dicere in talis, puta ædificio tantum fuisse impensum: idq; per inspectionem & ve- 68

similitudinem operis, aut per æstimationem peritorum probare, *secundum Bart. in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonst. Molin. ubi sup. n. 19. & latius n. 28.*

69 In † summa igitur, redditio rationum quatuor complectitur, codices edi, calculum poni, reliqua reddi, culpam solutione purgare: *ita Bald in l. cum testamento, C. de testamento manumiss. Ias. cons. 253. n. 15. lib. 3. & cons. 253 n. 15 eo. lib. 3. & cons. 100. lib. 4. Baec. ubi sup. d. c. 2. de decim. tut. n. 176.* Et ratio reddenda est plene & bona fide, *ut cũ Bal. inquit ibi Baec. n. 185.* sed plura congerit Cast. *in libro de cuentas, 4. par. per tot.* q; constat latius ex sup. adductis.

Carolo tamen Molin. *ubi supr. n. 14.* magis arridet doctrina Doctorum *in l. cum servus, & in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonst. & l. si statuliber a, §. si. ff. de stat. lib, & l. si ita fuerit, 1. §. quæst. hæc, ff. de manum. testam.* nempe quod rationum redditio duo tantum complectatur, primum in facto, videlicet rationem, volumina, cautiones, instrumentaq; actus sui exhibere & tradere, & rationes legendas percontandas & dispungendas atq; excutiendas offerre, secundo in dando, videlicet reliqua solvere.

70 Deniq; † ratio realiter & cum effectu est reddenda & à capite, *l. argentarius, §. edi, l. si quis ex argentariis, §. rationes, ff. de eden.* & calculatio necessaria est, alias non potest vere reddi ratio.

71 Et † liberatio facta absq; calculatione nihil valet, *ut cum aliis tenet Baec. d. c. 2. n. 152. & 177. diximus late in nostro tract. de iuram. confirm. 1. par. c. 40. n. 10. & 19.*

72 Ex † brevitate namq; temporis præsumitur rationem recte redditam non fuisse: Si enim tempus adeo breve fuit, ut impossibile esset fieri calculationem, liberationi nihil prodesset, & debet reddi ratio eius, quod tutor administrare debuit & non administravit, atque eius, in quo tutor ex caussa fideiussionis pupillo astringitur, *ut probat Baeca d. c. 2. n. 177.*

73 Nec † sufficit solvere reliqua, sed præcise est cõputanda ratio, *ut l. non solum, §. si quis, ff. de lib. leg. Ias. con. 219. l. 2.*

74 Et † tutor, qui aliqua supprimit in libro rationum, præsumitur habere animum furandi, *l. si pupillus, §. sed si quis, & ibi Bart ff. de neg. gest. Ias. d. con. 219. n. 3. cum seqq. lib. 2. & cons. 253. nu. 16. vol. 3. & Aret. in l. Pomponius, §. accessionis, n. 37. ff. de acq. poss.*

75 Et † non dicitur reddidisse rationem, qui non solvit reliqua, *d. l. non solum. §. si quis reddere, ff. de liber. legat. l. cum servus, ff de cond. & demonst. Ang. consi. 175. Ias. d. cons. 253. n. 18. Baec. d. c. 2. n. 178.*

76 Deinde † noviter inventa, si non sint posita in invẽtario, debent poni in libro rationum, *l. fi. § sed si. C. de curatore furios. Specul. in tit. de instrum. edit. §. dicto alias iuratur in litem, l. 1. §. officio, & ibi gl. & Dd. ff. de tut. & rat. distrah. Cassan. in consuet. Burg. rub. 6. §. 6. verbo, den rendere, n. 9. Baec. d. c. 2. de decim. tut. n. 182.* qui à *num. 6. cum seqq.* novem requisita congerit, ex parte tutoris rationem reddentis, quæ ipse tenetur facere.

77 Illud † tamen hic est videndum, an si tutor referat in capite rationum tutelæ administratæ, se recepisse à debitoribus pupilli debitas pecunias vel alias appareant apochæ de solutione illi per eos facta, ita prosint debitoribus, & eos ita liberet, ut pupillus non possit ab illis aliquid petere. Et quidem in hac quæstione Paul. Cast. *cons. 34. ego Paulus, n. 2.* tenet partem affirmativam iuxta tex. quem dicit esse expressum *in l. Lucius, la. 2. §. tutela, ff. de administ. tut. iuncta gl. verb. apocha:* ubi apochæ tutoris, in quibus confitetur se recepisse à debitoribus pupilli, probant vere contra pupillum, licet Bart. ibi sequendo alios destruat illum tex. in glossa, dicendo, quod imo illæ apochæ continebant veram solutionem factam tutori, & quod si continerent confessionem, non probarent, sed eum improbat Paulus de Castro, *ubi supra*, tenens, quod prædiximus, quam sententiam Pauli alii sequuntur, quos citat Menoch. *cons. 39. n. 8. vol. 1. & Tiraq. de utroq. retract. tit. 1. §. 1. gl. 18. n. 90.*

Nihilominus contraria sententia Bar. communis est, imo quod neq; tutor, curator, exsequutor aut alius administrator per simplicem suam confessionem faciat fidem de recepto in præiudicium pupilli minoris heredum & aliorum, nisi de numeratione aliter appareat, *ut voluerunt Bart in l. 2. §. ult n. 6. & ibi communiter Dd. ff. si cert. pet. & refert plurimos ita tenentes, Tiraq. ubi sup. in 1. loco, n. 82. & in 2. loco, n. 12.* ubi *n. 13.* inquit & affirmat hanc esse communem opinionem, licet nonnulli refragentur, *sequitur & communem dicit plures citans Masc. 1. tom. de prob concl. 369. n. 6.* quam sententiam in terminis nostri prædicti tutoris & curatoris, &c. sequitur plurimos congerens Masc. *d. 1. tom. concl. 370. num. 1.* ubi dicit communem cum Tiraq. *ubi sup. sequitur etiam D. Castil. in suo tract. de cuentas, 8. part. fol. 23. col. 1. refert alios & sequitur Men. ubi sup. sub n. 63.* dicens, quod non obstat tex. *in d. §. tutela*, quia ibi exstitit sola tutoris confessio, sed vere fuit numeratum, quod constat ex eodem tex. ibi *si tempore administranda tutela debitores tutori tutelam gerenti solvissent.* observa conditionem ad veram solutionem & sic numerationem esse relatam. Sola igitur confessio de recepto, nisi numeratio probetur, non sufficit, & sic verior apparet hæc communis sententia, secundum quam in praxi soleo consulere debitoribus. in [illegible] procuratoribus datis ad recipiendum & exige[illegible] pecunias, nempe ut instrumento solutionis facia[illegible] fieri per notarium de vera numeratione, nisi alias mandatum extendatur ad confitendum etiam recepisse solutionem, prout pluries contingit, quo casu cẽseo hoc sufficere, quia alias inanis & supervacanea esset, & redderetur clausula illa contra Bar. *in d. l. 2. § fi. n. 7.* qui communiter ibi per Dd. & alibi reprobatur, dum *d. n. 7.* tenebat, quod, etiamsi in instrumento procuratoris diceretur, *facio te procuratorem ad accipiendum pecuniam mutuo, & ad confitendum te recepisse pecuniam & ad promittendum, &c.* eodem modo dominus non posset conveniri ex illo instrumento, quia illa verba, *ad confitendũ te recepisse,* intelliguntur secundum pecuniam receptam quamvis Bart. *ubi sup.* sequatur D. Cast. *ubi sup.* sed fallitur evidenter in hoc Bart. siquidem dominus expresse constituit eum procuratorem, non solum ad recipiendam pecuniam mutuo, realiter & actualiter, sed etiam ad confitendum, eas recepisse & sibi imputet dominus, qui tam latam potestatem dedit procuratori suo: non enim decipiendi sunt contrahentes cum procuratoribus absentium, ita expressum mandatum habentibus, *ut in proposito,* licet Paul. de Cast. *cons. 3[illegible] incip. primo quæritur, n. 11.* Ant. de But. *& recentiores in c. ficantia, de fide instrum.* & Mascard. *ubi sup. n. 8.* teneat opinionem Bart. *ubi sup d. num. 7.*

Communis † præfata sententia procedere videtur etiam in confessione Prælati de recepto à debitoribus Ecclesiæ: hæc namq; confessio Ecclesiæ non præiudicabit, nisi de solutione vere constet, quia tutor & Prælatus æquiparantur, *Abb. in c. edoceri, col. 1. de rescript. Menoch. in tract. de recup poss. remed. 9. n. 106. idem Men. d. cons. 39. n. 6. & 34.* quamvis maior sit potestas Prælati in administratione bonorum Ecclesiæ, quam tutoris in bonis pupilli, *iuxta gloss. in c. ult. 6. q. 3. Abb. in c. auditis, col. 2. de in integ. restit. Fel. in c. cum deputati, num. 9 de iud & alios* nihilominus tamen hanc extensionem contra Paul. *ubi supra,* & alios, quos citat Menoch. *d. cons. 39. num. 24. & 25.* ex pluribus probat latissime respondens fundamentis contrariis ipse Menoch. *ibid. nu. 26. cum seqq. usq; ad fin. cons.* qui *num. 54.* refert plures auctores tenentes confessionem Prælati non nocere Ecclesiæ & successori, *iuxta gloss. in cap. dudum, el 2. vers. de veritate, in fin. de elect.* & ita communiter omnes sensere secundum Rom. *consil. 489. num. 1* & Mascar. qui alius refert *de probationibus, 1. tom. conclus. 367. n. 1.* 78

Sed adhuc distinctio Pauli Castr. *ubi sup.* nempe quod quando confessio Prælati tendit ad liberandum ali-

quem,& consistit in facto proprio, veluti si confiteatur sibi solutum fuisse, per quod liberantur debitores, præiudicet Ecclesiæ absq; consensu Capituli, probet & pro veritate habeatur: secus si tendat ad obligandum,& voluntarie fuerit facta à Prælato, verior videtur & tenenda, quam alios allegans sequitur Mascar. *ubi supra, num. 7. & 8.* sic intelligens & limitans communem sententiam, *de qua sup. n. 77.*

79 Limitatur † primo dicta communis sententia de tutore, curatore, exsequutore, & alio administratore, ut non procedat in iudicio contentioso, in quo confessio facta nocet, ut in tutore tradit Rom. *cons. 389. n. 3. per nomina in l. certum, §. sed an ipsos, ff. de confessis, l. 2. §. quod observari, C. de iuram. cal. & in l. 1. C. de confess.* secus vero, si extra iudicium, & parte absente, quia tunc non probat, & sic non nocet pupillo, *ut consuluit consil. 70. n. 2. vol. 4. & cavit Iurisconsin l. certum, §. si quis absente, ff. de confess.* & in terminis sequitur hanc limitationem Mascard. *d. conclus. 370. n. 2. & 3.* ubi *n. 4. limi. 2.* præfatam communem sententiam, ut non procedat, si confessio facta sit per tutorem, vel alios in inventario publico & solemniter confecto, quia tunc plene probat, etiam facta extra iudicium & absente parte, *secundum Ruin. ubi supra, nu. 2. ad fin.* sed & alias plures limitationes congerit Mascar. *conclus. 367. n. 4. cum seqq.*

80 Tenetur † quoque tutor pecuniam pupillarem convertere in emtionem prædiorum venalium, *Bart. in l. tut. qui repertorium, §. si post, ff. de administ. tut. Dec cons. 178. col. 1. & cons. 192. col. 1. & cons. 430. col. 2. Rolan a Valle cons. 49. nu. 34. vol. 1. Ant. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 9. Decian. respons. 85. num. 32. vol. 2.* plures allegans, ubi quod tenetur ad interesse honesti lucri. *Ias. cons. 253. num. 6. ad fin. & nu. 17. vol. 3. diximus late supra, in 2. par. ca. 9. per totum.* Quod procedit, quando probatum esset ipsam pecuniam fuisse sufficientem ad illorum emtionem, *ut notat Pa. de Cast. cons. 140. col. fin. vers. super quinto, quem sequitur Dec. d. cons. 178. in fin. & Rolan. a Valle d. cons. 49. num. 34.* vel etiam pecuniam deponere, ad licitum, & honestum lucrum apud fidum mercatorem, *ut sup. resolvimus*, reducentes id ad praxin in his regnis.

81 Alias † in redditione rationis tenetur tutor vel curator ad interesse, declarandum per iuramentum in litem, *secundum Dd. ubi supr. teste Roland. à Valle d. cons. 49. nu. 35.* vel secundum ipsum, si non dederit ad honestum lucrum, *ut per Bart. in d. §. si post*, & quando tutores vel curatores pecuniam minorum otiosam tenuerunt, ad interesse obstricti sunt, *ut tenet Grammat. decis. 103. Illustris Marchionissa, n. 22. quem refert & sequitur Anton. Piag. ubi supr. d. q. 19. sub. n. 9.* ubiq; similiter ad usuras conveniri poterunt usq; in diem, in quem administratæ tutelæ & curæ rationem reddiderint, nisi prius eas offerant aut deponant, *d. l. tutores, §. fi. & l. tutor pupillo, ff. de adm. tut. Lud. Rom. cons. 139. proposita, q. n. 4.* Hodie apud nos hoc interesse ad redditus annuos emi solitos, in provincia reducitur, *ut probavimus ubi supra.*

82 Limitantur † tamen superiora modo proxime dicta, ut non procedant, ubi multum æs alienum pro minore tutores vel curatores eius persolverint, vel eum à multis pensionibus aut effectibus effrancaverint, *secundum Cardin. Paris. consil. 96. in præsenti caussa, num. 35. lib. 1. & Ant. Piag. d. q. 19. num. 9. ad fin.* Intellige tamen, nisi his solutis, & aliis necessariis impensis adhuc pecunia minoris otiosa remanserit in ea quantitate, quæ commode posset in emtionem prædiorum vel in alium licitum lucrum converti aut collocari: tunc enim in hoc residuo tenebitur ad licitum interesse, minori persolvendum per supradicta.

83 Si † tamen tutor vel curator post decretum præsidis sublata pecunia, quæ ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi prædium comparaverit, est in electione pupilli vel adulti, utrum malit rem emtam sibi capere, vel pecuniam cum usuris legitimis, quia ille pecunias minoris in suos usus convertit, *text. ubi omnes notant in l. si curat. 3. C. arbitr. tutor. l. si ut proponis, C. de rei vend. l. tut. qui repertorium, §. si post, ff. de administr. tut. Baeca de dec. tut. cap. 18. n. 24. Ant. de Fano de pignoribus 2. memb. 5. par. n. 19. & in 4. memb. 2. part. n. 158. ad fin. & n. 163. etiam ad fin. Ant. Gom. in l. 53. Tauri, n. 36.* ubi ampliat, ut idem sit, eadem ratione in furioso, prodigo, vel aliis, qui sub cura & administratione sunt.

Eandem † conclusionem principalem approbat expresse *l. Regia, 49. in versic. o si fuessen de menor, &c. tit. 5. part. 5.* Sed hanc conclusionem intellige veram, dummodo minor omnes possessiones capiat. Non enim est audiendus, si pro parte velit suam pecuniam, & pro parte possessiones emtas, *ut in l. cum quæritur, & in l. tutor, §. si post, ff de administr. tut. Baeca post Molin. de decim. tut. cap. 18. sub n. 24. vers. dummodo.* 84

Si † vero non esset tutor vel curator, sed aliquis extraneus, qui emeret de pecunia minoris, tunc res emta non efficeretur minoris etiam in subsidium, sed erit ei tacite hypothecata pro sua pecunia, *ut probat expresse l. 25. in princ. tit. 13. part. 5. & ibi Greg. Lopez. in gloss. 1. idem Greg. Lop. in d. l. 49. in gloss. en guarda, per tot.* & dicta tacita hypotheca minori competens hoc casu erit cum privilegio antelationis, aliis creditoribus anteriorem generalem hypothecam in bonis eiusdem debitoris habentibus, *ut in l. idem quo, ff. qui pot. in pignor. hab. & ibi gl. Bart. & alii Ant. de Fano ubi sup. & iterum in 4. memb. 2. part. num. 163.* 85

Contrariam tamen sententiam, imo quod in hac specie res emta cum pecunia minoris per extraneum, qui non sit eius tutor vel curator, in subsidium, nempe quando emtor non est solvendo pecuniam, efficiatur ipsius minoris, tenent Thom. de Forlivio, & Bart. *in l. si ut proponis, C. de rei vendic. & in l. filia, per tex. ibi, ff. de solut. Dd. in l. 2 ff. quando ex fact. tut. Bart. & communiter Dd. in l. si ut proponis, C. de rei vendic. teste Ant. Gom. qui eã sequitur in d. l. 53. Tauri, sub n. 36. ibi. quod subintellige.*

Quæ opinio sequentibus fulcitur fundamentis. Primo, *ex d. l. filiæ, ff. de solut. ad fin.* ubi probant, quod non videntur bona fide soluta matri, quæ ius administrationis in bonis filiæ suæ pupillæ non habebat, pretia rerum eiusdem pupillæ per argentarios venditarum, quibus eas vendendas mater dedit, si ipsi argentarii sciebant res esse pupillæ, & sic non liberantur, si mater solvendo non sit.

Secundo, † *ex l. uxor marito, 56. ff. de donat. inter vir. & ux.* ubi probatur, quod res emta ex pecunia uxoris donata viro, revocata donatione per ipsam, marito non exsistente solvendo, vindicari potest. Ergo idem videtur dicendum in proposito nostræ quæstionis. 86

Sic † licet res emtæ ex pecunia dotali dotales esse videantur, *l. res quæ, 55. ff. de iure dot. d. l. 49. in vers. O si fuessen los dineros de la dote, tit 5. part. 5.* Quod est intelligendum, quando res emta est ex voluntate mulieris, alias secus, *ut in d. l. Regia expresse probatur, ibi, con voluntad de ella, ubi Greg. Lopez. in gloss. voluntad della*, idem probat iure communi, *ex l. ita constante, & in d. l. res quæ, ff. de iure dot. ubi gloss. 1.* id expresse observavit, glossa etiam *ex l. ex pecunia, C. de iure dot. & in l. 1. C. si quis alt. vel sib. verb. constituta, sequitur Tiraquell. de utroque retract. tit. 1. §. 32. gloss. unica, n. 16. Socin. in reg. 343. fall. 4. ex Alex. in l. si cum dotem, §. fin. n. 4. ff. sol. matrim.* 87

Attamen † in subsidium, quando vir non est solvendo, etiamsi uxor emtioni non consenserit, res emta ex pecunia dotali, efficitur quoq; ipsius, & dotalis esse videtur, *iuxta gl. in d. l. 1. verb. constitut. C. si quis alt. vel sib.* quæ ad hoc allegatur. Et licet ipsa hoc mihi non probet, attamen ita tenet Bar. *in d. l. si ut proponis, C. de rei ven.* & Bal. 88

in c.1.§.& quia vidimus,n.12. de his qui feud. dar. poss. & Bal. Novel. *de dot.in 7.par.princ.privil.15.* & Joan. Bapt. de S. Blas. *in tract.de dote,in 2.cen.priv.106.n.6.* dicit communem Ripa *in l.1.n.21.ff.in quib.caus.pig.vel hypoth.tacit.contrah.* Ergo idem videtur dicendum in proposito, ut re minoris vendita per extraneum & ex pretio eius alia re emta in subsidium extraneo non solvendo exsistente, dominium prædictæ rei emtæ efficiatur ipsius minoris.

His tamen non obstantibus tenenda est prima opinio, quæ verior est & probata *in d.l. Regia.* Nec obstant fundamenta supra in contrarium adducta, & non quidem primum *d.l.filiæ*, quia tantum agit de liberatione argentariorum, de quibus ibi ab obligatione personali, & ideo non probat contrariam sententiam, *secun. Bal. & Saly. in d.l.si ut proponis, quos refert & sequitur Greg. Lop. in d.l.49.in gl. en guarda.*

Non obstat secundum, hoc est, *d.l.uxor marito, cum sup. adiunctis*, quia loquuntur in uxore respectu mariti, cui subest ipsa mulier, ideoq; nimirum ut res emta per maritum ex pecunia dotali etiam sine voluntate uxoris efficiatur ipsius in subsidium, marito non exsistente solvendo, ut observat Greg. Lopez. *in d.l.49.in gl. voluntad de ella*, ibi, *si tamen sine voluntate loquens in re emta ex pecunia dotali*, & etiam in casu & specie, *d.l. uxor.* sicut efficitur pupilli res emta per eius tutorē ex pecunia pupilli, si ipse eam malit habere, quam pretium cum usuris.

86 Et † licet verum sit, quod etiamsi res ematur ab extraneo de pecunia dotali, qui non sit solvendo, adhuc detur mulieri utilis rei vendicatio ad rem, favore dotis, *arg. d.l.uxor marito, & tenet Bald. etiam in l.in reb. col.fin.C.de iure dot.* attamen si huiusmodi extraneus, qui emit rem de pecunia dotali, vel si vir vendidit alii tertio possessori, & conveniatur ab uxore utili in rē, actione in subsidium viro non exsistente solvendo, & talis extraneus emtor seu possessor offerat æstimationem rei mulieri agenti, liberabitur à rei vendicatione, *secund. Socin. consil. 224. eleganter & subtiliter vol.2. ut in auth.contra rogatus, & ibi Bal.C.ad. Treb. quem refert & sequitur Greg. Lop. in d.l.49.in gl.voluntad.de ella, ad fin. & D. Covar. alios referens adversus Ant.de Fano in pract.quæst.cap.28.sub n.8. vers.sed.si uxor*, ubique vere, licet sit utilis rei vendicatio, tamen hæc non differt quoad restitutionem dotis ab hypotheca, quamvis quoad prælationem & alios effectus possit differre.

90 Venit † præterea in redditione rationis, ut administratores prædicti ostendant debitores, cum quibus contraxerunt, eius conditionis tempore contractus fuisse, ut diligens paterfamilias his crediturus fuisset, *l. qui sub conditione, ff.de conditionib.& demonst. Roman. consil.413. Socin.consil.92.col.2.num.7.vol.4. Rolan. à Valle consil.49. num.36.vol.1. alias tenebitur, ut per D.Castel.in loco infra, n.95. citandum*, ubi ampliat & declarat.

91 Similiter † tenetur tutor vel curator restituere adulto instrumenta, alias potest adversus eum ob dolum vel latam culpam in litem iurari, *l.advers. & l.is qui, C. de in litem iuran. & utrobiq; gl. & Dd. Rolan. à Valle d.consil. 49.n.37.l.6.tit.11.part.3.*

92 Tenetur † quoque tutor & curator sibi consignata, non legitime alienata, tanquam reliqua restituere, *l.1. §.1.ff.de tut.& rat.distrah.l.tut.C. arbit.tut. nontat post gl. Bald.in l.cum testam.C.de manumiss.test. Socin.d.cons.92. col.2.& Anton. Piag.de tut.& curat.quæst.19. n.8.*

93 Debetque † rationem reddere fructuum & redditaum, secundum quod communiter percipi potuissent, *ut cum aliis tenet Baeca de decim.tut.c.2.n.184.* Ubi † *nu.seq.* quod licet in inventario sint scripta aliqua bona mobi-
94 lia, tutor non teneatur ea exhibere, si probet verisimile esse, illa esse corrupta vel consumta secundum naturam suam, *ex Bart.& aliis, quos ad hoc ibi citat.*

Insuper † tenentur tutores & curatores, si steterunt in mora exigendi nomina debitorum, & ipsa fuerint deteriorata, *l.tutores, §.adolescens.& l.debitorib.C.de administ.tut. D.Castel.in suo tract. de eventu, part. 9.fol.29.col. 1.* ubi bene declarat, *& Ant.Piag.ubi sup.n.10.* ubi limitat, nisi casu fortuito statim post officium ab eis susceptum debitores effecti fuerint non solvendo, *l.si sine. §. Modestinus, el 1.ff.de administ.tut. Lud.Rom. d.cons.413. nu.16:* Secundo limitat, quando oportuisset plus expendere, quam de utilitate esset percipiendum, *ut notatur in l. Mediterraneæ, C.de annon.& trib.lib.1.& diximus sup.* 95

Tenetur † namq; tutor vel curator, si dolo vel culpa lata neglexerit exigere, *ut in l.si tutor constitutus, ff.de administ.tut.late l.2.C.arbit.tut. Decian.cons.85.n.26.vol.2. post Imol.& Rom. quos citat addens n.27.* 96

Quod † licet regulariter tutor teneatur etiam de levi, *l.contractus, ff.de reg.iur. Dec.cons.274. viso decreto Balia n.3. Caval.decis.39.n.35.in indice decis. 1. part. verbo, tut. administ. Ant.Piag.d.quæst.19.n.13.* 97

Attamen † non sufficit levis culpa in non exigendis debitoribus pupilli, sed requiritur lata culpa, *l.2.C.arbit. tut.& Ant.Piag.ubi sup.d.n.13. post Alex.cons.104.n.3.vol. 4.* Quinimo ipse pupillus vel heredes eius tenentur probare, quod tempore, quo tutor cœpit administrare, debitores erant solvendo, *ut inquit Imol. cons. 75. Decian. ubi supra, de quo etiam diximus, ubi sup.* 98

Debet † etiam tutor, saltem interpellatus, creditori satisfacere de bonis pupilli minus damnosis, si apud pupillum non est pecunia, vendendo dicta bona, *iuxta l. ob æs, C. de præd. min.* vel dando in solutum creditori, *iuxta tex.in auth. hoc si debitor, C.de solut.* quod cum non fecerit, sed neglexerit, pupillo tenetur ad interesse, *l. quicquid C. arbitr. tutor. & l. contractus, ff.de reg.iur. Carol. Ruin.consil.119.n.18.vol.5.* 99

Tenetur † etiam ad actus incoatos per tutelæ & curæ desinentiam non expletos, administratione nondum in curatorem translata, *ut supra quoque, in 2.part. huius tract.c.19.n.1.cum seqq late disseruimus.* 100

Nec † non ad id, quod prædicti administratores acquirere potuerunt & non acquisiverunt, *iuxta gloss.in d. l.quicquid, C.arbit.tut. quam dicit notabilem Nic. Everard.in sua cent.legal.in loco à pupillo ad ecclesiam, nu.6.& Ant.Piag.de tut.& cur.quæst.19. n.12.* 101

Similiter † tutor, ex quo scivit se tutorem datum, & administrare cessavit, suo periculo cessavit, *l. 1. §. 1.ff. de administ.tut.* & ad eum periculum tutelæ pertinuit, *l.quidam decedens. §.si.ff.eod tit.* ac indemnem pupillum præstare tenetur, *l.qui iussu.cum gl. & l. tut.vel curat.& ibi per Bart.in l.& si sciens, C.eod.tit.* & quamvis administrare non possit, antequam sit illi administratio decreta, & ante inventarii confectionem, *l.fin. C. arbit. tut.* & alia præcesserint, de quibus *in l.legitimos, in princ.ff. de legit. tut.* tamen quia à die scientiæ fuit negligens circa prædicta, & sic in consequendo administrationem, satis dicitur ab administratione cessasse, cum per eum steterit, quo minus administraverit, *ut late probat Car. Ruin.consil.108.n.15.& cons.89.n.8.vol. 5.* ubi *num. 7.* quod saltēm debuit curare & providere, quod possessiones non deteriorarentur, quia hoc tantum prodesse poterat, & circa alia ad idem tendentia providere. Quod si non fecerit, non potest excusari, quia negligendo culturam & alia prædicta est in culpa saltem levi, *l. si mora, & ibi Alex.ff. sol.matr.* de qua tutor & curator tenetur, ut prædiximus. 102

Unde † tutores & curatores, si domus minorum ruentes non refecerint, ad omnia damna & interesse tenentur, *l.lex quæ tut.§.ergo & domus, C.de admin.tut. Franc. Ripa in tract.de remed.ad conservan. Ubert.n. 14.& Ant. Piag. de tut.& cur.quæst.19.n.14.* 103

Tenentur † quoque si lites iniquas instruant, *ut in l. non est ignotum, 6. C.de administ.tut.* ubi inquit tex. *non est igno-* 104

ignotum tutores vel curatores adolescentium, si nomine pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere, ne sub prætextu nominis eorum, propter suas simultates securè lites suas exercere posse existiment, Marant. de ordin. iudic. 6. part. in 3. act. n. 39. Ant. Piag. q. 19. n. 15. Vnde si temerè litigent ipsi condemnantur in expensis, non vero eorum minores *vt latè post alios prob. Baeca de decim. tut. cap. 2. n. 109. & Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 15. n. 4.*

105 Tutor † igitur vel administrator ubi iniustè, temerè, vel calumniosè caussam pupilli suscepit & prosequitur, non repetit expensas, quas in ea peragenda erogavit, *vt in d. l. non ignotum, Bart. in l. ita tamen, §. hac, el 2. ff. sud. solu. Ruin. consil. 2. n. 23. lib. 3. quos refert & sequitur Menoch. consil. 145. n. 6. vol. 2.*

106 Vbi † *num. 15.* hoc declarat, nempe quod sola temeritas non sufficit, sed requiritur, quod calumniosè egerit nomine pupilli, *vt in d. l. non est ignotū,* dum dixit, *scienter,* ut excipiat eos, qui ignoranter accusationem iniustam proponunt: est enim opus, quod tutor scienter calumnietur, *vt declarat Ripa in l. si is non obtulit, n. 18. ff. de re iud. Bero. consil. 103. n. 3. in fin. lib. 3. & optimè Purpurat. in l. edita, n. 317. C. de edend.* qui apertè docuit, dolum hoc in casu requiri, & solam temeritatem non sufficere. Imo evidens esse debet hæc calumnia, *l. tutorem, ff. de his, quibus vt indign. & in l. Pola, Cod. eod. tit. & in l. 2. C. de his qui accus. poss. & ibi Alber. n. 1.* & probat plures allegans Menoch. *ubi supra, d. n. 15.*

107 Qui † *n. 21. & 22.* inquit, in tutore accusante iniuriam factam pupillo, cessare calumniam, nisi de ea evidenter appareat.

108 Similiter † tutores & curatores tenentur de casu fortuito, quando dolus eum præcessit, *l. in rebus, in princ. ff. commodat. Carol. Ruin. cons. 70. quoad primum, de quo quæritur, n. 9. iuncto n. 3. lib. 4. quem refert & sequitur Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. n. 17.*

Pro † quibus omnibus bona tutorum & curatorum
109 sunt tacitè à iure obligata. *l. pro officio, C. de administ. tut. & cum aliis probat in terminis Ant. Piag. d. quæst. 19. n. 18. diximus latè supra, in 2. part. c. 16. per tot.*

110 Superiora † omnia de ratione reddenda procedunt, ut prædiximus, finita tutela vel cura: ea namque durante non potest cogi tutor vel curator regulariter rationem administrationis reddere, *vt in l. 2. & in l. rationes, C. de administr. tut. Corn. consil. 313. in hac consultatione, ad fin. vol. 1. Ant. Piag. d. quæst. 19. n. 19.* Quod procedit in tutore vel curatore maioris vel adulti: secus in curatore furiosi, *vt in l. nisi, §. fi. ff. de tutel. & rat. distrah.* Et hoc secundum gloss. ibi, quia primo casu certum est, quantum tempus debeat exspectari, & cura finiri: sed in secundo casu est incertum. Et hac ratione inquit Bart. ibi, quod idem erit in curatore dato bonis absentis, *sequitur Carol. Ruin. consil. 89.* quamvis copiosè *n. 24. volum. 5* ubi quod idem dicendum est de curatore prodigi, sequitur utrumque Anton. Piag. *d. quæst. 18. num. 20. & 21.* addens concludendum esse in aliis casibus, tutorem aut curatorem non posse conveniri generali actione (scilicet durante tutela vel cura) licet bene speciali, veluti actione furti, & curator impuberis rem pupilli salvam fore, *vt notatur in l. si adhuc, ad fin. de tut. & rat. distrah. glos. magistra in d. l. 2. C. de administ. tutor.*

111 Quod † si plures sint tutores vel curatores, unus non potest reddere rationem sine alio, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, *vt tenet Bald. in l. si plures, C. de condit. insert. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 6. §. 6. verbo, denrendere, nu. 1. quos refert & sequitur Baeca de decim. tut. cap. 2. num. 166.* ubi quod hoc est intelligendum, nisi uni sit commissa administratio: Addo ego, velut si in plures sit divisa ipsa administratio à iudice, puta diversorum locorum, singulis, videlicet sua quæque commissa: tunc namque unusquisque de sua administratione sufficit, quod reddat rationem, & utrumque tenet, & probat Doctor Castel. *in suo lib. de cuentas, in 4. part. in versic. lo dezeno.*

Sed † quoad facultatem conveniendi plures, quoties simul omnibus commissa est administratio: duplex est 112
adhibenda inspectio. Prima, scilicet an omnes gesserint, ac omnes sint solvendo: & tunc actio dividitur inter eos, secus si omnes non sunt solvendo, hoc enim casu quilibet iuxta facultatem suam convenietur, & si quis unus pro alio solverit, utili actione tutelæ repetet, *d. l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distrah.* Altera est inspectio, quando non omnes gesserunt, & tunc, qui gessit prius conveniendus est, *vt habetur in l. 1. C. si tut. non gess. ita Anton. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. num. 5.* ubi *num. 6.* quod in casu, quo possunt conveniri non gerentes utili, non autem directa actione, de neglectis tenebuntur, *ut notatur in l. ita autem, §. gessisse, de administ. tut.* de commissariis autem deputatis anministrationi rei vel rerum prehensarum, an teneantur singuli in solidum, agitate Carol. Molin. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. num. 32. cum seqq.*

Quæritur † modo pro absolutione huius materiæ, *an confessio facta in instrumento publico, redditæ rationis legitimæ, & liberationis reliquorum facta ab adulto, vel ab cur. vel tutore pupilli, liberet ipsum prim. tutorē vel curatorem, eiusq; heredes ab obligatione iterum reddendi eam.* 113

Et † quidem prima pars affirmativa videtur iuridica, 114
quia tutor vel curator, aliusve administrator, qui semel reddidit rationē suæ administrationis, non tenetur iterum illam reddere, *ut resolvit Ioan. Monac. Archid. Ioan. And. & Dd. in cap. unic. de cleric. agrot. lib. 6. & Lapus in clem. quia contingit, de religios. domib. arg. l. cum servus, ff. de condit. & demonst. Rol. à Valle consil. 49. n. 39. vol. 1. Cavalc. in indice 1. part. decis. versic. tutor post rationem semel redditam,* ubi plures allegat, sed in hac specie pars confitetur rationem esse legitimè redditam, & reliqua soluta. Ergo eius confessio ei præiudicare habet, *l. generaliter, C. de non num. pecun. l. quid ergo, §. contrarium, ff. de contrar. iudic. tut.* Quod præcipuè procederet, quando prædicta liberatio esset multum generalis, ampla, & cum verbis prægnantibus facta, quia generaliter & ad omnia, quæ pertinent ad dictam administrationem, extendenda est, *ut per Dd. in cap. 1. de transact. & in l. emtor, §. Lucius, per tex. ibi, ff. de pact.* Imo si non fuisset facta d. liberatio, obligatus esset liberans ad faciendam ipsam liberationem de facto, *ut per Bart. in l. 3. §. 1. ff. d. lib. leg. & in l. si finita, § eleganter, ff. de dam. infect. Dec. cons. 100. col. fin. per l. dissolutæ, C. de condict. ob caus. & in l. cum affirmes, C. de lib. causs.*

Secundo, † eadem pars probatur, quia licet calçulatio rationis, & eius redditio etiam sæpe computatæ, ratione erroris retractari possit, *l. 1. C. de error. calcul. & per Cavalc. ubi sup.* tamen quando ultra calculationem intervenit sententia, pactum, vel transactio de stando calculo, non potest ratio reddita retractari, *secund. Bart. in l. 2. ad fi. C. de iur. fisc. lib. 10. arg. d. l. emtor, §. Lucius ff. de pact.* & probat expresse *d. l. 1.* per quam ita etiam tenet Doct. Cast. *in suo tract. de cuentas, par. 10. fol. 32. col. 2. ad f.* qui *11. part.* agit, intra quantum tempus ex hoc capite retractari ratio possit: nihilominus tamen in præmissa specie contraria sententia est tenenda, imo quod tutor, curator, vel alius administrator & eius heres tenentur rationem reddere ex omnibus supra adductis *in princ. huius c.* quia contra eos in hoc stat regula iuris, quæ ipsos ligat ad rationem suæ administrationis reddendam. 115

Neq; † obstat, quod qui semel rationem reddiderit, non tenetur iterū eam reddere, ut in primo fundamento contrariæ partis, quia fatemur id verum, quando ratio reddita fuisset sufficienter, secus alias, *ut tradunt Lap. & Car-* 116

& Cardin. in d. clementina. quia contingit: paria enim sunt rationem non reddere, & reddere, sed non plene nec sufficienter *argumento l. quoties. ff. qui satisd. cogan.*

117 Et ideo † dicunt Doct. *in d. l. 1. C. de error. calcul.* quod licet inter mercatores ratio fuerit sæpe calculata, tamen allegando errorem, potest peti, quod iterum calculetur, quod etiam dixit Socin. *consil. 159. colum. 3. in princip. & consil. 190. columna 2. & in consil. 92. colum. 2 volum. 4. Paris. consil. 89. columu. 3. volum. 1. quos ad hoc refert & sequi-*
118 *tur Roland. a Valle. d. consil. 49. num. 49. volum 1.*

Neque obstat, † quod alleganti rationem non fuisse legitime redditam, incumbit onus probandi, *ut per Pau. de Cast. consil. 36. quem sequitur Socin d. consil. 190. colum. 2. & d. consil. 92. volum. 4. & Decius, d. consil. 100. in fin. & Paris. ubi supra, & plures referent Mascardus in tertio tomo de probat. conclus. 1257. num. 19.*

119 Quia respondemus † satis constare, non esse rationem legitime redditam, ex quo de actuali & præsenti redditione rationis non constat, cum iura velint & requirant, quod actualiter redditio rationis fiat, nempe, quod administrator rationes reddat, legendas offerat, & computandas, an accepta, & data proprie relata fuerint vel non: & reliqua restituat, *ut in d. l. cum servus, ff. de condit. & demonstrat. & supra latius probavimus*: & sic lex requirit factum *l. argentarius. ff. de edend.* sed quando lex requirit factum, & actualem redditionem, non statur assertioni,
120 *ut in leg. si forte, ff de Castren. pecul.* quia † ubi facto opus est, verba non sufficiunt *leg. ait prætor, §. si quis, ff. de nov. oper. nunciat.* Præterea aliud est, rationem esse redditam, aliud redditã confiteri, *argumento l. assiduis, cum gl. C. qui potio. in pign. hab. leg. a divo Pio. § sed si emtor. ff. de re judic.* sicq; non est eiusdẽ efficaciæ assertio & actualis redditio.

121 Quare † ita in terminis tenet Petrus de Anchar. *consil. 331. visis facti narratione, col 4.* ubi quod si minor cum auctoritate curatoris, & decreto iudicis fecerit generalem liberationem tutori, asserendo rationem administrationis sibi fuisse redditam, & ita etiam juraverit, per ista non liberatur tutor à reddenda ratione administrationis ex pluribus, quibus ibi movetur, quem sequitur Soc. *d. cons. 159. colum 3. lib 2. & d. cons. 92. colum. 2. circa fin. & cons. 253. nu. 11. cum seqq. volum 3. & cons. 219. nu 15. cum seqq. volum. 2. Roland. a Valle d. consi. 49 num 53. & 66. volum. 1.* ubi numeris sequentibus, late eam opinionem comprobat, & secundum eam consuluit, probans in suo casu dolum intervenisse, quia plura devenerunt ad manus tutoris & curatoris, quæ non fuerunt recepta in foliis exhibitis. Unde liberatio, & quietatio, quantumcunque generalis, ad talem administrationem non extenditur, nec per illam dolus præteritus censetur remissus, nisi expresse facta sit mentio doli. secus quando ei, qui dolum commisit, nihil adest: quia tunc dolus præteritus censetur remissus *ut per Dd. in l. actione, C. de transact. & alios quos ibi citat*: Eandem opinionem sequuti sumus *in nostro tract. de juramen. confirmat. 1. par. c. 40. n. 18. cum seqq. & postea sequitur, & probat Mascard. de probat. 3. tom. d. conclus. 1257. num. 17. cum seq.* ubi citat etiam Petrum de Ubald. *in tract. de duob. fratrib. part. 12. num. 5. cum seqq. diffuse, & doctissime per Menoch. de arbitr. iudic. libr. 2. centuria. 3. casu 206. & Spino in suo Speculo testam. gloss. 29 num. 67.*

Sic etiam † confessio secundi tutoris, quod ratio primi
122 tutoris sit bene reddita, non noceet pupillo, si tamen esset male reddita, & ratio dispungenda est, *ita docet Baldus in l. 1. C. si adversus solut. num. 2. Hippolyt. singul. 646. judices iuique agentes, num. 4. quem refert, & sequitur Barca de decim. tutorum, cap. 2. num. 161.*

123 Et † procedit principalis conclusio supra probata, etiamsi liberatio facta per pactum, & transactionem fuerit jurata, quia adhuc tanquam evidenter iniqua, & nulla, ac tanquam dolose extorta, irritanda, & non sequenda venit, *ut cum Paulo de Castr. consil. 308. advertendum tenet Socin. d. cons. 190. colum. 3. in fin. & Decius d. cons. 100. in fin. & Ias. ubi supr. Roland. a Valle d. consi. 49. n. 66.* Unde tutor in hac specie tenetur denuo computare, & rationem reddere, si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam, *ita Ias. consi. 216. n. 2. & num. 15. lib. 2.* admonens judices, qui in tali caussa rationum tutelarum habent judicare, ne se reddant difficiles, aut morosos in revidendis denuo diligenter rationibus administratæ tutelæ, & in repetendis computis rationũ, ut tales caussæ, per quas minorum indemnitatibus succurretur, legaliter procedant, provideantq;, sicuti leges volunt, *ut dicebamus largius, supr. in princ. huius cap.*

Ex quibus † non obstat doctrina Bald. *in auth. sacramenta puberum, nu. 14. C. si advers. vend.* quod refutatio- 124
nes, quas faciunt minores tutoribus, & curatoribus suis de administratione tutelæ, cum juramento sunt validæ, adeo quod à tali juramento non potest peti relaxatio, *ut latius deduximus in d. 1. parte de juramento confirmatorio c. 40. nu. 6.* quia hoc intelligendum est juxta supra dicta, ut procedat, præterquam si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam, *ut tenent sup. citati auctores, & nos etiam cum eis ubi sup. num. 7.* ex multis igitur tutorum dolus detegitur ut patet *ex Inst. d. cons. 19. num. 3. cum seqq. volum. 2.*

Denique † observandum erit in hac materia, quod ra- 125
tiones reddi debent in loco, ubi administratio ipsa facta est, *per text. in l. 1. & 3. ubi de ratiocin. agi oport. l. prætor, §. is ceteris ff. de edend. l. heres absens, §. 1. ff. de iudic. Socin. cons. 31. in fine, & Mar. cons. 149. col. 1. in fin. vers. & posito, quod ad hoc, & cum eo Roland. a Valle d. cons. 49. num. 67. vol. 1. & Barc. d. cap. 2. num 186. & D. Castell. in suo tract. de tutis, 6. part.* Et an hoc procedat, quando tutor finita tutela alibi moram traheret, vidend. est Petrus Ancharan. Regien. *quæstione 61. in secunda parte, quem ad hoc refert Cavalcan. de tut. & curat. in suo indice, verbo, tutor au tenetur reddere rationem.*

Si tamen reddita † semel ratione, vel postquam obtu-
lit se paratum reddere, discedat à loco non cogitur ad e- 126
undem locum venire pro reddenda secundo loco ratione, nisi expensis minoris *secundum Petrum Surdum de aliment. titulo 1. quæstione 47. numero 9. folio 55. ubi numero 10. refert Cephal. consil. 08. per totum* fortius dicentem, quod si tutor obtulit rationes, & constituit minorem in mora recipiendi, liberatur, ita quod heredes de cetero ad id conveniri non poterunt, *ut ibi per eum*, quod ita simpliciter quoad omnimodam liberationem verum esse non credo.

Tutores autem, † & curatores in rationibus redden- 127
dis, vel redditis suæ administrationis conservant sibi suas expensas, quas cum minoribus suis fecerint, dum eos alunt, educant, instituunt ægrotos, & benevolentes, ut eas recuperent: aut saltem in ratione administrationis refundantur sibi noo solum alimenta præstita suis minoribus, sed etiam servis, domesticisq; exhibita, imo & mercedes non solum horum, sed & præceptorum, qui pupillum instituerunt, vel furiosum curaverunt ad sanam mentem reducere, *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. leg. cum plures, §. fin. ff. de administr. tut. & tenet Ioan. Garsia in tractatu de expens. & melior. cap. 3. num. 51. & cap. 4. num. 7.* ubi hoc verum intelligit, dummodo in his sumtibus adsit modus, scilicet ia, quod pupillus erat omnino facturus, & quod curator si opus sibi esset his medicamentis, aut formulis, tantundem cum his fuisset expensurus, *ex d. l. cum plures, §. nimium.* Neque enim medicum, quem sibi accersisset sestertio, furiolo, vel pupillo suo accerset talento: Curabunt, & gerent omnia fideliter uti probos viros decet, quibus res aliena commissa fuit, quæ autem probe consumta fuerint in ratione administrationis reputabuntur, facit *l. 16. tit. 16. partita 6. ad finem*, ibi. *E de-*

ne guardarlo, e pensar del dandole de comer e vestir, e de las otras co, s que menester le fueren, segun entendiere que lo deve fazer: catando toda via que lo faga segun los bienes que del recibio. Cum igitur tutor cogatur alimenta pupillo præstare, non potest in eo præsumi donatio. quia tunc
128 solum donatio præsumitur. † quando quis solvit, quod non tenebatur, *l. donari ff. de reg. jur.* At, qui cogi potest, si faciat actum, dicitur coacte facere, *Ioan. Andr. in cap. præterea, in versic. extorquentes, de jur. patron. & alios referens Petrus Surd. de aliment. tit. 6. quæst. 14. num. 4. cum seqq. fol. 216.* ubi *num. 7.* addit aliam hujus rei rationem, nempe quia cum præcesserit caussa necessaria alendi scilicet pupillum, censendum est tutorem aluisse, ut impleret munus suum, non ut donaret, quia actus referri semper debet ad necessariam caussam quæ præcessit, *l. fin. C. de alim. pupill. præstand.* Et in terminis, quia tutor in ratione reddenda repetat alimenta, quæ pupillo præstitit, est text. *in l. sumtus, C. de administ. tut.* qui etsi indistincte loquatur de expensa facta in pupillum, gl. tamen ibi ponit, & exemplum in alimentis: Ad idem est text. *in l. 2. C. de aliment. pupill. præst.* ubi quia, & si tutor taxari non fecerit ab initio alimenta pupilli, fiet tamen postea taxatio & solutio, quos text. ad hoc allegavit Grammatic. *decis. 103. num. 204.* quam etiam sententiam pluribus probavit Cuman. *consil. 88 num. 4. in versic. circa secundum, & latius Petrus Surdus, ubi supra, d. quæst. 14. à num. 1. usq. ad*
129 *num. 9 & iterum prius, tit. 3. q. 7. per totam fol. 134.* † Unde *l. 35. tit. 12. p. 5.* quæ videtur decidere contrarium nempe, *Que el que se mueve a criar alguu huerfano desamparado en su casa por piedad, e a recabdar sus bienes no puede despues demandar las espensas, que hiziere sobre esta razen,* loquitur & procedit, quando ex caussa pietatis solum id fit, ut ex ratione expressa in eadem l. patet ibi: *Ca pues se movio a criar el moço por razõ de piedad e de misericordia, entiendese que lo fizo por aver galardon de Dios, &c.* Ubi Greg. Lopez. *in glossa 2.* inquit, in dubio non præsumi, quod factum sit pietatis caussa, cum nemo jactare suum præsumatur, *leg. cum de indebito, ff. de probat.* & quod constare debet ex conjecturis vel alias, quod motus fuit caussa pietatis: secus ergo erit, si ut tutor vel curator id fecerit, ut probatur ex præcedentibus.

130 Ampliantur † superiora de alimentis repetendis & reputandis in rationibus tutelæ vel curæ, præstitis per tutorem vel curatorem pupillo adultove, ut procedant & locum habeant, etiamsi tutor vel curator sit sanguine conjunctus, puta patruus, quia nihilominus conceditur repetitio ejus, quod impendit in alimenta, *secundum Cuman. dicto consilio 88. columna finali.* qui loquitur in casu magis dubio, scilicet, quando pupillus etiam aliquid operabatur ad commodum tutoris, quod comprobat late Petrus Surdus, *de alimentis titulo 6. dicta quæstione 13. numero 10.* ubi *numero 14. versiculo dubitari potest, cum numeris sequentibus.* late agit de hujus veritate, scilicet, quando pupillus operatus sit tutori, an tutor possit alimenta præstita repetere *& num. 21.* resolvit inhærendo nedum rationi sed etiam communi Doctorum opinioni, compensationem fieri pro rata operarum cum alimentis, si considerabilis sit operarum utilitas, secus si sit modici momenti.

131 Secundo ampliatur, † ut procedant quoque in fratre tutore, *ut in terminis probat Petrus Surdus, ubi supra, numer. 12.* ubi *num. 13.* inquit errare Albanum, *consil. 12.* reprobantem in fratre dotante sororem, *Bald. in l. fin. in fin. C. de dot. promiss. num. 12.* & docentem communem opinionem esse in contrarium, nempe, quod frater dotans sororem, etiamsi ejus administrator præsumatur, [illegible] eam ex propria, non autem ex bonis ipsius sororis, quia imo & communis opinio est pro Baldo, *secundum Petrum Surd. de aliment. d. tit. 6. quæst. 14. num. 13. & eum sequuntur multi citati à Menoch. de arbitr. judic. casu 88. n. 46. cum seqq. & Mascard. consil. 57[illegible] n.[illegible]* ipse Mascar. ibi relinquat cogitandum, utri sententiæ adhæreat lector, sed opinio Bald. verior & tenenda est *ut patet ex adductis per Menoch. ubi sup. num. 4[illegible] cum*

Tertio ampliatur, ut non solum repetat tutor alimenta, quæ præstitit pupillo, sed etiam ea quæ dedit sorori ejus, *l. qui filium, ff. ubi pup. educ. deb. & morar. P. Surd. sup. d. q. 14. n. 14.* diximus *sup. in 2. par. hujus tract. c. 3. n*

Tutor † vero regulariter non est alendus de bonis pupilli, *l. à tutoribus, §. fi. ff. de aliment. tut. Roland. consil. num. 20. vol. 3. text. in §. sed & propter, Instit. de excus. tut.* ubi Arct. *num. 4.* hoc notat dicens, quod si pupillus teneretur alere tutorem, non esset bona excusatio, quæ tamẽ in eo text. admittitur tutori dicenti, quod necesse est ei esse omni die in agro pro victu, *Alexand. consi. 108. nu. 8. vol. 1.* ubi inquit, quod tutor tenetur pupillo rationem reddere de fructibus, quos pro suo victu consumsit. Et idẽ voluit Porcius *in §. dari autem, n. 6. in fin. Inst. qui test. tut. dar. poss. Aret. in tract. de testam. gl. 96. a. 9. quos refert & sequitur Petr. Surd. de aliment. tit. 1. & 2. & 3. in fin. 54. ad fin. & fol. 55. in princ.*

In quibus locis dicitur, † hoc non procedere, quando tutor esset pauper, ita quod non posset munus [illegible] expedire, nisi sibi de alimentis provideretur, *text. in si pupillus, ff. de tut. & rat. distrah. & ibi notant Ode Iacob. & Alber. Baeca de decim. tut. cap. 1. n. 12. tenet etiam Menoch. consil. 228. n. 11. lib. 3. & D. Castel. in tract. de cu[illegible] tas par. 9. fol. 28. colum. paulo post princ. Aret. in d. §. sed propter num. 4. Benicas. in tract. paupert. in 7. quæst. in special. judic. num. 25. late Cavalcan. de tut. & curat. num. 309. & ante eos Bartol. in tract. de aliment. num. 51. quos refert & sequitur Petrus Surd. ubi supra, n. 3.* ubi *n. 4.* inquit hoc modo multo magis procedere, dum tutor versatur circa confectionem inventarii, quia si pauper sit, interim est alendus, *secund. Vitalem & Specul. quos refert.* Secundo limitatur in tutoribus Principum & illustrium personarum: hi enim alendi sunt de bonis pupilli, *ut voluit German. in cap. grandi, n. 12. de suppleud. neglig. prælat. ubi etiam Corse. n. 93. & Menoch. ubi supr. num. 31 42 5 & seqq. & Petr. Surd. de aliment. tit. ult. quæst. 44. n. 1.* in quibus etiam *infra cap. 2.* idem probamus. Has tamen limitationes veras esse intelligimus, ubi tutori nullum salarium vel decima fructuum pro labore præstatur: alias secus, quia tunc illo debet esse contentus.

Similiter etiam tutores † & curatores sibi conservant 134
& in ratione administrationis tutelæ reputant expensas, quas ipsi faciunt domo egressi, si alibi res minoris vel furiosi gerenda sit, *l. 1. §. si pupillus vers. itẽ sumtus, ff. de tut. & rat. distr.* & viatica, si ex officio necesse habuit aliquo excurri vel proficisci. Ita tenent plures, quos refert & sequitur Baeca *de decim. tut. cap. 1. num. 3. & prius Orosc. in l. sumtus, ad fin. ff. de pact. & Padilla in l. 1. n. 18. C. de transact. Ioan. Garsi. de expens. & melior. d. c. 4. n. 11.* & tenet etiam Petr. Surd. *de aliment. tit. 6. quæst. 14. num. 5 fol. 35.*

Debet † tamen ex his expensis deduci, quas domi e- 135
rant facturi prædicti administratores, *ut docuit Guid. Pap. decis. 625. si quis condemnatur, Innoc. in cap. fin. de dolo, & contumac. Abb. in cap. finem litibus, num. 31. de dol. & contum.* ubi limitat, nisi domi viveret ex artificio, *Rupellus in forens. Inst. libr. 2. fol. 133. quos refert & sequitur Baeca d. cap. 1. num. 11. & alios Ioan. Garsi. d. cap. 20. num. 11. de expens. & melior.* Rusticus autem † tutor vel curator aliusve administrator, qui pedes iter facere solet pro pupillo eques non debet proficisci, *juxta gloss. in l. idem que, §. idem Labeo, verbo, eum oportere, ff. mandat. quam*
refert & sequitur Ioan. Garsi. d. num. 11. ad fin. ubi † quod 137
deniq; tutor vel curator eas expensas pro pupillo faciat, quas pro se fecisset, *ut per Tiraquell. de nobilitat. cap. 2. numero 77.*

Reputant etiam † tutores & curatores in ratione tutelæ 138

sumtus

sumtus omnes, quos faciunt, & expendunt in rem & patrimonium minorum suorum, l. consil. ff. de curat. furios. l. 3. §. contrarium, vers. deducuntur, ad fin. ff de contr. & util. act. tut. l. si tutoribus, §. principalibus, ff. de administ. tutor. Petr. Surd. de aliment. tit. 3. quæst. 7. num. 4. & 5. Itaq; sive ædificent, sive reficiant, conservant sibi expensas, & sum-
139 tus, † l. 15. tit. 16. part. 6. E despues que esto ovieren fiche deven los guardadores enderezar las casas del huerfano que no cayan, y fazer labrar las heredades, e criar las ganados que fallaren en las bienes del finado. Ergo expensas omnes has conservat: quia si prætermisisset, tenetur, l. quicquid, C. arbitr. tut. Joan. de Platea in l. 2. C. de condit. in pub horre-
140 is, lib. 12. Si † igitur utiliter gerat tutor, conservat sibi expensas factas, idque judex arbitrabitur, l. quid ergo, ff. de contr. & util. act. tut. & datur contraria, & utilis actio tutelæ non solum tutori, sed etiam ei, qui pro tutore, negotia gessit, & curatori adolescentis, prodigi, & furiosi ut in l. 1. ff. de contr. & util. act. tut. ex qual. in omni genere administrationis, & administratoris, istud recipitur secundum Ioan. Gars. d. cap. 20. num. 16. in fin.
141 Imo † etiam tutori restitui debent expensæ factæ pro pupillo, licet excedant valorem omnium facultatum pupilli l. 3. in princ. ff. de contrar. judic. tutel. & ibi Nicol. de Neapol. dicit, hoc bene procedere, si fuit utiliter expensum, subdens tunc dici utiliter expensum, quando erogavit pro defensione caussæ status pupilli, cui fuerat mota quæstio, refert & sequitur Petr. Surdus de aliment. tit. fin. num. 7. & 8. ubi quod idem multo magis judicari debet de impensa utili facta pro sanitate recuperanda, & an mater repetat expensas, quas fecit in accusando tutorem suspectum, agit bene Petrus Surd. de alimentis tit. 5. quæst.
142 8. num 89. cum seqq. fol. 205. col. 3. Præterea † tutores & curatores reputant in ratione administrationis litis sumtus, l. ita ff. de tut. & rat. distrah. quod est commune tutoribus, & reliquis administratoribus, qui non solum lites cœptas prosequuntur, ut eas perficiant, sed etiam incipiunt eas, quæ perire posse putant, l. 1. §. illud, ff. de mun. & hon. & etiam si non sint tempore perituræ, ut probat late Ioan. Gars. d. cap. 20. num. 17. post Spin. in specul. testam. gloss. 29. num. 56. concludentes, quod isti curatores, quicquid sine dolo malo expendunt, agendo ædificando, reficiendo, defendendo, interpolando, & interrumpendo sibi conservant l. 1. §. quod da fructibus, ff. de curat. bon.
143 dand. l. 17. titulo 16. partita 6. Debent † igitur lites agere, & caussas tutelæ administrationis tractandas, sumtusque faciendos, ut tutor, administrator, curator, Syndicus, & reliqui administratores in huiusmodi sumtibus & expensis ita se moderate gerere, quasi res proprias, non alienas gerant: neque enim pro pupillo absente, furioso, ventre, vel pro bonis magis expendendum est, quam pro
144 se expenderet tutor aut curator. Itaque † moderata esse oportet salaria advocatorum, procuratoris, legitimos sumtus, certa expensas jure & lege taxatas, ne sub prætextu pupilli, & eius patrocinii universum patrocinium consumatur, ne vendere aliena liberales exsistant: Non tamen debent calumniosas caussas instituere, nec quicquam earum nomine expendere, alias expensæ sibi imputantur, & in ratione reddenda eas non reputabunt, ut in lege non est ignatum, C. de administrat. tutor. & ibi Doctores, ubi sumtus permittuntur propter bonum. Caussam diximus supra.
145 Si vero † lites utiliter à principio institutæ, aut prosequutæ sunt per administratores, etiam si tristem eventũ (ut ad solent) habeant, deducunt etiam expensas prædictarum litium, l. que mutuam, §. fin. ff. mandat. l. si servus in rem, in princip. ff. de in rem vers. 52. leg. si servum, C. eodem titul. l. quid ergo, ff. de contr. jud. tutel. Sufficit enim, ut inquit Ulpianus, tutori bene, & diligenter negotia gessisse, etsi eventum adversum habuerit, quod gestum est, & in d. leg. quid ergo, dicitur, quod tutor expensas omnes consequitur, quas utiliter fecit à principio, etiamsi nihil adauctum sit pupillo, & etiam si plus expendat, quã sit in facultatibus, dum tamen expediat pupillo ita tutelam administrari. Ceterum si non expediat absolvi pupillum oportet: non enim in hoc administrantur tutelæ, ut mergantur pupilli. Judex igitur, qui contrario judicio cognoscit, utilitatem pupilli spectabit, & an tutor ex officio sumtus fecit.
Poterit etiam tutor & curator, † atque quilibet admi- 146
nistrator, sicut possessor hereditatis, meliorationes factas recuperare, & conservare sibi utiliter factas, licet non exstent res, in quibus factæ sunt: nempe, quia perierint & combustæ, vel evictæ sint, si à principio utiliter factæ sunt, l. plana, ad fin. ff. de petitione hered. & in negotiorum gestore idem probat text. in l. sed an ultra, §. si autem, ff. de negot. gest. ex quibus juribus in tutore & curatore hoc probat Joan. Gars. d. cap. 20. num. 22. post Spin. (tacitum tamen) d. gl. 29. n. 67. & 68.
Insuper † observandum erit in materia redditionis 147
rationis, quod obligatus ad rationem reddendam rationibus traditis, & computatione inita, tenetur probare, quæ in illis scripsit se gessisse, vel impendisse, vera esse, sicut in rationario scripta sunt, si in dubium revocentur, text. est in leg. qui sub conditione, ff. de condit. & demonstr. Et sic quantum ad comprobationem contentorum, in rationibus suis habetur pro actore, ut tenet Carolus Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. num. 21. ubi etiam quod probatio in hac materia non semper exigitur per testes, sed quandoque per syngrapha privata, quandoque per rei, vel operis evidentiam, aut per alias conjecturas arbitrio judicis approbandas, ut per Bald. in l. 1. C. de fide instrum. versiculo, ut iam est considerandum, Carneus in lege final. §. in computatione, columna 1. C. de jur. deliberand. & ut inquit Federic. de Senis consil. 119. nullo dubium. Jura nolunt angariare probationes, sed contentantur his, quæ convenienter secundum materiam subiectam haberi possunt, quam observationem ultra Molineum ubi supra sequuntur Cavalc. decis. 28. in additione, num. 2. & 3. Baet. de decim. tut. cap. 21. num. 28. & Joann. Gars. de expensis & melior at. dict. cap. 22. num. 23. in versic. praeterea in quo librum: Et quod expensæ probentur per rei evidentiam, ut in ædificiis ex l. lex, qua tutores, C. de administrat. tut. tenet † etiam Barbat. consil. 46. num. 24. 148
versi. interdum per operis evidentiam volum. 4. Mascard. de probat. secundo tomo, conclus. 710. Et quod expensæ
probentur conjecturis motu judicis approbandæ, † si 149
sint modicæ, secus si sint magnæ. Idem Mascard. conclus. 720. ubi conclus. 721. quod expensæ probantur per testes,
† & quod domestici admittuntur, nisi quando agitur de 150
probatione æstimationis ædificiorum, quia tunc requiritur depositiu architectorum, ut authentic. de non alienatione, &c. §. qui autem, Nec sufficit, quod sint magistri, sed oportet, quod sint in dict. æstimatione periti illius artis. Probantur etiã expensæ per libros, † in quibus 151
descriptæ sunt, si tamen tales expensæ sunt verisimiles, & ex iusta, & honesta caussa factæ, & persona scribentis sit fidedigna. Ita decidendo sensit Benintend. decis. 49. n. 5. & 12. placuit Barbat. d. consil. 46. n. 21. 24. & 25. Mascard, 2. tom. de probat. conclus. 723. n. 1. ubi n. 2. id ampliat in expensis factis à tutore defuncto in caussam pupilli in quarum probatione, licet requiratur iuramentum ultra descriptionem de his in libro factam, tamen cum amplius iuramentum præstari nequeat, stabitur simplici libro rationum, quia mors non minorem fidem videtur inducere, quam iuramentum, cum nemo præsumatur moriendo suæ salutis immemor, ut late per Alciat. de præsumt. 3. regul. præsumt. 4. per totam.
Observatio præd. ampliatur primo, † ut procedat etiã 152
in articulis impensæ concernentibus articulos recepti, non impugnatos per dominum, sed acceptatos, & com-

prehenſos ad augmentationem ſummæ recepti: quia quamvis de contentis in dictis articulis recepti aliter non conſtet, quam per ſcripturam ſive confeſſionem reddentis rationem in ſuis rationibus factam, tenetur tamen per legitima documenta probare, contenta in articulis impenſarum eiuſdem recepti, nec poterit allegare, quod quantum ad eandem rem vel ſummam, debeat in totum ſtari ſuæ ſcripturæ vel confeſſioni, tam in recepto, quam in impenſo, & quod non poſſit pro parte acceptari, videlicet quantum ad receptum, & pro parte negari, videlicet quantum ad impenſam, niſi ſaltem dominus nolit ſe iuvare articulo, vel confeſſione recepti, ſed aſſumere in ſe onus probandi, illud receptum fuiſſe, vel debuiſſe recipi, perinde ac ſi nihil de hoc ſcriptum fuiſſet in rationibus: quia iſte adminiſtrator debuit curare, ut appareret de contentis in recepto, & de cauſſa recepti, vel per inventarium, in quo ſumma illa in dicto articulo recepti deſignata debebat eſſe expreſſa, tanquã inventa in bonis, vel ſicut nomen debitoris debuit in eodem inventario exprimi chirographum vel aliud inſtrumentum debiti. *Ita Carol. Molin. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 6. gloſſ. 6. n. 22.* Crederem tamen adhuc in præmiſſa ſpecie arbitrio iudicis relinqui, quæ ſint legitima documenta, quibus probetur impenſum propter connexitatem rei, præmaxime ſi veriſimiles ſint expenſæ.

153 Ampliatur ſecundo † præcedens comprobatio, ut procedat, etiamſi rationes continerent multa alia vera & veriſimilia, etiamſi in reliquis omnibus eſſent clare verificatæ, excepto certo articulo impenſæ, de quo ſolum remanſit diſceptatio, *ut bene probat Carolus Molineus ubi ſupra, num. 24. ſequitur Baeca de decim. tutor. cap. 21. numero 28.*

154 Nunc vero † præmiſſa obſervatio limitatur primo in his, quæ ſunt modicæ quantitatis, in quibus ſufficit iuramentum rationem reddentis, *ut tenet Specul. in tit. de inſtrument. edit. §. nunc vero, verſic. 20. quid ſi exſequutor, ſequitur alios allegans Molineus, ubi ſupra, num. 25. & Baeca d. cap. 21. num. 28. & Ioan. Garſ. de expenſ. & melior. cap. 20. ſub num. 23. verſic. quod ſi expenſa ſint modica, Doctor Caſtel. in ſuo tractat. de cuentas, 8. part. in verſic. es verdad que al libro.* Dicuntur autem parvæ ſive minutæ impen-

155 ſæ, † de quibus commode non poſſunt parari inſtrumenta & probationes, puta quod hæc eſſent maioris ſumtus: ſecus in his, in quibus quilibet diligens paraſſet ſibi probationes, ut in magnis impenſis, *ita Bald. in leg. id, quod pauperibus, in fin. & in l. nulli, colum. 2. verſ. ſed vero oſt. C. de Epiſcop. & cleric. & in l. ſi quis pro redemtio-*

156 *ne, ad fin. C. de donat.* Expenſa † autem quinque ſolidorum eſt modica, ut de ea non debeat fieri inſtrumentũ, nec alia probatio parari, ſed ſufficit juramentum, *ſecund. Bald. in d. l. id, quod pauperibus, in fine, ſequitur prædicta Carol. Moline, ubi ſup. d. n. 25.* ubi quod hoc uſu in omni materia receptum eſt, & quod plurium etiam conſuetudinum præſcripto ita expreſſim cavetur.

157 Addit tamen ibi Molineus, quod hac ratione reddendarum materia, etiam longe maior quantitas poſſet dici modica, & iuramento comprobari, ſecundum multiplices & varias circumſtantias. Unde generaliter, quæ ſint modicæ, vel magnæ impenſæ, † boni iudicis eſt arbitrari ex rei, actus & perſonæ qualitate *ſecund. Angel. & Doctores,* quos ibi citat, inſuperque declarat hanc concluſionem dicens, ut intelligatur rei, ſcilicet, quæ fuit adminiſtrata, ſi ſit ampla, vel exigua, precioſa, aut vilis actus, id eſt, factum impenſæ ſi ſit veriſimile & rationabile, & commode potuerint haberi probationes, vel ſecus, perſonæ ſi notæ, ſpectatæque fidei ſint, vel ſecus. Et opinionem præfatam Angeli, & ſequacium, ſequitur etiam Baec. *de decim. tut. d. cap. 21. ſub d. n. 28.* ubi idem cum Soc. *conſ. 44. lib. 2. & conſ. 162. col. fin. eodem vol. & conſil. 49. n. 2. lib. 4.* probat in ceteris adminiſtratoribus actionem reddentibus, quod etiam ſequitur Joan. Garſ. *de expenſ. & meliorat. cap. 11. n. 16. & d. cap. 20. ſub n. 23. verſ. parva autem etiam, & plures allegans Maſc. de probat. 2. tom. concl. 717. n. 2.* ubi loquitur in quolibet adminiſtratore, ſive exſequutore taſtamenti, tutore, curatore, vel herede conficiente inventarium, vel ſocio reddente rationẽ geſtori.

Sublimite primo † hanc primam limitationem, dummodo hæ impenſæ minutæ in ſcriptura rationum ſpecificentur, ſcilicet, cui, quam ob cauſſam, quantum ſingulariter datum ſit, & ſic affirmatæ juramento probantur, *ut voluit Joan. Andr. ad Spec. de inſtrument. editione, §. nunc vero aliqua, verſ. 21. quid ſi exſequutor, Bart. in l. qui ſub conditione, in fin. ff. de condit. & demonſt.* Eſſet n. periculoſum, & falſitatis occaſio, dicere ſimpliciter ſine ſpecificatione ſtari iuramento, *ita cum Ioan. Andr. ubi ſupr. tenet Carol. Molin. ubi ſupr. n. 26. & Baec. d. c. 21. n. 28. verſ. maxime ante, Io. Garſ. d. c. 20. ſub n. 23. verſ. praeterea 15.* & an hoc procedat in conſanguineis agemus, *infr. limit. 3.* 158

Sublimita ſecundo, † præd. primam limitationẽ, dummodo hæ impenſæ minutæ, & ſpecificatæ ſint rationabiles & veriſimiles, quia ſi non eſſent rationabiles, ut quia non debuerunt fieri, non debent approbari, *ut bene declarat Molineus ubi ſupra, num. 27. ſequitur plures allegans Baeca ubi ſupra, d. cap. 21. num. 28. verſic. dum tamen.*

Secundo † principaliter limitatur, ſupradicta obſervatio, ut ipſa non procedat, ſi appareat id eſſe factum, cuius impenſa rationibus infertur: tunc enim, eo ipſo præſumitur factum opera, & impenſa adminiſtratoris, ad cuius curam, & officium ſpectabat hoc facere, ut eſt doctrina Bart. *in l. cum ſervus, ff. de verb. oblig. text. in l. 2. C. de aliment. pupill. præſtand. probat Carol. Molin. ubi ſup. num. 28. ubi bene declarat, & Ioan. Garſ. ubi ſupra, in verſic. quod iſti, & Baec. d. cap. 21. num. 29. ad fin.*

Tertio limitatur † eadem obſervatio in conſanguineis, à quibus non requiritur tam ſtricta probatio. *ut decidit Paul, de Caſt. conſil. 12. in 6. dubio. in fin. lib. 1. Socin. conſ. 73. lib. 1.* ubi † allegat Bald, *in conſ. incip. ad primum, quod eſt in ordine 418, lib. 3* ubi Bald. dicit, quod etiam in non modicis ſtatur iuramento, ſi perſonæ qualitas, veriſimilitudo, & iudicis motus cum hoc concurrant. † Hoc autem idem Socin. *conſil. 46, cum in præſenti, lib. 1. colu. 1.* intelligit procedere, quando conſanguineus, puta frater, adminiſtraſſet tantum iure fraternitatis, ſecus ſi, ut tutor vel curator. Tunc enim vult eum teneri diligentem & exactam rationem reddere, quod verum putat Carol. Molin, *ubi ſupra, in conſuet. Pariſ, tit. 1. §. 6. gloſ. 6. num. 29.* Hactenus, ut exactius & ſtrictus teneatur, quoniam expreſſa & ſolemnis obligatio, ſorma, & vis publici officii magis obligant, pluſq; operantur, quam privatim ſuſcepta negotiorum geſtio, niſi illi, quorum bona (intellige ſine tutela & cura decreta) adminiſtravit, errant minores, quorum tutelam vel curam ſuſcipere vel providere tenebatur, tunc enim non debet is in aliquo relevari, ne ſit melioris conditionis negligens, quam diligens: tandem putat Molineus, nedum poſſe verificari hanc limitationem, & dicta Bald. in adminiſtrante bona maioris iure fraternitatis; Sed etſi judici æquum videri poſſit id adminiſtrante bona minoris nomine tutorio vel curatorio, licet non ita promte & faciliter propter periculum ſacramenti, & publici officii. Et hanc tertiam principalem limitationem Socini & Molinei, ſequitur Bacc. *d. c. 21. num. 29.*

Limitatur † quarto in eo, cui rationum reddendarum prælegata eſſet liberatio: non n. is tenetur rationem ponere nec probare: niſi hactenus, ut dolus & lata culpa ab eo excludantur, *ut in terminis limitat Molin. ubi ſup. n. 29. ad fin.* de quo ſupra, in hoc tractatu non ſemel diximus. 164

Illa tamen † maxima differentia inter actionem tutelæ & curæ videtur eſſe. quod actio tutelæ, non niſi depoſita adminiſtratione, proponi iure communi poteſt, *l. niſi* 165

finita

finita, l. si tutor. 2. § & generaliter. & l. sed non datur, de tutor. & rat. distrah. cum curatore autem manente administratione, ut cum procuratore agi potest, *l. cum curat. 27. ff. de administr. tut. in Pandect.* Ex quibus prædictam differentiam in terminis constituit ac probavit Petrus Greg. *in syntagm. jur. 2. part. lib. 13. cap. 10. num. 1.* qui *cap.*
166 *11. eiusdem libr. 13. num. 2.* addit, † quod sic etiam actio contraria eius, qui pro tutore gessit, vel qui curam administravit, etiam pendente gestione, & antequam finita
167 dicatur, competere potest: quia & statim, † ubi obnoxii sunt protutor, & curator, directa conveniri possunt, *l. 1. §. sed et si curator, ff. de contrar. tut. & util. act.* Ceteræ
168 autem actiones, † veluti furti, damni, iniuriæ, condictio, præter tutelæ actionem adversus tutorem competunt, etiamsi adhuc tutelam administret tutor, *l. 4. in fine ibi, cetera actiones, &c. ff. de tutel. & ration. distrah.*

Sed contra prædictam differentiam adest text. expressus *in l. 2. & in l. rationes, C. de administr. tut.* ubi quod rationes curæ administratæ ante impletum quintum & vigesimum annum, durante officio, posci jure non posse, manifestum est, per quæ jura hoc resolvimus *sup. hoc cap. n. 110.* Et est quidem verissimum, in redditione rationum totius administrationis, ut durante dict. officio peti non possint: Regulariter fallit, in actione furti, damni injuriæ, condictionis, & rei vendicationis, & in stipulatione rem pupilli salvam fore, & in his intelligitur *d. l. cum curatore 27. ff. de administ. tut. ita gloss. ibi verbo, cum curatore, & gloss. 1. in d. l. 2. & in d. l. rationes, C. de administr. tut.* & diximus modo supra, hoc idem probantes contra tutorem: differentia igitur prædict. inter actionem tutelæ, & curæ vera non est, nec tenenda.

169 Quid autem erit, † si tutor, vel curator, aliusve administrator vixerit in domo minoris, vel domini, an in rationum redditione teneatur solvere mercedem iustam domus, videndus est Doctor Castell. *in suo tract. decuentas in nona parte, versiculo tambien.* ubi resolvit, quod si magis expediebat minori, vel domino, cuius bona administrabat, ut in illa domo eius tutor, curator, vel administrator viveret, non teneatur solvere prædict. mercedem, ut in exemplo, de quo ibi per eum.

SUMMARIA.

1 Tutor, vel curator e ratione administrationis regulariter jure communi salarium petere non potest.
2 Fallit primo, hac regula in tutore peregre proficiscente ad curanda negotia pupilli, debet namque hic ire expensis pupilli.
3 Fallit secundo quoties incidit, aliquod negotium, quod tutor ratione officii tenetur obire, ex cuius administratione tutoris facultates damnum patiuntur: tum enim judex ei juste salarium constituere potest, & quæ iusta caussa sit in proposito constituendi salarium, arbitrio judicio relinquitur, ut in num. 7.
4 An hoc procedat nedum respectu temporis futuri, sed etiam præteriti.
5 Quantum autem salarium debeat tunc à judice constitui, non jure definitum.
6 Tutores in præmissa specie possunt contutori constituere salarium.
8 Tutoribus & curatoribus Regum, Principum, & illustrium personarum recompensatio debetur, & tribuitur ratione administrationis.
9 Alimenta sunt præstanda tutori, vel curatori minoris ubi iusta subest caussa.
10 Salarium debetur pro officio gratuito gravi, & difficili & si ab initio suscepti muneris promissum non fuerit.
11 Galliæ tutoribus nobilium personarum daretur omnis fructus.
12 Aureliæ etiam.
13 Apud Histrianos idem servatur.
14 Apud Anglos etiam fructus rei pupillaris ad Regem pertinet, quoniam pupilli in tutela Regis vivunt.
15 Apud Portugalliam vicesima pars fructuum tutori pro labore conceditur.
16 Consuetudo deferens tutoribus omnes fructus est restringenda tanquam odiosa.
17 Apud Hispanos decima tantum pars fructuum datur tutoribus pro labore administrationis.
18 Tutor vel curator peregre proficiscens pro negotio suæ administrationis, an præter decimam fructuum possit reducere, & reputare etiam personales expensas necessarias.
19 Tutor agricola propriis manibus pupillare prædium arans, & similia faciens, ultra decimam fructuum repetet, vel reputabit pretium operæ suæ, si solitus sit locare operas suas.
20 Tutor vel curator, ultra decimam fructuum non auditur, si petat, quod dedit actori, vel negotiorum gestori, ut nomina debitorum exigeret, & alia faceret incumbentia officio tutoris. & num. 21. secus jure communi attento, quo salarium tutrici non debetur nec datur, ut in num. 22.
23 Tutor vel curator aliusve administrator peregre proficiscens an ultra decimam possit capere alimenta.

CAPUT II.

An tutori vel curatori salarium debeatur pro officio administrationis.

1 OFFICIUM † tutoris iure civili gratuitum est, ideoque regulariter ratione administrationis, & laboris nihil accipere nec petere potest, *l. à tutoribus, §. principalibus, ff. de administ. tut. l. qui negotium in prin. ff. de administ. tut.* ubi quod lucrum facere ex tutela non debet, *l. si is, qui, ff. de eo, qui pro tut. negot. ger. l. in eos, ff. de tutel.* ubi quod nemini dari debet pecunia, ut si tutor, turpe enim recipitur salarium, pro officio, quod debet esse gratuitum, ut mandatum *l. qui sine usuris, circa medium, ff. de negot. gest.*

Quam conclusionem principalem omnes Dd. uno ore profitentur ab antiquioribus usque ad novissimos, quos congerit Bacc. *de decim. tut. c. 1. n. 1. cum plurib. seqq.* ubi late probat, & inquit hanc esse receptissimam nostrorum sententiam, à qua nullus hactenus discessit: Idē probat Petrus Surd. *de aliment. tit. 1. q. 47. nu. 6.* ubi *nu. 7.* quod si quid datum est, repetitur per condictionem ob turpem caussam, *ut dicit gl. in d. l. in eos, & Vitalis in tract. claus. in clausula, nihil nov. pend. confect. inveniar. qu. 16. idem Pet. Surd. in eodem tract. de aliment. tit. 6. quæst. 14. num. 17.* probat late, & per ordinem Menoch. plures allegans, *consil. 228. n. 1. cum seqq. usq; ad n. 13. inclusive, vol. 3. cui consil. se subscripsit Tiber. Decian.*

Hæc regula † fallit primo in tutore peregre proficiscente ad curanda negotia pupilli: debet namque hic ire expensis pupilli, & sic evitat damnum, non vero lucrum capit, *l. 1. §. si pupill. versic. item, ff. de tutel. & rat. distrah.* quam post *Jacob. Butric. ita declarat Bart. in d. l. à tutorib. §. fin. & tenet Bald. consil. 259. super primo puncto, libr. 3. sequitur alios allegans Baeca. d. cap. 1. num. 3. 5. & 8. & Petr. Surd. d. q. 47. n. 5.* diximus supra cum aliis *cap. præcedenti, in versic. similiter etiam, num. 143.* ubi quod debet deduci ex his expensis, quas domi erat facturus talis administrator, & quod rusticus tutor, curator, vel alius administrator, qui pedester, facere iter solet, pro pupillo eques non debet proficisci. 2

Secundo † fallit d. regula, quoties incidit aliquod negotium, quod tutor ratione officii tenetur obire: tunc namque si ex eius administratione, tutoris facultates damnum patiantur, judex juste salarium ei constituet. Nemini enim officium suum esse debet damnosum, *l. sed & si quis ex signatorib. ff. quemadmod. testam. aper.* & congerit plu- 3

rit plurima in proposito Menoch. *d. cons. 228. n. 5.* Hoc tamen raro, parce, & moderate judex facere debet, *ut probat late Baeca d. cap. 1. num. 6. 7. & 8.* ubi *num. 9. & 12.* quod potest judex assignare tutori salarium, si adsit justa caussa, quod prius probavit Guido Pap. *decis. 68. nec non & alios referens Petrus Surd. d. quaest. 47. num. 8.* ubi quod judex ex iusta caussa potest tutori salarium constituere, ut si continue sit occupatus circa tutelam, ita ut cogatur deserere proprias res, vel quia necesse habeat ad diversa loca proficisci, *ut per gloss. & Doctores in d. l. à tutoribus, §. fin. & in d. l. in eos, ubi Bart. ff. de tutel. & d. l. 1. §. si pupillus, Bartol. in l. Athleta. §. tutela, ff. de excusat. tut. Cavalcan. alios referens de tut. & curat. num. 310. Cordub. in leg. si quis a liberis, § si mater, num. 73. ff. de lib. agnosc. Petrus Surd. de aliment. tit. 6. quaest. 14. num. 17. & iterum tit. fina. quaest. 39. num. 6. Iacob. Menoch. & Tiber. Decian. alios alle[g]ans dict. consil. 228. num. 24. & 25 & 29. & num. 37. cum [se]q.* ubi etiam loquitur in curatoribus Montalv. *in l. [..] 1. 7. libr. 3. for. gloss. 2.*

4 Et procedit † nedum respectu temporis futuri, sed etiam praeteriti, ex bono & aequo, *ut per Menoch. ubi supr. num. 38.* Quod intelligitur, ut est de mente ipsius, subsistente iusta caussa, *ut praediximus*: Nihilominus tamen ipse Menoch. *ubi supra, num. 37. & n. 40. in versic. quarta dubitationi*, contrarium tenet respectu temporis praeteriti in praedicta specie, nempe quod caussa praeteritae administrationis salarium constitui non debeat, quandoquidem tutor, vel curator, nihil petendo, dum administrare coepit, videtur quodammodo remittere, & donare, *ut tenent Federic. de Senis consil. 118. num. 2. & apertius Alexand. consil. 109. nu. 1. & 2. lib. 6. & Castrens. consil. 346. lib. 2. Guido Pap. quaest. 68. & apertius Socin. consil. 196. col. ult. lib. 2,* quos ibi ad hoc refert & sequitur concludens *d. n. 60.* quod non à die susceptae curae, sed à proposita querela, & petitione, incipere debet. Quod verum esse censeo, nisi tempore susceptae administrationis, vel laboris tutor vel curator protestatus esset, se petiturum esse pro ea salarium: tunc enim cum jam de eius intentione constet, noluisse gratis administrare, nec donare, aut remittere salarium, quod sibi in praemissa specie jure debebatur, ratione damni emergentis, consequens est, ut id etiam pro tempore praeterito petere possit, nedum pro futuro, *arg. l. Nesennius cum materia, & ibi Dd. ff. de negot. gest. cum simil.* & quia d. protestatio loci petitionis habetur, & officium suum sibi non debeat esse damnosum.

5 Quantum † autem debeat esse hoc salarium, seu recompensatio damni, constituenda his tutoribus & curatoribus, in praemissa specie jure cautum non reperitur: nec enim ob rerum & negotiorum varietatem certe statui hoc potuit, & propterea judicis arbitrio relinquitur, *ut cum Corneo consilio 62. in fine libr. 4. late comprobat Menoch. ubi supra, num. 48. cum seqq.*

6 Quinimo, † & in praemissa specie, & contutores ipsi possunt constituere salarium, *d. l. 1. §. si pupillus, Bartolus in dict. leg. in fine, Aretin. in §. sed & propter, in fine, Instit. de excusat. tut.* ubi dicit haec notanda, quia quotidiana *Baec. alios referens dict. cap. 1. num. 9. & Petrus Surdus de aliment. dict. quaestione 47. numero 9. & Menochius d. consil. 228. num. 27.* ubi etiam loquitur in curatore.

7 Quae autem † sit iusta caussa in proposito, arbitrio judicis relinquitur, *secundum Alberic. in dict. leg. à tutorib. §. principalibus, quem refert. & sequitur Baec. dict. cap. 1. num. 10.* ubi *num. 11.* addit, quod fere in omnibus casibus, in quibus de jure civili pecunia datur tutori, potius datur pro reficiendis expensis, & evitando damno, quam pro lucro captando, & sic ratione expensarum factarum à tutore, deducendum est, quod domi esset expensurus, nisi in domo viveret ex officio, *ut supra quoq; diximus cap. praecedenti.*

Sic etiam tutoribus & curatoribus † Regum, Principum, & illustrium personarum, recompensatio aliqua debetur, & tribuitur pro suscepto munere, scilicet ut ex bonis ipsius Regis, Principis, vel illustris alterius personae ipse tutor, vel curator alatur una cum suis, *ut late comprobant Menochius & Decian. dicto consil. 228. num. 31. & diximus etiam supra, cap. praecedenti.*

In eo † regulariter, ubi iusta subest caussa, alimenta sunt praestanda tutori vel curatori minoris, *ut affirmant scribentes in §. dari autem. Instit. qui testament. tutor. dar. poss. Bartolus in tractatu de aliment. numero 41. & novè Joan. Baptist. Pontan. in tractatu de aliment. Chart. 13. num. 9. quos refert & sequitur Menochius dict. consil. 22[8] num. 44.* dicens, quod hoc procedit sine controversia in tutoribus & curatoribus illustrium personarum, *ut supra diximus.* 9

Sic, † quando officium, quod alias solet esse gratuitum, ut procuratorum, syndicorum, tutorum & curatorum, debetur salarium, & si ab initio suscepti muneris promissum non fuerit, quando officium ipsum est grave, & difficile, multique laboris, *ut plures allegans respondit Menochius dict. consilio 228. num. 20. & 24. & alios quos refert & sequitur idem Menochius consil. 570. num. 4. volum. 6.* 10

Galliae † tamen tutoribus nobilium personarum dantur omnes fructus, ut est videre apud Boerium *in consuetud. Bituricens. tit. de consuet. jur. status person. §. 11. Cassan. in consuet. Burgund. rubrica 6. §. 4. verbo, & fait la dite femme, & verbo, Ballista.* Idem † servatur apud Aurelianos, qui etiam sunt Galli, *auctore Pirro in consuet. Aurelianens. titulo, quibus modis jus patrocin. potest. solv. capite 1. ut refert utrumque Baeca de decima tutorum, capite 1. numero 32. & Menochius dict. consilio 228. numero 52. & 53.*

Idem † servatur apud Histrianos Italiae populos, ut recenset & validam esse eam consuetudinem probat Paul. Castr. *consil. 374. super istis dubiis columna 1. libro 2. Cassan. ubi supra in 1. loco, supra relatus, Petrus Bellapert. in authent. minoris debitor, C. qui dar. tut. poss. Baeca dict. capite 1. numero 32. & 33. & Menochius dict. consil. 228. numero 54.* loquitur tamen Paulus Castrens. *ubi supra,* solutis debitis, & cum ordine ministrandi victum & vestitum pupillis. &c.

Apud Anglos † etiam fructus rei pupillaris ad Regem pertinent, quoniam pupilli in tutela Regis vivunt, *ut ex Paulo Iovio commemorat Bacc. dict. cap 1. num. 33. ad fin. versic. sic Paulus Iovius.* 14

Apud Portugalliam lege † Regia *ordinam. lib. 1. tit. 65. §. 56.* tutori pro labore conceditur vigesima pars fructuum, qui percipiuntur ex bonis pupilli, *ut refert Petr. Barbos. in l. ex fructib. 7. n. 21. ad fin. ff. solut. matrim.* quod latius explicat Molina Theolog. *de just. & jur. 1. tom. tract. 2. disputat. 224. ad fin. colum. 1400.*

Consuetudo † tamen deferens tutori omnes fructus, est restringenda tanquam odiosa, *secund. Iacob. Butric. in d. auth. minoris debitor, quod sequuntur Cassan. & Baeca, ubi supra, num. 36.* & esse iniustissimam praefatam consuetudinem iudicio suo asseruit Padilla *in leg. 1. num. 13. C. de transact.* 16

Apud † Hispanos decima fructuum tantum datur tutori, vel curatori, *ut in leg. 2. tit. 7. lib. 3.* fori, quia ita disponitur.

Si algunos huerfanos que sean sin edad fincaren sin padre, o sin madre, los parientes mas propinquos, que ayan edad, y seempara ello, reciban a ellos, y a todos sus bienes, delante el alcalde, y delante omes buenos, por scripto y guardelos fasta que los huerfanos vengan a edad: y si no oviere parientes, que se an para ello, el alcalde, de los a guardar com todos sus bienes à algun ome bueno,

y tengo-

y tengalos assi como es sobre dicho. Y quienquier que los tenga mantengalos de los fructos, y tome parasi el diezmo de los fructos, por razon de su trabaio: y quando vinieren à edad dexeles todo lo suyo ante el alcalde por el escripto conq̃ lore cibio.

Quod ab hinc annis plus mille antiqua l. de hac re prodita servabatur, ut inter Gothorum leges lib. 4. titu. *de los herederos*, legitur in l. incip. *si el padre*, ibi: *El hermano deve aver à los otros hermanos e à sus cosas en guardam: e mandamos que tome el diezmo de los fructos en que biva*, ut refert & affirmat Baec. *d. cap. 1. de decim. tut. num. 32.* & inquit Montalv. *in d. l. fori, in verb. El diezmo*, nota hodie taxatum salarium tutoris.

Et prædict. l. fori ad hoc refert Avendan. *lib. 1. cap. 4. prætor. num. 46.* & Segur. *in repet. l. coheredi, §. cum filiæ, folio 31. colum. 3. versic. nam hoc casu, ff. de vulg. & pup. & Ant. Cordub. in l. si quis à liberis, §. si mater, n. 73. in fin. ff. de lib. agnosc.* & hoc iure utimur secundum Ioan. Orosc. *in l. sumtus quidem, num. 10. ff. de pact.* & ex facto servatur apud nos, *secundum Padill. in d. l. 1. n. 13. C. de transact.* ubi quod iustissima sibi videtur hæc lex, quam etiam citant Menoch. *d. cons. 228. n. 51. lib. 3 & ibi Decian.* Et quidem, quod certo scio, eam vidi semper observari in praxi in his regnis, & hodie servatur *secundum Doct. Spino in suo specul. testam gloss. 29. num. 72. versic. hinc etiam.* Illam quoque citat Monteros. *in sua pract. tractat. 7. fol. 169 & Molin. Tholog. ubi sup. & alii plures.*

18 Illud † tamen hic dubitari contingit, an si tutori vel curatori sit constitutum salarium, ubi non reportat fructus, vel ubi eos lucratur, pro labore administrationis, iuxta regni seu provinciæ consuetudinem, vel decimam fructuum, ut apud nos Hispanos: præter hoc possit deducere, & reputare etiam personales expensas, necessarias tamen, quas fecit iuxta qualitatem suæ personæ, quando contingat eum peregre proficisci in rem, & utilitatem minoris, ultra eas, quas domi erat facturus, puta dum equum currumve quærunt, famulos addicunt, quibus comitati iter faciant, an vero salarium, vel fructus, vel decima eorum censeatur etiam datum pro his expensis.

In quo habemus bonum textum, loquentem in procuratore *in l. idemque 10. §. idem Labeo, ff. mandat. ibi. sed & si ad vecturas suas, dum excurrit in prædia, sumtus fecerit*: puto, hos quoque sumtus reputare eum oportere, nisi salarium fuerit datum, & hoc convenit, ut sumtus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de salario. Ergo præter salarium has expensas reputabit, nisi salarium ita constitutum sit, ut sumtus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de salario.

Præterea hanc partem confirmat, quod decima fructuum datur à lege nostra fori, pro labore, & non pro expensis, *ut patet ex ea ibi: Tome para si el diezmo por su trabaio.*

Deinde hæc sententia probatur, quoniam de iure cōmuni tutor pro administratione tutelæ nihil accipit, *ut supr. hoc c. vidimus.* & tamen repetit expensas, *ut diximus ca. præcedenti.* Ergo quod datur, capitur pro administratione, & labore, prout est decima fructuum, *ut in d. l. fori*, & non succedit in locum expensarum: ergo utrumque iure recepit: præterea, *d. l. fori*, non præcipit, quod tutor non recuperet, vel reputet expensas.

Vltimo considero pro hac eadem parte præcitatam legem Gothorum in foro iuzgo, ibi: *E mandamos, que tome el diezmo de los fructos en que biva, e si algunas expensas fiziere per los negocios de los hermanos, cobrelo.* Generalia enim cum sint verba hæc, generaliter debent intelligi, tam de expensis directe in rem minoris factis, quam in sua persona, cum in utriusque expensis militet eadem ratio. Reputabit igitur tutor vel curator peregre proficiscens, quoties hoc oportuerit facere pro administratione rerum minorum suas expensas personales, deducto eo, quod domi erat expensurus, sicut & reales præter integram decimam fructuum, vel salarium, quod alias sibi ex iusta caussa assignatur.

Et in terminis hanc sententiam tenet & probat glo. *verbo, cum oportere, in d l. idemq. §. idem Labeo, ff. de mandat.* dum dicit, eam l. habere etiam locum in tutore, quam sequitur ibi Bald. & ceteri, & in terminis *d. l. fori*, hanc partem pluribus comprobat, tenet, atque defendit Baec. *de decim tut. c. 21. n. 15. cum plurib. seqq.* ubi dicit, hoc esse regulare, & respondet fundamentis contrariis, sequitur etiam Ioan. Gars. *de expens. & melior. c. 20. n. 15.* dicens, ita proculdubio esse tenendum, licet *in fin. d. n.* fateatur contrariam sententiam, si salarium magnum sit, esse æquiorem: sed quod ex *d. §. idem Labeo*, non sit iudicium liberum, & tandem dicit, *tu cogita.* Ego opinionem affirmativam, quam supra fundavi, libenter tanquam verissimam probo.

Vnde si tutor forsan agricola † propriis manibus pupillare prædium araret, vindemiam faceret, triticum, vel poma colligeret, proculdubio ultra decimam fructuum repetet, vel reputabit pretium operæ suæ, si solitus sit locare operas suas, *ut late & recte probat Baec. dict. capit. 21. num. 25.* 19

Quod † si tutor prætendat præter decimam, ut sibi solvatur, vel reputetur, quod actori, vel negotiorum gestori ipsi solvit, ut nomina debitorum exigeret, pecuniam collocaret in emtionem prædiorum, vel in honestum lucrum, & operis mercedem solveret, nullo modo erit audiendus, sed sola decima contentus esse debet: Ad officium namque tutoris hoc facere spectat, *ut probat Baec. ubi supr. num. 26.* ubi etiam, † quod similiter non imputabitur pupillo, quidquid administrandi, imperandi, & gubernandi muneri cohæret: id enim propriū officium tutoris est, & aliis ea mandans, suo periculo & impensa mandat, alias otiosus & sedentarius decimam deduceret, & pupillus ultra decimam implenti tutoris munus aliam forsan decimam solveret, vel plus, quod est contra easdem leges Regias: Quamvis alias iure communi attento, quo tutores & curatores non habent regulariter † salarium pro administratione, possent eligere institores (quos *factores* appellamus) pro gerendis & curandis negotiis pupilli, vel minoris, eisque de bonis pupilli constituere salarium, *ut respondit Bursa. cons. 133. n. 62. post Bart. in l. cum ad quamlibet, C. de condit. in publ. horr. lib. 10. quos refert & sequitur Menoch. d. consilio 228. num. 26. lib. 3.* 20 21 22

Tutor † tamen vel curator, aliusve administrator, peregre proficiscens ad negotia minoris, vel domini, potest capere ex bonis, quæ administrat, quod opus fuerit pro sui sustentatione, *l. 1. §. si pupillis, §. item sumtus, ibi, & viatica, & ibi Bartol. ff. de tut. & rat. distr. Bart. in l. a tutorib. §. principalib. ff. de administr. tut.* nisi iure administratori esset taxatum certum salarium: tunc namque capere, aut exigere amplius non posset, ut contingit in salario tutorum ex l. 2. titu. 7. *de la guarda de los huerfanos.* lib. 3. for. & in terminis ita declarat D. Castellus *in suo tractat. de cuentas, parte 9. folio 28. columna 2. ibi. De manera que, &c.* 23

SUMMARIA.

1 *Curator adolescentis an decimam fructuum bonorum eius habere debeat?*
2 *Tutor principaliter datur personæ, secundario rebus.*
3 *Ætas legitima sive perfecta dicitur viginti quinque annorum.*
4 *Guardador de huerfanos, in Hispania dicitur tutor & curator minoru.*
5 *Minor 25. annis non potest esse tutor alterius minoris.*
6 *Dispositum in tutore de iure locum habet in curatore.*
7 *Lex nova loquens in uno ex duob. casibus æquiparatis à iure*

iure communi locum debet habere in alio, etiam in pœnalibus & correctoriis.

8 *Curator secundario curat personam adolescentis.*

9 *Curator furiosi, prodigi, & similium personarum, an decimam fructuum habere debeat.*

10 *Dispositum in tutoribus pupillorum extenditur, & locum habet in curatoribus furiosorum, & similium.*

11 *Ratione expressa in lege, licita est extensio ad casum, ubi eadem ratio militaverit.*

12 *Curator furiosi, habens dilucida intervalla, solum habere debet decimam pro tempore furoris, non vero pro tempore dilucidi intervalli.*

CAPUT III.

An curatori adolescentis, sicut tutori pupilli, sit danda decima?

1 QUamvis prima (quod aiunt) in specie *l. 2. tit. 7. lib. 3. for.* quæ decimam fructus minoris tribuit eius administratori pro labore, † videatur tantum loqui in tutore, ut probari videtur ex eius litera, ibi: *Reciban a ellos y à todos sus bienes*, & ibi: *De los à guardar con todos sus* 2 *bienes.* Tutor † namque principaliter datur personæ, secundario rebus, *ut inquit Bart. in l. tutores. §. 1. ff. de administ. tut. Ias. in l. si quis in fundi vocabulo, n. 46. ff. de leg. 1. probat Bacc. de decim. tut. c. 3. n. 2.* At curator non datur personæ, sed rebus, *l. in copulandis, C. de nupt. Ias. & Bacc. ubi supr.* *Y como dize la ley sexta, titulo diez y seys part. quarta tutor es il llamado en latin, que ha en guarda algun moco e todos sus bienes fasta que sea de edad de 14. annos.* Unde cum *d. l. 2 tit. 7. lib. 3. fori*, sit correctoria iuris communia, *ut sup. c. præcedenti probavimus*, non videtur extendenda ex identitate rationis, *iuxta notata in auth. quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles.* quinimo nec ex maioritate rationis, *ut alibi diximus.* Nihilominus tamen re maturius considerata ex generalitate nostræ leg. idem iuxta eam concludendum & resolvendum est in curatore adolescentis, quem etiam comprehendere mente & verbis visa est prædicta l. fori absq; extensione.

3 Primo ex litera eiusdem † l. ibi: *Y quando vinieren à edad.* Ætas namque legitima sive perfecta in proposito datur 25. annorum, *ut in l. fin. & ibi Dd. C. de his, qui ven. ætat. impetr.*

Secundo ex eadem l. ibi: *Dexe les todo lo suyo ante el alcalde, y deles cuenta dereche*, quia maioribus 25. annor. rerum suarum administratio committitur, *ut in l. 1. ff. de minor.* Ergo manifeste lex loquitur etiam de curatore adolescentia, qui usque ad 25. annum curatorem habet, quia si loqueretur de eo, qui ad pubertatem solum pervenit, potius iuberet curatori eius rationem reddi, non vero ipsi minori.

Tertio, † quia non solum tutor pupilli, sed etiam cu- 4 rator adolescentis dicitur, & appellatur Hispanice, *guardador*, ut patet ex l. 12. in versi. *e la guarda*, usque ad fin. legis, *tit. 16. part. 6.*

Quarto, quia l. nostra fori generaliter & indistincte loquitur, *en todos los guardadores de huerfanos que sean sin edad.* Ergo pariter comprehendit tutores & curatorea minorum usq; ad 25. annum: *Por que todos estos son guardadores de huerfanos que son sin edad.* Et hinc est, quod minor 25. annor. non potest esse tutor nec curator alterius minoris, antequam 25. annum ætatis suæ impleat 5 quia non † est talis ætatis, cui administratiu rerum suarum committatur, *ut in l. fin. C. de legit. tut.* Ergo ita proprie loquitur *d. l. fori*, in curatore adolescentis, sicut in tutore pupilli.

Quinto, quia præfata lex fori non loquitur nuncupatim in tutore, sed generaliter, *en guardadores de huerfanos sin edad.* Ergo generaliter debet intelligi, *l. non distinguemus, ff. de arbit. l. de pretio. ff. de publi. in rem a[illegible] cum simil.* & ubi conveniunt verba legis, eius dispositio locum habet, *l. 4. §. toties, cum simil. ff. de dam. infect.* At quod verba *d. l. fori*, tutori & curatori æque conveniant, iam supra probavimus ex *d. l. 13. tit. 6. par. 6.*

Sexto, quia etiamsi *dict. l. fori*, in tutore nuncupatim loqueretur, adhuc locum haberet in curatore ex identitate rationis, cum decima detur pro labore, & curator eosdem pene labores subeat, & subire teneatur, quos tutor, † *ut pluribus probat Bacc. de tut. & cur. cap. 3. n. 15. cum seqq.* & dispositum de tutore de iure habet etiam locum in curatore, ad eumque extenditur, *ut in l. pater Severinam, § conditionum verba, ff. de cond. & demonst.* etiam in materia odiosa & correctoria, *ut late cum aliis probat Bacc. dict. capit. 3. n. 11. & nos latius & distinctius resolvimus sup. in 1. par. capit. 13. ad fin.* Est optimus text. *in l. qui neque, ff. de rebus eorum*, ubi dispositum à Principe in tutore, extenditur à Iureconsulto ad curatorem, quoniam simillima sunt. 6

Septimo, † qui cum tutor & curator à iure æquiparentur, præterquam in casibus à iure expressis, ut resolvimus, *ubi supr.* lex *fori*, loquens & corrigens ius commune in uno eorum, locum habere deberet in alio, cum eadem sit in utroque ratio & æquitas, *iuxta glossam in l. si quis servo, C. de furt. & servo corr. verbo, corrumpi, gloss. etiam in l. quod vero contra. ff. de legib.* Est communis sententia secundum Antonium Gomez. *in l. 4. Taur. num. 7.* & Ias. omnino videndum, *in authen. quas actiones, nu. decimonono, C. de sacrosanct. Eccles. sequitur etiam Tellus bene declarans in dict. l. 4. Taur. num. 25. & Octavia; Caccher. decis. Pedemont. 6 num. 9. & 16. & late Burg. de Paz. in l. 3. Tauri, in 2. conclus. num. 94. cum sequentibus, & latissime omnium Aym. Craves de antiquit. tempo. 4. par. in princip. n. 91. cum seqq. fol. 149. in parvis*, ubi quod procedit etiam in pœnalibus & correctoriis. Et quod hæc opinio videtur communis, quod multo fortius procedit in nostra specie, cum *d. l. fori*, non loquatur nuncupatim in tutore, sed generaliter *en el guardador de huerfanos.* Quod nomen æque convenit tutori & curatori, sicque lex in utroque loquitur, scilicet, tam in curatore, quam in tutore, cum uterque tueatur personam & bona minoris, eosque regat, & eorum bona administret, principaliter, & secundario respective. Et ita merito in terminis nostræ legis fori hanc partem affirmativam defendit, sequitur & probat respondens contrariis Bacc *d. cap. 3. num. 10. cum sequentibus*, resolvens tamen *nu. 26.* quod *d. l. fori*, manifeste loquitur in tutore, & quod iuxta communes traditiones extendenda est ad curatorem. Ego vero licet libenter probem eius principalem sententiam, quam veram esse censeo, & proculdubio tenendam omnino, & in praxi admissam: ferre tamen non possum, dicere, quod *dict. l. fori*, loquatur manifeste in tutore, & quod extendatur ad curatorem, cum potius, ut probavimus in utroque, generaliter loquatur, & sic non 7 potest dici, fieri extensionem ad curatorem, sed quod 10 verba generalia legis, eiusque ratio vere & proprie utrumque comprehendant, scil. tutorem & curatorem. Non igitur opus est extensione, sed virtuali comprehensione utendum est.

Neque obstat, quod tutor curat personam & res, curator vero solum res, atque ideo videbatur, nostram legem fori tantum loqui in tutore, non vero in curatore, cum dicat: *Reciba à ellos y à todos sus bienes*, & ibi: *de los à guardar con todos sus bienes.* quoniam negari non potest, curatorem saltem secundario curare personam adolescentis, cum illum alere & defendere teneatur, ut fatetur & agnoscit post alios idem Bacc. *ubi supr. num. 28.* estque verissimum. 8

Maior autem † dubitatio contingit adesse, *an dispositio nostra l. fori, qua administrator, tribuit decimam partem* 9

rem fructuum pro labore administrationis, habeat etiam locum in curatore furiosi, & prodigi similiumq; personarū.

Ex profecto in his curatoribus subsistendum videtur, quia in eis lex nostra non loquitur, sed in tutoribus & curatoribus minorum: & non habemus aliquam legem, quæ hoc extendat ad curatores furiosi, & prodigi; ergo est casus omissus, & proinde remanet sub dispositione iuris communis, *l. commodissime cum materia, ff. de lib. & post.* Iure autem communi tutoribus quarumcunque personarum salarium aliquod seu præmium laboris regulariter non debetur, *ut sup. cap. præcedenti late probavimus.* Ergo nec iure Regio debebitur curatori furiosi vel prodigi: pro quo est bonus textus in argument. *in l. si vero 65. §. de viro, ff. solut. matrim.* dum dicit: *de viro herodeq; eius lex tantum loquitur de socero, successoribusq; soceri, nihil in lege scriptum est.* Et hoc Labeo quasi omissum notat, in quibus igitur casibus lex deficit, non erit nec utilis actio danda. Vbi Bartol. notat, quod provisio legis contra ius commune non extenditur ultra illud, quod lex exprimit, licet eadem sit ratio. Ergo ita in proposito videtur dicendum, quod cum lex Regia fori loquatur de tutoribus & curatoribus minorum, non vero de curatore furiosi, vel prodigi, quasi omissum censendum sit, ac proinde cum in eo lex deficiat, non sit ulla actio danda.

Nihilominus tamen ex identitate rationis, & æquiparatione curæ utriusque curatoris, nempe adolescentis, & furiosi vel prodigi, idem per extensionem & æquitatem probandum videtur, licet verba legis deficiant in curatore furiosi, vel prodigi, similiumque personarum, ut his quoque pro labore & administratione decima fructuum sit danda, & si lex de his non loquatur primo ex tex. optimo *in l. qui neque 8. ff. de rebus eorum, &c. ibi: sed si curator sit furiosi, vel cuiusius alterius, non adolescentis, videndum est, utrum iure veteri valebit venditio, an hanc orationem admittemus? Et puto, quia de pupillo Princeps loquitur, & coniunctis tutoribus curatores accipiuntur pertinere, & de ceteris puto ex sententia orationis idem esse dicendum.* Et ibi gloss. verb. *pertinere*, inquit, hoc ex mente orationis. Ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito, ut cum de tutoribus & curatoribus pupillorum & adultorum lex Regia fori loquatur, pertinere quoque debeat ad curatorem furiosi, prodigi, & similium personarum, *arg. d. legis.* Secundo eadē opinio corroboratur ex dispositione authen. *ut hi, qui obligatas se hab. per hib. res min. §. hac,* dum dicit, *& hac dicimus in omni curatione, in quibus omnino curas aliquorum introducunt leges, prodigorum forte, aut furiosorum, aut amentium, aut si quid aliud iam lex dixerit, aut si quid inopinabile natura adinvenerit,* consequitur, ut prædicta æquiparatio quoad decimam, de qua *in d. l. fori*, locum merito habeat: Illa enim Iustiniani decisio *lex generalis*, declaratoria videtur futurarum decisionum in materia tutoris & curatoris minorum.

10 Tertio favet † quamplurimum huic parti sententia glossæ communiter approbata, quæ habet, quod dispositum in tutoribus pupillorum extenditur & locum habet in curatoribus furiosorum & similium, *ut docuit glo. in l. 2. C. de curat. & furios. & ibi Decius, & est communis, secundum Baec. de decim. tut. dict. cap. tertio, n. 34.* quam supra secuti plures alios citantes.

Quarto huic opinioni adstipulatur, quod tutori & curatori minorum hæc decima fructuum datur, propter laborem administrationis, ut constat ex eadem *l. fori*: sed curator furiosi & prodigi non minus laborat, q̃ tutor vel adulti curator, ut pluribus bene comprobat Baec. *d. cap. 3. n. 35. cum seqq.* Ergo ex identitate rationis dicta lex *fori* locum debet habere & in curatore furiosi, prodigi, vel amentis, quia ubi eadem est ratio, ibi quoq; eadem iuris dispositio locum habet, *l. illud, cum simil. ff. ad leg. Aquil.* & cum ratio exprimitur *in l. licitum est,* eam extendere † ad casum, ubi eadem ratio militaverit,
iuxta gloss. in clem. 1. verb. eligatur, de electione, commu- 11
niter approbatam, *secund. Baec. d. c. 3. n. 19.* ubi plures allegans hoc locum etiam habere dicit & probat in constitutione pœnali. Et hic conceptus optime non solum adornatur, sed etiam fortificatur, ex latissime à nobis ex aliorum & communibus traditionibus congestis, *lib. 3. pract. q. 17 & 18. n. 75. cum pluribus sequentibus,* ubi inter alia, quod ratio finalis ac principaliter contemplata, ad aliquam dispositionem non modo non restringitur ad casum decisum, verum etiam extenditur ad omnes illos casus, qui veniunt & inferuntur sub sua ratione finali & expressa, *l. his solis, ibi, satis cautum putavimus, C. de revo. donat.* Communis secundum Part. *ut ibi resolvimus, numer. 75.*

Quod procedit, etiam si sequeretur legum correctio, est etiam communis, *ut plures citando ibi resolvimus nu. 76.* & procedit etiam in exorbitantibus, *ut ibi n. 77.*

Deinde, quod cum multa habent eandem rationem, licet de uno fiat mentio, id fit exempli caussa, & non restringitur ad expressa tantum, nec dicitur extendi constitutio etiam odiosa, quando extenditur ex ratione expressa, *ut ibi numero septuagesimo nono*, quia, ut probavimus *numero octogesimo*, quando expressa est ratio dispositionis, in ea comprehendi intelliguntur omnes casus, qui ipsi rationi conveniunt, non quidem per viam extensionis, sed sicut genus comprehendit suas species. Sed & alia plurima similia apud nos dicto loco videri poterunt, quæ hanc partem confirmant, & in terminis nostræ principalis dubitationis hanc opinionem probat & tenet Baec. *dicto capit. tertio, numero trigesimo secundo cum sequentibus* ubi *numer. quinquagesimo novo, cum duobus seqq.* respondet fundamentis contrariis: quam sequor ex prædictis fundamentis iuridicis magis, quam ex verbis *d. l. fori.*

Et ad adducta per nos in contrarium supra respondendum censeo: quod etsi in nostro casu deficiant verba legis, non tamen deficit eius ratio, & ita non obest regula *dict. l. commodissime, & d. l. si vero, §. de viro,* quia in materia nostra tutorum & curatorum minoris specialis invenitur decisio, quæ dicta in eis, & in curatorib. furiosi, prodigi, & amentis, atque aliorum similium habere locum declarat, & expresse præcipit. Accedat tandem æquitas summa, quæ pro hac opinione concurrit, in qua etiam considerari potest favor ipsius furiosi, prodigi, & amentis, ut spe præmii plures curatores inveniantur, qui exactius atque diligentius eorum curam suscipiant atque officium exerceant.

Vltimo † pro coronide huius capitis illud addendum 12
duxi, quod si furiosus habeat dilucida intervalla, & sex mensibus, vel alio tempore sanus sit, aliis vero sex mensibus, vel alio temporis spatio mentis alienationem patiatur, & sit toto tempore curator, *ut in l. cum aliis, C. de curat. furios. & ibi notat Baldus & Salycet.* Attamen cum pro tempore, quo furor recedit, non possit res administrare, sed ipsemet furiosus pro eo intervallo administravit, *ut in dict. leg. cum aliis, in versicul. sed per intervalla,* quam legem ad hoc notat Baldus *in l. furiosum, n. 2. C. qui testam. fac. poss.* curator huiusmodi furiosi decimam solum habebit pro tempore furoris, non vero pro tempore dilucidi intervalli: cum iam illo tempore cesset labor administrationis, & solum dicatur curator nomine, non vero opere. Atque ita merito propter illum tex. hanc opinionem in terminis tenet & probat Baec. *d. c. 3. n. 45. cum seqq* addens *n. 46.* quod licet alias furor non p̃sumatur, nisi probetur, *ut notant Doct. in dict. l. furiosum* tamen si aliquis in furorem inciderit, & furor per aliquot dies duraverit, dicens, illum rediisse ad sanam mentem debet hoc probare. Præsumitur n. furor semper durare, nisi

nisi contrarium probetur, *iuxta gl. in cap. fin. de success. ab intest.* & communem opinionem, de qua *ibi per eum*, quod si mentis alienatio brevissimo tempore duravit, præsumitur ex accidenti processisse, non vero mentis radicem perturbatam, *ut ibi per eum, n. 47.*

SUMMARIA.

1 *Patri tutori filiorum an sit danda decima fructuum, cum n. seqq. pars affirmativa eligitur & probatur, n. 6. & limitatur uno casu, n. 7.*

2 *Pater tutor filiorum tenetur facere inventarium, & rationem reddere, eiusq; bona sunt tacite hypothecata ad hoc.*

3 *Pater cogitur suscipere tutelam filii, etiamsi alias tres tutelas habeat.*

4 *Pater ex legis dispositione est tutor filii emancipati, & in præmium emancipationis retinet dimidium usufructus bonorum filii sui emancipati.*

5 *L. 35. tit. 12. par. 5. intellectus & declaratio.*

8 *Matri tutrici filiorum an detur decima fructuum bonorum suorum?*

9 *Filio curatori patris vel matris an danda sit decima.*

10 *Filius curator patris tenetur reddere rationem.*

11 *Fratres possunt exigere rationem à fratre, qui administravit bona patris, licet exactio non debeat esse scrupulosa, sed debet ei credi in his, quæ verisimilia sunt, etiam ratio non sit valde particularis, præsertim inter personas nobiles, nisi dicat, q; non sunt verisimilia.*

12 *Frater tutor fratris, vel sororis, proculdubio decimam habebit.*

13 *Opera inter fratres an præsumatur gratuita, & fraterna caritate impensa, n. et nu.*

14 *Opera fratris viventis cum alio fratre, in communi est pecunia pensanda.*

15 *Frater nunquam videtur expendere pro fratre animo donandi, sed potius animo repetendi, nisi contrarium probetur.*

16 *Frater administrans bona fratris, tenetur facere inventarium, ratio tamen, quæ ab eo exigitur, non debet esse rigida.*

17 *Tutela dativa fratris finitur, si alter frater effectus legitimæ ætatis, velit tutelam fratris sui pupilli assumere.*

CAPUT IV

De patre tutore, & de matre tutrice filiorum an decima fructuum potiantur, & de filio curatore patris?

DUobus modis patres bona filiorum suorum administrare solent frequentius, aut iure patriæ potestatis tanquam eorum legitimi administratores, qua ratione acquirunt sibi usumfructum, *ut in toto titulo, C. de bon. quæ lib. cum similib.* de qua materia non est noster sermo.

1 Aut † tanquam eorum tutores & curatores, quo casu maxime dubitari contingit, an decima pro labore administrationis sit sibi danda, sicut datur ceteris tutoribus & curatoribus consanguineis, vel extraneis, ex leg. Regia fori, communi observantia admissa in his regnis, *ut in cap. præcedentib. diximus.*

Tenetur namque pater tutor subire omnes labores tutoribus iniunctos, *ut probat Arias Pinell. in l. 1. C. de bon. matern. in 2. part. n. 30. in vers. inde sequitur.*

2 Licet † enim, quando pater est legitimus administrator, non teneatur facere inventarium, sed simplicem tantum descriptionem bonorum, si tamen sit tutor, inventarium facere tenetur, & rationem reddere, eiusque bona sunt tacite hypothecata ad hoc, ut supra late probavimus, *in 2. parte, cap. primo, de inventar. & in tertia parte, capit. primo, num. vigesimo quarto,* & probat Baec. *de decim. tutor. capit. quarto, num. sexto & septimo,* ubi *num. octavo,* quod etiam non solum custodire debet, & administrare, sed augere tenetur res filiorum ad similitudinem ceterorum tutorum, *in leg. ultima, §. minores, C. de sentent. pass.* & si culposus reperiatur, removeri potest ab administratione tutelæ, quinimo & legitimam administrationem, quam habet iure patriæ potestatis, amittit ex dolo, ut tenent plures, quos ibi ad hoc citat, & nos quoque diximus, *ubi supr.*

3 Deinde † pater cogitur suscipere tutelam filii, etiamsi alias tres tutelas habeat. Hanc namque exceptionem & immunitatem, quamvis alii tutores habeant, ut non cogantur quartam tutelam suscipere, pater tamen eam prærogativam non habet adversus filium, *ut in l. amicissimos, §. Lucius, ff. de excusationib. tut.*

Pro his igitur laboribus, nimirum si patri, filiorum suorum tutori, detur decima fructuum bonorum ipsorum, sicut ceteris tutoribus, cum ea detur pro labore, *iuxta dict. leg. fori*, ne pater sit in hoc deterioris conditionis, quam extraneus, imo tanquam proximior, videtur à fortiori eodem iure frui debere.

Accedant præterea pro hac opinione verba & mens *dict. leg. fori*, quæ generaliter loquitur. Sic videmus eadem ratione, quod apud Gallos lex definiens, tutori dandos fructus, extenditur ad patrem tutorem, ne deterioris sit conditionis, quam extraneus, *ut tenet Boerius in consuetud. Bituricens. tit. de consuetud. iur. stat. person. §. undecimo, columna secunda, versic. sed contra hunc, & Pyrrhus in consuetud. Aurelianens. titul. quibus mod. ius patr. potest. solvit. & Carol. Molin. in consuetud. Paris. titul. 1. §. 32. num. 1.*

His & aliis nihilo secius non obstantibus, contraria sententia, Imo quod patri tutori non sit danda decima fructuum, de qua in nostra lege Regia, probabilior & gravior videtur Baecæ, *de decim. tutor. cap. 4. nu. 10. cum sequentibus*, qui eam quampluribus rationibus probare nititur, quæ omnes potius persuadent, quam urgeant, concludit tamen, patrem, ex quo sit pater, ad supradicta teneri peculiari quadam ratione, quam ceteri tutores, ac proinde non reputare expensas factas in personā filii, etiamsi administrator sit, *nec* in pium usum utilem filio factas, & quod sic etiam pater tutor adversus filium caret privilegio immunitatis 3. tutelarum *ut sup. diximus.* Nimirum ergo si caveat quoque privilegio in capiendo lucrum damnosum filio, hoc est, decimam fructuum bonorum eius, quia, ut inquit text. *in d. l. amicissimos, §. Lucius, ff. de excus. tut.* contra naturales stimulos facit, qui adversus filium tentat uti excusatione. Ergo idem videtur dicendum, si lucrum pater ex re filii petat, cum teneatur, ut pater eum alere, defendere, atq; incolumē servare: tandem recurrit ad assensum, quod reiiciunt nostri plurima, non quod adversentur iuri scripto, sed quod absurda sint, *l. nam absurdum, ff. de bon. lib.* at hoc nihil potest esse absurdius: non tamen considerat hic auctor, quod cum decima hæc detur pro labore, non dicitur tutor eam capiens lucrum facere, sed recompansationem laboris accipere, & sic damnum evitare, ut alias consideravimus supra *in hac 3. part. c. 2. in 2. fall.*

Sed † quod magis adstruere hanc secundam partem negativam videtur, est altera consideratio, quam ipse Baec. ibi facit, nempe quod ex legis dispositione pater est tutor filii impuberis emancipati, *text. in §. præterea si impubes, Instit. quib. mod. ius patria potest. solvit.* Pater autem emancipans filium retinet dimidium usufructus rerum filii in præmium emancipationis, *l. iubemus, C. de emancipat. lib. l. cum oportet, §. cum autem, C. de bon. quæ lib. l. 15. tit. 18. part. 4. declarat bene Anton. Gom. in leg. 48. Taur. num. 6.* Ergo cum ratione emancipationis sit tutor, sequitur, contentum esse debere dimidio usus fructus, nec aliud dimidium decimandum: Sed cum 4

sint

fiunt alii quam plures modi, quibus in iure ius patriæ potestatis solvitur, *ut in toto titul. Instit. eodem*, quamvis in patre emancipante filium, & retinente sibi dimidium usufructus in præmium emancipationis, admitteremus argumentum. In ceteris tamen casibus, in quibus aliter quam per emancipationem filius exit à potestate patris, si in eisdem sit pater eius tutor, deficit hoc argumentum.

Quinimo & ipse Bacca removens in prædicto suo argumento difficultatem *l. 48. Tauri*, & respondens illud verum esse, quando filius egreditur patriam potestatem per matrimonium, & velationem, non autem, quando per emancipationem fatetur, quod si post pubertatis annos filius uxorem ducat, pater desinit curator eius esse, quoniam iure Regio curatoris officium finitur matrimonio, *ut in l. 207. styli*, hoc autem & iure commoni & Regio falsum est, *ut late supr. probavimus, & ostendimus alio in loco.*

Adducit præterea Bacc. pro sua principali opinione *l.35.tit.12.part.5.* in his verbis:

5 *Piedad † mueve à las vegadas al ome a recibir alguun huerfano en su casa, e dar le porende las cosas que le son menester en recabdar le sus bienes, y acaece despues que este quiere cobrar lo que assi despendio: o dezimos que lo non puede fazer.* Quod si hoc in extraneo definitur, quid sentiendum de patre, quo nemo magis diligit filium, *l. fi. in princ. C. de curat. furios.*

Hoc autem argumentum non convincit suam opinionem. Lex namque illa Regia loquitur (ut patet) in recipiente orphanum in domum suam, illique subveniente motu solum pietatis naturalis, ut patet ex ratione expressa in l. ibi: *Capues el se movio à criar el moço por razon de piedad, e de misericordia, entiende se que lo fizo por aver galardon de Dios, e porende non es tenudo el moço de darle ninguna cosa por el benefício que le fizo.* Et ibi Greg. Lopez. *in gloss. 2.* inquit, quod in dubio nun præsumitur, quod sit factum caussa pietatis, & quamvis in matre, avia & consimilibus personis, in dubio hoc præsumitur, si bona filiorum, vel nepotum suorum non administrent, *ut in l.36.titul.12.part.5.* secus si eorum bona penes se habent, nisi quando ex eis ali non possunt, *ut in d.l.36.* & in patre idem animus pietatis præsumatur. Nihilominus *d.l.35.* non potest procedere saltem stante *d. l. fori*, & communi praxi huius regni de decima præstanda tutoribus & curatoribus, in illis, qui ut tales tutores vel curatores decreti à iudice, in minorem, eiusque bona expendunt: hi namque ut tutores expendere videntur, & sicut legitimi administratores. Reputabunt igitur eas expensas, non vero animo pietatis fecisse videntur.

Sed & sunt huius sententiæ negativæ aliqua fundamenta, considerata ab eodem Baec. quæ tamen magis pietate & æquitate, quam iuris rigore plena esse videtur. Quid tenendum.

6 Ego vero † salva pace tanti viri priorem opinionem affirmativam in favorem patris veriorem & tenendam esse censeo, tum ex fundamentis supra pro ea adductis, tum etiam, quod lex nostra Regia *fori*, patrem tutorem filii emancipati comprehendere expresse videtur, dum asserit: *Si algunos huerfanos que sean sin edad fincaren sin padre, o sin madre, los parientes mas propinquos que ayan edad, y sean para ello, reciban à ellos, y a todos sus bienes, &c.* Sed quis quæso propinquior patre? Absurdum namque esset, patrem in hoc ceteris tutoribus esse deterioris conditionis. Ex quo enim est pater, non debet non lucrari decimam, cum alias videamus, quod ratione patriæ potestatis habeat usumfructum omnium bonorum filiorum: non igitur inconvenit, quod ratione tutelæ filii emancipati, & laboris, habeat decimam. Neque obstant fundamenta Bacc. in contrarium adducta, quia ipsa nihil urgent & iam sunt supra sublata. Non etiam, quod pater contentus esse debeat dimidio usufructus, quo fruatur in præmium emancipationis, quando per emancipationem solvitur patria potestas, quia respondemus, hoc dimidium usufructus patri iure concedi in præmium emancipationis, ut ipsa iura proclamant. At decimam alterius dimidii usufructus ad filium emancipatū spectantis, auferet pater tutor eiusdem filii emancipati ratione laboris in administratione tutelæ impensi per nostram *l. fori*, quod est diversum: Diversis igitur titulis, caussis & rationibus pater hæc habebit, quod non est prohibitum.

Limitanda tamen † est hæc nostra sententia affirmativa, quando fructus & redditus filii vel filiorum essent necessarii vel non sufficerent ad alimenta ipsorum, ut infra dicemus in matre tutrice filiorum, tunc namque parens decimam non habebit nec sibi danda est. 7

Sed † an mater tutrix filiorum possit reputare decimam fructuum & redditDum ipsorum, sicut alii tutores, non minor vel saltem prope eadem dubitatio est quæ de patre. Sed partem affirmativam quam pluribus fundamentis instruit Baec. *de decim. tut. cap. 4. num. 38. cum sequentib.* & tandem, *num. 59. cum seqq.* distinguit in hunc modum. 8

Primo, ut siquidem mater tutrix actorem habeat, cui soluat salarium, ut rem filii curaret & debita exigeret, & tunc æquissimum videtur matri decimam hoc casu dari, præsertim si dives non sit, præcipueque si protestata sit tacite vel expresse, se velle auferre decimam: & hoc primum membrum suæ distinctionis probat ibi aliquibus fundamentis.

Secundo, quod si mater nihil expendebat in administratione, sed mortuo filio petit decimam, non à filio sed à substituto filii defuncti vel heredes matris defunctæ peterent decimam à filio, his casibus decima debeatur & sit præstanda.

Tertio, quod si mater ipsa nullis factis intrinsecis expensis (hoc est) quæ fiunt in ipso actu gerendi, qui est casus magis dubius, tunc si filius erat pauper, ita quod fructus essent necessarii, ad eius alimenta, matri non sit danda decima, cum ipsa teneatur de suo alere filium egenum, *l. si quis à liberis, § penultimo, ff. de lib. agnos.* nec repetet hoc casu expensas, *iuxta gloss. in l. Nesennius, & ibi Alber. & Bart. ff. de negot. gest. & sequuntur alii plures, quos prædicto loco congerit Baec. num 62. & in tractatu de non melior. rat. dot. fil. cap. 11.* quamvis super hoc relinquat cogitandum Petrus Surdus *de aliment. tit. 6. quæst. 8. num. 51. fol. 203. ad finem*, quia potest vendi proprietas ad alimenta.

Si tamen mater petat decimam à filio divite, nullis factis intrinsecis expensis, arguit pro & contra Bacca *d. capit. 4. nu. 64. cum sequentibus*, & tandem *nu 67.* inquit & resolvit tutiorem opinionem videri, quod matri sit danda decima, si filius sit dives. Quid tenendum?

Ego vero (salvo iudicio rectius sentientium) indistincte teneo, in quæstione præmissa dandam esse decimam matri tutrici filiorum, uno tantum casu excepto, scilicet quando fructus & redditus filii vel filiorum essent necessarii, vel non sufficientes ad eorum alimenta sequentibus fundamentis.

Primo, quia præcipua fundamenta supra adducta contra patrem deficiunt in matre, *ut recte consideravit Baec. ubi supr n.38. cum seqq.*

Secundo, quia sive mater constituat actorem, seu negotiorum tutelæ gestorem aut factorem cum salario, vel absque salario, sive faciat intrinsecas expensas sive non, utroque casu militat ratio *d. l. fori*, dantis decimam tutoribus pro labore, cum indistincte & generaliter loquatur: ergo indistincte & generaliter est intelligenda, *iuxta iura vulgaria, iam supra allegata*,

Tertio.

T[illegible] datin[illegible] laris, vel pretii [illegible] ris negotio[illegible] is, veniret in considerationem, id tantum ope[illegible]retur, ut solum salarium ipsum, vel pretium operæ moderatum reputandum esset, non vero decima fructuum: sed cum mater capax sit huius decimæ, non est, quod aliter iudicemus, quam quod lex ipsa fori indistincte providit, nempe, ut tutores pro labore administrationis auferant decimam fructuum orphanorum, nec distinguit lex præfata, si actorem constituerint, vel non.

At casus à nobis & prius à Baec. exceptus, nempe, quando fructus redditus pupilli sunt necessarii, vel non sufficiunt [illegible] d eius alimenta, à iure ipso excipitur, ideo admittend[illegible].

9 Nunc autem videamus, † an filio curatori patris vel matris danda sit decima fructuum, & redditum bonorum ipsius, nec ne [illegible] patri namque vel matri furiosis datur curator, *[illegible] fur. si matr[illegible], ff. de cur. furios.* & generaliter patri, qui rebus suis adesse non potest, datur curator filius potius, quam extraneus, *ut in l, his, qui, in princip. ff. de tutor. & curat dat. ab his.*

Hanc quæstionem pluribus pro & contra adductis resolvit Baec. *d.c.4. de decim. tut. n. 31. cum sequentib* in favorem filii curatoris patris, sive res paterna industria filii curatoris acceperit incrementum, sine non [illegible] d tantum rem paternam curaret, & patrem, faveret, fructusque colligeret, debitaque exigeret, licet nullæ lites fuerint, à quibus patrem, eiusque bona defenderet, ut constat ex Baec, *ibi num. 34. & 35. & 36.* cuius opinionem probo ex generalitate *d. l. fori*, tum etiam, quia hic filius curator patris ad omnes labores & onera tenetur, quib. ceteri curatores. Ergo merito, ut pro his ei sit danda decima.

10 Præcipue † cum filius curator patris teneatur reddere rationem, *iuxta gl. in d. l his, qui, verb. dandum, quam ibi sequuntur Dd. & Firmian. de Episcopo, n. 64.* & eam esse receptam testatur Pinell. *in l. 1. C. de bon. matern. 2. part. n. 39. & cum eo Baec. d. c. 4. n. 32.* addens, id esse generale io filio, cui pater negotia commisit.

11 Nam ab eo † poterunt fratres rationem exigere, licet exactio non debeat esse scrupulosa, sed ei debet credi in his, quæ verisimilia sunt, etiamsi ratio non sit valde particularis, & præsertim hoc servandum inter personas nobiles, nisi dicat, quæ non sunt verisimilia, *ut tradit Abb. cons, 12, vers. 3. lib. 1. & alios referens Carol. Molin. in consuet, Paris. tit. 1. §. 6. gl. 6. nu, 18.* apud quem, quomodo hoc sit intelligendum.

12 Frater † autem tutor fratris, vel sororis, proculdubio decimam habebit, atque iure optimo reputabit, ut probatur ex *d. l. 2. fori, tit. De la guarda de los huerfanos,* lib. 3. fori, ibi: *Los parientes mas propinquos, &c.* id quod lege foro *juzgo*, expressum est in l. incip. *Si el padre*, ibi: *El hermano deve aver los o tros sus hermanos, el, sus cosas en guarda, e mandamos que tome el diezmo de los fructos en que biva.*

13 Idque ea ratione comprobatur, † quia etsi Bald. *in c. 1. circa me. l. de beneficio fratr.* dixerit, quod opera inter fratres præsumitur gratuita, & fraterna caritate impensa, *l. ex duobus, ff. de negot. gest.* id quidem verum non est, sed potius contrarium, *ut late probat Alexand. consil. 133. columna 2. versic. & idem, num. 1. lib. 2. & consi. 99. habita super narratis, columna 2. num. 5. versic. tamen, lib. 2.* ubi di[illegible]it, opinionem adversus Bald. *in d. c. 1. de beneficio frat.* esse magis communem, *Ias. in l. illud, colum, penult. prope fin. & in l. ut nemini, colum. penultim. & final. C. de collat.* & hos referens Baec. *de decim. tut. c. 5. num. 7.* qui *nu. 14.* inquit, quod doctrina Baldi, *ubi sup.* communiter reprobatur.

14 Quinimo † opera fratris viventis cum alio fratre, in communi est pecunia pensanda, *ut tradit Angelus in l. ex duobus, C. de neg[illegible]t. gest, Baldus in l. 1, quæstio. 9. C. pro socio,* *refert & sequitur plures allegans* [illegible]

Deinde considero pro hac p[illegible] quam videtur expendere pro fr[illegible] sed potius animo repetendi, nisi c[illegible] *gl. in l. si paterno, & ibi Paul. de C[illegible]str. C. de neg[illegible] gat alios Baec. ubi supra, num. 9* qui *num. 11.* inq[illegible] præcipue verum esse, quando frater est tutor vel [illegible] tor fratris vel sororis; tunc enim non animo do[illegible] sed administratorio nomine videtur expendisse, *ut* [illegible] *Baldus in leg. final. num. 12. C. de dot. promiss. & alii* [illegible] *qu*[illegible] *ibi citat.*

Facit etiam, quia, *ut late diximus supra*, quilibet administrator tenetur reddere rationem administrationi[illegible] & in terminis fratris, quod teneatur facere inventarium tenet Decius *consilio 178. columna 2*, quem ad hoc ci[illegible]at & sequitur Baec. *dict. capit. 5. num. 12.* ubi, † quod rati[illegible] quæ exigitur à fratre, non debet esse rigida, *secundum Abb. in dicto consilio 12. libr. 1. diximus supra.* Erg[illegible] p[illegible] labore in administratione impenso, danda est eide[illegible] præcipue ne sit in hoc deterioris conditionis, quam [illegible] traneus.

Hocque præcipue † procedit, cum habeamus, fr[illegible] trem adeo esse tutorem legitimum fratrum suorum, [illegible] si duo fratres habeant tutorem dativum, & alter [illegible] gitimæ ætatis, tutela dativa finiatur, si ipse velit a[illegible] re tutelam fratris, *ut probat text. in l. si tutor reipub[illegible] versicu. si duobus, ff. de tutel. & rat. distrah.* quem ib[illegible] cum singularem Nicol. de Neapol. Bald. & Bolog. *in*[illegible] *mis interpretationibus*, & probatur *in l. 4. iuncta glo.* [illegible] *testament. tut.* & ibi notaut Faber. Bald. & Salycet. *glo*[illegible] *fin. C. eodem titul. sequitur allegans Specul. & Petr. la*[illegible] *Baec. dict. ca. 5. num. 15.* Ergo cum hoc sit privilegi[illegible] fratris circa tutelam fratris, merito, imo à fortiori, quod ei debeatur & danda sit decima fructuum pro administratione, & labore in ea impenso. Et in termini[illegible] vo[illegible]luit Didac. de Segur. *in l. cohered, §, cum filia, fall.* [illegible] *fol 19. ff. de vulg. & pupill.* & ex professo eam opinionem ex so[illegible] prædictis & aliis probavit & tenuit Baec. *d. ca. 5. de decim. tut. n. 5. cum seqq.* estque verissima & tenenda sententia, & in patruo, quod auferat decimam nominatim, tenet. Segur. *ubi supra, in d. 9. fallen.*

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum & redditumm minoris, an danda [illegible] tutori vel curatori, cui simpliciter legatum reli[illegible]tum est in testamento, & n. seqq. deciditur, n. 9. cum seq. quod fiat compensatio, & n. 24. cum seqq. respondetur fundamentis contrariis.*

2 *Legatum vel fideicommissum in dubio non intelligitur esse relictum animo compensandi, nisi id specialiter fuerit expressum: quod procedit, quando debitum [illegible] voluntarium, ut in n. 3. nisi ex coniecturis aliud colligatur, ut in n. 4.*

5 *Legatum vel fideicommissum intelligitur esse relictum animo compensandi cum debito necessario: nisi quando non testator, sed eius heres erat debitor legatario, ut in num. 6.*

7 *Primogenitus, qui tenetur dare fratri vitam & militiam, non liberatur eo, quod testator relinquat secundo genito castrum, ex quo possit se alere.*

8 *Legatum non compensatur cum lucro debito ratione onerio stante statuto, ut maritus uxore mortua lucretur quartam partem dotis, sed contrarium est verius & tenendum, ut in n. 25.*

10 *Debitum illud dicetur necessarium, quod habet initium & caussam necessariam, veluti cum [illegible]s sine facto suo lege obligatur.*

11 *Debitum voluntarium appellatur, quod [illegible]abet initium voluntarium, quia descendit ex con[illegible]ractu, vel qua[illegible]*

quamvis

quamvis postea sit necessarium, quod est intelligendum habito respectu ad originem debiti, non ad id, quod in alterius consequentiam provenit, ut in dote, n. 12.

Debitum tutelæ non dicitur ex caussa necessaria, sed voluntaria, nisi tutor invitus compulsus fuerit acceptare officium.

15 Legatum relictum tutori testamentario, semper (nisi aliud constet) videtur relictum in præmium laboris.

16 Interpretatio in dubio capienda est favorabiliter descendentibus testatoris.

17 Testator censetur minus gravare heredem, quam sit possibile, adeo, ut potius toleretur, quod legatum sit nullum, quam quod gravetur heres, ut in num. 18. & procedit etiam in legato relicto uxori aliàs honorata, ut in n. 19.

20 Fideicommissum relictum filiæ dotis nomine compensatur cum dote, & quod amplius est in summa, legatum debetur.

21 Principium est attendendum, quando filius habet necessariam consequentiam ad principium.

22 Legatum relictum à patre filio computatur in legitima eidem debita.

23 Legatum computatur in quartam falcidiam, etiamsi relinquatur filio heredis contemplatione ipsius.

26 L. 7. tit. 13. partit. 6. loquens in uxore inope mortuo marito, locum tenet in marito inope mortua uxore.

27 Legatum relictum filiofamil. tutoris, contemplatione patris compensatur cum decima fructuũ patri debita.

28 Legati alii restituendi post certum tempus relicti tutori, interusurium medii temporis compensatur cum decima, & in n. 29.

30 Legatum relictum tutori, cujus datio confirmari debet à judice, compensatur cum decima.

31 Legatum factum à patre filio, quem designavit tutorem fratris pupilli, non compensatur cum decima, nisi filius recuset esse tutor, quia tunc amittet legatum, ut in num. 33.

32 Legatum relictum exsecutori, videtur relictum ratione laboris, nisi uxor vel filius sint exsecutores.

34 Compensatio legati cum decima fructuum minoris, tutori debita non fit, quando utrumque non consistit in quantitate, ut etiam generaliter, quando aliàs compensatio fieret ex præsumta mente & voluntate disponentis.

35 Compensabilia an sint debita in diversis monetis?

36 Legatum speciei relictum tutori, non compensatur cum decima fructuum sibi à lege debita.

37 Compensatio, quæ provenit ex præsumta voluntate, vel mente disponentis, an fiat, sive debitum sit in specie, sive in quantitate, & n. seqq.

39 Legatum non compensatur cum debito necessario, quando apparent demonstrationes, vel signa animi non compensandi.

40 Prima demonstratio est, quando ob unam caussam est debitum, legatum vero ob aliam diversam.

41 Secunda demonstratio animi non compensandi est, quando legans expressit, quod de bonis suis legat.

42 Tertia demonstratio est, quando testator voluit, ut legatum perpetuo non permaneret penes legatarium, ut hic, & n. 47.

43 Quarta demonstratio est, quando talis debitor necessarius simpliciter instituit heredem suum creditorem pro parte.

44 Quinta demonstratio est, quando jam prius debitum necessarium fuerat declaratum in re aliqua certa, &c.

45 Legatum relictum tutori, quod est exigendum eo tempore, quo etiam decima compensatur cum ea.

46 Legatum vel fideicommissum relictum tutori ob aliam caussam, veluti pro conservanda familia, non compensatur cum decima.

48 Legatum relictum ei, qui postea à judice datus fuit tutor non compensatur cum decima.

49 Legatum simpliciter relictum tutori, est tantum compensandum cum decima pro concurrenti quantitate, non vero ultra, nisi testator jusserit, legato contentum esse debere, & quod amplius petere non possit pro decima, ut in n. 51.

50 Compensatio tantum fieri debet pro concurrente quantitate.

52 Legatum acceptans censetur onus annexum agnoscere.

53 Uxor, cui legatus fuit usufructus cum onere, ne dotes peteret, acceptando legatum videtur dotibus renuntiare.

54 Compensatio fit, quando testator dixit, se legare matri usumfructum pro omni & toto eo, quod ipsa petere vel exigere posset in hereditate sua: idem est, si pater relinquat filiæ centum pro omni eire, quod filia posset prætendere super sua hereditate, quia in hac specie non poterit dotes maternas petere, ut in nu. 55. & quomodo hoc intelligendum sit, n. 60.

56 Compensandi animus intelligitur, si testator dixerit simpliciter, quod legatarius debeat esse contentus legato, & plus petere non possit.

57 Testator si instituendo uxorem suam heredem, dixerit cum hoc onere, ut debeat suam dotem conferre cum hereditate, videtur eam instituere heredem animo compensandi cum debito dotis, adeo, &c. ut hic, & si de dote non fecerit mentionem per alia quæcunque verba generalia, non censetur facta compensatio cum dote, ut in num. 58.

59 Testator non potest facere, sive nominet tutorem, sive non, quod ipse non auferat decimam fructuum, neque in ea tutorem gravare.

61 Filia instituta in re certa & justa, plus non petere de bonis patris poterit, præter legatum consequi dotes maternas, etiamsi legati vires transcendant legitimam.

62 Compensandi animum non censetur habuisse testator, si simpliciter dixerit, quod legatarius plus petere non possit, dummodo recte constet ex præcedentibus & subsequentibus sensisse de bonis suis.

63 Compensatio ubi regulariter non cadit, non fieri debet distinctio, quomodo fiat prohibitio de non petendo.

64 Prohibere, ne quid de hereditate petatur vel de bonis, an idem sit, ad inducendum animum compensandi, vel non, & n. 65.

66 Compensandi animo an censeatur factum legatum per gravatum fideicommissario, num. 67, cum seqq.

68 Debitum fideicommissi quoad gravatum dicitur necessarium.

69 Testator non videtur excludere matrem, prohibendo, aliud petere in bonis & hereditate sua, quando dotes legatariæ consistunt in bonis stabilibus & immobilibus.

70 Filius communiter vivens cum matre, licet vadat sæpe ad fundum matris, & fructus ad communem habitationem exportet, non tamen ex hoc dicitur possidere.

71 Compensationis conjectura cessat, quotiescunque legatarius, qui fuit prohibitus amplius petere de bonis testatoris, habebat aliquod jus in bonis illius, ad quod verba illa possent referri, secus aliàs, ut in n. 72.

73 Filius non excluditur à petitione supplementi legitimæ quibuscunque verbis prohibeatur amplius legato petere, etiam eo agnito.

74 Dos relicta vel data per heredem testatoris suæ filiæ, an compensetur cum dote relicta eidem per patrem?

75 Legatum mariti factum uxori non est compensandum cum arrhis, quas ei debet.

76 Tutor testamentarius repudians legatum in testamento sibi relictum, an teneatur compensare illud cum decima.

77 Heres repudians, quod sibi relinquitur à testatore gratia conditionis implendæ, an detrahat Trebellianicam?

78 Filia, cui relinquitur à patre legatum pro dote, non po-

test pro concurrenti quantitate petere dotem, nisi filia repudiet legatum.
79 *L. si heres cuius. ff. ad l. falcid. intellectus.*
80 *Testator hodie potest prohibere falcidiam.*
81 *Tutor potest repudiare legatum sibi a testatore relictum, etiamsi caverit testator, ut eo legato sit contentus tutor pro administratione & labore tutelæ, neq; aliud amplius ratione decimæ petere possit, adhuc namque poterit repudiare hoc legatum cum protestatione deducendi & habendi decimam fructuum sibi à lege fori delatam.*
82 *Servus relictus tutor filiorum testatoris potest deducere decimam, licet propter tutelam fiat ipso jure liber.*

CAPUT V.

An legatum relictum tutori vel curatori compensetur cum decima fructuum sibi à lege Regia concessa?

Late hic etiam declaratur materia compensationis legati cum debito voluntario & necessario.

1 DIFFICILIS profecto est quæstio illa in materia, † de qua agimus, an decima fructuum & reddituum bonorum minoris danda sit tutori vel curatori testamentario, cui relictum est simpliciter legatum in testamento? an vero prædictum legatum compensandum sit cum decima?

2 Et videtur † quidem non compensandum, sed utrumque consequi posse tutorem vel curatorem. Primo, ex text. *in l. unic. §. 1. versic. sciendum, C. de rei uxor. act.* ubi id nuncupatim deciditur in legato relicto a marito uxori, nempe ut ipsa recipiat relicta sibi à marito & dotem consequatur, nisi specialiter pro dote ei maritus ea reliquit, cum manifestissimum sit, testatorem, qui non hoc addidit, voluisse utrumque consequi, *ut ibidem notant Doctores, & in c. officii, de testament.* dicentes, quod legatum vel fideicommissum in dubio non intelligitur esse relictum creditori animo compensadi, nisi id specialiter fuerit expressum. Idem probat text. *in l. creditorem, ff. de legat. 2. & in l. creditor, C. de legat. l. si compensandi, C. de hered. instit. & ubique Doctores, Oldradus consilio 297. num. 1. Signorol. de Homod. consil. 176. num. 4. Doctor. in authent. præterea, C. unde vir & uxor, Alexand. consil. 7. num. 16. volum. 5. Mantic. de coniect. ult. volunt. libr. 10. tit. 2. num. 1. Petrus Surd. plures allegans consil. 7. num. 1. libr. 1.* Est communis, *ut plures etiam referens affirmat idem Petrus Surdus consil. 112. num. 42. cum sequentibus, libr. 1.* ubi loquitur in legato, & in donatione, & in legato usufructus relicto per maritum uxori, ut non censeatur relictum animo compensandi cum dote. Eandem sententiam sequitur plures referens Simon de Prætis, *de interpret. ult. volunt. lib. 4. dubitat 6. num. 34. pag. 297. & alii quamplures ubique Doctores.* Idem est in institutione, quia non censetur facta animo compensandi, *l. si ab eo, C. de negot. gest. & l. si compensandi, C. de hered. instit. Petrus Surd. d. consil. 7. n. 2.*

3 Secundo hæc pars † coadjuvatur ex eo, quod etiamsi præcedens communis conclusio & sententia vera sit & procedat, quando debitum est voluntarium, quo casu Doctores omnes conveniunt in eo, quod prædiximus, nempe ut legatum vel fideicommissum non compensetur cum debito voluntario, *ut inquit Corneus consil. 257. num. 20 in fin. volum. 1.* quem sequitur & communem dicit Paris. *consil. 95. num. 37. volum. 2.* idque ex professo cum omnium utriusque juris interpretatione concludit D. Covar. *in dict. cap. officii, num. 2. versic. est igitur, de testament.* & hos referens Mantic. *ubi supra, num. 2. & 12.*
4 dicens *d. l. num. 2.* hoc sane intelligendum, † nisi ex conjecturis aliud colligatur, *ut late consuluit Cravet. consil. 146. num 3. & infra, & in consil. 1[illegible]. & Hieronym. Gabriel consil. 106. num. 8. Matth. de Afflict. decis. Neapol. 4[illegible] num. 10. & Covarru. ubi supra, num. 2. ad finem,* [illegible] *plures referens & bene declarans Mantic. ubi supra, num. 16. & Petrus Surdus dicto consil. 7. num. 4. & co[illegible] numero 11. & 12. libro 1.* ubi numeris sequentibus, [illegible] las huius rei coniecturas refert, sequitur alios a[illegible] Simon de Prætis, *ubi supra, num. 35.* ubi etiam, qu[illegible] dicatur debitum voluntarium in proposito. E[illegible] communem sententiam sequitur & profitetur Molin. Theolog. *1. part. de justit. & jur. 2. tractat. disputat.* [illegible] *colum. 1227.* ubi etiam citat Anton. Gomez, *1 tom. cap. 12. num. 27.* Emanuel Costa, *in cap. si pater, 1. part. ve[illegible] legavit, vers. 17. folio 88. de testament. in 6. & limitat.* [illegible]
per eum. Secus vero, quando debitum [illegible] necessarium, 5
quia tunc legatum vel fideicommissum intelligitur esse relictum cum animo compensandi debitum necessarium, *ut in l. si cum dotem, §. si pater, & ibi Ba[illegible] ff. solut. matrimon. & ceteri sequuntur.* Idemque pr[illegible] *authentic. præterea, & ibi hoc omnes Doctores colligunt, C. unde vir & uxor. & in l. huiusmodi, §. cum pater, ff. de legat.* [illegible] *& in l. cum pater, § qui in vita, ff. eod. tit.* quo [illegible] distinctionis supradicta jura, quæ invicem pugnare videbantur, ex communi omnium Doctorum sententia conciliantur, *secundum Mantic. ubi supra, num. 3.* [illegible] *quod, si debitum, & Anton. Gomez tertio tomo var.* [illegible] *lut. C. de legat. num. 27. sequitur alios allegans Petrus* [illegible] *d. consil. 7. num. 15. & consil. 112. num. 1. & 3. lib. 1.* ubi [illegible] meris sequentibus plures rationes assignat, & *num.* [illegible] *cum seqq.* limitat eandem communem sententiam & [illegible] solutionem, quam etiam sequitur Simon de Prætis *de interpretat. ult. vol. lib. 4. dubitat. 6. num. 4. & 9. & late* [illegible] *bat Molin. ubi supra, col. 1228.*

Hoc † tamen non admittitur, quando non testator, 6
sed eius heres erat debitor legatarii: tunc namque legatum non videtur relictum in compensationem debiti etiam necessarii. Ita docent Abbas Imol. & Ant. *in d. cap. officii, de testament. Jas. in dict. authent. præterea, num. 20. post Salycet. ibi ad fin. Roder. Soarez. in repetitione l. 1. tit. de las arras, versic. sed pone quæstionem* [illegible] *nam, columna penultima, versic. ne recedas a communi opinione, Tiraquell. de primogenitura, quæst 75. num 3. Afflict. decis. 138.* ubi scribit, quod cum jure Neapolitano † primogenitus teneatur dare fratri vitam & mi- 7
litiam, non liberabitur ab hac obligatione, eo quod pater relinquat secundogenito castrum, ex quo se possit [illegible] re. Idem Afflict. *in constit. Sicil. incip. comitibus,* [illegible] *colum. 6. & hos referens Baec. de decim. tut. cap.* [illegible] Ergo cum testator decimam non debeat, sed eius filius pupillus, non potest videri relinquere tutori legatum animo compensandi.

Sic etiam videmus, † quod legatum non compensa- 8
tur cum lucro debito ratione oneris, puta [illegible] to, ut maritus uxore mortua lucretur qu[illegible] dotis, si uxor relinquat viro suo legatum [illegible] compensatur cum prædicta quarta, quæ debetur [illegible] ratione oneris matrimonii, ut tenet Bald. *in d. authent. præterea, num. 5. idem Baldus & alii plures, quos refert & sequitur Baec. d. c. 5. num. 18.* Ergo ita etiam legatum relictum tutori non compensatur cum decima sibi debita ratione oneris & laboris tutelæ. Et licet legatum videatur relictum tutori in præmium administrationis, non tamen in locum decimæ, & sic utrumque consequetur tutor. Et ita in hanc partem, licet dicat rem esse dubiam, inclinat dicens, videri hoc verius & probabilius Baec. [illegible] *& 40. ad fin.*

Nihilominus † tamen contraria sententia in specie nostræ quæstionis decimæ verior & probabilior mihi videtur, ac proinde tenenda. Imo quod legatum factum tutori testamentario imputetur & compensetur

cum

cum decima fructuum eidem debita, cum declarationibus, de quibus infra sequentibus fundamentis.

Primo ex communi sententia supra adducta, quæ habet, quod legatum seu fideicommissum intelligitur esse relictum animo compensandi cum debito necessario, ex *d. l. si cum dotem, §. si pater, ff. solut. matrim.* juncta communi sententia, de qua supra.

10 Et † quod attinet ad propositum, illud dicitur esse debitum necessarium, quod habet initium & caussam necessariam, veluti cum quis sine facto suo lege obligatur, *l. obligamur, § lege, ff. de action. & oblig. l. qui liberes, ff. de ritu nupt. leg. ult. C. de dot. promiss. juncta l. si cum dotem, §. si pater, cum ibi notatis per Bart. & alios, ff. solut. matrim.* Ita in specie tenet Bald. *in l. si uxor. num. 4. C. de bon. au-*
11 *ctor jud. possid.* ubi † debitum necessarium in proposito appellat, quod ex necessitate legis inductum est. *idem Bald. consil. 58, num. 4. volum. 2.* Voluntarium autem appellatur, quod habet initium voluntarium, quia descendit ex contractu, vel quasi, quamvis postea sit necessarium, *juxta l. sicut. C. de act. & oblig. l. in commodate. §. sicut, ff. commod.* Ita sentit Signorolus *consilio 176. num. 4. Bald. ubi supra, & Paulus Castrens. consil. 45. column. 2. versic. 5. volum 2. Corneus consil. 292. volum. 1. Alexand. consil. 7. num. 16. volum. 6. Benedict. Capra consil. 143. num. 5. & infra, Afflict. decis. Neapol. 44. num. 9. & latius confirmat Aym. Cravet. in respons. pro genere, num. 44. cum præcedentibus & sequentibus*, & in specie. *num. 386. in versic. atque præter jam scripta*, & in commento ilius responsi, *num. 54.* quos refert & sequitur Mantic. *ubi supra de conjectur. ult. voluntat. libr. 10. tit. 2. num. 3. decis. Pedemont. 167. per totum, & Pet. Surd. consil. 112. num. 64. libr. 1.* ubi quod hoc est intelligendum habito respectu
12 ad originem debiti, non autem ad id, † quod in alterius consequentiam provenit, ut docte declarat in locis supra citatis, ubi inter cætera adducunt Aret. *in l. si potest, in fin. ff. de acquirend. hereditat.* dicentem, quod non dicitur actus necessarius, qui sequitur ex aliquo actu voluntario præcedente, sed talis dicitur voluntarius propter originem, idem dicit Imol. *in l. gerit, in fin. ff. de acquir. hered. & comprobat late Surd. ubi supra.*

13 Non autem † dicetur tutor debitor ex caussa necessaria, sed voluntaria, quia obligatur ex quasi contractu, *l. ex maleficus, §. tutores, ff. de action. & obligat. text. in §. tutores, Instit. de oblig. quæ ex quasi contract. nasc.* & contractus procedunt ex voluntate, *l. sicut, C. de action. & obligat.* & ideo quando tutor legat, vel aliquid relinquit pupillo creditori ex caussa tutelæ, non censetur hoc facere animo compensandi, *probat Ruinus consil. 92. num. 5. cum seqq. volum. 5. & voluit ante cum Angel. cons. 277. in fin.* ubi dicit, secus esse, quando pupillus legat tutori; & utrumque refert & sequitur Petrus Surdus, *consil. 7. numero 64. libr. 1.*

14 Tametsi † tutor revera invitus compelleretur per carcerationem vel vincula acceptare tutelam, licet sic compulsus postea obligaretur ex quasi contractu, ut carceres & vincula evitaret ex caussa potius necessaria, attenta obligationis origine primæva, quam voluntaria, debitor dici posset: quo casu limitanda videtur præfata Ruini & sequacium sententia, ut tunc relictum pupilli creditoribus ex caussa tutelæ compensetur cum debito tutelæ, cum debitum tutoris sit necessarium potius, quam voluntarium censendum, nisi tutoris debitum esset ex mala administratione, quia tunc esset debitum voluntarium ex quasi contractu, *ut per Ruin. ubi sup. n. 6.*

Nunc ad propositum, decima fructuum & redditu-um bonorum pupilli defertur à l. fori tutoribus & curatoribus minorum. Ergo est debitum necessarium: si est debitum necessarium, cum eo compensatur legatum vel fideicommissum tutori testamentario relictum, juxta præcedentem communem resolutionem.

Secundo & peremptorie † hæc pars meo judicio pro- 15
batur ex eo, quod legatum relictum tutori designato in testamento, semper (nisi aliud constet) videtur relictum in præmium laboris & administrationis tutelæ, textus est expressus *in l. sed hac nimium, juncta l. præcedenti. ff. de excusat. tut. & utrobique Doctores*, est etiam optimus text. *in l. tutor. §. quæ tutoribus, ff. de excusat. tut. ibi, remunerandæ fidei caussa, & in l. amicissimos, ff. de excusat. tut. ibi. ad suscipiendum onus tutelæ honore legati eos prosequi, & l. qui tutelam, ff. de testament. tut. & in l. post legatum, §. amittere, ff. de his, quib. ut indign.* Ergo si legatum semper censetur relictum tutori ratione administrationis, sequitur, quod decimam simul habere non debet. Regulare namq; est in hac materia, ut legatum compensetur etiam cum debito voluntario, non solum, quando id expresse cavet testator, sed etiam si conjecturis constet de hac eius voluntate, *ut supra probavimus*; sed hic constat, quia legatum tutori factum videtur relictum ratione & contemplatione tutelæ eiusque administrationis. Ergo habemus intentum.

Neque obstat, quod etsi testator legans aliquid tutori à se designato, videatur id relinquere contemplatione tutelæ, non tamen videtur relictum pro decima, quam pupillus tutori postea debebit, quia non adversatur juri vel rationi, ut tutor præmium accipiat à testatore, & decimam ab eius filio, cum taxa decimæ solum fiat, ut non deducatur plus ex, de bonis pupilli ratione laboris; non tamen, ut aliunde tutor non possit habere aliud præmium voluntarium à testatore sibi relictum, cum aliud non exprimitur; nempe, ut loco decimæ illud habeat.

Nam respondeo primo, quod in dubio, ut prædiximus, fieri debet compensatio cum debito necessario & legali, prout est decima tutori debita. fatemur tamen, tutores & curatores ultra decimam posse habere aliud legatum & præmium pro administratione, si sibi voluntarie hoc expresso à testatore relinquatur, alias secus.

Secundo respondemus, † quod in dubio capienda est 16
interpretatio favorabilior descendentibus, *ut per Mantic. de conject. ultim. volunt. libr. 6. titulo 11. num. 7. folio mihi 128.*

Testator † namque censetur minus gravare heredem, 17
quam sit possibile, *l. si servos, §. qui margaritam, ff. de legat. 1. l. unum ex familia, §. si rem. ff. de legat. 2. l. apud Julianum, §. Seia, ff. de legat. l. nummis, ff. de legat. 3. Dec. consil. 475. num. 14 Petrus Surd. cons. 112. num. 15. libr. 1.* adeo,
ut potius toleretur, quod legatum sit nullum, † quam 18
quod gravetur heres, *Jas. in l. quod in rerum, la segunda in t. notabil. & in l. si ita scriptum, in ultimo notabil. ff. de legat. 1.* & ita arguunt in terminis Cravet. *consil. 149. numero 15. & in consil. 167. num. 14. Menoch. consil. 56. num. 21. ubi late confirmat, quos refert & sequitur Petrus Surd. ubi supra, num. 16.* ubi quod procedit etiam in legato facto tutori, quando alias reperitur honorata, *ut per Dec. cons. 92. num. 3. quem refert & sequitur Cravet. consilio 25.*
num. 24. Sed cum ex † legato tutori facto minuatur le- 19
gitima, ut patet. Ergo non est verisimile, patrem velle gravare filium duplici præstatione, *ut in l. Titia 33. §. qui in vita, ff. de legat. 2. ibi, non est enim verisimile, patrem duplici præstatione dotis, filium eundemq; heredem onerare voluisse.*

Et ideo † deciditur in illo textu. quod fideicommis- 20
sum relictum filiæ dotis nomine, compensatur cum dote usque ad concurrentem quantitatem. & quod amplius est in summa legata, quam in dote, debetur. Probatur etiam idem Brocardicum *in l. hujusmodi, §. cum pater, & ibi notat Jas. num. 7. ff. de legat. 1. & tit. 2. in principio, & §. ultimo. & in l. penultim. ff. de dot. prælegat.* quæ jura ad hoc citat Mantic. *ubi supra, num. 5.* & ex dicto §. *qui in*

vita, eandem conjecturam deducunt in simili plures, quos citat Petrus Surdus dicto consil. 112. num. 13. & 14. ubi num. 71. ad finem, cum sequentibus, quod hoc procedit, quando non exstaret alia conjectura in contrarium, per quam dignosceretur, testatorem voluisse gravare heredem duplici onere: Si igitur legatum relictum filiæ compensatur cum debito dotis, ne gravetur heres duplici præstatione, a fortiori videtur dicendum, ut legatum relictum tutori computetur in decima, ne gravetur pupillus duplici præstatione, nempe legato & decima: sicque nihil videtur interesse, quod pupillus debeat decimam, non testator, dotem vero pater, ut in d. §. qui in vita, cum ibi favor tantum filii heredis inspiciatur, ut in proposito legati & decimæ inspiciendus esse videtur.

Similiter non obstat aliud fundamentum prioris partis supra adductum, quo probatur, quod legatum relictum non compensatur cum debito necessario, quando non testator, sed eius heres erat debitor legatarii, ut in proposito contingere videtur; quoniam respondemus, hoc cessare in nostra specie; siquidem testator tutori à se descripto legat, juncta præsumtione juris, qua habet, ut pro administratione tutelæ, ipsiusque contemplatione reliquisse videatur illud legatum tutori: & sic prævidens obligationem decimæ de bonis filii sui pupilli alias deducendam. Ac proinde idem dicendum videtur, ac si proprie debitum testatoris esset, cum pater & filius reputentur una eademque persona. Præterea eo, quod testator designavit tutorem filiis suis in testamento, jam ex tunc nascitur principium obligationis debiti legalis decimæ illi tutori præstandæ pro administratione & labore tutelæ, quæ obligatio adimpletur & perficitur post administrationem.

21 Sed † quandocunque finis habet necessariam consequentiam ad principium, principium est attendendum, tanquam caussa, ex qua producitur finis, l. 3. §. si quis cum minore, ubi gl. Bart. & Dd. notant ff. de minoribus. & allegat plures Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 32. quem citat Lassarte de decim. vendit. c. 3. n. 23. ad fin.

22 Tertio † & principaliter nostra sententia, quam defendimus, comprobatur ex eo, quoniam ita etiam legatum relictum à patre filio computatur in legitima eidem debita, ut in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoff. test. Dd. in l. si quando. §. & generaliter, C. de inoff. testam. l. quoniam novell. & ibi Dd. C. eod. tit. & per Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 6 fol. mihi 234. & Petrum Surdum d. cons. 112. nu. 3. ubi quod idem est in quarta, quæ debetur patrono: & quod procedat hæc regula, quandocunque debitum est necessarium, ut per Dd. in locis prædictis, qui plura ponunt exempla, & per alios Doct. quos ibi citat. Cum autem legitima sit debita filiis non tantum jure civili sed etiam naturali, ut in l. cum ratio. ff. de bon. damn. cum simil. & computetur in eam legatum à patre filio legatum: à fortiori idem videtur dicendum in tutore, ut legatum ei relictum computetur in decimam, quæ neq; naturali nec civili jure communi ei debetur, sed ex d. l. fin. dispositione juncta eius communi observantia.

23 Sic † etiam legatum computatur in quartam Falcidiam, ut in l. in quartam, ff. ad l. Falc. Quod procedit, etiamsi relinquatur filio heredis, contemplatione ipsius heredis, ut notant Dd. in l. maritum, ff. ad l. Falc.

24 Hac nostra † sententia ita supradictis fundamentis munita reliquum est, ut respondeamus fundamentis contrariis supra adductis pro prima sententia contraria huic nostræ, quibus (ni fallor) prudens lector reperiet satisfactum ex fundamentis pro nostra positis. Nam primum d. l. unic. versic. sciendum. C. de rei uxor. act. de legato relicto a marito uxori, ut non compensetur cum dote, nisi testator contrarium voluerit, jam cessat, siquidem debitum dotis appellatur voluntarium attento suo principio, quia voluntate p[...] um ab [...] ctio [...] tractum, quamvis ex post facto fiat necessarium [...] terea testator legans tutori à se design[...] o [...] illud reliquisse contemplatione tutelæ, a [...] pr [...] stat jam de sua contraria voluntate, nempe u[...] setur cum decima debita ratione administr[...] pro eius labore. At debitum decimæ est nece[...] sua origine, utpote legale, & ideo legatum [...] compensari debet ex dict. leg. si cum dotem, § [...] juncta communi resolutione Doctor. de qua supra, ff. [...] matrim.

Secundum etiam fundamentum contrarium cess[at] quoniam etsi decima sit debitum pupi[lli] non vero patris. Ac proinde videbatur cum ea non esse compensandum legatum relictum à patre tut[ori t]anquam diversa: attamen cum legatum relictum à patre tutori censeatur ipsi relictum contemplatione tut[e]læ, ut probavimus, imo, & pro filio merito, ut compensetur cum ipsa decima, cum pater & filius in jure reput[en]tur una eademque persona, & ne pater videatur filium onerare duplici præstatione in præjudicium suæ legi[ti]mæ, nempe præstatione legati supra decimam.

Tertium quoque non obstat, † nempe quod le[ga]tum ab uxore marito re[li]ctum, non compensetur [cum] lucro dotis, ratione oneris matrimonii ab statuto mar[i]to delato, puta quartæ partis dotis ea B[al]d. in d. aut. præterea, nu 5. C. unde vir & uxor, cum ali[i]s supra citat. Nam in contrarium est vera & communis DD. sententia, nempe, ut in præmissa specie legatum in quartæ [lo]cum succedat, & in eam imputetur, quoniam tale d[ebi]tum est necessarium, cum descendat ex dispositione legis municipalis. Ita tenet Jacob. Richard. Alber. Bart. & communiter Dd. in d. authent. præterea, & est opinio communiter recepta secundum Roder. Suar. in l. 1. tit. de las arras, §. pone quæstionem lib. 3. fori, ubi pluribu[s] decisionibus similibus eam comprobat. Communem etiam dicit eamque tuetur Baec. de decim. tut. d. c. 5. n. 28. & eam contra Bald. sequitur communis Dd. Sch[...]a secund. Mantic. de conject. ult. vol. lib. [...] tit. 2. n. [...]. & ad objecta respondet Imol. in d. l. si cum dotem, §. si pater ff. solut. matr. & quod eam sequitur Pa[ul]. Castr. n. 4. & 5. qui etiam dicit communem esse per casum d. auth. præterea. & Alex. nu 5. dicit magis communem, ubi eam dete[n]dit item Salyc. in d. auth. præterea, n. 11. ubi quod eam sequutur advocati in practica. & Alber. ibidem, num. 2. in [...] n. & n. 3. post Richard. scribit ita Paduæ fuisse determinatum & judicatum. Idem testatur in 2. part. statut. quæst. 5 [...] e andem sententiam latissime defendit Roman. in d. au[th.] Præterea, n. 13. usq. ad fin. & omnia obiecta Bald di[...]. & Paul. Castr. n. 3. communem profitetur, & a patronis caussarum esse receptam, & Jas. n. 20. in j. n. di[ci]t communem & ex Alber. subiungit ita fuisse obte[n]tum & [...] catum in civitate Paduæ, & esse receptum ab om[nibu]s modernioribus, & rursus n. 21. dicit communem, & [...]m defendit, communem etiam profitetur Campeg. de [...]te in 4. pag. q. 6. & Pet. Surd. d. consil. 112. n. 2. libr. [...] etiam communis secund. Simon. de Pratu. qui eam [s]equitur, de interpret. ult. volunt. lib. 4. dubitat. 6. num. 15. pag. 295. [...] qua meo iudicio est inevitabilis text. in d. authent. præterea, in fin. ibi, & imputabitur legatum in talem portion[em]. Loquitur enim in coniuge indistincte, & licet l. [...] tit. p. 6. concordans cum d. auth. præterea, loquatur in [...] re mortuo marito: sed nihilominus ex d. auth. præt[erea] & in corpore, unde sumitur in auth. de exhib. reis, §. [quo]niam vero, idem est in viro inope uxore præmo[rtua] [...]: tenet gl. in d. §. quoniam vero, & communiter [...] authent. præterea, secund. Greg. Lop in d. l. [...] in [...] comparados, ubi ita intelligit d. l. Regiam, 7. iuxta ius commune. Ita enim uxor moriens in specie prædicti sta[tuti e]st debitrix mariti, ex l. municipali ad dimittendum [...] partem

q[...]

quemadmodum coniux locuples est debitor ad relaxandum coniugi inopi quartam suæ facultatis, in qua ideo imputatur legatum ex dispositione d. authent. Ergo juxta præcedentem magis communem sententiam cum tutori deferatur decima ex d. l. fin. non habebit illam, si legatum sit ei relictum ab eodem testatore, qui eum tutorem dedit & nominavit filiis suis.

Hæc sunt, quæ me movent, ut hanc 2 principalem sententiam probem adversus priorem, & si non verear profiteri, rem esse difficilem & neutram earum evidentia pollere, sed electurus unam, hanc secundam potius probo, nempe ut legatum relictum tutori imputetur in decimam prædictam fructuum, utpota mihi veriorem & probabiliorem, quam secundam.

27 Ampliatur † primo hæc mea sententia, ut procedat, etiamsi legatum relinquatur filiofamilias tutoris contemplatione patris. Ita probetur in l. qui tutelam, ff. de testam. tut. ubi inquit text. qui tutelam testamento mandatam excusationis jure suscipere noluit, ab his quoque legatis submovendus erit, quæ filiis ei⁹ relicta sunt, modo si legata sibi non affectione propria, sed in honorem patris meruerunt. Et in terminis ex di. la leg. qui tutelam. hanc ampliationem in proposito decimæ, quando legatum relinquitur filio vel servo tutoris, tenet Bacc. dict. cap. 5. num. 32. qui hoc confirmat ex l. maritum, ff. ad l. falcid. ubi Doctores notant, quod relictum filio heredis, contemplatione ipsius heredis, computatur in quartam Falcidiam.

28 Secundo † eadem principalis sententia ampliatur, ut non solum legatum perpetuo remansurum apud tutorem computetur in decimam, verum etiam interusurium medii temporis, licet post illud tempus teneatur legatum restituere, quando quidem hoc ipsum statutum est in herede, qui imputare debet in quartam falcidiam interusurium legati sibi relicti eum onare restituendi, l. cum quo, §. is, qui in bonis, ff. ad l. Falcid. l. in quantitate, §. magna, l. mulier, §. alia, ff. eod. tit.

29 Quare † si tutori legetur usufructus fundi in decem annos, certe fructus eius temporis computabit in decimam, quia licet relictum compensetur cum debito necessario, hoc tamen fallit, quando non erat penes heredem remansurum, sed alii restituendum, quia tali casu compensatur tantum in commodum medii temporis. Ita Aret. columm. fin. & Jas. n. 26. in auth. præterea, C. unde vir & uxor. & Angel. in l. cum dotem, §. si pater, versic. sed cum esset rogata, ff. solut. matrim. & alii quam plures, quos refert & sequitur Petr. Surd. cons. 7. n. 65. & 66. lib. 1. & Simon de Pratu de interpr. ult. vol. lib. 4. dubitat. 4. num. 29. p. 266. Et in terminis nostris ex prædictis ita tenet Bacc. d. c. 5. nu. 33. ubi hoc intelligit, nisi tutor id, quod restiturus est, possideat post mortem pupilli. Illud enim non computabitur, puta si ei substituatur, l. amicissimos, in princ. ff. de excusat. tut. Rom. cons. 235. column. 1.

30 Tertio ampliatur, † ut procedat conclusio principalis supradicta, etiamsi fuerit datus tutor à testatore aliquis legatarius, cuius dationem tutelæ necesse fuit a iudice confirmari: quia adhuc legatum prædictum computandum erit in decimam, quoniam licet tutela egeat iudicis confirmatione, adhuc viget iudicium & voluntas defuncti, qui illum nominavit tutorem: videtur enim voluisse remunerare administrationem, eaque ratione reliquisse legatum, ut probatur in l. Nesennius, ff. de excusat. tut. quam ad hoc notant ibi Dyn. Bald. Iacob. & Albericus, ut refert Bacc. d. c. 5. n. 40. licet adhuc ipse Bacc. sit in sua opinione prædicta contraria, nempe, ut legatum relictum tutori non videatur relictum in locum decimæ, tametsi in præmium administrationis videatur factum: sed nos, qui contrarium probavimus, nempe, ut computetur in debitum necessarium decimæ, hanc ampliationem quoque agnoscimus ex d. l. Nesennius.

31 Limitatur † tamen primo præcedens nostra & verior sententia, ut ipsa non habeat locum quando pater reliquit legatum filio suo, quem designavit tutorem fratris eiusdemque filii sui pupilli. non enim tunc ratione administrationis, sed filiationis legatum ei videtur reliquisse, ut probat l. tutor, §. qua tutoribus, ff. de excusat. tut. ibi, tum iudicium patris ut filius, non ut tutor promeruit, & ibi notant Bar. in a . & Alberic. ad limitationem d. l. sed hæc nimirum, ff. de administr. tut.

Generalis namq; regula est, quod in dubio legatum & alia quæcunque donatio videtur relinqui & fieri filio ratione filiationis, non vero alio respectu, ut tenent plures, quos citat Bacc. d. n. 5. sub n. 36.

32 Sic Alex. in l. 1. n. 4 ff. de legat. 2. scribit, † quod etiamsi legatum relictum exsecutori, videatur relictum ratione laboris, id non est admittendum, quando uxor vel filius sunt exsecutores: tunc enim ex naturali amoris stimulo videtur legatum non ratione laboris, citat Angel consil. 136. refert Bacc. d c. 5. n. 36. qui in terminis probat prædictam primam limitationem. Unde eadem ratione procedat eadem limitatio in legato facto uxori, quam designavit maritus tutricem filiis suis.

33 Si tamen † filius recuset esse tutor, amittet ipsum legatum, quia non implevit voluntatem testatoris, qui illum designavit tutorem, secundum opinionem Jacobi de Belviso & aliorum, quæ videtur receptior, secundum Bacc. dicto capite 5. numero 37. sed circa hoc tenendum censeo, quod resolvimus supra, 1. parte, capite 22. numero 14.

Idemq; erit dicendum in uxore recusante tutelam filiorum, cui factum fuit legatum a marito, per supra dicta.

34 Secundo † limitanda est nostra supradicta sententia principalis, ut procedat, quando utrumque consistit in quantitate, nempe legatum & decima: alias enim non fit computatio, nec compensatio, ut generaliter etiam, quando alias compensatio fieret ex præsumta mente & voluntate disponentis probat & tenet Oldradus, Bartolus, Baldus, Angelus, Paulus Castrens. & alii in d. l. si cum dotem, §. si pater, Bald. consilio 58. num. 2. libro 2. est communis secundum Corn. consil. 257. num. 20. volum. 1. ubi quod in iudicando non est ab ea recedendum, sequitur Socin. senior alios allegans consil. 3. num. 25. volum. 1. dicens, ita à celeberrimis Doctoribus fuisse responsum. Nec ab opinione tantorum virorum in consulendo & iudicando recedendum esse, quam etiam quicquid alii contradicant, sequitur D. Covar. in capite officii, num. 2. in versic. est igitur iure receptum, de testament. & Mantic. d. tit 2. num. 8. dicens, hoc posse intelligi, nisi appareat de præsumta mente testatoris, ut etiam de specie ad quantitatem fiat compensatio, ut scribit Purpurat. consil. 400. num. 6. Eandem communem sententiam sequitur, magis communem & communiorem esse professos plures Dd. allegans Petrus Surd. consil. 112. num. . & 62. lib. 1. ubi idem probat, quando utrumque est in specie, quia non minus prohibetur compensatio, & nu. 63. cum Corneo consil. 288. column. fin. vers. item sunt diversa, vol. . inquit, quod † ubi tam debitum quam legatum in quantitate consistunt, non sit locus compensationi, si debitum sit in una specie monetæ, & legatum in alia, ut quando debitum est in ducatis, & legatum in aureis, quod etiam tenet Socin. Jun. consil. 79. num. 85. vers. imo potest forte, volum. 3. & Phanutius in tractat. de dote, gloss. 8. num. 94. quamvis num. 86. dicat, hanc esse levem coniecturam, quæ per contrariam elidi facile possit, imo levissimam esse censeo & non tenendam. 35

36 Idem ergo est dicendum, † quoad hanc limitationem in legato speciei relicto tutori, ut non compensetur, cum decima fructuum eidem pro labore tutelæ a lege fori delata, ex supra dicta magis communi sententia.

37 Neq; obstat, † quod contra eam sit etiam altera com-

munis ſententia, quæ habet, quod ubi de compenſatione agitur, quæ provenit ex præſumta voluntate vel mente diſponentis, non attenditur, an debitum ſit in ſpecie vel quantitate, quia compenſatio in ultimis voluntatibus non regulatur ſecundum regulas compenſationis, quæ fit in contractibus. Nam in ultimis voluntatibus fit compenſatio de quantitate ad hereditatem, *l. ſi compenſandi, C. de hered. inſtit.* item de quantitate ad ſpeciem, *l. qui non militabat, §. 1. ff. de hered. inſtit. l. cum pater, §. cum pater, ff. de legat. 2.* & inquit glo. ibi, quod compenſatio in ultimis voluntatibus eſt impropria, *l. unum ex familia, § ſed ſi uno, ff. de leg. 2.* Et ita hanc ſecundam opinionem eſſe communem alios allegans aſſerit Petrus Surd. *d. conſil. 112. n. 40. & Simon de Prat. de interpret. ult. volunt. lib. 4. dubitat. 6. n. 2. cum ſeqq. pag. 294.*

Quoniam prior ſententia & verior & magis communis, *ut patet ex ſupradictis,* & fatetur & tenet Petr. Surd. *d. conſ. 112. num. 100.*

38 Secundo reſpondemus, † hanc ſecundam opinionem contrariam procedere, cum apparet, expreſſe voluiſſe teſtatorem compenſationem inducere: tunc enim non attenditur, quod debitum in quantitate potius, quam in ſpecie conſiſtat: ſed ubi de expreſſa teſtatoris voluntate non conſtat, vel ea eſt in dubio, tunc non fit compenſatio de ſpecie ad ſpeciem vel ad quantitatem. Ita declarat Riminald. *in d. authent. præterea. colum. fin. & ante eum Corn. conſ. 230. colum. ult. volum. 1. ibi & ponderandum eſt,* ubi ait, quod ſi non apparet de voluntate teſtatoris expreſſa, fit illa diſtinctio, an debitum in ſpecie vel in quantitate conſiſtat. Et ita intelligitur communis opinio prior, ſed quando conſtat, quod relictum eſt animo compenſandi, tunc indiſtincte procedit opinio ſecunda Imol. & aliorum, qui contrarium tenuerunt, Ruin. *conſil. 137. num. 8. volum. 4.* ubi inquit, opinionem Oldradi & aliorũ, & ſic priorem ſupra poſitam procedere in dubio. Ita quoq; reſpondet, & opin. prædict. concordat Boerius *qu. 92. nu. 11. Socin. Iunior conſil. 173. num. 7. vol. 2. poſt Corn. in d. auth. præterea, colum. 3. verſi. 4. limita, & hos referens Pet. Surd. d. conſ. 112. num. 101. lib. 2.* ubi quoq; citat Nat. *conſ. 109. n. 12. & conſ. 111. n. 8.*

39 Tertio, † principaliter noſtra ſupra dicta in articulo principali ſententia, de animo compenſandi legatum, etiam in debito neceſſario limitatur, ut locum habeat, quando apparent demonſtrationes vel ſigna de tali animo contrario, quod utrumque debeatur & legatum vel relictum, & debitum ipſum, quia tunc non ſumus in dubio, quo caſu præſumitur animus compenſandi, *ſecundum Bartol. & alios in d. §. ſi pater, & in d. auth. præterea.* ſed in claris, ut non fiat compenſatio, ita limitat Simon de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib. 4. dubitat. 6. num. 17. pag. 296.* qui *nu. ſeqq. uſq; ad nu. 31.* quinque huiuſcemodi demonſtrationes congerit, ex quibus colligatur animus teſtatoris atque voluntas non compenſandi, quas potius alii limitationes appellant.

40 Prima eſt, † quando ob unam cauſſam eſt debitum, relictum vero eſt ob aliam & diverſam cauſſam & rationem legandi, *ut ibi late hoc probat, n. 18. cum ſeqq.*

41 Secunda † demonſtratio eſt animi non compenſandi, quando legans expreſſit, quod de bonis ſuis legavit & reliquit: Nam dicendo de bonis, excludit compenſationem de eo, quod debet alii, quia bona dicuntur deducto ære alieno, *l. ſubſignatum, §. bona, ff. de verb. obligat.* ita cum aliis pluribus auctoribus tenet Simon de Præt. *ubi ſupra, n. 27. & 28.*

42 Tertia demonſtratio animi † non compenſandi eſt, quando teſtator voluit & diſpoſuit, relictum non fore permanſurum penes legatarium, ſed aliis reſtituendum, vel in continenti, vel ex aliquo temporis intervallo. Nam tunc (ut ſupra quoque dicebamus) pro rata tantum commodi, ſeu interuſurii medii temporis, fiet compenſatio, *ut ibi late probat poſt alios, quos citat, num. 29.*

Quarta † demonſtratio eſt, quando talis debitor neceſſarius ſimpliciter inſtituit heredem ſuum creditorem pro parte, & non univerſaliter, quia ſi univerſaliter eſſet heres inſtitutus, & adiret hereditatem ſui creditoris, fieret confuſio & ſic quodammodo ſibi ſolutio, *l. Stichum, §. aditio, ff. de ſolut. cum ſimil. Paul. Caſtrenſ. in l. ſi compenſandi, C. de hered. inſtitui.* ſecus ſi pro parte eſſet heres inſtitutus, præſertim maritus, qui per mortem uxoris teſtatricis poteſt retinere partem dotis, quia poteſt prius retinere partem dotis ſibi obventam per ſtatutum, & reliquum hereditatis dividere cum coherede, *ut conclusit Aug. conſ. conſ. 360. quædam domina Margarita, & probat latius Simon de Prat. ubi ſupr. n. 30.*

Quinta † demonſtratio animi non compenſandi deprehenditur, quando jam prius debitum neceſſarium fuerit declaratum & deſtinatum in re aliqua certa, puta in centum, & poſtea idem debitor reliquerit eidem creditori aliam diverſam rem, puta domum, vel fundum, quia tunc non fit compenſatio, & utrumque debetur, *ut alios allegans ibi probat Simon de Prætis nu. 31.* Idem meo judicio eſt, ſi in ea ſpecie legatum ſit alterius ſummæ pecuniarum.

Quarto † & præcipue noſtra prædicta ſententia principalis limitari debet, ut procedat in relicto, quod ſit exigendum eo tempore, quo etiam decima exigi poteſt, ex his, quæ tradit Soc. Sen. *conſ. 93. n. 23. verſ. præterea, vol. 1. & Mantic. ubi ſupra, n. 9.*

Quinto † non procedit dicta noſtra ſententia principalis, quando legatum vel fideicommiſſum fuerit relictum ob aliam cauſſam, veluti pro conſervanda familia: tunc namq; non eſt veriſimile, teſtatorem voluiſſe compenſari, quia cauſſa legati eſt inſpicienda, *l. uxor, in princ. ff. de legat. 3. gloſſ. in l. cum pater, §. dulciſſimis, verb. diſcordiis, ff. de legat. 2. ita ex facto reſpondit Mantic. ubi ſupra, n. 10.* quod generaliter probat Simon de Prætis, *ubi ſupr. d. n. 18. cum ſeqq.*

Sexto limitatur, † ut procedat, quando legatum vel fideicommiſſum relictum eſt ſimpliciter ita, ut perpetuo ſit permanſurum penes legatarium ſeu fideicommiſſarium eundemque creditorem: ſecus ſi ita fuerit relictum, ut aliis reſtituat, quia tunc non præſumitur animus compenſandi, *Benedict. de Capra conſ. 143. n. 5. verſic. quod etiam ſecundo deducitur, quem refert & ſequitur Mantic. ubi ſupra, n. 11.* Et hoc intelligendum eſt, quantum ad rem ipſam vel ſummam ſic legatam, interuſurium tamen medii temporis compenſari debet cum debito legali & ſic neceſſario, ut ſupra reſolvimus, juxta quod interpretandi & ſupplendi hi auctores.

Recolligendo igitur materiam in terminis noſtris, de quibus agimus, an legatum factum tutori compenſetur cum decima fructuum ſibi à l. fori delata in bonis pupilli, reſolvo, quod juxta noſtram & veriorem ſententiam ſupra late probatam & fundatam, regula affirmativa ſit, compenſationem fieri legati cum decima. Hæc regula limitatur in omnibus caſibus & ſpeciebus, in quibus ſupra diximus eſſe limitandam noſtram principalem ſententiam generalem, nempe, ut in eiſdem compenſatio non fiat in noſtro propoſito. & cum his abſoluta manet quæſtio principalis & ſumme difficilis, de qua in principio huius cap.

Quod ſi † quis à patre pupilli legatum acceperit, non tamen ab eo, ſed à judice datus fuerit tutor, procul dubio non computabit hoc legatum in decimam, ut probatur *in l. ex his apparet, juncta l. Neſennius, ff. de neg. geſt. tut.* & probat late Baec. *de decim. tut. cap. 5. num. [illegible]. cum ſequentibus.*

Obſervandum tamen eſt in propoſito † quod legatum ſimpliciter relictum tutori, eſt tamen compenſandum cum decima pro concurrenti quantitate, non

vero

vero ultra. Poterit ergo huiusmodi tutor in hac specie legatum exiguius decima petere, & insuper complementum decimæ fructuum & redditum minoris.

50 Compensatio † namque fieri tantum debet pro concurrenti quantitate, *argumento leg. Lucius la 1. ff. de leg. 2. facit etiam l. dotale, §. fin. ff. de fund. dotal.* ubi si pater relinquit filiæ legatum minus valens, quam dos, quam ei dederat, non ob id filia residuum petere impeditur, *facit etiam l. Titia, §. qui in vita, ff. de leg. 2.* Cum enim testator simpliciter reliquit creditori suo animo compensandi, & non dicit, quod eo esset contentus, vel quod plus petere non possit, quamvis legatarius agnoverit legatum, non tenetur compensare, nisi pro concurrenti quantitate, vel pro æstimatione rei sibi legatæ *l. penultima, §. qui fratris, ff. de alimen. & cib. leg. ita tenet Paulus de Cast. in l. cum ab uno, n. 3. & in l. creditorem ensi. ff. de le. 2. Alex. cons. 132, n. 2. vol. 2. quos refert & sequitur Mantic. de conie ctur ultim. volunt. li. 10. tit. 2 n. 18.* & in terminis nostræ observationis Bacca *d. capit. 5. n. 43.*

51 Limitari † tamen debet nostra hæc observatio, quando testator nominans tutorem dixit, tutorem legato à se relicto contentum esse debere, nec amplius petere posse pro decima: tunc namque si tutor sciens acceptet legatum, nihil amplius pro labore administrationis tutelæ petere poterit, *iuxta gl. in d. l. creditorem, ff. de le. 2.* quam in hac specie omnes probant, *teste Bacc. d. capit. n. 43. in princ.* ubi aliquos refert, qui in terminis ita tenent, & conclusionem generalem probat etiam Molina Theol. *de iust. & iure 1, parte, secundo tractatu, disputat. 220. col. 1231. in vers. sive aliquid.*

52 Pro quo facit, † quoniam legatum accepians censetur onus annexum agnoscere, *l. cum ab uno, in princ. ff. de leg. 2. c. officii de testam. l. cui tutelam, ff. de test. im. tut. & d. l. Titia la. 1. §. qui in vita, ubi gl. in verb. portionem, ff. de leg. 2. l. Imperator, § si centum, ff. eodem tit. l. si compensandi, C. de hered. instit. Decius cons. 199. n. 13. Cravet. cons. 175. n. 9. & cons. 245. n. 4. Alciat. cons. 545. n. 4. Bellon. cons. 9. n. 9. quos refert & sequitur Pet. Surd. d. cons. 112. n. 29 lib. 2.* ubi etiam *n. 30. cum aliis.*

53 Idem † probat in uxore, cui legatus fuit ususfructus cum onere, ne dotes peteret. Acceptando namque legatum videtur dotibus renunciare. Eandem priorem sententiam, quod legatum acceptans simpliciter videatur onus sibi iniunctum suscepisse, tenet & probat Mantic. *de coniectur. ultim. vol lib. 10. tit. 2. n. 17.*

Secundo, † pro eadem observatione adduco optimum

54 simile: Nam, quando testator dixit, se legare matri usumfructum pro omni & toto eo quod ipsa petere vel exigere posset in hereditate sua, expressa eiusdem testatoris voluntas ostenditur, quod fiat compensatio, ut videtur probari *in l. uxor. tua, C. de bon. auct. possid. ita tenet Abb. cons. 81. col. 2. n. 1. in fine, vol. 1. sequitur alios allegans Simon de Pratis de interpret. ultim. voluntat. libro quarto, dubitatione 6. nu. 38. pagin. 297.* ubi quod quando relinquitur creditori pro eo, quod est sibi debitum, dictio *pro* inducit compensationem, *secundum Carol. Ruin. consil. 60. numer. 6. & 7. libro 2. & consil. 70. colum. 2. in princ. eodem volum. & per Bursat. consilio 48. numero. 18.* Eandem sententiam huius secundi fundamenti sequuntur alii plures relati per Petrum Surd. *d. consil. 112. num. 17. cum sequentibus*, ubi eam comprobat aliquibus fundamentis, quando mater non habet aliquod aliud ius in bonis quam pro dotibus, *& numero 21.* inquit, hoc multo magis procedere, si testator iussit matrem esse tacitam & contentam, & quod aliud petere non possit, quia hæc clausula compensandi animum ostendit secundum plures Dd. quos ibi refert.

55 Idem est, † si pater relinquat filiæ centum pro omni iure, quod filia posset prætendere super sua hereditate: tali namque casu non poterit dotes etiam maternas petere, *ita Bald. in l. libertis, num. 28. vers. aut dixit relinquo. C. de bon. quæ lib. quem sequuntur Car. Ruin. cons. 136. num. 7. volum. 2. & alii relati per Petrum Surd. ubi supr. nu. 24.* ubi quod secus est, quando cedit iura, quæ habet super bonis paternis, quia eo casu petere posset dotes maternas, cessione non obstante.

Similiter etiam, † cum testator simpliciter dixit, quod legatarius debeat esse legato contentus, & plus petere non possit, intelligitur habuisse animum compensandi, 56 *iuxta l. si debitor, ff. ad l. Falc. ut tenent Bal. Ruin. ubi sup. quos adhoc refert Mantic. d. lib. 10 tit. 2. num. 17 ibi, & ita,* ubi quod hoc locum habet, etiam si minus sit in legato quam in debito, quando testator expressit quod legatarius nihil aliud petere possit. Idemque dicendum esse, si testator voluerit legatarium esse contentum legato sibi relicto pro omni eo, quod petere posset, *ut tenent Dd. ibi per eum adhoc citati.*

Sic etiam † si testator instituendo uxorem suam heredem dixerit, cum hoc onere, ut debeat suam dotem conferre cum hereditate, videtur eam instituisse heredem animo compensandi cum debito dotis, adeo quod heres uxoris restituendo alii dictam hereditatem, non poterit deducere ex ea & retinere ipsam dotem, *Capra cons. 111. quem adhoc refert & sequitur Simon de Pratis ubi supra, n. 37. pagin. 297. colum. 1.* 57

Ubi advertit, † quod si de dote non fecerit mentionem per alia quæque verba generalia, non intelligitur facta compensatio cum dote, *ut late probat Signorol. de Homed. cons. 176. num. 10. cum sequen. Paris. consil. 95. nu. 10. lib. 2. Menoch. consil. 162. n. 27* & plures alios casus in proposito animi compensandi congerit Simon de Pratis *ubi sup. n. 38. cum seqq.* 58

Cum hæc ergo ita se habeant, † à fortiori idem erit dicendum in nostro casu, quando testator iussit debere esse contentum cum legato à se relicto, & quod amplius petere non posset pro decima: si quidem expresse & nominatim id cavit, ne amplius pro decima petere posset, & tutor id legatum cum eo onere agnoverit, *ut probavimus:* nisi agnoverit legatum ignorans dispositionem testatoris, *ut cum Bald. in l. si, ff. de confir. tut. & Alex. in l. 1. n. 4. ff. de leg. 2. tenet Bacc. d. cap. 5. n. 45.* 59

Licet enim testator, sive nominet tutorem sive non, possit facere ne tutor auferat decimam, neque in ea eum gravare, *ut plurib. comprobat Bacc. d. c. 5. n. 47. cum sequent.* poterit tamen legare tutori eo onere, ut legato sit contentus, & amplius petere non possit ratione decimæ hoc agnoscente, & consentiente ipso tutore, cum possit iuri pro se introducto renuntiare, *iux. iura vulgaria.*

Quod † autem diximus, testatore iubente, ut mater vel filia sit contenta cum legato a se eidem relicto, pro omni & toto eo, quod ipsa petere vel exigere posset, ut tunc compensatio fieri videatur, & non possit petere dotes, intelligendum est, quando legatum fit simpliciter, pro omni & toto eo, quod legatarius petere posset: sed ubi restringuntur verba ad id, quod legatarius petere posset de bonis testatoris, tunc compensatio non inducitur, quia petendo legatarius creditum suum, non dicitur petere de bonis testatoris, quia bona intelliguntur deducto ære alieno, *leg. subsignatum, §. bona. ff. de verb. significat.* ac proinde mater, vel filia petens dotes sibi debitas tanquam æs alienum, non dicuntur petere de bonis testat. *prætor, §. si pater, ff. de collatione bon.* est communis, ut plures allegans probat & resolvit Simon de Pratis *ubi supr. num. 27. & 28. pag. 296. col. 2. & diximus supr. n. 41. in 2. demonstratione.* 60

Unde † Bart. *in l. ut iusiurandum, §. si liberi, in fine, nu. 7. ff. de oper. lib.* inquit, quod filia instituta in re certa, & iussa plus non petere, de bonis patris poterit præter legatum etiam consequi dotes maternas, etiamsi legati vires transcendant legitimam: quem sequitur Baldus *in l. liber-* 61

l. liberti libertaque, C. de oper. lib. sequitur plurimos referens & bene comprobans Petrus Surdus, d. consilio 112. nu. 34. & melius n. 81. & 82. & 83. Eandem sententiam Bartol. & resolutionem prædictam sequitur plures referens & communem esse profitetur ex lasu. Mantic. *de coniect. ultim. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 21. & 21.* ubi refert ex Be-

62 nedict. Capra, *consil. 184. nu. 10. & infra dicente*, † quod similiter testator non videtur habuisse animum compensandi, si simpliciter dixerit, quod legatarius plus petere non possit, dummodo ex præcedentibus & subsequentibus colligatur testatorem sensisse de bonis suis, quod verum esse censeo dummodo id recte constet arbitrio boni viri.

63 Sed præcedens † distinctio procedit, quando legatũ & debitum sunt compensabilia: sed ubi non cadit regulariter compensati, ut de specie ad quantitatem, vel de quantitate ad speciem, vel è contra, tunc non debet fieri distinctio, quod prohibitio fiat de non petendo in hereditate vel in bonis, quia utroque casu denegatur compensatio, ut colligitur ex dictis per Bald *in dict. l. liberti, num. 28. versic. dic.* ubi dicit quod si testator legans quãtitatem sit debitor speciei, non dicitur compensare: sed si sit debitor quantitatis tunc distinguitur, an prohibuerit plus peti in bonis vel hereditate, & ita Baldus *in 1.* ubi tractatur de quantitate ad speciem, tenet quod indistincte denegatur compensatio *in 2.* vero fiat distinctio supradicta. Et ita intelligit & declarat R. ... *cons. 124. n. 17. versicu. 2. respondetur vol. 2. & ante eum C. pra consi. 164. n. 17. & in fine consi quos refert & ... quitur Pet. Surd. d. consi. 112. n. 93. lib. 1.*

64 Dubium tamen est, † an idem sit prohibere, ne quid de hereditate petatur vel de bonis. Et quamvis prima, quod aiunt, facie idem omnino esse videantur hæc duo, quia ubi de bonis alicuius fit mentio universaliter, idem omnino de bonis indicatur, quod de hereditate & è côtra *l. nam quod, §. fi. & l. cogi, in principio, & §. 1. ff. ad Trebel.* & sic utroque casu legatarius possit legatum & dotes & sic creditum suum petere, *ut concludit Decius, cons. 425. n. 10.* quem sequitur simpliciter Nevizan. *cons. 62. n. 23.* non tamen hæc sunt tuta, *secund. Petrum Surd. d. cons. 112. n. 87. statim post princip.*

Similiter etiam sunt, qui differentiam constituant inter hos duos casus, quando prohibita esset mater aliquid petere de bonis & hereditate: vel quando prohibita esset plus non petere in bonis & hereditate, ut priori casu dotes non possit petere: in secundo vero possit eas petere, ex quo neq; in bonis sunt neq; in hereditate, *argumen. tex. in l. 2. §. in hac actione el 2. ff. de vi bon. rapt. ita Alex. cons. 49. n. 4. vol. 3. Anchar. Moder. lib. 1. quæst 90. nu. 5. & Signorol. cons. 167 n. 13.* quos ad hoc refert Surd. *dict. cons. 112. n. 87.* sed improbat, *n. 91. & 92.*

Sed verius est, quod si testator non solum dixerit, quod legatarius plus petere non possit de bonis testatoris, sed etiam quod non possit petere de bonis & hereditate ipsius testatoris, tunc quidem locum habeat coniectura, quod voluerit cum ipso debito compensare. Nam quamvis æs alienum non sit in bonis, est tamen in hereditate, *l. 1. C. si cer. pet l. pro hered. C. de her. act. l. nihil. ff. de verb. sign. l. hereditas, ff. de reg. iuris.* Et in terminis ita clare sensit Bald. *in d. l. liberti libertaq. sub n. 23. C. de oper. liber.* ubi concludit, quod si le... ta ... ius prohibetur plus petere super hereditate, non poterit agere ad dotem maternam: sed si prohibetur plus petere super bon..., tunc agere possit. In hoc casu intelligitur procedere opinio Bartol. *in d. l. si liber.* Ita etiam d... ingenu Ruin. *cons. ... 9. num. ...* *primo, volum 2. & sequitur Mantica. d. titu. 2. lib. 10. n. 23.* ubi *n. 24.* inquit, hoc etiam videri restringendum, nisi peciatur ... deicomissum, quod fuit debitum ab ipso testatore ... quia fideicommissum ... on est de hereditate: cum appell... one hereditatis fid... commiss... non comprehendatur *glo. in l. Titius, ff. de legat. 3.* & ita in terminis consuluit Decius *cons. 425. n. 1. ... num ...* probaverat idem Mant. *eodem titu. num. 15.* ubi ... od cum hæc quæstio incidisset ex facto ita respondit & ... tinuit, quidquid contradixerit Mande. Alban. *co... 6. & 7.* & alios allegans Simon. de Præt. *de interpret. dubitatione 6. n. 9. ad fin. pagin. 29. col. 1.*

Addit † tamen Mantic. *ubi supr.* quod hoc intel... tur, nisi eadem bona, quæ sunt subiecta fideicommisso essent ab ultimo testatore ipsi fideicommissario ... & inquit ita loqui tex. quem Alban. adducit *in l. ... modi, §. si Sempronius, ff. de legat. 1.* quia in hoc casu non ... tur de aliqua compensatione, quia videtur potius facta restitutio & debiti solutio, *ut scribit in termin. Cravet cons. 131. num. 16. & consil. 417. num. 10.* Duæ enim ... lucrativæ in eundem hominem & eandem rem non possunt concurrere. *l. Mævius, §. duobus, ff. de leg. 2. & in §. ... res aliena, Instit. de legat.*

Imo † legatum factum per gravatum fideicommissario, censetur factum animo compensandi ... fideicommissum, stantibus maxime coniecturis animi compensandi, *Aymon Cravet. d. consil. 131. num. 17.* de quibus per Menoch. *consil. 56. num. 19. cum sequentibus, ita Simon. de Præt ubi supr num. 16.* 66

Debitum † namque fideicommissi quoad gravatum dicitur necessarium, ut cum aliis probat Simon de Prætis *ubi supra folio 295. sub nu. 9. ad finem*: sed verius est ... præmissa specie (cessantibus coniecturis animi compensandi) legatum præfatum non esse compensandum cum fideicommisso, quia fideicommissum debebatur fideicommissario ex voluntate primi testatoris, non legis dispositione.

Idemque est, † si heres gravatus onere fideicommissi fideicommissarium heredem cum aliis instituat: ... que heres solum compensat in fideicommisso, quod ... xta portionem hereditatis, in qua est heres institutus, ad ipsum spectaret restituere talis fideicommissi ... non ... ple, sed quidam tertius esset fideicommissarius, si ex adverso non probetur animus in totum compensan... *ut in l. Titius, ff. de legat. 1. & in terminis ita tenet & declarat Molin. Theol. 1. parte de iustit. & iur. 1. tractatu, disputatione 200. colum. 1227. ad fin.*

Similiter etiam, † quando dotes legatariæ consistunt in bonis stabilibus & immobilibus, nullo modo videtur testator voluisse matrem excludere, quamvis eam prohibuerit aliud petere in bonis & hereditate sua: illa bona non possunt dici esse in hereditate filii, quamvis ... orum fructus perciperet. Id namq; intelligi debe... familiaritatis iure, postquam constat matrem ... esse dominam, ne alias in filio præsumatur delictũ *l. qui iure, ubi Bar. & alii, ff. de acquir. possess. præsertim Imol. Rom. & Alex.*

Qui † in proposita speciei dicunt, quod filius qui communiter vivit cum matre ... licet vadat sæpe ad ... ndum matris, & fructus ad communem habitatione... c...tet, non tamen dicitur possidere, *Gozadin. co...* ... qui idem dicunt è contra, quando mater ... dum filii. Idem probant alii quam plures Doctores, quos refert & sequitur Petrus Surd. *d. consil. 112 num. 95.* qui ex hoc hanc nostram observationem in specie, de qua agimus, probat & tenet.

Illud tamen † pro intellectu supradicto ... it observandum, quod quotiescunq; legatarius qui ... hibitus nihil amplius petere de bonis ipsius testatoris, habebat aliq; ius in bonis testatoris ad quo... posset referri, sine dubio cessat coniectura compensationis: sed si non possint referri, nisi ad dot... maternam vel aliud debitum, tunc ex coniectur... tatis agere non poterit. *argumento l. fundus, qui ... ff. de fund. instru. l. 2. ff. de lib. & posthum. ita ... tic. ubi supra, num. 25.*

Ubi † quod ideo ex facto respondit Ruin. *d. cons. 7...*

num. 3. versi. 2. respondetur, volu. 2. quod legatum filiæ relictum est pro omni eo & toto, quod petere possit de bonis testatoris occasione legitimæ vel quacunque alia ratione & caussa, & nihil aliud in bonis defuncti haberet filia, ad quod illud verbum, *quacunque ratione & caussa*, possit referri, debeat intelligi de debito ipsius dotis, de quo ibi late agit ipse Mantic. *dicto, num. 25. cum sequent.*

73 Legatum † autem relictum filio eo onere adiecto à patre, quod debeat illo relicto esse contentus nihilque amplius petere possit, non excludit ipsum filium a supplemento legitimæ, tametsi simpliciter id agnoverit, quod sibi in testamento relictum est, *ut in authentic. ut cum de appell. cognos. §. hac autem disposuimus, versic. cæterum, collatione 8.* quia illud onus adiectum non valuit, sed ipso iure reiicitur, *l. quoniam in prioribus, & in l. omnimodo, C. de inof. testam.* & in terminis tenet Bald. *cons. 161. in fine, volu. 5.* & Paulus Castrens. *consilio 193. num 3. versiculo sed certe, volum. 2. sequitur Baec. de decima tut. capit 5. nu. 46. & Mantic. de coniect. ultim volunt. libro decimo, tit. 2. num. 19.* ubi quod filius in prædicta specie non intelligatur eius supplemento renuntiare, nisi hoc specialiter expresserit, *leg. si quando, §. & generaliter, C. de inoffic. testam.* Et quod hoc ita ab omnibus Doctoribus receptum est, ut supplementum legitimæ peti possit, tametsi testator hoc expresse prohibuerit, *ut in d. §. hac autem disposuimus, versic. cæterum.* & tenet Bald. & alii, quamplures Doctores, quos ibi ad hoc citat dicens, hoc non modo 74 certum esse sed etiam tutum & pervulgatum. † Ex superioribus circa compensationem legati cum debito necessario deducitur ad decisionem optimi casus, qui est huiusmodi: Pater reliquit in testamento seu inter vivos promisit dotem filiæ suæ, quæ quidem imputanda est in legitimam, *l. quoniam novella, C. de inoffic. testam.* & instituit filium masculum heredem vel alium agnatum, qui testatoris hereditatem adivit, & postmodum testando reliquit, vel dotando dedit filiæ prædictæ testatoris simpliciter eandem, vel maiorem dotem, quam reliquerat pater. Dubitatur, *an ista dos relicta vel data per heredem, censeatur animo compensandi cum dote relicta vel promissa per patrem, vel an ipsa filia possit consequi utramque dotem sibi relictam?* In qua specie Philippus Corneus *consilio 292. circa primum, vol. 1.* tenet, quod utramque possit consequi, & non animo compensandi relicta vel data dicitur per regul. *leg. creditoris, ff. de legat. secundo, cum simil.* quæ habet, quod legatum factum creditori non præsumitur factum animo compensandi, nisi probetur per eum, qui se fundat in compensatione de legato, maxime debito per heredem ex quasi contractu, inducto per suam aditionem hereditatis & sic ex caussa voluntaria, *ut late ibi per eum in quadam caussa Parisiens.* idem sensit, *in consil. 258. colum. 2. versicul. restat, libr. 3.* quod legatum dotis ab alio relictum debeatur oppte, in eo non compensato legatu eidem per patrem relicto in suo testamento: sed male consuluit in hoc Corneus. Et sic contrarium est tenendum in præmissa specie. Imo quod legatum vel datio dotis secunda compensetur cum prima, quia ex persona heredis non mutatur qualitas obligationis, *l. 2. §. ex his, ff. de verb. oblig.* Vnde cum obligatio patris dotandi filiam sit debitum necessarium, utpote à lege inductum, *l. fin. C. de dot. promiss. cum simil. l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* consequitur, ut heres eius, dotando eam, videatur animo compensandi & adimplendi onus paternum & proprium id fecisse, non vero utrumque reliquisse, *d. l. si cum dotem, §. si pater, ff. solut matrim. cum simil.* & sic animo se liberandi, quatenus ipse est heres patris, *l. Nesennius, ff. de neg gest.* & ita recte in terminis probavit Paul. Castrens. *consilio 35. videtur dicendum, lib. 2.* & late discutiendo concludit, legata pro eadem caussa dotis facta in testamento patris, & in testamento filii heredis, censeri facta in eodem testamento, & per filium heredem animo compensandi, adeo quod minor summa inest maiori tantũ debitæ per *l. quid ergo, in pr. ff. de leg. 1.* quem sequitur reprobando Corneum *ubi sup.* Aymun. Cravet. *d. cons. 131. n. 14. cum sequentibus, & addit Petrus Ancharan. cons. 26. in quæst. supradicta, col. fin.* qui hoc probat & late in terminis idem probat Ioann. Mar. Riminald. *consilio 230. nu. & sequent., sequitur etiam Ruinus consilio 138. columna 2. ad fin. libr. 4. & ante eum Bald. consil. 330. cuius talis est. nuvia reliquit libr. 5. & Angel. consil. 88. Ioannes Philippi, & consil. sequent., & Gabriel Eugen. consil. 206. n. 5. & 6. & Alber. cons. 2. in fin. & novissime hos & alios allegans Simon de Pratis de interpret. ultim. volunt. libro 4. dubitatione 6. n. 13. & 14. & latissime idem autor consilio 10. ubi num. 49. cum sequenti. libr. 1. adversus Corneum, ubi sup. & contra Capram cons. 39. & Menoch cons 151. num. 22. & sequent.,* qui male etiam consuluerunt idem quod Corneus, contra quorum consilia concludunt responsa & adducta per Simon. de Pratis *d. consil. 161. n. 52. usque ad n. 58.* ut ipsemet profitetur *d. dubitatione 6. n. 34.* ubi etiam concludit & affirmat, quod auctores adducti pro hac parte contra Corneum, vere in hoc iuris articulo faciunt communem opinionem & quod ita fuit obtentum.

Deducitur † etiam ex supra dictis non bene dixisse Roderic. Suarez *in l. 1 tit. de las arras lib. 3. for.* quatenus probat legatum mariti factum uxori esse compensandũ cum arrhis, quas ei debet: Cum enim debitum arrhatũ non sit necessarium, hoc est ex præscripto & iussu legis, sed ex sua libera promissione, quam lex approbat & permittit marito, ut legatum non sit cum illis compensandum, sed ultra legatum uxorem debere obtinere arrhas integras, *ut cum Ioann. Lup. Montalv. & Covar. rectius resolvit Molina Theol. de iust. & iur. prima parte, secundo tractatu, disputatione 200. colum. 1230. versic. dubium est, & colum. sequent.* Vbi idem probat cum Ant. Gom. & Covarr. in legato cum medietate bonorum lucratorum constante matrimonio, ut cum ea non compensetur, sed quod utrumque accipiat uxor, quod expresse decidit *leg. 16. Tauri,* quæ hodie est *l. 7. tit. 9 lib. 5. nov. collect. Reg.* cuius rationem ibi assignat Molina. 75

Vltimo † pro coronide ea illa notabilis quæstio se nobis offert hic examinanda, an si tutor vel curator datus 76 in testamento, repudiet legatum sibi relictum, teneatur nihilominus illud computare in decimam nec ne? Et Baeca quidem *de decim. tut. cap. 5. n. 52* partem affirmativam probat, nempe in specie huius quæstionis, legatũ relictum tutori ab eo repudiatum, computari in decimam. Primo ex tex. *in l. 1. vero cui 89 ff. ad l. falc.* ubi si heres repudiat, quod sibi relinquitur a testatore gratia conditionis implendæ, hoc est restituendi bona alii, quia 77 vult detrahere Trebellianicam, cogitur hereditatem restituere, Trebellianica non detracta, *ut ibi notant Bart. & Paul. de Cast.* dicentes, quod neutrum habebit ille heres & sibi imputet, qui si recepisset, in Trebellianica imputaretur, nec est in suo arbitrio detrahere quartam, ex quo testator sibi providit de eo, quod erat dandum gratia conditionis implendæ.

Secundo ex *l. cum quidam, C. de condit. insert.* ubi si servo relinquatur libertas, si decem dederit heredi, consequitur eam, si heres nolit agnoscere legatum.

Tertio, quia legatum censetur relictum pro administratione, idque tutor ignorare non debet, cum teneatur scire ius. Repudians autem legatum, videtur renuntiare præmium administrationis, ut potest quilibet iuri pro se introducto renuntiare, *l. si quis in conscribendo, C. de Episcop. & Cleric. & de pact.* Ergo decimam petere non potest.

78 His nihilominus † non obstantibus, contraria sententia in specie præmissa mihi verior & tenenda videtur.

tur. Primo quoniam etiam si de iure mulier, cui relinquitur à patre legatum pro dote, non possit pro concurrenti quantitate petere dotem, *ut in l. Titia, §. qui invita, ff. de leg. 2. & in l. si cum dotem, § si pater, ff. solut. matrim. & supra quoque diximus*, id tamen locum non habet, si mulier repudiet legatum, *secundum Alexand. in leg. si cum dotem, §. si pater, n. 3.* Neque obstat responsio assignata huic fundamento *per Baec. ubi sup.* nempe quod ibi relinquitur legatum pro re propria. Ideo si repudiet propriam rem, petere potest, hic autem loquimur, non quando quis rem propriam vendicat, sed cum petit decimam in remunerationem laboris, quo casu paria sunt, accepisse vel repudiasse, *ut in d. l. heres*, hæc enim differentia inanis est, siquidem ad evitandum præiudicium debiti necessarii ex repudiatione legati, paria sunt, rem esse propriam repudiantis, vel sibi iure & præscripto legis debitam, *dict. leg. si heres* non loquitur in casu, de quo agimus, sed in diverso, ut statim dicemus, & ideo non obstat.

Secundo, quia, ut idemmet Baeca prius *num. 47. cum duobus sequentibus* probavit, & nos iam supra quoque sequuti sumus, testator sive nominet tutorem, sive non potest efficere, ne tutor auferat decimam, nec in ea illum gravare potest, cum sit debitum legale, *argumento l. nemo potest, cum simil. ff. de leg. 1.* & tamen præterea Segura *in repet. l. coheredi. § cum filia, fol. 19. ver. sed adverte, ff. de vulga. & pup. subst.* quia tutor decimam accipit à pupillo non à testatore, & cum à testatore nihil accipiat, gravari non potest *l. ab eo. cum simil C. de fideicom.* deinde tutor non capit decimam ex liberalitate, sed ex caussa onerosa ratione laboris, & sic potius videtur eam accipere, ut debitum, quam ob honorem: Ergo gravari non potest. Tandem tutor possidens decimam, rem sua opera partam possidet, non vero rem à testatore, vel pupillo donatam. Ergo, quod suo labore acquirit, à nemine, eo invito tolli potest, *l. id quod nostrum, ff. de regul. iur. l. fi. ff. de pact.* Cum ergo hæc ita se habeant & vera sint, quomodo dici aut fundari potest, quod tutor repudians legatum, decimam deducere non possit? Si enim hoc verum esset, sequeretur inde, quod testator nominans tutorem filiis suis, posset tollere & minuere tutori decimā sibi à lege ob laborem delatam, relinquendo ei legatum multo exiguius decima: Cum certum sit, tutorem id minime agniturum, sicque per indirectum tutorem defraudaret dict. decima, vel parte ipsius, ut filiis suis prodesset, inque testatoris manu esset fraudem facere eidē legi, quod minime est dicendum nec admittendum.

Tertio, quia quis unquam asserere audebit, quod tutor repudians legatum & tutelam, compellatur invitus suscipere tutelam absque præmio decimæ? quibus fundamentis hanc opinionem censeo esse verissimam.

Non obstat † primum fundamentum contrarium
79 nempe *l. si heres, cuius, ff. ad l. falcid.* eius namque dispositio loquitur, & procedit in repudiatione legati relicti, caussa conditionis implendæ, quod lex falcidiæ commodum præstat, & sic pro eo debito legali, quod ex bonis ipsius testatoris deducendum & exsolvendum erat: At vero decima fructuum, de qua agimus non ex bonis testatoris deducitur, sed tantum ex fructibus & redditibus bonorum pupilli, quod tollere aut diminuere non potest testator directe nec indirecte, *ut prædiximus*, At falcidiam item hodie potest prohiberi, *ut in authent. de here. & falcid. §. si vero expressim, & in authent. sed cum testator, C. ad l. falcid.* per quæ iura hæc est vera & communis opinio, *secundum Menoch. de success. creat. §. 8. num. prim. & Mich. Graff. in suo lib. sententia. §. testamentum,*
80 *quæstione 62, nu. 4.* ubi † etiam quod secundum opinionem magis communem & usu in practica receptam, Trebellianicam quoque prohibere potest, ad quod infinitos auctores allegat, & rationem, quare testator prohibere potest falcidiam, adducit, Mantic, *de coniect. ultim. volun. lib. 9. tit. decim. te* [illegible] *in repet. leg. nemo potest, num. 302. cum* [illegible] *316. cum sequentibus*, quod tacite etiam proh[illegible] sit, & quibus verbis, & in quibus casibus cens[illegible] prohibita, & *Mantic. etiam, ubi supra, dict. lib* [illegible] *13. n. 16. cum sequentibus.*

Non etiam obest secundum fundamentum p[illegible] partis, nempe *dict. l. cum quidam, C. de condi. inser* nihil probat contra nos in nostra specie, quæ est tum diversa ab illa, non enim servus desinere debet [illegible] sequi libertatem, si decem offerat heredi, eo, quod he[illegible] nolit agnoscere legatum.

Tertium non astringit, quia tutor repudians le[illegible] sibi relictum, non ideo videtur repudiare præmium a[illegible] ministrationis legale, hoc est decimam quamvis legatum censeatur relictum pro administratione. Repudi[illegible] namque tantum illud legatum, quia sibi [illegible] illud agnoscere, forte, quia est exiguius decima [illegible] ratione motus, animo potius decimam petendi, quam illi renuntiandi, cum donatio in dubio nunquam præsumatur, *l. cum de indebito, cum simil. ff. de probat.*

Quintimo † ex omnibus supradictis [illegible] favorem hu[illegible] sententiæ, censeo ipsam ampliandam, ut procedat, etiam si expressim testator caveat, ut tutor sit contentus [illegible] to à se relicto pro administratione & labore tutelæ, [illegible] que aliquid amplius ratione decimæ petere possit: A[illegible] namque poterit tutor repudiare hoc legatum, cum p[illegible] testatione deducendi & habendi decimam sibi à leg[illegible] ri delatam: Cum enim testator prædictam decimam [illegible] lere nec minuere possit, *ut sup. non semel diximus*, [illegible] sequitur, quod prædictum præceptum & cautela t[illegible] toris tutori non nocebit, quo minus ipse, si velit, repudiare legatum possit, & decimam nihilominus sibi ded[illegible] cere. Consentio tamen eidem Baecæ, *dict. capit. 5. nu. 5*[illegible] dum tenet, quod servus relictus tutor filiorum testat[illegible] ris. † possit deducere decimam, licet propter tutelam fi[illegible] at ipso iure liber, quoniam id fit favore pupilli, ut [illegible] esta ab eo valeant, & commodius administrare possit [illegible] litatem pupilli, *ut in l. quidam, C. de neces. serv. her. inst. & in l. si hereditas, §. fin ff. de testam. tut.*

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum & redditumm minoris an danda tutori honorario & dato caussa notitiæ? & numeri sequentibus distinguitur, n. 10. in tutore honorario.*

2 *Tutor honorarius non administrat.*

3 *Tutor testamento datus non potest appellari honorarius, si ei iniungatur cura exigendi rationes.*

4 *Tutor honorarius non tenetur iurare se omnia recte & ad minoris utilitatem gesturum, neque prætermissurum utilia, nec admissurum inutilia.*

5 *Tutela honoraria non excusat ab onere quartæ tutelæ.*

6 *Tutor honorarius tenetur facere inventarium.*

7 *Tutor honorarius non potest matrimonium contrahere cum pupilla.*

8 *Mariti etiam nobilissimi lucrantur quartam partem dotis ex statutis, eam marito, mortua uxore, deferentis.*

9 *Quarta Trebellianica datur etiam Principi ipsi, Cæsari si heres instituatur & rogetur de hereditate restituenda.*

11 *Decima non debetur tutori caussa notitiæ dato* [illegible] *mul cum aliis eorum consensu administ*[illegible]*ret, ut & tunc cautela datur contutoribus, ne ab eis* [illegible] *salarium maius decima, ut n. 16.*

12 *Tutor caussa notitiæ non datur, ut gerat sed* [illegible] *contutores instruat.*

13 *Tutor caussa notitiæ datus solum tenetur* [illegible] *contutores male gerentes non fecit suspectos, vel si eos ex vero non instruxit.*

[illegible] caussa notitiæ recte soluitur, nisi hoc fit pr[illegible].

CAPUT VI.

An decima danda sit tutori honorario & dato caussa notitiæ?

DE † tutore honorario, & de dato caussa notitiæ iam supra egimus *in 1. par. huius tractatus, capit.* 3. reliquum est, ut hic breuiter videamus, an his tutoribus decima fructuum & redituum bonorum pupilli danda sit?

Et † de tutore honorario dubium videri [illegible] test, quoniam hic non administrat, *l. 3. §. tantundem, ff. de adminis. tut. ibi, ceteri ergo tutores non administrant, abnuit, [illegible] quos vulgo honorarios appellamus, [illegible] ibi notant communiter Doctores, de quod, si forte, § [illegible] quidam, ff. de solut. & ibi etiam Doctores.*

3 Vnde † si tutori dato in testamento iniungatur uia exigendi rationes, eo ipso non potest appellari honorarius, *l. iure nostro, §. honoris, ff. de test. tut.* [illegible] Alber. & Bar. notant, quod tutor honorarius ad eo [illegible] stabo nere administrationis, ut si ei solum in[illegible] igendi rationes, eo ipso non sit [illegible].

4 Hinc † etiam scripsit Bald *in d. l. quod si forte §. sunt quidam*, quam legit *in l. ratum, ff.* [illegible] teneatur iurare, se omnia recte & ad minoris [illegible] gesturum, neque prætermissurum [illegible] surum inutilia, *ut in l. si § sed cum ante iustas, C. de cur. it. furios.* hoc tamen non requiritur in tutore honorario, *quem refert & sequitur Baeca de decim. tut. c. 6. n.* [illegible] sed decima fructuum datur propter laborem impensum in administratione tutelæ, ut patet, & tutor honorarius [illegible] laborat, nec datur ut gerat, Ergo ei nõ debetur decima.

5 Secundo † hæc pars comprobatur ex *l. si quis tut. 60. §. quid ergo, ff. de ritu nupt.* ubi quod habens tres tutelas, nõ excusatur ab onere quartæ, si una tutela sit honoraria: Si ergo tutela honoraria non sufficit ad effugiendum damnum & onus alterius tutelæ, multo minus sufficere debet ad capiendum lucrum decimæ, quæ tutoribus administrantibus pro labore defertur.

Rursus & ex diverso, quod tutori honorario decima danda sit, facit generalitas & indistinctio nostræ leg. furi, quæ de tutoribus & administratoribus orphanorum loquitur: honorarius autem tutor, tutor est, *ut in iuribus sup. allegatis*, Ergo ei debetur decima, quia ubi verba legis conueniunt, eius dispositio locum habet, *l. 4. §. toties, ff. de damn. infect. cum simil.*

6 Secundo, † quia tutor honorarius tenetur facere inventarium, sicut ceteri tutores, *ut tenet Bar. in leg. tut. qui Repertorium, in princip. col. 1. ff. de administ. tut.* qui t ex lex generaliter loquitur, & Bar. sequuntur Bald ibi, & Salyc. *en l. tutores col. 3. C. eodem titul. & Aufrer. [illegible] in addit. Capella Tolosan. decis 288. col. fin. Baec. d. capit. 6. n. 4. diximus sup.* Ergo cum laboret tutor honorarius in hoc, indeq; ad plura consequenter teneatur, merito ut ei decima danda sit.

7 Sic etiam tutor honorarius, † non potest matrimonium contrahere cum pupilla, *ut in l. si quis §. quid ergo, ff. de ritu nuptia. l. 3. §. tantundem, ff. de administ. tut.* & non minorem potestatem habet in administratione, quam ceteri tutores, *ut in d. l. quod si forte, §. sunt quid. in, ff. de solut. & ibi notant Dd.* Ergo id. præmium debet habere.

8 Similiter † si ex statuto vir mortua uxore lucratur quartam partem dotis, hoc etiam erit admittendum in viris nobilissimis (prout solent constitui viri nobilissimi tutores honorarii,) *ut eum Decio probat Baeca, d. capit. 6. num 6. ad finem.*

9 Quarto, † etiam Trebellianica, quæ datur heredi propter onus restituendæ hereditatis fideicommissario, dãda est Principi, ipsique Cæsari, si heres instituatur, licet non satis videatur conuenire dignitati Augusti, *ut in l. si legatus, §. fi. ff. ad Trebel.* cuius hic est verus & communis intellectus, *ut ibi notant Dyn. B[illegible] Castr. Imol. & Alexand.* qui testatur hanc [illegible] clementiam, *teste Baec. dict. cap. 6. n. 6.* E[illegible], quod tutor honorarius etiam de[illegible]

10 Hæc † & alia in utramque pa[illegible] *cap. 6. à n. 1. cum sequentibus*, [illegible] tande[illegible] vir, quod aut tutor honorarius iuxta naturam suam non gerit, & nullo modo conse[illegible] decimam e[illegible] supra dictis pro parte [illegible]; si autem ge[illegible] prout ei licet, sicut ceteris tutoribus [illegible] procul dubio consequetur decimam, Et prout [illegible] & absoluto iusta ac iuridica est, ac proinde eam libenter pr[illegible] teutam iam cessant hinc inde [illegible] lucta Non etiam obest, quod honorarius [illegible] de periculo tutelæ, ut videtur probari *in dict. l. 3. §. tantundem, ff. de administrat. tut.* quia respondet [illegible] *num. 19*, quod tutor honorarius non tenetur de periculo obuenicute ex eo, quod ipse non gerit, sed tantum in [illegible] contutores suspectos non fecit, [illegible] de periculo tenetur, nõ percipit decimam, nisi [illegible] ut patet in nominato [illegible] tenetur, *ut in l. [illegible] ff. de fideiusf. tut.* & tamen nemo [illegible] repo sse, nec e[illegible] modo deberi [illegible] Solum enim [illegible] ista leg. Regia d[illegible] pro [illegible] bore [illegible] ut in ip[illegible]

11 De tutore † autem dato caussa notitiæ, an is decimam percipere debeat, plur[illegible] etiam pro & contra adducit Baeca, *ubi supra d[illegible] capit. [illegible] cum sequent.* & tandem consulit & pondere [illegible] vero [illegible] tutam, ut h[illegible] nec danda sit, quoniam [illegible] caussa notitiæ gerere non debet.

12 Quia non † hic datur [illegible] gerat, sed ut con[illegible] tutores instruat, *ut notant Bar. [illegible] & Salyc. per [illegible] C. de peric. tut. & probat in . quod si f[illegible] §. sunt [illegible], ff. de solut. ibi, quidam notitiæ caussa dantur, quidam in hoc dantur ut gerant:* Aliud namque est administrare, aliud animaduertere administrantes: non enim differunt re verumetiam laboris qualitate & disparitate, *ut in d. §. sunt quidam.*

13 T[illegible] autem † caussa notitiæ dati solum [illegible] eos [illegible] suspectos [illegible] ex [illegible]

14 Veru[illegible] † si [illegible] tacite consensu [illegible] danda sit decima [illegible] unam percipiat & [illegible] bus pupilli de ducant [illegible] nec ho[illegible] gerentes, unam [illegible] decimam percipiant inter eos dividendam, *ut infra [illegible] dicemus, capit 16.* Item y ropofito dicet [illegible] ut tutor datus caussa notitiæ, simul gerat & [illegible] cum ceteris contutoribus eorum voluntate & permissu, omnes unam decimam percipiant & inter se eam diuidant, tamen hoc [illegible] nocet pupillo, sed tantum ipsi [illegible] tribus ge[illegible] qui op en serunt & permiserunt se um simul tutorem [illegible] notitiæ datum gerere, qui ad id non tenetur, nec [illegible] hoc onus incumberet: Nam ut ergo sit ipse de decima participet, non enim gratis gerere & administ[illegible] debebat. ceteri igitur contutores, qui permiserunt [illegible] una secum simul administrare, tenebuntur ei de decimam communicare, facit optimus tex *en d. l. quod si forte, §. sunt quidam, ff. de solut. ibi, eidem qui notitiæ gratia datus est, an recte soluatur videndum est: quia ad instruendos contutores datur: sed cum tutor sit, nisi prohibitum fuerit ei solui, puto liberationem contingere.* 15

16 Caueãt † tñ ne occasionẽ præbeant tutori caussa notitiæ

tiæ dato, p[illegible] quam plusquam in decima sit, si forte labor ma[illegible] sit, decima autem exigua & labori omnium insufficiens: dicet forsan tutor caussæ notitiæ datus, *vos me permisistis simul vobiscum administrare, & gerere, cum tamen ipse ad id ratione mei officii non tenerer, sed tantum ad vos instruendum, quod feci, & similiter vobiscum gessi, quare debes mihi persolvi iustum salarium, præcipue cum ob hanc occupationem desierim laborare in meis rebus, & alios laboratores conduxerim ad rem meam gerendam:* Et quamvis censeam vix hoc casu audiendum esse huiusmodi tutorem, imo credo, nullo modo audiendum, quia scire debebat vires tutelæ, nihilominus tamen prudenter se gerent in hoc à principio ceteri tutores, ut evitent lites & dissensiones.

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum, & redditum minoris, an danda sit protutori?*

2 *Legatum relictum alicui tanquam tutori, non consequitur illud, si administret non tanquam tutor, sed tanquam negotiorum gestor.*

3 *Protutori bene, & utiliter gerenti res minoris, dandum est salarium moderatum pro suo labore.*

4 *Decima non datur sequestro.*

5 *Sequestri officium est colere, colligere, & conservare, sicq; est curator bonorum.*

6 *Sequester, mandatarius, ceteriq; administratores atque negotiorum gestores, an inviti cogantur suscipere administrationem.*

7 *Sequester, & omnes commissarii non habentur loco domini, neq; eius personam repræsentant, prout habetur, & faciunt tutores; sed habentur loco simplicium gestorum & custodum.*

8 *Sequester, & sic simplex commissarius non potest conferre beneficia vel ad ea præsentare, quamvis curator datus per sona hoc possit: sed contra n. 16. resecta concordia de qua num. 18.*

9 *Sequester ob custodiam pecuniæ apud se depositæ salarium petere non potest.*

10 *Sequester, nudusq; minister nullum commodum sentire, vel sperare debet.*

11 *Sequestro vestium, vel similium salarium non est dandum, nisi forte tabernam, domum, vel conclave conducat, vel soluta mercede pro suo defraudetur.*

12 *Sequester factus ex partium contendentium voluntate salarium habere debet.*

13 *Sequester factus à iudice an ullam mercedem habere debeat ratione curæ & custodiæ.*

14 *Depositario an sit dandum salarium?*

15 *Administratoribus bonorum maioratuum, cum sequestro subiiciuntur lite pendente inter creditores, atque commendarum vacantium, assignatur salarium.*

17 *Depositarius iuris patronatus de per se, vel cum universitate non præsentat ad beneficia.*

19 *Decima non datur negotiorum gestori, sed expensas petere potest, & salarium pro re, qua pretio vel salario fieri solet.*

20 *Iter agentibus, servitia, & operas præstantib, salarium præstatur arbitrio iudicis taxandum ex bono & æquo iuxta laborem impensum, & negotii qualitatem, &c.*

CAPUT VII.

An protutori, sequestro, depositario, negotiorumque gestori danda sit decima?

1 De protutore † late egimus supra, *2. part. cap. 14. per totum* nunc videndum est, an ei decima fructuum, & redditum minoris danda sit? Hanc quæstionem late examinat in utramque partem Bacca *de decim. tut. cap. 20. num. 1. cum sequentibus*, & tandem *num. 3.* resolvit, verissimam esse sententiam, ut protutori minime sit danda decima: ex pluribus, quæ ibi numeris sequentibus adducit, & quæ nos etiam [illegible] *d. cap* [illegible] tum enim differt administratio tutoris ab a[illegible] one protutoris, *l. u, qui ff. de eo, qui pro tut.* & [illegible] non est tutor, *ut in l. 1 post prin ff. de eod. tit.* [illegible] si alicui † legatum relinquatur tanquam tuto[illegible] sequetur illud, si administret non tanquam t[illegible] tanquam negotiorum gestor, *ut docet Alex.* [illegible] *visis, & ponderatis, col. fi. ver. præterea, lib.* [illegible] *ec. con num. 3. versi. 2 responde, ibi, & licet, administraverit* [illegible] *quam coniunctus, diximus d. cap. 14 in fine.*

Denique, etiamsi quis revera tutor [illegible] non con[illegible] quitur decimam, nisi observet ea, quæ tuto[illegible] obs[illegible] re tenentur, tam in solemnitatibus, quam in [illegible] ad ministrandi, *ut infra dicemus*: Protutor auten[illegible] non est, neque eius administratio ita ut[illegible] sicut veri tutoris, nec onera imposita tutor[illegible] comparanda sunt cum administratione protuto[illegible]: Unde protutori decima non est danda.

Tandem lex nostra Regia fori, tuto[illegible] [illegible] esse decimam, non vero protutori. [illegible] lex, quæ protutori decimam esse dandam probet, nec de uno ad alium extensio fieri potest, cum sit dispar ratio, & diversa administratio utriusque: quibus inducor ut hanc opinionem Baccæ probem, & veram esse censeam.

3 Credo † tamen quod nihilominus protutori bene & utiliter gerenti res minoris, dandum sit salarium moratum pro suo labore, iuxta naturam rei arbitrio iud[illegible] si alias erat solitus operas suas locare, & suis rebus i[illegible] dere desiit, ut minoris negotio incumberet, ut alias [illegible] cemus in exsequutoribus ultimarum voluntatum, [illegible] huius operis.

4 Qua opinione † principali negativa retenta, [illegible] probat Bacca *ubi supr. num. 12. cum sequentibus*, in eo, cui res sequestri nomine traditur, nempe, ut in eo minime sit danda decima, tum, quia lex fori, de tutore tantum loquitur, & sequester tutor non est, nec tutori [illegible] lis, neque ei ullo modo comparandus Ergo a [illegible] & ratione legis non est recedendum tum etiam, quia officium sequestri, † est colere, colliger[illegible] & conser[illegible], *ut in l. postquam, §. Princeps ff. ut in poss.* [illegible] *legat.* Quod est 5 præcipuum officium curatoris bonorum & quod [illegible] quester sit proprie curator bonorum notat Con[illegible] *in leges Regias, art. 92. col. fi. vers. nam ubique, & ar[illegible] 93* Curator autem bonorum multum dist[illegible] tutor[illegible] potestate administrandi, eique non est danda [illegible] *infr. alio in c. dicemus*: Denique labor tutoris di[illegible] magnopere à labore curatorie, *ut patet in quampluribus*, Ergo diversum est in sequestro statuendum.

6 Is namque † & mandatarius, ceterique administratores & negotiorum gestores, inviti ad eam qualemcunque administrationem dari non possunt, *l. 2. §. quæritur, ff. de curat. bon. dand. Baldus & Salycet. in l. tutori. C* [illegible] *neg. gestis, sequitur alios allegans Baec. d. capit. 20. n.* [illegible] adsit iusta caussa, puta necessitas, quod res [illegible] pe[illegible] expositæ, ita quod egeant administratore, & [illegible] lus inveniatur, qui id sponte facere velit, [illegible] us sit, ut in curatore bonorum probavit idem Bae[illegible] *de decim. tut. capit. 16. num. 23. & voluit Didac. Perez in le 1. tit. 10 quæst. 6. lib. 3. ord. pag. 1141.* quamvis Gr[illegible] Lope *in l. 1. glo. fin. tit. 9 part. 3 quem refert*, & sequitur Azev *in l. 1. n. 16. tit. 12. lib. 4. nov. collect. Regi.* [illegible] um, nempe, quod legitima caussa non sobl[illegible] nte [illegible] cusandi, indistincte cogatur acceptare

7 Tandem † sequester & omnes commissar[illegible] n[illegible] bentur loco domini, neq; eius personam repræ[illegible] [illegible]put habentur & faciunt tutores: sed habe[illegible] simplicium gestorum & custodum, *leg. ei apud.* [illegible] *ff. deposit. Car. Mol. in consuet. Par. tit. 1. §. 6. gl. 4. verb. commissarius co. 1.* nec † simplex commissarius, qualis est sequester 8 potest conferre beneficia, vel ad ea præsentare, quamvis cura-

curator datus personæ hoc possit, *secundum eundem Molin. & in §.64. & Baec. d.c.20. num.17.* Recte igitur resolutum est, sequestro decimam fructuum non dari, nec depositario eisdem rationibus, *ut in terminis probat etiam Baec. d.c.20. n.17.*

9 Sed neque sequester † ob custodiam pecuniæ apud se depositæ salarium exigere poterit, quia est nudus minister, *ita Bald. cons.183. colum.2. lib.1. per l. Medico, §. final. ff. de anr. & arg. leg. qua nihil probat, facit tamen l. Lucius, §.1. ff. de legat.2.* ex qua Bartol. & Bald. notat, nudum mi-
10 nistrum † nullum commodum sentire aut sperare debere. Idemque in sequestro voluerunt Angel. Imol. Roman. & Aretin. *in l. interesse ff. de acquir. possess.* quos refert & sequitur Dida Perez *in l.1. tit.10. lib.3. ordinamenti, col.1142. versic. quaro octavo.* Unde si sequestrentur ve-
11 stes, vel similia, nihil loco salarii judex dabit, † nisi forte tabernam vel domum, vel conclave sequestri occupent, ita quod vel aliam conducere oporteat, vel solita mercede fraudari, *ita Baec. d.c.20. nu.20. prope medium.*

12 Limitatur † tamen conclusio præcedens in sequestro facto ex partium contendentium voluntate, quia nullus alteri cogitur facere beneficium, *c. cum secundum Apostolum de prabend. c. caritatem, 10. q.2. ita tenet Tiraq. cum Bald. ab corelato, lib.2. de retract. §.4. gloss.7. num.7. quem refert & sequitur Didac. Perez. ubi supra, versic. intellige tamen.*

13 Limitat † etiam secundo loco Tiraqu. *ubi sup. num.8.* in sequestro facto à judice, ex quo resultare posset damnum servanti, *Barbat. consil.71. colum.1. lib.4. Curt. in tractat. sequestri, quast.24. num.78. quos refert & sequitur Didac. Perez. ubi supra, versic. item etiam,* dicens esse justum, quod ratione curæ & custodiæ, quam debet habere iuxta rem depositam in sequestro, habeat aliquã mercedem, prout in tutore seu curatore, qui habere debet decimam partem fructuum, *l.2. tit.7. lib.3. fori:* sed ille sequester dicitur fideicommissarius, & valet argumentum de uno ad alterum, *gloss. in l. tutela, ff. de tutel. verb. ad alium, quam singularem reputat Cyfuentes in l.31. Tauri, q.1. n.3.* Ergo iste sequester poterit recipere salarium curæ, & custodiæ, & hoc ex bono & æquo, *ut inquit Baec. d.c.20. post medium, Avend. c.2. prato. num.8. lib.1. Azev. in l.13. num.3. tit.9. lib.3. recapit. idem Azev. in l.1. num.19. tit.12. libr.4. nova collect. Reg. Ioan. Garf. de expensis, & melior. c.20. n.14.* qui etiam loquitur in depositario, & inquit A-
14 zeved. quod raro iudices † his depositariis salarium solvi iubent, & male, si constat, diligentiam circa depositum adhibuisse, & in eo se occupasse: præsertim si talis depositarius est officialis, & sequestro intendens, officio suo destitit laborare.

15 Sic in praxi † quotidie videmus assignari salarium administratoribus bonorum maioratuum, cum sequestro subiiciuntur, lite pendente inter creditores atque commendarum vacantium, atque illorum, quibus alimentis congruis, de fructibus bonorum suorum sibi assignatis, ea in administrationem bono viro traduntur.

16 Illud autem † quod veluti perlusorie, & per transennam prædiximus, quod simplex commissarius, qualis est sequester, non possit beneficia conferre, neq; præsentare ad beneficia, quamvis pro se habeat auctoritatem Hostiens. Antonii & Panormitani, *in cap. examinata, nu.15. de iudic. col.5. in vers. sed quia supra visum est,* quam etiam sequuntur Carol. Molin. & Baec. *pracitati,* & videtur probari *in c. cum Berth. de re iud.* ubi creditor habens pignus, ius patronatus cum universitate non præsentat, quia fructus colligit nomine alieno.

Nihilominus tamen tutum omnino non est: siquidem contrarium, imo quod sequester lite pendente possit præsentare, tenet Innocent. & Joan. de Lignan. *in d. cap. examinata, & ibi Barbat. in addit. ad Panormit. d. num.15. in verb. non prasentat,* & Joan. Saxon. *in constit. Taur. fol. 315. art. 2.* & Paul. & Cardin. *in clement. unic. de sequestr. possess. & fruct. 10. notab. Felin. in d.c. cum Bertholdus, col. fin. vers. ad illud,* ubi quod, dum esset auditor Rotæ, judicavit pro ista opinione de consensu aliorum auditorum, & pronuntiavit, valere præsentationem factam à sequestro. Idem probat Rochus de Curt. *de jur. patron. verb. ipse vel is, q.32. n.74. Barbat. in d.c. examinata, col.20. Hieron. Gig. de pension. Eccles. q.78. n.3. & probat bene Selva de benef. 2. par. q.9. & Rota antiqua .323. cum seq.* Est communis opinio secundum Bened. de Vad. *in reperto. Felini, verb. sequestrum, teste Didac. Perez. in l.1. tit.10. lib.3. ordin. col.1145. vers. item quarta,* ubi & 10 vers. præcedentibus hanc opinionem pluribus fundamentis comprobat & tenet, ibique respondet *ad d. c. cum Bertholdus.* nempe, quod recte intuenti in illo textu superest debitor, qui est habilis & potens ad præsentandum, In nostra autem specie sequestri nullus superest: quæ fuit solutio Andr. Barbat. *ubi supr.* sed ultra eos hanc eandem sententiam tenet Pet. de Ancharan. *in clement. unic. in 1. col. in 5. notab. de sequestr. poss. & fruct.* Et hæc opinio in iure est verior, *secundum Carset. in d. cap. examinata, in quarta charta, in vers. successive quaritur.* Et licet ibi dicat communem esse opinionem priorem contra Inno, & sequaces, tamen si bene inspiciamus cõmunis opinio est pro Innocentio, & si hæc secunda est communis, secundum Cæsar. Lambert. *de jur. patron. lib.1. 3. art.9. qu. princ. 2. part. num 5.* qui eam sequitur, præmaxime cum Rota bis pro hac opinione pronuntiaverit, *ut ibi per eũ.* Primo, tempore suprascriptæ decisionis, & postmodum tempore Felini, & tandem *n.7.* concludit, magis communem opinionem esse, quod sequester vacante Ecclesia, sive ius patronatus sequestretur de per se; sive sequestretur aliqua universitas, in qua sit ius patronatus, possit præsentare, & sic videtur in eum transiisse ius patronatus, non tamen dicetur præsentare nomine proprio, sed nomine & pro parte vincentis.

Depositarius † autem iuris patronatus de per se, vel 17
cum universitate non præsentabit, quia non habet proprietatem nec possessionem, nisi depositum factum sit in vim sequestri, & apud sequestrum, *ut bene resolvit Cæsar. Lambert. ubi supra, artic. seq. nempe 4.*

Nec placet mihi † concordia inter prædict. duas opi- 18
niones contrarias, assignata per Joan. de Selva, *ubi supr. num.8.* nempe, quod aut est sequester solum necessarius, & positus simpliciter auctoritate iudicis, qui habet custodire fructus vincenti, & iste pendente lite non possit præsentare vel conferre, *ut notat Abb. in d.c. examinata,* quia sequester colligit fructus nomine alieno, quemadmodum creditor pignoris. Unde cum fructus teneatur restituere sequester, & fructus præsentationis vel collationis factæ non possent restitui, præsentari non poterit. Aut est sequester voluntarius solum, videlicet de consensu partium positus, vel necessarius & voluntarius, quia est positus per iudicem de consensu partium, ut communiter hodie ita servatur in practica, & tunc sequester beneficia poterit conferre, aut in illis præsentare, & sic debeat intelligi opinio Innocentii, & sequacium: quia in utroque membro distinctionis rationes, & fundamenta magis communis sententiæ Innocentii, & sequacium concludunt, sequestrum beneficii posse beneficium conferre, & ad illud præsentare nomine, & pro parte vincentis, nec ulla solida ratio differentiæ assignari potest inter unum casum & alium. Quare opinio Innoc. & sequacium magis communiter recepta est tenenda indistincte, tam in puncto iuris, quam in iudicando & consulendo.

Sed ut redeamus ad superiora, † negotiorum gestori 19
non est danda decima. Nullo n. iure id cavetur Sed is solas expensas [illegible] st petere, *auctore Guid. Pap. q.68.* nisi fines mandati excesserit: si autem rem gessisset, quæ pretio,

vel salario fieri solet, vel gestor absq; pretio facere non solet, tunc salarium peti posset, *Bald. in l. 1. C. mandat.* sic etiam suscipientibus itinera, servitia, & operas præstan-
30 tibus, salarium est dandum, † *ut ex aliis refert Baec. d. cap. 20. n. 20.* concludens, quod judex taxabit his salarium ex bono & æquo iuxta rei qualitatem, & prudentiam suam, & quod raro dabitur salarium, sed expensa refundetur, nisi propriis manibus laboraverit.

Ego addo, salarium esse præstandum arbitrio prudentis iuxta laborem impensum, & negotii qualitatem, & vires facultatum eius, cuius negotium est gestum, id gerenti consueto locare operas suas, vel à propriis negotiis diverso, vel alieno intenderet, vel quoties alterius negotia deservit, pro quibus sibi salarium vel præmium dabatur, ut aliis assisteret & operam navaret, nec non, & ubi etiam æquitas illud dictaverit, ne quis locupletetur cum jactura aliena.

SUMMARIA.

1 *Decima an detur tutori, qui multo tempore rem pupilli utiliter administravit, reputatus communiter tutor, postea vero apparet, tutelam non valuisse, vel ex defectu ipsius qui datur tutor, vel ex persona eius cui datur? & num seqq. resolvitur negative, n. 14.*

2 *Error communis facit legem inducitque validitatem actorum.*

L. Barbarius Philippus, ff. de offic. prætor. ibidem adducitur, & plura ex eius decisione congeruntur, n. 3. 4. 5.

6 *Absolutio & pœnitentia imposita à parocho, qui per susceptionem secundi beneficii curati priori erat privatus, ipso iure an valeat? & n. 7. de indulgentiis concessis à falsis quæstoribus, qui tamen communi opinione existimabantur veri.*

8 *Tutor & prælatus æquiparantur, valetq; argumentum de uno ad alium in favorabilibus.*

9 *Prælatus invalidus lucratur fructus.*

10 *Error in facto iustificat possessionem, & facit lucrari fructus.*

11 *Creditor ratione dotis succedens debitori non amittit jus retinendi, etiamsi inventarium non fecerit.*

12 *Debita jure naturæ non amittuntur per non confectionem inventarii.*

13 *Salarium solvendum est administratoribus ecclesiæ communiter reputatis validis.*

15 *Gesta à tutore minus solemni non valent nec tenent.*

16 *Defectus solemnium facit quem dici non tutorem.*

17 *Tutor invalidus non potest pro gestis conveniri actione tutelæ, sed negotiorum gestorum.*

18 *Coniux an consequatur lucrum ex lege, vel pacto delatum ex matrimonio nullo? vel putativo, ut in n. 19.*

20 *Maritus putativus an lucretur fructus dotis, sicut eos lucratur verus maritus?*

21 *Maritus putativus dicitur habere caussam onerosam in dote, non lucrativam sicut verus maritus.*

22 *Tutor credens se tutorem non tenetur de periculo, si vere tutor non sit.*

23 *L. Barbar. Philippus, ff. de offic. præt. regula non procedit in tutore, imo ad hoc, ut locum habeat eius regula, requiritur, ut publice intersit gesta valere.*

24 *Nec etiam habet locum prædicta regula, nisi in caussa, in qua est iurisdictio & confirmatio superioris: item procedit in favorem reipublicæ & eorum, qui coram servo gesserunt, non vero in favorem ipsius servi, ut in num. 26.*

25 *Iudex etiam si promiserit administrare, non ideo videtur confirmare, nisi adiiciat, se ratum habiturum ab eo gesta, tunc enim valerent auctoritate iudicis confirmantis.*

27 *Tutori invalido licet non debeatur decima, salarium tamen moderatum & expensæ solvuntur, ut hic.*

CAPUT VIII.

An tutori communiter pro tali reputato, licet tutela nulla sit, debeatur decima, si utiliter administravit?

ILLUD ingentem † dubitationem habet, *an decima danda sit tutori, qui multo tempore rem pupilli utiliter administravit, reputatus communiter tutor, postea vero apparet, tutelam non valuisse, vel ex defectu ipsius, qui datur tutor, vel ex persona eius cui datur?* 1

Videtur namq; procul dubio huiusmodi tutori deberi, ac dandam esse decimam: hic n. tutor relictus est in testamento, vel à lege aut iudice datus, utiliterq; per plures annos administravit: lex autem nostra fori tutori administranti pro labore decimam concedit. Ergo quamvis postea appareat tutelam esse nullam, cum cetera substantialia intercesserint, debet habere decimam, cum communiter illo tempore pro tutore reputatus sit: siquidem verba legis conveniunt, ergo & ipsius L. dispositio locum habere debet, *l. 4. §. totus, ff. de damn. infect.* & ubi est eadem ratio, ibi, idem statuendum est, *l. illud, cum simil. ff. ad l. Aquil.* Hic præterea tutor re vera laboravit in administratione, ut tutor, & utiliter gessit tutelam, ergo sua decima ratione laboris, à leg. fori sibi delata, defraudandus non est.

Secundo † quia defectus ille tutelæ non fuit detectus, nisi ad finem administrationis, quia communi errore fuit toleratus, ut verus tutor. Et ita communiter pro tali admissus & reputatus in iudicio, & extra: Sed error communis facit legem, inducitq; validitatem actorum, *l. Barbar. Philip. ff. de off. præt.* ubi omnia acta à judice, communi errore reputato pro libero valent, propter communem utilitatem eorum, qui coram eo litigaverunt, cui consonat, *l. 4. ad fin. vers. Pero si aca escieße, tit. 4. partit. 3. Hippol. de Mars. in pract. crim. §. aggredior, n. 32.* qui *n. 36. cum seqq.* plurima congerit ex Innoc. *in cap. nihil, de electione, & in ca. 1. de schismatic. & Socin. consil. 32. ex his, quæ col. 8. volum. 1.* & aliis in proposito utilia. 2

Nempe † quod facta à non vero Prælato, qui tamen reputabatur verus prælatus Ecclesiæ, valent & tenent, & quod ordinationes & alia sacramenta, facta & administrata ab hæreticis & aliis, quibuscunq; criminosis occultis, si communi opinione tolerabantur & habebantur pro veris & legitimis prælatis, valent & tenent: & præterea quod legitimus filius reputatur filius, etiam ex non legitimo matrimonio natus, dummodo matrimonium reputetur legitimum: item quod propter opinionem populi filii reputantur liberi, *l. 1. §. sed quia, C. de latin. liber. tollend.* Et quod propter communem opinionē non potest obiici de adulterio, & quod mandatum factum de adeunda hereditate viventis, qui communi opinione reputabatur mortuus, cum non esset, valet: item quod collatio, & similis actus, quos quis facit ratione officii, tolerantur, si communi opinione reputabatur legitimus Unde Div. Augustinus, & transsumtive, *in c. dedit baptismum Iudas 1. q. 1.* inquit, quod baptismus datus à Juda, baptismus Christi est, & quos Judas baptizavit, & Christus. 3

Sic etiam † communis opinio exsistens de habilitate & legitimitate agentis, tempore quo aliquid facit, operatur, ut illud valeat & perpetuo tueatur: licet postea appareat ipsum inhabilem, seu illegitimum esse, seu fuisse, & ideo præsentatio facta per aliquem non patronum, si communi opinione reputabatur patronus illius beneficii, non vitiatur: licet postea appareat illum non fuisse patronum, *ut in c. consultationibus de iur. patron. & in c. querelam, de elect.* per quam decretalem idem dicitur de rectore putativo, & idem de collatione facta, ab eo, qui potestatē conferendi putabatur habere, *c. cum olim, de caus. possess. & propr.* Hæc & alia cumulat Hipp. ex Soc. *ubi supra*, quæ hic referre libuit pro fomento huius partis. 4

Sic et-

5 Sic etiam † gesta à tabellione communi opinione reputato pro vero tabellione, valent, si adsit confirmatio superioris ex Bald. *in l. 1. n. 12. C. de testament.* *communis secundum Baec. de decim. tut. c. 12. n. 5.*

6 Et præter supradicta, † ego allego pro primo dicto, quod supra retulimus ex cumulatis per Hippol. de Marsi. *gl. ult. in c. dudum. 54. versic. decepta, de electione*, ubi loquens tex. ille in parocho, retinente plures ecclesias contra juris prohibitionem, in suæ salutis, & multarum animarum dispendium, cum earum cura, qua iam privatus fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret, & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ, quærit gloss. *an valebit illius absolutio, sive pœnitentia per illum imposita?* Et inquit (primo) non videtur, quia nullam potestatem habebat ligandi vel absolvendi; sicut non valet sententia à non suo iudice lata, *cap. at si clerici, de judic.* & sic peribant: nihilominus tamen inquit gloss. isto casu non credo, quod perirent, non quia ille hoc posset, sed propter fidem, quam habebant de sacramento, cum crederent adhuc illum esse suum prælatum, & ita in sula fide salvantur, ut in juribus ibi per glos. allegatis, nempe, *cap. debitum, de baptism. & in cap. Apostolicam, de presbyt. non baptiz. & in cap. baptismus vicem, de consecrat. distinct. 4.* cuius gloss. opinionem sequitur Innocent. ibi, *num. 3.* & dicit communem Abb. *nu. 21. & sequitur Albric. in l. 2. n. 12. C. de sentent. & interloc. omn. jud. Idem in d. l. Barbar. Philipp. n. 29. & Iaf. ibi, n. 63.* dicit communem Rip. *de remed. ad curand pest. cap. fin. n. 41.* de quibus & aliis in proposito late agit Aviles *in cap. 1. prat. gloss. 1. n. 23.* ubi etiam
7 † de indulgentiis concessis à falsis quæstoribus, qui tamen communi opinione existimabantur veri. Ergo gesta à tutore communiter pro tali reputato valida erunt & consequenter deduceret decimam.

8 Tertio † & principaliter hæc opinio ex eo plurimum coadiuvatur, quod tutor & prælatus æquiparantur, & valet argumentum de uno ad alium in favorabilibus, *juxta gl. in cap. quia Episcopus, 5. qu. 3. glo. magn. ibi, alii vero. & in l. non est signatum. gloss. fin. C. de administ. tut. Barbat. de praestant. Cardin. qu. 3. n. 28. Matth. de Afflict. decis. Neap. 169. n. 5. Bero quaest. famil. 27. n. 4. Evrar. in sua ecnt. legal. in loca à pupill. ad rempubl. 28 litera E.*

9 Sed prælatus invalidus † lucratur fructus, *ut notat Innocent. in cap. nihil, de elect. Bald. Alber. & cum. in leg. qui neq. ff. de reb. earum. Bald. Salyc. & Paul. in l. si putas. C. de pet. hered.* dummodo sit electus à superiore, alias non facit fructus suos, *ut notat Innocent. in cap. querelam, de elect. Anton. in cap. consultationib. de jur. patron. Alexand. cons. 138. lib. 1. & has referens Baec. de decim. tut. c. 12. n. 2.* Ergo cum tutor administret ex facultate judicis, qui ei decernit administrationem, alias namq; non poterit administrare, etiamsi esset legitimus tutor, *l. fin. §. fin. C. arbit. tutor. l. tutores, & ibi Bart. ff. de auctor. tut. & diximus supr. in 1. par. cap. 3. n. 21.* lucrari debet decimam ad similitudinem prælati, etiamsi tutela sit nulla.

10 Quarto facit, † quoniam si tutor credit se tutorem, errans in facto, lucrari debet decimam fructuum, quoniam error in facto justificat possessionem, & facit lucrari fructus *l. sed & si lege. §. scire, ff. de pet. hered. Baec. ubi supr. n. 4. & in tract. de non melior. dot. fil. cap. 33. n. 11.* Ergo ita & decimam per tutorem in nostra specie.

11 Quinto, † quia creditor ratione dotis succedens debitori, non amittit jus retinendi, etiamsi inventarium non conficiat, quia dos loco legitimæ succedit, *ut per*
12 *Cyn. in l. sancimus, C. de nupt.* sed quarta debita † jure naturæ, non amittitur per non confectionem inventarii, *ut notatur per omnes in authent. sed cum testator, C. ad l. Falcid. & ibi Paul. Castr.* nec jus retinendi pro ista dote, *secundum Paulum Castrens. consilio 19. numero 2. libro 2.* Tutor igitur licet non conficiat inventarium, non amittet decimam.

Sexto, † quia salarium solvendum est administratoribus Ecclesiæ, communiter reputatis validis, *secundum Alexand. in addit. ad Bar. in l. Herennius, ff. de decur.* quē ad hoc refert Baec. *d. cap. 12. n. 6.* Ergo & tutori administranti communiter valido reputato licet revera non sit talia propter omissionem alicuius solemnitatis. Ego vero apud Alexand *ubi supra*, non invenio, verbum ullum de salario, sed tantum loquitur de fructibus, quod lucrantur eos prælati intitulati, dummodo habeant bonam fidem. 13

His tamen † non obstantibus contraria sententia in nostra quæstione principali verior est & tenenda, imo quod tutor invalidus, & sic ille, cuius tutela est nulla, non auferat decimam, etiamsi communiter sit reputatus pro vero, & legitimo tutore, ut constat ex his, quæ supra diximus, *cap. praecedent. de protutore*, & probat in specie aliis quampluribus fundamentis Baec. *de decim. tut. cap. 12. n. 7. cum seq. usq. ad fin. cap.* ex quib. urgentiora referam. 14

Quoniam revera tutor invalidus non est tutor, etiamsi communiter reputetur tutor, quod si non est tutor, deficiunt verba legis, ergo cessare debet eius dispositio. *l. 4. §. quassis. ff. de damn. infect.* Neque obstat, quod prædiximus de identitate rationis. Nam licet verum sit, decimam dari tutori ratione laboris, *ut in d. l. fin.* attamen id verum est in tutoribus, qui revera sunt tutores; utpote quia in decreto & officio tutelæ observarunt omnia solemnia, ad quæ tenebantur pro validitate tutelæ, ut patet, cum lex dicit, tutores posse sibi capere decimam fructuum, & redituum bonorum minoris, quia de validis tutoribus. & sic de his, qui omnia ad suum officium tutorum spectantia observarunt, intelligendum est. quia tutor nullus, non est tutor, *argum. l. 4. §. condemnatum, ff. de re judic. & ibi communiter Dd.* ubi quod sententia nulla, sententia non est. Deficiunt igitur in nostra l. verba legis, & si ratio ejus deficere non videatur. Ergo non omnibus laborantibus in administratione minorum decima danda est, sed veris tutoribus administrantibus.

Deinde † gesta à tutore minus solemni non valent, 15
hec tenent, *ut notat Bartol. in l. legitimos. ad fin. ff. de legit. tut. idem Bart. in l. 1. num. 2. ff. de tut. refert plures Barr. d. cap. 12. num. 12.* ubi *num. 11.* quod alienatio facta cum auctoritate tutoris putativi, non valet, *l. si is, qui & ibi Bart. & Bald. ff. de eo, qui pro tut. neg. gess. text. in l. qui in aliena, §. si is, qui putabat, & ibi gloss. & Roman. ff. de acqu. hered. allegat alios, Tiraquell. post leges connubial. gloss. 8. nu. 250.* Et licet gesta sint utilia, non valent, nisi minor ex post facto ea rata habeat *ut notant Bart. & communiter Dd. in l. si tutor, per gloss. ibi, C. in quib. causs. in integr. restit. non est necessar.* & est vera & magis communis opinio *secundum Bero. qu. 125. num. 2.* ex quo & aliis eam communem & magis communem profitetur Baec. *d. cap. 12. num. 12.*
Defectus namque † solemnium facit quem dici non tu- 16
torem, *ut notat Capic. decis. Neapol. 129. num. 3.* ut de falso tutore scribit Hippolyt. *consil. 89. num. 6. libr. 2.* & paria sunt, non esse tutorem, vel non satisdedisse, *d. l. si tutor.* Cum ergo neque tutor sit, neque gesta valeant, ei decima non debetur.

Facit præterea, † quia tutor invalidus non potest pro 17
gestis conveniri actione tutelæ, quia actio tutelæ multa pupillo præstat privilegia, sed tantum conveniri potest actione negotiorum gestorum, *leg. militia. C. qui dar. tut. possunt. Bald. in l. cum pater. n. 2. ff. de neg. gest. Cuman. consil. 87. post princ. quos ad hac refert & sequitur Baec. d. c. 12. num. 15.* Ergo nec ipse tutor invalidus habere debet commodum decimæ, quæ veris tutoribus datur.

Comprobatur † etiam hæc opinio, quia lucrum ea le- 18
ge vel pacto delatum ratione matrimonii, non consequitur coniux ex matrimonio nullo, quia ubi non tenet contractus principalis, pacta adiacentia nihil operantur, & sic deficiente caussa, quæ est necessaria ad effectū pro-

ducendum, deficit effectus, *Bald. Angel. & Salycet. in l. 1. per text. ibi, C. de condic. ob causs. refert plures idem sequutus Baec. d. c. 12. num. 17.* sed omisit allegare Tiraquel post ll. connubial. gloss. 8. *num. 237.* qui plures citat, & à *num. 234. cum sequent.* pluribus comprobat jura loquentia de marito & uxore, non habere locum in matrimonio putativo. Ergo ita etiam dicendum videtur in proposito, ut tutor invalidus, ut quia non observavit solemnia, decimam non capiat, quia tutela fuit nulla, & sic cessat caussa, quæ erat necessaria ad effectum producendum. Ergo deficit effectus.

Hoc tamen fundamentum, solidum quidem & inconcussum non est. Siquidem idem Tiraq. *ubi supr. num. 253. cum seq.* plurima in contrarium adducit, & congerit contra superiora à se adducta, circa matrimonia putativa.

19 Ex quibus † præcipuum est, quod circa nostras ll. Regias loquentes de acquisitis inter coniuges, durante matrimonio, ut communia sint, & dividantur æqualiter inter coniuges, proficuum est, scil. quod si ex statuto conquæstus sunt communia inter virum & uxorem. Id quoque statutum habebit locum inter coniuges putativos, *ut voluit post alios antiquiores, Abb. Panormitan. in cap. 2. per illum text. juncta gloss. & ibi, etiam Cardin. Alex. de donat. inter virum & uxor. Barb. in cap. juravit, colum. 3. num. 17. de probat. & in cap. ex literis, colum. ult. de pign. & Palat. Rub. in repet. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 26. versic. & hinc est. & iterum, §. 62. colum. penult. versic. ampliabis ista,* ubi citat hoc disponentem *l. 4. tit. 6. lib. 3. fori,* quos refert & sequitur Tiraqu. *ubi supr. num. 270.* Et in terminis nostrarum legum idem probat data bona fide contrahentium matrimonium Matienco, *in l. 2. glos. 1. n. 4. tit. 9. lib. 5. Novæ Collect. Reg. & Did. Perez. in l. 4. tit. 4. lib. 5. ordinament. colum. 164. in fin. cum seqq. & eos referens Doct. Azeved. in d. l. 2. num. 5. & novissime Ioan. Garс. de coniugal. ac quæst. num. 159.*

20 Sic etiam † licet habeamus communem opinionem, quod maritus putativus non lucretur fructus dotis, quos tamen lucratur verus maritus, ut colligitur ex gloss. *in l. divortio, §. impendia, vers. actionem, in fin. & ibi Paul. n. 5. ff. solut. matrim. per text. in l. in insulam, §. fructus, ff. eodem tit.* quam gloss. sequuntur in hoc communiter omnes *in d. §. impendia, teste Tiraqu. supr. num. 236.* qui alios allegat, plurimi tamen tenuerunt contrarium, imo quod maritus putativus lucretur fructus dotis, sicut verus maritus, de quo per glo. Petr. Dyn. Alberi. Bart. Roman. & omnes, *in l. si ante nuptias, ff. solut. matrim. gloss. Cyn. Bald. & alii in l. 2. C. de dot. promiss. gloss. & Odofr. in l. dotis fructus, in princ. ff. de jur. dot. & in l. penult. ff. quod fals. tut. auct. Azo. in summa, C. de jur. dot. & alii plures, quos ultimo citat Tiraq. ubi supr. num. 261.*

21 Sicut enim † verus maritus dicitur habere caussam onerosam in dote, non lucrativam, *leg. ex promissione, ff. de action. & obligat. l. pro oneribus, & ibi Bart. & alii, C. de jur. dot. cum simil.* idq; etiam in ipsis dotis lucro, *ex textu notabili in leg. 1. §. si vero, juncta glos. verb. ad lucrum, & ibi Bald. & Ioan. Plat. C. de imponend. lucrat. descript. libr. 10. gloss. Bald. Rom. Alexand. & recentiores, in l. si donaturus, ff. de condic. ob causs. cum aliis ab eodem Tiraqu. recollectis in repet. l. si unquam, versic. donatione largitus, num. 217. incip. posterior, C. de revoc. donat.* ita etiam & maritus putativus, *ut voluit gloss. ult. in l. Proculus, ff. de jur. dot. refert plures Doctores hoc tenentes, idem Tiraquellus post ll. connubiales, gloss. 8. nu. 262.* Idem ergo videbatur dicendum in tutore putativo, ut lucretur decimam fructuum, & redditum bonorum minoris, propter laborem & onus administrationis, sicut eam lucratur verus tutor, *ex prædicta l. fori,* cum uterque habeat caussam onerosam, ad ipsam decimam consequendam, propter laborem impensum, & in remunerationem ipsius.

Nihilominus tamen hæc non me dimovent, quin prædictam sententiam negativam in nostra quæstione de tutore putativo, quod is decimam habere non debeat, adhuc probem ex ceteris fundamentis, supra pro ea adductis: & quia tutor credens se tutorem, non tenetur de periculo, si vere tutor non sit, *l. tutores, qui post 40. in pr. ff. de admin tut. Bart. in l. impuberi, nu. 1. ff. de tutel. Baec. d. cap. 12. num. 18.*

22 Et in terminis † prope nostris hanc secundam partem tenet Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 6. §. 4. verb. cantion. num. 6.* ubi tenet quod Ballista (hoc est) tutrix & administratrix inter nobiles, quæ facit fructus suos, & etiam immobilia, *ut per eundem Chassan supra eodem §. 4. verb. ballistæ,* si cautionem non tradat sufficientem, non facit fructus suos, sicut in usufructuario de jure dicitur, qui non satisdedit, *l. si ususfructus legatus sit, in princ. cum sua gloss. ff. de usufruct. & in l. uxori, ff. de usufruct. legat. & ibi Bart. idem Bart. in l. si homo, ff. de usufr.* Ergo ita in his regnis tutor qui non satisdedit, vel omisit aliam solemnitatem, ex qua nulla sit eius tutela, licet administret, non lucrabitur decimam partem fructuum, quæ veris atque legitimis tutoribus præstatur à d. l. fori. Eandem sententiam respectu fructuum tenet additio. 1. Bart. *in dict. leg. Herennius, ff. de decurion. ibi, secus in aliis:* ubi tenet, quod licet prælati putativi faciant fructus suos, non tamen tutores, & ideo merito in individuo nostræ quæstionis, & in terminis *dict. l. fori,* hanc quoque partem ex supradictis & aliis tenet, late eam probans Baec. *d. c. 12. n. 7. cum seqq.* ubi respondet fundamentis contrariis.

Ergo etiam respondeo ad primum, quod in tutore nullo non conveniunt verba legis fori: sed imo deficiunt, & ideo in eo non habet locum dispositio eiusdem *l. 4. §. toties, ff. de dam. infect.*

23 Ad secundum † ex *dicta leg. Barbarius Philippus, ff. de officio prætor.* cum eidem adiunctis, supra adductis respondeo, quod regula dictæ leg. non procedit in tutore, *ut alios allegans tenet Baec. d. cap. 12. num. 8.* ubi quod ad hoc, ut habeat locum eius regula, requiritur, ut publice intersit gesta valere, *ut per Alexandr. consil. 158. n. 1.* At gesta per tutorem invalidum sunt nulla, quia concernunt privatam utilitatem.

24 Præterea regula † *dict. l. Barbarius Philippus,* non habet locum, nisi in caussa, in qua est jurisdictio, *ut notat Bald. in l. non omnis, §. pupillus, ff. si certum peta.* item requiritur, ut interveniat confirmatio superioris, *auctore Bar. in leg. actuarios, C. de numera. lib. 11. refert Baec. dict. cap. 12. num. 9.* hic autem deficit publica utilitas, & caussa jurisdictionis, & confirmatio superioris: quia quamvis judex permiserit administrare, non ideo videtur confirmare, nisi adiiciat se ratum habiturum ab eo gesta, tunc 25 enim valerent † auctoritate judicis confirmantis, *ut in l. 1. §. Pomponius, ff. quod fals. tut. auct. Bald. in l. 2. ff. de eo, qui pro tut.* alias gesta per tutorem invalidum, etiamsi communiter reputetur validus, nulla sunt, *ut in l. qui neque, & ibi Cuman. ff. de reb. eorum, Baec. dict. cap. 12. num. 9. ad finem.*

26 Tertio, † in casu *d. l. Barbarius,* valent gesta ab illo judice, qui communiter reputabatur liber, cum tamen re vera esset servus in favorem reipublicæ, & utilitatem eorum, qui coram eo gerunt, *ut patet ex ipsa lege,* non vero ea loquitur in favorem ipsius servi, qui cum sciret, se servum esse, & sic haberet malam fidem, non posset ex delicto suo commodum reportare. Ergo ita etiam in tutore invalido dicendum est, quod cum ipse sciat vel scire debeat, se non esse tutorem legitimum, sitq; in dolo & mala fide, quia scienter omisit solemnia, & nihilominus administravit ut tutor, merito commodum decimæ sibi non reportet, ne ex delicto suo id consequatur.

Ad ter-

Ad tertium respondeo, esse differentiam inter prælatum putativum, & tutorem invalidum, quoad acquisitionem fructuum, *ut supra probavimus.*

Ad quartum respondetur, quod errans in facto, non facit fructus suos, quando fructus dantur ratione alicujus actus validi, non vero ratione dominii. Hoc namq; casu ex errore nascitur bona fides, & ex bona fide acquiruntur fructus. In illo vero, hoc est, quando dantur ratione administrationis validæ, eos non acquirit, qui invalide administravit, ut in casu nostro.

Ad quintum respondeo, quod filius non conficiens inventarium, non desinit esse filius, ideoque ex hoc non amittit legitimam: At tutor non conficiens inventarium, tutor efficax non est, & in dulo esse præsumitur, & neq; agere, nec convenire potest regulariter, *ut supr. in 2. part. cap. 1. de inventaris confict. late diximus.* Ergo non lucratur decimam, vero & legitimo tutori à lege fori de-
27 latam. Verum, cum hic tutor invalidus † recte rem minoris, atq; utiliter administraverit, & sic decimam fructuum non reportet ex supradictis, expensas tamen utiles & necessarias reputabit, nec non & salarium moderatū, arbitrio boni viri, juxta laborem impensum & facultatem minoris, si alias tutor hic erat solitus operas suas locare, vel de suo amisit, aut alias pro suis rebus expendit, ut rebus pupilli incumberet, ne defraudetur suo labore atq; sudore, atque pupillus locupletetur cum jactura aliena, quod omni jure consonum est, scilic. ut sibi in prædicta specie solvantur impensæ, & salarium moderatum, ne defraudetur suo labore & sudore, & pupillus locupletetur, cum aliena iactura.

SUMMARIA.

1 *Decima an danda sit tutori designato in testamento ignoranti, sed diligenter administranti bona pupilli? & numeris seqq. resolvitur negative, expensa tamen necessaria, & salarium moderatum sibi præstantur, ut in num. 14.*

2 *Gesta ab exsequutore ignorante se esse exsequutorem, non valent.*

3 *Gesta à procuratore ignorante se habere mandatum, non valent, quamvis re vera id habeat, sed in his regnis in praxi, & de stylo Palatii contrarium servatur, ut in num. 4.*

5 *Tutor, & si ex scientia tutor sit, gesta tamen ab eo non valent, quousq; solemnia servaverit.*

6 *Tutor non tenetur de periculo tutelæ, nisi à die scientiæ.*

7 *Gesta à judice ignorante se esse judicem, nullius momenti sunt, etiamsi re vera ei fuerit jurisdictio commissa.*

8 *L. 2. in princip. ibi, proinde si privati consentiant, &c. intellectus.*

9 *Tutor semper videtur administrare tutorio nomine, etiam si id non dicat, si tamen sciebat se esse tutorem, secus si ignorabat.*

10 *Decima non datur tutori administranti, non tanquam tutor, sed tanquam amicus vel coniunctus.*

11 *Relictum, vel datum alicui tanquam tutori, non consequitur illud, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam coniunctus vel negotiorum gestor.*

12 *Gerens ex facultate, quæ non competit, quamvis posset gerere ex altera facultate quæ competebat, non tamen gessit ex hac, sed ex illa, nihil agit.*

13 *Aditio hereditatis facta à patre pro filio infante, tanquam tutore, qui in veritate non erat tutor, licet posset adire, tanquam pater, non valet, quia hoc non egit.*

CAPUT IX.

An tutori ignoranti tutelam, administranti tamen, tanquam amico sit danda decima?

1 Superioribus concinne est videre, *an tutori designato in testamento à patre pupilli, ignoranti tamen se tutorē datum, sed diligenter administranti bona pupilli, sit danda decima?* Hanc quæstionem licet raro in praxi contingibilem examinavit in utramque partem diligenter, ut solet, Caspar. Baeç *in suo tract. de decim. tut. c. 7. per totum,* & prolatis duobus fundamentis pro parte affirmativa, & pluribus aliis pro negativa, hanc tenet, nempe, quod huiusmodi tutori non sit danda decima. Quam probo & sequor cum moderamine, de quo infra. Idem probat Baeç. *ibidem num. 13.* in tutore dubitante se esse tutorem. Est enim optimus text. in proposito, pro hac sententia, nempe *leg. quæro, ff. de eo, qui pro tut. negot. gest.* ubi inquit Jurisconsultus Jabolenus, *quæro, an is, qui cum testamento tutor datus esset, & id ipsum ignoraret, pro tutore negotia pupilli gesserit, quasi tutor, an quasi pro tutore gesserit, teneatur? Respondi non puto teneri quasi tutorem, quia scire, quoq; se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit.* Ergo ei non est danda decima, cum non sit tutor, neque quasi tutor teneatur, sed ut protutor, qui scire debebat, se tutorem esse, ut eo affectu negotia gereret, sed hic tutor hoc ignoravit, & rem pupilli non gessit affectu tutoris. Ergo cum eo non loquitur lex fori, deferens tutori decimam, cum iste non sit tutor, sed cum eo, qui scivit, se tutorem esse, & affectu tutoris bona minoris administravit.

Ad idem optimus text. *in l. 3. §. sed quod de tutore, ff. iudic. solut. in illis verbis: sed si quidē tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit, quia ignorat se tutorem esse, dicendum est non committi stipulationem.* Cum tamen textus ille prædixerit, quod stipulatio iudicatum solvi acquiritur pupillo per tutorem. Tutor igitur ignorans se tutorem, non acquirit pupillo, *ut notat ibi Paul. Castr. n. 7.* Ergo nec sibi huiusmodi tutor à fortiori acquirere debet decimam ex fructibus & redditibus pupilli.

Ex quibus † recte probavit Bald. *in l. falsus, num. 19. C. de furt.* quod gesta ab exsequutore ignorante, se nominatum exsecutorem, non valent, cuius opinionem sequitur Alexand. *in l. sed & si de sua, ff. de acquir. hered. & Baeç. d. c. 7. num. 6.* 2

Sic etiam † gesta à procuratore ignorante se habere mandatum, non valent nec teneor, licet id revera habeat, quoniam antequam id sciat, procurator non est, *juxta gloss. per text. ibi in clement. 1. de procur. versic. scienter, quam sequuntur plures, quos refert & sequitur Baeç. d. c. 7. num. 7.* sed neque text. ille, nec gloss. hoc probant, quoniam si requirunt scientiam, & acceptationem mandati, est in eum finem, ut non possit postea procurator recusare defensionem mandantis, nulla facta protestatione tempore receptionis mandati, *ut patet ex litera illius tex.* Et quia, ut inquit gloss. ignorans non consentit. Non vero inquit, nec probat text. aut gloss. tenet, quod procurator ignorans mandatū, non sit procurator, neq; quod non teneant ab eo gesta nomine mandantis, nihilominus tamen Specul. *in tit. de procur. §. 1. num. 18.* tenet præfatam conclusionem, dicens, quod si procuratorium ad dicendum contra personam non fuit ante terminum à procuratore receptum, licet factum esset: ipse tamen procurator infra ipsum terminū dederat articulos contra personam, non debet admitti, quia non dedit eos in termino, qui potestatem haberet dandi, nisi ex quo mandatum recepit & approbavit, & ibi eius additio, dubitans de hoc, inquit, quod quicquid dicatur, via tuta est, quod constituens expresse ratificet prius gesta ante constitutionem & post, & Speculatorem sequitur bene probans Bart. *consil. 73. num. 1. & 2. & alii relati per Baeç. ubi supr. & Socin. in l. multum interest, n. 8. ff. de condit. & demonst.* Satis tamen est, quod procurator per literas vel nuntium domini sit certificatus de mandato, licet instrumentum mandati ad illum non pervenerit, ut tenet Bart. ibi & Alex. *in locis allegatis per eius additionem.* 3

4 Quæ & si in puncto † juris vera esse censeam, in praxi tamen in his regnis, in quibus sola facti veritate inspecta iudicandum est, gesta per procuratorem nomine alterius, qui sibi revera prius mandatum dederat, quamvis ipse id ignoraret, valida esse crederem, dum tamen fuerit admissus, & sibi non fuerit datus terminus ad exhibendum maodatum in judicio, vel si fuit datus, id exhibuit, antequam excluderetur, cum re vera illud haberet, & postea exhibuerit priusquam super eo pronuntietur. Et cum hæc scripsissem, gaudeo quidem invenisse apud Socin. *ubi supra*, dixisse dominos de Rota *decis.7. in antiquis de procur.* quod licet aliter sit de iure, tamen de stylo Palatii est, quod valeant gesta per procuratorem, ante mandatum receptum, si ante sententiam producatur. Ego id non invenio ibidem, sed in additione *ad decis.7. de procurat. in novis*, ubi cum jure probasset, quod de iure diximus, *num.3.* addit hæc verba, *contrarium servat Rota, scil. quod actus gesti per procuratorem, antequam recipiat procuratorium, valent & sufficit, quod illud ante sententiam in iudicio producatur*, & decis.19. *de procurat. in antiquis*, inquit, quod ubi ad requisitionem alicuius procuratoris aliquis excommunicatur, valet excommunicatio, licet tempore excommunicationis non appareat, quod esset procurator eius: licet re vera esset, sed postea apparuit eum fuisse procuratorem.

Non tamen per hoc idem esse dicendum probo in gestis per tutorem, ignorantem se esse tutorem. Cum enim plura alia solemnia requirantur in tutore, antequam administrationi se ingerat, nempe, quod satisdet, inventarium conficiat, & aliis, de quibus supra hoc libro egimus, quam in procuratore ad negotia, qui solo mandato opus habet, merito, ut tutoris gesta ignorantis se esse tutorem non valeant, cū etiam si id sciret, nisi solemnia adimpleret, adhuc non valereot, quia tutor nō est sine illis.

5 Quamvis enim ex scientia † tutor sit, gesta tamen ab eo non valent, quousque solemnia servaverit Bart. *in l. legitimos, ad fin. ff. de legit. tut. & in l.1. n.2. ff. de tutel. Guid. Pap. decis.330. & plures alios referens Baec. dict. cap.7. nu.9. de decim. tut.*

Procurator autem ad negotia etiam si ignoret mandatum sibi esse factum, nihilominus si illud producat tempore ad id sibi assignato, adimplet, ideo merito, ut si ante exhibitionem fuerit admissus, & postea in prædict. tempore maodatum exhibeat, interim facta teneant.

6 Denique tutor † oon tenetur de periculo tutelæ, nisi à die scientiæ, *ut in l. & si sciens, C. de administr. tut. & in leg. quidam decedens, eodem tit. Bartol. in l. absentis, ff. de donat. Baec. d. cap.7. num.8.* Ergo ita quoque, licet ante senteotiam administret, oon debet habere præmium decimæ, quia ignoraos & oon affectu tutoris, prout requiritur, administravit.

7 Sic etiam † gesta à judice ignorante se esse judicem, nullius momenti sunt, etiamsi ei vere fuerit jurisdictio commissa, *ut notant Bartol. Paul. & Socin. in leg. multum interest. ff. de condit. & demonstrat. Abb & Anton. in cap. cum ex officii, ff. de præscript & alii, quos refert & sequitur Baec. d. c.7. n.11.*

8 Neque hic obstat text. † *in leg. 2. in princ. ff. de judic. ibi, proinde si privati consentiant, prætor autem ignoret consentire, an legi satisfactum sit, videndum est?* Et puto defendi posse jurisdictionem esse, quoniam lex illa loquitur in eo, qui vere judex erat, idque sciebat: ignorabat tamen aliquod adminiculum, scilicet jurisdictionem sibi a partibus prorogatam, ut patet ex litera text. & tenet Bartol, *in dict. leg. multum interest, in secunda conclusione.* Quod procedit in judice ordinario, in quo loquitur Bart. secundum omnes, *teste Socino ibidem, num.9.* ubi agit quid in judice delegato.

9 Non etiam obest, † quod tutor semper videatur administrare tutorio nomine, etiamsi id non [illegible], *ut docet gloss. in versic. recte recusat, in leg. post mortem, & tutor, ibi Bartol. num.1. ff. quando ex fac. l. tutor. Aretin. Paul. Castr. & Jaso. in leg. post dotem, ff. solut. matrimon.* Et est communis opinio, *ut ex supradictis resolvit Baec. d. cap.7. nu.3.* & comprobat Tiraquellus *de retract.* [illegible] *§.10. gloss. unic. num.2. sequitur plures referens Cavalca. de tutor. & curator. num.243. versic. quando tutor, & alios referens Mascard. de probationibus, 1 tomo, concl.* [illegible] *num.1. & iterum in 3. tomo, conclus.1393 num.2.* [illegible] allegat textum *in leg.3. §.1. sed & quod de tutore, ff. judic. solut. & in leg. Lucius, §. tutorem, ff de administrat. tut.* quia hoc procedit in tutore sciente se esse tutorem: Secus in ignorante, quia cum nesciat se esse tutorem, nullo modo præsumi potest tutorio nomine id fecisse.

Et ita merito procedit, quando contrahentes & agentes sciebant, eum esse tutorem, *secundum Doctores, quos refert & sequitur Cavalcan. ubi supra. & confirmat Alexand. consil. 108. volum.1. sequitur Mascard. d. conclus 1393. num.3.*

Et ita, licet ex lege Gallica tutor lucretur fructus, id non procedat in tutore, qui non satisdedit, tenet Chassan. *in consuet. Burgund. rubric.6. §.4. verb. caution. versic. adverte, num.7. quem refert & sequitur in terminis decima, de qua in dicta leg. fori, Baec. dict. cap.7. num.9* [illegible] *nem, ubi num.13.*

Et procedit hæc nostra † principalis sententia, non [illegible] in tutore ignorante, se esse talem tutorem, sed etiam id sciente, non tamen administrante animo & affectu tutoris, neque tanquam tutor, sed tanquam amicus vel conjunctus, *argumento text. in l.3. §. sed & quod de tutore, ff. de judic. solut. ibi, sed si quidem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit ex aliqua caussa, dicendum erit non committi stipulationem.* Et quia pupillus nullum habet privilegium adversus eum, qui non tanquam tutor, sed tanquam amicus gerit, *l. si negotium, ff. de privileg. cred. ubi notant Dynus & Alberic.* Ergo nec etiam ipse gerens consequi debet ex bonis pupilli præmium decimæ solis gerentibus, ut tutoribus & solemnia adimplentibus concessum.

Cum enim aliquid † relinquitur vel datur alicui, tanquam tutori, non consequitur illud, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam conjunctus, vel negotiorum gestor, *ut ex Alexand. consil.102. visis & ponderatis, colum final. versic, præterea in testamento, libr.1. & Decio consil.178. versic. 2. respondeo, & aliis* resolvimus non semel in hoc opere.

Pro qua facit optima † doctrina Hostiens. a Canonistis communiter approbata, *in cap. ex officii de præscript secundum Socin. in leg. multum interest, num.6 ff. de condit. & demonstrat.* quæ habet, quod quando sunt duæ potestates specie differentes, quarum altera competit, & altera non, si aliquis gerit ex ea, quæ non competit, non sustinetur actus ex ea, quæ competit. *ut probatur in dict. leg.3. §. sed & quod de tutore, ff. judic. solut. in verbis supra relatis*, ex quo consuluit Socin. *ubi supr.* quod aditio hereditatis facta à patre pro filio infante tanquam tutore, qui in veritate non erat tutor, & ut tutor adire non poterat, sed bene poterat adire tanquam pater, *juxta leg. si infantis, C. de jur. deliber.* non valet ex capite tanquam facta à patre. Ergo ita in proposito dicendum est, quod cum tutor verus, sciens se esse tutorem, administrat non tanquam tutor, sed tanquam amicus vel conjunctus [illegible] hil agat, decimam habere non debet. Et in terminis ita tenet Baec. *d. c.7. n.15. cum seqq. de decim. tut.*

Hæc tamen † licet ita se habeant atq; vera [illegible], nihilominus huic gerenti, tam in prima specie tutoris ignorantis se esse tutorē, quam in secunda id scientis, [illegible] d non administravit ut tutor, sed ut amicus vel conjunctus, solvēdæ

e[illegible]nt

erunt expensæ utiles & necessariæ, si utiliter administravit, nec non & salarium arbitrio iudicis moderandum, iuxta laborem impensum & qualitatem facultatum minoris, si gestor erat homo solitus locare operas suas, vel si rebus suis desiit intendere, ut rebus pupilli operam navaret, ne labore & sudore suo defraudetur, atque ita indebite damnum patiatur, & pupillus locupletetur cum iactura aliena, ut iam resolvimus similiter ad finem duorum capitum præcedentium.

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum & redditunm bonorum minoris, an detur secundo tutori vel curatori, dato primo impedito ob caussam legitimam? & numeris sequent. sed n.3. distinguitur.*

2 *Tutor, qui reipublicæ caussa abest, desinit esse tutor.*

4 *Exercens actum alteri sub certo salario mandatum, idem salarium petere potest.*

5 *Decima fructuum bonorum, quæ tutor administravit, sibi danda est, reliquorum tamen bonorum, in quibus sibi petiit adiungi curatorem, qui ea administravit, non dabitur illi primo.*

CAPUT X.

An tutori vel curatori dato primo tutore impedito, debeatur & danda sit decima?

CUm tutori impedito tutelam administrare dandus sit alius tutor, puta propter adversam valetudinem, senium, furorem, surditatem, paupertatem, absentiam caussa reipublicæ, vel propter relegationem, aliasve legitimas caussas, *ut docuimus, supra in 1. part. cap. 13. per totum.*

1 Operæ pretium erit nunc videre, † *an huic tutori vel curatori secundo dato, primo impedito ob caussam legitimam, debeatur & sit danda decima fructuum & redditunm bonorum minoris?* In hac quæstione plura hinc inde adducit Gaspar Baeca, *de decim. tut. cap. 8 per totum*, & tandem, quibusdam præsuppositis ita distinguit, ut siquidem caussa, propter quam secundus tutor datur, talis est, ut primus desinat esse tutor ad tempus, vel in perpetuum, & secundus tutor vel curator sit, tunc hic secundus, cum verus tutor vel curator sit, decimam habebit, utputa si primus tutor reipublicæ caussa absit: datur enim in locum eius curator, & ipse desinit esse tutor, *ut in l. 1. Cod. in quibus cau. tutorem hab. &c. & ibi notant DD & alii, quos refert & sequitur Bacc. d. cap. 8. num. 17.* ubi quod hoc casu primus desiuit esse tutor, & secundus curator est.

Vel etiam, quando primus tutor factus est furiosus, vel mutus, quia etiam hoc casu secundus in locum istius suffectus, tutor est, *l. pen. ff. de tutel.* vel cum mater tutrix transit ad secunda vota: in locum enim eius datur alius, qui vere tutor est.

His namq; casibus, & si qui alii similes sunt, huic secundo tutori vel curatori danda est decima, quia est verus curator, liberamq; & generalem administrationem habet, *ut in l curatorem, ff. de tut. & cur. dat. ab his, & in l. 1. & in l. potuit, Cod. in quibus caus. tut. hab. & per Bacc. ubi supr. num. 7.*

Si vero caussa, propter quam secundus curator datur, talis sit, ut non removeatur primus tutor à tutela ad tempus, neq; in perpetuum, & hoc casu cum secundus curator non sit, sed potius administrator, *ut in leg. solet, ff. de tut.* ipsi secundo decima danda non est, veluti, quando hic secundus datur primo tutori, propter eius adversam valetudinem, vel senium. Et hanc distinctionem, ut veram probat iste auctor, cum declaratione eiusdem, *num. 20. cum sequentibus, ubi supra*, quæ talis est, nempe, ut in casibus, in quibus secundo tutori danda est decima, ipse in solidum eam percipiet, nec communicabit partem aliquam eius primo tutori, ita tamen, ut si primus desinat esse tutor ad tempus, pro quo secundus est tutor, pro illo tantum tempore percipiet decimam, & pro tempore, quo hic secundus tutor non sit, decima ei non erit præstanda, sed primo tutori: si vero primus desinat esse tutor in perpetuum, secundus erit tutor pro toto tempore residuo tutelæ, eique pro eo tempore integra decima præstabitur. Exemplum primi casus est in absente caussa reipublicæ, vel alio simili impedimento temporali, secundi vero casus exemplum est, in impedimento furoris, cæcitatis, vel alio consimili impedimento perpetuo.

Quod autem † tutor, qui reipublicæ caussa abest, desinat esse tutor, *l. si tutor reipublica, ff. de tut. & rat. distrahend.* & sentit gloss. *in l. 3. §. si quis abfuturus, ff. de suspect. tutor.* Et hæc videtur esse communis opinio, *secundum Bacc.* qui plures Doctores ad hoc refert *dict. cap. 8. sub numer. 20.* Eadem quoque distinctio servanda erit in relegato ad tempus, vel in perpetuum, nempe, ut secundus tutor in eius locum suffectus auferat decimam, pro tempore, quo duravit eius tutela & administratio, nec teneatur priori eam communicare, cum desinat esse tutor tempore relegationis, eique solvi non possit, nisi antequam ei substitueretur curator, solutio fieret: tunc enim liberaretur debitor ei solvens, *ut in l. quod si forte, §. sunt quidam ff. de solut.* Et hæc quoad primum membrum distinctionis principalis huius capit. recte dicta sunt. 2

Quoad secundum membrum prædictæ distinctionis principalis, nempe in casibus, in quibus primus non desinit tutor esse, puta si adiungatur ei curator ratione senectutis, vel adversæ valetudinis, tunc inquit Baec. *num. 24.* quod primus solidam decimam sibi percipiet, non vero secundus, qui potius administrator bonorum est, quam curator, *ut in dict. l. solent*, quia vera sapientia loquitur, *plus valet umbra senis, quam gladius iuvenis*, & multorum annorum est prudentia, & in multis annis intelligentia.

Ego vero † circa hanc speciem, ita distinguerem, ut siquidem primus tutor, ob cuius adversam valetudinem, vel senium administrator datur, non sit ita impeditus, quin consilium & favorem suæ prudentia administrandis & gubernandis rebus præstare possit, tunc quidem vera sit omnino opinio præcedens Baecæ, nempe, ut integra decima ei debeatur, non vero secundo, quia hic magis administrator rerum, quam curator esse intelligitur, ut expresse inquit dicta *l. solent, ff. de tutel.* quamvis adhuc in hac secunda specie salarium aliquod iudicis arbitrio moderandum ratione laboris esse ex prædicta decima dandum & constituendum secundo administratori, præcipue, si erat laborator, vel rusticus, aliave persona operas suas solita locare, vel si propter occupationem administrationis rerum minorum, de suo aliquid amisit, vel acquirere desiit, quia tam labor, quam pecunia divisionem recipit, ut alias inquit Iurisconsultus, *in leg. Seio amico. in fine. ff. de annuis legat.* licet enim prudentis senis multum valeat, labor tamen iuvenis cum sua industria præmio etiam dignus est. 3

Si vero primus tutor ita adversa valetudine, vel senio ætatis confectus sit, ut nullo modo, nec in aliquo possit prodesse administrationi tutelæ, verbo, consilio, aut prudentia, vel intelligentia, non video cur huic danda sit decima, sed secundo tutori, qui totum pondus & onus tutelæ portat, & ut id omnino portaret, fuit à iudice positus & decretus. Et hæc est mens nostræ leg. fori, dantis decimam fructuum & redditunm bonorum minoris tutori, pro suo labore. Quamvis enim hic magis administrator rerum, quam curator

essr intelligatur, *ut in d. l. soles*, in hac tamen specie opere ipso atque effectu curator & tutor est, si quidem omnia facit, eiusque consilio, prudentia & labore omnia geruntur atque gubernantur, præcipue cum *dict. l. soles*, in prædictis verbis non neget, eum esse curatorem, sed magis administratorem esse intelligi, quam curatorem asserat. Ergo curator est etiam: idque maxime verum est in specie, de qua agimus.

4 Facit † etiam pro hac parte, *Titio*, & quod ex ea notat Bart. *ibi, ff. ad municip.* ubi quod qui exercet actum alteri sub certo salario mandatum, idem salarium petere potest, quem tex. ad hoc dicit singularem & forte unicum Baec. *ubi sup. n. 11.*

5 Vltimo observandum † erit, quod si primus tutor desinat esse tutor, non quoad omnia bona pupilli, sed quoad partem, veluti si pupillus bona habeat in diversis territoriis, tutor vero ne tanto onere prægravetur, petiit sibi adiungi curatorem, qui bona in alia regione sita administret, *ut in l. propter litem, §. 1. ff. de excusat. tut.* tunc cum hic tutor, non debeat esse tutor, quoad omnia bona, sed solum, quoad bona alterius regionis, ex bonis tamen illius regionis, quibus datus est curator, decimam non percipiet: ex ceteris tamen, in quibus tutor remansit, decimam fructuum percipiet, quia, *ut inquit, dict. l. propter, §. 1.* habenti tutorem datur tutor, sed aliarum rerum, non earundem, ex quo textu hanc opinionem in terminis nostris probat & tenet Baeca, *dict. capit. 8. num. 23.*

SUMMARIA.

1 Decima, an debeatur & danda sit tutori, vel curatori Regis? & n. seq. resolvitur negative.

2 Persona loquentis, nunquam censetur comprehensa in generali sermone.

3 Administratio & Gubernatio horum Regnorum Hispaniæ tripartita est, ut hic.

4 Præses Castellæ curam habet generalem omnium rerum gerendarum, ad quem omnes accurrunt.

5 Tutor & coadiutor Regis æquiparantur, & uterque liberam habet administrationem.

6 Coadiutores Regis, qui ut plurimum solent esse clarissimi regni proceres, nihil auferunt præter expensas moderatas ad sui & suorum alimenta.

7 Salarium competens assignandum est tutori vel curatori Regis, prout decet tanto officio & Regis auctoritati, nec non & sumptus, arbitrio procerum regni nominantium tutorem salva in omnibus ipsius Regis voluntate, nam si pater tutorem filio dederit ipse salarium constituet, quod si id omisit, iidem proceres, pro suo arbitrio constituent.

8 Decima, an danda sit tutoribus, vel curatoribus Ducum & similium personarum amplos redditus habentium?

CAPUT XI.

An tutori vel curatori Regis debeatur, & danda sit decima?

1 DE tutela Regis iam supra late † egimus, *in 1. part. cap. 18.* nunc videamus, *an tutori, vel curatori Regis danda sit decima?* Hanc quæstionem clarissime examinat pro & contra Gaspar Baeca, *de decim. tutor. capit. 9. per totum*, & tandem ex pluribus resolvit, ut dispositio legis fori de hoc agentis, locum non habeat in tutore & curatore Regis, quod sibi probabilius & æquius videtur, quem refert & sequitur novissime Bobadill. *in sua Polit. de Corregidores, libr. 4. cap. . numer. 61.* quæ sententia verissima mihi videtur, tum ex nonnullis ab eo ibi adductis, ex quibus quæ præcipua sunt, breviter reassumemus, ut lector interim intelligat, quanta veritate polleat hæc opinio, tum etiam quia in generali sermone nunquam comprehensa censetur † persona loquentis, & eius damnum, *cap. petitio, ubi notant omnes, de iur. iurand. & notatur in l. si hominem, ff. mandat. Bart. in l. eg. ambitiosa, col. 4. vers. item ratione arbitrii, ff. de decret. ab ordin. fac. Decian. cons. 25. num 85. li. 1.* Lex ergo prædicta Regia fori tutoribus deferens decimam fructuum, Regem ipsum illius conditorem non comprehendit.

Quinimo si de hoc casu legislator interrogatus fuisset, verisimile est hoc responsurum, nempe se non loqui de tutore Regis. Ergo ea lex fori generaliter loquens restringenda est ad casus, in quibus legislator eam limitaret, si interrogatus de his fuisset, argumento glossæ communiter ubique approbatæ, *in l. tale pactum, §. fi. ff. de pact.*

Sed † ut ad cetera fundamenta huius partis accedamus, bene consideravit Baeca tripartitam horum regnorum administrationem & gobernationem. Primam & præcipuam continet senatus supremus iustitiæ & omnimodæ gubernationis. Secundam senatus rationalis, qui nihil aliud curat, quam rem Principis tueri, augeri & stabiliri. Tertiam senatus bellicus, in quo hunc laborem subeunt proceres nobilissimi à Rege electi, qui perpetuo consilio honorem & tutelam regni curant, & nequid ab hostibus patiatur detrimenti. Omnes hi salaria auferunt à Principe, neque tutoris expensis administrant, ideo non potest dici, tutorem peteris agere, quo ad hoc, ut labor eorum censeatur labor ipsius tutoris. 3

Sed † & adest his regnis præses prudentissimus & gravissimus, qui curam generalem omnium rerum gerendarum habet, ad quem omnes accurrunt vulgo dictur. *Præsidente de Castilla.* Adsunt præterea in provinciis alia tribunalia suprema cum suis præsidibus, quibus omnibus salaria competentia ex redditibus Regiis præstantur.

Licet ergo Regis tutoris labor sit ingens, haud quaquam potest esse tantus, ut tam immensum salarium, quale est decima omnium fructuum regalium, promereatur, præsertim, cum per alios tam graves viros, ut prædiximus, universæ res gerantur, quamvis ipse tutor omnibus superintendat: Accedat, quod esse Regis tutorem, maxime honorificum est, cum summa utilitate coniunctum: solent enim Principes, cum nutritiis, qui suam infantiam formaverunt, maxime liberales esse. Contentus ergo esse debet Regis tutor moderatis alimentis, præferatque publicam regni utilitatem suis privatis commodis, expectans ab alumno grati animi liberale testimonium: alias enim dare decimam omnium reddit
uum regalium regio tutori, esset præcidere regni nervos, & publicam utilitatem spernere.

Deinde hæc eadem † opinio ea astruitur, quoniam tutor & coadiutor Regis æquiparantur, & uterque plenam liberamque habet administrationem *ut notant Bald. & Ias. in leg. fin. Cod. de testament. milit. text. & ibi, gloss. Imola, Dominicus & Francus, colu. 1. in cap. grandi, de supplend. negli. prælat. quos refert & sequitur Baec. dict. capit. 9. num. 13.* † Coadiutores tamen, qui ut plurimum solent esse clarissimi regni proceres nihil auferunt præter expensas moderatas ad sui & suorum alimenta, *ut notat Francus, in dicto capit. grandi, num. 6. & sequitur cum aliis Baeca, ubi supra, num. 13.* Ergo nihil aliud amplius est præstandum tutori Regis, propter eius laborem, & administrationem. 5 6

Tertio, eadem sententia comprobatur, quoniam ideo tutoribus & curatoribus decima datur, quia totum minoris patrimonium servant, administrant, colunt, fulciunt & augant, ut patet: hoc autem licet tutor Regis tanquam superintendens omnium faciat non tamen in omnibus laborat, cum per alios administratio omnis partita sit, ut prædiximus, sicut tutor privati.

Sala-

7 Salarium † tamen competens assignandum est tutori vel curatori Regis, prout decet tanto officio & Regis auctoritati, nec non & sumtibus ipsius tutoris, hoc tamen (si pater præmoriens, tutorem filio non dederit) arbitrio procerum regni, nominantium tutorem relinqui censeo, qui pensatis pensandis salarium assignent, salva in omnibus ipsius Regis voluntate. Nam si pater filio Regi futuro tutorem dederit, ipse salarium eidem constituet. Quod si hoc omiserit assignare, iidem proceres, hoc pro suo arbitrio constituent.

8 Tutoribus autem † Ducum & similium personarum censet Baec, *numer. 31.* dandam esse decimam, quoniam in his cessat iniquitas, & ceteræ rationes ab eo ibi adductæ. Ideo legi standum videtur: Addit tamen, non videri æquum, si Dux opulentissimi redditus ditionem possideat, decem aureorum millia dare tutori pro decima. Absurdum enim quiddam & præposterum sapit ex rationibus ab eo supra relatis. Sed in hoc de tutoribus Ducum, si Comitum & Marchionum, Baronum, & similium personarum, qui magnis redditibus fruuntur, crederem de decima eorum non esse agendum, sed salarium condecens omnibus recte pensatis, & consideratis esse prædictis tutoribus à iudicibus supremis assignandum & constituendum, si forte res in contentionem iudicialem deferatur.

SUMMARIA.

1 *Decima an danda sit tutori, quando redditus pupilli, adeo sunt tenues, ut vix sufficiant pro ipsi pupillo alendo? & numeris sequentibus resolvitur affirmative, num. 2.*

3 *Impensæ de fructibus ante omnia deducendæ sunt, & fit æstimatio laboris pro fructibus colligendis, & in ipsius rei cura & administratione impensi, cum eisdem fructibus, iuxta debitam & meritam mercedem omnino compensanda.*

4 *Redditus ecclesiæ, quando non sufficiunt prælato ægrotanti eiusque coadiutori, præfertur prælatus, & parochiani compelluntur ad providendum coadiutori.*

5 *Iudex omni casu providere debet, ne quis cum aliena iactura locupletetur contra naturalem æquitatem.*

6 *Decima Papalis non est solvenda à clericis, quando eorum res adeo sunt tenues, ut vix sufficiant pro alendis ipsis clericis.*

7 *Alimenta de iure debent solvi de redditibus & accessionibus patrimonii, non vero de proprietate.*

8 *Fallit primo, quando minor non potest sustentari ex fructibus hereditatis, quia tunc bene potest vendi proprietas minoris pro eo sustentando, ne fame pereat præcedente caussæ cognitione, & decreto iudicis.*

9 *Fallit secundo, quando ipsemet, qui daturus est alimenta, est alendus ex illis, tunc enim permissum est, rem vendere.*

10 *Fallit tertio, quando ministri domini rei sunt alendi: tunc enim obligatur dominus res proprias vendere.*

11 *Fallit quarto, quando alicui est præstanda certa portio pro alimentis ex fructibus alicuius prædii ad id designati: tunc enim, si prædium illud non reddat tot redditus, quanta est portio, debent suppleri & persolvi ex aliis rebus testatoris.*

12 *Decima pro solutione anni sterilis præcedentis, an fertilitas anni sequentis prosit?*

13 *Salarium, an tutori sit assignandum à iudice, quando non supersunt fructus?*

14 *Salarium an sit tutori assignandum, quoties tenues fructus colliguntur?*

CAPUT XII.

An decima danda sit tutori vel curatori, quando fructus & redditus pupilli vix sufficiunt pro eo alendo?

CUm sæpe allegata lex fori secunda, *De la guarda de los huerfanos* in praxi, usuque communi admissa permittat tutoribus minorum, *Que tomen para si el diezmo de los fructos por razon de su trabaio*, præcedentibus illis verbis, *Quien quiera que los tenga* (scil. à *los huerfanos*) *mantengalos de los fructos.*

1 Opportune quærit Glossator novus hic Baeca, *cap. 10. an decima tutori danda sit, si redditus pupilli adeo sunt tenues, ut vix sufficiant pro ipse pupillo alendo?* Decidit tamen motus quampluribus fundamentis, quod si fructus omnes sint necessarii ad alimenta pupilli, tutor eos non decimabit, nec pupillus etiam factus maior cogetur decimam solvere: additque sibi hanc opinionem probabiliorem & æquiorem videri, & quod ita lata sententia iudicaret, si casus iudicandus occurreret, & præcipuum inter alia sumit fundamentum huius suæ sententiæ ex dict. leg. fori in illis verbis, *Mantengalos de los fructos, y tome para si el diezmo de los fructos.* Alia adiungit fundamenta, quorum pleraque potius persuadent, quam arctent seu urgeant.

Sed ut eius præcipuum fundamentum perstringamus, nempe, ex verbis dict. leg. fori sumtum, considero eam legem plusquam manifeste præsupponere, fructus bonorum pupilli sufficere ad alimenta ipsius, & insuper superesse ad deducendam decimam eorum tutori concessam. Ideo merito, quod ipse tutor eam sibi pro suo labore sumat. Ceterum si aliud contingat, & sic simus in specie nostræ quæstionis, prius videtur ex mente legis favendum alimentis pupilli, quam tutori: cum officium tutoris publicum sit & necessarium, iureque communi gratuitum: Ergo præmium à lege fori noviter eidem concessum benignitate eiusdem legis, locum habere non debet, deficientibus fructibus ad prædictam decimam, quando omnes sunt necessarii pro alendo pupillo: Charitas namque bene ordinata incipit à se ipso, *leg. præses Provinciæ, Cod. de servit. & aqu. ubi moderni plura congerunt, le. quæ servandarum, ff. de præscrip. verb. cap. 1. de supplend. neglig. prælat. libr. 6. capit. qui vult de pœn. distin. 3. cap. quiescamus, 42. distin. l. fi. tit. 23. part. 6.* Deinde, à mente & ratione atque benignitate legis cessante, bene valet argumentum, *cap. cum cessante, de appel. cum simil.*

Sed profecto † hæc sententia mihi nec pia, nec æqua nec probabilior videtur, sed potius contraria: siquidem indistincte tutori, pro labore, & sic ex caussa onerosa à lege fori decima fructuum conceditur. Unde consequi videtur, ut nulla habita consideratione, an fructus sufficiant ad alimenta pupilli, nec ne, sibi præstanda sit: siquidem paupertas pupilli hac in specie consideranda non videtur: Quandoquidem habet proprietatem & possessionem, aliaque bona mobilia, ex quibus vivere possit, & tutor agat non quidem de lucro captando, sed de damno evitando, & sicut iustus, & continuus labor, quem sedulo in tutela & administratione eius impendit, atque suo periculo impendere debet, compensetur: Denique propter laborem & curam tutoris, vel curatoris, res minoris fructificant. Alias enim, si incultas possessiones relinqueret, aut paucos, aut nullos fructus producerent, labor igitur huic rei impensus, pro necessaria & utili impensa reputatur. 2

At quis ignorat † impensas de fructibus ante omnia deducendas, *ut patet ex adductis per Doct. Covarru. lib. 1. variar. resolut. capit. 3. num. 3.* ubi, quod propter has impensas fit, & æstimatio laboris in fructibus colligendis, & in ipsius rei cura, & administratione impensi, cum eisdem fructibus, iuxta debitam & meritam mercedem omnino compensanda, sicuti eleganter probatur *in cap. ad nostram, de reb. eccl. secund. Abb. & communem, ibi Innoc. & Abb. in cap. conquestus, de usuris, Roma. sing. 536.* 3

Kam-

& ampliat hoc Covarr. in fructibus perceptis à malæ fidei possessore, ut intelligantur deducta iusta mercede laboris in eis colligendis impensi, *ut in specie notant Bald. & Salycet. in l. si quis sciens, Cod. de rei vendic. & Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 15. gloss. 1. ad finem.* Nec tamen fit distinctio, utrum dominus verus fructuum his omnibus opus habeat, nec ne, ad sua alimenta, cum deductio iustæ mercedis pro labore utroque casu proculdubio fieri debeat. Nec enim laborans in re alterius, pro exigenda sua iusta mercede laboris, attendere debet ad necessitatem alimentorum illius, ob cuius gratiam in rebus suis laboravit: sed iusta atque legitima merces tutoris & curatoris pro labore suo est decima pars fructuum & reddituum bonorum minoris, à lege de condigno moderata, atque taxata. Ergo ei danda est, nullà habita ratione, an remaneant fructus sufficientes pro alendo minore, nec ne: Neque obstant verba nostræ legis fori supra adducta & inducta in contrarium, ibi, *Mantelgalos de los frutos y tome para si el diezmo de los frutos.* Hæc namque lex licet præsupponat ex fructibus deductis alimentis orphanorum remanere decimam partem eorum pro tutore, & sic fructus sufficientes esse ad utrumq;: si vero solum sufficiant alimentis pupilli, non vero decimæ tutoris, non negat decimam dandam tutorib. Vnde cum certum sit impensas, & laborem administrationis ex fructibus, ante omnia esse deducenda, *ut iure probavimus,* manifesto & tutor labores in colendo agros, vineas, & cetera prædia, & in locandis domibus & fundis suo periculo, & in colligendo, & recolligendo fructus, & redditus & pensiones exigendo, consequens est, ut prius deducat decimam eis pro labore suo sibi à lege delata, tanquam impensa necessaria.

Denique, lex fori prædicta non præcipit, ut prius deducantur ex fructibus alimenta orphanorum, sed simpliciter expressit, quod tacite inerat, nempe, ut orphani ex fructibus rerum suarum alerentur, unde etiamsi ipsi non sufficiant simul alimentis minorum, & decimæ tutoris vel curatoris, eadem dispositio locum habere debet ex identitate rationis eiusdem legis in utroque casu concurrentis, ne tutor fraudatus remaneat suo labore.

Tandem, quis unquam dicet, alias impensas necessarias non esse deducendas ex ipsis fructibus, tametsi exigui sint, & pro alimentis minorum insufficientes: siquidem tutor de suo eas solvere minime tenetur? Ergo eodem iure & iustam mercedem sui laboris, hoc est, decimam fructuum deducet, cum utrumq; sit iure deducendum ex ipsis fructibus ante omnia, *ut supra,* iure probavimus.

Non etiam obest doctrina † Vincentii Abbatis, *nu.*
4 *5. & 6. Cardina. in capit. de rectoribus, de cleric. presbyt. ægrotant.* quæ habet, quod quando redditus ecclesiæ non sufficiunt prælato ægrotanti, & eius coadiutori, cui alias ex fructibus eiusdem beneficii danda est congrua portio pro labore & suis alimentis, *ut ibidem & in cap. 1. §. 2. de cleric. ægrot. in 6. & notant Doctores, in cap. grandi, de supplend. neglig. prælat. lib. 6.* ex quadam bona æquitate prælatus infirmus præfertur, & parochiani compelluntur ad providendum coadiutori: quoniam etiamsi ea opinio de iuris rigore vera esset, cum tamen gl. final. teneat expresse contrarium, adhuc nobis non obesset, quoniam in ea specie non erant alia bona ecclesiæ, ex quibus prælatus infirmus ali posset, & ideo nimirum si ex redditibus beneficii prius subveniatur ipsi prælato, tanquam titulari & antiquiori: Ceterum in nostro casu minor habebat bona alia forsan mobilia & se moventia, vel saltem stabilia, quibus ali potest, quæ ex caussa alimentorum, & sic ob famem alienari possunt, cum decreto iudicis, *iuxta gloss. & ibi communem in leg. ob æs alienum, Cod. de præd. & aliis rebus min.* Non enim minor locupletari debet, cum aliena iactura, *leg. nam hoc natura 40. de condict. indeb. l. iure natura, 207. ff. de regul. iur.* Omni enim casu studere debet iudex, ne quis cum aliena iactura locupletetur, tanquam contra naturalem † æquitatem, *ut ex dictis iuribus deducit Barbat. consil. 36. in fine, & consil. 38. libr. 1. & consil. 16. colum. 6. & 7. libr.* 5
2. quem refert & sequitur Menochius de arbitr. iudic. lib. 1. quæst. 68. n. 49. ubi n. 50. quod sunt partes iudicis adversus iniquitatem suum officium impartiri, *ut post multos docuit Mars. cons. 16. n. 38.*

Sed profecto iniquum esset, quod tutor vel curator, qui utiliter gessit rem minoris, laborem impendens in fructibus & redditibus eiusdem colligendis, mercede debita & à lege taxata, hoc est, decima eorum privaretur, ut minor locupletior remaneret.

Eodem † modo respective respondetur ad id, quod 6
traditur de decima Papali, quod non sit solvenda à clericis, si eorum res adeo sint tenues, ut vix sufficiant pro alendis ipsis clericis, quia cum ipsi non habeant alias, unde se alant, nimirum Papa Bonifacius iudicavit decimam prædictam non esse solvendam.

Non obstant † etiam, quod de iure alimenta debeant 7
solvi ex redditibus & accessionibus patrimonii, non vero de proprietate, *ut in l. Imperator in fine, & ibi, notant Bartol. & alii, ff. ad Trebel. leg. ius alimentorum circa fin. princip. ff. ubi pup. educar. deb. l. penultim. in princip. ff. de alim. & cib. l. 1. §. mulier, ff. de ventr. in possess. mitt. Baec. dict. capit. 10. num. 9. & nos allegatione 14. num. 5. sequitur plures referens & plura inde inferens Petrus Surdus de aliment. titul. 4. quæstion. 6. numer. 1. cum sequentibus, folio 145.* Quoniam ut resolvimus, *ubi supra,* hoc non procedit, quando à testatore est designata certa quantitas pro alimentis: Sed hic lex fori assignat decimam partem fructuum, pro labore administrationis. Ergo hæc præstanda est ex ipsis fructibus, & si ex reliquis fructibus hereditatis non remaneat congrua sustentatio.

Quia † tunc bene potest vendi proprietas minoris ad 8
eum sustentandum, ne fame pereat, præcedente caussæ cognitione, & decreto iudicis, & ita in practica observatur, *ut resolvimus d. allegation. 14. num. 6. & probat novissime alios allegans Petrus Surd. ubi supr. num. 28. cum sequente. folio 145.*

Secundo, dispositio † *dict. l. imperator, § fi.* cum com- 9
muni, non procedit, quando ipsemet, qui daturus est alimenta, est alendus ex illis: tunc enim permissum est, rem vendere *secund. Imol. in dict. l. imperator, quem refert & sequitur Baec. d. cap. 10. nu. 3.* Ergo cum deducta decima deficiunt fructus, ex quibus possit se pupillus alere, poterit res proprias vendere, cum decima fructuum debita tutori sit, ut æs alienum à lege iussum præstari, ob caussam onerosam (hoc est) ratione laboris.

Tertio † non procedit prædict. oppositio, quando 10
ministri domini rei sunt alendi: tunc enim obligatus est dominus res proprias vendere, *ita Angel. in l. Divus, ff. de pet. hered. Alexand. in dict. l. imperator, num. 5. Baec. d. cap. 10. num. 4. Surd. ubi supr. fol. 146. in fine.* Ergo cum tutor sit, ut minister, omnia enim curat, & in omnibus, ut ministrum se præstat, ei decima ex fructibus debetur, etiamsi reliqui fructus alendo pupillo non sufficiant: siquidem tutor ex prædict. decima alendus est: nec satisfacit responsio eiusdem Baec. *dict. cap. 10. num. 17. vers. similiter,* nempe: quod pupillus non teneatur alimenta, nec decimam præstare tutori: hoc namq; verum non est, cum imo ipse tutor eam capere possit ex fructibus bonorum pupilli, *ut in d. l. fin.*

Quarto respondetur, quod † quando alicui est præ- 11
standa certa portio pro alimentis, ex fructibus alicuius prædii ad id designati: tunc namque si prædium illud non reddat tot fructus, quanta est portio, debent suppleri

pleri & persolvi ex aliis rebus testatoris, *leg. Lucius, & ibi, Bart. n. 3. ff. de aliment. & cib. leg. & in l. inter stipulantem, § sacrament. n. 6. & ibi Doctor. de verb. oblig. Baec. d. cap. 10. num. 18.* Cum ergo tutori debeatur ad alimenta decima fructuum & redditum bonorum pupilli, merito, ut ex ipsis eam percipere debeat, etiamsi deficiant, pro alimentis pupilli, quia hoc casu ipse ex aliis bonis suis alendus erit.

Patitur etiam alias plures limitationes regula *dict. leg. Imperator, in fine* cum similibus, quas congerit Petrus Surd. *ubi supr. num. 18. cum sequentibus, fol. 146.* Quamvis igitur decima fructuum minoris debita tutori, non possit ex proprietate bonorum minoris suppleri, nihilominus pro alimentis pupilli poterit vendi proprietas aliqua eius, ut in defectum fructuum ipse alatur, & sic limitatur, & non habet locum regula contraria supradicta in prædict. casibus, & potissimum, ut alatur ipsemet pupillus.

12 Et † hac nostra sententia retenta contra Baecam, non est opus examinare alteram illam quæstionem, quam ibi, *num. 19.* cum sequentibus, *usque ad fi. capit.* discutit, *an si tenuitas fructuum processit ex sterilis anni malignitate, & annus sequens uberrimus fit, fertilitas anni sequentis supplere debeat primi anni sterilitatem, & refundenda sit decima, quæ primo anno soluta non fuit?* hæc enim quæstio cessat omnino, si teneatis meam sententiam, si vero vobis opinio Baecæ contraria placuerit magis, eius ultimum iudicium in hac ultima quæstione poteritis sequi, nempe, ut si decima fructuum alicuius anni sterilis non solvatur tutori, eo quod fructus omnes collecti necessarii fuerint pro alimentis pupilli, de fructibus alterius anni pinguioris refundatur decima ex fundamentis, *de quibus per eum*, quæ quidem urgentia sunt cum sua declaratione, ut non procedant, si decima unius anni non fuisset prorsus nulla, sed modica seu parva, quia tunc non est supplenda ex fructibus uberrimi anni: meo tamen iudicio, quæstio hæc ultima Baecæ superflua est, cum primo sit deducenda decima fructuum tutori vel curatori præstanda, quam alimenta ipsius: Nec mihi placet opinio indistincta Did. Perez, *in l. 1. titul. 10. lib. 3. Ordin. colum. 1141. versicul. item etiam, ibi, & si non supersint*: dum tenet, quod si non supersunt fructus, iudex ex officio tutori taxabit salarium arbitrio suo: *allegat Montal. in dict. l. 2. tit. 7. lib. 3. for. in gloss. El diezmo*, qui

13 tamen solum dicit, quod iudex † ex caussa constituere potest, certum salarium tutori gerenti, & quod hoc etiam possunt contutores gerentis ex caussa, si plures sunt tutores, & unus eorum gerit & administrat. In primis namque Montalv. loquitur attento iure communi, ut patet ex auctoribus ab eo allegatis. Quo attento regula generalis est in contrarium, nempe, ut tutori non sit dandum salarium, nisi ex caussa per iudicem, vel contutores, & in aliis casibus particularibus, *ut late probavimus supra hac tertia parte, capitulo secundo, per totum.*

Deinde Montalvus non loquitur, quando non supersunt fructus, sed simpliciter de iure communi. Est igitur intelligenda opinio Didaci Perez. quando nulli supersunt fructus, quo casu non indistincte, prout ipse loquitur, est tutori assignandum salarium per iudicem, vel contutores, sed ex caussa, *ut in d. cap. late resolvimus & distinximus.*

14 Quibus † fit, ut si tenues fructus colligantur ex bonis & prædiis pupilli, tunc prædict. l. fori simpliciter, & indistincte servanda sit, ut decimam tantum partem eorum debeat habere & capere tutor, vel curator pro labore administrationis, eaque esse contentus debeat, ita ut nullum aliud salarium petere possit præter impensas utiles & necessarias in rebus pupilli, vel adulti factas.

SUMMARIA.

1 Decima non est danda tutori non gerenti: quod procedit, etiamsi partem administraverit, nam neq. huius partis decimam habebit, ut in nu. 3. sed contrarium, nu. 5. & procedit etiamsi ex cessatione tutoris nullum damnum obveniat pupillo, ut n. 9.

2 Legatum censetur relictum tutori pro administratione.

4 Heres committens fraudem in rebus hereditariis, privatur quarta Falcidia in omnib.

6 Salarium promissum advocato pro victoria plurium caussarum, an proportionabiliter debeatur pro ea caussa, in qua vicit, licet in aliis vincatur, & quid si sua culpa stetit adimplere officium, n 7.

7 Advocatus, Doctor, vel potestas, cui constitutum est certum salarium pro suo officio, & per eius culpam stetit non implere officium, an privetur ex hoc salario totius temporis, an solum temporis futuri, quo per eum stetit?

8 L. etiamsi partis ff. de legat. 1. intellectus.

10 Decima datur tutori omittenti in modico administrare, si in reliquis diligens fuit.

11 Decima non debetur tutori non gerenti, qui abfuit caussa reipublicæ: nisi absentia esset modici temporis ut in num. 12. vel utilis pupillo, & pro ipso, ut in num. 13.

14 Decima non debetur tutori, qui casu fortuito impeditus non administravit.

15 Decima debetur tutori, vel curatori, qui non administravit culpa minoris, qui forte eum vulneravit.

16 Decima debetur tutori non gerenti per se, sed per alium.

17 Decima debetur tutori vel curatori, cui ex pluribus fuit commissa administratio per iudicem, & ceteri non administrantes, nullam partem decimæ consequentur, idem si plures sunt tutores vel curatores, & unus gerit, & alii non, ut in n. 18.

19 Legatum relictum pluribus tutoribus, vel exsequutoribus testamenti, & unus gerit, alter non, gerens consequitur solidum legatum, & alter non gerens, neque heres, non.

CAPUT XIII.

An tutori non gerenti sit danda decima?

Pluribus modis, & caussis contingere potest, quod tutor vel curator, quamvis vere talis sit, & omnia solemnia observarit, nihilominus tamen non administraverit. Quæritur ergo, *an tunc ei debeatur & danda sit decima, nec ne?* Et ut magis perfectam cognitionem atque specificam habeamus, sigillatim per conclusiones procedendum est.

Sit prima conclusio: † tutori non gerenti non est danda decima Hæc conclusio verissima primo efficitur à ratione legis fori cessante, quæ propter laborem iubet, atque permittit tutori decimam fructuum, sibi capere: Cessante igitur ratione legis, cessare debet & ipsius dispositio, *l. adigere, §. quamvis, ff. de iur. patr. cap. cum cessante, de appellat. cum similibus.* 1

Secundo † eadem conclusio probatur, quia legatum censetur relictum tutori pro administratione, *l. Nesennius, ad fi. & in l. sed hac nimium, ff. de excusat. tut. & in leg. quod autem ff. eodem titul. & in l. tutor, §. quæ tutoribus, ff. eodem tit.* diximus, *late sup. in hoc tractatu, par. 3. cap. 5. n. 15.* Si ergo tutor non administrat, legatum non consequitur, *ut in dict. leg. Nesennius, & in l. amicissimos, ff. eodem titul. cum simil. refert plures Baec. de decim. tut. c. 11. num. 1. vers. & nominatim diximus etiam ubi sup. n. 33. ergo nec decimam.* 2

Tertio, quia sic etiam exsequutor testamenti non exsequens voluntatem defuncti, non consequitur legatū,

ut

nam Bart. in leg. 1. §. Divus, num. 6. ff. de var. & extraordinar. cognitio. ubi loquens in casu, leg. ab administratione, Cod. de legat. inquit, text. illum non habere locum, quando salarium debetur ex dispositione leg. quod loquitur in pretio debito ex ultima voluntate, & comprobat, cum aliis Baeca d. cap. 11. num. 30.

15 Quarta conclusio: Si tutor vel † curator, non gerat culpa minoris, quis is forte tutorem vulneravit, vel curatorem, consequetur decimam, ut bene etiam probat & tenet Baec. d. cap. 11. num. 32.

16 Quinta † conclusio, Tutor vel curator, non gerens per se, sed contutori, vel amico committens administrationem gerendam, qui recte eam gessit, decimam habere debet, quia tutor vel curator est, & cum per alium administraverit, administrasse videtur, & per omnia habendus est, ac si gereret, l. tres tutores, ff. de administrat. tut. & ibi DD. text. etiam in l. sin autem §. gessisse, ff. de administr. tutor. & ibi Bartol. & Alber. & in terminis Baec. d. cap. 11. numero 33.

17 Sexta conclusio, † quando à judice uni ex pluribus tutoribus mandatur administratio, tunc cæteri nullam partem decimæ consequentur, quoniam censetur extranei, & ille solus à judice electus & assignatus, gerere & administrare potest, l. tutores, ff. de administr. tutor. & ibi, notat Bart. & in l. fin. C. de auct. præstand. & in leg. quotiens, §. fin. ff. de administr. tut. Bartol. per text. ibi, in l. 3. § sed & quod de tutore, ff. judic. solut. Ceteri autem tutores administrare non possunt, si non cum caussæ cognitione sit commissa administratio, notant Bart. Bald. Ang. & Paulus in l. quod si forte, §. sunt quidam, ff. de solut. Baec. d. cap. 11. num. 35. cum seqq. ubi in terminis tenet etiam ex hac hanc 6. conclusionem.

18 Idem erit † si plures sint tutores, & unus gerit, alius non: decima namque integra in hac specie pertinet ad gerentem, etiamsi illi non esset commissa administratio, quia non gerenti nulla pars decimæ debetur, ut in prima conclusione, supra posita: Quod procedit

19 In tantum, ut si † in testamento relinquantur centum, duobus tutoribus in eo datis, si unus velit gerere, & alter non, gerens consequetur solida centum jure accrescendi, non vero heres. Ita tribus exsequutoribus datis in testamento per defunctum, quibus ratione laboris centum legavit, quorum unus noluit se intromittere, alii vero administraverunt, conclusum fuit in Capella Tholosana, decis. 293. ex l. unic. §. ubi autem, Cod. de cadue. tollen. ubi Stephan. Aufrer. in addit. Idem probat in pluribus tutoribus, si eis fuerit legatum, si reddiderint rationem tutelæ, ut detur totum reddentibus rationem, & non aliis, secundum Bald. in leg. si plures, num. 17. Cod. de condit. insert. Idemque credit Aufrer. quando alter tutorum ut suspectus removetur, vel etiam unus exsequutorum, sequitur Baeca, dict. cap. 11. num. 37. idem Baec. cap. 13. num. 3.

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum & redditunm minoris, non est danda tutori vel curatori male gerenti.*

2 *Salarium non debetur culpabiliter vel dolose administranti.*

3 *Tutores & curatores accedentes animo depradandi minores, non possunt repetere expensas etiam utiles, nisi appareat, pupillum factum fuisse locupletiorem.*

4 *Legatum factum tutori, omnis summa in qua debitor fuerit ex administratione, non comprehendit debitum ratione doli, & in num. 9. neque etiam res illas pro quibus testator agere poterat rei vendicatione, ut in num. 13. neque quod ex reliquatione debetur, ut in num. 14.*

5 *Dolus futurus remitti non potest.*

6 *Voluntas testatoris remittentis necessitatem reddendæ rationis debet esse immutata, sed hoc debet intelligi, ut in num. 10.*

7 *Rationes exigere vetitus, non impeditur reliqua exigere, neq; dolo gesta nisi in casu de quo hic, intellige tamen, ut in num. 11.*

8 *Legari potest tutori damnum, quod ipse senserit ex tutela, sed intellige, ut in num. 12.*

15 *Dolus futurus administrationis commissus in omittendo remitti potest.*

16 *Pater legitimus administrator amittit administrationem, si male gerat, aut dolum seu negligentiam committat, & sic perdit usumfructum sibi alias competentem ratione patriæ potestatis.*

17 *Salarium non datur pro inanitate. sed quia quis bene & utiliter gerit.*

18 *Tutor malus non est tutor, sed prædo.*

19 *Decima, an sit danda tutori vel curatori male partim administranti, & partim bene? & num. seq. resolvitur num. 23. distinguendo limitatur distinctio duobus modis, ut in num. 24 & 25.*

20 *Potestas recedens per unum mensem antequam debeat, nihil habere debet de salario; sed contra, num. 26.*

21 *Administrator reipublicæ negligenter seu dolose administrans, privatur omni salario. sed intellige, ut in numero 27.*

22 *Famulus recedens à servitio domini sine eius culpa, ante tempus conventum, amittit salarium, sed contrarium est verius, ut in num. 28. intellige & declara, ut in num. 29.*

23 *Assessor, qui sua culpa in medio officii removetur, pro quo tempore debeat habere salarium.*

30 *Famulus recedens a servitio domini ejus culpa ante tempus conventum, salarium consequi debet.*

31 *Decima fructuum non privatur tutor vel curator, eo, quod minorem in domo sua non aluerit, dummodo ei alibi alimenta præstiterit, vel per eum non steterit, quominus præstaret.*

32 *Decima non datur tutori neganti se esse tutorem, ac proinde alimenta non danti.*

33 *Decima non datur tutori vel curatori, damnato ratione doli vel negligentia minori resarcire fructus, vel interesse, &c. ut hic.*

34 *Decima debetur tutori vel curatori, remoto ex caussa inimicitiæ, vel paupertatis, si tamen pupillum, nec ejus res læsit, & sic de similibus.*

CAPUT XIV.

An tutori vel curatori male gerenti, sit danda decima?

TUTORI vel curatori male gerenti, † non esse dan- 1
dam decimam fructuum, nec reddituum bonorum minoris, vel ratio ipsa jure dixa dictasse videtur, ut ex pluribus ostendit, & probat glossator legis fori, de hac re loquentis, nempe Caspar Baeca, in tract. de decim. tutor. cap. 13. num. 1. cum sequenti. Præcipua tamen hujus sententiæ fundamenta hæc sunt. Primo text. in l. quid autem, 38. junctis ll. præcedentibus, ff. de excusat. tutor. ubi inquit, probari, quod si alicui relinquitur legatum, pro administratione tutelæ, si male eam administrat, non debet illud consequi, quod videtur probari, in illis verbis: sed contumacia punienda est ejus, qui quodammodo se excusavit. Allegat ad idem, l. etiamsi partis, ff. de leg. 1. quæ est l. 114. in ordine, ubi deciditur, quod etiamsi partis bonorum se excusaverit tutor, totum, quod testamento datum est, ei aufertur. Bonus text. in auth. licet, C. de episc. & cleric. ibi, sed si hi, qui facere jussi sunt, neglexerint, amittunt lucrum, quod eis contingebat. Ex quibus juribus me-
rito deduxit communis Doctorum sententia, † quod sa- 2
lariū non debetur, culpabiliter vel dolose administranti, ut plures allegans, resolvit Baec. d. c. 13. num. 2.

Sic si tutores vel curatores accesserint animo deprædandi
3 minores, (quod colligitur, si † bona pupilli converterint in suam utilitatem, vel si denegent rationem reddere) non possunt repetere expensas, etiamsi fuerint utiles pupillo, nisi appareat pupillum factum fuisse locupletiorem, *ut notat Bald. & Paulus, num.3. per text. ibi, in in l. si pupilli. §. sed & si quis, ff. de negot. gest. quos refert & sequitur Baeca, d. cap. 13. num. 4.*

4 Sic tutor, cui legatur omnis summa, in qua debitor fuerit ex administratione, non consequetur ea, quæ debuerit ratione doli, *text. in l. quidam decedens in princ. 6. ff. de administ. tut. tenet Salyc. in l. cum necessitatem, n. 1. Cod. de fideicommiss. plures referens Baeca, ubi supra, nu. 5. idem latius. c. 2. num. 160.* ubi dicit communem, *diximus supra semel, in hoc tract.*

5 Dolus † enim futurus remitti non potest, *l. si unus. §. illud. ff. de pact. ne detur materia delinquendi, l. convenire, ff. de pact. dotal.*

6 Sed ut plenius materiam declaremus, † & hæc assertio solidior in proposito remaneat, explicabimus nunc difficultates, quas habet. & ideo adduco: Primo contra hanc communem resolutionem & generalitatem, text. *dict. l. cum necessitatem*, ubi dicitur, quod voluntas testatoris remittentis necessitatem reddendæ rationis debet esse immutata.

7 Secundo fortius adduco, † text. *in l. si quis rationes, 10 ff. de liber. legat.* ubi dicitur, quod si quis rationes exigere vetetur, non impeditur exigere, quæ quis ipse reliquavit, neque si quid dolo fecerit, qui rationes gessit, quod si quis & hæc velit remittere (& nunc urget difficultas) ita debet legare: *damnas esto heres meus, quidquid ab eo exegerit illa vel illa ratione, id ei restituere, vel actionem ei remittere:* Ex quo text. Dyn. *in d. l. cum necessitatem*, hoc censuit, quando testator primo tutori legaverit liberationem tutelæ, & subjungat, ut quidquid apparuerit tutorem debere ex illa administratione, eidem legat, aut quod etiam pupillum gravare poterit, ut tutori id restituat, quam opinionem probavit Raynerius de Forlivio *in dict. leg. si quis rationes, & ante Dyn.* Eandem opinionem tenuit, *in dict. l. cum necessitatem, num. 1. & sequuntur Angel consil. 102. testatur Curt. Senior, consil. 66. num. 8. Alexand. consil. 54. num. 8. lib. 2. Corneus consil. 210. libr. 1.* atque ita id sæpe fieri ex usu affirmat Salycet. *ubi supra*, tametsi existimet, hoc in grave damnum pupilli contingere, & ideo, *ut prædiximus*, tenet priorem opinionem contra Dyn.

8 Tertio contra prædict. † communem resolutionem obstare videtur, *d. l. quidam decedens*, ibi *damnum vero quodcunque ex tutela quis senserit, & legari & per fideicommissum ei relinqui potest.*

9 Nihilominus tamen his non † obstantibus prædict. communis resolutio vera est, & tenenda in judicando & consulendo: imo quod etiamsi legetur tutori vel curatori omnis summa, in qua debitor fuerit ex administratione futura, non consequatur ea, quæ debuerit ratione doli futuri, qui remitti minime potest, quam etiam sequitur atque communem & magis communem plurimos congerens testatur & affirmat Padilla *in d. l. cum necessitatem, num. 2. Cod. de fideicomm.* & ab ea non esse in judicando recedendum *secund. Decium cons. 192. num. 4.* & opinionem Dyni contrariam minime esse communem, ac potius abhorrere ab omni æquitate, & communiorem sequutus affirmat Alciat. *6. præsumtione, prima regula, num. 2.* & communem esse testatur Gualdens. *de art. testand. tit. 7. caut. 2. num. 2. & Doctor Covarr. libr. 2. variar. resol. cap. 14. num. 3. qui eam sequitur & Gregor. Lopez. in l. 29. tit. 11. part. 5. gloss. 1.* eamque ante omnes videtur sensisse gloss. *in dict. l. si quis decedens in princip. vers. senserit*, quam dicit esse communiter approbatam Joan. Crotus, *in l. nemo potest, num. 56. ff. de legat. 1.* quem ad hoc refert & sequitur ac ceteros præcitatos Padill. *ubi supr. ad fin. num. 2.*

Modo † non obstant superius allegata in contrariũ & non quidem primum, hoc est, *d. l. cum necessitatem*, quia 10
intelligitur in remissione tutelæ præteritæ: futuræ namque legari minime posse certius est, & glos. a. *versic. tibi*, intelligit, tutori quondam vel curatori, vel cuilibet administratori.

Non obstat etiam, † *dict. l. si quis rationes, in verbis su-* 11
pra relatis, quia intelligitur in dolo præterito, non vero in futuro, qui remitti minime potest, *ita Bart. in l. Aurel. §. Cassius, num. 3. ff. de liber. leg. idem Bartol. in dict. leg. quidam decedens oppositione 2* Et hunc intellectum, ad illam l. testatur esse communiter approbatum cum sequutus Alexand. *cons. 62. num. 7. volum. 4. & Segur. in l. si ex legati caussa. num. 31. ff. de verb. oblig. & ex eis Padilla, ubi supra, dict. num. 2.*

Non etiam obest tertium, † nempe, *dict. l. si quis decede-* 12
dens in verbis supra expensis, quia ea ad diminutionem patrimonii, quam propter tutelæ occupationem quis patiatur, referenda sunt. Illam enim potest testator legato compensare vel fideicommisso, *ita Salyc. in dict. l. cum necessitatem*, cujus intellectus placet Padillæ, *ubi supra, num. 5.*

Operabuntur ergo verba illa à testatore prolata in hac specie secundum Salycet. *ubi supra*, remissam videri scrupulosam rationum inquisitionem, non vero remissionem doli futuri: nec etiam remissionem ejus, quod apud tutorem vel curatorem aliumve administratorem fuerit ex rebus pupilli vel domini, ut resolvimus ubi supra.

Unde per prædict. verba † non censetur remittere 13
testator res illas, pro quibus testator posset agere rei vendicatione. Ita limitat gloss. 3. text. illum *in dicta leg. cum necessitatem*, allegans quædam jura: sed est text. ceteris præstantior pro hoc *in leg. Aurelius. §. Mævia. ff. de liber. leg. & ibi, notat glossa, verb. pupillæ*, quæ juncta suo textui est singularis, *secundum Bald. in dict. leg. cum necessitatem, num. 2.* inde inferens, creditorem generaliter legantem suis debitoribus liberationem, non videri illis remittere actiones reales rerum, quas illi possident. Idem quoque ex eodem text. voluit idem Bald. etiamsi liberatio huiusmodi fiat inter fratres *in leg. pactum, 12. quæst. Cod. de collat. Jas. in l. sub prætextu. 2. num. 3. Cod. de transact. & in princ. Institut. de act. num. 102. & ibi Gomez plures allegans, num. 69. D. Covar. lib. 2. variar. resol. cap. 14. num. 1. & probat late Padilla in dict. leg. cum necessitatem, num 7.* ubi limitat, quando huiusmodi liberatio sit patri, qui tutelam curamve filii gessisset: huic namque etiam actiones reales remissæ videbuntur, *per text. mirabilem secundum Bartol. ibi, in l. dominus, §. servus. ff. de pecul. leg.* & probatur *in d. l. Aur. §. Tit.* Idemque in matre dicendum erit, *ut infr. dicemus.*

Sic etiam † non censetur remissum, quod ex reliqua- 14
tione debebitur, *ut in d. l. si quis rationes*, nisi hoc quoque de reliquatione remittatur, *ut in dict. leg. si quis rationes, in 2. part.*

Dolus tamen futurus administrationis commissus in omittendo, remitti potest, quoniam † hic longe levior est illo, qui in faciendo committitur, *juxta gloss. vulgarem, nisi mora, vers. ne facto, ff. solut. matrim. & in l. mora, versic. penul. ff. de usur. & in l. penul. ff. de duobus reis*, quarum opinio communis est, *ut ex aliis affirmat Padilla, ubi supr. num. 4.* qui ex hoc hanc observationem, de qua agimus, nuncupatim probat.

Remanet igitur firmissima conclusio atq; doctrina, quod tutori non possit remitti dolus futurus in administratione, neq; ei legari, quod ex dolosa administratione debere ipsum contigerit. Ergo tutori male vel dolose gerenti, non est danda, nec debetur decima.

Quod

16 Quod etiam † probatur, quia ita etiam patet legi 1. mus bonorum filii administrator amittit administrationem, si male gerat, aut dolum seu negligentiam committat, & sic perdit fructus sibi alias competentes, ratione patriæ potestatis, *ut in l. Imperator, & ibi notat Alexand. num. 6. ff. ad Trebell. refert plurimos hoc tenentes Baec. de decim. tut. dict. cap. 13. num. 8. & diximus supra hoc eodem tractatu.*

17 Denique salarium † non datur pro inani titulo, sed quia quis bene & utiliter gerit, & bene satisfacit officio sibi injuncto. *secundum Ioan. de Piasca, per text. ibi in l. 1. num. 1. Cod. de ann. civil. libr. ex juribus, de quibus ibi, per eum.*

Tandem accedat pro hac parte non infirma ratio, quoniam tutori & curatori datur decima propter laborem administrationis, ut cavetur *in l. fori*, de hac re agente: sed malus tutor laborat, ut perdat pupillum, & sic contradicit intentioni & fini legis, dantis decimam ob laborem administrationis, quam recte & fideliter exercere tenetur, prout juravit, quando sibi decreta fuit tutela & ejus administratio. Ergo præmio legis gaudere non debet, quia deficit ratio finalis ipsius atque anima, ac proinde & dispositio ejus locum non debet habere, cum deficiant verba & ratio finalis legis.

18 Ultimo considero, † quod malus tutor non est tutor, sed prædo, *ut in leg. qui fundum, §. si tutor, ff. de usucap. pro emt. l. tutor. qui adultilitatem, ff. de administr. tutor.* Ergo decimam habere non debet pro mala administratione, sed potius pœna dignus est.

Quod si aliud diceremus, tutores & curatores quotidie minores suos spoliarent, cum scirent, ita esse præmio decimæ afficiendus male administrantes, sicut bene gerentes. Et ita merito Paulus Castrens. *consil. 274. num. 2. in 2. part. cons.* tenet, quod tutori malo, non est dandũ præmium fructuum à statuto propositum, quem refert & sequitur Baeca, *dict. cap. 13. num. 6* qui à *num. 1. cum sequentibus, usque ad num. 17.* Inclusive hanc partem & sententiam respectu decimæ late probat, & verissimam reputat, nempe ut malo tutori non sit danda decima.

Idque intelligendum est à die, quo male administravit, & prædo est, non exspectata postulatione, vel sententia, sicque pro omni tempore, quo male administravit, decimam habere non debet, *ut ibidem late probat, num. 21. cum seqq.*

19 Quid ergo erit, si tutor vel curator male partim administravit, & partim rem bene gessit, *an debeat habere decimam & sic salarium saltem pro tempore, quo recte gessit, nec ne?*

Et quod nullius temporis decimam habere debeat, persuadere videntur sequentia. Primum, *l. etiam si partes, ff. de legat. 1.* ubi tutor excusans se ab administratione rerum exsistentium in aliqua provincia, licet administret res alterius provinciæ, amittit solidum legatum, sibi ob administrationem omnium rerum pupillarium relictum, nec aliquid consequitur ob partem rerum, quas bene administravit. Ergo idem dicendum videtur in nostra specie, cum valeat argumentum de re ad tempus, *leg. miles ita, §. & quia diximus, & ibi Bartol. & Doctores,*

20 *ff. de testament. militis, late Everard. loco 39.* & † ex illa *leg. etiam si partes*, inquit Bald. ibi, esse argumentum, quod si potestas recedat per unum mensem, antequam debeat, nihil habere debet de salario totius temporis, quem refert Aviles *in cap. 1. prætor. in gloss. salario, num. 12. & Baec. d. cap. 13. num. 28.*

21 Secundum, *l. judices, C. de an. & trib. lib. 10.* † ubi dicitur, quod administrator reipubl. negligenter seu dolose administrans, privatur omni salario, etiam temporis præteriti, quo recte administravit.

22 Tertium, alia † l. fori, nempe 8, *tit. 4. lib. 4. fori, ibi, E si el mancebo*, quæ disponit, quod famulus recedens à servitio domini sine ejus culpa, ante tempus conventum, amittit salarium, & insuper tantundem ei reddere tenetur, quam opinionem etiam jure communi attento, tenet Jacob de Nigris & eum referens dicit veriorem, æquiorem, prædictaque, l. fori probatam Joan. Oro... *in l. diem functo, num. 14 ff. de offic. assess. & eam, 3 per ... fori Did. Perez, in leg. 1. tit. 2. libr. 1. Ordinam. colum. 63 statim post princip. & D. Azeved. in ... 9. tit. 15. num. 14. libr. 4 Nova Collect. Reg.* ubi quod h... maxime procedit attenta *l. 2. tit. 20. libr. 6 Nova Collect. Reg.* quæ præcipit, puniri famulos a do... s recedentes, absque eorum licentia, pœnis, d... us, ibi. Ergo ita etiam tutor vel curator, ad ... mpus male administrans, non debet habere decimam, & sic salarium etiam temporis, quo bene administravit.

Nihilominus † tamen in specie nostræ quæstionis contraria sententia verior & æquior est, atque tenenda in judicando & consulendo. Imo, quod tutor vel curator male partim administrans, & partim bene, debeat habere decimam fructuum & redditum pro parte temporis, quo bene administravit, non vero pro illo tempore, quo male gessit: ut in assessore, qui sui culpa in medio officii removetur, ut pro tempore, quo non commisit culpam, debeat habere salarium, & pro tempore futuro, quo culpam commisit, teneatur ei, qui conduxit eum ad interesse, tenet Bartol. *in leg. Mavia neptem, in principio numero 3. ff. de annuis legat. idem Bartol. in l. 1. §. Divus, numero 19. ad fin. ibi, si vero, ff. de var. & extraordin. cognit. idem Bartol. in leg. diem functo, numero 3. ubi Doctores, ff. de officio assess.* & allegans alios Baeca, *dicto capite 13. numero 31*, ubi aliis juridicis fundamentis id confirmat, & tandem, *numero 53.* eam probat in terminis tutoris vel curatoris, qui solum in aliqua re, vel aliquo tempore notari possit negligens, vel culpa dignus, ut pro eo tempore, quo bene gessit, ei sit danda decima, ex Paul. Castrens. *dicto consilio 374. super istis dubiis in principio lib. 2.* tenente, quod tutor debet habere fructus pro tempore, quo administravit, licet postmodum removeatur, dummodo non removeatur ex delicto suo. 23

Limitatur † tamen præcedens sententia, *secundum Baecam, ubi supra*, ut non procedat: quando negligentia unius temporis, vel unius rei noceret alii tempori vel aliis rebus tunc enim pro toto tempore amittet decimam, ut in salario officii ita individui, quod aliquo omisso, non relevat, quod est factum, *tenet Bartol. in dict. leg. 1. §. Divus, dict. num. 19. ibi, respondeo, quadam sunt officia:* quem sequitur *in d. l. diem functo Curt. Iun. num. 45. Sapia & Orosc. num. 28. in fin. & nos quoq; sequuti sumus supra hoc cap.* 24

Limitat † secundo Baec. *ubi supra, num. 32.* in tutore, qui occidit pupillum, vel stupravit pupillam, *ut ibi late probat.* 25

Tertio limitatur, quando tutor prædandi animo rem pupilli surripuit, vel abscondit, quia tunc profecto indignus videtur omni lucro.

Non obstant modo † adducta in contrarium: & non quidem primum, hoc est, *lex etiam si partes, ff. de legat. 1.* quia respondemus, *ut supra hoc eodem cap.* Nec doctrina Bald. potestatis recedentis ab officio per unum mensem, antequam debeat, quod nihil habere debeat de salario totius temporis, quia non est vera, nec juri aut rationi consona, & ita merito contrarium cavetur *in leg. 10. tit. 16. libr. 2. veter. Ordin. hodie, leg. 6. ibi, Salvo por el tiempo que sirvieren, y esluvieren presentes: tit. 5. libr. 3. Nova Collect. Reg.* nempe, quod non recipiat salarium, nisi pro rata temporis residentiæ: quam leg. ad hoc citat Aviles *ubi supra*, & est expressa: & præter amissionem salarii temporis absentiæ puniuntur pœna dupli pro sin- 26

gulis diebus ultra casus permissos, *ut in fine d. l. Regia*, cujus dispositio non corrigitur per pragmaticam novam de Madrid, anni 1535. hodie *leg. 7. ejusdem tit. 5. lib. 2. Nova Collect. Reg. ibi, No les acudan con salario alguno*, quia est intelligenda juxta l. præcedentem, scil. temporis absentiæ, quia *dict. l. 6.* non venit ad correctionem *dict. l. 6.* sed potius ad augendam pœnam ipsius, ut constat ex eadem l. 7. & præcipue ibi: *Que luego nos lo hagan saber, a costa del salario del Corregidor*. Ergo lucratur salarium pro tempore residentiæ præterito.

27 Non obstat etiam † *l. judices 10. Cod. de ann. & trib. lib. 10.* quoniam loquitur in præsidibus provinciæ negligentibus in profligendis ærarii Cæsarii compendiis, hoc est, imponendis & exigendis. Unde nimirum, si in re tam gravi tangente ærarium Imperatoris negligentes omnibus emolumentis priventur, atque ea reddere compellantur: secus vero erit in tangentibus privatos, hoc est, pupillos, quorum administratio & defensio tutoribus & curatoribus competit.

28 Tertium quoque de *l. 8. tit. 4. lib. 4.* † fori non obest quoniam l. illa non habet vim obligandi, nisi quatenus usu & consuetudine probatur esse recepta, prout est regulare in omnibus ll. fori, juxta communem nostrorum resolutionem, atque eam certissimam. Doctores autem tenentes, famulum recedentem à servitio domini absq; ejus culpa, ante tempus conventum, amittere salarium temporis præteriti, nobis non nocent, quia ut plurimum nituntur auctoritate *d. l. fori*, quæ nisi fuerit in usu, nullam vim habet, *ut prædiximus*. Deinde ipso jure communi attento contrarium censeo verius & tenendum, nempe ut famulus in prædict. specie non amittat salarium ejus temporis, quo recte servivit & ita dictat æquitas, *ut cum Bald. & Jas. tenuit Baec. dict. cap. 13. num. 31. in versic. famulo, &c.* Quam etiam opinionem plures alii Doctores tenent atq; probarunt relati per Joan Orosc. *ubi supra*, deinde *l. 2. tit. 20. libr. 6. nov. collect. Reg.* quam allegat Azev. *ubi supra*, nihil de salario amittendo dicit, sed tantum pœnas imponit famulis ante tempus conventum à servitio dominorum suorum recedentibus. Diversum autem est pœnarum impositio à salarii amissione; Quinimo cum ea lex nihil de hoc dicat, videtur potius contrarium sentire, scilicet, quod non ob hoc salarium amittant, quandoquidem aliis pœnis eos punit, non vero salarii amissione, quia si hoc vellet, id exprimeret. Cum ergo non dixerit, contrarium sensisse existimandum est, nulla enim erat difficultas id exprimendi, *juxta leg. unic. §. ubi autem ad finem, Cod. de caduc. tollend. cum similibus*. Tandem non video cur sudore & salario temporis præteriti privari debeat famulus, ante tempus complatum conventionis recedens à servitio domini sine ejus culpa, cum Evangelium dicat: *dignus est mercenarius mercede sua*, & jus ipsum profiteatur, non esse quem locupletandum cum jactura aliena.

Quid igitur? debet esse in potestate famuli recedere impune ante tempus conventum à servitio domini? Absit: Non enim tale, quid dico aut sentio: sed tunc utendum superest remedio, *dict. leg. 2. tit. 20. lib. 6. nova collect. Reg.* quod si eo remedio dominus uti nolit, sibi imputet.

29 Poterit præterea † dominus juste prætendere à famulo sic recedente ante tempus, & sine ejus licentia, id quod ob eam caussam sua interfit, utpote si alium famulum talem loco recedentis acceperit, majori mercede constituta, quam convenerat cum primo, quia reperiri minoris non potuit, argumento doctrinæ Bart. *in l. Mævia nepotem, in princip. num. 3. ff. de ann. leg. cum simil.* Et in hac specie poterit hoc interesse, non tamen confictum, nec procuratum, aut dolo vel lata culpa caussatum à salario præteriti temporis deducere, reliquum vero famulo solveretur [illegible] tut. C[illegible] ut puta, quia illo [illegible] nulo op[illegible] eadem mercede receperit vel re[illegible] quo jure aut qua securitate co[illegible] & sudorem hujus famuli recede[illegible] tineret: data vero domini culpa in prædi[illegible] dubio famulus salarium consequi[illegible] *talv. in dict. l. 8. in gloss. Sin sine culpa. Et A*[illegible] *num. 15.*

Non tamen † amissione decimæ [illegible] curator eo quod pupillum vel adultum [illegible] non aluerit, dummodo ei alibi alimenta præsti[illegible] per eum non steterit, quo minus præstar[illegible] in lucro fructuum minoris notat & pro[illegible] P[illegible] C[illegible] *dict. consil. 374. super isto dubio, in fin. l*[illegible] *2. quem* [illegible] *Chassan. in consuet. Burgund. rubr. 6. §. 4. verb. vel ler, numer. 8. & Baec. dict. cap 13. num. 3*[illegible] ex h[illegible] eidem in terminis nostræ l. fori in decima fructuu[illegible] oque[illegible] isidem probat.

Quod † si tutor negaverit se tutorem & ex consequenti non det alimenta pupillo, decimam habere non deb[illegible] *secundum Paul. Castr. ubi supr. & Baec. num. 36.*

Tutor † autem vel curator qui ratione doli [illegible] el negligentiæ damnatur, minori resarcire fructus vel intere[illegible] hoc est, redditus ad rationem quatuordecim milliu[illegible] pro singulis milliaribus vel plus eo, quod forte pecunia pupilli vel adulti in usus proprios converrit vel otiosam habuit, non [illegible]bet decimam habere vel deduce sibi de prædictis redditibus vel fructibus, in quibus condemnatur minori, ne ex delicto & culpa sua commodum in hoc consequatur & reportet, & quia mal[illegible] renti decima danda non est, *ut probavimus*: tum ex text. *in leg. quid autem, ff. de excusat. tutor.* ubi male administrans amittit præmium sibi relictum [illegible] administratione, etiamsi pupillus interesse cess[illegible]tio receperit, quoniam contumacia ejus, qui non gess[illegible] pu[illegible]nienda est, & ex *l. si plures 2. in fin. ff. de admini*[illegible]*r. tut. ibi cum enim propria cujusq; contumacia punietur, qua*[illegible] *re poterit hoc desiderare?* nempe, ut pupillus tut[illegible] ne doli vel culpæ damnato aliquam summam pu[illegible] solvere solidum, cedat actionem con[illegible] ergo minus poterit tutor male gerens pet[illegible] re de[illegible] à pupillo: Accedat etiam quod ratio [illegible] l. fori d[illegible] decimam tutori vel curatori, est pro labore i[illegible] ministratione impenso: condemnatio autem [illegible] gligentia. Ergo ex fructibus vel redditibus, qu[illegible] ex negligentia non deducet præmium, quod d[illegible]tur p[illegible] pter diligentiam & laborem. Tandem ipsa [illegible] dem dictat: decima namque non datur [illegible]uto[illegible] tori, eo quod lucrum cessans aut d[illegible]mnum [illegible] solvat pupillo, sed quia tutelam administra[illegible]it, q[illegible] tet, quia de jure civili tutor resarcire teneatu[illegible] pu[illegible] minum obveniens vel lucrum cessans e[illegible] *ut supra non semel hoc libro diximus*, & t[illegible]men [illegible] larium eidem debebatur nec dabatur. E[illegible] sunt, & quamvis hi fructus vel redditus rat[illegible] ministrationis & cessationis succedant in [illegible] quos res pupillaris reddidisset, si recte à tuto[illegible] tore officium gereretur, nihilominus debe[illegible] dustria tutoris & curatoris circa hos fru[illegible] tus, sic deficit ratio, *dict. leg. fori*, decimam p[illegible]æbent[illegible] ejusmodi administratori ratione laboris. N[illegible] hos fructus vel redditus ratione suæ m[illegible] tionis & negligentiæ atque cessationis, [illegible] stitutio debiti. Unde merito, quod ob dolu[illegible] vel cessationem puniatur in amissione d[illegible] fructuum & redditum restitutionem, ra[illegible] a se caussatæ in minoris bonis, quod rect[illegible] ex prædictis probavit Baec *d. cap. 13. num 39.* [illegible] *usq; ad num. 46. exclusive*

N[illegible]

... quæcunque remotio tutoris ipsum removetur ... & deductione decimæ, sed illa tantum, ... ex dolo vel culpa ipsius sit, vel fieri possit. Unde tutor ... nimicus vel pauper, licet removeri possit, tamen si ... illum neque ejus res læsit, non amittet decimam, & ... de similibus, ut prudenter & cum judicio observat Baec. d.c.13.n.46. Bene igitur se habuit hic auctor in his, ... in hoc c.13. principaliter docuit.

SUMMARIUM.

Decima an danda sit curatori fœminæ luxuriose viventis?

CAPUT XV.

An tutori fœmina luxuriose viventis danda sit decima?

QUærit decimo † quarto loco hic Baeca, *an tutori fœminæ luxuriosæ danda sit decima?* Mel... diceret curatori: Sed & in utroque profecto inanis ... quia nusquam vidimus, fœminæ luxuriosæ tutorem vel curatorem dari, sed prodigæ tantum, ... quamvis raro mulier prodiga inveniatur ... rarissimum genus mulierum. Ideoque ... moraborin hujusque stionis explicatione ... praxi inutilis esse videtur, quia nunquam ... dere potest. Dico nunquam, quia ... mulier luxuriam sui corporis exercens curatorem ... nunquam vidimus, tametsi communis ... *l. & mulieri 15. ff. de curat. furios. juncta sua glossa,* aliud velit, sed plures graves auctores ei contradicunt, ut late refert & probat ageos de intellectu *dict. leg. & mulieri, Baec de decim. tut. cap. 14.* & voluit etiam Rebuff. *in primo tomo in constitutionet regni Franciæ in tit. de sentent. provision. artic. 3. gloss. 4. num. 10. & 11. fol. 285.* Raro autem ideo dixi, quia licet mulieri prodigæ curator dari debeat, & interdici bonorum suorum administratio, sicut & viro: ratissime tamen mulierem prodigam invenies. Quod si aliqua sit, eique curator detur, is decimam deducere & habere poterit, ut intermini ... nostræ quæstionis probat & tenet Baec. *d.c. 4.* Et cum his me expedio ab hac quæstione ... uosa.

SUMMARIA.

1 *Decimam solidam, an quilibet plurium tutorum administrantium nulla facta decisione tutela possit deducere, vel una tantum pro omnibus tutoribus dividenda inter eos deducenda sit? & numeris sequentibus resolvitur & probatur num. 4. cum seqq. quod una tantum decima pro omnibus deducenda sit, declaratur num. 9. cum seqq.*

2 *Officium tutoris sive administratoris est in solidum apud quemlibet eorum.*

3 *Pronomen, Quien quiera, latine quicunq, vel quilibet, distribuit actum unicuiq, in solidum, & quomodo hoc intelligatur, agitur num. 8.*

5 *Præmium constitutum à Rege primo intranti Castrum, pluribus simul intrantibus, cui debeatur?*

6 *Salarium constitutum pro officio, quod unus solebat obire, dividitur inter plures ad id electos, qualiter.*

7 *Exequutio & administratio non potest esse apud unumquemq, in solidum.*

11 *Tutor gerens per contutorem debet habere decimam, non enim videtur cessare sed gerere, nihilominus tamen gerentis plus solvendum est, quam non administrantis, ut in num. 2.*

13 *Tutor unus vel curator, ex pluribus simul constitutis omnia suo nomine gerens, altero nolente gerere solidam decimam consequetur.*

14 *Tutores plures vel curatores administratione tutelæ vel cura inter se dividentes, que ... partem solutum & redditum decimabit ... in divisione contigerit, nisi aliud in divisione convenerit.*

15 *Tutor vel curator, cui solus judex cau... administrationem commiserit, ... solum decimam percipiet.*

16 *Tutor Hispalensis, hoc est, ... commorans & exigens ibi debitorem reddituum Segoviensium, ubi erat alius tutor decimabit ...*

17 *Tutor vel curator Hispalensis, cui cura gregis demandata fuit, si boves fugiant in regionem Segovien... ibiq, pariant, decimabit partum earum.*

CAPUT XVI.

An plures tutores unius, vel plurium pupillorum plures decimas deducere possint?

ALiam utiliorem subjungit hoc loco quæstionem de ... Baec *d. cap. ... an quilibet plurium tutorum administrantium nulla ... ne tutela possit deducere ... dam decimam, vel una tantum pro omnibus tut... ibus dividenda, inter eos deducenda.* 1

... detur primo, † ... quilibet ... una decima ... 2 ... integram ... fructuum & redituum bonorum minorum ... quia ... tutoribus ... administrare ... solidum ... & ... tutor vel curator, *leg. ... C. de auctor. præstand. ubi Doctores, & docent ... quos refert Bacca, dict. cap. 15. num. 2.* Ergo unusquisque ex ... percipere potest & debet suam decimam pro labore, cum quilibet eorum administret: Accedit præterea, quod omnes tenentur regulariter in solidum de periculo tutelæ, *leg. plures, la 2. eg. Divi, l. Tres tutores, ff. de administratione tutorum, Doctores in leg. Cod. de transact. præcipue Padilla num. 6.* ubi limitationes refert.

Secundo pro † hac parte faciunt verba nostræ leg. fori ibi: *Quienquiera que les tuviere, tome para si el diezmo,* Pronomen enim illud, *Quien quiera,* quod æquipollet verbo latino, *quicunq, vel quilibet* distribuit actum unicuique in solidum, *ut in l. si pluribus, ubi Bartol. & Imol. ff. de ... 2. hoc artic, ff. de hered. instit. & ibi Doctores, c. si propter de rescript. in 6.* Est communis, *ut ex aliis refert atq, affirmat Baec. dict. cap. 15. num. 3.* Eandem opinionem tenet Paul. Castrens. *consil. 39. & sequitur aliet allegans ... Felipe l. de prepos. adverb & conjunct. signific at. de de ... quicunq, & quilibet, ante num. 1. versic. & denariis pag. 94.*

Nihilominus tamen † contraria sententia in præmissa specie verior est & tenenda, imo quod una tantum decima deducenda pro omnibus tutoribus & curatoribus administrantibus inter ipsos dividenda. 4

Primo, quia dum plures administrant, minus quisque laborat, ut patet, & decima datur a lege fori pro labore, *ut ex ea patet,* ergo cum tam labor, quam pecunia divisionem recipiant, *ut in l. Seio amico te.sn. ff. de annuis legat.* consequitur, quod decima sit dividenda inter plures tutores & curatores simul administrantes.

Secundo, ex doctrina Bartol. *in l. hoc articulo, num. 9. ff. de hered. instit.* ubi quod si stante statuto ut quicunque acceperit vexillum Florentinorum, habeat ... ntum. & duo acceperunt, nec appareat quis primo ... illa centum sunt inter eos distribuenda, & sic del ebunt ... duo habere totum simul, non vero quilibet in ... lum.

Tertio † comprobat ... eandem sententiam ex doctrina Bald. *in prima constitutione, ff. veter. § atq, num. 9.* ubi in illa quæstione, quam proponit ... mundum: *Rex obsedit Castrum, & ficit præconi ... quod qui primo intraverit Castrum, habeat certum præmium, modo plures intrant simul, quæritur quid juris?* 5

 Distin

Di[illegible] forma danti est, quod detur u[illegible] nitanru[illegible] simul proveniunt, tunc nul[illegible]lus hab[illegible] ano lex loquitur non de plur[illegible]bus, [illegible] legislat[illegible] loquitur ind[illegible], tunc aut [illegible] præmium [illegible] quod faci[illegible] con[illegible] vel donabit sibi [illegible]m, vel dabit filiam in uxorem, & tunc nullus [illegible] bebit [illegible] est præmium divisibile, & hic est noster c[illegible]us & [illegible] sibi partes [illegible] ient per concursum, quia par meri[illegible] par e[illegible] præmium, ideo, qu[illegible] debetur cuilibet pro parte. E[illegible] & eodem modo dicendum est in nostra quæstione, ut [illegible] debita tutori vel curatori pro labor[illegible] dim[illegible] at [illegible] detur cuilibet tutorum vel curatorum pro parte, & [illegible] quod [illegible] partes [illegible] p[illegible] onc[illegible].

6 Quart[illegible] † [illegible] doctrina Bartol. & Bal[illegible] *Cod. de adv[illegible] div[illegible] judiciorum*, ubi d[illegible]cunt, q[illegible] ad officium, quod unus solebat obire, eliguntur plures, tantum debe[illegible] be[illegible] salarium, quantu[illegible] nus, & quod illud [illegible] debent æqualiter d[illegible] Ex quibus & [illegible] hanc [illegible] cundam sent[illegible] in terminis tenet & probat Baec *[illegible] cap. [illegible] num [illegible] sequentibus*

7 Non [illegible]stat primum [illegible] fundamentum [illegible] nempe quod officium [illegible] sit apud unum [illegible] in solidum plurium tutorum, &c.

Quoniam ex[illegible] qu[illegible]o & administratio non potest esse apud unumquemque in solidum. *ut voluit Bald. in leg. si plures, num 17. versic. item si iste, Cod. de condit. insert*, & decima d[illegible] ratione administrationis. N[illegible] sufficit tutorem esse, ut quis consequatur decimam, sed requiritur ut administret. Ergo cum decima detur ratione administrationis totius tutelæ, qui non omnia administrat per se vel per alium nomine suo administrantem, non debet habere solidam decimam. Ita respondet Baec, *ubi supra num 10.*

8 Non etiam † obstat secundum, nempe, quod dictio distributiva, *quicunq, vel quilibet* distribuit actum unicuique in solidum: quoniã id procedit, si actum primi verbi distribuit etiam in solidum, secus alias, quia tunc non distribuit etiam actum secundi verbi cuilibet in solidũ, *ut ex Bart. Imol. & Angel. in dict. leg. hoc articulo Paulo, Alexand. Ias. & Zas. in l. qui filiabus, §. 1. ff. de legat. 1.* tradit Baec, *ubi supr. n. 8. & 9.* Sed pronomen. *Quicunque*, d. l. fori, actum primum, propter quem decimam defert, scilicet laborem distribuit in solidum, quoad obligationem, non tamen, quoad exsequutionem. Ergo nec decima cuique in so[illegible]idum danda est, sed omnibus gerentibus una sola decima, in qua per partes concurrent.

9 Sed supradicta nostra principalis † sententia vera est, & proc[illegible]t quoties prædict. duo vel plures tutores vel curatores simul gesserunt & administraverunt pro indiviso, æqualiter laborantes; tunc namque æqualiter inter eos decima dividenda erit. Ceterum si unus eorum plus notabiliter & dilig[illegible]ntius administravit nomine suo propr[illegible]o, quam alter [illegible] legnior erat & non ita d[illegible]ligens, sicut socius, tunc & si inter eos dividenda sit decima, non tamen [illegible] ri debere æqualiter censeo sed proportionabiliter ratione laboris utriusque, arbit[illegible]o bo[illegible] viri, cum tam labor quam pecunia divisionem recipia[illegible], *ut in [illegible] l. Seio amico, in fin. ff. de annuis le[illegible]* [illegible] quod est etiam ex mente leg. fori, decimam tribuentis tutoribus pro l[illegible]ore

10 Subl[illegible] atur [illegible] p[illegible]cedens [illegible] non procedat, qu[illegible]ndo [illegible] p[illegible] ad[illegible]m[illegible] pl[illegible] adm[illegible], am pl[illegible] orem ju[illegible] labo[illegible] en[illegible] imp[illegible] de[illegible]s, [illegible] mine con[illegible] & [illegible] ro c[illegible]ret vol[illegible] se [illegible] sua sp[illegible] aliq[illegible] [illegible]are, [illegible] tunc æquali[illegible] c[illegible] dividenda decima

11 [illegible] uto [illegible] tamq[illegible] ens [illegible] cr contutore [illegible] b[illegible] [illegible] nam [illegible] n[illegible] [illegible] videt[illegible] cessar[illegible] [illegible] contutorem *ut i[illegible] tutores & ibi notat Albert. [illegible] de administ[illegible] tut. [illegible] ita autem [illegible] facit dict. [illegible] tre tutore, §. [illegible]* gerens per [illegible] contutorem [illegible] nem, videtur ad[illegible] e, *l. [illegible] ff. mandat. ita post alios notat Baec. d. c[illegible] num.*

Nihilominus [illegible] tamen in hac specie, [illegible] tutor ex [illegible] commissione contutoris admini[illegible] justum est, ut gerenti plus solvatur qu[illegible] n[illegible] strant ratione labo[illegible] quia pote[illegible] d[illegible] *pondus totius dies & æstus, & tu nibi[illegible] ab[illegible] ra[illegible] mercedem justam*. Ideoq; in hoc cas[illegible] re[illegible] e[illegible] tis opus est, ut nemini fiat injuria, n[illegible] hic ad[illegible] ans ex [illegible] commissi[illegible] ne alt[illegible] [illegible] t ab[illegible] uno ali[illegible] d plus ratio[illegible] ma auferendi quam contutor

Quod [illegible] si unu[illegible] ex pl[illegible]ibus tu[illegible] cura[illegible]bus omnia [illegible] nomine gesserit, al[illegible] t[illegible] ille qui omnia gessit solidam [illegible] am [illegible] qu[illegible] [illegible]ur, nec pars decimæ pro parte non [illegible] a debet apud pupillum, nec per eum ret[illegible] tutor [illegible] le administrans solidum laborem [illegible] q[illegible] su[illegible]ncat, ut [illegible] deci[illegible]m in pluribus e[illegible] b[illegible] in t[illegible] mento per d[illegible] nctum d[illegible]tis, quibus rat[illegible] labo[illegible] tum le[illegible]avit *in Capella Thole an. 293. incip[illegible] dati, & ibi notat Stephanus Aufrer*. [illegible]dem in plur[illegible] u t[illegible]ibus probat, di[illegible]ens hoc proce[illegible] etiamsi al[illegible] tutoribus remotus fuer[illegible], & utrumq; sequitur B[illegible] *15. num 11*

Si tamen plures tutor[illegible]s vel curatores inter se [illegible] nistrationem tutelæ vel curæ diviserint, quilque [illegible] lum partem fructuum & reddituum decimabit, [illegible] in divisione con[illegible]g[illegible]it, & quoad ceteros f[illegible]uctu[illegible] reputatur extraneus, *ut probat Baeca ubi supra, num & 15.* Quod verum ipse intelligo, nisi aliud i[illegible] divisione convenerit, tunc namque t[illegible] l[illegible] conv[illegible] lex erit servanda, *ut in l. 1. §. si conveniat [illegible] de dep[illegible] similibus.*

Si vero judex caussa cognita † com[illegible] ter[illegible] stratinnem uni ex pluribus tutoribu[illegible] ra[illegible] solus percipiet decimam, quoni[illegible] a[illegible] strare porest, & ceteri causentur [illegible] xt[illegible] *ut [illegible] at[illegible] um aliis Baec. d. c. 15. n. 13.*

Denique ibi † *num. 16.* concludi[illegible] t[illegible] commissa est administratio rerum H[illegible]pale[illegible] venit debitorem Hispali, ab eoque ex[illegible] debitor erat respectu bonorum apu[illegible] rum, ubi alius erat tutor, ipsemet tut[illegible] l[illegible] dict. redditus a se exactos decimabit, qu[illegible] jus curam spectat. & ipse Hispali p[illegible] cl[illegible] venire, *leg. tutores, §. heres, ff. de admini[illegible] tut.* [illegible] inquit [illegible] quod si boves ex bello fugia[illegible] t[illegible] regionem, certe Hispalensis † tutor v[illegible] ra gregis demandata sit, partus de[illegible] *Bald. & Paul. Castrens. in l. huiusmo[illegible] §. l[illegible] m[illegible] gat. 1 & Boer. decis. 13. num. 54. column[illegible]* n[illegible]alibus unius parochiæ propte[illegible] ad aliam, & ibi parientibus ut debea[illegible] decima illi parochiæ, a qua fug[illegible] [illegible] tis concinne est in proposito.

SUMMARI[illegible]

1 *Decima an detur curatori bonorum [illegible] numeris sequentibus, numero 6. pa[illegible] c[illegible] at[illegible] batur*
2 *Curatoris bonorum captivi officium*
3 *Bonis absentis proximior ejus [illegible] dari debet cum fidejussoribus [illegible] ut bonis captivi.*
4 *Iudex [illegible] ex officio [illegible] esse minime pete[illegible] [illegible]*

abs ntis, idque potest petere, quilibet ... absentis: debet tamen esse iudex compe... tens. qui eius bonis curatorem providere possit, ut in num. ...

7 Curator bonis absentis datus, non potest solvere debita de quibus non constat, nec dare in solutum etiam curator datus hereditati iacenti, nec potest dari curator bonis absentis ad ea vendenda ad instantiam creditorum, nisi absente illo per veram contumaciam.

8 Differentia maxima est inter curatorem bonorum seu ventris, & curatorem pupilli, prodigi & furiosi, ut hic.

8 Curator bonorum neque actiones movere, neque ad ... sus quemquam agere potest, nisi in rebus tempore perituris.

9 Curatores bonorum dantur solum ad custodiam.

10 Dua tutela simul cum cura bonorum, non excusant ab onere quarta.

11 Curator bonorum aequiparatur procuratori.

12 L.4, tit. 29, part. 2. intellectus.

13 Salarium solvendum est curatori bonorum, ventris, & similibus iuxta hic posita: quod si non statutum sit ... ecare operas suas, dabitur ei salarium moderatum pro ... mulo, ut n. 15.

14 Fructus restituendi sunt deductis impensis & laboribus in eis colligendis impensis.

16 Tutor datus filio posthumo administrans ante nativitatem posthumi, non debet habere pro illo tempore, sed pro tempore, quo bene & utiliter administravit post eius nativitatem durante eius vita.

17 Curator bonorum etiam minoris, non tamen datus eius personae decimam habere non debet.

CAPUT XVII.

An curatori bonorum danda sit decima.

Pluribus in iure casibus datur curator bonis, nempe captivi, absentis, vel defuncti, eiusque qui bonis cessit, ventri & aliis casibus, *ut in suis locis traditur*.

Modo quaero, † an huic curatori detur decima fructuum adque redditum praedict. bonorum sicut per nostrā leg. fori datur tutori & curatori minoris? Et esse illi quoque dandam plurimum persuadent sequentia. Primo, quoniam curator est, *ut in toto tit. ff. de curat. bon. dand.* Et disposita in curatore adolescentium extenditur ad curatorem bonorum, *l. quis neque ff. de reb. eorum.* Labor etiam, ob quem datur decima tutori vel curatori minorum, concurrit in curatore bonorum: ... tenetur enim hic facere inventarium, *glo. in l. si vacantia, verb. monumentorum, C. de bon. vacant. libr. 10. allegat alios & ll. Regias, Baet. de decim. tut. cap. 16. n. 4.* ubi *num. 7.* quod tenetur iurare ad similitudinem tutoris, & omnia recte & diligenter administraturum, *ut in authent. quod nunc generale, C. de cur. furios. cum aliis ibi ab eo allegatis, & num. 8.* quod tenetur satisdare sicut tutores, *l. 3. C. de ca. & postlimin. rever. l. bonorum, ff. de cur. furios.* & curator ventris eandem curam praestat, quam curator adolescentis, & ad eius similitudinem administrat, *l. 1. §. item si perticulum, ff. de vent. in possess. mitt.* Ergo cum in his curatoribus sit & concurrat ratio *l. fors*, idem ius in utrisque est statuendum, *l. illud, cum simil. ff. ad l. Aquil.*

2 Secundo † principaliter, haec eadem pars persuaderi potest ex decis. Regia 4. *tit. 29 par. 2.* ubi loquens de curatoribus bonorum captivorum, inquit, *Que temen los bienes e los guarden de manera que no se pierdan ... e menoscaben, y que los reciban por escrito, e ante todo mostrando quantas son las cosas que reciben, e quales, porque puedan dar cuenta, e recadoquando ... elo demandaren quesse ... eren de ellas, e que deven aderecar los, heredamientos que fueren rayzes, labrando los e alimandolos, por que ayan endeporsus duennos: e lo al que fuere mueble, otro si ponsendolo, en recado, en tal mānera que se aproveche de ello los cuytados que yazen en captiverto y que los que de otra guisa ... dexare perder, no los alsunā de deven pe... ar otro tanto suyo, quanto fuesse aquello que por su culpa perdie... e que dende llevassen, no diessen cuenta derecha deven pechar doblado el menoscabo, e n de mas avir pena segun fue ... el fecho por furto por fuerça, o por engaño.*

Quam igitur aliam obligationem & curam admini-strandi bona haec & reddendi rationem eorum, hanc esse censes, nisi tutorum & curatorū? Aut quis alius labor aut periculum nisi ipsorum? Ergo eadem merces & praemium curatori bonorum dandum est, quod insinuat lex ... parti ... in illis verbis, *O tomando mas para si de lo que ... en deve ... lo pechar doblado, &c.* Nam d. l. ... in de ... praebens tutoribus & curatoribus, antiquior est legibus septem partitarum, in quibus nec io alia iuris parte reperies, quantum curatori bonorum captivi dari debeat, Ergo & ad decimam fructuum d. l. fors referenda videntur praedicta verba legis partitae.

Idemque est in bonis cuius libet absentis. Eis namque curator dari debet proximior eius consanguineus, cum fideiussoribus & reliquis solemnis, sicut bonis captivi, *ut tenet glo. ... in l. ... & ibi bene Bald. in leg. cum cognatos, C. de captivis & postlimin. rever. & in le. ab hostibus, verb. fide ... nam vis, ff. ex quibus causs. maio.* E quamvis haec ultima ... loquatur de bonis absentis, qui est ultra mare, id gratia exempli posuit. Idem namque est, si absens esset in partibus remotis extra provinciam, ita quod venire de proximo non speratur, nam & bonis talis absentis potest dari curator, *ut ex Bald. & aliis tenet Greg. Lopez in leg. 2. gloss. prim. titul. secundo, partita, 5.* ubi quod si speratur de proximo venire, exspectandos esset, *idem Greg. Lope. en leg. 14. in gl. Abonda. tit. 14. par.* ... ubi dicit, quod de consuetudine est, quod quando nescitur de vita alicuius iamdiu absentis, dantur eius bona propinquioribus cum fideiussoribus, & debent tales propinquiores ea recipere, ut curatores bonorum. Insuper quod bonis absentis detur curator, cum quo possit litigari, tenet Bar. *in l. muto. §. fin. & ibi eius additio, ff. de tut. & in l. si pupillus, §. fin. n. 2. ff. de tut. & rat. dist. glo. in cap. ceterum, vers. ab utraque parte, de iuram. calum. Boer. decis. 88.* ubi quod propinquioribus danda est haec cura, *& Practicus Monterros. in 2. tract. fol. 24. cum seq.* Ex quibus non consentio *Alex. cons. 12. num. 5. vol. 6.* quatenus tenet quod constituendus sit curator ille bonis absentis, qui videbitur iudicantis ... o, cum debeat potius constitui propinquior a ... is, ut ... dimus.

4 Potestque iudex ex officio bonis absentis providere curatorem, etiam nemine petente, idque potest petere quilibet ex contuitu is absentis, *secund. Decium, cons. 575. n. 3. & 4.* ... iquit, quod foemina non potest esse curatrix, quod etiam probat Alex. *ubi supr. n. 5. & 6.* limitat illud de foemina in matre absentis, & *num. 9.* satis etiam putat, quod ubi exstarent creditores absentis, de quorum praeiudicio ageretur, esse curatores constituendum ex consensu maioris partis eorum, & ubi maior pars creditorum non conveniret in uno, deberet constitui curator arbitrio iudicis, & debet esse iudex competens absentis, qui eius bonis possit curatorem providere, *ut ... adit Rol. a Vall. cons. 48. n. 1. lib. 1. ubi n. seqq. & praecedentib.* alia in materia & solemnitate † curatoris bonis absentis con-stituendi congerit, additque praecipue quod non possit solvere debita, de quibus non constat nec dare in solutum, etiam curator datus hereditati iacenti, & quod hoc casu competit heredi contra possessorem rei datae in solutum petitio hereditatis nec potest dari etiam curator bonis absentis ad ea vendenda ad petitionem creditorum, nisi absente illo per veram contumaciam cuius sunt bona, & hoc debet probari alias cassaretur processus, *ut inquit Baldus in rubrica, Cod. de successorio, edicto.* 5

Nec [illegible] in quæstione principali veritas procul dubio [illegible] contrarium. Imo quod curatori bonorum non detur decima fructuum & redditum bonorum: nulla namque lege id cavetur, & etsi bene [illegible], cum sine lege loquimur, *legallam, cum similib. C. de collat.* quia lex [illegible] supra citata loquitur in tutoribus & curatoribus minorum. Vnde cum deficiant verba legis, non habebit locum dispositio in aliis, *leg. 4. §. 1. tit. 1. de damn infect.* Est enim magna differentia inter [illegible] curatorem bonorum seu ventris, & inter curatorem pupilli, prodigi, & furiosi, quoniam primi sola custodia, & [illegible], quæ deteriores fieri [illegible] sunt, venditio [illegible] committitur, [illegible] vero plena rerum administratio, *tex. expressus in [illegible] bonorum, ff. de administrat. tuto.* cum [illegible] ratio & distinctio [illegible] facere potest ad [illegible] abundantiam veritatem huius nostræ sententiæ.

8 Hinc fit † ut curator bonorum in [illegible] non movere neque adversus quenquam agere possit, nisi rebus tempore perituris, *l. [illegible] editor, ubi notant Bart. & Alberic. ff. de bonis auctor. iudic. possid. & alios allegan. Bacc. de decim. tut. cap. [illegible] n. 15.* idemque est in curatore [illegible], *ut in l. 1. §. item si per [illegible] culum, ff. de vent. in poss. mitt.* [illegible] neque creditoribus curator eorum solvere potest, [illegible] detectum pecuniæ non solutæ, magna alia [illegible] pœna, *l. si quis in stitutus, §. penult. ff. de hered. instit. [illegible] de curat. bon. dand.* Et in curatore ventris idem probatur, *curator. ventris, ff. de ventr. in poss. mitt.* Dant enim [illegible] hi curatores solum ad custodiam, *ut in d. leg. inter bonorum, & tenet glo. in d. l. 1. ff. de cur. bon. dand. & [illegible] Dosi. ed. in tit. de curat. bon. dan. §. cum autem, n. 6.*

9 Et ideo tantum † tenetur curator bonorum de dolo & lata culpa, *l. prætor ait, §. est prat. ff. de bon. au[illegible] iud. possid. notant Bar. Dyn. & Alb. & sequitur Bacc. de decim. tut. cap. 16. n. 22.*

10 Secundo eadem sententia † & differentia probatur ex eo, quod licet alias tres tutelæ excusent ab onere quartæ, *l. tria onera, ff. de excus. tut. §. tria, Instit. eod. tit.* duæ tamen tutelæ vel curæ simul cum alia cura bonorum, non excusant ab onere quartæ tutelæ vel curæ, *l. 1. C. qui oner. tutel. se excusant.*

11 Tertio, † quia curator bonorum æquiparatur procuratori, *l. imperator, ff. de cur. bon. dan.* sed procurator decimam habere non debet, quia id nulla lege cavetur, Ergo nec curator bonorum.

Neque obstant adducta in contrarium: & non quidem primum, quia longa differentia est inter curatorem bonorum seu ventris, & tutorem & curatorem minorum, in pluribusque differunt: ex quibus aperte censendum erit, illis non dandam esse decimam, his vero iustissime, *ut late deducit & probat Bacca, dict. cap. 16. nu. [illegible] cum pluribus sequentibus, ubi nu. 26.* duobus modis respondet verbis, *d. l. 4. tit. 29. part. 2.* supra in contrarium relatis: nempe, ut intelligantur de recuperatione expen-

12 sarum † factarum a curatore bonorum, scilicet quia non debeat plus accipere, quam sibi debeatur, vel quod licet loquatur de salario, non ideo intelligendum sit de decima, cum ut salarium profusissimum soli tutori vel curatori dandum, sed de alio taxando [illegible] iudice propter laborem, quod generale est in aliis in re aliena laborantibus, *ut in l. idemque, §. idem Labeo, ff. mandat.* nunquam enim legi aut vidi in aliqua [illegible] legibus septem [illegible] rum mentionem [illegible] decimæ fructuum aut redditum [illegible] bus & [illegible] minorum dandæ ex *dict. [illegible]* quamvis [illegible] stis [illegible] torus legibus [illegible] part. [illegible] m. [illegible] eoque non [illegible] videntur verba [illegible] legis [illegible] re [illegible] ad decimam, præsertim cum [illegible] incerta, [illegible] ne [illegible] ia & [illegible] nata, nempe, *Tomando mas parte de [illegible]* quæ [illegible] de eo, quod [illegible] arbitrio [illegible] tel igenda sunt. Iure aut [illegible]

nunc debeatur, [illegible] norum, ut in ea nu [illegible] intelligi minime possunt, sed [illegible] bus & necess [illegible] capti [illegible] iusta mercede & salario curatori [illegible] modo ad ministrat [illegible] a iudice taxando.

Quo fit, ut quamvis curator bonorum vel aut similibus, decimam [illegible] minime debeamus, nihilominus aliud salarium iuxta [illegible] & qualitatem personæ, laboris & facultates bo[illegible] erit dandum in arbitrio iudicis, qui a dignus est m[illegible] ius mercede sua, & ne alius, cuius sunt bona & [illegible] res eius locupletentur cum iactura alien[illegible] & animo [illegible] labor [illegible] impensis bo[illegible] ndis & administran[illegible] & sic pro [illegible] de [illegible] quod ex [illegible] deducendum [illegible] humi[illegible] salarium & impensæ utiles [illegible] quibus nullus dubitat nec dubitare p[illegible] iusta mercede & salario curatoris bo[illegible] opera tam nec[illegible] sit, pro coo[illegible] tot [illegible] rum [illegible] sicut alia quælibet imp[illegible] & [illegible] saria.

Cum [illegible] aliqua rest tuenda est [illegible] fructibus [illegible] idem computantur & deducuntur [illegible] in ipsis [illegible] bus colligendis impensis, *l. [illegible] ff. [illegible] matrim. leg. si a patre vel a domino. [illegible] de pet. hered.* & sumptus in eadem re facti *iuxta tra[illegible] in l. [illegible] & in l. [illegible] ff. de rei vendic. & in l. [illegible] ff. de condic. indeb. in cap. 1. de usur. & in cap. gra[illegible] de [illegible] spoliat. cap. [illegible] de in integrum restitut. min. [illegible] 4 [illegible] tit. 27. part. 3. & l. 4. in versic. [illegible] 14. part. 6.*

Sed etiam præter has impensas fit æstima[illegible] in fructibus colligendis & in ipsius rei cura & [illegible] stratione impensi cum eisdem fructibus, iuxta [illegible] & meritam mercedem omnino compensa[illegible] batur, *in ea. ad nostram, de reb. eccle. non alien. [illegible] Abb. communem, ibi: Innocent. [illegible] Abb. in ca[illegible] questius, de usur. Roman. singul. 536. & [illegible] varia. libr. prim. variar. resolut. cap. [illegible]* [illegible] go, quod huic curatori bono[illegible] solvenda sit debita merces, hoc est [illegible] ipsorum bonorum cura & administratione [illegible] dicis arbitriu taxanda iuxta naturam rei [illegible] borantis in re aliena, *ut in dict. l. idemque, §. [illegible] ff. mandat.* ut in terminis etiam unico verb[illegible] *dict. capitul. 16. num. 20. & 26.* cuius o[illegible] procul dubio tenenda efficitur, ex supra [illegible] tra eum.

Quod † si curator hic bonorum vel ven[illegible] magnæ auctoritatis, & non solitus operas [illegible] tunc ultra impensas utiles & necessarias [illegible] erit ei dandum moderatum salarium pro [illegible] rum rerum curam & solicitudinem commi[illegible] san hoc ita fieri contigerit, nempe ut oper[illegible] alterius hominis ad id conducti u[illegible] fuer[illegible]

Superioribus addendum est, † quod [illegible] mo [illegible] tetur tutor, & hic admi[illegible] retante [illegible] humi non debet habere decimam pro [illegible] f post natum posthumum vi[illegible] um, [illegible] rante, si utiliter & bene administret, [illegible] toto tempore decimam habebit, qu[illegible] betur de eo quoque, qui odantea ge[illegible] § [illegible] *stamento, ff. de testament. tuto.* Ergo & p[illegible] [illegible] cimam consequetur, nisi po[illegible] *ut bene pluribus iuribus probat Bacc. d. [illegible] ap[illegible] pluri[illegible] seqq.*

Tandem † superiora de curator[illegible] bo[illegible] non debeat habere decimam fructu[illegible]

bonorum, procedit etiam si sit datus curator bonorum minoris 25. annis, non vero personæ. Adhuc enim pro administratione & cura prædict. bonorum decimam non consequetur, *ut late probat Baec. d. c. 16. nu. 44. cum seqq. usq. ad fin. cap.* salarium tamen ac mercedem iustam sui laboris arbitrio iudicis assignandam iuxta naturam rei consequetur, sicut in ceteris curatoribus bonorum supra probavimus.

SUMMARIA.

1 *Curator certa rei inventarium conficere non tenetur, nec iurare utilia facere & inutilia praetermittere, quamvis debeat cavere & defensionem promittere.*

2 *Decima non est praestanda tutori vel curatori certae rei vel actius, puta ad adeundum hereditatem.*

3 *Curator ad litem decimam non deducit.*

CAPUT XVIII.

An decima danda sit tutori vel curatori certæ rei vel curatori ad litem?

1 CVm curator certæ rei † inventarium conficere nõ teneatur, *secundum Speculat. in titu. de instrumen. edit, n. 44. Bart, in l. tutor, quis repertorium, num. 4. ff. de administr. tut. & allegat alios Baec. de decim. tut. c. 1. n. 9. & diximus supr. hoc tract.* nec etiam teneatur iurare utilia facere & inutilia prætermittere, *secund. Hier. Grat. consil. 156. n. 3. lib. 2.* quamvis debeat cavere & defensionem promittere, *Alexan. consil. 163. n. 2. & 3. lib.*

2 Hinc est, † quod cum lex nostra foro usu recepta, quæ habet, quod tutor vel curator minoris pro labore accipiat sibi decimam fructuum bonorum minoris: hoc locum non habeat in tutore vel curatore ad unam rem vel actum, puta ad adeundam hereditatem & similia. Respexit enim hæc lex fori laborem tutelarem, qui universalis est, & ideo extendi non debet ad laborem & curam unius rei, quam opinionem tenet Baec. *d. c. 17. n. 5. cum seq.*

Vbi *num. 11.* eam declarat, ut non procedat, ubi tutor vel curator non esset datus uni rei, sed rebus sitis in una civitate vel regione, quia hic proculdubio fructus earũ decimabit, verus namq; tutor est: Idem probat, quoties tutores dividunt inter se administrationem: nam quisq; suæ partis decimam deducet, *ut supr. probavimus hoc 3. par. c. 16. num. 14.*

3 Curator autem ad litem † proculdubio decimam nõ deducet, quia non habet potestatẽ administrandi bona pupilli seu adolescentis, sed tantum agendi & defendendi in iudicio personam & res sui minoris tanquam eius procurator, tam in præsentibus quam in futuris litibus, si ad omnes datus sit generaliter, vel in ea, in qua specialiter provisus fuerit. Nõ igitur cetera graviora, quæ tutori vel curatori incumbunt, agere poterit. Vnde cum non subeat laborem administrationis, nec si tutor aut curator personæ, nec bonorum minoris extra iudicium, & tutor & curator utrumq; habeant, nempe, & administrationem personæ & bonorum extra iudicium, in quo plures labores & pericula comprehenduntur; & obligationem agendi & defendendi in iudicio personam & bona minoris, *ut late constat ex dictis & resultis in processu huius operis*, & curator ad litem solum laboret in iudicio tanquam procurator in lite vel litibus ad quas datus est, & lex nostra fori nuncupatim loquatur in tutoribus & curatoribus, ut pro suo labore decimam fructũũ bonorum minorum sibi deducant, sicque deficiunt verba & mens atque ratio finalis eiusd. legis: merito, ut sine dubio diversum sit dicendum in curatore ad litem vel lites, & sic, quod hic decimam non deducat etiam fructuum earum rerum, quæ forsan sua opera & industria in iudicio evicerit suo minori. Labor namq; hic iudicialis tantum est ad litem, pro quo salarium alias præstari solitum pro simili officio vel sportulæ consuetæ præstari, iustum & æquum est, non vero decimam fructuum. Et ita in praxi quotidie observari vidimus & fieri debet & tenet Baec. *d. cap. 17. n. 12. cum seqq.*

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum an debeatur tutori vel curatori administranti post tempus tutelae vel curae finitum, & numeris seqq. distinguitur, ut in d. n. 1. Salarium tamen condignum et praestandum est ut in n. 7.*

2 *Tutor, qui post finitam tutelam administrat tanquam tutor, crimen falsi committit.*

3 *Tutor vel curator non restituens bona statim finita tutela vel cura, constituitur in mora ipso iure absque interpellatione, & in die mora non sunt lucrandi fructus ut in num. 4.*

5 *Tutor post pupillarem aetatem administrans, sive scienter vel ignoranter id faciat, non obligatur de periculo administrationis illius temporis.*

6 *Liberatio relicta tutori a reddenda ratione non operatur, quoad administrata finita tutela.*

8 *Fructus dicuntur & intelliguntur deductis impensis factis in eis colligendis, tam a mala fidei possessore, etiam deducta mercede laboris in eis colligendis impensa, ut in num. 9.*

10 *Salarium dari debet etiam laboranti in re aliena.*

11 *Tutor vel curator finita tutela vel cura, non minus obnoxius est ad administrandum connexa pristinae administrationi, sicut tutela vel cura durante, & pertinentium ad eam pertinet.*

CAPUT XIX.

An tutori vel curatori administranti post tempus tutelæ vel curæ finitum, debeatur exinde decima?

ELegans † profecto & quotidiana quæstio est, *an tutori vel curatori post tempus tutelæ vel curæ finitum, administranti debeatur exinde decima fructuum pro tempore reliquæ administrationis, sicut tutela vel cura durante eidem bene gerenti debetur?* 1

In qua Baec. *de decim. tut. ca. 18. à principio*, cum nonnullis numeris sequentibus bene in hunc modum distinguit: nempe, ut si administratio, in qua tutor vel curator post tutelam vel curam finitam perseverat, est administratio rei non connexæ pristinæ administrationi, sed potius separatæ, & tunc à die, quo tutela vel cura finita fuit, decimam non consequetur: si tamen post pubertatem administrat res pristinæ administrationi connexas, decima ei est danda. Idem dicendum in tutore post finitam tutelam connexa administrante.

Primum membrum huius distinctionis, id est, quando non connexa administravit, post finitam tutelam vel curam, eo probat, quoniam non est tutor vel curator sed protutor, *l. 1. ff. cum eo, ff. de eo, qui pro tut.* Protutori autem non datur decima, *ut late probavimus supr. hac 3. part. capit. 7. num. 1 cum sequentibus.* Deinde † tutor, qui post finitam tutelam administrat tanquam tutor, crimẽ falsi committit, *leg. 1. § tutores, ff. ad leg. Corn. de fals. Annius in c. fi. de crim. fals.* Ergo puniendus est, non vero præmio afficiendus. 2

Accedat etiam † quod tutor vel curator non restituens bona statim finita tutela vel cura, constituitur in mora ipso iure absque interpellatione, *leg. in minorum, C. in quib. caus. in integrum restitu. non est necess. Iar. Paul. de Castr. in leg. si postea quam, ff. rem pupill. salv. for. Imol. consilio 75. Socin. consil. 92. num. 17. lib. 4 gl. [illegible] & Dd. communiter in clem. quia contingit, de relig. domib. teste Baec. d. c. 18. num. 3.* 3

A die autem † moræ non debet lucrari fructus, *l. cum re, & ibi, Bart. Alex. & Iaf. ff. de leg. 1.* 4

Tandem † quia tutor post pupillarem ætatem administrans, sive scienter sive ignoranter id faciat, non obligatur de periculo administrationis illius temporis *l. sui. qui post finem tutel. ff. de admin. tut. & ibi Doct.* & ideo liberatio † relicta tutori a reddẽda ratione non operatur, quoad 5 6

quoad administrationem finita tutela. *Petr. Ancharan. consi. 118. ver. circa primum, n. 2. Se ura in l. si ex legati caussa, colu. 13. versic. tertio, circa prædicta, ff. de verb. obligat. quos refert Baec. d. c. 18. n.*

Nihilominus tamen huic tutori vel curatori recte administranti, licet pro tempore, quo ita administraverit finita tutela vel cura, decima non sit decima. solvenda erit ei illa merces, vel salarium condignum sui laboris, si huiusmodi sit, qui alias solitus sit suas operas locare vel si alienis usus fuerit in his rebus, ut administrationi bonorum minoris intenderet, vel si forte aliquod damnum in suis obtigit passus fuit, vel aliquod certum lucrum definit, et quærere quod iuste & licite lucratus fuisset, si alienis rebus administrandis operam non dedisset. Et hoc præter expensas utiles & necessarias, quas proculdubio deducet, et quæ etiam deducendæ erunt.

8 Quod † primo probatur ex adductis per insignem D. Covar. *lib. 1. variar. resol. cap. 3. nu. 3.* ubi quod quemadmodum fructus dicuntur & intelliguntur deductis impensis, factis in eis colligendis, etiam à malæ fidei possessore, *leg. si non à domino*, alias si a patre vel à domino, *§. fructus. ff. de pet. hered.* & *in l. 1. C. de fruct. & lit. impen. gl. in cap. gravis. de re, lit. spoliat. notatur in l. domum, C. de rei vendic. Bart. & alii in l. fructus, ff. solut. matr. Roman. singul. 334.* ita & fructus percepti etiam à malæ fidei possessore, † intelliguntur deducta mercede laboris in eis

9 colligendis impensi, *ut notant Bald. & Salyc. in l. si quis sciens. C. de rei vendicat. & Tiraqu. libr. 1. de retract. §. 15. gloss. 1. ad finem.*

10 Secundo † quod etiam laboranti in re aliena dari debet salarium, *l. idemq. 10. §. idem Labeo, ff. mandat. ibi, nisi salarium fuerit datum.*

Secundum autem membrum prædictæ distinctionis, nempe, quod tutor vel curator administrans post tutelam vel curam finitam, annexam pristinæ administrationi decimam deducat, & sibi danda sit, probatur, quoniam hic in specie non minus obnoxius est ad admini-

11 strandum, quam † durante tutela vel cura, & periculum ad eum pertinet, *ut late pluribus comprobat Baec. d. c. 18. n. 0. cum seqq. & nos late disseruimus, supr. alio in loco in hac parte huius operis.*

SUMMARIA.

1 *Decimam fructuum & redditnum minoris, an deducere possit tutor vel curator, qui tempore suscepta tutela vel cura promisit integre restituere pupillo vel adulto omnem rem suam vel bona sua cum omnibus suis fructibus? & num. seqq. per totum cap. nu. 4. & 5. fundatur pars negativa, sed n. 6. cum seqq. affirmativa probatur, cum limitatione, de qua n. 13.*

2 *Testator, an sicut potest expresse prohibere falcidiam, possit quoq; Trebellianicam prohibere?*

3 *Testator usus verbis universalibus vel æquipollentibus, an censeatur tacite detractionem Trebellianica prohibuisse?*

7 *Remissio & renuntiatio nunquam facta præsumitur, quinimo semper ea est facienda interpretatio, ut evitetur remissionis præsumtio: & potius præsumitur error etiam in acto proprio, quam iuris propter renuntiatio, ut in n. 8.*

9 *Remissio est donatio.*

10 *Donatio nunquam præsumitur, sed potius quis factum quam donare: & potius error quam donatio etiam in facto proprio & stultitia, quam donatio.*

11 *In sua re licuere fructus integros, potest deducere expensas in eis colligendis.*

13 *Decima fructuum expressa renuntiatio facta à tutore vel curatore, non habentis alias unde se alat, non valet.*

14 *Decimam an petere possit tutor vel curator, qui finita tutela vel cura, omnia bona restituit minori, nulla facta deductione decima?*

15 *Heres qui totam hereditatem restituit non quartam, an postea eam petere possit?*

16 *Maritus, qui totam dotem restituit nulla facta deductione impensarum necessariarum, potest ea petere quasi solvens indebitum.*

17 *Solutum indebite præsumitur per errorem solutum, & proinde repetitioni locus est, etiamsi sit error in proprio.*

18 *Tutor, cui competit ius retinendi reliqua, e pupillo, finita tutela nihilominus potest ea petere, & retinere.*

CAPUT XX.

An tutor vel curator promittens integre restituere suo minori omnem rem cum omnibus fructibus deducat decimam.

Illa profecto † in proposito elegans quæstio est, *an tutor vel curator, qui tempore susceptæ tutelæ vel curæ, promisit integre restituere pupillo vel adulto omnem rem suam, vel bona sua, cum omnibus suis fructibus, possit nihilominus postea decimam fructuum & redditnum sibi deducere ratione laboris & administrationis, quam sibi l forsæpe citata defert?* Cuius quæstionis decisio ab illa dependere videtur, an præsuppositio, quod sicut testator potest expresse prohibere detractionem falcidiæ, † *ut in authent. sed cum testator, & in corpore, unde sumitur, C. ad leg. Falcid.* ita & detractionem Trebellianicæ, *ut tenuit gl. in §. sed quia stipulationes, in versic. liceat Instit. de fideicommiss. heredit. late D. Cov. in cap. Raynaldus, §. 3 n. de testam. Padilla in l. post mortem, n. 28. C. de fideicommiss. & nos in repet. l. nemo potest, n. 322. cum sequentib. ff. de legat. 1. D. Mol. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 17. num. 1* quæ communis & magis communis sententia, *secundum Iulium Clar. §. testamentum, quæstione 62. in princ.* qui plurimos auctores hoc tenentes citat dicens, quod ex quo adsunt tot illustres Doctores, attestantes de communi opinione, fatuus & temerarius esset iudex, qui in practica auderet illam in dubium revocare.

Nunquid † si testator usus sit verbis universalibus vel æquipollentib. censeatur tacite Trebellianicam detrahi prohibuisse? Puta si dixerit, volo ut heres meus restituat totam, vel integram meam hereditatem, vel sine aliqua diminutione, vel omnia bona mea, vel pleno iure & huiusmodi.

In qua quæstione duas opiniones contrarias communes Doctorum reperies apud ipsos, unam affirmativam, alteram vero negativam: ut ad longum adducit novissime Mantic. *de coniect. ult. vol. lib. 7. tit. 12. n. 13. cum plurib. sequentibus*, ubi negativam probat, & D. Mol. *ubi supr. dict. lib. 1. cap. 17. n. 15. ubi n. 16.* magistraliter resolvit coniecturam prohibendi detractionem falcidiæ vel Trebellianicæ eliciendam esse ex verbis ex quibus verisimiliter nihil aliud, quam prædictæ detractionis prohibitio induci possit, ut si dicat testator. *quod fideicommissum integre atq; sine aliqua diminutione solvatur*, non autem sufficit, quod testator dicat, solvantur omnia legata seu fideicommissa, seu pleno iure, vel alia similia, quæ ad aliud referri possent ex Paulo de Castr. & aliis quos ibi refert, & tandem dicit, à indicibus mature pensandum esse, ne volentis testantis voluntatem coniecturari adversus eam prohibitionem inducant, quam doctrinam relatis prædictis duabus communibus opinionibus contrariis, nos quoque sequuti fuimus, ubi supra, *n. 321.* & alios plures allegans sequitur Mantic. *ubi supr. num. 10 & 11. & ubi in n. 12*, quod in conflictu opinionum illa eius est eligenda, per quam tollitur Trebellianica, *facit text. Corn. & Rutn. quos ibi citat adversus Soc. iun. in ead. q.* de tacita prohibitione Trebellianicæ, de qua primus, et ad eadem duas communes sententias contrarias refert Iulius Clarus, *ubi supr. dict. §. testamentum, quæstione 62. versic. sed nunquid*: & inquit, quod licet opinio negativa æquio-

quior videatur, nihilominus tamen ipse semper sequutus est opinionem affirmativam, tanquam veriorem & magis communem, nempe, ut per prædicta verba universalia vel æquipollentia, censeatur prohibita detractio Trebellianicæ, quia in ultimis voluntatibus, in quibus mens & voluntas testatoris maxime dominatur, sufficit quumodocunque de ipsa mente testatoris apparere: & tandem, inquit, quod ab hac opinione in practica ne recedas, nisi tamen ex aliquibus coniecturis colligi possit, testatorem aliter sensisse: hoc enim casu tenenda esset contraria opinio, quæ ut dixit, æquior est, & quod in his casibus bonum est habere iudicem favorabilem, quia in huiusmodi opinionum controversia multum potest iudicia religio in perscrutanda mente defuncti, cui semper in iudicando adhærere debemus. Easdem prædict. duas communes opiniones contrarias refert sequutus affirmativam tanquam veriorem, & magis communem Michael Grassus *de success. §. Trebellianica, quæstione octava, per totam.*

In summa in hoc conflictu opinionum receptior sequenda & tenenda est illa, quam prædiximus ex Paulo Castrens. *in auth. sed cum testator. num. 2. & cons. 28. n. 10. lib. 2. & cons. 77. n. 6. eodem lib. & alii quamplures Doctores ex supra citatis & ex Molina, ubi supra, dict. num. 16. & ex nobis, ubi supra*, nempe coniecturam prohibendi detractionem Falcidiæ vel Trebellianicæ eliciendam esse ex verbis, ex quibus verisimiliter nihil aliud, quam prædictæ detractionis prohibitio induci possit, ut si dicat testator, *quod fideicommissum integre ac sine aliqua diminutione solvatur*, tunc namque prohibita detractio censebitur: non autem sufficiet, quod testator dicat; *solvantur omnia legata seu fideicommissa, seu pleno iure*, vel alia similia, quæ ad aliud referri possunt. Et hanc sententiam, etiam in effectu probavit & communem, & frequentiori calculo receptam ex Gabriele & Mantic. profitetur Grassus, *ubi supra, num. 7.* ubi quod hæc conclusio, in parte negativa intelligitur, ut procedat, quando dictum sit simpliciter, bona restitui debere pleno iure, secus si testator velit pleno iure restitui, & omnia quidem bona; quam distinctionem dicit communem Gratus, *consilio 103. nume. 13. volumin. secundo*, quem refert & sequitur Anton. Gabriel. *libr. 3. commun. opinionum, titulo de Trebellian. conclusione 4. num. 2. sequitur etiam Mantic. dict. titul. 12. num. 18. ad finem*, refert ac facile amplectitur Grassus, *ubi supra, dict. numer. 7. ad finem.*

4 Quibus resolutis † ex eisdem inferri videtur ad decisionem nostræ peculiaris quæstionis de tutore & curatore, qui tempore suscepti officii promisit restituere bona minoris cum omnibus suis fructibus. Nam iuxta supradictam magis receptam sententiam in simili præmissa specie de Trebellianica, videtur idem dicendum in nostra hac quæstione, nempe, ut ex verbis prædictis universalibus tutor vel curator decimam fructuum deducere non possit, quam sibi lex fori alias deferebat, præcipue interveniente iuramento, quod magis astringit sic promittentem, & cum potuerit legem apertius dicere, nempe adiiciendo, deducta decima, mihi à lege fori, & consuetudine delata atque debita, contra ipsum est interpretatio facienda, *argument. leg. veteribus, ff. de pact. & leg. quidquid astringendæ, ff. de verborum obligation. cum similibus.*

5 Secundo eadem † sententia corroboratur ex altera, quæ in similibus prope terminis habet, Quod si ex statuto deferatur marito lucrum tertiæ partis dotis, maritus amittit eam partem dotis, si promiserit totam dotem soluto matrimonio restituere. *Bald. per text. ibi, in l. final. n. 3. Cod. ad l. Falcid. & sequuntur plures à nobis relati in d. l. nemo potest, n. 319.* Estque communia, ut plures referens affirmat Baec. *de decim. tut. cap. 18. num. 14.* Ergo ita & eodem modo tutor vel curator amittet prædictam decimam fructuum, si promiserit omnes fructus restituere.

Nihilominus tamen in specie † nostræ quæstionis principalis contraria sententia est tenenda, nempe, ut nisi tutor vel curator sciens aut prudens, ea mente promiserit rem restituere cum omnibus fructibus, ut ipse decimam eorum non deduceret, idque aliter constiterit, quam ex generali & universali verborum prolatione, decima fructuum atque redditum bonorum minoris non sit privandus. Hocque ex seqq. 6

Primo, ex magis communi & veriori resolutione inter duas præfatas communes opiniones Doctorum contrarias in materia prohibitionis Trebellianicæ, quam supra probavimus. Ratio namque ultimi membri præfatæ resolutionis, & distinctionis in nostra specie tutoris vel curatoris, promittentis restituere minori bona sua cum omnibus fructibus, satis concludit in ipsius favorem, ne visus sit decimæ suæ fructuum parti renuntiare: siquidem verba illa universalia promissionis restituendi minori bona sua, cum omnibus fructibus ad aliud quidem recte referri possunt, quam ad remissionem dictæ suæ decimæ, nempe ut intelligatur promissio facta de omnibus fructibus pertinentibus ad pupillum vel adultum. Quo sensu prædict. verba congruum & prudentem habent intellectum absque eo, quod ad donationem, quæ in dubio nunquam præsumitur, nec velle quis ius suum iactare, *ut in l. cum de indebito, cum materia, ff. de probat.*

Et superiorum ratio præmaxime procedit in nostra specie, in qua non agitur de coniecturanda mente & voluntate defuncti, qui bona sua heredi reliquit, cum prædicto onere universali, sed de auferendo sudore & labore tutoris & curatoris, & sic de tollendo sibi salario à lege concesso pro suo labore & administratione.

Et quamvis iuri pro se introducto possit quilibet renuntiare, *ut in l. si quis in conscribend. C. de episcop. & cleric. & in l. penult. C. de pact. cum simil.*

Attamen remissio & † renuntiatio, nunquam facta præsumitur: quinimo semper est facienda interpretatio, ut evitetur remissionis præsumtio, *ut latissime probat Tiraquellus in præfatione, leg. si unquam, num. 128. Cod. de revoc. donat. Decius in l. postquam lites, nu. 16. C. de pact. & consilio 352. num. 8 Cravet. consilio 251. column. penultim. versic. Rursus ecclesia, & consi. 257. num. 4. & consi. 242. n. 6. & consilio 290. colum. 2. versic 4. non præsumitur, Parisi. consilio 49. num. 39. volum 3. Natta consilio 78. in fin. Cephal. consi. 25. num. 46. & 48. & Ruin. cons. 127. n. 10. vol. 3.* ubi quod potius præsumitur error, † etiam in facto proprio, quam iuris proprii renuntiatio, *probat late Masc. de probat. 3. tom. conclus. 1173. n. 3. cum seq. & latius concl. 1273. num. 3. cum seqq.* 7 8

Tertio, † quia remissio est donatio, *l. Modestinus, ff. de donat. late Tiraq. in l. si unquam, ver. donatione largitus, n. 143. C. de revoc. donat.* 9

At donatio nunquam præsumitur, † sed potius quem fatuum, quam donare, *leg. cum de indebito, ff. de probationibus*, congerit plurima in proposito, *Mascard. de probationibus prim. tom. conclusion. 554. per totam*, ubi *nu. 5.* plures allegans, quod potius præsumitur error, quam donatio, *& num. sexto*, quod procedat etiam in facto proprio. *& num. septimo*, quod potius præsumitur stultitia, quam donatio, *& num. 18.* quod procedit regula etiam contra ecclesiam. Nam tunc etiam non præsumitur donatio, *secundum Alciatum, responsion. 38. in fin.* Ergo nec contra minorem, *& num. 19.* ampliat, ut procedat in quolibet administratore. Nam si quid dederis ei, cuius bona administrat, præsumitur dedisse animo administrandi, non vero donandi. Ergo administrator, qui promisit rem cum omnibus fructibus resti- 10

restituere reddereque minori, intelligitur de fructibus ipsi minori pertinentibus, & sic de administratis à rutore vel euratore, non vero de eis fructibus, quæ ad ipsum administrarorem spectanr ratione sui laboris & administrationis. Non enim est incompatibile reddere rationem administrationis omniom fructuum & redditusi, eosque restituere cum reputatione, vel retentione decimæ partis eorum pru suo labore. Siquidē donationis eius partis evitanda est præsumtio, & quia primo in rationis redditione uneratur tutor vel curaror, omnibus fructibus & redditibus minoris, postea vero in exoneratione & reputatione oneris deducitor decima, sicut ceteræ impensæ deduci debēt proculdubio, licet omnes fructus integros restituere promiserit, quia fructus non dicuntur, nisi deductis impensis & sumtibus, in eis colligendis factis, item etiam iusta mercede laboris administratoris, *ut sup. probavimus*. Sed decima fructuum defertur tutori vel administratori pro salario laboris ipsius, & pro eius alimentis, *ut in d. l. fors*: Ergo ipsa deducenda est, sicut ceteræ impensæ, hocq; manifestius fit, si fingeremus, non decimam fructuum, sed aliquam pecuniæ quantitatem à lege fuisse assignatam tutori vel curatori pro labore administrationis. Nonne si hoc ira esset, ex pretio & valore fructuum atque redituum deducenda esset quantitas salarii præfata, etiamsi tutor vel curator promisisset restituere suo minori omnes fructus rerum suarum, tantoq; se minus ex fructibus & redditibus haberet, quanto opus esset ad solvendum dict. salarium pecuniarium? Ita ergo idem erit dicendum, in nostra specie, cum idem sit decima fructuum, quod valor ipsius, quia tutor vel curator, omnes fructus administrare, & vendere, & ex valore omnium proculdubio sibi deducere debet decimam, item & redditu um annuorum, quos in pecunia numerata exegerit, quod non est contrarium promissioni omnium fructuum, sed potius necessarium pro administratione, & fructibus colligendis, ac ceteræ similes impensæ.

11 Quamvis † enim quis iubeatur restituere fructus integros, nihilominus potest deducere expensas factas in eis colligendis, ut cum aliis probat Tiraq. *de utroque retractu, §. 15. n. 8.* Et quamvis *num. 9.* refert alios in his terminis contrarium tenentes, quod prædixit *dict. num. 8.* longe verius est, idque etiam sequitur Baec. *dict. cap. 18. num. 20.*

Quibus fit, ut merito sit verior, æquior, & tenenda sententia prædict. negativa, quam defendimus, & eam probat Baec. *de decim. tut. c. 18. n. 16. cum seqq.*

Non obstat primum fundamentum contrarium, quoniám iam est dilutum ex primo nostræ sententiæ. Non obstat & secundum ex doctrina Bald. per text. ibi *in l. fi. ad l. Falcid. cum sequacib.* quia præterquam, quod alii tenent contrarium, quos refert Baec. *d. c. 18. num. 21.* Attamen dato, quod doctrina Baldi sit vera, tenenda & cōmunis, *prout supra docuimus*, nihilominus in nostra specie, de qua agimus, alia ratio viget pro turore & curatore, ut decimam deducere possit, nempe, quia ipsa datur pro labore administrationis, & ut habeat, unde vivere possit, & ne damnum patiatur ex administratione tutelæ, vel curæ. Quare non videtur voluisse carere subsidio vitæ, sed ea verba, *promitto restituere rem cum omnibus fructibus, vel cum integris fructibus*, prolata fuisse de his fructibus, qui sunt pupilli, imo ex more tabellionum censeri apposita, ut efficacius & plenioribus verbis, cautum & consultum sit pupillo pro suis fructibus, sibi restituendis potius, quam ut de suo donare videatur tutor vel curator, vel iuri suo renuntiare. At tertia pars dotis marito competens ex vi statuti, lucrum potius est, quam damni compensatio. Vnde nimirum, si per promissionem ipsius de integra dote restituenda amittatur, quia illa tertia pars non erat acquisita viro, quando ipse promisit totam dotem restituere, sed erat acquirenda titulo lucrativo: decima vero fructuum turori vel curatori à lege furi delata titulo oneroso, ratione laboris & administrationis. Vnde diversa ratio est lucri sequirendi, vel damni conrrahendi.

12 Quæ nostra † sententia procul dubio procedit in tutoribus & curatoribus egentibus in prædicta decima fructuum, & redditu um pro suis alimentis: Tunc namque etiam specialem decimæ renuntiationem credimus non valituram, si alias unde se alerent, non haberent, quia renuntiari aut transigi super alimentis futuris, non potest, nisi caussa cognita, & cum decreto prætoris, *ut in l. cum hi, per totam, ff. de transactionibus*. Sed & procedit etiam nostra sententia, licet turor vel curator aliunde haberet, ex quo se alere posset, ex præcedentibus rationibus & fundamentis supra pro ea adductis.

13 Limiranda tamen est, si constiterit de voluntate contraria tutoris vel curatoris, nempe, voluisse obligari ad restitutionem omnium fructuum & radditu um minori suu faciendam absque deductione decimæ, alias sibi debitæ; quia gratis & sine decima suscipere voluit onus tutelæ vel curæ, & sic quando constat donare decimam voluisse, cum tamen alias haberet, unde se alere posset. Necesse est igitur hoc probare, vel scienter destinatoq; animi consilio, illa verba apposita fuisse, *secundum Baecam d. c. 18. n. 21. ad fin.* Quod probu.

14 Ex quibus † deducitur, idem esse dicendum ac resolvendum, si tutor vel curator finita tutela vel cura, omnia bona restituit adulto vel maiori, nulla sibi decima deducta, ut siquidem constet, scienter omnes fructus restituisse, non possit postea decimam petere, alias secus: Id quod etiam probatur argumento optimi text. *in leg. heres cum debuerat, ff. ad Trebellian.* ubi ad literam probatur.

15 Quod si heres, † cum deberet quartam retinere, totam hereditatem restituit, similis est eis, qui retentiones, quas habent, omittunt, sed nihilominus posse eum rerum hereditariarum portionem repetere, vel nanciscí, nisi sciens restituit: Tex. etiam in *l. error, C. ad leg. Falcid.* facit regula iuris, quæ habet, *quod cuius per errorem dati repetitio est, eiusdem consulto dati donatio est:* 16 † sic etiam si vir restituat totam dotem nulla facta deductione impensarum necessariarum, potest eas repetere, quasi solveus indebitum, *leg. quod dicitur. ff. de impens. in rebus dotalibus fact. & tenent Bald. Novell. & Campeg. quos refert & sequitur Baec. d. c. 18. n. 11.*

17 Eo namq; ipso † quod probatur aliquid indebite solutum, præsumitur per errorem solutum, ac proinde repetitioni locus est, etiamsi fuerit error in facto proprio. *iuxta gloss. in l. cum de indebito, vers. ignorantia, ad fi. ff. de probat.* cuius gloss. opinio communiter est recepta *secūdum Alexand. cons. 264. n. 3. lib. 5. & cum eo Baec. ubi sup. in vers. fic. gloss.* Eandem gloss. cum supradict. illatione dicit etiam communiter approbatam Greg. Lop. *in l. 28. in gloss. Poryerro, ti. 14. partit. 5.* & videtur probari *in leg. 29. eiusdem tit. ibi, Mas si, &c.* 18 † Vnde in terminis inquit Alexand. ubi supra, quod si tutori competat ius retinendi reliqua, & finita tutela ea tradat pupillo, nihilominus potest ea petere & retinere. Et quod licet tutor promittat reddere integram rationem, non ideo minus potest deducere lucrum sibi competens. Ergo à fortiori idem dicendum est in nostro casu, respectu decimæ, qa agit tutor de damno evirandu, hoc est, de recuperanda decima sibi à lege fori delata ratione laboris, quod e am deducitur ex Alex. *ubi sup. n. 4.* Minor autem hoc casu agit de lucro captando, & se locupletando cum iactura aliena, contra regulam iuris, nisi in præmissa specie tutor vel curator sciens, & prudens omnes fructus & redditus minori restitueret, nulla decimæ deductione facta per prædicta, alias secus: quare prædicta deductione decimæ

eimæ in ſpecie noſtræ quæſtionis principalis, de qua in hoc cap. merito probavit & tenuit *Baec. d. cap. 18. nu. 10. in verſic. quod ſi tutor & num. 11. & 12.*

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum & redditu um, an danda ſit coadjutori Regis vel ducis minoris 25. ann. item & coadjutori Epiſcopi? reſolvitur negative per totum caput.*

2 *Salarium coadjutori Principis, vel ducis minoris 25. an. vel Epiſcopi præſtandum eſt juxta rei qualitatem, per totum hunc numerum ſecundum.*

CAPUT XXI.

An coadjutori Regis vel ducis minoris 25. ann. item & an coadjutori Epiſcopi danda ſit decima?

1 HANC quæſtionem, adductis hinc inde aliquibus fundamentis, pro & contra abſolvit Baeca *de decim. tut. cap. 19. num. 14.* diſtinguens hoc modo: ut ſi quidem decima æquivaleat expenſis coadjutoris, ipſe decimam habeat: ſi vero eas excedat, tunc iterum diſtinguit: aut enim coadjutor datur propter animi morbum, qui impediat omnem rationis uſum & negotiorum adminiſtrationem: & tunc coadjutori detur decima, quoniam vere curator eſt, cum plena & libera administrandi poteſtate, *ut notat Innoc. in cap. grandi, de ſupplend. negl. prælat. & ibi, Corſetus in repet. colum. final.* Si tamen coadjutor daretur Epiſcopo, vel Duci, propter morbum corporis, non elidentem judicii vim nec rationis uſum, & tunc coadjutori decima non præſtabitur, quoniam ſtrictam limitatamque habet poteſtatem, *ſecundum Oldrad. conſ. 44. col. 2.*

Ego vero potius credo atque verius eſſe cenſeo, indiſtincte tenendum coadjutori prædicto minime eſſe dandam decimam fructuum & redditu um Principis, Ducis & Epiſcopi, cui datus eſt, ſive ei datus fuerit ob morbum animi vel corporis, ſive expenſæ ſint magnæ, vel parvæ: Non enim habemus legem ullam præcipientem hujuſmodi coadjutori dari decimam: At lex fori loquitur tantum in tutoribus & curatoribus orphanorum, non vero in coadjutoribus Principum, Ducum, Comitum, Marchionum nec Epiſcoporum: Ad eos igitur non eſt extendenda, quia eſt correctoria, *argumento, l. ſi vero, §. de viro, cum ſimil. ff. ſolut. matr.* & erubeſcimus, cum ſine lege loquimur, *l. illam, cum ſimil. lib. C. de collat.* Denique, nec jus commune nec conſuetudo habet, quod hujuſmodi coadjutoribus detur decima fructuum: ſed tantum jure diſponitur, quod coadjutori detur ſalarium, *ut in capit. 1. §. præſenti, de cleric. ægrot. libr. 6.* ubi cavetur, ut coadjutores epiſcopi de proventibus prælatorum, in quorum aſſumuntur auxilium, † ſumtus reci-
2 piant moderatos, *& notant Innocent. Imol. Dominicus, & Corſet. in dict. cap. grandi, & Abb. in cap. de rectoribus, de cleric. ægrotan. quos retulerat idem Baeca, ubi ſupra, numero 10.*

Cum igitur hoc ita ſit jure cautum, nec habeamus legem aliquam ſeu Pontificiam deciſionem, aut conſuetudinem Regni, quod coadjutori Principis, Ducis, &c. vel Epiſcopi detur decima ſignanter pro ſalario, quæro, *quis judex ex proprio capite poterit eidem decimam fructuum & redditu um præſtare, quantamcunque curam ſive laborem is coadjutor impendat in adminiſtratione rerum ſibi incumbenti? ſive morbus ſit animi, ſive corporis?* Omitto loqui de curatore prodigi, furioſi, & ſimilium perſonarum: huic namque decimam fructuum dari merito jure probavimus, *ſupra hac tertia parte, cap. 10. per totum.*

Loquor enim in coadjutore, qui merito ita vocatur, quia coadjuvat titularem impeditum, in quo ſupponimus ipſum tutelarem aliquid agere poſſe, quamvis morbum aliquem animi, vel corporis patiatur: alias namque, ſi vere prodigus vel omnino furioſus aut mente captus ſit: qui nihil penitus agere valeat, non eſt ei dandus coadjutor, ſed curator: cui vero curatori decima danda videtur, *ut probavimus, ubi ſupra,* niſi adhuc in hac ſpecie curatoris Principis, Ducis, & ſimilium magnatum & Epiſcopi, contrarium maluerimus, *ut verius probatur juxta a nobis tradita, ſupra hac tertia parte, c. 11. Utrum tutori vel curatori Regis vel Ducis, ſit danda decima?* In curatore autem aliorum inferiorum, furioſi, prodigi & ſimilium perſonarum inconcuſſa maneant, quæ ſupra tradidimus *ſuo capite præcitato:* Ceterum ſi datus vere coadjutor ſit, non vero curator, non video cur ei decima ſit danda ex ſupradictis.

Sed tantum ſalarium moderatum, juxta qualitatem perſonæ, officii ſeu dignitatis, curæ & laboris, ac facultatis redditu um, arbitrio boni viri auctoritate practica competenti aſſignandum, præter expenſas utiles & neceſſarias in rem ipſam factas: Id quod in coadjutore Epiſcopi, nec non & in gubernatoribus Epiſcopatus & Archiepiſcopatus, ex cauſſa datis, nominatione & præſentatione Regis noſtri, & confirmatione Apoſtolica conſtitutis, uſu obſervatum, & approbatum eſſe, non ſemel noſtris temporibus vidimus. Rex enim noſter eis conſtituit atque aſſignat ſalarium eiſdem præſtandum, ... ſupradictis recte obſervatis atque perpenſis, ... honorifica dignitate ac multiplici cura atque labore officii: Idemque obſervandum jure erit, quoties Duci, Comiti, vel Marchioni ex cauſſa dandus eſſet coadjutor vel gubernator ſuæ ditionis: tunc enim idem dominus Rex noſter, ejuſque nomine ſupremum conſilium Regale prævia ejus conſultatione aſſignabit, & conſtituet juſtum ſalarium.

SUMMARIA.

1 *Decima pars fructuum, tutori vel curatori, præſtanda pro labore adminiſtrationis, intelligitur una de decem partibus fructuum, novem reliquis remanentibus minori, ut in decima frugum parochiali eccleſiæ debita deciſum exſtat jure canonico, & ita ſe habet conſuetudo indubia hujus Regni, ut in nu. 7.*

2 *Res in dubio ſecundum Bartol. intelligitur dividi in duodecim partes, & ex hoc cautela datur, ut in libello & ſententiis dicatur, duas partes de tribus totius rei, alias intelligitur in dubio de duodecim partibus, niſi aliud appareat: ſed hoc procedit in diſpoſitione ultimæ voluntatis: ſecus in aliis diſpoſitionibus, ut in decimis eccleſiaſticis, ut num. 3. & communis uſus loquendi hodie habet, ut faciendo mentionē de quarta vel quinta parte, intelligatur de parte totius, ut in num. 4. Præterea doctrina Bart. intelligitur, quando ſimpliciter fit mentio partium, ut in nu. 5 item quando debetur pars rei per verba numeralia, puta duæ partes, tres partes, quatuor partes: ſecus ſi debentur partes per nomina quotativa puta duas tertias, vel duas quartas & ſimilia, ut in num. 6.*

8 *Tutor vel curator, non poteſt accipere pro labore adminiſtrationis plus quam decimam fructuum de rebus minoris, etiamſi ab ipſo ei plus fuerit promiſſum, ut adminiſtrationem ſuſcipiat, præterquam in tribus caſibus, hic poſitis.*

CAPUT XXII.

Qualiter computetur decima fructuum, & an aliquid ultra eam tutor vel curator poſſit accipere?

QVæſtio hæc † ſatis clara eſt & talis, ut de ea contro- 1
verti non poſſit. Cum enim lex noſtra fori dicat, *Tome paraſi el diezmo de los fructos por razon de ſu trabajo,* quis poterit dubitare de quota parte ſit intelligenda, cum

da, cum aperte dicat, *El diezmo*, hoc est unam de decem partibus fructuum, novem reliquis remanentibus minori, ut in decima frugum parochiali Ecclesiæ debita decidit cap. *cum homines, de decim.* ubi Abb. *num. 2.* notat, quod decima pars fructuum debetur Ecclesiæ, habito respectu ad totum & quod non habet hoc casu locum divisio legalis, ut totum dividatur in duodecim partes, sed debetur decima totius.

2 Licet † enim Bartol *in l. interdum, §. paterfamil. num. 1. cum sequentibus, ff. de hered. instit.* notet, quod res in dubio intelligitur dividi in duodecim partes. & per hoc inquit, *sis cautus in libello & sententiis, si enim petis duas partes, dicas de tribus totius rei, quia si peteres simpliciter duas partes, in dubio intelligitur duas partes, scilicet de duodecim, ut ibi,* nisi aliud appareret, non solum in hereditate, sed in divisione cujuslibet fundi, *ut in l. quoties, §. si duo & in lege cum quæstion. Cod. de legat. & Bartolum sequuntur in proprio loco Paul. & Imol.* & videtur esse communis opinio *secundum Baec. de decima tutorum, cap. 21. num. 2.*

3 Attamen † hæc doctrina potest salvari in dispositione ultimæ voluntatis, quia cum hereditas dividatur a jure in duodecim partes, *ut in dict. § hereditas, Institut. de hered. instit.* ita in dubio videtur testator sensisse: sed secus erit in aliis dispositionibus, *ut putat Abb. per text. ibi in dict. capit. cum homines*, conjuncta juris dispositione, quæ reservavit Ecclesiæ ministris simpliciter decimam partem frugum, & intelligitur reservasse decimam totius non autem decimam ex duodecim partibus.

4 Et † ita habet hodie communis usus loquendi, ut faciendo mentionem de quarta vel quinta parte, intelligatur de parte totius.

5 Melius † autem evitabitur prædicta doctrina Bartol. observando, ipsam non convenire verbis dictæ l. fori, loquentis de decima fructuum, qua in specie procul dubio intelligitur, de decima totius, *ut in dicto capit. cum homines:* Sed doctrina Bartol. loquitur, quando simpliciter fit mentio partium: tunc namque nimirum, quod fiat divisio totius in duodecim partes, cum hæc sit divisio legalis, & in materia legali standum sit divisioni legali, & ita procedere potest opinio Bartol. & sequacium, præterquam in casibus, in quibus à lege aliter fit divisio, ut in decima fructuum quæ à l. fori defertur tutoribus & curatoribus pro labore administrationis.

6 Quinimo † ex eodem Bartol. *ubi supra. juncto numero tertio*, constat & deduci potest hæc differentia, nempe, ut ejus doctrina supra relata procedat, quando debetur pars rei, per verba numeralia, puta duæ partes, tres partes, quatuor partes: tunc enim intelligitur de re divisa in duodecim partes, ut constat ex eodem Bartol. *numero 1* Si enim peteres simpliciter duas partes, in dubio intelligitur duas partes, scilicet, de duodecim: secus si debeatur pars per nomina quotativa, puta duas tertias, vel duas quartas vel similia puta decima, quia tunc rei in decem. non in duodecim partes computatio facienda est, *ut patet ex ipso Bartol. ibi, numero 3.* dum dicit, quod si diceres, *peto duas tertias*, vel *duas quartas*, illud est indubitabile, quem sequitur alios allegans Baeca, *dicto capitulo 21. numero 4.* qui à *numero 3.* cum duobus sequentibus, hanc partem in terminis l. fori tenet.

7 Accedit † consuetudo indubia hujus Regni, quæ procul dubio ita semper interpretata & observata est usum dict. *l. fori*, nempe, ut novem partes ex decem fructuum & reddituum bonorum minoris eis remaneant, tutori vero vel curatori decima applicatur.

8 Non † tamen tutor vel curator aliquid amplius, quam illam decimam fructuum & redditum accipere potest, nec ei dari debet de bonis pupilli vel adulti, etiamsi supra decimam ei pupillus aliquid amplius promiserit, ut administrationem susciperet vel adimpleret, *ut bene probat Baeca, dicto capitulo 21. numero 6. cum sequen* [illegible] *ubi numero 8.* idlimitat primo, si ei aliquid liber [illegible] offeratur, ab his, qui pupillum sanguine contingunt, vel ab aliis, *ut in leg. tutor. §. qua à tutoribus, & in le* [illegible] *nutus, cum ll. sequentibus, ff. de administratione tutorum.* Secundo limitat idem auctor *numero 10.* ut tutor [illegible] pra decimam accipere possit, si ex rescripto Principis ex magna & justa caussa pupillo utili id concedatur. [illegible] limitatur ratione expensarum utiliter & necessario factarum in rebus minorum, quas ultra decimam tutor vel curator reputare vel exigere potest, *ut supra, non semel aliis s s. asseruimus.*

SUMMARIA.

1 Fructus aut naturales aut industriales dicuntur, & qui sunt illi, & hi? & num. 3. & 4.

2 Judicis arbitrio relinquitur, quando magis industria hominis, quam ipsa natura, & e converso fructus proveniant.

4 Fructus industriales dantur, quos suos facit possessor pro cultura & cura.

5 Fructuum civilium tertium genus datur secundum aliquos, nempe usura, domuum pensiones, navium vectura, atq; his similia. sed non est vera hec denominatio, sed potius connumerantur hi fructus inter industriales, ut hic, & in num. 6.

7 Frumentum inter fructus industriales connumeratur.

8 Vinum inter fructus industriales connumerari debet ob novam formam, quam ei homo sua industria tribuit, & num. 12.

9 Farina non est fructus prædii ob formam a frumento diversam, quare qui frumentum dare promisit, farinam solvere non potest.

10 Uva fructus artificiales dici possunt, quoad plantationem vitium & ipsarum amputationem atque terræ culturam.

11 Oleum inter fructus industriales collocari solet.

13 Lana & lac inter fructus artificiales connumerantur.

14 Decima fructuum tutori & curatori præstanda est de omnibus fructibus, tam naturalibus, quam industrialibus, inter quos connumerantur pensiones domorum, redditus, vectura navium, & cetera similia, quæ nonnulli auctores fructus civiles appellant.

15 Pensiones non veniunt appellatione fructuum secundum nonnullos auctores; verius tamen est contrarium, ut in num. 17.

16 Fructus, quos nonnulli appellant civiles, propriæ non dicuntur fructus, sed obventiones, veniunt tamen generaliter appellatione fructuum, ut in num. 1 [illegible].

18 Lex correctoria ex ratione in ipsa expressa extenditur ubi eadē ratio militat, nisi ratio esset impulsiva. [illegible] *lex correctoria loqueretur taxative, ut in num.* [illegible].

20 Redditum appellatione annua præstatione [illegible] *comprehenduntur.*

21 Decimam pedagiorum, vectigalium & portoriorum tutor vel curator habere & percipere debet.

CAPUT XXIII.

Decima fructuum an de omnibus intelligatur?

PRo uberiori intelligentia hujus quæstionis prius scire oportet, *quot sunt in jure fructuum nomina* In quo ita resolvendum est.

Fructus † aut naturales aut industriale[illegible]ntur. Naturales appellantur illi, in quibus p[illegible]endis ac percipiendis magis operatur ipsa natura [illegible]am hominis industria, veluti pratorum herba, gla[illegible]des, castaneæ pomis.

p... industriales vero dicuntur, qui proveniunt ac percipiuntur ex industria potius hominum, quam ex ipsa natura, ut leg. ... *ff. de usur. gloss. & DD. in lege, di vers. ff. de rei vend.* item pensiones domorum sunt industriales, *Bald. in l. si traditio. colum. ult. C. de act. emt.*
2 *Aret. consil. 1.9. colum. 2. num.* ... arbitrioq; † judicis relinquitur, quando magis industria hominis, quam ipsa natura & è converso, fructus proveniant, *Cyn. in l. certum, num. 2. C. de rei vend. Bart in d. l. ex diverso, Abb. in c. gravis, de restit. spoliat. & ibi Bero. num. 9. versic. nonnulli, Socin. Senior. consil. 251. colu. penult. versic. superest postremo lib. 2. Aretin. ubi supra.* Et hanc distinctionem ... veriorem esse opinantur (licet quidam aliis distinctionibus utantur) D. Covar *lib. 1. Var. res. c. 3 num. 6. statim in princ. & Iacob. Menoch. bene eam probans lib. 2. de arbit. jud. cent. 3. casu 210. per totum.*

3 Simile videtur, quod in hac re tradit Carol. Molin. *in consuet. Paris. 1. part. §. 1. glo. 1. num. 5.* dicens, quod naturales fructus sunt, qui ... producuntur a re seu materia rei corporalis, sive mo... sive ... ut pecudum partus & fruges: & hi fructus, si non requirant notabilem hominis industriam, dicuntur ... simpliciter *naturales*. Si requirunt magnam industriam vel impensam, dicuntur *industriales*: & quod sunt nomina magistralia, non à lege, sed a doctoribus imposita causa facilioris doctrinæ.

Unde † falsa omnino est opinio Joan. Corcasii, *lib. 5. Miscell. jur. capit. 9.* censentis, commentitiam esse hanc fructuum industrialium denominationem, nec sumi hujus rei argumentum posse ad ... cui ... jungit ipse alias plures rationes pro sua opinione, quibus mire & per ordinem satisfacit Menoch. *ubi supra, ann. 6 cum sequent.* ubi ipsum satis non miratur, quod eam opinionem tenuerit.

4 Qua † explosa, *num. 17. ad fin.* resolvit, dicendum esse, cum ceteris juris interpretibus, dari fructus hujus nominis industriales, quos suos facit possessor pro cultura & cura, *ut in l. fruct. ff. de usur. & in l. in bona fid. et, ff. de acquir. rer. dom.* Estque in jure recepta & communis sententia contra Corcasium, & utramque hanc fructuum speciem eleganter his carminibus significavit Virgilius libr. 2. Georgic.

Principio arboribus varia est natura creandis.
Namq; alia nullis hominum cogentibus, ipsa Sponte sua veniunt:
Pars autem, posito surgunt de semine, ut alta Castanea.

5 Similiter † vera non est aliorum opinio, excogitantium tertium genus fructuum, nempe, civium, ut sunt usuræ, domuum pensiones, navium vecturæ atque his similia, quos sequutus fuit semel Menoch. *de recuperan. possess. remed. 15. quæst. 40 num 177* & prius Carol Molin. *ubi supr. dict. num. 33.* ubi hos fructus civiles & fictos appellat, quia civiliter producuntur immediate à jure, seu obligatione inducta, sive ex lege sive ex hominis provisione, *text. in l. si navis, in principio, ibi non natura proveniat, sed jure percipitur, ff. de rei vend.* inquitq; quod Bartol. *in l. fin. in fin. ff. de jur. fisc. & Bald. in l. si traditio. in fin. C. de act. emt.* qui primus simpliciter eos fructus industriales, & secundus industriales, & industriosissimos appellant, improprie loquuntur, & quod rectius & clarius nuncupassent eos fructus civiles, *& num. 35.* late agit, quando isti fructus civiles producuntur.

Sed nihilominus vere commentitia est hæc denominatio fructuum civilium, cum nullo jure probetur, ut mutata sua prima sententia affirmavit & docuit, secundo idem Menoch. *dict. casu 210, num. 29.* allegans pro se Arium Pinell. *in l. 2. C. de rescind. vend. 2. part. cap. 4. num.*
6 *52.* Connumerantur † enim hi fructus inter industriales, *ut supra probavimus*, & præterea ita tenent Corras. *lib. 5. Miscell. jur. cap. 9. in fin.* & Joan ... *tract. de fructib. lib. 1. tit. 1. cap. 3. nu. 2.* & ante ... probarunt Bartol. & Bald. *jam supra citati*, quos ... sequitur Menoch. *d. casu 210. num. 29.* qui *num. 30.* ... idem esse dicendum in lucro, quod ex mercatura & arte numularia provenit, *ut in specie notavit Jacob. ... Roman. lib. 8. declar. jur. cap. 75* licet enim jure percipiantur, *ut in dict. leg. si navis in principio*, non tamen ullo jure civiles appellantur.

Sic etiam † frumentorum inter fructus industriales e- 7
numeratur, *ut in d. ... fructus & vinum, & in l. si ... 77. ff. de rei vend.* dum uvas terræ fructum à vino distinguit: & sentit Bartol. *in leg. di verso. ff. de rei vendic. & consil. 25. quæstio talis est, num. 2. lib. 1. Bald. in l. ancilla, num. 14. C. de furt. Campeg. in tractat. de dot. quæst. 7. num. 2. Aretin. dict. consil. 159. num. 2.* quos refert & sequitur Menoch. *d. casu 210. num. 21.* licet enim uva fructus naturales ratione plantæ dici possint, vinum tamen ob novam formam, quam ei homo † sua industria tribuit, inter fructus indu- 8
striales connumerari debet, ut nova quidem forma vini est à natura ipsa uvarum diversa, *text. in §. cum ex aliena, Inst. de rerum divis.* Quamvis enim uva sit vinum potentia, cum tamen actu non sit, dicendum est ab actu ... *secundum ... Iacob. dict. capitulo 75.* ... quitur Menoch. *ubi supra numero 25.* hoc confirmat ... Baldi, *in leg. 1. numero ... C. de fruct. & lit. exp.* ... censet farinam non esse † 9
fru... sed ... frumento diversam. Quare ... frumentum ... farinam solvere non ...

Quinimo † & ipsæmet uvæ fructus artificiales dici 10
possunt quoad plantationem vitium & ipsarum amputatione ... terra cultura, quæ omnia operas hominum requirunt & sunt necessaria ad ipsas uvas producendas: ... enim eas vires non germinarent, sed arbusta, sicut nec frumentum terra produceret absque cultura ... terræ: Neque his obstat distinctio uvarum a vino, ... quia procedit quoad perceptionem fructuum, ... vero quoad differentiam naturalem & industrialium fructuum, ut patet ex verbis dict. ... *perceptionem ... accipere debemus, non ... ceptis jam perceptis, ut terra contineret ... nullam defecerint* veluti, si olivæ, uvæ &c, nondum autem vinum, oleum ab ... factum est: ... enim ... nihilominus tamen ... uvarum industriam humanam requi... industria requirere fructum vini, utpute ... in uvarum, & insuper aliam vini faciendi, sicut ... in olivis & oleo ... eis facto, ... uvarum & olivarum, ... magis provenire ... ipsa, quam hominis industria æstimsveritatque ... ex regula supra in principio hujus capitis posita. Sed non bene Bacca, *de decima tutorum, cap. 22. sub num. 29.* inquit, uvas inter naturales fructus connumerari, *juxta glo. ... cap. contra ... statut. ... quam glo. ...* neque text. ita incipientem, ego invenio, allegat etiam Cyn. *in l. certum, C. de rei vend.* qui *num. 2.* potius probat contrarium dicens, quod in segetibus & vineis maior versetur industria, quam in pomis. Et ideo nos vocamus segetes fructus industriales & uvas, *ut ... l. si eius fundi, ff. de rei vendic.* quia in his exigitur multa industria: ut colere terram, seminare, sarculare, mundare, ligare, herbam succidere & huiusmodi, quæ sunt artis facere.

Oleum † autem inter fructus industriales collocari 11
solet, *ut in dicta l. eius, ... cum Bartol. dict. consil. 125. & in l. martius in fine pr. ... Falc. & Bald in l. ancilla, nu. 14. & Campeg. ... quæst. ... num. 2. & Aret. dict. consil. 159. num. 2. Arius Pinell. in l. 2. in 2. part. cap. 4. num. 52. C. de rescindend. vend. versic. specifice, tenet Menoch. dict.*

Z 2 *casu*

12 *cap. 2. c. num. 25.* Idemque probandum est † procul dubio in vino, tum ex dict. *l. si eius*, tum etiam ex identitate rationis.

13 Lana † autem & lac inter artificiales fructus connumerantur. *g. l. aul. si quis a non domino vers. cura, Instit. de rerum divis. ... art in dict. l. ex diverso, num. 2. Vacontius Romanus dict. cap. ... Pinell. ubi supra, & Menoch. num. 6.* Nam etsi hominis facto non nascantur, attamen non sine magna ejus cura nascantur: Nam nisi homo ipse oves custodiret & depasceret, certe, nec lanam nec lac illæ producerent.

His sic & quamvis non breviter, utiliter tamen & ad apertionem quæstionis necessario præmissis, cum lex

14 nostra † fori di... generali ... ind. stincte, *Tiene para si el diez mo de l ...* generaliter est intelligenda de omnibus fructibus generaliter, nempe, naturalibus, industrialibus, de quibus supra, inter quos connumerantur, ut præambulis, pensiones domorum, redditus, vectigalia ... ... quæ ... auctores fructus civiles nuncupant, nos vero industriales, *juxta jura vulgaria, leo. de pe... io, cum similibus, ff. de Publiciana in rem actio. leg. in ... distinguemus, ff. de arbor.*

Secundo ex eadem leg. ... ibi, *Manten... alos de los frutos, y tiene para si el diezmo.* Ex quibus verbis constat manifeste, quod decima deducitur ex eisdem fructibus, quibus minor ali debet, sed pupillus vel adultus, alitur ex omnibus hujusmodi fructibus, nempe, naturalibus & artificialibus, prout sunt ... ... cum, lana, lac, pensiones domorum & alii redditus, ex eisdem igitur tutor vel curator ... decimam deducet.

15 Tertio, † quia etiamsi ... ... nonnullos auctores appellatione fructuum non veniant pensiones, utpota Bald. *in l. traditio, colum. 3. n. C. de act. emt. Alexan. consil. 181. num. 6. lib. 1. & in leg. divortio, num. 32. ff. solut. matrim. & ibi Iaf. num. 9.* ubi quod in constitutionibus, quæ sunt restringendæ, appellatione fructuum non venit

16 pensio: attamen verius est, quod † licet fructus (quos nonnulli appellant civiles, ut vidimus) proprie non dicantur fructus rei sed potius obventiones, quia non ex ipso corpore sedex alia caussa proveniunt, ut inquit Jurisconsultus *in l. usura pecunia, ff. de verb. signific. & late Alexand. in leg. divortio, in principio, versic. puto tamen,*

17 *ff. solut. matrim.* tamen generaliter † veniunt appellatione fructuum simpliciter, *ut in dict. leg. si navis, C. de rei vendic. & in l. loci corpus, §. 1. ff. si servit. vendic. l. fructus rei, ff. de regul. jur.* & fructibus naturalibus æquiparantur, *l. prædiorum, & l. usura vicem, ff. de usur. l. si quis bona, §. si Antichresis l. de pignor. & l. apud Iulianum, §. 1. ff. de leg. 1. l. 4. lecta. in fin. ff. si cert. petat. l. si urbana, ff. de condict. indeb. l. domum. C. de rei vendic. at l. usufructu legato. § 1. ff. de usufruct. leg. ex quibus juribus, ita docet Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 1. num. 33. ibi & licet si nctim, quamvis differant, in modo producendo, ut ibi per eum & num. 38. sequitur Baec. dict. capitul. 22. num. 7. & Petrus Barbos. in leg. divortio, §. si vir, num. 38. ad finem. ff. solut. matrimonio.*

Quod præcipue procedit in terminis, de quibus agimus, quia militat eadem ratio in pensionibus & redditibus exigendis & in fructibus naturalibus colligendis imo forte maior, utpote industriam majorem hominum requirentibus. Cum igitur decima detur pro labore administrationis & ita laboret tutor & curator in recolligendis & exigendis, atque administrandis his fructibus industrialibus, merito, ut de utrisque decimam habere debeat, *argumento leg. illud eum simil. ff. ad leg. Aquil.*

18 Neque obstat † quod nostra lex fori sit correctoria juris communis: quia nihilominus, ubi militat eadem ratio expressa, in lege extensio locum habet, *juxta gloss. in clementin. prim. de elect. vers. eligatur, ibi, contrarium esse videtur de mente constit... per rationem hic expressam, quæ communis est, ... in auth. ... quæ actione ubi la. num. 22. C. de ... cetera, §. sed & ... quis, num. 19. & 20. ... de le... ur communem infinitos referens Menochac. de ... e. ca. §. 22. num. 52 colum. 3. & 4 ... num. ... An... tatem Var. resol. cap. 5 num. 11 agit late de hoc T... de caus. cess. 1. part. num. 15. & latissime De... Mel... de ... Hispan. primogen. lib. 1. cap 5. num. 10. ubi licet com... cum numeris seqq. sequitur Baec. plures alle... ans ... tur. cap. 25. num 9. præsertim cum ratio expressa ... stra l. Regia fori,* danda decimam tutori ... curator ... ctuum bonorum minoris, non sit impulsiva ... ... pro labore, ut patet.

Si etiam † namque impulsiva; vel si lex ... correctoria ... quereretur taxat... extensio locum non haberet, ... ex ratione expressa, in lege ipsa, ut cum ab ... resolvi... us *libro 2 practic. quæstionum 170. sub n. ... versic. non ... at.* Imo hic non agimus de extensione, sed de virtuali ... comprehensione in verbis ejusdem *l. juxta a nobis tradita libro ... practic. quæstion 17. num. 75. cum pluribus sequentibus.* 19

Considero etiam decisionem nostræ l. fori fav... bile ... pu... siquidem agit de ... men la merced & labor tutoris & curatori orphanorum. Et quamvis de jure communi ei salarium non deberetur, *ut diximus supra hac tertia parte, cap. 1.* nihilominus secundum naturam est, ut nemo ... eupletetur cum ... ct ura alie... *in natur. bus vulgaris.* ... & ... Evangelio cav... etur, di... m esse mercenarium mercede sua: Nimirum ergo ... nostra *fori* tribuens decimam fructuum tutori vel curatori pro labore, intelligatur etiam de pensionibus & redditibus, præmaxime cum hæc sint etiam ... & appellatione fructuum comprehendantur & ... niant.

Quibus fit, ut hæc extensio di... non ... aleat, ... potius virtualis comprehensio *sub ver... pr... labore* Quare merito Paul. Castrens. *con... 4. super ... num. 1. libr. 2.* nostram hanc sententi... ... lem in terminis probavit dicens, quod ... ne cuiusdam provinciæ, *de qua ibi per eum*, tutor ... tetur fructus bonorum pupilli, certe lucrabitur red... tus imprætitorum pupilli.

Quoniam appellatione † redditum comprehenduntur dictæ annuæ præstationes, *ut in aut... utica de non alien. §. hic igitur, junctâ leg. 7. ff. de usufruct. & quod habetur in l. frugis, ff. de verbor. signific. Innocent. in capit. pastoralis de donat. super verb. redditus.* E... minis nostræ l. fori, hanc sententiam ex supra di... probavit & tenet Baeca, *dicto capit. 22. numero 3. cum ... entibus,* estque verissima & procul dubio tenenda ... dicando & consulendo. 20

Idem probante, † ibi Baeca, *numero vi... simo tertio, cum sequentibus,* in pedagiis, vectigalibus ... ... oris, ut ea quoque decimæ tutor possit ex ei... tionibus, *& numero vigesimo octavo,* in salariis p... em tenet, cui assentior. 21

SUMMARIA.

1 *Decimam multarum, condemnationum, an tutor vel curator habere debeat? & per totum caput ... ... affirmative, num. 5. cum seqq.*

2 *In fructu esse non dicitur, quod non renascitur, ut marmor vel lapis, hoc declaratur, num. 2.*

3 *Commissi utilitas non quæritur usufructuari ... tinet ad proprietarium.*

4 *Bona confiscata non spectant ad firmarium, ... ad conductorem commoditatis atq; fructuum ... ed contrarium, num. 12.*

6. Mal-

4 Mulcta & confiscationes sunt fructus jurisdictionis.

7 Mulcta & confiscationes bonorum, etiam immobilium dotalium pertinent ad eum, cujus sunt fructus dotis, pro oneribus matrimonii, & num. 9.

8 Mulcta & confiscationes pertinent ad eum, cui usufructus jurisdictionis competit etiam bonorum immobilium, ut in num. 9.

10 Laudemia & alia, quæ solvuntur propter renovationem emphyteusis, pertinent ad fructuarium.

13 Decima mulctarum & confiscationum pro delicto commisso tempore primi tutoris vel curatoris, lata tamen sententia condemnatoria tempore alterius, vel eo finito ad quem spectet: & num. seq. resolvitur, num. 32.

14 Pœna exactio pro delicto commisso, anno primi conductoris, non tamen in eo sententia lata condemnationis, sed postea alio anno alterius conductoris, ad quem eorum competat, & numeris seqq. communis sententia est, quod ad primum, ut in num. 16. contraria est verior ut in num. 17. & seqq. declaratur & limitatur nu. 24. 25. & 26. & 29.

15 Delinquens statim efficitur servus pœnæ & incipit se obligare ad eam.

16 Initium exspectandum est in delictis, ut intelligatur, ad quem pertineat punitio, declaratur tamen numero 21.

18 Pœna non censetur debita, nisi à tempore condemnationis, & num. 20.

19 Bona delinquentis, ante condemnationem non censentur hypothecata fisco, neq; jus aliquod considerabile habere videtur in eis. & num 28.

22 Sententia, quod respectu pœnæ censeatur declaratoria, procedit in pœnis ipso jure impositis, secus alias.

30 Mulcta & condemnationes jurisdictionis uxoris factæ pro soluto matrimonio, pro delicto commisso eo durante sunt in solidum uxoris declaratur, num. 31.

33 Pœnæ fiscales ex jurisdictione majoratus obvenientes, eo anno, quo decessit ultimus majoratus possessor, ad quem pertineant? remissive.

CAPUT XXIV.

An tutor vel curator decimam mulctarum & condemnationum habere debeat?

1 PUpillus vel adultus, † cui est datus tutor vel curator, habet unum Castrum vel plura, quibus est jurisdictio annexa, ex qua mulctæ & confiscationes bonorum proveniunt durante totela vel cura, quæritur, *an eorum decimam habeat tutor vel curator tanquam fructuum jurisdictionis bonorum minoris, an vero hæc in solidum ipsi minori competant?* Elegans profecto quæstio est, & quæ sæpe in praxi contingere potest.

In qua in primis videtur, nullum jus competere totoribus & curatoribus, in his mulctis, pœnis & confiscationibus, sive rerum mobilium sive immobilium. Primo, ex regula tex. *in l. divortio. 8. §. si vir, ff. solut. matr.* quæ habet, quod illud quod renascitur, ut marmor vel lapis,
2 non dicitur † esse in fructu: sed mulctæ & confiscationes videntur esse hujusmodi: Ergo earum decimam non habebit tutor vel curator.

3 Secundo † pro hac parte negativa facit doctrina Oldradi, *consil. 240. num. 1.* ubi quod si emphyteusis incidat in commissum, utilitas commissi non quæritur usufructuario, sed pertinet ad proprietarium, idem est in feudo: quem sequuntur relati per Tiraquel, *libr. 1. retract. in fine. num. 100.* & alios allegans Guiliel. Benedict. *in repet. cap. Raynut. ver. cetera bona, num. 33. in fin. de testament.* & Carol. Molineus dicens hanc esse veritatem in consuetud. Paris. *tit. 1. §. 1. gloss. 1. num. 38. & Petrus Barbos. in d. l. divortio, §. si vir, num. 42. ad fin.* Ergo ita & mulctæ & confiscationes obvenientes ratione jurisdictionis, pertinere debent ad proprietarium, non vero ad usufructuarium universalem vel particularem.

Tertio, † quia bona confiscata non spectant ad firmarium, & sic ad conductorem commoditatis atque fructuum, *ut notat Oldrad. consil. 148. factum est Alberic. in rubric. de usufruct. columna secunda. versic. item quaeritur Angel. in leg. si quis id, quod, ff. de jurisdiction. omni. judic.* 4

His tamen † non obstantibus, contraria sententia verior est procul dubio & tenenda in judicando & consulendo, imo quod tutor & curator decimam sibi jure vendicent omnium mulctarum & confiscationum bonorum mobilium ex jurisdictione minorum provenientium, sicut & ceterorum fructuum atq; reddituum ipsorum ex sequentibus 5

Primo: Quia mulctæ † & confiscationes sunt fructus jurisdictionis, *cap. unic. quæ sunt regal. in usib. feud. Chassan. consil. 61. num. 3. late Tiraquell libr. 2. retract. § 5. glo. 4. num. 18. Molin. ubi supra, num 51.* dicens esse sine controversia, *Barbosa etiam ubi supra, num. 41. versic. melius igitur.* Ergo eas decimabit tutor vel curator, juxta *dict. leg. fort.* 6

Hinc est † & secundo, quod si in dotem tradatur Castrum, habens jurisdictionem annexam, mulctæ & confiscationes bonorum pertinent ad eum, cuius sunt fructus dotis pro oneribus matrimonii, *ita tenet Bald. in d. l. divortio, § si vir, ad fin. ff. solut. matrim. Bartol. in l. final. num. 1. & 2. ff. eodem tit.* Est recepta sententia secundum Alexand. *num. 10. Jas. num 8. in d. §. si vir.* eamque sequitur alios allegans Guilielm Benedict. *in repet. d. cap. Raynutius, verbo, cetera bona, num. 36. Palat. Rub. in repetitione rubrica de donat. inter vir. & uxor. §. 62. num. 11. Tiraquell. qui plures congerit de retract. conventton. §. 5. gloss. 4. num. 18. & Doctor Molin. de Hispan. primogen. libro 1. cap. 25. num. 22. & Barbos. in dicto § si vir, num. 41.* ubi eam receptam appellat, estque communis opinio, *ut plurimos citans affirmat Baec. de decim. tutor. cap. 22. num. 13.* 7

Qua † ratione etiam prædictæ mulctæ & confisationes pertinebunt ad eum, cui usufuctus jurisdictionis competit. *Bartol. in dict. leg nu. 2. ff. solut. matrim. & ibi Paul. Castrens. in fin. Carol. Molin. ubi supra, numer. 51. Menoch. consil. 66. num. 5. lib. 1. Doctor Molin. & Barbos. ubi supra, multique alii:* Ergo ad tutorem & curatorem pertinebit decima mulctarum & confiscationum, cum respectu suæ decimæ sit usufructuarius pro suo labore. & prædicti sint fructus jurisdictionis minoris, estque magis communis opinio supra modo dicta, *ut ex Carol. Molin. & Guilielm. Bened. affirmat Baec. d. cap. 22. num. 15.* 8

Et † procedunt superiora eadem ratione, nedom in confiscatione bonorum mobilium, de quibus supra loquuti sumus: sed etiam & immobilium. Nam cum considerentur tanquam fructus jurisdictionis, in dotem datæ, indistincte maritus & usufructuarius prædicta debet facere sua irrevocabiliter, *ita Bartol. in dict. l. fin. num. 1. & ibi Paul. Castrens. num. 2. & Alexand. num. etiam 2.* qui asserit receptum, *& Campeg. de dote, 2. parte, quæst. 34. Chassan. consil. 61. num. 6. & 14. & alios referens Carol. Molin. ubi supra, d. numero. 51.* ubi eam sequitur & dicit receptiorem. Eandem etiam sequitur plures allegans & communem profitetur, Doct. Molin. *d. lib. 1. cap. 25. num. 24. & Barbos. in dict. §. si vir, num. 42.* ubi quod non est recedendum ab hac magis recepta opinione, & Baec. *d. c. 22. n. 19.* alios allegant & dicens quod hæc videtur magis communis opinio. 9

Nec audiendi sunt tenentes contrariam in hoc ultimo sententiam, scilicet, quod imo saltem immobilia confiscata restituenda sunt uxori soluto matrimonio

vel proprietario finito usufructu, *prout sentit Bald. in dict. l. fin. ff. solut. matr.* ea ratione, quia immobilia cohærent territorio, atque ideo non videtur restituta integra dos, si immobilia cohærentia territorio & consequenter jurisdictioni, ei non restituerentur, quod est adversus regulam, *l. fin. C. solut. matrim.* nec non & Angel. *in dict. l. fin ff. solut. matrim* & tenuit prius Alber. post Jacob. de Raven. *in l. usufruct. legat. nu. 2. de usufruct. & in l. si vero, nu. 5. ff. solut. matr. & Annania in cap. 2. ult. notab. ne prælat. vices suas*, & fallo asserit receptum Tiraquel. *lib. 1. retract. in fine, num. 100.*

Non enim est vera hæc sententia, præterquam quod est contra magis communem & receptiorem opinionem, *ut constat ex superioribus auctoribus:* quia subjectũ usufructus sive dotis est ipsa jurisdictio, cuius substantia semper salva & integra permanet, eique restituitur, quantumcunque proprietas bonorum immobilium confiscatorum marito, vel usufructuario acquiratur: Neque enim immobilia ita cohærent territorio, ut habens jurisdictionem illorum, videatur etiam eorundem habere dominium, sed tantum sunt sub ejus protectione, *juxta notata in l. 1. §. per hanc, ff. de rei vendicat.* & ob id, quamvis prædicta non restituantur, non in aliquo videtur diminuta ipsa substantia jurisdictionis in dotem datæ, *ut advertit Paul. Castrens. in dict. l. fin. num. 3. & ibi Alexand. num. 2. ff. solut. matrim. & optime Carol. Molin. ubi supra. dict. num. 51. & Baeca, dict. cap. 22. num. 20. Doctor Molin. dict. num. 24. & Barbos. ubi supra, dict. num. 42.* Idem ergo dicendum est respectu similium fructuum in aliis usufructuariis, & in tutore & curatore, quoad suam decimam, *ut in terminis usufructuariis cum Oldrado tenet Carol. Molin. ubi supra dict. num. 51.* & in tutore probat Baeca. *dict. cap. 22. num. 13. cum sequentibus.*

10 Tertio principaliter eadem sententia in tutore & curatore corroboratur, ex altera recepta & communi sententia, quæ habet, quod laudemia & alia. quæ solvuntur propter renovationem emphyteusis, pertinent ad fructuarium, quia considerantur tanquam obventiones rerum. Ita tenet Oldrad *consil. 24. & alii relati, per Tiraquell. lib. 1. retract. in fine, num. 107.* Est communis *secundum Socin. Iun. consil 70. num. 31. libr. 3.* & cum eo Julium Clar. *§. emphyteusis, quæst. 23. ad fin. sequitur Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 22. num. 12. Menoch consil. 66. nu. 36. libr. 1. Alexand. in dict. leg. divortio, §. si vir, num. 8. ad fin. ff solut. matrim. & ibi Barbos. sub num. 45.* Cum enim fructus sit utilitas rei vel propter rem proveniens, merito quod hoc emolumentum propter ipsam rem proveniens ad usufructuarium pertinere debeat, & ita attestatur vidisse servari Julius Clarus, *ubi supra*, & est proculdubio tenendum, tametsi Doctor Peralta *in leg. Titia, cum testamento, §. Titia cum nuberet, num. 9. ff. de legat. 2.* contrarium teneat. Si igitur hoc ita verum est, cum communi: idem merito probandum venit in tutore & curatore respectu suæ decimæ, quoad mulctas, bona confiscata & laudemia ob jurisdictionem & rem minoris provenientia: & potiori ratione in possessore maioratus, ut ad ipsum prædicta pertineant, quia est verus dominus, *secundum Doctor. Molin. dict. capitul. 22. numero 12. & dicto capitulo 25. numero 22. cum sequentibus.*

Quarto eadem nostra principalis sententia efficaciter probatur ex ratione expressa in nostra l. Regia fori, nempe, pro labore administrationis: sed hic labor ita impenditur in administranda jurisdictione, sicut & in ceteris bonis minoris. Ergo idem jus in utroque est statuendum, *vulgata leg. illud cum similibus, ff. ad leg. Aquiliam.*

Quinto & ultimo atque peremptorie ex verbis eiusdem, *l. fori*, ibi *Mantengalos de los fructos, y tome para si el diezmo de los fructos:* Iisque ex fructibus bonorum minoris, quibus ipse minor alendus est, ipsemet tutor & curator debet sibi sumere decimam, sed minor ali debet ex prædictis mulctis & confiscationibus, ut patet: Ergo & earundem decimam habere debet ejus tutor & curator.

Ex superioribus igitur satis superque probata & confirmata remanet nostra præfata sententia in quæstione principali huius capitis, ita ut temerarium, atque contra notoriam justitiam esset, aliud, quam nos sentire, consulere aut pronuntiare, cum habeamus pro nostra sententia tot rationes inevitabiles, atque communes doctrinas nostrorum professorum in similibus terminis & quæstionibus, & nulla possit congrua ratio differentiæ assignari inter supradictos casus & nostrum præsentem.

Superest tamen, ut satisfaciamus fundamentis contrariis supra jactis.

Et ad primum quidem de regula, text. *dict. l. divortio, §. si vir, ff. solut. matrimon.* quæ habet, quod ea, quæ non renascuntur, non sunt in usu: respondeo, quod quamvis verum, secus proprie atque stricte loquendo lapides, seu cetera metalla, quæ non renascuntur, in fructu non esse, tamen † loco fructuum, obventionum atque commoditatum habentur: ideoque is, qui fructibus frui debet, commoditatibus etiam, atque proventibus rei fruetur, quamvis proprie loquendo fructus non sint, *ut bene lateque probat Doctor Molin dict. lib. 1. cap. 25. num. 9. versic. non obstat.* 11

Secundo respondeo, quod cum mulctæ & pœnæ suapte natura sæpius imponantur: æquiparandæ sunt iis fructibus, qui renascuntur & consequenter debent ad maritum, & ad usufructuarium, vel tutorem & curatorem respectu suæ decimæ pertinere: nec enim necessarium est, quod iidem fructus renascantur in specie, sed satis est, colligi alios eiusdem generis. Ita respondent plerique ex præcitatis auctoribus *præcipuè Doctor Molin. dict. lib 1. de Hispania primogenit. cap 25. num. 24. & Barbos. ubi supra. num. 41. ad finem*, vel imo *secundum Baec. d. cap. 22. num. 16.* renascuntur, & quotidiani sunt, ut experientia docet, & ita merito omnes Doctores *ind. §. si vir, & ceteri supra allegati*, quamvis negent, marito fructus rei, quæ non renascitur, non tamen ei negant, sed potius concedunt fructus jurisdictionis, hoc est, mulctas & confiscationes.

Secundum, quod pœna commissi non spectet ad usufructuarium, sed ad proprietarium: Non etiam obest, quia inter hunc casum & prædict. de mulctis & confiscationibus pertinentibus ad maritum & usufructuarium manifesta est ratio differentiæ, *secund. Barbos. ubi supr. num. 34.* Commissum namque emphyteutæ non potest considerari tanquam fructus, sed potius tanquam augmentum per se subsistens, & à feudo separatum, quod ad fructuarium non pertinet *l. item fundi 10. §. huic vicinus, ff. de usufruct.* præmaxime, quia dominium utile emphyteutæ, quod separatum est à proprietate, si amittatur, consolidari debet cum ipsa proprietate *l. 4. ff. de jur. dot. & in specie Tiraquell. libr. 1. retract. in fin. num. 111.* tametsi contrarium videatur probare Guilielm. Benedict. *in cap Raynutius. vers. cetera bona, num. 33. ad fin. de testamentis*, & sic necessario pertinet ad proprietarium. Mulctæ autem & confiscationes considerantur, tanquam fructus jurisdictionis, & ideo ad fructuarium pertinent, neq; proprietarius jurisdictionis, quoad mulctas & confiscationes potest prætendere aliquam consolidationẽ cum proprietate, cum ipse non tanquam proprietarius bonorum confiscandorum, sed tanquam judex procedat.

Tertium autem non obest, nempe, quod confiscata non pertinent ad firmarium: quoniam hoc falsum est, 12

ut per

ut per Alexand. in l. si quis, id quod, columna final. vers. in quantum autem dicit Aretin. ff. de iurisdict. omn. iudic. Aretin. in §. pœnales, column. 4. in fine, Instit. de act. & ibi Iacobinus, num 17. & late Socin. consil 36. num. 12. lib. 4. & Boer. decisio 180. num. 6. Barbat. in cap. relatum 2. n. 6. de testament. quos ad hoc refert & sequitur Baeca dicto cap, 22. num. 17.

13 Quibus resolutis, † illa quæstio superioribus contigua est, ac proinde necessario hic decidenda. *Quid si durante tutela vel cura unius, commissum fuit delictum, & tempore alterius tutoris aut curatoris, aut perfecto, tutela vel cura finita, fuit sententia condemnatoria lata, ad quem pertinebunt mulcta & confiscationes sententiæ, an ad pupillum vel adultum in solidum, an vero decima earum primo tutori vel curatori, an secundo?*

14 Hæc † quæstio pendet à decisione alterius, quæ est huiusmodi: *Unus emit fructus iurisdictionis fiscalis, pro uno anno, & alius emit pro sequenti: & primo anno commissum fuit delictum, secundo vero anno facta fuit condemnatio, ad quem spectabit exactio illius pœnæ?* Et in hac quæstione Petrus & Cyn. *in l. fi. ff. de iurisdictio. omni. iudic.* resolvunt spectare ad conductorem primi anni ex regula tex. *in l. quacunque actiones, ff. de actio. & obligat. & in l. final. ff. arbor. furt. cæs. & in l. si fundum. ff. de aqua quot. & æstiv. cum simil* quæ habet, quod actio, quæ alicui incipit competere, semper remanet penes eum, cui à principio acquisita fuit: Sed sic est, quod à tempore delicti commissi orta est obligatio † ad pœnam *l. fin. C. de sentent. pass.* u-
15 bi quis ex delicto efficitur servus pœnæ, *l. Imperatores, ff. de iur. fisc.* ubi ex delicto quis se pœnæ subdit, *gloss. in l. 1. §. bestias, ver. onerari, ff. de postul.* Nam ubi primum quis delinquit, incipit obligari fisco, *ut post Ricar. tradit Albertc. in l. leges, column. final. versicul. secunda similis, C. de legib. & in l. post contractum, columna prima, ff. de donat.* & sententia, quæ postea fertur, potius declarat, quam aliquid novi inducit, & ideo retrahitur ad tempus delicti, *l. heredes palam, §. si quid post, iuncta gl. loquente iudice ff. de testament. tradit Baeca, dicto cap. 28. sub nu. decimo sexto, ad finem.*

16 Secundo, † quia condemnatio necessariam habet consequentiam ad tempus commissi delicti, ergo ipsius initium inspiciendum est, *l. quod ait lex, §. 1. ff. de minoribus*, ubi Bartol. scribit, quod in delictis initium spectandum est, ut intelligamus, ad quem pertineat punitio, *capit. si. de sententia excommun. l. 1. ff. de pœn.* & Abb. *in dict. capit. fin.* notat ad pœnam imponendam inspiciendum esse tempus delicti, *refert & sequitur Baeca. ubi supra.* Et hoc est præcipuum fundamentum huius opinionis, *secundum Socin. consil. 100. column. 2. ad finem, lib. 1. Tiraquell. lib. 2. retract. §. 5. gloss. 4. n. 20. Roland. a Valle, cons. 77. n. 9. lib. 4.*

Quibus fundamentis, hanc sententiam in supra dict. secunda incidenti quæstione probavit Bald. *in l. fin. ff. de iurisdict. omn. iudi. & latius Boer. plura adducens decisio. 5. nu. 20. cum sequentibus*, & communem esse profitetur plures referens Tiraqu. *dict. lib. 2. retract. gloss. 4. numero decimo nono*, quem & alios plures citat Doctor Molin. *libro tertio, de Hispan. primogen. cap. 11. num. 19.* & secundum eam consuluit Roman. *consil. 193. num. 2. libr. 1.* & probat latissime Roland, à Valle *dict. consil. 77. a num. 5. per totum, lib. 4.* estque communis, & recepta sententia, *ut ex aliis profitetur Doctor Barbos. in l. divortio 8. §. si vir, sub num. 45. & num. 44. & plures allegans Baeca, dict. cap. 28. num. 17.*

Unde iuxta hanc sententiam prædict. pœnæ, mulctæ & confiscationes iurisdictionis minoris pro delicto commisso durante matrimonio, sententia tamen lata, eo soluto, pertinebunt quidem ad maritum, non vero ad uxorem vel eius heredes.

Similiter etiam, & idem respectu tutoris & curatoris, in nostra principali quæstione videtur dicendum, ut pertineat decima prædictorum ad tutorem vel curatorem, cuius tempore fuit admissum delictum, non vero ad eum, qui tempore condemnationis erat tutor vel curator, nec ad ipsum minorem aut maiorem, si tunc temporis erat iam finita tutela vel cura.

Nihilominus † tamen in quæstione illa incidenti Petri, Cyni, & sequacium, in qua communis opinio habet, ad primum, non vero ad secundum spectare prædictas condemnationes, earumque exactionem: verior & tenenda sententia est contraria, imo quod prædictæ pœnæ pertineant ad eum, cuius tempore facta fuit condemnatio per sententiam, & consequenter in terminis iurisdictionis in dotem datæ, non ad maritum, sed ad uxorem, cuius tempore facta fuit condemnatio. Primo quia confiscatio, ante factam condemnationem magis assimilatur fructibus seminatis & pendentibus, quam fructibus perceptis, ergo habet locum decisio *leg. defuncta 65. ff. de usufruct.* 17

Secundo † quoniam pœna non censetur debita, nisi à tempore condemnationis, *l. si qua pœna 142. ff. de verbo. signific.* & ideo non transit in heredes delinquentis, si ipse moriatur ante condemnationem, *lex iudiciorum, ff. de accusatio. l. si pœna. 20 ff. de pœnis.* 18

Neque † ante condemnationem bona delinquentis censentur hypotheca fisco, neque in illis fiscus aliquod ius considerabile videtur habere, *Bart. in l. post contractum, num. 16. post Alberic. ibi num. 2, ad fin, & Paul. de Montepico, n. 13. & 87. ff. de donatio. Bald. in l. final. numero nono, Cod. de fruct. & lit. expens. Alexand. in l. rescriptum à num. 8. ff. de pact. Aviles in capit. 15. prat. num. 36. quos refert & sequitur Barbosa, ubi supra, num. 45.* ubi quod hoc modo debet intelligi *l. Imperatores, ff. de iur. fisc.* ut scilicet, delinquens videatur se pœnæ subdidisse, postquam ad eam fuerit condemnatus, *ut est de mente Alciati, in dict. l. post contractum, num. 2.* Ergo si attento tempore delicti commissi, adhuc nihil videtur debitum fisco, sed tantum incipit deberi à tempore condemnationis, consequitur, pœnam pertinere ad eum, cuius tempore facta fuit condemnatio. 19

Neque † obstat, si dicatur, quod licet pœna, à tempore delicti non videatur debita fisco iure obligationis ante condemnationem, Bartol. *in l. aufertur, §. fiscus, in fine, ff. de iur. fisc.* officio tamen iudicis videtur debita, & sic largo modo debita dici potest. *secund. eundem Bartol. in l. fin. in fin. ff. de iniur.* Unde ratione istius debiti saltem largo modo deberet pœna pertinere ad eum, cuius tempore fuit delictum commissum, *ut in specie arguunt Lancell. Dec. in princ. dict. l. divortio, col. penultim. post medium & Roland a Valle, dict. consil. 77. num. nono, in fin. lib. 4. & Annibal. in dict. l. post contractum, num. 313.* Nam responderi potest doctrinam Bartol. *in dict. l. fi. in fine, ff. de iniuriis*, debere intelligi, postquam iudex interposuerit officium suum, condemnando delinquentem: ex tunc enim, & iure obligationis, & officio iudicis mercenario, debet videri debita, *ut late probat Barbos. ubi supra, n. 46.* 20

Et ita merito hanc secundam opinionem principalem, quam nunc fundamus, tenuit Bald. sibi contrarius *in l. fin nu. 9. C. de fruct. & lit. expens. Imol. in d. l. divortio, §. si vir in fundo, & ibi Franciscus de Arec col. ult. & voluit Carol. Molin in consuet Paris. tit. 1. §. 1 glo. 1. n. 51. Guid. Pap. decis. 555. num. 2. Bertran. consil. 214. num. 1. lib. 2.* Et hanc dicit esse meram veritatem Carol. Molin. *in addit. ad Alexan. cons. 7. li. 3. lit. B.* & hanc probat alios allegans D. Molin *de Hispan. primog. lib. 3. cap. 11. num. 20. Aviles, cap. 15. prat. num. 36.* & hanc opinionem esse in puncto iuris substentabiliorem, inquit Alexand. *in d. §. si vir in fundo, num. 11.* & eam sequitur plures allegans, dicens veriorem videri stricto iure, *Baeca, de decim. tut. dict. capit.*

18.num.19.& ita servari asserit Guid.Pap.prædict.decisio. 535.n.2. & eam sequitur & probat latissime, Petrus Barbos.ubi supr.n.44.cum sequen.

21 Neque † obstat regula d.l.3.§.scio.cum sim.ff.de min. quia ut illa procedat, oportet, quod finis ita habeat necessariam consequentiam ad principium,ut posito principio sequatur finis.ita Menoch.de arbit.iudic.quæstion. 37.nu.12 Barb.ubi supra,num.46 ad fin. Quod in nostra specie applicari non potest. Non enim posito principio id est,delicto necessario sequitur finis, id est, sententia condemnatoria. Potuit namque vel potest esse absolutoria, item neque ex delicto necessario videtur pendere,sed magis à potestate & arbitrio iudicis, l. quis explicandi,C.de accusat.ita Guido Pap.ubi supra,& Barbos.n. 47.in princip. Secundo respondet idem hic auctor ibidem, quod regula dict. §. scio, loquitur, quando actus est perfectus,ita ut actus consequutivus videatur pertinere ad exsequutionem actus perfecti: Sed si attento initio, actus non sit omnino perfectus, tunc inspicitur finis perfectionem inducens, non autem principium,l. cum Syllaniano.C.de his,quibus ut indign.& Everard.loco 100.Menoch.de recuper.possess.remedio,15.num,126.sed in delictis respectu pœnæ, ea non videtur habere suam perfectionem ante condemnationem,l.post contractum 15.ff.de donat.l.ex iudiciorum,20.ff.de accu.& ideo,quoad illam tempus condemnationis spectandum est, ut bene probat Barbos. dict. num. 47.ubi excludit replicam,
22 quæ habet,quod sententia † respectu pœnæ censetur declaratoria,l.1.§.1.versicul.nam si quidem, ff. ad Turpill.& quod ideo tanquam declaratoria semper debet retrotrahi.l.heredes palam,§.1.ff. de testament. ut post Andr. Sicul.arguit Tiraquell,libro secundo, retract.§.5.gl.4.numero vigesimo,in fin.& Roland. à Valle. dict. consil.77.n.8. ad fin.lib.4.

Respondetur namque hanc conclusionem non esse veram simpliciter & generaliter, sed tantum in pœnis ipso iure incursis, in quibus sententia declaratoria delicti retrotrahitur,ut in cap.cum secundum leges, & ibi glo. ver.ipso iure,de hæret.in 6.secus in pœnis, quæ requirunt sententiam condemnatoriam hominis, id est iudicis,ut late probat Barbos.ubi supr.

23 Vnde merito † & hinc est, ut secunda nostra præfata principalis sententia,nempe, ut pœnæ & confiscationes pertineant ad secundum emtorem vel conductorem, qui erat tempore sententiæ, non vero ad primum exsistentem,tempore delicti commissi declaranda sit,ut procedat in delictis,pro quibus pœna non est imposita,nec incurritur ipso iure: secus in casibus, in quibus pœna ipso iure commissa est: Cum enim condemnatio non ad pœnæ acquisitionem,sed solum ad exsequutionem & declarationem necessaria sit,consequitur, ut primo non secundo debeatur, cum tempore primi fisco acquisita fuerit, ut resolvit in specie Iacob.Rebuff.in l. 3. numer.secundo,Cod.de suscept.& arca.libr. 10. quem sequitur Bertrand.dict.consil,214.in fin.Tiraquell. dict. §. 5. numer. 21. Doct.Molin.lib.3. de Hispan.primogen. capit. 11, num.21. & Barbos.ubi supra,num. 54 ubi in versicul. quibus,addit,quod ut prædict. conclusio procedat, non est opus litem esse contestatam super delicto durante tempore locationis primi conductoris,quia sola delicti commissio,facit hoc casu illi pœnam deberi, Bartol. in dict. l. ex iudiciorum,num.2.de accusatio. Afflict.in capit. 1.§. porro,num.32.in quibus caus.feud amit. Quinimo si delinquens moriatur ante inchoatam accusationem, si tamen tale delictum sit, ut contra mortuum † procedi possit,
24 iuxta §.interdum,Inst.de hæredi. quæ ab intesta.def.pœna amissionis bonorum adhuc pertinebit ad conductorem cuius tempore delictum fuit commissum: quia militat eadem ratio,de qua supra,& colligitur ex dict. l. ex iudiciorum.& tenet Menoch.consil.99.nu.163,& num.178.

lib.1,quem refert & sequitur Barbos. ubi supra, num.54. ad fin.

Secundo † declaratur eadem secunda sententia,quam defendimus, ut procedat, nisi condemnatio tempore 25
primi facta fuerit, exsequutiu vero tempore secundi: tunc namque pœna fiscalis primo, non autem secundo adiicienda erit, si ex caussa onerosa ad eum fructus iurisdictionis pertineant, secus autem si ex caussa lucrativa,ita Alexand.in dict.l. divortio, §.si vir in fundo, num. 11.versicul.sed quod si est facta,ff. solut. matri. post Bald.in princi.eiusdem l.colum. fin.Tiraquell,de retract.in convention.§.5.gloss.4.num.24.Ias.in l.more, num. 25 ff. de iuris. dict.omn,iudic.Boer.decis.5. num. 24. Cagnol. in l.2.C.de pact.inter emt.& vend.nu.163 & alibi sæpe scrib. Sed hæc distinctio vera non videtur Doctor. Molin. dict.libro 3. capit. 11. num. 22. Iure namque non probatur, imo reiicienda est ex sequenti limitatione, & sic tenendum indistincte,quod in specie huius secundæ declarationis & limitationis, pœna fiscalis pertineat ad primum, cuius tempore facta fuit condamnatio, non ad secundum, cuius tempore fuerit facta exsequutio, sive ex caussa onerosa sive lucrativa ad eum iurisdictionis fructus pertineant,ut voluit Doct. Molin. ubi supr. & etiam Barbos. ubi supra,n.50.

Imo † plus dixit Bald.in l.fin.num. 11. C. de fruct & lit. 26
expens quòd si tempore primi caussa diffinitive conclusa fuerat, sibi pœna fiscalis adducienda sit, quamvis caussa ipsa tempore secundi terminetur,qua si iam videatur caussa decisa, quando adeo proxima est decisioni, quod singulariter dicit esse notandum & advertendum sequitur Doctor. Molin.ubi supra. numer. 23. quamvis de eius dicti veritate dubitari posse asserat: pro Baldo tamen facit altera doctrina † Angel quam refert Barbo. 27
ubi supra, num. 52. versicul. pro quibus facit, quæ habet, quod lite contestata bona delinquentis censentur tacite hypotheecata fisco, & sic ab eo tempore incipit obligatio,ita Angel.in l. rescriptum.num, 2.ff. de pact. & in l.si quis,post hac,column.fin. C. de ben.prescriptorum.sed nihilominus contra sententiam prædict. Bald. tenendũ est. Nam cum pœna non videatur debita ante condemnationem, ut supra probavimus, & facta concluosine processus, adhuc incertum sit, qualis sit ferenda sententia, impossibile est delinquentem haberi pro condemnato, unde adhuc locum habet regula dict. l. ex iudiciorum,ff.de accus.

Nec obstat † altera doctrina Ang. modo relata, quia 28
illa est falsa & contra mentem omnium, ut resolvunt Alexand.in dict.l rescriptum.num.8.& Ioann. Annibal, in dict.l.post contractum,num.306.ff.de donat. Quare propter solam litis contestationem bona delinquentis, non censeotur hypothecata, secundum Alexand. ubi supra, num.9.& Annibal. in dict. l. post contractum, nu.307.& utrumque probat & tenet Barbo,in dict.§.si vir in fundo, num.53.

Tertio † declaratur nostra præfata sententia prin- 26
cipalis,quam adversus communem probavimus,ut non procedat, quando condemnatio tempore primi conductoris iam facta fuisset, & caussa in gradu appellationis penderet. Nam quamvis senteotia postea confirmetur,pœna tamen primo, cuius tempore condemnatio facta fuit, non tameo secuodo, cuius tempore fuit confirmata, adiicienda erit, ut in specie tenet & probat Boer,dict.decis.5.n.20.cum sequentibus. & Carol. Mol.in addit.ad Alexand.consil.7.litera B.lib.3.quod hodie l. Regia lata in comitiis apud Pintiam habitis ann. 1548. capitul.86.ita decisum est,nempe,quod pars pœnæ fiscalis, quæ iudici applicanda est, pertineat ei, qui prima instantia sententiam condemnatoriam protulit. quamvis senteotia ipsa in secunda ioſtantia confirmetur, per quam l. & supra dictos Doctores, ita in ter-

miuis

mnis tenet D. Molin. *ubi supra, nu. 24. & Bacca, de decim. tut. ca. 28. nu. 20.* & ante eos idem iure communi & Regio probavit Aviles *cap. 1. prat. in glo. 1. homez illos, n. 35. & 37.* & iure communi, latissime Barbos. *ubi supra, num. 52.*

Tenenda igitur est (ut ad superiora redeamus) in 2. quæstione, supra nota secunda sententia supradicta, quam fundamus adversus communem priorem, cum prædictis tribus declarationibus & limitationibus, reiectis duabus concordiis, quas nonnulli Doctores volebant inter eas assignare, prout eas iure reiicit Barbos. *ubi supr. n. 48. & 49.*

30 Ex † quibus omnibus idem probandum venit in pœnis, mulctis & confiscationibus ex iurisdictione uxoris provenientibus, quia etsi delictum commissum fuerit durante matrimonio, si tamen sententia condemnatoria lata fuerit soluto matrimonio, erunt in solidum uxoris, quasi fructus natus in anno incipiente post solutum matrimonium, præterquam in tribus casibus, in quibus supra limitavimus nostram sententiam.

31 Si tamen † sententia lata esset eodem anno, quo incepit accusatio, & solutum est postea matrimonium, prædict. pœna erit dividenda inter coniuges, *ut probat Barbos. ubi sup. n. 49. ad finem.*

32 Nunc † veniamus ad decisionem nostræ quæstionis principalis, quam primo loco movimus in principio huius capit. cuius decisio iam clara & absque dubio remanet ex præcedentibus, nempe, quod tutor & curator, non decimet prædictas mulctas, condemnationes & confiscationes ob delictum commissum suo tempore provenientes, nisi sententia condemnatoria lata fuerit etiam suo tempore, præterquam in tribus casibus, in quibus supra limitavimus prædict. nostram secundam sententiam, in *quæstione secundo loco supra posita*, & in terminis nostris tutoris & curatoris probat Bacca, *de decim. tut. cap. 28. num. 18. cum sequentibus*, quod præcipue probatur ex nostra l. fori, ibi *Mantengales de los fructos tome para si el diezmo* Ex quo liquet, quod eos fructus decimat tutor vel curator, quibus pupillus alendus est, & qui cadunt tempore tutoris vel curatoris. Pupillus autem tunc non alitur ex fructibus nondum sententia debitis, imo nec iure debentur, nisi lata sententia, *ut patet ex supradictis*, neque percipiuntur illo tempore, ergo eos non decimabit tutor vel curator.

33 Quid † autem dicendum sit de pœnis fiscalibus ex iurisdictione maioratus obvenientibus eo anno, quo decessit ultimus maioratus possessor, agit D. Molin. *lib. 3. de Hispan. primog. c. 11. nu. 25.* & Pelaez *de maiorat. 4. part. q. 24. nu. 4.* & Barbos. *in d. l. divortio. §. si vir in fundo, nu. 55. ff. solut. matr.* quorum dicta nunc non differo, quia non sunt præsentis speculationis, & quia plus debito caput hoc oneravimus.

SUMMARIA.

1 *Decimam an tutor vel curator habere debeat ex lapidicinis, aurifodinis & similibus? & nu. sequent. per totum caput & quid in aliis fodinis? n. 19.*

2 *Lapides lapidicinæ in qua lapis renascitur, ad maritum pertinent durante matrimonio tanquam fructus fundi: secus si in ea lapis non renascitur, ut in n. 3. etiamsi ex lapidicinæ inventione in fundo dotali is utilior reddatur, ut in n. 4. sed contra n. 8.*

3 *Ea quæ non renascuntur in fructu non sunt.*

5 *Tutor cui iure Gallico dantur fructus, aufert solum fructus, qui renascuntur.*

6 *Tutor & curator decimat lapides ex lapidicina provenientes etiam qui non renascuntur, dummodo alius fundus utilior & fructuosior reddatur.*

7 *L. item si fundi, in princ. ff. de usufruct. & l. arbores 66. §. 1. ff. eodem tit. intellectus.*

8 *Lapides excisi à fundo dotali etiamsi non renascantur, si tamen ex eorum incisione fundus fructuosior ac utilior efficiatur, ad maritum pertinent, alias secus, ut in num. 9.*

10 *L. si ex lapidicinis 33. ff. de iure dot. intellectus.*

11 *Lapides & cetera metalla, quæ non renascuntur, quamvis proprie & stricte loquendo non sint in fructu, habentur tamen loco fructuum, obventionum atque commoditatum, ideoque is, qui fructibus frui debet, commoditatibus atque proventibus res fruitur.*

12 *L. 27. tit. 11. part. 4. intellectus.*

13 *Usus lapidicinæ, & ceterarum fodinarum licet in eis fructus non renascantur, potest locari.*

14 *Lapidicinarum commodum ex vena aperta in fundo dotali ante matrimonium, ad maritum pertinet.*

15 *Res tradita ad fruendum, quæ ad certum usum & emolumentum erat iam destinata, censetur ad eum usum tradita, qua semper frui solita est.*

16 *Tutor vel curator deducit decimam ex lapidibus excisis a lapidicina iam aperta ante tutelam vel curam.*

17 *Tutor vel curator, non deducet decimam lapidum ex lapidicina ab eo aperta, quando venæ apertio non cessisset in commodum fundi.*

18 *Maritus non habebit commoditatem lapidum excisorum ex fundo dotali, quando venæ apertio suo tempore facta non cessisset in utilitatem fundi, sed ad uxorem pertinebit.*

20 *Lapis excisus ex fundo maioratus, quamvis non renascatur, pertinet ad maioratus possessorem, præterquam si ex eo fundi deterioratio magna contingat, ut in num. 21.*

22 *Lapis excisus ex fundo maioratus, qui renasci solet, pro cui dubio ad possessorem maioratus pertinet.*

23 *Lapis excisus ex fundo maioratus ex vena non denuo in vita maioratus possessoris inventa, sed antiqua indistincte pertinet ad eum.*

24 *Maioratus possessor tenetur maioratui resarcire damnum caussatum fundo ex lapidicina nova incisione, vel ex alio usu antiquæ, quam prædecessores eam uti consueverant.*

CAPUT XXV.

An tutor vel curator decimam habere debeat ex lapidicinis, aurifodinis & similibus?

Quæstio hæc ea distinctione decidenda videtur, nempe, quod aut lapidicina talis est, ut in ea lapis renascatur, quales in Gallia sunt & in Asia, & tunc quia est in fructu *ut in l. divortio, 7. §. si vir in fundo versic. nisi talis sit &c. ff. solut. matrim.* decimam earum tutor vel curator habere debeat ex nostra *l. fori*, quæ tutori defert decimam fructuum bonorum minoris: aut lapis non renascitur, prout in Hispania, & tunc non sit in fructu, *ut in d. §. si vir in fundo, in princip.* decimam eius tutor vel curator habere non debet: sed si creta fodinæ vel argenti fodinæ vel auri vel cuiusuis alterius materiæ, vel arenæ sint, cum utique in fructu habeantur, *in d. § si vir in fundo, in fine*, utique decimam eius fructus tutor vel curator deducet. 1

Sed ut vera resolutio in hac quæstione sumatur, oportet membratim agere de prædicta distinctione.

In primis namque quando lapidicina talis est, ut in ea lapis renascatur, planum est, eius fructum decimandum per tutorem vel curatorem, *iuxta nostram legem fori*, quia in fructu sunt.

Et † ideo ad maritum pertinent durante matrimonio tanquam fructus *ut in dict. §. si vir in fundo*, & hic est eius communis intellectus *secund. Ias. ibidem, num. 7 & Barbos. num. 9. ad fin.* ubi referunt alios Dd. eum sequentes id, quod probat etiam *l. si. ff. de fund. dotal. & l. 27. tit. 11. par. 4.* ibi *Otro tal seria si la muger diesse a marido en dote alguna heredad, en que fuesse fallado pedrera, despues que ge la uviesse dado: ca si la pedrera fuesse de natura que non* 2

cresse-

cresce e. despues que majassen de ella, que deve ser de la muger, e non del marido: Mas si la pedrera fue e de tal natura que cresceisse, assi como aviene en algunos logares: de tal, o mo esta, deve r el fructo de ella del marido, mientras durare el matrimonio.

Quod procedit, etiamsi fundus sit sterilis & nullam aliam ferat utilitatem, quam lapides cæsos, Adhuc enim lapides cæsi pertinebunt ad maritum, *ut tenet Alexan. in l. si fundus, num. ff. solut. matrim. & Campeg. de dote, secunda parte, quæstione .* quorum opinionem, ut veriorem defendit Barbos. *ubi supra, num. 10.* adversus Imol. & Aretin. *colum. 2. in dict. l. si fundus*, & Gregor. Lop. *in d. l. 27. glo. fin.*

Quoad secundum, quando lapicidina talis est, ut in ea lapis non renascatur, tunc videtur quid verum esse, quod habet hoc secundum membrum distinctionis, nempe, ut decimam ex ea tutor vel curator non d ducat, *ex d. §. si vir in fundo, in princ.*

3 Ex quo tex. notant omnes communiter DD. ibidem quod ea, quæ non renascuntur, in fructu non sunt, ut patet in lapidicina, in qua lapis non renascitur, & eum extollit ad hoc gl. ff. *in l. si ex lapidicinis 33. ff. de iur. dot.* & Cassaneus *consil. 61. n. 3. Boer decis. .* *& decis. 51. nu. 2. & decis. 124. n. 4. & Baec. plures referens, de decim. tut. c. 25. n. 16. & 17. Sarmi. lib. 3. sele. interpret. cap. 10 n. 4. re fert alios & probat Barbos. in d. §. si vir in fundo, sub. n. 35. ubi ult. ex isto tex. & Molin. Theolog. de iustit. & iur. tract. 2. disputatio 54. ad in pag. 30.* & probatur *in d. l. 27. tit. 11. p. 4. in verbis prim. supra relatis.*

4 Imo † secundum Dd. communiter *in d. §. si vir in fundo*, procedit hoc, etiamsi lapidicinæ inventione fundo dotali is utilior reddatur, *teste D. Molin. de Hispan. prim. lib. 1. c. 23. n. 8. in vers. sed intellectus iste.*

5 Et in † terminis nostræ quæst. loquendo in tutore, cui iure Gallico dantur fructus, quod is auferat solum fructus, qui renascuntur, tenet Cassaneus *in consuet. Burg. rubr. 6. §. 4. in verb. & fait la dicte femme, n. 2. vers. credo quod veniant*, quem refert & sequitur in terminis decimæ nostræ l. fort, Bacc *d. c. 25. n. 15. cum sequen.*

6 Nihilominus † tamen mihi in terminis nostræ l. fori contraria opinio verior videtur. Imo quod tutor & curator decimet lapides ex lapidicina provenientes, etiam qui non renascuntur, duminodo alias fundus utilior vel fructuosior reddatur. Quod primo probo ex tex. *in leg. item si fundi. to. in princip. ff. de usufruct.* ubi cavetur, quod legato usufructu fundi quicquid in fundo nascitur vel inde percipi potest, ipsius fructuarii est, ut tamen boni viri arbitratu fruatur, & si lapidicinas habeat, & lapides cædere velit, vel cretæ fodinas vel arenas, omnibus his uti potest: Ergo & tutor vel curator decimabit lapides cæsos & cetera, cum hæc ad usufructuarium pertineant *ut in illo textu, & in l arbores 66. §. 1. ff. eodem titul. de usufruct.*

7 Quorum iurium † generalitas & indistinctio excludere videtur duas responsiones, quas ei assignat Barbos. *in dict. §. si vir in fundo, num 4.* Prima est, ut intelligatur, quando illud quod percipitur, renascitur & sic est in fructu, *iuxta d. §. si vir in fundo*, & quod alias minime pertineret ad usufructuarium: secunda, ut intelligatur de lapidicinis & venis metallorum, iam apertis tempore usufructus l gati. Nam tunc pertinet ad usufructuarium ex ratione *l. si fundus, en princip. nona, ff. solut. matrim. & agnoscit Cuiacius, lib. 13. observat. cap. 21.* Sed quoad lapidicinas postea apertas vel metalla, standum sit distinctioni text. *in dict. §. si vir in fundo*, & quod ita in effectu tenet Gofredus, *consil. 8. num. 28.* sed profecto l. dict. *l. item si fundus*, has subauditiones non patitur, & contrarium ten t & probat Ioan. Garf. *de expensis. ca. 22. n. 47. in versicul. usufructuario*, nempe, ut non solum renascentes fodinas iure fructus obtineat, quod sine dubitatione est, sed etiam & metal [illegible], aurum & argentum & reliqua commoda [illegible] nascantur *ut in dicta l. item si fundi, & in l. usufructu [illegible] ato, & l. [illegible] stu reluto, ff. de usufruct.* ubi non solum fructus [illegible] tes ad fructuarium pertinent, verum commo [illegible] quicquid ex fundo fructuario percipi potest, ita [illegible] ut boni viri arbitratu fruatur, id est, ut meliore [illegible] fundum.

Neque etiam obstat tertia evasio, quam ad [illegible] *l. item si fundi, assignat Baeca, capitul. 25. num. 21.* di[illegible] lud esse, deberi mihi fructus, aliud esse usufructu [illegible] quia usufructuarius plenius ius habet, quam [illegible] ad quem fructus pertinent. Hic enim tantum ea perci[illegible] fructus sunt, ille vero etiam, his, quæ fructus non [illegible] utitur & fruitur, dummodo id faciat boni viri arbitrio, quatenus exigit necessitas *l. ex Sylva, l. item [illegible] undis, ff. de usufruct.*

Hæc enim differentia verbalis potius est quam rea lis, præterquam quod confunditur ex fundament[illegible] tum sequenti: ex quo etiam cessat affectio Petri Barbos. *in dict. §. si vir in fundo, n. 4. post medium*, dum reprehendit Baecam, *ubi supra*, quatenus censuit, quod si fructus legatus sit, pertineant ad usufructuarium commoditates etiam in fructu non consistentes: siquidem ut statim dicemus ex æquitate saltem, *ut idem Barbos post Paul. & alios fatetur*, ad maritum, & sic ad fructuum pertinent, licet aliud sit attento iuris rigore.

Secundo, † & præcipue ex texi. *in dict. § si vir in fundo*, dum in eo probatur, quod etiamsi lapides ex [illegible] cina non renascantur, si tamen eorum incisione [illegible] fructuosior ac utilior efficiatur, veluti si propter lap[illegible] in eo existentes antea inutilis erat coli que aut [illegible] non poterat, lapidibus autem excisis factus fue[illegible] colendum utilis vel alias: lapis io excisus ad maritum pertinet secundum intellectum Pauli de Castro, *ibidem, mero primo*, & Fulgos. intelligentium eum textum non solum, quando maritus reddit fundum dotalem utiliorem ex inventione lapidis ab eo fa[illegible] quo excisus renasci solet, sed etiam, quando renasci non solet, sed ex alia caussa fundus utilior redditur, quem intellectum probant & defendunt, ibi Aretin. *columna tertia*, Vincent. *numero quarto*, Raynut. *in principio in dict. §. si vir in fundo, super verb. fructuosiorem effecerit* Paul. *in d. l. fundus, n. fin. ff. eodem titul. & ibi Zas. nu. 5. idem Zas 2. singul. intellect. cap. 4.* D. Molin. *de Hisp. prim. [illegible] cap. 23. nu. 8. in versic. sed intellectus iste [illegible] num. 0.* [illegible] *an. Garf. de expens. & melior. capit. 22. nu. 48. & [illegible] ubi supra, num. 2. quo num. 4. ad fin.* ex mente Paul [illegible] quium inquit, hoc ex æquitate inductum esse, [illegible] marmor excisum sit mariti nisi in fructu esset quia suis expensis maritus aperiendo præd. lapidicinam fundum reddidit fructuosiorem ex ratione *l. si, cap. de alluvion.* & respondet optime ad dict. *l. si. ff. de fund. dotal.* quæ pro communi citari solet.

Ergo idem dicendum est in tutore & curatore, & qui sua industria, labore fundum minoris red[illegible] fructuosiorem cædendo lapides a lapid[illegible] ab[illegible] ve[illegible] tilitatem minoris, ut decimet eos [illegible] em ded[illegible] bent ante omnia expensæ a pretio lapid[illegible] x quo re manet sati factum fundamento [illegible] adducto, hoc modo, ut non pr[illegible] ceda[illegible] va lapidicina inventa per maritum [illegible] tur, tunc namque ad maritum [illegible] lapidicinæ, licet in ea lapis non renascat[illegible] *uc in d. vir in fundo.*

Nequ[illegible] † contra hoc principal[illegible] 9 cum ex dict. *§. si vir in fundo*, obstat [illegible] *ff. de iur. dot.* ubi pr batur, lapi[illegible] cæso[illegible] non sunt, indistincte ad mulierem perti[illegible]. Cuius [illegible] communis intellectus est, ut procedat in lapidi[illegible]

qui non renascuntur. Cum enim in effectu non sit, fructus, indistincte ad mulierem pertinebit, *ut ibi tradit Iacobin. & Alexand. in d. § si vir in fundo, num. 1. ad fin. Aret. in. col 3. post med. Baeca d. cap 25. num. 16* est communis secundum Barbos. *in d. §. si vir in fundo, sub nu. 10. ibi communis intellectus, &c.* Ergo contra text. *in d. §. si vir in fundo.*

10 Non † inquam obstat *d. l. si ex lapidicinis*, quia primo respondet Paulus de Castro *in dict. l. si fundus, ff. solut. matrimon.* quod procedit in lapidibus iam cæsis tempore traditi fundi: nam quamvis lapidicina iam aperta veniat in dote, *d. l. si fundus 9. in prin.* non sic lapides iam cæsi nomine uxoris, quia eiusdem remaneut, quem intellectum sequitur Zas. *ibi num. 10. & libr. 2. singul. intellect. cap. 4. numer. 5.* sed quia hic intellectus divinat quoad terminos *d. l. si ex lapidicinis*, & non convenit verbis illius textus, qui vim facit in eo, quod lapides non erant in fructu, cum tamen etiamsi essent in fructu, non venireut, *iuxta rationem Pauli*, ut punctuavit Barbosa *ubi supra*, qui dicit, divinare etiam intellectum. Alexander *in dicta l. si fundus, num. 3. in fin.* iden transeamus ad aliam solutionem & intellectum veriorem text. *in d. l. si ex lapidicinis.* ne obsit textus *in dicto §. si vir in fundo*, nempe.

Quod textus *in d. l. si ex lapidicinis*, procedat & loquatur in lapidibus cæsis ex lapidicina, quam maritus non invenit neque aperuit propriis expensis, quia de hoc nihil exprimitur in litera *d. l. si ex lapidicinis*, & ideo merito præsupponitur, eos lapides ad uxorem pertinere: Si igitur impensis mariti lapidicina esset aperta, recurrendum est ad distinctionem, *d. §. si vir in fundo, ita Ias. ibidem, num. 2. ad medium, & Asinus lib. 2. singul. intellect. cap. 4. num. 4. in fin.* Et verissimum esse constat ex supradictis secundum Barbosam *in d. §. si vir in fundo, n. 11.* & cum per hunc intellectum iura iuribus concordentur, tenendus quidem videtur, præmaxime si consideremus, quod ibi vir non fecit fructuosiorem fundum, nec lapides ibi renascebantur, cum de hoc mentio ibi non fiat. Ergo merito, quod ad mulierem, cuius erat fundus, pertineant, non vero ad maritum.

Alium & quartum intellectum novum illius textus assignat Barbos. *ubi supra, num. 11.* nempe quod ideo lapides cæsi pertineant ad uxorem in casu illius textus, quia maritus illos vendidit voluntate uxoris: ex eo namque quod requisivit eius voluntatem, tacite videtur fateri, eos esse dotales, (hoc est, voluisse esse tales) quia non exigitur voluntas uxoris, nisi in alienandis rebus dotalibus, *text. in prin. Instit. quibus alien. lic. cum simil.* Cum igitur inter dotales reputentur, merito ut pecunia ex illorum venditione habita etiam dotalis censeatur, *l. res qua cum simil. ff. de iur. dot.*

Ex supradictis igitur iam clare patet intellectus *d. l. si ex lapidicinis*, ut nobis non obsit in supradicto secundo fundamento nostræ sententiæ principalis circa tutorem & curatorem, quin decimet lapides cæsos ex lapidicina minoris noviter incisa ab ipso tutore & curatore.

11 Tertio † & fortissime eadem nostra sententia confirmatur. Nam quamvis verum sit, proprie & stricte loquendo, lapides & cetera metalla, quæ non renascuntur, in fructu non esse, *ut supra vidimus*: habentur tamen nihilominus loco fructuum, obventionum atque commoditatum, ideoque is, qui fructibus frui debet, commoditatibus etiam atque proventibus rei fruetur, ut probat textus *in l. usufructu legato, ff. de usufruct. legat. & præcitata l. etiam si fundi*, quod adnotarunt Paulus de Castro *in d. §. si vir in fundo, num. 3. & ibi Duarenus in princ. quos refert & sequitur Doctor Moly. li. 1. de Hispan. primogen. cap 32. num. 9. versic. nec obstat*, ubi inquit, hoc apertius probari in illo textu, dum decidit, impensam non esse marito præstandam ex eo, quod lapis non renascitur: Ergo illo casu maritus lapidibus excisis frui debet. Alias enim text. non diceret, quod non est impensa sibi præstanda

Accedat pro clariori & elucidiori intelligentia huius materiæ, quæ late diximus *in nostro tractat. de Gabellis, in quæstione illa, An ex venditione vel locatione usus lapidicinæ debeatur gabella nec ne?* Vbi etiam respondimus *d.*
l. 27. tit. 11. part. 4. quæ † videbatur contraria supradictis: 12
quia ipsa non loquitur in casu, quo maritus fundum dotalem, in quo lapidicina inventa est, alias fructuosiorem fecit, *prout loquitur text. in dict. l. divortio, §. si vir in fundo, quem intellectum sequitur etiam Io. Gars. de expens. & melior. d. c. 22. n. 48. ad fin.*

Quarto † hæc eadem nostra sententia comprobatur ex traditis, à nobis late *in d. tract. de Gabel. in d. q. in vers. secundus casus*, ubi late iure probavimus, quod usus lapidicinæ & ceterarum fodinarum, licet fructus in eis non renascantur, potest locari, videlicet ius eximendi, extrahendi, evellendiq; lapides, &c. in tot annos: tunc enim dictum ius principaliter venit in contractu, & commoditates atque usus lapidis & simil. qui eximitur, in consequentiam: Ergo loco fructuum habentur & ad conductorem pertinent, ac proinde etiam tutori & curatori decima eius usus & commoditatis pertinere debet. 13

Loquuti sumus in lapidicina fundi dotalis vel minoris noviter excisa per maritum vel tutorem aut curatorem, in qua lapis non renascitur, has quippe in specie potest quidem dubium esse aliquod, circa nostram sententiam principalem, quamvis nihilominus eam probamus contra Baecam quatuor præcise fundamentis, ut vidimus.

Ceterum † si lapidea vena aperta iam erat in fundo, 14 qui in dotem marito fuit traditus, ex eaque lapis cæditur, lapidicinarum commodum ad maritum pertinere constat, quia palam fit, eo animo dedisse mulierem fundum, ut iste fructus ad maritum pertineat, nisi contrariam voluntatem in dote danda declaraverit mulier, *textus expressus in leg. si fundus, in principio 9. in ordine, ff. solut. matrim.* iuxta intellectum gloss. ver. *ceditur*, dicentis, *ceditur initio, cum datur*, & sic non refert an renascatur ibi, vel non: sed si unus postea inciperet incidere, tunc distinguitur, an renascatur vel non, *ut in d. l. divort. §. si vir, ff. eodem titul secund. Azon. Bartol. n. 1. Paul. n. 4. & Alex. num. 3.* qui intellectus communiter approbatur *secundum Ias. in d. l. si fundus in princip. n. 7. & Doct. Molyn. de Hisp. primog. lib. 1. cap. 23. in fi.* adducentem pro eo l. 27. tit. 11. partit. 4. ibi, *En que fuesse hallanda pedrera despues que se la oviesse dado.* & secundum Mol. Theolo. *de iustit. & iur. tractat. 2 disputatione 56. colu. ult. in princ. pag 362.* ubi idem intelligit in quacunque alia vena aperta in fundo dotali.

Etenim † quando res aliqua, quæ ad certum usum & 15 emolumentum erat iam destinata, fruenda traditur, censetur ad illum usum tradita, quo semper frui solita est, & consonat apte *l. item si fundi, ff. de usufruct.* eundem intellectum ad dict. *leg. si fundus sequitur & probat. Barbos. in dicta lege divortio, §. si vir in fundo, sub numero nono*, dicens eam legem procedere, quando tempore traditionis fundi dotalis lapidicina erat iam aperta: Nam videtur traditus eo modo, quo eo utebatur uxor & hac ratione lapides cæsi erunt mariti, non tanquam fructus, sed ex quadam tacita uxoris concessione, ut ibi, inquit explicare Godofredum & Paul. *numer. final.* & Riminald. *in principio, numero 329. Instit. quibus alien licet vel non*: Sed labuntur hi postremi auctores, dum dicunt non tanquam fructus, cum ille text. dicat contrarium ibi, *ut iste fructus, &c.* Ergo tanquam fructus ad maritum pertinet in casu illius text. quia eo animo datus fuit fundus viro a muliere, & sic ex quadam tacita con-

concessione uxoris, ut recte i[l]lem auctores profitentur.

16 Quibus proculdubio † fit in nostra quæstione principali de tutore & curatore, ut si pupillus vel adultus habeat fundum, in quo lapidicina iam aperta sit, ex eaque lapides cædantur, quamvis non renascantur, decimam eorum deducet tutor vel curator, qui tempore tutelæ vel curæ excidentur, cum iste iam fructus lapidicinæ appellari possit ac sit, *ut in dict. l. si fundus*, concurrente legis fori dispositione, quæ permittit tutori vel curatori, sibi detrahere pro labore decimam fructuum bonorum minoris.

Ad fundamentum contrariæ partis iam respondimus: Auctoritas Chassanei & Baecæ eam tenentium corruit, etiam ex supradictis, præmaxime, quia Chassaneus loquitur per verbum *eredo*, re sic non discussa: Baeca vero fundamenta nostræ sententiæ non adduxit, nec eorum meminit, quæ si forte sibi opponerentur, eam opinionem non probasset, sed nostram.

17 Uno tamen casu † proculdubio limitanda esset præfata nostra sententia principalis, nempe, quando venæ apertio non cessisset in commodum fundi, quia inde effectus non fuisset fructuosior & melior.

18 Quia † cum tunc lapides non sint mariti, sed ad uxorem pertineant & cedant in dotis augmentum, *ut in dict. §. si vir in fundo, & ibi communiter Doctores. & conveniunt omnes secundum Molin. Theolog. ubi supra, pag. 362. versicul. tota difficultas.* Nec decimam eorum habebit tutor aut curator, quia non sunt in fructu nec cedunt commodo viri: Et hæc quoad secundum membrum præfatæ distinctionis, de qua in principio huius capit.

19 Veniamus † nunc ad tertium, nempe, in creti vel argenti fodinis, auri, vel cuiusuis alterius materiæ, aut arenæ: & in iisdem servandum fore existimo, quæ in lapidicinis diximus in secundo membro præfatæ distinctionis, ex dissertis à nobis late circa intellectum, *dict. §. si vir in fundo, in dicto nostro tractatu, de Gabellis in præfata quæstione*, quæ hic memoriæ iterum recolenda erunt.

20 Quoad † maioratus possessorem, quamvis lapis, qui semel excisus, non renascitur, in fructu fundi non sit, proculdubio maioratus possessori pertinebit, cum is non solum fructibus eiusdem uti debeat, sed etiam possit ex rebus maioratus omnia emolumenta percipere, quæ quilibet dominus ex rebus propriis, citra rei maximam deteriorationem capere solet: Ergo à fortiori ex re maioratus poterit ea commoda percipere, ex quibus res ipsa nedum deterior non redditur, sed etiam utilior ac fructuosior efficietur, ut verum ac iuridicum videtur Doctori Molinæ *de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 23. nu. 9. versic. quidautem sit: & Molina Theologo de iust. & iur. secundo tractatu, disputatione 54. colum. 360.* Ioann. Garsiæ *de expens. & melior. capit. 22. num. 47. versicul. tertiam.* & Barbosæ *in dict. l. divortio, §. si vir in fundo. n. 9. ff. solut. matr.*

21 Quod † si ex venæ lapideæ, quæ renasci non solet, inventione, fundus maioratus deterior redditur, lapides, qui ex ea cæsi sunt, ad maioratus possessorem non pertinebunt, si fundi deterioratio magna sit, secus autem si sit modica, quia hæc in eo, qui verus dominus est, consideranda non erit, ut optime in feudatario considerat Iulius Clarus *lib. quarto sententiarum, §. feudum, quæstione 56.* & in utroque sequitur Doctor Molina, *ubi supra, dicto numero decimo, versic. secunda conclusio, & Molina Theologus, ibi dixit notabile.*

22 [Si v]ero † vena marmorea eius qualitatis ac naturæ sit, ut renasci soleat, ea censetur in fructu esse, atque ex ea proculdubio debet maioratus possessor omnia emolumenta ex lapidum incisione provenientia percipere *ut in dict. l. divortio, §. si vir in f[undo], ff. sol. mat.* *& in l. final. ff. de fundo dotal. & utrobique per scribe[ntes] communiter*, qui indifferenter in hac specie hu[ius] [mo]di opinionem sequuntur, *secundum Doctor. Molin. [ubi] supra versicul. tertia conclusio, deciditur in l. 27. titulo . partita quarta, tenet etiam Ioann. Garsi. dicto num. 47. [ver]s. alter casus est.*

Quod si † vena lapidea non denuo in vita maior[at]us possessoris inveniatur, sed antiqua sit, ex qua t[e]mp[o]re maioratus institutoris & præcedentium, lapides cædi solebant, & ad hunc effectum eius lapidicinæ usus [or]dinatus erat, poterit ex ea maioratus possessor indi[ffe]renter, iuxta usum consuetum lapides excidere, sive lapides ipsi renasci soleant, sive non: Quoniam quan[do] res, quæ ad certum usum destinata erat, fruenda trad[i]tur, censetur ad illum usum tradita, quo semper fr[u]i solita est, quod probat text. qui sic communiter intelligitur *in dict. l. si fundus, in principio, ff. solut. matrim. ut supra probavimus, & tenet Doctor Molin. ubi supra, dicto num. 10. versic. quarta conclusio, & Ioan. Garsi. di[ct.] n. 47. versic illa tamen verior.*

Si tamen † vel denovo venam aperiat, indeque detrimentum notabile quoad alios fructus in posterum recipiendos fundo obveniat, quod ex ipsamet vena successoribus in maioratu, in posterum non resarciatur vel vena ante institutionem maioratus aperta aliter utatur, quam præcedentes possessores illius fundi eam consueverunt, indeque similiter detrimentum obveniat fundo quoad fructus, qui ex eo erant percipiendi, tenebitur profecto bonis vinculo primogenituræ alligatis resarcire damnum, quod intulit, servareque indemnes possessores in futurum in eodem maioratu, *ut recte lateque probat Molina Theologus, ubi supra, eadem col. 360. cum sequentibus.*

SUMMARIA.

1 *Thesaurus est quadam vetus depositio pecuniæ, cuius non exstat memoria, ut iam dominum non habeat: sic enim fit eius, qui invenerit, quod non alterius fit.*

2 *Thesaurus ut proprie dicatur, duo copulative requiruntur, primum quod non exstet memoria temporis in quo thesaurus fuit reconditus, secundum quod ignoretur, quis sit illius dominus.*

3 *Thesaurus non censebitur, neque inventori concedetur pecunia inventa, ea forma excusa, ut ex illa constet recentius esse memoria.*

4 *Thesaurus non censebitur, & si non exstet memoria absconsionis, si tamen ex instrumento simul incluso constet de eo, qui abscondit: & ideo non acquiretur inventori, sed potius heredibus abscondentis tradetur, nullaque eis opponi poterit præscriptio eis vero non apparentibus fiscus tanquam bona vacantia occupabit.*

5 *Pecunia inventa semper præsumitur esse alicuius certi hominis, antequam constet de requisitis necessariis ad constituendum thesaurum.*

6 *Thesauri inventori incumbit onus probandi, non exstare memoriam temporis, quo fuit abscondita pecunia: quo probato, dicenti illam pecuniam [su]am vel absconditam à maioribus suis, incumbit onus probandi.*

7 *Decimam thesauri inventi in fundo minoris, an percipiet tutor vel curator? & nu. sequent. eligitur pars negativa. n. 13. cum sequen.*

8 *Thesaurus in re emphyteutica inventus pertinet omnino emphyteutæ.*

9 *Proprietarius inveniens thesaurum in re emphyteutica, habebit dimidium thesauri ratione inventio[nis], & alia dimidia ratione fundi ad emphyteutam pertinet, idem dicendum est, in extraneo inveniente thesaurum in fundo emphyteutico, quia thesaurum dividet cum emphyteutico, ut in n. 10.*

11 Ma-

11 *Maioratus possessor habebit dimidiam partem thesauri, quæ jure domino fundi competit.*
12 *Usufructuarius, an habeat thesaurum saltem durante tempore usufructus? & nu. 13. ratio differentiæ inter usufructuarium & emphyteutam ponitur, n. 17.*
14 *Thesaurus non est fructus fundi naturalis aut civilis.*
15 *Maritus, quamdiu durat matrimonium, habere debet mediam partem thesauri in fundo dotali inventi, eo vero soluto uxori restituenda est: si vero ipse ibi inveniat thesaurum, dimidium eius habebit ratione inventionis, ut in num. 19.*
16 *Uxor constante matrimonio rerũ dotalium domina est, toleraturq́; dominium apud duos diversis respectibus.*
18 *Usufructuarius inveniens thesaurum in fundo, in quo habet usumfructum, ratione inventionis dimidiam quoq; partem thesauri habebit.*
20 *Tutor vel curator inveniens thesaurum in fundo sui minoris, integre sibi dimidiam ejus percipiet ratione inventionis.*

CAPUT XXVI.

An tutor vel curator decimet thesaurum inventum in fundo sui minoris?

1 PRo † intelligentia huius quæstionis præ oculis habenda est definitio thesauri posita à JCto, *in l. nunquam, 31. §. thesaurus, ff. de acq. rer. dom.* nempe quod thesaurus est quædam vetus depositio pecuniæ, cuius non exstat memoria, ut jam dominum non habeat: sic enim fit eius, qui invenerit, quod non alterius sit.

2 Ex † quibus deducitur, quod, ut proprie thesaurus dicatur, duo copulative requiruntur: primo, quod non exstet memoria temporis, in quo thesaurus fuit reconditus, secundo, quod ignoretur quis sit illius dominus, *ita notat Angel. in l. à tutore, post princ. ff. de rei vendic. l. 45. tit. 28. part. 3. & ibi Greg. Lopez, gloss. 1. Burs. consil. 209. num. 1. Barbos. in l. divortio, §. si fundum, sub num. 25. paulo ante fin. ff. sol. matrim.*

3 Inde † primo inferens, quod si pecunia inventa ea forma sit excusa, ut ex illa constet, recentis esse memoriæ, non censebitur thesaurus, neq; inventori concedetur, *l. à tutore, 67. ff. de rei vendic. l. thesaurus, ff. ad exhib. & ibi gloss. 1. l. si uxori, §. cum ita, ff. de aur. & arg. leg. tradit And. Sicul. cons. 39. n. 1. lib. 4. Alciat. lib. 7. parerg. jur. c. 1. Forcat. dialog. 56. nu. 4. Joan. Gars. de expens. & melior. c. 22. n. 56. vers. postremo.*

4 Secundo † infert ex supradictis, quod si non exstet memoria absconsionis thesauri, & tunc ex syngraha vel instrumento simul incluso, constet de eo, qui abscondit, non censebitur thesaurus, & consequenter non acquiretur emtori, sed potius heredibus abscondentis tradetur, nullaq; eis opponi poterit præscriptio: his vero non apparentibus, fiscus tanquam bona vacantia occupabit,
5 *l. 1. & pen. C. de bon. vac. libr. 10.* Unde † pecunia inventa semper præsumitur esse alicuius certi hominis, antequã constet de requisitis necessariis ad constituendum thesaurum, *Bald. in l. 1. post princ. ff. de rer. divis.*

6 Inventori † igitur incumbit onus probandi, non exstare memoriam temporis, quo fuit abscondita pecunia, quo probato, dicenti illam pecuniam esse suam vel absconditam à majoribus suis, incumbet onus probandi, *ut cum aliis probat Barbos. ubi supra, num. 26.*

7 His † sic breviter præcognitis, quærimus modo an tutor vel curator decimet thesaurum inventum in fundo sui minoris? Et videtur decimam eius partem habiturum: siquidem in fructu vel saltem commoditate fundi esse videtur, quod ex sequentibus insinuari potest.

8 Primo, † quia thesaurus in re emphyteutica seu feudali inventus, pertinet omnino emphyteutæ, *juxta gloss. ordinariam, in §. thesauros, verbo, suo, Inst. de rer divis. quã ibi sequuntur Faber nu. 2. Ang. col. 2. & communiter scribentes, Ioan. de Platea in d. l. unic. col. 2. C. de thesaur. lib. 10. Guilielm. Benedict. in cap. Raynutius, de testam. vers. cetera bona, nu. 34. de testam. Carol. Molin. in consuet. Paris. §. 37. gl. 10. n. 48.* est communis secundum Alvar. Vaez. *de jure emphyt. quæst. 15. n. 1. & secundum D. Molin. qui prædict. refert eam sequutus, lib. 1. de Hispan. primog. c. 23. n. 7. Petr. Barbos. in d. §. fundum alios allegantem, num. 27.* ubi *n. 30.* eam appellat magis communem, & inquit esse tenendam, prout nos quoq; affirmamus, tametsi contrariam opinionem in hac specie, nempe dividendum esse thesaurum inter proprietarium & emphyteutam seu feudatarium, quasi inventum in fundo alieno, teneat Specul. *in tit. de emphyt. n. 158. vers. 132.* & ibi Joan. And. *Sylvest. in sum. verbo, inventum, nu. 12. in* [illegible]*r. Navar. in manual. Latin. c. 17. n. 173.* asserens hanc esse communem opinionem, *& Vaez ubi supra, Ioan. Gars. de expens & melior. c. 22. n. 52. & Molin. Theolog. de just. & jur. 2. tract. disput. 59. col. 369. cum seq.* cuius fundamentis respondet Barbos. *ubi sup. d. n. 30.* inferens † ex communi opinione priori & 9
tenenda, quod si proprietarius inveniat thesaurum in fundo emphyteutico, ipse quidem ratione inventionis habebit dimidium thesauri, & alia dimidia, quæ ratione fundi acquirenda est, pertinebit ad emphyteutam: &
quod pari ratione, si extraneus inveniat thesaurum † in 10
fundo emphyteutico, cum divider cum emphyteuta, & non cum proprietario secund. Ang. *in §. thesauros, nu. 2. Instit. de rer. divis. Sylvest. in sum. verbo, inventum, nu. 12. in fin. Valasc. de emphyt. quæst. 15. nu. 10.*

Cum igitur hoc ita se habeat, idem videtur dicendum in usufructuario, ut ad eum quoque pertineat thesaurus inventus in fundo vel domo, cuius usumfructum habeat: Ergo tutor vel curator, qui lege nostra Regia fori decimam fructuum habere debet, decimabit quoque thesaurum.

Secundo, † quia ita etiam maioratus possessori pro- 11
cul dubio deferenda est dimidia pars thesauri, quæ jure domino fundi competit, *ut in d. l. unic. C. de thesaur. lib. 10. l. si is qui, §. communis servus, el 2. ff. de acquir. rer. dom.* cum maioratus possessor verus ac plenus dominus sit, dominiumq; utile ac directum habeat, *ut late ostendit & declarat D. Molin. d. lib. 1. cap. 19.* Et in terminis thesauri, quod dimidia eius pars, quæ jure domino fundi competit, majoratus possessori libere deferenda sit, probat procul dubio, quicquid sit in emphyteuta seu vasallo, D. Molin. *d. c. 23. n. 5. cum seqq. sequitur Joan. Gars. d. c. 22. n. 50. & Barbos. in d. §. si fundum, n. 50. el 2.* Ergo ita videtur dicendum, quod usus thesauri ad usufructuarium quoq; pertineat saltem durante tempore usufructus, quia licet is nullum dominium habeat, sed tantum jus utendi & fruendi salva rerum substantia, arbitrio boni viri: nihilominus tamen cum sit commoditas fundi & donum Dei, *ut in d. l. unic. Cod. de thesaur. lib. 10.* quamvis JCtus appellet illum donum fortunæ, *in l. si is qui, 63. §. 1. ff. de acq. rer. dom.* cedit ei, cui Deus donum huiusmodi concessit, & cuius tempore potius, quam alio, thesaurum inveniri voluit: Et in terminis, quod thesaurus in fundo inventus, pertineat ad usufructuarium fundi, tenet Guilielm. Benedict. *in d. c. Raynutius, vers. cetera bona, n. 30.* dum dicit, quod fructuarius habet usum thesauri, dum durat usufructus: & eo finito illum domino tenebitur restituere, & subscribit Rebuff. *in l. bonorum, col. 3. ff. de verbor. sign.* Ergo tutor vel curator durante tempore tutelæ vel curæ habebit decimam usus thesauri, quamvis ea finita illum minori restituere teneatur.

His † tamen minime refragantibus, contraria sen- 12
tentia in nostra specie est procul dubio tenenda, imo quod thesaurus in fundo, in quo quis usufructum habet, inventus, minime pertineat ad usumfructuarium, neq; etiam quoad usum, ac proinde decimam eius usus tutor vel curator percipere minime debeat, *ex dict. l. si is*

Aa qui,

qui, ad medium, hoc est, in §. si communis servus, ff. de acquir. rer. domin.

13 Non † enim thesaurus ullo modo est fructus fundi naturalis aut civilis, *text. in l. divortio. § si fundum. in fin. ff. sol. matr.* nec est etiam pars vel portio aliqualis fundi, sed res prorsus separata, nihil cum fundo habens commune, *l. 3. §. Neratius, ff. de acquir possess. & ibi glos. verbo, cœpisse, & communiter scribentes D. Molin. d. cap. 23. n. 4.* & sic usuafructus, qui habetur in fundo, non potest extendi ad thesaurum in eo inventum. Igitur fructuatius, nec dominium, nec usumfructum habebit in thesauro, seu in eius media parte, sed statim libere & pleno jure cedit soli proprietario, *per d. §. si servus communis* Et ita merito his rationibus contra Guihelm. Benedict. *ubi supr.* hanc opinionem in terminis probat Carol. Molin. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 1. n. 43. & §. 37. ad fin. n. 48.* & tenet gloss. & Bald. atque communiter Dd. *in d §. si fundum, teste Doct. Molin.* qui eandem opinionem probat, *d. lib. 1. de Hispan. prim. gen. cap. 23. nu. 2. ubi in idem citat Boer. decis. 51. n. 2. & decis. 224. n. 9. & tenuit Alb. in rubr. ad fin. C. de usufruct. Andr. de Isern. in c. 1. n. 95. quæ sint regal. Angel. in sum. verb. inventa. n. 1. in fin. Sylvest. in sum. verb. inventum, n. 12. Bursat. consil. 209. n. 9. & alii, quos citat Baec. de decim. tut. c. 24. n. 5. & sequitur Barbos. in d. §.*

14 *si fundum, n. 25.* Estq; verissima † & recepta sententia, juxta quam tutor & curator, cum sit fructuarius decimæ, non habebit partem thesauri inventi in fundo sui minoris, nec eius usus: quia thesaurus non est in fructu nec commoditate fundi, sed donum Dei, ut dicebamus, & semel erutus non renascitur, & quæ non renascuntur, non censentur fructus, neq; ad fructuarium pertinent, neq; ex his, quæ non renascuntur decima, est danda tutori aut curatori, *ut late probavimus supra, c. preced. & in terminis thesauri probat Baec. d. c. 24. a n. 5. cum seq.*

15 Neque † obstat, quod maritus quamdiu durat matrimonium, habere debet mediam partem thesauri in fundo dotali inventi, eoq; soluto uxori restituenda erit, *ut in d. §. si fundum, & ibi gl. Bart. Bald. & communiter scribentes*, quia maritus de jure dominus est fundi dotalis, licet ad tempus & revocabiliter, & sic pro tempore sui dominii suum efficit dominium illius thesauri, & finitur finito dominio fundi, *ut habetur in d. §. si fundum, & ibi gloss. verb. in alieno, Bart. num. 1. & communiter scribentes, Carol. Molin. ubi supra, & D. Molin. d. c. 23. n. 2. & plures allegans Barbos. in d. §. si fundum, n. 23.* ubi *n. 24.* alia ratione id comprobat, longe aliud in usufructuario contingit, ut latius deductum est supra.

16 Præterea † quamvis maritus largo modo constante matrimonio, dominus rei dotalis dicatur, *ut in l. in rebus cum similib. C. de jure dot.* uxor tamen etiam constante matrimonio rerum dotalium domina est, toleraturq; dominiũ apud duos diversis respectibus, *ut inquit Bald. in l. in rebus, n. 6. in fin. C. de jur. dot. & Corras. in l. naturaliter, §. nihil commune, n. 33. ff. de acq. poss.* quos refert & sequitur D. Molin. *ubi sup. n. 6.* addens plures scribentes, quos ibi refert censuisse, quod dominium rerum dotalium magis dicatur uxoris, quam viri: Idq; clarius procedere in thesauro in fundo dotali invento: non enim dicitur inventus in fundo mariti, sed uxoris, ut non obscure probat text. *in d. §. si fundum, ibi, quasi in alieno inventus*, & declarat optime gl. ibi, *verb. alieno.* Nun igitur mirum est, si thesaurus in fundo dotali inventus ad maritum perpetuo non pertineat, sed ad tempus, nempe constantis matrimonii: eo vero soluto, mulieri, hoc est, uxori restituatur: ad usufructuarium vero nullo modo, nec pro ullo tempore pertineat.

Ex eisdem supra adductis deducitur à fortiori, non obstare, quod supra pro prima opinione adduximus, de possessore majoratus. Is enim durante eius vita verus & proprius dominus est. Merito ergo, ut ad ipsum pertineat thesaurus in fundo maioratus inven[...] ullo onere restitutionis sequentibus faciendæ, [...] vente eo, alteri dominium utile nec directum p[...]

Similiter etiam eiusdem rationibus non obst[...] de emphyteuta & vasallo rei feudalis diximus, q[...] is etiam dominium utile habet, quod f[...] tionem thesauri absq; onere restitutionis. Ratio [...] differentiæ † inter fructuarium & emphyteutam est, q[...] usufructuario ea tantum utilitas proveniens ex fundo conceditur, quæ in fructu consistit. Cum ergo thesaurus in fructu non sit, merito ut dimidia fundi cedat proprietario: Ceterum ad emphyteutam omnis utilitas ex fundo, quocunq; modo proveniens, pertinet, & ideo competit etiam prædicta medietas, quæ ratione utilis dominii fundi conceditur, *ut latius comprobat Barbos. in d. §. si fundum, sub num. 28. versic. ex his.*

Quibus constitutis jam clare patet, ad fructuarium minime pertinere dimidiam partem thesauri inventi in fundo, cuius proprietas ad alterum pertinet. Et hoc de dimidia parte thesauri fundo eiusq; domino debita.

Ceterum † si fructuarius inveniat thesaurum i[n] fundo, cuius usumfructum habet, tanquam inventor [...]uam midiam habere debet, cum & si inveniret eu[m] in fundo omnino alieno, idem esset recipiendum, *ita declarat [...] buff in d. l. bonorum, col. 3. post princ. ff de verbor. signif. & Ioan. Gars. de expens. & melior. c. 22. num. 52. quos refert & sequitur Barbos. ubi supra, nu. 25. ibi intelligendo [...]*

Idem dicendum est in marito. Nam † si as inventa [...] saurum in fundo dotali, efficitur dominus illius thesauri pro dimidia parte, ac si eum invenisset in fundo pr[...] sus alieno, *juxta gloss. 2. in l. unic. C. de thesaur. lib. 10. sequitur Barbos. in d. §. si fundo, num. 23. quod si maritus.*

Ad rem igitur, tutor vel curator dimidiam partem thesauri in fundo sui minoris inventi, eidemq; debitam ratione dominii minime decimabit: quia in fructu non consistit: & in terminis probat late Baeca *d. cap. 24. nu. 5. cum seqq.*

Si † tamen ipse tutor vel curator inventor sit thesauri in fundo sui minoris, illam dimidiam ratione inventionis debitam, etiam in fundo alieno integre sibi percipiet, non vero ratione laboris in tutela vel cura impensi, nec virtute *d. l. fin.* decimam fructuum minoris eius administratoribus deferentis, sed tanquam extraneus quicunque alius inventor per omnia supradicta: & cum his remanet expedita nostra quæstio principalis. Cetera ad materiam thesauri inventi pertinentia, quoad alia, late explicant Juan. Gars. & Barbos. *ubi supra.* 20

SUMMARIA.

1 *Decimam lignorum cæsorum an habere & percipere debeat tutor vel curator? & num. seqq. per totum caput resolvitur, num. 20.*

2 *Sylva cadua quæ sit.*

3 *L. sylva cadua, 30. ff. de verbor. signific. declaratio & intellectus.*

4 *Sylva, quæ non habetur, ut cædatur, non dicitur sylva cadua, quantumcunq; si cædatur, renasci possit, ut c[...] ferens glandes.*

5 *Sylva cadua, quæ tamen cæsa non renascitur, non dicitur cadua.*

6 *Usufructuarius & maioratus possessor possunt arbitrio boni viri cædere pinetum destinatum ad cædendum.*

7 *Sylva germinales, vel greminales, vel cremiales sunt in fructu, sicut sylva cadua: ideoq; pertinent ad maritum usufructuarium & emphyteutam, ut in num. [...].*

9 *Usufructuarius cædere potest sylvam caduam eaq; uti, sicut bonus paterfamilias ea uti solebat: sylvam tamen non caduã cædere non potest, nisi in venea usum, dum tamen deteriorem fundum non faciat, ut in num. 10.*

11 *Ma-*

11 Maritus constante matrimonio pro sylva consuetudine cadere potest arbores sylvæ uxoris caduæ: non vero arbores fructiferas

12 Conductor sylvæ privati potest sylvam caduam suo tempore cadere.

13 L. sylva, 11. ff. de usufruct. intellectus.

14 Majoratus possessor indistincte potest sylvam caduam cadere, dummodo id faciat, ut paterfamilias fecisset.

15 Maioratus possessor, usufructuarius, & maritus sylvam non caduam, cadere non possunt, ut hic limitatur & declaratur pluribus modis, ut in num. 16. 17. 18. & 19.

21 Usufructuarius arboribus vento evulsis frui non potest, nisi pro suo usu aut reparatione domus sylvæ ubi nascuntur.

22 Usufructuarius & maioratus possessor, quomodo venari & occidere possit feras vivarii.

23 Decimam venationum earumque redituum juris venandi venditi vel locati, tutor vel curator habere debet.

24 Fructuum appellatione venit palea.

25 Usufructuarius potest piscari pisces stagni eosq; occidere, dummodo alii in locum eorum substituantur.

26 Pisces, qui in stagno sunt, dicuntur pars fundi, si ibi positi sint, ut multiplicentur & crescant: secus si ibi sint repositi caussa custodiæ.

27 Maioratus possessor potest piscari pisces stagni alios subrogando.

28 Subrogatio corporum facit, ut semper cadē res dicatur.

29 Decimam piscium & redituum eorum habere debet tutor vel curator & columbarum, num. 28.

30 Decimam utilitatis protocollorum, an tutor vel curator deducat? & num. seq.

31 Protocollorum utilitas, quæ non renascitur, non dicitur esse in fructu, & ideo non pertinet ad uxorem usufructuariam, sed tantum usufructus pecunia.

34 Protocolla & registra Notarii non comprehenduntur hodie in fructibus bonorum Notarii, nec vendi possunt per eius heredes.

35 Protocollorum utilitatis medietas non pertinet ad uxorem Notarii defuncti.

36 L. 24. tit. 25. lib. 4. Nov. Collect. Reg. declaratio, & num. 37.

CAPUT XXVII.

An tutor vel curator decimet ligna arborum sylvarum & nemorum cæsa? & alia de quibus hic.

1 MINOR † habet sylvam vel nemora arboribus densa, quæ extrahuntur vel succiduntur, quæritur, *an tutor vel curator ipsius decimam eorum lignorum tanquam fructuum habere debeat?*

In hac quæstione Baeca *de decim. tut. cap. 21. num. 19.* tenet, quod si arbores excisæ eius naturæ sint, ut non renascantur, tutor eas decimare non possit, quoniam in fructu non sunt, neque ad eum pertinent, ad quem fructus pertinent, *l. divortio, §. si fundum, ff. sol. matr. & quod ibi notant omnes Dd.*

2 Ergo † pro clariori intelligentia & decisione huius quæstionis in primis cum Jurisconsulto *in l. sylva cadua, 30, ff. de verbor. significat*, præsuppono, quod sylva cædua est (ut quidam putant) quæ in hoc habetur, ut cæderetur: Servius eam esse, quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur, ex cuius legis intellectu & explicatione, & eorum, quæ infra adducemus, liquebit decisio nostræ quæstionis.

3 Ad † explicationem igitur illius text. observandum est, quod licet in eo prima facie videantur assignari duæ diversæ definitiones vel descriptiones sylvæ cæduæ, *ut intellexit Connan. lib. 4. com. c. 1. n. 5. & voluit D. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c. 22. n. 1.* ubi exponit sylvam cæduam, id est, eam, quæ in hoc habetur, ut cædatur, seu quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus nascitur: verius tamen est utramque definitionem esse conjungendam, quasi JCtus velit, sylvam cæduam dici, quæ in hoc habetur, ut cædatur, & quæ excisa ex stirpibus & radicibus renascatur, ut est de mente Alciati & Brechei, *in d. l. Sylva, num. 3.* Unde ad hoc, ut sylva cædua proprie dicatur, duo copulative requiruntur, scilicet quod in hoc habeatur, ut cædatur, id est, cuius utilitas in eo consistit, quod cædatur: item quod excisa ex radicibus vel stirpibus renascatur, quod etiam sequitur Alexand. *consil. 118. n. 3. lib. 5.* & voluit Rebuff. *in d. l. sylva cadua, in princ. in vers. est antē sylva*, ubi quod sylva vocatur cædua, quæ frequenter cæditur, sive materiæ caussa cædatur, sive lignorum, & quod istius sylvæ cæduæ quædam excisa ab eo stipite repullulat, ut oliva, quercus, & aliæ arbores frequentius, altera vero ex stirpibus, ut arundo, inde arundines cæduæ vocantur, *in l. qui fundum, §. fin. ff. de contrah. emt.* & arundinetum locus arundinibus consitus, *l. item, §. fin. de usufruct. sequitur Pet. Barbos. in l. divortio, §. si fundum, sub n. 1. & 2. ff. sol. matr.* satisq; est, quod renascatur etiam post longum tempus & spacium, *secund. Alex. ubi supr. n. 7. sequitur Paris. cons. 111. n. 32. lib. 1. Menoch. cons. 13. n. 15. lib. 1. & Connan. ubi supra*, id deducens ex mente JCti, *in d. l. sylva*, & probat Curt. Sen. *cons. 71. super controvers. n. 28. colum. penult.* Et hæc est communis sententia, licet alii contrarium probent, & cum eis Arias Pinel. *in l. 1. in 2. part. nu. 59. ad fin. C. de bon. matern.* nempe ut ad hoc, ut sylva cædua dicatur, requiratur, quod cæsa brevi renasci possit, *ut affirmat Barbos. ubi supr. n. 2.* quam communem defendit Joan. Garf. *de expens. & meliorat. c. 11. n. 35.*

Aliam explicationem *ad d. l. sylva*, adducit Barbos. *ubi supra, d. n. 2. versic.* quæ explicatio, quod JCtus ibi tetigit duos modos, quibus sylva cædi solet: nam aut cæduntur arbores usque ad radices, aut soli rami salvo trunco, ut colligitur *ex l. si servum, § si olivam, in fin. ff. ad leg. Aquil. & l. 1. §. 1. ff. de arb. cad.* si vero sylva primo modo cæditur, dicitur renasci ex radice: si secundo, dicetur renasci ex stirpibus, id est, ex ipsis truncis.

Ex † quibus primo infertur, quod si sylva non habetur ad hoc, ut cædatur, non dicetur sylva cædua quantumcunq; si cædatur, renasci possit, ut sylva ferens glandes, quæ non dicetur cædua, quia ad hoc non habetur, ut cædatur, sed ad pastum porcorum, ut colligitur *ex d. l. sylva cadua, §. fin.* & tenet Rebuf. *ibi paulo post princ. vers. sylva alia est glandaria, & Barbos. ubi supra, ad fin. d. n. 2.* ubi solvit difficultatem, quæ in hoc videbatur esse, *ex l. cum manu sata. §. 1. ff. de contrahen. emt.* ubi sylva ferebat glandes, & tamen dicitur cædua, nempe ut semper attendi debeat id, ad quod principaliter sylva destinatur, & secundum hoc dicetur sylva cædua vel non cædua ex mente Alciati, *in d. l. sylva, n. 3. & ibi Brecheus ad fin.* 4

Secundo, † ex superioribus infertur, quod licet sylva habeatur ad hoc, ut cædatur, si tamen cæsa ex eadem radice non renascitur, vel etiam ex trunco *juxta l. 3. §. 2. ff. arb. furtim cæsar.* non dicetur cædua, quia deficit secundum requisitum, ut de pineto tradit Anton Gamma *decis. 104. nu. 2.* quicquid contrarium pro constanti habeat Pelaez. *de maiorat. 4. part. quæst. 39. n. 5.* sed adversus eum præfatam secundam illationem sequitur Barbos. *ubi supra, num. 2. & 10.* 5

Nihilominus † tamen Anton. Gamma *ubi supr.* tenet, quod si pinetum sit destinatum ad cædendum, fructuarius possit pinetum cædere, dummodo id faciat boni viri arbitrio, quod etiā in majoratus possessore probavit Pelaez. *ubi sup.* quod verius & tenendum esse censeo adversus Barbos. *ubi sup.* qui tandem *n. 10.* fatetur, quod ne prædicti ususfructus pineti remaneat inutilis, illud admitti potest, ut hoc casu induatur decisio *text. in l. item si fundi, 10. §. fin. ff. de usur.* vel saltem ad consuetudinem regionis recurrendum sit, *argument. l. excepto, C. de locat.* 6

quæ consuetudo affirmativa notoria & manifesta est in eo judicio: quinimo adhuc ea cessante veriorem esse cenleo opinionem Gammæ & Pelaez: quia pinetum ad hoc solum destinatum est, ut cædatur ad fabricandas domus, & alia, & in eo semper alii pini nascuntur, tametsi non ex stirpibus, nec radicibus, sed ex semine, quod decidit in terram, nascuntur & producuntur, ut experientia docet quotidie, & ita alios pinos natura substituit, quod sufficit in proposito.

7 Aliæ † sunt sylvæ germinales, quæ alias vocantur etiam greminales & cremiales, quarum idem sensus est, & hæ sunt in fructu, sicut sylvæ cæduæ *juxta text. in l. divortio, §. si fundum, & ibi gl. verb. germinales, & Dd. communiter. teste ibi Barbos. in princ. & num. 1 qui eam sequitur & latius declarat.*

8 His † sic præhabitis dicendum est, sylvam cæduam vel germinalem esse in fructu, ac proinde ad maritum pertinere, eademq; ratione ad fructuarium vel emphyteutam: *ita tenet* Aretin. *in d. §. si fundum, post princ. & Alex. consil. 118, num. 3. lib. 5. Paulus de Monte Pic. in l. Titia, cum testamento, §. fin. num. 115. ff. de legat. 2. Boer decis. 51. num. 9. D. Molin. ubi supra, num. 2. & Barbos. in d. §. si fundum, num. 3.*

9 Unde † fructuarius sylvam cæduam potest cædere eaq; uti, sicut bonus paterfamilias uti solebat, & in triennio vel quinquennio pro consuetudine domini & non ante:

10 sylvam † autem non cæduam cædere non potest, nisi in vineæ usum, dum tamen deteriorem fundum non faciat, *ut tenet Rebuff. in d. l. sylva cædua, in vers. utilitatis.*

11 Ubi † & in vers. seq. loquitur in marito, quod constante matrimonio pro sylva consuetudine cædere possit arbores sylvæ cæduæ uxoris: arbores vero fructiferas minime:

12 & † quod conductor privati potest sylvam cæduam suo tempore cædere, quia recolligere potest fructus & hoc est in fructu, *ut pulchre consuluit Alex. ubi supra.* quia alias esset conductor sine fructu, quod esse non debet.

13 Neq; † superioribus circa fructuarium resolutis obstat *l. ex sylva, 11. ff. de usufruct.* ubi text. tantum permittit fructuario, ut ex sylva cædua cædat ramos & pedamenta, non autem ei concedit totam cædere, quia illi tex. potest pluribus modis responderi, *ut patet ex late adductis circa eum interpret. per Barbos. ubi supr. n. 3. cum plurib. seqq.* ubi ponit veram illius text. interpretationem, secundum ipsum ampliantur superiora, *ut per Rebuf. ubi sup. fol. 241.*

14 Possessor † autem maioratus indistincte potest sylvam cæduam cædere, dum tamen id faciat, quod diligens paterfamilias in re propria fecisset, *l. ea igitur, ff. de pig. act.* neq; adeo ut usufructuario usus eius restringendus erit: sed ut vero domino concedendus, cum ipse maioratus possessor verus dominus sit, dummodo dolus malus seu dissipatio absit, *ut probat D. Molin. d. lib. 1. de Hispan. primogen. cap 22. num. 3. cum seq & Pelaez, de maior. 4. parc. quæst. 39. num. 5. & Barbos. ubi supra, num. 7.* ubi idem in emphyteuta & in marito probat, qui habent dominium: usufructuarius vero non.

15 Limitatur † hæc ultima assertio de majoratus possessore, emphyteuta, & marito, ut non procedat in sylva non cædua, ex qua arbores grandes fructiferas cædere non possunt, quia id neq; fructuario, neq; vasallo, neq; emphyteutæ, neq; ei, qui ad longum tempus conduxit, nec fideicommissario, nec etiam marito in rebus dotalibus permissum est, *l. sed si grandes, 12. de usufr. l. aequissimum § fructuarius, ubi per Alb. n. 1. ff. de usufr. & in d. l. divortio, § si fundum, & l. 27. tit. 11. part. 4. Cap. de serv. rust. præd. tit. de montib. n. 13. Tiraq. de retract. convent. §. 3. gl. 1. n. 23. Jul. Clar. §. feudum, q. 47. & §. emphyteusis, q. 26. Rebuf. ubi sup. fol. 241. vers. 3. cum seqq. D. Mol. d. c. 22. n. 5. & Pelaez, ubi sup.* & hic intellectus *ad d. l. sed si grandes.* est magis communiter receptus, *secund. Barbos. in d. l. divortio, §. si fundum, n.* . tametsi ei non placeat, sed alius quem ibi refert.

Nisi † arbores huiusmodi soleant excidi ad u[illegible]gnandi, vel ædificandi, vel quemcunq; alium usum, [illegible] maioratus possessor arbores fructiferas excidendo alias in earum locum sufficiat, seu sylva ex incisione earum fructuosior reddatur, vel eius qualitatis sylva sit, quod nisi arbores cæderentur, ususfructus inutilis redd[illegible]etur, quia tunc maioratus possessor juxta consuetudinem eas cædere poterit, *ut cum Ias. in d. §. si fundum, n. 4. & Tiraqu. ubi supr. gloss. 1. n. 24. cum seqq. resolvit D. Molin. ubi supr. n. 5.* & constat etiam ex Rebuff. *ubi supra, in vers.* ubi hoc intelligit, quando arbores illæ suffectæ essent æquivalentes avulsis: Alias enim posset quisque sic omnes evellere & alias plantare, quæ in centum annos postea paris non essent futuræ valoris cum aliis, quod esset absurdum, quia nempe sic fructifera sylva posset destrui, & si quis in locum vetustissimæ jam morientis aliam sufficere vellet, eidem permitteretur.

Limitatur † secundo, quod arbores grandes cædi possint, quando nullus ex illis fructus percipi possit, vel [illegible]sus, nisi incidendo, ut est fagus, fraxinus, vel alia similis arbor, nullum afferens fructum, *secundum Bald. & Cort quos refert.*

Non † tamen posset fructuarius excidere arbores iam infructiferas, quæ tamen ambulationes opacas & amœnas reddunt, *secundum Capol. de serv. urb. præd. cap. 81. ad fin. ex d. l. aequissimum, §. fructuarius, ff. de usufr.* quod etiam voluit Alciat. *in d. l. sylva cædua, num. 3. &* sic intelligens *d. l. sed si grandes,* tametsi hic intelle[illegible] illam legem non placeat Barbosæ *ubi supra, num. 1.* Ve[illegible]s tamen in se conclusio hæc videtur tenenda.

1 Sic † etiam Angel. *in d. l. ex sylva, ff. de usufruct.* resolvit, quod si arbores sint grandes, ita ut in altitudine excedant sylvam, non possint incidi, nisi quoad ramos, *sequitur Paul. de Monte Pic. in dict. leg. Titia cum testamento, § fin. num. 115. ff. de legat. 2.* sentiens platanos & alias arbores grandes, non posse incidi per fructuarium, *& Bald. consil. 290. vulgare est, num. 2. lib. 2. quos refert Barbos. ubi supra, num. 8.*

20 Descendendo † igitur ad decisionem nostræ quæstionis principalis, *de qua in princip. huius cap. de tut. & cur.* an debeat habere decimam lignorum cæsorum? respondendum est ex supradictis: quod in quibus casibus juxta ea datur in hoc ususfructus sylvæ cæduæ, pertinentis ad minorem, sive ex bonis liberis, vel maioratus, vel ratione emphyteusis: in illis tutor vel curator decimam eorum habiturus sit ex nostra lege *fori* sæpius allegata.

Si vero sylva cædua non sit, vel etiam in quibus casibus ad fructuarium ille usus vel commoditas non pertinet, neque ad tutorem vel curatorem decima eius pertinebit: quia tutori vel curatori tantum permittitur sibi accipere pro suo labore decimam fructuum bonorum minoris, *juxta d. l. fori.* Ergo si prædicta in fructu non consistunt, ea decimare non poterit.

21 Unde † cum fructuarius arboribus vento evulsis frui non possit, nisi pro usu suo, aut ad reparatione domus sylvæ, ex qua evulsæ sunt. Cetera namque ad verum dominum pertinent, *l. arboribus, ubi scribentes, ff. de usufruct. Moderni in d. l. divortio, §. si fundum, ff. sol. matr. præcipue Barbos. num. 12. & 13. Capol. de servit. rusticorum prædior tit. de montibus, num. 9. D. Molin. d. lib. de Hispan. primogen. cap. 22. num. 6.* tutor vel curator minoris non decimabit prædictas arbores vento evulsas Sed quamvis, quod prædiximus, in fructuario statutum sit, con[illegible]arium in maioratus possessore dicendum erit, cum ip[illegible]e verus dominus sit, non autem usufructuarius [illegible] tota majoratus substantia in arboribus, quæ vento evulsæ sunt, consistat, nec aliæ facile substitui poss[illegible], nec fundus ad aliud utilis sit, *secundum D. Molin. ubi supra, dict. num. 6. ad fin.*

Sed

22 Sed † cum fructuarius venari possit atq; occidere feras vivarii, in quo ipsæ capi solent, dummodo post eius
moctem idem ferarum numerus maneat, qui tempore
cœpti ususfructus, l. usufructuarium venari, 66. §. si in vivariis, ff. de usufruct. Molin. d. lib. 1. de Hispan. primogen.
c. 22. n. 8. ubi idem censet in eo, qui cum pacto redimendi
emit, qui interim dominus est, ut censuit Cagn. in l. 2. C. de
pact. inter emt. & vend. 13. & 14. quæst. & Tiraq. de retract.
convent. § 3. gl. 1. n. 22. Et in maioratus possessore, quamvis in ipsu non esse sic usum restringendum censeat Molin. ut præcise, eũdem numerum ferarum tempore mortis relinquere debeat, qui tempore successionis invenitur, imo potius arbitratur, tanquam verum dominum,
juxta usum consuetum, venari posse ferasque occidere,
dummodo dolus malus absit.
23 Hinc † est, quod tutor vel curator decimam obventionum & reddituum, qui ex commoditate juris venandi, venditi vel locati redigentur, juxta prædicta deducet,
cum hæc in fructibus consistant atq; ad usufructuarium
eo jure spectent: Deducet igitur decimam ex avibus, feris solitis capi in vivariis pupilli. Nam appellatione fructus veniunt, & feræ solitæ capi, ut inquit Bart. in l. cum
plures, ff. [illegible] & l. item si fundi, §. aucupiorum, ff. de usufr.
l. usufructuarium venari, ff. de usufruct. Cassan. in consuet.
Burg. rub. 4. §. 17. verb. & fayre, num. 9. ques refert & sequi-
24 tur Baec. de decim. tut. c. 24. n. 17. ubi † etiam quod apellatione fructuum venit palea, ut per Specul. & Bald. in locis de quibus ibi per eum.
25 Idem † est dicendum in piscibus stagni, nempe ut usufructuarius possit piscari & pisces occidere, dummodo
alii in locum mortuorum substituantur, ut tenet Capol.
de servit. rustic. prædior. cap. 42. num. 6. ex text. in d. §. si in
vivariis.
26 Quia † dicuntur pars fundi, resq; immobilis pisces, qui
in stagno sunt, ut multiplicentur & crescant, quamvis
pisces caussa custodiæ in stagno repositi, pars fundi esse
non censeãtur, sed quid ab ipso fundo ac fructibus eiusdem separatum, l. limus & libra, alias incip. funes & libra.
ff. de act. emt. per quem text. hanc distinctionem in specie
posuit Guido Papæ decis. 91. num. 3. quam pluribus comprobat Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. gl. 7. num. 116.
& est vera & sequenda secund. D. Molin. d. lib. 1. de Hisp.
primogen. c. 22. n. 10.
27 Ubi † idem in majoratus possessore probat cum ampliatione, de qua in præcedentibus, per subrogationem
namq; corporum fructus stagni perpetui efficiuntur, l.
28 cum debere, ff. de servit. urb. præd. Et † licet spatio temporis singula corpora mutentur, mediante tamen subrogatione semper eadem res dicitur, argum. l. proponebatur,
ff. de judic. Et in terminis, quod tutor vel curator decimam deducat ex piscibus & omni pecu squamigero, ad
pupillum jure redditus pertinente, uti pertinent ad Metymnæ Sidoniæ ducem, tenet Baeca d. c. 24. num. 17.
29 Tutor igitur vel curator minoris habentis prædict.
stagnum cum piscibus, decimabit obventionem & redditus eius fructus minori obvenientis, per supradicta.
Similiter hoc idem statuendum erit eadem ratione in
columbario, juxta tradita per Capol. de servit. urb. præd. c.
77. n. 2. & D. Molin. ad declarantem. ubi supra, n. 11.
30 Illud † tamen difficilius est, an si pupillus esset filius alicuius tabellionis, & ex protocollis multa exemplaria describerentur in magnam utilitatem pupilli, possitne tutor
vel curator adulti ex huiusmodi utilitate decimam deducere? In qua quæstione plura pro & contra adducunt,
Baeca de decim. tut. c. 25. nu. 22. cum seqq. & Barbos. in d. l.
divortio 8. §. si vir, n. 36. cum seqq. ff. sol. matr. qui tandem
in specie nostra in partem negativam inclinant, & eam
expresse probat Barbos. ubi sup. n. 37. qui n. 38. respondet
fundamentis contrariis, & nos quoque eandem sententiam negativam sequimur, cuius id est præcipuum fundamentum, quod cum ex protocollo unum tantũ exemplum deduci possit, nec concedatur aliud deduci, nisi ex
magna caussa, l. si quis ex argentariis, §. fin. in fin. ff. de eden.
Utilitas † proveniens ex protocollo, quæ non renasci- 31
tur, non dicetur esse in fructu, & consequenter non pertinebit ad uxorem usufructuariam, secundum Bart. in d.
l. si vir in fundo, n. 3. & in l. quædam, §. nihil, n. 9. ff. de eden.
& consil. 50. in fin. & quamvis Paul. Castrens. in d. §. si vir,
& Rom. ibi dissentiant, aliiq; præterea contrarium teneant: cum Bart. tamen ubi supra magis communis opinio
esse videtur, secundum Baec. de decim. tut. c. 25. n. 23. estq;
hoc receptum, ut cum Soc. cons. 100. n. 4. lib. 1. & aliis asserit
& sequitur Barbos. ubi supra, n. 36. ad fin.
Nihilominus tamen in hac specie Bart. tenenda videtur concordia Bald. & aliorum, quos citat Barbos. ubi
supra, n. 37. dicens essa receptam, quamvis ipse eam non
probet, nempe quod utilitas protocollorum non pertineat ad uxorem usufructuariam relictam à marito tanquam fructus. Et ita procedit opinio Bartoli negativa:
sed nihilominus uxor prædicta habitura sit usumfructum in pecunia redacta ex exemplatione protocollorum, tanquam in pecunia hereditaria.
In † tutore & curatore minoris hæc concordia verifi- 32
cari poterit, quando pecunia præd. redacta ex exemplatione protocollorum conversa & collocata fuisset in
rem fructiferam, puta emtionem prædiorum, vel in redditus annuos, prout tutor & curator id facere tenetur:
tunc namque decimam eorum, sicut ceterorum fructuum & reddituum minoris deducet tutor vel curator,
alias secus.
Limitat † partem negativam de decima protocollo- 33
cum Baec. d. c. 25. num. 28. quando officium tabellionatus
ad patrem pertinens, & omnia protocolla pertinerent
quoq; ad pupillum, & per substitutum tutorem in solidum gerat officium tabellionatus, & in eius domo omnia fiunt & administrantur, quæ in domo tabellionis:
tunc namq; tutor hic vel curator decimabit proventus
officii, quoniam in redditu officii esse videtur, quod exinde percipitur. & quidem si casus ita contingit (prout
potest ex privilegio Regis vel alterius Domini temporalis hoc jus habentis) vera mihi & tenenda videtur hæc
sententia: Ceterum est de raro contingentibus.
Hodie in his Regnis attenta l. 24. tit. 25. lib. 4. nov. collect. Reg. qua cavetur, que las escripturas processos y registros del escrivano muerto, o privado y del que renunciare el
officio de escrivano se entregue al escrivano, que succediera
en el officio, quæstio prædicta de decima protocollorum
vacat, & non est necessaria, nisi in specie limitationis
modo adductæ: Registra † igitur jam non comprehen- 34
duntur in fructibus bonorum Notarii defuncti, nec
vendi possunt per heredes, sicut antea, secundum Avendannum respons. 38. versic. fin. quem refert & sequitur D. Azevedo in d. l. 24. n. 2. ubi etiam, † quod ideo medietas e- 35
orum, quæ ex protocollis percipietur, non pertinet ad
uxorem defuncti secundum Baec. d. c. 25. n. 23. qui tamen
non loquitur in ea specie, sed in qua cum supra citavimus, nihilominus tamen illatio præfata est vera, ex qua
etiam nostra observatio comprobatur, nempe ut neque
tutor vel curator pupilli filii tabellionis defuncti decimabit ea, quæ ex protocollis ipsius percipientur; quia
ipsa non pertinent ad heredes, & sic ad pupillum, sed ad
successorem in officio d. l. Regia, nisi in casu limitationis
præfatæ Baecæ, quando ex privilegio conceditur pupillo officium tabellionatus paternum, serviendum per ejus tutorem vel curatorem: Eandem illationem sequitur & probat late idem Azevedo in l. 3. & 4. nu. 20. tit. 9.
lib. 5. nov. collect. Reg. ubi eam hoc modo declarat, ut licet
in hac specie uxori non acquiratur medietas protocollorum, quia non sunt fructus, acquiretur tamen medietas illius lucri ex protocollis provenientis in futurum,

interim, quod successori non traduntur: Nam licet uxor relicta usufructuaria per maritum tabellionem non acquirat, nec faciat suam quoad proprietatem pecuniam illam, quæ ex exemplationibus protocollorum percipitur, bene tamen poterit frui pecunia, tanquam usufructuaria, non vero tanquam proprietaria, *ut concludit Guilielm. Benedict. in repet. cap. Raynutius, versic. cætera bona, num 27. de testament.* & ita servari in forensi judicio testatur Rebuff. *in l. bonorum, 49. pag. 363. in princ. ff. de verbor. signif.* Idem ergo in hac specie erit dicendum in tutore vel curatore respectu decimæ fruitionis dictæ pecuniæ, nisi adhuc dicamus, contrarium esse observandum in eis, quia tenetur pecunias otiosas minoris convertere in emtionem prædiorum, vel alias ad interesse licitum collocare, *ut alio cap. late diximus.* Unde decimam fructuum ex his redditibus provenientium decimabunt, non vero habebunt fruitionem decimæ partis pecuniæ redactæ ex exemplatione protocollorum, quia alias esset in damnum minori cessatio collocationis illius partis in emtionem prædiorum, quam omnino tenentur facere, *ut prædiximus.*

36 Sed † quia *de d. l. 24.* mentionem fecimus, observandũ erit, eam declarari *per l. 31. tit. 20. lib. 2. nov. collect. Reg.* ut non procedat in locis, ubi consuetudo est, quod mortuo tabellione, (aut eo renuntiante, cum idem sit quoad hoc, quod registra aut protocolla tabellionis mortui aut renuntiantis) æstimentur per duos alios tabelliones, & sic æstimata successori, vel alii ea volenti tradantur ea æstimatione: tunc namque medietas dictæ æstimationis, non solum quoad usumfructum, sed etiam quoad proprietatem erit uxoris, tanquam bona quæsita constante matrimonio, *ex d. l. 31. ut late probat Azevedo in d. l. 3. & 4. num. 20.* ubi etiam, quod in tali pecunia cadit decima arrharum. Et prædicta opinio *ex d. l. 31.* observatur in praxi, & quotidie ita fit, teste Joan. Garf. *in tract. de conjug. ac quæst. num. 69.* qui addit circa intellectum *in d. l. 24.* quod an protocollum libere tradendum sit successori in
37 casu *d. l. 24.* adhuc † ex facto agitatum vidi & varie judicatum, sed quia tunc pendet, id omittit: Ego vero credo, quod libere tradendum sit, nisi consuetudo sit in contrarium, *ut in d. l. 31.*

SUMMARIA.

1 *Decimam an deducat tutor vel curator ex donis annuis aliisque muneribus, quæ vasalli offerunt suis dominis temporalibus minoribus viginti quinque annorum, & per totum cap. dicitur, num. 10.*

2 *Usufructuarius non solum accipit annuam mercedem, sed etiam quod super eam erogatur, & sic non solum fructus ordinarios, sed etiam extraordinarios.*

3 *Conductor fructuum & omnium emolumentorum & jurium prioratus debet habere spolia sive successiones decedentium ad priorem alias pertinentia.*

4 *Collector Cameræ Apostolicæ ejusque generalis conductor omnium fructuum & emolumentorum atque jurium Episcopatus, & Archiepiscopatus vacantis habere debet successiones parochorum decedentium, quæ in hoc Episcopatu Civitatensi vocantur luctuosa, nisi aliud consuetudine fuerit obtentum atq; introductum.*

6 *Conductor fructuum Archidiaconatus, non debet habere solita præstari Archidiacono in ingressu suo & jucundo adventu, & ratio differentiæ inter hunc casum & positum supra, numero 3. ponitur primo, numero 9.*

7 *Fructuum appellatione non venit, nisi illud, quod renascitur, & subinde redit saltem aptitudine & in genere suo.*

8 *In generali concessione non venit illud, quod specialiter destinatum est, & reservatum personæ.*

CAPUT XXVIII.

An tutor vel curator decimet dona annua, hoc est, Los presentes de cada anno, & res, quæ vasalli extra ordinem offerunt pupillo domino suo in significationem lætitiæ, prosperi adventus?

PUpillo † domino temporali alicuius oppidi sive oppidorum mittuntur quotannis à vasallis suis dona seu munera certa vel incerta: Tempore præterea prosperi adventus eius offerunt ei aliquas res in signum lætitiæ, quæritur, *an hæc decimabit tutor vel curator ipsius domini minoris?* Et decimaturum videtur, quia decimat non solum fructus naturales, sed etiam pensiones domorum & redditus, quosquidam vocant civiles, *ut resolvimus supra, in hac 3. part. cap. 23.* Sed hæc sunt huiusmodi, cum videantur fructus vel saltem obventiones jurisdictionis, quas etiam decimat tutor vel curator, *ut supra diximus hac 3 part. d. cap. 23. n. 14. cum seqq.* Ergo & hos proventus decimabit.

Secundo ex text. *in l. divortio, §. quod in anno, ff. solut. matrim. ibi, item si locatio agri talis fit, ut super annuam mercedem aliquid amplius præstaret, &c.* Ex quo textu 2
notant Doctores, quod ille, ad quem fructus pertinent, non solum accipit annuam mercedem, sed etiam quod super eam erogatur, & non solum lucratur fructus ordinarios, sed etiam extraordinarios, qui solvuntur conductore, in fine quinquennii, ultra pensionem ordinariam, *ita Baec. de decim. tut. c. 25. n. 3. & Barbos. in d. § quod in anno, num. 5.*

Tertio, quia si aliquis conduxit fructus, & omnia e- 3
molumenta, & jura prioratus, ad eum spectant & pertinent spolia, seu successiones curatorum, sive parochorum omnium ecclesiarum subjectarum, dicto prioratui, tempore locationis morientium, quæ quidem spolia sive successiones pertinent ad priorem ratione dicti prioratus per obitum dictorum parochorum, quoniam veniunt appellatione fructuum, large sumpto vocabulo, vel saltem apellatione redditum, & obventionum, cum his terminis generalibus omnium & quorumcunque, *ita Bertr. cons. 202. non videtur, lib. 3. quem refert & sequitur Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1 §. 37 gl. 10. nu. 47. ad fin. Baec. de decim. tut. c. 25. n. 4. & Barb. in dict. §. quod in anno, sub. n. 6. ad fin.*

Hinc deducitur, ut ad collectorem Cameræ Aposto- 4
licæ eiusq; generalem conductorem omnium fructuum & emolumentorum, atque jurium Episcopatus, seu archiepiscopatus vacantis, spectent & pertineant præd. successiones curatorum ecclesiarum d. dignitatis quæ in hoc Episcopatu Civitatensi vocantur *luctuosa*, hoc est, melior res mobilis, aut se movens, quæ reperitur in bonis beneficiati curati decedentis, quam eligerit episcopus: hoc namque jus sede episcopali vacante ad Cameram Apostolicam pertinebit, nisi aliud consuetudine fuerit obtentum atq; introductum: Ergo tutor, vel curator, ad quem decima fructuum generaliter pertinet, non solum deducet decimam ex his, quæ proprie fructus sunt, verumetiam ex his, quæ sunt redditus, *ut probavimus sup. d. c. 23. huius tertiæ partis.*

Sed pro contraria parte, in nostra hac principali 5
quæstione, facit tex. *in l. si Seio amico, §. Medico, ff. de annuis legat.* vbi inquit, tex. *Medico Sempronio ea, quæ vivus præstabam, dari volo,* ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.

Hinc dixit Oldrad. *cons. 129. incip. in quæstione, &c.* 6
quod ad eum qui conduxit fructus archidiaconatus, non spectat illud, quod solitum est præstari archidiacono, in ingressu suo & iucundo adventu. Non enim hoc cadit in locatione fructuum. Idem etiam scribendo tenuit Alb. *in rub. C. de actio. emt.* & Oldradum referunt & sequuntur

ſequuntur Bald. Paul. de Caſtr. Imol. Alex. *nu. 9.* Aret. & Iaſ. *n. 8. in d. §. quod in anno*, Petrus Anch. *in repet. c. ſi propter tua debita in 3. q. princ. de reſcript. in 6. Guimi. in gla. pragmat. de agnat. verſ. fructibus, in fin. Boer. deciſ. 19. n. 6. deciſ. 133. n. 4. & alios referens Baec. d. c. 25. num. 8. & 11.* Et hæc deciſio Oldradi, & ſequacium vera eſt in ſe non quidem ſuis rationibus, quia non concludunt, ſed potius recte expenſæ probant contrarium, *ut oſtendit Car. Mol.*
7 *in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 37 gl. 4. n. 3.* Sed quia appellatione fructuum non venit, niſi illud quod renaſcitur, & ſubinde redit ſaltem aptitudine & in genere ſuo, *ut in d. l. divortio, §. quod in anno, & §. non ſolum. & §. ſi fundum, eiuſdem l. ſed non illud.* quod non renaſcitur, nec iterum oritur, & non venit niſi ſemel, *ut in d. l. divortio, § ſi vir in fundo, & ibi per Dd.* Sed iſtud de quo agit Oldrad. nunquam præſtatur, niſi ſemel in vita. Igitur non tranſit in locationem generalem fructuum, vel reddituum annuorum: Deniq; quia in generali conceſſione non venit illud, quod ſpecialiter deſtinatum eſt, & reſervatum per-
8 ſonæ, † *argum. l. obligatione generali, ff. de pign. c. in generali, de reg. iur. in 6.* & ſic non tranſit iſtud, quod ſemel pro iucundo adventu debitum perſonæ præſtatur & velut ad eius honorem reſervatum, ut in ſ terminis ita defendens & declarans opinionem Oldradi tenet Carol. Molin. *d. gl. 4. n. 3.* dicens eſſe veram in ſe, ſemperq; ſibi placuiſſe, & eam ſequitur prædict. ratione Barbo. *in d. §. quod in anno, n. 6. & 7. & Baec. d. c. 25. ubi ſupr.* Neq; hæc ſententia Oldradi eſt contraria primæ ſupra adductæ, ex Bertrando & ſequacibus: Nam etſi Bertrand. prima facie videatur reprobare Oldradum, *ubi ſup.* recte tamen inſpiciendo, non eſt ita, quia loquitur in diverſo caſu, & ita Bertrandus ibi non reſpondet ad rationes Oldrad. ex eo, quod eius dictum non ſit verum, ſed ex eo, quod non concludunt in caſu, in quo conſuluit Bertrandus, & ſic uterq; recte concludit in ſuo caſu, *ſecund. Carol. Mol. dict. §. 37. gl. 12. n. 47. ad finem.*

9 At diverſitas † utriuſq; caſus in eo conſiſtit meo iudicio, quod in prima ſpecie Bertrandi ſpolia, ſive ſucceſſiones curatorum decedentium, ſint reiterabilea, & plures ſuccedere poſſunt tempore prioratus durante, quamvis extraordinarie, & per intervalla, ideoque merito, ut veniant appellatione fructuum largo ſumpto vocabulo, vel ſaltem veniunt appellatione reddituum, & obventionum, ac proinde ad conductorem prioratus pertinēt, in ſecunda vero ſpecie, hoc eſt, in caſu Oldradi illud, quod minoris eſt præſtari archidiacono, pro eius iucundo adventu, & ingreſſu ſemel tantum in vita præſtatur, videturq; eſſe perſonale, quoniam dator in honorem ipſius archidiaconi. Ergo appellatione fructuum non venit, quia non renaſcitur, nec appellatione redditnum, vel obventionum, quia ſemel tantum in vita præſtantur ipſimet archidiacono, & non alii. Ergo ad conductorem archidiaconatus non pertinet.

10 Quid igitur dicendum eſt in quæſtione principali præmiſſa de tutore & curatore, *an decimare poſſit prædicta?*

Et quidem ex ſupradictis decidenda venit hæc quæſtio in hunc modum, ut ſi quidem minori aliqua à vaſallis annuatim, & per intervalla, ordinarie vel extraordinarie præſtentur, eaq; vaſalli præſtare iure, vel conſuetudine obligati ſunt, & ſic ex neceſſitate ea præſtant. tutor vel curator eorum decimam habere debet, & deducet, quoniam non eſt liberalitas vaſallorum, ſed potius obligatio præciſa, & ſic redditus ad pupillum pertinens dici poteſt, & ſive ſit annuus, ſive per temporis intervalla debitus, eadem verſatur æquitas, quæ in annuis redditibus, eademq; viget legis mens, tunc namque ceſſant verba, & diſpoſitio d. §. *Medica*, quia in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit, *ut in regula iuris vulgari.*

Si tamen ea non ſint neceſſario offerenda, ſed tantum dantur in ſignum lætitiæ, & ſemel tantum, prout eſt illud, quod vaſalli domino offerunt & præſtant pro eius proſpero adventu & ſimilibus, non decimabuntur per tutorem vel curatorem, quia eſt quædam donatio, & liberalitas ſpontanea, quam non decimat tutor vel curator, quoniam eſt augmentum & non fructus, quia non renaſcitur ex natura ſua, neque qui ſemel donat, tenetur iterum donare, quæ diſtinctio profecto vera eſt, atque tenenda, quia deducitur & probatur ex ſupradictis, & in terminis ita noſtram quæſtionē reſolvit Baeca *dict. ca. 25. num. 7. cum ſequentibus.*

SUMMARIA.

1 *Decimam iuris præſentandi, & cōmodi inde provenientis minori ex iure patronatus eccleſiaſtica ſibi competente, an tutor vel curator deducere poſſit? & per totum caput, diſtinguitur n. 9. iuncto n. 17.*
2 *Ius præſentandi ſive eligendi, eſt fructus iuris patronatus.*
3 *Ius præſentandi ad beneficia competit marito conſtante matrimonio, cui univerſitas bonorum, quibus ius patronatus annexum erat, in dotem data fuit.*
4 *Præſentatus ab uxore, quæ in maioratu ſucceſſit, ſemper præfertur.*
5 *Ius patronatus durante matrimonio acquiſitum, dividitur in his Regnis inter virum & uxorem.*
6 *Ius præſentandi ad ſacerdotia, competit uſufructuario univerſitatis bonorum, cui ius patronatus annexum eſt: & etiam poſſeſſori maioratus.*
7 *Tutor præſentat ſimul cum pupillo, & præſentatus ab eo præfertur præſentato a pupillo, ſi pupillus infans ſit.*
8 *Mulier in regionibus, in quib. conſtitutum eſt, ut mortuo marito habeat dimidium fructuum rerum mariti, poteſt præſentare.*
10 *Ius patronatus nec præſentatio nō venit, quoties fit mentio fructuum ad alicuius ſuſtentationem.*
11 *Ius patronatus eſt individuum, & ideo non venit in diviſione.*
12 *Tutor vel curator ratione ſuæ decimæ fructuum, non eſt proprie uſufructuarius, ſed creditor, nec ei dantur bona ut eis utatur & fruatur ut uſufructuaria parte, ſed omnes fructus pertinent ad pupillum, qui decimam ei debet ut creditori.*
13 *Fructuum vel redditū appellatione non veniunt iura.*
14 *Ius præſentandi non tranſit in patrem.*
15 *Ius patronatus an tranſeat in fideicommiſſarium?*
16 *Conductor fructuum, non conſequitur collationes ſeu præſentationes beneficiorum.*
17 *Alimenta debentur patrono inopi ab Eccleſia.*
18 *Decimam alimentorum debitorum patrono inopi ab eccleſia, an percipere debeat tutor vel curator patroni minoris?*
19 *Alimenta ab eccleſia non ſunt præſtanda patrono inopi, quoties deductis expenſis neceſſariis pro fabrica ipſius nihil ei ſupereſt.*

CAPUT XXIX.

An tutor vel curator decimare poſſit ius præſentandi, & commodum proveniens pupillo vel adulto ex iure patronatus eccleſiaſtico ſibi competente?

PUpillus † vel adultus habet ius præſentandi ad plura 1
beneficia, ſibique ob id annuus redditus præſtatur, quæritur *an illud vel hoc decimabit tutor vel curator, nempe, an ad decimam ſacerdotium præſentare poſſit pro ſe, & decimam partem reddituus annuus ſibi acquirere?* Et cum tutor vel curator non decimet fructus, qui non renaſcuntur, quoniam fructus non ſunt, *ut ſupra non ſemel*

decimmm,& multo minus iura pertinentia ad pupillum, nimirum, si ius præsentandi non decimet, cum ex eo alt non possit, quia honorem suppeditat potius, quam pecuniam, *ut Baeca de decim. tut. cap. 25. nu. 30.* ubi, quod neque poterit retrahere rem venditam ex eo, quod ad pupillum pertineat iure sanguinis ius retrahendi. Non enim decimat iura, quæ non suppeditant pecuniam nomine reditus, neque ea, quæ ad paranda alimenta apta non sunt.

Sed oportet sigillatim agere de quolibet ex supradictis casibus, nempe primo, *an tutor vel curator possit ad singula decem beneficia præsentare suo tantum nomine & iure proprio idoneum aliquem clericum?* Secundo, *an decimare possit redditus vel lucrum annuum suo minori competens & proveniens ratione prædicti iuris patronatus & præsentationis?*

Quoad primum, plura sunt, quæ in utramque partem movere possent. Pro affirmativa namque primum facit, quod tutor decimat fructus, *ut in nostra l. fori, hac de re agente.*

2 Ius autem † præsentandi sive eligendi est fructus iuris patronatus, *glo. fin. in cap. cum Bertholdus, de re iudic. gl. ordinariasin cap. cum olim, ver. capitulo de maior. & obed.* ubi Abbas *num. 2.* & communiter scribentes id notant, præsertim Felin. *num. 2.* qui plura in idem adducit, Inno. *in princip.* & Abb. *nu. 3.* Imol. & scribentes in *c. consultationibus, de iure patron.* idem Abb. *in c. fin. nu. 8. de concess. preb. Rota nova de iur. patron. decis. 268. incip. collatio. nu. 1. Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 1. nu. 3. Cæsar Lambert. de iur. patron. lib. 1. 2. part. 10. q. princ. art. 3. nu. 2. Baeca de decim. tut. c. 23. n. 16.*

3 Secundo, † quia ius præsentandi ad beneficia competit marito constante matrimonio, cui universitas bonorum, quibus ius patronatus annexum erat, in dotem data fuit, *ut censuit Rota nova de iur. patro. decis. 422. nu. 1. sequitur Rochus de Curt. de iur. patron. ver. ipse vel u, n. 60. cum sequent. Carol. Molin. in consuetud. Paris. §. 1. gloss. 1. nu. 3. Cæsar Lambert. post longam disputationem, d. q. 10. princip. art. 2. per totum, sequitur alios allegans Baeca de decim. tut. c. a. 23. n. 18. & 19.* hoc verum intelligens, quando ius patronatus non competit iure personæ, sed adhærens est & munitum certo loco, castro, vel fundo, *ut in c. cum seculum, de iur. patro.* Et hæc opinio est æquior, *secundum Baec. de non melior. rat. dot. fil. cap. 26. col. 2. nu. 2.* & verior videtur D. molin. *de Hisp. primo, lib. 1. c. 24. n. 3.* quamvis contrariam sequatur Abb. *in d. c. fin. num. 8. de concess. preben. & Felin. in c. cum olim, nu. 2. de maior. & obed. & Iaſ. in l. diuortio, §. si vir in fund. n. 7. ff. solut. matr. Guilielm Benedict. in rep. cap. Raynutius, de testam. versic. cetera bona, nu. 37. de testam. & alii relati per Baec. d. cap. 23. nu. 30. versi. octavo.* sed eorum opinio non est tenenda, *secundum D. Molin. ubi supr. qui n. 32.* asserit, quod quamvis ab scribentibus controverti soleat, utrum, quando dantur in dotem ea bona, quibus ius patronatus annexum est, maritus vel etiam uxor præsentare possint, & an præferendus sit is, qui ab uxore præsentatus est illi, quem maritus præsentaverit, vel econverso? de quo late disputant Dd. *de quibus ibi per eum.*

4 In bonis tamen † maioratus alienari prohibitis semper præsentatus ab uxore, quæ in maioratu successit, præferendus erit, ut ibi bene probat & citat Palat. Rub. *in cap. per vestras, de don. inter vir. & uxor. §. 42. nu. 10.* id in Regina proprietaria dicente, motum ex doct. Baldi *in cap. significavit, de rescript. n. 3.*

5 Tertio, † quia sicut iure Regio lucra quæsita constante matrimonio dividuntur, ita etiam ius patronatus constante matrimonio acquisitum dividitur inter eos, *ut tenet Palat. Rub. in rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 61. n. 13. & Covar. lib. 3. variar. resol. cap. 19. quos refert & sequitur Baeca d. c. 23. n. 17.*

Quarto, † quia similiter etiam usufructuario universitatis bonorum, cui ius patronatus annexum est, competit ius præsentandi ad sacerdotia, *ut solvit Cæsar Lambert. de iure patron. lib. 1. 2. part. 10. quæst. princip. art. 1. nu. 8. Carol. Molin. dict. §. 1. gloss. 1. num. 3. quod sequi videtur Roch. de Curt. de iure patronat. ver. ipse vel u, nu. 64. ubi plura referens consil. 23. n. 1. & alios allegans Baeca d. c. 23. num. 27.* quod verius videtur D. Molin. *lib. 1. de Hisp. primog. cap. 24. nu. 4.* quamvis plures scribentes à prædictis relati, contrariam opinionem veriorem esse censeant, quod à fortiori locum habet in possessore maioratus, *ut prob. ibidem Molina num. 1. cum sequentibus.* Ergo idem dicendum est in tutore vel curatore respectu decimæ, in qua est usufructuarius per legem fori, quia valet argumentum de toto quoad partem, & econverso, *l. qua de tota, cum simil. ff. de rei vend.* 6

Quinto, † quia tutor etiam stante iure communi, quo ei non datur nec debetur salarium, præsentat simul cum pupillo, & præsentatus ab eo, præfertur præsentato à pupillo, si pupillus infans sit, *ut late scribunt I. an. Andreas & Doctores in cap. ex eo, de elect. lib. 6. in cap. 1. de cure patron. Anchar. consi. 3. Palat. Rub. in d. cap. per vestras, §. 43 succedit alia notabilis quæst. num. 3. & alios allegans Baec. d. c. 23 n. 20.* 7

Sexto, † ex tradiis per Matth. de Afflict. *in constit. Sicilia, incip. licentiam, in secunda quæst. 1. nomb. quem refert Baec. d. cap. 23. num. 21.* ubi tenet, quod cum in aliquibus regionibus sit constitutum, ut mulier mortuo marito habeat dimidium fructuum rerum mariti, talis mulier potest præsentare. Ergo & tutor vel curator ratione suæ decimæ respective. 8

Nihilominus † tamen in hoc primo articulo contrarium est tenendum cum Baeca *ubi supra, dict. cap. 23. nu. 30. & latius ea. 23. n. 23. cum sequentibus.* Imo, quod tutor vel curator non percipiat decimam iuris præsentandi ad Ecclesiam vel sacerdotium: licet enim præsentatio sit fructus, non tamen fructus hic renascitur, nec aptus est ad alimenta tutoris sive curatoris. Unde non de his fructu intelligenda est lex fori, quæ permittit tutori vel curatori decimam fructuum percipere, sed de illis fructibus, qui sunt apti ad alimenta, ut patet ex eius verbis ibi: *mantengalos de los frutos, y como para si del diezmo,* & clarius in l. Gothorum fori iuzgo de hoc loquente ibi, *como para si el diezmo, para que aya en que biva.* Cum enim fit mentio fructuum ad alicuius sustentationem, † non venit ius patronatus nec præsentatio, *ut ex Felin. & Guilielm. Benedict. probat Baec d. cap. 23. nu. 25.* & refert, relinquens tamen cogitandum) Chassan. *in consuetu. Burgun. rub. 6. des enfans, &c. §. 4. in text. ibi, & fuis le... femme, &c. n. 5. fol. 216. pag. 2.* 9 10

Secundo eadem opinio probatur, quia cum iure Regio tutori vel curatori non dentur omnes fructus suo labore & administratione, sed tantum decima earum, ius præsentandi non potest ad eum transire.

Est † enim ius hoc individuum, *c. 1. de iur. patron.* ideo non venit in divisione, *ut cum aliis docuit ... an. in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 6. in versi. sur la mort... n. 3. versi. quarto.* 11

Quinimo, † nec proprie tutor usufructuarius est decimæ partis, sed creditor, nec ei dantur bona, ut eis utatur & fruatur, sicut usufructuario partis rei, sed omnes fructus pertinent ad pupillum, qui decimam ... debet, ut creditori: sed ius patronatus non transit nisi cum universitate, *ut in c. ex literis, de iur. patron.* Ergo, &c. 12

Tertio, † quoniam appellatione fructuum vel ... tuum, non veniunt iura, *ut in c. grandi, de supplen. neg. prælat. lib. 6.* ubi notat Dominic. & Alexan. ... *divortio, §. si vir in fundo, ff. solut. matrim. Baec. d. c. ...* 13

Quarto, † quia ius præsentandi non ... it in patrem, *ut cum Ferro, in consuetudin. Burdeg. al. ... tit. de iure per ...* 14

per fin. §. 1. fol. 11. probat Baec. dict. cap. 23. num. trigesimo.

15 Quinto, † quia ius patronatus non transit in fideicommissarium, *ut tenet Bart. argumen. text. ibi in l. quia perinde. vers. restituta, ff. ad Trebellia. quem sequuntur ibi Paul. de Castr. in lectura Bolonens. & Alexan. nu. 3. & 4. in l. quamvis, §. nihil, ff. eodem tit. ad Trebell. & plures allegans Baec. dict. cap. 23. nu. 31. & sequuntur, & communem dicunt plures, quos ad hoc refert Doctor Molina de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 24. nu. 5. cum sequentib.* ubi eius fundamenta refert. Sed quamvis hæc opinio contra fideicommissarium communis sit, verior tamen est contraria, imo quod in ipsum transeat ius patronatus ratione universæ hereditatis in eum devolutæ sive restitutæ, *ut latissime comprobat & ostendit Doctor Molin. ubi sup. nu. 6. cum sequentib.* non tamen ideo transibit in tutorem vel curatorem ratione decimæ fructuum sibi debitæ, quia in eo cessant rationes prædictæ verioris sententiæ, nempe, quod eidem non devolvatur universitas aliqua bonorum, sed tantum creditor sit decimæ partis fructuum minoris.

16 Sexto, † pro hac parte secunda & tenenda, facit, quia conductor fructuum, quem Galli *firmarium* vocant, nõ cõsequitur collationes seu præsentationes beneficiorũ, *ut in c. ex literis, & ibi Abb. de iur. patro. & idem Abb. in disp. incip. Angerio, & alii plures, quos refert & sequitur Baec. de decim. tut. d. c. 23. n. 32.* Ergo multo minus tutor vel curator, cum tantum creditur sit decimæ partis fructuum. Et ita proculdubio est tenenda hæc secunda pars principalis: tametsi Chassan. *in consuetud. Burgund. rub. 6. §. 4. verb. & fault la dicta femme, num. 4. versic. sed quare iuxta prædicta*, examinans in utramque partem similem quæstionem, relinquat cogitandum: ad fundamenta partis contrariæ respondet Baec. *d. c. 23. ad fin.*

17 Quoad secundum, † breviter resolvendum est, tutorem vel curatorem decimare posse redditus vel lucrum annuum suo minori competens & proveniens ratione iuris patronatus, & præsentationis iussu, & præcepto fundatoris, quoniam sunt veri & proprii fructus apti ad suppeditandum victum, *ut in terminis probat Baeca d. c. 23. num. 33.* qui, licet loquatur in commodo pecuniario, idem est in alio commodo & redditu apto ad victum, nempe frumenti, vel alterius speciei huiusmodi eadem ratione.

18 Maior dubitatio est, † *an idem sit dicendum in alimentis à iure debitis patrono inopi ab Ecclesia, iuxta text. in c. nobis 25. in fin. de iure patron. ibi, pro fundatione quoque Ecclesia honor processionis fundatori servatur, & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurritur*, sicut in sacris est canonibus institutum, *c. quicunque 16. quæst. 7.* Ex quibus iuribus ita tenet Goffredus *in summa de iure patron. post princip. 2. colu. & Hostien. in summa eiusdem titul. §. quid competat, colu. 2. versic. sequitur emolumentum, Innoc. Abb. & omnes in rubr. eodem titu. & in dict. cap. nobis, Paul. de Citadin. in tract. de iure patronat. 6. part. 1. quæst. 4. artic. & Roch. de Curt. in eodem tract. ver. & utile, in princ. & alios plures allegans Lambert. de iure patron. lib. q. 334. princ. in 1. artic.* ubi in fine, quod hæc est omnium Doctorum communis sententia, dicit etiam communem Doct. Molin. *de Hispan. primogen. dict. lib. 1. d. c. 24. n. 21. sequitur Petr. Surd. in tract. de alimen. tit. 4. quæstio. 24. n. 14. fol. 169. & iterum tit. 9. quæst. 22. nu. 14. fol. 368. col. 2. & alibi sæpissime, l. 9. tit. 6. lib. 1. Nov. collect. Reg.* Et apud supra dictos est videndum, quomodo hoc intelligi debeat.

Cum igitur Ecclesia dives alere teneatur patronum egentem, hocque sit commodum pecuniarium singulis annis & mensibus præstandum, videtur, quod decimam eius percipere possit & debeat tutor vel curator sui minoris, hoc ius patronatus habentis cum prædicto emolumento.

Nihilominus tamen videtur hæc quæstio in proposito decidenda, ex illa, an decima tutori vel curatori danda sit, si fructus adhuc sint tenues, ut præter alimenta pupilli nihil ei supersit, de qua late egimus supra, *hac 3. par. c. 12. per totum*, ubi resolvimus, adhuc decimam dandam tutori vel curatori in prædicta specie, cum alias pupillus habeat, unde se alere possit, & tutor agat de damno evitando, & de compensando suo labore.

Sed adhuc in specie de qua agimus, nempe, de alimentis patrono egenti debitis ab Ecclesia, contrarium crederem esse dicendum, nempe, ut ea decimare non possit tutor vel curator: siquidem sunt necessaria pro sustentatione minoris, & ipse non habeat alias, unde se alat. Non igitur fame perire debet.

Sic etiam videmus, † quod si Ecclesiæ patronatæ, deductis expensis necessariis pro fabrica ipsius, nihil superest, non tenetur ipsa alere patronum etiam egentem, nisi ex iis, quæ sibi supersunt, deductis supradictis expensis & alimentis, ut probat text. *in c. iranos, in fin. 25. quæst. 2.* & tenet gloss. *in d. c. quicunque vero ad inopiam, 16. q. 7. & late Cæsar Lambert. ubi supra, secundo artic. nu. 2. cum sequentib. nec non & alios allegans Petr. Surd. de aliment. titul. 6. quæstio. 32. n. 1. cum sequentib. fol. 261.* Ergo ita etiam, nec minor patronus in prædicta specie tenebitur suum tutorem vel curatorem alere, aut ex suis alimentis necessariis partem aliquam ei præstare. Neque oberit, quod tutor vel curator agat, etiam in hac specie de compensando labore suo, & sic de damno evitando: quia cum aliunde sibi subveniri non possit, merito, quod cum onus tutelæ & curæ sit necessarium favore minoris, ne sint aliqui fructus eius, quorum decimam habere debeat, officium tutoris vel curatoris gratis subire & exercere teneatur potius, quam minori omnino egenti alimẽta sibi necessaria, nec aliqua pars ipsorũ auferatur, quia charitas bene ordinata incipit a seipsa, & ipse habet primum & potius ius ad prædicta alimenta, quam tutor vel curator, cum non sufficiant, nisi uni tantum: quod si alias haberet minor, unde se aleret, Ecclesia non teneretur eidem alimenta præstare, ut patet. 19

SUMMARIA.

1 *Decimam partuum ancillarum & augmenti rei, an deducat tutor vel curator? & num. seqq. per totum caput, præcipue n. 6. cum seqq.*

2 *Fructuum appellatione non veniunt partus ancillarum, sed bene appellatione reddituum.*

3 *Heres gravatus restituere fructus deductis redditibus, deducet partus ancillarum, secus si gravatus esset restituere deductis fructibus.*

4 *Partus ancillarum in lucem editi durante matrimonio, dividuntur inter virum & uxorem, & n. 14.*

5 *Decima fructuum & redituum minoris, defertur à l. fori tutoribus & curatoribus pro labore.*

7 *Partus ancillæ in fructus non sunt.*

8 *Decimam non deducit tutor ex quibuslibet redditibus minoris, sed ex his, qui natura vel functione apti sunt ad alendum pupillum, ut hic.*

9 *Maritus non lucratur partus ancillæ dotalis, sed in solidum pertinet ad uxorem, ut in n. 10.*

11 *Augmentum rei non pertinet ad usufructuarium, nisi quoad usumfructum, præterquam si sit separatum à re, in qua habet usumfructum, quia tunc nec in augmento habet usumfructum.*

12 *Commissum rei emphyteuticæ, pertinet ad proprietarium, non vero ad usufructuarium.*

13 *Decimam agmenti non deducet tutor vel curator, nisi quoad fructus eius.*

15 *Tutor, qui iure Gallico fructus lucratur, non lucrabitur successiones pupillo obvenientes.*

16 De-

16 *Decimat tutor vel curator glandem, eiusq; redditum.*
17 *Decimat tutor vel curator fructus rei alienari prohibita.*
18 *Fructus primogeniti non sunt pars primogeniti, nec videntur alienari prohibiti, ideo communicantur inter virum & uxorem.*
19 *Decimam lucri & negotiationis cum pecunia minoris exercitæ, an percipiet tutor vel curator?*
20 *Decimam de donatis pupillo tutor non deducet.*
21 *Donatio non dividitur inter virum & uxorem, quamvis fructus eius sint communes.*
22 *Decimat tutor vel curator fructus rei donatæ minori.*
23 *Decimam non deducet curator ex operis & artificio sui adulti.*
24 *Decimam an deducet tutor vel curator ex annuis redditibus sui minoris, quando debitores eiusdem habebant aliquam exceptionem, qua se tueri poterant ad eos non solvendos, & tamen gratis, vel alias omiserunt eam opponere, ut minori condonarent?*

CAPUT XXX.

An tutor vel curator decimet partus ancillarum & augmentum rei?

1 QVod tutor † vel curator decimet partus ancillarum, illa præcipue inter alia ratio persuadere potest.
Quod appellatione † redditum veniunt partus an-
2 cillarum, licet non appellatione fructuum, *iuxta glo. in l. deducta, §. hereditatem, ff. ad Trebe. & in cap. grandi, verb. de redditibus, de supplend. negligentia prælat. lib 6. gl. fin. in ca. generali, de elect. li. 6. & in l. frugem, ff. de verbor. signif. sequitur plures referens Baec. de decim. tut. cap. 23. num. 2.* ubi, quod plus comprehendit verbum, *redditus*, quam verbum, *fructus*: verbum enim redditus comprehendit omnes proventus promiscue, *secundum Card. in clemen. 1. in princ. de excess. prælat.*
3 Vnde † heres gravatus restituere fructus deductis redditibus, deducit partus ancillarum, quos non deduceret, si rogaretur restituere deductis fructibus, *l. in ratione, la 2. ff. ad leg. falc. Imol. & Alex. in l. mulier, §. heres, & in l. deducta, §. hereditatem, ff. ad Treb.* sed tutor & curator non solum decimat fructus, sed etiam redditus pupilli sive adulti, *ut supra probavimus & resolvimus, c. per totum huius tertiæ part. & tenet etiam Baec. d. c. 23. n. 2. ad med.* Ergo decimare debet partus ancillarum.
4 Secundo † eadem opinio comprobari videtur ex alia, quæ habet, quod partus ancillarum constante matrimonio in lucem editi, dividuntur inter virum & uxorem, ut fuit iudicatum in Regio prætorio Granatensi post longam controversiam, *teste Baec. d. cap. 23. num. 3. & iure probat ibi nu. 15. & Villalob. in ærario communium opinionum, litera D. num. 236. D. Azeved. in l. 3. & 4. num. 17. 18. & 19. titu. 9. lib. 5. nov. coll. Reg.* Ergo ita etiam videtur, quod dividantur cum tutore & curatore quoad suam decimam.
Tertio, † quia si decima fructuum & redditiuum mi-
5 noris defertur à lege fori tutoribus vel curatoribus pro labore, maior labor impenditur in educandis servis pupilli, quam in eius redditibus exigendis, ut patet. Ergo à fortiori videtur, ut tutor vel curator deducat decimam partuum ancillarum, quam fructuum & redditiuum.
6 Nihilominus † tamen contrariam sententiam pluribus fundamentis probavit Baeca, *ubi supra, d. c. 23. num. 4. cum seqq.* Imo, quod tutor vel curator non decimet partus ancillarum: dicens, hoc sibi videri æquius, prudentius, & verbis & menti legis accommodatius & etiam verius.
Primo, quia partus † ancillæ in fructu non sunt, *l. in pe-*
7 *cudum, ff. de usur. §. in pecudum, Instit. de rer. divis. l. tamque, §. si. ff. de usur. l. ancillarum, ff. de pet. hered. Pet. Barb. in l. divortio, §. non solum, sub n. 20. ff. solut. matrim. & D. Azeved. ubi sup. num. 18.* est optima l. 23. tit. 21. par. 3. ubi ita habetur, *Otrosi dezimos que si la sierva, de quien fuesse otorgado el usufructo a otri, oviesse fijo, o si ja. moguer nasciesse despues en poder del usufructuario, non deven ser de mas del sennor cuja es la sierva, fueras ende si el sennor gelo oviesse otorgado sennaladamente que lo oviesse: e esto es por esta razon. Porque comoquierque todos los fructos que nacen de las bestias e de los ganados, deven ser de aquellos à quien es otorgado el usufructu de ellos, Empero en el parto de la sierva no es ansi: porque segun natura los fructos de todas las cosas, fueron dados, y otorgados para servitio del home. E porende àquel para cuyo servitio fueron fallados los fructos de las otras cosas, no seria guisado. nin derecho, que el fuesse contado por usufructo de otri.* Est enim homo dignissima creatura, *l. iustissime, ff. de ædil. edict.*
Neque † obstat, quod appellatione redditus veniant 8
partus ancillæ, & quod tutor deducit decimam, ex quibuslibet redditibus, ut in primo fundamento contrario, quia tutor non deducit decimam ex quibuslibet redditibus, sed ex his, qui natura vel functione apti sunt ad alendum pupillum, ut sunt redditus pecuniarum, tritici, vini, olei, cæterorumque fructuum naturalium vel industrialium, non autem ex pretio, quo forte venit ancillæ partus, qui non videtur in lucem editus, ut ex eius pretio paretur victus, sed ut ministret, & serviendo operas præstet. Neque enim verisimile est, Legislatorem de his redditibus sensisse, sed de fructibus & redditibus, qui quotannis renascuntur ex fundis agrisque, non vero de partu ancillæ, *ut latius prosequitur & probat Baeca d. cap. 23. num. 9.*
Secundo, † & præcipue eadem sententia negativa ve- 9
rior efficitur ex eo, quod maritus iure communi non lucratur partus ancillæ dotalis, *l. 1. C. soluto matrim. l. penul. §. mancipia, ff. eod. tit. l. 20. tit. 11. part. 4.* ubi cavetur, partus ancillarum non esse mariti, nisi in se periculum damni & mortis recipiat, neque pecorum, licet lucretur fructus & omnes quoscunque redditus, *l. dotis fructus, ff. de iure dot. l. pro oneribus, C. eod. tit.* & tamen dantur pro oneribus matrimonii sustinendis, *ut in dicta l. pro oneribus,* quæ longe maiora sunt, quam onus tutoris & curatoris, ut patet, & tamen maritus non lucratur partus ancillarum. Ergo nec tutor vel curator eos decimare poterit. Nec etiam † partus ancillarum dividuntur cũ ma- 10
rito, sed in solidum pertinent ad uxorem, *l. unica, § cumque, versi. itaque, C. de rei uxor. act.* sive constante matrimonio nascantur, sive post divortium, *l. si marito. 32. §. fi. ff. solut. matrim. Petrus Barbos. ubi sup.* Quod igitur in fructu non est, non pertinet ad maritum: sed potius dotem auget, *ut in dict. §. fina. & tenet Baeca d. c. 23. num. 10. quem sequitur Barbos. ubi sup. n. 21.*
Sed augmentum † rei non pertinet ad usufructuarium, nisi quoad usumfructum, præterquam si sit separatum à re, in quo habet usumfructum, quia tunc, nec in augmento habet usumfructum, *l. item si fundi, §. sed si insula, ff. de usufruct. Oldrad. consi. 229. ad fin. refert plures & sequitur Baec. de decim. tut. c. 42. n. 10.* 11
Et probat † *num. 12.* ex eo, quod si res emphyteutica 12
durante in ea alicuius usufructu, incidat in commissum, commissum pertinet ad proprietarium, non ad usufructuarium, quoniam per commissum consolidatur dominium utile cum directo, directum autem non habet usufructuarius: Ergo ad eum non pertinet commissum. Præterea, commissum est res, quæ venit per modum separatum: ergo ad fructuarium non pertinet, *ita Guido Pap. decis. 277. utrum proprietarius, n. 3. & alii plures, quos refert & sequitur Baec. d. n. 12.*
Et ideo † neque tutor vel curator decimabit augmé- 13
tum, nisi quoad fructus eius, *ut late probat Baeca dicto cap.*

cap. 24. n. 10. cum seqq. Ergo non decimabit partus ancillarum, cum non sint in fructu, nec redditus decimabiles dici possint, sed potius augmentum.

14 Non obstat † secundum fundamentum supra in contrarium adductum, scilicet, quod partus ancillarum constante matrimonio nati, dividuntur inter virum & uxorem, iuxta leges huius Regni, quæ omnia lucra volunt inter eos communicari. Idoamq; verum est, quoniam præfatæ leges Regiæ non solum fructua vel redditus, sed etiam ipsasmet res omnes matrimonio constante lucratas, iubent communicari inter virum & uxorem, & non solum redditus, sed etiam omne augmentum & quæsitum constante matrimonio, ut patet ex ipsismet legibus. Ergo merito, quod iore Regio partus ancillarum nati durante matrimonio, inter virum & uxorem communicentur & dividantur, quicquid alias esset iure communi stabilitum. At vero tutor non decimat, nisi tantum fructus & redditus, qui renascuntur, non vero augmentum, nec ipsas res quæsitas durante tutela vel cura, nisi quatenus ad earum fructus. Ergo nihil obstat prædict. secundum fundamentum contrariæ partis.

Tertium etiam non obest, quoniam etiam tutor & curator laborat in fundo & in administratione ceterarum rerum, & nihilominus ea non decimat, sed tantum fructus, atq; ideo decimabit redditus operarum servorum, non tamen ipsos servos.

Cum ergo tutor vel curator non decimet augmentum rei pupillaris, sed eius fructus, consequens est, ut partus ancillarum non decimet, sed eorum redditus.

15 Hinc est etiam † ut licet iure Gallico tutor lucretur fructus, non tamen lucrabitur successiones pupillo obvenientes, quoniam solum lucratur fructus, qui renascuntur, successio autem non renascitur, *ita tenet Chassa. in consuet. Burgund. rub. 6 §. quarto. versic. & facilla dicto firmo, numero secundo, versicu. quid vernias*, quod & in nostra Hispania verissimum censeo, ut tutor vel curator non decimet successiones pupillo vel adulto obvenientes.

16 Decimabit † igitur tutor vel curator glandem, eiusque redditum, quia dicitur esse in fructu, & appellatione glandis omnia fructus continentur, *l. qui venenum, §. glandis appellatio, l. sylva cadua, §. glans caduca, ff. de verbor. signific l. una, in fin. ff. de gland. leg. Boer. decis. 11. nu. 6.* estque verissimum, & in terminis tenet Baeca *dicto cap. 24. num. 14.*

17 Similiter † etiam decimabit fructus ex re alienari prohibita.

18 Fructuam namque † primogenii non sunt pars primogenii, nec videntur prohibiti alienari, ideo communicantur inter virum & uxorem, *ut scribit Palat. Rub. in repet. rubrica, ca. per vestras, de donat. inter virum & uxor. §. 62. unde lucra, num. 10. & Rodric. Suartz, quas refert & sequitur Baeca dict. cap. 24. nu. 15. & Azeved. in l. 3. & 4. n. 27. tit. 9. li. 5. nova collect. Reg.* ubi hoc intelligit, dum tamen sint talea fructus, qui etiamsi non essent de primogeniis, communicarentur. Unde merito quoque, quod eos sibi decimet tutor vel curator, *secundum Baec. ubi supra.*

19 Decimam † quoque percipiet tutor vel curator, si cum pecunia pupilli vel adulti aliquam artem vel negotiationem exerceat, ut lucretur forsan maiores fructus, quam si pecuniam fœnori daret. Ex lucro namque illo decimam deducet, ut æquius esse, & magis conveniens rationi & menti legis affirmat Baeca *dicta cap. 24. num. 61.* in quo subsisto. Imo verius contrarium iudico, nisi vere fructus fiot naturales vel industriales, aut redditus & pensiones domorum: hos namque decimabit, non vero aliud lucrum ex negotiatione pecunia minoris proveniens, cum hoc non sit io fructu, qui renascatur, & lex nostra fori, de qua agimus, tantum loquatur de fructibus, non vero de alio lucro, quod non renascitur: præsertim, cum posset etiam damnum esse, qui ex prædicta negotiatione, prout his temporibus fere cuminuntur contingere solet, & tamen tutor vel curator non teneretur resarcire minori damnum inde forsan proveniens, nisi in culpa sit eius. Accedat, quod tutor vel curator tenetur pecunias minoris in emtionem prædiorum, vel redditus secundum morem provinciæ usitatos convertere, *ut supra late alio capite resolvimus.* Horum igitur fructus & redditus decimabit, non vero aliud lucrum ex negotiatione cum pecunia minoris proveniens, quia hoc nulla lege cavetur. Sibi igitur imputet tutor vel curator qui cum posset, & teneretur pecunias minoris convertere in emtionem prædiorum, vel in prædictos redditus usitatos convertere, in negotiationem, quamvis licitam eas impendit: siquidem lex fori hoc casu non loquitur, & exposuit se periculo amittendi capitale vel partem eius, vel saltem iuri suo deducendi decimam ex fructibus vel redditibus, si, quod prædictum est, fecisset, tacite visus fuerit, aliud faciens renuotiare. Idemque erit dicendum, etiam si non invenerit prædia vel redditus annuos in provincia usitatos, in quæ converteret pecuniaa sui minoris: adhuc namque eadem ratione, si in negotiationem aliquam eas converterit, lucrum inde proveniens non decimabit, nisi vere sint fructus aut redditus, ut prædiximus.

De donatis † autem minori, tutor vel curator decimam non deducet, quoniam res donatæ non sunt fructus, sed augmentum, & de augmento decimam non percipit, *ut supra probavimus.* Denique, & quia ibi nullus est, nec fuit labor tutoris vel curatoris. Sic † etiam donatio non dividitur inter virum & uxorem, quamvis fructus eius sint communes, *ut in l. 2. titu. 9. libro quinto, nova collect. Reg. & ibi Doctor Azeved. num. 25, alios allegans.* 20 21

Fructus † tamen ei donatæ minori decimabit tutor vel curator, *ita Baec. d. c. 24. n. 18.* 22

Deinque † ex superioribus deducitur, quod curator non deducet decimam ex operis adolescentia, puta, si erat opifex vel artifex, cuius officii ratione plura lucrabatur. Cum enim hæc potius dicenda sint lucra & augmentum, vel si dici possunt fructus, non sunt fructus rei adulti vel pupilli, de quibus loquitur lex fori, sed potius personalea, de quibus ipsa non loquitur, eos non decimabit curator, ut his & aliis fundamentis in terminis probat Baeca *d. cap. 24. num. 19. cum seqq. ad fin. capitis,* dicens hoc esse verius. 23

Postremo † eadem ratione decidit Baec *in d. tractat de decim, tut. c. 26. nu. 13.* elegantem quæstionem illam, scilicet, quod si pupillus habet annuos aureos centum, debitores tamen possunt se tueri exceptione, quo minus solvant, commoti tamen misericordia, vel astu pupilli, non utuntur exceptione uno anno, & aureos centum integre solvunt, an tutor possit eos decimare? Et respondet non posse, quia non ex re sua, sed ex donatione & remissione debitoris, & quia potius est augmentum, quam redditus. Secundo idem probat ex *l. si heres, ff. ad l. Falc.* in illis verbis *sed & si is, qui solvendo non erat, legaverit, & heres, cum creditoribus decideret, ut stilum solveret, & ob eam decisionem factum sit, ut aliquid retineret, nihil legatariis debiturum: quia eam quantitatem non ex hereditate, sed ex decisione habet.* Ampliatque Baeca *n. 14.* suam præfatam opinionem, sive minor ea consequatur ex misericordia vel liberalitate debitoris, sive ex stupore solventis, sive ex propria industria, *ut inquit notat omnes Doctores in l. tertia, ff. ad leg. Falcid.* Idemque ait esse dicendum, quando debitor solvit deceptus dolo minoris, tum quia, fructus non sunt, tum quia tutor non decimat fructus male acquisitos, sicut nec socius, *l. quod autem, ff. pro socio, dicemus late infra cap. seq.* 24

In

In contrarium autem, imo quod in præmissa specie tutor vel curator decimet prædictos centum aureos, facit, quoniam, utcunque sit pupillus, consequitur integra centum tanquam sibi ex reddita debita, unde non est curandum de modo, *l. non unde, Cod. si certum petat.* nec de medietate, *ut in l. 3. ff. de lega. præstand.* cum lex furi decimam fructuum tutori vel curatori permittens & concedens, generaliter loquatur de fructibus rerum minoris. Ergo hæc centum exacta, ut redditus & fructus sunt decimanda.

Quid tenendum? ego profecto, quoties debitores quacunque ratione moti exceptione aliqua sibi competente usi non sunt, sed integre solverunt absque remissione expressa, eaque certa & clara, verius esse credo & tenendum, quod tutor vel curator prædictos redditus integre sic exactos decimare possit: si vero exceptionem veram & certam opposuerunt vel voluerunt opponere, & postea eam remiserunt, moti misericordia vel alias vel per industriam minoris, vel subornatorem sulventus, tunc sequor opinionem Baeçæ, quia ea in specie militant eius fundamenta supra relata, non vero in priori: similiterque sequor eius opinionem, quando debitor solvit, deceptus dolo minoris ex ipsius rationibus. Quod si debitores in perpetuum remitterent ius suum, & integros redditus solverent, iam revera fructus rei pupilli essent, decimarique possent tanquam redditus, *ut idem Baeç. fatetur ibidem n. 13. ad fin.* & bene.

SUMMARIA.

1 Decimare an possit tutor vel curator fructus vel redditus illicite acquisitos? & numerus seqq. per totum caput, præcipue n. 2.

3 Servus non acquirit domino illicite acquisita.

4 Acquisita a filio negotiante cum pecunia patris, quomodo sint dividenda?

5 L. 3. supra in. tit. 15. part. 6. & l. 7. tit. 4. de las laveres, lib. 3. fori intellectus.

6 Filius non communicat cum fratribus illicite acquisita cum pecunia patris.

7 Illicite acquisita durante matrimonio vel societate, non sunt communicanda nec dividenda inter virum & uxorem nec inter alios socios.

8 Maritus potest restituere illicite acquisita, antequam ad communionem ea adducat.

9 Tutor potest recensere solutionem res illicite acquisita pupillo faciendam, cum teneatur ad eius restitutionem.

10 Res illicite acquisita non sunt dividenda, quamvis alias lucra sint dividenda ex dispositione legis vel hominis.

11 Tutor qui aliquid usurarie acquisivit, tenetur illud restituere, etiamsi pupillus id possideat.

12 Proxeneta, quo mediatore res acquiritur, tenetur ad restitutionem usurarum.

13 In dubio semper bona præsumuntur licite acquisita.

CAPUT XXXI.

An de illicitis fructibus vel redditibus tutori vel curatori decima debeatur?

1 Opportune † se nobis offert quæstio illa examinanda, an tutor vel curator possit decimare fructus vel redditus illicite acquisitos, puta usurarios.

Et prima quidem facie videtur posse ex generalitate *l. fori*, de hoc agentis: siquidem illi sunt fructus & redditus quotannis exigi & reddi soliti, ex quibus minoralit : ergo tutor vel curator de decima quoque eorum aleodua est.

Accedat etiam, quod eadem ratio hic militat, scilicet laboris, administrationis. Ita enim tutor vel curator in his ea igendis & administrandis labor... acquisitis. Idem ergo ius statuendum est in ... *gumento l. illud, cum simil. ff. ad legem Aqu.* Denique ... fata *l. fori*, concedens decimam fructuum tutori ... ratori, non respexit ad modum acquisitionis ... pupilli, ut iuxta eam concederet eius tutori vel ... decimam, si iuste quæsita forent vel eam denegan... licite quærerentur: sed tantum considerans fructus ipsos & redditus. Eorum namque, utcunque acquisitorum, decimam concessit administratoribus minorum suorumque bonorum tandem tutor tenetur usuras exercere, *ut in toto titu. C. de usur. pupill. & l. ob fœnus, & ibi Doctores, ff. de administr. tut.* ergo, etiam si redditus sint usurarii, tutor poterit eos decimare.

Postremo facit, quia pupillus eiusque tutor vel curator, quoad acquisitionem fructuum & redditüum bonorum ipsius minoris respective, eodem iure censendi sunt, minor pro novem partibus, tutor vero vel curator pro decima: siquidem ita per *l. fori*, inter eos dividuntur fructus & redditus per nomina numeralia, & partes quotativas, licet diverso iure eisdem quærantur. Minori namque ratione dominii, tutori vero vel curatori ratione laboris in administratione impensi. Sicut ergo pupillus habet suas novem partes fructuum & redditüum illicite acquisitorum & penes se remanent cum onere restituendi, ita etiam videtur, quod decima eorum penes tutorem eius vel curatorem cum eodem onere remanere debeat, quia æquiparatorum æquiparata esse debet dispositio, & ne una & eadem res diverso iure censeatur, contra regulam iuris *l. cum, quæ ades, ff. de usucap. cum simil.*

His tamen non obstantibus, contraria sententia in specie nostræ quæstionis procul dubio tenenda est ut verior & sanior, imo quod tutor vel curator non possit deducere decimam ex redditibus vel fructibus illicitis, quomodocunque illicite acquisiti sint. Primo.

Quia, † licet quicquid servus acquirit, domino acquirat, hoc tamen locum non habet in illicite acquisitis, *l. quod servus, ff. de acquir. possess.* 3

Secundo, † quia licet acquisita a filio negotiante cum pecunia patria, sint communicanda inter patrem & filium, *iuxta glo. in l. cum oportet, in princi. ver. ex eius sub stantia, ibi, sed quid, C. de bonis, quæ lib. ubi Bart. num. 3. & communiter Doctores, idem Bar. in l. 1. §. sed neque Castrens. ff. de collatio. bonor. idem Bart. in l. si tibi decem, §. si pactus, num. 5. ff. de pact. & in l. illud, C. de collatio. num. 2.* ubi quod hoc debet intelligi de lucro, quod fit ex pecunia patris deducto labore personæ, & quod communis usus in illa terra se habet, quod de eo, quod quis lucratur cum pecunia alterius, medietas attribuatur propter laborem personæ lucrantis, & altera medietas pecuniæ. Illud vero, quod filius acquisiit, quod attribuitur personæ propter laborem, sit adventitium, illud vero, quod attribuitur pecuniæ, sit profectitium. Et eum Bartol. in hoc videtur esse receptior opinio secundum Dec. *an dict. l. illud, numer. 12. & Menoch. de arbit. iudic. libro 2. centur. 2. casu 126. num. quarto, ubi alios al legat & sequitur Anton. Gomez. in l. 29. Tauri, num. 24.* ubi ex hoc ad plurima infert quotidiana & utilia, & distinctionem Bartol. *ubi supra*, & glossæ opinionem veriorem & magis communem appellat Ayor. *de par. it 3. par. quæst. 2. n. 4.* 4

Sed ubi non est hæc consuetudo, lucrum huiusmodi est dividendum arbitrio iudicis, qui hoc considerabit, an filius plus vel minus medietate lucri habere debeat pro suo labore, *ut tenent plerique omnes in dict. leg. cum oportet, in princip.* ubi Corneus *colum. 2.* ... communem, & *consilio 130. volum. 2. col. 2.* communem quoque profitetur Socin. *consilio 92. num. 15 volumin. 1. Curt. in l. frater a fratre, num. 72. ff. de condict. indeb. & Rip...*

l. in quartam. num. 157. ff. ad leg. Falcid. sequitur Jas. in l. si tibi decem. §. si pactus, num. 7. ff. de pact. Et hanc receptiorem appellat plures allegans Joan. Orof. *ibi num. 3.* ubi refert, opinionem glossæ esse communem, item & opinion. Bartol. *ubi supra,* & tandem Orosc. *num. 4.* ponit hanc supradictam concordiam, ut prius consuetudo, postea arbitrium judicis consideretur, ibique refert duas rationes, quare inter patrem & filium dividatur prædictum lucrum: & limitat duobus modis eandem sententiam, scilicet quod respectu operarũ filii dicatur adventitium, sive dividendum secundum consuetudinem, sive arbitrio judicis, dicit communem plures referens Gregor. Lopez *in l. 3. tit. 15. part. 6. in gloss. Mercaderia,* ubi refert Socin. ubi supra distinguentem in hoc quinq; casus, quos sequitur. Dicit etiam communem D. Castellus *in l. 29. Taur. gloss. 1.* sequitur alios referens Menoch. *ubi supra, num. 5.* dicens, *num. 6.* quod judex pecuniæ quantitatem & industriam considerabit, & si unam ab altera parum distare animadverterit, æqua lance lucrum dividat: si vero industria pecuniæ lucrum accedat, æquum erit, ut tantundem deferat judex patri, quantum pecuniæ quantitas ratione temporis, & qualitatis personarum lucrari potuit, & residuum filio adjudicet, *ut egregie respondet Ang. cons. 112. bona acquisita.* Et quod hæc ratio in casu contrario eadem ratione incunda est, credit quoq; Menochius *ubi supra num. 7.* pariter judicis esse arbitrium, cui adiudicandum illud sit, quod ex bona & inspe- rata fortuna obvenit contra Socin. *consil. 162. colum. 2. libr. 2.* existimantem, patri esse adjudicandum, cum patris nomine negotiatum esse præsumatur, quod minime verum esse opinatur Menochius, cum filius nomine potius proprio, ut sibi acquirat, quam patris negotia tractare videatur, *ut ibi probat & tandem Ayora ubi supra, num. 2. & 3.* Ita cum Bart. & glos. *ubi supra,* & magis communi rem hanc resolvit, *Que las ganancias que evieren hecho con dinero del padre, si es cierto que se hizieron con el dinero, sin la industria y trabajo del hijo, en tal caso se han de dividir entre los herederos, como peculio y bienes del padre, como si oviesse dado aquellos bienes à cambio, o a perdida y ganancia de compannia, o otro retracto semejante. Pero si fuesse cierto que se ganaron con el trabajo e industria del hij, y no con los dineros del padre, en tal caso seran las ganancias del hijo, y no de los herederos del padre: Pero que en caso de duda sacado el dinero que die el padre para los herederos, todas las ganancias se partiran, la mitad para el hijo, por la industria y trabajo de su persona. y la otra mitad para sus herederos del padre.*

5 Nec † supradictis obstat l. 3. *in princ. tit. 15. partit. 6.* ubi dicitur, *Todas las cosas que el hijo ganare en mercaderia con aver de su padre seyendo en su poder todas las deve aduzir a particion con los otros bienes, que fueron de su padre, e partir las con los otros hermanos:* quæ lex revera videtur approbare opinionem gloss. *dict. l. cum oportet, ut habetur etiam in leg. 7. tit. 4. De las labores, lib. 3. fori,* & corrigere supradictam communem opinionem Doctorum, quę habet, quod quatenus lucrum attribuendum est pecuniæ, dicatur profectitium, & quæratur patri, quatenus vero industriæ & labori filii, adventitium, & quæratur filio quoad proprietatem, & non conferatur fratribus post mortem patris. Et ita voluit Castell. *in l. 29. Taur. in 1. gloss.* & etiam videtur corrigere aliam communem sententiam, de qua supra, quæ habet, quod ubi non est consuetudo dividendi lucrum prædictum pro medietate, dividendum sit arbitrio judicis.

Non inquam obstant dictæ leges Regiæ supradictis communibus sententiis & doctrinis, quoniam primo respondet Gregorius Lopez. *in dict. l. 3. in gloss. Mercaderia, circa finem.* quod forte attenta æquitate restringenda sit ad quinq; casus, de quibus per Socin. *d. consil. 91. volum. 1. quos ibi refert & sequitur Greg. Lopez,* secundo respondet Anton. Gomez. *in dict. l. 29. Taur. num. 24.* quod dicta l. 3. non corrigit supradictam communem sententiam, sed quod intelligatur, quando filius lucravit sine opera. Sed quia hæ solutiones divinant, accipe tertiam eis potiorem, scilicet, ut dictæ leges Regiæ intelligantur, quando filius ut institor, patris suo nomine negotiatur, alias servanda sunt communia, *ita in terminis respondet Ioan. Orosc. in dict. l. si tibi decem. §. si pactus, n. 6. ff. de pact. & ante eum Montal. in dict. l. 7. fori, in gloss. Con el aver del padre.* Quarta autem & planior erit, ut intelligantur dictæ leges Regiæ juxta prædictam distinctionem, de qua supra, quæ videtur æquissima, *ita Ayora, ubi supra, num. 5. fol. 123. colum. 3.*

Hæc tamen † omnia, licet ita se habeant (& nunc ad 6
rem) non tamen procedant in illicite a filio acquisitis cum pecunia patris, quia hæc non communicabit filius cum fratribus, *ita tenet Bart. per textum ibi, in dict. l. quod servius, num. 2. & in dict. leg. iund, num. 2. C. de collat.* & est communis opinio, *secundum Ioan. Orosc. in dict. leg si tibi decem, §. si pactus, num. 5. & refert plures Baeca dict. cap. 26 num. 3.* Ergo ita etiam tutor vel curator non decimabit illicite acquisita per usuras, vel alias ex pecunia minoris.

Tertio, † quia sic etiam illicite acquisita durante ma- 7
trimonio vel societate, non sunt dividenda nec communicanda inter virum & uxorem, vel inter alios socios, *l. quid autem, ff. pro soc. l. 2. & 8. tit. 10. partit 5.* Ita docuit in marito & uxore Palat. Rub *in rubrica de donat. inter virum & uxor. §. 65.* limitabis & Rodericum Suarez. *in tit. De las ganancias, 4. limitat. Chassan. in consuetud. Burgund. rubric. 4. §. 2. ver. & a quest. num. 16. versic. 8. limita. quos refert & sequitur Baeca dict. cap. 26. num. 3. & ultra eum Rebuff. in compendio alien. rerum eccles. num. 29. & Didac. Perez. in l. 2. tit. 4. libr. 5. Ordinam. pag. 162. versic. quæritur, Doctor Azeved. in leg. 2. num. 6. tit. 9. lib. 5. novæ collect. Reg. & Joan. Garsia de conjugal. acquest. num. 71.*

Imo † maritus illicite acquisita potest restituere, an- 8
tequam ad communionem ea adducat, *secundum Palat. Rub. ubi supra, & Baec. alios allegantem dict. cap. 26. nu. 8. nec non & Azeved. ubi supra, & Ioann. Gars. dict. num. 71.* Ergo ita etiam tutor sua non faciet nec pupilli illicite acquisita.

Imo † ante traditionem illorum pupillo faciendam 9
poterit, si velit recusare solutionem illi faciendam rei illicite acquisitæ, cum teneatur ad eius restitutionem, *secundum Cynum, Alberic. & Salyc. in l. novissime, C. de administr. tut. quos ad hoc refert & sequitur Baec. dict. cap. 26. numero 7.*

Quarto, † & magis in terminis hæc nostra principa- 10
lis sententia probatur ex doctrina Pauli Castrens. *in l. 3. ff. ad leg. Falcid.* quæ habet, quod si lucra sunt dividenda inter aliquos ex dispositione legis vel hominis, res illicite acquisitæ non sunt dividendæ, quæ doctrina est communiter approbata, *teste Alexand. in dict. leg. 3. & consilio 77. libro 5. secundum Baecam ubi supra, numero 4.*

Accedat & quinto, quia tutor vel curator tantum decimat fructus rei pupillaris, pupilli autem non censetur, quod ab eo auferri potest, *leg. qui concubinam, §. si heres, ff. de legat. 3. gloss. in l. non quocunq;, §. 1. ff. de legat. 1. late Ias. in d. l. non quocunq;, in princ.*

Sexto facit, † quia tutor, qui aliquid usurarie acqui- 11
sivit, tenetur illud restituere, etiamsi pupillus id possideat, *gloss. in cap. final. 46. distinctione, & alios allegans Baeca dict. cap. 26. num. 6.* ubi † quod etiam proxeneta, 12
quo mediatore res acquiritur, tenetur ad restitutionem usurarum, & utrumque ibi probat. Cum ergo tutor teneatur restituere redditus illicite acquisitos, non est admittendus, si eorum petat decimam, *argumento l.*

dolo facit, ff. de reg. iur. & quia in pari caussa turpitudinis potior est conditio possidentis, l. 2. C. de cond. ob turp. caus. cum similibus, quibus fundamentis hanc partem ut veriorem merito probavit Baeca d. l. cap. 26 num. 2. cum seqq. ubi num. 9. respondet ad illud fundamentum contrarium, nempe, quod tutor debeat & teneatur usuras exercere, quod hoc hodie non procedit, sed tantum potest rem pupilli otiosam fœnori licitu tradere, secundum Bart. Imol. & Molin. quos ibi refert, quod etiam nos late resolvimus, supra 2. part. cap 9.

Cetera etiam fundamenta in contrarium adducta cessant, data illicita acquisitione fructuum, cum ipsa omni jure, præcipue canonico, & etiam civili noviori sit prohibita, nec lex fori, de qua agimus in hac tertia parte hujus tractatus, de prædict. illicita acquisitione fructuum aut redditum censisse censenda est, sed de licite quæsitis, quia in dubio semper bona præsumuntur licite acquisita, † argumento l. merito, ff. pro Soc. Bald. in l. cum oportet, column. 2. Palat. Rub. in repet. rubr. de donat. inter virum & uxor. §. 65. limitabis, num. 9. versic. in dubio tamen, & Baeca d. c. 26. ad fin. cap.

SUMMARIA.

1 *Decimam fructuum vel redditurum ecclesiasticorum minoris, an deducat tutor vel curator? & num. seqq. per totum caput resol. itur negative.*

2 *Tutor datus à judice seculari, non habet potestatem in bonis spiritualibus vel ecclesiasticis pupillo competentibus.*

3 *Statuta laicorum etiam generalia & pro utilitate ecclesiæ, non ligant clericos.*

4 *Pater tenetur reddere rationem filio de fructibus castrensibus vel quasi castrensibus, prout sunt præbenda filii tanquam extraneus, quia in eis non habet usumfructum, adeoq; tenetur eos præcipuos restituere ipsi filio.*

5 *Filiusfamilias clericus per susceptionem sacrorum ordinum non liberatur a patria potestate quoad temporalia; sed quoad spiritualia bene liberatur ab ea.*

6 *Tutor vel curator datus à judice ecclesiastico minori clerico ad sua bona administranda salarium condignum habere debet, vel decimam per imitationem legis civilis, quia deficit in hac specie ius Canonicum.*

CAPUT XXXII.

An tutor vel curator decimam deducat fructuum, vel redditumm Ecclesiasticorum minoris?

1 MINOR habens † fructus vel redditus ecclesiasticos sacerdotii vel pensionis annuæ, quæ auctoritate Apostolica reservata sub tutela vel cura fuit, quæritur, an sicut de fructibus & redditibus profanis tutor vel curator decimam habere debet, ita etiam & de fructibus & redditibus ecclesiasticis? Hanc quæstionem examinat Baec. de decim. tut. cap. 24. num. 1. cum sequentibus, & tandem resolvit verius esse tutorem vel curatorem non posse decimare fructus beneficii ad pupillum vel adultum pertinentes, eo fulcitum motus fundamento, quod tutor

2 datus à judice seculari, non habet potestatem in bonis spiritualibus, vel ecclesiasticis pupillo competentibus, nec potest integrare personam minoris [illegible] clerici, ut docet Ancha. in cap. si annum decimum quartum, de judic. lib. 6. [illegible] ibi Dominic. & Francus, addentes, quod tutor testamentarius vel dativus non potest litigare pro beneficiis sui pupilli Cha[illegible] in consuetud. Burgund. rubr. 8. §. 1. versic. & primo. numero 51. columna 2. facit gloss. in d. cap. si annum, verb. eisdem, quæ habet, quod licet in [illegible] bus [illegible] libus sufficiat auctoritas patris, ut in l. cum oportet, C. [illegible] non [illegible], C. de bon. quæ lib. illud verum est in bonis patrimonialibus, non in ecclesiasticis, in

quibus neque auctoritas [illegible] cutus sis alterius indicis profan[illegible] stinctione, c. at si clerici, de judic. l. ille a quo, [illegible] ff. ad Trebellia. Cum autem tutor vel curator [illegible] clesiasticis ad pupillum pertinentibus n[illegible] potestatem administrandi, deficit ratio [illegible] pro labore concedit administrator dec[illegible] um, deficiente autem ratione legis, defi[illegible] textus, cum cessante, de appell. cum simi[illegible] tereа, qui non potest administrare, qui d[illegible] tas legis, non est danda decima, ut supr[illegible] tertia parte, c. 8. nu. 8. cum sequentib. Ergo non [illegible] ei decima ex supradictis fructibus & redd[illegible] sticis.

Sed pro contraria parte facit general[illegible] quæ non distinguit. Ergo nec nos dist[illegible] l. de pretio, ff. de public. in rem act. l. non di[illegible] de arb. cum simil.

Urget præterea pro hac parte affi[illegible] lis eiusdem legis fori in ea expressa [illegible] administrationis. Certum namque est, [illegible] curato. ita laborat in administratio[illegible] ficii sui minoris, & in [illegible] ctione r[illegible] pensionis annuæ, sicut in admini[illegible] bonorum & reddituum p[illegible] omnibus eadem ratio, eadem juris d[illegible] servanda erit, argumento [illegible] nd, cum simil. ff. a[illegible] Aquil.

Tertio expendo pro eadem opinione verba [illegible] gis fori, ibi, *Recaban a ello, y a los sus bienes [illegible] los aguardar con todos sus bienes [illegible] bienes*, omnia bona comprehenduntur deinde d[illegible] *quesquiera que los, tenga, mantenga los de [illegible] tome para si el dezimo de los frutos por razon de [illegible]* no. Itaq; de fructibus, quibus ali debet minor, & [illegible] ditibus beneficii vel pensionis annuæ, alen[illegible] minor, sicut de profanis, ut patet: Erg[illegible] de[illegible] cimam habere debet tutor vel [illegible]

Quarto considero, quod dec[illegible] annum, n. 14. de judic. lib. 6. quæ[illegible] abet, quo[illegible] bus non curatur patria potestas, ac proinde [illegible] est necessaria tutoris vel curatoris ad bona [illegible] dmaior quatuordecim annis potest per se vel per procuratorem agere & defendere caussam spir[illegible] vero quatuordecim annorum per curat[illegible] bi constitutum per Episcupum vel per official[illegible] loquitur quoad actus judiciales, non vero in a[illegible] stratione & exactione bonorum & re[illegible] diciali, quæ quidem temporalis est, no[illegible] tualis.

Nihilominus † tamen omnibus recte pe[illegible] & tuminatis, prior opinio negativa verior videt[illegible] tenenda, tum ex supradictis: tum etiam & f[illegible] sunt de foro ecclesiæ, ideoque statut[illegible] gantur, c. fin. de rebus eccles. non alien. c. E[illegible] Mariæ, de constit quamvis statutum sit ge[illegible] & vil ecclesiæ, ac propter fraudes vitandas, [illegible] Bartol in specie notat Abb. num 1, etiam [illegible] in m nortbus ordinibus constituti, ut late tradit [illegible] c. n. 6. & Bald. in c. cum venissent, num. 6. de eo, qui mitt[illegible] possess. caus. rei serv. quos refert & sequitur [illegible] Perez in l. 1. tit. 8. lib. 5. ordin. colum. 1030. vers[illegible] sequen. ubi, quod pater de fructibus † cast[illegible] quasi castrensibus tenetur reddere rat[illegible] quam extraneus, & quod pater in bon[illegible] nullum habet usumfructum, & quod [illegible] toere præcipuos ipsi filio, vel valorem [illegible] Abbatem & Card. quos refert & tenet [illegible] testate tempore, § fin. n. 1 ff. de neg. [illegible] ter administravit bona præben[illegible]

[illegible] rum gestorum reddere rationem admini[illegible] *ut in l. sacrasancta, C. de sacrosanct. eccles.* ubi [illegible] quod istæ præbendæ habentur loco peculii qua[illegible] castrensis, vel quasi: *sequitur Rodoric. Suarez in quæst. [illegible] sortie. ad in. post repetitiones*, ubi ejus addit. citat. Bar[illegible] *in rubr. de pecul. cleric.* & Bald. *in l. 3. §. si quis minor, [illegible] secunda lectura, ff. de minor.* dicentem non acquiri pa[illegible] nullo modo, quod [illegible] consequitur ex fructibus suæ præbendæ, quod etiam tenent alii Doctores, estque ve[illegible] [illegible].

Duo igitur [illegible] fundamento [illegible] partis negativæ deducuntur, quæ eam [illegible] confirmant & premunt. [illegible] quod supra di[illegible] non ligat [illegible] bonis, redditibus & fructibus ecclesiasticis & spirituali[illegible] nec eos [illegible], quinimo nec de eis loquitur, [illegible] eius [illegible] loqui, sed tantum de [illegible] quibus habebat facultatem disponendi, nempe, [illegible] secundum quod pater non habet [illegible] bon[illegible] clerici [illegible] patria p[illegible] *ut in dict. l. sacrosan[illegible] de [illegible] scopo & cle[illegible] tradit [illegible] in cap. quia nos, n. [illegible] *solamen.* & [illegible] opinio, nec contra [illegible]

5 [illegible] testatur Didac. Perez *in l.* [illegible] *3. lib.* [illegible] *column. 12.* & nos eum eo *in repet. § ut, num.* [illegible] *de hered. qualit. & diff.* quod [illegible] mul constituto in minoribus ordi[illegible] verum est & procedit, quoad tempo[illegible] ad spiritualia. Horum namque [illegible] tunc patrem potestatem h[illegible] intellectus secundum Jason. *column.* [illegible] *num. 11. in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui* [illegible] *diximus, ubi supra, num. 8.*

Cum ergo paterfamilias non habeat usumfructum in bonis spiritualibus filii, hoc est, facerdotii vel pensionis annuæ ecclesiasticæ, *ut probavimus*, nec tutor aut curator auferre debet decimam eorum.

Non obstant modo fundamenta contraria, quia omnia cessant ex secundo fundamento nostræ sententiæ negativæ.

6 Posset autem † [illegible] nostra [illegible] statt in tutore vel curatore dato à [illegible] minori cl[illegible] habenti sacerdotium vel pensionem [illegible] nuam ecclesiasticam, administranda prædicta sua bona ecclesiastica redditusque & fructus e[illegible] perandos & exigendos, quod fieri potest & debet, si tutor vel curator eidem detur à judice ecclesiastico [illegible] vero à seculari, *ut probavimus, supra in primo cap. huius operis de tutel.* Tunc namque tutor vel curator h[illegible] bit potestatem legitimam administrandi prædicta bona spiritualia, eorumque fructus & redditus recuper[illegible] neq; cessabit fundamentum Baecæ & nostrum, ac [illegible] inde justum salarium pro labore administrationis eidem tutori vel curatori à judice ecclesiastico eum constituente assignari debet, vel decima fructuum, imitando legem fori deficiente jure canonico. *argumento cap. [illegible] & 2. de novi operis nunciat.* vel aliud æquum pro modo facultatum & laboris assignando. Cum econtrario deficiente jure civili recurrendum sit in foro seculari ad jus canonicum, *ut late de utroq. agit Didac. Perez in* [illegible] *proœmial.* Non tamen ligabit in hac nostra specie [illegible] *forte* [illegible] ticos, nec eius dispositione utendum est, tanquam legis auctoritatem habente [illegible] quoad spiritualia, sed imitative permissi[illegible] tanquam ipso in hac specie deficiente, vel saltem aliud condignum salarium pro labore administrationis arbitrio judicantis assignandum erit.

SUMMARIA.

1 *Decimam an tutor vel curator deducat ex fructibus debitis minori, & alii copulative* [illegible] *vel* [illegible] *nativè in solidum & numeris sequentib. per totum* [illegible] *aput. præcipue num. 4. 5. 6. & 8.*

2 *Stipulatio vel promissio* [illegible] *rem* [illegible] *& tertii extranei copulativè c* [illegible] *de jure communi & R* [illegible] *& in quo valeat* [illegible] *num.* [illegible] *& quid quando alternati* [illegible]

3 *Copula posita inter personas honoratas* [illegible] *gravatas* [illegible] *per dividit inter eas debitum pro rata.*

CAPUT XXXIII.

An tutor vel curator decimam deducat ex fructibus debitis minori, & alii copulativè vel alternativè in solidum?

Quoad † primum, quando fructus vel redditus de[illegible] tur copulativè minori & alii in solidum, *Baec. de* [illegible] *m. tutor. cap. 27. num. 1. cum sequentibus* 1 concludit, vero [illegible] ffe, tutorem non posse hus redditus deci[illegible] mare, [illegible] prius agat, fructus sibi acqui[illegible] *ut in l. ex d*[illegible] *ff. de duobus reis.* Cum ergo ad correum pertineant, non vero ad pupillum, æquum est, ut [illegible] decimam, cum non sit pupilli, [illegible] verba [illegible] intelligenda cum esse [illegible]. Præterea si in præ[illegible] ta specie c[illegible] credendi, fructus sibi & pupillo [illegible] si cœperit, non possunt di[illegible] fructus pupilli. Quinimo [illegible] aliqui fructus tanquam correis, & tuto[illegible] contestaverit litem, prius [illegible] peculiarem p[illegible] [illegible] certe tut[illegible] integros sibi [illegible] nec [illegible] potuerit [illegible] ut habeat pro decima fructuum ceterarum rerum quas admi[illegible] quoniam fructus, quos [illegible], debentur ipsi in solidum, sicut pupillo, & melior est conditio [illegible] qui prius litem contestatur, *l. ex duobus, ff. de duobus reis, hac Baeca, ubi supra.*

Ego vero decisionem huius quæstionis deducerem ab illa, *an stipulatio & promissio facta in favorem stipulantis & tertii extranei copulativè de decem. valeat, de jure communi & Reg. & in quo valeat?* V[illegible] nde facile per[illegible] [illegible] ad [illegible] quæstionis [illegible] quæ[illegible] vendum est, quod prædicta stipu[illegible] & [illegible] elligitur tantum facta in 2 perso[illegible] vnde de jure commu[illegible] pro medietate & sic in [illegible] que. In per[illegible] tertii erit [illegible] respectu alterius [illegible] tatis sibi [illegible] gentis, quia alteri per alterum non [illegible] stipulatio, *l. stipulatio ista, §. alteri, [illegible] cum quis ita, ff. de verb. oblig. ibi gl. & communiter [illegible] tex. in l. cum [illegible] in pr. & in l.* [illegible] *cod. tit. & ibi communiter Dd. bonus tex. in l. 3. §. si quis ita, [illegible] de eo, qui cert. loc. tex. in §. quod si quis, Inst. de inut. stip. & ibi gl. Ioan. Faber & communiter Dd.* Copula † namque posita inter personas honoratas vel gravatas, semper dividit inter eas debitum pro rata & sic viriliter, [illegible] *cum in tabulis, ff. de duob. re*[illegible] *l. testame*[illegible] *de l*[illegible] *C. si plur. una sententia* [illegible] *condemnati.*

Iure † tamen Regio valet tales promissio in vtrius[illegible] 4 personam, *per l. 2 tit. 16. lib. 5 nova collect. Reg. Parescíendo, &c.* & quilibet potent agere pro media te. Ita in terminis utrumque tenet Ant. Gom. *2. tom. variar. ca. 11. de qualitat. contract. n. 19.* [illegible] *gl.* [illegible] *2. post med. tit. 11. part. 5. Matienc. in d. l. 2. gloss. 5. nu.* [illegible] *& ibi Azeved. num. 36.* Idem [illegible] esse censeo etiam de jure communi, quando duobus præsentibus copulativè fieret promissio: Vnde iuxta hanc resolutionem in quæstione præmissa, de decima tutoris vel curatoris, proculdubio iste decimabit medietatem fructuum minori competentem: licet enim alter reus credendi, prius litem conte-

stetur, ut [illegible] fructus exigat & recipiat, nihilominus mino[r] pertinet medietas ipsorum quam recuperare debet eius tutor vel curator a debitore, vel a correo [?]endi, qui eos in solidum exigit. Recuperata igitur pro pupillo medietate eorum, eam juste decimabit tutor vel curator ratione sui laboris & administrationis. Idemque dicendum est, si tutori & pupillo fructus, vel redditus simul debeantur, eosque in solidum exegerit tutor vel curator suo nomine. Cum enim medietatem eorum teneatur suo pupillo vel adulto reddere, eos sibi decimabit. Dico, medietatem eorum minoris competentem.

Et hæc speculative recte & jure optimo procedere videntur, cessareque ex eis fundamenta contraria fabricata per Baezam: Verum considerando nostram quæstionem juxta actum practicum & ipsammet veritatem, ego ita eam definirem.

5 Nempe, ut stetur veritati, ita ut si quidem revera juxta actum inter partes fructus redditus quotannis debiti minori, & alii copulative in solidum vel pro parte, pertinent vel pertinere debeant in solidum, vel pro parte tertio: minori vero nihil, vel aliqua pars tantum, quamvis fuerit nominatus & adjectus obligationi, tunc solum decimabit tutor vel curator partem minori pertinentem, quam exegit tutor vel curator, vel nihil, si ad minorem revera nihil debebat pervenire, juxta actum & intentionem partium, fructus vero ad tertium pertinentes minime decimabit. Si vero fructus vel redditus in solidum pertineant ad minorem, lusque revera sint, & eos exegerit tutor vel curator, omnes eos decimabit. In dubio autem, quando nihil fuit actum a principio in prædicta stipulatione & promissione fructuum copulative facta minori & tertio circa divisionem eorum, tunc habebunt locum superiora, nempe, ut jure Regio, quilibet possit agere pro medietate fructuum, & tutor vel curator decimabit tantum medietatem fructuum ad minorem pertinentem, quam ipse tutor vel curator exegerit.

6 Quoad secundum, † quando promissio facta est Titio aut Seio alternative: & tunc de jure communi attento, illi Seio nulla quæritur actio vel obligatio, sed totum & in solidum quæritur Titio, & ille Seius censetur esse adjectus solutioni, nudusque minister ad solutionem recipiendam: Itaque hic adjectus non poterit agere in judicio, novare, acceptum ferre, nec aliquid circa debitum facere, sed tantum solutionem recipere, *l. quod stipulatus, ff. de solut. & in l. Stychum aut Pamphilum, §. quasitum, & in §. usumfructum, eodem tit. cum pluribus similib. & in l. 7. tit. 14. partit. 5.* Quod procedit, etiamsi talis adjectus sit pupillus. Potest namque recipere solutionem sine auctoritate tutoris. *text. in l. si stipulatus fuero mihi aut pupillo, ff. de solut.* & etiam si adjectus sit servus, *tex. in l. si stipulatus sim mihi aut Stycho, ff. de solu.* Et talis obligatio non quæritur domino, nec talis adjectus potest prohiberi recipere solutionem per principalem creditorem, sed imo etiam eo invito potent debitor illi adjecto solvere, *l. vero procuratori, §. 1. ff. de solut.* & *ibi Bart. text. in l. illud, eodem tit. & in §. plane, Instit. de inutil. stipul. l. [?] tit. 14. partit. [?] ubi* aliquæ limitationes ponuntur, *& latius per Anton. Gomez [?] statim citandum.*

7 Hodie [?]ta nenin his Regnis ex *dict. l. Parescendo* ille [?] [?] fuerit adjectus, sed ei quæritur actio & obligatio [?] [?] hereitate debiti. Quod intelligi debet, quod ille [?] tius est nominatus & adiectus principaliter ipsi [?] po[?]tioni & substantiæ obligationis, ut si quis pro[?] [?] [?] aut Seio. Secus vero, si sit nominatus & ad[?] [?] [?] quutioni actus, & soli solutioni, ut quia pro[?] [?] decem, quæ promisit solvere Titio aut Seio, qui tunc ei non quæritur jus vel actio pro aliqua parte, [?] tantum erit simpliciter adiectus & nudus minister ad solutionem recipi[?] [?] ni, & hoc casu habebunt [?] [?] procede[?] hodie de jure Regio omnia sup[?] [?] [?] in m[?] iecti, nec aliquid erit correctum, per *d. l. Regiam* totam resolutionem in hac secunda præ[?] ne tenet Anto. Gomez. *secundo tomo variarum capit. 11. de qualit. contract. nu. 20. per totum* [?] *l. opez. in l.* [?] *tit.* [?] *partit. 5. glo. 2.* [?] *Matie[nzo]* [?] *5. gloss. 5. numero octavo, cum sequentibus, tit.* [?] *va collect. Reg. & ibi Azeved. numer.* [?] *allegat.*

Ad rem igitur, quando pupil[?] [?] [?] [?] us alternative sunt correi credendi [?] dituum annuorum, tunc tutor vel cur[ator] de cimabit tantum eos fructus vel reddit[us] [?] minorem pertineant, iuxta intention[em] [?] [?] habentium, & per ipsum tutorem v[?] [?] & recuperati fuerint ipsi minori [?] *in.* [?] *pert.* non vero eorum, qui ad alt[?] [?] [?] licet eos exegerit tutor vel [?] [?] in minoris: in dubio [?] um, [?] [?] dum & partem acq[?] [?] [?] erit, quod præd[?] [?] [?] quod cui [?] [?] [?] om consequatur me[?] [?] solvimus, & minor [?] [?] tor plus decima[?] [?] ad suum minorem pe[rtinentem] [?] tatem tertii.

SUMMARIA.

1 *Onera imposita super fructibus vel redditibus mi[?] ru, an deduci debeant, antequam tu[tor vel cur]ator eos decimet, & numeris sequentibus pr[?] [?] putresolvitur affirmative, n. 3. & probatur ibi [?] meris sequentib. ampliatur, n. 9.*

2 *Usufructuarius quota partis bonorum ex [?] [?] [?] licito, non tenetur ad solut[ionem] [?]*

4 *Bona & substantia defuncti dicuntur dedu[?] [?] aere alieno.*

5 *Legitima filii debita jure naturali minuitur aere alieno.*

6 *Socius solum communicatur, quod superest dedu[cto] aere alieno, & omnibus oneribus.*

7 *Legatis fructibus fundi alicui, deduci debet prius pars fructuum, quæ colono præstanda e[st].*

9 *Hæreditatem pauperiorem facit fructum [?] [?] non solum quod hæres præstitet, sed etiam quod [?] turus est.*

Quantitas patrimonii æstimanda est dedu[?] [?] [?] plicandarum conditionum causa impen[?] [?], numero 8.

10 *Decimam solū deducet tutor vel curator [?] reus, pro quibus pupillus gravatus [?] [?] [?] stare alteri centum modios frumenti [annuos] [?] pupillus habet, & num. 11*

12 *Decimare potest tutor fructibus pupilli etiam a tert[io] legatos, quoties legatum non valuit.*

13 *Decimare potest tutor fructus pupillo legatos alteri [?] aliquot annos, interim quod non præstantur.*

14 *Decima suppl[e]nda est tutori vel curatori [?] [?] minoris pr[o] fructibus, quos ipse mi[nor] [?] [?] trivit vel perdidit.*

15 *Decimare an debeat tutor vel curator [?] [?] sum pupillo pro fructibus ab eo cum [?] [?] tutoris vel curatoris eidem accredit[?]*

16 *Dominus dir[ectus] [?] [fu]ndi an de[?] [?] [?] tem pretii remiss[?] a feudatari[o] [?] [?] ne alterius debitis sibi facta*

17 *Decimare an tutor vel curator possit fructus pupilli vel adulti, quos ipse remisit debitori cum auctoritate ipsius tutoris vel curatoris nomine tantum minoris præstita, & num. 19.*

18 *Actus nullus factus a tutore nomine pupilli, sibi præiudicat quoad minuendam decimam.*

19 *Confessio facta per procuratorem procuratorio nomine, non nocet ei tanquam personæ propriæ, si appareat, quod aliter se habeat veritas.*

20 *Decimare eos tantum fructus potest tutor vel curator, qui ad minorem revera pertinent, non vero, quot ipse fateatur ad se pertinere.*

21 *Propter nostrum affirmare vel negare, oratio non redditur vera nec falsa.*

22 *Quarta pars dotis ex statuto pertinens ad maritum soluto matrimonio, intelligitur de dote vera, non vero de ea, de qua solum constat per confessionem.*

23 *Redditus annui impositi super bonis immobilibus minoris, deducendi sunt, priusquam ejus fructus decimentur à tutore vel curatore.*

24 *Æs alienum prius deducendum est, quoties computatio facienda est.*

25 *Gabella prædii vel fundi venditi annuo censu onerati, non debetur ex toto eius pretio, sed ex residuo, deducto prius capitali ipsius annui census.*

26 *Onus noviter impositum rei pupillaris, an minuat decimam fructuum tutori vel curatori debitam, & numero 27.*

27 *Onus pensionis vel annui redditus super rebus & fructibus minoris jam constituti prius deducendum est, quam decima, præterquam pro tempore priori ante constitutionem pensionis vel census.*

CAPUT XXXIV.

An onera imposita super fructibus vel redditibus minoris deduci debeant antequam tutor vel curator eos decimet?

1 MINOR † habens annuos redditus, gravatur à patre dare quotannis alteri partem eorum, quæritur, *an tutor vel curator decimam eorum omnium habere debeat, an vero ex reliquis deductis alteri relictis?*

Et quod omnes decimare possit, facit, quoniam decima datur propter laborem, *ut in l. fin*, de hoc loquentis. Tutor autem vel curator laborat in exactione & recuperatione omnium: Ergo ratione laboris debetur sibi omnium decima.

2 Secundo facit, † quia ille, ad quem pertinet usufructus quotæ partis bonorum ex legato sibi relicto, non tenetur ad solutionem æris alieni, *ita Bart. per text. ibi in l. final. num. 3. ff. de usufruct. leg. & alios allegans Baeca de decim. tut. c. 27. num. 8.* Ergo, &c.

3 Sed nihilominus contraria sententia est verior † & procul dubio tenenda, imo quod tutor vel curator in præmissa specie tantum decimam deducat de residuis redditibus, deductis prius legatis vel fideicommissis annuis. Primo, per textum *in l. final. §. sin autem æs alienum, C. de bonis maternis, ibi, sin autem legata vel fideicommissa, sive annalia sive semel relicta imminent huiusmodi personis, si quidem tales redditus sunt, qui sufficiunt ad annalia legata, pater ex huiusmodi relictis hæc dependere compellatur.* Cum ergo annalia legata vel fideicommissa ex redditibus hereditatis deducenda sint, consequitur ex residuis tantum deducendam esse decimam, quia illi tantū remanent pupillo vel adulto, & legatarius vel fideicommissarius decimam non debet ex sua parte fructuum vel redditūum sibi relicta.

4 Tertio, † quia bona & substantia defuncti dicuntur, deducto ære alieno, *l. subsignatum, §. bona, ff. de verborum significatione, l. fin. §. sin autem æs alienum, in princ. C. de bonis, quæ lib. probat latius Baeca de non melior. ratio. dot. fil. cap. 28. num. 1. 2. & 3.* Sic etiam legitima filiis debita jure naturæ, minuitur ære alieno, quod est prius deducendum, *l. Papinianus, §. quarta, ff. de inoff. testament. cum simil.* Ergo † a fortiori idem erit dicendum in deci- 5
ma tutoris vel curatoris, quæ adversus juris communis regulam deducitur, atque ita fructus vel redditus ad decimandam dictam decimam dici non debent, nisi deductis primo oneribus eorum, & sic prædictis legatis vel fideicommissis annalibus.

Quarto, † quia inter socios id solum communicatur, 6
quod superest, deducto ære alieno & omnibus oneribus, *ut in leg. Mutius, ff. pro socio. idem probatur in l. non amplius, ff. de legatis 1.* ubi Baldus notat, quod si ex quacunque re vendita decima est solvenda statuto, certe si emo rem pluribus oneribus obnoxiam, decima solvenda est ex qualitate, quæ superest, deductis oneribus. Item probant Paulus & Raphael, Florian. & Jason, *in dicta leg. non amplius, & alios allegans Baeca, dicto cap. 27. num.* & in materia gabellarum hoc idem probavimus in suo loco.

Quinto, † pro hac parte est optimus textus *in l. fundi* 7
Trebatiani, & ibi notat Bart. num. 4. ff. de usufruct. legat. ubi, quod si cui legantur fructus fundi, debet intelligi deductis fructibus, qui supersunt soluta parte fructuum, quæ colono præstanda est.

Sexto facit, † *l. quod de bonis, §. ex donationibus, ff. ad leg.* 8
Falcidiam, ubi, quod non solum, quod heres jam præstitit, sed etiam quod præstaturus est facit hereditatem pauperiorem & auget falcidiam: sic etiam quantitas patrimonii, deducto eo, quod explicandarum venditionum caussa impenditur, æstimatur *l. quantitas patrimonii, ff. ad leg. falcid.*

Septimo, hæc sententia optime deducitur ex eadem *leg. fin*, quæ ipsam decimam fructuum tutori vel curatori minoris defert, ibi *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezimo.* Ergo eos fructus tutor decimat, ex quibus pupillus alendus est, sed non est alendus ex his, quos gravatus est aliis præstare, quoniam sunt alieni non proprii: igitur, &c.

Hinc cessant fundamenta contraria, quia quamvis tutor laboret circa omnes fructus colligendos & exigendos, non tamen inde sequitur, quod de omnibus debeat habere decimam, cum non sint omnes pupilli.

Postremo facit, quia si aliud diceremus, minor solveret plus quam decimam tutori vel curatori fructuum eiusdem minoris, cum eam solvat ratione omnium in solidum, ex quo maxime læsus reperietur: & ita merito hanc partem ut veriorem probat & tenet Baeca *dict. capit. 27. n. 9. cum seqq.*

Idemque videtur dicendum, † etiamsi legatum non 9
sit annuum, sed pro una vice tantum, dum tamen de fructibus vel redditibus hereditas iubeatur solvi eisdem rationibus.

Ex quibus † primo infert Baec. *ubi sup. n. 16.* quod si 10
pupillus habens annuatim centū modios frumenti, gravetur illos centū quotannis præstare pro viginti aureis, certe tutor solum decimabit illos viginti aureos, quoniā illos solum habet revera pupillus: quod etiā probat *ex l. si dignum, ff. ad leg. Falc.* ubi, quod si dignum decem fundū damnetur heres quinq; vendere, sine dubio quinq; erunt imputanda falcidiæ. Idemque erit, † si pupillus 11
gravatus sit magnam fructuum partem quotannis Titio præstare, gravatur tamen ipse Titius pro fructibus illis dare pupillo centum: hanc namque quantitatem, scilicet, centum decimabit tutor vel curator, *argumento tex. in l. non utitur, iuncta l. quia qui pretio, ff. ad legem falc. ibi, quia qui pretio fruitur, non minus habere intelli-*

24 Tum † etiam, quia quoties computatio facienda est, æs alienum prius est deducendum, & quod restat, applicatione bonorum venit, ita probat tex. *l. fundi Trebat. ff. de usufr. legat.* qui de redditibus loquitur quem ad hoc notavit Bald. *in l. neque, in fi. C. de compen. & in l. ob[illegible] C. famil. erc. cun.* ubi eos scribit, ad [illegible] dos redditus, qui deductis oneribus supersunt quem refert & sequitur Baeca *de non melior. an. rat. dot. fil. cap. [illegible] num. 1.* ubi *num. sequentib.* hoc probat, quia[illegible] com[illegible] putatione deducenda sunt prius debi[illegible], qui [illegible] dicuntur, quæ deducto ære [illegible] superfuit, *ut [illegible] habemus.*

25 Deinde † eadem nostr[illegible] probatur [illegible], quæ in fini[illegible] resolvimus *in nostro tract. de gabe.* Ne[illegible] quod gabella prædii vel fundi venditi annuo [illegible] onere [illegible], non debetur ex toto [illegible] pretio, sed [illegible] residuo, deducto prius capitali ipsius annui census, quia tanto [illegible] valet res, quanto alio debito est [illegible] onerata, sed annuus [illegible] census vel pensio annua, super aliquo fundo constitutus constitutave, minuit fructus & redditus ipsius, [illegible] cum [illegible] constitutus super iure percipiendi [illegible] fructus [illegible] tua, ut patet, & inde est, ut [illegible] mo[illegible] V. super hoc [illegible] annu[illegible] redditus [illegible] lis constitui, nisi super re nunc [illegible] vel quæ [illegible] beat ac de sui natura fructifera. Ergo merito, [illegible] tor vel curator non posset decimare omnes & singulos fructus bonorum minoris, nisi [illegible], qui superfuerunt deductis prius oneribus hoc est, annua pensione [illegible] redditibus super ipsis fundis, fructibus & redditibus eorum antea impositis.

26 Hinc recte definivit Baeca *de decim. tut. cap. 29. num. 12.* quod si ratione rei pupillaris aliquid sit præstandum Principi, vel subeundum onus quodpiam, & nondum tutor acceperat decimam tempore, quo onus imponitur fructibus, & sine dubio hoc nocebit tutori: nam quod fructus minores fuerint, minor erit decima, & [illegible] cet magni fructus colligantur, respiciendum, quanti maneant pupillo deductis oneribus: Si vero onus imponatur, postquam tutor suam decimam acceperit, onus impositum fructibus pupillaribus non minuet fructus, quos pro decima iam tutor acceperat, quoniam iam pupilli non sunt, sed tutoris. Ex quo bene confirmatur nostra præcedens illatio.

27 In † summa igitur onus pensionis vel annui census super fundis & fructibus atque redditibus minoris iam constituti prius deducendum, quam decima fructuum tutoris vel curatoris, & deinde prædicta decima, præterquam pro tempore priore antequam constitueretur illa pensio vel annuus redditus, quia respectu illius temporis, in quo fructus illi & redditus minoris erant liberi, & absque onere vel non tam gravi, decima de omnibus fructibus & redditibus, quibus fruebatur minor, libere deducenda erit decima per tutorem vel curatorem.

SUMMARIA.

1. *Decimam an deducat tutor vel curator de annuis redditibus minoris ad eius vitam tantum sibi debitis? & numeris sequentibus usque ad finem capitis, præcipue n. 8. & 9.*
2. *Redditus annui vitalitii in dotem dati, an sint restituendi uxori eiusve heredibus soluto matrimonio, an vero viri fiant absque onere restitutionis, aut sint communes?*
3. *L. si [illegible] ff. so[illegible] uto matrimonio intellectus*
4. *Usus redditaum vitali[illegible] durante matrimonio [illegible] re communi attento [illegible] mariti, sed iure nostro Regio est communis inter virum & uxorem.*
5. *Fructibus beneficio vel aliis redditibus annuis ad certum quoddam tempus constitutis vel datis in dotem a clerico vel alio consanguineo mulieris pro sustinendis oneribus matrimonii & dote ipsius mulieris, ut sæpe fit, ipsi fructus debent mulieri vel eius heredibus soluto matrimonio.*
6. *Fructus, quos maritus percepit ex annuo redditu in dotem dato, soluto matrimonio [illegible] sunt uxori restituendi.*
7. *Promissa centum annuatim [illegible] enda ad sustentanda onera matrimonii non sunt confirenda [illegible] cui prædiu datum ad onera matrimonii sustinenda, non efficit fructus collationi subiecto.*
8. *Fructus prædii in dotem dati ad onera matrimonii sustinenda non conferuntur, d. n.*

CAPUT XXXV.

An tutor vel curator deducat decimam de annuis redditibus minoris ad vitam tantum sibi debitis?

Minori [illegible] habet annuos redditus sive census ad vitam [illegible] quæritur, *an eis tutor vel curator eos decimet.* Et pars affirmativa [illegible] dub[illegible] vera esse videtur [illegible] decimam cōcedentem [illegible] supra [illegible] nus *cap. 25. huius 3. par.* non [illegible] decimam fructuum [illegible] & [illegible] rem vel curatorem au[illegible] pensionum & redditu[illegible], quos [illegible] spectant. Ac [illegible] præterea, quo [illegible] annui reddit[illegible] singulis annis vitæ minoris [illegible] nascuntur, ergo con[illegible] in fructu ac proinde [illegible] decimam tutor [illegible] curat[illegible]. Tertio, quia ex his annuis redditibus [illegible] alitur minor, ut patet. Ergo. ex [illegible] decima aufer[illegible], *ut in d. l. fors.* Quarto, [illegible] exigendis [illegible] in iuribus annuis, perpetuis vel [illegible], ut patet. Sed decima datur pro labore adm[illegible], *ut in d. l. fors.* Ergo omnium [illegible] redituum decimam habere debet tutor vel curator.

Sed † nostra hæc quæstio alterius solennioris decisionem requirere atque postulare videtur, nempe *an huiusmodi annuis redditibus ad vitam a muliere in matrimonium pro dote adductis, actibus & redditibus omnium annorum, subiu matrimonium constituti ac durante, viri sint aut communes inter virum & uxorem, vel restituenda [illegible] uxoris vel eius heredibus [illegible] matrimonio tanquam capitale [illegible]?* O[illegible] quæstio atque sæpe [illegible] parte [illegible] examinat D[illegible] Sarmiento *l. 3. [illegible] interpret. cap. 10. [illegible]* 2

[illegible] de annuis redditibus temporalibus [illegible] perpetuis [illegible] sed dubitat [illegible] sint veri fructus [illegible] tales, qui redimi [illegible] *iuxta ex[illegible] Calixti [illegible] motus proprios [illegible] de forma creandi [illegible]*. [illegible] ad vitam quod nos agimus de ipsis [illegible] ad vitam exactis non de vi[illegible], quam ipsi[illegible] quod ipsis maritus [illegible], nulla est [illegible] dubitatio, dum tamen eis [illegible] post [illegible] si pecunia data certa esse[illegible] in dotem, *ut in [illegible] ex lapidicinis, ff. de iure dot. cum simi.* Tertio, quod non [illegible] mus, quando hi annui redditus ad vitam [illegible] in dotem dantur quia tunc non possit cadere [illegible], *ut in l. cum dotem, & in l. quoties, C. de iur. dot. & in l. æstimatis, ff. solut. matrimon.*

Agimus ergo, quando hi annui redditus vitales dantur vel adducuntur in dotem [illegible] & quærimus, *an ipsimet redditus [illegible] decurrunt [illegible] exiguntur, durante matrimonio sint mariti vel communes, tanquam durante matrimonio acquisiti, an [illegible] sint integri restituendi uxori eiusque heredibus soluto matrimonio tanquam dotales.*

In qua quæstione resolvit Sarmiento, *ubi sup. n. 6.* se credere maritum solu[illegible] matrimonio debere restituere,

quod ex [illegible] cen[illegible] egit, quisciliect [illegible] specialiter in dotem datus est iste census, sed omnia uxoris bona, in quibus est hic census: secus vero si spe[illegible] dat[illegible] est, tunc namque credit, restituere non debere [illegible] tex notabi[illegible] secundum ipsum *in l. si fundus in dotem, 9. ff. sol. matrim.* ubi si fundus, in quo[illegible] erat lapidicina, quae non renascitur, in dotem specialiter detur marito, illi lapides, qui extrahuntur: secus si non detur specialiter, sed iure suo usufructus velit maritus lapides extrahere: Ergo ita in proposito videtur esse dicendum. Secundo quia hi annui redditus ad vitam similes usufructui sunt, *ut in l. si quis ita legavit, ff. de usufruct.* sed si usufructus in dotem detur, mariti fructus sunt, nec restituere eos tenetur, *l. cum fundo, ff. de iure dot. versic. divortio. & in l. usufructu, ff. sol. mat.* Ergo idem de annuis redditibus, cum eodem iure, quo usufructus censeantur.

Quid tenendum in hac secunda quaestione? Ego profecto et [illegible] nfeam eam esse difficilem atque dubiam ingeniique mei vires excedentem, sed tamen ne illam, quae hunc locum petere v[illegible], indecisam relinquam, indistincte credo in praem[illegible] vi[illegible] casu heredes teneri uxori eiusve heredibus soluto matri[illegible] r[illegible] tuere, qu[illegible] ex an[illegible] censu ad [illegible] vel [illegible] gat, durante matrimonio exegerit, si enim [illegible] ter omnia bona uxoris in dotem data sint, in quibus [illegible] hic annuus census vitalitius, sive specialiter in dotem datus esset. Imo potiori iure in hac ultima specie hoc idem videtur dicendum, quam in priori, nempe quando omnia bona uxoris simpliciter in dotem dantur, nempe ut praedicti annui redditus exacti per maritum, sint restituendi eius uxori vel ipsius heredibus soluto matrimonio.

Primo, quia cum morte mulieris finiatur ille usufructus, nihil de proprietate excogitandum est, quemadmodum de reliquis censibus perpetuis vel redimibilibus, in quibus remanet illaesa proprietas penes uxorem vel eius heredes: quia tunc illi fructus & annui redditus non sunt pars principalis dotis, sed tanquam si pecunia data esset in dotem, & in aliqua re producente fructus esset constituta, tunc illi fructus ad maritum pertinent, & soluto matrimonio non tenetur eos restituere. Sed quoties non est data proprietas, sed annuus ille census, qui in vita uxoris finitur, eum sit pars principalis mulieris, quemadmodum & reliquae res sunt restituendae, si non fuerint aestimatae in propria specie, vel fuerint aestimatae in aestimatione ipsa: sic & illi annui redditus sunt per maritum restituendi, *ut in terminis tenet & probat D. Spino in suo spec. testamentorum, gloss. 17. num. 66* quamvis dicat, quod hanc sententiam explicat eleganter Francis. Sarmiento *ubi supra*, quam [illegible] dimus, distinguit eo modo, quo praediximus.

Secundo, quia quando huiusmodi annui redditus ad vitam specialiter in dotem dantur, a fortioribus hoc idem videtur dicendum: quando expresse hoc agitur, ut in dotem dentur & recipiantur: Ergo si dos est soluto matrimonio, restitui debent annui redditus huiusmodi durante matrimonio exacti, quia nulla eorum proprietas seu radix remanet mulieri vel eius heredibus.

Tertio, quia si [illegible] smodi redditus, de quibus agimus, fierent mariti, c[illegible] nueretur dus mulieris, & [illegible] maritus i[illegible] dote uti [illegible] bet, in rem non cou[illegible] t. Ergo [illegible] ste[illegible] co[illegible] tenetur, [illegible] uantitas [illegible] orum [illegible] editum data e[illegible] pi[illegible] cipi[illegible] in dot[illegible] ve[illegible] de [illegible] r uxori m[illegible] e, quorum centum singulis ann[illegible] s ess[illegible] t solvenda. Nemo nam[illegible] ue dic[illegible] ret, maritum pecu[illegible] iam istam do[illegible] ac[illegible] luam, ut nu[illegible] uam [illegible] uere ea[illegible] catu[illegible] a[illegible] ructus dotis s[illegible] t quod [illegible] nostra specie di[illegible] fer[illegible] ctur.

Quarto, q[illegible] ia fructus, qui consumunt sub [illegible] iam rei, ad maritum non per[illegible] de, ff. [illegible] ut o mat[illegible] mon [illegible] anno [illegible] modi, ut nulla sit substant[illegible] tine ad maritum, ita ut eos restitu[illegible] lu[illegible] mon[illegible].

Quinto [illegible] l. [illegible] xoris, 4. ff. de us[illegible] fructu omnium bonorum veniu[illegible] & pariter usurae pecuniarum d[illegible] ipsa pecunia [illegible] Erg[illegible] maritus non pote[illegible] b[illegible] e sine restituendi obligatione suo[illegible] fructus pecuniae, quae salva esse possu[illegible] & ut dicitur, capitale, est id, quod exig[illegible] lis: *& ita in d. l.* [illegible] xoris, mulier fru[illegible] ras su[illegible] capitale vero, id est, ipsa [illegible] debet reservare.

Sex[illegible], bene facit tex. *in d. §. si vir in* [illegible] fundo dotali [illegible] lapidicina, quae noo [illegible] sit a[illegible] qui [illegible] annis durare, maritus n[illegible] qui[illegible] ci lapidicina duret, non tamen [illegible] anno extrahitur, unquam renasc[illegible] specie nostra [illegible] annui redditus [illegible] [illegible] us an[illegible] men quod [illegible] [illegible] itur, nec renas[illegible] itur, & ex [illegible] tota substantia ei cu[illegible] [illegible] radix aut proprietas, [illegible] uxo[illegible] ls[illegible] remaneat, quae post [illegible] r[illegible] cet, sicut manet in lapid[illegible] in qu[illegible] renascuntur, & in fundo aliave re fr[illegible] tera.

His † sic constitutis ac ut credo urgenter stratis, non obest huic n[illegible] str[illegible] ntiae *d. l. fun[illegible] soluto matrimon.* add[illegible] Sarm[illegible] to pro su[illegible] respondemus eam legem procedere, quando [illegible] traditi fundi dotalis lapidicina erat [illegible] ape[illegible] stat ea eadem *l. ubi, in quo lapis caeditur, & g[illegible]* cuius intellectus in hoc est comm[illegible] nter appr[illegible] *secundum Ias. ibi nu. 7.* Unde videtur [illegible] ditus e[illegible] quo eo vtebatur vxor & hac ratione [illegible] caesi mariti, non tanquam usufructus, [illegible] ad [illegible] uxoris concessione, *ut ibi expicat* [illegible] *Paul* [illegible] *fin. & Riminald. in princ. num. 29* [illegible] *licet vel non; quos refert & sequitur* [illegible] *vir, nu. 9.* Neque obstat, si replicet [illegible] tens, idem videri esse dicendum in nostra specie [illegible] ex[illegible] cita quadam concessione vxoris, eorum [illegible] pore, quo praedicti annui redditus ad vi[illegible] stituti dantur in dotem, erant aperti & [illegible] sicut lapidicina erat iam coepta excidi & [illegible] *d. l. si fundus.* Quoniam respondemus, ib[illegible] manet [illegible] dicem sive proprietatem eiusdem lapidicinae & [illegible] hoc est, fundus ipse dotalis, in quo lapi[illegible] de merito quod eum tempore con[illegible] dotis & matrimonii ipsa esset iam aperta ad usum praesumat[illegible] idem usus ab uxore concessus marito, rem[illegible] proprietate fundi radice lapidicinae pro[illegible] vero in specie nostra consumeretur [illegible] tia dotis, si vir iste soluto matrimonio, [illegible] restituere redditus exactos, vel si po[illegible] sos constante matrimonio: Quare nu[illegible] tur praesumenda ab [illegible] concessio eoru[illegible] re facta, se[illegible] tantum eorum usus, remane[illegible] prietate pro sua dote, ne indotata remane[illegible] qu[illegible] do specialiter in dotem vel pro[illegible] dari[illegible] ab initio praedi[illegible] anni red[illegible] xuris [illegible] ti, ve[illegible] iam legati [illegible] recesset praedicta [illegible] ctura con[illegible] ctione, quod datur in dotem vel pro[illegible] & in claris non est locus coniecturis.

Non obest etiam & secu[illegible] um [illegible] in contrarium adductum ex [illegible] odem Sar[illegible] mpe quod annui redditus ad vitam similes [illegible] u[illegible]

... legarit, ff. de usufruct. Respondemus namque illam legem tantum probare, quod si quis legavit fructus annuos fundi Corneliani Caio Mævio, perinde accipi debet hic sermo, ac si usufructus fundi Corneliani legatus esset. Hoc tamen ad nostram quæstionem non facit, nec contra nos probat, & ita censeo indistincte tenendum, *ut fundavimus in hac 2 part. princip.* Tametsi Ioannes Garsia ... *lecus in tract. de expens. & meliorat. cap. 21, nu. 5.* ibi, *quod obtinet* teneat contrarium, & hic opinio Sarmienti, *ubi supra*, quem ibi refert, nempe, quod si annui redditus ad vit. ... dotem ... accepti constante matrimonio ad ... restituendi, ac si annui ... fructus ... in dotem ... ditur illud ... ius in ... percipiendi illos redditus annuos, citatque Gregorium Lopez. *in l. 25. tit. 11. part. 4.* idem tenentem ... nihil tamen horum ... sententia non placet, nec tenen... videtur ex supradictis.

4 Fateor † tamen, quod usus ... exactorum constante matrimonio ... mariti, hodie iure nostro Regno ... inter ... & uxorem, veluti si cum ... alios redditus ... pecuniam ... exacta ex eisdem ... eiusque heredibus tanquam ... ipsius, imo ... dotem data, hoc est ... dotem.

5 Et † hæc nostra senteotia ... iam in fructibus beneficii, vel ... ad certum quoddam tempus ... in dotem à clerico, vel alio conlang... pro sustinendis oneribus matrimonii, & ... ipsius mulieris ut sæpe fieri contingit, tunc enim censeo ... tuti, quasi certa quantitas in plures annos solvenda, ut hæc omnino restituatur, *ut late probat idem Ioan. Garf. ubi supra, n. 5.* Quod mihi ex eisdem supradictis rationibus verum videtur & tenendum.

6 Fructus † autem, quos maritus percepit ex annuo redditu, in dotem dati, post solutum matrimonium sunt heredi uxoris restituendi *ut probat Ant. Gamma in decis. Lusitana 71. in princ. num. 5.*

7 Sed † quod ad collationem attinet, promi... certum annuatim solvenda ad sostinenda onera matrimonii, non sunt conferenda, sicuti prædium datum ad onera ... molii sustinenda non efficit fructus collationi ... ctos, ut his iudicavit Senatus Lusitanus, *teste eodem Anton. Gamma decis. 140. n. 3.* Sic etiam proalimentis dat... & consumtum in vita donantis non est conferendum, *ut probat idem Gamma decis. 164. n. 3.*

8 Ex † quibus deduci videtur decisio nostræ primæ quæstionis principalis in materia decimæ tutoris vel curatoris minoris, ut eam dedocere minime possit ex annuis redditibus ad vitam minori competentibus: siquidem non vere & proprie hi fructus dici possunt, sed proprietas, quæ singulis annis consumitur, nulla ibi remanente radice, seu proprietate eorum. Cum igitur lex nostra fori loquatur de fructibus, ut ex eis tutor vel curator alat minorem, & ex eis auferat atque sibi sumat decimam ratione sui laboris, consequi videtur, ut de his annuis redditibus minoris ad vitam sibi competentibus non loquatur: quia hi vere non sunt fructus bonorum suorum sunt, sed tantum est pecunia in singulos annos vitæ minoris distributa atque solvenda, nulla remanente radice aut proprietate, ex qua iterum renascantur fructus post mortem minoris.

Nihilominus tamen etsi resolutionem præcedentem in his anouis redditibus ... in dotem datis, ... esse censeam, in puncto tamen nostræ quæstionis principalis de decima tutoris vel curatoris ab eo auferenda de fructibus minoris, de qua quæstione *in princ.* *huius cap.* aliud videtur dicendum, ... ductis, imo quod eam auferat tutor vel curator de prædictis annuis redditibus minori ad vitam competentibus, tum ex generalitate & verbis, *d. l. fin*, & identitate rationis in ea expressæ.

Et † quia lex loquens de redditibus locum habet etiam in redditibus ad vitam, *ut tradit Baeca de non meliorando ratione dot. fil. cap. 6. num. 25.* Tum etiam, quia in specie *d. l. fin*, nihil præstare videtur, quod remaneat proprietas ex prædictis redditibus, aut radix nec ne. Sed tantum considerandus, an sint redditus vel fructus annui durante tutela vel cura, quos exigat sua solicitudine, labore & opera tutor vel curator. Hoc enim solum attinere ad eum videtur, non vero quod remaneat minor dotatus proprietate. At in specie mulieris dotem marito constituentis hoc ipsum spectatur, scilicet, quod ipsa soluto matrimonio remaneat cum sua dote, ne consumtione mariti ipsa dos extinguatur, quod continget, si maritus soluto matrimonio prædictos ... vel ... decursos, constante matrimonio ... non teneretur, ac proinde diversum tenendum ... specie nostræ quæstionis principalis de decima tutoris vel curatoris de his annuis redditibus auferenda. Et in terminis ita breviter tenet Baeca *de decim. tutor. cap. 5. num. 16.* Quod verum ... ipse intelligendum ... præcipue quando hi annui redditus ... relicti ... vel minoribus in ultima voluntate pro ... alimentis ad vitam ... vel ex contractu sibi deberentur. Ceterum si aliquis eius consanguineus beneficiatus, vel laicus, ex fructibus sui beneficii vel al as ... præstaret quotannis certam pecuniæ vel panis quantitatem ad certum tempus, profecto, quia tunc videtur certa pecunia in singulos annus distributa, etiamsi esset ad alimenta elargita, non videtur decima ex ea præstatione deducenda: quia non sunt fructus nec redditus: quamvis hoc sine dubio non procedat, sicut nec supradicta omnia circa prædictam quæstionem principalem de decima tutoris vel curatoris indubia sunt: siquidem plura movere possunt in contrariam sententiam indistincte tenendam, scilicet quod tutor vel curator decimam non auferat ex prædictis annuis redditibus ad vitam minoribus debitis, ut patet ex resolutione quæstione præcedente ... dantis in dotem annorum ... Ideo quod prædiximus ... intrepide ... dimus, ut contrariam ... iam damnemus: Non enim expeditum est, quæ sententia harum sit verior. Vtraque namque probabilis videtur. Sed ... nostrum iudicium insinuemus ad alterius melius sententiam ... cendum, interim opinionem prædictam ... cum præmissa à nobis declaratione assignata probamus. 9

SUMMARIA.

1. *Decimam an deducat tutor vel curator de fructibus maturis tempore, quo tutela vel cura incipit, & ac ... ea finita, antea tamen maturis, & num. seqq. per totum cap. præcipue num. 13. & 23.*
2. *Maritus lucratur ... fundi dotalis ex ... tempore, ... dotem, etiam ... paulo post matrimonium ... atur.*
3. *Fructus pendentes ... non sunt ... d pars rei, ... modo intelligatur, num. ...*
4. *Fructus pende... tur eadem ...*
5. *Legitima ... potest non ... ex substantia patris, sed etiam in ... pendentibus.*
   Fructus pendentes ... tur ... mmobiles.
6. *Statutum loquens ... bus, non habet locum ... ctibus pendentibus.*

6 ...

Quarto, quia nulla vis consistere videtur in eo, quod sint pendentes tempore tutelæ decretæ vel quod postea nascantur, cum illos colligat tutor vel curator, & ita laboret in illis colligendis, conservandis & disponendis, sicut in his: Neque obstat, quod tutor vel curator, qui reperit fructus maturos tempore, quo tutela incipit, non laborat circa eos, quia iam res alieno labore & cura fructus produxit: Nam respondemus, quod licet non sit par labor in utrisque, nihilominus laborat tutor vel curator in eisdem colligendis, conservandis & disponendis, ut prædiximus, & nostra *l. fori*, in proposito non attendit ad magnum vel parvum laborem administrationis: non enim metitur quantitatem vel qualitatem eius, sed tantum defert decimam pro labore. Vnde cum diversus labor circa administrationem rerum pupillarium & fructuū earum collectionem versetur, quædam enim maiorē laborem desiderant, aliæ vero minorem, & nihilominus par præmiū defertur tutori vel curatori pro omnibus, consequitur, ut magnus vel parvus labor non attendatur in proposito, sed tantum, quod laboraverit administrator id, quod pro colligendis fructibus eisdemque disponendis oportuerit.

Neque obstant fundamenta supra in contrarium adducta, quia ipsa generalia sunt & in diversis materiis loquentia: ea autem quæ pro nostra sententia adduximus specialia sunt & deducta ex nostra *l. fori.* Vnde magis præcipua & urgentiora esse videntur.

Præterea adversus primum fundamentum contrarium quod habet, fructus pendentes partem rei esse, facit Primo, *l. si filiusfamilias, 78. §. cum fundum. ff. de verborum obligationibus* ubi probatur, † quod si stipulor rē
14 dari, in hac stipulatione non veniunt fructus etiam pendentes tempore contractæ obligationis, ut adversus gloss. & Bartol. text. ille magis communiter intelligitur *teste Iaf. ubi, column. final. & Barbos. in d. l. divortio, in princip. num. 80. & probat. Tiraquell. ubi supra, num. 43. ad fin.*

15 Secundo, † quia fructus pendentes ex eo, quod de proximo separandi sunt à fundo, considerantur tanquam res mobiles & non tanquam immobiles. *Bald. in l. fructus, n. 2. C. de act. emt. Machell patrocin. 15. a num. 17. Tiraquell. ubi supra, nu. 44. in princ. & Barbos. d. num. 80.* Et licet habeantur pro collectis, eo quod brevi & quasi statim sint à fundo separandi, *argum. l. cetera, §. sed si paraverit, cum ibi notatis, ff. de legat. 1. & in l. penult. ff. de mobilib. testam.* nihilominus in rei veritate non sunt collecti, colligendi tamen brevi sunt à tutore vel curatore, & fructus sunt, non vero aliares.

16 Sed pro vera resolutione huius controversiæ observandum est, iura quæ dicunt, fructus pendentes censeri partem rei, intelligenda esse, quatenus ad iuris interpretationem pertineat, secundum quam semper censentur includi in re principali. *Alexand. in l. centurio, num. 40. ff. de vulg. & pupill. substit. Iaf. in l. cum filio, nn. 175. ff. de legat. 1.* non autem secundum propriam rei significationem.

17 Nam † qui fundum simpliciter promittit, suæ promissioni satisfacit, si eum tradat sine fructibus, *Carol. Molin. in l. unica, 202. C. de sentent. quæ pro eo quod interest &c. & late Barbos. ubi supra, d. n. 80.*

18 At † vero in casu prædicti §. *si fructibus*, ideo fructus pendentes tempore venditionis pertinent ad emtorem, quia propter eos res ipsa vendita plus videtur valere, *l. in leg. Falcid. 9. ff. ad Falcid. l. fi. §. fructibus, ff. quæ in fraud. credit.* Pretium igitur pro re promissum videtur constitutum secundum prædictam æstimationem & sic etiam pro fructibus pendentibus. Et ita merito censentur comprehendi in venditione, & pertinent ad emtorem, *ut plurimos citans contra alios probat Barbos. ubi supra, n. 81.*

Hinc † est, quod licet fructus sint & percepti post perfectam venditionem, non pertineant in effectu ad emtorem, antequam venditor in mora constituatur, *ut in l. fructus, ff. de act. emt.* fructus tamen pendentes tempore venditionis cum effectu veniuntur per [illegible] ad emtorem, quia censentur inclusi in ipsa venditione, & ideo si ante traditionem eos venditor percipiat, tenebitur eos restituere emtori, vel eorum æstimationem solvere, *ut probat cum Rmin. Barbos. ubi supra, n. 81.* 19

Similiter † etiam [illegible] dicemus, quod testatore iubente omnia bona sua mobilia distribui, fructus immobilium pendentes in hoc legatum venire, si quidem brevi [illegible] est de proximo sperantur fieri mobiles, & ad hoc erant ordinati & destinati, secundum suam propriam naturam, & ideo perinde est, ac si tempore testamenti fuissent res mobiles. Ita iure probavit Paul. Castrens. *cons. 132. videtur dicendum quod dictum fundamentum, col 2. vers. graviter ego puto, lib. [illegible] quem sequitur Dec. cons. 472, testator legavit, col. 1. n. 5. in fin. & idem voluit Iaf. in l. si fideiussor, §. si satisdatum, col 1. vers. 2. nota, ff. qui satisd. cog. & Tiraq. ubi supra, d. n. 44.* 20

Ubi † etiam cum Bart. quod in fructibus pendentibus cadit sequestrum, ac si essent separati à solo, licet sint pars soli, quia brevi sperantur separari, & ita censentur res mobiles. Et quamvis Alc. *cons 182. nu. 2. lib 9 & Carol. Rmin. cons. 134, num. 13. vol. 1. & Cravet cons. 57 . n. 6. & cum eis Mantic de coniect. ultim. volunt. lib. 9. tit 3. num. 6.* improbent prædictam doctrinam & opinionem Pauli de Castro & sequacium, nihilominus opinionem præfatam in fructibus de proximo colligendis, in quibus loquitur ipse Paulus veriorem & tenendam credit eius opinionem novissime Simon de Prætis *de interpret ultim. volunt. lib. 4. dubitat. [illegible] nn. 61. pag. 304.* ubi eam late probat allegans alios auctores idem tenentes contra Alciat. *ubi supra, & num praeced. ad fin* inquit omnes assentire *in l. cetera, §. sed si paraverit, ff. de lega. 1.* quoad mentem & dispositionem testatoris rem destinatam cedere legato, & mihi non displicet opinio Pauli, quæ procul dubio procederet, ubi simul de hoc concurreret coniectura mens testatoris legantis res mobiles, nempe computantis fructus pendentes inter sua bona mobilia, vel quia res immobiles suas vincularet, ut perpetuo essent in sua familia cum prohibitione alienationis, ut colligitur ex Tiraquel. *ubi supra, num. 46. ibi, at hic longe est diversa ratio, &c.* Et ita [illegible]. Et hoc recte procedit, tametsi alias legato [illegible] fructus pendentes veniant, *ut cum aliis probat Tiraq. ubi supra, sub num. 42. ibi, & idem quoque.* 21

Non † obstat etiam & secundum *d. l. in ratione, la. 2. in prin ff. ad leg. Falcid.* quoniam ibi, *ideo illud*, quoniam fundus fructibus maturis relictus videtur [illegible] tempore pretiosior fuisse, & ideo prædicti fructus augent hereditatis æstimationem fundi nomine sicut quando venditur fructibus pendentibus in casu *d. §. si fructibus.* At in specie nostræ quæstionis non agimus de æstimatione sui fundi minoris, in quo sunt fructus pendentes, sed decima auferenda de ipsis fructibus, postquam fuerint collecti à tutore vel curatore quod est valde diversum. 22

Ad tertium respondemus, nihil obesse in proposito, quia tempore mortis defuncti, qui fideicommissum reliquit, fructus non erant collecti nec [illegible] separati sed pendentes in ipsis fundis, & sic faciunt vnum corpus cum fundo Vnde non mirum, quod hereditatem ipsam augeant, & restituendi sint cum ceteris bonis defuncti, quæ tempore eius mortis reliquit, quia tempus illud attendendum est, quoad hoc.

At vero in nostra quæstione licet tempore, quo tutela incipit, fructus sint pendentes, postea tamen durante tutela tutor eos colligit, & separat à fundo quod

sem-

tempus potius considerari debet, quam incepræ tutelæ, iuxta verba & mentem nostræ legis fori.

23 Et † ita videtur tenenda hæc nostra sententia, nisi eam quis grano salis æquitatis condire velit, nempe ut pro rata laboris tutor vel curator decimam de his fructibus pendentibus tempore quo incepit tutela vel cura, lucretur, & sic deducto ex prædicta decima, quod par erit alieno labori tribuendum arbitrio boni viri, prout in casu converso statim dicemus, quando tutela vel cura finitur pendentibus fructibus.

24 Sed † quid in fructibus pendentibus tempore, quo tutela vel cura finitur vel in pensionibus & redditibus minoris, quorum dies cessit eo tempore, non tamen venit, an eos decimet tutor vel curator? Late pro & contra articulum hunc controvertit Bacca *d. cap. 28. num. 11. cum sequentib.* & tandem potius sibi videri affirmat, tutorem tales redditus decimare non posse: quoniam licet dies cesserit, non tamen venit, neque fructus aut redditus sunt collecti: nihilominus ex supra dictis in priori casu inducenda videtur & in hoc secundo æquitas *l. fin.*, ut pro rata laboris tutor lucretur, quicquid contrarium existimet Bacca *ubi supr. secundum Petrum Barbos. in d. l. divortio. in princ. n. 14. in princ.*

SUMMARIA.

1 Impensæ an deducantur ex fructibus, priusquam tutor vel curator deducat suam decimam & numeris sequentibus per totum caput: resolvitur affirmative, num. 2. & 24.

3 Fructus verbum prolatum à lege semper intelligitur deductis impensis, sed hoc ex fictione & interpretatione iuris potius, quam ex propria & civili huius vocabuli significatione, & hoc procedit, etiamsi dicatur in lege, quod integri fructus restituantur, secus in dispositione hominis, ut in nu. 4. procedit etiam in l. viva, hoc est, in verbo, fructus prolato à Principe, ut in n. 5.

6 Impensæ pertinentes ad perpetuam rei utilitatem non deducuntur ex fructibus.

7 Decima Ecclesiastica solvenda est non deductis impensis, estque speciale in his decimis secundum Legistas, sed secundum Canonistas nihil est speciale in hoc, sed quia decima hæc debetur per modum quotæ, non deducuntur impensæ, non tamen est vera eorum opinio, sed Legistarum, & n. 17. & 18.

9 Colonus partiarius non potest impensas deducere ad solvendam partem fructuum domino fundi debitam.

10 Cap. tua nobis, de decim. vera ratio decidendi, & num 18.

11 Colonus partiarius tenetur solvere decimam, & n. 19.

12 Impensæ deducuntur ex decimis personalibus, & numero 20.

13 Impensæ deducuntur ex fructibus solvendis Principi nomine tributi in recognitionem dominii, & nu. 21. ubi limitatur.

14 Gabella fructuum solvenda Principi favore publico, an debeat solvi non deductis impensis? & n. 22.

15 Fructus quæ iis debentur Ecclesiæ vel piæ causæ, an sint prius deducendæ impensæ, & n. 23.

16 Fructuum vigesima debita in Regno Portugalliæ tutori minoris, intelligitur deductis impensis.

CAPUT XXXVII.

An decima tutoris vel curatoris intelligatur deductis expensis circa fructus factis, necne?

1 QVæritur satis oportune in proposito, † *an priusquam tutor vel curator deducat decimam omnium fructuum sui minoris, de ipsis fructibus sint deducendæ impensæ circa ipsos facta, necne?*

Hanc quæstionem late in utramque partem examinat [illegible] *decim. tutor. cap. 29. per totum*, ubi tandem pl[illegible]menti hinc inde adductis, loquitur *nu.* [illegible] quod [illegible]ativa de iuris rigore vera videtur, tamen quod contraria sen[illegible] etiam iuris rationes, quas [illegible] commemorat, & *num. 11.* inqu[illegible] ma opinio ex iuris rigore v[illegible] negativa videtur æquior. Dub[illegible] tur esse hic auctor in hac quæstio[illegible].

Ergo † vero affirmativam sententiam [illegible] probo: & sic quod prius deducendæ s[illegible] ipsos fructus factæ, quam decima tutori [illegible] quam in terminis probaverunt & prof[illegible] Bacca in Ioan. Garsiam, *de expens. & melior. c.* [illegible] *cum seqq.* & D. Barbos. *in l. fructus, 7. nu. 21. ad fin. & nu.* [illegible] *princ. ff.* [illegible] *matr.*

Et hæc sententia illo potissimum probatur [illegible] mento, quod quando verbum, *fructus*, p[illegible] à le[illegible] semper intelligitur de his, qui supersu[illegible] sis, *ut in d. l. fructus, & in l. 1. C. de fruct.* [illegible] *quod in fructus, 48. ff. de usur. Bart. in d. l. fru*[illegible] *cap. ad nostram, el 1. de iureiur. late Ti*[illegible] *15 glo. 1. in princ. Bacca d. c. 29. n. 3. Barb*[illegible] *num.* [illegible] ubi refert Imol. ibi, *nu.* [illegible] existi[illegible] cedere ex propria & civili huius vo[illegible] ne, quod & tenet M[illegible]och. *de recuper. an. p*[illegible] *num 574.* dicens, fructus propr[illegible] pro illis factis, *sequitur* [illegible] *Cuvian. de t*[illegible] *Pedeme*[illegible] *& Corras. in l. divortio, in princ. n. 11.* [illegible] *mat im.* [illegible] tamen est, verbum *fructus* proprie & secundum ve[illegible] teri significare omne illud, quod percipitur, etia[illegible] deductis expensis, ut colligitur ex Varrone *lib. 4. de Lat. col. 11.* dicente, fructus dici à ferendo, quia res, [illegible] producit fundus, dominus fert ad fruendum, *l.* [illegible] *fundum, 10. in princ. & l. arbores, 66. ff. de usufruct. & comprobat. Hippolyt. Riminald, consil. 36. n. 8. lib.* [illegible] Ta[illegible] igitur ex fictione vel interpretatione iuris verbu[illegible] *ctus*, refertur ad eos, qui supersunt deductis impe[illegible] *iuxta gloss. in d. l. fructus, verbo, impen*[illegible] *Bald. num. 2. Aret. 3. & Socin. n. 5. dicentem receptum*, [illegible] *probant Innoc. & Abb in ca. pastoralis, n. 7. de decim.* [illegible] *rbos. in d. l.* [illegible] *ctus, nu. 7. ad fin.* quamvis adversus r[illegible]ulam huius fundamenti sint nonnullæ difficultates [illegible] las recte resolvit Barbos. *ubi supra, nu. 8. cum seqq.* Sed quia hæc materia utilis est, & quotidiana in praxi & ex [illegible]ra dic[illegible]nd a[illegible] stra principalis supradicta sententia affirmativa ma[illegible] corroborata manebit, liceat mihi calamum aliquantu[illegible] lum differre.

Observandum † est igitur, quod præfata iu[illegible] is [illegible]la, quæ habet, quod verbum *fructus*, prolatu[illegible] se[illegible]mper intelligitur de his, qui supersunt deductis [illegible], etiamsi in lege dicatur, quod integri fru[illegible]us re[illegible]tu[illegible]ntur: adhuc namque intelligetur de integris fructibus, scilic. deductis impensis, ut colligitur, *ex l.* [illegible] *C. de his qui bus ut indign. iunct. a l. si à domino, 39 ff. de pet. hered. status nent Bal & Sal. in l. 1. C de fruct. & lit expen. col. 2. Alex & Aret. nu 7. & Ias. nu. 18. in d. l. fructus, ff.* [illegible] *mat*[illegible] *Corn. consil. 289. videtur col. ult. lib. 1 Aret. in d.* [illegible]*rtio. col. 2. ff sol. matrim. & Catellian. Cotta in mem*[illegible] *verbo fructus, in fin.* & nuncupatim hoc [illegible] ge[illegible] ad disp[illegible]tionem legis tenet Rom. *in d. l. fructus,* [illegible]. Nam si in d[illegible]spositione hominis de integris fructibus fiat mentio [illegible] telligitur ea dispositio, non deductis expen[illegible]s, *argum*[illegible] *C. ad leg. Falc & probat Alex. cons. 33. in 4. lib.* [illegible] *Ruin. consil. 65. n. 8. lib.* [illegible] *quos refert &* [illegible] *tur Bar*[illegible] *d. l. fructus, num. 13.* tametsi Alexan. *ibi* [illegible] declarationem improbet ex quo c[illegible] [illegible] Dd. quos refert Bacca *d. cap. 29. num.* [illegible] hoc de fructibus integris non ita expedi[illegible]um [illegible] Sunt enim plures auctores, qui pro & co[illegible]m re[illegible] vera controversum hoc non sit [illegible] inte[illegible] dispositionem legis & hominis, *ut pr*[illegible]*us docet Barbos. in d. l. fructus, n. 18.*

C[illegible]

Cum ergo lex nostra fori, decimam simpliciter fructuum tutori vel curatori deferat pro suo labore, consequitur manifeste deducendas esse prius expensas, cum etiamsi concederet integram decimam fructuum, adhuc idem esset dicendum per supradicta. Quod si tutor vel curator tempore, quo suscepit tutelam vel curam, promittat restituere pupillo omnem rem cum omnibus fructibus, videtur, quod decimam deducere non valeat ex supradicta resolutione, nihilominus in hac specie tenendum est, quod in ea resolvimus *supra hac 3. part. cap. 20. per totum.*

5 Secundo † principaliter eadem regula, de qua supra, ampliatur, ut procedat, etiamsi verbum, *fructus*, proferatur à lege viva, id est, si proferatur à Principe. Intelligitur enim etiam tunc ex identitate rationis deductis expensis, *juxta reg. d. l. fructus, secundum Jas. ibi, num. 16. sequitur Capic. decis. 20. num. 7. & Tiraqu. lib. 1. de retract. §. 15. gloss. 1. num. 6. & eos referens Barbos. in d. l. fructus, nu. 14.* idem probans in rescriptis & impetrationibus *secundum Vincent. ibi, num. 7. & Covar. lib. 3. variar. resol. cap. 13. num. 1.*

6 Nunc † eadem regula limitanda est, primo ut procedat in impensa facta gratia ipsorũ fructuum: Aliæ namq; impensæ pertinentes ad perpetuã rei utilitatem, quamvis debeantur ex fructibus, tamen non deducuntur, ut colligitur *ex d. l. divortio, fin. ff. sol. matrim. & tenet gloss. verbo, impensa, in d. l. fructus, Paul. num. 3. & Vincent. 4. Paris. consil. 94. num. 25. lib. 2. Tiraquel. in tract. primogen. quæst. 74. num. 4. Menoch. consil. 64. num. 32. lib. 1. quos ad hoc refert & sequitur Barbos. in d. l. fructus, sub d. num. 14.* ubi late disserit, an expensæ factæ ad custodiam & conservationem, videantur factæ gratia fructuum.

Ex quibus infertur ad decisionem illius quæstionis, si arbores fundi pupillaris & tabernæ aut domus corruant, ita ut oporteat eas reficere arboresque sufficere, an prius ex fructibus minoris deducenda sint necessaria ad refectionem, & postea deducenda sit decima ex residuis fructibus. Ex supra modo namq; resolutis constat, hanc impensam fructus ipsos non respicere, sed proprietatem: Ergo ipsa non est deducenda ex fructibus prius, quam decima.

Nihilominus tamen text. *in l. fundi Trebatiani, ff. de usufruct. legat.* contrarium probare manifeste videtur; Inquit namque, quod etiamsi usufructuarius ad refectionem non teneatur, ille tamen, cui fructus dantur, reficere tenetur rem, in qua habet jus percipiendi fructus.

Sed adhuc est tenendum, quod prædiximus, scilicet tutoris decimam minime minuendam, ex eo, quod bona sint reficienda *ex supradictis*, & præterea *ex l. usufruct. legato, in fin. ff. de usufruct.* ibi, *quoniam igitur omnis fructus rei ad eum pertinet, reficere eum ædes per arbitrum cogi:* Ergo si non omnis fructus ad eum pertinet, reficere non tenebitur: Ad tutorem autem vel curatorem solum pertinet decima: ergo eius ratione ad refectionem non tenetur. Et nominatim hoc probatur *in cap. pastoralis de decim.* Nec obstat text. *in d. l. leg. fundi Trebatiani*, quia intelligi debet, quando omnes fructus ad aliquem pertinent, non vero quando pars eorum, ut modo dicebamus, & in terminis ita tenet Baeca *d. cap. 29. num. 16.*

7 Secundo, † regula supradicta de expensis deducendis de fructibus limitatur in decimis Ecclesiæ: in illis namq; verbum *fructus*, intelligit non deductis expensis, *text. in cap. tua nobis, & in cap. pastoralis de decim. expressa l. 13. ibi: No sacando de ello, &c. tit. 20. part. 1.* Estq; speciale in his decimis, *secundum Bart. in d. l. fructus, num. 6. & cum eo transeunt communiter Legistæ, ut ibi asserunt Claud. post princ. & Vincent. n. 9. Baec. de decim. tut. c. 29. n. 1. & 9. & refert Barbos. in d. l. fructus, n. 15. vers. limita 2.*

8 Canonistæ † vero contendunt, nihil speciale esse in his decimis: sed in hac materia ita esse distinguendum, ut si per legem fiat mentio fructuum, simpliciter locum habeat regula superior, nempe ut deducantur expensæ: si vero fiat mentio de quota parte fructuum, procedat dispositio *d. ca. tua nobis, & cap. pastoralis, de decim. ita post Host. tenet Abb. in d. cap. pastoralis, col. fi. Matth. de Afflict. decis. Neapol. 252. num. 8. Capic. decis. 20. num. 12. Tiraqu. in tract. de primog. quæst. 74. num. 9. & alios referens Baeca d. cap. 29. n. 8. Corras. in d. l. fructus, n. 11.* Ergo iuxta hanc sententiam Canonistarum, cum decima fructuum tutori vel curatori debita sit quota pars fructuum, non sunt deducendæ expensæ de ipsis fructibus, antequam decima deducatur, quod est contra nostram sententiam, quã defendimus *in nostr. i quæst. prin.* de qua *in tit. huius cap.* & in favorem contrariæ opinionis Baecæ, quam improbavimus.

Sed hæc Canonistarum distinctio tuta non est, nec vera ex textu *in extravagan. 1. vers. in solvendo, de decim. inter communes*, ubi solvitur quota fructuum, hoc est, decima Papalis, & tamen deducuntur expensæ, *notavit glo. in clem. 2. verbo, taxationem, in fin. de decim. Domin. cons. 85. à num. 3. Aret. in d. l. fructus, col. 3. post prin. & ibi Barbos. nu. 16.* qui ex hoc prædictam distinctionem Canonistarum tenet atque confundit. Quare ipse, cum varient scriptores circa veram rationem *d. ca. tua nobis, ut patet ex traditis per Soc. in d. l. fructus, Capic. decis. 20. num. 8. Tiraqu. lib. 1. de retract. §. 15. gloss. 1. num. 14. Rebuff. de decim. quæst. 11. à num. 5. & Ioan. Gars. de expens. cap. 1. num. 17.* ad veram rationem præmittendum esse censet.

9 Quod † si fundus locetur colono partiario, ut is tertiam partem fructuum domino fundi reddat & reliquos sibi retineat, non poterit is colonus impensas ex fructibus deducere, quia operas & impensam videtur ponere pro ea parte fructuum, quæ secundum conventionem apud eum remanere debet. Et hæc est communis sententia, ut plures allegans, affirmat eam probans ac defendens idem Baeca *ibi sub nu. 16. cum seq.* ubi reddit rationem diversitatis inter hunc casum & alterum societatis, in qua unus ponit operam & alius pecuniam: Quare is, qui ponit operas, non teneatur sumtus ex suo facere, sed deduci debent ex corpore societatis, secus in colono partiario. Is namque tacite videtur se obligasse ad ponendas operas suo sumtu: & prædicta communis sententia de colono partiario approbatur expresse *in l. 14. ad fin. ibi, ea si alguno, tit. 20 part. 1.*

10 Ex † hac igitur communi sententia infertur vera ratio decidendi *ad d. ca. tua nobis; inquit Barbos. ubi supra, num. 19.* Nam Summus Pontifex ibi ita arguit: *Deus est Dominus orbis, qui concessit terras colendas hominibus, reservata sibi certa parte fructuum.* Prout igitur quando temporalis dominus dat terram colendam alicui, reservata sibi certa parte fructuum, colonus non deducit impensas, quia recipiendo partem fructuum, tacite videtur se obligare ad operas & sumtus necessarios ad fructus percipiendos, *ut sup. dictum est*: Ergo idem recipiendum est in decima, quia in ea militat fortior ratio, *ut inquit Advertere Sot. lib. 9. de iust. & iur. qu. 4. art. 2. col. 2. ad med.* nempe in decimis censeri contractum quoddã genus societatis inter Deum & hominem. Homo enim semina sua labores & sumtus ponit, exponitque se huic periculo confisus Deo. Cum igitur Deus sua benignitate cumulatam frugem referat, satis est, quod homo pro periculo & labore novem retineat & unum integrum Deo reddat, *sequitur Joan. Gars. de expens. cap. 1. nu. 17.* Addit Barbos. clarius hoc dicere potuisse, quod in decima homo consideratur tanquam colonus partiarius, ac ob id deducere non potest impensas, benigniusque cum eo actum videri, cum Deus sibi tantum decimam

reservaverit, & alii domini maiorem partem sibi soleant reservare. Item Deus auget fruges, quod alii domini minime præstare possunt. Ex quibus plura deducit Barbos. *ubi supra, num. 19. cum seqq.*

Primo nihil essentiale contineri in decimis, sed satis eisdem terminis idem esse recipiendum in quibuscunq; fructibus, *ut constat ex supra traditis*, quidquid existimet Joan. Garf. *d. c. 1. n. 1. vers. 2.*

Secundo, non esse veram rationem Canonistarum supra relatam, & quod potius docere debuisset, quod ideo ex decimis non deducuntur impensæ, quia in eis homo respectu Dei censetur colonus partiarius.

11 Tertio, † colonum partiarium teneri solvere decimam ob rationem, de qua per Ant. Nat. *cons. 409. n. 7. libr. 2.* licet alias colonus partiarius ad onera realia vel juxta mixta non teneatur, *Octavian. decis. Pedemont. 83. à num. 3.*

12 Quarto, † deducit veram interpretationem *ad ca pastoralis, de decim.* ubi ex decimis personalibus deducuntur impensæ, quia in eis cessat ratio supra assignata: non enim solvuntur ex fructibus, qui à terra percipiuntur, sed ex eo, quod acquiritur per industriam & laborem personalem.

13 Quinto, † colligit adnotationem ad tradita *per Dd.* quos ibi citat, dicentes, quod si Principi solvantur fructus nomine tributi in recognitionem dominii universalis, non deducuntur impensæ, *argum. text. in d. cap. tua nobis, de decim.* ubi decimæ æquiparantur tributis: Sed, inquit Barbos. hoc non esse verum, quia ratio supra assignata in decimis cessat in tributis, & probat cum aliis Baeca *d. cap. 29. num. 2.* & Tiraquell. *de retract. tit. 1. §. 15. num. 12.* contra alios, quos retulerat *num. 11.* nisi terra esset Principis & per colonum solveretur certa pars fructuum, tunc enim non deducerentur impensæ, *secundum Barbos. ubi supra.*

14 Sexto, † ex supradictis improbat Barbosa Baldi decisionem *in d. l. fructus, ad fin. ff. solut. matrimon.* tenentis, quod prout favore juris divini decimæ intelliguntur non deductis impensis, ita etiam & gabellæ fructuum, quæ solvuntur Principi, favore publico debent solvi, non deductis impensis juxta æquiparationem *l. fin. C. de sacrosanct. eccles.* quod & probat idem Bald. *in l. si à domino. §. fin. ff. de petit. hered.* Paul. Castrens. *in d. l. fructus,* & ibi Ruin. *num. 6. ad fin.* & Claud. *num. 7.* Math. de Afflict. *decis. 252. n. 7.* Tiraqu. *de primog. quæst. 74. num. 5.* Lotiot. *de fructibus axiom. 5.* Avend. *lib. 2. de exsequend. mand. Reg. cap. 14. num. 15.* ad eundem Tiraquel. *de retract. tit. 1. §. 15. gloss. 1. num. 11.*

Sed hanc traditionem, inquit Barbos. ex supra traditis confundi, quia non est verum, Ecclesiam & Rempublicam æquiparari per viam regulæ, sed tantum hæc æquiparatio invenitur facta in casu particulari, *d. l. fin.* ut adversus Bald. advertit Imola *in d. l. fructus, & Tiraquel. d. §. 15. gloss. 1. num. 12.* quibus & aliis rationibus contra prædictam traditionem Baldi in gabellis tenet Barbos. *ubi supra, post Imol. & Cuman. num. 3. in d. l. fructus, & ibi Jas. num. 17. & Zas. num. 9. Capic. decis. 20. n. 8.* ultra quos eandem sententiam videtur tenere idem Bald. sibi contrarius *in l. non amplius, per text. ff. de legat. 1.* dicens, quod si debeat solvi gabella ex legato, solum solvetur de eo, quod onere legati deducto superfuerit, quem ibi Dd. sequuntur, & plura in hanc rem adducit Segur. *in l. si ex legati caussa, col. 13. ff. de verbor. obligationib.* & ita in specie quæstionis gabellæ tenuit D. Castillo *in l. 70. Tauri, verbo, el alcavala, in addit.* dicens gabellam solvendam esse de pretio rei venditæ, quod restat deductis expensis in venditione, & hanc doctrinam notandam esse, à dictis legibus quaterni gabellarum dixit Mexia Pontius idem sequitur *in pragm. panis, conclus. 2. num. 94. Baptist. Villalob. in suo arar. com. opin. lit. E. num. 3.*

Septimo, † ex supradictis & [illegible] tur, inquit Barbos. *in d. l. fructus, sub num. 21.* quo[illegible] tavit Socin. *ibidem n. 2.* dicens, quod ubicunq; d[illegible] tur fructus Ecclesiæ vel piæ caussæ, non debent deduci impensæ, *argu. d. cap. tua nobis, quem sequitur Afflict. decis. 252. num. 8. Capic. decis. num. 9. Rebuff. in tract. de decim. qu. 11. num. 6.* Nam secundum ipsum Barbos. extra casum *d. cap. tua nobis*, nitentem ratione, de qua supra *fructus*, qui debentur Ecclesiæ vel piæ caussæ intelliguntur deductis expensis, iuxta regulam generalem, de qua supra, & quod ita in specie post alios resolvit Tiraquel. *de retract. tit. 1. §. 15. gloss. 1. nu. 13. & Baeca dict. cap. 29. num. 1.*

16 Octavo & ultimo † ex prædictis colligit Barbos. *ubi supra, n. 21. ad fin.* explicationem *ad l. ordinamen. Lusitania, lib. [illegible] titul. 65. §. 56.* dum tutori pro labore concedit vigesimam partem fructuum, qui percipiuntur ex bonis pupilli. Nam id intelligendum est deductis expensis, *ut etiam pro[illegible] ti Ioan. Garf. de expensis, c. [illegible] num. 20.* quidquid contrarium probet magis Baeca *dicto cap. 29. num. 10.*

Nunc vero sigillatim videamus breviter, an supra dicta & deducta à Barbosa sint vera & tenenda necne?

17 Et in primis, † quantum ad opinionem Legistarum dicentium speciale esse in decimis debitis Ecclesiæ, ut de ipsis non deducantur expensæ, quod improbat Barbosa: censeo recte sustineri posse opinionem prædictorum Legistarum, si assignemus rationem specialitatis, quæ patet ex ea, quam pro vera tradit ipse Barbosa supra relatus, & infra etiam dicenda: & quia extra casum decimarum ex fructibus alias debitis Ecclesiæ vel piæ caussæ deducuntur expensæ, ut eum veriori sententia probavit idem Barbosa *ubi supra*, cuius opinionem sequemur infra. Ergo speciale est in decimis Ecclesiæ debitis, ut de ipsis non deducantur impensæ.

18 Opinionem † vero Canonistarum, de qua supra, minimè probo, quia est contraria supra dictæ opinioni veriori Legistarum, & quia nihil interest quoad expensas deducendas vel non deducendas, quod in lege fiat mentio simpliciter fructuum, vel quotæ partis, & ideo merito improbatur, præcipue cum sit textus *in extravagant. de decim. ut supra expendimus*, ubi quoque tenentes contrarium retulimus.

Quantum autem attinet ad veram rationem *d. capit. tua nobis, de decimis*, decidentis, non esse deducendas expensas ex decimis Ecclesiæ debitis, probo eam, quam supra retulimus ex Soto & aliis, estque expresse probata *l. 14. tit. 29. part. 1.* ibi; *Otra razon ay porque la non deven sacar (scilicet, la simiente) ca nuestro Sennor Dios no deve ser de peor condicion que los omes en sus heredades: ca si alguno da a otro su heredad por cierta cosa, o por cierta quantia que le den por ella, no deve on que la labra sacar las despensas, nin la simiente, nin otra cosa ninguna, ante que en sennor come at quello que ha de tomar, pues si los omes esto puedẽ fazer on sus en heredades, mucho mas lo deven guardar a Dios que es Sennor de la tierra, y de todas las cosas que son en ella.*

19 Tertium † de colono partiario, quod teneatur solvere decimam, probo ex eadem *l. prima*, in verbis modo relatis, ibi, *Nin otra cosa ninguna.*

20 Quartum † quoque, quod ex decimis personalibus deducuntur impensæ, probo.

21 Quintum, † quod de fructibus, Principi solvendis nomine tributi, in recognitionem dominii universalis deducantur impensæ, nisi terra esset Principis & colonum solveretur certa pars fructuum, admitto & sequor.

22 Circa † sextum, quod priusquam gabella solvatur, deducantur de pretio impensæ necessariæ ad contractum ipsum, ex quo debetur gabella, celebrandum.

Pro

Pro resolutione huius articuli controversi observandam censeo distinctionem Bartoli communiter approbatam, *in l. sed si hoc, §. cuidam, ff. de condit. & demonst. teste Lasarte de decim. vendit. cap. 16. n. 2.* quæ habet, quod si lege vel statuto caveatur, quod ex pretio, quod ad venditorem pervenerit, solvatur gabella sex denariorum pro libra, ea solvi debet deductis expensis, quæ in proxenetia aut subhastationibus aliove modo factæ cruot, qoia pretium tei dicitur deductis expensis & labote, *ut ait gloss. fin. ad med. in l. per diversas, & ibi docet Bart. n. 6. C. mandat.* & juxta hunc casum procedit, quæ tradit Ant. Gomez. *1. tom. variar. resol. cap. 12. num. 25.* & omnia allegata per nostros Cohispanos *ubi supra*, qui in applicatione huius distinctionis ad leges gabellarum huius Regni valde erraruntur.

Si autem lex vel statutum ita disponat, ut ex pretio, quo res venierit, gabella solvatur, tunc absque ulla impensarum deductione ex toto pretiu convento, & per contraheotes in venditione deducto, solvenda est: quia verum est, rem tanti venditam esse, & hic est casus *l. 1. tit. 17. lib. 9. nov. collect. Reg* ibi, *De todo el precio par que vendieren:* Igitur ad huius Regalis decimæ computationem non sunt deducendæ prædictæ expensæ, juxta communem illam & veram Bart. distinctiouem: sed integra decima solvenda est ex toto integro pretio venditionis, *ut recte tenet Parladar. lib. 2. rer. quotid. cap 3 §. 7. num. 46.* Et hoc jure utimur secundum Lasar. *ubi supra*, licet id vix defendi posse dicat Joann. Orof. (cum legem illam Regiam non viderit, non enim sic loquebatur, *l. 2. quaterni gabellarum*) *in l. cum quadam puella, §. quatio, num. 4. ff. de jurisdict. omn. jud.* Et licet contrarium recte rem istam non considerantes tenere videantur ceteri Hispani supra citati, sed nostra hæc sententia verissima est & tenenda, & io praxi quotidie observari eam videmus, *ut diximus in nostra lib. de gabellis.* Et sequitur Giron *de gabella, in praelud. num. 31. & iterum in 5. part. num. 41. & Azevedo in d. l. 1. num. 152. & 153. tit. 17. lib. 9.*

23 Septimum, † quod supra retulimus ex Barbos. nempe ut extra casum *dict. cap. a nobis*, fructus qui debentur Ecclesiæ vel piæ caussæ, intelligantur deductis impensis, mihi placet.

24 Octavum & ultimum, † quod impensæ deducantur ex fructibus minoris, antequam tutor vel curator eius deducat suam decimam, verum esse censeo & tenendum contra Baccam *ubi supra*, & cum his sumus expediti à nostra quæstione principali.

SUMMARIA.

1 Decimare an possit tutor vel curator semel atque iterum fructus, si res minoris bis in anno fructificet, & num. sequentib. per totam cap. pars affirmativa probatur, num. 3.

2 Venditio simplex rosarum viridarii intelligitur de primis fructibus, non de secundis, quos in eodem anno producit viridarium & quomodo intelligatur, num. 7.

4 Lex mandans maritum lucrari fructus dotis, intelligitur de primis & secundis fructibus, si res bis anno fructificet.

5 L. boves, §. hoc sermone, cum similibus, ff. de verb. signific. non habet locum in verbis legis, & preterea non procedit, quando est eadem ratio in secundo actu, quæ in primo, ut in num. 6.

8 Decimare potest tutor vel curator fructus rei castrensis, vel quasi, pupilli vel adulti sui.

9 Decimam potest petere tutor vel curator etiam transacto triennio, non enim comprehendit eum lex Regia, præscriptionem salarii famuli triennio inducens.

CAPUT XXXVIII.

An tutor vel curator deducat semel atque iterum decimam, si res minoris bis in anno fructificet?

1 Res † minoris si bis in anno fructificat, quæritur, *an tutor vel curator eos duplices fructus decimare possit, hoc est, bis in anno?*

Et videtur quidem prima facie pro minore judicandum ex regula vulgari, quæ habet, *quod verba simpliciter prolata intelliguntur pro prima vice, l. boves, §. hoc sermone, ff. de verb. signif.* sed lex nostra fori concedens tutoribus decimam fructuum pro labore simpliciter loquitur, dicens, *Y tome para si el diezmo.* Ergo de primis fructibus intelligenda est.

Secundo facit, quia prædicta *l. fori*, est correctoria juris communis, ut non semel in superioribus docuimus & minoribus præjudicialis atque odiosa. Ergo restringenda est, in quantum fieri potest, sed potest verificari in primis fructibus singulis annis. Ergo ultra eos extendenda non est, *l. quod vero contra, ff. de legibus, cum similibus.*

2 Tertio, † quia sic etiam videmus, quod si quis vendat simpliciter rosas sui viridarii & fructificet bis in anno, venditio intelligitur de primis fructibus, non de secundis, *argum. l. boves, §. hoc sermone, & l. dotis, § promissio, ff. de jur. dot.* Ita in terminis tenet Bald. per text. ibi, *l. divortio. § quod in anno, ff. sol. matr.* ubi Barbos. *num. 7.* cum tex. ad hoc expendit & refert esse communiter receptum dictum Bald. ex Bacca *de decim. tut. cap. 30. num. 2.* qui tamen hoc non dicit, licet id teneat alios allegans, *sequitur Rebuff. in d. §. boves, versic. 3. observandum.*

3 Ego † autem in terminis nostræ quæstionis principalis contrarium pro[...] [...]ino quod tutor vel curator in hac specie decimet n[on] s[o]lum primos fructus, sed etiam secundos ex generalitate nostræ legis, quæ vtrosque comprehendit. Nec maior ratio est in primis, quam in secundis, cum decima detur pro labore administrationis, & tutor ita laboret circa secundos fructus, sicut circa primos.

4 Secundo, † *ex d. §. quod in anno*, vbi lex dictans maritum lucrari fructus dotis, intelligitur de primis & secundis fructibus, si res bis in anno fructificet: Ergo ita & eodem modo si res minoris eodem anno bis vel decies fructificet, toties tutor vel curator eius fructus decimare poterit, prout in terminis nostris recte probavit Bacca *d. c. 30. num. 7. cum seqq.* vbi hoc aliis rationibus comprobat.

5 Non † obstat primum fundamentum contrarium regulæ, *l. boves, § hoc sermone, cum simılib.* quia ipsa non habet locum in verbis legis. *ut post alios notavit Alexa, in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. sol. matr. Ias. in l. duobus, §. et qui numero, ff. de jurejur. Iste Tiraqu. in d. §. hoc sermone, & ibi Rebuff. in vers. ultimo limitatur, pag. 543. in pr. & Bacca ubi supra, n. 9.* Sed decima tutoribus defertur à lege fori. Ergo non minus decimabunt secundos fructos quam primos.

6 Præterea † regula *d. l. §. hoc sermone*, non procedit, quando est eadem ratio in secundo actu quæ in primo, *arg. l. illud, cum simılib. ff. ad leg. Aquil. secundum Rom. cons. 504. quem ad hoc refert & sequitur Rebuff. ubi sup. in 2. lim. ibi*, & idem quando eadem ratio esset, *ut prædiximus* Ergo & eadem iuris dispositio esse debet.

Non etiam obest secundum, nempe quod nostra lex fori sit correctoria & odiosa, ac proinde secundos fructus minimè comprehendere, quia respondemus, quod etsi hoc ita verum sit, nempe eam legem esse correctoriam & odiosam, nihilominus servanda est & vtrosque fructus comprehendit, tam in eius generalitate, quam in ratione ab ea expressa, & vbicunque ratio expressa est in lege, non dicitur extensio, quod sub ea ratione contineatur, sed virtualis comprehensio & inclusio, *ut resolvimus late lib. 4. pract. qu. 17. num. 78. cum pluribus sequentib.* quanto magis, quando decisio legis est generalis, *prout, d. l. fori.*

12 Si † tamen tutor res omnes minoris nulla facta deductione decimæ restituisset minori facto maiori, non possit postea propria auctoritate recipere decimã, *ut recte censuit Baeca ubi supr. ad fin. d. cap. 31. vers. fateor tamen.*

13 Quarto, † cum tutor & curator in computatione & ratione, quam reddit suæ administrationis, reputet sumtus & expensas factas circa res minoris, jure quoque reputabit simul suam decimam, ut certum salarium sibi à lege debitum & taxatum, ut tanto minus oneris contra se remaneat, vel ut ipse minorem suum oneret: Cum enim hæc decima ratione sui laboris in administratione impensi sibi à lege fori deferatur, consequens est, ut in ipsamet rationis redditione deducatur tanquam exitus ac introitu, ut patet, tum ratione, tum etiam *ex versic. fin. d. l. fori, ibi; Y tome para si el diezmo de los frutos por razon de su trabajo, y quando viniere a edad, dexele todo lo suyo ante el alcalde por el escripto con que lo recibio, &c.* Decima enim, quam accipere debet tutor vel curator, non est minoris, sed tutoris vel curatoris, cui delata est jam atq; accepta per ipsum.

14 Tandem † hæc nostra sententia comprobatur *in l. à tutoribus, § final. ff. de administrationibus tutor. & in l. 1. § si pupillus, ff. de tutorib. & ration. distrahend.* ubi probatur, quod in reputatione bonorum pupilli potest tutor reputare salarium, quod sibi datur pro administratione, hoc est, potest retinere salarium, cum restituit rem pupilli, per quæ jura ita in terminis tenet Baeca *de decim.*

15 *tut. cap. 33. num. 5.* & † ita debet admitti & recipi hæc decimæ reputatio per calculatores rationum, quando non fuerit exortum in eis aliquod dubium rationabile super ablatione decimæ.

16 Quinto, † tutor vel curator poterit suam decimam consequi actione tutelæ contraria, *l. 1. §. an in hoc judicio, ff. de contrar. judic. tutel.* ubi quod hæc actio non solum datur tutori pro expensis factis in re pupilli, verum etiam pro eo, quod pupillus obligatus est præstare tutori.

17 Imo † datur etiam non solum adversus tutorem, verum etiam adversus quemlibet possidentem rem pupilli, etiamsi pupillus nihil petat, nec directa actione tutelæ agat adversus tutorem, *l. quid ergo, §. fin. l. 1. §. hanc actionem, ff. de contr. jud. tut.*

18 Et † hæc actio tutelæ contraria bonæ fidei est, sicut directa, *Jas. in §. actionum, num. 70. Instit. de act. Baec. d. cap. 33. num. 6.*

SUMMARIA.

1 *An decima solvenda sit in ipsismet fructibus in specie, vel sufficiat offerre æstimationem pro ea?*
2 *Sufficit pro decima oblatio æstimationis in pecunia numerata, & est unus casus, ubi aliud pro alio solvi potest, licet contrarium verius.*
3 *In ipsismet fructibus in specie decima secundum veriorem sententiam solvenda est, nec sufficit æstimationem offerre.*
4 *Compensatio non admittitur de quantitate pecuniæ ad quantitatem fructuum, limita ut ibi.*
5 *Decima non est deducenda de qualibet re, sed res est definienda secundum arbitrium boni viri inspecta rerum qualitate, an admittat divisionem vel non.*
6 *Regula generalis est, quod quando ex dispositione legis vel hominis sit præstanda pars quotativa, puta 4. 6. decima non sit deducenda de qualibet re, sed quod res sit definienda arbitrio boni viri, ut supra.*
7 *Pro decima neque peiores, neque meliores fructus danda sunt, sicuti in legitima filij.*

CAPUT XL.

An decima solvenda sit in ipsismet fructibus in specie, vel sufficiat æstimationem pro eis offerre, & an in qualibet re dari debeat?

Quæritur † præterea, *an decima solvenda sit in ipsismet fructibus in specie, an vero sufficiat offerre æstimationem pro ea?* 1

Et † videtur primo sufficere offerre æstimationem in pecunia numerata ex text. *in l. fundi Trebatiani, ff. de usufruct. legat,* ubi probatur, quod si alicui debeantur fructus, sufficit quod ei offeratur æstimatio, ut patet ex illis verbis text. *quaro an possit tutor heredis fundum vendere, & legatario quantitatem offerre annuam, quam vivus paterfam. ex locatione fundi redigere consueverat, respondi posse:* & ibi notat gloss. *verbo, posse,* hunc esse unum de casibus in quibus aliud pro alio solvi potest. 2

Nihilominus † tamen contrarium & rectius in specie nostræ quæstionis determinat Baeca *de decim. tut. cap. 32. num. 2.* imo, quod de ipsismet fructibus decima est solvenda, neque sufficiat offerre æstimationem *ut patet ex Bart. in l. cum qui, in fin. princ. ff. de his quibus ut indig. & ex aliis auctoribus, quos ibi hoc refert & sequitur Baeca ubi supra.* 3

Secundo † probatur. quia compensatio non admittitur de quantitate pecuniæ ad quantitatem fructuum, *gloss. Cyn. & Bald in l. ne 2. C. de compensat. Innocent. & Imol. in cap. ad nostram, de jurejur. Baeca ubi supra, n. 3. & plures referens Barbos. in l. divortio, §. ob donationes, sub n. 23. vers. ult. ff. de solut.* ubi hoc verum intelligit, ubi fructus sunt stantes, & debentur ut species, veluti fructus dotis & decima tutoris: quam restrictionem in propriis terminis decimæ tenet etiam Baeca *ubi supra, n. 3. vers. hac opinio, & n. 4.* sic respondens *ad d. l. fundi,* ut ita sit intelligenda. 4

Nec † deducenda erit prædicta decima de qualibet re, sed res est definienda arbitrio boni viri inspecta rerum qualitate, an admittat divisionem vel non: quod in legitima tenet Bald. Imol. Alex. & ceteri *in l. non amplius, §. cum bonorum, per text. ibi, ff. de legat. 1. Alex. in l. Marcellus, §. res que, num. 10. ff. ad Trebell. & agit de hoc Ant. Gom. per tex. ibi, in l. 14. Tauri, nu. 3. ubi cæteri Glossatores.* 5

Generaliterq; † quod quando alicui ex dispositione legis vel hominis sit præstanda pars quotativa, puta quarta, sexta, decima, non sit deducenda de qualibet re, sed quod res sit definienda arbitrio boni viri, inspecta rerum qualitate, an admittant divisionem vel non, probat expressè *l. 2. C. quãdo & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. & ibi notat Bart. Bald. in rub. ff. de rer. divis. colum. 2. Bart. in leg. suus quoque, ff. de hered. instit. & alii Dd.* 6

Quod & in decima tutoris est omninò servandum, *ut inquit Baec. d. c. 32. n. 7.* ubi † quod neque peiores neque meliores fructus pro decima sunt dandi, ut in filij legitima, notant Dd. quot ibi eitat. 7

SUMMARIUM.

1 *Decima tutori & curatori an debeatur totius anni, in quo ipse decessit ante finem anni? & num. 2.*

CAPUT XLI.

An decima debeatur totius anni in quo tutor vel curator decessit ante finem anni?

Tutor † vel curator decessit certa parte anni, collectis vel non collectis fructibus, quæro, *an* [illegible] *illius anni decimam illorum fructuum eius heres habere debeat, an vero pro rata temporis quo vixit?*

Hanc quæstionem latè differit Baeca pro & contra *in tract. de decim. tut. cap. 32. n. 8. cum seqq.* & tandem distinguit dicens, quod aut quæritur, an tutor mortuus transmittat ad heredes decimam fructuum collectorum, vel redditum iam debitorum, quorum dies venit, & indubie transmittit eam, etiamsi decimam vel fructus nomine decimæ non acceptaverit, quia lucra, quæ deferuntur à lege, etiam non agnita transmittuntur ad he-

redes, *ut in l. infantis, C. de bonor possess. infra 1. delat.* & in lucris constante matrimonio acquisitis, quæ etiam non agnita ad heredes transmittuntur, *ut docuimus lib. 2. practic. quæst. 123. per totam.* Si tamen tutor vel curator moriatur ante fructus collectos, vel antequam dies redditus venerit, tunc tenet & probat Baeca partem negativam, scilicet quod non transmittatur ad heredes jus decimandi redditus vel fructus, quorum dies ante eius mortem nondum venit, licet jam cesserit, eamque opinionem pluribus nititur comprobare fundamentis. Et præcipuum eorum est, quod, si usufructuarius moriatur fructibus maturis, fructua non pertinent ad ejus hæredem, sed ad proprietarium, *juxta l. si usufructuarius, ff. quibus modis ususfruct. amitt. l. in singulos, ff. de annu. legat.* & quod si fructus fideicommissi pertineant ad fideicommissarium, non ad heredem, licet maior pars anni elapsa sit tempore, quo venit dies fideicommissi restituendi, *l. Herennius, ff. de usur.* Tandem suam hanc opinionem confirmat Baeca ex altera propria, quam tenuit pro potiori *in c. 28. eiusd. tract.* nempe quod tutor non decimet fructus collectos finita tutela: licet maturi fuerint durante tutela, & idem in redditibus, quorum dies nondum venerit, licet cesserit & proximus sit. Tandem *in fin. d. cap. 32.* inquit, quod hæc opinio sibi probabilior videtur, Nam favet pupillo & moderatur dispositionem *l. fori*, jus Romanum hac in parte abolentis. Nam leges correctoriæ restringendæ sunt. Adversantur enim juri communi a viris prudentia & doctrina clarissimis elucubrato. Quid tenendum? Ego quoad primum membrum distinctionis eidem Baecæ consentio, quia vera est tiusdem sententia & indubia.

Quoad † secundum vero teneo pro rata laboris tutoris vel curatoris, decimam de his fructibus pendentibus tempore eius mortis pertinere ad heredes tutoris vel curatoris prædefuncti eisdem rationibus, quibus supra, *cap. ad fin.* idem probavimus contra eundem Baecam *in quæst. preced.* de qua per eundem *cap. 28.* ad quem meum locum remitto lectorem, ne hic proxime ibi dicta repetam.

SUMMARIA.

1 *Tutor & curator à quo tempore incipiat lucrari decimam? & num. 2.*

2 *Tutor à die scientiæ tenetur de periculo tutelæ.*

CAPUT XLII.

A quo tempore tutor vel curator incipiat lucrari decimam?

1 Calculatores † ratiqnum in hac materia necessario scire debent, à quo tempore decimam tutoribus & curatoribus minorum dare debeant vel admittere. Ideo prope finem huius operis hanc quæstionem tangere & decidere satis utile erit.

2 Quare † si tutor vel curator datus sit sub conditione, perspicuum est, ipsam decimam fructuum minorum non lucraturum, nisi à tempore impletæ conditionis, quoniam ante ipsam impletam tutor non est nec curator, *l. Testus, § sed verum est, ff. de excusat. tut.* Quod si tutor vel curator non est, administrare non potest, *l. siu quis, ff. de eo, qui pro tutor. &c.* Ergo non lucratur decimam, ut hoc argumento & aliis hanc opinionem & recte probavit Baeca *de decimu tutor. cap. 33 num. 7.*

Si vero tutor & curator pure datus sit, tunc etsi videatur non statim ipsum decimam lucraturum, quousque administrare possit servatis solemnibus, scilicet confecto inventario, & præstito juramento, dataque cautione & decreta tutela vel cura, atque à judice permissa administratione, quia ante hæc adimpleta non potest administrare, *ut diximus supra, in 1. part. cap. 5. num. 21.* Non enim datur decima, nisi pro labore administrationis, *ut in nostra l. fori.* Nihilominus tamen humanius & prudentius agendum est cum tutore & curatore in hac specie, ut mpe ut statim à die scientiæ incipiat lucrari decimam.

Quoniam † statim est tutor vel curator, & de periculo tutelæ vel curæ tenetur, antequam solemnia servet, *ut cum Bart. & aliis probat Baeca d. c. 33. n. 9. 10. & 11.* ubi quod à die scientiæ tenetur de periculo tutelæ, *l. quidam decedens, §. Papinian. & ibi notant Dd. ff. de administrat. tut. Alb. in l. si tibi, in fin. C. de administr. tut.* & inventarium & cetera solemnia conficere & adimplere debet, quamprimum poterit, *ut late diximus supra, in 2. p. c. 1. per totum, cum seqq.* Ergo decimam statim incipere debet lucrari, quia abunde laborat, qui de periculo tenetur, & sedulo se præparat adimplenda solemnia, eaque revera adimplet & administrat. Et ita in terminis merito resolvit Baeca *d. c. 33. n. 9. cum seqq.* cuius sententiam ipse veram esse intelligo, cum tutor vel curator non cesset, nec differat multum adimplere solemnia ex negligentia. Alias namque si notabiliter negligens esset in his observandis, ita quod damnum propter hoc ex sua negligentia minori inferetur pro tempore hoc, quo male se habuit in omissione administrationis ex d. [illegible] observationis solemnium, non quidem habere debet decimam, cum ipsa non detur tutori vel curatori male administranti pro eo tempore, quo male in administratione se habuit, *ut resolvimus supra, hac tertia parte, cap. 14. nu. 23. & in terminis resolvit Baeca dicto cap. 33. num. 12. ibi, dummodo non cesset ex negligentia.*

SUMMARIUM.

1 *Tutor an succedat pupillo decedenti non obstantibus agnatis?*

CAPUT XLIII.

An tutor jure communi attento & etiam lege fori, quæ decimam fructuum ei concedit, possit succedere pupillo?

Controversum † valde est, *an jure communi attento, tutor succedat pupillo decedenti non obstantibus agnatis vel cognatis?* gloss. namque *in l. quotutela, 74. ff. de regulis iuris, gloss. 1. in fin. argumento text. ibi in princip.* tenet partem affirmativam in tutore testamentario vel dativo, quam sequuntur plures relati per Antonium Gomez. *in leg. 8. Tauri, numero 24. & per Baecam de decimis tutorum, capite 33. numero 14. & sequuntur Cynus & Albericus numero 1. in leg. 1. C. unde vir & uxor, & Alexand. in addition. ad Bartolum in dicta le. quo tutela:* verum eam reprobant ibi Bartolus & Albericus & inquit Corneus *in leg. nutritoribus, in principio, C. commun. de success.* quod hanc opinionem sequuntur ceteri, & postea ad medium dicit, quod hæc opinio Bartoli videtur magis communis, eamque tenet & defendit, & allegat alios plures prædictam glossam reprobantes, Cagnol. *in dicta leg. quo tutela, numero 6.* & Tiraquellus *in tractatu de mort. in secunda parte declaratione 14. numero 5.* & hanc secundam opinionem contra illam glossam refert esse magis communem ex Corneo *ubi supra*, Antonius Gomez *in dicta leg. 8. Tauri, numero 24.* qui cum hac secunda opinione transit eamque probat Baeca *dicto capite 33. numero 16.* quia nulla lege cavetur, ut tutor succedat pupillo, quinimo lex sexta, *ad finem, titulo 13. partita sexta*, inquit; *Que si por ventura el que muriere sin parientes no fuesse cassado, essen-*

esfonce heredad todos sus bienes la camara del Rey: Intellige ut ex præcedentibus patet, quando sic decedens non haberet agnatos nec cognatus, maritum vel uxorem. Ecce ergo. quomodo tutoris non fit mentio. sed fisci: fiscus igitur tutorem semper excludit. Jure autem novissimo fori Regii, non decima fructuum pupilli vel adulti datur ejus tutori vel curatori, cum nutritor non succedat infanti, quem nutrivit, quia ei datur merces pro nutritione, ideo contentus sua mercede æquum est, ut non excludat fiscum, ut responderunt Angel. & Paul. *in d. l. nutritoribus.* Procul dubio tutor vel curator non succedat minori, neque excludet fiscum ab eius successione, cum hodie *ex d. l. fori*, merces prædicta detur tutori vel curatori, scilicet decima fructuum. & etiam jure communi attento, quo salarium non debebatur tutori, adhuc secundum veriorem & receptiorem sententiam tutor non succedit et pupillo nullis relictis agnatis vel cognatis, *ut supra resolvimus.* & in terminis nostris attenta *l. fori*, ita tenet & probat Bacca *dict. cap. 33. num. 15. cum seqq.*

SUMMARIA.

1 *Decima fructuum minoris an sit concedenda tutori vel curatori non solum bonorum existentium in Hispania, ubi lex fori servatur, sed etiam existentium extra hæc regna? & num. 3*

2 *Datio tutoris simplex a judice unius territorii vim suam extendit ad bona alterius territorii.*

CAPUT XLIV.

An decima fructuum sit concedenda tutori vel curatori non solum bonorum, quæ sunt in Hispania, ubi lex fori servatur, sed etiam quæ sunt extra hæc regna, ubi non adsit prædicta consuetudo, sed jus commune servatur, ut tutori non detur nec debeatur salarium?

1 HANC † quæstionem ultimo in utramque partem disserit Bacca *de decim. tutor. cap. 34.* & tandem *num. 7. cum seqq.* verius esse censet atque tenendum, ut tutor decimet non solum fructus & redditus bonorum, quæ sunt sita in loco, ubi prædicta *l. fori*, servatur, sed etiam rei sitæ, ubi dicta lex non servatur, sequutus Paulum Castrensem, qui hoc in simili consuetudine lucrandi tutorem omnes fructus expresse tenet *cons. 274. super istis dubiis, num. 1. lib. 2.* quia dicta consuetudo valida est & potuit extendere suum effectum ad bona, quæ pupillus habet alibi ratione personæ pupilli subditi iurisdictioni statuentium, *argu. l. magis puto. §. illud quæri. ff. de rebus eorum*: idem probat Cassan. *in consuet. Burgund. rubric. 6. §. 4. verbo, & facil la dicta femme, num. 1. vers. consuetudo*, & ipse quoque libenter sequor, dummodo tutor vel curator bona omnia prædicta administret.

2 Simplex † namque datio tutoris a judice unius territorii vim suam extendit ad bona alterius territorii, *leg. propter litem, §. licet. ff. de excusat. tutor. d. l. magis puto, §. illud. ff. de rebus eorum, l. 1. in fin. ff. de tuto. & curat. dat. ab his, & tenet alios referens Tiraqu. de primog. quæst. 46. vers. tertia datio, n. 20. & Bacca d. c. 34. n. 2.* de quo supra diximus *in hoc tract. 1. part.*

Et procedit prædicta sententia præcipue, cum *lex nostra fori*, generaliter loquatur & in rem, ibi; *Delos a guardar con todos sus bienes, y toma para si el diezmo de los fructos*, argumentum traditorum à Doctoribus *in simili quæstione*, quos refert Tiraquell. *ubi supra, d. quæst. 46. num. 4.* Non enim lex fori distinguit, sed omnia bona iubet tradi tutori administranda. *Y que mantenga al huerfano de los fructos, y tome para si el diezmo.* Si ergo ex fructibus & redditibus, quibus alere debet minorem, sumere debet tutor decimam, consequitur, ut ex fructibus & redditibus bonorum sitorum extra regnum decimam quoque sumere debeat, quandoquidem ex eisdem alere debet minorem, si idem tutor vel curator eadem quoque bona recte administret, utpote sub sua cura existentia.

Alias † namque, si alius tutor vel curator datus esset illorum bonorum extra regnum consistentium, datus in his regnis ad bona in illis existentia, decimam illorum, quæ extra regna sita sunt, minime auferet, quia non sunt sub sua cura & administratione, nec suo periculo cedunt aut subsunt, sed illius, cui administratio eorum commissa est, qui juxta consuetudinem patriæ mercedem accipiet vel non. 3

SUMMARIA.

1 *Exsequutores testamentorum an possint & debeant habere decimam fructuum bonorum defuncti vel aliquod salarium pro labore, num. seqq. per totum caput disputatur in utramque partem, primo affirmative, postea negative, & juxta hoc ultimum resolvitur, n. 11. cum seqq. & hoc regulariter, & num. 25. Expensa tamen bona fide facta debentur, ut in num. 26. & nu. 27. Quis eas solvet, an heres vel legatarius? Limitatur regula prædicta in rustico, &c. ut in num. 28. & 29. & stante legitima consuetudine in contrarium, ut in n. 30 & quoties testator aliquid eis reliquit pro labore, num. 31.*

2 *Dignus est mercenarius mercede sua, Matth. 10. nemo militat suis stipendiis, nec quis plantat vineam de fructibus non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? & qui bene præsunt presbyteri, duplici honore habentur, & alia similia hic adducuntur.*

3 *Tutores & exsequutores testamentorum æquiparantur.*

4 *Administrator quicunque & quocunque nomine, titulo & caussa administraverit, tenetur reddere rationem.*

5 *Administrator quilibet, qui rationem non reddiderit, tenetur ad interesse declarandum per juramentum in litem.*

6 *Pater gerens negotia filii, quando non est ejus legitimus administrator, tenetur eidem reddere rationem.*

7 *Frater maior, qui in vita patris habuit administrationem, tenetur eius administrationis rationem reddere.*

8 *Exsequutor ultimæ voluntatis tenetur rationem reddere suæ administrationis.*

9 *Administratoribus congruum est, imo jure dari debet salarium juxta laborem impensum.*

10 *Exsequutores testamentorum (quicquid alias sit de jure) de consuetudine tamen debent habere salarium, sed contra num. 32.*

12 *Erubescimus, cum sine lege loquimur.*

13 *Exsequutor testamentarius non potest præcise compelli ad acceptandum officium, etiam ad pias caussas, nisi semel tale munus obiivisset.*

14 *Exsequutor testamentarius datus præsens & tacens non censetur acceptasse officium.*

15 *Ubi est temporale præmium, cessare videtur caritatis præmium.*

16 *Actus caritatis est beneficentia in proximum.*

17 *Recipiens pretium pro spiritualibus peccat, nisi in casu, de quo infra, num. 18.*

18 *Locatio operarum pro re spirituali an & quando fieri possit? & num. 19.*

20 *Episcopus absque emolumento debet exsequi pias defunctorum voluntates, & num. 21.*

23 *Ratio generalis extenditur ultra casum legis, & plura alia in proposito adducuntur.*

24 *Rectores vel decuriones civitatis vel villæ, an debeant habere salarium à Republica pro labore occupationis in suis negotiis intra civitatem vel foris proficiscentes.*

CAPUT XLV.

An exsequutores testamentorum possint petere & habere decimam fructuum & redditumm bonorum defuncti pro suo labore?

1 QVæro, † an exsequutores testamentorum, hoc est, *los testamentarios y albaceas, y cumplidores de testamentos*, iure consuetudine & tuta conscientia possint petere, habere, vel sibi sumere decimam fructuum bonorum defuncti, vel aliquod salarium pro labore, opera & industria in exsequutione testamentorum [illegible] impensis, nihil sibi ob id relicto in praedictis testamentis, vel quando relictum est impar labori suscipiendo vel suscepto.

2 Et † profecto prima facie res videtur clara: Matthæi enim 10 habetur: *Dignus est enim mercenarius mercede sua*, & 1. ad Corinth. 9. *quis militat suis stipendiis unquam? quis plantat vineam & de fructibus non edit? quis pascit gregem & de lacte gregis non manducat?* sic qui bene præsunt presbyteri duplici honore habeantur, *ut [illegible] ad Timoth. 5.* ubi D. Augustin. [illegible], *necessitatem a populo, mercedem dispensationis a Domino*, quod latius pluribus exornat Menoch. [illegible] 14. lib. 3. Ergo ita etiam huiusmodi exsequutores testamentorum pro officio charitatis & pietatis assumto & bene adimpleto, sustentationem accipere debent ex bonis defunctorum quæ administrarunt, & in pios usus converterunt.

3 Secundo, † quia iuxta *l. 2. fori*, huius Regni, *t. [illegible] de la guarda de los huerfanos lib.* [illegible] quotidie in usu [illegible] recepta atq; practicata, & in Regalibus tribunalibus admissa, minorum tutores & administratores decimam partem fructuum sibi pro labore & administratione percipiunt & exigunt. Sed tutores & exsequutores testamentorum æquiparantur, *ut notat gloss. in l. artifex. [illegible] de tutel. & ibi Bart. Alb. & Raphael cum gl. in l. uxor. §. 1. [illegible] de [illegible]* & probat alios allegans Bacca *de decim. tut. & c. c. 20. num. 22. in vers. sed quod tutores*: & D. Spin. statim citandus. Curator enim & tutor prospiciunt personæ minoris, exsequutor autem curat animam defuncti, dum restituit aliena, & Christi misericordiam eleemosynis & piis Christianæ disciplinæ institutionibus conciliat defuncti manibus: Ergo utrisq; decima debetur.

4 Facit etiam † nam quilibet administrator in re sibi commissa suscipit onus & laborem, cum de administratione rationem reddere teneatur, quocunque nomine, titulo & caussa administraverit, *l. 1. §. officio, ff. de tutor. & rat. distrah.* quem text. Bart. *n. 2.* Bald. & omnes summo consensu ad quamlibet administrationem producunt, *& in l. si ita fuerit. ff. de man. um. test. in. Bacc. de decim. tut. c. 2. n. 152. & 154. & 15[illegible].* congerit plurimos huius sententiæ auctores eos sequutus Marzar. *cons. 61. n. 29.*

5 Quinimo † si rationem non reddiderit quilibet administrator tenetur ad interesse declarandum per iuramentum in litem, *& Iacob. de Aret. & Iart. in d. l. 1. §. officio*, & contra parvos administratores consuluit Corn. *consil. 106. n. 4. in vers. cum præsupponatur, quod dicti parvi, libr. 3. & Alciat. in leg. 1. in fin. in vers. cæterum actionis opt, C. de eden. ubi alios allegat & Bertrand. cons. 18. n. 4. vers. consulo igitur, lib. 2. in antiq. Crav. cons. 218. in princ. Marca consil. 20. num. 14.*

6 Et † adeo verum est, quemlibet administratorem teneri reddere rationem suæ administrationis, ut etiam patrem legitimum comprehendat, quando non est legitimus administrator, sed gerit alias negotia filii: tenetur namque filio rationem reddere per actionem negotiorum gestorum, *l. litis. §. pater, ubi hoc notat expresse Bart. de neg. gest. Chassan. in consuet. Burg. d. rub. 6. §. 7. versic. quarto hoc in praxi ca observari affirmat.*

7 Et ideo subiungit in terminis fortioribus, quod frater maior qui in vita patris habuit administrationem, tenetur rationem illius administrationis reddere, *ut per Socin. cons. 73 difficultatem, n. 10. [illegible] ubi allegat Abb. cons. 13. vol. 1. adde Corn. cons. 105. visis attestationibus n. 10. vol. 3. & Marzar. d. cons. 61. n. 30. & Bacc. d. c. 2. num. 152. & 153.*

Et † in terminis exsequutoris ultimæ voluntatis, quod teneatur rationem reddere suæ administrationis, [illegible] Gerard. *sing. 84. ex l. si heres, ubi Dd. ff. de condict. ob caus. & sequitur Bacca d. c. 20. n. 23. & prius c. 2. num. [illegible] & Abbas in. alios referens in d. l. 14. glo. 1. n. 6. [illegible] tit. 4 [illegible]* ubi id ampliat etiam in exemto, & etiamsi à [illegible] sit ei remissa rationis redditio, & de supradictis [illegible] *supra, c. 1. huius 3. part.* 8

Cum ergo administratur & exsequutor ultimæ voluntatis, suscipiat onus & laborem, administrando & rationem reddendo suæ administrationis [illegible] ad id tenetur per supradicta, quod maximus labor est, *ut in d. l. [illegible]eres.*

Pro † huiusmodi labore mercedem seu salarium recipere congruum est, *contra publicam, [illegible] re milit. lib. 12. [illegible], quia honoris argumentum non ambitione [illegible] labore cuiuscumque convenit evenire, l. unicuique, in prin. C. de prox. sacr. [illegible] in lib. 12. l. 2. C. de offic. ma[illegible]. Boer. [illegible] cons. n. 145.* Nemo enim gratis laborare cogendus [illegible], *ut supra probavimus in [illegible] fundam. huius part.* nec tenetur de suo facere beneficium, *ca. precaria. 10. qu. 2. c. cum ex officii, de præscr.* & ideo cuicunque administratori, iuxta laborem impensum debetur [illegible], ut probat late Bacc. *de decim. tut. c. 2. per tot.* ubi [illegible] emplificat in pluribus personis. Quinimo *ut supra c. 2. huius 3. part. n. 3. probavimus*, licet de iure communi tutori vel curatori non sit dandum salarium pro administratione, ex iusta tamen caussa propter magnum laborem, & ne ex eo damnum in suis rebus patiatur iudex, imo & contutores possunt & debent ei in recompensam salarium moderatum damni dare & assignare, ne sibi suum officium damnosum sit: Ergo ita etiam & eodem modo exsequutori testamenti dandum est salarium ex eadem iusta caussa, ne damnum patiatur ex d. officio. 9

Tertio sic vidimus, quod heredi datur quarta Treb. pro labore suo, quando gravatur à testatore [illegible] realiter hereditatem, *ut in tot. tit. C. & ff. ad Treb.* Ergo ita etiam exsequutori testamenti dandum est præmium laboris.

Nec dicatur, quod cum officium exsequutoris testamenti sit ab initio voluntarium, *ut habet communis, de qua infra in 2. funda. contrariæ par.* non debetur ei salarium, quia non est novum, ceteris administratoribus, qui non administrant lege cogente, sed voluntarie, uti sunt mandatarii & negotiorum gestores, dari salarium, hoc est laboris præmium, *l. idem [illegible] § idem Labeo. ff. mandati, [illegible] acc. d. [illegible] 2. n. 2. probat late Menoch. cons. 228. n. 20. cum seq. [illegible] libr. 3.*

Quarto, † quia quicquid sit de iure, de consuetudine tamen exsequutores testamentorum solent habere salarium, *ut affirmat Avenda. lib. 1. c. 2. prætor, n. 8. [illegible] de consuetudine:* motus auctoritate, *l. 30 quæ est 31 tit. [illegible] li[illegible], & ordinamenti veteris.* qua cavetur; *Que el escrivano testamentario de otro que recibiere el testamento, [illegible] lo publicare fasta treynta dias siguientes ante los [illegible] del lugar, o ante qualquiera dellos pierda lo que le fuere mandado por el testamento. y si no le fuere mandado [illegible] alguna pierda el salario, que deve aver por su trabajo segun uso de cabeçalero, y peche cien maravedis para la nuestra camara.* Præsupponit igitur hæc lex, quod exsequutor testamenti debeat habere salarium pro usu officii. Eandem opinionem de iure Regio veriorem esse & [illegible] probandam affirmat Bacca *d. c. 20. n. 20. cum sequentib. [illegible] in fin. & prius d. c. 2. n. 19. & c. 5. n. 31.* & audacter Doctor Spino *in suo specul. testamentorum, glossa 8. num. [illegible] in vers. sed his non obstantibus.* qui etiam pro se allegat *l. 4. tit. 2. lib. 5. ordinamenti veteris*, ubi cavetur [illegible] *el cabeçalero no publicare el testamento dentro de [illegible] mes, pierda lo que* 10

lo que deve aver de la manda, y si ninguna cosa le oviere mandado pague el diezmo de lo que montare el testamento. Quæ lex desumta fuit ex l. fori *decima tertia, titul. quinto, libro quinto,* & significant illis verbis prænarratis, scilicet, (*pague el diezmo de lo que montare el testamento*) exsecutorem negligentem, sin nihil ei legatū sit amittere decimam, quæ sibi datur to præmium laboris. Deinde adducunt dictam *l. 31.* iam prius expensam & io hoc citatam per Avend. *ubi supra*, iuncta additione marginaria *dict. l. quarta*, dum dicit, *concuerda Henric. de Penas, hoc est in d. trigesima prima.* Ergo sequitur, quod decima, cuius meminit *dicta l. quarta*, est salarium, quod exsecutori datur, cuius meminit d. *l. 31.* & inquit Spino *ubi supra*, se intelligere *dict. l. 4.* non de omnibus bonis contentis io testamento, sed de illa re, vel de illis rebus, quibus durante anno sibi dato ad administrandum & disponendum administravit, & ratione præstita administrationis, constat exercuisse prout à testatore fuit iniunctum & præceptum.

Hæc sunt præcipua præter alia minuscula, quæ pro hac parte affirmativa adduci possunt.

11 Nihilominus † tamen contraria sententia regulariter tenenda est in iudicando & consulendo, & sic negativa etiam in foro conscientiæ. Imo quod huiusmodi testamentarii exsecutores ultimarum voluntatum, non possint iure decimam, nec aliquod salarium pro labore suo sibi vendicare, nec sumere ex sequentibus patebit.

12 Primo, † quia nulla lege hoc cavetur, quod ipse sciam) & erubescimus, cum sine lege loquimur, *l. illam, C. de collat.* in illis verbis, *eo, quod nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset*, quem textum notant ibi Bald. Iaf. & alii ad hoc, quod paria sunt tacere contra legem, & facere sine lege, quæ est mirabilis doctrina *secundum Baldum in capit. in Genesi, numero 10. de electio.* quam ita appellat Iason *in dict. l. illam, num. 8. idem Iaf. in l. vinum, numer. 8. ff. si certum petatur, Beccius consilio 23. numer. 5. & consil. 25. numero quarto, & consilio vigesimo septimo, numero 11. & consilio 33. num. 4. & consil. 43. num. 11. lib. 1.*

Secundo, quia exsecutor testamentarius non potest præcise compelli ad acceptationem huius officii, etiam ad pias caussas, nisi semel tale munus agnoverit, ut communis habet *per textum ibi, in capit. Ioannes, 19. de testamentis secundum D. Covarru. ibi numero tertio*, quem late pluribus modis comprobat Ioannes à Canibus *in tractatu de exsecutione ultim. voluntat. in prima part. quæstione 4. num. 35. cum sequentibus, quem refert sequitur Didacus Perez in l. 4. titul. secundo, libro quinto ordinamen. pag. 142. columna prima, in princip. in versi. decimo nono dubitari solet: tenet etiam Bart. in l. at si quis, §. potest tamen, ff. de religios. & sumt. fun. Bald. in l. ab eo, §. primo, numero 2. ff. de arbit. Decius consi. 91. n. 2. Ipsen. in l. 13 Tauri, num. 4. & ibi Ioan. Lup. num. 3. & Tellus Fernandez numero ultimo, Matien. l. 7. gloss. 6. numer. 1. lib. 5. nova collect. Reg. & in l. 14. gloss. 1. num. 30. titul. 4. lib. 5. Spino d. gloss. 28. num. 18. facit l. 38. Tauri, ibi, no quisieren, & l. 7. tit. 10. part. 6. in versi. é si los testamentarios non quisieren cumplir la manda, &c. Padilla in l. 1. num. 20. ad fin. ff. de legat 2.*

13 Quinimo † exsecutor datus præsens & tacens, non censetur acceptasse officium exsecutionis communis, *secundum Barbat. n. 11. D. Covarr. n. 4. in d. c. Ioannes, Ioannes à Canibus ubi supra num. 42. & probat Iaf. in l. quæ dotis, n. 98. ff. solut. matrim. communis secundum Padillam, qui eos refert ubi supr. num. 23* ubi *n. 24.* limitat, quando post mortem testatoris agnoverit tacite vel expresse officium exsecutoris sibi iniunctum, *& Matien. in d. l. 14. d. n. 30.* ubi etiam limitat, nisi fuerit coniunctus vel amicus testatoris, *& num. 31.* refert idem esse, quando exsecutor testamenti, mortuo testatore recepit testamentum, idq; legerit & tacuerit, ex hoc namque agnovisse munus videtur, *argum l. [illegible] familias, ff. ad Maced.* Ergo cum hoc officium à principio sit voluntarium, postquam exsecutor nominatus illud suscepit, quæ iniuria quæso fiet ei voluntarie illud agnoscenti, si salarium vel decimam non solvatur, cum id munus ob Dei amorem potius, atq; ex caritate, quàm virtute præmii pecuniarii exsequatur. Unde solvitur, quod supra in contrarium diccbamus. nempe, quod ceteris administratoribus, qui non suscipiunt officium lege cogente, sed voluntarie, ut sunt mandatarii & negotiorum gestores, debetur & datur salarium, quia procedit in hominibus solitis locare operas suas, ex quibus se sustinent, & in his quæ non ad pietatem & caritatem principaliter spectant, sed ad parandum victum. Nos vero loquimur in hominibus divitibus, nonq; solitis locare operas suas, & in spectantibus ad caritatem, & ob Dei amorem, prout est pias defunctorum exsequi ultimas voluntates, & pro exoneratione conscientiæ & salvatione animarum suarum, & tandem ut simile officium sibi morientibus gratis ab aliis rependatur, cuius verum præmiū repositum erit sibi in cœlis. 14

Tertio accedat, quod officium hoc durat per exiguū tempus, hoc est, per annum, & potius dicitur opus pium exercere, quam onus subire, *tex. in auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis pro redemtione, l. 7. ibi, por que es obra de piedad. tit. 10. par. 6. cum simil.* Sed caritatis opera ab[s]que præmio suot exercenda.

Quia † ubi est præmium temporale, cessare videtur caritatis præmium, quod spirituale est. 15

Et † caritatis actus est beneficentia in proximum, *S. Thomas 2. 2. q. 31. art. 1.* 16

Sed qui pro spiritualibus præmium recepit, peccatum committit, *Sanctus Thomas secunda secundæ, quæst. 100. art. 1. Navar. in Manuali, cap. 23. num. 99. Soto de iustit. & iure, lib. 1. quæst. 5. art. 2.* Et sique propositio notissima & verissima, *ut resolvimus libro primo Canonicarum quæst. cap. 29. n. 2.* ergo hic exsecutor testamenti nihil potest præmii temporalis exigere: cum huiusmodi opus præmium cœleste habeat, quod comprobatur *ex leg. 35. tit. 13. part. 5. ibi, Capuos el se movio a tertar el moço por razon de piedade de misericordia, entiendese que lo hizo por aver galardon de Dios e porende no es tenido el mocoes le dar alguna cosa por el bien hecho que le hizo.* 17

Nec obstat, si dicatur, quod licet huiusmodi exsecutor dicatur opus pium exercere, nihilominus potest licite petere & consequi salarium.

Sicut videmus, quod prolibere, qui antecedit administrationem sacramentorum, potest quis habere & ôsequi præmium temporale, veluti si sacerdos rogetur, ut eat extra civitatē vel locum ad celebrandum missam, huiusmodi labor itineris, quem patitur sacerdos, est pretio æstimabilis, cum non coniungatur operationi Sacramentorum. Et quamvis quis teneatur gratis Sacramenta administrare, obligare [illegible] ad administrare in certo loco & tempore, hoc [illegible] pretio æstimari, *ut late probavimus d. c. 29. num. 12.* [illegible] hoc sic intelligendum declaravimus. [illegible] etiam licitum est accipere vel dare, aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantium secundum ordinationem Ecclesiæ, & consuetudinem approbatam, ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt, quanto sit condignus sit, qui tali servitio [illegible] tur, dum tamen absit emtionis & venditionis [illegible], *ut ex pluribus probavimus d. c. 29. n. 3.* 18

Denique † locatio operarum locum habet in his exercenti spiritualibus, quia primo iniunctum est corporalia, prout est obligatio exercendi munus Vicarii, Episcopi vel Parochi, vel Capellani, vel Concionatoris per unum annum, mensem, aut hebdomadam, *secundum Innoc. re-* 19

... in cap. quoniam, ne prælati vices suas, Caietanum ... verbo simonia in 6. regul. ubi idem esse asserit, ... officio iudicis. Doctoris etiam in Theologia & alüs ... huiusmodi, quibus debentur certa stipendia. Quod etiam probavimus d. c. 29. n. 25. Ergo à fortiori debebitur executori testamenti salarium & præmium temporale pro suo labore corporali principaliter impenso, quamvis in opus pium & caritatis tendat, cum non agatur de sacrorum administratione, sed de stipendio laboris: præcipue cum teneatur rationem suæ administrationis reddere & de suo solvere, quod male administraverit.

Non inquam obstant hæc omnia, quia in nostra specie propria, de qua agimus, contrarium reperitur expressum in iure, nempe, ut executori testamentorum ad pias caussas non solvatur salarium, nec aliquod præmium temporale, *ut in sequ. fundamento.*

20 Quarto † moveor ex textu *in l. nulli, 28. in versi. cum autem vir religiosus, ibi, & sine ullo dispendio prædicta gesta consistant, ne humanitatis obtentu, relicta pecuniæ indiscretorum dispendiis erogentur, C. de Episcop. & cleric. tex. in l. si quis ad declinandũ, 37. C. eod. tit. ibi, nihilo penitus ex hoc lucro vel ex onomo vel Episcopo vel sacrosancto Ecclesiæ relinquendo.* Sed ut illi text. *in dicta l. nulli.* in verbis prædictatis respondeatur, loqui in expensis tabellionis, & sic iudiciarüs, ut innuere videntur, non vero in salario vel præmio debito executori testamentario, & dictam *leg. si quis ad declinandam,* loqui in lucro, non vero in solutione laboris impensi in executione testamenti, adest nobis singularis lex Regia, quæ idem probare videtur in executore piæ caussæ, prout est Episcopus, nempe, *l. 5. titulo decimo, partita sexta,* in illis verbis: *(E tombien el Obispo que esto ovesse de fazer, como los otros escrivenos que escriven alguno cosa de los que son dichas en esta ley, y no devenomar paro si por razon de trabaio que levvan en esto ninguna cosa de aquellas que son dadas paro sacar los captivos, cantes lo devê fazer de grado e sin precio ninguno, e esto es por que son dexadas pora obra de piedad: e los Obispos si contra esto fiziessen errarian en quatro maneras, la una contra Dios, e la otra contra el anima del fino do, e la tercera contra los parietes del muerto, e la quarta el sennor de la tierra, que es guardador de los bienes de su sennorio.*

21 Et † quamvis hæ leges loquantur in executione relictorum ad redemtionem captivorum, quæ caussa est piissima & admodum favorabilis, tum defunctis tum etiam captivis redimendis: ademtamen dicendum videtur in executione ceterarum caussarum piarum, ex rationibus expressis *in dict. l. Reg.* cum officium executorum ultimarum voluntatum versetur præcipue in executione legatorum piorum, nempe, circa celebrationem missarum & aliorum sacrorum, eleemosynas pauperibus elargiendas, & alia pia opera pro exoneratione conscientiæ defuncti, & restitutione male ablatorum aliorumque onerum defunctorum, & sic pro pro salvatione animarum ipsorum, sicut quando aliquid eodemsine relinquitur pro redemtione captivorum.

22 Cum † igitur in omnibus his militet eadem ratio, idem ius in utrisque statuendum est, *argumento l. illud, cum simil. lib. ff. ad legem Aquiliam.* Imo ex rationibus assignatis in eadem lege Regia, hoc virtualiter comprehenditur & decidendum venit: siquidem principalis ratio, quæ movet Legislatorem, est favor animæ defuncti. Ceteræ etiam rationes, ab eo ibi consideratæ, hic etiam eoocurrunt, nempe illa, *la una contra Dios,* & illa, *la tercera contra los parientes del muerto, e la quarta el sennor de la tierra, que es guardador de todos los bienes de su sennorio.*

23 Et † quoties ratio legis est generalis, extenditur ultra casum legis, *l. primo, §. sexum, & ibi Bar. de postul.* Est communis, *ut resolvimus in nostro tract. de iura. confirm. 3. part. c. 2. n. 2. & lib. 3. pract. q. 13. n. 104.*

Similiter etiam ratio finalis, ac principaliter contemplata ad aliquam dispositionem, non modo non restringitur ad casum decisum, verumetiam extenditur ad omnes illos casus, qui veniunt & inferuntur sub ratione finali expressa, *l. his solis, ibi, satis cautum putamus, C. de revoc. donatio. communis secundum Paris. consil. 16. num. 24. & 25. lib. 3. & nos dicto lib. 2. pract. quæst. ... & ... num. 75. ubi numer. 76.* quod hoc procedit, etiam si ... queretur legum correctio, & est communis opinio, *ut ibi retulimus, & nu. 77.* quod etiam procedit in ex... ...tantibus, *& num. 78.* quod ratio expressa debet attendi, tanquam virtus animantis ipsius legis, & tanquam genus prædicans de suis singulis speciebus, *num. 79.* quod cum multa habent eandem rationem, licet de uno fiat mentio, id sit exempli caussa, ut non restringatur ad expressa tantum, nec dicitur extendi consue... etiam odiosa, quando extenditur ex ratione expressa & *num. 80.* quod quando expressa est ratio dispositionis, in ea comprehendi intelliguntur omnes casus, qui ipsi rationi conveniunt, non quidem per viam extensionis, sed sicut genus comprehendit suas species, & *num. sequen.* plura alia in proposito adduximus satis comprobantia præsentem hunc nostrum sermonem, & præcipue *num. 100.* quod ratio dicitur lex communis ad omnes casus, & non inspicitur, an in dispositione sit idem casus, vel non, sed tantum ratio consideratur, nisi ratio diversitatis reddatur: & *num. 101.* quod quando ratio legis est generalior, & decisio particularis, tunc ratio illa generalis pro ipsa lege habetur, & decisio loco exempli est secundum communem opinionem: Similiter, quod quando verba dispositiva proprie non decidunt casum certum, si ratio dispositionis illum decidit, ille casus dicitur proprie esse in dispositione, quod adeo procedit, *ut ibi num. 103* quod talis ratio faciat casum omissum prædicari, veluti de ipsa lege: & *num. 104.* quod quando ratio legis expressa aliquem casum ambit & complectitur, perinde est, ac si ab ea fuisset expresse decisus: Ratio enim dispositionis est ipsa dispositio, vel saltem potissima pars ipsius, veluti suos spiritus & anima, *ut ibidem quoque adduximus n. 105.* Sed & huc plura spectant, quæ ibidem numeris sequentibus cumulavimus, ut intelligamus ex rationibus expressis, in prædicta lege Regia Partitæ nostrum quoque casum comprehendi: siquidem ro eotdem favor animæ concurrit & considebat.

Quinto † facit decisio Guidon. Papæ *68. num. 3. cum sequentib.* ubi respondit, quod Consules & Syndici civitatis Gratianop. qui in illo anno currente in redditione suorum computorum petierunt salaria sibi solvi pro certis viagis & laboribus, per eos ad caussas eorum syndicatus sustentis, pro & nomine eiusdem civitatis, non bene moti fuerunt hoc petere, nisi tantummodo expensas bona fide factas, nisi aliud haberet consuetudo, quæ tamen fuit reperta, quod ipsi Consules non consueverunt habere, nisi tantummodo sumtus & expensas per eos bona fide factas Etita in consilio fuisse conclusum, dictos Consules non posse petere salarium, sed solum expensas, hoc dicit esse notandum pro futuris syndicis, si petere vellent salaria, & notat ibi eiusaddi ... in *prin.* & ad Guidonem ubi supra se refert Avendano *dict. cap. 3. num. 8. in versi. & quando proficiscuntur,* Sed idem Aveod. *in dicto prima parte, capit. 4. numer. 46. in vers. imo neq; rectores,* inquit, quod hoc male servatur in practica, quando rectores pergunt cum correctore ad ... sistandum terminos civitatis. Idem asserit Baeça *de decim. tut. cap. 1. n. 30.* Ceterum intra civitatem vel populum salarium non debeat habere, ut per Guido. Pap. *ubi supra,* & late Mexiam *in pragmat. taxa panis concl. n. 69. fol. 22.* ubi quod concilliorum rectores salarium non possunt nec debent habere, ad hoc, quod operibus publicis construendis seu reficiendis inter... sint seu præ-stan- 24

ficiantur, & quod illud restituere tenentur iure fori & populi, *ut per plura comprobant Dominicus & Philippus Franc. in cap. statutum, §. assessorem, de rescript. lib. 6.* ita ut remissio eos non excuset à reali & vera restitutione, *ut post eosdem scripsit Guilier. Bened. in secunda parte repet. ca. Raynutius in versi. sibi que liberis moreretur, el secundo, nn. 33. ad fin. de testamen.* maxime cum dicti officiales in eorum receptione iurent servare statuta, & bonum publicum respicere, nec ei adversari, & quod omnibus, quibus valuerint modis, idcurabunt, & eius damnum evitabunt, quæ sunt intelligenda, quando intra vel prope populum, quem tegunt, illa fierent opera, seu aliis occuparentur. secus autem si ad alia deputarentur negotia, rempublicam concernentia, extra eius terminos, limites, seu districtum peragenda, in quo officialis deberet eques ire, aut eum oportteret aliquas expensas facere pro annona frumenti vel carnium emenda, vel pro legatione facienda. Nam tunc populi concilium iudicis auctoritate atque decreto potest in expeditione cuiuslibet negotii taliter se habentis, salaria administratoribus deputare, pro exigentia temporum & personarum qualitate, *secundum Lucam de Penna & Platea m in l. 1. C. de praeben. salar. lib. 10.* Hactenus Mexia *ubi supr.* Quod si esset unus laborator, aut alii, qui quotidie lucrarentur eorum diætas, tunc deductæ deberet eis solvi salarium qualibet die ultra expensas, aliter enim eis officium esset damnosum, quod non est dicendum. Ita declarat Guid. Pap. *ubi supra, nu. 6.* dicens, quod ita servat stylus illius curiæ Parlamenti Delphinatus, & aliarum curiarum citra testes: & sequitur ibidem Addit. Guidonis, limitans etiam in personis, quibus ex officio debetur salarium, *ut in l. 1. & sequen. ff. de var. & extraordin. cognit.* Et quando esset persona, quæ consuevisset locare operas suas, *ut in l. si tibi, ff. de præscript. ver. Ioan. Fab. in §. fi. Instit. mandati.* Ergo ita & eodem modo dicendū est in exsecutoribus ultimarum voluntatum, imo & maiori ratione, cum eorum officium à principio non sit necessarium, sed voluntarium, nempe, ut his regulariter non debeatur salarium pro labore ab eis impenso intra civitatem vel populum, præter expensas bona fide ab eis factas, nisi sint laboratores aut alii, qui quotidie lucrarentur eorum diætas, vel si essent soliti operas suas locare, *ut infra dicemus.*

25 Et † in terminis, quod de iure pro commissaria non debeatur salarium, constat ex Speculatore de instrument. edit. *sub rubr. de ultimarum voluntat. exsecutoribus, num. 70. ibi, & talium exsecutores, non ex præsumtione temeritatis, nec pro lucro terreno, sed ex necessitate caritatis gerunt, &c.* & tenet, alios allegans Avend. *dict. cap. n. 8. ibi, de iure autem.* Et quod huiusmodi exsecutores testamentorum non debeant habere decimam fructuum bonorum defuncti, tenet nuocupatim Palatius Rub. *in l. 31. Taur. nu. 10.* & quod decimam nec salarium habere debeant, probat late D. Azevedo *in l. 6. numer. 20. titu. 4. & in l. 14. num. 7. eodem tit. libr. 5. nova collect. Reg.* reprobans Baecain *ubi supra*, tenentem contrarium & dicens, quod eius doctrina semper ibi falsissima visa fuit, & quod male id asserit Baeca, tum experientia, quæ est rerum magistra, & in practica communi usitata: tum etiam, quia dictæ leges ordinamenti Regni non iubebant solvi decimam testamentario, sed tantum, quod ipse testamentarius in pœnam negligentiæ in non publicando testamento coram iudice intra terminum eorum solveret decimam contentorum in testamento, si nihil in eo fuisset sibi relictum: Ex hoc ergo colligi non potest, decimam deberi testamentario pro suo labore, & ita de iure procul dubio censeo esse tenendum pro regula, nempe, *Quod exsecutoribus ultimarum voluntatum non debeatur salarium, nec decima bonorum defuncti, aut fructuum eorum cum sequentibus declarationibus.*

26 Prima † est, ... cet his exsecutoribus ultimarum voluntatum ... decima debeatur, expensæ tamen bona fide ... re, bene & iuste debentur, & deducendæ sunt ex ... defunctorum, *ut probatur ex adductis per Guido. P... supra, & sequaces.* Et in terminis, quod exsecuto ... menti possit ex eisdem velaliis bonis hereditatis, ... issime petere & exigere expensas, quas fecerit in exigendo bona testatoris, & fructus eorum, ad peragendam exsecutionem, tenent Archidiaconus, Ioannes Andr. Dominic. & Philipp. Franciscus *colu. penult. in c. fin. de testament. in 6.* Paulus Paris. *consi. 26. num. ... libro 4.* D. Covarru. *in dicto cap. Ioannes, in fin. de testament.* Quibus adde Balduin, *in l. id, quod pauperibus, in fin. C. de Episcopis & cleric. quos refert & sequitur Matien. in l. 14. tit. 4. gloss. 1. num. 19. libr. 5. nova collect. Reg. ultra quem idem probat Speculator, ubi supra, n. 89. & ibi Ioannes Andr. in addit. litera A. verbo, iniuriarum.*

27 Ubi † quod expensæ moderatæ, quas exsecutores facient pro exsecutione, fient expensis legatariorum, vel de quantitate ad illa deputata, non expensis heredis, pro cuius utilitate non fiunt, nec suis propriis, quando itinerando oportet illos expendere, puta eundo vel mittendo ad loca, ubi sunt captivi redimendi, de quibus etiam deducetur, quod domi expendissent, nisi forsan ex opera viverent, cui tunc vacare non poterunt, vel clerici essent, qui præsentibus distributionibus vixissent, & quod si pro certis legatariis facta fuisset expensa, illis solis imputabitur, ut si pro uno ludo legato non liquido oportuit pro liquidatione facti, vel iuris, à longe liquidari. Item, si propter id equum vel alium apparatum oportuit emi, non manebit apud exsecutorem, sed illi dabitur, cui imputata fuit impensa. Tandem Ioannes Andreas censet, verba testatoris esse ponderanda. Si enim testator iuberet viginti captivos redimi, omnis impensa, de qua supra, imputatur heredi: sed si leget mille pro redemtione captivorū, de ista summa fine alio heredis gravamine fient expensæ necessariæ.

28 Secunda declaratio dictæ regulæ est, † ut procedat, præterquam in rusticis, & aliis hominibus, qui ex suis operis quotidianis viverent, vel essent soliti locare operas suas, veluti famuli defuncti relicti ab eo exsecutores, qui alias salariu essent convicti, vel alii similes. Hi namq; si in exsecutione testamenti se occuparēt tam in populo quam extra, salarium petere puterunt personale, iuxta qualitatem ipsorum, & pro modo patrimonii defuncti & laboris, *ut patet ex supradictis, & tenet Azevedo in dict. leg. sexta, titulo 4. numer. 29. libro 5. nova collect. Reg.* loquens in testamentario, qui esset officialis, & talis, qui pro implendo testamento perderet acquirere ex operibus officii sui, quia tunc iustum esset, quod aliquid pro salario & in recompensam damni solveretur ei. *Idem Azevedo in dicta l. decima quarta, numero septimo, ad fin.* Agunt enim hi de damno evitando, & ideo eis non debet esse officium damnosum.

29 Qua ratione † & tertio idem esse censeo dicendum in alio exsecutore testamenti, qui in suis agitandis & conservandis rebus debet esse intentus & occupatus, & ut adimpleret testamentum illud, in quo exsecutor est relictus, non potuit, ut debuit & solebat suis negotiis adesse, nec intendere, ob quod damnum aliquod vel lucrum cessans posse considerari posset. Tunc etenim aliquod salarium in satisfactionem damni provenientis in officio vel patrimonio suo ob exsequutionem testamenti à se factam, esse ... dantum per in- ditem,

dicem, prout etiam censuit Azevedo *dicto numer. 7. ad finem*, dicens, id præserum esse verum in testamento alicuius hominis divitis, decedentis absque descendentibus vel ascendentibus, ut alicuius prælati vel alterius Ecclesiasticæ dignitatis cum amplo patrimonio decedentis.

Cui adde, quod si agimus de satisfactione damni emergentis, id resarciendum est ex patrimonio cuiusque defuncti, restrictius tamen, si id opulentum non sit vel defuncti, etiam relinquentis heredes necessarios: si vero nullum damnum emergens sit, vel vere lucrum cessans in homine solito negotiari, qui hoc iuste petere possit, tunc nullum salarium exsecutori huiusmodi solvendum est, ut habet nostra sententia.

30 Quæ verificari potest & debet regulariter in hominibus divitibus vel magnatibus, aliisque nobilibus & clericis, qui non solent operas suas locare, nec de suo patrimonio aliquid amittunt, vel desinunt lucrari, cum nõ sint soliti negotiari aut mercari ex officio, ut revendant: tunc enim licet laborem impendant in exsecutione ultimarum voluntatum, nullum salarium petere iure possunt, nec sibi capere ex bonis defuncti aut retinere, cum id munus sponte agnoverint, & ob officium pietatis & caritatis, non vero coacti aut inviti, nullo iure sibi permittente, sed potius contradicente, salarium habere.

Quarto † eadem sententia declarari potest, ut non procedat in locis, ubi legitime fuerit consuetudo præscripta exigendi & dandi salarium aliquod exsecutoribus, & in hac specie procedere poterit decisio textus *in dicta l. 31. tit. fina. De las penas, libro 8. ordinament*, ut constat ex illis verbis, ibi, *Pierda el salario que deve aver por su trabajo, segun uso de cabeçalero.* Cum ergo lex hæc de usu loquatur, & ad usum se referat, de eo constare ante omnia debet, alias prædicto usu non probato solvendum non erit ei salarium, eo autem legitime probato, solvetur. Sic etiam sunt intelligendi Avend. & Baeca *ubi supra*, pro parte contraria adducti, cum allegent ad hoc prædictam legem Regiam, & dictum Doctoris debeat intelligi iuxta quotam, quam allegat, secundum Bartol. *in l. non solum, §. si liberationis verba, numero 7. ff. de liber. leg.* communiter receptum. Denique Spino dum dicit, quod in hoc casu ex consuetudine iam diu obtenta relinquitur huius administris salarium iudicis arbitrio, fallitur. Nunquam enim vidi nec audivi, vigere prædictam consuetudinem, tametsi plurimis annis in negotiis forensibus versatus fuerim. Imo potius scio contrarium esse in usu in locis, ubi commoraverim. Quare id potius affirmare credendũ est ex dictis Avendæ & Baec. *ubi supra*, quem ex proprio visu, & Azevedo *ubi supra*, contrarium etiam asserit, & tanquam antiquus practicus testatur, *ut diximus*. Tandem auctor hic, scilicet, Spino nobis nihil nocet, sed potius in nostram reincidit sententiam: Salarium enim, quod ipse in resolutione quæstionis censet solvendum esse exsecutori, adiicit esse moderandum a iudice, attentis facultatibus defuncti, videlicet his, quæ ad administratorem pervenerunt & qualitate exsecutoris, & laboris suscepti, & quod potuit ex illo labore de bonis propriis perdere, vel lucra non capere. Ergo revera iste auctor in calce suæ resolutionis se glossat & declarat, ut ipsa procedat respectu damni emergentis & lucri cessantis, non vero alias: Itaque potius dicendum est, tenere nostram sententiam, quam contrariam.

31 Quinto † & ultimo hæc nostra sententia declaratur, ut procedat, quoties testator nihil reliquit testamẽtariis suis pro labore exsecutionis testamenti, vel non cavit, ut salarium solveretur eidem: secus vero erit, si ei aliquid pro eo reliquerit vel præceperit ei salarium esse solvendum: tunc namque eius voluntas servanda erit & exsecutor ea in specie iuste in utroque foro id consequi poterit, quod ei fuerit relictum legatum, scilicet, vel salarium, ultra istas expensas, argumento doctrinæ Speculatoris, *titulo de salario, colu. 2.* scribentis, quod ille, cui salarium datur, aliquid expenderit, repetere id poterit præter salarium, *prout eum refert & sequitur Baeca de decim. tut. c. 21. n. 81.* At quin legatum, quod exsecutori testamenti relictum ab eodem testatore pro labore exsecutionis, iuste consequi possit, vel salarium, si ei præstari caveatur in testamento, nullus iuste dubitare potest, tum ex eisdem legibus Regiis supra citatis, tum etiam ex notissimis iuris principiis.

Reliquum est, ut satisfaciamus fundamentis prioris partis affirmativæ. Et primum quidem non obest, quoniam loquitur & procedit in mercenario, militibus, agricolis & pastoribus, qui omnes sunt mercenarii, & locant operas suas ideoque iustissime eis debetur salarium pro ratione officii. Quinimo si occupentur in exsecutione testamentorum, eadem ratione eis debebitur, *ut supra observavimus in secunda declaratione*. Secundum etiam de lege fori huius Regni minus obest, quoniam loquitur in tutoribus & administratoribus minorum, non vero in exsecutoribus testamentorum, in quibus nulla lege id cautum reperitur, sed potius contrarium. Vnde æquiparatio supra facta procedit in aliis, non vero respectu salarii, in quo contrarium reperitur expressum, ut ostendimus, præmaxime, cum dicta *l. fori*, sit correctoria iuris communis Partitarum, nempe, *l. 35. tit. 12. part. 5.* quam supra retulimus, quo iure attento nihil debebatur tutori pro sua administratione. Quod autem ex iusta caussa tutori detur salarium, etiam attento iure communi, *ut sup. dicebamus*, in compensationem damni ex administratione sibi provenientis, non obest regulæ prædictæ, quoniam idem probavimus supra in simili specie in exsecutore testamenti, in secunda declaratione principali. Quod autem in contrarium contendimus, est alias regulariter verum. Hæc autem est una species, in qua regula cessat

Tertium de Trebellianica, quam sibi detrahit heres gravatus restituere hereditatem, est diversa materia & de separatia non fit illatio, *ut in iurib. vulgaribus*.

Quartum de consuetudine etiam cessat, quia fatemur, stante legitima consuetudine super hoc, salarium exigi posse ab exsecutore testamenti: verum contendimus ipsam non exstare, eaq; non exstante de iure regulariter salarium non deberi, nec exigi posse ab exsecutore testamenti.

Præterea, verba dictæ *l. 31. tit. fin. lib. 8. ordinam. vet.* supra in contrarium ponderata per Avend. & reliquos, ibi: *Pierda el salario que devo aver por su trabajo*, non inveniuntur posita in *d. l. 14. nova collect. Reg.* neque illa, *pague el diezmo*, olim posita, *d. l. 4. tit. 2. libr. 5. nova collect. Reg.* sed eorum loco adiicitur, *pague el danno*. Quare, ut præmisi, nunquam vidi in praxi observari, ut exsecutori testamenti daretur salarium, id quod in mea persona non semel expertus sum simul cum sociis meis Canonicis, qui fuimus exsecutores testamentarii cuiusdã Episcopi & alterius Canonici divitis, & quamvis multa superfuerunt bona: solutis debitis minimè ausi fuimus aliquid pro labore magno impenso nobis sumere nec petere, cum non simus soliti operas nostras locare, nec aliquid ex re nostra amiserimus, sed laborem impendimus ex caritate, & testatores iidem nihil nobis reliquerunt aut solvi iusserunt.

SUMMARIA.

1 *Tutor, qui tempore suscepta tutela erat pauper, & postea reperitur dives, an præsumatur ditatus ex re pupilli, vel ex sua industria, & numeris seqq. per totum caput. Resolvitur in favorẽ tutoris, nisi aliis indiciis contrarium probetur, ut in n. 2. & seqq. & n. 20. Rationes ponunt.*

ponuntur, n. 3. & 4. Nonnulli tamen tenent contrarium, ut in n. 6. Sed precedens sententia est communis & tenenda & nu. 13. ampliatur, ut procedat etiam in curatore, & numeris seqq. ampliatur aliis modis.

5 *Paupertas praeterita non infertur necessario ad praesentem paupertatem, sed distinguitur nu. 10. & vide num. 16.*

7 *Accidentia extrinseca non praesumuntur, sed intellige, ut in n. 13.*

Divitiae sunt accidentia, cum naturaliter quilibet nascatur nudus & pauper, eodem n. 7.

8 *Divitiarum qualitas non creditur, nisi probetur.*

9 *Divitiae acquiruntur & amittuntur fortunae impetu, & num. 15.*

11 *Impensa necessaria pro victu & vestitu, non finit, ut ita de facili divitiae commutentur, & ideo tam divitiae quam paupertas sunt probanda, sed vide contrarium num. 17.*

12 *Praesumtio illa, quod quis censeatur locupletari ex sua industria, & non ex re aliena, est levis praesumtio.*

14 *Pauper quis non praesumitur, quando paupertas est fundamentum intentionis ipsius, puta, quia velit admitti ad legatum factum pauperibus, vel alias.*

19 *Administrator quicunque negotiorum alterius, praesumitur effectus liber suo labore & industria, non autem ex bonis eius, cuius negotia tractavit. & quomodo hoc sit intelligendum.*

21 *Mater, quae ab initio erat pauper, & in fine tutelae dives reperiatur, praesumitur omnia emisse ex bonis & pecuniis propriis.*

22 *Procurator non praesumitur ex patrimonio domini locupletatus.*

23 *Vasallus non praesumitur bona quae habet ex bonis domini acquisisse, sed ex sua industria.*

24 *Uxor, rector hospitalis, socius, & alii, ex suis praesumuntur ditati, non vero ex rebus alienis, & de uxore vide etiam in n. 29. & quid de correctore & aliis iudicibus. d. n. 24.*

25 *L. si defunctus, C. arbit. tutel. non procedit quoties aliqua coniectura exstat contraria. Secundo limitatur, ut in numero 26. quando nulla adest industria nullusque labor.*

27 *Praelati & ceteri Ecclesiarum administratores, an & quando praesumantur ditati vel non ex reb. Ecclesiae.*

28 *L. si defunctus. C. arbit. tutel. intellectus, & n. 30.*

CAPUT XLVI.

An tutor pauper praesumatur ditatus ex bonis pupilli?

1 PRo coronide † huius tertiae partis superest illa quaestio examinanda, *An tutor, qui tempore susceptae tutelae erat pauper, & postea reperitur dives, praesumatur ditatus ex re pupilli, vel ex sua industria*, ut calculatorum, quod sit in hoc officium, videamus.

Et quidem legem habemus in hoc velut expressam, nisi cavillis quorundam obnubiletur, nempe *l. si defunctus, 10. C. arbit. tutor.* cuius littera haec est.

Si defunctus tutelam vestram administravit, non rerum eius dominium vendicare vel tenere potes, sed tutelae contra eius successores tibi competit actio: debitum autem aliis indiciis comprobari oportet: nam quod neque ipse, neque uxor eius quidquam ante administrationem habuerunt, non idoneum huius continet indicium: nec enim pauperibus industria, vel augmentum patrimonii, quod laboribus & multis casibus quaeritur, interdicendum est.

2 Clare † igitur colligitur ex hoc textu, imo aperte decidit, quod tutor, qui tempore susceptae tutelae erat pauper, & postea reperitur dives, non praesumitur ditatus ex re pupilli, sed sua industria, nisi aliis indiciis contrarium probetur, *& ibi notant Ioannes Faber, Bald. Angel. & Salycet. & in l. patruus, Cod. commun. utriusque iudicii*, & est casus clarus & apertus ad hoc secundum Franciscum Cremens. *inter consil. Alexand. consil. 62. numer. 13. volumine 4. & ita respondit Rimiuald. consil. 300. num. 96. & plures allegans Bacca de decimis tut. cap. 18. numer. 26, sequitur Menochius lib. 6. praesumtione 28. numero 2.* ubi, quod ille textus optime hoc probat in illis verbis: *non enim pauperibus*, &c. Praesupponit namque textus ille industria & laboribus augeri patrimonium, sicque divitem aliquem fieri: quod etiam ostendit Ulpian. *in l. cur. a. § de [illegible] entium, ff. de mun. & honor. & text. in dicta l. si defunctus*, est [illegible] ad hoc *secundum Mascard. de probat. tertio tomo, concl. 1395. num. 9. additio Bernardi Diaz reg. 9 & Burg. de Paz consil. 43. n. 1. & 8.* Estque magis recepta opinio a nostratibus, & probata illis iuribus, tametsi nonnulli contrarium teneant, *ut infra videbimus.*

Cuius quidem † receptae sententiae duplex est ratio. 3
Prima, ne alias resultet de[illegible], quod vitandum esse scribit Iurisconsultus *in l. Pomponius, § ex facto, ff. de acq. poss. l. merito, ff. pro soc. Masc. ubi supr. n. 1 Aret. consi. 31. col. 2. vers. praeterea ille tex. Cor. consi. 103, col. 2. ad fin. l. b. 1. & alios allegans Aymon Crav. consi. 245. sub. nu. 61 versic. & in terminis*, ubi qualiter probetur, quem acquisisse de pecunia aliena, licet ex hoc argueretur del[illegible]tum.

Secunda † ratio est, quia contentaneum est rationi & aequitati, ut homo, qui natus est ad laborem sicut avis ad volandum, sua industria & laboribus indies efficiatur dives ac locuples, quemadmodum hanc esse iuris praesumtionem affirmarunt plures, quos refert & sequitur Menoch. *ubi supra, nu. 1.* Non enim circa paupertatem sufficit probare quem olim fuisse pauperem, † quia ex praeterita paupertate non infertur necessario ad praesentem paupertatem, cum habeamus praesumtionem, quod unusquisque potest ex sua industria acquirere & lucrari, *ut in d. l. si defunctus, ita Ancharan. cons. 5. pro parte nobilis, n. 5. versi. constat enim quod probatio, col. 1. & in c. semel, col. penult. vers. ultimo dicit Nicolaus, de reg. iur. in 6. Patian. de probat. lib. 1. c. 54. n. 25. & 26. fol. 172. ubi citat Bald. in l. 3, n. 18. in vers. & qui dicit paupertatem, col. fin. C. de probat. & [illegible]lios.* 4

Sunt † tamen nonnulli, qui contrarium probare nituntur, nempe, verum non esse, quod praesumatur quis indies ditari, scilicet Comen[illegible] *in l. 2. ff. de except.* Salyc. *in l. quod nomine, in fin. ff. de c[illegible]* Aret. & A[illegible]x. *in l. ex diverso, § si in iudicio, in fin. ff. so[l]uto matrim.* S[illegible]van. *cons. 86 col. 4. prope med.* quos in hoc citat Men[o]ch. *ubi supra*, eos tamen improbat *n. 4.* sed refert & sequitur Alciat. *regula 2. praesumt. 27. n. 3.* ubi *n. 4.* co[illegible] nititur has opiniones contrarias, sed sua concordia est contra praedictam magis communem sententiam. Hanc etiam secundam opinionem tenet Nat. *cons. 353 contra fratres: n. 7. vers. quod comprobatur, vol. 2. [illegible] in l. 2 § sane, n. 6. vers. nec etiam illa ratio, col. 1. i[n] fin. ff. de excep. & alii relati per Patian. ubi sup. n. 29.* 6

Fundamenta † huius secundae opinionis sunt haec. 7
Primum, quod accidentia extrinseca non praesumuntur. *l. si vero, § qui pro rei qualitate, ff. qui sati[s]d. c[og].* atque divitiae sunt accidentia, cum naturaliter quilibet nascatur nudus & pauper, *c. sicut, el secundo, 47. dist. & tradit Lucas de Pen. in l. 2 C. quando & quib. quarta pars debeatur, lib. 10. & Afflict. decis. 377. n. 5. Mascar. de prob. [illegible] tom. concl. [illegible] n. 2. & alios allegans Patian. ubi [s]up. n. 16.*

Unde † cum qualitas divitiarum sit regulariter repugnans naturae, quia nemo nascitur dives, non creditur, nisi probetur, *ut ex gl. in d. l. si vero, § qui pro rei qualitate, & aliis probat late Masc. de probat. conclus. 525. n. 1. cum sequentib.* sed potius quis praesumitur pauper, nisi probetur contrarium, *ut in d. § qui pro rei qualitate;* 8

idem

idem Mascardus conclus. 1154. in princ. numer. 1. cum sequentibus.

Secundum fundamentum huius secundæ opinionis
9 est, quia divitiæ acquiruntur & amittuntur fortunæ impetu, *l. si is qui. §. 1 ff. de acquir. rer. dom. & in l. plane. ff. ut in possess. legat.* Ergo ob incertitudinem nulla potest esse iuris præsumtio.

Tertium fundamentum huius partis est ex doctrina Alber. *in d. §. qui pro rei qualitate, n. 5. vers. quid dicemus,* ubi ait, quod qui ab antiquo fuit pauper, adhuc præsumitur esse pauper, & sequuntur plures, quos congerit Patian, *de probat. lib. 1. d. c. 54. sub nu. 26. in versi. tu considera.* & sic contra secundam rationẽ adductam pro prima magis recepta sententia, *nu. 27.* distinguit inter prædict. opiniones contrarias, an qui ab antiquo fuit pauper, præsumatur nunc pauper in hunc modum.

10 Quod † aut de paupertate præterita non constat, nisi ex naturali coniectura, quod quilibet nascatur nudus, & tunc magis communis opinio est, ut ea non sufficiat ad faciendum, quod de præsenti quis sit pauper, & in hoc casu verissima est opinio Ancharan. Bald. & sequacium, de quibus supra in secunda ratione prioris sententiæ principalis, qui dicunt ex paupertate præterita non præsumi paupertatem præsentem, *l. cura, §. deficientium, ff de mun. & honor.*

Aut ultra naturalem nuditatem constat etiam per probationem facti, quod quis de præterito fuit pauper, & tunc purest obtinere opinio Alber. & aliorum, ut scilicet, qui fuit semel ab antiquo pauper, adhuc præsumatur esse pauper, & quod hanc distinctionem videtur sentire Zabarell. qui loquitur in probationibus facti *in cap. unico. in 6. oppositione, in versic. postquam autem probatum est semel de talibus. colum. penult. de scrutinio.*

11 Nec obstat. † quod quilibet præsumatur acquirere ex industria sua, quoniam impensa est etiam parata, tam pro victu, quam pro vestitu, quæ non finit, ut ita de facili divitiæ cumulentur, maxime cum aliud sit ex industria lucrari, & aliud ditescere, & propterea utrumque est probandum, id est, tam divitiæ, quam paupertas, *ut tenent plures relati per Patian. ut supra sub num. 17. in versi. nam licet quis,* ubi numeris sequentibus hanc conclusionem limitat tribus modis.

12 Præterea, † *ut inquit Salyc. in l. quod nomine, sub num. secundo, versicul. sed his non obstantibus, ff. de condict. indebiti,* præsumtio illa, quod quis censeatur locupletari, est præsumtio levis, & non violenta, neque necessaria.

Sed retenta magis communi & veriori sententia cõtraria in articulo & quæstione principali probata *in dicta l. si defunctus, C. arbit. tut.* ad primum fundamentum sup. adductum pro secunda opinione.

13 Respondetur, verum † quidem esse accidentia non præsumi, quando nulla subest caussa, ea tamen subsistente secus est, ut in nostro casu, in quo adest industria & labor, quibus divitiæ comparari solent. Ita & recte Menochius *ubi supr. num. 7.* unde licet quilibet præsumatur pauper, nisi probetur contrarium, satis tamen dicitur probari contrarium saltem præsumtive ex industria & labore tutoris.

14 Sic non præsumitur quis pauper, † quando paupertas esset fundamentum intentionis ipsius, puta, quia vellet admitti ad legatum tactum pauperibus, vel alias: tunc enim absque probatione pauper non præsumitur, iuxta glossam *in dicto §. qui pro rei qualitate,* ubi etiam sequuntur omnes, & de communi testatur plures congerens Mascardus *dicta conclusione 1154. num. 5. & 6.* & cum veriori & magis communi sententia Patianus, *ubi supra, in locap. 54. numero decimo & decimoseptimo,* ubi loquitur in divitiis & paupertate, ut non præsumantur, sed quod debeant ab eis probari, qui se fundant in illis.

Ad secundum † fundament[illegible] ad[illegible]ctum pro secunda opinione, Respondet [illegible]och. *ubi supra, num. 9.* divitias aliquando solo fortunæ [illegible]su acquiri, sicut illæ sunt, quæ nobis aliquando ne cogitantibus quidem obveniunt, & de his loquuntur præ[illegible]ta iura: hucque in casu procedit prædictum secundum fundamentum, aliquæ vero divitiæ sunt, quæ etsi fortunam quodammodo comitantem habeant, attamen non ex ipsa sola fortuna, sed ab ipso labore & industria proveniunt, & de his nos loquimur. 15

Ad tertium respondetur. † ultimum membrum distinctionis supra relatæ ex Patiano, nempe eum pauperem præsumi de præsenti, quando per probationes facti constat, eum de præterito semel fuisse pauperem, nõ esse verum. siquidem contra textum *in l. si adoneum, § qui absolutus, ff. de excusat. tut.* ubi habetur, quod qui semel fuit à munere excusatus sub prætextu forte paupertatis, si de novo vocetur ad onus tutelæ, debebit novas probationes facere, nec sufficiunt primæ. Ergo ex præterita probatione paupertatis non infertur ad paupertatem præsentem. Similiter ast alius textus contra prædictum membrum Patiani, *in dicta l. cura, §. deficientiũ, ff. de mun. & honor.* ubi dicitur, quod, qui propter inopiam à primo onere semel excusatus fuit, si vocetur ex intervallo ad novũ onus, non excusabitur ex primis probationibus paupertatis, sed noviter paupertas eius ab ipso erit probanda, *ut ait Alexand. in dicto §. si in iudicio. in fin.* Ergo non est verum, quod semel probatus pauper per probationes facti, adhuc præsumatur esse pauper. Et verissima efficitur ex his nostra magis communis sententia antea in terminis probata, *ex dicta l. si defunctus. C. arbitr. tut.* quæ habet, quod tutor, qui tempore susceptæ tutelæ erat pauper, & postea reperitur dives, non præsumatur esse ditatus ex re pupilli, sed sua industria & labore, nisi aliis indiciis contrarium probetur. Similiter etiam ex supradictis Baldi, Anchatani, & sequacium opinio, de qua in secunda ratione prædicta magis communis sententia verior sit, nempe, ut circa paupertatem de præterito non præsumatur in præsens, *ut in dictis iuribus modo relatis.* Ex quibus ita ultimo tenet & probat contra prædictum tertium fundamentum secundæ opinionis supradictæ contrariæ idemmet Patianus, *ubi supra, dicto num. 29. in fin.* Et sic cessat hoc tertium fundamentum, & remanet satis probata & defensata nostra prædicta magis communis & verior sententia, de qua *in d. l. si defunctus.* 16

Quinimo Salycetus *in dicta l. quod nomine*, non respondet *dicta l. si defunctus*, quæ, meo iudicio, urgens & clara est pro communi sententia. Sed neque ipse S[illegible] tenet contrarium expresse, sed tantum dicit, quod præsumtio locupletationis non est violenta & necessaria, *ut in d. §. sufficientium*, est tamen sufficiens, ut excludamus delictum, præsumendo tutorem sua industria & labore acquisisse divitias, non vero ex re pupilli.

Nec responsio Alexandri, *ubi supr. ad dictam l[illegible] si defunctus*, est bona, quia, ut constat ex eadem l. [illegible]æ pue in versic, *nec enim*, bene probatur ibi, præsumi dit[illegible] tum tutorem laboribus & aliis casibus: imo ipsemet Alexander *in l. rei iudicatæ. §. si in iudicio, colum. fina. ff. soluto matrimon.* videtur remanere cum prima opi[illegible]ione. Non est igitur ab ea recedendum in puncto iuris, nec [illegible]n iudicando & consulendo.

Non † etiam obest aliud de impensa parata pro victu & vestitu, quæ non finit, ut divitiæ ita de facili cumulentur, maximè cum aliud fit ex industria lucrari, aliud ditescere, ut supra pro secunda opinione dicebamus. 17

Quoniam, ut ex præcedentibus patet, no[illegible] solum præsumitur quis ex sua industria lucrari pro [illegible] & vestitu, sed etiam ditescere. ut probatur *in [illegible] si defunctus, ad fin. ibi, augmentum patrimonii, quod laboribus &*

mutis

multis casibus quaeritur, &c. & à communiter accidentibus contingit sæpenumero. Tametsi his temporibus ob nostra peccata raro homines ditentur, propter bella, seditiones, & iniuriam temporis, nihilominus tamen iuris præsumtio vera est, quam prædiximus ex dicta l. *si defunctus*, præmaxime ut evitemus delictum, hoc est, ne tutor ditatus præsumatur ex re pupilli, sed potius ex sua industria & labore, comite quoq; fortuna.

18 Nunc † autem nostra hæc & communis sententia sic declarata amplianda est. Primo, ut procedat quoque in curatore adulti eisdem rationibus.

Secundo extenditur, ut procedat eadem præsumtio, & locum habeat generaliter in eo, qui negotia alterius administravit. Nam adhuc præsumitur iste effectus dives suo labore & industria, non autem ex bonis eius, cuius negotia tractavit, sicut de tutore administrante bona pupilli censuit *dict. l. si defunctus*, & communis sententia. Et ita in officiali ac administratore rerum fisci, vel Reipublicæ docuit Bartolus contra glossam ibi *in l. defensionis facultas. C. de iure fisci, lib. 10. quem sequitur Dec. consil. 6. n. 1. & cons. 175. in fi. Corras. lib. 3. Miscel. c. 5. num. 6. refert & sequitur Menochius ubi supra, num. 10.* dicit communem Bol. *in sua practica criminali, titulo de fisco, num. 49* & eum referens dicit veriorem. Additio Bernardi Diaz. *dicta regula 9. sequitur idem Menochius lib. 3. præsumtione 52. num. 4.* ubi in idem citatur Benuent. Stracha *in tracta de mercatura, part. 4. nu. 37.* & tandem Menochius *ibidem num. 8. ad finem*, inquit, quod ista est communis opinio, quam ipse ibi veram intelligit, quando res esset admodum dubia, & coniecturis discerni non posset, quomodo administrator fisci vel Reipublicæ acquisierit, ad fugiendas alias quatuor opiniones Doctorum diversas, quas ibi in hoc articulo retulit. Prima & ultima fuit opinio Lucæ de Penna, qui hoc iudicis arbitrio relinquendum censuit, ut is pro qualitate personæ administratoris, officialisque arbitretur, an is acquisierit ex propriis bonis vel ex publicis. & propterea ad coniecturas recurrendum esse, id quod docuit Bal. *in l. cum oportet, in princip. numero 13. in fin. Cod. de bonis quæ lib. & Bartolus in tracta. de duobus fratrib. nu. 5.* Perpendet autem iudex (inquit ibidem Menochius *num. 8.*) quod si administrator iste habebat aliqua bona, & erat ita industrius & diligens, & administratio tenuis erat, quod verosimiliter non ex bonis publicis, sed propriis & adhibita propria industria acquirere potuerit, & tunc existimare poterit, ex bonis publicis non acquisivisse: si vero contra erat is admodum inops & negligens, & tamen effectus est adeo dives, ut verosimile nõ sit acquisivisse propria industria ex bonis suis, tunc dicendum esse præsumi quæsivisse ex bonis publicis. Quã sententiam probare videtur Menochius cum prædicta declaratione, nempe, ut quando res esset admodum dubia, & coniecturis discerni non possit, quomodo acquisierit, retinenda sit communis sententia huius secundæ ampliationis: scilicet, quod præsumendum non sit quæsivisse ex bonis publicis, sed ex propriis. Itaque in hac specie procedit nostra secunda ampliatio supradicta, sic etiam Petrus Surdus *de aliment. titulo 5. quæstione 8. nu. 52 folio 203.* alios allegans, tenet, quod bona aliena administrans, præsumitur acquisivisse de pecunia propria, si industrius, vel bona habet propria: secus quando administrator est pauper.

19 Et iuxta † supradicta censeo intelligendum & declarandum esse Cavalcan. *in indice 1. par. decis. in versic. tutor & administrator pauper*, dum tenet post alios, quos citat, quod tutor & administrator pauper, effectus dives præsumitur locupletatus ex bonis pupilli & domini, cum non potest ex bonis suis & salario alimenta sibi & familiæ administrare, & ideo tenetur ostendere, quomodo pecunias tam magnas acquisivit, & eundem Cavalc. *decis. 39. n. 32. 1. part. decis. 163.* dicentem in negotiorum gestore.

Nempe, † ut si reddita ratione administrationis per tutorem aut administratorem, ipse reperiatur factus dives, cum ante tutelam esset pauper, non præsumatur per hoc factus locupletior & dives de bonis pupilli & domini, nisi probationibus & coniecturis manifeste hoc colligeretur, sed de bonis suis propriis & sua industria hoc fecisse præsumeretur, secundum Francisc. & Cremens. *singu. 6. tu scis, quicquid, in fin.* & alios, quos refert & sequitur in proposito idem Cavalcan. *de tutor. & curat. numer. 223.* dicentes, quod erit coniectura contra eum, si non fecerit solemnia, inventarium, & librum rationum, & si eius facultates non sufficerent ad victum & vestitum, totiusque familiæ, cum eius exercitio, habita consideratione ad illius & filiorum suorum vitam & exercitium, quibus cessantibus, tutor de suis bonis & eius industria factus dives erit præsumendus, attento, quod nemo locupletior factus ex re aliena, sed ex fructibus alienis præsumitur, nisi probetur. Ita plures referens tenet & declarat Cavalc. *in dicto tractatu de tut. & curat. num. 223. & 224 & iterum decis. 37. num. 36.* ubi quod sufficit, quod diligenter reddantur rationes arbitrio boni viri, *secund. Dec. & alios, quos ibi ad hoc citat.* 20

Tertio † ampliatur præfata magis communis sententia, ut procedat etiam in tutore, qui si ab initio erat pauper, & in fine tutelæ dives reperiatur, puta si fundũ maximi laboris & domum emat, præsumitur omnia emisse ex bonis & pecuniis propriis, *ita Cremens. ubi supra.* Et videtur quoque sensisse Baldus *in Authen. licentiam, C. de Episcopis & clericis, refert Aret. d. cons. 21. num. 3. & Mascar. d. concl. 1393. n. 110. & Baeca de deci. tut. d. c. 18. n. 26.* ubi etiam citat Seguram idem tenentem, & dicit magis notandum, quoniam parva & fere inutilis est fœminæ industria, *Abbas cons. 36. libr. 2. Bolognin. in l. etiam, C. de donation. inter virum & uxorem, & Aretin.* ubi supra, eandem ampliationem refert & sequitur Burgos de Paz, *cons 43 n. 8. & 9.* 21

Sic † etiam procurator minimè præsumitur ex patrimonio domini locupletatus, *ut late per Antonium de Butrio, Ioannem ab Imola, & Doctores in c. 1. de pecul. clericor.* & secundum eorum iudicium in facti contingentia interrogatus consuluit Alciat. *cons 18. sequitur Addit. Bernard. Diaz. in d. reg. 9.* 22

Vasallus † etiam non præsumitur quæsisse, quæ habet ex bonis domini, sed sua industria, *ita voluit Andr. de Isern. in cap. 1. col. 2. de contractibus inter masc. & fœm. quem sequitur ibi Matth. de Affl. & Catell. Cotta in memorialis, verbo, concubina, & additio Bernardi Diaz. ubi supra, & Bobadilla in sua Politic. de corregidores, libr. 2. cap. undecimo, num. 8.* Idem † probat *En la muger casada, y en el Rector del hospital, y en el companero y en el mayordomo del sennor.* Sed numero 6. limitat: *En el Corregidor, Consejero, y Presidente, que antes de entrar en el officio estava pobre y necessitado, y subitamente apparetio rico, y en el numero 7. refiere y sigue a Baldo, que di[illegible] que el fiscal puede a los tales administradores quitarles los dichos bienes.* 23 24

Nunc † veniamus ad declarationes & limitationes dictæ magis communis sententiæ, & sic ad d. l. *si defunctus, C. arbitr. tut.* Declaratur primo, ut non procedat quando aliqua exstat contraria coniectura, qua demonstraretur, aliquem non fuisse effectum divitem sua industria & labore, *ita Paris. cons. 99 n. 54. lib. 3. refert & sequitur Menoch. de præsum. 28. n. 13.* vel quando aliis indiciis id probaretur, *ut in d. l. si defunctus, ibi, debitum autem* [illegible] *liis indiciis comprobari oportet*, & sic quando probationibus & coniecturis hoc colligeretur, ut declaravimus supra cum Cavalc. secundum ampliationem principalem nostræ magis communis sententiæ.

Secun-

26 Secundo † declaratur eadem magis recepta sententia, tradita *per d.l.si defunctus*, ut non procedat prædicta præsumtio, quando nulla adest industria nullusque labor: tunc namque non præsumitur pauper effici dives, *ita Decius & Corras. in locis præcitatis & insuper Rom. consi. 274. & in consi. 346. col. ult. & consi. 175. in fin. Sylvan. cons. 86. n. 6. in versi. item dispositio*, quos ad hoc refert Menochius *d. lib. 6. præsumt. 28. nu. 11.* dicens, quod solet afferri exemplum in prælatis, qui in congerendis opibus suã
27 non collocant operam & diligentiam, *& num. 12.* addit, quod quando in † prælatis & ceteris Ecclesiarum administratoribus aliqua inest industria & aliquis labor, præsumitur eos comparasse sibi illas divitias sua industria, non autem ex bonis Ecclesiæ: quam resolutionem in prælatis Ecclesiæ probat etiam additio Bernar. Diaz. *ubi supra*, alios allegans, loquens in prælato habente aliquod officium lucrosum, vel in prælato industrioso. Ex in tutoribus & curatoribus, aliisq; administratoribus, & prælatis Ecclesiarum: supradictam resolutionem magis communem cum prædictis declarationibus tenet & probat D. Castel. *in suo tract. de cuentas, par. 13. per totam* bene eam declarans. & tandem relinquens hoc cognitioni & arbitrio iudicis ex indiciis, præsumtionibus & coniecturis.

28 Tertio † declaratur secundum Salycet. *in auth. licentiam, nu. 2. C. de episc. & cleric.* ut procedat, quando esset dubium, an acquisita post tutelam finitam ab eo, qui fuerat tutor, præsumerentur ex bonis pupilli acquisita, an ex re & industria propria? Verum si agitur de bonis acquisitis à tutore, durante ipsa tutela, quando, antequam eam suscepisset, nihil aut parum in bonis habebat, contrarium præsumitur, nimirum ex bonis ipsius pupilli fuisse acquisita, *ut voluit Salyc. ubi sup. quem sequitur Angust. Bero. consi. 91. n. 59. vol. 1. quos refert & sequitur Mascard. d. conclus. 1393. n. 12. & 13.* & quoad primum dictum Salyc. eum sequitur plures referens Cavalc. *de tut. & curat. num. 223.*

Ego vero dubito de hac declaratione & restrictione, siquidem ex identitate & generalitate rationis, expresse *in d.l. si defunctus, ibi, neque enim pauperibus [illegible] augmentum patrimonii, quod laboribus & mult[illegible] quaritur, interdicendum est.* Non enim video, qua ratione magis id dicendum sit de acquisitis post tut[e]lam finitam, quam durante tutela: utroque enim casu & tempore eadem ratio militat: ergo idem ius statuendum est. Nec non & alia ratio concurrit, ne scilicet alias resultet delictum. Præterea licet Salyc. *ubi supr.* dicat, quod in *d. l. si defunctus*, est quæstio, an post tutelam de bonis pupilli dicantur quæsita, non tamen id probat, nec addit aliud esse de quæsitis, durante tutela. Deniq; prædicta limitatio est contra mentem magis communis sententiæ supradictæ, & contra tertiam ampliationem supra relatam & generalitatem, *d.l. si defunctus*, & in terminis contrarium constat ex Burgo de Paz. *dicto consilio 43. num. 8. &* cæteris Doctoribus supra relatis.

De uxore † autẽ acquirente, constante matrimonio, 29
ex cuius bonis præsumantur acquisita, agit Bernardus Diaz. *regula nona*, ubi ponit regulam, quod ex bonis mariti *per l. Quintus. ff. de donatione inter virum & uxorem*, & ibi eius additio: & refert plures limitationes remissive, de quibus etiam per Aymon. Cravet. *consi. 244. sub n. 6.* & per Cremensem *ubi supra*, secus soluto matrimonio, *ut late per Burgos de Paz, dicto consilio 43. num. [illegible] cum sequentibus* ubi *num. 4.* idem probat cum aliis, etiam constante matrimonio, nempe, nunquam esse præsumendum, uxorem ex bonis mariti esse ditatam, si in contrarium violentior & crebior præsumtio sit. Idem tenet Bobadilla *ubi supra, num. 8.* nempe, quod non præsumatur ditata ex bonis mariti.

Et ibi † etiam declarat præsumtionem dict. *l. si de-* 30
functus, esse intelligendam secundum D. Castillo *in l. Tauri, in glossa, in versiculo 13.* fuit consideratis qualitatibus personarum & rerum, & an prædictæ personæ habeant substantiam & industriam ad negotiandum, & acquirendum aliis viis, vel si contra eos reperta fuerit aliqua fraus vel usurpatio: tunc enim præsumitur, eos ditatos ratione officiorum & turpiter, iuxta distinctionem Castelli *ubi supra*. LAVS DEO.

Finis Tractat. De Tutelis & Curis.

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM MEMORABILIVM RERVM IN HOC DE TVTELIS ET CVRIS

Tractatu, in tres Partes diviso, contentarum, ordine Alphabetico; in studiosorum gratiam ritè contextus.

P. partem, C. capitulum, indicat:

A.

Absolutio, & pœnitentia imposita à patriarcho, qui per susceptionem secundi beneficii curati, priori erat privatus ipso jure, an valeat: & de indulgentiis concessis à falsis quæstoribus, qui tamen communi opinione existimabantur veri, p. 3. cap. 8. num. 6 &

Accidentia extrinseca non præsumuntur, intellige ut in num. 13. parte 3. c. 46. num. 7.

Acquisita à filio negotianti cum pecunia patris quómodo sint dividenda, par. 3. cap. 31. num. 4.

Actio eadem licet competat contra tutores, & contra magistratus, solet tamen à jure distingui, par. 1. c. 15. num. 24.

Actio tutelæ contraria est bonæ fidei, par. 3. cap. 39. num. 18.

Actus caritatis est beneficentia in proximum par. 3. c. 45. n. 16.

Actus in dubio præsumitur factus nomine proprio potius, quā alieno, par. 2. c. 10. num. 1.

Actus nullus factus à tutore nomine pupilli sibi præjudicat quoad minuendam decimam, par. 3. . 34. num. 18.

Actor universitatis rationem reddere tenetur, p. 3. c. 1 num. 14.

Accusatio suspecti tutoris, vel curatoris coram judice majore loci, ubi minor sua bona habet, præsente eo fieri debet, contra quem accusatio pro [illegible] par. 2. c. 18. num. 7.

Ad removendum patrem ab administratione filii sui pupilli sufficit negligentia, & culpa, parte 1 . 8 num. 4.

Administrator quivis non potest remittere jus sui principalis; par. 2. c. 6. num. 13.

Administrator quilibet rerum alienarum faciens id quod ut talis administrator tenetur facere, quamvis nomine suo id faciat, præsumitur & censetur facere tanquam alius administrator, par. 2 c. 10. num. 3.

Administrator Ecclesiæ, & minoris emens pecuniis ipsius, ei acquirit, par. 2. c. 19. num 7.

Administrator quicunque rationem reddere tenetur suæ administrationis, p. 3. c 1 num. 3. & 9.

Administrator qui de facto, prætermisso juris ordine assumsit administrationem bonorum pupilli vel alterius, tenetur reddere rationem p. 3. c. 1. n. 10.

Administrans cum mandato vel sine mandato, tenetur rationem reddere, par. 3. c. 1. num. 11.

Administrator rei communis cum alio tenetur ei reddere rationem administrationis, p. 3. c. 1. num. 22.

Administrator & ejus heredes tenetur semper statim requisiti rationem reddere, p. 3. c. 1. num. 30.

Administrator quilibet negotiorum gestorum factor ac procurator ad negotia tenetur libros facere, & rationem quolibet anno reddere suæ administrationis, alias potest contra eum in litem jurari, p 3. c. 1. n. 31.

Administrator quilibet, negotiorum gestor, thesaurarius, & similiter in personæ, & mater usufructuaria librum administrationis conficere tenetur, & in forma rationis, ut singulariter omnia contineat, ita ut reperiri possint falsa & vera, alias tenebuntur ad interesse, p [illegible] c. 1. num. 55

Administrator quilibet expendens in re aliena, qui est obligatus rationem reddere, si in dubium revocetur tenetur probare quæ in rationibus scripsit gessisse vel impēdisse, vera esse, p. 3. c. 1. n. 147.

Administratoribus bonorum m[illegible]ratuum cum sequestro subjecerunt lite pendente inter creditores, atq; commendatarum vacantium assignatur salarium, p. 3. c 7. num. 5.

Aditio hereditatis facta a patre pro filio infante tanquam tutore, qui in veritate non erat tutor, licet possit adire tanquam pater, non valet, quia hoc non egit. p. 3. c 9. num. 13.

Administratio & gubernatio horum regnorū Hispaniæ, tripartita est, ut hic. p. 3 . 11. nu. 3.

Advocatus, Doctor, vel potestas, cui constitutum est certum salarium pro suo officio, & per ejus culpam stetit non implere officium, an privetur ex hoc salario totius temporis, an solum futuri temporis, quo per eum stetit, p. 3. c. 13. num. 7.

Administrator Reipublicæ negligenter & dolose administrans privatur omni salario, sed intellige, ut in num. 27. par. 3. c. 14. num. 21.

Administrator quicunq; & quocunque nomine, titulo, caussa, administraverit, [illegible] reddere rationem, par. 3. cap. 45. num. 4.

Administrator qu[illegible] didetit, tenetur ad interesse declarandum per juramentum in litem, par. 3. cap. 45 num. 5.

Administratoribus congruum est, imo jure dari debet salarium juxta laborem impensum. p 3. c 45 num. 9.

Administrator quicunq; negotiorum alterius præsumitur effectus liber suo labore, & industria, non autē ex bonis ejus, cujus negotia tractavit, & quomodo hoc sit intelligēdum, p. 3. c. 46. num. 19. & 2

Æs alienum prius deducendum est quam computatio facienda, par. 3. c. 34 num. 24.

Æstimatio rerum non requirit quod apponatur in inventario, par. 2 c. 1. num 95.

Ætas quæ est legitima, sive perfecta viginti quinque annorum, parte. 3. c. num. 3.

Agens ad exclusionem matris à successione pupilli ob non petitum tutorem, debet probare non solum [illegible] mortuum, & tutorem non petitum, sed [illegible] quod [illegible] supervixit matri post annum, & inter annum non fuisse petitū tutorem, par. 1 c. 16. num 81.

Agnati si per statutum præferuntur cognatis in successione, præferuntur eis in eisdem in tutela, par. 1. c. : num 14.

Agnatus proximior intra quatuor menses a die [illegible] petere debet tutelam, vel curam, p. 1. c. 8. n. 63.

Alienatio rei immobilis minoris facta sine judicis decreto, vel absente curatore, est nulla, quo casu minor, vel ejus heres nedum potest agere contra emtores, sed etiam contra quoscunq; possessores, & ad fructus quoq; agere potest, si emtor non fuit bonæ fidei, ut in num. 10. par. 2. c. 5.

Alienatio rei immobilis evidenter ipsi utilis, an valeat facta absque juris solennitate, p. 2, c. 5. n. 33.

Alienatio legalis vel hypotheca tacita a jure, inducta bonorum immobilium minoris, valet sine decreto, par. 2. cap. 5. num 68.

Alienatione prohibita alicujus rei, censetur prohibita pignoratio ejusdem, num. 6. Et quod in statuto prohibente prædii alienationem, p. 2 c. 21. n. 2.

Alienatione prohibita per contractum inter vivos, non videtur prohibita per testamentum, p. 2. c. 14. n. 13.

Alienare, vel pignorare, aut hypothecare non potest curator, bona minoris sine decreto Prætoris, par. 2, cap. 21. num. 1.

Alimentorum favore onus adjectum non præsumitur caussa legati, p. 1. c. 22. n. 4.

Alimentorum legata conservantur indistincte quod moriatur is, cum quo legatarius debet morari, nisi quando onus alimentis adjectum respiceret commodum filiorum existentium in pupillari ætate, p. 1. c. 22. num. 5.

Alimenta statuta per patrem liberis, quos heredes scripsit, sunt præstanda & reputanda per tutorem, vel curatorem, nisi ea sint ultra vires facultatum, quod si modica sint, poterit tutor ea pinguiora præstare usque ad condecentem quantitatem, p. 2 c. 3. n. 11. & 20.

Alimenta præstita per tutorem suis minoribus eis servientibus an sint reputanda, p. 2 c. 3. n. 46. & 47.

Alimenta sunt præstanda tutori, vel curatori minoris, ubi justa subest caussa, p. 3. c. 2. n. 9.

Alimenta de jure debent solvi de redditibus & accessionibus patrimonii, non verò de proprietate, par. 3. cap. 12. num. 7.

Alimenta debentur patrono inopi ab Ecclesia, par. 3. cap. 20. num. 18.

Alimenta ab Ecclesia non sunt præstanda patrono inopi, quoties deductis expensis necessariis pro fabrica ipsius nihil ei superest, p. 3. c. 19. n. 17.

Alteri per alterū hodie acquiritur stipulatio, & sequuta acceptatione absentis remanet irrevocabilis, ut num. 12. & ex ea competit jus executivum, si instrumentum in quo fit alias habet executionem paratam, ut num. 13. & non solum actio utilis verum etiam directa competit, num. 14. nec hodie requiritur cessio, num. 15. p. 2. c. 17 num. 11.

Amicus negotia amici gerens gratis, quamvis non teneatur librum conficere, ita exacte & diligenter, ut alias jura fieri mandant, debet tamen eum conficere saltem negligenter, quia tenetur rationem reddere, par. 3. cap. 1. num. 56.

Annus à jure constitutus ad petendum tutorem à matre, aliisque consanguineis impuberum, potest caussa cognita per judicem abbreviari, si pupillo multum interesit, par. 1. cap. 16. num. 71.

Anno primo elapso, per quem primus consanguineus excluditur à petitione tutelæ, alius sequens in gradu, an excludatur per lapsum alterius anni, par. 2. cap. 16. num. 39.

Annus datus matri & aviæ, aliisque consanguineis pupilli ad petendum ei tutorem, quando singulis incipiat currere. par. 1. c. 16. n. 36. 37. & 38.

Anomala dicitur tutela matris, & aviæ, parte 1. cap. 2. num. 2.

An privetur successione pupilli per sola sponsalia de præsenti contracta, p. 2. c. 16. n. 119.

An recte sit datus tutor, vel curator ex inquisitione quatuor concurrere debent, ut hic, p 1. c. 5 n. 22.

An decima solvenda sit in ipsismet fructibus, in specie, vel sufficiat offerre æstimationem pro ea, p. 3. c. 40. num. 1.

A populo in Regem fuit translatum imperium, par. 2. c. 18. num. 10.

Apud Anglos fructus rei pupillaris ad Regem pertinet, quoniam pupilli in tutela Regis vivunt, par. 3, ca. 2. n. 14.

Apud Portugaliam vigesima pars fructuum tutori pro tutelæ labore conceditur, p. 3. c. 2. n. 14.

Apud Hispanos decima fructuum pars tantum datur tutoribus pro labore administrationis, p. 3. c. 2 n. 17.

Argumentum hoc non procedit: aliquis tenetur ad conficiendum inventarium; ergo propter ejus omissionem jurandum est adversus eum in litem, p. 3. c. 2. n. 15.

Argumentum a præterito in præsens non valet in his, quæ cursu temporis mutantur. p. 1. c. 19. n. 30.

Assessor qui sua culpa in medio officii removetur pro quo tempore debeat habere salarium, p. 3. c. 14. n. 23.

Ascendentes tenentur alere suos descendentes spurios, p. 2. c. 3. num. 42.

Ascendentea majoriam facientes ex facultate regia, [illegible] mam debent suis descendentibus, tenentur eis alimenta & dotes præstare in locum legitimæ eis debitæ, etiam si [illegible] habeant unde se alant. p 2. c. 3. n. 31.

Avia eisdem rationibus quibus mater excluditur ab hereditate pupilli, cum ei nuptias intempestivas procuravit, p. 2. [illegible] 8. num. 12.

Avia materna post matrem admittitur ad pupilli educationem, p 2 c. 8. n 11.

Avus vel pater potest in testamento filio suo quem habet in potestate, tutorem dare cum conditione ibi posita, p. 1. c. 3. num. 1.

Avus & avia aliique descendentes per lineam maternam, an possint suis descendentibus tutorem relinquere par. 1. c. 4. num. 11.

Avia tenetur nepotibus suis infra annum tutorem petere, alias privatur ejus successione, & quando ei incipiat currere hic annus, num. 36, 37. 38. p. 1, c. 16. n. 35.

Avo & avia concurrentibus, matre & avo paterno item patre & avia quis sit admittendus ad tutelam nepotum, p. 1. c. 8. n. 13. cum seq.

Aviæ vili, improbæ, impudicæ, vel imprudenti denegatur educatio nepotum, etiam si vidua sit, & alia eligitur persona idonea p. 2. c. 8. n. 25.

Augmentum rei non pertinet ad usufructuarium, nisi quoad usumfructum, præterquam si sit separatum a re in qua habet usumfructum quia tunc nec in augmento habet usumfructum. p. 3 c. 30 n. 31.

Aurelia dantur fructus tutoribus nobilium, idem apud Histrianos, p 3 c. 2, n. 12. & 13.

Auctoritas tutoris vel curatoris in judicio vel extra non potest præstari per procuratorem, nec Epistolam nec per nuncium, 2. c. 4. n. 25.

[illegible] nticæ, sacramenta puberam, si adversus vand [illegible] procedit, ubi intervenit dolus, sive ex proposita, [illegible] p. 2. c. 15. n. 30.

B.

BEneficium ordinis competit quando sunt plures tutores, quorum aliqui gesserunt aliis minime gerentibus. p. 1. c. 15. num. 11.

Beneficium ordinis, non datur nec competit, ubi qui non gesserunt tutelam sunt in commissioni, vel proprio dolo, p 1. c. 15. num 12.

Beneficium ordinis non datur, nec competit ubi gerentes gesserunt ex eorum mandato, qui non gesserunt, non tamen sufficit in hac specie simplex permissio par. 1. cap. 15. num. 13. & 14.

Beneficium ordinis non datur pro neglectis, in his enim omnes æqualiter sine beneficio ordinis tenentur par. 1. cap. 15. num. 15.

Beneficium divisionis impenditur tutoribus omnibus gerentibus, vel nullis gerentib. ita ut non sit locus ordinis beneficio, ut obligatio inter omnes dividatur, qui solvendo reperti fuerint, par. 1. cap. 15. num. 16.

Beneficium divisionis competit etiam fidejussoribus etiam si sint in solidum obligati, p. 1. c. 15. n. 17.

Beneficium divisionis competit fidejussoribus, & tutoribus, non solum in modum exceptionis, sed etiam per officium judicis possunt impetrare, ut inter eos dividatur obligatio, p. 1. c. 15. n. 18.

Beneficium divisionis an pertineat ad tutorem, qui ex communi dolo convenitur, affirmativa eligitur rejecta contraria de qua in n. 18. p. 1. c. 15 n 19.

Beneficium divisionis facilius conceditur quam utilis actionis, parte prima capitulo 15, numero. 22.

Beneficium ordinis non competit pro neglectis & dolose administratis, quia differentia sunt hæc beneficia, parte prima c. 15 num 23.

Beneficia cedendarum actionum dantur tutoribus solventibus pro contutoribus, ut sibi solventibus cedantur a pupillo actiones negotiorum gestorum competentes illi adversus tutores, ut eos possint exigere, si quando solvendo esse reperti fuerint, parte prima c. 15. num. 28.

Beneficium cedendarum actionum competit tutori convento ex communi culpa, vel ex culpa alterius, secus si conveniatur ex communi dolo vel alterius, parte prima capit. 19. num. 29.

Beneficium cedendarum actionum non comprehenditur sub renunciatione generali omnium beneficiorum nisi specialiter renuncietur, p. 1. c. 15. n. 30.

Benefi-

Beneficium utilium actionum datur tutoribus conve[illegible] atque exactis contra alios tutores, quo casu actiones ab e[illegible], qui pupillus fuit, cessa non sunt, p. 1. c. 15. n. 31.

Beneficium cedendarum actionum nihilominus necessarium fuit, non obstante beneficio utilium actionum ex ratione de qua hic, p. 1. c. 15. n. 32.

Bona protutoris sunt tacite obligata pupillo, par. 2. cap. 3. num. 45.

Bona emphyteutica minoris non possunt alienari sine decreto judicis, parte secunda c. 5 n. 23.

Bona minoris immobilia in emphyteusin dari non possunt sine decreto judicis, & debita juris solennitate, neque in eis constitui ususfructus, aut ususfructus minoris constitutus in alieno prædio alienari sine decreto prætoris, idemque est de quavis alia servitute reali, p. 2. c. 5. n. 24.

Bona minoris quasi dominii eorum alienari non possunt sine decreto, parte secunda, c. 5. n. 26.

Bona minoris absque decreto remitti non possunt, nec cedi actio, quam minor habet, ad terti, p. 2. c. 5. n. 27.

Bona immobilia minoris permutari non poss[illegible] absque decreto, nec alio modo alienari per compromissum ant[illegible] nisi per eam minor reciperet ipsa bona aut [illegible] alienari sine decreto, ut in n. 29. si tamen eo cas[illegible], quo valet compromissum, minor læditur, poterit restitui, ut in num. 30. p. 2. c. 5. num. 28.

Bona minoris alienari non possunt etiam pro eo alendo fame laborante, sine debitis juris solemnitatibus nisi res dilationem non patiatur, aut moram, p. 2 c. 5. n. 34.

Bona immobilia minoris hypothecari non possunt sine decreto judicis, & quid si emat eo pacto, ut res maneat hypothecata pro securitate solutionis pretii quo ipsa venit par. 2. [illegible]. 5. n. 35 & 36.

Bona minoris immobilia in dotem dari neque expresse [illegible] possunt absque decreto judicis, & in num. 52. par. 2. c. 5. num. 51.

Bona minoris propter nuptias donari non possunt, neque in arrhas dari, ut in n. 54. quamvis jure communi minor teneretur donationes per nuptias uxori facere, sed secus est de jure regio ut ibidem p. 2. c. 5. n. 53.

Bona immobilia minoris non possunt alienari ad pias caussas sine decreto prætoris, p. 2. [illegible] 5 n. 55.

Bona immobilia minorum donari non possunt sine decreto, procedit etiam in donatione remuneratoria, par. 2. c. 5. num. 57 & 58.

Bona immobilia minorum possunt alienari propter utilitatem ipsorum, p. 2. c. 5. n. 76.

Bona admini[illegible] minorum [illegible] annorum sunt ipsis [illegible] & hypothe[illegible] ne [illegible] nistrationis [illegible] dend[illegible], & reliqui[illegible], si tutor vel curator inventarium non fecerit, parte 2. [illegible] 16. [illegible] & 2.

Bona tutoris vel curatoris sunt tacite [illegible]gata non solum pro administratis, sed etiam pro neg[illegible]ctis, par. 2. cap. 16 num. 3.

Bona protutorum & procuratorum sunt tacite hypothecata pro ratione reddenda, p. 2. [illegible] 16. n. 13.

Bona dotalia matris & aviæ tutricis sunt tacite hypothecata pro ratione reddenda, p. 2. c. 16. n. 14.

Bona actorum datorum a tutoribus & a curatoribus sunt etiam tacite hypothecata, p. 2 c. 16. n. 15.

Bona curatoris ad litem dati minori sunt tacite hypothecata ipsi minori, p. 2. c. 16. n. 16.

Bona fidejussorum & heredum tutorum & curatorum sunt etiam tacite hypothecata minori, vel ejus heredi, parte secunda c. 16. n. 17.

Bona propria heredum tutorum, vel curatorum an sint tacite hypothecata minori, & num. 29. par. 2. cap. 16. num. 18.

Bona minorum non sunt tacite hypothecata tutoribus, & curatoribus pro alimentis & impensis, retentio tamen eis competit, p. 2. c. 16. n. 20. & 21.

Bona curatoris furiosi prodigi, muti, & surdi, & similium personarum, sunt ipsis tacite hypothecata, par. 2. c. 16. num. 22.

Bona patris legitimi administratoris quando sint tacite hypothecata vel non filiofamilias pro administratione, parte secunda c. 16. n. 25.

Bona actoris dati à judice loco tutoris vel curatoris non sunt tacite hypothecata minori, parte 2. cap. 16. numero 28.

Bona tutorum & curatorum acquisita post susceptam tutelam sunt etiam tacite hypothecata minoribus, par. 2. c. 16. num. 30.

Bona procuratoris [illegible] sive [illegible] tacite [illegible]ata pro reddenda ratione a[illegible] par. 2. cap. 1[illegible], num. 13.

Bona tutor[illegible]m & curato[illegible] [illegible] te pro omnibus, pro quibu[illegible] [illegible] num. 109.

Bonis absentis proximior ejus consan[illegible] neu [illegible] debet cum fidejussoribus & reliquis solemnitatibu[illegible] onis captivi, p. 3. c. 1[illegible]. [illegible] 3.

Bona confiscata non spectant ad fittuarium, & [illegible] reductorem commoditatis, atque fructuum, sed conti[illegible] num. 12. p. 3. c 24 n. 4.

Bona delinquentis ante condemnation[illegible] [illegible] tacite h[illegible]pothecata fisco, neque jus aliquo[illegible] [illegible] habere videtur in eis, num. 18. p. 3 c. 24. n 10.

Bo[illegible] & substantia defuncti dicuntur deducto ære alieno, p 3. c. 34 n. 4.

Bona mar[illegible] pro administratione tutelæ, vel curæ filiorum sunt tacite ob[illegible]gata, ejusque dos retineri potest pro dicta administratione, donec reddat rationem & retentio in dote hoc casu admittitur, p[illegible] 8. n 49. & 50.

Bona matris & mariti cum ea contrahentis secundum matrimonium, sunt tacite hypothecata p[illegible] reddenda ratione tutelæ filiorum [illegible] matrimonii [illegible] locum habet, quando mater administravit bona filiorum tanquam eorum tutrix secus alias, p [illegible] 9. n. 29. & 30.

C.

CAutela legitima præstandi a tutore & curatoribus, hoc est, [illegible] per[illegible] [illegible]enda sit, par. 1. c. 16. num. 29.

Cautela Cæp[illegible]æ ad hoc ut invitu[illegible] [illegible] non [illegible]ogatur suscipere tutelam, [illegible] aliquis qui proco[illegible] dejubere, improba[illegible] adsint aliquæ circumstantiæ, p 1 c. 21 n. 16

Cap. 21. Reg[illegible]um lib 3. adducitur & interpretatur, par 2. cap. 5. num 79.

Cap. [illegible] nobis, de decimis vera ratio decidendi, par. 3 [illegible]. 37. n. 10. & 12.

Cæcus tutor aut curator esse non potest, si utroque oculo careat, secus si uno tantum, p. 1. c. 2[illegible]. n. 21

Cæcus, mutus, surdus, furiosus, aut valetudinarius de[illegible]onere potest tutelam antea susceptam, p. 1 [illegible] 1 n. 16.

Citatio prima quomodo fiat contra mi[illegible]ores ve[illegible] defensores eorum & quid de j[illegible]e Regio, p. 2. n. 6. & 7.

Citatio aliqua non requiritur ad dandum tutorem vel curatorem pupillo, vel furioso sine inquisitione, par. 1. cap. 4. num. 18

Clausula rebus sic stanti[illegible]us, &c [illegible] & dispo[illegible] [illegible] jura[illegible] par. 1. c. 1. num. 23.

Cler[illegible] pu[illegible] tutorem infra annum pri[illegible] jussu[illegible] ession[illegible] [illegible], p. 1. cap. 16. num. 73.

Clerici in sacris non constituti [illegible] oguntur suscipere tutelam par. 1. cap. 1 n. 27.

Clerici non coguntur a[illegible]iquam re[illegible] tutelam, possunt tamen recipere legitimam, si volunt in[illegible] menses a tempore scientiæ mortis patris pupillor[illegible] [illegible]. 1. n. 26.

Contracustodis [illegible] cum muliere [illegible] erata pu[illegible]tur, & quid si [illegible] 1x, n. 14. vera resolutio hujus quæst. [illegible] tur in n. 27. p 2. [illegible] 12 n. 11.

Coitus tut[illegible] vel curatoris extra figuram matrimon[illegible]tus eum pupil[illegible]a, vel adul[illegible]a, durante tutela, vel [illegible], punitur pœna dep[illegible]tationis & confiscationis b[illegible]norum omnium, p. 2. [illegible]. 12. n. 10.

Collector Cameræ Apostolicæ ejusque g[illegible]eralis conductor omnium fructuum & emolumentorum atque [illegible] Episcopatus vel Archiepiscopatus vacantium, habet[illegible] debet successiones parochorum decedentium, quæ in hoc Episcopatu Civitatensi vocantur loctuosa, nisi aliud consuetudine fuerit obtentum, p. 3. c. 28. n. 4.

Colonus Regis eidem obligatus non potest esse tutor, vel curator minoris, & quomodo intelligatur, par. 1. cap. 20. n. 15. & 16.

Colonus partiarius non potest impensas deducere ad solvendam partem fructuum domino fundi debitam, par. 3. c. 37. num. 9.

Colonus partiarius tenetur solvere decimam num. 19. par. 3. cap. 37. num. 11.

Commissi utilitas non quæritur usufru[illegible]uari[illegible] sed pertinet ad proprietarium, p[illegible] c. 24. n. 1.

[illegible] scottes) à Romanis primam originem tra- [illegible] tam in Regn[illegible], quam Lusitaniæ [illegible] duxit [illegible] n.43.

C[illegible] quen[illegible] fac[illegible] mentu[illegible] quinta [illegible] p.3 [illegible] n.22. a[illegible]

Comp[illegible] an sint debita [illegible] monet[illegible], par.3. capit.5. num. [illegible].

Compensandi animus int[illegible] testat[illegible] dixe[illegible] quod [illegible] gatarius [illegible] esse [illegible] legato. & [illegible] pet te non possit, p.3.c.[illegible] n. 56.

Com[illegible] si sim- p[illegible] dum- mo [illegible] excucusste [illegible] sentibus & [illegible] fisse de bonis [illegible] p.3.[illegible] 62.

Compensa[illegible] tractus factum legatum per grava- tum [illegible] n.66.

Comp[illegible] legat[illegible] decima fructuum minoris [illegible] de- bita non sit, quando utrumque non constit in quantitate, ut [illegible] compensatione: ex præ- sump[illegible] mente & vo[illegible]ntate d[illegible] ponentis. parte 3. capit. 5. num. 54.

Compen[illegible] quæ provenit ex præsump[illegible] voluntate, vel men- te disponentis, an fiat sive debitum sit in specie, sive in quan- titate, parte 3.c.5.n.57.

Compensatio tantum fieri debet pro concurrenti quantitate, parte 3 c 5 n 60.

Compensatio fit quando testator dixit se legare matri usumfru- ctum pro omni & toto eo, quod ipsa petere vel exigere posset in sua hereditate idem est a [illegible] liquat filiæ [illegible] pro omni jure quod filia posset prætendere, in quas [illegible] ter- nas dotes petere non poterit, part. 3. cap. 5. numer. 54. & 55.

Compensatio regulariter non cadit, nec debet distinctio fieri, quomodo fiat prohibitio de non petendo, parte 3. cap. 5. num. 63.

Compensationis conjectura cessat quoties legatarius qui fuit prohibitus amplius petere de bonis testatoris habeat aliquod jus in bonis [illegible], ad quod verba illa possint referri, alias se- cus, p.3.c.5.n. 71.

Compulsio judicis an sit necessaria, & quod debitor alleget cre- ditorem minorem esse, & ideo ei non esse solvendum, vel suf- ficit simplex auctoritas judicis, & an tunc opus sit appellare à mandato judicis, quando constat, creditorem revera esse minorem 25. annorum, p.[illegible] c.22.n.55.& 56.

Conditio, quæ tacite inest actui, si exprimatur, & sic non facit a[illegible] conditional[illegible] [illegible].t.c 11.n.9.

Condu[illegible] p[illegible] potest sylvam cæduam suo tempore cædere, p 3. c. 27 n 12.

Conjux an consequatur lucrum ex lege vel pactum delatum ex matrimonio nullo vel putativo, part. 3. cap. 8 numer. 18. & 19.

Conductor fructuum & omnium emolumentorum & jurium prioratus, debet habere spolia seu successiones decedentium ad priorem altas pertinentia, p.3.c.28.n.[illegible].

Conductor fructuum Archidiaconatus non debet habere solita præstari Archidiacono in ingressu suo & jucundo adventu & ratio differentiæ inter hunc casum & positum supra, n.3. po- nitur primo n.9. p.3 c.28.n 6.

Conductor fructuum non consequitur collationes seu præsen- tationes beneficiorum p 3.c.29 n.16.

Connexa tantum veniunt in tutelæ judicium, alia vero in quæ perseveraverit tutor post finitam tutelam in a[illegible]ione negotio- rum [illegible] estorum, p.2.c.[illegible] n.14.

Contestatio facta in [illegible] respondendo petitioni actoris vide- tur facta in vim contentiosæ jurisdictionis, par. 2. cap. 6. num.17.

Confessio procuratoris, quæ surgit ex contumacia ipsius in non respondendo positionibus est valida. p.2.c.6.n.18.

Conte[illegible] redditus non præjudicat tutori seu administratori, donec acceperit impensa & e converso, par.3. [illegible] ap.1.num. 52

Confessio prælati de recepta debitoribus Ecclesiæ, an Ecclesiæ præ[illegible] p.3.c.1.n. 78

Conf[illegible] s, exsecutoris, & alius administrato- [illegible] dum, & in judicio facta, quando noceat, vel n[illegible] domnis, p.3 c.1.u 79

[illegible] onf[illegible] instrumento publico redditæ rationis le[illegible] mæ & liberationis reliquorum factæ ab adulto vel ab [illegible] curatore, vel tutore pupill[illegible], an liberet ipsum [illegible] mum tutorem & curatorem, c[illegible] ab obligatione [illegible] dendi eam, p.3 c 1.n. 13.

Confessio secundi tutoris quod ratio primi tutoris [illegible] dita, non nocet pupillo p 3. [illegible] n.125.

Confessio facta per procuratorem procuratorio nomine [illegible] [illegible] et, tanquam personæ propriæ, si apparet quod [illegible] se ha- beat veritas. p.3. [illegible] 54. n 1

Confirmatio codicillorum præcedentium testament[illegible]m ad va- lorem tutelæ in codicillo relictæ hodie ne[illegible] non est, p t. [illegible] 23. n 4.

Confirmatio tutoris dati in testamento legitime [illegible] tur vide quomodo intelligatur, ibidem par.1.ca[illegible] n. 19. [illegible]

Confirmatio codicillorum præcedentium testamentu[illegible] qu[illegible] ritur, quando in prædictis codicillis da[illegible] tutor [illegible] p[illegible] t.c.6 n.3.

Consilii ea est natura, ut sequendum necessa[illegible]o non sit, par. 1. 8. num 5.

Consuetudo deferens tutoribus omnes fructu[illegible] est [illegible] stringenda tanquam odiosa, p 3 [illegible] 2. num.16

Consuetudo non [illegible] alet quod tutor non tenea[illegible] d[illegible] te[illegible] o- nem. p.3 c.1. n.29.

Con[illegible]etudo quo[illegible] n alienationibu[illegible] re[illegible]m mi[illegible]o[illegible] rum, non interveniat decretum judicis valet [illegible] p[illegible] ap[illegible] num. 73.

Consuetudo minuens solemnitates jure requi[illegible] tas ad alienatio- nem rerum minorum va[illegible] la est, p.2 [illegible] n 9.

Consuetudo confici[illegible] inveniat um[illegible] ervand[illegible] ar.2 ca[illegible] num 83.

Co[illegible] a [illegible] hoc [illegible] cqu[illegible] b[illegible] [illegible] is, vel sufficiant ext[illegible] es, par[illegible] e 2. [illegible] nu[illegible] [illegible]

Consuetudo non faciendi in[illegible]ntarium excu[illegible]at, par[illegible] e 2 c[illegible] num. 32.

Consuetudo in creatione tutoris, curatoris, syndici, vel [illegible] attenditur, p.1 c.8 n. 40.

Consuetudo ut mater eti[illegible]m minor [illegible]igintiquinqu[illegible] an[illegible] [illegible] meret tutelam vel [illegible] torum, [illegible] dae[illegible] & [illegible] vanda, & an similis sit consuetudo in Regnis Castellæ & Lusitaniæ, p.1.c.7.n.28.& 29.

Correcta ratione legis censetur correcta ipsa lex, parte 1 cap 2. num 19.

Creditore & legatarii aliquæ sua int[illegible] sse [illegible] tes tan[illegible] ut ad inventarium conficiendum, [illegible] parte 2, [illegible] num. 85.

Curator potest dari ad unam duntaxat [illegible] n tutore, p. cap.1. num.35.

Curat[illegible] b[illegible] norum filii impuberis relictus [illegible] sit tertiam [illegible] luntate relictus tutor, ac proinde tanqua[illegible] tat[illegible] onfirmari potest, legitimisque præferendu[illegible] d[illegible] a, ut [illegible] par. 1. 3. num. 18.

Curatores testamentarii non [illegible] pa[illegible] p. 5. numero 2.

Cura non reperitur nisi una, scilicet [illegible] dati[illegible] a: testamentari[illegible] namque curator non [illegible] stineiur, n[illegible] cquu[illegible] citr ju[illegible] confirmatio, p.1. c.12. n 6.

Curatores, fatuo, dementi, & mente capto non legitimi sed da- tivi assignantur p.[illegible] c 12. n.[illegible]

Curator testamento relinqui non potest, testament[illegible] dat[illegible] s tu- tor in eo confirmari potest a judice, par. 1. cap. 12. numero. 8. & 9.

Curator furioso per patrem in testament[illegible] a[illegible] potest [illegible] & [illegible] non sati dat, p.1.c. 12. d.n 8. & reiicitur juris Canon[illegible] m[illegible] 110, 103. num. 9.

Curatores vocantur dari majoribus 14. annorum [illegible] m[illegible] s tamen viginti quinque annorum sanæ menti[illegible], parte [illegible] p 19. num. 2.

Cura furiosi est legitima, mente capti vero [illegible] a, [illegible] 1 cap 19 num. 3.

Curatores dandi sunt prodigo, mente captis, [illegible] s & mutis, a que his, qui perpetuo morbo laborãt, requiritur tamen cau[illegible] sæ cognitio, ad hoc, ut aliqualiter de furore [illegible] alia causa [illegible] quam datur curator constet, parte prima, capit. [illegible] num 4 & [illegible].

Curator prodigo dari non potest antequam illi sit bonis inter di[illegible] um, præterquam si esset notorius prodigus [illegible] ut in o[illegible] 6 p[illegible] t.c.19. num. 5.

Curatori[illegible] us legitimis deficientibus judex venit [illegible] curatorum, non tantum ex inquisitione, sed etiam [illegible] p 1. c.19. num. 8.

Curatores

Curator bene dari potest ad unum actum, licet tutor regulariter certæ rei dari non possit, nisi ad adeundam hereditatem, par. 1. c. 19. n. 9. & 10.

Curatores inviti dantur, sive dentur principaliter negotiis, & secundario personæ, vel è contra, part. 1. capit. 19. numero 12.

Curator bonorum non datur invitus, nisi adsit causa, ut in n. 14. fallit ex necessitate, vel commoditate & hoc quando a judice præcipitur, secus si ab apparitore, intellige, ut ibi, num. 15. par. 1. c. 19. n. 13.

Curator bonorum invitus datur ad mandatum principis supremi, nisi justam habeat excusationem, parte 1. capit. 19. num. 16.

Curator ad litem vel lites invitus an detur, part. 1. numer. 17, & 20.

Curator semel ab adulto accepto, tenetur hic & stare cogitur sub ejus cura usque ad viginti annos, par. 1. capit. 19. num. 18.

Curatorem adultus invitus accipere cogitur de mandato Regis, p. 1. c. 19. n. 19.

Curator etiam potest pupillo dari carenti tutore per judicem etiam ex officio, p. 1 c. 19. n. 21 & 22.

Curatorem ad lites dabit judex, qui loci præest, etiamsi sit delegatus, p. 1. c. 19 n. 23.

Curator ad lites infanti dandus non est, sed tutor, parte 1. cap. 19. num. 24.

Curator ad lites melius est, ut unus detur, quamvis plures dari possunt, sed præsens dari debet, part. 1. capit. 1. 19. num. 25.

Curator ad litem quandocunque revocari potest, secus est in tutore, p. 1, c. 19. n. 26.

Curator ad litem vel ad lites inventarium facere non tenetur, p. 1. c. 19. n 27.

Curator in testamento relinqui non potest, sed relictus, si ita expediat, confirmari debet a judice, & an hoc procedat etiam si adultus curatorem nolit habere, part. 1. capit. 19. numero 28. & 30.

Curatores adjungi solent ob augmentum facultatum, non tamen prius dati tutores administratione earum liberantur, p. 1. c. 19. n. 42.

Curator appellatur datus tutorem habenti impeditum, alii appellant eum tutorem, poterit judex dare tutorem vel curatorem, & erit utilius quod detur tutor, & finitur ejus officium sublato impedimento prioris, part. 1. capit. 19. num. 43. 44. & 45.

Curator ad lites non tenetur facere inventarium, part. 2. capit. 1. num. 55.

Curator furiosi prædium seu alia bona immobilia alienare non potest absque decreto judicis, p. 2 c. 5 n. 86.

Curatores minorum donare possunt ex rationabili caussa, sicut dari alimenta fratri minoris naturali, matri, vel sorori minoris egentib. p 2. c. 6. n. 24.

Curator durante officio dotans suam minorem simpliciter de suis bonis incerta dotis quantitate, quæ excedit vires sui patrimonii non tenetur in excessu, par. 2. capit. 11. num. 3

Curator hoc faciens scienter, vel donasse videtur, vel cum dolo si fecerit, ei non succurritur, parte 2. capit. 11. num. 4.

Curator certam quantitatem dotis suo minori promittens excedentem suas facultates, si se, suaque bona ad id obligaverit, de suis bonis excessus solvet, p. 2 c. 11. n. 5.

Curator furiosi sine expressa obligatione bonorum non potest administrare, in aliis curis sufficit tacita, parte 2, capit. 16, num. 24.

Curator, impuberi à prætore datus, si negotia gesserit quasi curator, cessat actio pro tutelæ, p. 2. c. 17. n 2.

Curator adolescentis, an decimam fructuum bonorum ejus habere debeat, p. 3. c. 3. n. 1.

Curator secundario curat personam adolescentis, par. 3. cap 3. num. 8.

Curator furiosi, prodigi & similium personarum, an decimam fructuum habere debeat, p. 3. c. 3. n. 9.

Curator furiosi habens dilucida intervalla solum habere debet decimã pro tempore furoris, non vero pro tempore dilucidi intervalli, p. 3. c. 3. n. 12.

Curator furiosi durante cura, rationem reddere tenetur, p. 3. c. 3. num. 10.

Curatores ad lites rationem reddere tenentur, parte 3. cap. 1. num. 16.

Curatoris bonorum captivi officium, parte 3. capit. 17. num. 2.

Curator bonis absentis datus non potest solvere debita, de quibus non constat, nec dare insolutum etiam curator datus hereditati jacenti, nec potest dari curator bonis absentis ad ea vendenda ad instantiam creditorum, nisi absente illo per veram contumaciam, p. 3. c. 17. n. 5.

Curator bonorum, neque actiones movere, nec adversus quemque agere potest, nisi in rebus tempore perituris, parte 3. c. 17. num. 8.

Curatores bonorum dantur solum ad custodiam, par. 3. cap. 17. num. 9.

Curator bonorum æquiparatur procuratori, parte 3. capit. 1 num. 11.

Curator bonorum etiam minoris, non tamen datus ejus personæ, decimam habere non debet, part. 3. capit. 17. numero 17.

Curator certæ rei inventarium conficere non tenetur, nec jurare utilia facere, & inutilia prætermittere, quamvis debeat cavere & defensionem promittere. p. 3. c. 18 n

Curator ad litem decimam non deducit, part. capit. 18. num. 3.

D.

Datio tutoris simplex à judice unius territorii vim suam extendit ad bona alterius territorii, part. 3. capit. 44. num. 2.

Datio tutelæ potius est actus jurisdictionis contentiosæ, quam voluntariæ, p. 5. c. 16 n. 9.

Datio tutoris mixti semper imperii est alias majoris, alias minoris, & delegari non potest, nisi pupilli facultates ultra 500. solidos non sint, ut ei delegatio fiat, qui alioqnin jurisdictionem habebat, quod procedit etiam in curatoris datione, p. 1. c 16 num. 27.

Datio curatoris alicui facta ut furioso, qui non erat talis, sed prodigus vel e contra annullatur, p. 1. c. 16 n 162.

Debitores vel creditores minorum non possunt eorum esse curatores, & quod debeant jurare ab initio circa hoc, par. 1. cap. 20. num. 2.

Debitor modicæ quantitatis potest esse tutor, vel curator minoris, & quid si lis sit super eo debito, parte 1, capit. 20. numero 3.

Debitor minoris non potest esse ejus tutor, p. 1. c. 20. num. 3.

Debitor minoris cui & quando solvere debitum debeat, ut solutio secure fiat, ne iterum ab eo exigatur, parte 2. capite 22. num. 1.

Debitor sciens qualitatem tutoris vel curatoris perditori pecunias, solvendo ei, non liberatur, p. 2. c. 22 n. 21.

Debitor solvendo tutori vel curatori non liberatur, quando tempore solutionis læsio ex ea solutione minori contigerit, ut in exemplis hic n. 27. p 2. c. 22. n. 22.

Debitor solvendo minori etiam cum auctoritate tutoris vel curatoris, non liberatur omnino, quoties ipse minor eam pecuniam perdiderit, ita ut ex ea non sit factus locupletior, p. 2 c 22. n. 23.

Debitum illud dicetur necessarium, quod habet initium & caussam necessariam, veluti cum quis sine facto suo lege obligatur. p. 3. c. 5. n. 10.

Debitum voluntarium appellatur, quod habet initium voluntarium, quia descendit ex contractu, vel quasi, quamvis postea sit necessarium, quod est intelligendum habito respectu ad originem debiti non ad id quod, in alterius consequentiam provenit, ut in dote; parte 3. capit. 5. numero 11. & 12.

Debitum tutelæ non dicitur ex caussa necessaria, sed voluntaria, nisi tutor invitus compulsus fuit acceptare officium, p. 3. c. 5. num. 13.

Debitum fideicommissi quoad gravatum dicitur necessarium, p. 3. c. 5. n. 67.

Debita jure naturæ non amittuntur per non confectionem inventarii. p. 3. c. 8. n. 12.

Debitores minorum quando possunt conveniri ex inventario ab eorum tutoribus vel curatoribus, confecto deperdito instrumento originali debiti, p 2. c. 1. n. 80.

Decima fructuum & redituum minoris an danda sit tutori vel curatori, cui simpliciter legatum relictum est in testamento, ut deciditur in n. 9. p 3. c 5 n. 1

Decima fructuum & redditum minoris, an danda sit tutori honorario, & dato caussa notitiæ, distinguitur in n. 10. p. 3. c. 6. num. 1.

Decima non debetur tutori caussa notitiæ dato, nisi simul cum aliis eorum consensu administret, ut in num. 14. & tunc cautela datur contutoribus, ne ab eis petatur salarium majus decima, p. 3. c. 6 n. 11 & 16.

Decima fructuum & redditduum minoris an danda sit protuto- [illegible] .7 n.1.

Decima non datur sequestro, parte tertia, capite 7. numero [illegible]

Decima non datur negotiorum gestori, sed expensas petere potest, & salarium pro re, quæ pretio vel salario fieri solet, p.3. c.7 n. 19.

Decima an detur tutori qui multo tempore rem pupilli utiliter administravit reputatus communiter tutor, postea vero apparet tutelam non valuisse, vel ex defectu ipsius qui datur, vel ex persona ejus cui datur, resolvitur negative, num. 14. p.3.c. 8.n. 1.

Decima an danda sit tutori designato in testamento id ignorantis sed diligenter administranti bona pupilli, resolvitur negative, expensæ tamen necessariæ & salarium moderatum sibi præstantur, ut in num 14.p.3 c 9 n.1.

Decima non datur tutori administranti, non tanquam tutori, sed tanquam amicus vel conjunctus, parte 3. capit 9 num. 10.

Decima fructuum & redditduum bonorum minoris an detur secundo tutori vel curatori, dato primo impedito ob caussam legitimam, & numeris sequentibus, distinguitur in n. 3.p.3.c. 10 num 1.

Decima fructuum bonorum, quæ tutor administravit sibi danda est, reliquorum tamen bonorum in quibus sibi petit adjungi curatorem, qui ea administravit, non dabitur illi primo.p.3 c.10.n 5.

Decima an debeatur & danda sit tutori vel curatori Regis & numeris sequentibus, resolvitur negative, parte 3. capit 11. num.1.

Decima an danda sit tutoribus, vel curatoribus Ducum & similium personarum amplos redditus habendos, par. 3. capit.11. num. 8.

Decima an danda sit tutori quando redditus pupilli adeo sunt tenues, ut vix sufficiant pro ipso pupillo alendo, & numeris sequentibus, resolvitur affirmative, numer. 2. parte 3.capit.12. num. 1.

Decima Papalis non est solvenda à clericis, quando eorum res adeo sunt tenues, ut vix sufficiant pro alendis ipsis clericis.p. 3.c. 12.n.6.

Decima pro solutione anni sterilis præcedentis an fertilitas anni sequentis prosit.p.3.c.12. n 12.

Decima non est danda tutori non gerenti, quod procedit etiam si partem administraverit; nam neque hujus partis decimam habebit. ut in numer 3. Sed contrarium numer. 5. & procedit etiam si ex cessatione tutoris nullum damnum obveniat pupillo. ut in num.9. p.3.c.13.n 1.

Decima non debetur tutori gerenti, qui absfuit caussa reipublicæ, nisi absentia esset modici temporis, ut in numer. 12, vel utilis pupillo, & ipsi, ut in numer. 13. parte, 3, capit. 13. num.11.

Decima non debetur tutori, qui casu fortuito impeditus non administravit, p.3.c.13. n.14.

Decima debetur tutori non gerenti per se sed per alium, parte. 3.c.13.n.16.

Decima debetur tutori vel curatori, cui ex pluribus fuit commissa administratio per judicem, & ceteri non administrantes nullam partem decimæ consequentur, idem si plures sunt tutores vel curatores, & unus gerit & alii non, ut in num. 18. p.3.c.13.n.17.

Decima fructuum & redditduum minoris non est danda tutori vel curatori male gerenti, p 3.c. 14.n.1.

Decima an sit danda tutori vel curatori male partim administranti & partim bene; resolvitur, n. 23. distinguitur & limitatur distinctio duobus modis, num. 24. & 25. p. 3. capit. 14. num 19.

Decima fructuum non privatur tutor vel curator eo quod minorem in domo sua non aluerit, dummodo ei alibi alimenta præstiterit, vel per eum non steterit, quominus præstaret, p. 3.c.14 n 31.

Decima non datur tutori neganti se esse tutorem, ac proinde ei limentæ non dantur, p.3.c. 14. n. 32.

Decima non datur tutori vel curatori damnato ratione doli vel negligentiæ minori resarcire fructus vel interesse &c. ut hic, p.3.c.14.n.33.

Decima debetur tutori vel curatori remoto caussa inimicitiæ vel paupertatis, si tamen pupillum, nec ejus res læsit, & sic de similibus, p.3.c.14.n 34.

Decima an danda sit curatori fœminæ luxuriose viventi, p. 3.c. 15. n. 1.

Decimam solidam an quilibet plurium tutorum administrantium, nulla facta divisione tutelæ possit deducere vel una tantum pro omnibus tutoribus dividenda, tutet eos deducenda sit Resolvitur numer 4 quod una tantum sit deducenda pro omnibus, declaratur numer. 9. parte 3. capit. 16. num 1.

Decima an detur curatori bonorum absentis, &c. & numeris sequentibus, n 6. pars negativa probatur, parte 3. capit. 17. num. 1.

Decima non est præstanda tutori vel curatori certæ rei vel actus ad adeundam hereditatem, p.3 c.18.n.[illegible]

Decima fructuum an debeatur tutori vel curatori administranti post tempus tutelæ vel curæ finitum, & numeris sequentibus distinguitur ut in dicto n. 1. Salarium tamen condignum ei præstandum est, ut in numer. [illegible]. parte [illegible] capit. 19. num. 1.

Decima fructuum & redditduum minoris, an deducere possit tutor, vel curator, qui tempore susceptæ tutelæ vel curæ promisit integre restituere pupillo vel adulto omnem rem suam, vel bona sua cum omnibus suis fructibus, & numeris sequentibus per totum capitulum, numer 4 & 5 fundatur pars negativa, sed num. 6. cum sequen. affirmativa probatur cum limitatione, de qua n. 13. p.3.c.20.n.1.

Decima fructuum expressa renuntiatione facta a tutore vel curatore non habente alias unde se alat, non valet, par. 3 capit. 20. num. 12.

Decimam an petere possit tutor vel curator, qui finita tutela vel cura, omnia bona restituit minori, nulla sibi deducta decima, p 3.c.20. n.14.

Decima fructuum, & redditduum an danda sit coadjutori Regis vel ducis minoris viginti quinque annorum & coadjutori Episcopi. Resolvitur negative per totum, c. part. 3. capit. 21 num 1.

Decima pars fructuum tutori vel curatori præstanda pro labore administrationis, intelligitur una de decem partibus fructuum, novem reliquis remanentibus minori, ut in decima frugum parochiali Ecclesiæ debita, decisum extat in re Canonico. & ita se habere consuetudo indubia hujus regni, ut in n. 7 par. 3 c 22.n 3.

Decima in fructuū tutori & curatori præstanda est de omnibus fructibus tam naturalibus, quam industrialibus inter quos enumerantur pensiones, domorum redditus, vecturæ navium, & cetera similia, quæ nonnulli auctores fructus civiles appellant, p.3.c.23.n.11.

Decimam pædagiorum vectigalium & portoriorum tutor & curator habere & percipere debet, parte 3. capit. 23. num. 21.

Decimam multarum condemnationum an tutor, vel curator habere debeat, & per totum caput resolvitur affirmative, n. 5. cum sequentibus, p.3.c. 24.n.1.

Decima multarum, & confiscationum pro delicto commisso tempore primi tutoris vel curatoris lata tamen sententia condemnatoria tempore alterius vel eo finito, ad quem spectet, & numer sequen. resolvitur, numer. 32. part.3. capit.24 num. 13.

Decimam an tutor vel curator habere debeat ex lapidicinis, auri fodinis & similibus, & numero sequenti per totum caput, & quid in aliis fodinis, numer. 19. part. 3. capit. 25. num. 1.

Decimam lignorum cæsorum, an habere & percipere debeat tutor, vel curator, & numeris sequentibus per totum caput resolvitur n. 20. p.3.c.27. n.1.

Decimam venationum, eorumque redditorum juris venandi venditi vel locati tutor vel curator habere debet, p. 3. c. 27 num. 23.

Decimam piscium & redditduum eorum habere debet tutor vel curator, & columbarum, numer. 28. part. 3. capit. [illegible] num. 29.

Decimam utilitatis protocolorū, an tutor vel curator [illegible] & numeris sequentibus. p 3 c. 27. n 30.

Decimam an deducat tutor vel curator ex donis annuis, aliisque muneribus, quæ vasalli offerunt suis dominis temporalibus, minoribus viginti quinque annorum, & per totum caput decidi tur, n. 10. p. 3. c. 28. n. 1.

Decimam juris præsentandi, & commodi inde provenienti minori ex jure patronatus Ecclesiastico sibi competente, an tutor vel curator deducere possit, & per totum cap distinguitur. numer. 9. junct. numer. 17. parte. 3. capit. 29. num. 1.

Decimam partuum ancillarum & augmenti rei, an deducat tutor vel curator. & num. seq. per totum cap. præcipue n 6. [illegible] seq. per. 3. c. 30. n. 1.

Decimam non deducit tutor ex quibuslibet redditi[illegible]ris, sed ex his quæ natura vel functione apti sunt a[illegible] pupillum, ut hic p.3.c.30.n. 8.

Decima

Decima fructuum & redditutum minoris defertur à lege sola tutoribus, & curatoribus pro labore, p.3.c.30.n.5.

Decimam augmenti non deducet tutor vel curator, nisi quoad fructus ejus, p.3.c.30. n.13.

Decimat tutor, vel curator fructus rei alienari prohibitæ, p.3.c. 30 num.17.

Decimam lucri, & negotiationis cum pecunia minoris exercitæ an percipiet tutor vel curator, parte 3. capit. 30. num.19.

Decimam de donatis pupillo tutor non deducet, par. 3. cap.30. num.20.

Decimam non deducet curator ex operis & artificio sui adulti, p.3.c.30.n.23.

Decimam an deducet tutor vel curator ex annuis redditibus sui minoris quando debitores ejusdem habebant aliquam exceptionem qua se tueri poterant, ad eos non solvendos & tamen gratis, vel alias omiserunt eam opponere, ut minori condonarent, p.3.c.10 n.24.

Decimare an possit tutor vel curator fructus vel redditus illicite acquisitos. & num sequent. per totum cap. præcipue, num.2. p.3.c.31.n.1.

Decimam fructuum vel redditutum Ecclesiasticorum minoris an deducat tutor vel curator, & num. sequentibus per totum caput, resolvitur negative, p.3.c.32. n.1.

Decimam an tutor vel curator deducat ex fructibus debitis minori, & alii copulative, vel alternative in solidum, & numeris sequentibus per totum caput præcipue, numer. 4. 5. & 6. & 8. p.3.c.33.n.1.

Decimam solum deducet tutor vel curator de viginti aureis, pro quibus pupillus gravatus fuit quotannis præstare alteri centum modios frumenti annuos, quos ipse pupillus habet, & n.11.p.3 c.34. n.10.

Decimare potest tutor fructus pupilli, etiam alteri legatos, quoties legatum non voluit, parte 3. capit. 43. numero 12.

Decimare potest tutor fructus pupilli legatos alteri post aliquot annos, interim quod non præstatur, part. 3. capit. 34. num. 13.

Decima supplenda est tutori vel curatori ex aliis rebus minoris pro fructibus, quos ipse minor culpa sua contrivit vel perdidit, p.3.c.14. n. 14.

Decimare an debeat tutor, vel curator debitum remissum pupillo, pro fructibus ab eo cum auctoritate sui tutoris, vel curatoris eidem a creditore remissis, part. 3. capit. 34. n.15.

Decimare an tutor vel curator possit fructus pupilli vel adulti, quos ipse remisit debitori cum auctoritate ipsius tutoris vel curatoris, nomine tantum minoris præstita. & numer.19. p.1. c.34.n.17.

Decimare eos tantum fructus potest tutor vel curator, qui ad minorem re vera pertinent, non vero quos ipse fatetur ad se pertinere. p.3 c.34.n 20.

Decimam an deducat tutor vel curator de annuis redditibus, & numeris sequentibus ad finem capitis, præcipue numer. 8. p. 3. capit 35.n.1.

Decimam an deducat tutor vel curator de fructibus maturis tempore quo tutela vel cura incipit, & de collectis ea finita, antea tamen maturis. & numeris sequentibus per totum c.11. 13. & 23. par.3. c. 36. n.1.

Decimam an tutor vel curator de fructibus pendentibus tempore quo tutela vel cura finitur vel pensionum & redditutum minoris, quorum dies cessit eo tempore, non tamen venit, p.3 c.36.n 24.

Decima Ecclesiastica solvenda est non deductis impensis, estque speciale in his decimis, secundum Legistas, sed secundum Canonistas nihil speciale in hoc, sed quia decima hæc debetur per modum quotæ non deducuntur impensæ, non tamen est vera eorum opinio, sed legistarum, & numer.17 & 18. p 3.c.37. n.7.

Decimare an possit tutor vel curator semel atque iterum fructus si res minoris bis in anno fructificet, & num. seq. per totum cap pars affirmativa probatur, numer. 3. part. 3. capit. 38. num. 1.

Decimare potest tutor, vel curator fructus rei castrensis vel quasi pupilli, vel adulti sui, parte 3. capit. 38. num. 8.

Decimam potest petere tutor vel curator, etiam transacto triennio, non enim comprehendit eum lex Regia, præscriptionem salarii famuli triennio inducens, parte 3. capit. 38. num. 9.

Decimatum domini possunt prohibere ne ipsis inscius fructus colligantur, p.3.c.39.n.5.

Decimam potest propria auctoritate capere tutor vel curator nisi in casu de quo n.12 p.3.c. 39. n.10.

Decima non est deducenda de qualibet re, sed res est dividenda secundum arbitrium boni viri inspecta rerum qualitate, an admittat divisionem vel non, parte 3. capite 40. num. 5.

Decima tutori & curatori an debeatur totius anni, in quo ipse decessit ante finem anni, & numero 2. parte 3. capite num. 1.

Decima fructuum minoris an sit concedenda tutori vel curatori, non solum bonorum existentium in Hispania, ubi lex fori servatur, sed etiam existentium extra hæc regna, & n. 3. parte 3.c.44 num.1. Definitio tutelæ cujusque intellectus, parte 1. c 1 num. 1.

Deficiente uno ex pluribus tutoribus testamentariis, quando non possit alius in ejus loco constitui, parte 1. capite 5. num.11.

Defectus solemnium facit quem dici non tutorem, parte 3. cap. 8 num.16.

Decretum judicis non requiritur in matre, cui a lege tutela defertur, intelligeut ibi, p.1 c.5.n 8.

Decretum judicis decernentis tutelam filiorum matri transeunti ad secundas nuptias simul cum alio vel discretive est nullum, sed si alter tutor decretus cum matre solus sit sufficiens ad administrandam tutelam non debet alius dativus constitui, p.1. c 8 n 84.

Decretum judicis an sit necessarium in pace facienda per minorem cum auctoritate sui tutoris & curatoris subtilis quæstio, & pro utraque parte discussa affirmativa dejecta, parte 2. cap. .n.6.

Decretum judicis nedum requiritur in contractibus venditionis & alienationis rerum immobilium minoris sed etiam in transactione, quæ alienationis nomine venit, nisi minor tunc nihil dimittat vel [illegible] parte 2. capite 7. numer 13 & 14.

Decretum judicis non impedit restitutionem in integrum si minor ex eo lædatur, & quomodo hoc intelligatur, parte 2.c. 22.n 24.

Delinquens statim efficitur servus pœnæ & incipit se obligare ad eam, p.3 c.24.n.15.

Differentia est inter patronum tutorem dantem liberto & extraneum dantem tutorem extraneo impuberi ab ipso herede constituto, p.1 c 4.n.13.

Differentia inter renuntiationes aliarum, & Velleiani illa constituitur, quod illa specialis esse debet, parte 1. capit 8. n. 31.

Differentia circa conventionem inter tutores & eorum fidejussores, p.1.c.15.n. 9.

Dictum Doctoris debet intelligi juxta quotam quam allegat, p. 1.c.14. .22.

Dignus est mercenarius mercede sua. Matth. 10. [illegible] suis stipendiis, nec qui plantat vineam de fructibus non edit, quis pascet gregem, & de tali grege non manducat & qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habebuntur, & alia similia adducuntur, parte 3. capite 45 num. 2.

Divitiæ sunt evidentia, cum naturaliter quilibet nascatur nudus & pauper, p.3.c.46.n.7. & 8.

Divitiarum qualitas non creditur, nisi probetur, parte 3. cap 46 n.9.

Divitiæ acquiruntur, & amittuntur fortunæ impetu, n.13. parte 3. c 46 n.10.

Dispositio testatoris relinquentis tutores ad electionem matris, vel mulieris, non valet, valebit tamen præceptum ut tutela de consilio mulieris administretur, quamvis id tutor sequi non teneatur, p.1.c.8.n. 3. & 4.

Dispositum in tutore de jure locum habet in curatore, parte 3. c.3. n. 6.

Dispositum in tutoribus pupillorum extenditur & locum habet in curatoribus furiosorum, & similium, pa. 3. capit. 3. num. 10.

Depositarios juris patronatus de per se, vel cum universitate non præsentat ad beneficium, parte 3. capite 7. num 17.

Depositario an sit dandum salarium, parte 3. capite numero 14.

Differentia maxima est inter curatorem bonorum [illegible] & curatorem pupilli, prodigi, & furiosi, ut hic, parte 3. capite 17.n.7.

Docentes in publica universitate censentur docere de mandato Regis, quoniam Regia facultate constituitur universitas, p.1. c.21.n 28.

Doctores quando loquuntur dubitanter, eorum dictum non possit habere stabilem auctoritatem apud alios, cum non firmum dicenti, p.2.c.12.n.15.

Doctores sunt intelligendi secundum quotam quam allegant, p.2.c.12.n.16.

Dolus seu culpa in administrando non præsumitur & allegans tenetur id probare, p.2.c.14 n.2.

Dolus futuræ administrationis etiam expresse remitti non potest, p.3.c.1.n.39.

Dolus in administratione in omittendo commissus facilius censetur remissus, p.3.c.1.n.40.

Dolus verus nunquam censetur remissus, nisi ut hic, quod verum est in dolo præterito, secus si de futuro, par.3.cap.1.n.40. & 42.

Dolo remisso tutori futuro ex caussa legitima, nihilominus adversus ipsum, ob dolum verum agi potest, licet factus tutor locupletior non fuerit, p.3.c.1.n 46.

Dolus futurus remitti non potest, p.3.c.14.n 5.

Dolus futurus administrationis commissus, in omittendo remitti potest, p 3. c.14.n 15.

Dolus verus nec præsumitus futurus remitti potest per testatorem, p 1.c 8.n. 90.

Dominus directus fundi an debeat habere quintam partem pretii remissi a feudatario creditori pro remissione alterius debiti sibi facta, p.1.c.34 n.16.

Dominus manumittens servum impuberem erit ejus tutor, & ex lege duodecim tabularum tutela hæc ad patronos, liberosque eorum pertinet, p.1.c 13.n 1.& 2.

Dominus potest revocare confessionem procuratoris in casibus in quibus ipsi nocet probando errorem, parte 2. capit. 6. num.20.

Dominus fundi tempore messis potest mittere famulum inspectorem ne fraus fiat in fructibus dividendis inter ipsum, & colonum, p.3.c.39.n 3.

Domus paterna vel avita alienari non potest, sed requiruntur plura de quibus n 8x & seq. p 2 c.5.n.77.

Donatio ab adolescente facta consanguineo tutoris filio forte, aut filiæ, vel nepoti tutoris non valet, p 2.c.14.n.11.

Donatio causa mortis facta à minore non valet, & si aliquando valeret, posset revocari ab his, & dato quod esset irrevocabilis posset minor in integrum restitui adversus eam, parte 2.c. 14.num 19.

Donatio facta à minore cum juramento in favorem sui curatoris, vel administratoris an valeat, p.2 cap.15. n.23.

Donatio jurata puberum valet, & tenet, sed non in favorem sui curatoris, vel administratoris, ut in p.2.c.15.n.25.

Donatio facta a minore cum juramento in favorem sui curatoris vel administratoris an valeat, & numeris sequentibus, p. 2.c.15.n 23.

Donatio nunquam præsumitur, sed potius quem fatuum quam donare, & potius error quam donatio, etiam in facto proprio & stultitia, quam donatio, par.3.c.20.n 10.

Donatio non dividitur inter virum, & uxorem, quamvis fructus ejus sint communes, p.3.c.30.n.21.

Dos relicta vel data per heredem testatoris ejus filiæ an compensetur cum dote relicta eidem per patrem, par. 3. cap.5. num. 74.

Duo casus quando non sunt æquiparati à jure communi per modum regulæ generalis & generaliter expresse lege nova loquens in uno, non habet locum in alio, præsertim, cum in casu omisso sit aliter provisum, parte 2. capit. 15. numero 14.

Duæ tutelæ simul cum cura bonorum non excusant ab onere quartæ, p.3.c.17.n.10.

Duplex reperitur definitio in jure nominis & rei, parte 1. cap.1. num.3.

Duplex praxis formandi libellum in caussis contra minores habentes tutores vel curatores refertur in 2.par, cap. 2. num.4. & 5.

E.

EA quæ non renascuntur in fructu non sunt, par. 3. capit. 25. num.3.

E[illegible] nitas jure regio requiritur in testamento omnium [illegible] liberos quæ inter extraneos alias desideratur, qu[illegible] procedit etiam in testamento in scriptis, parte 1, capit. 8, num.58. & 59.

El desmesurado, & sic factus furiosus vel mente captus, tutor vel curator esse non potest, p.1.c [illegible] .n.13.

Electio facta per judicem quando plures tutores, sive legitimi sive testamentarii concurrunt, approbatur a lege Regia, par. 5 c.14, num. 2.

Eminentes in qualibet disciplina ubicunque doceant, excusantur a tutela & cura, p.1.c.21.n 29.

Emtor rerum minoris quando dicatur bonæ vel malæ fidei, p. 2.c.5. n.12.

Emtor rei Ecclesiæ indebite alienatæ, & industriales quoque fructus in hac specie ab emtore malæ fidei restituendi sunt in quantum possessor factus fuit locupletior, licet sint consumti, p.2.c. 5. n.13.

Episcopi, vel monachi ex nulla lege tutores vel curatores fieri possunt, nisi miserabilium personarum, cum non sint qui ad eorum curam præfici possint, quia tunc tenetur Episcopus curam suscipere vel alii clerico committere, par. 1. cap. 1. num. 30.

Episcopus absque emolumento debet exsequi pias defunctorum voluntates p.3.c.45.n. 20.& 21.

Error juris bonam fidem producit quoad acquisitionē fructuum, & ad præscribendum, & multo magis si cum errore juris sit admissus error facti, ut n. 15. & excusatur emtor ab ea mala fide, si adsint conjecturæ ignorantiæ juris ut n. 16. par. 2.c.5. num. 14.

Error juris tunc bonam fidem producit quoad acquisitionem fructuum, quando jus illi non resistit nec assistit secus in errore juris expresse resistentis absque distinctione posita hic, p.2.c.5.n.17. & 18

Error communis facit legem, inducitque validitatem actorum, p.3.c 8.n.2.

Error in facto justificat possessionem, & facit lucrare fructus, p.3 c.8.num.10.

Erubescimus cum sine lege loquimur, p. 3. c.45.n.12.

Exactores sive receptores redituum regalium legati & judices excusantur a tutela & cura, non tamen a suscepta, par. 1.c.21. num.4. & 5.

Excommunicatus publice & nominatim denuntiatus tutor aut curator esse non potest, alias secus, part. 1. capit. 20. num.23.

Exceptio falsi tutoris, & curatoris potest opponi in quacunque parte litis, p.2.c 19 n.8.

Exclusus a cussione tunc excluditur à tutela, quando tutela est regularis, secus vero in irregulari, p.1.c.8.n.12.

Excusatio tutoris vel curatoris intra quantum tempus & quomodo proponi debeat, & de praxi in hoc, parte. 1. cap. 21 num.33.

Excusans se à tutela dativa non amittit legatum sibi factum in testamento absque aliquo injunctæ tutelæ onere, parte.1.cap. 22.num. 16.

Exsecutio ut fieri possit in omnes fidejussores tutorum, cautela conceptionis instrumenti assignatur, par. 1. capit. 12. num 13.

Executores testamentorum emere possunt palam & bona fide auctoritate judicis vel coexsecutoris rem defunctorum, par. 2.c 15 n.2x.

Executores testamentorum rationem reddere tenentur, parte 3.c.1.num.15.

Executio regulariter locum non habet contra tutorem vel curatorem bona suorum minorum non possidentem pro debitis eorundem minorum, p.2.c.15.n.1.

Exsecutio & administratio non potest esse apud unumquemque in solidum, p.3.c.16.n.7.

Exsecutores testamentorum an possint & debeant habere decimam fructuum bonorum defuncti, vel aliquod salarium pro labore, disputatur quæstio pro utraque parte per totum caput, & resolvitur negative & hoc regulariter, ut num. 25 p. 3.c.45.n.1. cum seq.

Executor ultimæ voluntatis tenetur rationem reddere suæ administrationis, p.3 c.45.n.8.

Executor testamentorum quicquid alias sit de jure d[illegible]tudine tamen debet habere salarium, sed contra [illegible] num. 35. p.3.c.45.n.10.

Executor testamentarius non potest præcise compelli ad acceptandum officium etiam ad pias caussas, nisi semel tale munus agnovisset, p.3.c.45 n 13.

Exsecutor testamentarius datus præsens & tacens non censetur acceptasse officium, p.3.c.45.n.14.

Exercens actum alteri sub certo salario mandatum, [illegible]dem salarium petere potest, p.3.c.16.n 4.

Expensa autem quinque solidorum est modica, parte, 3. cap[illegible] num.156

Expensæ vero modicæ probantur per juramentum [illegible] rationem reddentis, p.3 [illegible].n 54.

Expensæ modicæ vel magnæ, parvæ sive minutæ qua[illegible]atur, judicis arbitrio relinquitur, p[illegible] c [illegible] n.157.

Expensæ restituendæ sunt tutori [illegible] excedant [illegible] omnibus facultatum pupilli, si sit utiliter expensum [illegible].142.

Expensa

Expensa vero quæ apparet factæ eo ipso præsumitur facta opera & impensa administratoris, ad cujus curam & officium spectavit hoc facere, p.3.c.1.n.160.
Extraneus an, & quando possit impuberi extraneo à se heredi instituto, tutorem dare, p.1.c.4.n.13.
Extraneo emente rem cum pecunia minoris, an saltem in subsidium res illa emta efficiatur minoris, p.3.c.1.n.85.

F.

Fallit regula generalis docens, alimenta debere solvi de redditibus & accessionibus patrimonii non vero de proprietate, quando minor non potest sustentari ex fructibus hereditatis, quia tunc ne fame pereat, præcedente causæ cognitione & judicis decreto bene potest vendi proprietas, parte 3.cap. 12.num 8.
Fallit secundo prædicta regula quando ipsemet, qui daturus est alimenta est alendus ex ipsis, tunc enim permissum est rem vendere, p.3.c.12 n 9.
Fallit tertio quando ministri domini rei sunt alendi, tunc enim obligatur dominus res proprias vendere, parte 3. capite 12. num.10.
Fallit quartò quando alicui est præstanda certa portio pro alimentis & fructibus alicujus prædii ad id designati, tunc enim si prædium illud non reddatur tot redditus quanta est portio, debent suppleri, & persolvi ex aliis rebus testatoris, p.3.c. 12.num 11.
Famulus recedens à servitio domini sine ejus culpa ante tempus conventum, amittit salarium, sed contrarium est verius, ut in num 28. declaratur in n 29.p 3.c.14 n.22.
Famulus recedens a servitio domini ejus culpa ante tempus conventum, salarium consequi debet, parte 3 cap.14.numero 30.
Farina non est fructus [illegible] formam a frumento diversam, quare qui frumentum [illegible] promisit, farinam solvere non potest, p.3.c.23.num.9.
Fas est clericis accedente consensu superioris esse tutores miserabilium personarum, p.1.c.1.n.31.
Fœmina non potest esse judex nisi regina sit, vel alia domina heres alicujus dominii, p.1.c.18.n.14.
Fœmina succedit in regno deficiente masculo ejusdem gradus, & sic fuit semper observatum, atque usitatum in his regnis Castellæ, quod & in aliis majoratibus observatur, pat. 1. cap. 18.num. 17.
Fœminæ poterant à principe specialiter postulare tutelam filiorum, p.1 c.8 n.6.
Fideicommissum relictum filiæ dotis nomine compensatur cum dote, & quod amplius est in summa legatum debetur, p. 3.c 5.n 20.
Fideicommissarius universalis tenetur inventarium facere, si primus heres illud non fecerit, non tamen adversus eum juratur in litem, neque adversus majoratus successorem, p. 2.c. 2.num.10.
Fidejussor tutelæ debet esse locoples secundùm qualitatem inventarii, p.1.c.12 n 22.
Fidejussor valde idoneus supplet inopiam debitoris, par. 1.cap. 52. num 20.
Fidejussor tutoris non tenetur ad ea, quæ post pubertatem sponte gessit tutor, p.1.c.16.n.143.
Fidejussor tutelæ non connumeratur in numero trium tutelarum ad excusationem quartæ, p.1. c 21 n.12.
Fidejussor debitoris pupilli ejus tutor esse non potest, par.1.c. 20.num.9.
Fidejussor tutoris non tenetur ad ea quæ tutor nulla necessitate cogente, sed ex voluntate sua post pupillarem ætatem gesserit, secus in necessariis, hoc est, pro his quæ tutor gerere tenebatur. p.2.c.19 n.19.
Fideicommissum reciprocum inter fratres minores remitti potest, & super eo transactio fieri, nec competit restitutio, par. 2. [illegible].5.n. 70.
Fiduciaria tutela, quæ dicatur, p.1.c.13 n 8.
Filia, cui relinquitur à patre legatum pro dote, non potest pro concurrenti quantitate petere dotem, nisi filia repudiet legatum p. 3. c.5.n.78.
Filia instituta in re certa & justa plus non petere de bonis patris poterit, præter legatum consequi dotes maternas, etiam si legati vires transcendant legitimam, p.3.c.5.n.61.
Filius primogenitus Regis captivi, vel impotis mentis, si sit idoneæ ætatis potest regni regimen suscipere etiam proprio & prærogato jure, imo potest pater adhuc vivens filium sibi regni coadjutorem assumere, & in vita coronata, p.1.cap.18. num.14.& 15.
Filius non conficiens inventarium non præjudicat sibi in quarta sibi debita jure naturæ, & sic in legitima, secus quoad creditores paternos, n. 44. quod neque etiam tertiæ partis meliorationem amittat, filius propter non confectum inventarium, n.45.& quomodo intelligatur, p.2.c.1 n. [illegible]
Filius rationem reddere debet de his, quæ vivente patre administravit, p.3.c.1.n.20.
Filio curatori patris vel matris an danda sit decima, par. 3.c.4. num.9.
Filius curator patris tenetur reddere rationem, par. 3. cap.4 num.10.
Filius communiter vivens cum matre licet vadat sæpe ad fundum matris, & fructus ad communem habitationem exportet, non tamen ex hoc dicitur possidere, parte 3. cap. 5. num. 70.
Filius non excluditur à petitione supplementi legitimæ cujuscunque, quibuscunque verbis prohibeatur amplius legato petere etiam eo agnito, p.3.c.5.n.73.
Filius non communicat cum fratribus illicite acquisita cum pecunia patris, p.3.c.31.n.6.
Filiusfamilias clericus per susceptionem sacrorum ordinum non liberatur a patria potestate, quoad temporalia, sed quoad spiritualia bene liberatur ab ea, p.3.c 32.n.5
Finita tutela tutor tenetur admonere minorem, ut sibi petat curatorem, alias tenetur, part 1 cap. 16. numer. 142. & 147. & 149.
Forma substantialis est quæ dat esse rei, par 1. cap. 8. numero 26.
Fundanti se in ætate alicujus hominis sive agendo, sive excipiendo incumbit onus probandi, p.2.c. 19. n.25.
Furiosus si simpliciter detur tutor, intelligitur ita dari cum compos fuerit, interim tamen dabitur a judice alius, par, 1.c.7. num. 14.
Frater an teneatur dotare sororem spuriam sicut eam tenetur alere, p.2. [illegible] n. 4
Frater administrans bona fratris tenetur facere inventarium, ratio tamen, quæ ab eo exigitur non debet esse rigida, p.3.c 5. num. 20.
Frater clericus non solum alere sororem inopem, sed etiam dotare tenetur p.2. c. [illegible] n.22.
Frater clericus potest etiam uterinam sororem, si velit, de redditibus Ecclesiæ dotare, p.2.c.3.n.39.
Frater dives tenetur fratres atque sorores inopes alere, etiam male merentes de patre, adeo quod pater non possit ei interdicere alimentationem, ut in n. 20. & etiam fratrem exheredatum, & prosequitur hæc materia usque ad n. 26. par. 2. c. 3. num.19.
Frater dives non tenetur sororem uterinam dotare, sed tantum ex eodem patre natam, & in hoc distinguitur hic, pat. 2.cap. 3 num.34. & 35.
[illegible] tenetur fratres & sorores inopes alere, sive sint conjunctos [illegible], p.2. c.3. n.33.
Frater [illegible] alere [illegible] vel alium habentem unde [illegible] & [illegible] alimentis, quæ frater primogenitus tenetur præstare secundogenito, pat 2.cap.3. n.30. & 31.
Frater impuberis emancipati, patre decedente, erit ejus tutor, & hæc appellatur fiduciaria tutela, p.1.c.13.n.8.
Frater majoratus possessor non tenetur alere vel dotare fratrum, vel sororum filios, etiam eorum parentibus mortuis, nisi eis legitima a primo institutore debeatur, p.2.c. 3.n. 42.
Frater majoratus possessor non tenetur alere fratres vel sorores habentes patrem, vel saltem matrem qui illos alere vel dotare possint, p. 2.c.3.n 43.
Frater major, qui in vita patris habuit administrationē, tenetur ejus administrationis rationem reddere, par. 3. capit. 45. num.7.
Frater nunquam videtur expendere pro fratre animo donandi, sed potius animo repetendi, nisi contrarium probetur, par.3. c.4.n.15.
Frater non solum dotem sorori inopi dare tenetur, sed etiam ultra dotes a patre vel ab avo relictas alia, quæ ad dotem adduntur subministrare & exhibere debebit vestes & jocalia, quæ sponsis dantur, p.2.c.3.n 38.
Fratres possunt exigere rationem a fratre, qui administravit bona patris, licet exactio non debeat esse scrupulosa, sed debet et credi in his quæ verosimilia sunt, p.3.c.4.n.11.
Frater qui existens cum fratribus in communi, bona communia administravit, rationem reddere tenetur, parte 3. cap. 2. num,19.
Frater tutor fratris vel sororis procul dubio decimam habebit, p.3.c. 4. n.12
Frater vel soror administrans bona communia quam rationem debeant reddere, p.3.c.1.n 66. & 67.

Fructus

Fructus restituendi sunt deductis expensis, & laboribus in eis colligendis impensis, p.3.c.17.n.14.

Fructus dicuntur & intelliguntur, deductis impensis factis in eis colligendis etiam a malæ fidei possessore, item deducta mercede laboris in eis colligendis impensa, ut num. 9. par. 3. cap. 19 n.8.

Fructus aut naturales, aut industriales dicuntur, & qui sunt illi & hic, p 3 c 23 n.1. 3. & 4.

Fructus industriales dantur, quos suos facit possessor pro cultura & cura, p.3. c.23 n.4.

Fructuum civilium tertium genus datur secundum aliquos nempe usura, domorum pensiones, navium vecturæ, atque his similia, sed non est vera hæc denominatio, sed potius hi fructus connumerantur inter industriales, par. 3. cap. 23 n.5 & 6.

Frumentum inter fructus industriales connumeratur, par. 3. c. 23 n. 7.

Fructus, quos nonnulli appellant civiles, proprie non dicuntur fructus, sed obventiones, veniunt tamen generaliter appellatione fructuum, p.3.c 23.n.16. & 17.

Fructuum appellatione venit palea, p.3.c.27.n.24.

Fructuum appellatione non venit, nisi illud, quod renascitur, & subinde reddit saltem aptitudine & in genere suo, p. 3. cap. 28. num. 7.

Fructuum vel redditNum appellatione non veniunt jura, p 3 c. 29 num 13.

Fructuum appellatione non veniunt partus ancillarum, sed bene appellatione redditNum, p 3. c. 30. n 2.

Fructus primogenii non sunt pars primogenii, nec videntur alienari prohibiti ideo communicantur inter virum & uxorem, par 3.c.30.n.18

Fructibus beneficii vel aliis redditibus annuis ad certum quoddam tempus constitutis, vel datis in dotem a clerico, vel alio consanguineo mulieri pro sustinendis oneribus matrimonii & dote ipsius mulieris, ut sæpe fit, ipsi restitui debent mulieri, vel ejus heredibus, soluto matrimonio, par. 3. cap. 35. num. 5.

Fructus quos maritus percepit ex annuo redditu in dotem dato, soluto matrimonio sunt uxori restituendi, par. 3. cap. 35. num. 6.

Fructus prædii in dotem dati ad onera matrimonii sustinenda non conferuntur, dicto c 7 p.3 c.35 n.7. & 8.

Fructus pendentes fructus non sunt sed pars rei, & quomodo intelligatur, p.3.c.36 n.3.

Fructus pendentes, censentur eadem substantia cum re, par.3.c 36.n.4 & 5.

Fructus pendentes magis censentur res immobiles, par. 3. cap. 36.num. 7.

Fructus immaturi tempore quo finitur ususfructus, non pertinent ad heredem usufructuarii, sed ad proprietarium, par.3.c. 36.num.9.

Fructus pendentes ex eo quod de proximo separandi sunt a fundo considerantur, ut res mobiles, p.3.c.36.n.15.

Fructus verbum prolatum a lege semper intelligitur deductis impensis, sed hoc ex fictione, & interpretatione juris potius, quam ex propria hujus vocabuli significatione, & hoc procedit etiamsi dicatur in lege, quod integri fructus restituantur, sicut in dispositione hominis, ut in num. 4. procedit etiam in lege viva, hoc est, in verbo fructus prolato a Principe, ut in n.5.p.3 c.37.n.2. & 3.

Fruct. quoties debentur Ecclesiæ, vel piæ caussæ, an prius deducenda impensa, &c. n 23 p.3.c.37.n.15.

Fructuum vigesima debita, in regno Portugalliæ, tutori minoris intelligitur deductis impensis, p.3.c.37. n.16.

G.

GAbellarum conductores, an excusentur a tutela? 1.par.1.cap. 20. n.19.

Gabella prædii, vel fundi venditi annuo censu onerati non debetur ex toto ejus pretio, sed ex residuo deducto prius capitali ipsius annui census, p.3. c.34 n.25.

Gabella fructuum solvenda Principi favore publico, an debeat solvi, non deductis impensis, ut num. 21. par. 3. cap. 37. num. 14.

Galliæ tutoribus nobilium personarum dantur omnes fructus, p.3. c 2.n.11.

Glossæ ultimæ in l. omnes, 6. C. ad Sen. Tertull intellectus, par. 1. cap. 9 num 17

Gerens negotia privata alterius rationem reddere tenetur, sed non [illegible] adversus eum in litem, p.2.c.2.n. 8. 9. & 10.

Ger[illegible] non competit, quamvis posset gerere ex [illegible] re, quæ competebat, non tamen gessit ex hac sed ex alia, nihil agit, p. [illegible]. 9. n.12.

Gesta a judice ignorante, se esse judicem, nulla [illegible] etiam si revera jurisdictio ei fuerit commissa, par. 3. ca[illegible] num. 7.

Gesta a procuratore ignorante se habere mandatum, non valent, quamvis revera [illegible] habeat, sed in his regnis in praxi & stylo palatii contrarium servatur, p.3.c.9.n.3. & 4.

Gesta per matrem & aviam, quæ non renunciavit [illegible] pdis [illegible] pti s, & Vellejano, si non [illegible] ibi oppositum, [illegible] em in tempore pertinentis, & quæ concernunt utilitat[illegible] up[illegible] ar. 1.c.8 num.38.

Gesta ab executore ignorante se esse executorem non valent p.3.c.9 n.1.

Gesta a tutore minus solemnia non valent, nec tenent, p.3. cap.8 n 15.

Gestor negotiorum alienorum, qui tenetur rationem reddere conficere quoque librum debet, sed hoc [illegible] & declara, ut ibi, p.3 c 1, n.63.

Guardador seu hersanos in Hispania dicitur tutor & curator minoris, p. 3. c. 3.n 4.

H.

HEredes tutorum & curatorum, etiam de lata culpa tenentur, non vero de levi, p. 2.c 16.n 9.

Hereditatem pauperiorem facit falcidiamque auget, non solum, quod heres præstitit, sed etiam, quod præstaturus est p 3. c.34 n.9.

Hereditas infanti delata debet adiri, per eius patrem, vel tutorem solum, & quid quando major in aetate efectus, par.2. ca. 1.num 111.

Heres committens fraudem, in rebus hereditatis privatur quarta falcidia in omnibus, p.3.c 15 n 4

Heres gravatus restituere alteri hereditatem, tenetur rationem reddere fideicommissario, de iis, quæ in fideicommissum [illegible] jecta, culpa sua deperdita sunt, n. 2. Sed non juratur [illegible] sus eum in litem, ut [illegible] 9. [illegible] etiam falcidiæ seu Trebellianæ detractionem ob non confectum inventarium ut in n.13.p.3.c.2.n.4.

Heres gravatus per fideicommissum rationem reddere tenetur, p.3.cap.1.n. 18.

Heres gravatus restituere hereditatem, lucratur fructus non tamen maturos tempore aditæ hereditatis par. 3. capit. 3 num. 11.

Heres gravatus restituere hereditatem, [illegible] nomine hereditatis, ipsi hereditati acq[illegible] accepta re, idem est in curatione [illegible], cimente pecuniis hereditatis, etiamsi suppresso nomine officii id fecisset, & etiam nomine proprio, p.2. c. 10 n. 6.

Heres gravatus restituere fructus deductis [illegible] bus, deducet partus ancillarum, secus si gravatus esset restituere deductis fru[illegible]bus, p.3.c.30.n.3.

Her[illegible] cratus fructus maturos sed au[illegible] hereditatis [illegible] m fundi nomine qui videt[illegible] o tempore esse [illegible] et alias non teneatur fructus imputar[illegible] in falci[illegible] [illegible].3. cap. 36. n.10

H[illegible] utam hereditatem restituit, non deducta quarta, a[illegible] ea eam petere possit p [illegible] c.2[illegible]. n.85.

Her[illegible] udians, quod sibi relinquitur a testatore, gratia conditionis implendæ, an detrahat Trebellianicam, p[illegible] cap.5. num 77.

Heres, qui hereditatem aliis restituere debet [illegible] fideicommis sum [illegible] netur ad instantiam fideicommissarii [illegible] ve tarium confi[illegible] p.2.c. 2.n.3.

Heres [illegible] netur conficere inventarium, si non vul[illegible] teneri [illegible] vires hereditarias, p. 2. c. 2. n. [illegible].

Heres ejus, qui poterat excludere, non petentem [illegible] pupillo, & tacuit in vita sua, an possit eum excludere [illegible] 1.cap. 16.n.127.

Honor facultatibus, & propriæ vitæ præponi debet, p.2. cap.7 num 7.

Hospitalarii rationem reddere tenentur, p.1 c.3. n. [illegible]

Hypotheca expressa bonorum interveniente quoque debet in instrumento curæ, vel tutelæ, sed e[illegible]us omissi[illegible] o[illegible] bit dati onem tutelæ, vel curæ, cum sufficit in ho[illegible] tacita a jure inducta, p.1.c.8.n.37.

Hypotheca ta res retineri potest ratione hypothecæ, p.1 c 8.n[illegible]

Hypotheca tacita in bonis tutorum & curatorum minorum, quo tempore incipiat, p.2.c.16 n.31.

I.

ILlicite adquisita durante matrimonio, ve[illegible] non sunt communicanda, nec dividenda inter v[illegible] & uxorem, neque inter alios socios, p.3.n.31, c.7

Ille merito repellitur à tutela, & cura, de quo est timor, ne dilapidet bona minoris, nec erit admittendus etiam cum cautione, p.1.c.7.n.17.
Impeditus duo debet probare, de quibus hic, ad hoc, ut impedimento juvetur, p.1.c.16.n.150.
Impeditus morbo perpetuo, tutor vel curator esse non potest, temporali autem morbo impedito interim datur curator, p.1.c.20.n.22.& 28.
Impediens alterum à consequutione legati, vel gratuitæ donationis, dolo, vi, vel fraude tenetur eidem ad restitutionem arbitrio boni viri, secus si absque vi aut dolo, aut fraude, etiam odio, vel ut sibi consulat, alterum ad mutationem voluntatis induxerit, p.2.c.14.n.6.
Impuberes, doli tamen capaces, utputa proximi pubertati facientes suos contractus obligantur juramento, par.2.cap.7. num.24.
Impensæ de fructibus ante omnia deducendæ sunt, & fit æstimatio laboris pro fructibus colligendis, & in ipsius rei cura, & administratione impensi, cum eisdem fructibus, juxta debitam, & meritam mercedem omnino compensandæ, p.3.c.12.n.3.
Impensæ, an deducantur ex fructibus prius, quam tutor, vel curator deducat suam decimam, & n.seq. per totum c. resolvitur affirmative, nu.1.& 24.p.3.c.37.n.1.
Impensæ pertinentes, ad perpetuam rei utilitatem non deducuntur ex fructibus, p.3.c.37.n.6.
Impensæ deducuntur ex decimis personalibus, & num.20.par.3.c.37.num.12.
Impensæ deducuntur ex fructibus solvendis, Principi nomine tributi in recognitionem dominii, & n.11.ubi limitatur, par.3.c.37.n.13.
Impensæ deducuntur ex decimis personalibus, & n.29.par.3.c.37.n.12.
Impensa necessaria pro victu, & vestitu non finit, ut ita de facili divitiæ commutentur, & ideo tam divitiæ, quam paupertas sunt probanda, sed vide contrarium, num.17.par.3.ca.46. num.11.
In dubio semper bona præsumuntur licitè acquisita, par.3.c.31.n.13.
Inducente aliquo testatorem blandis verbis, vel adulationibus, ut eum heredem instituat, eum tamen prius alium heredem instituisset, licet hoc ultimum testamentum validum sit, primus tamen heres institutus avocavit à secundo hereditatem per actionem de dolo, vel in factum, p.2.c.14.n.7.
In expensis à consanguineis factis non requiritur tam stricta probatio, sicut in aliis, n.161.& declaratur, n.163. ubi etiam in expensis, non modicis statur juramento, si personæ qualitas verisimilitudo, & judicis motus, cum hoc concurrant, p.3.c.1.n.167.
Infans neque ipse solus, neque cum interventu tutoris pacem facere potest, p.2.c.7.n.6.
Infirmitas perpetua excusat a tutela, p.1.c.21.n.15.
In fructu non esse dicitur, quod non renascitur, ut marmor, vel lapis, hoc declaratur, n.11.p.3.c.24.n.2.
In generali concessione non venit illud, quod specialiter destinatum est, & reservatum personæ, p.3.c.28.n.8.
In Hispania abolevit usus tutoris, caussa notitiæ dati, p.1.c.17. num.9.
In legitima tutela succeditur eodem modo, quo in hereditate bonorum, sive inter ascendentes, & descendentes, sive inter collaterales, p.1.c.2.n.17.
Inimicitia capitalis cum patre minoris, excusat à tutela vel cura, & quæ dicatur capitalis inimicitia, ut ibi, par.1.cap.21.num.18.
Initium spectandum est in delictis, ut intelligatur ad quem pertineat punitio, declaratur n.21.p.3.c.24.n.16.
In ipsismet fructibus in specie decima secundum veriorem sententiam solvenda est, nec sufficit æstimationem offerre, p.3.c.40.n.3.
In patronis circa administrationem tutelæ non oportet admitti provocationem, nisi ex magna caussa, p.1.c.14.n.4.
In protutelæ judicio olim usuræ veniebant, hodie vero non, sed licitum interesse, p.2.c.17.n.3.
Instrumentum, in quo tutor promisit, reddere rationem cum solutione reliquorum, non habet executionem paratam, sed via ordinaria id petendum est, & offerri debet rationis redditio, p.3.c.1.n.35.
Intellectus legis post susceptam, ff. de excusatione tutorum, p.1.c.7.n.9.
Intellectus, l.fi.C.arbit. tut. juncta gl. circa id, an vitricus possit esse tutor privignorum, p.1.c.8.n.81.
Interpretatio in dubio capienda est, favorabilior descendentibus testatoris, p.3.c.5.n.16.
Inventarium est caput omnium rationum, par.3.cap.1. num.50.
In inventario debent omnia sigillatim scribi, par.2.c.1.num.24.
Inventarium augendum est, si augeantur bona facto inventario p.2.c.1.n.25.
In inventario non sunt ponenda debita, quæ debet pupillus, sed quæ ipsi debentur, p.2.c.1.n.29.
Inventarium, quod sit cæptum licet non perfectum sufficit ad hoc, ut tutor agere possit, p.2.c.1.n.31.
Inventarium fieri debet, post decretam tutelam, non vero ante, p.2.c.1.n.14.
In inventario nihil omitti debet, etiam si sit minimum, p.2.c.1.n.5.
Inventarium ideo dicitur, quia in eo scribuntur reperta, & inventa in bonis pupilli, p.2.c.1.n.2.
Inventarii conficiendi forma per tutores, & curatores, p.2.c.1. num.3.
Inventarii conficiendi formæ, substantialia observanda sunt, quamvis alias verba mutentur, quæ substantiam non mutent p.2.c.1.n.4.
Inventarium conficiendi, excusat necessaria & justissima caussa, p.2.c.1.n.34.
Inventarii remissio facta à testatore, si esset contra utilitatem pupilli, potest judex non sequi ejus voluntatem, unde si apparet nova caussa, quæ non fuisset cognita testatori, cogi possit tutor, & curator per judicem ad conficiendum inventarium, ut in n.40. similiter, si adesset suspicio, quod tutor, vel curator supprimeret res minoris, idem posset judex facere, p.2.c.1.n.39.& 41.
Inventarii non conficiendi, an sit justa caussa longa litis pendentia, super excusatione tutelæ testamentariæ, in casu, de quo hic, p.2.c.1.n.48.
Inventarium factum a tutore, vel curatore minorum, an prosit illis, quoad eorum creditores, p.2.c.1.n.49.
Inventarium factum ab uxore, de bonis mariti defuncti, cum divisione & partitione facta cum heredibus mariti, sufficit pro ipsis, maxime, si in cap. vel in fine inventarii hoc dictũ sit, p.2.c.1.n.51.
Inventarium per pupillum, ejusque tutorem factum non sufficit pro substituto, sed hic tenetur aliud inventarium facere, p.2.c.1.n.52.
Inventarii omissio, non vitiat tutelam, neque gesta per eum, p.1.c.12.n.36.
Inventarium tutoris, vel curatoris, an fieri debeat in præsentia judicis vel cum ejus licentia, resolvitur, num.83. par.2. cap.1. num.81.
In inventario tutorum, & curatorum summa privilegiorum & instrumentorum minorum describenda est, par.2.c.1. num.90.
In inventario tutorum & curatorum instrumenta eorum, quæ pupillus debet, non sunt ponenda. p.2.c.1.n.91.
Inventarium debet fieri expensis pupilli, part.2.c.1.n.99.
Inventarium hæreditatis adeundæ, aliud est ab inventario conficiendo per tutores & curatores, par.2.cap.1.num.109.
Is autem, cui prælegata est liberatio à rationibus reddendis non tenetur in eis ponere aut probare, nisi hactenus, ut dolus, & lata culpa excludantur, p.3.c.1.n.164.
Iter agentibus servitia, & operas præstantibus salarium præstatur arbitrio judicis tractandum ex bono, & æquo, juxta laborem impensum, & negotii qualitatem, &c. par.3.cap.7. num.20.
Iudæus hodie repellitur à tutela Christiani, par.1.cap.20. num.29.
Iudicis arbitrio relinquitur, quando magis industria hominis, quam ipsa natura, & è converso fructus proveniant, par.3.c.23.n.2.
Iudex decernere potest, ut pupillus alatur apud tutorem, nisi tutor esset successurus pupillo ab intestato, par.2.cap.8.num.29.
Iudex nemine etiam accusante potest removere tutorem, vel curatorem suspectum, p.2.c.18.n.8.
Iudex debet respectu minorum tutoris & curatoris officium sustinere, & omnino providere, quæ noscat minoribus expedire, p.2.c.18.n.9.
Iudex etiam, si permiserit administrare, non ideo videtur confirmare, nisi adiiciat se ratũ habiturum ab eo gesta, tunc enim valerent auctoritate judicis confirmantis, par.3.cap.8.num.25.
Iudex omni casu providere debet, ne quis cum aliena jactura locupletetur, contra naturalem æquitatem, par.3.cap.12. num.5.

Iudex

Iudex [illegible] nemine petente potest providere curatorem bonis absentis, idq. potest petere, quilibet ex conjunctis [illegible], debet tamen esse judex competens absentis, qui ejus bonis curatorem providere possit, ut in num. 5. par. 3 cap. 17. num. 4.
Iudex [illegible] dans tutorem pupillo, non exprimat, quod dat etiam [illegible] quæ sunt extra territorium, quia [illegible] & [illegible] in consequentiam [illegible] principaliter datur personæ, p. 1. cap. 16. num. 6.
Iudex loci, cujus est dominus pupillus, non potest ei dare tutorem, p. 1. c. 16 n 7.
Iudex civitatis, habitationi minoris oriundi, ab altera vicina, à qua bannitus est [illegible] potest ratione necessitatis ei dare tutorem, quia ibi convenitur quamvis alias non liceret, par. 1. cap. 16. num. 10.
Iudices [illegible], qui tutores dare [illegible] pupillis, curatores dare quoq. possunt, [illegible] 1. c. 16. n. 11.
Iudices, qui possunt dare tutores dativos, possunt & legitimos, p. 1 c. 16. n 13.
Iudex originis minoris, vel ipsius patris, potest ei dare tutorem, & curatorem, p. 1 c. 16 n 14.
Iudex loci, ubi major pars bonorum fuerit, potest tutorem vel curatorem dare minoribus, sed an ad hoc requiratur, quod ibi quoq. domicilium habeat, late discutitur, n 17. & seq resolvitur negative, p. 1. c. 16 n 16.
Iudex ordinarius Ecclesiasticus dare debet tutorem vel curatorem clerico, non vero laicus, p. 1. c. 16 n. 20.
Iudices chartularii, habentes potestatem a Principe vel à Comite Palatino, poterant jure communi [illegible] & curatores dare, quod hodie jure Regio non procedit, p. [illegible] c 16 n. 21.
Iudex competens dationis [illegible], existente matre vel avia non debet devenire ad tutorem dandum, nisi ea citata, quo [illegible] appareat eam esse negligentem, judex dabit tutorem [illegible] non existente, p 1 c. 16. n 22.
Iudex competens [illegible] per se, & non per alium dare tutorem, si [illegible] fuerit ultra quingentos solidos, secus si [illegible], par. 1. cap. 16. num. 24.
Iudex antequam [illegible] testamentario tutelam decernat, habet inquirere an duraverit testatoris voluntas, & an sit utilis vel damnosus pupillo, p. 1. c. 3. n. 13.
Iudex antequam confirmet tutorem suspectum scienter datum à patre, debet inquirere an res ita se habeat, ut pupillo damnosus sit quia tunc non sequeretur voluntatem patris, quamvis in dubio pro consilio patris præsumi debeat, pat. 1. cap 3. num. 16.
Iudex confirmat tutorem inutiliter datum à patre filio non existenti in patria potestate, aut in codicillis non confirmatis, & hoc sine inquisitione, secus vero in alio inutiliter dante tutorem, p. 1 c. 3 num 17.
Iudex tenetur confirmare tutorem datum, à matre instituente filium heredem, secus si filium non instituit, p 1. c. 4. num. 6. & 7.
Iudex non tenetur de necessitate providere tutorem petitum, & nominatum à matre transeunte ad secundas nuptias, sed est in ejus arbitrio dare illum, vel non; diligenter tamen super hoc inquirere debet, p. 1 c 8. n. 68. & 69.
Iudex non tenetur, nec debet sequi voluntatem patris præcipientis, ut mater filiorum suorum transiens ad secundas nuptias, sit tutrix eorum, nisi aperte ostendatur in hoc utilitas eorum, pa. 1. c. 8. n 95.
Iudex non debet sequi voluntatem testatoris remittentis tutori confectionem inventarii, si apparet hanc remissionem esse contra utilitatē pupilli, quod etiam poterit facere ex aliis similibus, & justis caussis, nempe recedere à voluntate testatoris, p 1 c. 8. n. 96.
Iudex tutorem dare non potest ad tempus, nec sub conditione, n. 6. & 7. Ratio differentiæ inter testatorem, & judicem traditur, p. 1. c 11 n. 8.
Iudices tres sunt competentes ad dandum tutorem pupillo, nempe domicilii pupilli, vel adulti, originis ipsius minoris, vel ejus parentis, & loci, ubi minor habet majorē partē bonorum suorum, licet aliud velit Ant. Gom. in n 12. p 1. c. 16. n. 2.
Iudex domicilii pupilli est competens ad dandum, tutores pupillo, absq; concursu judicum originis, & loci, ubi pupillus habet majorem partem bonorum, p. 1. c. 16. n. 4
Iudex aditus pro alimentis taxandis minoribus modum servandum statuit, & quomodo judex in hoc se habere debeat, par. 2. c. 3. n. 8.
Iudex ex officio nemine petente removere potest, tutorem, qui neglexerit providere pupillo, imo cum potest punire, pro [illegible] qualitate, ut in n. 52. p. 2. c. 3 n 51.
Iudex patre, vel avo hoc non providente [illegible] nam idoneam, qui amet personā pupilli, & qui ei [illegible] tem successurus non sit, penes quem educari debeat, [illegible] ergo judicis cum caussæ cognitione & magna cura hoc liquitur, à jure tamen regulato, p. 2. c. 8. n 5.
Iudex advertere debet, ne statuat pupillum educare apud eum qui est successurus ei, etiam si pater aliud jusserit, pa. 2. c. 8. n. 6. & 7.
Iudex posset decernere pupillum educandum apud eum, qui ejus successor proximus sit, par. 2. c. 8 n. 8.
Iudex non arbitratur pupillum esse educandum penes matrem vilem, aut turpem, p. 2. c. 8. n. 10.
Iudex potest arbitrari, puellam esse reponendam in monasterio si dubitetur de educatione apud consanguineos, p. 2. c. 8 n. 13.
Iudex in hac materia educationis pupillorum agere debet ut pater, non permittendo pupillam morari apud eum, qui insidiaretur castitati, [illegible] animæ, bonis moribus [illegible], aut [illegible] salibus, vel patrimonio ipsius pupilli, ut in n. 26 p. [illegible] 8. n. 18
Iudex pro arbitrio potest decernere, ut pupilla apud sponsum educetur, pro sponsæ qualitate, p. 2 c. 8 n. 19. & 2[illegible]
Iudex ex causa potest remmittere confectionem inventarii, ut in [illegible] hic posita, p 2. c. 1. n. 46.
Iuramentum quotiescunque servari potest, sine interitu salutis æternæ servandum est, etia quando filia gratis renunciat cum juramento hereditati paternæ, & stante metu reverentiali patris, p. 2. c. 15. n. 74.
Iuramentum tutoris requiritur, pro validitate tutelæ, p. 1. ca 12. n. 35.
Iuramentum minoris vigintiquinque annorum supplet defectum decreti judicis, p. 2. c. 5. n. 72.
Iurari in litem an possit contra alias personas, quæ tenentur [in]ventarium conficere, ob eum [illegible] nofectum, quam tuto[res] & curatores minorum, p. 2. c. 1 n. 1.
Iurari in litem ratione præsumti doli ob non confectum inventarium, contra eum potest, qui habet officium publicum, seu publicam administrationem, non autem contra eum, qui solum tenetur reddere rationes ex aliqua caussa privata, p. [illegible] 2 n. 16.
Iurisdictio dandi tutores, an prorogari possit, de consensu partium, p. 1. c. 16. n. 8.
Iustin. in §. nos. autem, de Attil. tut. quod hodie jure magistratus competit, jus dandi tutores, sine jussu præsidis, vel leg[is] si substantia pupilli sit infrá quingentos aureos, par. 1. cap. 16. num. 26.
Iussus restituere fructus integros, potest deducere expensas factas in eis colligendis, p. 3. [illegible] 20 [illegible] 11.
Ius præsentandi, sive eligendi, est fructus juris patronatus, par. 3. c 29. n. 2.
Ius præsentandi ad beneficia competit marito constante matrimonio, cui universitas bonorum quibus jus patronatus annexum erat, in dotem data fuit, p. 3. c 29. n. 5
Ius patronatus, durante matrimonio, acquisitum dividitur in [illegible], inter virum & uxorem, p. 3 c [illegible] n. 5.
Ius præsentandi ad sacerdotia competit usufructuario universitatis bonorum, cujus patronatus annexum est & etiam possessori majoratus, p. 3. [illegible] 29. n. 6.
Ius patronatus, nec præsentatio non venit [illegible] quoties fit mentio fructuum ad alicujus sustentationem, p. 3 [illegible]
Ius patronatus est individuum, & ideo non [illegible]
p. 3. c. 29. n. 11.
Ius præsentandi non transit in partem, par. 3. c. 29. n. 14.
Ius patronatus, an transeat in fideicommissarium, par. 3. [c]ap. num. 15.

L.

LAna, & lac inter fructus industriales connumerantur, par. 3. cap. 25 num. 13.
Lapides Lapidicinæ, in qua lapis renascit[ur] [illegible] maritum pertinent, durante matrimonio, tanquam fructus fundi, secus si ea lapis non renascitur, ut in num. 3. etiam, si ea lapidicinæ inventione in fundo dotali is utilior reddatur ut in n. 4. contrarium, n. 8. p. 3. c. 25. n. 5.
Lapides excisi à fundo dotali, etiam si non renascantur [illegible] si men ex eorum incisione fundus fructuosior [illegible] efficiatur, ad maritum pertinent, alias secus, ut in num. 9. par. 3 25. num. 8.
Lapides & cetera metalla, quæ non renascuntur quamvis proprie & stricte loquendo non sint in fructu [illegible] habentur in loco fructuum, conventionum, atque commoditatum ideoque is, qui fructibus frui debet, commoditatibus [illegible] proventibus fruetur, p. 3. c. 25. n. 11.

Lapidicinarum comodum ex vena aperta in fundo dotali, ante matrimonium ad maritum pertinet, p. 3. c. 25. n. 14.

Lapis cæsus ex fundo majoratus, quamvis non tenafcatur, pertinet ad majoratus possessorē, propter quam, si ex eo fundi deterioratio magna contingat, p. 3. c. 25. n. 20. & 21.

Lapis excisus ex fundo majoratus, qui tenasci solet proculdubio ad possessorem majoratus pertinet, p. 3. c. 25. n. 22.

Lapis excisus ex fundo majoratus, ex vena non denuo in vita majoratus possessoris inventa, sed antiqua, indistincte pertinet ad eum. p. 3. c. 25. n. 23.

Laudemia, & alia, quæ solvuntur propter renovationem emphyteusis, pertinent ad usufructuarium, p. 1. c. 24. n. 10.

Læsio debet in minoribus considerari, tempore contractus emergens, namque post contractum ad eam non spectant, p. 2. c. 22. n. 10.

Læsio in majoribus 25. annorum, an sit ultra dimidiam justi pretii, nec ne, tempus contractus attenditur, p. 2. c. 22. n. 11.

Leges fori non sunt propriæ leges, sed potius quædam scriptæ consuetudines, & ideo per eas non est judicandum, nisi quatenus per usum receptæ fuerint, unde allegantis incūbit onus probandi usum earum, non vero neganti, p. 1. c. 7. n. 24. & 25.

Leges hujus regni punientes concubinas conjugatorum, locum etiam habent, si illi sint tantum desponsati, p. 1. c. 9. n. 13.

Leg. si testamento adh. ff. de testam. tut. intellectus, p. 1. c. 12. n. 28.

Legis 2. §. si mater. vers. confestim, ff. ad Tertull. intellectus, p. 1. c. 16. n. 80.

Legis 13. tit. 16. pa. 6. declaratur litera, & casus per totum caput, p. 1. c. 19. n. 6.

Legis 14. tit. 16. p. 6. casus, & litera declaratur, p. 1. c. 20. n. 1.

Legis 18. tit. 16. p. 6. intellectus, p. 2. c. 3. n. 36.

Legis 17. tit. 16. p. 6. declaratur in c. 4. p. 2. n. 1.

Legis 2. tit. 7. partita 3. intellectus, p. 2. c. 4. n. 8.

Legis 18. tit. 16. p. 6. intellectus, p. 2. c. 5. n. 1.

L. 1. §. si minor. ff. de rebus eorum intellectus. p. 2. c. 5. n. 19.

Legis 3. §. quid ergo, ff. de contrar. & util. act. tut. intellectus. p. 2. c. 5. n. 10.

Legis 19. & 20. tit. 16. p. 6. litera refertur, & declaratur per totum caput, p. 2. c. 8. n. 1.

Leg. si pupilli. §. 1. ff. de neg. gest. intellectus, & n. 27. p. 2. c. 13. n. 7.

Legis 7. tit. 1. part. 5. litera & casus refertur, & declaratur, & ad praxin reducitur, p. 2. c. 13. n. 8.

Legis 3. tit. 18. p. 6. declaratio & intellectus. p. 2. c. 18. n. 14.

Legis, in venditione, §. 1. ff. de bon. auct. jud. intellectus, & c. n. 13. p. 2. c. 20. n. 4.

Legis tutelæ. 9. ff. de administ. tut. intellectus, p. 2. c. 20. n. 5.

Legis, 4. tit. 1. partita, 5. intellectus. p. 2. c. 21. n. 4.

L. 1. C. de fundo dotali, & legis, alienatum. 67. ff. de verborum signif. cum l. fin. C. de rebus alienis. non alienand. contrarietas & difficultas, sed concordia communis assignatur, & defenditur, p. 2. c. 21. n. 7. & 8.

L. 1. C. si adversus solut. intellectus, p. 2. c. 22. n. 16.

Legis Licetmus, 25. C. de administratione tutor. & §. at ex contrario, instituitis, quib. alienare licet, vel non, p. 2. c. 22. n. 17.

Legis, 1. C. si tutor. vel curator intellectus, p. 2. c. 22. n. 18.

Legis, 4. tit. 24. partita, 5. intellectus, p. 2. c. 22. n. 19.

L. 21. tit. 16. partita. 6. litera refertur, qua præcipitur, tutorem, ejusque fidejussores, & heredes rationem reddere teneri, p. 3. cap. 1. n. 4.

Legis 35. tit. 12. partita. 5. intellectus, p. 3. c. 1. n. 129.

Legis 31. tit. 12. partita. 5. intellectus & declaratio, p. 3. c. 4. n. 5.

Legis 7. tit. 13. partita 6. loquens in uxore inope mortuo marito, locum tenet in marito inope, mortua uxore, p. 3. c. 5. n. 6.

Legis Barbarius Philippus, ff. de officio prætoris, ibi. adducuntur, & plura ex ejus decisione congeruntur, n. 3. 4. & 5. p. 3. c. 8.

Legis si heres, cujus. ff. ad l. falcid. intellectus, p. 3. c. 5. n. 79.

Legis Barbarius Philippus, ff. de offic. prætoris, regula non procedit in tutore, imo ad hoc ut locum habeat ejus regula, requiritur, ut hoc publice interfit, gesta valere, p. 3. c. 8. n. 23.

L. s. [illegible] in, ibi proinde, si privati consentiant ff. de judiciis intellectus, p. 3. c. 9. n. 8.

Legis, si ex lapidicinis, 33. ff. de jure dot. intellectus, p. 3. c. 25. n. 19.

L. Sciant, qui, C. de legat. gut. & l. 12. tit. 16. partit. 6. dispositio procedit, quando pupillus moritur & decedit impubes, secus si factus pubes moriatur, nisi quando per statutum duraret tutela, usque ad 18. annos. ut in univer. 78. part. 1. capit. 16. num. 77.

L. Sciant qui, C. de legit. hære. & d. l. 12. tit. 16. part. 6. dispositio procedit, dummodo pupillus moriatur post annum a tempore, quo indiguit tutore, secus si moriatur intra annum, part. 1. c. 16. n. 79.

L. fin. [illegible] 12. partita, 4. intellectus, p. 1. c. 16. n. 126.

L. pater Severinam, 9. conditionum verba, ff. de condict. & demonst. declaratur ibi, & præcipue, n. 160. cum seq. p. 1. ca. 16. num. 159.

L. 3. tit. 15. partita. 2. dispositio [illegible] etsi Regina prægnans remaneat, p. 1. c. 15. n. 16.

L. 3. tit. 15. part. 7. dispositio, quomodo sit intelligenda, p. 1. c. 18. n. 27. & 29.

L. 3. tit. 15. partit. 7. contraria consuetudine hujus Regni est sublata p. 1. c. 18. n. 28.

L. 4. [illegible] t. 5. partit. 5. an corrigatur per l. 22. tit. 11. l. 5. novæ co[illegible] Reg. p. 2. c. 15. n. 11.

L. 23. tit. 11. lib. 5. nov. collect. Reg. & l. 4. tit. 5. partita. 5. concordia & intellectus, p. 2. c. 15. n. 15.

L. 4. tit. 5. p. 5. limitatur deficiente utilitate minoris, sed hoc procedit interveniente quoque fraude, dolo, vel machinatione administratoris, præter læsionem, p. 2. c. 15. n. 16. & 17.

L. etiam, si patris, ff. de leg. 1. intellectus, p. 3. c. 13. n. 8.

L. 4. tit. 29. partit. 2. intellectus, p. 3. c. 17. n. 11.

L. item, si fundi, in prin. ff. de usufr. & l. arbores, 66. §. 1. ff. eod. tit. intellectus, p. 3. c. 25. n. 7.

L. 27. tit. 11. partit. 4. intellectus, p. 3. c. 25. n. 12.

L. 24. tit. 25. lib. 4. novæ collect. Reg. declar. p. 3. c. 27. n. 36. & 37.

L. Sylva cædua, 30. ff. de verb. signif. declaratio. p. 3. c. 27. n. 3.

L. 3. in princip. tit. 5. partit. 6. & l. 7. tit. 4. De las labores, lib. 3. fori intellectus, p. 3. c. 1. n. 5.

L. si nudus, 9. ff. [illegible] matrim. intellectus, p. 3. c. 35. n. 3.

L. in ratione la [illegible] in prin. ff. ad l. falcid. intellectus, p. 3. c. 36. n. 22.

L. boves, § hoc sermone, cum similibus, ff. de verbor. signif. non habet locum in verbis legis, & practica non procedit, quando est eadem ratio in secundo actu, quæ in primo, ut in n. 6. p. 3. c. 38. n. 5.

L. si defunctus, C. de arbit. tutel non procedit. quotiens aliqua conjectura extat contraria. secunda limitatur, ut in n. 26. quando nulla adest industria, nullusq. labor, p. 3. c. 46. n. 25.

L. si defunctus, C. de arbit. tut. intellectus, & n. 2. p. 3. c. 46. n. 28.

L. 4. tit. 5. partit. 5. an corrigatur per l. 23. tit. 11. lib. 5. nov. collect. Reg. & num. sequ. p. 2. capit. 15. n. 11.

Leg. 23. tit. 11. l. 5. nov. collect. Reg. & l. 4. tit. 5. part. 5. concordia & intellectus, p. 2. c. 15. n. 15.

L. tutor, qui repertorium, ff. de administratione tut. loquens de juramento in litem cont[illegible] tutorem, vel curatorem, qui inventarium non fecit, pœnalis est favorem pupilli concernens ideoque ad alios casus detrahenda non est, part. 2. c. 2. n. 14.

L. 4. tit. 5. parti. 5. limitatur deficiente utilitate minoris, sed hoc procedit interveniente quoq; fraude, dolo, vel machinatione administrationis, præter læsionem, ut in n. 17. p. 2. c. 15. n. 16.

L. 24. tit. 21. l. 4. novæ collect. Reg. declaratio, & n. 37. p. 3. c. 27. num. 36.

Lex ipsa censetur correcta, quando ejus ratio corrigitur, p. 1. c. 27. num. 19.

L. 1. C. de testam. tut. non est correcta per l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. p. 1. c. 6. n. 5.

L. 1. tit. 7. lib. 3. fori. qui fuerit, 20. annor. ad minus potest esse tutor vel curator p. 1. c. 7. n. 13.

L. 12. tit. 16. partit. 6. casus ad literam refertur, p. 1. c. 16. n. 1.

Lex nova loquens in uno ex duobus casibus æquiparatis a jure communi locum debet habere in alio, etiam in pœnalibus & correctoriis, p. 3. c. 3. n. 7.

Lex correctoria ex ratione, in ipsa expressa extenditur, ubi eadem ratio militat, nisi ratio esset impulsiva, vel si lex correctoria loqueretur taxative. p. 1. c. 21. n. 18.

Lex mandans maritum lucrari fructus dotis intelligitur de primis & secundis fructibus, si res bis in anno fructificet, p. 3. ca. 38. n. 4.

Lex Sylva, 11. ff. de usufructu intellectus, p. 3. c. 27. n. 13.

Legitimus tutor deficientibus testamentariis matre & avia succedit in tutela, p. 1. c. 2. n. 13.

Legitimo stante ad tutel. non pervenitur ad dativū. p. 1. c. 9. n. 11.

Legitimi tutores sunt consanguinei proximiores pupillorum, deficientibus tutoribus testamentariis matre & avia, & quid debeant jurare, idem est decedentibus testamentariis. in vi[illegible] patris pupillorum, vel ipso mortuo impubere adhuc filio, p. 1. ca. 12. n. 2. & 3.

Legitimi tutores in Francia, quomodo creentur, p. 1. c. 12. n. 2.

Legitimi tutores debent satis dare, non tamen requiritur ista satisfactio ad inchoationem nascentis officii, sed ad executionem ipsius, & ideo in alia die, quam in die datæ tutelæ, & in alio instrumento dari potest, p. 1. n. 10. & quid ler verius de jure Regio, n. 14. praxis refertur n. 12.

Legitimus tutor, etiamsi sit persona multum fida, & honesta adhuc satisdare tenetur, nisi quando non inveniret fidejussores, p. 1. c. 12. n. 23. & 24.

Legit. filiis debita jure naturali minuitur ære alieno, p. 3. c. 34. n. 1.

Liberatio generalis facta a testatore ab obligatione reddendi rationem, non prodest matri, nec alii administranti, si dolum committat, vel reliqua possideat, & quid operetur prædicta liberatio, p. 1. c. 3. n. 52. 53. & 54.

Lib[illegible] facta absque calculatione nihil valet, p.3.c.[illegible] n.71.
Liberati per testatorem, credendis rationibus administrationis, an, & quando eas reddere teneatur, latissime bicagitur, cum pluribus numeris seqq. p.3.c.[illegible] n.32.
Liberatio minoris cum juramento facta, & etiam cum auctoritate curatoris, & decreto judicis asserendo rationem administrationis, sibi fuisse redditam, non liberat tutorem ab ea reddenda, ut [illegible] 23 p.3.c.1.n.120.
Liber rationum in aliquo falsus, præsumitur in totum falsus, p.3.c.1.n.57.
Liber rationum, qua forma & ordine debeat esse confectus, & quid continere debeat, p.3.[illegible].1 n.62.
Licentia mariti etiam expressa uxori transeundi ad secundas nuptias, vel consensus filiorum liberat eam ab aliis juris pœnis, non vero ab honore petendi tutorē filiis, p.1.c.16 n.122.
Lis non excusat a tutela, vel cura suscipienda, nisi super omnibus bonis, vel [illegible] hereditate contro[illegible] sit p.1.c.20 n.14.
Lis magna succedens inter tutorem, vel curatorem & minorem super tota hereditate minoris, vel magna parte ejus excusationem præbet, p.[illegible] 21.n[illegible].
Locatio operarum pro [illegible] spirituali, an & quando fieri possit, & n.19. p.3.c 45. n 18.
Legatum factum novercæ, non præsumitur factum favore filiarum p 1 c.22. n 7.
Legatum relictum alicui tanquam tutori consequitur administrans, non tanquam tutor; sed tanquam negotiorum gestor, p.2.c.1[illegible].n.21
Legatum censetur relictum tutori pro administrat. p.3 c.13.n 2.
Legatum relictum p[illegible] tutoribus, vel executoribus testamenti, unus gerit alter non, gerens consequitur solidum legatum, & alter non gerens, nec heres non, p 3.[illegible].13.n.19.
Legatum factum tutori omnis summa, in qua debitor fuerit ex administratione non comprehendit debitum ratione doli, & in n[illegible] nec etiam res[illegible], pro quibus testator agere poterat rei vendicatione, ut in n.13, nec quod ex reliquatione debetur ut in n 14 p 3.c 14.[illegible] 4.
Legari potest tutori damnum, quod ipse sensérit ex tutela, sed intelli[illegible]c, ut in n.2 p.3 c.14. n.8.
Legatis fructibus alicui, deduci debet prius pars fructuum, quæ colono præstanda est, p.3.c.34. n.7.
Legatum omnium bonorum mobilium comprehendit fructus rerum immobilium pendentes, ut qui brevi sperantur fieri mobiles p.3.c.36. n.2.
Legatum, vel fideicommissum in dubio non intelligitur esse relictum animo compensandi, nisi id specialiter fuerit expressum. quod procedit, quando debitum est voluntarium, ut in n 3. nisi ex conjecturis aliud colligatur, ut in n 4. p.3.c 5. n.2.
Legatum, vel fideicommissum intelligitur esse relictum animo compensandi cum debito necessario, nisi quando non testator, sed ejus heres erat debitor legatarii, p 3.[illegible] 5. n. 5. & 6.
Legatum relictum tutori cujus datio confirmari debet a judice, compensatur cum de[illegible]ma, p 3.c. 5. n.30.
Legatum factum a patre filio, quem designavit tutorem fratris pupilli, non compensatur cum decima, nisi filius recuset esse tutor, quia tunc amittat legatum, ut in n.33. p.3.c. 5. n.31.
Legatum relictum executori videtur relictum ratione laboris, nisi uxor vel filius sint ex[illegible]ntes, p.3.c.5. n.3[illegible].
Legatum speciei relictum a tu[illegible]re non compensatur cum decima fructuum sibi a lege debita, p 3.c.5. n.36.
Legatum non compensatur [illegible] debito necessario, quando apparent demōstrationes, vel signa non cōpensandi. p.3 c.5. n.39
Legatum relictum tutori, quod est exigendum, eo tempore, quo [illegible] decima [illegible] compensatur cum ea. p. 3. c.5. n.45.
Legatum vel [illegible] commissum re[illegible]ctum tutori ob aliam causam, ve[illegible] vanda familia, non compensatur cum [illegible] n 46.
Legat[illegible] umer, qui postea à judice datus fuit tutor, non c[illegible] ensatur cum decima, p 3.c.5.n 4.
Le[illegible] m simpliciter rel[illegible] tori est tantum compensandum c[illegible] de ma, pro con[illegible] qualitate, non vero ultra, nisi testator [illegible] tentum esse debere & quod am[illegible] decima, ut in n.51 p.3.[illegible].n.49.
[illegible] nus annexū agnoscere, p.3.c.5. n.55.
[illegible] uxori non est compensandum cum ae[illegible] debe[illegible] 5. n.7
[illegible] quam tutori consequitur illud [illegible] tor sed tanquam negotiorum [illegible] n.1
[illegible] non [illegible] um lucro, debe[illegible] tione [illegible] testatoris [illegible] mortu[illegible] tor quartam [illegible] ert vertu & tenentur, u in [illegible]
Lega[illegible] testamenta [illegible] nisi aliud [illegible] tae ratione laboris [illegible] 5. n. 12.
Legatum relictum à patre filio comp[illegible] debita, p.3.c.5.n.22.
Legatum computatur in quartam falcidiam [illegible] etiamsi relinquatur filio heredis contemplatione [illegible] p.3.[illegible] n.[illegible].
Legat. relictū filiofamilias tutori [illegible] contemplat. patr[illegible] compensatur cum decima fructuum patri debita, p.3.c.5.n.[illegible].
Legati alii restituendi post certū temp[illegible] vel certi tutor[illegible] medii temporis compensatur cum decima, p.3.[illegible] n.2[illegible], & 2[illegible].
Legum antiquarum de abrogatione cum agitur, [illegible] solet significari verbis expressis, aut honorifica aliqua [illegible] ne, & ubi lex Regia non exprimit, non est de ejus inte[illegible] one jus commune corrigere, p.2.c.15.n 12.
Legatum factum tutori, de omni eo, in quo damnat[illegible] fine [illegible] administratione futura ad reliquorum remissione[illegible] extenditur, si tutor ex eis non factus locupletior, p 3 [illegible] n.4

M.

MAgistri Grammaticæ, Rhetoricæ, D[illegible] docendo, & operando per eam in sua pa[illegible] tu Regis, nec non, & Doctores legum servie[illegible] quam judices, vel consiliarii & Philosophi excu[illegible] bent a tutelis vel curis, dummodo exerceant oth[illegible] p.1.c.21.n.26. & 27.
Magistratus præponens tutorem pupillo exeu[illegible] endus, & pri[illegible] quam agatur contra tutores non gerentes, sed b[illegible] rece[illegible] a aula curiarum, & usus illud non admisit amplius, sed immediate conveniuntur ipsi tutores, p.1.c.15[illegible]
Magistratus male prospicientes pupill[illegible] de [illegible] tore [illegible] jure teneatur ei in solidum, ex æquitate tamen compet[illegible] beneficium divisionis, p 1.c.15.n 21.
Majoratus de rebus particularibus, seu de re[illegible] m q[illegible] ota[illegible] inventarium facere non tenetur, p[illegible].2. n.11
Majoratus institutio ex horum regnoru[illegible] consuetu[illegible] ine [illegible] facta videtur, ut filius primogeni[illegible] s lami[illegible] ca[illegible] atq[illegible] fratres, & sorores egentes [illegible] e. & dotare teneatur, [illegible] æ obligatio in omnes primogenitos in infinitū transfund[illegible] p.1. c.3.n. 29.
Major defectus erat jure communi omissio insti[illegible] here dis vel aditionis hereditatis, quam preteritio, vel e[illegible] a[illegible] p.1.c.5.n.18.
Major vigintiquinque annorum debet esse tutor [illegible] c.[illegible] rator, etiam fœmina, nisi adsit statutum contrarium, par[illegible] 1. cap.7 numero 18.
Major infante potest cum auctoritate tutoris, vel [illegible] ra[illegible]tis pacem facere, secus vero absq. ea, nec [illegible] enr[illegible] re pa[illegible], p.2 [illegible] 7. n.5
Majoratus possessor tenetur majoratui relat[illegible] re damnum cau satum in fundo ex lapidicinæ nova in[illegible] tione, vel ex alio usu antiquæ quā prædecessores ora non consueverunt, part.3. ca.25 numero 24.
Majoratus possessor habebit dimidiam partem th[illegible] sau[illegible] quæ jure dominio fundi compatit p 3 c.26.n.
Majoratus possessor usufructuarius & maritus, [illegible] duam cædere non possunt, ut hic [illegible] imitatur & declarat[illegible] pluribus modis, n.16.17.18. & 19. p.3.c.27 n.15.
Majoratus possessor indistincte potest [illegible] am ædu[illegible]m [illegible] re, dummodo id faciat, ut parcerami[illegible] as[illegible] tiset, p.[illegible] 2 n 14.
Majoratus possessor potest piscari pisces stagni, [illegible] ogando, p.3.c.27.n.27.
Major septuaginta annorum, & minor [illegible] quinque annorū, excusationem habent a tutela vel cura, p.1[illegible] n[illegible] 6.
Male morigeratus tutor, vel curator dari non p[illegible] qui male morigeratus, p 1.c.7.n.1[illegible]
Maritus non lucratur partus ancillæ dotalis, sed [illegible] tinent ad uxorem, ut in n.1[illegible] p.3.c[illegible] n.9.
Maritus, quamdiu durat matrimonium, habere debe[illegible] partem thesauri, in fundo dotali invent[illegible] restituenda est, si [illegible] ejus habeb[illegible] n 16. n.15.
Maritus non [illegible] arbores, [illegible] uxoris cædua [illegible] arbores fructiferas, p.3.[illegible]
Maritus non habebit commoditatem lapid[illegible] ex fundo dotal[illegible] quando venæ aperitio te[illegible] uxore [illegible]
Mari[illegible] t nobilissimi[illegible] tantur quantam [illegible] tam mortua uxore def[illegible]
Maritus putativus, an lucretur fructus [illegible] verus maritus, p.3.c 8. n.2.
Maritus putativus [illegible] dicatur habere [illegible] dote non lucratur, sicut verus maritus, p.3.[illegible]
Maritus, qui totam dotem restit[illegible] per [illegible] necessitatum, [illegible] quasi [illegible] indebitum, [illegible].3. 20. n.16.

Ma[illegible] muxo[illegible] post[illegible] imone [illegible] & [illegible], secus alia [illegible] ciendo [illegible] 14. [illegible] 4.

Maritus [illegible] ere [illegible] te acqui[illegible] ta, antequam ad communem [illegible] at, p.3.c.31.n.8.

Maritus [illegible] tus fun[illegible] dotali [illegible] xistentes tempore quo fuit datus in dotem, etiamsi paulo post matrimonium dissolvatur, p.3.c.36.n.2.

Maritus & u[illegible] quavis cœpto matrimonio, significatione nominum intelli[illegible] dotali tamē [illegible] tractatu proposito, idem jus tam de uxore, quam de [illegible] observari debet, [illegible] 9.n [illegible].

Maritus, an dicatu[illegible] ante consummationē matrim. [illegible] c.9.n.12.

Mari[illegible] non debet esse curator [illegible] xoris, p. [illegible]

Mari[illegible] non potest [illegible] curator uxori[illegible] p [illegible] 2 [illegible]

Mari[illegible] non prohibetur dari [illegible] u[illegible] si esset magn[illegible] 20 n. 2.

Masculus n[illegible] debet esse [illegible] 39

Mater, quæ [illegible] erat paupe[illegible] & [illegible] tu, p[illegible] s, p.3 [illegible] 46.n [illegible]

Mater tenet[illegible] reddere rationem admini[illegible] bonorum filio [illegible] 2

Mater [illegible] 18.n 4

Mater vel [illegible] agen[illegible] p[illegible] torio nomine, non potest [illegible] 19 10

Ma[illegible] vel extraneus promitten[illegible] vel oxori[illegible] ul[illegible] e us [illegible] patrimoni[illegible] quando [illegible] ex e[illegible] [illegible] 2 [illegible]

Mater admin[illegible] omni[illegible] dotem, [illegible] in n. [illegible] 2. [illegible] 7.

Mater tutri[illegible], ad detur [illegible] otum, p.3 c.4.n 8.

Mater bonæ tam e, dum secundas n[illegible] non contraxerit, [illegible] fertur in educatione liberorum, [illegible] 8 n [illegible]

Mater removetur ab educatione liberorum, si suspecta sit ex eo, quod pro filia immaturum & inæquale matrimonium [illegible] curaverit, p 2. [illegible] n 14.

Mater in hac materia educationis filiorum, in dubio præfer[illegible] fratri adulto [illegible] pupil[illegible] [illegible] pupillus magis commode a[illegible] [illegible] potest, & [illegible] n 16. el quando pro fratre extat [illegible] conjectura a pat[illegible] [illegible] 8 n.15.

M[illegible] indas nupti[illegible] removetur ab educat[illegible] ne [illegible] magis idoneum alimentari [illegible] & [illegible] omni[illegible] ut [illegible] 2. [illegible] mater, si necessaria esset pupi[illegible] ab intestat[illegible] vel [illegible] hereditatis p 2.c.8 [illegible] & 23

Mate[illegible] quam est suspicio qu[illegible] convolavit ad [illegible] nu[illegible] pellatur ab educatione filiorum, p 2 [illegible] 8. n 24.

Mate[illegible] volens assumere tutelam filiorum, dicitur habere filios in [illegible] testate, p 1 c.2. [illegible] 8

Mater datur tutrix filiorum, propter affectionem quam habet ad filios, non vero propter hereditatem, [illegible] c.2.n.[illegible]

Mater exclusa per statutum a filiorum successione, non censetur exclusa a tutela, vel cura. p.1 c.2. n.1[illegible]

Matre minore existente, & ideo non admissa ad tutelam, quis præferri debeat, avus maternus, an pate[illegible] nus, [illegible] 2.n [illegible]

Mater & avia cedunt testamentario tutori, ceteris præteriun[illegible] p.1.c.2.n 24.

Mater, an & quando possit filio tutorem relinquere in suo testamento, & confirmatione ejus a judice facienda, p.1.c.4.n.1

Ma[illegible] ios in potestate non habet, p 1. [illegible] 4.n.2.

Ma[illegible] eligetur inter liberos, an non alterum tutorē relinquere possit, [illegible] 1.c.4 n 3.

Mater, si solum instituat filium in legitima, an possit ei dare tutorem, p.1.c.4 n.4.

Mater tutrix relicta in testamento mariti, non tenetu[illegible] satisdare, p 1 c 5. n 3.

Mater non habet exercitium administrandi, nisi ei decernatur à judice, nisi ea, quæ d[illegible] non recipiunt, vel quæ essent proculdubio, [illegible] pupillo, [illegible] 5.n 9

Matre t[illegible] filiorum transeunte ad secundas nuptias in ejus locum subsi[illegible] tur tuto[illegible] legitimus, nisi ipsa adierit judicem, ut alium daret tutorem, qui [illegible] stlo [illegible] tore dativo, secus si mat[illegible] nunquam assumsit tutelam filiorum: quia quamvis possit pete[illegible] tam[illegible] judex non tenetur petitū dare. p.1.c.5 n.12.

Mater minor viginti quinque annorum tutrix filiorum esse non potest, defertur tamen tutela, tunc temporis vel cura dativo, p.[illegible] 7 n.26.2[illegible]

Mater minor viginti quinque annis relicta tutrix filiorum suorum, in testamento patris eorum, an statim possit esse tutrix, p.1,c.[illegible] n.32.

Mater minor vi[illegible] quinque ann[illegible] tum non admini[illegible] complet[illegible] tuta judice. p.1. [illegible] 7 n 34.

Mater & avia possunt e[illegible] filiorum vel nepotum, [illegible] 1.c [illegible] n.40

Mate[illegible] & avi[illegible] ho[illegible] jur[illegible] centi[illegible] rum & nepotū esse possunt. p 1.c.8 [illegible]

Mater etiam [illegible] talis filius [illegible] de damnabili [illegible] p.1. [illegible] 10.& 11.& habet locum in a[illegible]

Mate[illegible] & av[illegible] non cog[illegible] tutelā filiorū & nepotum suorum, [illegible] entibu[illegible] p.1.c.8.[illegible] 19.

Ma[illegible] testame[illegible] habeat [illegible] nunc[illegible] 19

Ma[illegible] & [illegible] to [illegible] 8 n 2[illegible]

Ma[illegible] & a[illegible] n[illegible] t.

Ma[illegible] & a[illegible] [illegible] 23

M[illegible] & [illegible] 8. 1[illegible]

M[illegible] & [illegible] lam [illegible] Velle[illegible] legum [illegible] p. [illegible] 8 [illegible] 2.

M[illegible] & [illegible] nunciaverint [illegible] tutelæ [illegible] 32

M[illegible] a qua[illegible]

Ma[illegible] oni a filiori[illegible] posse [illegible] 8 [illegible] 4 [illegible] 47

Mater quæ [illegible] & jurat[illegible]

Matre vel avi[illegible] a pat[illegible] confirma[illegible] 18

Mater non po[illegible] tati. [illegible] extra [illegible] 8.n 61.

Mate[illegible] tum, vel [illegible] potem [illegible]

Mate[illegible] vel a [illegible] liciem [illegible], et adiu[illegible] tu[illegible] 1. [illegible] 4

Matre tut[illegible] ante [illegible] tim ab[illegible]

Mater tian[illegible] torem [illegible] bus no[illegible] minat [illegible]

Matris judicium in dando [illegible] secundum su[illegible] tutrix [illegible]

Mate[illegible] quæ [illegible] ad secū[illegible] sit esse tutrix testament[illegible] 7

Mater contra [illegible] 8 n 92

Matre tutrice [illegible] statim debet[illegible] neoq. vito p[illegible]

Mate. an per[illegible] filiorū suorum, qu[illegible]

Mater tut[illegible] ad se[illegible] nuptias, si fecer[illegible] lam, si mutato [illegible] filio non [illegible]

Mater tutrix [illegible] filiorum [illegible] amittat tutelam ante traductio[illegible] affirmat[illegible] c.9. n.4.

Mater per transitum ad secundas nuptias [illegible] amittit tutelā, vel curam legitimam, sed & testament[illegible] tam, p.1.c.9.n 16.

Mater luxuriose vivens amittit tutelam filiorum, p.1,c.9.n 14.

[illegible] ndas nuptias, vel luxuriose vivente, ad [illegible] um, p.1. [illegible]
[illegible] propter [illegible] nsituum a [illegible] ecun- [illegible] t, an po [illegible] illum e tutelam [illegible] .16.
Ma [illegible] his suis da [illegible] ad ten pus in testa- [illegible] & extraneum minore he- [illegible] tutorem, [illegible] curatorem ad [illegible]
Mater [illegible] m, vel nepotum suo- rum, an teneatur [illegible] p.1.c.12.n.16.
Mater & ceteri consan [illegible] pupillorum teneotur petere tu- torem, alias privantur eorum successione, si testator decedat quod vel m est e tiam in aliis ab intestato suc essuris, & hoc intra annum [illegible] .16.n.3. 3. & 34.
Mater nat [illegible] anno quoque intra pupillis suis petere teneatur, alias privatur ejus suc [illegible] p.1.c.16.n.40.
Mater non solum privatur successione pupilli, quando fuit ne- [illegible] in petendo ei [illegible] torem, sed etiam si illum petiit, & to- tor [illegible] inventarium, vel alia [illegible] quia mater non [illegible] successione pr [illegible] , ac non [illegible] secus est in tutore testamentario, vel legitimo, p.1.c. 16 n.41. & 42
Mater teneatur petere confirmari tutorem in testamento non [illegible] relictum, alias privatur suc [illegible] & quid si unus tutor ex pluribus idoneis datis decesserit, vel temporale ex [illegible] accepit, an mater [illegible] alium ejus loco petere [illegible] c.16.n.43. & 44.
M [illegible] decretum [illegible] pupilli [illegible] , et adjungi al- [illegible] n.45.
Mater substituta fideicommissaria, non privatur fideicommisso, licet non petierit tutorem pupillo, p.1.c.16.n.47.
Mater quoque tenetur petere curatorem pupillo suo, in casibus in quibus est necessaria tus ntator, alias privatur ejus successi- [illegible] n.48.
M [illegible] quoque petere curatorem bonis, alias si posthumus nascatur, & moriatur, et non succedit, & an venter quoque curatorem dari petere teneatur, p.1.c.16 n.49.
Mater petens tutorem filiis suis minus idoneum, & inhabilem, habetur ac si non petiisset, & privatur successione. Idoneus to- [illegible] proposito, summo do si dives tacu [illegible] licet [illegible] bus, p.1 c.16.n.51. & 56.
Mater privatur hereditate pupilli propter non petitum tuto- [illegible] quoad legitimam, p.1.c.16 n.53.
Ma [illegible] torem non petens, vel curatorem filio suo furioso, privatur ejus successione, p.1.c.16.n.54.
Mat [illegible] opera petiit tutorem suis pupillis defunctorie, vel [illegible] , vel oneratum [illegible] tutelis privatur [illegible] p.1.c.16.n.55.
Mater, quae pri [illegible] vel rejecti intra ann [illegible] puberi decedenti, etiam si non fuerint omnes excus [illegible] vel rejecti, idem est, si decesserint, ut in n.58 amplia- tur alio modo, n.59.p.1. [illegible] 16 n.57.
Mater, quae tutorem petiit filiis suis tempore debito, compulsa tamen [illegible] vel cognatis, amittit eorum successionem, non vero, si cum petere non cunctaretur, admonita est, p.1. [illegible]
Mater privatur successione filiorum suorum, quando eorum pa- ter prohibuit petitionem tutoris, quoniam per matrem eorū ad [illegible] volunt, si non petat, nec legitime tutelam admi- [illegible] n.61.
Mater filiabus [illegible] impuberibus tutorem petere tene- tur [illegible] ma, p.1 [illegible] 16, n.62.
M [illegible] liberis praeventi est in petitione tuto- [illegible] successione filiorum impuberum, [illegible] nia demum fore id fecit, cum fiat statu retur, alias secus, par.1.c. 16. n.65
Ma [illegible] ceteri consanguinei, qui successuri fuori pupil- [illegible] ntestato [illegible] petere tutorem infra annum quo [illegible] exagerati, vel majoris hac aeta- [illegible] 16. n.64. & [illegible]
Mater [illegible] administravit bona pupilli noota- [illegible] legitima amittit ejus successionem, sed intel- [illegible] n.66.
Mat [illegible] vel alius consanguineus elapso anno, non petito tutore, an possit moram pu [illegible] 16. n. 68.
Ma [illegible] n petens [illegible] filiis tota annum, amitti eorum [illegible] ssionem, etiam [illegible] sedem tutrici reliquisset libe- [illegible] ab [illegible] p.1.c.16 o. 60.
Mater p [illegible] successione [illegible] orum suorum non petens eis tuto- rem [illegible] tempus [illegible] minus anno ad id per statum prae- fixum, p. [illegible] c.16.n. [illegible]

Mater & ceteri consanguinei non [illegible] tutorem po [illegible] privantur etiam ab heredit ate [illegible] tuatur, p.1.c.16. n.72
Mater tutrix relicta intestamento filiorum [illegible] non petit [illegible] nistrationem [illegible] & nec consanum fecerit, & alia [illegible] facere debebat, nec alium tutorem [illegible] privatur heredi- tate, p.1.c.16 n.74.
Mater tutrix testam. tenetur facere inventarium, p.1.c.16.n.75.
Mater rustica non excusatur a petitione tutoris [illegible] con- [illegible] luit peritiores, etiam si non potuit [illegible] consulum, nisi saltem utiliter administra [illegible] bona pupilli [illegible] c.16. n. [illegible]
Mater si nimium se arctavit in fine anni ad petendum tutorem, & pupillus moritur in fine anni, de quo anno [illegible] dies, intra quos enim similiter non potuisset peti [illegible] rela, an priv [illegible] successione, p.1.c.16. & n.8 [illegible] .84. & 8 [illegible]
Mater non prius excluditur, quam sit trans [illegible] annus, in quo tutor non sit petitus a matre, parte prima [illegible] n.83.
Mater si petiit curatorem pupillo petenti, & co [illegible] non privatur ejus [illegible] cessione, licet tutorem petere [illegible] p.1. 16 n.86.
Mater nec consanguinei tenentur petere curat [illegible] tem [illegible] lum pupillo, quando tutor est im [illegible] editus, p.1.c.16. [illegible] 7
Mater, quae nisi procuratorem ad petea [illegible] tutorem filio suo qui, cum mortuus in [illegible] & propter [illegible] tem [illegible] data petitio tutoris, non privatur successione pupilli [illegible] 16.n.83
Mater, & ali successionem [illegible] ten [illegible] m pubus ad non petendi tu [illegible] & ho [illegible] modo in [illegible] p.1.c.1 [illegible] n 89
Mater minor viginti quinque annis, [illegible] tutorem no [illegible] pupillo suo dat, non privatur successione, & p [illegible] mater effectiatur major, in n.9 [illegible] & quid hoc [illegible] annum, [illegible] 16.n. 9
M [illegible] minor effecta major [illegible] quinque annis in [illegible] mortis matris, durante pupillari aetate, [illegible] statim quod compleverit aetatem minorem incipit [illegible] annus ad petendum tutorem, p.1.c.16. n 84.
Mater quae tempore mo [illegible] is ma [illegible] erat minor [illegible] anno, & tunc effecta major post pupill tem aeta [illegible] suorum, non privatur eorum successione ob [illegible] torem [illegible] 1.c.16 n.9 [illegible]
Mater effecta major viginti quinque annis filiorum su [illegible] & ante annum completum [illegible] decedu [illegible] tutores sibi a matre, non privatur eum successione, [illegible] nillet ad eam aetatem in qua ex forma [illegible] jor viginti quinque annis, ut in n 97. & [illegible] & an proce [illegible] masculo majore viginti quinque non [illegible] 16 n.96
Major an privetur su [illegible] essione pupillorum [illegible] titum eis tutorem intra annum [illegible] qui legitima tutela defertur, resolvitur affirmat [illegible]
Mater prodiga cui fuit interdicta administra [illegible] bonorum [illegible] fatur, si non petierit tutorem filio suo impuberi intra a [illegible] p.1.c.16. n. 1 8.
Mater nec consanguinei pupilli tenentur [illegible] quando interest pupilli ut non petatur, ut q [illegible] amplum legatum sub conditione, si tutores non [illegible] 1.c.16.n. [illegible] o. idem quando pupillus non erat lo [illegible]
Mater praeventa ab alio consanguineo intra annum tutorem, an excusetur, p.1. 16. n.104.
Mater vel alius quid debeat petere tutorem [illegible] infirmitate impedit, alia ve magna caussa excu [illegible] modo teligatur, n.106. p.1.c.16.n.10 Quae [illegible] uus legitime, vel passa est tutorem minu [illegible] in tali loco, in quo erat penuria peritorum, & [illegible] ubi [illegible] copia [illegible] excusatur propter [illegible] & praesumptam ignorantiam, p.1. 16. n. 107 [illegible] petere debebat tutor [illegible] tamen si [illegible] exilium, excusatur [illegible] modo [illegible] teligatur, p.1.c.16.n. [illegible] non tenetu [illegible] suo pupillo habenti substitutum pup [illegible] ad [illegible] substitutum, pertineat [illegible] 1.c.16. [illegible] tuta non ita que testitutae heredi [illegible] remissa fausfactione, non tenet [illegible]
Non tenetur petere tutorem [illegible] est tutor testamentarius, nisi in cas [illegible] p.1.c.16.n.113. Non tenetu [illegible] quando alii praefecturi [illegible] tione testatoris, p.1.c.16.n.1 [illegible] Non [illegible] avia & ceteri consanguinei, [illegible] tu- torē nō petierint, non pri [illegible] p.1.c.16, n.116. Tutrix filiori [illegible] non petito alio tutore, nec red [illegible]

incidit in pœnas [illegible] jure canonico non sunt sublatæ, quia recipitur [illegible] torum, ut in num. 118. p. 1. c. 16. num. 117. Habens licentiam tacitam a marito transeundi ad secunda vota an per hoc videatur liberata ab onere petendi filiis tutorem p. 1. c. 16. n. 121. Tenetur filio pupillo petere tutorem, etiam si nullus alius filius ei superfit, alias privatur ejus successione, p. 1. c. 16. n. 123. Non petens tutorem filio suo impuberi intra annum, quibus bonis privatur, & n. seq. quid de fideicommissaria & vulgari substitut. part. 1. c. 16. a n. 124. usque ad n. 127.

Matre Prodiga cui bonis interdictum est, non privatur successione pupilli ob non petitum ei tutorem. p. 1. c. 16. n. 128.

Mater, quæ ante annum ingreditur monasterium, etiam si efficiatur de tertio ordine, non privatur successione filiorum ob non petitum tutorem, p. 1. c. 16. n. 129. Secundum consuetudinem Tuton. habet novem dies post annum ad petendum tutorem, p. 1. c. 16. n. 130. Non petens tutorem filiis intra annum, licet privetur successione, non tamen interim privatur tutela. p. 1. c. 16. n. 131. Et cæteri consanguinei pupilli non petentes ei tutorem, non privantur ejus successione in [illegible] ennia ante condemnationem, p. 1. c. 16. n. 133. Tutrix filiorum transiens ad secundas nuptias non petito tutore eisdem privatur eorum successione, p. 1. c. 16. n. 134. & declaratur n. 135. Regis debet esse primus & major tutor non relicto eidem aliis tutoribus a Rege [illegible] mortuo ejus patre & hoc donec non nupserit, & cum [illegible] lo stare velit, p. 1. c. 18. n. 42. Regis, & cæteri ejus tutores electi juxta forma legis Regni an debeant fidejussores præstare, p. 1. c. 18. n. 41. Tutrix filiorum tenetur inventarium conficere mox ut creata fuerit tutrix filiorum suorum, neque ad id habet, n. 13. non sit differentia inter matrem non petentem tutorem filiis suis intra annum & tutorem administrantem & non facientem & perficientem inventarium, p. 2. c. 1. n. 14. Tutrix filiorum non conficiens inventarium, quas non pœnas incurrit, de quibus hic agit [illegible]. p. 2. c. 1. n. 15.

Matrimonium præcedens tutelam rite [illegible] contract [illegible] validum est, ac proinde cura super venientes, non dirimit matrimonium legitime contractum inter adultam, & filium curatoris. p. 2. c. 12. n. 4. Contractum inter adultum, & filiam curatoris validum est, & pœna non incurritur, p. 2. c. 12. n. 5. Contractum inter protutorem & procuratorem, vel negotiorum gestorem, & adultam, cujus bona per eum administrantur validum est. p. 2. c. 12. n. 6. Contractum inter matrem pupillæ, cum tutore filiæ suæ, vel cum filio tutoris est validum. p. 2. c. 12. n. 7. Hodie a jure canonico non est prohibitum inter prædictas personas olim prohibitas, neque inter Senatorem, & libertam. p. 2. c. 12. n. 8. Contractum contra prohibitionem judicis est validum, imo etiam contra prohibitionem [illegible] gis, aut Romani Pontificis, quando illa prohibitio habet temporalem causam, secus si perpetuam, p. 2. c. 12. n. 16. Primum per verba de præsenti contractum præfertur secundo, etiam secuta copula consummato. p. 1. c. [illegible] n. 7. Contrahens cum Regina vocari potest Rex, licet a stirpe Regia non descendat, p. 1. c. 18. n. 36. & 39.

Miles actu serviens tutor aut curator etiam volens esse non potest, p. 1. c. 20. n. 20. In curia Regis existens, vel al [illegible] ejus mandato, vel ex caussa Reipublicæ excusationem habet, a tutela vel cura, imo nec volens admittitur ad prædictam tutelam vel curam, p. 1. c. 21. n. 25.

Minor potest testari, sine licentia sui curatoris, etiam contradicente curatore, p. 2. c. 14. n. 15. Potest jubere in testamento, quod res immobiles vendantur sine auctoritate curatoris. p. 2. c. 14. n. 16.

Minoris venditio juramento firmata in favorem sui tutoris vel curatoris valet, p. 2. c. 21. n. 21.

Minor tam in civilibus quam in criminalibus non habet legitimam personam standi in judicio, ideoque ei provideri debet, de curatore & praxis in hoc servanda refertur, p. 2. c. 14. num. 9. & 10.

Minoris contractus cum tutore vel curatore, si ex eo minor læditur, est nullus propter dolum & malam fidem tutoris, seu curatoris, p. 2. c. 15. n. 27. Venditio juramento firmata in favorem sui tutoris, valet, p. 2. c. 15. n. 21. Contractus cum tutore vel curatore, si ex eo minor læditur, est nullus propter dolum, & malam fidem tutoris, seu curatoris, p. 2. c. 15. n. 27.

Minor viginti quinque annis non potest esse tutor alterius minoris, p. 1. c. 3. n. 5. Non tenetur solvere mutuum suo nomine acceptum, per tutorem vel curatorem ejus, nisi probetur conversum fuisse in suam utilitatē, p. 2. c. 21. n. 11. Non restituitur adversus hereditatis restitutionem sibi factam, vigore fideicommissi a testatore injuncti, etiam si post factam restitutionem, emergat damnū, ut in n. 7. restitui tamen poterit, tunc minor adversus aguitam hereditatem, si sibi damnosam esse intelligat, ut in n. 28. p. [illegible] 2. c. 6. An restituatur ad [illegible] lutionem a se indebi[illegible] factam, p. 2. c. 22. n. 23. Fa[illegible] cem, & remittendo injuriam, non dicitur rem [illegible] & auctoritate, p. 2. c. 7. n. 4. An possit [illegible] decreto alienationem rei immobilis, ut [illegible] p. 2. c. 7. n. 12. Cum tutoris auctoritate, vel [illegible] curatoris, non potest semper, & in omni [illegible] tunc demum, quando expedit illam facere, [illegible] quod prius debet apparere [illegible] judicio per causæ [illegible] p. 2. c. 7. n. 15. & 16. An restituatur ad [illegible] male actam & injuriam remissam in casi[illegible] injuriæ remissio, p. 2. c. 7. n. 25. Pe[illegible] potest revocare confessionem [illegible] tis in casibus, in quibus sibi [illegible] p. 2. c. 6. n. 22.

Minores 25. annor. olim excusabantur, hodie nova constitutione prohibentur ad tutelam [illegible] unde puberes poterant olim curam gerere aliorum [illegible] autem minime, p. 1. c. 7. n. 19. 20. & 21. V[illegible] tutor factus dolo acceptas tutelam obligat[illegible] nec restitutione in integrum adjuvatur p. 1. c. 7. n. 31. Vigintiquinque annorum [illegible] tutor [illegible] ad tutelam, & administr[illegible] 25. ann[illegible] interim tamen [illegible] in ejus locum, p. 1. c. 7. n. 35. & c. 36. [illegible]

Minore esse [illegible] viginti quinque [illegible] officium curatoris [illegible] dari ad administrandam tutelam, p. 1. c. 7. n. 38.

Minor 25. annis relictus tutor in testamento [illegible] interim non possit tutelam exercere, compe[illegible] legitima erit tutor interim tamen alius a judice dari debet idemque est in [illegible] minore, p. 1. c. 10. n. 1. & 3.

Minore haben[illegible] domicilium in un[illegible] origins, & in al[illegible] & in alio [illegible] domicilium ha[illegible] expectat [illegible] judex potest de [illegible] interponere [illegible] part. 1. capit. 16. num. 19.

Minoribus viginti quinque [illegible] heredibus non obest [illegible] mulier mortis, etiam si litem post aditionem efficiantur majores, p. 1. c. 16. n. 53.

Minor 25. annis ad Reipublicæ administrationem non est admittendus, p. 1. c. 18. n. 3. Per contractum matrimonii an efficiatur major, ita quod liberetur a curatore suo, resolvitur negative, & tunc curatori coger[illegible] & sumtus, [illegible] vires facultatum ministrare, & potest minor veniam impetrare, p. 1. c. 2[illegible] n. 34. & 35.

Minores heredes existentes alicujus defuncti inventarium facere tenentur, sed & omisso dupl[illegible] remedium superest, nempe restitutionis in integrum, & [illegible] contra [illegible] ligentes, p. 2. c. 1. n. 50.

Minor faciendo pa[illegible] & [illegible] tus [illegible] & expensas [illegible] non a [illegible] aliquid remittere aut p[illegible] si rem [illegible] & interesse [illegible] c. 1. n. 70. 71.

Minori agenti [illegible] orem [illegible] dem privile[illegible] conceditur, quæ adversus tu[illegible] p. 2. c. 1[illegible]

Minor 14. annorum [illegible] vel [illegible] respectum accusare non potest, [illegible] ate potest cum consilio suorum consanguineor[illegible] p. 2. [illegible] 18. n. 5.

Minor potest donare res, [illegible] de [illegible] p. 2. c. 5. n. 59. & [illegible] honestam caussam, sin que alioqui utilem donationem fec[illegible] restituendus non est. p. 2. c. 5. n. [illegible] Regulariter donare non potest, [illegible] casibus, de quibus hic, p. 2. c. 5. n. 62. V[illegible] tutor aut curator, [illegible] vendere, vel alienare prædium, [illegible] decreto pro redimendo testatore, vel consanguine[illegible] carcere vel captivitate, p. 2. c. 5. n. 69. Qui [illegible] impetravit, ut posset bona sua immobilia [illegible] sine d[illegible] p. 2. c. 5. n. 71. Restituitur adversus adjectionem [illegible] in re majorum factum, p. 2. c. 5. n. 85. Constitutus sub [illegible] non potest alteri se obligare: limita[illegible] non, & sic in ipsius favorem, p. 2. c. 4. n. 22. & 23. Vel alius, qui bona non [illegible] alienata cum fructibus recuperat, an & quaud[illegible] pecuniam debitam restituere teneatur [illegible] p. 2. c. 5. n. 19. & 21. Seu ejus tutore vel curatore, an possit [illegible] pactum de retro vendendo, p. 2. c. [illegible] n. 37. Non potest [illegible] vel renunciare, aut desinere acquirere rem suam immo[illegible] sine decreto, p. 2. c. 5. n. 40. & [illegible] per [illegible] judicis, quo ei providet de curatore, & [illegible] curatoris præd[illegible] tum præjudi[illegible] n. 24. & 25. refertur quædam bimembris distinctio [illegible] præsumtione minoris [illegible] per dationem curatoris & tribus numeris seqq. tres casus

distin-

[illegible] agnoscunt, & deciduntur, p.2.c.19. n. 23. Finita tutela te[illegible] [illegible] sci are locationem factam per tutorem, etiam si du[illegible] ultra tempus, quo durat tutela, idemque est dicendum ab alio quocunque administratore bonorum legitimo a lege vel ab homine, ut in n.7. ratio differentiæ inter hunc casum & alium successoris majoratus ponitur, num. 11. par.2.capit 20. num. 6.
Mobilibus legatis continetur pecunia cambiis tradita, p.2.c.5 num 47.
Monumenta majorum ad [illegible] os transire impium olim ducebatur, p.2.c.5 n. 8 [illegible].
Mulier [illegible] p[illegible]nsata, jure [illegible] mm[illegible] [illegible] uoque di[illegible] itur maritata [illegible] 1 c. 9.n.10. Nupta po[illegible] est testari [illegible] [illegible] entia viri, par. 2. cap.14. n.14.
Mulieres, si res pupillis [illegible] s administraverint, rationem reddere tenentur, p 2.c [illegible] ,n [illegible].
Mulier tutela gerere prohibetur propter infirmitatem intellectus, & imbecillitatem con[illegible] [illegible] [illegible] n.1. & 2 In regionibus, in quibus c[illegible]ultu[illegible] [illegible]m est ut mortuo marito habeat dimidium fructuum [illegible] cum [illegible] [illegible] potest præsentia [illegible] p[illegible] 30.n. 8. Nulli capi potest, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] elcenuente [illegible] a delicto, nisi sit impudica, p.1. [illegible] 8 n 36 [illegible] xiumit [illegible] amore magis ardere ad secundum virum, quam ad liberos, p 1.c 8 n 67
Mulierem de[illegible] [illegible] hensam in adulterio potest sponsus propria auctoritate occidere p 1 [illegible] .7.n 14.
Mulieri luxuriose viventi potest fieri per judicem interdictio bonorum, tanquam pro[illegible] [illegible]gæ, secus in viro, & quomodo intelligatur, declaratur, p. [illegible] [illegible].n.23.24.& 25.
Mulctæ & confiscationes pertinent ad eum, cui usufructus jurisdictionis competit etiam bonorum immobilium, p 3.c 24 n 8.& 9. Et condemnationes jurisdictionis uxoris factæ pro soluto matrim. pro delicto commisso, eo durante sunt in solidum uxoris, declaratur in n.31.p.3 c.24. n. 3. Et confiscationes sunt fructus jurisdictionis, p.3.c.14. n. 6. Et confiscationes bonorum etiam immobilium dotalium pertinent ad eum cujus sunt fructus dotis pro oneribus matrimonii, & num.9. p.3.c.24.n.7.
Mutuum acceptum per tutorem, vel curatorem sub pignoribus bonorum mobilium pretiosorum ejusdem minoris probari debet conversum fuisse in utilitatem ipsius, par. 2.cap 21 num. 10. Acceptum per procuratorem acquiritur domino, procuratori autem nihil acquiritur, p 2. [illegible] .13.n 16.
Mutus, & surdus tutores dari non possunt testamentarii, legitimi, aut dativi, p.1 [illegible] 7.n 3. & 4. & etiam si intelligeret ad motum labiorum, ut in n 11.

N.

NAturali filio, cui nihil relictum est, frustra à patre tutor datur, nec confirmatur sine inquisitione, p.1.c.4 n.15.
Negotiorum gestor, quibus rationibus teneatur librum conficere p.3.c.1.n.59. Tenetur rationem reddere, de negotiis gestis, p.3 c.1.n.12.
Nesciens legere & scribere, quando excusationem habeat a tutela, vel cura, p.1.c 21.n.17.
Non habet locum regula legis Barbarius, nisi in caussa, in qua est jurisdictio & confirmatio superioris. Item procedit in favorem Reipublicæ, & eorum, qui coram servo gesserunt, non vero in favorem ipsius servi, p.3. [illegible] 8. n. 24. & 26.
Nonnunquam tamen prætor recedit a voluntate patris, in educ[illegible]tione filiorum, ut in casibus hic expressis, p.2.c.8.n.4.
Noviter inventa, si non sunt po[illegible]ita in inventario, debent poni in libro rationum, p.3.c. [illegible].n.76.
Nulla cura est legitima, nisi furiosi & prodigi [illegible], par. 1. capit.12. num. 5.
Numerus 5. liberorum excusat a tutela, vel cura, in quo numero computantur liberi in bello amissi, p 1.c.21.n.2 [illegible] odecim liberorum, an excuset à muneribus patrimonial[illegible]us, & etiam à trib[illegible] , p.1.c. [illegible] t. n.3.
Nuptias non concubitus, sed consensus facit, par. 1. capit.9. nu[illegible] 5.
Nuptiarum ob firmeat o non suffic t nubilis ætas sed oportet, ut matrimonium re ipsa contrahatur, p.1. [illegible] .9.n. [illegible].

O.

ODium patris pup[illegible] [illegible]um utore le[illegible] timo non obstat, quia [illegible] ud more [illegible] [illegible] [illegible] inctum. p. [illegible] .18.n [illegible].
Officium [illegible] oc rato [illegible] stituti per pupillum non cessat finita tutela [illegible] dem in Syndico [illegible]nte [illegible] suscipiente officium secus in officio curatoris constit[illegible] per [illegible] totem ante litem contesta[illegible] tam ex decreto judicis, [illegible].2.c.19.n. 6. Officium tutoris, sive administratoris est in solidum apud quemlibet eorum, p. 3.c.16.n 2.
Offensus potest licite prosequi [illegible] dice, & sine animi rancore, quod p[illegible] tutore, in quibus regulariter cessat ma[illegible] rancor, p.2.c. 7. n.8.
Omissio renunciationis secondarum n[illegible] præjudicaret creditoribus pupilli, q[illegible] quod filius ejus debet, & si mater co[illegible] præjudicaret sibi, quia [illegible] vatur Vellejano [illegible] contra eam petentem, p 1.c. 8. n.30.
Omnis, qui rationem reddere tenetur, inventa [illegible] debet, p. 2.c.2. n.5.
Onera imposita super fructibus, vel redd[illegible]us mi[illegible] [illegible] deduci debeant, antequam tutor, vel curat[illegible] [illegible]o [illegible] [illegible], & numeris seqq. per totum caput resolvitur affirm[illegible] [illegible] ut n.3. probatur, ibi numeris seqq. ampliatur, num. [illegible] par [illegible] p.34. num.1.
Onus injunctum per viam conditionis semp[illegible] [illegible] mple[illegible] [illegible]ura, & censetur adjectum in favorē alterius, quam [illegible] at [illegible] 27.n.8. probandi tutelam vel curam esse fi[illegible] ta [illegible] ejus ratio, vel ut ab ejus onere quis l[illegible] ceret, [illegible] [illegible] c[illegible]cen[illegible] i pupillo negāte, p.2.c. [illegible] n. 21. Pro[illegible] di[illegible] legitime non fuisse redditā incumbit id allegan[illegible], & qu[illegible] modo id probetur, p.3.c 1 n.118.& 119 Noviter impo[illegible]itu[illegible] [illegible] lari an minuat decimam fructuum t[illegible]to [illegible] el cu[illegible] [illegible] de[illegible] [illegible]n. & numero 27. parte 3 c.4 n .6 Pensiones, vel annui red[illegible] ditus super rebus & fructibus minoris jam cons[illegible] [illegible]ti, prius deducendum est, quam decima [illegible] præ[illegible] [illegible] am [illegible] poré priori ante constitutionem pensionis vel [illegible] c[illegible] us, par 3 c.34. num. 27.
Opera inter frattes, an præsumatur [illegible] ratuita, & fraterua [illegible] e impensa, necne, [illegible].3 c. 4. n [illegible], Fratris v[illegible] nt[illegible] cum al[illegible] [illegible] in commune est pecunia penlan la, p 3. [illegible] .n.14

P.

PActum resolutivum contractus contra Ecclesiam vel [illegible] ao rem emementem valet, [illegible].2.c. [illegible] .38.
Pacti formalis venditionis expressio præterito, & a[illegible] [illegible] [illegible]tionibus, & pacti informis, de vendendo di[illegible] [illegible]ent [illegible] .2.c 5.n. 17.
Pars scienter omittens opponere exceptionem [illegible] utor[illegible] v[illegible] curatoris videtur esse in culpa, & [illegible]deon[illegible] [illegible] a[illegible] et actionem ad expensas & interesse, p. 2. [illegible] .9.
Partus ancillarum in lucem edi[illegible] [illegible] [illegible] e matr m. d[illegible] iduntur inter virum & uxorem, & n.14.[illegible] .3. 30 n. 4. *Ancillæ* in fructu non sunt, p.3.c.30 n. [illegible].
Pater dando tutorem filiis, videtur [illegible] edi[illegible] le[illegible] bus, tam natis, quam nascituris, p.[illegible] 3.n. 2. D[illegible] [illegible] a[illegible] s[illegible] [illegible] ia bona [illegible] f[illegible] pupilli removetur ab administratione [illegible] pupilli propter malos mores [illegible] dare tutorem vel curato[illegible] m [illegible] [illegible] [illegible] quam tamen ab hoc receditur, p.1. [illegible] [illegible] scienter dans filiis suspectum tutore[illegible] [illegible] nta [illegible] an da est, p.1.c.3. n. 11. Potest dare tutore[illegible] suo non c[illegible] [illegible] in potestate, & licet inutiliter deder[illegible] co[illegible] firmatur ta[illegible]en à judice sine inquisitione, p. [illegible] 3.n. 17. [illegible] instituto, sed etiam exheredato potest [illegible] m [illegible] num.24.
Patronus, an & quando impuberi [illegible] c [illegible] to [illegible] da[illegible], p 1.c.4.n.12.
Pater naturalis relinquendo filio aliqui[illegible] q[illegible] o[illegible] qu[illegible] mo[illegible] o, in tra tamen à lege diffinitum, potest ei tut[illegible] a [illegible] 4 16. Non tantum in testamento fil[illegible]s, q[illegible] [illegible] tc [illegible] [illegible] sed etiam in codicil[illegible] is [illegible] a[illegible] ento co[illegible] m[illegible] tes d[illegible] c.p.[illegible] [illegible].n.1. l[illegible] sposit one inter vi[illegible] [illegible] ment[illegible] imperf[illegible]cto, [illegible] e codicil[illegible] is, & ab [illegible] testat[illegible] dare potest, p 1.c. 6. n.4.
Patre & matre naturali concurrentibus ad [illegible] [illegible] tum præfertur pater tanquam legi[illegible] imus [illegible] cet sit [illegible] ta[illegible] [illegible] taotum, p.1.c.8.n. 11
Pat[illegible] gerens negotia [illegible] quando non ejus e[illegible] [illegible] administrator, tenetur ei[illegible] [illegible] em [illegible] eddere rat[illegible] onem [illegible] Le[illegible] gitimus administrato[illegible] [illegible] um l[illegible] [illegible] [illegible] on perdit prædictam le[illegible] [illegible] timam administrati[illegible] 1.c.9.n.22. Legitimus administrat[illegible] am[illegible] [illegible] nem, si male gerat, aut dolum seu neg[illegible] e[illegible] & sic perdit usumfructum sibi alias co[illegible] [illegible] o [illegible] a [illegible] triæ potestatis, p.3.c.14. n. 16. Potest [illegible] io o[illegible] stit[illegible]to, vel extraneo patrem non habenti, [illegible] tutorem, quem, licet extraneum heredem in[illegible] [illegible] [illegible] mari debet, p.1.c.11.n 1. 3. & 4 Non potest d[illegible] [illegible] rem in testamento filio suo spurio, p.1.c.11. n.2.
Patronus, ejusque liberi [illegible] suscipientes [illegible] [illegible] , a[illegible] antur satisdare, p.1.c 12, n [illegible].

Pat

Pater tutor filii emancipati ao [illegible] are, par. [illegible] cap.12. num,13.

Patronos ooo præfertur in tutela [illegible] & multo minus avo materno, vel paterno [illegible] allellæ & consuetudine Lusitaniæ, si liberi sint p. [illegible] c.13 n.3. Ejusque liberi coguntur satisdare, si eorum persona vulgaris, vel minus honesta sit, alias secus, p. [illegible] c.13. n.4.

Pater emancipans filium suum impuberem debet esse ejus tutor, estque tutela legitima, p 1, [illegible] 13. n. 5. Tutor filii [illegible] Emancipati non debet satisdare, nisi causa cognita, p. 1. cap [illegible] n 6. Non erit tutor filii sui quando ejus mater, quæ de ma[illegible] moribus secus suspicatur, filios [illegible] conditione [illegible] tuit heredes, si a patre emancipati [illegible], p.1.c 13.n.7. Quando non est legitimus administrator bonorum filiorum [illegible] tur eis rationem reddere de gestis, p.3 [illegible] n.24. [illegible] dolose administravit bona, in quibus [illegible] administrator, tenetur rationem reddere, p.3 c.1 n 25 [illegible] de dolo, de culpa, alias in administratione, cum [illegible] legitimus administrator, rationem filio reddere non tenetur, p.3.c.1.n.26. Legitimus administrator filii, quando ob culpam removeri possit ab administratione, p 2. c.16. nu. 26 [illegible] bonis, in quibus non est legitimus administrator tenetur [illegible] reddere [illegible] & reliqua restituere, p.2 c.16 n. 27. [illegible] nem filio de [illegible] bonis castrensibus [illegible] vel quasi [illegible] prout sunt præbendæ de filii, tanquam extraneo, quia in eis non habet usumfructum, ideoque tenetur eo [illegible] te ipsi filio, p.3.c.32.n.4. non solum in testamento [illegible] in potestate habet, tutorem dare potest, [illegible] dic[illegible] s testamento confirmatis, p.1.cap.23. [illegible] inter vivos vel in testamento imperfecto. [illegible] in codicillis ab intestato, filiis tutorem dare potest, nec hoc hodie [illegible] est ex l. hac consultissima, § ex imperfecto, C. de test. par. 1. [illegible] 23. n. 5.

Patri tutori filiorum, an sit danda decima fructuum [illegible] cum numeris seqq. pars affirmativa eligitur, & probatur, n. 6 & [illegible] mitatur, n. 7. p 3 c 4 n.1.

Pater tutor filiorum tenetur facere inventarium, & rationem reddere, ejusque bona sunt tacite hypothecata ad hoc, p 3 [illegible].4. n.2. Cogitur suscipere tutelam filii etiamsi alias tres tutelas habet, p 3.c.4 n.3. Ex legis dispositione est tutor filii emancipati, & in præmium emancipationis retinet dimidium ususfructus bonorum filii sui emancipati, p.3.c 4. n. [illegible]. Qui est tutor vel curator filii emancipati, non potest ejus bona immobilia, sine decreto alienare, secus est in patre legitimo administratore filii, p 2.c.5.n. 22. Legitimus administrator [illegible] an compromittere, vel [illegible] filii, p. 2.c. [illegible] 22. Cui est relicta generalis [illegible] actione [illegible] per filium, non tenetur [illegible] aliquid [illegible] idem est [illegible] ro, & in patruo tutore relicto a nepote & in matre [illegible], non tamen in extraneo, ut in n. 34 [illegible] legatum, ut in n.35 p.3.c.1 n. 33. Nul[illegible] filiam apud matrem secundo nubentem morari, [illegible] c. 8 n 7.

Patruus tenetur rationem reddere [illegible] bonis maternis [illegible] nepotis, per eum administratis, & de fructibus eorum, alias poterit jurarijo litem per nepotem contra patruum, pro ratione ejus, quæ sua interfit, p.3.c.1.n.21.

Paupertas excusat a tutela vel cura, quando quis nihil habet in bonis, nisi quod acquirit labore manuum suarum a prælatu-[illegible] tantum non excusat hæc paupertas, par.1.capit.21.num.13. & 14.

Pauper, quis non præsumitur, quando paupertas est fundamentum intentionis ipsius, puta, quia velit admitti ad legatum factum pauperibus, vel aliis, part.3.capit. 46.numer.14.15.16. 17.&18.

Paupertate præterita non infertur necessario ad præsentem paupertatem, sed distinguitur num.10.& vide n.16.p. 3.c.46. n.5.& 6.

Pax facta per minorem, vel per ejus tutorem quando valet, & per totum caput, p.2. c. 7. n. 1. Facta a minore infante, jurata [illegible] tutoris aut curatoris auctoritate bene valet, & tenet, idemque est in pubere doli capace pacem jurante, p. 2.c.7.n. 32. & 2.

Pecunia destinata ad emtionem prædiorum, an possit converti in alium usum, sine decreto, p.2.c. 5. n. 4. Regulariter est de rebus, quæ servando servari non possunt, ac in n. 46. p. 2. c.5. num. 42.

Pecuniarum magna quantitas ab immobilibus non differt, p.2. c.5.n. 43.

Pecuniæ dispositæ ad emtionem prædiorum dimidia pars pertinet ad mulierem stante statuto, quod ipsa si supererit marito, [illegible] in dimidia parte bonorum immobilium ipsius mariti [illegible] contrarium in n.49.p.2.c.5.n.44.

Pecunia destinata ad comparanda bona immobilia, non mutat qualitatem, nec sub[illegible] turâ assumit, sed res m[illegible] n 45. Inventa semper præsum[illegible] nisi aliquâ constet de requisitis necessariis a[illegible] thesaurum, p.3.c.26.n [illegible]

Pensiones non veniunt approbatione [illegible] secundum nonnullos auctores, verius tamen est contrarium, ut in n 17 p.3.c.23. n 15.

Per alterum ejus nomine factæ paci minor, absque tutoris auctoritate consentire non potest, [illegible] 2. [illegible] n 4.

Perpetua infirmitas excusat a tutela p [illegible] 21.n 15.

Persona loquens nunquam censetur [illegible] generali sermone [illegible] 3. [illegible] n 2.

Protutores & [illegible] ratores [illegible] inventario vel confessa [illegible] etiam si aliud [illegible] contrarium, n. 102. 103.& 104 idemque in a[illegible] quæ ad [illegible] præsumtionem juris, & de j[illegible] part. 2.capit.1. num.1 [illegible]

Pignus, vel hypotheca factum, de re tutoris, vel curatoris in [illegible] tem con[illegible] factus, quem [illegible] favorem minoris celebravit, validum est, p [illegible] c 21 n. 12 Vel hypotheca factum, de re minoris in contractu & negotio tutoris vel curatoris ipsius non minoris valet [illegible] nisi minor postea factus major [illegible] viginti quinque annorum consentiat, ratumque id habeat, p. 2. [illegible] 1.n 1

Pisces, qui [illegible] dicuntur pars fundi, si multiplicentur & [illegible] sint repositi [illegible] causa, p 3.c.23. num 26.

Plenam hoc [illegible] quando ipsi pupillo [illegible] ate, & quomodo intelligat [illegible] 22.

Plenam [illegible] minor solvens, quando cum auctoritate tutoris, vel curatoris solvit, Vide [illegible] 3.

Plenissimam [illegible] consequitur [illegible] tor, quando solutio [illegible] præcedentibus [illegible] excepto [illegible] requiratur ad hoc, quod solutio fiat cum auctoritate judicis, probatur num.13.p. 2 c.22 n.4

Pluribus agnatis & cognatis ejusdem gradus concurrentibus ad tutelam, quid sit faciendum, p.1.c.8.n.1 [illegible]

Pluralitas nominum non præsumitur, ut n. 12 distinguitur n.13. [illegible] n 14.& 15. p.1.c.10.

Pluralitatem allegantis incumbit onus probandi, part. 1, cap.10. num. 1 [illegible]

Plures tutores [illegible] constituti, non solum viril[illegible] obligantur, sed ita [illegible] ut quilibet eorum in [illegible] conveniri possit, p.s [illegible] n.1 & est [illegible] ula.

Pœna [illegible] commisso an [illegible] condemnationis [illegible] condemna[illegible] ad quem ea [illegible] & n. seq. com[illegible] quod ad [illegible] num. 1 [illegible] contra [illegible] est ve[illegible] declarat [illegible] n 14. [illegible] 6.& 29 p. 3 [illegible] 24.n 14.

Pœna non censetur debita, nisi à tempore condemnationis, ut n.20. [illegible] c 24.n.18.

Pœnæ [illegible] ales ex jurisdictione majoratus [illegible] pertinentes, eo anno, quo decessit [illegible] imus majoratus possessor, ad quem pertineant remissive, p.3 c 24 n.33.

Populus cum auctoritate tutoris potest contrahere societatem, etiamsi tutor non loquatur, dummodo ipse non sit frater, vel patronus [illegible] p. [illegible] 13.n. 3.

Potestas recede[illegible] num [illegible] ensem, antequam debeat, nihil haber de [illegible] contra, n.36 p. 3 c.14 n 29.

Præcedens regula procedit quando unus tutorum gessit tutelam mandato aliorum [illegible] tunc enim omnes absque beneficio ordinis [illegible] n. 2

Prælatus, qui [illegible] illius est rem Ecclesiæ [illegible] ipse [illegible] suis heredibus damnum resarcire, idem est in [illegible] & administratore, ac etiam in socio, non [illegible] rationem habente, & in moroso, con[illegible] propter bellum & [illegible] eundem lucrum extorta bona credi[illegible] s, p.2 c 9 n. 5 au[illegible] beneficiarius, an teneatur observare locationem rerum Ecclesiæ à prædecessore factam remissive, p.2. [illegible] n.16.

Prælati & rectores Ecclesiarum administratores, ao & quando præsumantur ditati, vel non ex rebus Ecclesiæ, par. 3. capit. 46.n.27.

Prælatus [illegible] validus [illegible] fructus, p.4.c.8 n.9.

Præmium constitutum a Rege primo tuttanti [illegible] astrum, pluribus simul tuttantibus, cui debeatur, p 3 c.16.n.5.

Præsentatus ab uxore, quæ in majoratu successit, præfertur, p. 3. c.29 n. 4.

Præses Castellæ curam habet generalem omnium rerum perti-

[illegible] nomine [illegible] part.3.cap.1 numer.4.
P[illegible] [illegible] vi [illegible] p.2.cap.14 [illegible] quod [illegible] locupletat [illegible] industria, & [illegible] p.3.n[illegible] p.3.c.4 [illegible]
[illegible] possessione nedum inventarium [illegible] reddere [illegible] cum [illegible] n.9.
Prima denominatio est, quando ob quam causam est debitum legatum [illegible] p.3.c.5 [illegible]
P[illegible] quatenus [illegible] quod [illegible] secundo gradu [illegible] ex quo [illegible] n.7.
[illegible] filiorum [illegible] filiorum [illegible] part.1.cap. 9 num.18.
Princeps [illegible] quando [illegible]
Privilegium [illegible] quod habet [illegible] de
Privilegium [illegible] extendunt [illegible] ad tutores, [illegible] n.23.
Proavia, [illegible] & avia admittitur ad tutelam pronepotum suorum, quia proavia vere est avia, p.1 cap. 8 num.17.
Probatio in contrarium [illegible] contra inventarium [illegible] per heredem, [illegible] tutore [illegible] p.2.[illegible] minoris aetatis, quae [illegible] tutelae, vel [illegible] n.29
Probantur expensae [illegible] p.3.c.4.n.149 [illegible] quando [illegible] computum [illegible] per [illegible] expensae per libros, in quibus descriptae fuerunt [illegible] sunt vero similes, & justa, & honesta causa factae, & persona scribentis sit fide digna, praesertim [illegible] mortua, p.3.c.10 [illegible] etiam in articulis [illegible] tibus articulo recepti non impugnatos per dominum, sed acceptato ad augmentationem summae [illegible] seu confessionem reddentis rationem, p.3.[illegible].n.151.
Probari etiam debent expensae, licet rationes contineant multa alia vera & verisimilia, p.3 c.4.n.153.
Procedit etiam regula, licet tutores non sint legitime constituti, p[illegible] n.3.
Procedit praedicta regula multo fortius, quando tutores non [illegible] dolo, p.1 [illegible] n.4.
Procedit non solum in favorem pupillorum, sed etiam creditorum hereditarum, p.1.c.1.n[illegible]
Procurator Caesaris, atque procurator generalis cum [illegible] vel procurator Reipublicae donare non potest, nisi specialiter hoc sibi concedatur, p.2.c.6.n.2. habens mandatum ad transigendum & componendum cum potestate non potest debitum gratis remittere, p.2 c.6.n.3. cum libera potest remittere debitum, egentissimo debitori, p.2.c.6.n.8. ad negotia contrahens procuratorio nomine, an teneatur de re [illegible] p.2.c. 13.n.5.a [illegible] p.3.c.1 num. 11. constitutus ad tempus potest finito tempore causas & negotia inchoata finire, p.2.c.[illegible].n.7. procuratorio nomine recipiens mutuum, & per stipulationem promittens ejus solutionem, an ipse quoque remaneat obligatus, p.2.[illegible] n.26. tam proprio [illegible] quam appellativo nomine promittens, an [illegible] obligatus, p.2. cap.13 n.28 & 29 ad [illegible] mutuum [illegible] domini recipiens proprio nomine [illegible] teneatur ad eorum restitutionem, & num 31. [illegible] numer.36 [illegible] patrimonio domini [illegible] p.3. [illegible] nomine domini [illegible] tenetur ad [illegible] voluit solum dominum obligare, si id constat non remanet ipse procurator obligatus, [illegible] cap. 13.n.9.
Procurator contrahens pro curatorio nomine, quando ei nihil adquiritur, non tenetur de evictione [illegible] part.2 c 13.n.[illegible]
Procuratores simpliciter aliquid [illegible] non tenentur [illegible] dominus tenetur, sed intelligitur n.4 p.2.c.13.n.[illegible]
Procurator non tenetur [illegible] gesto domini contemplatione, [illegible] quando [illegible] actus, qui solum domino competit, ut in n.3. [illegible] de quo n.14. [illegible] tutores [illegible] offerente [illegible] causa [illegible] defensoris cum satisfactione [illegible] contrahat, sive compareat in judicio, te[illegible]
[illegible] tenetur [illegible] idem [illegible] est in eo, quia [illegible] quo nomine [illegible] in his casibus [illegible] fidem [illegible] p.[illegible].13.n.17. [illegible] & bona tenetur, p.2.c.13.n.20. cujus [illegible] contrahens [illegible] mentionem [illegible] p.2.13.n.22. tenetur [illegible] procuratoris nomine [illegible] actio directa, vel pretium rei venditae [illegible] 13.n.23 adunigerens procuratoris nomine [illegible] convenit, & ipsum tantum respicit [illegible] solvendi, videtur [illegible] 13 n.23
P[illegible] tes, nec meliores [illegible] p.3. 40 n.7.
Pro[illegible] tutor, vel curator dari non potest, p[illegible]
Protector, longe iis servitium Re[illegible] excusatur a tutela vel cura pro tempore ab [illegible] men [illegible] sua bona sub cura alterius [illegible] tamen [illegible] rationem tamen habe[illegible] p[illegible] 6
P[illegible] quo mediatores [illegible] num 15 [illegible] p.3.c 31.n 12
P[illegible] secundarum nuptiarum in matri[illegible] bus aliorum suorum est juris publici [illegible] n.93.
Prohibitus simpliciter aliquid facere [illegible] consentire potest, quando [illegible] n.1.
Prohibere, ne quid de hered[illegible] in[illegible] inducendum [illegible] 64 & 65
Pro[illegible] centum annuatim solvenda ad sustentationem [illegible] matrimonii non sunt conferenda [illegible] os, p.3 c.3 .n.[illegible]
P[illegible] studium simpliciter satisfa[illegible] si eum tradat [illegible] p.3 c 36.n.17.
Pronomen, quemcumque, Latin[illegible] quodque [illegible] buit actum unicuique, in solidum, & quomodo [illegible] tur, agitur n.8, p.3 c.16 n.3.
Proprietarius inveniens thesaurum in re [illegible] dimidium thesauri [illegible] idem [illegible] est in [illegible] quia thesaurum [illegible] 16 n.9.
Propinquior alio dato tutore, [illegible] quod [illegible] tutelam, p.1 c 21 n.37.
Propter nostrum affirmare, vel negare non [illegible] nec falsa, p[illegible].34.n.21
Protex non potest donare, p.2 [illegible] 6.n[illegible]
Protocollorum utilitas, quae non [illegible] fructu, & ideo non pertinet [illegible] tantum usufructus pecuniae, p.3. [illegible]
Protocolla & registra notarii non comprehendantur [illegible] fructibus bonorum [illegible] possunt [illegible] des, p.3.c.17.[illegible]4.
Protocolli [illegible] medietas [illegible] p.3.c.27.[illegible]
Protutor quod [illegible] & quid [illegible] admin[illegible] [illegible] n.4 eandem fidem & diligentiam praestare [illegible] tutor [illegible] n.8. non potest rem pupilli [illegible] vendat potest cum pupillus petere [illegible] c.17 [illegible] lo acquirere, sed jure [illegible] secus ut in nu. [illegible] num. 10.
Protutores & procuratores inventarium [illegible] conficere tenentur [illegible] ut [illegible] res altas in dolo esse praesumuntur [illegible] 17.n.19.
Protutor, si deposuit bona pupilli apud tertium [illegible] ca eo [illegible] de reddendo deposito illi, vel pupillo [illegible] reddens & restituens depositum, pro tu[illegible] ad [illegible] pupillus maior factus [illegible] [illegible] 20. tenetur reddere rationem [illegible] 3. [illegible] n.8.
Protutori bene & utiliter gerenti res minoris dan[illegible] salarium moderatum, pro suo labore, p.3.c.[illegible] n.3

Pu[illegible] tutores non accipiunt [illegible] curatores invici dantur, p.1.c.19.n.11.& 12.

Pupillus educari debet apud eos, quos pater & avus præceperit, unde si jussit [illegible] penes [illegible] hac præferenda erit aviæ materuæ, concurrentibus qualitatibus, seu requisitis, de quibus hic, p.2.ca.8.n.[illegible] & 3.educa.t non debet apud matrem transeuntem ad secundas nuptias, neque apud ejus maritum, p.1.c.8.n.43.

Pupillo competit actio adversus unumquemque magistratum in solidum, absque beneficio divisionis, quando ipsi magistratus dolo pupilli non prospexerunt. p.1.c.15.n.20.

Pupillus domicilium habere videtur in loco, ubi habet maiorem partem fortunarum suarum, p.1.c.16.n.18. Auctore tutore non potest ipsi tutori fideicommissum restituere, p.2.ca.9.n.46. etiam cum tutoris auctoritate donare non potest p.2.c.[illegible].n.5. sive tutoris auctoritate societatem sibi utilem contrahere potest, p.2.c.4.n.24. vel ejus heres tenetur probare, quod tempore susceptæ administrationis debitore erant [illegible]vendo, p.2.c.16.n.9. vel heredes ejus tenentur probare, quod tempore, quo tutor cepit administrare, debitores erant solvendo par. 1.c.1.n.98.

Q

QVando debetur pars [illegible] per verba numeralia, puta, duæ partes, tres partes vel quatuor partes, tunc n.intelligitur de re divisa in duodecim partes, [illegible] vero si debeatur pars per nomina quotativa, puta, duas, tertias, &c par.3.c.22. num.6.

Quantitas patrimonii æstimanda est deducto eo, quod explicandarum venditionum caussa impenditur, numer. 8. p.3.c. 34.n.9.

Quarta pars dotis ex statu pertinens ad maritum soluto matrimonio, intelligitur de dote vera, non vero de eadem, quæ solum constat per confessionem, p.3.c.34.n.22. demonstratum est, quando talis debitor necessarius simpliciter institutus heredem suum creditorem pro parte, p.3.c.5.n.43.

Quinto demonstratio est, quando jam prius debitum necessarium fuerit de [illegible] in re aliqua certa, p.3.c.5.n.44.

Quarta Trebellianica datur etiam [illegible] ipsique Cæsari [illegible] heres instituatur & rogetur de hereditate alius restituenda, p.3.c.6.n.9.

Quæstio status tutoris passiva, vel activa, tribuit excusationem tutelæ, p.1.c.21.n.23.

Quod procedit in quacunque [illegible] alienationis, part.1.cap.15. num.2.

Quilibet de populo potest tutorem, vel curatorem suspectum accusare, p.2.c.18.n.3.

Qui [illegible] potest accusare tutorem, vel curatorem minoris suspectum potest etiam id facere contra curatorem ventri datum, & jam contra jam [illegible] in testamento datum legitimum [illegible] dativum, p.2.c.18.n.6.

Quis tutor præferatur, quando mater dat [illegible] communi alium tutorem ratione suæ partis, quam pater dedit, part.1.capit.4. num.5.

R

RAtio ob quam requiritur, quod mater [illegible] tutelam filiorum renuntiat Senatusconsulto Velejano, p.1.c.8.n.98. optima prohibitionis, ne mater assumens tutelam filiorum [illegible] transeat ad alias nuptias. vide, p.1.c.8.n. 65.differentiæ, quare tutor in testamento relinqui possit, curator vero minime p.1.c.19.n.29.

Rationum reddendarum tutelæ, vel curæ administratæ materia tota ex bono & æquo pendet, ut late hic declaratur, p.3.c.1.n. 1.redditio, quot complectatur, p.3.c.1.n.[illegible].

Ratio realiter & cum effectu est reddenda, & a capite, p.3.c.1.n. 70.præsumitur non recte reddita ex brevitate temporis, p.3. c.1.n.72.est præcise lumta, nec sufficit solvere reliqua, p.3.c.1. num.71.

Rationem reddidisse non dicitur ille, qui non solvit reliqua, p. 3.c.1.n.75.

Ratio reddita ratione erroris retractari potest, nisi intervenerit pactum vel transactio de stando calculo, p.3.c.1.n.115. semel reddita inter mercatores potest peti, ut iterum calculetur allegando errorem, p.3.c.1.n.117.

Rationem esse redditam, aliud est, & aliud, confiteri esse redditã, p.3.c.1.n.120.

Rationes reddi debent in loco, ubi administratio facta est, nisi in casibus de quibus n.126.p.3.c.1.n.125.

Ratione expressa in leg. licita, est extensio ad casum, ubi eadem ratio militaverit, p.3.c.3.n.11.

Rationes exige[illegible] dolo gesta, nisi in casu, de [illegible] p.3.c.14.n.7.

Ratio generalis extenditur ultra ca[illegible] propositum adducuntur, p.3.c.45.n.25. [illegible] retractari potest, nisi interveniat pa[illegible] de stando calculo, p.3.c.2.n.105.

Rector Ecclesiæ, Syndic. & procuratores [illegible] Ecclesiæ, finito offi[illegible] tenentur petere [illegible] p.2.c.19.n.17. hospitalis annuum constitu[illegible] potest [illegible] hospitalis ad triennium, p.2.c.10.n.8.

Rectores, [illegible] decuriones ci[illegible] vel [illegible] an habere salarium a republica [illegible] rationis in suis negotiis intra civitatem, vel foris prof[illegible] p.3.c.41.n.14.

Rec[illegible] pro spirituali [illegible] nisi in casu, de quo infra, n.18.p.3.c.45.n.17.

Redditus Ecclesiæ, quando non sufficiunt prælato ægrotanti, [illegible] coadiutori præfectus præl[illegible] & parochiani compelluntur [illegible] pro [illegible] eundum coadiut[illegible] p.3.c.12.n.4.

Redditum ap[illegible] tione annuæ [illegible] comprehendun[illegible] p.3.c.31.n.20.

Re[illegible] impositi spe[illegible] immobilibus mini[illegible] de[illegible] p.3.c.34.n.2 [illegible] uxori, ejusu [illegible] in matrimonio [illegible] an [illegible] sint communes, p.3.c.35.n.2.

Regula generalis est, quod quando ex dispositione le[illegible] vel hominis [illegible] pars quotativa, p.1.n.4.6. decima non sit deducta [illegible] quod res sit definienda arbitrio boni [illegible] p.3.c.4[illegible].n.6.

R[illegible] late est [illegible] minor viginti quinque annis possit [illegible] dummodo [illegible] suspicionem [illegible] p.1.c.1.n.14. & 15.

Re[illegible] habe[illegible] intentionem suam fundatam [illegible] p.1.c.7.n.[illegible].

Regis no[illegible] debet per proceres & status regni, defi[illegible] p.1.c.18.n.11.

Re[illegible] & regni [illegible] cedente Rege cum filio [illegible] regno, nec electioni tunc locum esse sunt qui autumeut, part.1.cap. 18.n.12.

Regis tutela finitur e[illegible] pubertate. [illegible] quod non sit e[illegible] curator, aut alius quicunque nomine loco Regis administrator, non [illegible] solus & propter [illegible] & consilio administrare, [illegible] & limita, ut in numer.9.& 14 part.1.c.18. num.7.

Regis tutela vel cura quo tempore finiatur, p.1.c.18.n.1.

Rex pubes [illegible] secundum [illegible] de [illegible] part. 1 [illegible] 18. nu[illegible]

Re[illegible] pubes [illegible] p.1.c.18.n.1.

Re[illegible] regni, & [illegible] habet, [illegible] actualem adm[illegible] p.1.c.18.n.6. [illegible] regere debet, cum 14. [illegible] 3.non p[illegible] Regem, par.1.c.18.n.8. [illegible] privatus potest [illegible] tutores relinquere & [illegible] instrument[illegible] opus, tunc aliqua judicis inquisitione [illegible] n.19.differentiaque constituitur inter Regem & privatum, p.1.c.18.n.17.

Regi furenti tutor dari debet, sicut Regi impuberi, part.1.cap.18 num.24.

Rex minor masculus postquam fuerit [illegible] ann. potest per se fine [illegible] exercere [illegible] atque regni [illegible] assumere, p.1.c.18.n.26.

Regina [illegible] & mente capta, quæ jam erat nupta [illegible] & [illegible] civitatem non placuerit, probanda est [illegible] ejus tu[illegible] & etiam dispositio l. 3. [illegible] part. 2.p.1.c.18.n.35. [illegible] ex progenie Regis non proveniente, & [illegible] nubat [illegible] dicitur Regina, idem in D[illegible] simpliciter mulier, p.1.c.18.n.39.

Rei traditæ ad fruendum, quæ ad ce[illegible] lum & emolumentum erat jam del[illegible], censetur ad eum usum tradita, qua semper fuit [illegible] p.1.c.25.n.15.

Re[illegible] ctum vel datum alicui tanquam tutori non consequitur illud, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam conjunctus, vel negotiorum gestor, p.3.c.19.n.11.

Reliqua & dolus, au & quando per testatorem administratori censean-

[illegible] ad [illegible] p. [illegible]

R[illegible] imperan[illegible] [illegible] ho [illegible] ad [illegible] & [illegible]

Re[illegible]

Remi[illegible] commissus [illegible] ex dolo [illegible] admini[illegible] n. 44.

Re[illegible] onatio, p. 3. [illegible] & [illegible] p[illegible] zlumtur [illegible] tiam, in [illegible] um. 7. & 8.

Remitt[illegible] contra [illegible] num 41.

Remitte[illegible]

Renun[illegible] 2. 41 nu [illegible] valori [illegible] cont[illegible] onc[illegible]

R[illegible]

R[illegible]

Rei[illegible] (multiple entries illegible)

[illegible] quotiescunque pet[illegible] m. à [illegible] non p[illegible] non vitiat [illegible] si non est p[illegible] 7. [illegible] 8.

Retent[illegible] magis favora[illegible] quam petitio, p. 2 [illegible] 3. n. 18.

S.

SAlarium competens assignandum est tutori [illegible] tatori Regis, prout decet tanto officio & Regis auctoritati, nec non & [illegible] Regni nominatum [illegible] salva [illegible] R[illegible] voluntate, nam [illegible] filio de [illegible] stituet, qu[illegible] tandem pro[illegible] p. 3 [illegible] n. 7.

Salarium [illegible] dum a iudice, quando non super sunt fructus [illegible] 12. n. 1.

Salarium an [illegible] assignandum, quoties tenues fructus colliguntur, p. 3 c. 12 n. 14.

Sa[illegible] sta[illegible] rum [illegible] qua [illegible] pastem [illegible] & [illegible]

Sal[illegible] quod unus sol[illegible] ob[illegible] n. 6.

Sal[illegible] norum [illegible] simili[illegible] dabitur [illegible] 17 n. 1[illegible].

Sala[illegible] est [illegible]

Sal[illegible] 3. cap. 9. nu[illegible]

Sa[illegible] per totum [illegible] n. 2.

Sa[illegible] & [illegible] n. 10.

Sal[illegible] est [illegible] stratio [illegible] commu[illegible] p. 3 [illegible] 13.

Sa[illegible] tutelæ de su[illegible] non est, quod [illegible]

Sel[illegible] p. 1 [illegible]

Sa[illegible]

S[illegible] & [illegible] tem, p. [illegible]

Se[illegible] quod [illegible]

Sententia [illegible] p. 2. c. 4.

Sent[illegible] ando [illegible] 24. [illegible]

S[illegible] & [illegible]

S[illegible] 36. n. 12

[illegible]

Se[illegible] 7.

[illegible]

Se[illegible] 4.

Se[illegible] lare [illegible] p. [illegible] 7

[illegible] contendent[illegible] p. [illegible]

Sequit[illegible] 7 n. 13.

Sequestrum [illegible] mobilis, p. [illegible] c. 36 n. [illegible]

Se[illegible] tutori [illegible] propter tutelam [illegible] quinque non fiat, [illegible]

Se[illegible] alienus relictus nec [illegible] alienus pure tutor dari non potest [illegible] liber [illegible] quomodo [illegible]

Se[illegible] per [illegible] dei commissaria [illegible] 1. 0. [illegible]

Servi minorum, ao & quando [illegible]

Servus non acquirit domino [illegible]

Statuta laicorum etiam gener[illegible] ligant [illegible] p. 3. [illegible] 32 n. [illegible]

Sylva cædua, quæ sit, [illegible] non dicitur sylva cædua, q[illegible] possit, ut est ferens glande [illegible] p. 3 [illegible] 27. n. 4 [illegible] cæsa non [illegible] nascitur non [illegible] cædua, p. [illegible] 27 n. [illegible]

Sylvæ germinales, vel generales, vel criminale [illegible] sicut [illegible] ideoque pertinent ad [illegible] & emph[illegible] 8. [illegible] 3. [illegible]

So[illegible] comm[illegible] & omnibus oneribus, p. 3. [illegible] 34. n. 6.

Socru datu[illegible] curator [illegible] deb[illegible] le excusare, ne incurrat infamiam. [illegible]

Solemni[illegible] tom. an [illegible] ex cursu temporis præsumuntur [illegible] 7. [illegible] jurata, nisi in casu, de quo n 18 p. 8

Soluta pecunia [illegible] tori vel curatori, cuilibet [illegible] actoris profu[illegible] solvent. p. 2 c. 2[illegible] n. 12.

Solutum indebite præsumitur per errorem [illegible] repetition locus est, etiamsi sit error in facto p[illegible] 3 [illegible] 20. n 17

Solvens [illegible] quan[illegible] [illegible]

plenioremliberationem acquirit, & quomodo intelligatur, vide ibi.p.2.c.22.n.2.& 3.
Solutio redditum, vel pensionum, vel aliorum hujusmodi, quæ pupillo, vel adulto accedunt, non requirit auctoritatem judicis, dummodo, &c.ut in n.20. p.2.c.22.n.5.
Solutio debiti facta tutori, vel curatori minoris nomine ipsius, quod sit valida, & firma, ita ut adversus eam minor restitui non possit, etiamsi pecunia depereat late prosequitur, & n.15. p.2.c.22.n.9.
Solutio facta minori, etiam cum auctoritate tutoris, vel curatoris necessario requirit auctoritatem judicis, ad hoc, ut deperdita pecunia non competat minori restitutio in integrum, alias nec ipsa competit, p.2.c.22.n.14.
Specificari debent expensæ, minutæ in scriptura rationũ, p.3.c.1. n.158.
Sponsati vocabulum, quomodo apud Hispanos intelligatur, & quid importet.p.1.c.9.n.9.
Sponsus & sponsa de præsenti revera vir & uxor dici possunt; p. 1.c.9.n.6.
Spontaneus gestor, qui ab initio accessit, quando teneatur de neglectis, p 2.c.17.n.5.& 6.
Statutum loquens in fructibus, non habet locum in fructibus pendentibus, p.3.c.36.n.8.
Stipulatio, vel promissio facta in favorem stipulantis, & tertii extranei copulative, de decem, an valeat de jure communi & regio, & in quo valeat, & n.4. & quid quando alternative, n.7.p.3.c.33.n.2.
Stipulatio rei dandæ non comprehendit fructus pendentes tempore contractæ obligationis.p.3 c.36.n.13.& 14.
Subrogatio corporum facit, ut semper eadem res dicatur, p.3.c. 27.n.28.
Subhastatio rerum minorum, quomodo fieri debeat, part.2.cap. 5.num.5.
Substitutus pupillaris tenetur petere tutorem pupillo intra annum, alias privatur jure substitutionis, p.1.c.16. n.46.
Substitutio pupillorum, quibus in testamento fuit relicta a eorũ tutrix mater minor 25.annis, ob non petitum tutorem propter ignorantiam jure substitutionis non privantur, part.1.c. 16.n.131.
Successor majoratus non tenetur observare locationem factam per prædecessorem, ratio ponitur, n.11.p.2.c.20.n.1.particularis non tenetur observare locationem factam a prædecessore; secus si sit necessarius successor, ut missus in possessionẽ ex primo vel secundo decreto, ut in n.4.& 12.p.2.c.20.n.3.
Sufficit pro decima oblatio æstimationis in pecunia numerata, & est unus casus, ubi aliud pro alio solvi potest; licet contrarium verius, p.3.c.4.n.2.
Superesse aliquid debet in fine anni, de rationibus pupilli, si commode ita fieri potest, alioqui redditus omnes expendi possunt, & quid si redditus non sufficiant, p.2.c.3.n.9.& 10.
Surdaster, vel parum audiens, tutor vel curator esse potest, p.1. 7.n.12.

T.

Tacita hypotheca in bonis tutorum & curatorum minorum, quo tempore incipiat.p.3.c.16.n.31.
Tertia demonstratio est, quando testator voluit, ut legatum perpetuo non permaneret penes legatarium, p.3.c.5.num.42. & 47.
Tertius rei possessor, super qua annuus census constitutus est, qui ratione hujus possessionis coactus fuit recognoscere ipsum censum, non tenetur censum solvere, quando sine ejus fraude res ad alium pervenit, p.1.c.1.n.24.
Testator, an sicut potest prohibere falcidiam, possit quoque Trebellianicam prohibere, p.3.c.20.n.2.
Testator usus verbis universalibus, vel æquipollentibus an censeatur tacite detractionẽ Trebellianicæ prohibuisse, p.3 c 20. num.3.
Testator censetur minus gravare heredem, quam sit possibile, adeo ut potius toleretur, quod legatũ sit nullum, quam quod gravetur heres, ut in n.18. & procedit etiam in legato relicto uxori, alias honoratæ, p.3.c.5.n.17.& 19.
Testator hodie potest prohibere falcidiam, p.3.c.5.n.80.
Testator non poterit remittere confectionem inventarii in præjudicium creditorum, p 2.c.1.n.4.
Testator non potest facere, sive nominet tutorem, sive non, quod ipse non auferat decimam fructuum, nec in eam tutorem gravare, p.3.c.5.n.59.
Testator non videtur excludere matrem prohibendo, aliud petere in bonis, & hereditate sua, quando dotes legatariæ consistunt, in bonis stabilibus, & immobilibus, p.3.c.5.n.69.
Testator poterit specialiter vetare, ne conficiatur inventarium, p.2.c.1.n.35.
Testator potest specialiter vetare, ne conficiatur inventarium auctore legitimo, & dativo, p.2.c.1.n.35.
Testator quamvis remiserit tutori confectionem inventarii; nihilominus descriptio bonorum fieri debet, ad faciliorem probationem, & ne bona occultentur, p.2.c.1 n.38.
Testator si instituendo uxorem suam heredem cum onere hoc; ut debeat suam dotem conferre cum hereditate, videtur eam instituere heredem animo compensandi, cum debito dotis; adeo, & c.si autem de dote non fecerit mentionẽ per alia quæcunque verba generalia, non censetur facta compensatio cum dote, p.3.c.5.n.57.& 58.
Testamenti factionem passivam non habens, tutor aut curator esse non potest, nec mulier, ut in n.1[illegible].nec servus, n.26.p.1.c. 10.n.24.
Testamentum factum ab adulto, in favorem tutoris, vel curatoris, per impressionem factum esse censetur p.2.c.14.n.12. factum ab adolescente in favorem tutoris, vel curatoris circumvento, & inducto dolo sui administratoris ad testandum, rescinditur Principis beneficio, ad instantiam venientium ab intestato. p.2.c.14.n 20.
Thesauri inventori incumbit onus probandi, non extare memoriam temporis, quo fuit abscondita pecunia, quo probato dicenti illam pecuniam esse suam, vel absconditam a majoribus suis incumbit onus probandi, p 3 c.26 n 6.
Thesaurus est quædam vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat, sic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius sit, p.3 c.26. n.10.
Thesaurus ut proprie dicatur duo copulative requiruntur: primum, quod non exstet memoria temporis, in quo thesaurus fuit reconditus: secundum, quod ignoretur, quis sit illius dominus, p.3.c.26.n.2.
Thesaurus non censetur, nec inventori concedetur pecunia inventa, ea forma excusa, ut ex illa constet recentis esse memoriæ, p.3.c.26.n.3.
Thesaurus non censetur, etsi non exstet memoria absconsionis, si tamen ex instrumento simul inclusa constet, de eo, qui abscondit: & ideo non acquiretur inventori, sed potius heredibus abscondentis tradetur, nullaque eis opponi potest præscriptio, eis vero non apparentibus, fiscus tanquam bona vacantia occupabit, p.3.c.26.n.4.
Thesaurus in re emphyteutica inventus pertinet omnino ad emphyteutam, p.3.c.26. n.8.
Thesaurus non est fructus fundi naturalis, aut civilis, p.3.c.26. num.14.
Transactio facta cum quibusdam administratoribus, ceteris, cum quibus non est transactum, non prodest. p.1.c.15.n.3[illegible].
Tria onera tutelarum, vel curarum non affectata, a quarta excusant, non tamen præstant vacationem ab aliis muneribus publicis, ut n.9.nec quando ante excusationem [illegible] una [illegible], vel cura trium prædictarum, p.[illegible] n 8 & 10.
Tutela dativa [illegible] si alter fratrer [illegible] legitimæ ætatis, velit tutelam fratris sui pupilli assumere, p.3.c.4.n.1[illegible].
Tutela de jure antiquo deferebatur agnatis, exclusis cognatis, secus de jure authenticorum.p.[illegible] n.15.
Tutela ei dari debet, cui hereditas defertur, contra ius commune, sed contrarium verius, p.1.c.2.n.20.& 21.
Tutela est jus ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem se ipsum defendere nequit p.2.c.4 n.20.
Tutela & cura sunt onus, & ideo minoribus non committitur, p.1.c.7.n.22.
Tutela & cura, quo tempore finiantur, p.1.c.16.n.141.
Tutela expressam etiam conditionem, quandoque potest habere, quæ tamen non recipit substantiam actus, sed executionẽ, p.1.c.24.n 5.
Tutela honoraria non excusat ab onere quartæ tutelæ, p.3 cap. 6.num 5.
Tutela in regno Portugalliæ ad [illegible] tantum latatã judice, nec ultra id tempus, tutores eam suscipere coguntur, in Castella vero jus commune, & Regium Partitarum in hoc servatur, p 1 c.14.n.6.
Tutela matris & aviæ est legitima, non autem dativa, part.1.c. 2.n.4.
Tutela permissione, approbatione, forma & incremento, a jure civili fuit inducta, materia vero & origine a jure gentium exordium cœpit, p.1.c.1.n.17.
Tutela Regis, an sit decernenda, & per quos, p.1.c.18.n.42.
Tutela Reginæ finitur pubertate, non vero per ejus matrimonium, p.1.c.18.n.30.
Tutela vel cura testamentaria, a quo tempore currere incipiat, p.1 c.5.n.14.
Tutela vel cura non vitiatur, nisi veniat ad casum, a quo incipere non potuit, p.1.c.7.n.7.
Tutela una sufficit ad excusationem secundæ, si tam diffusa, & negotiosa illa sit, ut pluribus cedat, p.1.c.21.n 11.

Tutelæ datio à lege legitimus est, non recipiens diem, nec conditionem, sed non in tutela dativa à judice procedit, non vero in testamentaria, vt in num. 2. Ratio differentiæ in hoc assignatur, num. 3. p. 1. c. 24. n. 1.
Tutelæ munus honorificum est, & inter munera publica computatur, ibi num. 7.
Tutelam in qua desert tutoribus, super personis minorum, etiam ipsis invitis vel non petentibus, p. 1. c. 1. n. 18.
Tutelam tacitam & tutoriæ conditionem habet & recipit, p. 1. c. 24. n. 4.
Tutor excusans integram factam pupillo, non dicitur calumniose agere, p. 3. c. 1. n. 107.
Tutor à die scientiæ tenetur de periculo tutelæ, p. 1. c. 42. n. 2.
Tutor ad donandum dari non potest, p. 2. c. 6. n. 6.
Tutor an possit remittere ius redimendi pupillo competens in præiudicium pupilli vel fateri lapsum esse tempus redimendi p. 2. c. 6. n. 14.
Tutor an succedat pupillo decedenti non obstantibus agnatis, p. 3. c. 41. n. 1.
Tutor ante decretum sibi administrationem à iudice vel inventarium confectum an possit facere pacem nomine pupilli, resolvitur affirmative, p. 2. c. 1. n. 69.
Tutor antequam confirmetur, potest alius à iudice dari, & hic datus revocari non potest, p. 1. c. 4. n. 26.
Tutor ante omnia debet facere inventarium, de omnibus rebus pupilli, in quo continea ntur eius privilegia & instrumenta, manu tabellionis publici, cum iudicis licentia alias à tutela, vt suspectus removebitur, nisi iusta caussam ostendat impedimenti, & tunc debet illi præcipi, vt statim illud conficiat, p. 2. c. 1. n. 16. & 17.
Tutor qui inventario non apposuit omnes res, dolo fecisse videtur, nisi ex caussa, vt quia tempore confectionis inventarii aliquas res sibi occulta essent, n. 7. limitatur in filiis heredibus, n. 8. & 9.
Tutor ponitur cautela & protestatio, ne officiat tutoribus omissio, p. 2. c. 1. n. 6.
Tutor si antequam accusetur suspectus, & administret, fecerit que solemnia non facta per hoc accusari non poterit, postea suspectus, & admittetur ad agendum, & administrandum, secus si administraverit, antequam faciat inventarium, vt in n. 29. p. 3. c. 1. n. 11.
Tutor à patre relictus, debet nominati designari, aliàs si sint duo eiusdem nominis, ita vt dignosci non possit, de quo sensit testator, nullus erit tutor, p. 1. c. 18. n. 1.
Tutor à patre datus filiis suis in testamento non iusto, aut non vt lege præscribitur, confirmandus est à iudice, perinde, ac si testamento tutor esset ad cuius imaginē fa[illegible] actio erit remittitur, idemque est in alia patris dispositione circa filiorum educationem, p. 1. c. 23. n. 2. & 3.
Tutor aut curator in clariis compromissum, & translationem facere non pot. alias tenetur secus in casu dubio, p. 2. c. 5. n. 31.
Tutor adeo tenetur pupillum defendere, vt possit advocatum eius agere in caussa quam adversus eius patrem defendebat, p. 2. c. 24. n. 21.
Tutor ad hoc ut non teneatur post finitam tutelā, petat minori eorātorem dari, alias, si quid interim administraverit, tenetur, p. 2. c. 19. n. 16.
Tutor administrator, & socios, ad hoc, vt teneantur de negligētis, tenentur probare se exhibuisse omnem diligentiam in administratione & exactione debitorum, p. 2. c. 9. n. 18.
Tutor agricola propriis manibus, pupillare prædium colens, & similia faciens, ultra decimam fructuum tepetet, vel reputabit pretium operæ suæ, si solitus est locare operas suas, p. 3. c. 2. num. 19.
Tutor aliquanto inferior petitus à matre præfertur legitimo præcipue avo materno, p. 1. c. 8. n. 75.
Tutor alius dari potest, in locum testamentarii tutoris, qui decessit, vel incivitate esse dicit, quando duo, vel plures fuerint tu[illegible] ex testamentarii, ceterum si nullus superest, legitima tutela succedit, & alii casus ponuntur, in p. 1. c. 12. n. 4.
Tutor à matre petitus, si confli[illegible] erit per inquisitionem idoneum esse debet dari à iudice, & ad hoc tenetur, p. 1. c. 8. n. 73.
Tutor [illegible] curator [illegible] negligens fuit in convertendo, pecunias sui m[illegible] in emptionem prædiorum, vel in partem hone[illegible] tenetur & [illegible] præ[illegible] ideo est, tardius hoc [illegible] nam tenetur ad interesse, p. 1. c. 16. & 17. p. 2. c.
Tutor autem in dubio te[illegible] tus, ea qua caussa erit judicādus temporis, p. [illegible] 8. n. 2.
Tutor potest donare de bonis pupilli pro facienda pace ad fa[illegible] p. 2. c. 6. n. 23.
Tutor [illegible] caussa notitiæ non datur ut gerat, sed ut contutores in[illegible] p. 1. c. [illegible] n. 2.
T[illegible] caussa notitiæ datus [illegible] cont tore male geren[illegible]

non fecit suspectos, vel si eos ex vero no[illegible] p. [illegible] 6. n. 13.
Tutor caussa notitiæ recte f[illegible] nisi hoc sit prohibitum, p. [illegible] c. 6. n. 15.
Tutor cogitur tutelam suscipere, etiamsi esset absens & ignorant, p. 1. c. 1. n. 21.
Tutor conjunctus secundum opinionem Angeli in dictione est removend. in totum post litem contestatam, sed non est hoc tenēdum nec etiam ante litem contestatam ut in [illegible] p. 2. cap. 18. num. 13.
Tutor conventus non ex cōmuni, sed ea proprio dolo non habet beneficium divisionis, p. 1. c. 15. n. 26.
Tutor credens se tutorem, non tenetur de periculo, si vere tutor non sit, p. 3. c. 8. n. 22.
Tutor creditor pupilli in pecuniam non potest sibi satisfacere in bonis immobilibus, p. 2. c. 9. n. 49.
Tutor cui competit ius retinendi reliqua [illegible] vat pupillo finita tutela, nihilominus potest ea peter[illegible] p. 2. c. 20. num. 18.
Tutor cui jure Gallico datur fructus ausu [illegible] fructus, qui renascuntur, p. 3. c. 25. n. 5.
Tutor cum secundus datus habet tutorem impeditum p[illegible] mus desinit esse tutor, & tenetur hic secundus [illegible] servare, & magis dicitur administrator quam tu[illegible] unde in omnibus quæ sunt juris, auctoritatem non potest interponere nec gerere, ut in n. 47. 48. & 49. p. 1. c. 9. n. 46.
Tut. curator, vel prælatus an possit alienare sine decreto mo[illegible] dina & alia bona, sita juxta flumen obnoxia [illegible] undationi, p. 1. c. 5. n. 61.
Tutor curator, & administrator Principis, vel alicu[illegible] optimatis, potest pro dignitate domini facere donationes & re[illegible] siones, p. 2. c. 6. n. 9.
Tutor curator, vel alius administrator potest reprehendere jure saoguinis tem sui patrimo[illegible] ante off[illegible] p. 2. c. 15. n. 18.
Tutor dari debet ad tuenda per[illegible] & [illegible] pupilli, non vero ad unam tantum rē, vel certā ita tam[illegible] statur ut solum ad adeundam hereditatem possit dari tutor, p. 1. c. 1. n. 15.
Tutor dari non debet quamdiu extant consanguinei [illegible] otes de agnatione vel cognatione, licet sint de alieno te[illegible] rio, p. 1. c. 2. n. 27. & 28.
Tutor datur principaliter personæ, quia tene[illegible] ncipa[illegible] curare educationem atque institutionem illius [illegible] undat[illegible] datur tamen bonis in universum, p. 1. [illegible] n. 19.
Tutor datus à judice sæculari non habet potestatem in bonis spiritualibus vel Ecclesiasticis pupillo competentibus, p. 3. c. 32. num. 4.
Tutor datus à patre qui caussam mutavi[illegible] puta, qui [illegible] am factus est iniuicus, vel de dite pauper, non est [illegible] ndus à judice, p. 1. c. 10. n. 17.
Tutor datus à patre suspicionis one ignaro [illegible] 2. c. 18. n. 2.
Tutor datus à patre quamvis suspectus con[illegible] modo patet confesius fuisset, & non ignoraffet de [illegible] one, ibid. n. 9. datus caussa notitiæ dicitur ille, q[illegible] cipue datur, ut instruat contutores qualitate [illegible] tum pupillorum ignorantes, p. 1. c. 17. n. 2.
Tutor datus caussa notitiæ tutor est, & talis app[illegible] inopi alimenta debentur, p. 1. c. 17. n. [illegible]
Tutor caussa notitiæ datus, dux & oculus est ce[illegible] p. 1. c. 17. n. 4.
Tutor datus caussa notitiæ in omnibus pertinent[illegible] nistrationem & accessionem, tenetur ut ce[illegible] periculo suo omnes obligat, p. 1. c. 17. n. 5. & 6.
Tutor caussa notitiæ datus non debet gerere, quoniam [illegible] hoc [illegible] tur, sed ut ceteros [illegible]
Tut. dat. filio posthum[illegible] administrans ante [illegible] tivitatē [illegible] mu non debet habere pro illo temp[illegible] bene & utiliter administravit post ejus nat[illegible] ejus vita, p. 1. c. 17. n. 16.
Tutor datus in testamento conti[illegible] habens postea [illegible] testatore præsumitur ex hoc revocatus [illegible] diu [illegible] vixerit, & [illegible] p. 2. c. 18. n. 25.
Tutor datus ex inquisitione ut recte [illegible] datus, [illegible] ere debeat, p. 1. c. 3. n. 21.
Tutor datus à patre existente ma[illegible] medio ad firmandus, p. 1. c. 3. n. 21.
Tutor datus à patre filio impuberi, qu[illegible] si eum heredem instituat, confirmand[illegible]
Tutor dat[illegible] satisdare tenetur tempu[illegible] num. 25. & 26.
Tutor, duæ limitationes assi[illegible] tur, n. 27. d[illegible] auctorum [illegible] tum jud[illegible] um qu[illegible] odo prædi[illegible] ad d[illegible] as qui juris di[illegible]
Tutor d[illegible] to ad unum ant cul[illegible] ad ad nu[illegible]

inventarium facere non tenetur, licet tutius sit, quod illud faciat, & in eo tantum ponat jus adeundi illā hereditatem, p.2. cap 1, n.54.

Tutor dari non potest surdus, mutus, mente captus, hoc est, furiosus, prodigus male morigeratus, minor viginti quinque annorum, mulier, nisi sit mater & avia, & renunciet Vellejano, p.1.c.7.n 2.& 3.

Tutor dativus cedit legitimo, legitimus testamentario, p 1.c.2. num. 24.

Tutor dativus qualis esse debeat, p.1.c.16, n.30.

Tutor datur principaliter personæ, & secundario rebus, curator vero principaliter rebus, & secundario personæ, p.1.c.1 n.37

Tutor debet bona pupilli recte & fideliter administrare, & non minorem curam, affectionem & diligentiam habere in gubernando & administrando rem pupilli quam propriam, aliter enim de neglectis & male administratis & indebite tenebitur præter duos casus relatos in n. 205. & an talis liberatio relicta per testatorem prosit heredi tutoris, nu.126. p. 2. c. 1. num.124.

Tutor debet petere interesse secundum mercatorem qui dat minus ut in n.9.p.2 c.9, n.9 debet usuras, etiam finito officio, usq. ad diem, quo tutel. restituit; heres tutoris tenetur ad usuras pecuniæ, quæ in ejus manus pervenit, p.2. c, 9, n.20.& curator tenetur ad actus inchoatos per tutelæ & cur dehn entiā non perfectos, administratione nondum in curatorem translata, p.3, ca, 1. n 100. & curator tenetur ad id quod acquirere potuerunt, & non acquisierunt, p.3. ca. 1. n.101.& curator potest esse quicunque qui non reperitur prohibitus p.1. c.7 .1. & curator desertis intuitus pupilli permisse cum rationibus suis est in culpa, & juratur in litem contra eum, p.3.c. .n, 58 durante tutela non potest vectigalia conducere, conducta tamen ante retinet, p.1 c. 29, n.17.

Tutor & administrator, qui in ejus usum & utilitatem bona minoris converti tenetur ipso jure in duplum & ad damnum & expensas, & interesse minoris solvenda, p 2. , n.132.& coadjutor Regis æquiparatur, & uterque liberam habet administrationē, p.3.c.11.n.5. & curator decimat lapides ex lapidicina provenientes, etiam qui non renascuntur, dummodo alias fundus utilior & fructuosior reddatur, p.3.ca.15. nu, 6.& curator in ratione quam reddit suæ administrationis reputare potest decimam sibi debitam, & salarium, quod sibi debetur pro administratione, ut in n.14.

Calculatores debent admittere, hanc reputationem, quando in eis non fuerit exortum aliquod dubium rationabile, ut in n.15.p.3.c.39.n .

Tutor & curator à quo tempore incipit lucrari decimam, & n. 2.p 3 ca.42 n.1 & tenētur lites torque instruant, & hoc si injuste, temere, & calumniose id faciat, nec sufficit temeritas, sed requiritur, quod calumniose egerint nomine pupilli, p.3.cap.1, nu, 104 1.& 106.& curator tutela vel cura durante non potest cogi regulariter rationem administrationis reddere, sed bene possunt conveniri speciali actione furti, p 3. c.1, n.110.& curator an durante officio possint conveniri pro rationibus suæ administrationis reddendis, n.eoc, & numeris sequentibus, p.3.c,1.num.165. & curator librum rationum conficere tenentur sub pœna non conficientis inventarium, adeo, ut etsi testator remiserit confectionem inventarii, adhuc librum rationis omisisse non videatur, p 2.c.1.n.112.&113.

Tutor & curator perseverare tenetur in connexis ante translationem administrationis in alium, non vero post, p.2.c 19 n.15,

Tutor & curator, eorumque heredes finita tutela vel cura tenentur rationem reddere administrationis, p.3.c.1.n 2. & curatur imminente periculo in rebus minoris & ipsius administratoris, quam præponere debeat, & salvare, & num.128, & quid dicendum in dubio, n.129.p.2.c.1.n.127.

Tutor & prælatus æquiparantur, valetque argumentum de uno ad aliud in favorabilibus, p.3.c.8. n.8.

Tutor etsi ex scientia tutor sit, gesta tamen ab eo non valent quousque solennia servaverit, p.3 c 9.n.5.
tutor etiam accedente judicis decreto non potest bona immobilia donare, p.2.c.6. n.7.

Tutor ex iensa tutela alicujus minoris invitus non cogitur esse curator deinceps ejusdem minoris, etiamsi pater familias qui eum tutorem dedit adjecerit, se eum curatorem dare, p.1.c.21. n.10.

Tutor vel curator administrans vel patiens se confirmari præjudicat sibi in excusatione, p.1.c.21. n, 35.

Tutor ex quo scivit se tutorem datum & administrare cessavit, suo periculo cessavit, p.3.c.1.n, 102.

Tutor faciendo pacem pro pupillo dicitur utiliter pro eo agere, etiam quod de pupilli bonis aliquid donaret, vel damna & interesse remitteret, p.2.c 1.n.71.& 73.

Tutor gerens per contutorem debet habere decimam, non enim videtur cessare sed gerere, nihilominus tamen gerenti plus solvendum est quam non a [illegible] p.3.c. [illegible] & 12.

Tutor Hispalensis, hinc est rerum [illegible] conveniens & exigens ibi debitorem redditorum [illegible] ubi erat alius tutor, decimabit præd. redditus, p.3 [illegible] n. 16.

Tutor hodie attento jure Regio non p[illegible] emere rem pupilli sive palam sive vana fide sub pœna dicta l 23 tit. lib 5. nov. collect. reg. præterquam si talis emtio fiat a tutore cum judicis auctoritate, & decreto, vel contutoris, p.2.c.15, n.19.

Tutor honorarius, vel datus caussa notitiæ tenetur facere inventarium, p.2.c 1 n, 51.

Tutor honorarius non administrat, p.3 .6. n 2.

Tutor honorarius datur ut pupillus sit magis honoratus, ejus auctoritate & protectione, p 1 c. 17 n, 1.

Tutor honorari⁹ non tenetur jurare, se omnia recte & ad minoris utilitatem gesturum, nec prætermissurum utilia, nec admissurum inutilia, p.3 c 6. n.4.

Tutor honorarius tenetur facere inventarium, p.3.c.6, n.16.

Tutor honorarius non potest matrimonium contrahere cum pupilla, p.3.c 6. n .

Tutor illegitimus vel falsus, qui non erat tutor aut inventarium, & cetera solemnia non fecit, item procurator falsus an teneatur de evictione p.2.c.13 n 4.

Tutor impuberis solus potest facere pacem explosa distinctione, de qua hic p 1.c. .n.19.& 2 .

Tutor in casu certo quod non potuit salvare res pupilli, sed suas, non est in culpa, c.1.n. 30

Tutor in caussa propria non potest sibi auctorare nisi hæc auctoritatis inter [illegible] ad utilitatem pupilli principaliter trāsferatur, p.2. 9 5

Pupillus tutore ante non potest ipsi tutori fideicommissum restituere, 2. 9, n 45

Tutor in dubio præsumitur nomine sui pupilli emisse, , .10, num 5.

Tutor jure communi sua auctoritate, potest emere a pupillo majore infante palam & bona fide, p 1. 5. n 1,

Tutor invalidus non potest in gesti conveniri actione tutelæ, sed negotiorum gestorum, p.3 8. n 17.

Tutor lata sententia condemnatoria contra inimicos pupilli pacem facere possit, injuriamque remittere 2. . 22

Tutor legans aliquid pupilli creditori ex caussa tutelæ non censetur hoc facere animo compensandi, nisi contrarium caverit testator, ut in n. 4.p.2.c. 14 n.23.

Tutor legitimus ante præstitam satisdationem, nec procuratorem, nec actorem in judicio facere potest, nec per se ipsum comparere, alias processus erit nullus, nec administrat nisi tempore peritura, vel nisi forte patrimonium pupilli sit modicum, p.1.c.12.n.15.

Tutor legitimus etiam valde dives tenetur satisdare, p.1.c.12; num 19

Tutor liberatus per testatorem a rationibus reddendis, si tamen sine decreto judicis tutelam administravit, tenetur rationem reddere, p.3.c.1 n.48.

Tutor licet in dubio teneatur utilitatem pupilli præferre suæ, secus est ubi constat, quod sit facias commodum pupilli non potest facere suum, p.2 c 14.n 8

Tutor licet tutela finita, perfecerit domū cœptam durante pupillari ætate non tamen tenetur a , p.2.c 19. n.13.

Tutor litem cœptam in prima instātia, vel in gradu appellationis durante tutela ea finita prosequi tenetur, nisi de curatore adulto provide fecerit, p 2.c 19 n.11.

Tutor malus non est tutor, sed prædo, p 3.c.14, num.18.

Tutor manifeste prodigus datus à parte pupilli fieri non debet confirmandus est, p.1. . 3. n.10.

Tutor negligens removeri potest & debet à tutela, & cura, & omni alio munere & removeri potest propter generalem suspicionē, nec oportet tunc exprimere caussā suspicionis, p 2. c.18 n.19 & 20.

Tutor nominatus non erit tutor, ubi duo sunt ejusdem nominis, & nescitur de quo senserit testator, & intellige, ut ibid.p. 1, n.7.8.9. 10.& 11.

Tutor nomine pupilli minoris septē annorum, vel majoris hujus ætatis absentis debet agere & defendere jus ejus omnibus caussis movendis tam per eum quam contra eum: duplex praxis contra hoc refertur, p.2 c.4. n. 2 & 3.

Tutor nomine pupilli more civitatis potest [illegible] in encenia magistris & suis conjunctis, & remittere debitum non liquidum ex rationabili caussa, p.2.c.6. n.25.

Tutor non conficiens inventarium quando tenetur id conficere incidit in suspicionem furti rerum minoris, & potest subjici torturæ, & caussam dicit in carceribus quod etiam procedit de jure Canonico & in clerico tutore, juraturque præterea contra eum in litem, ut in n.27. sed non contra ejus heredem,

[illegible] suu [illegible] n. 8. afficitur [illegible] sufficiens pa. 2. c. 1. n. 29. [illegible] fuerit, pro [illegible] administrationem [illegible] & removeri [illegible], non tamen [illegible] inventario, sed [illegible] confectionem inventarii, & ad gerendum, [illegible] quocunque p. 2. c. 1 n. 19.

Tutor non excusatur, si p[illegible] reputatum fidelem & diligentem [illegible] nu. 118 non est necesse ut habeat eandem [illegible], ibidem, n. 5 non potest auctoritatem p[illegible] qui [illegible] principaliter [illegible] p. 2. c. 15. n. 4.

Tutor [illegible] compositores compromissarios [illegible] & [illegible] p. 2 ca. 6 n 12.

Tutor non potest [illegible] in prejudicium filii, p. 2 c. 6. n. 22.

Tutor non potest opp[illegible] tutelæ propter defectum inventarii [illegible] p. 2. c. 1. n. 76.

Tutor non [illegible] instituat pupillum bonis [illegible] & sic juratæ [illegible] p. 1. c. 1 n. 36.

Tutor non tenetur [illegible] de [illegible] cujus exactio carior esset, quam [illegible] p. 2. [illegible] n. 57.

Tutor non tenetur [illegible] tutelæ, nisi à die scientiæ, p. 3 c. 9 num. 6.

Tutor non tenetur [illegible] mobilia in inventario scripta, [illegible] consumpta secundum naturam [illegible], p. 3. c 1. 94.

Tutor non tenetur mittere triticum & alias res ubi plus valeant, ut [illegible] namque est eas vendere, ubi existunt, neque tenetur expectare tempus, in quo majori pretio vendi [illegible] præsertim [illegible] corrumpantur [illegible] pretio ordinario ubi non vendantur, utile tamen est diem venditionis [illegible] p. 2 c. 1. n 120. & 121.

Tutor non tenetur ponere in inventario debita pupilli, de quibus in bonis suis non reperitur instrumentum, sed postquam ea exegerit, ponet in inventario, sicut res de novo obvenientes. p 2. c 1. n. 92.

Tut. olim qui pecunias pupilli in suos usus propria auctoritate convertebant, tenebantur usuras pupillo dare, pa. 2. ca 9. n. 3.

Tutor per legatum generale sibi factum a testatore a rationibus reddendis est absolvendus ab ea actione, quod inventarium non [illegible], p. 3 c. 1. n. 47.

Tutor petitus a matre, [illegible] idoneus, facta inquisitione judex potest [illegible] p. 1. c. 8 n 72.

Tutor plus æquo in alimentis pupilli consumens non id reputat. p. 2. c. 3. n. 7.

Tutor post pupillarem ætatem administrans, sive scienter vel ignoranter [illegible] faciat non obligatur de periculo administrationis illius temporis, p. 3 c. 19. n. 5.

Tutor potest dari in testamento pure vel ad tempus, vel sub conditione juxta testatoris voluntatem, p. 1. c. 11. n. 1. & 5.

Tut. pot [illegible] ut res ponantur in inventario, p 2 c. 1. n. 65.

Tutor potest omittere confectionem inventarii quando pupillus inops esset, ita quod forsan major esset expensa, quam pretium [illegible] pupillaris p. 1 [illegible] n. 47.

Tutor potest recusare solutionem rei illicite acquisitæ pupillo faciendā, cū teneatur [illegible] de ejus restitutionem, par. 3. cap. 31. n. 6.

Tutor postumi antequam in lucem ipse postumus edatur, transactionem facere non potest, p. 2. c 7. n. 21.

Tutor potest [illegible] repudiare legatum sibi a testatore relictum, etiam si caverit testator, [illegible] eo legato sit contentus [illegible] pro administratione, & labore tutelæ, nec aliud [illegible] ratione decimæ petere possit, adhuc namque poterit repudiare hoc legatum cum protestatione deducendi decimam a lege sibi delatam. p 3 c. 5. n. 81. potest [illegible] solvere quod pupillus sibi debet, [illegible] tempore debitæ moræ desinunt currere usuræ hodie interesse, & hoc ubi ea pecunia sit æstimata ad emptionem prædiorum, ut in n. 42. & quod si debitum [illegible] simplex sine usuris, n. 43 & [illegible] alio debito quocunque, præter mut[illegible]um, n 47. duo tamen [illegible] tut ad hoc, ut tutor [illegible] sibi solvere, ut in n. 46. [illegible] 4[illegible] præsentat simul cum pupillo, & præsentatur ab eo præsentatore [illegible] a pupillo si pupillus infans sit. p. 3. ca 29 nu. 7 [illegible] solvisse de pecunia pupilli, præsertim quando administrator non erat dives, ut posset præsumi eam pecuniam, qua [illegible] solvisset suam [illegible], p. 2 ca. 10. n 8. [illegible] absens caussa reipublicæ dato ob id curatori minori desinit esse tutor, & secundum curator est. p. 1, ca. 19, nu, 50, principaliter datur personæ, secundario rebus, p. 3. c. 3. num 2. prius ostendere d[illegible] [illegible] exitus, p. 3, cap, 1, n. 51. pro salute animæ

pupilli potest ab quecunque [illegible] restituere. & ibidem, an possit [illegible] pretii pro re minoris vendita in pub[illegible] p. 1. c. [illegible] n. 11. pupillarem pecuniam in [illegible] non convertens ultra interesse pupillo solvendum removetur, p. 2. c. 18 n. 24.

Tutor pupilli esse non potest [illegible] cujus filius est [illegible] ditor minoris, si pater habet usum [illegible] p. 1. ca 20. n. 10 pupilli potest munera solemnia [illegible] parentibus & cognatis pupilli de bonis ipsius, si secundum qualitatem & consuetudinem hoc facere debuit, do[illegible] pupilli nobilis tutore, p. 2. c. 6 n 10.

Tutor quando possit præstare pupillo necessarias honestas recreationes & eleemosynas, p. 2. c 6. n 11.

Tutor qui alias a patre pupilli emit fundum, potest [illegible] sibi tradere p. 2. c. 9. n. 5. qui aliquid usurarie acquisivit [illegible] illud restituere, etiam si pupillus id [illegible] p. 3. cap. 31 n. 11.

Tutor qui tempore susceptæ tutelæ erat pauper & postea reperitur dives, an præsumatur ditatus ex [illegible] dulitia & numeris sequentibus per [illegible] in favorem tutoris, nisi [illegible] indiciis con[illegible] n. 2. & sequentibus, & n. 20. rationes pro[illegible] n. [illegible] & 4. nonnulli tamen tenent contrarium, ut in [illegible] præcedens sententia est cōis & tenenda, & n 18. amplia[illegible] ut præcedat [illegible] curatore. & numeris sequentibus ampliatur [illegible] dis, p. 3 c 46. n. 1.

Tutor qui aliquid supprimit in libro [illegible] furandi præsumitur, p 3. c. 1 n 74. qui bona fide [illegible] a patre pupilli perfici non tenetur, p. 2 ca 1 n. [illegible] q[illegible] nuat mercantiam, vel negotia patris pupilli [illegible] mine ipsius pupilli continuare, p. 2. c. 10. nu [illegible] qui [illegible] nias magnas ad societatem officii in personam a[illegible] postea de[illegible], & prædictæ pecuniæ fuerunt perditæ ad damnum earum, ratione de qua hic, p 2. c. 9. n. 14.

Tutor qui emit rem a patre minoris defuncto, potest tradere absque alia solemnitate p. 2. c. 5. n. 6[illegible].

Tutor qui jam administrationem bonorum pupilli deposuit [illegible] rem pupilli, ut quilibet extraneus emere potest, [illegible] rationē tutelæ reddiderit, p. 1. ca. 15. n 20. [illegible] inventario [illegible] apposuit omnes res, dolo fecisse vid[illegible] quia tempore confectionis inv[illegible] quæ res lib[illegible] essent, ut in n. 7. præterquam in [illegible] hæredibus patris [illegible] mobilium in eadem domo existent [illegible] non possunt allegare ignorantiam, ut in n 8. & 9, [illegible] & protestatio [illegible] officiat tutoribus & [illegible] sitionis in inventario aliquarum [illegible] p. 2. c. 1. n. 9.

Tutor qui inventarium non fecerit [illegible] totum removetur, idemque est, qua[illegible] pupillam aute tempus vel non condigno maritare voluerit, p 2 c 18. n. 12.

Tutor qui in dolo versatus fuerit, ut quia dedit pupillam indigno. tenetur ad interesse pupillæ, p. 2 c. 11. n 12.

Tutor qui jure Gallico fructos lucratur non lucrabitur [illegible] ones pupillo obvenientes, p. 3. c. 30. n. 15

Tutor qui neglexit præstare alimenta pupillo, puta, [illegible] a domo nulla facta provisione removeri potest, & qu[illegible] judex facere debeat, p 2. c 3. n 48 & 50 qui no[illegible] ad damnum pupillo resarciendum, ob non exc[illegible] pecuniæ pupillaris, vel omissam comparationem [illegible] extra ordinem coercebitur. p. 2. c 9. n. 19 qui p[illegible] bitam a se ipso non exigit, quæ in emptionem præ[illegible] non convertit ad interesse pupillo tenetur, p. 2. c. 9. n 18.

Tutor qui post finitam tutelam administrat tanquam tu[illegible] men falsi committit, p 3. c. 19 n. 2. qui post pubert[illegible] in administratione perseveraverit [illegible] tutelæ a[illegible] tempori[illegible] rationem præstare cogitur, alias secus, p. 3. [illegible]

Tutor qui rationem reddidit, & instrumenta ac jura [illegible] non cogitur litem cœptam perficere. p. 2. c. 19 n 2.

Tut. qui reipublicæ caussa abest, desinet esse tutor p 3. c. 10. n. 2.

Tutor qui repertorium non fecit, dolose te[illegible] quod pupillo interfuit, quod ex jurejurando in litem æst[illegible] ut in [illegible] num. 18. ubi quod bonorum usurpator reputa[illegible] subjacet, & in duplum rei non scriptæ p[illegible] p. 2 c. 1. n. 1[illegible].

Tutor debet reficere prædia & cetera [illegible] quæ d[illegible] ratione reparatione indigent, colereque præ[illegible] prout expedire judicaverit, & tenetur [illegible] vendere seu permutare, [illegible] que alienare [illegible] tas, jumenta minori non necessaria, triticum, [illegible] oleū, atq; his similia, p 2 c. 1. n. 119. Reges an le[illegible] p. 1. c. 18 n 47. regulariter non est alendus de bo[illegible] si sit pauper, ut in n 13 p. 3 c. 1. n 132.

Tutor regulariter tenetur de levi culpa, præterq[illegible] dis debitoribus pupilli, in quo non tenetur [illegible] lata culpa requiritur. p. 3 c. 1. n. 97.

relictus ab inimico suo nuper reconciliato jam mortuo, non habet excusationem tutelæ, p.1.c.21 nu.11. relictus à matre an debeat confirmari cum inquisitione vel sine ea attento jure regio, p.1.c.4. n.8.

Tutor relictus à matre filio an debeat satisdare, p.1 c.4.n.10.

Tutor remotus à tutela tanquam suspectus, aliter quam per accusationem non efficitur infamis, p.2.c.18. n.22.

Tutor reparare debet sarta tecta, ne pupilli frumentum pluviis corrumpatur, p. .c.1 n.118. repetit à pupillo contrario judicio tutelæ quidquid in alimentis impenderit, p.2.c.3.n.16.

Tutor rusticus vel curator aliusve administrator qui pedes iter facere solet pro pupillo, eques non debet proficisci, p.3, c.1.n.136. scriptus à patre filiis suis vel non justo testamento, aut non ut lege præcipitur, confirmari debet perinde ac si testamento tutor esset, ad cujus imaginem remittitur ei satisdatio, nec tunc requiritur inquisitio, p.1.c.6 n.2. scriptus à patre avi non justo testamento, aut non ut lege præcipitur confirmandus est à judice absque inquisitione & satisdatione, p.1.ca.3.nu.4 saltem interpellatus debet creditori satisfacere de bonis pupilli minus damnosis, si apud pupillum non est pecunia, vendendo dicta bona, p.3.c.1 num.99. se defendere aut excusare non potest à solutione interesse minoris omissi, si dicat cautius egisse mutuando pecunias pupilli, quam si illas deposuisset ad partem honesti lucri, p.2.c.9.n 22.

Tutor semper videtur administrare tutorio nomine, etiamsi non dicat, si tamen sciebat se esse tutorem, secus si ignorabat, p 3 c.9.n.9. si antequam accusetur suspectus fecerit solemnia omissa, non poterit per hoc accusari suspectus & admittitur ad agendum & ad administrandum, secus si post querelam factam de removendo ob solemnia non facta ea facere voluerit, p.2.c 18.n.16. si non fecit inventarium, non valet auctoritas ejus, p.1.c 12 n 34.

Tutor si rationem debito tempore reddere differat, aut neglexerit etiam si postea eam reddat, ut suspectus est removendus, p.2 c.1.n 20.

Tutor si tanquam tutor agat juri suo non præjudicat, sicut si proprio nomine consentiat alienat. vel si propria bona obligavit, p.1. c.1.n.22. tempore finitæ tutelæ existente solvendo sequentis temporis periculum ad tutorē non pertinet, p.1.cap.19.nu.47.

Tutor administrare tenetur bona & res pupilli, nempe, domum fulcire, agrum curare, debita exigere, p.2.c.1. n.123.

Tutor tenetur pecuniā pupillarem convertere in emptionem prædiorum venalium, alias tenetur ad interesse honesti lucri, si pecunia esset sufficiens ad illorum emptionem, vel pecuniā deponere ad licitum & honestum lucrum apud fidelem mercatorem, & prædictum interesse declaratur per juramentum in litem, ut n.81. limitatur tamen, ut in n. 82. p.3. c.1.n.80. & 82.

Tutor tenetur pupillum bonis moribus instituere, faceretque eum legere & scribere, nec non & officium suæ conditioni & facultatibus suis aptius discere, & juxta eas alere, p.2.c.3.n.1.

Tutor tenetur erga pupillum ad ea omnia quæ diligens paterfamilias solet expedire, p.2.c.3.n.49.

Tutor tenetur reficere expensas si mutaverit aut emendaverit libellum nomine pupilli, idem erit si fuerit condemnatus in expensis propter perem ptam instantiam, vel si non appellaverit, vel appellationem non fuerit prosequutus cum bonam caussam minor habeat, p.2.c 4.n.17.& 18.

Tutor tenetur defendere pupilli caussam, nullamque utilē occasionem omittere, p 2.c.4 n.19.

Tutor testamentarius satisdare non tenetur, & ideo ob satisdationem non præstitam accusari non potest nec propter omissionem promissionis de faciendo utilia, ut in n.22.p.2.c.1.n.21.

Tutor testamentarius expendens legatum in testamento sibi relictum an teneatur compensare illud cum decima, pa.3.cap.5. num.76.

Tutor testamentari⁹ non administrans tutelam, amittit legatū sibi relictum in eo testamento, p.1.c.22. n.9.

Tutor testamentarius cui est relictum aliquod legatum cum injunctæ tutelæ onere, si, etsi velit, non potest assumere tutelam propter militiam vel aliam caussam, non amittit prædictū legatum, p.1.c.22.n.10.

Tutor testamentarius recusans tutelam, vel se excusans ab ea, non amittit legatum sibi relictum, quando constat testatorem alia contemplatione reliquisse, quam ob recompensanda onera tutelæ, p.1.c.22 n.11.

Tutor testamentarius consanguineos testatoris non amittit legatum ei relictum ob recusationem tutelæ, p.1.c.22. num.12.

Tutor testamentarius recusans tutelam non amittit legatum sibi relictum cum onere restituendi, p.1 c.22.n 13.

Tutor testamentarius non attento jure novissimo authen. semper & indistincte amittat legatum sibi relictum in eodem testamento recusando tutelam, eo quod testatoris voluntatem non adimpleat, p.1.c.22.n.14.

Tutor testamentarius recusando tutelam, licet amittat legatū, non tamen amittit substitutionem pupillarem, p.1.c.22. n.15.

Tutor testamentarius quoties venit confirmandus, si confirmetur est testamētarius, ac proinde est præferēdus legitimo, p.1.c.1.n.25.

Tutor testamentarius etiam inventarium conficere tenetur, p.1 c.1.n 16 testamentarius satisdare non debet, neque tenetur, nisi sit malæ famæ, & incognitus testatori, p.1.c.5. num.1.& 4.

Tutor testamentarius non potest administrare sine judicis decreto, nisi aliud testator disposuerit, p.1.c 5.n 6.& 7.

Tutor testamentarius potest etiam suspectus postulari, p 2.c 18. n.23. testamentarius præfertur legitimo dativo matri & aviæ sed mater & avia præferuntur legitimo, & dativo, p.1.c.1.n.6. & 7 legitimus deficientibus testamentariis matre & avia succedit in tutela, p.1 c.2 n. 13. testamentarius recusans tutelam vel excusans ab ea, regulariter amittit legatum, & quidquid à testatore in testamento erat relictum & quomodo procedat, n.2.& 3 p 1.c.22.n.1.

Tutor testamento datus si hoc ignorans gesserit non tenetur quasi tutor, p 2.c.17 n 7.

Tutor testamento datus non potest appellari honorarius, si ei injungatur cura exigendi rationem, p.3.c. 6 n..

Tutor tutela finita non solum tenetur minori petere curatorem, sed etiam debet ei administrationem transferre & rationem reddere, p.2.c.19 nu.14 & 2 ubi taxario alimentorum est immodica potest illam restringere, p 2.c 3 n 18. vel administrator non tenetur ponere in inventario id quod se minor non est sed an res depositas vel commodatas, & sic alienas repertas in bonis pupilli teneantur ponere, agitur in n.98. part,2. cap. 1. num. 97

Tutor vel administrator bonorum præsumitur sibi satisfacere de credito, & procedit etiam in mulieribus administrantibus bona pupillorum circa repetitionem suarum dotium, p.2.c.9. n.51. vel curator, ejusve filius, vel nepos . matrimonium contrahere non poterant cum pupilla adulta, quod adeo verum erat ut matrimonium contractum inter prædictas personas nondum reddita ratione tutelæ, vel post redditam nondum exacto vigesimoquinto anno, & alio utili anno esset nullum, alias secus, p.2.c.12.n.1. 2.& 3.

Tutor vel curator vel sive administrator necessarius contrahens nomine officii non tenetur de evictione, fallit hæc conclusio duobus modis, ut in n.5.& 3. infra p.2. c.13. vel curator an possit persuadere alicui morienti, ut sibi relinquat quod pupillo suo relinquere volebat, ponitur & resolvitur bimembris, n.4. p.2.c.14 n.3. vel curator tunc dicitur palam & bona fide contrahere quando adhibito alterius contutoris consensu emit, idem est quando tutor cum auctoritate judicis contrahit, ut in n. 7. verius est ut tunc quoque jure communi attento requiratur inter ventus amicorum, ut in n.8.p. 2.ca. 15. n. 6. vel curator tenetur in toto administrationis negotio de gestis & neglectis, p.2.c. 16.n 4.

Tutor vel curator tenetur horrea reficere & verus frumentum vendere, nec tenetur id vel triticum minoris conservare in tempus caristiæ, sed potest vendere occurrenti & cōi pretio, nec tenetur mittere in alium locum, & in rationibus suis debet ponere tempus venditionis alias suspicitur temporibus majoris valoris, part.2. cap 18. num. . vel curator tempore redditionis rationis exhibere debet libros rationum administrationis rei pupillaris, p.3.c.1.n.45.

Tutor vel curator convertendo pecunias minoris in propriā utilitatem potest dici prædo, & contra eum in litem juratur, p. 3.c.1.n.51. vel curator tenetur restituere adulto instrumenta, alias potest adversus eum ob dolum vel latam culpam in litē jurari, p.3.c.1.n.91.

Tutor vel curator tenetur sibi consignata non legitime alienata tanquam reliqua restituere, p.3.ca 1 n.92.

Tutor vel curator debet rationem reddere fructuū & redditu secundum quod communiter percipi potuisset, part.3. cap.1. num. 93

Tutor vel curator tenetur reddere pupillo librum rationum finita tutela vel cura necnon & heres tutoris vel curatoris, p.3. c.1.n. & 6, vel curator tenetur si dolo vel lata culpa neglexerit exigere, p 3. n.96.

Tutor vel curator inutiliter datus à patre, confirmatur à judice sine inquisitione, secus vero si ab alio detur, part. 1. capit. 3. num. 17.

Tutor vel curator legitime datus non potest incipere administrare antequam decretum judicis accedat, p. 1. c. 3. n. 21.

Tutor vel curator non potest administrare ante inventarium alias infamis est & potest ut suspectus revocari, & gesta ab eo, & ante confectionem inventarii sunt ipso jure nulla, ut in n.58. & contra illos est præsumptio juris, & de jure, & potest jurari in litem, ut ibidem, & n 59. limitatur, ut in num. 60. & 66.p.2.c.1.n.57.

vel curator ante decretam administrationem & confectionem inventarii potest gerere ea quæ ad utilitatem pupilli spectant, dummodo non possint obesse pupillo, sed tantum prodesse, ut in n. 68. p. 2. c. 2. nu. 66.

Tutores vel curatores non tenentur conservare frumentum vel vinum minoris in tempus caristiæ, sed possunt id vendere occurrenti & cōi pretio, nec tenentur mittere in alium locum, p. 2. c. 1. n. 52.

Tutor vel curator in rationibus suis ponere debet tempus venditionis alias in ejus præjudicium inspicietur tempus quo plurimum illo mense vel anno valuit, debet tamen expectare tempus congruum, & vendere justo pretio, & in loco fori, & ad utilitatem minoris, & non ad beneplacitum suum, alias tenetur ad interesse, p. 2. c. 1. nu. 63. & 64.

Tutor vel curator agens ante inventarium removetur, quia non potest agere, nec conveniri in judicio, nec extra inventario non confecto, & quid si sit cœptum inventariū non tamen perfectum, p. 2. ca. 1. n. 74. & 77. licet de stylo curiarum aliud servetur, ut in n. 79. vel curator inveniens thesaurum in fundo sui minoris, integre sibi dimidiam ejus percipiet partem ratione inventionis p. 3. c. 26. n. 19. & 20.

Tutor vel curator datus a judice ecclesiastico minori clerico ad sua bona administranda salarium condignum habere debet, vel decimam per imitationem legis civilis, quia defuit in hac specie jus canonicum, p. 3. c. 12. n. 6.

Tutor vel curator potest prohibere minorem ejusque curatorem, ne se inscio fructus colligat, nisi misso inspectore, ut sibi consulat pro sua decima, p. 1. c. 39. n. 2.

Tutor vel curator qui restituit pupillo majori facto integre res suas potest ab eo condicere decimā, licet non a tertio possessore fructuum, p. 3. c. 39. n. 6.

Tutor vel curator potest retinere res pupilli vel adulti penes se existentes, pro sua decima p. 3. c. 39. n. 7.

Tutor vel curator potest suam decimam consequi actione tutelæ contraria, imo ea competit etiam adversus quemlibet possidentem rem pupilli, etiam eo nihil petente, ut in n. 17. p. 3. c. 39. n. 16. & 17. vel curator, aliusve administrator qui semel reddidit rationem, reddere illam iterum non tenetur, si ratio sufficienter reddita fuerit, sec° alias in n. 16. p. 3. c. 1. n. 114.

Tutor vel curator eas expensas pro pupillo faciat, quas pro se fecisset, p. 3. c. 1. n. 137. vel curator, vel alius administrator an teneatur solvere mercedem domus minoris, vel domus, in qua vixit, p. 3. c. 1. n. 169.

Tutor vel curator ratione administrationis regulariter jure cōi salarium petere non potest, fallit in duobus casibus, potest n. judex ei juste salarium constituere ex justa caussa, quæ relinquitur arbitrio judicis, p. 3. c. 2. n. 1. 2. 3. & 7.

Tutor vel curator peregre proficiscens pro negotio suæ administrationis, an præter decimam fructuum possit deducere & reputare etiam personales expensas necessarias, p. 3. c. 2. n. 18.

Tutor vel curator debet curam habere de pupillo vel adulto, & illum mittere ad [illegible], & secundum illius quantitatem, conditionem & ingenium & facultates facere addiscere scientiam, & artem, debitasque mercedes debitis temporibus solvere magistris & artificibus, alias tenentur, &c. ut hic, p. 3. c. 3. n. 1.

Tutor vel curator ultra decimam fructuum non auditur, si petat quod dedit actori, vel negotiorum gestori, ut nomina debitorum exigeret, & alia faceret incūbentia officio tutoris, n. 21. licens jure cōi attento, quod salarium rustici non debetur, nec datur, ut in n. 22. p. 3. c. 2. n. 20.

Tutor vel curator, aliusve administrator peregre proficiscens an ultra decimam possit capere alimenta, p. 3. c. 2. n. 22.

Tutor vel curator ita demum debet collocare pecunias pupillares in emptionem prædiorum, vel in redditus annuos, si hoc facere potuerit, alias secus & melius est solvere debita pupilli, quam emere prædia & cui incumbat onus probandi potuisse collocare vel non vel convertisse in suos usus, agitur, nu. 29. calculatores regulariter non habent potestatem, aut jurisdictionem ad condemnandum in reliquos [illegible] suum judicium interponendi super reliquis, & interesse juxta distinctionem, de qua p. 3. c. 9. n. 18. 29. 30. & 31.

Tutor vel curator, si usuras exactas ultra suis retinuerit, easdem usuras præstare tenetur, p. 3. c. 6. n. 32.

Tutor vel curator debet describere in inventario bona quæ invenit penes minorem statim quo fuit datus ipse tutor, vel curator, & omnes res des[illegible] debent persigna, latera, & confinia, sicut in libro ponuntur, p. 3. c. 1. n. 93. & 94.

Tutor vel curator effectus surdus aut mutus post susceptam tutelam vel curam, an desinat esse tutor, vel curator, pa. 1. ca. 17. num.

Tutor vel curator mittens pupillæ ad domum sponsi, ejus munera nuptialia, an possit ea pupillæ imputare, part. 2. capit. [illegible] num. 9.

Tutor vel curator aut alius consanguineus pupillæ recipiens aliquid pro ea maritanda, an teneatur id ei restituere, p. 2. c. [illegible] num. 10. & 11.

Tutor vel curator aliter quam constitutum est administrās, tenetur ex mala administratione, & punitur multis pœnis, p. 2. ca. 16. num. 7.

Tutor vel curator pecuniam sui minoris in suos usus convertēs vel si otiosas esse passus est, tenetur ad interesse [illegible] agros non coluit, fructus quos communiter præstare [illegible], p. 2. c. 16. nu. 7. vel curator tenetur ex dolo lata culpa & levi, & de hoc non tenetur in exigendis nominibus debitorum, nec de levissima culpa, & quomodo lata culpa in hoc probatur [illegible] hic, p. 2. c. 16. n. 8. 9. & 10.

Tutor vel curator faciens aliquid quod nomine [illegible] est obligatus facere, licet id faciat nomine proprio, præ[illegible] & censetur facere nomine pupilli, nisi actus [illegible] ipsum spectaret ad pupillum, sed ad ipsius tutorem etiam pertinere posset, ut in n. 4. p. 2. c. 10. n. 2.

Tutor vel curator sublatus ab administratione tanquam suspectus ratione doli remanet infamis, secus [illegible] ratione negligentiæ; lata tamen culpa in hoc dolo non æquiparatur [illegible] alias infamia ipso jure incurreretur, p. 2. c. [illegible] & 8.

Tutor vel curator tenetur collocare in matrimonio [illegible] norem suam eique dotem competentem constituere juxta facultates patris & dignitatem mariti, ut in n. 2. quod si secus ter majorem dotem facultatibus constituat, p. 2. [illegible].

Tutor vel curator alēs & dotās fratres, & sorores pupilli, quos ipse pupillus alere & dotare tenebatur, nihil judiciu[illegible] pupillo, vel ejus substitutis præstare tenetur, idem in prodore & curatore, p. 2. c. 2. n. 14. vel curator negligens in convertendo pecunias pupillares in emptionem prædiorum, vel exercitium honesti lucri, quod interesse solvere debeat, an respectu fructuum prædiorum quæ emere debuerat, per rationē [illegible] lucri pecuniatum, p. 2. c. 9. n. 37.

Tutor vel curator licet justam caussam pupilli tueri debeat, malam tamen defendere non tenetur, alias impensas pupillo imputare prohibemur, p. 2. c. 4. n. 14. & 15.

Tutor vel curator in dubio præsumitur movisse litem animo calumniandi injuste ac temere, p. 2. c. 4. n. 16.

Tutor vel curator hodie tenetur pecuniam pupilli, vel in emptionem prædiorum expendere, vel eam alicui mercatori tradere ad partem honesti & liciti lucri recipiendam, idemque est in aliis administratoribus, & quid in hoc servetur, videas n. 6. nisi in testamento sit relicta tutori liberatio, ut in n. 7. quia tunc non tenetur de neglectis, nec contra eum jurare in litem, nisi in dolo deprehendatur, p. 2. c. 9. n. 5. & 7.

Tutor vel curator in ea pecunia ubi frequens est redditruum annuorum venditio, ut in nostra Hisp. contingit, maxima culpa dignus censebitur, qui pecuniam pupilli in id negotium expendere neglexerit, ac proinde damnandus erit, in id, [illegible] pupilli interest eius pecuniam otiosam fuisse [illegible] apud tutorem vel curatorem, ita tamen [illegible] tius interesse solvatur, ut in exemplo hic p[illegible] num. 23.

Tutor vel curator modicam pecuniam minoris non [illegible] re ad lucrum, p. 2. cap. 9. n. 25. vel curator finita [illegible] novas caussas non potest agere, alias repelli potest, par. 2. c. 19. num. 3.

Tutores vel curatores lites & negotia inchoata durante officio ea finito persequi tenentur, alias faciunt litem suam, p. 2. c. 19. num. 4.

Tutor vel curator finito officio non convenitur passive, par. 2. c. 19. n. 5.

Tutor vel curator non conficiens inventarium mox, id est quāprimum potest, removeri a judice tanquam suspectus poterit, p. 2. c. 1. n. 23.

Tutor vel curator non potest, accipere pro labore administrationis plusquam decimam fructuum de rebus minoris [illegible] etiam si ab ipso ei plus fuerit promissum, ut administrationē susciperat, præterquam in tribus casibus hic positis, p. 3. c. 2. n. 8.

Tutor vel curator deducit decimam ex lapidibus excisis lapidicinarum aperta ante tutelam vel curam, p. 3. c. [illegible] n. 16.

Tutor vel curator non deducit decimam lapidum ex lapidicina ab eo aperta, quando venæ apertio non cessisset in [illegible] omino dum fundi, p. 3. c. 25. n. 17.

Tutor vel curator attento jure 7. partitarum an possit pignorare res mobiles pretiosas minoris, quæ servanda [illegible] non possunt, p. 2. c. 21. n. 3. vel curator minorum si bona eorum habeat, eaque non exhibeat ut pignori capiantur, possunt in carcerem detrudi donec exhibeantur, p. 2. c. [illegible] n. 2.

Tutor vel curator si post decretum præsidis sublata pecunia, quæ ad comparationem possessionis fuerat deposita, [illegible] prædium comparaverit, est in electione minoris rem emptam sibi capere, vel pecuniam cum usuris legitimis, p. [illegible] 83. & 84.

Tutor

De Tutelis & Curis.

Tutor vel curator bona mobilia pretiosa minorum, aurum & vestes ceteraque mobilia pretiosa minoris vendere non pōt sine decreto prætoris, & aliis requisitis ad alienationem prædii rustici, &c. secus vero est dicendum in aliis bonis mobilibus, quæ servando servari non possunt, p.2.cap.21.n.12.& 5.

Tutor vel curator an teneatur ad interesse, pupilli pecuniarum, quas omisit exigere, vel pretii bonorum mobilium, quæ vendere tenebatur & id omisit facere, & n.34 p.2.c.9.n.33.

Tutor vel curator etiam non requisitus tenetur reddere rationem, p.3.c.1. n. 7.

Tutor vel curator, procurator rationem administrationis reddere tenentur etiam post longum tempus viginti annorum, & usque ad triginta annos, p.3.c.1.n.27.

Tutor vel curator in reddendis rationibus debet exhibere inventarium & librum rationis, & alia plura facere & ostendere, quæ hic continentur, p.3.c.1 n.28. vel curator finita tutela vel cura, non minus obnoxius est ad administrandum connexa pristinæ administrationi, sicut tutela, vel cura durante, & periculum ad eum pertinet, p.3.c.19 n.11

Tutor vel curator tenetur a seipso exigere debitum, p.2.c.9. num.40.

Tutor vel curator obligans personam suam & omnia bona sua, finito officio, tenetur ad solutionem, quia hoc faciat nulla lege cogente, p.1.c.1.n.24. vel curator quando reddit rationem, tenetur exhibere inventarium legitimum & perfectum, alias est in dolo præsumpto, & ultra pœnam infamiæ, & alias tenetur minori, quatenus in litem juraverit, p.3.c.1.n.49.

Tutor vel curator ultro rationes reddere potest nondum finito officio, periculo tamen tutelæ, vel curæ obnoxius remanet, p.2.c.1.n.5. vel curator magorum debet dari & provideri per solum Regem, p.1.c.16. n.23.

Tutor vel curator Hispalensis cui cura gregis demandata sit, si boves fugiant in regionem Segoviensem, ibique pariant, decimabit partus eorum, p.3.cap.19 n.17 Vel curator suspectus dicitur ex pluribus caussis, p.2.c.18.n.1.

Tutor vel curator non restituens bona statim finita tutela vel cura constituitur in mora ipso jure absque interpellatione, & à die moræ non sunt lucrandi fructus, p.3.c.19. n.3. & 4.

Tutor vel curator cui soli judex caussa cognita administrationem commiserit, ille solum decimam percipiet, p.3.c.16.n.15.

Tutor vel curator minoris esse non potest qui ejus rem possidet, nec habens rem communem cum eo, p.1.c.20.n.4

Tutor unus ex pluribus relictis in testamento non potest administrare sine satisdatione facta contutoribus & pupillo, nisi à testatore fuerit designatus ad administrandum, p.1 cap.5.n.5.

Tutor unus vel curator ex pluribus simul constitutis omnia suo nomine gerens altero nolente gerere, solidam decimā consequetur, p.3.c.16. n.13. utiliter gerens conservat sibi expensas factas, idem in tutore, & curatore, & alio administratore, p.3. c.1.num.140.

Tutorum etymologia Alberici refertur, p.1.c.1. n.10.

Tutorem habenti tutor dari non potest, alias datio erit nulla, etiamsi ex dispositione statuti id fiat, p.1 ca. 19.nu.32. habenti potest dari tutor in pluribus casibus, de quibus supra nu.34. usque ad 41. parte prima, c.19. n. 34. idoneum pupilli tunc dicuntur non habere, quando non haberent legitimos, nisi suspectos, secus vero esset, si alii essent tutores testamentarii quia tunc matre transeunte ad secundas nuptias, tutela potius redit ad eos, quam ad matrem iterū viduam, p.1.c.9 n.27

Tutorem propriam rem pretiosiorem re pupilli vel parem pōt salvare relicta re pupilli, quam salvare non potuit adhibita diligentia debita, p.2. ca.1.nu.131. tantum petere non sufficit sed requiritur quod id fiat cum effectu taliter quod tutor detur & administret cum effectu, p.1.c.16. n.25.

Tutore primo dato desinente esse tutore in perpetuum tunc secundus in locum ipsius suffectus tutor est, & idem tutore primo se excusante, & a parte administrationis, ut in n.52.& tunc hic secundo loco datus verus tutor est, & omnia facere potest, p.1.c.19. n.51.

Tutores ante confectionem inventarii tutores sunt & administrare possunt sub pœnis legalibus, præterquam post litem contestatam super susceptione tutelæ, p.2.c 1. n.80. aut curatores [illegible] debent aut possunt pecunias minorum in aliquod exercitium, puta, in societatem collocare, nisi illud in usu fuisset patri pupilli, p.2.c.9.n.15.

Tutores ex latum constitutionibus tenebantur statim accepta tutela, vel ex pecuniis pupillaribus prædia emere, vel easdem pecunias, juxta usurarum modum fœnori dare, p.2.c.9.n.1.

Tutores & curatores possunt alimenta præstare sorori pupilli non habenti alias unde se alat, eamque liberalibus artibus instituere, quia ad id pupillus tenetur, p.2.c.3 n.17.

Tutores & curatores minorum infra quod tempus inventarium conficere teneantur, resolvitur cum vera & concordi sententia, quod mox, id est, quam primum possit, & quod habeant tempus, alias heredibus concessum, p.2.c.1.n.10. & curatores negligentes in exigendis debitis minorum si debitores non solvendo efficiantur quando ad damnum teneantur, p.2.c.9. num.11.

Tutores & curatores pro reliquis carcerari debent, præterquam mater tutrix vel curatrix filiorum suorum, p.3.c.16. n.12.

Tutores & curatores possunt vendere fructus minorum, etiam qui biennio non corrumpuntur ante confectionem inventarii, p.2.c.1.n.61. & curatores adimplent faciendo inventariū quam primum possunt certum & verum coram tabellione & testibus, etiam sine judice, licet melius sit, ut [illegible] de judicis licentia & confectum ducatur coram judice, cum juramento de quo hic, p.2.c.1.n.84.

Tutores & curatores non tenentur apponi facere in inventario exemplum instrumentorum debitorum suorum minorum, si tamen id solenniter fecerint, tenentur eo uti si opus fuerit, alias pupilli eos judicio tutelæ convenire poterunt, p.2.c.1.n. 87. & 88.

Tutores & curatores reputāt omnes sumptus quos faciunt in re & patrimonio minorum, veluti si ædificent, vel reficiāt, vel agros colant, p.3.c.1.n.138. & 139. & curatores in adeunda hereditatem minorum quid videre & considerare debeant, p.2. c.1.n. 110

Tutores & curatores non solum lites cœptas sequuntur ut eas perficiant, sed etiam movere possunt eas quas petere posse putant, etiamsi non sint tempore perfectæ, p.2.c.1.n.143.

Tutores & curatores non debent plus ꝑ suis minoribus expendere quam ꝑ se expenderent, itaque moderata esse oportet salaria advocatorum & procuratoris legitimos sumptus, p.3. c.1.num. 44. & curatores deducunt expensas litium utiliter à principio institutarum, etiamsi tristē eventum habeant, p.3. c.1.n.145. & ceteri alique administratores, sicut possessores hereditatis possunt sibi recuperare meliorationes utiliter factas, licet non extent res in quibus factæ sunt, p.3 c.1 n. 14.

Tutores & curatores donare gratis non possunt de bonis suorum minorum, neque gratis remittere jus pupillo competens p.2.c.6. n.1.

Tutores & curatores variis ex caussis excusantur, pa.1.c.21.n.1.

Tutores tenentur de casu fortuito, quando dolus eum præcessit, p.3.c.1 n.108.& curatores in rationibus reddēdis conservant sibi expensas in alimentis & aliis rebus minorum factas, non enim videtur alimenta prædicta donare, cum ea cogatur præstare, ut in n.128. procedit etiam in tutore & curatore sanguine conjuncto, puta, patruo & fratre, ut in n. 130.& 131. ubi quid si pupillus operatus sit tutori, p.3.c.1.n.127.

Tutores & curatores reputāt expensas quas ipsi faciunt domo egressi si alibi res minoris vel tutoris procedat, debet tamē ex his deduci quas domi erāt facturi, nisi domi viverent ex artificio, p.3.c.1 n.134.& 135.

Tutores & curatores reputant in ratione administrationis sumptus litis, p.3.c.1 n.142.& 143.

Tutores & curatores tenentur si extiterint in mora exigendi nomina debitorum, & ipsa fuerint deteriorata, p.3.c.1.n.95.

Tutores & curatores si domos minorum ruentes non refecerint ad omnia damna & interesse tenentur, p.3.c.1.n.105.

Tutores & curatores tenentur tutelæ & curæ judicio minoribus suis restituere quidquid dolo vel culpa eorum levi amiserint, vel cum possent non acquisiverunt, de levissima tamen culpa non tenentur, p.2.c.1.n.1.

Tutores & curatores palam & bona fide possunt emere rem minorum suorum, & non vitiatur contractus hodie attento jure Regio, secus est ut n.9. unde non procedit in his regnis opinio [illegible] consi 4.n.2.& seq in n.[illegible] n.15. n.1.

Tutores & curatores non possunt regulariter emere rem minorum suorum ex rationibus de quibus hic p.2.c.15.n.1.

Tutores & curatores dicuntur minorum domini & eorum bonorum, & habent a lege mandatum cum libera, p.1.c.1.n.15.

Tutores & curatores si non reddiderint rationes finito officio pœna quasi falsi tenentur, & contra eos juratur in litem, p.3. c.1.n.6.

Tutores & curatores jure communi in usu erat quod Romanæ præfectus urbis, vel prætor, secundum suam jurisdictionem, in provinciis autem præsides ex inquisitione crearentur, vel magistratus jussu præsidum si non erant majoræ pupilli facultates, pa.1.c.16 n.21.

Tutores & curatores confecto inventario, quid debeāt facere, p.2.c.1.n.115.

Tutores & curatores cauti atque prudentes solent à judice petere, ut decernat quæ alimenta minoribus sint præstanda juxta qualitatem personarum, p.2.c.3.n.15.

Tutores & curatores eam diligentiam adhibere debent circa administrationem rerum pupillarium quam paterfamilias rebus suis bona fide præbere debet, p.2.c.1.n.117.

De necessitate tenentur ad finem perducere, quæ dilationem non admittunt, p.2.cap 1.n.67. Dicuntur quasi tutores atque defensores, & sic a tuendo, eo, quod pupillum defendere debent, p.1.c.1 n.4.

Tutores etiam post pubertatem assistere debent, & tenentur defensioni caussarum pupillarium, si nondum rationem reddiderint, nec rem ad curatorem transtulerint, intellige de caussis certis, ut in n.2.& 4.p.2.c.19.num 1. Et exsecutores testamentarum æquiparantur, p.3 c.45.n.3.

Tutor, fidem integram ab omnique lucro abstinentem præstare debent, alioquin fures censendi sunt, & divinam iram sentient, p.1 ca.1. n 12. hodie in prædictis casibus non tenentur ad usuras, sed solum ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis boni viri arbitrio, p 2 ca. 9. n. 4. in præmissa specie possunt tutori constituere salarium, p 3. c.2.n.6.

Tutor. in subsidium tenentur pecunias pupillares ad honestum lucrum dare, p 2.c.9 n 8.

Tutor. jurare debent quod hic continetur, sed an requiratur pro forma, & valore tutelæ, quod tutor juret non solum utilia facere & inutilia prætermittere, sed etiam addere, quod pupilli defensionem absque ulla dilatione suscipiet, alias tutela non valet, p 1 c.12.n.31.

Tutor. merito initio susceptæ appellationis juramentum & satisdationem præstant. p.1.c.1.n 11 non habentur loco domini quando pupillos bonis spoliant, p 1.c.1.n. 16. plures dati a judice protutorum exigentia omnes satisdare tenentur, p. 1.c.52. num. 25.

Tutor. plures licet in solidum teneantur, regulariter tamen habent inter sa quatuor juris beneficia: primum ordinis, secundum divisionis, tertium cessionis actionis, quartum, utilis actionis, p.1.c.15.n.10

Tutor. plures vel curatores si reperiantur dati à diversis judicibus, cujus datio præferenda erit, p.1.c.16.n.31. tutores vel curatores administrationem tutelæ, vel curæ inter se dividentes, quisque eam solum partem fructuum & reddituum decimæ quæ sibi in divisione obtigerit nisi aliud in divisione convenerit, p.3.c.16.nu.14.

Tutor. possunt propria auctoritate sibi satisfacere da bonis minoris de eo quod sibi minor debet, p.3.ca.39.nu.11. regi impuberi, deficiente patris judicio qui eligans, part. 1. capit. 18, num 20.

Tutor. regis quot esse debeans, p.1.ca.18.nu.22. regis quid jurare debent, p.1.c.18 n.23 revera non sunt, qui pupillos potius spoliant quam defendunt, p.1.c.1.n.12.

Tutor. testamentarii an possint esse debitores, vel creditores minorum, ubi distinguitur, an hoc sciverit, vel ignoraverit testatos, sufficit tamen aliter de scientia constare, quam ea verbis testamenti, n.7. in dubio præsumitur ignorantia, p.1.c. 20.n.6. & 8.

Tutor. vel curatores tempore redditionis rationis tenentur probare debitores eum quibus contraxerunt ejus conditionis tépore contractus fuisse, ut diligens paterfamilias his credituus fuisset, p.3.c.1. n.90.

Tut. vel curatores si ruentes domos minorum non refecerint ad damna & interesse tenentur, p.2 c.16. n.6. Vel curatores minorum non debent vendere nec alienate immobilia eorum, quod si aliud fecerint sine decreto judicis, potest contra eos in litē jurari, ut in n.3. idem est in administratoribus civitatis, vel universitatis, absque solemnitatibus alienantibus bona communia, p.2.c.5.n.2.& 4. Vel curatores providendi vulgo conceptis dandi sunt a judicibus suæ originis vel maternæ, p 1.c. 16.n.15.

Tutoribus & curatoribus Regum, Principum & Illustrium personarum recompensatio debetur & tribuitur ratione administrationis, p.3.c.2.n.8 Et curatoribus pluribus administrationibus, unus sine alio non potest rationem reddere, p 3 c.1.n. 111. Vel curatoribus pluribus administrantibus quomodo conveniri ipsi possint, p.3.c.1.n.112.

Tutoribus pluribus constitutis aut datis, ortaque inter eos discordia super administratione, possunt contutores eligere unum, cui committatus, & per judicem decernatur administratio, at vero si quilibet administrare voluerit, judex eligat unum ex eis, p 1.c 14 n.1.

Tutoribus pluribus relictis in testamento à patre filiis suis administrabit destinatus à patre, & ceteri erunt tutores honorarii, si non fuerit aliquis destinatus inter se eligatur unus, & si inter se concordare nequiverint, judex eligat meliorem & utiliorem pupillo & decernat ei tutelam, part. 1. capit. 14. num. 3.

Tutori dependenti pecunias pupillares ad lucrum apud campsorem communiter eo tempore reputatum virum bonum, vide ibi, p. 2.c.9.n.10.

Tuto[illegible]otario & etiam dato caussa notitiæ recte solvitur, nisi [illegible] fuerit [illegible] per tutore administratio, p. 1.c.17.n.8.

Tutori incumbit onus probandi, si opponatur ei, quod non fecit inventarium, p 2 c.1.n.75.

Tutori invalido licet non debeatur decima, salarium tamen moderatum & expensæ solvuntur. p. 3. c 8. n.27

Tutori permissum olim erat pecuniam pupilli sub usuris dare ad alimenta pupillo exhibenda, p.2.c. 9. n. 2. Vel curatori suspecto postulato quoad cognitio finiatur, interdicitur ei administratio, & alius in locum ejus administrationis est ordinandus, præterquam si illis sit conjunctus, quia tunc datur illi consocius si suspicio sit debilis, & parvi momenti, pa.2.c.18. num. 11.

Tutoris appellatione an veniat curator & e contra latissime declaratur usque in finem, p.1.c.16.n. 151. Confessio quando noceat pupillo, p.2, ca.6. n.16. & 19. Confessio in libro rationum vel apucha de pecuniis exactis vel receptis à debitoribus pupilli an eos liberet, & ita us pupillus agere non possit postea contra eos, p.3 c 1. n.77.

Tutoris nominatio jure Regio conservatur, hereditate non adita per heredem, vel nullo herede instituto, idemque est à fortiori dicendum, ruptu testamento ex caussa præteritionis, vel exheredationis, p.1 c 5.n.16. & 17. Officium est alere pupillum pro modo facultatum ejus, quando judea super hoc non est aditus ea caussa tamen potest hoc tutor absque judice facere, ut in n.4 & 5.p.2.ca.3.num.3. Quatuor sunt species, nampe matris & aviæ, & ista dicuntur anomala. & extraordinaria, p.1.c 2. n. 2. Scientia quando dicatur scientia pupilli & ipsi noceat, p 2 c.6 n.15.

Tutor regis facta electione & præstito ab eis juramento juxta formā legis Regiæ Partitarū: deven meter al Rey en su guarda, & cetera, ut l.c, p.1.c. 18. n. 41.

Tutorum Regis qualitates, p.1.ca.18.n.21. Triplex species: testamentarii, legitimi & dativi, p.1.c.2.n.4.

V.

VBi est temporale præmium, cessare videtur caritatis præmium, p.3.c. 45.n.15.

Venditio prohibita trahitur ad omnem alienationem rerum majorum, p.2. c.5. n.78.

Venditio simplex rosarum viridarii intelligitur de primis fructibus, non de secundis, quos in eodem anno producit viridarium, & quomodo intelligatur, numer. 7, part. 3. capit. 38. num. 2.

Verba sunt intelligenda juxta subjectam materiam, ubi plura exempla adducuntur, p.1 c.16. n.138.

Verbum debet, licet regulariter loquendo importet necessitatē, sicut verbum oportet, aliquando tamen decentiam & honestatem large importat, p 1.c. 16. n.139.

Verbum guarda, generalius est quam tutela, & sic comprehendit tutelam & curam, p.1.ca.8.n.22.

Verbum potest, exponitur pro debet, sed regulariter denotat potius actum voluntatis quam necessitatis, nisi aliter verba verificari non possint, p. 1.c.7.n 6.

Vvæ fructus artificiales dici possunt quoad plantationem vitium & ipsarum amputationem ac terræ culturam, part.3. c.23. num. 10.

Vinum inter fructus industriales connumerari debet ob novam formam, quam ei homo sua industria tribuit, & num.12.p.3. c.23. num.8.

Vir seu maritus Ducissæ, Comitissæ, vel Marchionissæ, an sit Dux, Comes, vel Marchio, p.1.c.18.n.40.

Vitricus an possit esse tutor privignorum suorū ad nominationem matris, regula est quod non, & vide ibi tres fallentias, p. 1.c 8.n.77.78 79. & n.80.

Vitricus an possit esse tutor sui privigni, remissive, part.1.ca.20. num.33.

Voluntas testat[illegible]s pro lege habetur, p.1 ca. 5.n.7.

Voluntas test[illegible]e est lex, quando contra legem non disponit, alias [illegible] c.8. n.94.

Voluntas testat[illegible]tentis necessitatem reddendæ rationis, debet esse im[illegible] hoc debes intelligi, ut in n. 10.p.3.c. 14.num.6.

Vsus lapidicinæ [illegible]teratum fodinatum, licet in eis [illegible] non renascantur, p[illegible] locari, p 3.ca.25.n.13.

Vsufructuario [illegible]lante instante proprietario, inventarium conficere, qu[illegible]modo consuletur ipsi proprietario, part.2 cap. 2.num. 18.

Vsufructuarius quotæ partis bonorum ex legato sibi relicto non tenetur ad [illegible]lutionem æris alieni, p.3. c, 34. n. 2.

Vsufructuarius cædere potest sylvam cæduam [illegible] ea qu[illegible] bonus pater familias cæ[illegible] solebat, sylvam tamen [illegible]am cædere non potest, nisi in vineæ usum. dum tamen deteriorem fundum non faciat, ut numer. 10. part. 3. capit[illegible] num.9.

Vsufruct.